BARTHOLOMAEI BERTAZOLII FERRARIENSIS,

IVRISCONSVLTI CELEBERRIMI, & Serenissimorum quondam Ferrariæ Ducum secretioris Consiliarij, Patroni Causarum famosissimi.

TRACTATVS CLAVSVLARVM INSTRVMENTALIVM,

In quo, præter ea quæ ad litium integram discussionem, & Causidicorum faciliorem pariter instructionem necessariò requiri videntur, accuratè omnia etiam difficilium quasi Legum ænigmata passim enodata reperiuntur.

Opus profectò cunctis Iurium alumnis vt vtile, sic & Aduocatis ac potissimum Tabellionibus publicis summè proficuum, quotidianaq́; praxi eorundem forensi gnauiter exercenda maximè necessarium.

CVI AD EXTREMVM EIVSDEM AVTORIS ELEGANS ADMODVM Repetitio adnexa est L. Si quis maior, C. de Transactionibus.

Indice rerum memoria dignarum, vt copiosissimo, ita & serie Alphabetica ordinatè digesto, accedente.

AD S. D. N. CLEMENTEM VIII. PONT. MAX.

CVM LICENTIA, ET PRIVILEGIIS.

VENETIIS, M D XCVIII.

Apud Florauantem Pratum.

COPIA.

Gli Eccellentissimi Signori Capi dell'Illustrissimo Conseglio di X. infrascritti hauuta fede dalli Signori Reformatori del studio di Padoa, per relation delli tre à ciò deputati, cioè del Reuerendo Padre Inquisitor, del circ. Secretario del Senato Lorenzo Massa, & di Domino Fabio Paulini Lettor publico, che nel libro di legge, delle clausule instrumentali di Domino Bartholomeo Bertazzuolo, & medesimamente nella Repetition della legge, si quis maior, del medesimo Auttore non vi è cosa contra le leggi, & che è degno di stampa, concedono licentia, che possi esser stampato in questa Città.

Dat. die VI. Iulij, 1598.

D. Francesco Malipiero.
D. Theodoro Balbi.
D. Almoro Zane.
} Capita Illustrissimi Consilij X.

Iulius Priolus Duc. Not.

1598. Adi 7. Luglio Registrata in libro.

Ant. Laured. Offic. Cont. Blasph. Coad.

SANCTISSIMO D. NOSTRO CLEMENTI VIII. PONTIFICI MAX.

DVM viueret Bartholomęus Bertazolus frater meus, hos suos labores de Clausulis Instrumentorum, emptionum, venditionumq; mirum in modum ęterno Sanctitatis tuæ nomini consacrare cupiebat, atq; tenebatur id facere ad grati animi significationem, excitatus memoria scilicet gratiarum, quas à benignitate clementiæ tuę receperat, dum ipsa Rotæ Auditorem ageret, frater autem meus intimus Consiliarius Sereniss. Alphonsi Ducis, apud tuam clementiam, nonnulla illius Principis negotia tractaret, At primo tempore, quo illud cogitauit, multæ occupationes, Deinde casus mortis eius cõsilium præuenit, & ne id faceret, impediuit. In hoc rerum statu, ego hæres non tam studiorum & Bibliothecæ, quàm deuotionis fraternæ, cum animo voluerim, nulli alij quàm Sanctitati tuæ hasce lucubrationes dedicandas esse existimabam; quemadmodum Auctor statuerat, magno tamen afficiebar timore, ne id facerem, cum mihi vetus illud verbum in mentem veniebat, omnibus cum Regibus colloquendi non dari potestatem; sed superauit hunc metum cõfidentia de summa tuę Sanctitatis benignitate, Pietate, Bonitate, ac diuina Iuris & aliarum scientiarum cognitione concepta, hæ virtutes me sunt hortatæ, vt ad Te cum hoc munusculo accederem, sperarem q; hilari, ac serena fronte munus leuidense accepturum, immo non tam munus, quàm optimũ & deditissimum animum offerentis. Si quis autem hanc meam licentiam, seù potius audaciam criminabitur; respondebo, quemadmodum ille ad Cæsarem, mutato tamen nomine, CLEMENS PONTIFEX Maxime, qui coram Sanctitate Tua loqui audet, magnitudinem tuam igno-

ignorare videtur; qui non audet tuam humanitatem etiam ignorare censetur; *Sed valeat, vincat, ac multis feliciter imperet annis*, Ferrariæ, Die x. Nouembris. M D XCVIII.

Sanctitatis Tuæ

Demissum & humile mancipium

Io. Baptista Bertazolus.

INDEX LOCVPLETISSIMVS
RERVM OMNIVM NOTABILIVM;

Quæcunque tam in tractatu, quam in repetitione sparsim continentur alphabetico ordine summa diligentia, atq; accuratissimè digestus.

Litterarum autem, siuè notarum, quibus in ipso indice conscribendo usi fuimus, talis est significatio, ut littera, C. significet clausulam, littera G. Glossam.

Quo verò ad repetitionem, clarè id, & apertè per notas eam clarè demonstrantes, ita ut nemo facilè decipi queat, denotabitur.

A

I N D E X.

I N D E X.

tali

seratur

¶ As quid

I N D E X.

B

nem

cedens

quid

¶Cuniculi

D

debitor

aſt.e

¶Fideicom-

Alij

infra

L.

Hic ponuntur leges, Auth. & cap. quæ in his libris declarantur per ordinem Alphabeti.

L.fin.

¶ Manumissio

modius

N

notarius

INDEX.

¶Prædia

I N D E X.

procurator

Contra.

INDEX.

S.

¶ Scriptura

.I N D E X.

I N D E X.

I N D E X.

no ſchi-

uerba

I N D E X.

F I N I S.

TRACTATVS CLAVSVLARVM

ARTIS NOTARIAE EXCELLENTISSIMI I. C.

D. BARTHOLOMAEI BERTAZOLII,

In vtroque foro consummatissimi,

Aduocati celeberrimi, & integerrimi, & Serenissimi Ducis Ferrariæ Consiliarij.

SVMMARIA.

1 *Notarij qui in Instrumentis apponũt clausulas, quas nõ intelligunt, sunt sicut pica & psitacus gallus stantes in Palatio Dominorum loquentes sine intellectu.*

Quod tamen de Notarijs Villarum, & Oppidorum intellexit Crotus.

Notarij sunt similes Cantoribus benè cantantibus per practicam, sed non per rationem.

Notarius non tenetur esse Doctor.

Nec accuratè scire iura.

Licet contrarium senserit glos.

Notarius tenetur scire ea quæ describuntur in Summa Notariæ, & alijs libris ad Officiũ suũ pertinentibus.

Notarius per negligentiã vel imperitiam errans tenetur ad interesse parti læsæ.

Nec excusatur ratione minoris ætatis.

Notarij sæpè errãtes ob imperitiam, & vim verborum nescientes magna afferunt damna.

Ex notariorum imperitia Mundus destruitur.

Ex Notariorum imperitia bonorũ Virorum conscientia in magnum discrimen ponuntur.

2 *Notarius quilibet in dubio peritus præsumitur.*

Præsumptio vna cedit validiori præsumptioni.

Præsumptio cedit Veritati.

Veritas detegitur cum res discutitur.

Auctor inchoauit Opus die 19. Decẽ. ann. 1546.

Scientiam aliquam colentes tenentur proferre quæ mente conceperunt.

Diuiti triste est sine hærede decedere.

Intellectus gratiam habenti, miserrimum est si nihil scriptum tanquam hæreditarium posteris relinquat.

A Deo omne datum optimum, & omne donum perfectum.

Deus dat omnibus petentibus affluenter sapientiam, nec improperat.

Christus Aduocatus noster apud Patrem.

In Christi nomine, verbo, aut opere omnia facienda.

Ex innocatione diuini nominis bonum principium, mediũ optimũ, & finis Deo acceptabilis.

Materia quotidianæ & frequentes latius attingenda.

Præludia sunt præponẽda antequàm in messem manus inijciantur.

Glo. in l. generali, C. de tabul. lib. 11. in aliquibus nec rectè nec perfectè loquitur.

3 *In Instrumento conficiendo decem sunt necessaria pro solemnitate intrinseca, & quæ.*

In Instrumento conficiendo quatuor sunt necessaria pro solemnitate extrinseca, & quæ.

4 *De inuocatione diuini nominis quinque sunt opiniones, an sit necessaria.*

Inuocatio diuini nominis in arduis et perpetuis, necessaria, secus in leuibus, & perpetuò nõ duraturis.

Sed hæc opinio communiter damnatur.

Inuocatio de iure est de substãtia, secũda opinio.

Inuocatio non est substantialis uel de essentia de iure, tertia opinio.

Instrumentum non vitiatur per omissionem inuocationis.

Et hoc seruatur Pistorij.

Et ita communiter tenent Doctores.

Inuocatio licet de iure non sit de substantia, tamen ex quo per consuetudinem est admissa, censetur effecta essentialis, & de substantia, quarta opinio.

Contrarium etiam stante consuetudine tenuit Bart. & est quinta opinio.

Solemnitas leuis non uitiat actum si omittatur.

Inuentarium non vitiatur per omissionem signi crucis.

Et hæc est verior opinio.

Inuocatio per consuetudinem videtur effecta substantialis.

Et hæc opinio est communior.

Et esset difficile obtinere contrariũ in indicãdo.

In puncto tamẽ iuris, nõ transit sine difficultate.

5 *Inuocatio stante consuetudine est substantialis, & si sit omissa actus corruit.*

Conciliũ si conuocatur in alio loco quàm vbi consueuit cõuocari, actus gestus est null' ipso iure.

Anni Domini per consuetudinem debent in Instrumento apponi.

Solemnitatis ex sola consuetudine inducta omissio, vitiat actum.

Id quod de consuetudine est apponendum in aliquo actu, si omittatur, habetur pro expresso.

Hoc tamen nõ habet locum in substantialibus.

Substantialia omnino sunt exprimenda, & omissa viciant.
Instrumentum non suppletur à consuetudine si quædam verba in ipso de consuetudine erant apponenda, ita quòd aliàs non valeret.
Instrumentum non habens signum notarij non valet.
Instrumẽtum sine subscriptione notarij corruit.
Solemnitas leuis est q̃ nulla ratione munitur.
Inuentarium nõ viciatur per omissionẽ Crucis.
Et est communis.
Sed contrarium est verius, & de Iure facilè possit sustineri.
Solemnitatis etiam leuis omissio viciat actum.
De Forma aliquid censetur, quando lex procedit annullando actum.
Actus redditur inualidus per omissionem ordinis à lege requisiti.
Consuetudo non potest plus operari in casu non scripto, quam lex scripta in casu scripto.
Consuetudo est altera lex, & pro lege seruatur.
Solemnitatis leuis omissio non viciat.
Solemnitas leuis illa est, quæ multum non potest obstare.
Solemnitas dicitur leuis, quando facti substantiam non mutat.
Solemnitas modica, & leuis dicitur cuius omissio est modici, vel nullius præiudicij.
Inuocatio est leuis solemnitas.
Bar. in l. Actuarios. C. de num. & act. lib. 12. declaratur.
Solẽnitas leuis in dubio nõ p̃sumitur de forma.
Et hoc ẽt in dubio procedit in omni solemnitate.
Glo. auctoritati simpliciter non est standum.
Inuocatio si adsit consuetudo quòd in omnibus instrumentis apponatur, omissa, non viciat.
Immò etiam si lege cautum esset.
Secus tamen si vlterius progrederetur consuetudo irritando actum.
6 *Anni Domini de iure exiguntur in instrumẽto.*
Verius tamen est id consuetudine inductũ esse.
Et iuribus statutarijs pluribus locis cautum.
Et præcipuè Ferrariæ.
Instrumentũ annis Domini carens, virib. caret.
Anni Domini non sunt leuis solemnitas.
7 *Indictio in quolibet instrumento est apponenda.*
Et est communis.
Et iure municipali Ferrariæ cautum.
8 *Dies quo notarius rogatus est de instrumento debet apponi.*
Etiam si actus de quo conficitur instrumentum necessariò scripturam non exigat.
Mẽsis in instrumẽto est apponẽdus de necessitate.
Quidquid dixerint aliqui.
Et expressè cautum est Ferrariæ.
9 *Imperatoris, Papæ, vel Regis nomen secundum loci qualitatem, in quo fit instrumentum, est in instrumento apponendum.*
Et est de substantia, secundum cõem opinionem.
Nominis Imperatoris, siue Papæ omissio viciat instrumentum.
Valet tamen consuetudo in contrarium.
Et si aliter teneretur, corruerent multa instrumenta.
In instrumenti confectione generaliter attenditur consuetudo loci.
Indictionis omissio, si consuetudo sit, quòd non apponatur non viciat instrumentum.
Nomen Consulis de generali consuetudine non apponitur.
10 *Locus contractus non tantum de iure, sed & de consuetudine debet apponi in instrumento.*
Et est communis opinio.
Et statuto Ferrariæ decisum.
Loci omissio viciat instrumentum.
Locus an specialis, an generalis debeat apponi re missiuè.
11 *Testes debent in instrumento describi saltẽ duo.*
Et est communis opinio.
12 *Notarij nomen est apponendum.*
Quod intelligit Bart. quò ad hoc, vt sit rogatus.
13 *Notarij signum apponẽdum est in instr̃o de iure.*
Bar. non solet esse sibi contrarius.
Notarij signum de iure necessariò non exigitur.
Est tamen utile, & honestum apponere.
Notarij signum apponere est leuis solemnitas, & ideò eius omissio non viciat.
Notarij signum in prothocollo non est necessariò apponendum.
Notarij signo omisso viciaretur instrumentum licet esset leuis solemnitas.
Et difficile esset in practica obtinere sententiam pro validitate instrumenti.
Hæc est leuis solemnitas.
Et est de forma secundum statutum Ferrariæ.
Facti series in instrumento exigitur.
Instrumentum non valet, nisi confectum sit à notario.
14 *Instrumentum a notario inhabili, & publicè excommunicato confectum non valet.*
Secùs si occultè esset excommunicatus.
Vel si publicè exercebat officium.
Vel sententia fuit lata de Longinquo.
Vel aliter poterat per partes excommunicationis sententia ignorari.
15 *Notarius qui falsitatis aliquid uel doli commisit, non potest ulterius officium exercere.*
Quod procedit, si sit notoriè infamis, secus si infamia sit occulta.
Infamis infamia facti, potest esse Tabellio, vt Spurius.
Minus tamen ẽt credendum est.
Nec potest esse notarius ad aliquod officiũ puta, ciuilium, vel criminalium causarum.
16 *Notarius debet esse rogatus de instrumento.*
Et est communis.

Notarius non præsumitur rogatus nisi sit expressum.
Est magis communis opinio.
Solemnitas extrinseca non præsumitur.
17 *Notarius scripturam Instrumenti à se factam, partibus ac testibus legere debet.*
Quidam tamen opinantur id intelligi in actibus, in scriptis; secùs si sine scriptis, licet scriptura ad probationem exigatur.
Alij verò dicunt procedere in quocunq; contractu.
Concordat tamen Auctor fœdere distinctionis.
Notarius tenetur legere id quod est de substantia contractus.
Clausulæ non sunt necessariò legendæ, quæ in instrumentis apponuntur.
Instrumentum non lectum, neque stipulatum, vt dici solet non valet.
Scriptura tempore contractus necessariò interuenire non debet, si sit ex illis actibus, qui sine scriptis celebrari possunt.
Instrumentum non debet esse scriptum in carta perforata, olit, vel immunda remissiuè.
Instrumentum non debet esse scriptum, per notas, signa, vel Zifaras remissiuè.
Venditio aut in scriptis, aut sine scriptis fit.
18 *Venditionis contractus tria substantialia requirit, sine quibus copulatiuè venditio consistere non potest, consensum, contrahentium, rem certam, & pretium certum.*
Et vno deficiente venditio non probatur.
In venditione adsunt etiam naturalia contractus, & accidentalia, quæ differunt a substantialibus.
Venditio in scriptis præter tria substantialia, consensum, rem, & pretium, requirit etiã quartum, nempè, scripturam completam, & partibus lectam, & approbatam.
Venditio consensu peragitur.
Venditio intelligenda secũdum id quod actum, non secundum id quod dictum est.
Emptionis substantia ex pretio consistit.
Venditio nulla est sine pretio.
Pretium in uenditione debet consistere in pecunia numerata.
Pretium in venditione certum esse debet.
Venditio non procedit sine re.
Venditio fructuum futurorum uel partus, censetur conditionalis, si nascantur, & ideo nullam habet perfectionem nisi post eorum natiuitatem, & tunc venditio retrotrahitur ad tempus contractus.
Venditio ualet etiam nulla re existente, puta in iactu retis.
Emptio, & venditio nõ ualet nisi sit earũ rerum tantùm, quæ haberi & possideri possũt, & quarum ius naturale uel gentium, uel mores ciuitatis commercium non excluserunt.

In Domino solum confido.

Vm ex longa rerum & negotiorum experientia in causis forensibus agendis, nouerim, formulas instrumentorum, maximè emptionum, & uenditionum, in ciuitate Ferrariæ fuisse eleganter & subtiliter inuentas, multasque Clausulas additas, ad tollendas lites, & iurgia, quæ inter contrahentes oriri possent: Cæterum quamplurimos tabelliones adeo imperitos, & ignaros esse, vt nedum maiorem partem Clausularum, & verborum per eos descriptarum descriptorumve, in dictis instrumentis non intelligant, sed nec de vnica tantum particula rationem reddere sciant, insuperque ignorent, solemnitates necessariò in instrumentis, tum de iure municipali, tum etiam communi interuenire, debentes; Vnde videtur verum esse id, quod Roman. Sing. suo 51. Quid operatur, tradit, quòd notarij, qui in instrumentis apponunt Clausulas, quas nos intelligũt, sunt
1 sicut pica, & psittacus gallus, † stantes in palatio Dominorum, loquentes sine intellectu, quod tamen de notarijs villarum, & oppidorum dictum censet Crot. in l. sciendum, numero 22. ff. de verborum oblig. & alibi de ijs dicit Cyn. in l. iam hoc iure. §. fin. ff. de vulga. & pupil. & sequitur Alexand. consil. 208. prima colum. 6. uol. quod notarij sunt similes cantoribus benè cantantibus per practicam, sed non per rationem: Nam licèt notarius non teneatur esse Doctor, nec accuratè scire iura, (licèt in hoc ultimo contrarium uideatur uoluisse glos. in infra alleganda l. generali, & Spec. in titu. de instrumen. edit. §. restat, colum. penult. uersic. sed nunquid tabellio) tenetur tamen scire ea, quæ describuntur in Summa notariæ, & alijs similibus libris, ad huiusmodi officium pertinentibus, ut docet Bartolus, in l. generali, num. secundo, C. de tabul. lib. secundo. & sequuntur Abb. & Dec. in cap. primo, ad fin. de fide instrumen. & Abb. in capitulo, sicut, in fine, ne cler. uel monac. aliàs, si negligentia, uel imperitia errat, tenetur ad interesse parti læsæ, l. finali, ubi Baldus, C. de magist. conuen. Bartolus, in l. finali, ff. de tabulis exhibendis, Abb. & Decius in locis præallegatis; Nec minor ætas tali casu notarium excusaret, secundum Baldum, in dicta l. prima, secunda colum. C. qui & aduers. quos, in integrum restitut. quem sequitur Dec. in dicto capitulo primo, numero vigesimosexto, hinc dicit

Bal.in conſ.484. conſiderando, lib. 2. quod notarij ſæpè errantes ex imperitia, & uim uerborũ neſciẽtes, magna afferunt alijs dam na, refert & ſequitur Io. Durant. in tract. de arte teſtan. tit. 2. caut. 11. nu. 7. & alibi dicit Bal. in conſil. 6. viſo teſtõ, lib. 4. ex tabellionum imperitia mundum deſtrui, & quod ponuntur conſcientię bonorum uirorum in magno diſcrimine, q; dictũ refert Iaſ. in l. filius à patre, in prin. col. fin. de lib. & poſth. & Durant. d. tract. titu. 6. caut. 39. & Bertran. conſ. 77. nume. 18. ſecunda part. noviſ. & in conſ. 199. in prin. 2. uol. priorum, & Cagnol. in l. ſi librarius, nu. 3. de reg. iur. Benè tamen fateor, q; quilibet notarius pſumitur in dubio peritus, ut trad. Imola, in l. j. §. ſi ex fundo, ff.
2 de hęred. inſti. & † Corn. conſ. 216. In hac conſultatione, ad fin. lib. 1. ſed huiuſmodi preſumptio ſępe ualidiori cędit pręſumptioni, l. diuus, de in integ. reſtit. c. literas, de reſt. ſpoliat. & ſępiſſimè ueritati, l. neque profeſſio, ubi glo. C. de teſtam. quia, cum res diſcutitur, ueritas detegitur; Propterea pluries animo reuolueram pro utilitate mea, ſuper huiuſmodi emptionis & venditionis inſtrumentis, commentaria quędam ſcribere, ſed multitudo negociorum, quę mihi impedimento fuere, uoti mei me compotem fieri non ſiuerunt, animus tamen, & deſiderium numquàm receſſerunt, ſed adeo me impulerunt, ut amplius hoc onus (quamuis humeris meis impar) recuſare nequiuerim; & ita hoc pręſenti die 19. Decembris, Anni 1546. ad laudem Dei omnipotentis initium huic operi prębui; Valde enim erit utile & fructuoſum huiuſmodi ſtudium mihimet ipſi, & amicis meis, & poſteris: Nec talis labor eſt à me magnifaciendus, uel vitandus, ſed magis atque magis amplectendus, qñquidẽ per illũ & doctior, & ſapiẽtior effici poſſum, & doctiores & ſapientiores cęteri effici potuerunt; hoc inſuper eſt meũ debitum, quandoquidem (ut inquit Bal. in procem. feud. & ſequitur Iaſ. eo. procem.) qui in diſciplina aliqua diutius laborarunt, aſtringuntur ex profeſſionis debito, quę mente conceperunt in lucem proferre, & alibi dicit Bal. in procem. ſcilicet Decretalium, 2. columna. & ſequitur Iaſ. in loco pręallegato, quod quemadmodum triſte eſt diuiti decedere ſine herede, ita miſerrimũ eſt habẽti gratiam intellectus, poſteris ſuis. i. ſtudioſis nihil ſcriptũ tãquam hereditariũ relinquere, quo poſſint uelut heredes intellectus aliqualiter cõſolari; fateor tamen, me non ignorare tenuitatem uirium ingenij mei, & reſpectu huius molis exiguos habere humeros, tamen confiſus de diuina gratia omnipotentis Patris, à quo omne datum optimum, & omne donum perfectum deſcendit teſte Iaco. c. 1. qui & dat, (teſte eo. loco prędicto) omnibus petentibus affluenter ſapientiam, nec improperat, eo authore intercedenteque dilecto eius filio Domino noſtro Ieſu Chriſto ad Patrem aduocato noſtro 1. Ioã. 2. in cuius nomine omnia in uerbo aut in opere ſunt faciẽda, Actuũ 17. & c. non liceat, 26. q. 5. ex qua inuocatione, ut dicit glo. in auth. de hæred. & falci. ſub rub. & in procem. Inſtit. in rubrica, ſequitur bonum principium, medium optimum, & finis Deo acceptabilis; non timeo ad huiuſmodi opus accedere, hanceque molem aggredi: quia materia quotidiana eſt, & frequẽtiſſima, propterea latiùs attingam, iuxta l. legaui, in prin. ff. de libera. legat. ſecundùm ordinem literę & clauſularum, materiam ipſam declarando, & quęſtiones utiles ſubijciendo, prout expedire uidebitur; At quia vt eleganter inquit Bal. in pręlud. feud. in prin. non ſtatim in meſſem inijciendæ ſunt manus, ſed prçludia quędam proponenda ſunt, quę ordinem in ſe habent, propterea antequam materiam ipſam aggrediar, duplicem expediam quęſtionem, prima erit, quæ
1 generaliter in quolibet inſtrumento neceſſario exigantur, ſecunda, quę ſpecialiter in inſtrumento venditionis, emptioniſque.

In prima igitur q. reſpondeo ex not. per Spec. in tit. de inſtr. edi. §. 2. per glo. in l. generali præallegata, quæ tamen in aliquibus non rectè, nec perfectè loquitur, & ex notatis per Bart. in l. ſi quis ex argentarijs, §. ſi initium. de eden. ſi tamen repetitio d. §. fuit Barto. quod negat Alexand. in rubr. de no. ope. nunc. & per Ferra. in pract. Pap. in forma productionis inſtrũ, in gloſ. exhibens, & Lanfr. in ſua pract. uerb. inſtrumẽtorum productiones. nume. 14. per Abb. Felin. & Dec. in c. 1. de fid. inſtr. decem eſſe neceſſaria pro ſolemnitate intrinſeca inſtrumenti, & qua-
3 tuor pro ſolemnitate † extrinſeca. Primo inuocatio nominis Domini. Secũdo anni eiuſdem. Tertio Indictio. Quarto dies & menſis contractus. Quinto nomen Imperatoris, uel Papę. Sexto locus cõtractus. Septimo teſtes. Octauo nomẽ tabellionis, & hoc ponit tantum Spec. & Ferra. Nono ſignũ tabellionis. Decimo qđ addunt Doct. d. c. 1. ſeries facti; Ex extrinſeco. Primo, qđ ſcribens fuerit notarius legitimus. Scđo, quod fuerit habilis, quod Abb. & Dec. addunt in d. c. 1. in fi. Tertio, quod fuerit rogatus. Quarto, quod inſtrumentum fuerit lectum, de quibus ſingulariter operę precium eſt diſpicere.

Primo igitur uidendum eſt de inuocatione nominis Dñi, & in hoc reperio quinque fuiſſe

4 fuisse Doct.opi.prima fuit† Spec.in loco pręalleg.cũ quo ibi trãsit Io.And. & Io.Fab. in procem. Insti.in princ.nu.3.& cũ eis uidentur cõcordare Dom.post gl. in c.in nomine Domini,23.dist.& referunt Fulg.in proęm. C.& Rom.in Rub.ff.de ope.nou.nunc.& refert etiam Felin.in d.c.1.1.col.distinguentis inter negocia ardua, & perpetua, & leuia breuique tempore duratura, sed hęc opin. communiter exploditur, cum talis distinctio iure non probetur, ut inquit Rui. in d. rub. ff.de nou.oper.nunc.

Secunda fuit opin.aliquorum tenentium quòd de iure huiusmodi inuocatio esset de substantia,cuius opin. fuit Rom. in d. Rub. And.Sicul.in repet. Rubricæ,ext.de fid. instr.col.17.& Areti.in procem. Instit.in prin.

Tertia,est opin.pręcedenti contraria, scilicet, quod imo talis inuocatio non sit substantialis uel de essentia de iure,& propterea instrumentum non uiciari, si sit omissa, & hanc tenet Bart.in repet. d.§. si initium,quã multi dicunt non esse Bart. sed cuiusdam Nic. Alex. ut Alexan. tradit in d. Rub. de nou.oper.nunc.& in l.iurisgentium §.quod ferè.ff.de pact.licet in cons.147. ponderatis 3.col.2.uol. tenuerit fuisse Bal.& expressius in d.§.si initiũ,hoc idẽ tenet Bal.in procem. C.1. colum. & in d. §. quod ferè, ubi idem tenẽt Paul.& Alex.& ibi dicit Pau. quod Pistorij est in usu in instrumẽtis,ut non fiat initium ab inuocatione Domini, & hanc partem tenent communiter Doct.in d.Rub. de nou.oper.nunc. & Cano. in dicto cap.1. de fid. instr.& Lanfranc.in repet.c.quoniã contra, de probat. in uerb. instrum. productiones nu. 15.

Quarta est opin. quod licet de iure non sit de substantia, tamen,ex quo per consuetudinem est admissa,censetur esse effecta essentialis & de substantia, adeo quod si contrarium fieret, non ualeret, ita Imola, & Roman. in d.Rub.de nou.oper. nunc.quod amplectitur Abb.& sequitur Felin.in dicto c.1. & etiam inhęret Ruin. in d. Rub. in princ. cum quibus etiam tenet Porto. in procem. Instit.col.3.

Quinta,& ultima est Bart.in d.authen.ut prępon a.no.Impe. ubi expresse loquitur stãte consuetudine, & Alex.in d. Rub.sentientium, quod etiam stante consuetudine non sit de substantia,ex quo est leuis solemnitas, quę non viciat actum, vt de signo crucis in inuentario requisito omisso trad. communiter Doct. in l.fi. C. de iure delib. pro quõ facit, quia Doct.sup. in 3.opin.relati dicunt idem esse si de iure esset necessaria: quia non propterea uitiaretur actus ex quo est leuis solemnitas,& hanc opin.dicit ueriorem, & eam sequitur Dec. in d.c.1. nu. 6. & cum ea etiam transit in cap. in nomine, Domini, in princ. de testi.

Omissis igitur primis tribus, solum super ultimis est considerandum. nam posito pro constanti, ut frequẽtius tenent Doct. allег.supra in 3. opin. quod huiusmodi inuocatio de iure non sit de substantia, restat discutiendũ,nunquid propter consuetudinem sit effecta substantialis, adeo, quod si omitteretur, uitiaretur actus; & quidem negari nõ potest,quin opi.prima, sit in terminis nostris specificè cõmunior,quia solus Bar.in d. auth.& Dec.in d.c.1.expresse. & Alex.in d. rub.tacitè uidẽtur tenere,quod ẽt stante consuetudine talis inuocatio non sit ut substantialis necessaria,quod omnes supra in 4. opin. relati affirmant; Et Doct.allegati supra in 3. opin. non loquuntur in terminis stante consuetudine, sed solum posito quod de iure esset de substantia; Vnde in iudicando puto difficile esse obtinere contrarium, per ea quę latè trad. Neuiz.in Silua nuptl.5.nu.78. in puncto tamen iuris articulus nõ est sine dubio.

Pro parte namque quod stante consuetudine inuocatio diuini nominis sit substantia-
5 lis, & si † sit omissa, actus corruat, est decis.Bart. in l. actuarios, C.de nume.& actu. lib.12.ubi per illum tex.decidit, quod si consilium conuocatur in alio loco, quam ubi cõsueuit conuocari, actus gestus est nullus ipso iure,pro quo uidetur esse tex.in l. pen. ibi saluoq; more maiorũ.ff.de iust.& iur.iuncta l.cũ sniam,C.de sen.& inter.omn.iud.quod refert Ruin.d.rub.de nou.ope.nũc. Et dicit Abb. in procem. Decreta.in uerb. Gregorius,il secondo,num. 14.per glo.in §.si quã uero,in uerb.authore,quę loquitur de annis Domini, qui per consuetudinem debent in instrumento apponi, in auth. ut prępo. no. Impe.colla.5. quod omissio solemnitatis ex sola consuetudine inductę, habet uitiare actum;& sequitur Felin. in d.c.1.cui decisioni non obstaret si diceretur immo non uiciari instrumentum, quia ex quo de consuetudine debet apponi, si tamen est omissa, habetur pro expressa, glo.in l.fin. C. de fideiuss. not.moder.in l.certi cõdictio.§.si nũmos,ff. si cert.pet.quia illa iura nõ habent locum in substantialibus,quę omnino exprimi debẽt, & omissa uiciant,Io. Andr.in addit. Spec.in tit.de instr.edi.§. instrumentum.uer.quid si à contrahentibus.Fel.& Dec.in c.cũ M.Ferrariẽsis.nu.7.de cõst.& dicit Ang.in l. licet, C.locat.vt refert Dec. in loco pręalleg. qđ si quędã uerba apponenda sunt de consuetudine

dine in instrumento, & quod aliter non ualeat instrumentum, tunc nõ suppletur instrumentum à consuetudine. Et pro ista opi. facit quod tradit Corn. consil. 226. licet in hac 2. col. lib. 3. & consil. 70. duo ueniunt 2. col. lib. 4. ubi per decisionem Abb. in d. c. 1. ex facto respondit, instrumentum non habens signum notarij non ualere, cum de cõsuetudine sit introductum, vt tale signum apponatur; Et de subscriptione notarij quòd omissa instrumentum corruat, tamquam non sit leuis solemnitas, trad. Alexan. in consil. 141. uiso testamento, col. pen. lib. 2. duplicato in 4. consil. 96.

Nec obstat quod sit leuis solemnitas, quia id non uidetur uerum, quando quidem illa leuis dicatur solemnitas, quę nulla ratione munitur, ut Bal. censuit in l. hac consultissima. nume. 6. ubi Ias. post alios, C. qui testa. fac. pos. nec illa opin. de omissione crucis in inuẽtario licet allegetur communis, uidetur uerior, immo contraria de iure facile posset sustineri, ut dicit Durant. tract. de art. testan. tit. 11. caut. 8. sub nu. 2.

Sed dato quod sit leuis solemnitas ex quo secundum Rui. in d. Rub. est de forma, etiã eius omissio uitiat actum. Bal. & alij, in l. 1. de lib. & posth. Felin. in c. cum dilecta, nu. 10. decima ampliatione de Rescriptis, & in c. cum causam. nu. 22. de reiudi. Ias. in l. 2. §. patris. col. 3. de vulg. & pup. & censetur ẽt de forma, qñ lex procedit annullãdo actum, ut per Doct. in d. l. 1. Felin. d. c. cum causam. & Rui. in d. rub. quod applicat Rui. ad hunc casum ex quo per glo. in d. §. si qua uero, dicitur quod alias actus non ualet, facit, quod omissio ordinis à lege requisiti actum reddit inualidum, vt Rom. consuluit in consil. 402. in proposita, refert & sequitur Felin. in d. c. cum causam d. nu. 22.

Pro contraria uero opi. facit qđ decidunt Doct. in locis allegatis supra in 3. opin. qđ etiã quod de iure esset substantialis talis inuocato, tñ ex quo est leuis solemnitas, eius omissio non habet viciare actũ. Vnde idem est concludendum quando de consuetudine esset substantialis, aliàs sequeretur quod plus operari posset consuetudo, & sic lex non scripta in casu non scripto, quã lex scripta in casu scripto, quod est absurdum, quia consuetudo est altera lex, & pro lege seruatur in non scriptis, l. diuturna, & l. de quibus, cũ ibi no. de legibus. Et quod hęc sit leuis solemnitas, & per consequens eius omissio non habeat uiciare, l. 1. de uent. inspi. patet ex ijs, quæ not. Bart. in d. l. 1. ubi dicit illam esse leuem solemnitatem, quæ non multum obstare potest, & dicit in l. 1. §. si plures 4. quęst. de exercit. et in l. cum hi. §. prętor de trans. quod dicitur leuis quando facti substantiam non immutat. & in l. fin. §. si uero postquam. C. de iur. delib. dicit illam dici modicam & leuem solemnitatem cuius omissio est modici, uel nullius prejudicij, & idem in l. 2. §. prius de vulg. & pup. & sequuntur Doct. in locis pręallegatis, & maxime Ias. in d. l. hac consultissima, C. qui test. fac. pos. hinc consuluit Soci. cons. 15. col. 14. uers. ad quintum, subscriptionem Canonicorum in contractu necessariam omissam, tamquam leuem solemnitatem ualiditati contractus non officere; Ex quibus uidetur quod concludendum sit imò dictam inuocationem nõ esse nisi leuis solemnitatis, prout de signo crucis in Inuentario omisso magis communiter teste Ias. in d. l. fin. & in d. §. prius, trad. Doct. & Dec. consil. 633. nu. 7. Non ob. deci. Bart. in d. l. actuarios. quia uidetur restringenda ad regulas communes, scilicet, quando posset magnum preiudicium afferre, secundum Aret. in d. §. prius, pen. col. Nec uidetur uerum quod dicit Rui. qđ sit de forma, quia imo ex quo est leuis solemnitas in dubio non præsumitur de forma, Car. Imol. & Feli. in d. c. cũ dilecta. quod etiam in dubio procedit in omni solemnitate, vt ipsemet Rui. fatetur ibi; Nec uidetur etiam uerum quod sit in hac solemnitate decretum annullatiuum, quia glo. in d. §. hoc quoque, non loquitur nisi de annis Domini non autem de inuocatione fienda, & etiam quod loqueretur non est standum eius authoritati, & sic propterea non censeretur positum decretum annullatiuum, & sic patet quod hæc secunda opinio in puncto iuris est sustentabilis, & forte uerior, ut etiam dicit Decius in dicto cap. 1.

Putarem tamen pro concordia distinguendum esse aliter quam distinguat Rui. in d. rub. scilicet quod prima opi. respectu pęnę intrinsecę & sic nullitatis procedat: secunda uero respectu pęnę extrinsecę, & sic pecuniarię, cum sua distinctio iure nõ probetur, hoc modo; Aut extat consuetudo simpliciter qđ in omnibus instrumentis apponatur huiusmodi inuocatio, & tũc habeat locum primo opino, quia uidemus quod ẽt quod id statueretur per ius commune, tamẽ ex quo sumus in his, quæ leuis sunt solemnitatis, solẽnitas huiusmodi omissa actum non uiciaret, maxime ex quo non esset appositum decretum annullatiuũ, vt notant Doct. in d. l. 1. de lib. & posth. Felin. d. c. cum dilecta d. 10. ampliatione, num. 10. & in c. super eo, post prin. de test. cog. & ita etiam sentit Rui. loco pręallegato, & isto casu tñ operatur consuetudo, &

sic lex

sic,lex nō scripta in casu non scripto,quantū operaretur lex scripta in casu scripto. Si vero extaret cōsuetudo vlterius se extendens, scilicet nedum exigens huiusmodi solemnitatem,sed etiam si contra fiat irritās actum, & tunc secunda opinio uendicet sibi locum, & isto secundo casu posset saluari opin. Rui. tenentis, quod in huiusmodi solemnitate requisita inesset decretum annullatiuum, & ita fœdere huius distinctionis concordandæ sunt opinion. quæ distinctio videtur amplectēda. l.si finita.§.illud,cum similibus de damn.infect. Cætera ad hanc materiam pertinentia dicentur(Deo dante)infra in expositione tex. instrumenti super verbo in Christi nomine.

Secundò,debet apponi anni Dñi;quod a iure exigi nōnulli tradiderunt, maxime Spe
6 cu.in tit.præallegato de † instru. edit. dicto §.2. colum.secunda, & §. instrumentum ergo uersicu. item quod non est ibi inscriptus annus,& alij relati per Felin.in dicto cap.1. num. 3. licet uerius sit magis id consuetudine inductū esse. vt no.gl. in d.§.si qua vero, in verb.authore,& eam sequitur ibi Bart. & in d.§.si initium,num.9. & hoc idem tenent Abb.Felin. & Dec.in d.c.1. & glos.in verb. indictio,in c.inter dilectos eo.titu.de fid.Instrument.& Dec. consil.447.& in plerisque ciuitatibus iure municipali etiam specialiter prouisum est,ut debeant apponi,& maxime in statutis ciuitatis Ferrariæ, lib.de prouisionibus,& ordinamentis collegij notariorum multis Rubricis, seu capitulis cautum est; Quo fit ut dubitandum non sit instrumentum anno Domini carens,pariter & viribus carere, per gl.in d.§.si qua uero, approbata, vt supra, maxime cum hæc non sit leuis solemnitas vt in præcedenti dictum fuit,quod etiam trad.Alexand. consil. 190. prima col. in 6.vol.

Tertiò,Indictio est in quolibet instrumento apponenda in dicta authen.vt præpo.no-
7 men Impera. †& alijs in locis de quibus per Spec.in d.§.2.vers.post annos Domini,glo. & Felin.post alios in d. c.inter dilectos Bar. in d.§.si initium, num.12. & in l.si librarius de reg.iur. & omnes communi calculo in d. c.1.de fid.instrumen.ubi Dec.num.31.multa iura allegat, & allegato consil. 447. Bertran.consil.primo,nouiss.num.119.& consi. 2.num.11. secunda parte nouiss. & Cagnol. in l.si librarius, nume.23.de regu.iur. Bald. consil.286.super primo puncto,num.tertio, tertia parte, & Socin. consil. 98. num. 15. in tertio. Et ita etiam iure municipali Ferrariæ exigitur.

8 Quartò,exigitur dies quo †notarius rogatus est de instrumento, ut probatur in d.authen.ut præpon.no.Impe.gl.in d.l.generali, C.de tabu.lib.10.Spec.d.§.2.col.3.versicu. post indictionem, & in d.§. instrumentum, uers.item quòd non est ibi inscriptus annus, & uer.seq.Io.Fab.& Areti.in §.item uerborum,Inst.de inut.stip.Bart.in d.§.si initium, num.16. & tradunt omnes d.c.1. & Dec.d. consil.447.& Paris.consil.68.in prin.3.uol. etiam si actus, de quo conficitur instrumentum,de substantia scripturam non exigat,ut per Spec. d.§.instrumentum,versic.quid ergo si dies,& per Alex.in consil.66.uiso processu,col.fin.lib.1.licet Guid.Pap.aliter senserit,quæst.582.reperitur, de quo infra dicetur; Et quia sine mense dies non esset certus regulariter,propterea etiam apponitur mensis, qui de necessitate non esset apponēdus, vt not.Bar.in d.§.si initium,nu.23. & sequitur Feli.in d.c.1.nu.10.licet in d.auth.ut præpo.no.Impe.uideatur etiam exigi mensis de necessitate,et gl.in d.l.generali Spe.& Abb. in locis præalleg. tenent apponendum esse, quod etiam tenet Alex.in addit.ad Bar.in d. §.si initium; Ferrariæ tamen ex forma statutorum dubium tollitur. quia apponi debet.

Quintò, debet apponi nomen Imperatoris,seu Papæ,uel Regis secūdum qualitatem
9 loci in quo fit instrumentū,ut †no.gl.pen.in c.quoties,1.q.7.& in d.l.generali.Spec.in d. §.2.3.col.uer.post diem.& in d.§.instrumentum,ver.itē quod non est,& ibi Bar.in d.§.si initium, num.24.Io.And. in data lib.6. uer. hic aduertēdū Abb.post alios in d. prohœm. Greg.nu.14.Et de Impera.est tex.in d.auth. ut præpo.no.Impe.qui secundum Abb.in d. prohœm.ad Papam est extendēdū. & sequitur Felin.d.c.1.nu.5. Et quod sit de substantia trad. Ange.consil.291. uisis omnibus,& communiter omnes in d.c.1. intātum quod instrumentum non ualeret si omitteretur,ut per Ang.d.consi.per Abbat.consi.53.Alex. consi.148.num.4.lib.7.& Soc.consi.86.col. 2.versi.quarta conclusio, & sequitur Dec.d. c.1.nu.8. Bene uerum est quod ualet consuetudo in contrarium, scilicet quod non appōnatur,ut per Ang.d.consi.291. & Abb.in d. prohœm.licet in d.consil.53.dubitauerit,& videtur velle Bart.in d. §.si initium, & sentit Alexan.in consil. præalleg. & sequuntur expresse Felin.& Dec.in d. c.primo, vbi dicit Felin. quod, si aliter teneretur, corruerent multa instrumenta, Pro quo facit, quia in confectione instrumenti generaliter attenditur consuetudo loci. Dyn.consil.31.in quæstione,& sequitur Dec.dicto numero 8. & in simili de indictione propter contrariā consuetudinem non apposita, quod valeat

tenet Ang.consi.220.ad hoc vt scriptura; no
men autem consulis de generali consuetudi-
ne non apponitur, quæ seruanda est, latè Alc
xan.in l.j.§.editiones.n.4. vbi plura allegat,
de eden. & hoc etiam tenet Bart. d.§.si initiū
in repe.num.24.& Abb. d.c.1. & Paris.con-
sil.68.num.20.3.vol.
Sextò, exigitur loci contractus appositio
de iure non tantum de consuetudine (qđ non
10 nulli † voluerunt, vt glo.refert in c.Abbate
sanè verb.censeretur, de re iud. in 6.& Spec.
d.§.instrumentum, vers.quid si locus, in fi.&
Bart.d. §.si initium, nu.26.) probatur in d.c.
Abbate sanè, iuncta gl.& in c.quoniam con
tra, verb.loca.vbi glo.de prob.trad. gl. in d.
l.generali, & Specu.in d.§.2. versic.post no-
men, & in d.§.instrumentum, versic. quid si
locus, Ang.& Bal.in l.optimam, post glo. C.
de commit.& contrah.stip.Bal.consi.55.an-
no Domini, nu.1.2.p. Fab.in §.item verbo-
rum, nu.3.inst.de inut.stip. Bar.& Ang.in d.
auth.vt prępo.no. Imp. Bal. in l.contractus.
nu.6. C.de fid.instr. Lanfr.in d.versi. instru-
mētorum productiones, nu.14.& trad.com-
muniter omnes in d. c. 1. cum alijs allegatis
ibi per moder. quod etiam Ferrarien. statu-
tis exigitur, & per Dec.consil.447. supra alle
gato, & per Bertran.consil.2.nu.55.2.p.ho-
rus.& cons.301.in prin.3.vol.primorum.Pa
ris.consil.28.nu.10.2.vol. Cagn.d.l.si libra-
rius, nu.84. & propterea si omittatur corruit
instrumentum, vt ex facto respondit Corn.
consil.60.colu.2. & consil.216. col.2. lib.4.
An modo requiratur locus specialis, vel suffi
ciat generalis: & an consuetudo in contra-
riū valeat, dicetur infra super loco in instru-
mento describendo, vbi tangentur multæ
quæst. ad hanc materiam pertinentes.
Septimò, debet in instrumēto describi te-
stes, & sic non unus tantum, sed saltem duo,
11 l.ubi numerus, de testi.c.pluralis † loquutio,
de reg.iur.in 6. de quo infra dicetur, hoc te-
net glo.in d.l.generali, licèt loquatur de sub
scriptione, non de descriptione, de quo latius
infra suo loco dicetur. Idem de descriptione
trad.Spec.in d.§.11.versic. post locum, & in
d.§.instrumentum, vers.item quod non sunt
ibi testes, Ang.in d. authen.vt præpona. no.
Imp.Alex.consil.13.ex his quæ in themate,
3.col.in prin.3.vol.cons.37.viso dicto instru
mento, col.fi.co.vol. & consil.153.infra alle
gando, col.2.Soci.reg.418. Testes in scriptu
ra, & Dec.d.consil.447. & Bertrand.consil.
230.num.3.2.parte p^{rum}.& communiter om
nes in d.c.1.Bertran. consil.260.nu.5.3.vol.
posteriorum Paris.consi.162.in princ. lib.4.
Bal.d.consi.55.2.p.Marsi.sing.56.ad validi-
tatem, Crauet.consi.122.nu.13.& consi.56.

nu.1.Lapus alleg.81.non ualuit actus, nu.2.
adde Didac.in c.20. suarū pract. qq. nu.3.4.
Octauò, nomen tabellionis apponēdum
12 est, gl.in ver.adijciatur, in §.sed & si † instru-
menta, in authen.de instr.cau. & fid.Spec.d.
§.2.uers.post testes, & in d.§.instrumentum,
versi. item quod non est a tabellione subscri-
ptum, Pap.in d.sua pract. in d.glo.exhibens,
Iaco.de Aret.Bal.& Pau. in l.ad testium.§.si
quis, de testa. Alex.cons.41.viso tenore, col.
4.lib.1.& consil.153. videtur prima conside
ratione, col.2.li.2.& allegato sup.consi.141.
viso testamento, col.pen.lib.2.& Dec.d.con
sil.447.& Bertran.consil.2.nu.6.2.p.primo-
rum, sed Bart.in d.§.si initium, nu.6.intelli-
git quod nomen tabellionis sit apponēdum
scilicet quòd sit rogatus, quòd est de solemni
tate extrinseca, ut etiam ipsemet fatetur, nu.
29.de quo infra dicetur, sed ultra id quod no
men notarij, idest subscriptio, eius manu de-
beat apponi, ex suprascriptis iuribus plenè
probatur, quod etiam tenet Bertr. consil. 1.
num.116.& seq.1.parte p^{rum}.& consil.207.1.
col.3.vol.nouis. & Paris.cōs.27.nu.5.2.uol.
Nonò, signum notarij apponendum est,
13 sed an id substantiale sit de iure, vel de † con
suetudine sunt opi.quòd de iure debeat appo
ni tenet gl.oportet.in d.authen.de instr.cau.
& fid.§.sed & si instrumēta. Iac.de Are. Bal.
& Pau.in allegata l.ad testium, §.si quis, arg.
illius tex.de testa.Bal.in pluribus locis, maxi
mè in l.1.§.1.in prin.de eden. in l.Lucius de
testa.milit.in l.contractus, nu.6.C.de fid.in-
stru.& in l.scripturas, nu.2.C.qui po.in pig.
habe.& uidetur huic opin. adherere Bar.in
d.§.si initium, nu.32.per text.in l.fi.C.de as-
sesso.& per alia iura per eum ibi allegata; sed
vereor ne illa sit repet. Barto. ut Alexand.
supra relatus dicit, maximè quia alijs in lo-
cis semper Bar. tenuit de iure non esse neces-
sariam appositionem signi, & tamen est con-
tra morē suū si est contrarius. Quòd utrò ma
gis de consuetudine exigatur, tenet Spec. in
d.§.2.col.fi.uer.in fi.vbi dicit esse utile, & ho
nestum apponere, & ibi Ioan. And. in addit.
ostendit iure necessariò non exigi; & dicit q
est leuis solemnitas, quæ non uitiat, & ipsum
sequuntur But. & Imol.in d.c.1.de fid.instr.
& Io.de Venafr.consi.ult.nu.16.qui indistin
ctè tenet in prothocolo non esse de necessita
te ponendum, de quo dicetur inferius; Hanc
eandem opin. quod sit de consuetudine ma-
gis quàm de iure, sed quòd eius omissio vi-
ciet, tenet Bar.in prohœm.ff.nu..& in d.l.ad
testium.§.si quis, dicit standum esse consue-
tudini. Hāc opin.dicit communem Alex.in
d.rub.de no.ope.nun.nu.14.& eam sequitur
in sup.allegato consil.153.& idē tenet Lanf.
in d.

ind.ver.instrumētorū productiones, nu.15.
Anchar.consil.441.præmissa. & Car. con-
sil.133.ad singula, & Ang.d.consil.220.Fe-
lin.in ca.1.de spon.not.3.nu.3. & propterea
eius omissio contra dictum Ioan.And.instru
mentum uiciat, Corne.aliàs allegatis consi-
lijs 70.94.& 118.lib.4.& 226.li.3.& sequun
tur Abb.& Felin.ac Dec.in d.c.1.& d.consi.
447.Crauet.consi.72.nu.4.licet Dec.secun-
dum Card.in d.consi.dicat, quod de iure es-
set leuis solemnitas, tamen difficile esset in
practica obtinere sententiam pro ualiditate
instrumenti,quia communior opi.est contra
Io.And.ut dicit Felin.in d.ca.1.quam etiam
sequitur Bertran.d.consi.11.nu.42.& consi.
126.1.colum.3.volu.p^mo & Paris.consi.27.
nu.6.& consil.28.nu.13.2.volu. nec uidetur
leuis solemnitas per ea quę ibi trad.Abb.Ex
forma tamen statutorum Ferrariensium ne-
cessarium est apponere tale signum.

Decimò,& vltimò,exigitur series facti gl.
in d.l.generali, & in l. Iuris genitum. §.
quod ferè,de pact.Ang.in d.authē. vt præ-
po.no.Imp.Lanfr.d.nu.14.Abb. & Dec.d.
c.1.& debet esse perfecta, ut Bar. docet in l.
si is qui, de testa.& Bal.in d.l.contractus se-
cunda perfectione.nu.8.C.de fid.instr. &
Dec.d.c.1.sub nu.11.

Expeditis his quæ solemnitatem con-
cernunt intrinsecā, videndum est de concer-
nentibus extrinsecam.

Primò, igitur dixi opus esse quod ille qui
de instrumento est rogatus sit publicus no-
tarius,aliàs non valet instrumentum ut com
muniter notant omnes in d.c.1.quando au-
tē præsumatur, & quomodo cōstare debeat
de eius autoritate,& de multis alijs quęst.ad
hāc materiam pertinentibus, infra suo loco
dicetur,satis pro nunc est quasi per indicem
hęc attingere.

Secundò,dictum fuit, quod oportet nota
riū esse habilem,vt quia nō fuerit publicè ex
cōmunicatus quia tūc officiū tabellionatus
14 exercere non posset†instrumētaq; non vale
rent,cum talis sit actus legitimus, c.licet,de
sen.exco.in 6.idem disputando concludit
glo.in c.decernimus eo.ubi idem tenet Do-
mi.idem Io. And. post Abb. antiquum in c.
pia,4.col.in nouel.de exce.in 6.Card.in re-
pet.c.perpēdimus de sent.exc.39.q.Abb. &
cōmuniter cæteri, in c.intelleximus de iudi.
& Abb.& Dec.in d.c.j.in fi.Bar.in cōsi.238.
existens Pet.publicè excommunicatus licet
aliter videatur dixisse in authen.credētes.C.
de hære.sed ibi est casus specialis;idem tenet
Bal.in l.in exercēdis.nu.7.C.de fid.instr.in
add.Spec.in tit.de instr.edi.3.col.ver.quādo
notarius desinit,& in c.11.in fi.de Lege Cor
ra.in vsibus feu.vbi se remittit ad glo.in d.c.
decernimus,idem Bal. & Paul.cum quibus
videtur transire Ias.in l.1.C.de iur.& fact.
ignoran. secus vero si notarius non fuerit
publicè sed occultè excōmunicatus,tunc ēm
valerent instrumenta, vt multi ex præalle-
gatis tenent, & trad.Abb.& alij in c.uerita-
tis,de dolo,& contu. & in ca.si verè,de sent.
excom. & in multis alijs locis;& idem si pu-
blicè exercebat officium, uel sentētia fuerat
lata de longinquo,vel aliter poterat per par-
tes ignorari sententia excomm.vt latè trad.
Paris.consil.89.4.uol.

Et idem est si notarius esset infamis, vt
quia in officio aliquid falsitatis vel doli com
misisset, tunc enim non posset ulterius offi-
cium notariæ exercere si modo de delicto
15 fuerit damnatus.l.si aliquid † C.de suscep.
& archa.lib.10. & not. doctrinam in hac
materia ponit Bart.qui communiter ab om-
nibus recipitur in eadem quæst.1.l.3.ff.ad l.
Iul.repet.ad quā se remittūt Abb.& Dec.in
d.c.1.in fi.& in consil.suo 174.Ser Ioannes
de Castro Durati.idē trad.Bal.in d.l.in exer
cen.nu.7.C.de fid.instr. & in d.c.11.de lege
Corr.Pau.de Cast.cōs.207.sup primo.203.
ponitur in facto, & 223.super eo. Alex.con-
sil.80.exanimato colu.11.lib.2.quod refert
Dec.d.c.1.& 190.col.fi.lib.6.trad.commu-
niter scribentes in l.si quis ex argentarijs.
§.1.de eden.& in l.& militibus.C.de testa.
milit.Abb.Felin.& cæteri in cap.cum dile-
ctus de fid.instr. & in c.fraternitatis de hær.
vbi latè Marsil.sequitur in l.fin.de iur.om-
ni.iud.nu.171.& in rub.de fideius.nu.184.
quod tamen procedit in illo, qui notoriè e-
rat infamis,secus si infamia erat occulta; vt
not.in plerisque ex locis præalleg.infamis
vero infamia facti vt spurius, potest esse ta-
bellio & instrumenta conficere, vt Ang.re-
spondit consi.eius 283.præmitto,licet secun
dum Abb.& Felin.in d.ca.cum dilectus, mi
nus sit ei credendum, licèt non possit esse no-
tarius in aliquo officio publico, vt in aliquo
banco ciuilium uel criminalium causarum
per doctr.Bart.in d.l.eadem,quod admittit
Ang.d.consi.& ostendit expressius Alex.d.
consil.80.& extollit Marsil.latè singu.suo
273.col.fin.

Tertiò, ex extrinseco notarius dēt esse ro
gatus de instrumento.§.nos autem,cum gl.
16 in verb.iniungatur.& ibi † Bart.& Ang.in
authen.de tabel.colla.4.& alleg.consil.220.
& consil.74.Spec.d.§.1.5.col.uersi.& nota
quod tabel.Bart.in d.§.si initium.nu.28.&
in authen.si quis in aliquo, C.de edēd.glo.
in clem.1.§.dudum.versi.requisitis de iure-
iuran.& Alex.d.consil.353.& communiter
omnes

omnes Doct. in d.c.1. de fid. instr. Bertrand. consil. 119. 2. vol. in primis, & Paris. consil. 27. nu. 7. lib. 2. An autem præsumatur notarius rogatus, si non sit expressum, est alia q. quam non ponam hic, sed suo loco de ea dicetur. Illud tantum dicam pro nūc quod magis cōmunis opin. est quod non præsumatur ex quo est solemnitas extrinsecā, vt per Alexan. in l. sciendum. de verb. oblig. & moder. in d.c.1. vbi Felin. & Dec. nu. 20.

Quartò exigitur, quod notarius scripturam instrumēti a se factam partibus legat, & testibus, argu. l. fideicommissa. §. 1. vbi glos.
17 expressè loquens in testamēto, † Bar. & Bal. de leg. tertio. Ioan. Andr. in addi. Spec. in §. ostenso. in versi. illud quoq; in addi. magna, circa med. in tit. de instr. edi. & in d.c.1. vbi sequitur But. & Imol. trad. etiā But. & Imo. in c. cum P. tabellio. eo. tit. de fid. instr. Ang. cons. 74. d. quæst. & 274. ex themate 2. colu. And. Sic. cons. 32. col. 9. lib. 1. Ioan. de Ana. consil. 33. circa prædicta, Corn. in consi. 77. penul. colum. lib. 4. & Dec. d.c.1. nume. 14. & Bertran. d. consil. 2. num. 5. secunda parte pimorum, & Paris. d. consi. 27. num. 8. lib. 2. latè Didac. in c. relatum. nu. 11. de testamen. Socin. iun. consil. 102. nu. 8. 3. vol. & consil. 144. nu. 37. eo. sed Abb. quem sequitur Feli. in d.c.1. & in d.c. cum P. tabel. pdicta. intelligit procedere quando testamentum uel instrumentum debet fieri in scriptis, secus si sine scriptis licet ad probationem scriptura exigatur, vt not. Bart. & Bal. in l. Contractus C. de fid. instr. Bal. in l. errore. & auth. Quod sint. C. de testa. Dec. verò in d. nu. 14. intelligit generaliter prędicta procedere in quocūque cōtractu uel vltima uoluntate etiam in scriptis non conficienda ex mente plurium ex præalleg. qui loquuntur quando contractus non fiebat in scriptis vel testamentum, & quod lectura testamenti, vel instrumenti non sit de substantia, vel solemnitate, tenet etiam Corn. consil. 271. col. 2. lib. 1. ego putarem dinstinctionis fœdere opin. concordari posse: nam aut sumus in contractibus uel testamētis qui debent celebrari in scriptis, & tunc non est dubium quòd debent legi. d. l. cōtractus, vbi not. Aut in his qui in scriptis non conficiuntur tamen fit cōmuniter scriptura ad probationem rei gestę, vt in contractibus immobilium quotidie fit, & tunc si notarius substantiam contractus legat corā partibus, & testibus; & contractum stipulatus sit, licet non omnes clausulas instrumenti legat, saltem nisi cum breuitate, imo etiam quod non fecerit tunc aliquam scripturam notarius de contractu, sed tantum stipulatus est, credo sufficere, nā quod testes & partes nō dēant intelligere quod agitur, ex verbis notarij, nullus negat: & ita uidi in practica seruari, & isto casu procedat opi. quam tenet Dec. post alios præalleg. quod exigatur lectio cōtractus, & ratio est, vt dicit Paul. de Cast. d. l. contractus, 2. colu. quia qn partes nolunt in scriptis cōtrahere, censentur confidere de peritia notarij, quod contractum extendat cum debitis solemnitatibus, secus in his, quæ in scriptis fieri debent, quod modo teneatur legere vltra substantiam, etiam omnes clausulas, et singula verba; Vel id qđ non est tunc scriptum, non videtur iure probari, & hoc casu procedit opi. Abb. & Feli. Vnde si cōstaret saltem eo modo, quo supra, non fuisse partibus, & testibus recitatū contractū, & notariū stipulatum, crederē instrumentum non valere, & ita inueni hanc opi. Alex. approbantem in consil. 74. viso testamento Ioannis, colu. 3. lib. 1. vbi dicit quod in his, quæ scripturā necessario nō exigunt, non est necesse tempore actus scripturam interuenire, hoc etiam trad. Steph. Bertran. cōsil. 44. nu. 10. 2. par. nouis. vbi dicit ita uidisse quotidie obseruari, & propterea notarij cū aliquem contractum in prothocolo, uel vltimam voluntatem scribunt, quem seu quam tū stipulati nō sunt, vel ex discordia partiū, uel aliter, solent aut cancellare, aut scribere in margine nō fuit stipulatū uel publicatū.

Duo ēt alia addit Felin. d.c.1. necessaria, scilicet quod instrm non sit scriptum in charta perforata, vili, et immūda. Secundo, quod nō sit scriptū per notas uel signa seu zifaras quæ omissa faciam, tanquam nimis curiosa, & quæ de raro accidunt, & ne huiusmodi præludia nimis in longum pertrahantur, forte alibi de his dicetur, & per hæc fit expedita prima quæstio.

Secundā q. amplector, qua quæritur, quæ necessario exigantur in instrumento venditionis, in qua breuiter cōcludendo dicitur, quod aut sumus in instrumento venditionis, quę fit sine scriptis, licet de ea fiat scriptura ad probationem, aut ueniditionis, quę fit in scriptis, de qua habetur in l. contractus. C. de fid. instr. & instit. de empt. & uēd. in prin.

Primò, namq; casu tria sunt substantialia contractus uenditionis sine quibus copulatiue uenditio consistere non potest, scilicet;
18 consensus † contrahentium, res certa, & pretium certum, ut nota. trad. gl. in uerb. ex pretio, in l. pacta conuenta. ff. de contrah. empt. sequitur Bald. in l. in uendentis. 1. col. C. eo. & Fab. de Monte S. Saui. in tract. de emp. & uēd. q. 1. Ferrar. in sua pract. in for. lib. in causa uend. gl. 1. & Fab. prędict. ēt q. 5. 1. col. in tantum, quòd uno deficiente, emptio non probatur,

batur, ut dicit Rom. in l. Titia, ff. solu. mat. re fert & sequitur Soc. consil. 208. 2. col. licet plura alia exigere uideatur Rofre. in tract. de lib. 4. parte, in rub. de actione ex empto, quæ non sunt regularia; & hæc tria substantiala etiam ponit Ioann. Pyrrh. in l. contractus, fo. 10. 2. pag. ff. de reg. iur. namque vltra prędicta tria, cętera quę in instrumētis huiusmodi apponuntur, aut sunt naturalia. i. quę veniunt de natura cōtractus, vt est traditio rei vera, uel ficta, & promissio de euictione, aut accidentalia, quæ accidentaliter a cōtrahentibus diuersimodè apponūtur, ut in alijs pactis insolitis, iux. not. declarata per Bal. in d. l. in vendentis, & in d. l. pacta cōuenta, de quibus suo loco dicemus.

Secundò, scilicet quando venditio fit in scriptis, & tūc quartū exigitur, scilicet quod fuerit completa scriptura, & partibus lecta, & approbata, d. l. contractus, & inst. d. tit. de empt. & vend. in. ptin.

Primò, itaque exigitur consensus quo ipsa venditio peragitur, l. 1. §. fin. de cōtrah. empt. & l. in uenditionibus, eo. tit. l. 2. C. eo. l. consensu, de actio. & obli. l. si stipuler. §. fi. de verb. oblig. gl. in l. 3. verb. substantia. C. de contrah. empt. Aret. in §. actionum au tem. nu. 6. instit. de actio. Corn. in cons. 25. in prin. li. 4. in tantum q magis id quod actum, quam quod dictum sequendū est. l. sed & Celsus, §. si fundus. ff. de cōtrah. empt. Fab. d. q. j.

Secundò, precium exigitur, cum substantia emptionis ex eo consistat, d. l. pacta conuēta. in prin. & sine eo vend. nulla sit. l. 2. ff. eo. de contrah. empt. & l. empti fides, C. eo. & §. precium, eo. tit. q in pecunia numerata consistere debet d. l. empti, & §. item preciū instit. eo. & certum etiam d. §. precium, licet perfectionem venditionis non impediat si solutum non fuit, d. l. empti.

Tertiò, dictum fuit sine re venditionē nō procedere, quod probatur in l. nec emptio, in prin. in l. domum. & in l. & si consensū. ff. de contrah. empt. & licet vendantur fructus futuri, & partus, d. l. nec emptio, & sic non existentes in rerum natura, tamen non propterea tollitur regula, quia illo casu venditio censetur conditionalis, si nascantur, & propterea nullam habet perfectionem nisi post natiuitatem eorum, & tunc venditio retrotrahitur, & censetur facta tēpore cōtractus, vt per glo. in d. l. nec emptio. & Azo. in summa huius tit. nu. 6. & notatur per Doct. in d. l. nec emptio. Valet tamen venditio etiam nulla re existente, quādo scilicet quasi alea, captus piscium, vel auium, vel missilium emitur, d. l. nec emptio. & l. si iactū. ff. de action. empt. vbi Bar. & per Fab. d. tract. q. 4. princ. 16. q. sed hoc ideo quia spes ibi est loco rei, vt per Azo. d. nu. 6.

Cæterum animaduertendum est non omnium rerum emptionem, venditionem ve valere, sed earū tantum quę haberi, & possideri possunt, & quarum ius naturale vel gentium, vel mores Ciuitatis comercium non exclusērūt, l. si in emptione. §. omnium, vbi no. ff. de contrah. empt. habet in l. inter stipulantem. §. sacram. de verb. oblig. per Azo. in summa d. tit. col. 3. & per Fab. d. q. 4. in prin. & quia hæc latius in progressu tractabuntur ijs præludijs omissis ad rem ipsam transitum faciam.

RVBRICA.

Instrumentum emptionis Domini Rodulphi de Grassaleonibus, & Baptistæ de Raynaldis de Vincentia ab Amadeo, & Consortibus de Amadeis, & Federico, & Paulo de Gandulphis.

SVMMARIA.

1 *Instrumentum propriè, & strictè pro carta sumitur in qua descriptus est contractus, & conuentio partium.*

Instrumentum largè capitur pro omni eo, quod instruit causam, & sic ueniunt etiam testes.

Instrumentum largissimè ratione adiuncti capitur, vt de instrumento fundi, & artificum.

Instrumentum est scriptura, uel assertio, seu probatio alicuius rei facta.

Instrumētum est solemnis, & ritè ordinata scriptura per authentica personæ manum publicè causa memoriæ facta.

2 *Testes ueniunt appellatione instrumenti sub lata significatione.*

Aliqui tamen tenent quòd immò sub propria.

Sententia prætextu nouorum instrumentorum, & testium rescindi potest.

Transactio sicuti prætextu falsi instrumenti, ita & prætextu fallacium testium potest rescindi.

Testes ueniunt appellatione instrumentorum, quando in vtroq; est eadem ratio.

Dilatione concessa pro producendis instrumentis non possunt testes examinari.

Instrumenta publicatis attestationibus possunt etiam produci.

Testes publicatis attestationibus nō possunt examinari propter timorem subornationis.

Statutum loquens de instrumentis, testes non complectuntur.

Instru-

Instrumentum secundum communem loquendi vsum aliud est, & aliud testis.
Statutum infligens pœnam producenti falsa instrumenta non porrigitur ad producentem falsos testes.
Testes de propria significatione non veniunt appellatione instrumentorum, secundum magis communem opin.
Et ita est tenendum.
3 *Scriptura de proprietate sermonis venit appellatione instrumenti.*
De communi tamen loquendi vsu secus.
Scriptura priuata faciens fidem, etiam de communi loquendi vsu venit appellatione instrumenti.
Scriptura publica sine dubio veniunt appellatione instrumenti.
Acta causæ veniunt appellatione instrumenti.
Scripturæ Archiuij veniunt appellatione instrumenti.
Instrumentum ab instruendo dictum.
Instrumentum dicitur documētum, quia docet.
Instrumentum dicitur munimentum quia munit producentem contra aduersarium.
4 *Venditionis diffinitio secundum Ang.*
Quæ auctori non placet.
Traditio non est de substantialibus venditionis, sed de natura, & de executione.
Pretij solutio non impedit rei venditionem.
Venditionis diffinitio per Fabia. de Monte, quæ placet Auctori.
Venditionis diffinitio per Ioan. Pyrrh.
Venditio est a iuregentium introducta.
5 *Consortes aliquādo dicuntur qui sunt de eadem parentela, licet non de eodem sanguine.*
Consortes dicuntur qui habent aliquam communionem in aliqua lite, vel causa.
Consortes dicuntur qui habēt participationem, vel communionem dominij alicuius rei.
6 *Intitulatio seu rubrica instrumenti si sit dimissum spatium vacuum, & nihil vltra est scriptum, facit fidem si est vniformis, secus si non est vniformis, quod declara, vt hic.*
Instrumentum non probat, quādo apparet, quòd notarius plus volebat scribere, neque habuit rem pro perfecta.

Q Væro quid sit instrumentum, & respon. tripliciter instrumentum in iure sumi, strictè & propriè
1 pro carta in qua † descriptus est contractus & conuentio partium. Secundo modo largè pro omni eo quod instruit causam, & sic tali casu veniūt etia testes. Tertio modo largissimè ratione adiuncti, vt pro instrumētis fundi, de quib. in tit. de fund. instr. & instr. leg. & pro diuersis alijs instrumentis aliorū artificum, de quibus habetur per Dec. in rub. de fid. instr. nu. 2. & per Alber. in d. suo verb. instrumentum, ita trad. glos. quā sequitur ibi Bart. in rub. Auth. de instr. caut. & fid. & glo. in l. notionem §. instrumentorum, uerb. separare. de verb. signi. & in l. 1. ff. de fid. instr. et Azo. in summa huius tit. & Io. Andr. in addi. ad Spec. in tit. de inst. edi. §. 1. & cōmuniter Doct. in rub. ext. eo. Vnde sumēdo in propria & stricta significatione, in materia nostra diffiniendum est instrumentum esse scripturam, ad assertionem seu probationem alicuius rei factam; Vel plenius, qđ publicum instrumentum est solemnis & ritè ordinata scriptura per authenticæ personæ manum publicè, causa memoriæ facta, ita diffinit Spec. in d. §. 1. de instr. edi. habetur in pract. seu praxi iuris quę Alci. inscribitur d. tit. de instr. edi. quæ diffinitio probatur ex dictis, & trad. per Spec. in §. nunc dicendum, in d. tit. de instr. edi.

Sed licet dictum fuerit supra, testes sub lata significatione non propria venire instrumentorum appellatione, illa tñ opinio non
2 est † ab omnibus recepta, cùm multi nō mediocris authoritatis Doct. non debilibus rationibus moti arbitrentur, de propria significatione testes comprehendi, per tex in d. l. 1. de fid. instru. & in d. §. instrumentorum, ꝙ vtrobiq; tenet Bart. & sequitur Alci. d. §. instrumentorum. & per tex. in c. peruenit, il 2. de test. cogēd. quod & Bar. videtur tenere in l. admonendi, in fin. de iureiuran. vbi, quemadmodū pretextu nouorū instrumentorum sententia rescinditur, ita prætextu nouorum testiū rescindi posse censuit, ea ratione, quia appellatione instrumentorum testes comprehenduntur; & ipsum ibi plerique sequuntur. Hoc etiam videtur simplicipliciter tenere Ferra. in sua pract. iud. in forma productionis instr. in glo. exhibens, in princ. & expressius Lanfran. in repet. c. quoniam cōtra, de probat. in verb. instrumentorum productiones, in prin. & Imol. in d. rub. de fid. inst. & pro hoc etiam facit decis. Bal. quem cæteri sequuntur, in l. si ex falsis. C. de trans. col. 2. uersi. Venio ad q. vbi decidit, quod sicut rescinditur transactio prætextu falsorum instrumentorum, ita etiam sit rescindenda prętextu falsorum testium pari ratione. Bene verum est quod Bal. & cæteri loquuntur quando militat eadē ratio in vtroque casu, secus si sit diuersa ratio, iuxta not. per Spec. in tit. de dilat. §. fi. ver. Item not. quod cum datur, vbi dicit, ꝙ si est data dilatio pro producendis instrumētis, non possunt in ea examinari testes, quia militat diuersa ratio, quia instru-
3 menta † etiam publicatis attestationibus produci possunt, c. cum dilectus, de fid. instrum.

teſtes non, propter timorem ſubornationis,
c.de teſtibus.de teſti.quã deciſionem ſequun
tur Doct.in d. l.ſi ex falſis, Abb.& Felin. in
d.c.peruenit.& omnes in d.rub.extra de fid.
inſtr.Iaſ.in repe.d. l.admonendi col.antepe.
& Alci. d.§. inſtrument orum; Fatentur tñ
omnes tenentes hanc partem, & in hoc con
cordãt cùm tenentibus contrarium propter
communem vſum loquendi, qui attenden-
dus eſt, l.cũ de lanionis. §.aſinam, de fund.
inſtr.& inſtr.leg. & l. librorum.§. quod ta-
men Caſſius, de leg.3. teſtes nõ comprehen
di in ſtatuto de inſtrumentis mentionem fa
ciente, cum communi vſu loquendi aliud ſit
inſtrumentum, aliud teſtes; & propterea in-
fertur, quod pœna ſtatuti producenti falſa
inſtrumenta irrogata, non tenebatur falſos
teſtes producẽs. vt Iac.But.decidit in d.l. 1.
de fid.inſtr.quẽ ibi ſequuntur Alberi. Salic.
Fulg.& nonnulli alij. & ibi dicit Flor. ita iu
dicatum fuiſſe.& Alberi. in 1. parte ſtatuto-
rum quęſt.pen.& ſequitur Dec.poſt alios in
d.rub.de fid.inſt.

Cõtrariũ tamen quod imò propria ſignifi
catione teſtes nõ comprehendantur, tenent
magis cõmuniter Doct.in d.l.1.de fid. inſtr.
in d.c.peruenit.in c.licet dilectus.de teſti. &
in d. rub. quod etiam tenet Aret. per illum
tex. iuncta glo.in l. 1. C.de dilat. Mar.Soc.
conſ.41.col.5.in prin.& dicit idem tenuiſſe
in d.rub.art. 1. quod eſt tenendum per iura,
& rationes in locis prędictis allegata.

An autẽ ſcriptura priuata veniat appella-
tione inſtrumenti de proprietate ſermonis,
3 concludunt †communiter Doct. quòd ſit ſe
cus de communi uſu loquendi. vt per Bar.&
alios in l.1.C.de iur.calci. Abb. conſ.64. ue
nio ad primum col.fin.lib.1. Rom.conſ.23.
neſcio, in 2.dub.& latè per Dec.poſt alios in
d.rub.in fi.ſi tamen ſcriptura priuata faceret
fidem, etiam de communi vſu loquẽdi com-
prehenderetur. vt per Soci. conſ.62.in præ-
ſenti, col.pen. per Abb. & Dec. in d.rub. De
publicis autem ſcripturis quod comprehen
dantur omnino dubium non eſt, vt per Bar.
in l.in fraudem.§.neq.ff. de iure fiſci, inferrẽ
tem quod falſans acta cauſæ ita punitur ſi-
cut falſans inſtrumẽta, pęna ſtatuti, & idem
de ſcripturis Archiuij trad.Inno.in d.rub.de
fide inſtr. & But.in c.2.eo tit. vt refert Feli.
in d. rub. in fin.

Et ſicut ab inſtruendo, dr̃ inſtrumentum
c.fin.de dol.& contu.ita documentum, quia
docet, ar.authẽ.ſi quis in aliquo.C.de eden.
& munimentum, quia munit producentem
cõtra aduerſarium. c.1.§.poſt hoc, de appel.
in 6. cum glo.ita Spec.in d. §.1.de inſtr.edi.
& ſequitur Alcia.d.eo. tit.in ſua pract.ſupra
allegata, de quo vlt. verbo, ſcilicet munimen
tum, ſcribit plura Feli.in d.c.peruenit. 2.col.

Quæro quid ſit emptio, vel vend. & Ang.
in ſumma Ange.in verb.emptio diffinit uen
4 ditionem eſſe alienationem † quia dominiũ
& poſſeſſio rei vẽditę trãsfertur per traditio
nem ipſius Domini, vel, ſi nõ eſt Dominus,
vſucapiendi conditio in ementem pro ipſa
ſoluto pretio, quę diffinitio mihi in nullo pla
cet, tum quia nimis prolixa, tum quia in mul
tis defectiua, & in multis ſuperflua; quod ſit
defectiua, ex ſequenti definitione patebit:
quòd ſuperflua, apparet, quia traditio nõ eſt
de ſubſtantia venditionis, ſed de natura, &
de exequutione, vt ſuprà dictum fuit, & la-
tius infra dicetur, nec ſimiliter ſolutio pre-
cij impedit rei venditionem. l. empti fides,
aliàs allegata. C.de contrahen. empt.& pro
pterea mihi magis placet diffinitio Fab. de
Mõte Sãcti Saui.in d.tract.de empt.& vẽd.
1.q.in prin. ſcilicet, quòd emptio & vẽditio
ſit contractus, bonæ fidei vltro citroque obli
gatorius, qui cõſenſu, re, & precio pficitur.
Cuiꝰ definitionis verba declarãda sũt, vt ibi
per eum. Aliter diffinit Ioan.Pyrrh.in l.con
tractus, fol.10.1.fac. verſ.quinta pars.ff.de
reg.iur.ꝙ emptio eſt contractus iuris gentiũ
vtriuſque cauſa factus, in quo ex parte ven-
ditoris rei traditio, ex parte emptoris pre-
ciũ uenit; Contractus uerò huiuſmodi quod
iure gentium introductus fuerit, habetur in
l.1.de contrahen.empt.ad fin.ubi Bart.l.ex
hoc iure, de iuſti.& iure, trad.Bal.in rub.C.
de contrah.empt.in prin.& Fab.d.q.1.

Conſortes licet diuerſimodè ſumantur,
quia quandoque cenſentur ij, qui ſunt de ea-
† dem parentela, licèt †non de eodem ſangui-
ne, ut per glo.primam, iuncto text. in l. du-
dum, C.de contrahen.empt.ubi Sali. & per
Alex.conſ. 125. 2.col.7.uol. quandoque ij,
qui habent communionem in aliqua lite uel
cauſa, vt C.de conſor. eiuſdem lit.in rub. &
nig.tamen hic accipiuntur pro illis, qui ha-
bent participationem, uel communionem
dominij alicuius rei, iuxta text.cum glo.ubi
expreſsè Bal.& Salic.in d.l.dudum.quos ſe-
quitur Felin.in rubrica de treug.& pace, ſub
nu. 11.

Sed quæro, pone, ꝙ reperitur in protho-
collo notarij defuncti intitulatio ſeu rubr.
inſtrumenti, & dimiſſum eſt uacuum ſpaciũ,
6 & nil ultrà eſt ſcriptum, an talis † intitula-
tio uel rubr.aliquam probationem faciat? in
quo art. Bart.in l.admonendi, col.8. nu.33.
uerſ.quęro pone quod in libro notarij, de iu
reiur. diſtinguit, quia aut eſt rubr.inſtrumen
ti uniformis, & quod ſemper uniformiter
ſcribitur, & fit, ut in exemplo conſeruatio-
nis

nis indemnitatis, cuius rub. describitur post instrumentum fideiussionis alicuius, & tunc quia uniformiter fit, secūdum eum facit præsumptionem, quod fuerit facta promissio conseruationis indemnitatis, & in exemplo posito per Caccialup. in repet. d. l. col. 29. ver. sic dicit hoc not. Bart. quando scilicet in prothocollo descriptum est instrumētum confessionis, & absolutionis, postea ponitur rub. Repromissio, uel promissio; non obstante confessione, & absolutione prædicta, quia idem erit ꝙ in primo casu, secundum eum; si uerò instrumētum cuius intitulatio, seu rub. est descripta, non est uniformis, sed diuersimodè fit, ut in Venditione, quæ diuerso fit precio, & diuersis pactis, & tunc nullam fidem facit, & hoc dictum Bart. sequitur Caccialup. vt supra, & But. in c. fin. 5. col. de iureiur. Ias. in repet. d. l. admonēdi, col. 64. nu. 27. & Ripa, nu. 157. & Dec. in l. 1. 1. lect. nu. 7. ff. si cert. pet. & ad hoc ultimū facit quod not. Bart. in l. si is qui, 2. col. de testam. ꝙ quādo apparet ex Instrumento ꝙ notarius plus uolebat scribere, & nō habuisse rem pro perfecta, instrm̄ non probat, vt quia notarius dixit Titius uendit talem rem Seio pro precio centum, his pactis appositis nec reperitur plus scriptum; quod sequitur Bald. in l. contractus, 3. col. C. de fide instr. Imola, cōs. 91. In causa quę uertitur, 2. col. & sequuntur alij supra allegati, alia similia adducentes.

CLAVSVLA PRIMA.

In Christi nomine Amen.

SVMMARIA.

1 *Inuocatio nominis Christi inter Hebræos fieri non debet in Instrumento sed nominis Dei eorum secundum Bart.*

Communiter tamen contrarium tenetur.

Inuocatio nominis Christi an sit de substantia in instrumento inter Hebræos, recitantur opiniones.

Instrumentum inter Hebræos confectum omissa, innocatione nominis Christi, in dubio ualet,

Cautela tamen est, ut notarius inuocet nomen Dei & sic patris.

Et ita seruatur Venetijs & Romæ.

Potest etiam inuocari nomen Domini & sufficiet.

2 *Instrumentum non uitiatur si notarius omisit illud verbum Christi uel Dei, & tantum scripsit in nomine; uel si omisit illud verbum nomine, & tantum scripsit Dei, uel Christi.*

Inuocatio facta in nomine Domini ualet.

Deus est Dominus Dominorum.

Inuocationem ponere in principio libri sufficit.

3 *Amen, dictio, posita post inuocationem diuini nominis non est de substantia, nec necessaria sed ad bene esse.*

Amen, idem significat quod sine defectu, & est dictio composita ab a, & mene.

Notarius apponens dictionem Amen, post inuocationem uel intelligit contenta in Instrumento & sine defectu, vel quòd Inuocatio ipsa sit uera, & sine defectu.

Amen dictio, in diuinis officijs ponitur pro fiat. Et est responsio Populi.

GLOSSA PRIMA.

SVprà in primo requisito in 1. q. in præludijs satis disserui, num inuocatio nominis Domini Iesu Christi in Instrumentis sit necessaria, & an ea omissa, Instrumentum viribus subsistat, & conclusi ex mente Doctorum, in crebriorem sententiam euntium, de Iure non esse necessariam, de consuetudine secus: si tamen vt eā consuetudine introductū sit, hoc requiri necessario, aliàs inducatur annullatio actus, per iura ibi adducta; modo nunc super huiusmodi Inuocationis verbis se offerunt plures quest. examinandæ discutiendæque; & primo, nunquid huiusmodi Inuocatio nominis Christi per notarium Christianum possit fieri in Instrumento celebrato inter Hebræos, vel alterius sectæ homines, adeò quòd non propterea Instrumentum vicietur.

Secundò, an notarius hoc debeat omnino facere, aliàs actus sit nullus.

Prima quæstio modicum habet dubitationis: nam solus Bart. in repet. l. si quis, §. si initium, de eden. nu. 7. quæ tamen † repetit. 1 vereor ne fuerit Bart. vt suprà in præludijs dictum fuit, tenet inter Iudęos, vel alterius sectæ homines nomen Christi inuocandum non esse, sed solum Dei eorum; Imo verò in rubr. ff. de nou. oper. nunc. reproban. Bart. ibi. tenet non esse permissam talem inuocationem inter Hebræos. Sed tamen quòd notarius etiam inter partes contrahentes Iudæos non possit inuocare nomen Christi, nullus alius ambigit; & propterea Bart. & communiter omnes, in d. rubrica, de nou. oper. nunc. tenent actum, valere, facta huius modi Inuocatione; Et Idem Bart. in proœm. Digestorum 2. col. & in proœm. Codicis Bald. in rubr. de Instit. & Iure, circa princ. Io. de Plat. & Aret. in proœm. Instit. & Felin. in c. 1. de fide Instr. nu. 2.

Secunda

Secunda quæst.est difficilis,quia inter Doct. sunt opiniones: nam Bald. & Paul. in dicto procemio Codicis,& Imola in d.rub. de noui oper.nunc. & alij, tenentes, quòd huiusmodi inuocatio non sit de substantia, vt in prælud.suprà,in 1.quæst.referendo tertiam, & secundam opinionem relatum est, negãt omissionẽ huiusmodi inuocationis in instrumento inter Hebræos celebrato, officere. Alij plerique tenent contrarium, ut Butr. in c.inter dilectos,9.col.de fid.inst.& in procε. Decret.3.col.Rom.d.rub.de noui ope. nũc. Aretin.in procem.Inst.nu.3.Alex.& Rui.in d.rubr.de noui oper.nunc.licèt præsupponat Alex. Inuocationes huiusmodi generaliter esse de substantia,& Felin.in d.c.1.de fide instru.In effectu decisio huius quæst.dependet ab illa examinata suprà in d.1.quæst. quia si etiam consuetudo extat cum decreto annullatiuo,ut supra dictum fuit, quòd talis inuocatio fiat inter Hebræos,tũc omissa uiciat, aliàs non:in dubio tamen valeret instrumentũ sine ea,& ita reperitur inter consilia Ang. ante consilium 94. quædam transactio facta inter Hebræos,incipiens. Cũ lis & quęstio, in qua nulla inuocatio inscripta est, & in ea more Hebræorum iuratum est, de quo ultimo infra in fine dicetur Deo dãte. Putarem tamen ad euadendum ab huiusmodi amaritudinibus,quod cautè faceret notarius,si inuocaret nomen Dei, & sic Patris, qui etiam ab Hebræis colitur, & omnibus satisfieret, cum maximè Doctores loquentes de inuocatione,magis non loquantur de inuocatione Patris, quàm Filij, & ita in pluribus locis, maximè Venetijs, & Romæ seruatur; Vel si inuocaret nomen Domini, quod sat esset,vt infra dicetur.

Tertio quęro,quid si notarius omisit illud verbum, Christi, vel Dei,& tantum scripsit
4 in nomine,an †instrumentum uicietur,præsupposito, quod talis inuocatio sit de substantia? & Bart.in d.§.si initium, nu.8.quem sequitur Felin.in dicto cap.1.num.secundo, tenet non viciari, & idem, si solum sit scriptum, Domini, absque illis uerbis,in nomine,per tex.in l.prima, §. fin autem,ff.de hæred.i nstit.quo fit, ut minus dubium sit,an ualeat inuocatio facta in nomine Domini, qa censetur facta Domini Dominorum, & sic Dei per excellentiam,arg.Insti.de iure nat. gent.& ciui. §.sed ius quidem Ciuile, quod ex sacra scriptura infinitis in locis probari posset.

Quarto quæro, posito, quod huiusmodi inuocatio sit de substantia, an sufficiat in prin. libri tantum apponere huiusmodi inuocationem? & Bart. decidit quod sic,in d. §.si initium,nu.septimo,quod ex mente aliorum ibi loquentium in die,& alijs solemnitatibus affirmandum est, de quibus singulis infra dicemus. Sed quęro, cur post inuocationẽ diuini nominis apponatur illa dictio, Amen,& an sit de substantia? licèt non uiderim à nemine tactum, tamen non uidetur esse de substantia,uel †necessaria,sed censetur
3 posita ad bene esse,namque,illa dictio,amen tantum importat, quantum sine defectu, est enim dictio composita ab à quod idem importat quod sine,& menc,defectu,vt tradit Io. Andr. & Abb. post Hug. in cap. & si Christus,ubi Abb.nu.9. de iureiur.uel in ueritate, seu uerum est,cap.re uera,ubi glos.de cõst.dist.2.& Abb.d.nu.9. Vnde cum Notarius illam dictionem apponit, aut per eam intelligit contenta in instrumento etiam uera,uel sine defectu, aut quòd inuocatio ipsa sit uera, & sine defectu, qđ magis placet, & uerius uidetur,maximè cũ post inuocationem diuinam, introducũt sit ab Ecclesia, ut dicatur hæc dictio: in officijs uerò diuinis secundum Abbat. in d.l.interpretatur, fiat, & est responsio populi, & hoc modo capitur ad Corinth.14.ubi interpretatur, ita sit.

Anno eiusdem Natiuitatis.

S V M M A R I A.

1 *Anni Domini diuersimodè computantur.*

Anni ante aduentum Christi diuersimodè computabantur.

Anni hodie ab incarnatione, & ab Imperatoris creatione computantur.

Anni antiquitus incipiebãt Calen. April. secundum glos.

Annus tempore Romuli erat decem mẽs. & incipiebat à Martio.

Annus ab Hebræis ante liberationem ab Aegyptiaca seruitute inchoabatur de mẽse Septembris.

Mũdus de mẽse Septembris fuit creatus secundum aliquos.

Annus ab Hebræis post liberationem à seruitute Aegyptiaca de mãdato Dei inchoatus fuit à mense Martij.

Anni Domini ab incarnatione sunt computandi, vt quidam volunt.

Anni Domini secundum alios à natiuitate sunt enumerandi.

Et hoc est verius.

Anni Domini ab aliquibus enumerantur à die circumcisionis.

Anni Domini ab aliquibus inchoantur octauo Kal.Octob.

Anni

Anni Domini secundum loci consuetudinem sunt inchoandi.

Et hoc est verissimum.

Anni Domini in Hetruria, Senis, et Venetijs ab Incarnatione computantur.

Anni Domini Perusij, Forliuij, & Padua à natiuitate initium sumunt.

Anni Domini à quo tempore, an scilicet à natiuitate, an ab Incarnatione inchoentur, nihil referre, dūmodo sit certū de tēpore contractus.

2 *Instrumentum confectum ab Incarnatione, anno Domini 1530. de mense Februarij, est anterius altero instrumento confecto à natiuitate eodem anno 1530. de eodem mense Februarij, & ratio.*

Anni Domini inchoati ab Incarnatione præcedunt annos inchoatos à Natiuitate.

3 *Contrarium tamen Cremonæ est in vsu, quòd prius, scilicet a Natiuitate incipiant huiusmodi anni, quàm ab Incarnatione.*

Anni Domini ab Incarnatione incipiunt Florentiæ.

4 *Annus seu millesimus positus in vno instrumento censetur repetitus in alijs instrumentis sequentibus, si tamen aliqua concurrant, vt hic.*

5 *Notarius qui omisit in instrumēto apponere millesimū, quoniā est de cōcomitantib. necessarijs, incontinenti pōt propria auctoritate apponere.*

Notarius si errauit circa appositionem anni, vnum pro alio ponens, si non est data copia parti, potest corrigere.

Melius tamen est nouum prothocollum siue instrumentum conficere propter suspitionem.

Notarius qui errauit circa appositionem anni, si dedit copiam parti, emendare non potest, non accedente iudicis auctoritate.

GLOSSA SECVNDA.

SVpra in secundo requisito in 1. q. prçludiorum cōclusimus, annos Domini saltem de approbata cōsuetudine apponendos in instrumento esse, aliàs secundum ueriorem opin. Doct. redditur inualidum instrumentum; modò uidendum est, quo tempore computandi sint anni Domini, quia diuersimodè computantur; in quo est sciendum quòd e-
1 tiam ante aduentum Christi † anni diuersimodè inchoabantur, & computabantur, nā Romani ab Indictione, Hebrçi à diluuio, Græci à Ludo Herculeo, qui singulo quinquennio in Monte Olympo fiebat, annos computabant; hodie uerò ab annis Incarnationis Dominicç, & Imperatoris dicit glos. in rub. C. de indictio. lib. 10. cum qua transit ibi Bart. & sequitur Dec. in d. cap. 1. de fide instrumētorum, nu. 7. non aperit tamen hçc glos. quo tempore, seu quo Mense anni, annus inciperet, sed glos. in l. per hāc, in uerbo, per annos, C. de aduoc. aduers. iud. dicit annos secundum antiquos incepisse in Mense Aprilis. Alciat. tamen latè hanc materiam ex historijs attingens, in l. cum Bissextus, de uerb. signif. tradit Veteres Romanos primū annum, qui tunc erat decem Mensium, a Romulo institutum à Martio mense incepisse; Hebrçi uerò ante liberationem à seruitute Aegyptiaca, annum incipiebant mense Septembris, in quo secundum aliquos fuit creatus mundus; post uerò liberationem similiter à Martio mense annum inceperunt, Deo sic mandante Exodi 15. Mensis iste uobis principium mensium, primus erit in mensibus anni. Hçc igitur glos. concludit incipiendum esse annos Domini ab Incarnatione, quod etiam uoluit glos. in Auth. ut præpon. nomen Imper. in uerb. authore, pro qua est text. in cap. in nomine Domini, 23. dist. ubi Dominic. & eūdem Dominic. post Archid. uidetur sequi, in c. 1. in princ. de relig. dom. in 6. Sed quod imò à natiuitate anni Christi computandi sint, est decis. Rotç. A natiuitate, in nouis, quod est regulare, secundum Bar. in l. 1. §. annum, ff. de itin. actuq. priu. & in l. libellorum, in prin. nu. 15. ff. de accusat. quod rectius est secundùm Abb. in cap. inter dilectos, nu. 13. de fide instr. Glo. in Clem. 1. uerbo ex temp. de sūma Trin. & fide Cath. dicit, quod alij à natiuitate, alij ab Incarnatione annos incipiunt, addit Io. Andr. in data lib. 6. in princ. etiam alios à Circuncisione, alios octauo Kalend. Octobris, sicut fiebat ante aduentum Christi, annos incipere, in quo se, remittit ad not. per Spec. in §. 2. de instr. edit. qui quidem Spec. ibi, in uers. subsequenter, tenet seruandam esse consuetudinem loci, & s̄m eam annos inchoandos esse: quod uerissimum est; Et hoc sequitur Bar. in d. Auth. vt præpo. nomē Imper. nu. 12. dicēs in Tuscia annos computari ab Incarnatione, Perusij à natiuitate; & idem in d. §. si initiū, nu. 9. vers. secundo dixi, vbi dicit, Senis computari ab Incarnatione, Perusij, & Forliuij à natiuitate, idē tenent Imola Alex. & Ias. in l. de diuisione, in prin. sol. mat. Soc. in l. diuortio, col. 1. eo. Felin. & Dec. in d. c. 1. cum quibus concordat Bal. in d. l. per hanc, C. de aduoc. diuers. iudicum; quæ opin. & verior, & cōmunior est; fortius ex facto consultus r̄ndit Imola cons. suo 8. In casu præmisso, relato per Dec. d. c. 1. instr̄m factum Paduæ, vbi cōsuetudo est annos à natiuitate inchoare, s̄m stilum ciuitatis Venetiarum, vbi annos incipiunt ab incarnatione valere, maximè cum non constaret de consuetudine inualidante,

dante, & certum tempus apparebat contractus, tam ex hmôi inceptione annorum ab incarnatione quã à natiuitate, vt ibi per eũ; nihil igitur refert, quo tempore inchoentur huiusmodi anni, dummodo sit certum de tẽpore contractus, nisi propter Indictionem de qua infra dicetur, sed seruanda est consuetudo cuiusque loci.

Sed ponamus, prout mihi contigit in facto dũ causas agerem Mir. qđ ex duobus Instrumentis alterum fuisset confectũ de mense Ianuarij anni ab Incarnatione 1530. alterum verò de mense Februarij anni etiam 1530. à Natiuitate, & disputetur de prioritate & anterioritate, iuxta Reg. Qui prior in tempore, potior est in Iure, de reg. Iur. in 6. quodnam esset præferendum; certè cõcludo,
2 prout cõcludebã tunc, Instrumẽtum† ab Incarnatione esse prius, & anterius altero stipulato de mense Febr. à natiui. quia si cõputãtur anni ab Incarnatione, certũ est, qđ incipiũt per nouem menses ante cõputationem eorum qui incipiũt à natiu. quia Christus incarnatus est per nouem menses antequam natus fuerit, vt patet ad sensũ, sed tñ fuit probatum, cõsuetudinem extare Cremonę vbi celebratum fuerat dictum Instrumẽtum ab Incarnat. qđ incipiũt Notarij annũ ab Incarnatione post annũ inceptũ à natiuitate, & sic
3 per tres menses post alios, qua† stãte proculdubio erat concludendum, Instrumentũ ab Incarnatione esse posterius, cũ censeretur factum de anno 1531. à natiu. & sic per vndecim menses post aliud à Natiu. Et hanc consuetudinem, ꝙ anno completo ab Incarnatione inchoatur computatio annorum Dñi existentem Florentiæ, comendat Dec. post Card. per eum ibi allegatũ, in d. c. 1. num. 7.
4 Quæro quid si in vno Instrumento† est appositus annus seu millesimum, an censeatur repetitus in cæteris sequentibus Instrumentis? in quo Bart. Bald. Ang. & communiter alij, in d. §. si initium, cõcludunt, qđ sic, non nullis concurrentibus: primò, quod sit vnus liber Instrumentorum, in cuius princ. sit millesimum appositum, non autem sit quinternus disligatus seu filcia Notarij, quę non habet continuationem, & non sit aliqua carta non scripta, vel aliquę cartę dimissa, vel dimissæ in medio, sed cõtinuatè sint scripta Instrumenta in ipso libro, iuxta ordinem mensium sequentium: secùs esset, si post mensem Martij, vel Aprilis esset Instrumentum descriptum mense Ianuarij, tunc annus nõ censeretur repetitus, cum impossibile sit quod uno anno bis sit mensis Iannuarij nec censeretur repetitus annus seu millesimum anni sequentis, quod non fuit positum.

Quid si notarius omisit in instrumẽto apponere millesimum, seu annum Domini, an corrigẽdo errorem suum, illũ possit addere? & Bart. loquens in die, & sic in tempore omisso, in l. Imperator, de statu homin. & in l. si librarius, de reg. iur. quem communiter sequuntur Doctor. in locis ipsis distinguit, quod aut notarius incontinenti omissum tẽpus apponit, & quia hoc est de concomitantibus necessarijs, sine quibus actus fieri non potuit, vt dicit Domin. post Io. Andr. in c. Abbate sanè, col. fin. de re iudic. lib. 6. & propria authoritate potest apponere; si autem fuit appositum tempus, sed in eo erratum, & tunc si non est data copia parti, etiam potest, licèt dicat Dom. vbi suprà, melius esse, facere nouum prothocollum, seu nouum instrumentum, propter suspicionem; Si verò fuerit data copia parti, & tunc authoritas iudicis exigitur, de quo late habetur per Felin. in c. ex literis, de fide instr. & per Dec. & Cagnol. in d. l. si librarius; & quia hæc quest. latius infra venit discutienda, sufficiat pro nunc prædicta decisio, cum distinctione, de qua supra.

Millesimo quingentesimo quadragesimo septimo.

SVMMARIA.

1 *Annus Christi dicitur millesimus, & solet apponi uel a Natiuitate, uel ab Incarnatione.*

GLOSSA TERTIA.

HOc modo solẽt vbiq; describi anni Domini. Vnde dicit Bart. in d. §. si initium, nu. 9. quod debemus ponere millesimum, scilicet annum currẽtem, computare ab incarnatione, uel natiuitate Christi, talis namq; annus dicitur millesimus, vt etiam ipse videtur velle in d. l. libellorum, in princ. de accus. et ita dat formam Spec. in d. §. 2. de instr. edit. col. 1.

Indictione quinta.

SVMMARIA.

1 *Indictio aliquando capitur pro munere seu onere subditis per Principẽ indicto, vt plurimùm certam quantitatem non complectens.*
Indictio capitur pro spatio trium Lustrorum.
Lustrum est spatium quinquennij.
Indictiones hoc est munera quæ singulis quinquennijs, per spatium trium quinquenniorum exige-

exigebantur, primo Lustro ferrum, secundo argentum, tertio Aurum.
Indictio finitur finitis quinque Lustris, & de nouo incipit.
Inditio hodiernis temporibus ità reperitur, si per quindenarium numerum anni Domini diuidantur, addendo tres annos.
Christus quando natus est, tertia erat Inditio.
Indictio est mutanda cum anno, tempore illo quo mutatur annus, vt cum alijs mutantibus concordet..
2 *Notarius si erroneè vel corruptè apposuit Inditionem, vtpote, quia non conuenit annis Domini, non uiciat Instrumentum, dummodo certum tempus celebrati contractus deprehendi possit, & vt hic latius.*
Indictio ab omnibus nescitur computari, & ideo facilius quis creditur errasse circa Indictionem quam circa annos, qui ab omnibus no scuntur.
Notarius si dimisit spatium pro indictione, non censetur omisisse ad effectum vt corruat Instrumentum.
Indictio corruptè, vel erroneè apposita viciat Instrumentum, quando de annis non constat.
Indictio per errorem & perperam apposita, post redditum parti Instrumentum, corrigi non potest à Notario, nisi accedat Iudicis auctoritas.
Crebrior tamen & verior opinio est in contrarium.
Indictio potest omitti in instrumento ex consuetudine.
Et talis Consuetudo probatur ostensis pluribus Instrumentis sine Indictione.
3 *Consuetudo fit notoria ex ostensione plurium Instrumentorum, & ideo non indiget probatione.*
Et ità fuit decisum Senis.
Licet decisio illa habeat multa pugnantia, vt hic.
Iudicis auctoritati plurimum tribui debet, stante probationum difficultate.
4 *Probatione illa qua haberi potest, & aliquando indicijs, aliquando præsumptionibus lex est contenta.*
5 *Pro Actus validitate in dubio est iudicandum.*
6 *Indictio de Consuetudine in pluribus locis vltrà Montes non solet apponi.*
7 *Consuetudo non probatur per ostensionem sex vel octo Instrumentorum in locis propinquis.*
8 *Consuetudo varia & diuersus stilus potest probari ex paucioribus Instrumentis ostensis.*
9 *Indictio apposita in principio vnius libri seu quaterni Instrumentorum, censetur repetita in omnibus Instrumentis, in eodem libro descriptis, si liber est vnius & eiusdem anni.*
10 *Indictio non censetur repetita in alijs Instrumentis factis alio loco, vbi annus alio tempore inchoatur, vt si primum Instrumentum Perusii vbi à Natiuitate, cætera Senis vbi ab Incarnatione anni computantur, celebrata sint.*
Notarij apposito millesimo in principio prothocolli seu libri scedarum, in cæteris sequentibus debent repetere, eisdem millesimo, & Indictione.
11 *Instrumentum in quo ex toto omissa est Indictio, si est viuus notarius non, valet, si est mortuus facit semiplenam probationem.*
Instrumentum laborans vicio omissionis Indictionis, potest perfici viuente notario cum Iudicis auctoritate.

GLOSSA QVARTA.

ESset primo videndũ quid sit Indictio, vñ originẽ habuerit, & quo fuerit introducta: In quo, quia est qõ vulgaris, & ferè prima, quam discunt Notarij iuuenes, breuibus expediã; Indictio põt capi dupliciter, vno modo pro munere seu onere subditis indictio ꝑ Principem seu Imperatorem, qđ definit Alciat. l. inter publica, de verb. signifi. esse, qđ edicto Principis subditis indicitur, vt plurimũ certã quantitatem non complectẽs: & hoc modo non accipitur hic; Altero quidem modo accipitur pro spacio illo temporis, quod erat trium lustrorum, scilicet trium quinquẽniorum, quod idẽ est, l. item quæritur, §. qui impleto, ff. locati, quo exigebantur huiusmodi Indictiones seu munera: & hoc modo accipitur hic. Qđ Spec. in d. §. 2. col. 2. vers. post annos, & col. sequent. dicit fuisse inductum tẽpore Romanorum, quibus soluebatur primo Lustro seu quinquennio ferrum pro fabricandis armis militibus: secundo argentũ pro stipẽdiarijs militibus: tertio, aurum ęrario deputandum, pro Republica conseruanda, & fm nõnullos pro simulachris cõstruẽdis; quibus quidem lustris finitis, finita erat Indictio, & de nouo incipiebat; Et hoc idẽ de Indictione tradit glos. in verbo, Indictionis, in d. Auth. vt pręponi nom. Imper. & habetur in addit. no. glos. septimę Indictionis, in l. j. C. de Iust. Cod. confir. & cõiter tenent Doct. in d. c. inter dilectos; Ab illa igitur Indictione ita introducta, introductum fuit, vt Notorij in Instrumentis apponant annũ ipsius Indictionis seu ipsam Indictionem, denotantem annum ipsius, prout supra Indictione quinta, scilicet quinto anno indictionis, quæ semper reperiri potest diuidendo annos Dñi per numerum quindenarium & ad-

& addēdo tres, quia tertia agebatur indictio tempore natiuitatis Christi, & ita habetur indictio, qđ ex his versibus positis per Specul. vbi suprà, facilè dignoscitur, scilicet.

Si per quindenas Domini diuiseris annos,
His tribus adiunctis, indictio certa notatur.

Addit glos. in d.c. inter dilectos, aliū, scilicet,

Si nihil excedit quindena indictio currit.

Et hunc modum etiam ponit gl. in d. Auth. vt præpon. nom. Imper. & l. 1. C. de Iustin. Cod. confir. & tradunt Doctor. in d.c. inter dilectos, & vnà cum anno est mutanda, tempore quo mutatur annus, vt cū alijs mutantibus concordet, ſm Specul. d. §. 2. 3. col.

Et quia conclusum est suprà in præludijs in 3. requisito, omissionē indictionis instrm̄, viciare, quæro, quid si fuit apposita, sed erroneè, & corruptè, quia non conuenit 9. annis
2 vt suprà, an vitietur instrumentum, † & an omissa possit addi per notariū? Et in primo membro concludendū est, errorem notarij parti nō obesse, qa ex quo indictio est apposita, licet corruptè, & ex annis appositis pōt deprehendi certum tempus celebrati cōtractus, et certus error indictiōis, magis est presumēdum notariū errasse in indictione, quæ ab omnibus nescitur computari, q̄ in annis, quos omnes sciunt, & tunc non vitiatur instrumentum; ita Dyn. conf. 13. Quæstio talis est. & hoc in plerisq; locis tenet Bart. & maximè in l. si librarius, prçallegata, in l. Imperatores, de statu homi. in l. si nominatim, de condit. & demonst. vbi Socin. dicit communem opin. esse cum Bart. Idem tenēt moder. in d. l. si librarius, vbi Cagnol. nu. 23. & sequent. & Felin. in d.c. inter dilectos, num. 14. & c. imputari, nu. 10. eod. & Dec. d. l. si librarius, & d.c. 1. nu. 11. de fide instr. & Marf. Sing. 431. Dixi tibi, & Ias. in repet. l. admonendi, col. 66. num. 17. de Iureiur. licèt aliter videatur tenuisse Io. Andr. in data lib. 6. & contrarium tenuerit Comens. d. l. si nominatim, & Bald. in c. cum in iure peritus, nu. 16. videatur tenuisse, omissam esse indictionē, si notarius specificè, & expresè non apposuerit, sed vsus fuerit his verbis, indictione, &c. quod videtur sequutus Corn. conf. 93. lib. 4. quia merito talis decisio reprobatur, vt per Alex. d. conf. 190. 2. col. lib. 6. & per Dec. d. c. 1. contra quod etiam est decisio ipsiusmet Bal. in d.c. inter dilectos, nu. 14. dicentis, qđ si notarius dimisit spacium pro indictione, quia fortè tunc non recordabatur, non censetur omissa, & valet instrumentum, quod sequitur Socin. d. l. si nominatim, Dec. d.c. 1. & per Cagnol. d. l. si librarius, nu. 24. opin. tamen Io. Andr. & aliorum tenentium instrumentum vicinari ex corruptè apposita indictione, procedit, quando de annis non constat, vt per Felin. d.c. inter dilectos, numero 11.

In secundo membro, licèt Io. Andr. in d. data li. 6. & nonnulli alij tenuerint, quod notarius post redditum parti instrumentum in dictionē errore & perperam appositam, corrigere non possit, secùs verò ante, nisi fiat iudicis authoritate, quod tenet Socin. conf. 98. numero 15. libro 3. quod videtur sequi Decius dicta l. si librarius, numero sexto, tamen quia notarius corrigit eo modo, quo corrigit Lex, quia pro eo præsumitur, & ex appositis annis dignoscitur quænam indictio sit apponenda, & tūc verior & crebrior videtur opinio, tenentium etiam hoc casu propria authoritate posse, vt tenent Bald. & Ang. in d. l. Imperator, de stat. homin. Alex. d. conf. 190. Ias. conf. 28. lib. 1. Felin. d.c. ex litteris, nu. 9. 4. casu, de fide instr. Lanfranc. in verbo instrumētorum productiones, nu. 37. & Cagnol. d. l. si librarius, num. 23.

Vnum tamen non est omittendum, quod licèt indictio de iure sit apponēda instrumētis, vt suprà, tamen hoc procedit, non extante consuetudine in contrarium; quia aliàs valeret instrumentum absque indictionis appositione, vt plerique ex supra allegatis af-
3 firmant, quæ consuetudo † posset probari per ostentationem multorum instrumentorum, vt dicit Felinus; dicto capitulo inter dilectos, num. 1. per doctrinam Bal. in l. 1. ante fin. C. ad Vellei. qui dicit, qđ consuetudo fit notoria ex inspectione plurium instrumentorum; & ideo nō indiget probatione; quod dictum Baldi refert & sequitur Dec. in conf. 11. col. 6. post med. num. 9. vers. ad hoc fundamentum, & in conf. 163. col. 6. nu. 8. vers. & cum talis consuetudo, vbi cōsuetudinem ex plurium instrumentorum ostensione probari tenet; quod etiam videtur tenere Socin. conf. 94. col. pen. vers. circa secundū. & dictū Bal. etiam refert & sequitur Curt. iun. conf. 106. nu. 6. & hoc idē habetur in quadam addit. ad Abbat. in d. c. inter dilectos, nu. 13. litera B. vbi dicitur, qđ ex dicto Bal. pallegato, fuit Senis decisa similis quçstio, fuerat nāque productum instrumentum Parisijs cōfectum, in quo nō erat apposita indictio, & cū fuisset oppositum de inualiditate, fuit replicatum de consuetudine, de qua propter distātiam difficuliter poterat cōstare, & ex dicto Baldi dicentis sufficere, apparere ex sex vel octo instrumentis consuetudinē ita esse vel non esse, innuit illa addit. sic fuisse decisum; Sed tamen contra hoc est consil. Abb. 53. Attingendo, secunda parte, vbi decidit ex ostentione, sex vel octo instrumentorum non

probari consuetudinem, quod nomen Imperatoris non apponatur in instrumentis, per iura per eum allegata, quod Consilium sequitur Crauetta, consil. 134. nu. 7. & Iasl. de quibus, in fine repet. ff. de leg. & Paris. consil. 98. numero 82. 1. uol. & Curt. in tract. de consuet. nu. 367. nec Bald. super quo fundatur illa decisio, loquitur de ostensione octo Instrumentorum, sed omnium Instrumentorum, nisi in meo libro eius lectura sit corrupta: & propterea decis. Felini redditur aliqualiter dubia: sed tamen, cum concurrant authoritates, de quibus suprà, cum quibus etiam tenet Crauet. d. consil. num. 9. ubi loquitur in terminis doctr. Bald. & aliorum illam sequentium, & supra nu. 7. loquitur, quando probatur consuetudo per testes, non autem per ostensionem Instrumentorum, iuxta consilium Abb. decisio ipsa videtur tenenda, maximè, quia etiam tenet eam idem Crauet. in tract. de antiquit. tempor. Conclusione 1. amplicatione 1. nume. 16. fol. 24. Marant. in tract. de ord. iud. 3. parte, nu. 129. fol. 23. & Paris. consil. 13. num. trigesimotertio 1. vol. quādo sumus in instrumentis in longinquis partibus celebratis, prout in illa quæstione, multum enim propter difficultatem probationum tribuendum est authoritati Iudicantis, quia quando † sumus in his quę sunt difficilis probationis, lex contentatur ea probatione quæ haberi potest, & aliquando indicijs, aliquando pręsumptionibus, vt habetur per Doct. in l. si quis ex argentarijs, §. fin. ubi latè Ias. de eden. & Marsil. in rubr. de pro-
5 bat. nu. 11. & in dubio pro ualiditate † actus iudicandum est, l. quoties, de rebus dub. & l. quoties, de uerb. obligat. de quo latè tradit Alciat. in tract. pręsumpt. Reg. 3. pręsumpt.
6 34. maximè, cū in pluribus † locis vltra montes vigeat huiusmodi consuetudo, quod non apponatur Indictio, vt per Cagn. d. l. si librarius, nu. 24. & quę uiget in Delphinatu, vt p
7 Guid. Pap. quæst. 26. Si tamen † Instrumentum esset confectum in loco propinquo, putarem non sufficere, producere sex uel octo Instrumenta ad probandam cōsuetudinem, per not. per Abb. in d. consil. maximè, cum nullus ex supradictis allegatis Doct. loquatur de tali numero, & Dec. in d. consil. 11. loquitur de ostensione quasi innumerabilium Instrumentorum: ad probandum tamen di-
8 uersū † morem, & uariam consuetudinē, sufficeret ostensio pauciorum instrumētorum, iuxta not. per Bart. & moderniores in l. semper in stipulationibus, in fine de reg. iur.
9 Sed an † Indictio in principio unius libri seu quaterni instrumentorum apposita, censeatur repetita in omnibus Instrumentis, & eodem quaterno, seu libro descriptis? & Bar. quem alij sequuntur, in d. §. si initium, concludit, quod sic, modo appareat illa Instrumenta uno anno fuisse descripta, ut quia ille liber est vnius anni tantūm, secùs, si apparet fuisse ibi scripta Instrumenta etiam aliorum annorum, quia tunc respectu aliorum Instrumentorum non censeretur repetita, & hoc idem sequitur Bald. d. c. inter dilectos, & Cagnol. d. l. si librarius, num. 15. ubi dicit ita se practicasse, & obtinuisse. Si autē sit apposita in medio, Bart. in repet. d. §. si initium, numero 14. tenet, in sequentibus illius anni censeri repetitam, si in fine etiam ad omnia supràscripta constet eo anno fuisse celebrata, et uerba Instrumenti in quo est apposita Indictio, possint referri ad superiora ex sui generalitate, alias secùs, vt per eum ibi,
10 num. 15. ubi latè declarat: non † censeretur tamen repetita in Instrumentis alio loco, ubi annus alio tempore inchoatur factis, ut si primum Instrumentum in quo est apposita Indictio, sit celebratum Perusij, ubi annus à natiuitate initium sumit, & cętera Senis, ubi inchoatur ab Incarnatione, quod inducit diuersitas inchoationis anni, ut decidit Bart. d. §. si initium, num. 15. & propterea, ad euadendum opiniones, & difficultates, cauti Notarij ut Ferrarienses, apposito millesimo & indictione, in princ. prothocolli seu libri scedārum, in cæteris sequentibus instrumentis repetunt eisdem millesimo, & indictione, quo casu, millesimus, & indictio censentur repetitus & repetita.
11 Quid si † notarius ex toto omisit apponere indictionem, an instrumentum aliquam fidem faciat? Bart. in l. admonendi, num. 34. uers. quid si in Instrumento, reperitur defectus, distinguit; aut notarius uiuit, aut mortuus est, primo casu nullā fidem facit, quandoquidem imputandum sit parti non agenti contra notarium ut Instrumentum perfectum reddat, quod faciet tunc notarius saltem authoritate Iudicis interueniente, ut latè exanimat Ias. in repet. d. l. admonendi, col. mihi 65. nume. 17. aut uerò non superstes est notarius, & tunc tale Instrumentum saltem faceret semiplenam probationem, & hoc dictum Bart. sequitur Butr. in c. fin. de iureiur. Alex. consil. 59. Viso processu, col. 3. lib. 2. & dicit Caccialup. in repet. d. l. admonēdi, col. mihi 19. quod dictum Bart. omnes sequuntur. Sequitur Venafr. in cons. suo ult. col. fi. & Felin. d. c. 1. num. 7. & Alex. in l. de pupillo, §. qui nunciat, nume. 7. de oper. no. nunc.

DIE

SVMMARIA.

1 Dies apponi debet in Instrumento post indictionem.

Dies diuersimodè secundum locorum consuetudines in Instrumentis apponuntur.

2 Dies quinque modis in Iure accipitur, licet tribus tantum dicat Alciat.

Dies naturalis habet 24. horas, & incipit à media nocte.

Dies naturalis secundum Alciat. ab ortu ad occasum solis, & est horarum. 12.

Dies ciuilis secundum Alciat. qui a media nocte usque ad aliam mediam noctem protenditur.

Dies artificialis est qui comprehendit lucem a mane ad uesperas.

Dies legalis est seu emergens qui computatur præcisè de momento ad momentum.

Dies conuentionalis est secundum quòd partes conueniunt.

Contractus ex conuentione partium uim habet.

Dies in dubio aliter non declarato per partes intelligitur horarum 24. & sic naturalis.

Dies Ecclesiasticus diuersimodè incipit.

Dies Ecclesiasticus secundum Alciat. procedit more Atheniensium, ab occasu ut incipiat, & in alium occasum finiat.

3 Instrumenta si fieri potest diuerso tempore sunt celebranda.

Instrumenta nocturno tempore celebrata sunt suspecta.

Quod intelligitur quando data opera nocturno tempore celebrarentur.

Male agens odit lucem.

Instrumenta tam de die, quàm de nocte celebrata valent.

4 Notarius non conuincitur de falso licet in Instrumento noctis tempore celebrato sub die celebratum dicat.

5 Instrumentum nocturno tempore celebrari debet præsentibus luminibus, ut ipse notarius dignoscat partes, & testes, & testes etiam cognoscant partes, ne fraus fiat.

6 Testamentis in conficiendis maius est fraudis periculum.

In Instrumento noctu celebrato tria solum luminaria adesse debent.

7 Notarius si rogetur de Instrumento tempore noctis, si ante mediam noctem diem præcedentem debet scribere, si post mediam diem sequentem.

8 Instrumentum eo tempore celebratum intelligitur quo actus est consummatus, & sic quo ipsum fuit lectum & publicatum.

9 Horam apponere in Instrumento utile est propter prioritatem, & anterioritatem.

10 Notarius ignorans horam, quando conficit Instrumentum tempore noctis debet scribere actum tali nocte, quæ fuit inter diem talem, & talem.

11 Dies est attendendus quo contractus concluditur.

Conclusio sola attenditur licèt inter partes plura verba dicantur.

12 Dies tractatus est attendendus, quando de tractatu esset faciendum Instrumentum.

Dies rogationis est apponendus non dies extensionis Instrumenti.

13 Diei nomen, ut Martis, Veneris, non est apponendum, nisi obiter per statutum disponatur.

14 Dies in uno Instrumento descriptus censetur repetitus in alijs sequentibus, quod declara ut hic.

Cautius tamen agunt Notarij, repetentes, Eisdem Millesimo, Indictione, Die, & Mense.

Dies etiã in medio prothocollo positus in aliquo Instrumento, censetur repetitus in sequẽtibus.

Dies appositus super cooperta prothocolli nõ censetur repetitus in Instrumentis.

15 Apostilla posita in margine Instrumentis censentur eodem die, quo Instrumentum celebratum fuit, addita.

16 Contraria tamen opinio verior, & crebrior.

17 Apostilla, & additiones in margine instrumento apposita, ad hoc ut dicantur facta eodem die quo factum fuit Instrumentum, opus est quod notarius id attestetur.

18 Quod tamen non procedit quando constat manu notarij fuisse scriptas Apostillas, & subiungeretur datum ut supra, vel etiam quando super contentis in apostilla non sit dubium, & num. 19.

20 Die apposita in prothocollo si notarius omittat postea apponere in Instrumento, non per hoc vitiatur Instrumentum.

Originalis, & primæ scripturæ in dubio stãdũ est.

21 Die in Instrumento nõ apposita, Instrumentum sustineri nequit.

Distingue tamen ut hic.

Diei appositio etiam in Instrumentis quæ fiunt ad rei faciliorem probationem exigitur.

Instrumentum corruit die non apposita licèt actus valeat.

Dies omissa potest addi per notariũ, vel probari per testes, & sic conualidatur Instrumentum.

22 Instrumentum carens die, facit semiplenam probationem si notarius est mortuus.

23 Notarius propria auctoritate diem omissam corrigendo errorem suum potest apponere.

Dies est unum de concomitantibus Instrumentum sine quo stare non potest.

Notarius qui non apposuit diem nondum est functus officio suo.

Notarius potest cogi per partem edere Instrumentum ut hic.

24 *Notarius potest corrigere Instrumentum incontinenti, vel infrà modicum interuallum.*

Notarius non potest ex post facto Instrumẽtum corrigere quoad substantialia.

Notarius etiam post annum potest corrigere errorem omißionis diei.

Notarius an poßit corrigere errorem, & addere diem omissam, hoc totum residet in pectore Iudicis.

25 *Compensatio apposita ad debitum liquidum debet incontinenti probari.*

26 *Notarius infrà tempus arbitrio Iudicis moderandum, poterit omissum diem in Instrumento apponere, & Iudex debebit arbitrari an sit verisimile notarium posse recordari de dicto die.*

27 *Dies omissa per errorem non potest addi a notario, quando est certa questio erroris, nisi mandante Iudice.*

28 *Dies omissa in Instrumento potest addi per notarium quando adhuc Instrumentũ non est leuatum parti, nec data copia.*

29 *Dies per errorẽ omissa potest suppleri per Notarium quando dies non est de substantia, vt in hypothecaria.*

30 *Notarius debet in dubio Iudicis auctoritatem adhibere, maximè si non potest facere constare de tempore circa diei appositionem in Instrumento.*

Notarius indistinctè tenetur circa diei omissæ appositionem in Instrumento Iudicis auctoritatem adhibere.

Et ità communiter tenetur.

31 *Notario volente diem omissam in Instrumento apponere & propterea Iudicis auctoritatem inuocante, Iudex debet considerare an notarius sit bonæ famæ, & an alteratio diei sit allatura præiudicium, vel non.*

32 *Notarius si apposuerit diem erroneũ, non potest delere falsum, & apponere verum, sine auctoritate Iudicis, secundum aliquos.*

Contrariam opinionem alij secuti sunt, quæ etiam est verior.

33 *Notarius omissa die certa, poterit se referre ad diem, qua fuit factus actus notabilis, & valebit Instrumentum, quando tamen constat quo die fuit factum Instrumentum.*

Certum esse aliquid per se, vel per relationẽ ad aliud, sunt paria.

Pro Actus validitate in dubio interpretatio sumi debet.

34 *Notarius si retulit se ad diem omninò certam, licet non apposuerit mensem, facit nihilominus validum Instrumentum.*

Taciti & expreßi idem iudicium.

35 *Notarius si diem non ità certam apposuit, puta diẽ Paschatis Resurrectionis, uel diẽ Veneris Sancti, qui ex cursu Lunæ variantur, nõ facit validum Instrumentum secundum Bart.*

Auctor tamen distinguit.

36 *Instrumenta de contractibus inter partes celebratis, & de actibus voluntariæ Iurisdictionis, tantum celebrata diebus feriatis in honorem Dei, valida sunt.*

37 *Notarij facientes Instrumenta diebus feriatis nisi immineat pietas, aut neceßitas, peccant.*

Instrumenta actuum contentiosæ Iurisdictionis diebus feriatis confici nequeunt.

38 *Tutoris datio quæ fit sine inquisitione etiam die feriato in honorem Dei celebrari poterit.*

Inuentarium potest confici die feriato loquendo de Inuentario per tutorem faciendo.

Administratio per decretum Iudicis decerni poterit tutori die feriata.

Pupilli, Quãdo tractatur de pupillis, & miserabilibus personis, est actus pietatem concernens.

39 *Decretum iudicis super alienatione rei minoris, est voluntariæ iurisdictionis, nec admittit aliquem cõtradictorem prætendentem proprium interesse, licet exigat causæ cognitionem.*

Decretum iudicis super alienatione rei minoris interponi potest, etiam die feriato in honorem Dei, secundum Castr.

40 *Decretum est voluntariæ iurisdictionis.*

Decretum iudicis super alienatione rei minoris nedum die feriata in honorem Dei, sed nec etiam in ferijs meßium potest interponi, quæ est crebrior sententia.

41 *Hora non est neceßariò apponenda in instrumẽto nisi ratione horæ posset nasci dubitatio, quod exemplifica ut hic.*

42 *Horæ appositio prodest ad probandam prioritatem actus.*

Prioritas consideratur etiam in spatio horæ, & minoris temporis etiam puncti.

Prior in tempore potior in iure.

Hora ad cautelam est apponenda, & quare.

Instrumenta duo si reperiantur celebrata eadem die, & alterum tantùm habeat horam, habens horam præfertur non habenti.

Instrumentum habens diem certum, præfertur habenti incertum.

43 *Horæ appositio non prodest, quando alter, qui nititur instrumento horam non habenti poßidet.*

Horæ tempus est multùm in consideratione.

44 *Horæ appositio si non est solita apponi reddit scripturam suspectam, & facit præsumi dolum.*

Horæ appositio multum prodest ijs, qui aliquid facere debent intra certum spacium temporis, quod finitur certa parte diei.

45 *Tempus decem dierum datum ad appellandum currit de momento ad momentum.*

Appellans ultima die, si non inserit horam, tenetur probare per testes appellasse antè lapsum decem dierum.

46 *Appellans ultima die tenetur horam apponere.*

GLOSSA QVINTA.

POst Indictionis appositionẽ, in Instrumento debet apponi dies, qui diuersimodè secundum locorum consuetudinem apponitur, vno
1 ex quatuor modis, † quos ponit Spec. in d. §. 2. uersic. post indictionem, licet Bart. in repet. d. §. initium, nu. 16. duos tantum ponat; primo modo, prout ipse dicit seruari Bonnon. secundum Roland. sic, primo die Septembris, secundo die intrante Sept. vsque ad medium inclusiuè, & sic ad diem 15. posteà dicitur 15. die exeunte Septe. vsque ad penultim. diem, quo dicitur, die penul. Septe. & die vltimo Septe. Si uerò mensis habeat 31. dies dicitur vsque ad 16. intrante postea in sequenti, ut supra dictum est, & numquam prima die ponitur intrante, nec penul. vel vltimo exeunte. Secundo modo, & hoc dicitur seruari in Regno Siciliæ, ponitur dies sine illa dictione, intrante, vsque ad medium mensis, post medium, exeunte, ut supra, in 1. modo. Tertiò modo ponitur dies per Calendas, Nonas, & Idus, de quibus latè disserit Specul. d. vers. Io. Andr. in data lib. 6. glos. & Alcia. in l. cum bissextus, ff. de verb. signif.

Quartò, & vltimo modo, quod seruatur in Curia Romana, ut per Specul. ibi, ascendendo gradatim, 1. 2. 3. Sept. vsque ad finem, & hoc vt dicit Bart. d. nu. 16. communiter seruatur, sed in hoc non est uis, quia seruanda est consuetudo.

Prætereà est sciendum, diem quinque modis in Iure accipi diuersimodè, & latè prosequitur Ias. post alios, † in l. more Roma-
2 no, de fer. licèt triplicem tantum ponat Alciat. in l. 2. §. cuiusque diei, ff. de verb. signifi. Primus est Naturalis, habens 24. horas, incipiens a media nocte, & altera media nocte finiens, more Romanorum, quẽ ex Macrobio diuidit Ias. in partes, in d. l. more, in princ. Sed Alciat. d. §. cuiusque diei, hunc naturalem ab ortu ad occasum Solis esse affirmat, authore Censorino, & hunc horarum 12. fuisse; Ciuilem verò illum esse dicit, qui à media nocte incipit, & altera media nocte finitur, qui apud Gallos Germanosque plerisque in locis est in vsu, quem Ias. naturalem appellat.

Secundus Artificialis, qui tantùm comprehendit lucem à mane ad vesperas, & sic quãdo Sol est super terram, c. si perfodiens, de homicid. cum alijs ibi adductis per Ias. & hoc modo dicitur à Dyan. Græcè, quod Latinè dicitur, claritas, ut per Dom. in c. fin. §. in festiuitatibus, pen. col. de sent. excõ. in 6.

Tertius est Legalis, seu emergens, qui computatur præcisè de momento ad momentum, l. 3. §. minorem, de minor. Ias. vbi supra.

Quartus est Conuentionalis, secundum quod partes conueniunt, quia ex conuentione partium contractus vim habent, l. contractus, de reg. iur. l. prima. §. si conuenerit, depo sit. qui in dubio aliter per partes non declarato, est horarum 24. & sic Naturalis, l. eum qui certarum, ff. de verb. oblig. et latè Ias. d. l. more.

Quintus & vltimus est dies Ecclesiasticus, qui diuersimodè incipit, vt prosequitur latè Ias. ibi, licèt Alciat. d. §. cuiusq; diei, simpliciter more Atheniensium ab occasu Solis incipere, & in occasum finire censeat, c. 2. de fer. cuius dictum procedit iuxta terminum d. c. 2. His quatuor vltimis igitur diebus omissis, quia non faciunt ad Rhombum, solùm super 1. quem Alciat. Ciuilem uocat, cæteri verò Naturalem appellant, initium, & finem media nocte habens, d. l. more Romano, & c. consuluit, de offic. deleg. verba sunt facienda.

Debet igitur animaduertere notarius, vt Instrumenta scribat, & conficiat de die, si res patitur, vel periculum non sit in mora: quia Instrumenta celebrata nocturno tempore, sunt suspecta, vt tradit Bald. in d. c. 1.
3 nu. 5. & ibi sequitur Felin. † nu. 9. de fide Instrum. & sequuntur Ias. d. l. more, in fine, & Ias. & Alciat. in l. non minorem, C. de transact. & Dec. in d. c. consuluit, nu. 5. vers. vltimo notandum, vbi dicit, quòd cum hoc casu sit præsumptio contra clàm actum facientem, fortiores & clariores probationes requiruntur pro validitate actus: quod procedit, quando dedita opera, non casu, nocturno tempore celebraretur Instrumentum, vt ibi per eum: quia qui malè agit, odit lucem, d. c. consuluit, cum concord. licèt valeant Instrumenta tam celebrata de die, quàm de nocte, d. l. non minorem, ubi cõiter omnes; nec
4 notarius † conuinci potest de falso, licèt in Instrumento, noctu celebrato, die tali celebratum scribat, ut tradit Innocen. & communiter omnes, in d. capitulo consuluit, & communiter tradunt Doctores in dicta l. non minorem, & in dicta lege, more; Si ta-
5 men notarius † instrumentum nocturno tempore conficit, debet curare, ut accẽdantur lumina, & ut partes & testes dignoscat, & testes partes etiam cognoscant, ne fraus fiat, ut nota. Doctores post Bart. in d. l. non mino-
6 rem, maximè in testamentis, † ubi maius est periculum, & propterea saltem tria luminaria adesse debent, l. 1. §. tria luminaria, ff. de

uent.inspic. per Moder. in l.non minorem, Ias.in cons.50. Placet consult. lib. 3. & Durant.in tract.de arte testan.tit.2. Caut.8. nu. 3. Cagnol. d.l.si librarius, nu.72. Et si notarius rogetur de instrumento, seu testamento
7 † tempore noctis, debet apponere diem præcedentem, si ante mediam noctem celebratum sit instrumentum, diem verò sequẽtem,
8 si post mediam noctem: & in hoc, hora † consummationis actus, scilicet non qua scripsit, sed qua legit & publicauit, est attendenda, ut per Ioan. Andr. in addit.ad Specul.§.2.in addit.incip. Hora diei. Felin.in c.pastoralis, nume.7.de Rescriptis. Bald. Imola, & Alexan. in l. si quis eum, §.1.de vulg.& pupil.& per Alex.& Modern.in d.l.more, & Cagno.d.l. si librarius, nu.72. Et est utile apponere ho-
9 ram, propter † prioritatem, & posterioritatem, vt per Bald.& Felin. in d. c.consuluit, de quo dicetur infrà latius. Sed si notarius
10 ignoret horam, † & sic quem diem possit scribere, ut quia nesciat adhuc sit lapsum dimidium noctis, potest scribere actum tali nocte, quæ fuit inter diem 11. & 12. Septembr. vt per Ang.& alios, in l.in usucapionibus, de usucap. per Alex.& Ias.in d.l. more, & Felin.d.c. consuluit, nu.6. Et sicut est attendenda hora consumationis actus, & sic conclusionis, ut sciatur quis dies sit contra-
11 ctui inscribendus, ita etiam dies † est attendendus, quo concluditur, si fortè tractatus per multos dies duraret, ut tradit Bald. in l. contractus, nu.7.col.3.vers.quæro de die, C. de fide instr. Felin. d.c.1.nu. 8. vbi Dec. nu. 10.nã conclusio sola debet attẽdi, licèt inter partes plura verba dicantur; text. est melior de Iure, secundum Bald. ibi, in l.si voluntate, C.de rescind.vend.quod etiam tenet Socin. cons. 214. col.3. Paris. cons.162.nu.22.
12 23.4.parte, quod intellige, nisi † de tractatu ipso esset faciendum Instrumentum, vt quãdo alienatur res Ecclesiæ 12. q.2.c.fine, c.1. cum glos.in verbo, tractatus, vbi not.de reb. Ecclesiæ non aliena.d.lib.6.& per Spec.tit. de locat. §. sequitur, uers. Item quod dixi de tractatu, Paul. de Cast. cons. 91. Super eo quod quæritur, in fine. Alex. cons. 16. Viso Instrumento locationis, col.2.lib.4.& Paris. cons. 36. nu. 10. vol.4. & per Fab. de Monte S. Saui. d.tract. de emp. & vend. quest.5. antepen.col.quia illo casu etiam dies tractatus inserendus est Instrumento, & dies rogationis est apponendus, non dies extensionis Bar. d. §. si initium, nu. 16. Spec. d.§.2. col.pen.vers.debet etiam Instrumentum, Fe
13 lin.& Dec.d.c.1. Nomen verò diei, † ut Martis, uel Veneris necessariò non exigitur, nisi statuto aliud disponatur. Felin. d.c.1.nu.10. post Alber. in 1.parte Statut. quæst. 140. & Dyn.ibi, per cum allegatos, quod vltimum refert Ias. in l. 1.5.col.de lib.& posthum.
14 Sed an † dies in vno Instrumento descriptus, censeatur in sequentibus repetitus? & dicendum est, quòd sic, per text.in d.§.si initiũ, sepissimè allegato, quod tenent Doctor. ibi, post Bart. pluribus concurrentibus, de quibus etiam dictum fuit suprà, in Glos. 2. in pen.q.nu.4. Et primò hoc procedit, in libro seu quaterno Notarij ligato, uel in duobus uoluminibus quæ habentur pro uno, ut quia continuantur ex sermone finis præcedentis, & principij sequentis, non autem in filijs Notariorum simul non ligatis. Secundo, quod inter Instrumentum diem habentem, & sequentes, non sit aliud instrumentũ diuersum annum, uel mensem habens, uel nõ sit aliquod spacium dimissum, seu cartæ vacuę, quia censeretur Notariũ uoluisse aliquid diuerso die scribere in illo spacio, & tãto magis, si sit appositus millesimus, & relictum spacium pro die; uel unum Instrumentum celebratum fuit in uno loco, ut Florentię, aliud remotiori, ut Perusij: quia tunc nõ esset uerisimile eodem die fuisse confectũ utrũque; similiter hoc procedit in paucis instrumẽtis secus si numerus est adeò magnus ut uerisimile non sit, Notarium unico die omnia scripsisse; quod plurimum in arbitrio iudicis consistit. Solent cauti Notarij ut Ferrarienses, ad euaden. opin. in instrumentis eadem die celebratis, dicere, eisdem millesimo, Indictione, mẽse, & die; & ita nullum dubium est, quin censeatur repetita dies: & quod dictum est de die in initio instrumenti appõsito, procedit in eo, qui apponitur in medio libri respectu sequentium, secus uerò, si in fine sit appositus, secundum omnes, in d.§.si initium, nisi secundum Bart. ibi in lectura; sit expressum, quod dies ad omnia supradicta referatur, ut qa dictũ est, acta fuerũt oĩa supradicta, & c.anno &c.die, &c. de quibus habet latè in dicta repe.d.§.si initiũ, quę Bartol. inscribitur; Non etiam censeretur repetita dies quę fuisset apposita in principio libri, seu coperta libri Notarij, hoc modo.hic est liber Rogationum, & contractuũ scriptorum per me talẽ Notariũ, anno millesimo &c.die tali &c.quia tunc illa inscriptio non est communis cęteris instrumentis, sicut, si in uno instrumẽto esset apposita dies; Secus si Notarius diceret, hic est liber cęptus scribi per me notarium tali tempore, & tali die, ut not.in d.repet.d.§.si initium, ante fin.& sequitur Alex.in cons. 147. Ponderatis his, col.3.uers.respondet, 2.uolume.

Et quæ dicta sunt de instrumentis eodem libro

libro ſcriptis, & conglutinatis, quod eodem
die ſcripta cenſeātur per d. §. ſi initium, pro-
15 cedere uidentur etiam † in apoſtillis in mar
gine inſtrorũ additis, q̃a cẽſentur additę eo
die quo ſcriptũ extitit inſtr̃m, ut tradit Bal.
in rub. C. de fide inſtr. 8. col. nu. 29. Verſ. mõ
incidit hic qõ, & ſequit̃ Ale. in d. cõſ. 147. d.
col. 3. licèt dubitauerit in d. §. ſi initium, nu.
8. cõtraria tamen opinio uerior, & crebrior
eſt, ſcilicet, quod dies nõ cenſeatur repetita
reſpectu dictarum additionum & apoſtil-
16 larum, tenet Io. Andr. in † addit. Spec. in tit.
de inſtr. edit. §. oſtenſo, in addit. incip. dixit
Rolandin. & Bald. Ang. Paul. & commu-
niter omnes, in l. ſi unus, C. de teſtam. Paul.
de Caſt. conſ. 38. Dubium facit, latè Felin.
plures allegans, d. c. ex litteris. nu. 10. 5. de-
claratione, in d. c. 1. ad fi. de fide inſtr. Corn.
conſ. 60. In hac conſulatione, 2. col. lib. 4. So
cin. conſ. 277. col. 5. uerſ. nec obſt. Dec. conſ.
399. col. 3. verſ. & augetur ſuſpicio, Marſil.
ſing. 466. Quoniam multi, Zuccar. in l. fin.
C. de edic. di. Adr. tol. nu. 291. niſi in ſubſcri-
17 ptione notarius † atteſtetur dictas Apoſtil-
las, & additiones dicto tempore addidiſſe
manu propria, ut per Anchar. conſ. 242.
Prius de ui probationis. & per Iaſ. in d. l. ſi
unus, & Felin. d. 5. declaratione, & Corn. d.
conſ. 60. & per Cra uet. conſ. 104. nu. 17. Li-
18 mitatur † tamen ſupradicta communis opin.
non procedere, quando notarius in Apo-
ſtilla adderet, datum ut ſupra, & conſtaret
19 fuiſſe ſcriptum manu notarij, uel † ſuper con
tentis in Apoſtilla non ſit dubium, ut latè
trad. Crauet. conſ. 89. 1. & 2. col.

20 Illud autem ſciendum eſt, quòd ſi † dies ſit appoſita in prothocollo, licet notarius in Inſtrumento poſtea omiſerit apponere, ualet Inſtrumentum. Spec. d. §. col. 4. verſ. quid ergo ſi in not. ſeu prothocollo, Iaſ. repet. d. l. admonendi, col. 65. nu. 17. & Roman. Sing. 235. Tu ſcis, ubi dicitſe iudicaſſe in cauſa magna; & ſequitur Felin. in d. c. 1. nu. 11. & latius in d. c. ex litteris, nu. 2. nam ſtandum in dubio eſt originali, & primæ ſcripturæ, ut per eum ibi', & in c. qm̃ contra, num. 10. vbi Dec. nu. 14. de prob. de quo infra ẽt dicetur.

21 Quid ſi dies † ſit omiſſa, an Inſtrumentum ſuſtineri poſſit? In quo diſtinguendum videtur inter cõtractus qui fiunt in ſcriptis, ſeu in quibus neceſſaria eſt ſcriptura, & eſt de ſubſtantia; & eos, qui tantum ad rei probationem fiunt, ſecundum opin. nonnullorum, quos refert Spec. in d. §. Inſtrumentum, uerſ. quid ergo ſi dies, in fine, quam approbat Guid. Pap. allegata quæſt. 582. Reperitur, ut primo caſu Inſtrumẽtũ nõ ualeat, ſecundo ſic; Sed hæc opin. ita ſimpliciter intellecta, communiter damnatur, ut per Spec. d. verſ. quid ergo, & Alex. allegato conſ. 66. col. 3. 1. vol. quia etiam in inſtrumentis quæ fiunt ad rei faciliorem probationem, exigitur appoſitio diei, ut ſupra in præludijs, in 4. requiſito concluſum eſt; Debet igitur dicta deciſ. Guid. declarari: quia ſi contractus exigit ſcripturam, & tũc uerum eſt, nedum inſtrumentum, ſed etiam actum, & contractum ipſum non ualere, quia non eſt locus correctioni, de qua infra dicetur, per l. contractus, C. de fide Inſtr. & not. Felin. in d. c. ex litteris, nu. 10. Si verò ſcriptura non eſt de ſubſtantia, & tunc ſi dies ſit omiſſa, & non poſſit addi, vt quia notarius non recordetur, uel non poſſit probari, & tunc, licèt actus valuerit, inſtrumentum tamen corruit, nec hoc negat Guid. Pap. ſed ſi per notarium corrigatur, & addatur, uel per teſtes probetur, tunc benè ſuſtentatur inſtrumentum, ut infrà dicetur: & hoc eſt quod dicitur in d. deciſione inſtr̃m ſecũdo caſu ualere, quia ita demum ualet, ſi de die conſtare poteſt; Quod uerò dictum eſt inſtrumẽtum carens die, probationem non facere, limita,
22 niſi † notarius eſſet mortuus, q̃a tũc faceret
ſemiplenã probationẽ, ut per Bart. in d. l. ad
monẽdi, n. 34. de iureiu. cũ alijs alleg. p̱ Ve-
nafr. cõſ. ult. col. ult. ut dixi s̃. in gl. 4. q. vlt.

Sed an notarius huiuſmodi diem omiſ-
ſam corrigendo errorem ſuum, propria au-
thoritate addere poſſit? in quo Articulo di-
23 uerſimodè † loquuti ſunt Doctor. ſed pro
ueritate habenda, facias Cõcluſionem cũ li
mitationibus infra ſequentibus; Quod notarius omittens apponere diẽ in inſtrumento, ex quo eſt unum de concomitantibus inſtrumentum, ſine quo ſtare non poteſt, c. Abbate ſanè, uerſ. pręfat. de re ind. in 6. quia nõ eſt functus officio ſuo, & poſſet per partem cogi edere inſtrumentum cum die, Bart. trad. in l. admonendi, num. 34. de iureiur. poterit propria authoritate ipſum diem addere, ſi de eo recordetur, ita Bart. in d. l. ſi librarius, de reg. iuris per iura per eum ibi allegata, & in conſ. 197. Reperitur inſtr̃m; Sequitur Vital. de Gamba. tract. Clauſ. in Clauſ. de errore notarij, 2. col. nu. 38. & uidetur ſequi Alex. cõſ. 190. nu. 5. in 6. uol. Sequitur Guid. Pap. d. q. 582. Lanfr. in pract. uerbo, inſtrumentorum productiones nu. 37. Dom. in d. c. Abbate, col. fi. Felin. in d. c. ex literis, 2. col. Moder. in d. l. ſi librarius, & Pariſ. conſ. 28. num. 41. & ſeq. 2. uolum.

24 Primò igitur limita, † q̃n hoc fit incõtinẽ
ti, nõ autẽ ex interuallo, ſecundũ unà opin.
quam ponit Spec. in d. §. Inſtr̃m, uerſ. ſed nũ
q̃d cõfecto, & ſequunt̃ Bar. & Bal. in l. Impe

rator,

rator, 1. & 2. lectura. & Bald. in c. publicato, in prin. 1. col. de elect. & Alex. cons. 70. Viso processu, 3. col. in 1. uol. ubi dicit incōtinen ti. i. infra modicū interuallum, notariū posse corrigere instrumentum; Et huius mentis uidetur esse Alciat. in tract. prçsump. Reg. 3. prçsumpt. 13. nu. 6. ubi dicit communem esse doctrinam, quod ex post facto notarius instrumentum corrigere non possit, quò ad substantialia; Hoc etiā expresse tenet Grammat. cons. 24. nu. 8. Sed contra hāc primam limitationē est decis. prçallegata Guid. Pap. ubi tenet, etiam post annum notarium posse corrigere errorem omissionis huiusmodi; & propterea melius esset dicēdum, hoc totum
25 † in pectore iudicis residere, l. 1. §. si. de iure deliber. prout in simili not. Doctor. de com-
26 pensatione, † quę opposita ad debitum liquidum, debet incontinenti probari, l. fin. C. de compens. nam & illud intelligitur infrà tempus arbitrio iudicis moderādum, ut per Io. Fab. Ang. & Ias. in §. in bonę fidei, Instit. de action. ubi Ias. nu. 73. dicit esse communē opi. ut arbitretur, an sit uerisimile notarium potuisse recordari de dicto die, & maximè quia ex Doctor. præallegatis multi intelligunt ex interuallo, scilicet post datam copiam parti, ut infrà dicetur.

27 Secūdò limita hoc procedere, qn̄ † non est orta quęstio erroris, tunc enim non potest addere, nisi iudice mandante, Baldus in rubr. C. de fide instr. col. 7. uers. sed pone quod tabellio, nu. 25. & sequitur Lanfr. d. nu. 32. Felin. d. c. ex literis, nu. 8.

28 Tertiò limita, quando † adhuc non est leuatum instrumentum parti, seu data copia, ut per Spec. d. uers. sed nūquid cōfecto, in 2. opin. Bal. d. rubr. nu. 25. & in l. 1. C. de Iusti. Cod. confir. & in l. Imperator. 2. & 3. lect. Vital. d. tract. car. 38. 3. col. Alex. cons. 190. nu. 5. Socin. consil. alleg. 98. nu. 17. in 3. uol. Felin. d. c. ex literis, nu. 8. & Dec. d. l. si librarius, nu. 6. & Paris. d. cōs. 28. n. 42. & Gram. d. cons. 24. nu. 9. Calcan. cons. 48. col. fin. & Cagnol. nu. 26. d. l. si librarius.

29 Quartò limitatur hoc procedere, † quādo dies non esset de substantia, prout in hypothecaria exemplificat Ang. d. l. Imperator. sequuntur Dec. & Cagnol. d. si librarius.

30 In dubio † tamen notarius debet adhibere iudicis authoritatē, maximè si non pōt facere constare de tēpore, ut consulit Spec. d. uers. sed nunquid confecto, quem commendat ibi Ioan. Andr. in addi. & Dom. d. c. Abbate, & sequitur Bart. in d. l. Imperator, ubi Bald. in. 1. & 3. lectura tenet indistinctè, iudicis authoritate opus esse; quod etiam tenet in tit. de pace Constant. §. pacta; & sequitur etiam dictum Spec. Ias. in d. repet. l. admonendi, col. 65. nu. 27. & latè Felin. d. c. ex literis, nu. 6. ubi dicit communiter teneri, & Dur. tract. de arte testan. tit. 10. Caut. 4. qui
31 iudex † secundum Ioan. Andr. & Dom. suprà, & Cagnol. nu. 27. d. l. si librarius, considerabit, an notarius sit bonę famę, an altercatio diei sit allatura prçiudicium aduersario, uel non, & similia.

32 Si uerò notarius non omiserit apponere diem, sed erroneè apposuerit, an possit † corrigere errorem delendo falsum, & apponēdo uerum, & tunc quod non possit indistinctè sine authoritate iudicis, tenet Bar. d. l. si librarius, sequitur Anton. de But. & Felin. in d. c. ex litteris, 2. col. Vital. d. tract. car. 38. 1. col. sed Dec. in d. l. si librarius, nu. 6. & Cagnol. post Domin. nu. 27. & Paris. d. cons. 28. nu. 41. tenent contrarium; quę opin. uidetur uerior, maximè extra casum limitationum supradictarum.

33 Sed quid si notarius non apposuit diem certam in instrumento, sed retulit † se ad diē qua fuit factus aliquis actus notabilis, ut quia dixit Actū Ferrariæ, die quo Hercules secundus creatus fuit Dux. numquid instrumentum ualeat? Bart. similem quæst. mouet in d. repe. §. si initium, nu. 17. sed non soluit, uel fortè est corruptus, in quo uidetur dicēdum instrumentum ualere, quia paria sunt aliquid esse certum, per se, uel per relationē ad aliud, l. ubi autem, §. illud, de uerborum obl. l. certum vrbi. not. ff. si cert. pet. Vnde est concludendum, quòd aut cōstat quo die fuerit facta dicta creatio, per testes, uel per authenticam scripturam, & instrumentum sustinetur, maximè quia in dubio pro ualiditate actus est facienda interpretatio, l. quoties, de reb. dub. & l. quoties, de uerb. oblig. secus uerò, si de eo non potest constare, quia nullo modo pōt dici instrumentum ad diem certum posse habere relationem.

34 Quid mō si notarius † retulit se ad diem omnino certam, ut quia dixit, actum die natalis Domini, anno tali, an Instrumentum ualeat, maximè quia non est appositus mensis? Bart. d. repet. nu. 23. tenet ualere, cuius sententia de ęquitate procedit, licèt mensis non appositus sit de substantia, quia satis uidetur mensis appositus, cum clarum sit dictum Festum semper die 25. Decembris celebrari, tacitè enim si non expresse censetur appositus, & taciti, & expressi idem est iudicium, l. cum quid, si cert. pet.

35 Sed si notarius † posuit diem non ita certam, ut festum Pascatis resurrectionis, uel diem Veneris Sancti, quæ ex cursu Lunę uariantur, putat Bart. ibi, d. nu. 23. non ualere instru-

instrumentum: sed putarem in locis in quib. uniformiter incipit annus, ualere instrumentum, maximè, si in Instrumento ipso sit appositus annus, quia etiam quod cursu Lunæ varientur tales dies, tamē post lapsum diem semper est certum quo mense, & quota die mensis fuerit, per ea quæ supra dixi, maximè, quia interpretatio pro validitate actus semper est facienda.

36 Quero, an ualeant † instrumenta diebus feriatis in honorem Dei celebrata, & si quidem sunt Instrumenta de contractibus inter partes celebratis, vel uoluntariæ Iurisdictionis tantùm, qui fiunt coram Iudice, ut emancipationis, manumissionis, legitimationis, & similium, & tunc dictum est quod valent, & est text. in l. actus, ubi not. Doct. C. de fer. quod etiam tenet Spec. in tit. de fer. §. sequitur, vers. quid si in ferijs, & uers. Porrò, & sequitur Abb. in c. fin. nu. 16. & seq. de

37 fer. & Cagnol. d. l. si librarius, nu. 76. † licèt secundum Abb. dicto c. fin. nu. 18. peccent talia facientes, si non immineat necessitas, vel pietas, quod tenet Angel. in Summa Angel. verb. feriæ, nu. 49. secus verò si sunt actus contentiosæ Iurisdictionis in quibus requiritur partis citatio, d. l. actus, ubi Doct.

38 Et propterea infertur, † quod datio tutoris, quæ fit sine inquisitione, etiam die feriato in honorem Dei fieri poterit, l. qui habent, §. quoties, de tutel. & l. nec mandante, §. dari, ubi hoc tenent Iac. de Aret. & Bar. ff. de tutor. & cur. dat. ab his, & sequitur Bald. d. l. actus, ubi etiam tenet, eo die posse confici Inuentarium, & decerni adulterationem per decretum Iudicis; & hoc etiam tenet Spec. in d. §. sequitur, uers. quod autem dixi, nam est actus concernens pietatem, quia de pupillis, & sic miserabilibus personis tractatur. Abb. d. c. fin. sequens praedicta, nu. 15. & sequuntur Alber. Alexandr. & Iason in l. 2. §. excipiuntur. ff. de fer. & Bertrand. cons. 87. nu. 4. 1. vol. Et eadem ratione uidetur dicen-

39 dum in decreto Iudicis super alienatione rei minoris interponendo iuxta l. magis puto, §. non passim, de rebus eorum: quia ex quo est voluntariæ Iurisdictionis, nec admittitur aliquis contradictor prætendens proprium interesse, licèt exigat causæ cognitionem, potest interponi die feriato etiam in honorem Dei, ut tenet Paul. de Cast. d. l. actus, ubi miratur de Doctoribus formantibus hanc quæstionem, tamquam de re clara; pro cuius opin. facit illa ratio d. text. quod

40 decretum † voluntariæ Iurisdictionis, ut etiam sentit Alciat. in tract. præsumpt. Reg. 3. præsumptione 10. nu. 4. sed contra tamen Paul. est crebrior sententia, quam tenet in termin. Specul. in d. §. 2. de fer. in fine, & ibi sequitur Io. And. in Addit. Idem tenent Iac. de Are. Cyn. Bald. & Salic. in d. l. actus, Ant. & Abb. d. c. fin. de fer. Guido Pap. quæst. 215. An exequuito, in fine, & Alex. loquens etiam in ferijs messiū in l. pen. in fi. ff. de fer. ubi hoc idē tenet ipsemet Pau. sibi cōtrarius, & Ruin. cōs. 60. n. 4. uers. itē nō ualuit, 4. vol.

Sed an notarius debeat apponere horam in instrumento celebrati contractus? & non esse necessariam apponi, tradit Io. Andr. in

41 addit † ad Specul. d. §. 2. de Instr. edit. incip. hora diei. Idem tenet Io. Fab. in §. item uerborum, nu. 3. de inut. stip. Instit. & sequuntur Felin. in d. c. 1. de fide instr. nu. 12. & Dec. nu. 10. nisi ratione horæ posset nasci dubitatio, ut quia fit instrumentum, in quo decretum debet interuenire iudicis, quod non potest interponi die feriata, ut in præcedenti quæst. conclusum est, aliquo die feriato in sero, uel in mane tantum, ex forma statuti, uel in actibus Iudiciarijs, qui hora Iuris, uel alia consueta fieri debent: nam tunc debet scribi actum fuisse de mane, uel hora tali, ad euadendam dubitationem. Ita consulit Bald. faciendum esse in d. l. Imperator, 1. lectura, col. 3. num. 4. & idem tenet ad euitandum scrupulositatē, in l. fin. C. de edic. diu Adr. tol. 3. uers. quapropter interdum, nu. 9. & l. cum proponas, per glos. ibi, in uerbo omnis, C. de interd. matr. & ne uagetur in incerto. Idē tradit in l. præscriptione, col. 6. uers. Et est simile in instrumentis, C. si contra ius, uel util. publ. & sequuntur Felin. & Dec. in d. c. 1. & Ias. in l. 1. §. editiones, col. 1. ff. de edē. & Vital. d. tract. Clau. car. 38. in fi.

Proderit etiam horæ appositio ad proban-

42 dum prioritatē actus, quia prioritas † etiam consideratur in spatio horæ, glos. in l. si ex pluribus, §. fiu. ff. de solut. Bald. d. l. Imperator, nu. 4. col. 3. Vital. loco prꝰallegato, & Felin. d. cap. pastoralis, nu. 5. de. Rescr. immò etiam minoris temporis, Bald. in l. de rebus, C. de donat. ante nupt. etiam modici. Socin. in l. qui duos, 2. col. ff. de reb. dub. & etiam puncti, dicit Dec. d. cap. pastoralis, nume. 5. ubi plura allegat, vt qui prior sit in tempore, potior sit in iure, iuxta Reg. qui prior, de reg. iur. in 6. cū simi. & idē Dec. cōs. 689. in princ.

Et cautela est, apponere horam: quia si duo instrumenta reperiuntur celebrata eadē die, & alterum habet horam appositam certam, præfertur habens horam, per ea, quæ trad. Cyn. Bald. & Salic. in. d. l. de rebus, ubi concludunt, instrm habēs diem certam, præferendum esse habenti tempus, uel diem incertam, quod tenent Socin. Ias. Ruin. Aquēs. & Ripa, in l. 1. in primis col. sol. matr. Curt.

iun. in

iun.in repet.d.l.fin.C.de edic.diui Adr.tol. nu.34. & Do.Vber.Zuccard.in eiusdem l.re pet.nu.415.& ante eos Dec. in cōs.169.col. fin. quod maximè procedit, quando neuter
43 possidet quia si alter † possideret, horę appositio non obesset possidenti, vt tenet Bald.nouel.in trac.dot.9.parte, in 2.priuileg.in fine, & declarat Dec.in d.c.pastoralis,nu.5. & in in l.in ambiguis, pro dote, ubi etiam sequitur Cagnol. de reg. iur. & hanc opin. sequitur Marf.Sing.319. Hora, & videtur sequi Afflict. decis. Neapol. 387. numero 5. in fine allegando Socin. in d.l.1.& ibi num.4.dicit tempus horæ esse multum in consideratione, & Ripa in l. si debitor, num. 10.de pignor.& secundum hanc fuisse iudicatum dicit Cassad. in decis. vigesima in titulo de prębend.

Prędicta tamen Conclusio,nō nullos habet contradictores, quia contra tenet Socin. sibi cōtrarius in cōs.67.3.uol. Felin.in d.c.pastoralis,nu.5.Crot.in l.1.6.col.sol.matr.ubi etiam legendo sequitur Alciat.& tenet hoc etiam Alciat. in tract.præsumpt.3. Reg.præsumpt.43.in fin.ubi dicit,istud clarius procedere, quādo in talibus scripturis non soleret
44 apponi hora, quia ista appositio † non solita, redderet scripturam suspectam, et vidi consultum per tres famosissimos Iureconsultos in quadam causa Duelli,quorum consilia habeo manuscripta, tenentes hanc opinionem contrariam, quod in casibus in quibus regulariter non solet apponi hora, si apponatur,propter nimiam cautelam,facit pręsumi dolum, iuxta not. per glos. in l. si quis sub conditione,in glos. prima, de condit.instit. & per not. per Doct. in l. testamentum, C.de testam.ubi Moder. Et certè,fateor, me uidisse semel instrumētum in quo cautè erat apposita hora insolitè,& contra stilum illius notarij,quod non modicè fuit suspectum. & nisi lis fuisset concordia sopita, testibus, qui asserebant alia hora fuisse celebratum, fuisset reprobatum; puto tamen,quod pręcedēs opin. propter auctoritatem tantorum Doctorum eam tenentium,in iudicando & consulendo seruaretur in practica.

Notandum tamen est secūdum Io. Andr. in d.add.in uerbo, hora, appositionem horę multū prodesse ijs, qui aliquid facere debent infrà certum spatium temporis, quod finitur
45 certa parte diei, vt in t.pe † decē dierum datorum ad appellandum,qui currunt de momē to ad momentum,l.1.§.dies,uer. quid ergo, cum glos.ff.quando appell.sit.Ias.in l.more, 2.col.de fer.quia appellans ultima die, si nō inserit horam,tenetur probare per testes,appellasse ante lapsum decem dierum,& quod
46 tali † casu appellans teneatur apponere horam, tenent Raph.& Aretin.in d.§.dies, & Felin.in cap. quod ad consultationem num. 26. de re iudic.

Tempore pontificatus Sanctissimi in Christo Patris, & Domini nostri Pauli III. diuina fauente clementia Pontificis Maximi.

SVMMARIA.

1 *Anni Pontificis solent apponi in Instrumentis, & quomodo.*
2 *Anni Pontificis solent apponi enumerando a diei creationis.*
Instrumentum valet etiam omissis annis Pontificis,quando de consuetudine est, quod non ponantur.
3 *Ferraria est de terris Ecclesiæ, in qua debet seruari ius Canonicum.*
Instrumenta Ferrariæ de consuetudine celebrātur omissis annis Pontificis.
Consuetudo non apponendi annos Pontificis non probatur per ostensionem sex vel octo Instrumentorum.
4 *Instrumentum valet etiam si nomen Antipapæ appositum fuerit in ipso, si actum est in terris ipsi Antipapæ subiectis, secus si fiat in terris veri Papæ, & nomen Antipapæ apponeretur.*
5 *Anni Pontificis in principio uel in duo libri positi, censentur repetiti in sequentibus.*
6 *Notarius potest corrigere errorem suum si omiserit apponere,vel erroneè apposuerit annos Pontificis.*
Et hoc etiam sine Iudice.
7 *Instrumentum in quo deficit nomen Papæ, vel Imperatoris mortuo notari facit semiplenam probationem.*

GLOSSA SEXTA.

HAec est quinta solemnitas substantialis quæ exigitur in instrumentis, & quæ apponitur post diem,
1 vt per Spec.d.§. 2.uersicul. †post diem,& potest scribi, seu poni modo supradicto: sufficeret etiam, si tantum diceretur, præsidēte tali Papa,ut per Spec.ibi, & in terris Imperij, seu Regis, imperante tali Imperatore, seu regnante tali Rege; In Curia secundum Spec. ubi supra, solent etiam apponi anni Pontificis, vt anno sui Pontificatus 13.quod in instris Papæ faciendū esse tenet Io.And.in data sexti uer.hic aduertendū est,& sequitur Felin.in d.c.1. ubi Abb. dicit

esse

esse utile apponere; si tamen consuetudo est quod non apponatur, ualet instrumentum si ne eius appositione, vt dictum fuit suprà, in prælud. in 1. quæst. uers. Requisito; Et propte
3 rea licèt Ferrariæ, † q̃ est de terris Ecclesiæ & in qua debet seruari ius Canon. vt p Corn. cõs. 261. ad fin. 4. lib. quem sequitur Duran. tract. de arte testan. tit. 2. Caut. 2. nume. 2. ue niret apponendum, tamen, ex quo per cõsue tudinem introductum est, ut nõ apponatur, Instrumenta uiribus subsistũt, & ualent ubique; ad quam consuetudinem probandam, non sufficeret ostendere sex uel octo instrumenta, in quibus nomen Papæ non fuerit ap positum, vt per Abb. in aliàs allegato cons. 53. lib. 2. quod declara ut dixi suprà, in Clau sula, indictione, colum. 3.
4 Sed quid si nomen † Antipapæ in instrumento inseratur, an uitietur? & si hoc actum est in terris Antipapæ, in quibus de facto dominatur & ibi toleratur, ualet instru mentum etiam extra illas, secùs si fiat in terris ueri Papæ & nomen Antipapæ apponeretur; ità Butr. & Abb. in procem. Gregor. il 2. nume. 16. & sequitur Felin. d. c. 1. nu. 5.

Et quemadmodum supra conclusum est, tempus in principio, uel medio libri notarij appositum, censeri in sequentibus repetitũ, ita etiam dicendum est in nomine Papæ uel
5 Imperatoris, quia † facilius censetur repetitum, vt Bart. tradit, in repet. d. §. si initium, nu. 15. & sequuntur Bald. Ang. & Ias. ibi.

Et similiter concludendum est, quod No-
6 tarius † possit corrigere errorem suum, si omiserit apponere, uel erroneè apposuerit, pro ut potest corrigere respectu aliorum solemnitatum, vt habetur in dicta l. si librarius, in d. l. Imperator, & in alijs locis suprà allegatis; & tantò magis hoc poterit facere, cum minor sit error omittere huiusmodi solemnitatem, quam omittere tempus, uel locum; & quòd possit facere etiam sine Iudice, tradit Ang. cons. 191. Visis omnibus, col. 1. aliàs allegato.
7 Sic etiam dicendum est, instrumentum † in quo deficit nomen Papæ uel Imperatoris, mortuo notario, semiplenam probationem facere, vt per Bart. in l. admonendi, nu. 34. su pra allegata, cum alijs adductis suprà in Glos. 4. quæst. vltima.

CLAVSVLA II.

Ferariæ in contrata Sancti Romani in domo habitationis infrascriptorum venditorum.

SVMMARIA.

1 *Notarij diuersimodè apponunt substantialia in strumenti vel in principio vel in fine.*
Instrumentum non vitiatur etiam si apponantur testes & tempus in fine ipsius.
Testamentum in scriptis exigit in fine testium appositionem cum ipsorum subscriptione.
2 *Locus loci est ponendus in instrumento.*
Instrumentum incidit in suspitionẽ si locus generalis solum vt Ciuitas exprimatur.
Et est communis.
Et est de consuetudine, quæ est seruanda à notarijs, & sub nu. 4.
3 *Locus loci specialior non est apponendus sed sufficit locus loci simpliciter.*
Declara tamen vt non procedat quando actus uniformiter in toto illo loco fieri nõ potest, quod exemplifica vt hic.
Licet contrarium aliqui tenuerint.
Et malè secundum Bal. qui distinguit.
Loci appositio facienda, & describenda secundum consuetudinem regionis.
4 *Consuetudo quod locus vel dies in Instrumento non apponatur non valet.*
Sed contrarium senserunt plerique, & melius vt subiungitur.
Consuetudo potest inducere aliquam solemnitatem in Instrumentis à iure non requisitam, & aliquam à Iure introductam remouere.
Scriptura priuata non exigit diem neq; horam.
Locus omissus vel erroneè positus numquid addi, vel corrigi possit, & an in principio libri Instrumẽtorum, seu prothocolli positus, censeatur in sequentibus repetitus remissiuè.
5 *Instrumenta in omni loco celebrãtur, nisi sit specialiter prohibitum.*
Prohibitum quod non est, censetur permissum.
6 *Ecclesia vocari debet Domus orationis, nec fieri debet Domus negotiationis, vel spelunca latronum.*
Instrumenta continentia actus iudiciarios contẽtiosæ iurisdictionis, ĩ Ecclesia fieri nequeũt.
Instrumenta continentia contractus, & actus volũtariæ iurisdictionis ĩ Ecclesia fieri possũt.
Contrahentes in Ecclesia licet valeant contractus, tamen peccant, nisi in aliquibus casibus, vt hic.
Tutoris Datio in Ecclesia fieri potest.
Manumissio in Ecclesia fieri potest.
Matrimonium rectè fit in Ecclesia.

Paciæ

Pacis contractus rectè celebratur in Ecclesia.
Laudum arbitri in Ecclesia latum non valet, Arbitratoris sic, & ratio differentiæ.
Testis dictum iurati, & examinati in Ecclesia valet.
Doctorari quis potest in Ecclesia, & per consequens Doctoratus Instrumentum fieri potest in ea.
Citatio uerbalis in Ecclesia per nuncium fieri potest, licet non relatio.
Protestatio in Ecclesia fieri potest.
Iudiciũ spirituale & Ecclesiasticum in Ecclesia potest validè agitari.
Et ità seruatur de consuetudine.
7 *Instrumentum cõfectum ad graticulas Monialium existentium intrà clausuram, potest scribi à notario factum in Monasterio.*
Instrumentum potest dici celebratum in carcere, si sit celebratum ad graticulam carceris.

GLOSSA PRIMA.

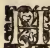

HÆc est sexta solemnitas requisita in instrumento, vt supra in Præludijs latè dictum est; sed est aduertendum, vt etiam dicit Specul. d. §. 2. col. fin. quod aliqui notarij vt Ferrarienses, & Mantuani, ponunt omnes publicationes, seu omnia substantialia instrumẽti, præter nomen eorũ, & signum, in princ.
1 instrumenti, licet etiam uiderim signum † appositum in pluribus ipsorum instrumentis, pro quibus est text. in d. cap. in nomine Domini, 23. dist. Alij autem notarij, vt Bononiens. Mutinens. & plerisque alij, supradictas quatuor tantum uel quinque solemnitates, computando inuocationẽ domini, in princ. instrumenti apponunt, & quatuor cęteras, scilicet, locum, testes, nomen, & signum tabellionis, in fine reseruant, & melius, prout tenet Rol. egregius tabellio Bono. ut Spec. refert in loco præallegato; & hoc magis seruatur, & magis placet, propter illam Claus. quam in fine addunt, Actum &c. quę est maximi momenti, vt de ea dicetur infrà: tamen in hoc non est uis, prout de testibus loquitur Bald. in l. hac consultissima, nu. 2. C. qui test. fac. poss. quem cęteri ibi sequuntur. & in tit. de pace Constant. uers. die Lunę: & de testibus & tempore quod nõ propterea uicietur instrumentum, si apponantur in fine, tradit Alex. in l. iurisgẽtium, §. quod ferè, 1. col. ff. de pact. quod procedit, quando contractus, uel testamentum non fit in scriptis, quia si fit in scriptis, in fine dẽnt apponi testes qui subscribant. Bald. & Alex. in d. §. quod ferè, & in d. l. hac consultissima; Ego tamen seruabo ordinem & stilum notariorũ Ferrariens. locum, & testes ponentium in principio instrumentorum. Et quia suprà in prelud. in 6. requisito cõclusum fuit, locum necessariò debere apponi in instrumento, quæritur, an sufficiat expressio loci generalis, vt Actum Ferrarię; uel exigatur locus loci specialiter expressus, ut Actum Ferrarię in platea, uel tali domo, seu contrata? & magis communis est conclus. Doct. qđ locus loci sit exprimendus, vt Actum Ferrarię in tali domo, vt su-
2 prà, & hoc videtur tenere Spec. † in d. uers. post nomen ubi specificè ponit locum loci, & expressè tenet Io. And. in c. Abbate sanè, col. fin. de re iudic. licèt solum tenuerit in addit. ad Spec. in §. instrumentum, uers. quid si locus, instrumentum incidere in suspicionẽ, si solum locus generalis vt Ciuitas apponeretur; quod sequutus est Dom. d. c. Abbate sanè, & uidetur sequi Felin. in d. c. 1. num. 6. sed communẽ opin. tenet Rota in antiquis, Decis. 379. Tabellio; & dicit Bart. communiter teneri, in l. de pupillo, §. qui nunciat, & ibi sequuntur Paul. & Alex. ff. de noui oper. nunc. hoc idem tenent Iac. Butr. Salic. Bald. & Ang. in l. optimam, C. de contrahen. & com. stip. Io. Fab. in §. item uerborum, nu. 3. Instit. de inut. stipul. Bar. & Ang. in d. Auth. vt præpon. nom. Impe. Bald. cons. 55. Anno Domini, 2. uol. Angel. cons. 220. Ad hoc ut scriptura, Alex. cõs. 59. Viso processũ, col. 2. vol. 2. Lanfr. in verbo, instrumentorum productiones, nu. 14. & Dec. d. c. 1. Cagnol. d. l. si librarius. nu. 84. & Bertrand. cõs. 2. aliàs al legato 2. parte nouissimor. Ex quibus plerique tenent, hanc magis de consuetudine approbata, quàm de iure procedere, secundum quam consuetudinem debẽt notarij locum loci apponere in instrumentis.
3 Sed nunquid specialior locus loci in instrumento apponendus sit, vt quia dicatur, Actum Ferrarię in tali domo, in angulo, uel porticu, seu in sala, uel tali camera, & Bart. in d. §. qui nunciat, tenet sufficere, si locus loci tãtum sit appositus, & cum eo trãseunt cõmuniter omnes ibi, & Felin. in d. c. 1. nu. 6. & cum Bart. concordat Bald. in l. cõtractus, col. 3. vers. modo quęritur, num. 6. C. de fide instr. & Ruin. cons. 154. ad fin. 3. col. & hoc quando actus qui geritur, toto illo loco fieri potest, secùs si uniformiter in toto illo loco fieri non potest, vt sunt actus iudiciarij, qui debent fieri ad bancum iuris, uel ante tribunal iudicis: quia tali casu, non sufficeret dicere, Actum in Palatio, nisi etiam adderetur, ad bancum iuris, uel coràm tali Iudice.

Sed cõtra hoc vltimũ dictum tenet Guil. de Cun. quem ibi sequitur Bald. in l. comparatio-

rationes, 3. col. nu. 8. C. de fide instr. ubi dicit, quod si consuetum est talia fieri in tali loco, vt puta in Thesauraria, & non alibi, non est necesse apponere locũ, quia ex serie facti satis de certo loco appatet; & hoc etiam videtur sequi Bald. allegato consil. 55. uol. 2. num. 1. & 2. tenet Ant. de Butr. d. c. 1. de fide instr. & defendit Ias. in d. §. qui nunciat, & videtur etiam sequi Alex. in l. 2. col. fi. de lib. & post. Sed ab opin. præcedenti quę est magis communis, nõ videtur recedendum, quam tenet idem Bald. sibi contrarius, in d. l. contractus, ubi quærit, an publica scriptura debeat continere locum generalem, puta, actum in tali Ciuitate, vel Castro, an locũ specialem, puta, in platea talis Ciuitatis, an locum specialiorem, puta actũ in domo, D. Bal. sita in pede plateę Ciuit. Perus. ant verò locũ specialissimum, puta actum in domo superiori Palatij Potestatis, & respõdet, interdum specificum locũ esse de substãtia, ut quia inquisitioni debet respõderi ad bancum maleficiorum, & tunc non sufficit dicere, actum in Palatio, sed debet dici ad bancum maleficiorũ, & in hoc conuenit cum Bart. in d. §. qui nunciat, per d. c. abbate sane; Interdũ est actus, qui nõ dependet ex loco, sed additur per modum demonstrationis, & tũc sufficit designare locum, taliter quod aduersario sit licitum probare de falso, sicut dicitur de tempore, quod apponitur dies, & nõ hora, Ità licet apponere locum, licet nõ apponatur angulus, & in hoc est obseruanda consuetudo patrię; & ità dicit ipse esse intelligenda quæ tradit Bart. in d. §. qui nunciat, quæ decisio est notanda, quia clarè declarat hunc articulum.

4 An autem valeat † cõsuetudo, quòd non apponatur locus, vel dies in Instrumẽto, est decis. quòd non, Rotę in antiquis, de cõsuet. la 6. aliàs est 440. incipiens Vtrũ valeat consuetudo, & sequitur Roman. in l. in illa stipulatione, in 11. col. de verb. obli. & in d. §. qui nunciat, & nititur sustinere Dec. in d. cap. 1. num. 9. quam etiam approbat Roch. de Curte, ca. fi. 12, car. de consuet. & cum eo transit Paris. d. consi. 68. num. 3. 3. lib. & Didac. lib. pract. qq. cap. 20. num. 3. sed contrarium tenent Alex. in d. §. qui nunciat, nu. 10. Andr. Sic. in rub. de fide Instr. 9. car. & Felin. d. ca. 1. num. 6. Facit, quia consuetudo potest inducere aliquam solemnitatem in Instrumentis a Iure non requisitam, & aliquam a Iure introductam remouere, Bart. in l. si prius, §. 1. de aqua plu. arcen. & tradunt communiter Doct. in Authen. Vt præpon. nom. Imper. & Venafr. cons. vlt. num. 17. vbi dicit, quod in hoc nemo discrepat; & quod consuetudo valeat, in terminis tenet Ruin. cons. 134. nu. 13. quinto vol. Et propterea, cum etiam vt supra dictum est, plerique ex suprà allegatis teneant, magis ex consuetudine, quàm de Iure locum esse apponendum, huic secundæ opin. videtur magis adhęrendũ esse: & quod dictum est de loco quod exigitur necessario, procedit in instrumento, & in scriptura publica, secus verò in scriptura priuata, quę nõ exigit diẽ, neque locum, vt tradunt Doct. in d. cap. Abbate, Alex. post alios, d. §. qui nunciat, Abb. & Dec. in cap. 2. num. 13. de fide Instr. & Paris. d. cons. 68. num. 21.

An locus omissus, vel erroneè positus per Notarium, possit addi vel corrigi, & an in princ. libri Instrumentorum seu prothocolli appositus, censeatur in sequentibus repetitus, tenẽdum est quod supra, super Clausula, Die, dictum fuit, quibus respectu repetitionis loci addo, quod vltra Bart. & Doct. in d. §. si initium, quod censeatur repetitus per coniunctionem Instrumentorum, & causę, tenet Bald. in cons. 208. Præmissis tribus, ad fin. lib. 1. & cons. 168. Allegationes, 4. lib. licèt Bart. in d. repet. num. 27. distinguendo, aliter loquutus sit quàm in Lectura, contra morem suum, quod est argumentũ dictam: repet. sibi ascriptam, eius farinæ non fuisse, vbi in effectu concludit, hoc relinquendum esse arbitrio Iudicis.

5 Quæro, nũquid omni loco possint Instrumẽta celebrari? & dicendũ est, quod sic, nisi specialiter per legem sit prohibitũ, arg. l. ab ea, de probat. & l. necnon, §. quod eis, cum glo. in verbo prohibeant, ff. ex quibus caus. maior. vbi habetur, quod omnia censentur permissa, nisi specialiter prohibita repetiantur.

6 Sed nunquid sit prohibita eorum celebratio in Ecclesia, quæ domus orationis vocari dẽt, nec fieri domus negociationis, vel spelũca latronum, c. cum Ecclesia, de immuni. Eccles. in quo est distinguendũ inter iudicia, seu instrumenta cõtinentia actus iudiciarios cõtentiosę iurisdictionis, & instrumenta continentia contractus & actus voluntariæ iurisdictionis; primo casu non valent, c. decet, §. ordinari, de immun. Eccles. lib. 6. secundo sic, gl. ibi, in verbo processus, & Doct. in d. c. decet, & quòd contractus valeãt in Ecclesia celebrati, tenent Bart. Bald. Salic. Paul. Are. & Alciat. in l. nemo Apostolorum, C. de sacrosan. Eccles. Abb. & Anchat. in d. c. cũ Ecclesia, de immun. Eccles. Abb. quem cęteri sequuntur, in c. qua fronte, nu. 2. de appellat. Dicũt tamen Doct. in locis præallegatis, quod, licet contractus valeant, tamen peccant contrahentes, nisi in aliquibus casibus; primò, quando quis nõ põt securè exire Ecclesiam, vel quando in ea fiũt actus qui causam piam respiciunt,

respiciunt, & propterea poterunt ibi dari tutores, & fieri manumissiones quia is actus causam piam respicit, vt suprà dictum fuit in clausula præcedenti, glos. 5. quod tenent Io. Andr. Bo. & alij, in d. c. decet, & tenet Bal. & Paul. in d. l. nemo Apostolorū, Abb. & Anc. d. c. cum Ecclesia, & Ias. in l. 2. §. excipiūtur, nu. 3. de fer. idem & in matrimonio decidūt Aret. & Alciat. d. l. nemo, & in contractu pacis idem ibi tradit Alciat. Laudum verò arbitri in Ecclesia latum, non valeret, arbitratoris sic. Ratio est. quia primum ad instar iudicij est, l. 1. de arbit. secundum magis transa-
6 ctionem repræsentat, ut per glo. in Auth. ut diffe. iud. in §. 1. quod tenēt Io. Andr. & alij, in d. c. decet, Bal. Are. & Alciat. d. l. nemo, valet tamen dictum testis iurati, & examinati in Ecclesia, respectu iuramenti, quod non solum iudicium, sed etiam piam causam respicit, vt Bart. quem communiter cæteri sequitur, tradit in d. l. nemo. Similiter quis Doctorari potest in Ecclesia, & per consequens, instrumētum de Doctoratu fieri, ut not. Doct. in locis præallegatis: Citatio verò uerbalis potest etiam fieri in Ecclesia per nuncium, l. præsente, vbi not. Bart. C. de his qui ad Eccles. confug. licèt non relatio, quia tunc respicit actum iudiciarium, non meram exequutionem, Bald. d. l. nemo, nu. 4. quē ibi sequitur Aret. & moder. post Bart. in l. pleriq; de in ius uo. similiter protestatio in Ecclesia fieri potest, Bal. in d. l. nemo, in fine, Ias. post Bart. in l. nō solum, §. morte, nu. 21. de dam. infec. Felin. in c. cum M. Ferrarien. nu. 57. de Constit. Quod tamen dictum est supra, iudicium in Ecclesia agitatum non valere, limitatur, non procedere in iudicio spirituali, & Ecclesiastico, quod potest exerceri in Ecclesia, & seruatur de consuetudine, dicit Paul. de Cast. d. l. nemo Apostolorū, Abb. in d. c. cum Ecclesia, nu. 4. Abb. Perus. & Dec. d. c. qua fronte, in princ. glo. in d. c. decet, & glo. & Doct. in c. 1. eod. titu. de immunit. Eccles.

Adde, quod quando notarius conficit in-
7 strumentū in aliquo† monasterio monialiū, existentium intra Clausurā, vel graticulas, & ipse existat foris, tamen potest dicere actū in tali Monasterio, quia cōsiderantur in hoc contrahentes intus existentes Bald. in aliquibus lectur. in l. plerique, de in ius uoc. & ibi sequuntur Paul. Alex. Socin. & Cagnol. in d. l. si librarius, nu. 73. & idem dictum erit, si quis esset carceratus, & ad graticulam carceris contraheret, vel procuratorem constitueret, per prædicta.

Præsentibus testibus vocatis & rogatis, Antonio filio quondam Pauli de Vianis, & Petro filio quondam Ioannis de Bellais, ambobus Ciuibus, & habitatoribus Ferrariæ in contrata Sancti Pauli, & Luca filio quondam Vincentij Surgi de Mirandula, ac alijs.

S V M M A R I A.

1 *Testes describi possunt in instrumēto trib. modis, in casu nominatiuo, in genitiuo, & in ablatiuo.*
Testium nominibus in apponendis seruanda est consuetudo loci contractus,
Notarij debent vniformiter apponere testes, & vnicam formam seruare propter comparationem fiendam.
2 *Notarius apponere debet nedum nomina sed & cognomina testium, si sine illis posset esse dubium in nomine.*
Persona ad hoc ut rectè demonstretur debet apponi nomen cum duobus alijs accidentibus vel indicijs.
Testium dignitates exprimere bene est.
Testium cognomina non sunt necessario describenda quando nomen est ità singulare, quod nisi in illo loco reperiatur.
3 *Instrumentum valet testibus descriptis solo testium nomine.*
Declara tamen vt per Auctorem.
Testes an in principio an in fine sint describendi, remissiuè.
4 *Testes non solum debent esse præsentes instrumento, sed & intelligere debent.*
5 *Præsentia non arguit intelligentiam.*
Distinguit tamen Auctor.
Notario magis creditur de actu tertij attestante quàm Testi, & ratio.
Voluntarium factum latius interpretatur lex quàm necessarium.
Notarius tenetur legere coram testibus instrum & contractus tenorem declarare, & publicare.
Notarius p̄sumitur benè officiū suū exercuisse.
Notarius satis est si dicat testes præsentes fuisse, licet non attestetur de intelligentia.
Legem habentes in materia specifica loquentem non debemus ab ea discedere, propter legem loquentem in materia remota.
Notarius non debet apponere testes in instrumento nisi ipsi intelligant id quod agitur.
Notarius testibus negantibus se intellexisse posset inquiri de falso.
Instrumentum à falsitate saluari potest quando notarius nō dolosè, sed erroneè versatus est circa testiū descriptionē, qui negāt se intellexisse.

Notarius

Notarius ad cautelam quando attestatur quem fuisse in Instrumẽto præsentem, addere debet & intelligentem ad euitandam omnem amaritudinem.

6 *Testes in quolibet Instrumento non sunt necessariò rogandi, sed satis est quòd à Notario describantur.*

Testes in aliqbus casibus sũt necessariò rogãdi.

Testes simpliciter descripti non præsumuntur rogati, & à quo debeant rogari, & quibus casibus etiam in ultima voluntate rogari non debeant, uide hic remissiuè.

Testes non debent esse rogati in matrimonio secundum veriorem sententiam.

Clausula vocatis, & rogatis licet non sit semper necessaria, est tamen vtilis, & ideo ad cautelam ponenda.

7 *Notarius, & partes non tenentur regulariter cognoscere testes Instrumentarios.*

Limita tamen vt hic,

Testes instrumentarij non debent cognoscere cõtrahentes, ad hoc vt valeat Instrumentum.

Distinguendum tamen est.

8 *Testes inuentarij debent cognoscere cõtrahẽtes, Statutum Bononiæ quo cauetur saltem vnum testem debere cognoscere contrahentes, sanctum, & honestum.*

9 *Notarius regulariter debet cognoscere partes.*

Quod tamen controuertitur ut hic.

Casus notabilis qui Ferrariæ contigit propter notarium qui non nouerat partes contrahentes.

Notarius ad omnem bonum effectum scribere non debet Instrumentum contrahentium ignotorum & tanto minus testamenta si non nouerit personas testantium.

10 *Instrumentum sine testibus valebit stante consuetudine quod ualeat.*

Testes non exiguntur in actis iudiciarijs declarando tamen ut per Auctorem.

Testes non exiguntur quando fit Instrumẽtum in publico parlamento coram populo, coram Papa, aut Imperatore.

Testes ad cautelam sunt describẽdi etiam in Instrumẽtis coram Papa, vel Imperatore, vel populo confectis.

11 *Testes Instrumentarij regulariter non tenentur se subscribere secundum veriorem opinionem.*

Fallit tamen in aliquibus casibus vt hic.

12 *Testes duo regulariter in Instrumẽtis sufficiũt.*

In testamentis septem testes adhibentur.

Fallit si Ruri vel Tempore Pestis fiat quia quinque sufficiunt.

Fallit si fiat ad pias causas, duo enim sufficiunt, & Curatus parochialis.

Fallit in terris Ecclesiæ, & quæ sunt ẽt Principi Seculari subiectæ ab Ecclesia tamen concessæ.

Fallit in testamento inter liberos quia duo vel tres etiam fœminæ sufficiunt.

Fallit in reuocatione testamenti quando testator vult intestatus decedere.

Fallit in testamento Militis, vbi duo, & etiam vnus sufficit.

Fallit in testamento corã Imperatore celebrato vbi nullus testis exigitur secundum aliquos.

In testamento Caci octo testes desiderantur.

In Codicillis quinque testes sufficiunt.

In donatione cã mortis quinque testes exigũtur.

Mulier quando intercedit pro alio iuuatur Velleiano, nisi obligetur instrumẽto subscripto a tribus testibus licet aliq dicãt duos tãtũ sufficere.

Notarius ad euitandas difficultates deberet apponere testes in Instrumento.

Naturalis ex ea quæ poterat esse vxor efficitur legitimus si pater in Instrumẽto fateatur illũ esse filium suũ neq; addat naturalem, sed debent adesse tres testes in tali Instrumento.

Inuentarium ad hoc vt rectè conficiatur tres testes debent adesse loco legatariorum, & creditorum absentiũ, & duo qui cognoscant hæredes.

Diuortium ad hoc vt rectè celebretur septem testes requiruntur.

13 *Testes omnes possunt esse qui prohibiti non reperiuntur.*

Testes inhabiles, et viles, et aliàs suspecti si a partibus rogentur non poterũt ulterius reprobari.

Testes Instrumentarij ad cautelam deberent adhiberi qui essent fratres, & propinqui, ut posset postea probari de ueritate contractus.

Pater si fuit adhibitus testis in contractu filij adminiculatur Instrumento.

Testes Instrumentarij possunt esse pater, frater, & alij coniuncti, & consanguinei,

Testes inhabiles fiunt habiles etiam in testamẽto si sint rogati a testatore.

Testes inhabiles propter inhabilitatem causatã odio testis, non dependentem à partium potestate non possunt per ipsas partes habilitari.

Testes inhabiles non habilitantur, quando inhabilitas ignorabatur ab altera partium, uel a testatore licet adsit rogatio.

Testis approbatus a contrahentibus licet nõ possit improbari quo ad personam, potest tamẽ improbari quo ad eius dictum.

Testis inhabilis approbari & habilitari intelligitur quo ad partes rogãtes, sed non quo ad tertium non rogantem, nec etiam quo ad notariũ.

14 *Infamis infamia iuris non admittitur testis in testamento,*

Distingue tamen ut hic pulchrè.

Martirem non facit pœna, sed causa.

Bannitus non est infamis, nisi de delicto pateat per confessionem, secùs si per contumaciam.

15 *Seruus non potest esse testis in testamento.*

Declara tamen ut hic quo ad alios actus.

Monach⁹ uel frater ordinis Minorũ, uel ẽt arctioris regula, non prohibetur esse testis in Instrũ.

Declara tamen quo ad alios actus ut hic.
16 *Mulier in testamento testis esse nequit, etiam de Iure canonico.*
Fallit tamen in aliquibus casibus vt hic,
Mulier in Instrumento contractus potest esse testis licet cautius sit eam non adhibere.
Testimonium Mulieris varium & mutabile,
Masculo magis quàm fœminæ creditur.
Mulieres habent consilium inualidum, immò nullum.
Hermaphroditus ad hoc vt vel admittatur, vel improbetur ad testimonium, attenditur sexus quo magis incalescit.
Eunuchus potest esse testis.
Eunuchus habet factionem testamenti actiuam & passiuam.
17 *Impubes non potest esse testis in testamento.*
Declara tamen pulchrè vt hic per Auctorem.
18 *Furiosus non potest esse testis in testamento.*
Limita tamen in casu quo haberet dilucida interuallai
19 *Prodigus cui bona sunt interdicta testis in testamento esse nequit.*
Prodigus est qui nec tempus nec finem habet expensarum.
Prodigus in contractibus poterit esse testis.
20 *Mutus & Surdus non possunt esse testes in testo.*
Mutus & Surdus an possint in Instrumento testes esse hic declaratur.
21 *Cæcus non potest esse testis in testamento.*
Cæcus in aliquibus casibus potest esse testis, qui hic referuntur,
Cæcus non ità benè probat sicut alius.
22 *Excõmunicatus potest esse testis in testamento.*
Excommunicatus non potest esse testis in iudicio.
Excõmunicatus potest esse testis in Instrumẽto.
Instrumẽtum si redderetur suspectum non coadiuuaretur per testimonium Excommunicati nisi absoluatur ad illum actum.
Hæreticus potest esse testis in testamento, & alijs actibus extraiudicialibus.
Iudæus potest esse testis in testamento, & alijs actibus extraiudicialibus.
23 *Hæres nec Pater eius aut Filius etiam emãcipatus, nec fratres cum eo in eadem potestate existentes non possunt esse testes in testamento.*
24 *Testes inhabiles in ijs in quibus a lege expressè prohibentur esse testes in testamentis non possunt fieri habiles per rogationem testatoris.*
Testes inhabiles fieri habiles per rogationem quo modo intelligatur.
Hæredis Coniuncti testes in testõ esse nequeunt,
Hæredis Affines non possunt esse testes in testõ,
Legatarius non potest esse testis in testamento, quod declara vt hic,
Executor testamenti non potest secundum aliquos esse testis in testamento.

Notarij filius uel Pater in Instrumento uel testamento testis esse potest.
Testes in Instrumentis & testamentis regulariter, & ad cautelam sunt euitandi, qui sunt suspecti, & habent interesse in cõtractu, uel sunt familiares, seu coniuncti habẽtium interesse, sed tales esse debent qui in casu emergentis suspitionis pro ueritate Instrumentum coadiuuent.
25 *Testes duo contrariantes Instrumento directè, vel indirectè reprobant Instrumentum, & ibi ratio assignatur.*
26 *Testes duo contrariantes Instrumento reprobant Instrumentum quando pro Instrumento non adest præsumptio iuris, & de iure, secus quando adest.*
Testes contrariantes non reprobant Instrumentum, quando habens Instrumentum pro se est Reus, versiculo secundo declaratur.
Testes contrariantes reprobant Instrumentum si assignant rationem dicti sui, etiam non interrogati, secùs contrà, versi. tertio declaratur.
Testes contrariantes non reprobant Instrumentũ quãdo aliqua ꝓbatio, coadiuuat Instrũm, vt in casu hic proposito, versi. quarto declaratur,
Limita tamen hoc dictum vt per Actorem.
Testes duo si deponunt pro Instrumento, & duo contrà, prævalet Instrumentum.
Testes cõtrariãtes Instrumẽto, ad hoc ut ualeãt illud reprobare, debẽt esse idonei, et oĩ exceptione maiores, uer. quinto declaratur, & uide n. seq.
27 *Testis omni exceptione maior dicitur, cui nulla exceptio obstat, & nulla macula opponi potest.*
Ad Instrumentum reprobandum an sit articulandum specialiter, testes esse omni exceptione maiores, & quomodo, vide hic latè.
Testes contrariantes Instrumento illud non reprobant, quando non deponũt se fuisse præsentes eodem loco & tpe versi. sexto declaratur.
28 *Testibus cõtradicẽtibus Instrumẽto notarius ꝑ hoc de falso inquiri torqueri uel puniri nõ dẽt,*
29 *Testes Instrumentarij cõtradicentes Instrumẽto illud reprobant, & reddunt insolemne, licet tantùm dicant rẽ nõ esse ità gestã prout cãtat Instrumẽtum, quamuis aliter non recordẽtur.*
Amplia siue sint numerarij, siue necessarij, siue supernumerarij, & non necessarij.
Testes duo descripti in Instrumento ipsi contradicentes, illud impugnant, etiam si mille essent in dicto Instrumento descripti.
30 *Testes in Instrumento descripti si negant se interfuisse licet adsint postea alij testes in numero sufficienti, tamen infringunt Instrumẽtũ.*
Vide tamen hic Auctorem declarantem.
Instrumẽtum in vno capitulo falsum, redditur in totum falsum.
Castr. in l. Hæredes palam, ff. de testam. reprobatus, vers. secundo non obstat.

Bal. do-

Bal. doctrina in l. Haeredes palam, ff. de testam. declarata, versi. Non obstat etiam illa decisio.

31 *Instrumentum licet corruat propter testes dicentes se non interfuisse, contractus tamen sustinetur, si alij testes dicant immò ipsos negantes reuera interfuisse.*

Instrumentum falsum in uno, redditur falsum in toto, sed tamen in caeteris contractus sustinetur si de veritate constet.

Testes instrumentarij deponentes se non interfuisse ad hoc vt inualident Instrumentū, quid articulandum sit, & quomodo vide hic.

32 *Testes Instrumētarij debent esse omni exceptione maiores ad hoc vt inualidare possint Instrumentum cui contradicunt.*

Declara tamen vt hic.

33 *Testis unus Instrumentarius contradicens, puta asserens se non interfuisse, sufficit ad impugnandum testamentum.*

Quod quomodo procedat hic declaratur.

34 *Testes Instrumentarij tunc demum impugnant Instrumentum si clarè deponunt, directè, vel indirectè, secus si dicunt se non recordari inter fuisse, vel de gestis in Instrumento.*

Quod comprobatur aliquibus exemplis.

Testes Instrumentarij contrariātes Instrumento, ipsum non impugnabunt, si alij extra Instrumentum totum contrarium asserant, quod tamen est declarādū vt hic, uersi. secūdo declara.

Testes contrà Instrumentum si deponunt negatiuam, & pro instrumento deponunt affirmatiuam, praeferentur deponentes affirmatiuam di cto versi. secundo declara.

Testi deponenti negatiuam simpliciter contra Instrumentum non est credendum.

Testes Instrumentarij si contradicunt Instrumento in eo quod minus scriptum, quàm dictum, non inualidant Instrumentum versic. tertio declara.

Testes Instrumentarij ad hoc vt infringant testamentum, per suam contradictionem debent probari tales, versi. quarto declara.

35 *Notarius nullo casu potest innare Instrumentū.*

Notarij frater vel soror nō admittitur ad iuuādum Instrumentum.

Limita tamen nisi talis frater esset testis Instrumentarius.

Frater ad fratris defensam admittitur in Criminalibus.

36 *Falsitas nō praesumitur etiamsi reperiatur plus scriptū quàm dictū, sed potius error cēsetur.*

Falsitas non est punibilis quando non nocet.

Notarius testes omissos non potest etiamsi recordetur, sine auctoritate Iudicis in Instrumento apponere, & ratio.

37 *Testes in uno Instrumento appositi censentur repetiti in sequentibus, secūdum declarationem tamen hic positam.*

38 *Clausula, Praesentibus tali, & tali, & alijs est superflua in ultimis illis uerbis, & alijs, & ratio hic assignatur.*

Testium nomina necessario sunt exprimenda in Instrumento.

GLOSSA SECVNDA.

POsito loco debent describi testes per modum supradictum, qui tamen triplici mō describi possunt,
1 vt not. Spec. in d. §. 2. † versi. post locū, primo per casum nominatiui, hoc modo: interfuerunt P. & M. testes, secundo per casum genitiui, vt acta fuere ad prėsētiam B. & A. testium tertio per Ablatiuum modo su pradicto; sed in hoc non est uis, quia seruanda est consuetudo & stilus loci celebrati contractus, uel Notariorum, ut dicit glos. mag. in §. sed & si Instrumenta, in Auth. de Instr. caut. & fide. collat. 6. ubi monet, Notarios debere uniformiter apponere, & unicā formam seruare propter comparationem fiendam, si opus esset, iuxta §. si uero nullus, eod. & sequitur Ioan. Andr. in addit. ad Spec. in
2 d. uersi. post locum; † Et debet Notarius apponere nedū nomina testium, sed ēt cognomina, si sine illis posset esse dubium in nomine, vt per Io. Andr. in d. addit. ne uitium incertitudinis incurrat, l. duo sunt Titij, ff. de testa. tut. & l. si fuerit, de rebus dub. & propterea Instrumētum corruet, quod tenet Alex. cōsi. 153. Vī prima cōsideratione col. 2. lib. 2. aliàs allegato. sequitur Durand. d. tract. de arte testan. tit. 2. Caut. 1. in fine. Facit tex. in l. hac consultissima, post prin. C. qui test. fac. poss. & dicit Bart. in l. demōstratio, 7. q. quod ad demostrandam personam, perfectè debet exprimi nomen cum duobus alijs accidentibus, uel indicijs, ut Petrus Martini de Pernisio, & idem tenet in l. libellorum, in princ. col. pen. uersi. sumus expediti de tēp. nu. 17. de accus. & sequuntur Doct. in d. l. hac consultissima, & in l. 1. ff. de lib. & posth. & est communis opin. à qua non est discedendum secundum Paris. in c. auditis, nu. 26. col. 2. de prėscript. quā sequit Afflic. decis. 245. Magnifici nobiles, nu. 6. et pro maiori declaratione & certitudine, bene est etiam exprimere dignitates, & ea ex quibus cōiter q s cognoscitur, ut dicit Rolād. cōs. 343. Ex proposito thema te, col. 3. Quod limitat pcedere gl. in d. l. hac consultissima, & ibi sequūtur Doct. & in d. l. 1. qñ in nomine posset oriri dubitatio, secùs, si nomen esset ita singulare, quod nisi in illo loco reperitur, ut de Galloppresso Bidello Azo. dñt glos. & Doct. in d. l. hac cōsultissima, & Doct. in d. l. 1. & de Cerbero Bidello

trad. Imola, in c. ex transmissa, de rentmc. & refert Felin. in procem. Gregor. nu. 31. tunc enim quia remota censetur omnis dubietas, Instrumentum sustentatur, frustrà enim adijciendũ est aliquod nomẽ rei satis demõstratæ, l. 1. in fine, de dote præleg. quod sequitur ẽt Bald. in l. certum, ff. si cert. pet. & Felin. in
3 d. nu. 31. † Declara tamen supradicta omnia, scilicet quod Instrumentũ dẽt continere certam descriptionem testiũ, vt suprà, procedere ad incertitudinem euitãdã, secus est, quo ad validitatem Instrumenti, quia Instrm valet testibus descriptis, solo inquam ipsorũ testiũ nomine, prout describit Spec. in d. vers. post locum, Et procederet si non opponeretur, nec probaretur in loco eius celebrationis extare alios, qui vocentur eo nomine, qa tunc redditur dubium, & incertum, ut trad. Bart. in l. si rem, de rei uend. & sequitur Ant. de But. in c. 2. de lib. obl. Felin. in d. procem. Socin. in d. l. 1. 1. col. de lib. & posth. & Dec. d. l. certum, col. 1. vbi etiam Alciat. licèt aliter loquatur Paris. d. c. auditis, num. 26. de præscript. 2. col. Quid aũt sit statuto exigẽte testes, vel cõtrahentes describẽdos esse p nomẽ propriũ addito noĩe Patris, et aui, dicetur infrà sup noĩe cõtrahentiũ. An aũt sint apponendi testes in princ. uel in fine Instrumẽti, dictũ fuit sup. in gl. pcedẽti. Loci, circa prin.

Et quia in Instrumento dicitur, præsentibus testibus, quæro, nũquid testes debeãt in-
4 telligere quid contineat Instrumentum, † & an sufficiat sola præsentia, vt sic ẽt præsumatur intelligentia? in quo concludendũ est, testes debere intelligere continentiam Instrumenti, ex quo eorũ præsentia exigitur, & ex eorũ præsentia præsumitur intelligẽtia, utrũque probatur in l. coram, ff. de uerb. signif. et hoc ibi tenẽt Bart. & Alciat. & in l. diẽ pferre, §. coram, ubi Bart. & Bald. de arbit. Io. de Amicis, cõsi. 115. nu. 3. Dec. & Alciat. in Rubr. C. de in ius voc. & idẽ tradũt Bar. Bald. et Paul. in l. 1. C. de error. aduoc. hoc etiã tenet Pau. de Cast. cõs. 204. Ad primũ quęsitũ, ubi in terminis nr̃is loquitur, qñ in Instrumento Notarius dicit præsentibus testibus, tunc ẽt intelligitur intelligẽtibus, & sequitur Alex. cõsi. 190. n. 6. lib. 7. Felin. in procem. Decret. ante fin. & in c. cum causam. il 1. col. 8. uersi. secundo declara, de test. & Ias. in l. 2. §. fi. col. pen. sol. matr. tradit Andr. ab Exea tract. de pact. nu. 87. Capic. decis. 192. nu. 3.

Sed quod in casu nostro hmõi intelligentia non præsumatur ex præsentia testiũ, mul tũ vrget decis. Bart. in l. 1. §. fin. de autor. tut. ubi hoc quod dicitur ex præsentia præsumi intelligentiãm, declarat procedere, qñ quis attestatur de propria præsentia, secùs de aliena, vt quia testis deponit se aliquid scire, qa præsens fuit, & tunc censetur probare, quia debet subaudiri, & intelligens, cũ ex tali præsentia præsumatur intelligentia, vt suprà; secùs verò si testis deponat quendam alium
5 fuisse † præsentem, nam tali casu non inferretur propterea, & intelligentem, & hãc doct. Bart. sequitur Alex. in plerisque consilijs maximè in consi. 180. In causa Angellorum 1. col. 2. vol. 174. lib. 6. 212. nu. 33. eo. uol. & in d. l. 2. §. fin. sol. matr. ubi dicit esse cõmunem opin. & in l. 1. ff. si cert. pet. Bal. & Salic. in l. testium. C. de testi. & alij quos refert Ias. d. §. fin. & Felin. d. procem. & in d. c. cum causam, quem sequitur Ripa, d. §. fin. & Abb. in c. peruenit, il 2. de fide Instr. & And. Sicu. consi. 209. col. 2. lib. 1. Bertrãd. consi. 247. 1. parte, primo impressorũ, & cũ hac opin. con cordat Gemin. in c. in primis, q. 1. ubi dixit, quod si statutum exigit præsentiam, oportet pbari qđ præsens intellexerit; sequit Arno. sing. 5. Volo tibi; & hanc cõtrarietatem perpendit Ias. in d. §. fin. & Dec. in cõs. 630. col. 2. ubi motus rationibus supradictis in 1. opin. dixit hanc secundum cõmunẽ non procedere in notario qui attestatur in scriptura de præsentia alterius, quia p uerbis Notarij præsumitur, l. 1. C. de usur. Sed non affirma uit audacter, unò loquutus fuit trepidè per uerba, posset attentari; quam rationem impugnauit Ias. d. §. fin. nec tamẽ quest. soluit, sed pro Dec. potest adduci, quod ideo magis debet credi Notario attestanti de præsentia tertij, scilicet, quòd etiã interuenerit intelligentia, quam testi de ea deponenti, cum Notarius attestetur in actu uoluntario, testis uerò in actu necessario, & lex latius interpretatur factum uoluntarium quàm necessarium, ut tradit Alex. in repet. l. sæpe, car. 14. de re iud. & sequitur Crot. in repet. l. sciẽdum, nu. 18. de uerb. oblig. Prȩterea, Notarius coram testibus tenetur legere Instrumẽtũ, seu tenorem contractus declarare, & publicare, ut suprà in præludijs quarto requisito ex solẽnitate extrinseca, dictũ est, ad ipsumque spectat adhibere testes, sicut cæteras solẽnitates, vt p Bart. & alios, in d. l. si librarius, & p Curt. sen. consi. 56. nu. 18. Vnde est præsumẽdum ipsum bene officiũ suũ exercuisse, c. ad audiẽtiam, de præscript. not. Bald. in l. Imperator, col. 1. vers. sed an poterit, prima Lect. de stat. hom. Seqtur Alciat. in tract. psumpt. reg. 3. præsumpt. 13. & sic Instrm ad intelligẽtiam testium demãdasse, & propterea sufficit si solum præsentiam, non ẽt intelligentiã testiũ, & contrahentium scribat, quæ rõnes cessant in teste deponente de præsentia alicuius, qui ex necessitate non tenebatur intelligere,

nec ad

nec ad testem pertinebat rē ad intelligentiā suam deducere,prout in notario,unde merito lex magis præsumptionem pro dicto notarij extendit;& hanc opin.inuenio Bart.tenuisse in tract. testimoniorū, in uerbo, testis dixit si aliquid scire, Socin.cons.114.uer.sed posset contra hoc, & Ruin.cons.108.nu.11. 1.uol. & cons.22.nu.2.4.uol. Et hanc opin. inferius dicit Dec.d.cons. esse ueriorem, & præcedentem, licet communiorem, tamquam coniunctam melioribus rationibus, non esse attēdendā. Sed licèt contraria opin. sit magis communis, tamen ex quo non est in terminis nostris, sed in remotis, magis hanc,quod ex præsentia intelligentia præsumatur,debemus sequi,iuxta not.per Alex.in l.sed & si quis, §.quæsitum, col.fin.ff.si quis caut.& Ias.in l.1.§. sed & si mihi, ff.de uerb. oblig.ubi dicunt, quòd qñ habemus text.in materia specifica loquētē, nō dēmus ab eo discedere,propter l.loquentem in materia remota,quod latè alia adducēdo tenet Neuiz. in Silua Nupt. li.5.nu.72. maximè cū ipsam in terminis nostris teneat Alciat.in d.l.corā, & in l.1.in princ. ff. de verb.obl. Et propterea debet aduertere notarius, quod non apponat testes in instrumento, nisi ipsi intelligant quod agitur, & tenorem instrumenti, quia aliàs posset incidere in falsum, ut tradit Bart.in d.l.coram, vbi sequitur Alciat. & in d.§.corā, Bal.& Pau.in d.l.1. C.de error.aduoc.quia testibus negantibus intellexisse,notarius esset in periculo,cum saltem suspicaretur contra ipsum de falso, & posset procedi ad inquisitionem, iuxta not.per Bald.& Salic.in d.l.testium,C.de testib.Capic.d.decis. 192. nu. 4. licet tamen instrumentum posset saluari à falsitate,ex quo notarius dolosè nō esset versatus, sed eroneè, vt tradit Paul. de Cast.in d.l.1. C.de error.aduoc. & sequitur Alex.d.cons. 190.nu. 6.li.7.& huius mentis videtur fuisse in alleg.cons.42. Visis,col.3.li. 4. vbi voluit cōtractum sustineri, si per alios testes ibi tunc presentes,& intelligentes,probaretur de tenore instrumenti,& quod notarius non incurrat falsum, tenet etiam Marsi. Sing. 408. Attende, in fine, vbi dicit iuuisse quendam notarium, & consequutum fuisse honorem,& lucrum,et idem tenet Alciat.in d.l.1.in princ.de verb.oblig.& in d.l.coram, vbi nonnulla exempla ponit, quando notarius censeretur dolo egisse. Ad euitandam etiam omnem amaritudinem, propter opin. præcedentem huic contrariam, ut suprà,cautela erit,ut notarius quando attestatur quem fuisse in instrumento præsentem, addat etiam intelligentem, vel alia verba idem importantia, ne in conflictus opinionum incidat, à quibus abstinere sanctum est.

Dicitur etiam vocatus & rogatus; an hoc sit de substantia? certè non, licèt apponatur
6 ex vsu notariorū,ut tradit Spec. d.§.2.vers. post locum, nam testes regulariter in quolibet instrumento necessario non sunt rogandi,sed satis est, quod per notarium describantur,l.ad fidem, ff.de testib. glos.in §.sed & si instrumenta, verb.abijciatur, in Auth.de instrum.caut.& fide,& glos.in verba audierūt, in c.testes, §.de his, 3.quæst.9. Spec. in §.1. de test.col.antepen.Idem tenet Bald.in rubr. C.de fide instr.col.6.uers.quæro igitur de in strumentarijs, nu.18.Abb. Felin. & Dec.in d.c.1.Lanfr. in pract.in verbo testium depositiones,nu.39.& Salic.in Auth.sed nouo iure,C.si cert.petat.

Fallit tamen,primo in testamentis,in quibus testes debent esse rogati,ēt si essent nuncupati, l.hæredes §.in testamētis, C.de test. l.hac consultissima,in prin. vbi not.Doct.C. de test.Auth.Nisi rogati,C.de testib.ubi not. & idem in casu l.testiū,& d.Auth. Nisi rogati,scilicet,quādo testes deponunt de solutione facta debiti,de quo erat factus contractus in scriptis,& de confessione facta de solutione ipsius debiti, quarto casu exigitur rogatio testium,qñ probatur diuortiū, l.nullū. ff. de diuort.not.gl.in d.§.sed & si instrā,verbo adijciatur, & Doct. in locis prællegatis, & Lanfr.loco prꝫallegato,n.40.& Spec.d.§.1. de testa.col. antepe.an aūt presumant rogati qñ sunt descripti,& à quo debeant rogari,& quibus casibus ēt rogari nō debeāt in vltima volūtate,& de multis alijs similibus qq.quia nō est materia nr̄a, sat erit, remittere ad not. in d.locis,& ad Bar.Alex.& alios,in l.sciendum,de verb.obl. Cur.sen.cons.56.n.18. & seq.Soc.in Reg.420.testes in testō,Dur.trac. de arte test.tit.2.Caut.5.& Paris.cōs.61.vol. 3.vbi latè oīa examinantur:duos ēt alios casus addit Spec.d.§.1. quibus testes debent esse rogati,& sic sunt sex,primus est,qñ q.s vult sine tabellione cautè deponere,iuxta §. si q.s igitur,d.Auth.de inst.caut.& fide.Secundus qñ depositarius vni ex hr̄dibus partē reddit, l.1.§. si pecunia depo. Septimus casus addit per gl.in d.§.de his,3.quæst.9.in fi.s.qđ testes debent esse rogati, quando contractus fit in scriptis, & eam not.dicit Abb.in d.c.1.de fide instr.3.col.licet hoc nō videatur iure probari,tamē maxima est authoritas gl.& Abb.

Octauum, & ult.addit.Spec.d.§.1.col.antepen.vers.tertius s.in matrimonio,qđ testes dēnt rogari,30.q.5.c.nostrates,vbi glos.hoc voluit, licèt Brix.addiderit illa verba, qđ nō credo,& hoc tenet Ro.Sing.709.An ad solēnitatē,& Andr.Sicul.cons.45.col.3.& in cō,

53.col.3.li.1.sed contrariũ tenet Butr.in c.ex par.in fine,de sponſ.Aret.in conſ.13. Viſo di ligẽter, col.5.& Dec.in conſ. 163.nu.7.licet noluerit decidere, in d.c.1. ex eo quod cauſa pendebat Mantuæ, & idẽ tenet Andr.Sicul. ſibi contrarius, in conſ.40.col. 9.verſ. ſeptimo opponebatur, lib.3.quæ opin.uerior eſt, & cùm magis inhæreat regulæ, ſequenda, iuxta not.in l.omnis diffinitio,de reg.iur.

Sed licèt hęc Clauſula, Vocatis & rogatis, nõ ſemper ſit neceſſaria, tamen vtilis, & propterea ſemper Notarij eam apponunt, quia poſſet eſſe caſus, in quo exigeretur rogatio teſtium, quę ipſi ignorarent, & ad hoc eſt inuenta, vt dicit Bart.in d.l.heredes,§.in teſtamentis, & ponitur ad cautelam,ut dicit Spec.d.§.1.col. antepen. de teſte.

Quæro, nunquid notarius & partes debeant cognoſcere teſtes in inſtrumento adhibendos,& quid è contra?Quo ad primum re
7 ſpectu notarij, quod neceſſariò non † exigatur cognitio teſtium,niſi quãdo notarius debeat ſcribere in inſtrumento certam qualitatem eorum, puta,quod ſint idonei,poſſidentes ſubſtantiam, & vt in Auth. de hæred. & Falcid. §.ſi uerò abſunt, coll.1. decidit Nic. de Mattar.in Rubr.C.de fide inſtr.quem ibi ſequitur Bald. col.4.uerſ.circa tertium, de teſtibus,nu.13.reſpectu vero partis, quod etiã non ſit de ſubſtantia cognitio teſtium,niſi in caſibus infraſcriptis,probatur in Auth.de fide inſtr.§.& licèt, iuncto §.ſi vero ignoti, & tradit Io.Andr.in addit.Spec.in tit.de teſt.§. 1.uerſ.de teſtimonio aũt credulitatis, in add. incip.quid voluerit,ſequit̃ Iaſ.in l.fi.in princ. col.vlt.C.de iure delib.allegando Spec.in d. §.1. Item opponitur excepto, quod tenet etiam Socin. in regula 412. teſtes ad inſtrum.

Quoad ſecundum,an è contrario teſtes debeant cognoſcere contrahentes, concluditur regulariter, quod non, vt per Spec.in d. §.1. verſ. Item quod non nouit perſonas, & Io.Andr.in d.addit. Socin. conſ. 143.3.col. verſ.confirmantur hæc,duplicato conſ.175. Boer.deciſ.118.nu.4.quod etiam tenet gloſ. verbo, cognoſcant, in d.l.fin.in princ.quam ſequuntur communiter Doctor. ibi, diſtinguentes, quòd aut probatio fit per teſtes, & tunc debent cognoſcere contrahentes, ſi ſuper eorum actibus teſtificantur,& ſi non cognoſcant eos,niſi perſonæ eorum exhibeantur, debẽt exhiberi in veſtibus, & habitibus conſuetis,quod tradit etiam Bart. in l.3.§.1. de teſtib.& Bald.in c.cum cauſam, de teſtib. nu.530.& Bart.Bald.& alij,in l.1.ff.ſi ex noxal.cau.agat.aut fit per inſtrumentũ,& tunc non eſt neceſſarium teſtes cognoſcere,vel cognouiſſe contrahentes, quia ſtatur inſtrõ, & hoc idẽ tenent Abb.n.16. & Fel.nu.11.in d. c.cũ cauſam, & Soc.d.conſ.143.col.3.1.uol.

8 Limita tamen ſm gl.in d.l.fin.Io.Andr.et alios ſuprà allegatos, prædictam cõcluſionẽ nõ procedere in caſibus,in inuẽtario, in quo teſtes debent cognoſcere contrahentes, d.l. fi.in prin.& in d.§.ſi verò abſunt,& in inſtrumento in ſcriptis confecto ab imperito litterarum,§.oportet,in Auth de inſtr.caut.& fide,quod declara,ut per Abb.d.nu.16.& tertio,ſm Io.Andr.& alios, qñ extaret ſtatutũ, (ut eſt Bononiæ) quòd ſaltem unus teſtis cognoſceret contrahentes,quæ omnia ſequitur etiã Soc.in Fallent.d. Regulæ proximè allegatæ; Et certè,quod tale ſtatutum eſt ſanctũ & honeſtum, cum per ipſum poſſint euitari quàmplures falſitates, & huiuſmodi ſtatutũ credo ẽt extare Mantuæ,quod collegi ex pluribus inſtrumentis ibi celebratis,ubi ſemper notarij apponunt teſtem aſſerentem cognoſcere conteſtes, & contrahentes.

Sed nũquid notarius teneatur cognoſcere partes? Bal.in d.l.fi.in princ.nu.16.dicit hoc
9 eſſe regulare, †quod debet cognoſcere, aliàs poſſet decipi in nomine, & cõmittere falsũ, ſed idẽ Bal.in rubr.C.de fide inſtr.col.3.ueruenio ad ſm, nu.11.arguit pro prima opinione,qđ cognoſcere teneatur,quia aliàs nõ põt ſcribere niſi ꝑſonas cognoſcat de quorum facto faciat mentionẽ,exẽplo teſtis,l.3.§.idem diuus,de teſtib.& alijs per eũ ibi adductis,in contrarium dicit facere, quia ſi hoc eſſet uerum, eſſet quaſi ad nihilum deducere inſtrã, quia non poſſent fieri inſtrã niſi de perſonis quæ aliàs eſſent notæ, vnde non de mulieribus,non de ruſticis,nõ de extraneis, quod erit contra legem,quę uoluit probationẽ non reſtringi,ſed ampliari;propterea, cũ tabellio ſcribit,Titius promiſit Mæuio,qũo poteſt ſcire quod ille uocetur Titius, & ille Męuius,niſi ex aſſertionibus eorum, vel ex eo quod ſic audiuit nominari eos?certè,nullo modo; & tandem,poſt Nic.de Mattar.concludit,notarium excuſari,ſi ante celebratum inſtrm non noſcit contrahentes,& ſufficere, quod acquirat notitiam eo modo quo poteſt, vt ex uerbis eorum, & licèt poſſint mentiri, quia eſt de raro contingentibus,non eſt in conſideratione,l.nam ad ea, de legibus, nec eſt præſumẽdum qđ fingant nomen, & falſum cõmittant,quia punirẽtur de falſo,l.1.de falſ.nã in his præſumitur qđ tabellio ſcribat,& inſtrm conficiat bona fide, quia quantum eſt in ſe, nõ potuit aliud ſibi innoteſcere; referunt,& ſequuntur Alex.& Iaſ.in d.l.fi.in princ.Et ꝙ notarius tali caſu propter ignorantiam excuſetur,tenet Petr.de Anchar. in cap.quanto, de his quæ fiunt à prælat.& Anan.in c.licèt, col.pen.

col. pen. de crim. fal. refert & sequitur Dec. Authen. Si quis in aliquo, nu. 39. in fine, C. de eden. & sequitur Cagnol. in l. filij ... nus, nu. 65. de reg. iur. & sequitur doctr. Bal. in d. Rub. Rum. cons. 189. nu. 17. 1. vol. Quam decisionem in proposito nota, & memoriæ mãda, quia vidi in facto casum accidere [illegible] erraria, vbi quidam prauus, & reus homo, cuius nomen silentio prætereo, tres vel forte plures probos Notarios decepit, supponēdo viros ignotos, asserens esse mercatores aduenas, qui in Instrumentis recipiebant, seu fingebant recipere ad mercationem plures quãtitates denariorum, & asserebant falso se esse tales mercatores, de tali Ciuitate vel loco, & Notarij rogati fuerunt de ipsis Instrumentis, & postea fuit repertum, qd' falso fuerant celebrata huiusmodi Instrumenta, quia mercatores nominati nunquam receperunt pecunias illas, nec se obligauerunt, sed alij mutando sua nomina, falsò eorum nomina assumpserūt, & se tales esse asserendo, se obligauerunt, & sic talia Instrumenta fuerunt cassata, & aliqualiter punitus malefactor, sed nō prout Iuris erat, quia opus erat fune, seu laqueo, Notarij vero tanquam innocentes fuerunt absoluti; Propterea caueat notarius ad omnem bonum effectum, scribere Instrumenta contrahentium ignotorum, ne in dubiū incidat, & tanto magis testamenta, si nō nouerit personas testantium, propter maius præiudicium, quod ex eis oriri pōt, & uelit curare, ut notitiam ipsorum, & scientiam habeat, aliter, quam ex eorum uerbis, quia etsi non teneatur pœna falsi ut suprà, nec in foro fori, tñ posset teneri in foro poli, & s'm conscientiā, & poneretur in dubio sine honore.

Et quia conclusum fuit suprà in prælud. in septimo requisito, testes omnino esse necessarios in Instrumento, quæro, nūquid † hæc
10 Regula aliquas patiatur exceptiones? & respondeo quod sic, tribus [illegible] extante consuetudine quod sine testibus Instrumentum faceret [illegible] Anton. de Butr. Imola, Abb. & Felin. d. c. 1. de fide Instr. per text. 1 ... etiam Felin. nu. 51. eod. tit. quod sequitur Socin. Regula 418. a ... 510. Te... in scriptura publica, prima fallentia. Secundus est in actis Iudiciarijs, ... vt not. glos. in uerb. ... c. ... probat ubi Felin. plures allegat, num. 12. & Dec. nu. 19. dicit ... quibus ... hoc etiam tenet Spec. in tit. de Instr. edit. §. restat, uers. sed cum litteris, Lapus Allegat. 81. Nō ualum alius, nu. 4. Card. cons. 41. Cōp... ponat ..., franc. Viuius in suis Com. opin. 1. parte, opin. 345. Testes nō requirūt; Abb. & Felin. d. c. 1. & Socin. d. Reg. 2. Fallent. quod tamen declara, procedere in his, quæ propriè sunt de actis, secus in alijs quæ Notarius causæ immittit, seu registrat in processu, vt in mandato procuratoris, quia exigun tur testes, vt per Felin. & Dec. post alios, in d. c. quoniam contra, & idem est seruandum in sententijs definitiuis, & in interlocutorijs, propter varietatem opinionum, vt ibi Abb. & Felin. Idem, quod non exigantur testes, sed sufficiat quod Notarius dicat, Actū coram tali Iudice, vel ad Bācum Iuris, tenet Lanfr. in repet. d. c. quoniam contra, nu. 27. Tertius est casus qando Instrumētum fieret in publico Parlamento coram populo, vt tenet Spec. d. vers. sed cum litteris, Abb. & Felin. d. cap. 1. Socin. d. Reg. vlt. Fallent. & Ias. in l. omnium, C. de testa. & Mars. Sing. 56. Ad validitatē, & Ant. Problemate 64. Ad constitutionem, quod extendit Felin. ibi, in Instrumento facto coràm Summo Pontifice, per text. in d. l. omnium, vbi habetur, quod valet testamentum factum coràm Imperatore sine alijs ... testibus, licèt Bar. & plerique alij, intelligant tantùm debere interuenire duos, nec etiam opus esse subscriptione Notarij; tutius tamen esset, etiam tali casu apponere testes, & subscribere, vt omnis difficultas cessct.

Sed nunquid exigatur in Instrumento testium subscriptio? glo. in l. generali, allegata supra, tenuit quod sic, & idem videtur tene-
11 re † glos. in vers. viros, in d. c. in præsentia; sed tamen ... uter ... robatur: qui ... sufficit solum descriptio ipsorum facienda per Notarium, vt tradit Io. Andr. in addit. ad Spec. in d. §. 2. de Instr. edi. vers. post ... dicit Acc. Innoc. in c. 1. de his q̄ fiūt a prælatis, Abb. & Dec. d. ca. 1. Pau. de Cast. cons. 205. nu. ... vers. multum videtur necessarium, & Alex. in l. Iurisgētium, §. quod fere, 1. c. ... d. pa... & Abb. post alios, in c. cū Ioānes, nu. 5. de fide Instr. & Grammat. cōs. 67. nu. 10. Quod non procedit in Instrumento in scriptis celebrato, l. contractus, C. de fide Instr. ... de empt. & uend. in princ. Abb. d. nu. 5. nec in testamento ... l. hac cōsultissima, C. qui test. fac. poss. vel in ... testamē ... in scriptis conditum, l. hac cōsultissima, C. de testam. quia in his testes debent se subscribere Instrumentis.

Quæro, quot testes in Instrumento exigantur? & rñd. regulariter in quolibet Instrumento duos suffi-
12 cere, l. vbi † numerus, de testib. fac. c. pluralis, de ... in 6. & hoc tenet glos. in d. verb. adhibitis, in d. §. sed & si infra, in Authen. de Instr. caut. & fide, licèt teneat exigi tres,

 & no-

& notarisi in numero computari, & idem te net Spec.in tit.de test.§.restat,in princip. gl. & Io.Andr.in d.cap.pluralis, Bart. & Salic. post glos.in Auth. sed nouo iure, C. si cert. pet. Abb.d.c.1.col.4.

Fallit primo in testamentis, in quibus septem testes adhiberi debent,l.hac cōsultissima,& l.in testamentis, C.de testam. §. pen. Instit.eod.Spec.d.§.restat,ver.it[illegible] in testamento, & gl.in d.c.pluralis,& in d.l.numerus,nisi ruri fiat,vel tpe pestis,quia tūc sufficiunt quinque.l. fin. C.de testam. & est cōis opin.ut per Ias.ibi, & Dec.cons.284.& cōs. 404.nu.7. & Dur.d.tract. de arte testan. tit. 2.Caut. 2.& caut. 5.& Bertrand. cons. 160. col. 1. 1. parte primo impressorum, & cons. 223. Circa princ. 2.parte primorū,& nisi testamentum fiat ad pias causas,quia duo sufficiunt cum presbitero parochiali,c. cū oēs, & c.relictum,de test.Spec.loco preallegato, immò, etiam in dispositis ad nō pias causas valeret testamentū in terris Ecclesiæ, ut per Corn.cons.tali[illegible] allegato 261. De duobus, col. fin.in princ.lib. 4.vbi dicit esse cōem opin. declarans procedere etiā in terris Principi sæculari quò ad temporalem iurisdictionem ab Ecclesia cōcessis,quales sunt Ciuitates Regni,Ferraria,& Vrbinum;sequitur alios allegans,Dur.d.Caut.2.vbi tenet idem procedere,si fiat coram iudice,& duobus testibus,per l.o[illegible]um, supra alleg. C.de test.vel si non adest presbiter parochialis, corā quattuor testibus, Dur.d. Caut.num. 3.vbi dicit magis communiter approbari,nu.4.vel nisi testamentum esset inter filios vel nepotes, quia tunc duo, vel tres sufficiunt, ut d.l.hac cōsultissima,§.ex imperfecto,& §.fin. Spec. in loco præallegato, & Doct. in d. §.ex imperfecto;immò sufficeret etiam si essent fœminæ,glos. & Doct.in Auth. Quod sine,C. de testam.& Dur.d. Caut.ad fin. vel nisi testator vellet reuocare priorem voluntatem seu testamētum,& decedere intestatus,l.sancimus,C.de testam. item,ni[illegible] [illegible]stamento militis in expeditione degentis,in quo duo, & etiam unus sufficit, Instit. de [illegible]st.milit.in prin.& §.planè,& C.eod.[illegible], licèt hic casus vid[illegible] [illegible] re cesserint ab aula, [illegible]dum Spec.loco prę[illegible] legato,2. col. vers. quintus,contra quem est communis opin. Doct. vt ex allegatis per Dec.in rubr.C.eod.cernere e[illegible], [illegible] testamētum fieret coram Imperat[illegible], d.[illegible]n, quia nullus testis exigitur, [illegible]cundum Spec. loco præallega[illegible],& Ias.ibi, licet Bar.& plerique al[illegible] [illegible] requirant[illegible] al tem duos testes, cum quibus cōe[illegible] Dec. d.c.quoniam contra,nu.19.In testamento ēt aliquando debent interuenire octo testes, quando testator est cęcus, l. hac consultissima,C.qui testam.fac.poss.vel quando testamentum fit in scriptis, & testator est ignarus litterarum,d.l.hac consultissima,§.quod si litteras,C.de testam.& Spec.vbi supra.

Fallit secundo in Codicillis,in quibus sufficiunt quinque,l.fin.C.de Codic.Spec.d.loco,& gl.in d.c.plural[illegible]s.& d.l.ubi numerus.

Fallit tertio in donatione causa mortis,ubi similiter quinque sat sunt,l.fin.C.de don. cau.mor. Spec. vbi supra,& gl.d.c.pluralis.

Fallit quarto, quando mulier pro alio intercedit,qa iuuatur Velleiano, nisi in instrumēto trino teste subscripto obl[illegible]etur,l.antiquæ,§.ne autem,C.ad Vellei.Et licèt Bald. in l. 1.C.eod.dicat, de cōsuetudine esse abrogatum,quia sufficit descriptio duorum testiū facta per notariū, quod sequitur Aret.in §. Item si in Iudicio, nu.20.2.col. Instit.de except. tamen fortè non probaret cōsuetudo, & propterea nō ualeret obligatio mulieris, nam ibi dicit Paul.de Cast.quod cum ostenditur instrumentum in quo mulier se obligat pro alio,inspiciendum est, an interuenerint tres testes, fatentur tamen ibi ipse Paul. & Salic.sufficere, quod inscribantur per notarium,nec sit opus eorum subscriptione, & propterea ad euitand[illegible] difficultates, cautus notarius apponet tres testes talibus instrumentis, & etiam [illegible] omnibus; & prædictam C[illegible] etiam tenet Spec. d. §. restat, vers. item [illegible] renunciatione, & glos.d. c.pluralis.

Fall[illegible] qu[illegible], i[illegible] instrumento in quo pa[illegible] esse filium suum,nec addat natura[illegible]m, quia tunc eius filius naturalis,natus scilicet ex ea quę poterat esse vxor, efficitur legitim[illegible], & tunc in tali instrumento debent adesse tres testes, in Authen. Vt li[illegible] mat.& auiæ.§.ad hoc, Collat.8.gl.in c. pluralis.

Fallit sext[illegible]io, in quo debent a[illegible]esse tres te[illegible]tariorum, & creditorum ab[illegible]uo,qui hæredes cognoscuntur d.l.[illegible].§.[illegible] vero dubitum, C.de iure de [illegible] Auth. d[illegible] hæred. & Falc. §. si verò ab[illegible], & §.[illegible]nus, vbi Doct.tradunt Spec. [illegible]o præallegato & [illegible] l.d.c pluralis & Dur. dicto tract.titu. 11. Caut. 8.col. 3. vbi ponit omnia in inuentario requisita.

Fall[illegible] septi[illegible], in quibus requiritur septem, l.nullum, ff.de diuor. & Spec. vbi suprà,cęteros casus in qbus plures testes requiruntur duo[illegible] in iudicijs, vel alijs, videas in Spec.[illegible] & [illegible] gl.pdic.d.c.pluralis.

Quæro [illegible]ā,qui [illegible]int esse testes in instrumētis?& rndeo, edictū de testibus esse prohi bitorum,

13 bitorium, unde oẽs possunt†admitti qui nõ repeiuntur prohibiti,l.1.in princ.de testib. Et omnes etiam inhabiles,& miles, seu aliàs suspecti testes,si a partibus rogentur,nõ poterunt ulterius reprobari, hæc est glos.not. & sing.in §. & licèt, uerbo, & supplicijs,in Auth.de testib.quod etiam tenet Bart.d.tit. §.si uero ignoti,& Bal.not.& sequitur in multis locis,& 1.in l.parentes, col.1.ubi etiã sequitur Salic.C. de testib.in l.ad testium,§.1. & ibi Paul.de Cast.sequendo, dicit singularem,& sequitur etiam ibi Imola,ff.de test.& in c.in nomine Domini, col.1. vbi dicit singularem, & notandam, & non esse alibi,de testib.Ang.Corn.& Ias.in l.1.C. de testam. Imola,in c.ex litteris, de trans.Aret.Port.& Bauer.in §.pater, Instit.de test.& Alber.Malet.in tract.de testa.4. col.vbi dat cautelam, quod adhibeantur testes in Instrumentis fratres,& coniuncti,vt possit postea probari de veritate contractus, & dicit, quod in l.quæstione facti, in qua accusabatur testamẽtum de falso,consuluit, affinem rogatum a testatore posse examinari, & debere admitti;Idẽ tenet Lanfr.dans hanc similem cautelam in pract.sua,in verbo testium depositiones,nu. 98.Cepol.latè Cautela 219. Licèt regulariter, & Felin.latissimè in c.cum inter,nu.11. de except. & Socin.Reg.427. Testes parentes.4.Fallent. Hanc etiam Conclusionẽ tenet Salic. in l.quoniam, C.de hæred. Aret. Ioan.de Ana.& Felin.in c.cum oporteat,de accusat.& Felin.in c.litteras,nu.12. de præsumpt. Alex. cons.70. V... processu, 4.col. lib.1.& cons.94.nu.14. in 6.Ias.l.1.3.col.de fer.& in l.1.§.fi.nu.8.de verb.oblig.Marsil. S... 93.Licèt testis, & in l.1.§.ad qu...onem,... 13 de quæst.Be...nd.cons.210.nu. 10.1.parte priorum, & in l.ex libero, nu.9. eod.& C...auet.cons.56.nu.10. facit qđ n... Butr.in d.c.ex litteris, d... trans.quod si pater fuit adhibitus testis in co...ctu fil...j,ad...niculatur Instrumento, & idem tãto m... coniuncto, quod sequuntur Imola, & Abb. ibi,& Corse.Sing.suo,in verbo testis,incip. Licet Pater; Et propterea inferunt supradicti Doctor.poss... adhiberi & ...m, & fratrem & alios coniunct...s c... ...cos ...testes Instrumenti, & ex quo interuenit rogatio partium, quæ facit de inhabili habilem vt supra.

Ampliatur supradicta C...nclusio, procedere,etiam si tales testes rogentur per testatorem,& adhibeantur in testamẽto, quia pariter efficiẽtur habiles propter rogationem testatoris, ut tradit Bald.in d.l. parentes, & in d.l.ad testium,§.1.ubi etiam Paul.Alber. d.tract.& Cepol.d.Cautela, & sufficit constare ex tenore Instrumenti seu testamẽti de rogatione, Bald.d.c. in nomine Domini,& sequitur Ias.d.l.1.de fer.Et propterea Clausula illa, Vocatis,& rogatis,non erit superflua isto casu, & creditur Notar.ut etiã tenet Port.in §.fi.col.pen.Instit.de testam.de quo etiam per Bart.& alios,in l.hæredes palam, §. in testamentis, de testam. & per alios supra allegatos.

Recipit tamen hęc doctrina plures limitationes,Et 1.limitatur,non procedere in his, quorum inhabilitas non dependet à potestate partium,sed causatur odio testis, ut in excommunicatione, banno, & similibus, quæ non dependẽt à partium potestate,prout dependent aliæ exceptiones eorum fauore introductæ,ut coiũctio, affinitas,familiaritas, & similes, de quibus per Bald.in l.si quis testibus, C.de testib.col.fin.itã Felin.d.c.cum oporteat, & d.c.litteras, nu.12. & sequitur Marsil.d.Sing.92.& d.§.ad quæstionem.

Secundo non procedit,quando huiusmodi inhabilitas per alterã ex partibus uel per testatorem ignorabatur, quia tunc non censetur talis testis approbatus, Ang.Ias.& cæteri,in l.1.C.de testa.Cępol.d.Caut.217.& Felin.d.c.cum inter,nu.11.in fine.

Tertio limitatur, quia licèt partes nõ possint opponere contra personam testis, tamẽ poterunt opponere eius dicto, Felin. d. nu. 11.& Marsil. d. Singul. 92.

Quarto limitatur non procedere, respectu non rogantis, & sic tertij, quia persona non censetur approbata, Paul.de Cast. d.l.ad testium,§. 1.Ias.post alios, d.l.1. C.de testam. Crauet.cons.72.nu.5.& propterea non procedit respectu notarij non rogantis,quia uerba instrumenti censentur verba partium, Alex.d.cons.70.& Bauer.d. §.pater, & sentit Ias.d.l.1.C.de testa.& Pet.de Monca.in addit.ad Crot.de testi.nu.120.in fine addit. de quo dicetur infrà latius, in quæst. qui testes exigantur ad reprobationem instrumenti,2; conclus.post 2.ampliationem.

Est modo uidendum,de testium inhabilitate, quæ per partes, uel per testatorem remitti non potest, ut sciamus qui testes non sint idonei, & uitient tam testamentum,quã ultimam uoluntatem, & contractus.

Primò itaque, infamis infamia iuris non admittitur in testamẽto, l. s cui, §.si quis ob
14 carmen, de testam.† & l.cum lege,ff.eod.§. testes,Instit.eod.& not.Doct.in locis prædictis, quod procedit quãdo notoria erat eius infamia,ut per glos.in d.l.cum lege, in fi.secus si communi opinione reputabatur non infamis, ut communiter trad. Doct. in l.1. per illum text.C. de testam. Felin.in c.testimonium,

monium, nu. 16. de teſtib. de quo per Crot. in tract. de teſtib. in princ. 1. & 2. col. & qui ſint infames, habetur in l. 1. & in toto tit. de his qui not. infam. Tamē poterit eſſe teſtis in inſtrumento, maximè quando teſtes non requiruntur pro ſolemnitate teſtamenti, vt in caſu, quando plures duobus exiguntur, ita Ioan. Fab. in §. ſed cum aliquis, nu. 11. Inſtit. de teſta. & quod regulariter propter approbationem partium, vt ſuprà dictum fuit, admittatur in inſtrumēto, decidit expreſsè Iaſ. in l. 2. col. fin. C. de ſum. Trinit. & fide Catho quod notandum eſt contra illud vulgatum vulgatium, fuſtigatum, uel mitriatum, non poſſe eſſe teſtem, quia non procedit in inſtrumento, licet etiam talis uerberibus cęſus, uel caſtigatus non ſemper ſit infamis, ſed tãtum propter cauſam infamantem, ut furtum, ſecùs ſi cauſa non infamat ut in exemplo poſito per Bald. in l. ictus fuſtium, col. fin. ff. de his qui not. infam. de illo qui fuſtigatur quia ludebat ad azardum, ubi allegat pulchrã & menti tenēdam auctoritatem Auguſtini, qđ martirem non facit pęna, ſed cauſa, & idem concludendum eſt de Bannito qui nō eſt infamis, niſi de delicto per confeſſionē pateat, ſecùs ſi per contumaciam, ut not. in d. l. ictus fuſtium, & per Bald. & Felin. in c. ſuper eo, de teſt.

Secundò, in teſtamento nō admittitur ſeruus, l. qui teſtamentō, §. ſi ſeruus, de teſtam. l. 1. ubi not. C. eod. Spec. d. §. 1. de teſt. uerſ. i-
15 tē quod ſeſt ſeruus, Crot. tract. de teſt. 1. parte, num. 13. Alber. male. tract. de teſtib. 9. fol. col. 2. quod nō procedit, ſi, quando fuit adhibitus, communi opinione reputabatur liber, d. l. 1. & ibi communiter omnes; in contractibus tamen in quibus non adhibetur ad ſolēnitatem ut ſupra in praecedenti, Io. Fab. d. §. ſed cum aliquis, nu. 11. & cum in multis caſibus admittatur quos pſequitur Spec. & Alber. locis proximè allegatis, videtur poſſe teneri, propter approbationem partium admitti debere, quod etiam uidetur admittere Iaſ. d. l. 1. contra quod tamen facit quod ipſo iure ſeruus repellitur, & teſtimonium eius nullum eſt, ut dicit Ang. in Auth. de teſtib. §. 1. circa princ. per illum text. & p[illegible] uidetur quòd partes poſſint ipſum habilē reddere, ut ſupra in 1. limitatione concluſū fuit; & propterea tutius erit abſtinere ſi caſus occurreret, quia etiam ſi [illegible] efficeretur ſuſpectum, hic teſtis p[illegible] teretur ad defendendum [illegible] betur in d. l. 1. Monachus uerò, uel frater Ordinis Minorū, ſeu alias arctioris Regulę, non prohibetur in teſtamento eſſe teſtis. Specu. d. §. 1. uerſ. qđ de monacho, Bald. in l. 1. 13. col. [illegible] 9. &

10. quæſt. nu. 43. C. de ſacroſã. Eccleſ. Card. conſ. 100. Teſtator habet, Aret. conſ. 160. Lōga eſt iſta conſultatio, 8. dub. Felin. c. cū nuncius, ad fin. de teſtib. Crot. d. tract. 1. parte, nu. 14. Pariſ. conſ. 34. nu. 33. in 3. Licèt ad deponendū in iud. eſſet opus licentia ſuperioris, ut per Felin. & alios, d. c. cum nuncius, Are. & Pariſ. d. conſ. de quo tamen per Crot. d. tract. num. 178.

16 Tertiò, Mulier in teſtamento prohibetur eſſe teſtis, l. qui teſtamento, §. mulier, ff. de teſta. §. teſtes, Inſtit. de teſtam. glo. in c. fornis, in verbo, nec fęmina, de verb. ſign. Lanfran c. quoniam contra, verbo, teſtium depoſitiones, nu. 140. Socin. Reg. 419. Teſtis mulier, Crot. d. tract. de teſti. 1. parte, nu. 5. Felin. & Dec. in c. quoniam, de teſti. & Dec. latè in l. 2. nu. 27. de reg. iur. & per Dur. d. tract. de arte teſtan. tit. 2. Caut. 2. nu. 7. Quod procedit etiam de Iure Canon. ut per Dur. ibi, licèt Crot. aliter dixerit, in d. tract. nu. 10. & procedit etiam ſecundum Crot. d. nu. 5. in teſtō ruſtici, & quod ruri fieret, quod etiam tenet Iaſ. d. l. fin. C. de teſt. In Codicillis tamen nō prohibetur mulier eſſe teſtis, gloſ. in l. fi. vbi Iaſ. poſt alios, C. de Codic. & trad. Doct. in locis præallegatis, vbi tenent idem in teſtamēto ad pias cauſas, vel inter liberos, quod ultimum tenet [illegible] fr. conſ. 115. nu. 6. & idem eſt dicendum ſecundum Alber. in d. §. mulier, quando adhiberetur teſtis ad probādum teſtamētum; & ſequitur Socin. d. Reg. vlt. fal. & in teſtamento facto tempore peſtis, admitti debere, refert Crot. d. tract. nu. 11. & tenuit etiam Iaſ. d. l. fin. & cum hac opin. videtur tranſire Rub. conſ. 165. nu. 2. [illegible] in fine alleget Alex. conſ. 70 Viſo conſ. col. pen. lib. 2. & Ripa tract. de peſte, fol. 41. verſ. quero an mulier, & tenere contrariū, & hanc opin. quod mulier tali caſu admittatur, tenet etiam Bertrand. conſ. 212. nu. 5. & 6. 1. vol. & idē in teſtamento militis tenet gloſ. in Authen. Hoc [illegible] C. de teſtam. & ſequuntur Aret. & [illegible] d. §. [illegible] autem, & quando reuocatur teſtamentum, & reducitur ad cauſā [illegible] quod admittatur; tenet Bald. [illegible] 3. [illegible] tum ſuper quo, nu. 2. Ex quibus [illegible] n[illegible] rem in Inſtrumento contra[illegible] poſſe in teſtem adhiberi, licèt cautius agat notarius, ſi marem adhibeat, quia ſi dubitaretur ſuper Inſtrumento, & opus eſſet teſtibus [illegible] dicis, poſſet uariare, cum uariū ſemper & mutabile ſit teſtimonium mulieris, c. forus, ubi gloſ. verbo, uarium, de verb. ſign. allegat illa carmina:

Quid leuius fumo, flamen, qđ flamine, uētus? [illegible] uento, mulier, quid muliere, nihil.

N[illegible] p[illegible], in caſibus, in quibus mulieris

mulieris testimonium admittitur, magis creditur masculo, quam fœminæ, Lanfr. d. vers. nu. 141. Felin. d. c. quoniam, ad fin. & Dec. d. l. 2. nu. 34. Sexus enim mulieris fragilis est, l. 2. §. verba itaque, ad Vellei. c. ex parte, il 1. de priuil. & mulieres habent consilium inualidum, Bald. c. 1. de Iudic. col. 9. vers. vltimo quæro, imo nullum consilium animi reperitur apud mulierem, Bal. in c. significauit, col. 1. de Resc. Dec. in d. l. 2. nu. 4. In Hermaphrodito verò attēditur sexus is in quo magis incalescit, l. repetundarum, §. fina. ff. de testi. l. quæritur, de stat. hom. glos. & Doct. in d. §. testes autem, sed eunuchus videtur omninò admittendus, cùm testamenti habeat actionem actiuam, & passiuam, l. eunuchis, C. qui test. fac. poss. quod tenet Bauer. in d. §. testes aūt.

17 Quarto impubes in testamento nō admittitur testis, §. testes, Instit. de testa. imò nec in alijs regulariter, l. 3. §. lex Iulia, & l. inuiti, in fine de testib. Spec. d. tit. de teste, §. 1. vers. Item excipitur, quod est impubes, vbi latè Io. Andr. in addit Alber. tract. de testib. 10. car. 2. col. Crot. d. tract. in fi. 1. partis nu. 21. Abb. Felin. & Paris. in c. cum nobis, de præscript. & Dec. d. l. 2. §. item impuberes, de reg. iur. Est enim testimonium talis impuberis, sicut cæci, qui testificaretur de coloribus, & sicut si homo testificaretur se prospexisse intermediante monte, vel muro, vel alio obstaculo, ad instar oculorum linceorum, vt dicit Bald. in l. testimonium, 3. col. nu. 7. C. de testi. & sequitur Dec. d. §. item impuberes, limitat tamen Aret. non procedere in impubere proximo pubertati. adhibito in testamento inter liberos ad pias causas, & in testamento militis, in d. §. testes autem, quod etiam tenet in primis duobus casibus Bald. in l. 1. 13. col. vers. de secunda quæstione, nu. 36. C. de sacrosanct. Eccles. & sequuntur Felin. & Paris. d. c. nobis, non puto tamen, quod impubes debeat adhiberi testis in instrumento, cum omnino sit inhabilis, & ipso iure à testimonio repellatur, Ang. in §. 1. in Auth. de testi. Dec. d. §. impuberes, nu. 9. qui etiam in defectum aliorum admitti non potest, obstante defectu iudicij naturalis, vt ibi tradit Dec. licèt crediderim, per eum postea effectum puberem, probari tenorem contractus, cui ipse fuit præsens tempore pupillaris ætatis, quia tunc ei est credendum, & admittitur, vt per Doct. magis communiter in locis præallegatis, quod etiam tenet Lanfr. in d. vers. testium depositiones, nu. 142.

18 Quinto, furiosus non admittitur in testamento, d. §. testes autem, Instit. de test. l. qui

19 testamento, §. nec †furiosus, ff. eo. nec etiam in alio instrumento admittitur, quia nullum negocium contrahere potest, non enim intelligit quod agit, §. furiosus, Instit. de inut. stipulat. & nulla est eius voluntas, l. furiosi, de reg. iur. & in omnibus & per omnia loco absentis, & quiescentis habetur, l. 2. §. furiosus, ff. de iure codicil. cū alijs latè cumulatis per Dec. & Cagnol. in l. in negocijs, de reg. iur. quod procedit, nisi habeat dilucida interualla, eo tempore quo adhibeatur testam. ut in d. §. nec furiosus, & not. in locis præallegatis, & idem dicendum est in mente capto, fatuo, seu demente, nam à pari procedunt, vt not. Bald. in l. 2. C. de cur. furios. Alex. cons. 54. Ad quęsitum, 1. vol. latè Dec. post alios, in l. humanitatis, C. de impub. & alijs substit. sequitur Cagnol. d. l. in negocijs, & Gramma. cons. 16. de quo etiam per Dec. cons. 86. & latè plures allegans Paris. cons. 88. nu. 6. & 7. in 3. vol. & Curt. iun. cons. 51. nu. 9.

Sexto, in testamento repellitur is cui sunt interdicta bona, vt est prodigus, §. testes autem præall. & l. is cui, in princ. ff. de testam.

20 Spec. d. §. 1. vers. †Itē quod est talis, cū quo, & dicitur prodigus qui nec tempus, nec finē habet expendendi. l. 1. §. 1. ff. de cur. fur. cum alijs trad. per Dec. & Cagnol. in l. furiosi, de reg. iur. non puto tamen repelli in contractibus, quia cum sit speciale, non admitti in testamento, in cōtrarium est ius commune in cæteris, l. ius singulare, de leg. & cum non inueniam prohibitum, censeo admissum, l. 1. in princ. de testi.

Septimo, mutus, & surdus omninò nō admittuntur testes in testamento, d. §. testes, & Spec. dicto vers. Item quod est talis, cū quo; Sed an admittatur in instrumento? videtur dicendum quòd non, cum in testibus requiratur intellectus eorum quæ aguntur, & dictū fuit suprà, nu. 4. super verbo, præsentibus; & licèt nō appareat de iure prohibitus, satis est, quod appareat prohibitus natura ipsa, l. cum prætor, §. non omnes, de Iud. & hoc videtur tenere Spec. in tit. de test. §. nunc tractandū, vers. quid de muto, & Io. Fab. in d. §. testes, vbi idem tenet, & si quis alterum tantum habeat uitium, & sciat litteras, tribus rationibus, 1. quia testis debet deponere verbo, 2. debet exaudire, 3. quia non ualet testimoniū per scripturam; puto tamen posse teneri in instrumento mutum & surdum adhiberi posse, si intellectum habeat eorum quæ geruntur, iuxta not. per Bart. & alios, in l. 1. in prin. ff. de uerb. obligat. quod relinquitur arbitrio iudicis. Abb. in c. cum apud, infrà allegando, & Paris. cons. 63. in 4. uol. & sciat litteras, iuxta l. discretis, C. qui testam. fac. poss. quia tali casu posset legere instrumentum nō publicatum, & cernere eius tenorem, & propterea

cognoscere actum contrahentium, & ex signis consensum, & per scripturam testimonium perhibere de illo actu gesto, & sic instrumentum cõfirmare si de eo dubitaretur: nam testimonium muti tali casu admittitur, cum in iuramento non sit opus verbis, quod videtur tenere Spec.d. versic. quid de muto. Ant. de Butr. & Præpos. in c. cum apud, de sponsa.glos.in c.testes,3.quæst.9. Alex.in d.l. 1.nu.17.& in l.qui iurasse, vbi etiã Ias.de iureiur.Abb.& Felin.in c.de testibus,num.10. de testibus,Pet.de Moncad.in addit.ad trac. Croti de testa.nume.373.& Alciat.in repet. Rubricę de iureiur.nu.21. & Marsil.l.de minore, §.plurimum,nu. 8. de quæst.

Octauo Cæcus testis in testamento reprobatur,ea ratione,quia testes debent videre te
21 statorem,& è cõtra,l.†si nõ speciali,ubi not. & l.si unus, C.de testa. Spec.d.§.1.de teste, vers.sed qualiter testificabit cæcus, Matthes. notab.125.not.qđ licet regulariter, Abb.& alij,in c.cum causam,de testib. Felin.in c.prę terea,ad fin.eo.tit.de quo etiam Dur.d.trac. de arte testan.tit.2.Caut.8. Paris.cons.33.in 2.nu.36.& 37.& Dec.cons.354.Et idem erit in inuentario, cum testes etiam illo casu debeant videre hęredem,l.fin.§.si aũt dubium, C.de iure delib.§.si uerò absunt, cum gl.ibi, & uidisse,in Auth.de hęred.& Falc.Spec.et Felin.in locis pręallegatis,secus igitur erit in alijs,qui sensu auditus percipiũtur, nec est opus sensus uisus, ut in uerborum obligationibus,& contractibus qui uerbis contrahunt, ut dicit glos.& sequitur Ang.ibi,in d.uers.& uidisse;quod etiã procedit, si habet notas uoces contrahentiũ,glos.uerbo,quæ nouerunt, 3.quæst.9.in c.testes, & Spec. in d.§.1.uers. sed nunquid cæcus,Cyn. & Bald.in l.testiũ, C.de testib. Alber.d.tract.car.11.col.4.ubi dicit de hoc standum esse iudicis arbitrio,an habuerit notas uoces nec ne; hoc etiã tenet Alex.d.l.si non speciali, in fine, & in consil. 24.Animaduersis,col.3.lib.2.Abb.& Felin. d.c.cum causam, Felin.d.c. prætereà,ad fin. & Mar.in rubr. C.de probat. nume.332. Et quòd testes habentes notam uocem contrahentium probent, licet contrahentes non uiderint,tenet glos.communiter in hoc approbata,in l.2.§.Idem,Labeo,uerbo,audierint, ubi Bar.& latè in apostil.ad eum, ff.de aqua. pluu. arcend. & Doct. in d.l. si non speciali, & in d.c.cum causam,& per Felin.d.c.præterea, Cæpol. Caut.228. Quando quis,& per Marsusque ad saturitatem, in d.rubr.nume. 328.& seq.& propterea infert Matthes.d.notab. 125. quod in Codicillis & donatione causa mortis, non erit opus testes uidere testatorem, quod sequuntur Alex. & Ias. d.l.si non speciali,Cępol.& Mars.locis præallegatis;cuius contrarium tenet Corn.cons.18.li. 2.col.2. quem uidetur sequi Dur. d. Caut.2. & Dec.tenet in cons. 354. ubi dicit, quod in ista opinione uidentur etiam Doct.communiter,& generaliter loqui, & opin. Matthes. esse singularem; & hæc pars habet æquitatem,& est tutior,per quam occurri potest falsitatibus quæ fabricari possent; Limitant tamen non procedere in testamentis,nec in inuentario,ut supra, nec tertio, in causa matrimoniali, scilicet de matrimonio separando, d.c.præterea,ubi Felin.& quarto in causa criminali, ut per Cæpol.d.Caut. & sequent. & Marsil.d.rubr.nu.331. Ex quibus concluditur,extrà prædictos casus, cæcum posse admitti in testem in contractibus, & in contractuum instrumentis, in quibus non est opus uisu,ut in numeratione fienda, & similibus; à quo tamen abstinere debet notarius inquãtum potest,maximè,quia si instrumentum reuocaretur in dubium,uel in suspicionem aliqua de causa, fortè non ita iuuaretur testimonio cæci, sicut testimonio uidentis, quia cæcus sicut alius non ità plenè probat, ut dicit Ang. d.l.si non speciali, & sequitur Abb.d. c.cum causam,nu.9.licèt Cæpol. d. Cautela 228.in fine,teneat testes deponentes de auditu tantum probare sufficienter,per prædicta, & ij sunt,qui aut malis moribus,& eorum uitio aut natura inhabiles sunt testes in testamento,quibus tres non annumerantur, cum recipi possint.

22 Primus est excõmunicatus,quia licèt non possit in iudicio esse testis, c.decernimus, de sent.excom. in 6.Spec.d.§.1.de test. uers.sed quid si dicitur testis excommunicatus, Abb. d.tract.5.car.4.col.& sequ. Lanfr.d.uers.testium depositiones, nu.134. Felin.c. Rodulphus,nu.39.in fine, de Rescriptis, tamen secùs est extra iudicium; quia si describitur in instrumento, ualet instrumentum. Innoc.in c.pia,ante finem,de sent.excom.in 6. But.& Imola, in c.ex litteris, de transact. Dom. & Fran.in d.c.decernimus,Specul.in tit.de instrum.edit.§.instrumentum, uers.quid si testis inscriptus in instrumento est excommunicatus,Felin.in c.ueniens,il 2.ult.col.de testib.Bald.in l.1.6.col.nu.17.C.de hæred.instit.Felin.& Dec.in c.intelleximus,in princ. de iudic. & idem uidetur concludendum, si in testamento adhibeatur;quia nõ propterea redditur nullum testamentum, cum excommunicatus tãtum in iudicio esse testis prohibeatur, extra iudicium uerò põt oẽs contractus facere, & etiã testari, ut per Abb.post alios,in c.ueritatis,de dolo & contum.& hoc ultimũ ẽt tenet Dur.d.trac.tit.1.10.caut. ubi

dicit

dicit hanc esse communem opin. Si tamen instrumentum redderetur suspectum, nou coadiuuaretur per testimonium excommunicati, Spec. d. vers. quid si testis inscriptus in instrumento, Dom. d. c. decernimus, ad finē, & Felin. d. c. veniens, col. fin. & propterea opus esset absolutione ad cautelam, pro tempore quo testificaretur, Abb. Felin. & alij, in d. c. veniens, Dec. dicto capit. intelleximus, col. 1. Secundus est hrticus. Tertius est Iudæus, Et ij etiam non repelluntur in testamēto; uel alijs contractibus extraiudicialibus, l. quoniam, vbi Bart. C. de heret. glos. in l. inuiti, la 1. de testib. Bart. in l. Cassius, de Senat. Bal. in l. 1. 5. oppos. C. de summa Trinit. & fide Catho. & Felin. in c. Iudæi, nu. 3. de testibus.

Superest modo uidere de his, qui non possunt in testamento esse testes ratione proprij interesse, & primo, in testamento non admit
23 titur testis hæres, nec eius pater †uel filius, nec fratres cum eo in eadem existentes potestate, §. sed neque hæres, Instit. de testa. l. qui testamento, ubi not. ff. eo. Crot. d. tract. de testi. 1. parte, nu. 16. & ibi latè Pet. de Monca. in addit. & in hærede quod non admittatur etiam testamento per Pontificem roborato, tenet Corn. cons. 266. col. 4. lib. 4. & idem est in filio emancipato, Bart. & plerique alij, d. l. qui testamento, Ang. & Bauer. d. §. sed neque, nisi in testamento militis, d. l. qui testamento, §. 1. & ibi Doct. & Socin. d. reg. 427. 5. Fallentia.

Sed uidetur quòd hoc sit contra id, quod suprà datum est, s. quòd pp rogationē testatoris, testes inhabiles habilitantur, & admittuntur, prout de patre, & alijs suprà conclusum est: quō igitur hic repellūtur, cum etiam suprà conclusum sit, in omnibus testamentis testes debere esse rogatos? Respondeo, quod illa decisio etiam procedit in contractibus, prout glos. loquitur, in d. §. & licet, & etiam in testamentis quorum inhabilitas, uel habilitas dependet à potestate partium, ut supra in prima limit. d. conclusionis dictum fuit,
24 sed in ijs, †in quibus expressè à lege prohibentur esse testes in testamentis, non uidetur rogationem sufficere testatoris ut fiant habiles, & in hoc opin. Bald. generaliter tenentis dictam rogationem sufficere, in l. parentes, C. de testi. non admittunt Imola, & Paul. de Cast. in l. ad testium, §. ad conditionem, ff. de test. Rom. Aretin. Alciat. & Ias. in d. l. 1. C. de testa. nam aliàs sequeretur, ut Ias. ibi dicit, quod partes possent inhabiles reddere habiles, & dicit Soc. eam semper uisam esse falsam in testamēto, in quo semper testes rogantur, in cons. 229. col. pen. uers. quarto uentilatis; Nec facit illa gl. loquens in contractibus, quia tunc illud procedit, quando interuenit consensus & rogatio ambarum partium, sed quando rogantur à testatore, non debent censeri habiles respectu uenientium ab intestato non rogantium, & sic succedit quod dictum fuit supra, in 4. limitat. ad dictam glos. & hoc dictum Ias. allegat Crauetta, cons. 72. nu. 5. allegando Socin. d. cons. licèt nolit ponere pro constanti illud dictum, propter consil. Alex. 54. ad fin. li. 3. & Bellamera 42. col. pen. tenentium cum Baldo, cum quo tenent plerique ex suprà allegatis in illa conclus. illius glos. loquentis in indiuiduo, in testamento, & cum eo etiam tenet Bertrand. in terminis, in cons. 358. nu. 2. 2. parte, nouiss. Addit aliam rationem Ias. ibi, & erit 5. limitatio, quod illa glos. procedit, quando testes exigūtur in instrumentis ad probationem, non autem ad solemnitatem prout in testamento in scriptis, l. hac consultissima, in princip. C. eo. quia tunc rogatio nihil facit, l. nemo pōt, de leg. 1. uide tñ Soc. qui nititur saluare Bal. in casu, qm̄ testes non in totum repelluntur ut mulier, & seruus, sed admittuntur, licèt non sint oī exceptione maiores, ut in legatarijs, in l. si quis ita, col. 3. de reb. dubijs. Et qđ dictum est de hęrede, qui non admittitur testis in testō, idem erit in fideicommissario uniuersali, qui habetur loco hæredis, l. si necem, §. fin. de bon. liber. Bald. & alij, in l. dictantibus, C. de testam. Crot. d. tract. nu. 17. ubi limitat non procedere, quando esset restituenda hereditas fideicommissario sub conditione incerta, vt quia fuit grauatus hæres, si decesserit sine liberis, & idem tenet Ioan. Fab. Ang. & Bauer. in §. legatarijs, Instit. eod. tit.

Et quod non admittantur ēt coniuncti hr̄des, tenet Ang. cons. 128. In facto proponitē, ꝙ Bellafloræ ubi loqtur in uiro, & socero hæredis institutę, & Soci. d. cons. 229. loquitur in affine hęredis. Substitutus uerò qñ non tractatur de uiribus testamētı, posset esse testis, sm̄ Ang. cons. 174. Thema, super quo consilium petitur, pen. col. Sequitur Ias. d. l. dictantibus, & in l. si quis nec causam, 3. col. si cert. pet. & idem in legatario, d. §. legatarius, & d. l. qui testō, in princ. vbi idem habetur in tuto re, etiā si omnes testes essent legatarij, ut per Io. Fabr. d. §. legatarijs, quod procedit testō condito in scriptis, & legatarijs testibus adhibitis subscribentibus, & signantibus, secùs in testō nuncupatiuo, si inducentur ad probationem rei gestæ, vt per Socin. in d. l. si quis ita, per Crot. d. tract. nu. 15. de quo etiam tradit. Alber. d. tract. car. 9. col. 4. vers. consequenter. Nec admittitur ad probandū legatum sibi factum, l. omnibus, C. de testib. Felin. in c. insuper, col. 5. de testib. Alex. in d. l. dictan-

dictantibus, & Dur. d. tract. tit. 2. caut. 2. Et idem in executore testamenti tradsit Ang. & Bauer. in d. §. legatarijs, licèt Bald. contrarium tenuerit in cons. 22 1. Videtur 1. vol. cū quo transit Dur. d. Caut. 2. Cautius tamen erit, si alij testes adhibeantur, vt tradit Ang. d. §. legatarijs, & Dur. d. caut. in fine. Filium verò, vel patrem notarij, posse testem adhiberi in testamento, & in instrumento, tenendum est, prout tenent Ioan. de plat. & Bauer. d. §. legatarijs; pro quo facit cons. Bar. 61. Filiusfamilias presbiter, de quo in fine instri erit Deo dante dicendū; Sed ne, dū de contractibus loqui proposuerimus, in pelagum testamentorum, & vltimarum voluntatum demergamur, sat erit hæc apposuisse pro rudibus tabellionibus, quos admonere non desistimus, ut ad euadendum difficultates, testes recipiant non suspectos, nec in contractibus interesse habentes, vel habentium familiares seu coniunctos, sed tales qui in casu emergentis suspicionis pro veritate instrumentum coadiuuent.

Viso quibus, & quot testibus instrumentum celebretur, & construatur, consequens est videre, quibus & quot reprobetur, & destruatur, quæ est alta, & profunda quæst. in qua varij varia dixere, & multæ fuerūt opin: tam antiquæ, quàm modernæ, quarum septē refert Abb. in c. cum Ioannes de fide instru. sed pro elucidatione, & clara omnium intelligentia quæ in hac quęst. dicentur placet seruare ordinem Felin. in d. c. cum Ioannes, faciendo bimembrem diuisionem seu distinctionem, & vnumquodque membrū de per se discutiendo, & examinādo; Distinctio igitur talis est, ꝙ aut instrumentum reprobatur per testes non instrumentarios, nec in instrō descriptos, aut per ipsosmet instrumentarios & in instrō descriptos; in primo membro.

25 Conclusio est magis cōmunis, quod † duo testes contrariantes instrō directè, uel indirectè reprobant instrum. Innocen. Cald. Butr. Card. Imola, Abb. & Felin. in d. c. cum Ioannes, n. 35. Pau. de Leaz. Butr. Abb. & Dec. in c. tertio loco, de probat. Spec. in tit. de instr. edit. §. restat, vers. sed si alij testes, in fi. Cyn. & Salic. in l. in exercēdis, C. de fide instr. Bar. in l. hęredes palam, in princ. ff. de testa. quam Conclusionem sequuntur Lanfr. in c. qm̄ cōtra, verb. instrumentorū productiones, n. 46. Alex. cons. 17. Ponderatis, 4. col. 3. uol. Soc. cons. 143. col. 3. latissimè Curt. sen. cons. 56. col. 2. & in addit. ad dictum cons. in fine. Bertran. etiam plenè in cons. 239. 3. par. priori, Io. de Amicis de Venafro, cons. 44. nu. 4. & seq. & cons. 137. nu. 25. & 26. & Crauet. cōs. 56. in fine, & Paris. cons. 162. n. 4. vol. 4. Quæ innititur & iustitiæ & ęquitati, iustū enim & æquum est, authoritati notarij præferri testimonium uiuę uocis duorū testium, per quos inducitur naturalis, & vera probatio, cū probatio instrumenti dicatur miraculosa, ut credatur testimonio pellis mortuæ, Inn. in c. cū P. tabellio, de fide instr. Oldar. cons. 75. Quis possit. Bal. cons. 447. Ad euidentiam, circa fi. li. 5. Fel. d. c. cū Io. nu. 35. & Crauet. d. cōs. 56 ad fi. & dr̄ ēt cōtra ius diuinum, quo cautum est; ut in ore duorum uel trium stet omne uerbum, Corn. cons. 32. col. 2. et con. 55. col. 8. lib. 3. & Crauet. dicto cons. in fine.

26 Primò declaratur procedere † in casibus in quibus instrumētum probationem admittit in contrarium, secùs autem in casibus in quibus pro instrumento ēst presumptio iuris & de iure, ut in casu l. antiquæ. C. ad Velleia. de qua aliqua verba suprà facta fuere, & in alijs casibus, quos prosequitur Felin. post Butri. in d. c. cum Ioannes, nu. 36. & seqq.

Secundò declaratur, nisi habens instrumē tum pro se, esset reus, q. a ex quo s̄m Doct. plerosq; ex sup. allegatis, instrum hēt uim duorum testium, ēt qd̄ probatio per testes sit naturalis, fauore tñ rei præualeret instrum, s̄m Goffred. in c. cum à nobis, de testib. sed Bald. tenet contra, in d. l. in exercēdis, 4. col. Abb. c. tertio loco, de probat. & Felin. d. c. cum Ioānes, nu. 41. sed 1. opin. tenet Pet. de Anchar. cons. 77. Visis, ad fin. & sequitur Dec. in d. c. tertio loco, nu. 11. pro quibus est regula l. fauorabiliores, de reg. iur. ubi not. Doct. & tradit Alciat. ad illam Reg. plura in tract. præsump. 3. Reg. pręsumpt. 44. quod in arbitrio Iudicis residere censeo, per ea quę dicentur infrà, in 3. declaratione.

Tertiò, declaratur procedere, si testes deponentes contra instrum, assignēt rationem dicti sui etiam non interrogati, quia aliàs instrum non reprobaretur, Bal. in l. presbiteri, la 1. vlt. col. C. de Episc. & cler. Feli. d. c. cum Ioānes. 3. declarat. n. 42. Alex. cōs. 53. 1. col. 7. vol. & cons. 93. In causa & lite, col. pen. li. 5. & cons. 33. Pōderatis, 5. col. lib. 3. nam probatio debet in hac causa necessario concludere, gl. Bal. & Ias. post alios, in l. Iurisgentium, §. qd̄ ferè, ff. de pact. & Dec. cons. 101. 2. col.

Quarto declaratur, ut hēat locum, nisi sit aliqua probatio coadiuuans instrum, ut si aliquis ex testibus instrumentarijs, vel alijs non descriptis, viua voce deponeret ꝓ instrō, tūc non sufficerent duo testes ad ipsum reprobādū, sed pluribus opus esset, ità declarāt Abb. & Imola, in d. c. cū Ioannes, & sequitur Fel. ibi, 4. declarat. nu. 43. qd̄ tenet ēt Alex. d. cōs. 93. pē. col. in fi. Corn. cōs. 261. littera L. 4. uol. Dec. d. cōs. 101. & Mar. Sin. 61. Dictū, & cōs. suo

suo 27, nu. 14. refert Crauet. d. cons. 56. nu. 7. & huius opin. videtur fuisse Io. Fab. in §. Itē verborum, nu. 18. Instit. de inut. stipul. & hoc tenet Arno. Problema. 65. Ad eandem.

Sed tamen hoc venit declarandum, prout egregiè, & subtiliter declarat Crauet. d. cons. nu. 15. tribus modis, scilicet vt procedat, quando testes duo deponētes contra Instrumentum, non essent Instrumentarij secundo, quādo remaneret numerus perfectus testium, prout dicetur infrà, in 2. membro distinctionis, tertio quod testis coadiuuans Instrumētum, voce viua deponat, quia non sufficit quod sit descriptus in Instrumēto, & sit mortuus; per Iura per eum ibi allegata, quæ aliter non curo referre.

Si tamen essent duo testes deponētes pro Instrumento, & duo contra, casus est magis clarus, quia præualet, Instrumentum, ut tradit. Bald. in d. l. in exercendis, & Gram. cons. 67. nu. 12. Alex. cons. 27. In causa, & lite, 2. col. 1. & Çorn. d. cons. 261. littera L. in fine.

Quinto declaratur procedere, dummodo testes instrumento contradicentes, & ipsum reprobātes, sint idonei, & omni exceptione maiores, l. optimam, in fine, vbi Bald. nu. 8. C. de contrahen. & commit. stip. Institut. de inut. stip. §. item verborum, cum glos. idoneos, vbi Aret. col. fin. Bart. & Imo. in l. 1. §. si quis neget, ff. quemad. testam. aper. Cald. Abb. Imola, & Felin. in d. cap. cum Ioan. vbi Felin. 5. declaratione, nu. 44. Bald. cons. 152. Ista causa, in 2. vol. Bald. cons. 70. Proponitur, in 5. Annan. cons. 97. 2. col. vbi dicit, qđ debent esse tam in dictis, quàm in personis omni exceptione maiores, & quod in supplementum non posset deferri Iuramentum, & ibi Bol. in addit. Lanfr. d. ver. instrumentorū productiones, nu. 47. Alex. d. cons. 53. 1. col. & cons. 42. lib. 4. Cor. d. cons. 261. littera M. & Dec. d. cons. 101. & Crauet. cons. 77. in fine, & dicitur testis omni exceptione maior, cui nulla exceptio obstat, vel macula impin-
27 gi potest, glos. maiores, † in cap. 1. de consan gui. & affin. glos. & Bald. in d. l. optimam, & modicus defectus viciat dictum testis. Bald, quem sequitur Felin. in d. cap. cum Ioannes, d. nu. 44. quod etiam tradunt Doct. in l. admonendi, de Iureiuran. Bertran. cons. 14. nu. 3. cons. 282. nu. 6. 2. parte nouissimorum Paris. cons. 59. nu. 3. vol. 4. & propterea opus erit pro parte producentis atticulare, & probare huiusmodi testes esse tales, scilicet idoneos, fide dignos, & omni exceptione maiores, vt tradit Ang. post Bar. d. §. si quis neget, vbi hanc dat cautelam volenti reprobare instrumentum; Et licèt Felin. in d. 5. declaratione, & Curt. d. cons. 56. nu. 10. teneant, non esse opus hac articulatione vel probatione, tu tamen tene contrarium, quia cōmunis opin. est contra eos, ut tenet Alex. cons. 82. In causa uertente, 2. col. lib. 1. Socin. cons. 274. col. 9. in 2. Cepol. cons. 57. col. 4. Barb. cons. 47. col. 9. 1. vol. Dec. cons. 37. col. 4. nu. 8. & fi. & in ca. 1. col. pen. de appellat. Mars. in l. si quis ne quæstio, nu. 136. ff. de quęst. & in Rubrica de prob. nu. 441. Gram. cons. 35. nu. 38. & D. Vber. Zuccar. in repet. l. fi. C. de edicto Diui Adr. tol. nu. 83. ubi dicit aduertendum esse ad hoc secretum uerbum, quod est pulcherimum, & sibi sępè fecit honorem in practica; & eam ēt tenet, & defendit Alciat. in tract. præsumpt. 3. Reg. præsumptione 2. num. 9. Sed contra Didac in cap. relatum, il 1. nu. 6. 7. de testam. Si igitur testes non essent ita integri, & omni exceptione maiores, non uidetur quod sit iudicandum instrumentum falsum; hoc tamen pendet ab arbitrio Iudicis, qui omnibus pensatis, arbitrabitur, an magis sit danda fides testibus, quàm instrumento, & hoc casu procedere potest opin. tenētium quod hoc reliquatur Iudicis arbitrio, quam tenent Bart. Bald. & Ang. in d. §. si quis neget, & alij, quos refert Felin. d. ca. cum Ioannes, nu. 35. ad fine, quā etiam sequitur Ioan. Fab. in d. §. item uerborum, nu. 15. Lanfr. d. uer. instrumentorum productiones nu. 46. Alex. d. cons. 42. in 4. Corn. d. cons. 261. littera, M. & uidetur adhęrere Crauet. cons. 75. nu. 14. secundum quam fuit determinatum, ut dicit Guid. Pap. quæst. 540. testes; Et in hoc multum adiuuat bona fama notarij, ut per Bart. & alios, in d. §. si quis neget, & Sa. lic. in d. l. in exercēdis, Lanfr. d. nu. 46. Alex. d. cōs. 93. col. pen. n. 12. in 5. & Bertran. cons. 82. 1. parte nouissimorum; sicut è contra, si suspicio est contra notarium, qui non habet bonum nomen, etiam alijs non concurrenti bus, Bald. cons. 402. Quæritur, col. 1. & dicit Anan. cons. 49. quod contra notarium suspe ctum, sufficit probatio per coniecturas, quæ refert, & sequitur Crauet. cons. 134. nu. 34.

Sexto declaratur procedere, quando testes deponunt se fuisse præsentes eodem loco, & tempore quo fuit celebratus contractus, aliàs non concluderet eorum probatio, quia alio tempore potuerunt fieri diuersi con tractus, diuersi tenoris, & propterea datur Cautela, ut fiat articulus, quod semel tātum ille contractus fuit celebratus; quod si partes fatentur, res erit in tuto, & testes probabūt; ita probatur in d. ca. cum Ioannes, ubi Abb. & alij, & Felin. nu. 6. Idē Bart. in d. §. si quis neget, ante fine. Aret. in d. §. Item uerborū, Bologn. in addit. ad cons. Anan. 97. Corn. d. cons. 261. littera V. & Dec. d. cons. 107. col.

1. nam

1. nam ad euitandum contrarietatem, præsumitur pluralitas actuum, ut per Doct. in d. locis, & Dec. post Bald. in l. 2. C. de bon. poss. secundum tab. nu. 4.

Septimo declaratur, ut procedat, respectu reprobationis instrumenti, ut ei non credatur, secus verò † punitionis notarij de falso, quia duo testes non sufficerent, secundum Salic. in d. l. in exercendis, 4. col. & Felin. d. c. cum Ioannes, 6. declaratione; quod etiam tenet Socin. cons. 28. col. 2. vers. respondeo ẽt, & scd'o & apertius, cons. 92. col. 2. vers. scd'o ipse respondet, lib. 3. & Crauet. d. cons. 56. nu. 20. quod etiam plures allegando tradit Ias. in l. duobus reis, §. fin. ad fin. de Iureiur. Grammat. Voto 26. nu. 16. & d. cons. 67. in princip. An autem posset inquiri uel torqueri notarius propter dictos testes contradicẽtes, tradunt Doct. in locis præallegatis ad quod uidenda est decisio Boerij 118.

In secundo membro scilicet quando instrumentum reprobatur per testes instrumentarios.

Concluditur tanto magis per duos testes instrumentarios instrumentũ reprobari, c. tã 29 litteris, in fine de † testib. & d. c. tertio loco, de probat. nam statim quod testes impugnãt instrumentuum, remanet sine solemnitate testium, ergò non probat. Bart. in d. §. si quis neget, & not. communiter omnes, in d. cap. cum Ioannes, ubi Felin. 2. concl. nu. 46. quã conclusionem tenet Ancharan. d. cons. 77. Visa limitata, col. 2. Io. Fab. & Aret. in d. §. item verborum, Alex. cons. 56. Viso processu, in fi. lib. 2. Socin. in cons. 143. 2. col. in fine, & 3. col. duplicato 171. vbi fortius voluit, instrumentum reprobari, etiam quod testes deponant tantum rem ità non esse gestam, prout cantat instrumentum, licèt aliter nõ recordẽtur. Curt. d. cons. 56. 2. col. Corn. cons. 73. col. fin. lib. 2. & 232. col. 2. lib. 1. & Venafr. cons. 13. nu. 9. & cons. 44. nu. 4.

Ampliatur primo hæc Conclusio, siue testes sint numerarij seu necessarij, siue supernumerarij, & non necessarij, ut sentit Bald. in d. l. in exercendis, 4. col. vers. venio ad secundum nu. 9. & expresse Felin. 1. ampliat. d. c. cum Ioannes, nu. 47. imò secũdum Bald. in §. sed cum aliquis, Instit. de testam. reprobatur instrumentum per duos descriptos, etiam si mille in instrumento essent descripti, quod dictum refert, & sequitur Curt. d. cons. 56. 2. col. nu. 6. & Venfr. d. cons. 44. nu. 4.

Ampliatur secundo, ut procedat, nedum quando testes deponunt directè contra instrumentum, scilicet testificando rem aliter 30 fuisse gestam, sed etiam quando † indirectè, vt quia dicunt se non interfuisse, quia etiam quod alij testes descripti remaneant in numero sufficienti, si uiua uoce non coadiuuẽt instrumentum, reprobatur instrumentum: quia ex quo apparet notarium scripsisse partem falsam, totum instrumentum censetur falsum, cap. quanto, de his quę fiunt à prẽlat. & c. si ad sacras, 9. distinct. Ita Innoc. & alij, in d. cap. cum Ioannes, ubi Felin. nu. 48. ubi declarat, id procedere, etiam quod non constaret dictos testes abfuisse, per alios, sed tantum per se ipsos iuxta doctrin. Bart. in d. §. si quis neget, quod tenent plerique alij allegati per ipsum Felin. ibi, nu. 49. quod tenet Socin. dicens cum Bart. esse communem opin. in allegato cons. 28. 2. col. vers. sed ad hoc clarè, lib. 3. & Crauet. d. cons. 56. nu. 17.

Sed contrarium tenet Lanfr. in d. verb. instrumentorum productiones, nu. 44. vers. aut sunt plures testes, ubi dicit, quod si testes contradicentes, & dicentes se nõ interfuisse, sunt supernumerarij, instrumento non præiudicant, hoc idem uidetur probare glos. vlt. in fi. in d. §. si quis neget, & uidetur sequi Bart. ibi, nu. 7. versiculo quæro quid si unus, & hoc idem expresse decidit Paul. de Cast. in d. l. hę redes palam, in princ. de testam. vbi dicit habuisse in facto, quod in quodam instrumẽto fuerant descripti sex uel septem testes, cum duo tantum sufficerent, & duo interrogati, dixerunt se non interuenisse illo contractui, alij verò erant mortui, quærebatur, nun quid instrumentum redderetur uiciosum? & concludit, quod ex quo isti contradicentes non erant de necessarijs, quia remanebant alij non contradicentes in numero sufficienti, quod instrumentum ualebat; & ad hoc facit etiam quod ibi tradit Bald. quem ipsemet Paul. sequitur, quod si duo testes deponant in aliquo actu, alios testes fuisse præsentes, uidelicet A. & B. si illi alij dicant se nihil scire, non propterea primi censentur reprobati, si sunt in sufficienti numero; Et hanc decisionem Pauli sequitur Mars. in l. unius, §. fin. nu. 7. de quæst. allegando ad propositum, qd' solemnitas non necessaria in actu, si apponatur, non uiciat, ut per eum latè ibi, ad hanc materiam multa cumulantem; quæ Regula videtur facere ad dictam decisionem. Et idẽ Marsil. de hoc dicto exclamat, in Sing. 285. Multi sunt, vbi dicit, per hanc doctrinam limitari omnia dicta Doctor. tenentium per testes instrumentarios instrumentum reprobari: quia hoc procedit, quando non supersunt alij testes necessarij, ut ibi per eum.

Supradictam ampliationem procedere, & decisionem in contrarium allegatam esse falsam censeo; Quod probatur, tùm ratione, tùm authoritate; Ratione, quia clarum est, quod

quod illud Capitulum,seu illa pars instrumẽti, continens descriptionem testiũ huiusmodi,falsa redditur,quia conuincitur notarium falsò descripsisse testes qui non fuerunt præsentes, & propterea succedit Regula, quod vno capitulo falso,totum instrumentum falsum reputetur,c.si ad scripturas,9.dist.l.si ex falsis,& ibi communiter Doctor.C.de transact.not.Innoc.& cõmuniter cæteri sequuntur,in c.fraternitatis, de hære.ubi latè Felin. nu.16. Authoritate,nam quod instrumentũ reprobetur etiam alijs testibus necessarijs remanentibus descriptis in instrumento,tenẽt Innoc.& communiter alij,in d.c.cum Ioannes,Bart.in d.§.si quis neget, Aret.in d.§.item verborum,& Bologn.in addit.ad d.consilium Anan.97. & sentit Alex. in sæpè allegato cons.42. 2.columna.

Non obstat 1.glo.in d.§.si quis neget,quæ videtur sequi Bart.ibi,quia loquitur vno tantum teste contradicente, non autem duobus,vel pluribus, & Bar.ibi hoc expressè declarat,de quo dicet in sequenti ampliatione.

Secundo non obstat decis.Pau.de Cast.in d.l.hæredes palã,quia est contra cõem, ut suprà.Nec similiter facit illa regula,Solẽnitatẽ superfluã nõ uiciare, quia illa procederet, qñ in veritate fuissent appositi et descripti testes supernumerarij: nã tũc uerum est qđ non uiciat; Sed quando describuntur aliqui qui nõ interfueruut,& tunc cõmittitur falsum, prout tenet Innoc.in c.cum in iure peritus,de offic.deleg. quæ falsitas in uno Capitulo, totũ instrumentum uiciat,ut per eũ ibi,& per Doctores in locis præallegatis; & ad hoc optimè facit quòd Iudex in sententia nõ tenetur exprimere causam,c.sicut, de re iudic.tamen si exprimat ineptam vel falsam, uitiatur sententia. Innoc.& alij, in c.in pręsentia, de renunc.latè Felin.in d.c.sicut, nu.19.cum pluribus seq.Felin. in c.cum ordinem, in princ. ubi multa similia ad dictam regulam cumulat,de rescrip.& sequitur Mars.d.§.fin.n.19.

Nõ obstat ẽt illa decisio Bal.in d.l.hędes, quia ibi concordantur testes:nã qui dñt illos fuisse pręsentes, intelligunt, s. corpore, alij qui dicunt se nescire,non negant adfuisse,qa censent fuisse præsentes, non aĩo, & sine intellectu,ut ꝑ Bal.ibi, de quo suprà dictũ fuit, super verbo pręsentibus; Nec testes dñtur cõtrarij,si unus dixerit non uidisse scribere scripturam,& alter dicit fuisse pręsentẽ, quia potuit scribi scriptura eo pręsente licèt non uidente,ut tenet Bal.cons.455. Quidam noĩe, nu. 4. quia pręsentia non semper includit uisum,uel intellectũ,ut supra dictũ est.Vnde,si in casu instrumenti testes dicerent solũ se nesciuisse,uel intellexisse,non autẽ negarent se interfuisse,saluaretur instrũm,ut ibi dictũ fuit.

Et inquantum Felin. 1. limitatione dictæ secundæ ampliationis allegando Butr.dicit, instrũm sustineri posse, si coadiuuetur ꝑ alios testes,deponentes,imò dictos testes contradicentes fuisse præsentes,addo Bologn.d.ad dit.idem tenentem;quod limitatur procedere respectu validitatis instrumẽti, secùs uerò

31 respectu ualiditatis cõtractus:quia † licèt corrueret instrũm,tñ ualeret contractus, & ex eo posset agi,quod tenet Io.Fab.in d.§.Itẽ uerborum, nu.17.& Alex.d.cons.42.4.col. pro quo facit quod not.Cyn.Salic.Rimin.& Alciat.in d.l.si ex falsis, ubi dicunt, quod illud quod dicitur instrumentũ in uno capitulo falsum,in cæteris instrumentum reddere falsũ, procedit ex præsumptione.Vnde,si cõstat de veritate cęterorum capitulorum,veritati pręsumptionem cædere æquum est. l. diuus, de in integr.restit.Bald. tamen, in cons.228. In quodam instrumento, 2.uol.tenet ualere instrumentum,si duo testes deponãt pro instrumento ex quinq; descriptis, licèt alij tres nõ interfuerint,& idem tenet,licèt instrumentũ sit falsum in uno capitulo,si tñ in alijs cõprobetur per testes deponẽtes,vel per confessionem aduersarij; quod dictum facit pro decisione Paul.de Cast.suprà reprobata.Vndè uidetur dicendum, instrumentum nõ comprobari,ex quo in parte est falsum,sed cõtractus sic, & propterea ex contractu posset pars agere,& defendere, ut supra dictum fuit.

Ad illud ẽt qđ tradit Felin.in 2.limitatione dictę ampliationis,qđ testes deponẽtes se non interfuisse,probent, seruanda est Caute la q̃ tradit Bar.in d.§.si quis neget,nu.8.ut s. fiat articulus, quod tali loco, & tpe tales testes non fuerunt præsentes contractui, & qđ vnus non fuit cum alio in dicto loco, nec potuissent esse, quin se inuicem vidissent: quia tunc non censerentur singulares; Et hanc doctrinam sequuntur Aret. in d. §.item uerborum, & Bologn. in d. additio. ad dictum cons.Ananiæ.

Sed nũquid isto casu testes instrũij dẽant esse omni exceptione maiores, sicut quando non sunt instrũij? & videtur quod sic: quod

32 sentiunt Anan.d.cons.97. & † nõnulli alij ex suprà allegatis; Sed tamen contrarium tenet Corn.cõs.suprà allegato.232.col.2. Curt.d. cons.56.4.& 5.col.& Crauet. latè instans d. cons.56. nu.9.& seq.licèt d.cons.76. ante finem, videatur tenuisse contrariũ; & hoc procedit, respectu partis minori difficultate, qa testes inhabiles rogatione partium habilitãtur,ut suprà dictum fuit,unde poterũt admitti tam ad coadiuuandum instrumentum, ut per Bertrand.cons.2 ro. nu.9.& seq. 1. parte

nouissimorum, quàm etiam ad impugnationem in odium & damnum partiũ; sed respectu notarij non rogantis, non censentur habilitati, ut per Alex. allegato cons. 70. lib. 1. ubi loquitur in terminis, & tenet contra prædictos, quem sequuntur alij suprà allegati in 4. limitatione, in quæst. qui possint esse testes in instrumento, licèt Curt. d. cons. 56. faciens mentionem de dicto cons. Alexan. ipsum reprobauerit, cuius opin. videtur sustẽtabilior, maximè, quia ad notarium pertinet, adhibere, & describere testes, & ꝓpterea sibi est imputandum si inhabiles adhibet, sicut imputatur parti, si consentit, & rogat; & propterea caueãt notarij, ut testes adhibeant habiles, fide dignos, & probos, ut postea si in dubium fides instrumenti reuocetur, deponant contra veritatem.

Ampliatur tertio supradicta Cõclusio ꝓcedere, ẽt uno teste instrũario contradicente,
33 tam†indirectè quàm directè: nã si dicit se nõ interfuisse, & hoc probat per alios testes, adhuc corruit instrũm, cum reperiatur falso de scriptũ, ut in ampliatione præcedenti; Sed si esset de numerarijs, & necessarijs, etiã quod per alios non probaretur absuisse, ẽt vacillaret instrũm, nec esset ei adhibenda fides, non prædicta ratione, sed quia nõ remanet numerus perfectus & necessarius testium in instrõ requisitorum; & idem erit, si directè instrũm reprobet, deponẽdo, aliter fuisse dictum. Ita Felin. post alios quos allegat d. c. cum Ioannes, num. 50. 3. ampliatione, vbi dñt Abb. & Imo. esse cõem opin. quam tenent ẽt Io. Fab. d. §. item verborum, nu. 12. Lanfr. d. vers. instrumentorum, nu. 44. & inter cons. Ang. Nicol. de Gãbilionibus cons. 169. Super pũcto, col. fin. Bal. cons. 404. Quod non sit sufficienter, n. 2. in 5. vol. Socin. con. 46. in fine, li. 1. & cons. 28. circa prin. li. 3. Curt. d. cõs. 56. n. 22. Corn. d. cons. 73. col. fin. in 2. & d. cons. 261. littera I. in 4. vol. Dec. d. cõ. 101. 1. col. & Venafr. d. cons. 44. nu. 5. & cons. 115. n. 5. posset tñ isto casu notarius, & alter testis examinari ad probationem contractus, & ità procedit qđ tradit Bertrand. cons. 358. nu. 6. 2. par. nouissimorũ, sed tñ nõ poterit sustineri instrũm, ut tenet Io. Fab. d. §. item verborũ, nu. 13. & Bald. declarat cõs. 413. Duo sunt statuta, li. 1. quod comprobat opin. Crauet. d. cons. 56. declarãtis dictum illud Imolæ, qđ si unus testis viua voce coadiuuat instrumentum, tũc duo testes nõ poterunt reprobare, procedere, qñ remanent testes necessarij in instrumento, quia aliàs corruit instrumentum, per prædicta, sed si esset supernumerarius, tũc starctur instrõ, vt per plerosque ex supra allegatis maximè Fel. n. 50. & per Bal. con. 79. Proponit, uol. 5. duplicato 166. in 2. ubi dicit, ꝙ tñ facit indiciũ ad torturã, et vterq; s. notari⁹, & testis sũt torquẽdi, & magis credit notarius ꝓsue rãti, & tortura à teste est incipienda, ut idem Bal. cõs. 385. Ex quadam scriptura, in 5. vol.

Istam Conclusionem sic ampliatã declara 1. procedere, qñ testes clarè deponerent contra instrũm directè, uel indirectè, secùs si dixerint se non recordari interfuisse, vel de ge-
34 stis in†instrumẽto: quia tunc staretur instrumento; ita Innoc. Abb. Butr. & Imola, in d. c. cum Ioannes, Bart. Bald. & Imola, in d. §. si quis neget, Salic. in d. l. in exercendis, Felin. in d. c. cũ Ioannes, limitatione, nu. 51. Lanfr. d. uer. nu. 45. Alex. d. con. 42. col. 4. in 4. cons. 33. col. fin. in 3. & cons. 53. num. 17. in 7. vol. Paul. de Cast. cons. 205. Non multum videt, in princ. & Grammat. d. cons. 67. nu. 8. sicut etiam non comprobaretur instrumẽtum per alios testes reprobatum, si testes deponerent se non recordari, vt tradunt Curt. d. cons. 56. nu. 6. 2. col. Corn. cons. allegato 232. 3. col. in 1. & Venafr. d. cons. 44. nu. 11. secùs verò, si testes se referrent ad instrumentum: quia tũc censentur deponere secundum instrumentũ, & ipsum confirmare. Dec. d. cons. 101. 2. col. vers. 4. considerandum, & idem est, ac si dicerent contenta in instrumento. Venafr. cons. 87. nu. 5. Comprobatur ex not. suprà in 1. cõclus. primi membri, in 3. declaratione, vbi dicitur, quod testes debent cõcludentem rationem reddere; Faciet etiam pro ista declaratione quod tradit Paul. de Cast. in l. fin. ad finem, C. de bon. possess. secundum tab. vbi dicit, quod si septem testes deponant de testamento, & interrogati de contestibus, dicant se non recordari, tamen faciunt plenam probationem, nec sunt singulares, sed prǽsumuntur contestes. Et Paul. sequuntur alij, in d. l. fin. & Roch. de Curte, in c. fina. 31. car. in 1. col. de consuetu. de quo exclamat Marsil. in Singulari, 401. Nescio.

Secundo declara, nisi sint duo testes extra instrũm, deponentes pro instrõ directè cõtra improbantes, vt si testes reprobantes dicant se non interfuisse, ij dicant interfuisse, si dicãt aliquid non fuisse dictum, ij dicant fuisse dictum, nam coadiuuabunt instrũm. Cyn. Bal. & Salic. in d. l. in exercẽdis, Felin. post alios, in d. c. cum Ioannes, nu. 51. vers. limita secundo, quod intelligitur, qñ probationes sunt pares, vt quod tot testes sunt pro instrumento quot contra, uel si pauciores sunt pro instrumento illi sint maioris meriti, & magis spectatę fidei, & coadiuuãtes sint in numero sufficienti, & necessario ad illum actũ, ut in Codicillo, in quo exigũtur quinque, ut per Feli. ibi; cui adde, inquantum dicit, quod si testes

contra

contra instrm deponunt negatiuam, & pro instrõ deponentes deponunt affirmatiuã, prę feruntur deponẽtes affirmatiuam, ipsum Felin. in c. in nr̃a, de testib. & Dec. d. cõs. 101. 2. col. vbi dicit, non esse credẽdum testi simpliciter negatiuam deponenti contra instrm. Et idem Bald. consi. 80. Duo soli, li. 1. & Crauet. cons. 75. nu. 25. vbi dicit, testes deponẽtes negatiuam non facile coarctabilem, effici suspectos, & debẽt deponere de toto tenore instrumenti, sm eum ibi, nu. 28. post Bald. cons. 21. Punctus quæstionis vertentis, col. 2. lib. 3. & Alex. aliàs allegato cons. 33. col. fin. vers. & etiam tertius testis, lib. 3. quod est contra Socin. cons. allegato 193. volens sufficere, si testes dicant rem non ità esse gestam prout cantat instrm, licèt aliter non recordentur, & qđ magis affirmantibus quam negantibus credatur, tenet etiam Grammat. d. cons. 67. n. 12.

Tertio declara procedere, quãdo testes eõ tradicunt instrumento, secùs si deponunt aliquid vltrà instrm compatibile, vt quia minus scriptum, quàm dictum, tunc enim nõ reprobatur instrm, ut est casus in d. ca. cum Ioannes, & ibi Felin. d. nu. 51. vers. limita tertio.

Quarto declara, dũmodò probetur quod testes instrumentarij qui contradicunt instrumẽto, sint illi qui sũt descripti in dicto instrumento, ut per Card. & Abb. d. c. cũ Ioannes, vbi Felin. d. num. 51. in fine; quod & tenet Alex. in cons. 190. nu. 31. in 6o. vol. Dec. d. cõs. 101. 1. col. & Crot. d. tract. de testib. nu. 353. licèt Felin. aliter dixerit suprà, in d. c. cum Ioannes, nu. 9. & Socin. contrarium tenuerit d. cons. 28. nu. 9. in tertio, de quo dictum fuit suprà, in 1. quęst. huius Claus. & habetur per Paris. c. auditis, de præscript. nu. 26.

Duo etiam addam pro complemento hu-
35 ius quæst. Primum, quod † notarius nullo casu potest iuuare instrumentum depositione sua, quia nõ faceret aliam fidem quàm faciat instrumentum, ut per Doctor. in d. c. cũ Ioannes, ubi Felin. nu. 43. & nu. 51. immò non admitteretur frater, vel soror notarij ad probandum pro instrumento, ut in dicto cõs. 169. inter cons. Ang. col. fin. & de fratre notarij etiã teste instrumẽtario, quod nõ admittatur, tradit Socin. d. consil. 27. num. 3. vers. Præterea; Sed tamen hoc vltimum dictum puto falsũ, quia ad defensam fratris, frater admittitur etiam in criminalibus, & est idoneus, ut tradunt Bald. & Salic. in l. parentes, in princ. C. de testib. Felin. in c. cum oporteat, 3. col. de accus. & in c. litteras, nu 15. de præsump. sequitur Marsil. in l. vnius, §. cogniturum, nu. 12. de quæst. & in cons. 68. nu. 19. Quod etiã tenuit Alex. cons. 119. num. 5. 7. vol. & tanto magis, si fuit descriptus in instrumento, quia censetur habilitatus, ut communiter tradunt Doct. in locis allegatis suprà in quęst. qui possint esse testes.

Scd̃m, quod in dubio falsitas nõ pręsuma-
36 tur † & si reperiatur aliq. d vltrà scriptũ quam sit dictum, sed potius error, ut dicit Bart. in l. quoties, §. sed si notũ, ff. de hæred inst. & in l. si librarius, ubi latè Moder. de reg. iur. & latè tradit Alciat. in tract. præsumpt. 3. Reg. præsumpt. 13. nu. 10. & ibi in addit. & propterea dẽt multũ Iudex esse circunspectus in dignoscenda falsitate ab errore; & maximè non præsumitur dolus, uel falsitas, q̃n id, quod asseritur appositum, non nocet parti, quo casu talis falsitas non est punibilis, l. pen. cum gl. in verbo, priuatus, ubi Barto. & alij, C. ad legem Falcid. Bart. in l. 1. §. qui in rõnibus, ff. eo. sequitur Paul. de Cast. in cons. 151. Videtur dicendum, col. fin. vt tradit Crauet. in d. cons. 75. nu. 10. & pluribus alijs, ubi plura adducit ad præsumptionem prædictam, & ad euitandum falsitatem.

Modo pone, quod notarius rogatus fuit de instrõ, & fuit oblitus scribere testes, seu nomina testium, numquid si recordetur, possit propria authoritate addere? & cõcludendum est quod non, ex quo non sunt de concomitantibus instrm, quia instrumentum potest fieri sine testibus, sed sunt de validantibus, unde debet interuenire iudicis authoritas; Ità Ioan. Andr. in d. addit. ad Specul. in d. tit. de instr. edit. §. instrumentum, vers. sed nunquid confecto, in addit. magna, ante finem, quem sequitur Dominic. in c. Abbate sanè, col. fin. de re iud. li. 6. & Cagnol. d. l. si librarius, nu. 27.

Sed nunquid testes in uno instrõ appositi, censeantur in cęteris sequentibus repetiti? &
37 concludit † Bar. in d. §. si initiũ, ad finẽ, quod sic, cõcurrentibus illis de quibus suprà dictũ fuit in Clausula, Diei, in simili quæst. ut per Ias. ibi, dummodò non sit diuersitas in tp̃e; Et decisionẽ Bart. communiter sequũtur Doctor. ibi, sed tamen in repetitione, nu. 28. ver. septimo dixi, aliter distinguit, concludendo censeri repetitos, præterquàm in certis casibus, scilicèt, si testes tempore celebrati cõtractus non habentis testes, non uiuerent, uel ut plurimum non morabantur in loco contractus, ut ibi per eum, quod plurimum consistit in arbitrio iudicantis; adde tamen, quod nedum testes censentur repetiti in sequenti vel alio instrumento in eodem libro descripto, sed etiam in testamento, in quo debent rogari testes; ita Bart. quem cæteri communiter sequuntur, in l. patris & filij, de vulg. & pup. & Alexan. in d. §. si initium, & in cons. 37. 3. volum. Aretin. in §. igitur, Institut. de pupil. substit. Bertrand. cons. 44. ante finem, 2. par-

te, nouissimorum, & censerentur etiam rogati in sequentibus instrumentis, vt expresse Imola, & Moderni, in d.l. patris & filij, quod non procederet in testamento in scriptis, censentibi Fulg. Paul. Alex. & Aret. d. §. igitur, cauti tñ notarij repetũt in instrumẽtis sequentibus testes, dicendo, eisdem testibus, &c.

Restat vnum verbum facendum super il-
38 la Clausula, Et alijs, in instrumento apposita, quam ideo apposui, non ut sit de substantia, vel aliàs necessaria, sed ut arguerem communem errorem notariorum Ferrariẽsium, qui nescio quo spiritu in omnibus instrumentis eam apponunt, per modum supradictum: & hunc communem errorem adeò insequũtur, vt etiam eam apponant, etsi vltrà testes descriptos nulli alij adfuerint in loco contractus, quod est manifesta falsitas, & profectò non video vnde inoleuerit hæc practica, nec ad quid seruiat hæc Clausula: nam aut exigitur certus numerus testium in instrumento, prout volumus quod sufficiunt duo testes regulariter, ut suprà dictum fuit, & tunc si sunt descripti, illa Clausula est superflua, si uerò non sunt descripti, non propterea sustinetur instrumentum per dictam Clausulam: quia nomina testium substantialium debent exprimi in instrumento, aliàs instrumentũ non ualet, ut in Auth. de instr. caut. & fide, §. sed si instrumenta, & incertitudo uitiat instrumentum, l. duo sunt Titij, de testa. tut. l. ita fidei, de iure fisci. ita in terminis Bald. in cons. 108. Domina Ioanna, in 2. dubio, 3. vol. pro quo facit quod dicit Marsil. in cons. 20. nu. 25. q᷑ testis qui generaliter, & in aere, non autẽ speciali ter dat contestes, cẽsetur singularis; Nec dicatur, quod eius uigore possit probari alios interfuisse, si fortè numerus necessarius non fuisset descriptus, quia etiam sine ea hoc fieri poterit, cum semper possit probari ommissum in instrõ, nec propterea reprobet instrm, vt suprà dictũ fuit in quęst. q. bus, & quot testibus reprobet instrm, 2. concl. 3. declaratione.

CLAVSVLA III.

Amadeus & Andręas fratres, & filij quondam Lucæ de Amadeis, ac Hieronymus filius quondam Thadęi, etiam de Amadeis, olim fratris ipsorum fratrum, Mercatores, Ciues, & habitatores Ferrariæ, in prædicta contrata Sancti Romani.

SVMMARIA.

1 *In emptionis contractu contrahentium consensus necessario exigitur.*

Contrahentium nomina qualiter describenda.

Persona demonstrantur ex quatuor vocabulis.

2 *Nomen uetus & nouum contrahentis est ponendum in contractu, quando ex aliqua causa fuit mutatum.*

Nomina Monachorum, Monialiũ, vel aliorum similium ità sunt describenda vt & uetus, & nouum nomen ponatur.

In nomine modica differentia non nocet, vt si Petrus nominetur Petruttus cum sit sillabalis differentia.

Nomen Patris contrahentis in instrumentis necessariò non est ponendum, caute tamen agit notarius apponendo ad certificandam personam.

Statuto stante q̃ nomina contrahentium & patris, & aui eorum describantur in instrumẽto sufficiet nihilominus singulare & elegans nomen quod in alijs nõ reperiatur exprimere, nisi statutum pro forma sit introductum cum decreto annullatiuo.

Statutum tunc demum est de forma, quando h̃et decretũ annullatiuum secundum magis cõem.

3 *Error in nomine contrahentis non uitiat instrumentum, si constet de corpore, secundum veriorem opinionem.*

Notarij uerba p̃sumuntur uerba contrahentiũ.

Nominis error in citatione annullat citationem.

4 *Quondam, dictio, olim, iamdudum, & similes tria tempora continent secundum Grammaticos, sed propriè continent tempus præteritum.*

Quondã, dictio, probat si sit appositũ nomini contrahentis, patrẽ ipsius cõtrahentis esse mortuũ.

5 *Instrumentum in quo dictum fuit, Titium filiũ quondam Sempronij contraxisse ualet, licet reperiatur postea Sempronium viuere, & hoc secundum magis communem.*

Instrumentum in quo dicitur Titium filium Sẽpronij contraxisse, valet, etiam si reperiatur Sempronium mortuum esse, quia subauditur dictio quondam.

6 *Instrumentum in quo est erratum in nomine patris cõtrahentis, si appareat de certitudine persone ipsius contrahentis, valet.*

Distingue tamen ut hic.

Demonstratio falsa non vitiat actum, quando adsunt aliæ demonstrationes vera.

Demonstratio non necessaria si apponatur, & ineptè seu erroneè non nocet.

Statuto si caueatur quòd nomen Patris accusati exprimatur in libello accusationis, & si non exprimatur nulla sit accusatio si nomen Patris fuerit expressum sed erroneè, & de corpore constet, accusatio procedit.

7 *Instrumentum non vitiatur si sit erratum in agnatione dummodo constet de persona.*

8 *Instrumentum in quo est erratum in nomine artificij non vitiatur dum tamen de persona certitudine appareat.*

Digni-

Dignitatis vel Artificij nomen aliquando plus attenditur quàm nomen proprium.
Si sit erratum in nomine proprio, & non in nomine officij vel dignitatis, dispositio nihilominus procedit.
Mercator ad hoc ut quis dici possit plura requiruntur.
Artifex omnis non potest dici mercator,
Romana Ciuitatis Iura omnibus in orbe existētibus tributa.
Ciuis quilibet dici non potest.
Ciuitas non potest dici omnis locus uel terra, sed ea quam Princeps vult esse Ciuitatem.
9 *Ciuitas de vsu Italia illa dicitur, quæ habet Episcopatum.*
Ciuis alicuius Ciuitatis propriè is dicitur qui est originarius illius Ciuitatis strictè accipiendo.
Ciuis est qui altero ex tribus modis ciuilitatem consecutus est.
Ciuis quis non efficitur per habitationem etiam longissimi temporis, quando non participat de honoribus.
10 *Instrumentum sustinetur etiam si per errorem fuerit dictus aliquis ciuis, qui non est, dum tamen de persona constet.*
Declara tamen vt hic.
11 *Ciuis quis in dubio præsumitur non forensis, siue sit uiuus siue mortuus.*
Ciuis si quis describatur in Instrumento tanquam ciuis alterius Ciuitatis, tale enūtiatum probatur inter ipsas partes.
Ferrariensis potest esse nomen proprium, & potest etiam significare ciuilitatem, ut hic.
Ferrariensis, & de Ferraria idem sunt secundum magis communem.
12 *Habitator quis dicitur vbi larem, rerumq; ac fortunarum suarum summam constituit, vnde rursus non sit recessurus, &c.*
Habitator quis dicitur, vbi habet familiam, & vxorem licet ipse sit absens, & vbi habitat maiori anni parte.
Habitare qs nō dicitur, qui hēt recedēdi animū.
Habitator nō præsumitur ortundus inde ubi habitat, nisi probetur.
13 *Instrumentum non uiciatur si sit erratum in Parrochia uel contrata, si de corpore constet.*

GLOSSA PRIMA.

Hic incipit capitulum contrahētiū, quod est de substātia emptionis, & venditionis, quando quidem
1 in † eo tractetur de consensu partium, qui necessario exigitur in huiusmodi contractu, vt dictum fuit suprà in præludijs, in 2. quæst. Circa quod plura sunt videnda, Et primò, modus describendi nomina, & cognomina ipsorum contrahētium, ita, ut plenè demonstrentur, ne in personis ipsorū ulla possit oriri dubitatio, vel ambiguitas; in quo concludendum est prout supra conclusum fuit in Clausula Testiū, 1. col. vbi plenè tactum fuit; & ponit ēt Spec. in tit. de empt. & vēd. §. 1. ver. primo aūt nota hoc. Quibus ad das, quod nomina sunt inuenta ad recognoscendas personas, l. ad recognoscēdos, C. de ingenu. et in Iure habemus quatuor vocabula, inuenta ad demonstrandos quoscunque, scilicet nomen, prænomen, cognomen, & agnomen, ut est text. & ibi declarat glos. in §. si quis in nomine, Instit. de legat. & in l. si in nomine, C. de test. & de tribus primis ponit text. in l. 1. de liber. & posth. & est aduertendū, quod si nomē sit mutatū dictis, aliqua de
2 causa, nomen † uetus, & nouū est apponēdū, arg. l. Lucius Titius test. ff. de fideicō. libert. ita Bar. in procem. Digestorū, §. nos uero, ubi Cagn. n. 182. & in d. l. demōstratio, in princ. vlt. quęst. qd' facit ꝑ describēdis Monachis, Monialibus, uel alijs similibus, quibus in ingressu Religionis mutatur nomen; Illud tñ scias, quod modica differētia in nomiue non nocet, ut si quis vocetur Petrus, sit scriptū Petrutius, cū sit solū differentia syllabalis, l. qui habebat, in princ. de man. test. Bart. in d. l. de mōstrat. vlt. qst. & Doctor. in d. l. 4. de legat. 1. & Vital. loco pręallegato, scilicèt in tract. Clausul. tit. de errore noīs proprij, in princ. Nec est necessarium apponere nomē patris contrahentis in Instrō, sed sufficit, si demonstretur per demōstrationē patrui, uel fratris, seu affinis, & sic sufficit, qd' dicat, talis, uxor talis. Bart. quem ibi sequitur Socin. in l. si nominatim, de cond. & demōstr. tñ ad tollēdū omne dubium, debet notarius nedum apponere nomē patris, sed ēt quandoque Aui, uel prænomen seu agnomen contrahentium, vt omnimodò eius persona sit certa, & propterea, si sunt duo fratres eodem nomine, vt cōtigit in Illustrissimis filijs Illustrissimi Ducis Alfonsi Estēsis Ducis Ferrarię, qui ambo uocabantur sub nomine Alfonsus, quorū vnus nuper decessit, debet notarius addere aliquā specialem demonstrationem, vt ambiguitatem effugiat, vel per ętatem, vt maior, vel minor ætate, vel alia demonstratione, ne Instrumentum propter incertitudinem corruat, d. l. duo sunt Titij, de testa. tut. ut not. Corn. de mente aliorum, in l. hac consultissima, C. qui test. facere possunt.

Sed quid si statutū disponit quod noīa cōtrahētium, & patris, ac aui eorum, seu nomina propria, prænomina, & cognomina ipsorum describantur in Instrumēto, an sufficiat si describatur nomen singulare, & elegans, ut Gallopressus, de quo suprà in d. Clausula

Testium, dictum fuit, seu aliàs certū, et Bald. quem magis communiter sequuntur Doct. in d.l.1.de lib.& posthum.tenet sufficere, nisi statutum sit introductum pro forma, ut quia apponat decretum annullatiuū, scilicèt, quòd aliter factum non ualeat, quod etiam tenet Alexand.in l.hac consultissima, C.qui test.facere.poss. Felin.in procem.Decret.Greg.nu.31. & Socin.in consil.24.col.7.uersi.uerum prædictis, in fine, & consi.33.col.3.uersi.& pro parte negatoria, licèt indistinctè Ang.& nonnulli alij tenuerint statutum esse introductum pro forma, etiam non apposito decreto annullatiuo, contra quos magis communiter tenent Doct.in d.l.1. Quam conclusionem declara ut infrà, in quæstio. quando est erratum in nomine patris contrahentium, in fine.

Quod si sit erratum in nomine proprio contrahentium, an uicietur Instrumentum? & uidetur dicendum quod non, si de corpore

3 constat, l.si quis in nomine, C.de testam. §.si qs in nomine, Instit.de legat. & ibi not. Doctor. & in terminis tenet expressè Bart. in cons.179. Martinus Barocij, 2.col.sed aduertendum est, quod hoc nō uidetur uerum, quia illa iura procedunt, quando contrahēs, uel disponēs errauit in persona legatarij, uel hæredis, seu alterius tertiæ personæ, secùs uerò, si in persona propria, quia tunc disposi tio, seu contractus non ualeret, quia præsumeretur disponens fatuus, errando in nomine proprio; de hoc est textus ineuitabilis, in l.fin.C. de hæred.instit. ubi hoc tenent magis communiter omnes, post Bart. & in d.l. si quis in nomine, & §.si quis in nomine, & Doct.in l.si in nomine, de uerb.oblig. & in l.4.de legat.1.quod extendit Bald.& sequūtur Moder.in d.l.fin.& in locis præallegatis, procedere, etiam si sit erratum in nomine filij testatoris, uel disponentis, quod etiam tenet Socin.in Reg.119. Error, 1. & 2. fallentia, & Vital.tract. Claus.in uer.nunc uidendū de errore nominis proprij, car.40.2. col. Immo fortiùs uoluit Roman.in consi.179. Ampliss.Doctor, 2.col.per illum text.in d.l. fin.non ualere codicillos, in quibus erratum est in nomine patris Codicillātis, quod consilium Romani, allegant plerique Moderni in locis præallegatis, & maximè Ias.in d.l. fin.& allegatur in apostillis ad omnes, Nec obst.secundum Rom.quod huiusmodi uerba sint uerba notarij, & sic error non uiciat, l.errore, C.de testam.& l.si librarius, de reg. iur.cum simil. quia respondet, quod uerba quæcunque à tabellione scripta, à parte per prius prolata fuisse præsumuntur, ut not. Bart.in l.quid si nepotes, quam legit cum l.si quis filiabus, ff.de testam.tut. Secundo, quia pertinet ad partem nomen suum, & paternū declarare, merito error interueniens in eorum expressione, præsumitur error partis, non tabellionis. Bald.in terminis, in d.l.errore, cuius contrarium uoluit Bart.in d.cōs. 179. ubi dixit esse errorem notarij; sed tamen dictum Baldi uerius uidetur, quod sequitur etiam ibi Paul.de Cast.2.col.et Aret. in l.sciendum, 5. col. uersi.& idem si uerba, de uerbor.oblig. Et idē tenet Bald.in l.sciendū, in fine, ff. de uerbor. oblig.ubi not.quod omnia scripta in Instrumento publico, præsumuntur scripta uoluntate partium, Et dicit in l.mater, col.3. uersi. præterea, num.6. C.de rei uendic. quod uerba quæ profert tabellio, profert in persona contrahentis, unde ipse contrahens proferre, & confiteri uidetur ea esse uera, & in l.unica, col.fin.C. de priuil.dot. ante finem, dicit, quod quicquid dicit tabellio factum respiciens, uidetur dixisse partium assertione, & idem tenet in l.2. ad finē, C.de execut.rei Iudic. Et dicit in §. notādum, in c.1. de his qui feuda dare poss. ubi Afflict. nu.42. limitat, quod siue uerba formentur in persona prima, siue in tertia, pars semper loquitur, c. dudum, de conuers. coniug.& per glos.in d.l.sciendum, & quod uerba notarij censeantur uerba partium, tenet Socin.cōsi.20.col.3.nu.12.uol.3. Curt. sen.consi.50. nu.372.uersic.dum autem ultimo loco, & Dec.in consi.450. ubi allegat consilium Romani supra allegatum, & cōs. 653.num.6.& idem Dec. in aliàs allegata l. si librarius, nu.4.& consi.185.ad finē, & Cagnol.d.l.si librarius, n.9. facit pro hoc quod not. Marsil.in Repet.l. de unoquoque, antepen.col.n.194. ubi dicit, quod si citetur alio nomine q̄ uocetur, non ualet citatio, & ibi plures ad hoc allegat facit etiam ad hoc decisio Baldi in procem. Digestorum, in 12. quæst.quod non ualet Epistola, in qua quis mutauit sibi nomen, per d.l.fin.C.de hered. instit.& sequitur Felin.in procem. Decret. Gregor.nu.38.

Primam tamen opinionem puto ueriorem, scilicet ualere Instrumentum, etiam quod erratum sit in nomine alicuius ex contrahentibus, si de corpore constat per alias demonstrationes, vt nomine patris, consanguinitate, vel alijs, de quibus dicetur infrà, in seqq. quæst. Nam considero, quod aut pars in cuius nomine est erratum, & quæ opponit Instrumento, fatetur notarium errasse, quia aliud nomen scripsit quàm ipsamet dixerit, aut semet errasse; Primo casu clarum est Instrumentum tenere, quia tollitur præsumptio fatuitatis, de qua in d.l. fin.ex

fin. ex quo apparet, fuisse notarium qui errauit, & per istam confessionem tolletur etiam illud, quod verba notarij censentur partium, nam hoc casu quando pars & notarius fatentur contrarium, magis veritati, quàm præsumptioni, seu maiori præsumptioni standũ erit, l. diuus, de in integr. restit. nam confessio partis tollitur etiam per præsumptionem iuris & de iure, vt per glos. in verbo, nullo modo, in l. in contractibus, C. de non nume. pecun. cum alijs adductis per Alciat. in tract. præsumpt. 2. parte, nu. 6. Aut fatetur se errasse, quia nomen sibi mutauit, aliud exprimendo, & tunc valet etiam contractus in odium ipsius, text. est in c. tua nos, de sponsal. vbi Abb. dicit secundo not. quod ratio est, quia nomina sunt inuenta significandorum hominum gratia, Instit. de legat. §. si quis in nomine, sed ex quo constat de corpore, non est curandum de nomine, & quod actus valeat quando quis mutat sibi nomen, tenet Bald. in d. l. fin. 2. quæst. per d. c. tua nos, quod c. dicit esse glos. illius l. & sequitur Felin. d. num. 38. Nec obstat d. l. fin. quia non procedit, quã do ex verbis met contrahentis, seu disponentis constat de corpore, etiam quod nomen proprium esset mutatum, ut tenet ibi Bald. in 1. quæst. quem sequitur ibi Corn. & declarat Ruin. in d. l. si quis in fundi vocabulo, in princip. pro quo facit, quia error in nomine appellatiuo, non vitiat, si res est præsens, & ostendatur ad oculum, vt per glos. & communiter omnes, in l. quæ extrinsecus, vbi latè Ias. de verb. oblig. & tamen dicti casus purificãtur, vt per Bart. in d. l. si quis in fundi vocabulo, nu. 6. & per Ruin. post alios ibi. Accedat, qđ nonnulli, ut Aret. & Fulg. in d. l. fin. tenent, d. l. non procedere, si contrarium probetur, & idem Corn. in d. l. si quis in fundi vocabulo, licèt eorum opinio dãnetur per alios, sed in hoc tamen procedit, quando ex verbis met contrahentis apparet de corpore, ut suprà, nam presentia corporis plus attẽditur, quàm ignorantia nominis, vt idem Bal. not. in l. si quis in nomine, de verb. obli. Et huius mentis videtur etiam esse Roman. in aliàs allegato cons. 343. 3. col. vers. quarto principaliter moueor, vbi dicit, quod quando constat de persona actum faciente, & quæ potest actum facere, error in nomine, prænomine, cognomine, vel alia eius qualitate actum nõ uitiat, allegat l. si in iudicis nomine, ff. de Iudic. puro etiam, quod si constaret aliter quàm per confessionem partis de errore notarij, ut per testes, vel alio modo, ut not. in d. l. errore, C. de testa. & in d. l. si librarius, quod valeret instrumentũ, non obstantibus dictis per Rom. in d. cons. 179. scilicèt, quod censeantur verba partium, non autem notarij; & quod error in nomine proprio non viciet contractũ, iuxta text. in d. l. fin. & d. cons. Rom. in terminis tenet Barb. in addit. ad Bald. in d. §. notãdum, de his qui feuda dare poss. in addit. incip. in glos. & sic concluditur errorem in nomine contrahentis, uel eius patris, si de veritate constet, non officere validitati instrumẽti, per prædicta, de quo ulterius etiam dicetur infra.

Dictio, quondam, etsi secundum Grammaticos tria tempora contineat, prout etiam
4 dictio, olim, † iamdudum, & similes, ut per Alber. in Dictionario suo, uerbo, olim, ubi al legat versus hos.

Olim, iam dudũ, quondam tria tempora portat.
Præsens, præteritum simul dices atq; futurum.

Et idem Fulgos. cons. 21. Testator legauit uxori, & Corn. cons. 163. col. 3. lib. 1. tamen propriè secundum legistas respicit tempus præteritum, glos. in l. nec emptio, de contrahen. emp. Abb. loco pallegato, Salic. in l. cui corũ, §. affinitatis, de postul. Butr. & Imola, in c. si contra, de pignor. Card. & Fel. plures allegans, in c. fi. de test. cog. Alex. & Ias. in l. 1. §. 1. de noui oper. nunc. Ruin. cons. 70. nu. 12. 2. vol. idem tradit Iac. Butr. in l. cum aliquis, C. de iure delib. ubi dicit, ex dicto uerbo, quondã apposito in instrũ, probari prẽm contrahentis mortuũ esse, inter ipsas partes, etsi sit uerbum enunciatiuum, & sequitur Alex. d. §. 1. & idem qñ est scriptum in actis tradit Crauet. cons. 148. num. 9. latè Felin. post alios in c. ex parte, nu. 2. de foro compe. & dicit Aret. in l. fin. quam legit eum l. 1. C. si aduer. uend. pign. per illum text. quod magis propriè adaptatur ad præteritum, quam ad presens, licèt possit habere tria significata. & quod dictio, quondam, propriè referatur ad præteritum, tenet Aret. in terminis, in l. Pãtonius, §. pro herede, de acquir. hæred. ubi plura iura allegat, & idem de verbo, olim, tradit Felin. in c. ex insinuatione, 1. col. de simon. & sequũtur nonnulli, in l. eius qui in prouincia, licèt Bart. & nonnulli alij, in d. l. 1. §. 1. de no ui oper. nunc. teneant etiam de iure importare propriè tria tempora quorum sententia contrariæ crebriori credere debet.

Sed quid si instrũm contineat Titiũ filium quondam Sẽpronij, cõtraxisse, & reperit Sẽ
5 pronium uiuere, nunquid † sustineat instrũm? & dicendum est, quod sic, ut decidit Bar. quẽ magis cõiter sequitur alij, in d. l. 1. §. 1. licèt loquatur de dictione, olim, quæ idem importat qđ quondã, ut suprà, & de dictione, quon dam, tradit Aret. & cõiter alij, in d. l. eius qui in prouincia, Cano. communiter, in d. c. ex parte, de foro cõpet. licèt ibi Fel. 2. intelligen

tia dicat cogitandum, esse propter communem usum loquendi, & Barb.cap.cum olim. Abbas, de offi.deleg.quem uidetur sequi Ias. in d. §. 1.teneat contrarium, Sed cum Bart. tenent Canon. vbi Abb.in d.c.cum contra, de pig. & dicit Ias.in d.§.1.quod consulẽdo & iudicando, non est recedendum à decisione Bart.& communiter approbata; & idẽ è contra, si dicatur in instrumento, Titius filius Sempronij licèt Sempronius fuerit mortuus, quia subauditur dictio, quondam, l.insula, in fine, ubi Bart. de acquir.rerum domin. Spec.in §.restat, uers.penult.& plenius in §. instrumentum, uers. quid si ita, de Inst. edit. idem tenent Bart. & communiter omnes, in d.l.eius qui in prouinciam, per illum text. cũ glos.& moder.in d.§.1.& Cano.in d.c. cum contra, & c.ex parte, ubi latè Felin.nu.3.quę interpretatio facilè fit, cum persona certo nomine designata sit, ut tradunt Dec.& Alciat. d.l.eius qui in prouinciam, & quod dictum est de dictione, quondam, & olim, idem dicendũ est de alijs similibus, de quibus suprà.

Sed quæro, pone, quod est erratum in nomine patris alicuius ex partibus, uel contrahentibus, nunquid instrumentum ualeat, si
6 apparet† de certitudine personæ contrahentis, licèt huiusmodi addita demonstratio sit falsa? & in hoc distinguendum est: quia aut est erratum in nomine patris partis absentis, ut contingit in procuratore absente constituto, uel in legatario, seu hærede, & similibus, aut præsentis, primo casu res est extra aleã, quia sicut error nominis proprij ipsius nominati per tertium in instrumento, non uiciat, d.l.si quis in nomine, C.de testa.& d.§. si quis in nomine, Instit. de leg.cum alijs suprà de errore nominis cõtrahentis adductis, tanto magis error nominis patris, quod non est necessarium, ut suprà dictum fuit, & infrà etiam dicetur. Et quod error nominis patris non noceat, quando persona aliàs est certa, tenet Bart.d.l.demonstratio, in prin.6.quęst. & idem Bart.in l.1.§.fin.de dote præleg.vbi dicit, quod si sit legatum, Bart.Petri de Saxo ferrato ll.Doct.licèt non sit Bar.Petri, si duę aliæ demonstrationes sunt veræ, demonstratio falsa non uiciat. Sequitur Aretin.in tract. malefic. in glos. Caium Sempronij, col. 3. uers. quid autem si erratum fuit in nomine patris, & ibi Ang.in addit. Aut est erratum in nomine patris contrahentis præsentis, & tunc obstat consilium Romani suprà allegatum, 179.in terminis decidentis, non ualere, per rationem l.fin. C.de hæred. instit. quod consiliũ per nõnullos allegatur, & sequitur vt suprà, ea ratione scilicet, cum censeantur uerba partium non notarij, ut suprà dictum fuit; sed tamen, etiam hoc casu teneo instrumentum sustineri, si aliter ex alijs demonstrationibus persona sit certa contrahentis, per ea quæ suprà dixi in quæst. quando est erratum in nomine contrahentis, tamen etiam quia ut suprà dictum fuit circa princ.huius Clausulæ, non est necesse demonstrare personam contrahentis per demonstrationem patris, quod tenent Bar.& Socin.d.l.si nominatim, de cond.& demonst. Vndè, cum ista demonstratio non sit necessaria, si apponatur, & ineptè, seu erroneè non nocet; ita Bart. in d.l.demonstratio, 4.q.per text.in l.unica, circa princ. C. de rei vxor. act. quem sequitur Marian.in repet.c.qualiter, il 2.quęst.11.art. 21.de accus.& Felin.in c.cũ ordinem, 3.col. de rescrip. & ad hoc facit Regula, quod expressio erronea nõ obest in actibus in quibus non erat necessariũ, de qua habetur per glos. & Doctor.in l.vinum, ad fin. ff. si cert.petat. de qua plura tradit Felin.d.c.cum ordinem, & Mars.in l.unius, §.fi.de quæst.& quod demonstratio falsa non necessaria apposita nõ noceat, tenet etiam Aret.in d.glos.Caium d. 3.col.quæst. incip.quæro quid si plures, ubi etiam Ang. in addit. Ad hoc etiã facit quod not. Socin.in d.l.si nominatim, in fine, quod stãte statuto, quod nomen patris accusati exprimatur in libello accusationis, & si non exprimitur, sit nulla accusatio, quod si nomen patris fuisset expressum, sed erroneè, & de corpore constaret, actio procederet, & satis diceretur factum statuto, per ea quæ ibi not. Bart. de Indictione erroneè apposita, quod est notandum pro limitatione eorum quæ suprà post princ. huius Clausulæ posui, in illa quæst.similis statuti.

Quid si sit erratum in nomine agnationis, ut quia cum esset de Amadeis, scriptum est,
7 de Obizis, & supradicta † ratione, quando persona ex alijs demonstrationibus redditur certa, nõ officere veritati, tenet Bar.in d.6.q. & sequitur Aret.d.quæst.allegata, & Ang.in addit ibi, ad seq.quæst.si tamen in instrumento loco nominis proprij apponatur agnomen, ut quia notarius primo dixerat Martinus Baroncij, postea in progressu instrumenti dixerit dictus Baroncius non propterea uiciatur instrumentum, Bart. in aliàs allegato cons. 179. Martinus.

8 Quid si in nomine† artificij, ut quia cum cõtrahens esset faber, macellarium scripsit tabellio, text.est in l.qui habebat, quæ est l. penult.de reb.dub.& ibi not.Bart.& alij, quod non noce., si de corpore constet; idem tenẽt Bald. & Aretin.in l.si quis in fundi vocabulo, de leg.1. Aretin. d.glo. Caiũ, penult.col. uers. quid si erratum est in nomine artificij,

&in d.

& in d.§.si qs in noie, Inst.de leg. Idē Vital. in tract. Clauf. car. 40. vers. nunc uideamus de errore nominis, circa finem, quod etiam videtur sequi Roman. alias allegato cons. 343. Notandum tamen est, quod aliquando nomen artificij, vel dignitatis magis attendi tur, quàm proprium, quando scilicet magis ex ipso artificio, uel dignitate dignoscitur persona, quàm ex proprio nomine, vt est tex. in d.l.qui habebat; Et propterea, si sit erratū in nomine proprio, & non in nomine officij, uel dignitatis, dispositio nihilominus procedit, ut in exemplo posito per Bart. ibi, inquisitione facta contra Titium potestatem Assisij, cū in ueritate uocaretur Sempronius, quod etiam tenet Bart. in d.l.demonstratio, in princ. 7.quæst.nu. 17. Sequitur Aretin. d. glos. Caium, penult. col. uers. quid autem si sit error in nomine proprio delinquētis, ubi etiam Ang. in addit. & idem Aret. in d. §. si quis in nomine, sequitur Felin. in ca. significc. 2.col.de rescript. Aduertat tamen notarius, ne omnem artificem scribat mercatorem, cū plura exigantur ut quis dicatur mercator, & non omnes artifices eo numero habentur, l. mercis appellatione, ubi latè declarat Alciat.de verb.sign.& idem Alciat.in l.mercis appellatione, eod. tit. post Bart. in tractatu testi.vers.62.mercatorem.

Licèt Iura Ciuitatis Romanæ ex Antonini Constitutione ad omnes in orbe Romano existentes concessa fuerint; ut Iureconsultus tradit in l.in urbe Roma.ff.de statu hom. quæ debet legi in orbe Rom. vt pulchrè declarat Alciat. Dispunct.lib.2.ca. 21.quod & ipsemet Alciat. tradit in l. potestatis verbo, 2.pag. de uerb. signif. respectu honoris non etiā immunitatis, ut per ipsum Alciat.d.cap. pen. pag. in quo originem ciuilitatis tum ex historijs, tùm etiam ex legali disciplina latè prosequitur, tamen secundum tempora nostra non omnis persona potest dici Ciuis, sicut, nec omnis locus, vel terra potest dici Ciuitas, sed ea, quàm vult Princeps esse Ciuitatem, ut tradit Innoc. in cap. cum ab Ecclesiarum, de offic.ordin.& Bart. per illum text.in l.1.C.de Metropoli Berito, lib. 11. licèt non habeant Episcopum, quia sine eo potest esse Ciuitas; de usu tamen Italiæ illa dicitur Ci-
9 uitas quæ habet † Episcopatum, secundum Bart.in l.2.de verb.signif.in l. sodales, nu. 5. de colleg. illic. & in l. si hæres, §. vicis, ff. de leg. 1. plura de Ciuitate ponunt Io. Andr. Archid.& Dom.in ca. si ciuitas, in princ. de sent. excom. in 6. & Bart. in Extrauaganti, Qui sint rebelles, verbo Lombardiæ, de quo etiam dicetur infra, in uerbo Ciuitatis Ferrariæ. Ille igitur dicetur ciuis propriè alicuius Ciuitatis, qui est originarius ipsius, l. eius, ubi Bart. C.de incol.lib. 10.glos.& Bald.in l. ciues, C.de appellat.& ità propriè, & strictè accipitur. Aret.cons.77.Et ratio, in princ. uel etiam ille qui ciuilitatem consequitur alijs ex tribus modis, de quibus in d.l.ciues, C.de incol.& maximè, q efficitur ciuis primo modo, scilicèt electione, qui modus declaratur per Bart.in l. 1. nu. 17.ad municip. procedere, scilicèt quando ciuis quis efficitur per receptionem à Ciuitate, uel priuilegium sibi factum, ut not. per Doct. post Bart. d.l.ciues: nam tali casu habetur pro ciue originario, & uero, saltem quoad cōmoda, ut habetur per Bart. & alios, in l. si is qui pro emptore, ubi Crot. nu.45. & seq.de usucap.& per moder. post Bald.in l.si Ruffinus, C.de testam.milit. Alex.cons.157.Viso instrumento, col.4.lib. 2. Dec. cons. 283. nu.10.& latissimè per Paris.cons.71.1.vol. Nec sufficit habitatio etiā longissimi temporis ad consequendam ciuilitatem, quādo quis non participat de honoribus, & oneribus. Aret.cons.77.Et ratio scribendi. Felin.cap.quoniam, nu.3.de offic. Ordin.& Paris.cons.53.nu.90.3.vol. Et propterea caueant notarij, ne aliquem scribant ciuem alicuius Ciuitatis, nisi sciant ipsum esse originarium, uel ex priuilegio, ne contrà ueritatem fiat. Putatem tamen, quod etiam qd scriberent quem ciuem qui non esset, per errorem, quod nihilominus sustinerent instrumentum, si aliàs constaret de persona, per su
10 pradicta: † & quia error in patria nominati, non officit dispositioni de eo factę, l. quoties, in princ. ubi not.de hęred.instit.l.his uerbis, §.fin. vbi Ang. & Imo. ff.eod. Aret. d. glos. Caium Sempronij, col.4. uers. quid si est erratum in terra, & in d. §. si quis in nomine, Instit.de legat. Quod tamen uidetur limitandum esse, procedere, nisi aliàs esset necessariū contrahentem esse ciuem illius Ciuitatis, ut quia forensis esset exclusus ab acquisitione immobilium ex forma statuti, ut est Ferrariæ, & in pluribus locis per ea quæ not. Ang. in addit. ad Aret. in d. uers. quid si est erratum, & per Doct. in cap. significante, de Rescript. In dubio tamen quis præsumitur esse de illo loco, in quo repetitur, & in dubio qs præsumitur ciuis, non forensis, ut not. Ang. in l. si cum exceptione, §. in hac, ff. quod
11 metus causa. † Aretin. in dicto tract. malefic. in uerbo, Angel. de Bononia, secunda quæstio. & ibi Ang. in addit. dicit procedere, siue quis sit uiuus, siue mortuus, & sequitur Felin. dicto capit. quoniam, numer. 3. licèt de hoc dubitarèt Alciat. tractatu prę sumptionū Reg. secunda præsumptione 15. pro quo facit decisio Baldi infrà alleganda, in uer-

in verbo, habitator, ubi dicitur; Sed si in Instrumento quis describeretur Ciuis alicuius Ciuitatis, huiusmodi enunciatum probaret inter ipsas partes, l. optimam, C. de contrahen. & committ. stipul. Dec. d. consi. supra allegato. 283. sub nu. 8. versi. & hoc confirmatur, seqtur Alciat. d. tract. presumpt. Reg. 2. psumpt. 24... nu. 8. & in l. 1. §. nunciatio, nu. 12. ff. de operno. nuc. Felin. & Dec. in c. cum venerabilis. nu. 23. primus, & secudus 22. de except. Alciat. cos. 3. nu. 14. 2. lib. pro quo facit quod si qs sit descriptus Titius de Papia in Instrumento, deinde Papię repertus, velit vt forensis declinare forum, non admittitur nisi contraria probatione præsumptionem tollat; ita Bald. in l. fin. ad finem, C. si à non compet. iud. Felin. cap. cum causam, num. 6, vbi Dec. num. 8. deprobat, & Alciat. d. præsumpt. 15. num. 2.

Sciendum tamen est, quod si quis vocetur Ferrariensis nomine proprio, non per hoc censeretur originarius Ciuis Ferrariæ, nec de Ferraria, l. fina. §. pen. vbi Bart. ad munic. Secus si nomine appellatiuo, vt B. Ferrariensis, tūc censeretur Ciuis originarius Ferrar. l. sed & reprobari, §. amplius, cum glo. Comaneus, de excus. tutor. Bart. & alij, in Rub. sol. matr. Bald. in d. c. significante, vbi Felin. col. pen. si tamen quis de Ferraria descriptus sit, magis censetur origo in consideratione quam domicilium, l. 1. in fin. de tutor. & curat. dat. is ab his, Bartol. l. prouinciales, de uerbor. significa. licet communiter teneatur idem esse, ac si scriptus sit Ferrariensis, vt per Alciat. ibi, in fine.

Habitator unius loci quis dicitur ubi larē, rerumque ac fortunarum suarum summam
12 constituit, unde † rursus non sit recessurus, & si profectus est, peregrinari uidetur, et rediēs peregrinari desijt, d. l. Ciues, C. de incol. lib. 11. declarat Bart. in l. 1. §. habitare, ff. de his qui deie. uel effud. & ubi quis habet familiā et uxorē, licet ipse sit absens, l. 1, §. 1. ubi Bar. de lib. agnosc. et licet nō cōtinuè ibi maneat, l. si quis ita, ubi Bart. & Socin. not. de condit. & demōstr. Bald. l. 1. col. fin. de statu homin. latè tradit ad materiam Bertrand. in consi. 75. 2. uol. primæ partis priorū, & in cōsi. 157. 5. quesito, 3. uol. eiusdem partis, & Gram. decis. 87. per totum, & ubi maiore parti anni habitat, l. cum de lanionis, §. Sabinus, de fundo Instruc. & instr. leg. not. Bart. & alij, in l. 4. §. prætor ait, de damn. infec. & est text. ubi glos. uerbo, communiter, & Clem. Causam, de elect. nam hæc dicitur solita habitatio; ut per Paris. consi. 41. in fine, lib. 4. & ante eum Corn. consi. 52. col. fin. lib. 4. & plura ad materiā habitationis ponit Felin. post Abbat. in d. c. quoniam, de offic. ordin. Alex. Dec. & Moder. in l. cum filiusfamilias, ff. si cert. pet. ubi dicunt, quod habitare quis non dicitur, qui habet animum recedendi, exemplificantes in Scolaribus, de quo est dicendum, ut ibi per eos, dicit tamen Bald. in tit. de pace Constant. §. nomina uerò, quod habitator non præsumitur oriundus, nisi probetur: quod uidetur esse contra decisionem Angeli Aret. & aliorum suprà in præcedenti quæstione allegatorum; posset dici, quod præsumptio non sit pro aliqua parte, sed qui vult dicere quem esse alicuius loci Ciuem, vel habitatorem, ipse probet, vt dicit Baldus, in consil. 198. Statutum Ciuitatis, lib. 2. & idem, si quem non esse Ciuem, vel habitatorem sit fundamentum alicuius, vt tenet Aretin. in dicta gloss. de Bononia, 2. quæstione, vbi dicit, quod quando est fundamentum alicuius quem esse forensem, debet allegari, & probari; Et ità videtur tenere, nisi præsumptio sit propter Instrumentum, in quo enunciatur quem esse Ciuem uel habitatorem, ut suprà in precedentibus dictum fuit, secundum Alciat. dicta præsumptione 15. nam Instrumentum probat inter partes. Dec. dicto consil. 283. sub nume. 8. Non debent igitur Notarij scribere quem habitatorem qui nō sit, ut suprà, sed per verbum, talis moram hic trahens, vel nunc existens, & similia.

Quid si sit erratum in contrata, uel Parochia, dicendum est non officere, si de cor-
13 pore constet, l. his † uerbis, §. 1. ubi Ang. & Imola, de hæred. instit. Aret. d. glos. Caium Sempronij, col. 4. uers. quid si est erratum in terra; quando autem quis dicatur magis de una contrata, quam de alia, si inhabitat domum habentem capita in duabus contratis, uide infrà, in uerbo in contrata Sancti Petri.

Agentes tam suis proprijs nominibus quam nomine, & vice Iacobi ipsius Hieronymi Fratris absentis.

SVMMARIA.

1 *Contrahens præsumitur proprio nomine contrahere, nisi contrarium ex Instrumenti tenore appareat, & ideo in omni Instrumento non est apponendum contrahentem nomine proprio contrahere.*

Actum faciens in dubio proprio nomine facere censetur, etiam si esset alicuius persona generalis procurator.

Absens

Absens varijs modis quis dicitur, secundum subiectam materiam.
Absens dicitur qui est extrà vrbis continentia.
Absentiarum quinque sunt genera remissiuè.

GLOSSA SECVNDA.

ADuertendum est, quod non in omni instrumento est apponendum contrahentem nomine proprio contrahere, quia satis præsumi-
1 tur ita facere, nisi contrarium ex †instrumenti tenore appareat, l. & magis, de solut. Bart. & Bald. in l. mater, ad finem, C. de rei uend. nam faciens actum, in dubio censetur nomine proprio facere, Bart. in l. gerit, nu. 24. ad finem, de acquir. hæred. etiam si alicuius personæ esset generalis Procurator, ut per Socin. consi. 113. lib. 4. & per Alciat. tract. præsumpt. 2. Regula, præsumptione 24. num. 9. sed hic fuit hoc appositum, ex eo, quod etiā isti uenditores nomine alterius uendūt, quia nisi dictum fuisset, quod agerent nomine etiam proprio, ostenderent totum negocium pertinere ad alium, cuius nomine uendebāt, ut habetur in dicta l. mater, & locis præallegatis.

Absēs uarijs modis quis dici potest: nam licèt ille qui extra continentia Vrbis sit, abesse dicatur, l. collegarum, §. primo, ff. de uerbor. signific. & qui non est in eo loco in quo petitur, l. absentem, eod. tit. tamen accipitur quis absens secūdum subiectam materiam, quod ad iudicis officium pertinet, ut Alciat. docet, l. mulieres. §. fin. ff. eod. tit. & de quinque generibus absentiarū ponit gl. magist. in l. hu. circa princ. ff. de in integ. restit. quas prosequitur Zasi. post alios, in §. rursus, num. 3. Institut. de actio. & Alciat. dicta l. absentem, in principio.

CLAVSVLA IIII.

Et pro quo de rato.

SVMMARIA.

1 *Obligare alium quis regulariter non potest.*
Promittens factum alienum, neque se, neque alium obligat.
Promissio de rato regulariter non sufficit, nisi sit iurata.
Promittens factum alienum obligatur, quando promittit se effecturum, & curaturum.

GLOSSA PRIMA.

ESt sciendum, quod quis nō potest alium regulariter obligare, nec valet promissio qua quis promittit alium daturum, vel facturum,
1 nec ipsemet promittens regulariter† obligatur, §. si quis alium, Instit. de inut. stipul. stipulatio ista, in princip. de verb. oblig. nisi in casibus ibi not. & in pluribus alijs locis, & maximè per Socin. in Regu. 326. aliàs 404. promittens factum alienū; Et propterea ad hoc, vt quis obligetur, introducta est promissio, quod quis promittat se effecturum, & curaturum, quod talis tertius ratificabit eius gesta, de qua infrà dicetur; Nam tūc ex quo videtur promittere factum proprium, non alienum, valet promissio, d. §. si quis alium, in fine, & l. quoties, la 2. in princ. vbi glos. de verbor. oblig. & not. in d. l. stipulatio ista, de quo habetur latè per Paris. consi. 109. 2. col. lib. 1. vbi plura adducit: Nec enim sufficeret promissio de rato, regulariter, eadem ratione, nisi iurata. Abb. Felin. & alij, in c. ex rescripto, de iureiur. Moder. in d. l. stipulatio in princ. Socin. consi. 26. vol. 3. & Corn. cōs. 228. vol. 1. & Paris. consi. 16. nu. 119. 2. vol. & consi. 110. nu. 6. vol. 1.

Et ratihabitione.

SVMMARIA.

1 *Promittens de rato maiorem ostendit deliberationem, si dicatur promittit de rato, & ratihabitione.*
Verba geminata maiorem ostendunt deliberationem.

GLOSSA SECVNDA.

ISta verba geminata, habent uim, & effectum producunt: nam maiorem ostendunt promittētis de
1 liberationem l. balista, † ad Trebel. l. eum scimus, C. de agricul. et cens. libro vndecimo, Paris. consil. 92. numer. 19. & in terminis de his uerbis idem Paris. dicto consilio 109. numero 13. quod procedit, etiam quando uerba geminata uno instante proferuntur. Decius in l. legem, numero decimotertio, C. de pactis. Crot. in l. prima, in principio, prima lectura, numero vigesimo tertio, de uerborum obligatione. Quod est notandum ad uerba sinonima, & geminata quæ pluries ponuntur per notarios in instrumentis.

Omnium

Omnium & singulorum infrascripto rum. Et in præsenti instrumento contentorum.

SVMMARIA.

1 *Clausula, Omnia, & singula, ad quacunque pacta, & capitula refertur.*
Omne qui dicit nihil excludit.
Singula, dictio, importat diuisionem, & disiunctionem capitulorum.
Clausula, Omnia, & singula, comprehendit omnia, & exigit concursum omnium, quæ sunt apta comprehēdi, & omnia quæ principaliter, seu incidenter vel accessoriè sunt descripta in Instrumento.
2 *Infrà, dictio, habet relationem ad contenta, & descripta in Instrumento, & est eiusdem effectus ac si omnia nominata & descripta ibi fuissent.*
3 *Verborum multiplicatio non necessaria, non mutat rerum substantiam.*
In Instrumentis, & priuilegijs nō possunt nimis specificari specificāda ad tollendū sophisticam interpretationem Malignorum.
Cautela abundans non nocet.
Verba non possunt dici superflua, quæ sunt apposita ad tollendam dubitationem.

GLOSSA TERTIA.

Aec Clausula sæpissimè ponitur a notarijs in Instrumētis, & idem importat, ac si diceretur, quod omnes partes Instrumēti simul, & quālibet de per se, teneatur promissor ra-
1 tificari facere: nam † Clausula, Omnia, & singula, ad quæcunque pacta, & capitula refertur. Bald. in addit. ad Specul. in tit. de empt. & uēd. col. 1. versi. quæ omnia, & qui omne dicit, nihil excludit, l. Iulianus, in princ. de leg. 3. & l. a procuratore, C. mand. Bald. in Rubr. C. qui accus. nō poss. col. fin. ubi dicit idē de verbo, Quilibet, & uerbū, Singula, q̄ importāt diuisionē, & disiunctionē Capitulorum, vt habetur ex dictis Baldi in l. a. col. fin. C. de probat. Idem Bald. in consi. 461. Inter Ioannem, nu. 6. 1. vol. & Aret. & Ias. in l. Titia, §. fin. ff. de verb. oblig. & est nomen distributiuum habens uim specialis dinumerationis, Bald. & alij, in l. si Stichum, §. stipulatio, de verbor. obligat. & Aretin. in l. si ex toto, §. si ita legatum, 1. not. de leg. 1. & ad propositum, in consi. 114. In præsenti, col. fin. Et ista Clausula, comprehendit omnia, & exigit concursum oīum quæ apta sunt comprehendi, Anton. de Butr. consi. 19. Quia hic agitur, & Socin. consi. 147. 3. col. & omnia quæ principaliter, seu incidēter, uel accessoriè in Instrumēto descripta sunt, ut Bart. tradit in l. si cui, §. 1. licèt loquatur tantum de uerbo omnia, de leg. 1. Alex. loquens de vtroque, consi. 17. Pōderatis, col. 1. uol. 3. Ruin. cōsi. 137. nu. 6. in 1. uol. omnia complectuntur, et includunt. Bertrād. consi. 249. nu. 3. 3. parte, nouissi. & Ripa. 3. lib. respōs. c. 5. nu. 5. etiam respectu pœnæ, ut prosequitur Ias. in d. l. Titia, §. fin. & latè tradit Paris. consi. 97. nu. 91. & nu. 121. lib. 1. de quo etiam tradit Curt. iun. consi. 74. nu. 3.

Verbum hoc, Infrà, habet relationem tā-
2 tū ad contenta, & descripta in † instrumento tantū, Bart. in l. qui liberis, §. hæc uerba, ubi alij, de vulg. & pupil. Paris. consi. 13. nu. 24. 1. vol. & est eiusdem effectus, ac si omnia hic nominata, & descripta fuissent, ut not. per Bart. & alios, in d. §. hæc uerba, & per Imol. Aret. & alios, in l. si quis filium, §. fin. de acquirend. hęred. et trad. Curt. iun. consi. 115. num. 27.

Licèt hæc uerba uideantur superflua, ex eo, quod satis ex supradictis liqueat, fuisse promissum de ratihabitione omnium contentorum in Instrumento, tamen, non propterea viciāt, nam ut dicit text. in l. pediculis, §. La-
3 beo, ff. de auro, & arg. leg. † nō mutat substātiam rerum non necessaria uerborum multiplicatio; hinc dicunt Host. Io. Andr. & Anton. de Butr. in c. nimirum, il 1. de exces. prælat. quod in Instrumentis, & priuilegijs non pōt nimis specificari, specificātur aīt ad tollendum sophisticam interpretationem malignorum, referunt Ias. & alij, in l. testam. C. de testam. vbi est tex. quod abundās cautela non nocet, & sequitur Dec. cōs. 11. nu. 16. et Curt. iun. consi. 45. nu. 8. nam satis operatur, ex quo sunt apposita ad tollendum dubitationem, unde non uiciatur dispositio l. quæ dubitationis, ubi Dec. et Cagnol. latè plures allegantes, dicūt, quod notarij in suis Instrumentis apponunt multa uerba superflua, & sæpenumero impertinentia, & ponunt plura exempla, propterea ibi est uidendum, & idem tradit Crauetta, consi. 70. num. 29. ubi dicit, uerba non posse dici superflua, quando sunt apposita ut dubitationem tollant.

Promiserunt infrascriptis emptoribus.

SVMMARIA.

1 *Promisit, uerbum, in scriptura Tabellionis, importat stipulationem, secùs si testes dicant Titium promisisse.*

GLOS-

GLOSSA QVARTA.

Verbum promisit in scriptura uel tabellionis, uel partis, descriptũ, importat per stipulationem §. si
1 ita† scriptum, Instit. de inut. stipu lat. secùs verò si testes deponant Titium pro misisse, tunc non præsumeretur stipulationem interuenisse, ut not. glos. ibi, per text. in l. 1. vbi glos. C. de usur. & sequuntur Doct. ibi, & tradit Bart. & alij communiter, in l. sciendum, in 1. quęst. ff. de uerbor. oblig. & propterea non esset opus apponere uerba sequentia, sed tamen ad omnem ambiguitatem, ut suprà dictum fuit, super uerbo pręcedenti, abigendam, debent apponi, de quo ętiam dicetur infrà, Clausula. 33. glos. 11.

Vt infra stipulantibus.

GLOSSA QVINTA.

De stipulatione plura infrà, suo loco dicentur.

Et se facturos, & curaturos.

SVMMARIA.

1 *Promittens se facturum & curaturum factum suum promittere censetur.*

Promittens facturum, et curaturum quòd alius ratificabit, debet obseruare promissa, & potest cogi pracisè ad faciendum ratificari, alias tene tur ad interesse partis, & si non interfuit partis, promittens tenetur in nihilo.

Declara ut hic.

2 *Promittens se facturum & curaturum, quòd alius ratificabit, si fecit omnem conatum, & quantum in se fuit curauit, quòd ille ratificaret, & id obtinere non potuit, secundum communem, & magis communem sententiam, & secundum quam fuit iudicatum, liberatur, etiam si iuramentum interuenerit.*

Clausulæ tamen sunt inuenta ad effugiendam communem Doctorum opinionem remissiuè.

GLOSSA SEXTA.

Haec Clausula introducta est, ad hoc, ut quis promittendo factum alienũ, obligetur: quia ex quo se facturum & curaturum promittit, factum suum promittere censetur, d. §. si quis alium, in fine, Instit. de inutili stipulat. ut suprà dictũ fuit, super uerbo, & pro quo de rato. Vnde est aduertendum, quod promittens se facturum, & curaturum, quod alius ratificabit, debet obseruare promissa, & potest
1 cogi præcisè† ad faciendũ ratificari, ut tradit Bertrand. cons. 345. 2. p. priorum, aliàs tenetur ad interesse, parti cui promisit, ut latè tradit Dec. cons. 2. Bertran. cõs. 80. 2. parte priorũ, in fine, & sequitur Paris. cons. 109. nu. 16. lib. 1. & cons. 111. in fine, lib. 4. & cõs. 33. nu. 62. in 1. vndè si non interfit partis, promittẽs tenetur in nihilo, ut ipsemet tradit ibi, nu. 63. & ante cũ Bald. cons. 101. Nobiles, 2. dubio, nu. 3. 3. vol. Cast. cons. 115. 2. dubio, nu. 2. & cons. 99. 2. dubio, 1. vol. & Socin. cons. 253. col. pen. 2. vol. & Marãtha disputatione 7. in fi. vel tenetur ad pęnã conuentionalẽ, si pęna est promissa, ut per Doct. in locis infrà allegandis, & mediũ concludendi est, q̃ ipse promissor non curauit ut ratificaretur contractus, vel fieret q̃ nomine alieno promisit, ut not. declarat Bart. in l. inter stipulantem, in princ. 1. col. ff. de verb. oblig. & Aret. in §. si quis alium, Inst. de inut. stipul. & Alciat. in l. 4. §. Cato, nu. 139. de verb. oblig. & si non constat quod fuerit in mora faciendi, & curandi, non tenetur Dec. cons. 107. ad finem.

Sed quid si promittens fecit oẽm conatũ, & quantum in se fuit, curauit, quod talis quẽ ratificaturum uel aliud facturũ promisit, ratificaret, uel faceret, & tñ obtinere nõ potuit,
2 an propterea à † pęna vel interesse sit liberatus, ita quod à parte inquietari non possit? & Feder. cons. 122. Martinus, quod cõsilium est positum & inter cons. Bar. sub nu. 236. tenet excusandum esse; quod et procedit, si Iuramentum interuenerit, glos. But. & Abb. in c. ex litteris, & glos. in c. sicut, de sponsal. idẽ tenent But. & Abb. in c. gemma, eo. tit. Aret. cõs. 143. Ex facto proponitur. Abb. cons. 90. Circa primum dubiũ, lib. 1. Felin. post Abb. in c. ex rescripto, de Iureiur. & hanc opin. sequuntur oẽs repetẽtes in l. 4. §. Cato, in 9. oppositione Bart. de verb. obl. ubi Crot. 2. lectura, nu. 21. dicit cõem, & Horman. nu. 521. dicit magis communem, & etiam cõem dicit ibi Alciat. nu. 129. sm quam pluries fuisse iudicatum dicit Afflic. decis. Neap. 295. Magnificus Troilus, & quam sequitur Dec. cõs. 313. & in l. impossibilium, ubi et Cagnol. de reg. iur. & Paris. in cons. 109. in prin. & cons. 110. nu. 26. & cons. 117. in princ. 1. vol. licèt contra eã tenuerit Aret. in l. si ità stipulatus, §. possum, de uerb. oblig. & Ias. in l. stipulatio ista, in princ. 4. col. ff. eod. Socin. cons. 288. 5. q. & Bertrand. cons. 214. nu. 5. 3. parte nouissimorũ, duplicato cons. 309. eadem parte; sed non esset recedẽdum ab opin. hac cõi; Vndè quia pars promittens de facili poterit eludere contrahentem, fingendo facere conatũ ut is pro quo de rato promissum est cõuenta ratificiet, & tñ ille noluerit hoc adimplere, inuentæ sunt Clausulæ, de quibus infrà, ex quibus effugiatur communis opin. Doct. de qua suprà, & promittens oĩno teneatur, & 1. hęc,

Ita &

Ita & taliter cum effectu.

SVMMARIA.

1 *Promittens se facturum & curaturum ità, & taliter, cum effectu, conatus non sufficit, sed omnino aut debet fieri ratificatio, & impleri promissa, aut pœna solui secundum uerıorem opin.*

2 *Verbum cum effectu tollit fictionem & fraudes, & importat quòd realiter, non uerbo fiat,*

GLOSSA SEPTIMA.

Aec Clausula, operatur quòd conatus non sufficit, sed omnino aut debet fieri † ratificatio, & debent impleri promissa, aut pœna solui, ut tradit Aretin. in d. §. possum, 2. col. quē sequitur Dec. in l. fi. §. fi. nu. 11. ff. si cert. pet. & Ruin. in d. §. Cato, 9. oppositione licet limitet procedere in promissione extraiudiciali, quod nō admittunt Modernior. ibi, & idem sequuntur Horman, & Crot. 2. lect. & Alciat. ibi, ubi dicit Alciat. num. 131. negari non posse, quin hoc importet, ut talis sic promittens teneatur ad interesse; & idem tenet idem Alciat. in l. quod te, super uerbo in potestate sua, ff. si cert. pet. & uidetur huic opinio. adherere Bertrand. dicto cons. 214. allegando Aret. in dicto §. possum, & uidetur etiam sequi Dec. in cons. 323. 2. col. vbi allegat eundem Aretin. & expressè est sequutus in cons. 325. 1. col. & cons. 401. 2. col. pro quo facit, quia illud uerbum, cum effectu, tollit fictionem, & fraudes glos. pen. in Clem. 1. de Dec. & importat, qđ realiter non uerbo fiat, ut probatur in Extrauag. Io. XXII. Suscepti, & sequitur Socin. Cons. 44. in prin. & cum hac transit Aldobrandinus in addit. ad Horman. & sequitur Ripa, in l. quod te, nu. 47. ff. si cert. pet. Capic. decis. 93. nu. 8. & hanc opinion. veriorem dicit Did. Hispan. in repet. cap. quamuis, de pact. in 6. 2. part. §. 5. num. 6.

Contrarium tamen, scilicet hanc Clausulam non sufficere, ut etiam non excusetur promittens, tenet Aret. dicto consil. 143. & Dec. consil. 213. 3. col. & in dicta l. impossibilium, Lancel. Galiaula, in Repet. dicti §. Cato, num. 52. circa finem, & Paris. latissimè, & vehementer instans, in dicto consil. 110. num. 42. & sequent. ubi plenissimè examinat. & Ruin. consil. 67. in 4. volum. nume. 9. & in fine, ubi dicit, quod aliàs legendo ad adducta in dicto consilio non animaduertit, & tunc maturius cogitans, ità sensit; Non puto tamen à prima opinione recedendum, tamquam communiori in practica, cum solum Galiau. & Par. hanc teneant. Aret. & Ruin. & Dec. sint contrarij, nec standum est Dec. ut Paris. tenet, quia hoc tenet consulendo, illud legendo, quia & hoc tenuit consulendo ut supra ostensum est. Sed ad cautelam, & ut omnes cessent amaritudines, addendæ etiam sunt sequentes Clausulæ 13. nam quando constat de mente ex uerbis expressis omnino tenetur promittens. Did. loco præallegaro, qui dubitat an sat sit addere dicta uerba, cum effectu.

Omnibus iuris, & facti exceptione ac difficultate, & impossibilitate cessantibus.

SVMMARIA.

1 *Clausula, omnibus iuris, & facti exceptione ac difficultate, & impossibilitate cessantibus, plurimum operatur, sed ad cautelam alia etiam est iungenda.*

GLOSSA OCTAVA.

Aec Clausula ad euitandum difficultates solet apponi per prudentes notarios, ut dicit Horman. d. §. Cato, nu. 528. Et idem tenet Socin. in dicto cons. 288. 5. quæst. versiculo, 1 tertio procedere, † ut euitetur dicta communis opin. quando est tantum apposita Clausule omni Iuris uel facti exceptione, & cauillatione remotis. Et idem Crot. d. §. Cato, in fine nona oppositione, si sit renunciatum omni legum auxilio, sed tamen eam non admittit Paris. d. cons. 110. vbi omnibus respondet. Vnde ut etiam remoueatur difficultas Dec. consuluit in d. cons. suo 323. col. fin. etiam addendam esse Clausulam infrascriptam uidelicet.

Ita quod faciendo possibilia, non excusentur, sed omnino teneantur non obstante quod non essent in mora nisi præcisè effectus rationis sequatur.

SVMMARIA.

Promittens se facturum, & curaturum cum clausula, quòd etiam faciendo possibilia non excusetur, nim habet, quidquid dixerint aliqui, tenentes, quòd immo clausula illa, Non obstante, si faceret possibilia, excusaretur.

GLOS-

GLOSSA NONA.

1 Sed etiam tali casu † non sufficere dicit uidisse bis iudicari Afflict. decis. 295. vbi erat promissum cum tali Clausula, quod etiam faciendo possibilia non excusaretur promittens; & hoc sequitur Paris. cons. 110. num. 42. & Gram. quæst. sua 2. impressa post decisiones suas; sed tamen durum esset recedere ab opinion. Dec. quam etiam sequitur Cagnol. dict. l. impossibilium, vbi dicit ita uidisse iudicari in causis arduis, & idem in l. semper qui non prohibet, ad fin. eod. pro quo faciunt quæ dicentur super sequenti Clausula, quando quis aliàs promittit de suo, quam etiam tenet post longam discussionem Marantha in sua 8. disputatione nu. 20. 23. & sequent.

Aliàs de suo proprio ęre teneantur.

SVMMARIA.

1 *Promittens se facturum & curaturum quòd alius ratificabit, non excusatur etiam si fecerit possibilia, quando ultrà clausulam illam promissionis ulterius progressus est promittens, adijciendo quòd alias de suo proprio ære teneri vult, secundum ueriorem opin.*

2 *Promittens infrà certum temporis spacium aliquem ratificaturum cum clausula quòd alias intendit de suo teneri, licet post terminum de suo teneatur, tenetur tamen etiam elapso termino, ad faciendum ratificari.*

3 *Aeris appellatione nedum pecunia sed omnes facultates patrimonium, & bona omnia comprehenduntur.*

4 *Promittens non offendere in ære uel in persona, incidit in pœnam si parti furtum fecerit.*

GLOSSA DECIMA.

Quando est promissum hoc modo, uel quod promissor promittet cō seruare indemnem alteram partem contrahentem, & tunc uidetur, quod omnino cesset omnis difficultas, & non procedat dicta communis opin. suprà al
1 legata, quia † tali casu non sufficit quod factum fuerit possibile per promittentem, sed tenetur in casu non ratificationis ad interesse, uel ad pęnam si est apposita, ita Socin. tenet, d. cons. 288. 5. q. uers. tertio principaliter, & sequitur Dec. d. l. fin. §. fi. nu. 11. si cert. pet. & idem admittit Dec. d. cons. 313. col. fin. & sequitur d. cons. 323. & idem in cōs. 439. col. fi. & in d. l. impossibilium, ubi etiam Cagnol. idem Dec. cons. 325. 1. col. & hanc opin. tam quam ueriorem sequitur Paris. cons. 16. nu. 122. 2. vol. licèt cum quadam distinctione, & eam indistinctè tenet dicto cons. 109. 1. vol. fere per totum, maximè num. 31. & in cons. 76. 3. vol. & Crauet. cons. 272. num. 13.

2 Et est sciendum, quod licèt quis promiserit infrà certum temporis spacium aliquem ratificaturum ut supra, cum hac Clausula, quod aliàs intendit de suo teneri, licèt post terminum de suo teneatur & sic purificetur obligatio, tamen non est quin etiam teneatur ad faciendum ratificari post terminum cum quem promisit, ità Corn. cons. 62. col. fin. lib. 3.

3 Verbum, æs, comprehendit nedum pecuniam tantum, sed omnes facultates, & patrimonium, ac bona omnia, ut tradit Alciat. in procem. ante Rubricā de uerb. signifi. pag. 2. & in l. cedere diem, §. æs alienum, ff. eod. & pro hoc facit quod not. Bart. in l. licitatio, §. quod illicitè, col. 1. de public. &
4 vectig. quod † promittens non offendere in ære, uel in persona, incidit in pęnam si parti furtum fecerit.

Quod prædictus Iacobus ad omnem instantiam & requisitionem infrascriptorum emptorum.

SVMMARIA.

1 *Promittens nullo apposito tempore & sic pure, tenetur absq; alia interpellatione, quamprimum potest promissa adimplere, alias dicitur morosus secundum crebriorem sententiam.*

Contrarium tamen alij senserunt, quorum opinio fortasse verior est in puncto iuris, sed prima seruatur in practica.

Ratificatio est fienda quamprimum scit ille qui ratificare debet, aliàs tacendo censetur improbare si sit factum sibi nociuum.

Promittens ad certum tempus, elapso tempore constituitur in mora sine alia interpellatione, etiam si fuerit apposita clausula illa ad omnem requisitionem.

Dies pro homine interpellat.

Promittens ad tempus incertum non constituitur in mora, sine interpellatione.

Fallit tamen ut hic.

Promittentibus de rato ambobus partibus contrahentium, pœna non potest committi contra unum ex ipsis contrahentibus, nisi agere volens ad pœnam, prius ratificauerit, vel ratificare fecerit.

Pro-

Promittens aliquem ratificaturum, si ante morã decedat is qui ratificare debebat, liberatur.

2 *Promittens de rato pro aliquo minore, non tenetur ipsum ratificari facere, nisi tunc demum cum ad legitimam ætatem peruenerit, secundum ueriorem sententiam, & ratio.*

3 *Promittens de rato pro minore, si minor ratificauit & postea per restitutionem in integrum vult contrauenire, non tenetur.*

Agens ex contractu quem promisit alium ratificaturum, repellitur non facta ratificatione, maximè ante moram,

GLOSSA VNDECIMA.

SEd quæritur, nũquid interpellatio sit necessaria ad hoc ut quis constituatur in mora? in quo est distin
1 guendum 1 † quod aut nullum est appositum tempus ratificationi faciendæ, & tunc quamprimum pôt, debet promissor per eum promissa adimplere, nec est opus alia in terpellatione, ut constituatur in mora, ut tenet Bald. in cap. ad hæc, in tit. hic finitur lex Corradi, quem sequitur Aret. in l. si ex legati causa, de verbor. oblig. & in d. §. possum, & dicto cons. 143. col. 4. Felin. in d. c. ex rescripto, nu. 18. in fine. Alex. Ias. & Alciat. in d. l. quod te, si cert. pet. & ibi Alciat. dicit hanc esse communẽ, quam etiam sequitur Crot. d. nu. 21. uers. tertio argumento: & secundum hanc opinion. refert D. Siluest. Aldobrad. in addi. ad Horman. in d. §. Cato, nu. 511. fuisse consultum per plures Iuris consultos Florentinos, quod tenet Ruin. cons. 132. num. 2. 1. vol. 136. nu. 9. 5. vol. 42. nu. 2. eod. 42. nu. 26. 1. vol. idem Bald. cons. 112. Præmisso, col. 3. nu. 2. in 3. Alex. cons. 147. in princ. 7. vol. & Gozád. dicens communem, cons. 27. nu. 10. Viui. qui dicit communem opin. 255. Promittens, in 1. par. suarum commun. opinion. pro quo facit quod dicit Corn. in cons. 247. col. 3. vers. Accedit, vol. 4. quod ratificatio est faciẽda quamprimum scit ille qui ratificare debet, alias tacendo censetur improbare si sit factum sibi nociuum, & sequitur Paris. d. cons. 109. nu. 17.

Contrarium tamen tenet Aretin. consil. 72. Præsupponitur in facto, col. penult. nu. 7. & Dec. in d. l. quod te, ubi dicit fuisse consultum, & iudicatum in causa magni ponderis, contra decisionem Baldi, nu. 12. & idem tenet Dec. in d. cons. 2. 2. col. & cum eo transit Horman. d. nu. 511. & Cagnol. sequitur d. l. semper, qui non prohibet, nu. 29. & Rub. Alex. in Repet. §. mone, l. non solum, ff. de noui operis nunc. num. 695. & sequent. & Ant. Gab. li. 3. suarum Conclusionum, tit. de solut. Conclusione 9. nu. 31. & sequent. & Menoch. cons. 279. num. 61. & seq. in 3. & uidetur etiam hoc sentire Corn. cons. 40. col. 2. lib. 2. & propterea Paris. noluit intrare hãc difficultatem, dicto cons. 109. nu. 24. sed putarem in practica durum esse recedere à prima crebriori sententia, quam etiam dicit cõmunẽ Ripa, in d. §. Cat. n. 59. licèt fortè hæc secũda, in puncto Iuris uerior uideri posset; primam etiam reprobat multis rationibus Bauer. in tract. de mora, secunda parte 10. limitat. num. 17.

Aut est appositum certum tempus præfixum, ut infrà tempus Mensis, & tunc elapso tempore constituitur in mora, quandoquidem, dies pro homine interpellat, l. magnã, C. de commit. & contrahen. stipul. & c. fin. loc. cum similibus, etiam si fuerit apposita illa Clausula, Ad omnem requisitionem de qua suprà, ità Socin. d. cons. 288. 4. quæstio. quicquid teneat Dec. d. cons. 2. aliter loquẽs, contra quem tenet Horman. d. §. Cato. nu. 515. Aut tẽpus incertum, ut cum ad ætatem peruenerit legitimam, & tunc exigitur interpellatio, aliàs promittens non constituitur in mora, Cin. Bald. & Salic. d. l. magnam, circa princip. Dec. d. cons. 2. num. 5. & 6. & d. cons. 333. 2. col. Cagnol. in l. semper qui non prohibet, nu. 29. de reg. iur. quod fallit, nisi fuerit additum tempus aliquod præcisum post dictam ætatem, ut quia dictum fuerit, quod teneatur ratificari facere, cum fuerit ætatis annorum 18. infrà mensem finito dicto tempore. Ita Socin. dicto consil. 288. 4. quæstio.

Illud autem est sciendum, quod quando ambæ partes inuicem promittunt pro alijs de rato, pœna non potest commi ti contra alteram, nisi primo aduersa pars ratificauerit, vel ratificari fecerit, ita Corn. cons. 40. col. 2. libro 2.

Si tamen quis promisit aliquem ratificaturum, & ante moram decedat ratificator debens, liberatur promissor. Abb. præal. cõs. 90. circa 1. lib. 1. Marantha, d. 7. quæst. nu. 24.

Quid si fuit promissum de rato, pro aliquo minore, an promittẽs teneatur ante per
2 fectam ætatem ipsum ratificari † facere? Bal. in l. eum maritum, arg. illius text. C. de solut. tenet censeri promissum ipsum ratificaturum, cum erit legitimæ ætatis, & idem tenet in l. si procurator, ad fin. ff. de cond. indebit. sed Ias. ibi tenet contrarium, quia minor potest etiam minori ætate durante cum authoritate tutoris, uel curatoris ratum habere, ut per Bartol. & alios ibi, puto opinion. Baldi veriorem, quia quando quis promittit de rato pro aliquo minore, videtur promittere ut

tere vt ita fiat legitimè ratificatio, quod ratificans cõtrauenire nõ possit, & ita videtur intellexisse Bald. in d. l. si procurator, sed ratificatio quæ fit per minorem effectũ maiorem, tunc omninò est firma, quia non potest contrauenire vt l. 1. & 2. C. si maior fact. ratum hab. ubi not. ergo de eadem videtur promissum, et cum Bald. tenet etiam Horman. in d. §. Cato, nu. 517. & Cagnol. in l. semper qui non prohibet, nu. 28. de reg. iur. Ad tollendas igitur dubitationes, benè erit apponi facere, quod promissor teneatur minorẽ, etiam durante minori ætate legitimè ratificari facere.

3 Sed nũquid si † promissum sit de rato pro minore, & ipse contractũ ratificet possit minor ipse ratione minoris ætatis obtenta in integr. restitutione, cõtrauenire, & promittẽs pro eo in aliquo non teneatur: dicẽdum est, quod sic, text. est & ibi not. Bart. & Paul. de Cast. in l. cum minor, in princ. rẽ rat. haberi, & hoc etiam tenere videtur Bald. in consil. 225. Verba dicunt, 2. vol. & Socin. cõsi. 159. in fine, & propterea opus est quod promissor promittat tã de rato pro minore, quam quod minor non ueniet contra ratione ætatis, nec petet restitutionem, ut not. in d. l. cũ

4 minor, & p Hormã. d. §. Cato, nu. 518 † ille verò qui agit ex contractu, non facta ratione per eum pro quo ipse de rato promisit, non videtur agere posse, maximè si sit in mora, vt uidetur de mẽte Cor. in d. consi. 40. & expressius id firmat in cons. 245. 4. uol. ad quod etiam uide Paris. consi. 33. num. 57. 1. uol. & idem trad. Gram. dec. 101. nu. 55.

Ratificabit.

S V M M A R I A.

1 *Ratificatio tribus modis per minorem, duobus per maiorem fieri potest.*

Ratificatio ad hoc vt facta comprobetur debet taliter factum probari quod ostendatur citra ratificationem fieri non potuisse.

Ratificatio retrotrahitur, et mandato comparatur.

Ratificans venditionem suo nomine factam obligatur ac si a principio ipse vendidisset, quod declara vt hic.

Ratificans facit actum suum.

2 *Ratificans aliquem cõtractum debet habere plenam scientiam, & notitiam ipsius, quia alias si ignoraret, ratificatio non valeret.*

Ratificatio etiam per absentem potest fieri.

Ratificatio exigit eandem solemnitatem qua requiritur in confectione actus.

Promittens aliquem ratificaturum in Instrumento contenta, intelligitur de licitis, & honestis, non de his quæ, in se dolum habent.

Ratificatio generalis non se extendit ad dologesta, quod vide quomodo, & quibus in casibus procedat.

3 *Promittens etiam medio iuramento aliquem ratificaturum contractum si ostendat eum pro quo promisit fecisse sibi mandatũ ad taliter cõtrahendum, liberatur a promissione.*

GLOSSA XII.

Ratificationis, & ratihabitionis uerbis promiscuè utuntur Doct. nam & eandem habent significationem. Sciendum itaq; est, quod ratificatio facta, seu faciẽda per minorẽ, põt tripliciter fieri, primò, uerbis expressis, secũdo facto, tertio, taciturnitate lõgi temporis,

1 glo. & † Sal. in l. 1. C. si maior fact. ratum habuer. Curt. iun. consi. 50. nu. 9. & Paris. cons. 49. 2. col. lib. 1. facienda uerò per maiorẽ primis duobus modis fieri potest, expresè scilicet uerbis, & tacitè factis, text. est in l. Paulus respondet, ff. rem. rat. hab. quam materiam latè prosequuntur Decius, & Cagnol. in l. semper qui non prohibet, de regul. iur. Et quòd fiat facto, tradit etiam Socin. consi. 220. col. pen. uersic. quartum, & ultimum Dec. consil. 9. num. 34. Crauet. consil. 55. nu. 5. & consi. 159. num. 5. & Paris. consi. 49. nu. 15. & seq. in 1. uol. de quo aliàs erit dicendũ. Et ad hoc ut ex facto ratificatio comprobetur, debet taliter factum probari quod ostendatur citrà rationem fieri non potuisse, ut declarat Crauet. cons. 197. n. 12. & ratihabitio retrotrahitur, & mãdato cõparatur, c. ratihabitionẽ, ubi Din. de reg. iur. in 6. de quo habetur latè per Dec. et Cagnol. in d. l. semper, qui nõ prohibet, & per Felin. in c. sicut, il 2. col. pen. de simon. quod fm fictionẽ introductum est, nõ fm ueritatẽ, ut per Bar. & alios, in l. si quis pro emptore, de usucap. & per supraallegatos in d. l. semper, qui nõ prohibet, undè ratificans uenditionem nomine suo factã obligatur ac si principio uẽdidisset, quia ratihabitione actus dicitur meus. Socin. consil. 158. col. 3. circa princ. 2. uol. Et è contra, emens sibi acquirit, ac si a principio acquisiuisset, quod sine dubio procedit, qñ extrema sunt habilia, ut quia fuit facta tẽpore habili, uel ante ius quæsitum, tertio uel similibus casibus, quia tũc retrotrahitur, ut hr̃ in d. l. semper, qui nõ prohibet, & in d. l. si quis pro emptore, per Dec. cons. 460. & per Crauet. cõs. 5. nu. 17. & Paris. cõs. 12. n. 110. & seq. 2. uol. De quo latius inferius dicet, & dẽt ratificãs aliquem cõtractum, habere plenã scientiam

2 & notitiam ipsius, quia aliàs si ignoraret, ratihabitatio nõ valeret, ut per Cagnol. plures allegantẽ, d. l. semper, nu. 21. Paris. consi. 12. nu. 72. in 2. uol. & cons. 100. nu. 71. 1. uol. Et propterea debet ratificare uolẽti legi Instrumẽtũ cõtractus, quod debet ratificare, ut ualeat ratihabitio. Paul. de Cast. cons. 359. De casu præsenti. Soc. cõs. 251. col. 14. Crauet. d. cõs. 197. col. fi. & Paris. cõs. 47. n. 97. in prin. & ratificans dẽt certificari de qualitate actus ratificãdi, l. fin. C. plus ual. qđ agit, & l. 2. C. de rebus aliẽ. nõ aliẽ. Horman. d. §. Cato, nu. 519. quæ ratificatio põt fieri ẽt per absentẽ, ut p Bart. in l. q. n... §. 1. in fine. ff. rem rat. hab. & tradit. Socin. consi. 158. col. 3. in princ. et eadẽ solẽnitas quæ requiritur in confectione actus, dẽt ẽt interuenire in ratihabitione, ut cõcludit Rom. cõs. 12. Viso facto, col. fin. Aret. cõsi. 128. & seq. Mars. in practi. crimin. §. restat, n. 10. & in Rubr. de probat. nu. 347. & Cagno. d. l. semp, n. 26. sed & sciẽdũ est, qđ si quis aliquẽ promisit contenta in aliquo Instrumento ratificaturum, intelligi debere de licitis, et honestis, nõ de his quę in se dolũ hñt. Socin. cõs. 159. col. pen. nã generalis ratihabitatio non se extẽdit ad dolo gesta, Crauet. consi. 160. nu. 5. Paris. cõs. 100. nu. 71. imò nec ẽt expressa. Curt. iun. cõs. 50. nu. 8. Crauet. d. cons. nu. 4. & Paris. d. cõs. 100. n. 69, licẽt hoc ultimũ in nomine ut in casu Paris. procedat, & in ratihabitione quæ ex tpis lapsu præsumitur, ut in casu Curtij procedete possit; quod tñ uidetur limitãdũ, qñ minor fecisset contractũ, ẽt in quo interuenerit dolus, et postea ipsum solemniter ratificaret, ex interuallo, quia ulterius non poterit allegari dolus, uel nullitas, ut dicit iudicatum fuisse Afflict. decis. Neap. 229. col. 2. 3. dub. & sequr Paris. consi. 96. nu. 75. & seq. in princ.

Illud autem in hac materia nõ omittam,
3 quod si quis† promiserit aliquem ratificaturum contractum ẽt Iuramento, si ostẽdat ipsum pro quo promisit sibi fecisse mandatum ad taliter cõtrahendum, liberatur à promissione ut cõsuluit Aret. cõsi. 100. Longitudo, 1. 22. col. quem sequitur Cur. iun. consi. 63. nu. 7. & uidetur in hoc inclinare Paris. cons. 33. num. 58. in 1. uol. & Tiraq. in tract. de retract. tit. 1. §. 1. glos. 10. nu. 89.

Approbabit.

SVMMARIA.

1 *Si contractus factus est nõie alieno, is cuius nomine factus est, habens ab eo sciẽtiam si de suo præiudicio agitur nõ approbãdo cẽsetur improbare, et cõtrà si de utilitate, limita tamẽ ut hic.*

GLOSSA XIII.

Dicẽt quando contractus factus est nomine alieno, in cuius nomine contractum est, habens de eo sciẽtiam, si de suo præiudicio agitur, non approbando censeatur improbare; si uerò de sui utilitate, approbare censeatur, ut not. glos. & Doct. in l. si absen tis, C. si cert.
1 pet. Bart. in l. q, nu... §. 1. †rẽ rat. hab. Bald. in l. si tutor, col. 1. C. in quibus caus. in integr. rest. nõ est necessaria, Abb. & Felin. c. nonẽ, nu. 19. de præsumpt. Dec. in d. Reg. semper, qui non prohibet, in princ. & in cons. 58. nu. 2. & uidetur sequi Paris. d. cõsi. 33. nu. 59. Ad de Bursat. consi. 119. nu. 1. & 2. Rimin. iun, consi. 6. nu. 72. & 74. tamen, quando ex lege uel conuentione, ut in hoc casu, quis tenetur approbare, non sufficit id tacitè fieri, sed expressè implicitè, et expressis uerbis id fieri debet, uel actus reprobationi contrarij debent interuenire, ita declarat notabilit er Salicet. in d. l. si absentis, pen. columna.

Confirmabit.

SVMMARIA.

1 *Confirmatio est iuris prius quæsiti corroboratio.*
Cõfirmatio propriè est actus ad superiorẽ ptinẽs.
Confirmatio si fiat a pari, vel minore nõ dicitur propriè confirmatio, sed pro simplici approbatione accipitur.
2 *Promittẽs quòd aliquis confirmabit cõtractum debet intelligi quod approbabit, & obseruabit.*
Cõfirmare actũ satis quis dicitur si ipsum seruat
Confirmare est simul firmare.
3 *Confirmatio nõ est actus per se stans, sed dicitur confirma tio quasi cum alio firmatio.*
Confirmatio præsupponit semper aliquod prius esse quod confirmetur.
Cõfirmatio cõmẽsuratur ad illud qđ cõfirmatur.
Cõfirmatio per ignorantiam fieri non censetur.
Confirmans an uideatur de nouo dare, & quãdo confirmatio robur sumat, & de alijs remissiuè.

GLOSSA XIIII.

Confirmatio est iuris prius quæsiti corroboratio, Host. & Goffred. in Summa, titu. de confir. uti. uel
1 inuti. Imo. & Dec. † 1. col. in rub. eiusdem tit. & Dec. in l. more maiorum, nu. 22. ff. de Iurisdom. iud. sequitur Paris. in cõs. 19. nu. 18. 1. uol. per superiorem facta, ut addit Dec. in d. rubr. Nam cõfirmatio propriè est actus ad superiorẽ pertinens, Bal. in l. fin. uersi.

versi.vlterius, not.C.de legib.vbi dicit cõfirmationem esse superioritatis manifestum signum, quod etiam tenet Abbas post Host.in c.1.2.not.de locat.idẽ tenet Host.in c.qualiter, il 2.de elect.& Cardin.in c.licèt, ex contrario, de elect. Felin.sequitur in c.1.in fi. de treug.& pace, & Dec.d.rubr.in prin. Vndè, si fit confirmatio à pari, vel minori, non dr̃ propriè confirmatio, sed pro simplici approbatione accipitur, vt post glos.tradunt Abb. & Felin.in d.c.1.in fine, de treug.& pace, & sequitur Dec. in d. rubr. Et propterea infert
2 Abb.& sequtur Felin.ibi, ꝙ promissio † facta, quod aliquis cõfirmabit contractũ prout in hac specie, debet intelligi qđ approbabit, & obseruabit, quia propria confirmatio non fit nisi per superiorem ut suprà, plus uoluit ibi Dom. & sequtur Felin. qđ si aliquis promisit cõfirmare laudũ, satis dr̃ confirmare, si cõtenta in eo obseruet: quia satis dr̃ quis cõfirmare actũ, si ipsũ seruat, & confirmare est simul firmare. Abb.in c.dudũ, in glos.in verbo, cõfirmari, de decim.& cõfirmatio idem est, qđ cũ alijs firmatio, ut dicit Bald.cons.501.Verba Papę, vol.5.& l.falsus, 2.col.ver.factũ verò,
3 C.de furt.vbi dicit, † ꝙ confirmatio nõ est actus ꝑ se stans, sed dr̃ confirmatio quasi cũ alio firmatio, sequit Dec.d.Rubr.nu.3.nã cõfirmatio sp̃ præsupponit aliquid prius esse, qđ confirmetur. Bald.in l.nominationis, circa fin.ver.conclude, C.de appel.vbi dicit, ꝙ confirmatio cõmensuratur ad illud quod cõfirmatur, & nõ extenditur vltrà quàm actus confirmatus se extendat, quia natura confirmationis est dare robur confirmato, non extendere, Bald.& Paul.de Cast.in l.aduersus, in fi. C. si aduersus rẽ iudic.cũ alijs allegatis per Dec.d.rubr.col.1.ꝙ etiam tenet Crot.in l.1.§.si quis simpliciter, nu.10.1.lect.de verb.oblig. Et confirmatio per ignorantem fieri nõ censetur. Socin.cons.258.col. fi.ver.quarto An autem confirmans videatur de nouo dare, & quando confirmatio robur sumat, & de pluribus alijs similibus qõnibus ad materiam nostram pertinentibus, ut uidendũ est per Dec.in d.rubr. & per Doct.in d. l.more, de Iurisdict.omn.iud.Et per Paris. d.cõs. 19.

Et emologabit.

SVMMARIA.

1 *Homologo verbum Græcum, quod significat confirmo, vel laudo.*
Homologo non emologo legendum.

GLOSSA XV.

Omologabit scribendum est, homologo enim est uerbũ Græcum quod idẽ importat qđ confirmo, uel lau-
1 do, tex.est cũ glos.in l.† ne in arbitris, §.fi.C. de arbit. quod ẽt tenet Goffr.in Summa, de arbit.§.effectus, & Alb.in d.suo ver. Homologo, corruptè igitur scribũt notarij emologabit, & corruptè oẽs Doct.in d.§.fi. legunt emologo, & alibi cõi errore omnes sequuntur, licèt legendum sit homologo, ut suprà, & ità textus nouiter correcti legunt, & ita etiam legit Alciat. homologiam pro ratihabitione, in l. si quis maior, verbo, nullo cogente, ad fin. C.de transaction.

Præsens instrumentum cum omnibus in eo contentis.

SVMMARIA.

1 *In instrumento contineri dicitur id quod legi potest, immò etiam quod tacitè, & præsumptiuè ex eo colligitur, & virtualiter.*
Instrumentum dotis, in quo non adsit stipulatio restitutionis qua à lege interuenisse fingitur, habebit executionem paratam ex forma statuti sicut continens expressam.
2 *Instrumentum dicitur etiam continere id quod virtualiter continet, vt per relationem ad aliud, nam dicitur continere id quod relatum continet.*

GLOSSA XVI.

1 Ontineri in Instrumento† dicitur id, quod legi oculis potest, l.1.vbi Bart.de his quæ in test.delent. Socin. cons.51.2.col. immò etiam quod tacitè, & prẹsumptiuè ex eo colligitur, & virtualiter, vnde instrumentum Dotis in quo nõ adsit stipulatio restitutionis, quę fingitur à lege interuenisse, l.vni. §.1. C. de rei vxor.acti. §.fuerat, Instit.de action.habebit etiam executionem paratam ex forma statuti, sicut continens expressam, Bald. in d.l. vni. §.1.& in §.vbi adhuc, 6.col. C.de iure dot. & in l.ad probationem, la 1. C.de probat.vbi dicit, primum suum consilium super hac materia edidisse, quod tenet Aretin. in dicto §.fuerat, 1.col.licèt Bart.in dicta l.1.ff. de his quæ in test. delent. indecisam reliquerit quæst.quod etiam videtur sequi Ias. num. 18.& sequent. & in d. §. fuerat, & Roman. cons.147. Licèt hæc pars.Alex.in l.Iurisgentium, §.quod ferè, col.finali, de pactis, ubi dicit esset communem, & hanc partem uidetur sequi Felin.capit.translato, secunda col. dę Constitut. licèt ibi Dec. teneat contra-
2 rium; Et † instrumentum dicitur etiam continere, id quod virtualiter continet, ut per relationem ad aliud, nam dicitur continere

id quod relatum continet, l. asse toto, vbi Bart. & alij, de hæred. instit. etiam cum suis omnibus qualitatibus, l. in testamento, de condit. & demo nstr. l. 1. §. 1. vbi Bart. ff. de recept. Et quod ex eo colligitur, & probatur, tam directè, quam indirectè, vndè mandabitur exequutioni pro omnibus tam directè, quàm indirectè contentis. Ant. de Butr. & Abb. per illum text. in c. cum olim, de cens. quod ante eos tenuit Bald. d. l. ad probationem, & sequitur Ias. l. Prætor ait, in princip. circa med. primæ col. de oper. noui nũc. & Felin. dicto c. translato, licèt ibi Dec. teneat contrà, & sequitur etiam Curt. iun. consilio 159. numero octauo.

Etiam.

SVMMARIA.

1 *Etiam, dictio, implicat identitatem, & de eius virtute.*

GLOSSA XVII.

1 HÆc dictio implicat identitatem, l. etiam, soluto matrim. & de sui natura est implicare † casus minus dubitabiles, & ubi non est tanta, uel par ratio, quod uidetur probari ex glos. iuncto tex. in Clem. 2. verbo, Ecclesiæ, de hære. & in l. etiam, & l. fin. C. si tut. vel cur. interuen. quod tradit Alex. cons. 23. Viso processu, col. 2. 5. vol. & sequitur alia adducens Dec. in l. qui se patris, 1. not. C. vnde liber. vbi Curt. iun. idem alia adducit num. 20. licèt Paris. in consil. 46. num. 30. & sequent. 4. vol. alios allegans, teneat implicare, & includere maiora expressis, etiam in materia stricta, & exorbitanti, & quod augeat addendo, vt ibi per eum, nu. 31. vbi allegat Dom. de Sancto Gemin. consil. 125. & 132. de quo etiam sunt videndi Moderniores, in l. 1. ff. de iurisdict. omn. iudic. & Alberic. in Dictionario suo, hoc eod. verbo, vbi latè tractatur de significatione huius dictionis, & ita hic accipitur quod per simile instrumentum fiat ratihabitio.

Per aliud.

SVMMARIA.

1 *Aliud, dictio, implicat, & comprehendit aliquid simile, & diuersum vltra expressum, & alia de materia.*

GLOSSA XVIII.

1 DIctio etiam hęc, aliud, similitudinem implicat, l. si fugitiui, cum glos. communiter approbata, C. de † seru. fugit. Curt. iun. cons. 183. nu. 2. & per Paris. cõs. 158. nu. 18. 4. uol. & comprehendit aliquid simile, & diuersum vltrà expressũ, Alex. cons. 119. Quęritur, col. 2. vol. 2. & Socin. cons. 300. col. 2. vers. tertio principaliter, vol. 2. & Paris. cõs. 92. nu. 5. lib. 1. licèt quandoque impropriè ponatur, ut illud Lucę 22. ducebantur aũt & alij duo nequam, cum eo, vt not. glos. in l. non solum, §. quęritur, uerb. creditores, ff. de procur. & Alber. in Dictionario suo, verbo, alius, vbi ponit de multiplici huius verbi significatione, & quandoque etiam ad dissimilia extẽditur, ut tradit Cur. iun. cons. 38. col. fi. Et per hæc duo uerba, tolluntur ea, quę superius dicta fuere sup. in verbo, Ratificabit, quod ratihabitio potest fieri facto, in principio, & in fine illius, ubi fuit dictum sufficere, fuisse præsens factum mandatum, quia promittens aliter non tenetur facere ratificare actum quẽ promisit; nam quando sic est promissum expressè, cessant omnia illa iura, licèt faciat contra consilium Castr. 95. Considerandum est, in princ. 1. vol. & quod sufficiat tacita, sentit Alex. cons. 127. 1. col. in 5. vol. & expresse Paris. cons. 33. nu. 59. 1. vol. licèt in casibus eorum non fuerint addita hæc verba, & quod non sufficiat nisi fiat ratificatio. Castr. cons. 282. nu. 9. in 1. de quo uide Tiraquel. de retract. in §. 1. glos. 10. num. 68.

Publicum instrumentum.

SVMMARIA.

1 *Instrumentum publicum est illud cui creditur sine alio adminiculo de Iure, siue consuetudine.*
Instrumentum fit solum per notarium.
Scriptura authentica fit etiam ab alio quàm à Notario.

2 *Scriptura authentica differt à publica.*

GLOSSA XIX.

1 INstrumentum publicum est illud, cui creditur sine alio adminiculo, de Iure, §. sed & si instrumenta, & §. † seq. in Authen. de inst. caut. & fide, siue consuetudine, c. cum dilectus, de fide instr. Innoc. in c. 1. eod. tit. Spec. in tit. de instr. edit. §. nunc dicendum, in princ. Bart. in l. si quis ex argentaris, §. fi. initium, in Repet. col. 3. part. quæst. nume. 5. de eden. & solum fit per tabellionem, licèt scriptura authentica non publica, fiat etiam per alios. Innoc.

Innoc. & Bald. nu. 8. in c. 2. de fide instr. & di
2 cit Abb. in d. c. 1. quòd † scriptura publica, in eo differt ab authentica, quod publica est illa, quæ confecta extitit à publica persona, scilicet notario cum solemnitatibus requisitis, authentica verò, quæ per se fidem facit, & quę non exigit aliud adminiculum, quasi ex se authoritatē habens, quod sequuntur Car. & Imola, ac Felin. ibi, in d. c. 1. licèt Dec. ibi approbet diffinitionem utramq; Instrumēti publici, licet Bar. & Abbas uelint, quod cæteræ scripturę authoritate publica authenticę, dicantur etiam publicæ, licet non sint Instrumenta publica, sed quod magis authenticæ quā publicę debeant dici, magis communiter tenent Doct. ibi, Spec. verò d. §. nunc dicendum, ponit sex modos, quibus Instrumentum dicitur publicum, quos non admittunt Doct. in d. c. 1.

Rogandum per publicum notarium.

S V M M A R I A.

1 *Instrumentum ad hoc ut probet necessario fieri debet per tabellionem.*

GLOSSA XX.

1 Notarius † debet rogari de Instrumento, & hoc est vnum de necessarijs requisitis ex extrinseca solemnitate, vt communiter not. Doct. in d. c. 1. & suprà in præludijs dictum fuit in 1. q. in 3. requisito, ex extrinseco. Quis autē sit publicus notarius suo loco dicetur.

Roborandum.

S V M M A R I A.

1 *Roborare, verbum, idem sonat, quod formare seu fortificare.*
Robur debitum suorum membrorum proportionem significat.

GLOSSA XXI.

Idem est quod firmandum, seu fortificandum, & est verbum legale, de quo habetur in c. 1. in fine,
1 de eo qui mitti † in poss. causa rei seru. & in c. 1. de libel. obl. & videtur deductum à nomine robor, seu, robur, quod debitam proportionem omnium suorum membrorum importat, teste Ægidio de regimine principum c. 13. ut refert Alber. in Dictionario suo, uerbo roborari, & habetur in Vocabulario Iuris, uerbo, robur, de quo uerbo meminit Imperator in §. perficiuntur, Instir. de donation.

Cum omnibus, & singulis.

S V M M A R I A.

1 *Cum, dictio, quandoq; pro continuatione quandoq; pro aduerbio, quandoq; pro præpositione ponitur.*

GLOSSA XXII.

1 De ista dictione, cum quę † quandoque ponitur pro Coniunctione, quandoque pro Aduerbio, & qn que pro Præpositione, uidendus est Bar. in l. 1. §. si plures, nu. 5. in repet. de exerci. & de eius significatu, & potentia latè per Albe. in Dictionario suo dicto verbo, & Firman. in suo Repert. etiam uerbo ipso.

Clausulis.

S V M M A R I A.

1 *Clausula est qua periodus à Græcis uocatur, quod idem est quod sententia breuitatem, & conclusionem continens.*
Notarius in dubio censetur rogatus, ut in Instrumento clausulas apponat.
Clausula non apposita an habeantur pro appositis, remissiuè.

GLOSSA XXIII.

Clausula est quam Græci periodon vocant, quod idem est quod sententia breuitatem, & conclusionē cōtinens, secundum Grāmaticos, & scias quòd notarius in dubio censetur ro-
1 gatus ut in Instrumento † Clausulas apponat consuetas, l. fin. vbi Bald. C. de fideiuss. latè Felin. & Dec. in c. cum M. Ferrar. col. 3. & Craue. cons. 11. col. 1. & plures alios allegat Cagno. aliàs allegata l. si librarius, nu. 10. Et an si non sunt appositæ, habeantur pro appositis, uidendus est ibi nu. 50. de quo inferius dicetur.

Capitulis.

S V M M A R I A.

1 *Capitulum accipitur multis modis in Iure de quibus vide hic.*

GLOSSA XXIIII.

Vox hęc, diuersis modis in Iure accipitur, nam quatuor ponunt Canon. post Io. Andr. in c. Capitu-
1 lum Sanctę † Crucis, de Rescriptis, vbi Abbas, 1. not. ponit Carmen de huius dictionis significatu scilicet.

Distinguit, minuit, locat, & collectio fertur. Nam quandoque ponitur ut distinguat materiam à materia, & tūc dicuntur capitula, seu compilationes, ut dicimus de Decretalibus, quæ c. nuncupantur, quandoque stat diminutiuè, quia potest dici Capitulum quasi paruū caput, quandoque stat pro loco Capitulari, ubi Canonici congregantur, & quandoque pro collectione, seu collegio ipso; In casu isto potest igitur capi primo modo, ut scilicet intelligatur de capitulis distinguentibus unam materiam ab alia, prout intelligit Bart. in l. Aurelius, §. idem quæsijt, de liber. leg. de uno facto cum suis qualitatibus, vbi tractat quando dicatur vnum capitulum vel plura, quæ est alta, & profunda materia, à re nostra satis impertinens; vel potest accipi alio modo, ut declarat Alciat. in l. de cubiculis, ad fi. C. de priuil. eorum qui in sacr. palan. milit. lib. 12. scilicet, pro particula opusculi, l. 1. ff. de testam. mil. & sic intelligemus hoc sensu esse promissam ratihabitionem faciendam cum omnibus etiam particulis seu articulis instrumento cuilibet adscribi, & addi solitis.

Cautelis.

SVMMARIA.

1 *Cautela vnde dicatur, & quot modis sumatur. Cautela abundans non nocet.*

2 *Cautela laudabilis est, in qua totum ratio agit, & furor sibi nihil vendicat.*

3 *Cautela quæ ità vulgariter appellantur sunt potius captiones.*

4 *Aduocatus, & causidicus est in nulla consideratione si non est cautelosus.*

5 *Promittens quòd altus ratificabit etiam per aliud publicum instrumentum cum omnibus cautelis, numquid teneatur curare vt ratificare debens caueat cum fideiussore uel aliter.*

GLOSSA XXV.

Autela, à cautione, quę idem quod securitas importat, dimutiuū est, 1 & aliquādo pro securitate † ipsa accipitur, & idem est, quod cautio, l. si debitori, ibi, cum competenti cautela, ff. de iud. & eo sensu potest accipi in rubrica in Authen. de Instrum. caut. & fide coll. 6. & in Authen. de mand. princ. §. neque aūt homicidis, Collat. 13. hinc dicimus abundantē cautelam non nocere, l. testam. C. de test. de quo suprà dictum fuit; aliqñ accipitur pro prouidentia, & remedio, seu consilio, & ità accipitur 39. distinctione, c. Petrus, et 63. dist. c. quāto, & in c. Maxi. q. 3. vbi dicitur, † quod lau- 2 dabilis est cautela, in qua totum ratio agit, & furor sibi nihil vendicat, & hoc sensu potest etiam accipi quod suprądictum est de abundanti cautela, ut supra intelligatur de abundanti prouidentia; accipitur etiam alijs significatibus, ut ex Dictionario Alber. d. uerbo, 3 cernere est; Cæterum, † quia omnes cautelæ quæ per Doctor. traduntur, de quibus alta extant volumina, magis ad proximum & capiēdū, & inuolendū uidētur inductæ, & passim in malam partē uertuntur, captiones magis dicendæ sunt, ut Alcia. existimat in libro Prętermissorū 1. ver. cautela, ubi dicit, dictionem hanc non omnino barbarā esse, licèt captionem elegātius dicamus, quod intelligo, cum de cautelis his quę in malam partē sunt inuentæ, & receptę sermo habetur, nam uerbū captio, pro dolo, & deceptione, & actu ipso capiendi, & decipiēdi accipitur, l. quoties nihil, ubi Cagnol. in prin. declarat, ff. de reg. iur. secùs si de cautela simpliciter loquamur, quæ in bonā partē accipitur, ut in iuribus suprà adductis, de illis primis pulchrè scribit Budę in annotationibus suis, in l. j. de Iust. & Iure, pag. 7. uafricies. i. calliditates, et astutias meras, & cōmentitia uerborum aucupia, esse simplicitati vulgari, & probitati Ciuili sæpe numero imponentia, & Iudicibus interdum inextricabilia optimo Iure persepè captiosa. Licet enim Doct. quāplures, tales cautelas, seu remedia scripta reliquerint, ut homines cauerent, ne deciperētur in negocijs, tamen natura hominis praua eis abutitur, & in malam partem decipiendo seruato, & profectò 4 tēporibus istis aduocatus, † uel Causidicus, seu simplex Iurista, in nulla est cōsideratione nisi sit cautelosus & plenus hmōi cautelis, & captionibus, seu calliditatibus, & astutijs.

Sed quid importat hoc verbum in loco 5 hoc, nunquid promittens † teneatur curare ut ratificare debens, caueat cum fideiussore, uel aliter, & Bald. decidit quod non, in l. exequutorem, col. 5. ver. item cautio, nu. 17. C. de execu. rei Iudic. per text. in l. sancimus, C. de uerb. signif. licèt ibi loquatur Imperator. de uerbo cautio, non de uerbo cautela, secùs si adderetur uerbum, idonea, uel alia uerba, de quibus per Doctor. d. l. sancimus, de quo etiam inferius dicemus.

Promissionibus.

SVMMARIA.

1 *Promißio differt à dicto, & quomodo, & qualiter differat à pollicitatione.*

2 *Promißio acceptata transit in pactum.*

3 *Promißio præcedēte interrogatione est stipulatio.*

4 *Promitto uerbum potest deseruire pollicitationi, pacto, & stipulationi.*

Consti-

5 *Constitutum quid sit.*
6 *Promittere, verbum differt an ponatur in scriptura, an viua voce proferatur.*

GLOSSA XXVI.

1 Promissio differt à dicto, quia dictũ accipimus quod uerbo tenus pronunciatum est, nudoque † sermone finitur: promissio uerò pollicitationem, pactum, & stipulationem importare potest, l. sciẽdum, §. dictum, ff. de ędil. edic. vbi ponuntur exempla: nam si dico aliquid in contractu, nulla præcedente interrogatione, nullaque subsequente acceptatione, tunc remanet dictum: & isto modo differt à promisso; si verò promitto aliquid offerendo, tunc dicitur pollicitatio, l. pactum, §. 1. ff. de pollic. tradũt Doct. in Rub. de verb. obligat, & de pollicitatione: unde dicta trad. Alcia. c.
2 1. Pareg. Iur. lib. 1. sed si † promissio acceptetur, tũc transit in pactum, quod est duorum, pluriumue in idem placitum consensus, l. 1. in princ. ff. de pact. & not. Doct. in d. rub. de
3 verb. obl. † sed si interrogatione præcedente promittam aliquid, tunc est stipulationis cõtractus, de quo Instit. de verb. obl. in prin. &
4 in l. 1. ff. eo. Igitur uerbum promitto, † potest deseruire his tribus, scilicet pollicitationi, pacto, & stipulationi addunt Doctor. in d. Ru-
5 br. de verb. oblig. quartum scilicet † constitutum, quod inducitur, quando quis constituit se soluturum, quod ipse uel alius debet ciuiliter, uel naturaliter, nulla interueniente stipulatione ex quo oritur actio, §. de constituta, Instit. de action. & habetur toto tit. ff. & C. de constit. pecun. & per Doct. in d. Rubrica, & licèt dictum uerbum promissio, possit oĩa
6 supradicta importare, tamen † interest, an in scriptura sit positũ, uel uiua voce prolatum, quia primo casu stipulatione importat, sed q pactum, ut supradictum fuit, tract. præsenti, Clausula uerb. promisit, & tradidit Alciat. in l. sponsio, ff. de uerb. oblig. ubi illud uerbũ sponsionem, solũ stipulationem cõtinere aduersus communem sententiam defendit.

Obligationibus.

SVMMARIA.

1 *Obligationis diffinitio.*

GLOSSA XXVII.

1 Obligatio † est Iuris uinculum, quo necessitate astringimur alicuius soluendę rei, secundum nostrę Ciuitatis Iura, Instit. de obligat. in princ. cætera ad obligationem pertinentia dicentur infrà, in uerbo, obligando.

Renunciationibus, pactis, pœnis, iuramento.

GLOSSA XXVIII.

De Renunciatione dicetur sup Clausula. Et renunciauerunt, de pactis aliquid suprà dictum fuit, in uerbo, promissio, & latius dicetur infrà, in Clausula, Cum pacto, De pena uidebimus in Clausula sub pęna, & de Iuramento in Clausula, Et ad maiorem, quia in illis locis magis conuenit eorũ materiam tractare.

Et solemnitatibus.

SVMMARIA.

1 *Solemnitas est quidquid præcipuum requiritur vltra consensum, & quidquid adijcitur forma Iuris gentium.*
Solemnitas est facere aliquem solemnem actum secundum formam Iuris, & est quid diuersum, & differt à substantia, & forma.
2 *Solemnitas, forma, & substantia, & materia differunt.*
3 *Substantia quid sit generaliter, & quando quid dicatur de substantia.*
4 *Solemnitas duplex instrumenti, & contractus.*
5 *Notarius omittens debitas solemnitates præsumitur in dolo.*
6 *Notarius omittens debitas solemnitates in testamento potest puniri de falso.*
7 *Solemnitas intrinseca, & extrinseca.*
8 *Solemnitas alia grauis, & magna, alia leuis.*
9 *Solemnitas eadem requiritur in mutatione, & additione actus, quæ requiritur in ipsa celebratione, secus in declaratione.*

GLOSSA XXIX.

1 Solemnitas est, quidquid pręcipuũ requiritur ultra consensũ, & quicquid adijcitur formatione † Iuris gentiũ, ſm Bald. in l. & in Epistola, ult. q. C. de fideicõ. & est actus indiuisibilis ſm eundẽ, in l. sequen. & dicit idem Bal. in l. prolatã, 2. col. nu. 7. C. de sent. qđ solemnitas est facere aliquem solemnem actum ſm formam iuris, & solemnitas est quid diuersum, & differt à substantia & forma ut declarat Innoc. in c. quod sicut, in 2. col. de elect. et Bald. clarius in l. 1. 2. col. in repet. nu. 4. C. de sacrosanct. Eccles. vbi dicit, quod licèt promiscuè utamur his uerbis, tamen differunt:
2 quia aliud † est forma, aliud solemnitas, & aliud substantia, formæ est exemplum unus contextus in testamento, interrogatio &

reſponſio in ſtipulatione. Solemnitatis exē-
pla ſunt, teſtiū adhibitio, rogatio, ſcriptura,
& ſimilia requiſita; Subſtantia eſt ipſa diſpo-
ſitio, & ipſa res, i. rei eſſentia, l. obligationū
ſubſtantia, ff. de act. & oblig. & alibi diſtin-
guendo declarat ipſemet Bald. in l. etiam, 1.
col. C. de execu. rei iudic. quod ſubſtantia eſt
id, quā primum res aliquid eſt, natura, quam
primū res talis eſt, ſolemnitas quā primū ſo-
lemnis eſt, & id quamprimū deducitur ad eſ-
ſe, uel ad naturā eſſe, ſubſtantia ponit rem in
quidditate, natura in qualitate, & directa ſo-
lemnitas eſt quidā modus circa ipſa, & Bal.
in locis præallegatis, ſequuntur Alex. in l. de
pupillo, §. qui nunciat, col. fi. ff. de noui oper.
nunc. & Fel. in c. 1. nu. 6. de fide inſtr. ſed Alc.
in l. mulieris, verbo, forma, ff. de verb. ſignif.
non omnino recedens à dicta declaratione,
dicit, quod materia, ſubſtantia, forma, & ſo-
lemnitas ſimul differunt. Materia eſt unde
quid conficitur, ut in ſcipho metallum, in cō-
tractu conſenſus. Subſtantia eſt, per quam
materia in certam ſpeciem deducitur, ut in
uaſibus, uel ueſtibus, artificiū, in emptionis
contractu precium. Forma eſt, quæ certæ illi
ſpecici nomen dat, in iuribus verò pro forma
id requiri dicitur, quod ordinem reſpiciet, ut
in ſtipulatione, quod præcedat interrogatio,
& incontinenti reſponſio ſequatur. Solemni-
tas actui perfecto extrinſecus accedit, ut au-
thoritas tutoris in cauſa pupillorum, agnato-
rum conſenſus in mulierum contractibus;
licèt Doct. quandoque promiſcuè accipiant,
in l. in venditionibus, de contrahenda empt.
3 Subſtantia † generaliter diffinitur, quæ ad rei
eſſentiam neceſſariò requiritur, quapropter
materiam, formam, ſolemnitatemque com-
prehendit. De ſubſtantia etiam quod quin-
que modis accipiatur, ponit Bald. in l. ſi ex
precio, in fine, C. ſi cert. pet. Quando autem
ſolemnitas dicatur de ſubſtantia, ponit idem
Bald. in l. penult. C. de dotis promiſ. ubi di-
cit, quod quando ſolemnitas exigitur, qua
non adhibita, obligatio naturalis non ori-
tur, illa ſolemnitas dicitur de ſubſtantia: ſi
uerò eſt alia ſolemnitas, qua non interueniē-
te, nihilominus oritur obligatio naturalis,
tunc non dicitur de ſubſtantia, ſicut eſt ſo-
lemnitas numeri teſtium, tutoris authoritas,
præſentia coniunctorum ex forma ſtatuti ne-
ceſſariorum, & dicit ità debere intelligi di-
ctam l. obligationum ſubſtantia; Et eſt ſcien-
4 dum, † quod duplex eſt ſolemnitas, vna in-
ſtrumentum, altera contractus, prima reſpi-
cit Notarium, ſecunda Partes, ſecūdum Bar.
in l. ſi quis legatum, 2. col. ff. ad l. Cor. de falſ.
5 vndè † notarius omittens ſolemnitates ad
eius officiū pertinētes, de quibus habetur in
l. ſi librarius, per Bart. & Modern. ff. de reg.
Iur. de quo ſuprà dictum fuit, præſumitur in
dolo, quia mala fides præſumitur interueniſ-
ſe, quando ſolemnitas eſt omiſſa, & ordo de-
bitus non eſt ſeruatus, l. 1. vbi Bart. C. de fi-
6 de Inſtr. & ſi hoc † contingat in teſtamento,
poterit puniri de falſo, l. iubemus, C. de te-
ſtam. quod etiam in caſu ſpeciali l. nulli, ubi
Bart. C. de numer. libro 12. procedit, in cæ-
teris non, licèt diſſentiat Alciat. in tract. Præ
ſumptionū, tertia Reg. Præſumptione 13. nu.
13. contra quem eſt communis Doct. ſenten-
7 tia, in d. l. iubemus. Præterea, † eſt ſolemni-
tas quædam intrinſeca, quędam extrinſeca;
intrinſeca eſt, quæ ſine prolatorū uerborum
natura non poteſt uerificari, ut eſt in obliga-
tione fideiuſſoria, quæ ſine ſtipulatione non
poteſt intelligi, Inſt. de inut. ſtipulat. §. ſi ſcri-
ptum; Solemnitas extrinſeca eſt, quam uer-
borum prolatio non comprehendit, ut tuto-
ris authoritas, & hæc ultima nō pręſumitur,
prima verò ſic, l. ſciendum, ubi de hoc latè
per Bart. & omnes, ff. de uerbor. obligat. Eſt
8 etiam † ſolemnitas alia grauis, & magna, quę
multum obſtat ſi omittatur, alia leuis, quæ
non habet immutare, nec uiciat actum, ut
not. Doctor. poſt Bart. in l. finali, §. ſi uero
poſtquam, C. de iure deliber. de quo ſuprà di-
ctum fuit in præludijs, in 1. q. 1. requiſito; Ad
9 de etiam, quod eadem † ſolemnitas requiri-
tur in mutatione, & additione actus, quæ re-
quiritur in ipſa celebratione, ſecus in declara
tione: quia qui declarat, nihil noui inducit,
Bart. & alij, in l. hæredes palam, §. 1. ff. de te-
ſtam. latè Marſ. in Rubr. de probat. nu. 345.
Et ſimiliter eadem ſolemnitas requiritur in
reſolutione, & reuocatione, quæ exigitur in
celebratione, not. Bald. & alij, in l. omnium,
C. de teſtam. Marſil. d. rubr. nu. 347. Dec. &
Cagnol. in l. nihil tam naturale, de reg. iur. et
idem in reintegratione actus, plures allegan-
do tradit Marſil. d. nu. 347. Et de ſolemnita-
te quę exigitur, ſimilis in ratificatione actus
ut ibi per eum, de quo ſuprà dictum fuit in
uerbo, Ratificabit, & idem de prorogatione
actus tradit ipſemet loco pręallegato, n. 349.

Quibuſcunque.

S V M M A R I A.

*1 Quibuſcunq́, dictio, eſt apta omnia comprehen-
dere.*
*2 Feudum de ſui natura non tranſit ad hæredes
extraneos, vel ſucceſſores niſi ſit conceſſum pro
quibuſcunq́ hæredibus.*
3 Verbum generale comprehendit inhabiles.

GLOS-

GLOSSA XXX.

VErbum hoc latas habet habenas, & aptum est omnia comprehendere, in tantum, quòd propter ip-
1 sum tenuerit† Bal. in c. Imperialē, in prin. de prohib. feudi alienat. per Feder. &
2 in c. in p̄sentia, de probat. q̄d licet† de natura feudi heredes extranei, vel successores nō admittantur, tamen si sit concessum pro quibuscunque hæredibus, venient etiam extranei, de quo habetur per Modern. in l. quædam, §. nihil, de eden. & in l. Gallus, §. etiam, & ibi Iaf. dicit esse communem, de liber. & posthumis, & in d. c. in præsentia, licèt plerique reprobent, quia huiusmodi etiam verbum generale, restringitur ad habiles, ut latè per Aret. & Socin. in d. §. etiam, & Dec. d. c. in præsentia, sed clarum est, quod tale verbū generale, operatur ut amplict significatum verbi, cui adijcitur & extendat ad latissimum, & faciat cōprehendere in dispositione quæ aliàs non cōprehenderentur, ut latè declarat plura adducendo Mars. in l. vnius, §. cognitiurum, n. 19.
3 cum pluribus sequ. vbi† ostendit etiam comprehendere inhabiles, ff. de quæst. de quo etiam habetur per Alciat. in l. mouentium, ff. de verb. signif. in quib. locis est videndum.

Necessarijs.

SVMMARIA.

1 *Necessaria dicuntur sine quibus dispositio aut perstet, aut deterior reddatur.*
2 *Instrumentum corruit necessarijs omissis.*

GLOSSA XXXI.

1 NEcessaria† dicūtur illa, sine quibus dispositio, aut periret, aut deterior redderetur, arg. l. impensæ, ff.
2 de verb. signif. nam si† necessariæ omittentur, corruit instrumentum. Spec. in §. instrumentum, vers. item generaliter, de instrum. edit.

Et opportunis.

SVMMARIA.

1 *Opportunum quid dicitur quod est aptum et commodum.*

GLOSSA XXXII.

1 OPportuna† verò apta & commoda secundum Grammat. hinc opportunitas, commoditas, de qua habetur in c. cum ex eo, de elect. in 6.

Et in similibus instrumentis.

SVMMARIA.

1 *Similitudo describitur.*
2 *Simile quid sit, & plura de simili remissiuè.*

GLOSSA XXXIII.

SImilitudo teste Boet. super Topica Tull. lib. 4. quem refert Io. Andr. in c. non potest, de† præbend. in 6.
1 est rerum singularium, uel differentium comparatio, & secundum Bald. in l. 1. col. pen. nu. 2 ī. C. de furt. similitudo est in diuersis rebus eadem vel similis qualitas, & in l. Curatoris, 1. col. vers. tertia cōclusio, C.
2 de neg. gest. dicit, †quod simile dicitur, quod in aliquo habet differentiam, sed in pluribus habet conuenientiam, & similia dicuntur illa, quæ sunt eiusdem iuris & conditionis, ut not. Innoc. in c. dilectus, in princ. de capel. monach. & sufficit similitudinem adesse respectu rei de qua agitur, Abbas, & cæteri, c. translato, de constit. & ne tempus super inutilibus coteram, satis erit in hac materia ubi remissionibus? Plura igitur de similitudine, & de similibus ponuntur in l. qui liberi, in prin. per Doct. ff. de vulg. & pupil. per Felin. latissimè in c. capitulum, 2. col. de rescript. & per eum, & Dec. in d. c. translato, aliquid per Alciat. in l. creditor, de verb. signif. & per Euer. in sua centuria argumentorum, in loco à simili, quæ videnda sunt in locis prædictis, ne me rus uideat transcriptor.

Apponi solitis.

SVMMARIA.

1 *Solitus, verbum, verificatur in vna vice, consuetus verificatur in duabus vicibus.*
2 *Notarius censetur rogatus apponere clausulas consuetas.*
Clausula consuetæ habentur pro appositis excepto iuramento, & constituto.
3 *Notarius potest apponere clausulas, dū actus est in fieri, secus si sit celebratus, & vulgarizatus.*

GLOSSA XXXIIII.

1 LIcèt verbum, Solitus, verificetur in vna uice, Cōsuetus verò, in duabus, Bar. in l. mella, per illum† tex. in vers. sed alimenta, ff. de alim. & cib. leg. & in l. 1. vers. secundo quæro, C. quomodo, & quando Iudex, ubi Paul. de Castro dicit

dicit hoc dictum Bart. communiter teneri. Alex. cons. 5. Si vera sunt, col. vltima, lib. 5. Aret. in §. non scripto, Instit. de iure nat. Corne. cons. 28. in fine, lib. 3. Curt. iun. cons. 19. nu. 4. & Ioan. de Amieis, cons. 12. num. 9. seu saltem in duabus, Afflict. decis. Neapol. 305. nu. 11. cuius tamen contrarium tenuit Bald. in l. item lapilli, col. pen. vers. octauo quæritur, ff. de rerum diuis. & quam maxima impugnat vehementia Dec. in Rubr. de consuetu. num. 4. & in l. certi condictio, §. si nummos, nu. 5. & 6. ff. si cert. pet. & in l. ut liberis, num. 11. C. de collat. tamen in loco isto, accipitur pro consueto communiter fieri, prout dicunt Doct. in locis allegatis suprà, in verbo, Clau
2 sulis, quod † notarius censetur rogatus apponere Clausulas cõsuetas, immò, habentur pro appositis, etsi non sint appositæ, ut est communis opin. Doctor. relatorum per Cagnol. in allegata l. si librarius, nu. 50. excepto iuramento, & constituto, quod de iuramento sequitur Paris. in cons. 45. nu. 40. & seq. lib. 1. ubi nu. 43. post Felin. in c. 1. n. 10. vers. restringe dupliciter, ut lite non contest. & Galliau-
3 la, in rubr. de uerb. oblig. nu. 33. declarat † notarium posse apponere dictas Clausulas, dũ cõtractus est in fieri, & sic in actu, secus s. sit celebratus, & vulgarizatus, de quo videndi sunt alij in loco pdicto per Cagnol. allegati.

Tam de iure.

SVMMARIA.

1 *Iuris appellatione venit ius ciuile Romanorum & sic ius commune.*

2 *Iuris appellatione hodiernis temporibus ueniunt statuta & consuetudines, non autem ius commune, & ratio.*

GLOSSA XXXV.

Tametsi quoties iuris alicuius mentio habetur, de iure Ciuili Romanorum, & sic iure communi intel
1 ligendum † sit, §. sed quoties, Insti. de iure natur. gent. & ciuil. tamen ex quo statuta & Consuetudines à iure communi sunt confirmata, l. omnes populi, cum ibi not. de iust. & iure, & l. de quibus, cum similibus de
2 legib. Intelligitur † de iure statutario uel consuetudinario, quod prius est attendendum, tamquam corrigens ius commune, ità Bald. in l. illa institutio, in princ. 2. col. ff. de hæred. instit. sequitur Socin. cons. 9. col. 5. vers. Non obstat 1. vol. & latissimè defendit Ias. in Repet. d. l. omnes populi, col. 5. & 6. vbi plures allegat, & habetur per Cels. Hug. in tract. Claus. in Claus. Secundum leges & consuetudines, in Clausulis Rescriptorum, & in Clausula Secundum, in Clausulis Compromissorum.

Quam secundum stilum.

SVMMARIA.

1 *Stilus quid sit, & quotupliciter dicatur.*

2 *Stilus unde dictus.*

3 *Stilus ex actibus iudiciarijs inducitur nec opus est quod pro ipso iudicatum sit.*

4 *Stilus probatur per duos testes.*
Stilus ad hoc vt probetur iudex ex se debet notarios & alias personas in foro versantes super ipso interrogare.
Declara tamen ut hic.

5 *Stilus curiæ seruandus est quia habetur pro lege & pro forma etiam si sit contra ius.*
Contra stilum gesta non valent, & sunt nulla.
Iudex contra stilum iudicans facit litem suam, & punitur ac si contra ius commune iudicaret.
Contra stilum dicta & gesta falsi præsumptione non carent.
Stilus Principis tantum valet, quantum consuetudo vniuersitatis, secus in stilo iudicis non habentes auctoritatem legis condendæ.
Stilus irrationabilis, & contra ius commune debet restringi.

6 *Stilus contrario vsu tollitur.*
Stilus variabilis est, & varietatem recipit ex tempore.
Stilus consistit potius in facto quàm in iure.
Stilus qñ est varius, magis statur iuri scripto.
Declara tamen vt hic.
Stilus curiæ si sit contrarius consuetudini, ciuitatis stilo tamquam speciali cedere debet consuetudo tamquam generalis.

GLOSSA XXXVI.

Plura de stilo statui scribere, ex quo sæpè accidit de eo verba facere, & per plures ignoratur eius virtus, immò & etiam eius substãtia; Primo igitur videbimus, quid sit Stilus, secũdo, quare sic dictus, tertio, quomodo inducatur, quarto quomodo probetur, quinto quam habeat virtutem, & robur, sexto quomodo tollatur.

Primo igitur Stilus secũdum Pet. & Cyn. in l. 2. C. quæ sit lon. consuet. est ius non scri-
1 ptum, ab vnius † iudicis voluntate sæpius stilatum, & ità etiam sequitur ibi Ang. refert, et 1
sequitur Aret. in §. ex non scripto, vers. quæro quid de stilo, nu. 5. Instit. de iure nat. gent. & Ciuili, & Ioan. de Anan. con. 94. Viso pro cessu,

cessu,col.3.in fine,sed Bat.in repet.in l.de q. bus,col.4.vers.vltra hoc, nu. 10. quem ibi sequitur Alb.ff.de legi.dicit, quod stilus est cōsuetudo,quæ respicit ordinem loquendi, scribendi,vel procedendi; & sequit Dec.in rub. de consuet.2.col. & Mars.in cōs.8.n.27.Bal. verò in Rubrica, de rescr.2.col.n.11.loquēs de stilo Rescriptorū,dicit,quod stilus est forma ritè,recteque scribendi consuetudine Roman.Curiæ approbata; & sequitur Felin. in c.2.nu.18.de Rescriptis, alibi idem Bal. in l. 1.in princ.in lectura, dicit, stilum accipi duplici modo, Primò, pro quacumque disp ositione scripta, ut in d. l.1.vbi est talis dictio, quæ non est alibi,secundum ipsum,in l.1.C. de emend.Iustin. C.in fine. Secundo dicitur stilus consuetudo alicuius fori iudicialis, & in l.fin. C.quæ sit lon.consuet.dicit, quod est consuetudo,seu practica confirmati alicuius Curiæ, puta temporalis, vt est stilus Curiæ Romanæ à quo tamquam à forma non est recedendum: & differt à consuetudine,quia illa est generalis, & hic vnius Curiæ, vel vnius personæ, vt per Dec. d. rubr. & respicit solam scripturam, vt dicit Io. Andr.in c.fi.de consuet.& sequitur Felin.d.nu.18. de quo tamen dicetur infrà.

Secundò vnde dicitur stilus?& Bald. in d. rubr.de Rescriptis,d.nu.11.dicit, quod dicit

2 stilus quasi calamus, †quia olim stilo scribebatur,& in d.l.de quibus,nu.20.in fine dicit, quod dicitur stilus,quasi stans, ad similitudinem stili ferrei,qui est stabilis,quasi ferreus, sicut scriptum est,scribe stilo ferreo,& huius mentis est Alber.d.l.de quibus,col.33.& sequitur Felin. d. nu. 18. & cum hac sententia concordat Alciat.in d.l.1.pen. pag.C.de sacrosanct.Eccles.vbi dicit, stilum graphium, seu pennam argenteam quo scribitur, significare, unde usus obtinuit, ut pro scriptura dicendique modo accipiatur.

Tertiò uidēdum est, quomodo inducatur stilus,& Bart.in l.1.nu.1.C.quæ sit longa cō

3 suet. tenet, solum ex actibus iudiciarijs† induci,& idem in d.l.de quibus, facit, quia stilus scripturam respicit,ut supra dictum fuit, & cum Bart.trāsire videtur Dec.d.Rubr.sed Salic. in d. l.1. quem refert ac sequitur Aret. in d.§.ex non scripto,tenent,etiam stilum induci ex actibus extraiudicialibus, & expresso populi consensu,puto primam opinionem veriorem; Nec obstat quod dicamus stilum Cancellariæ, quia ille est quōdammodo stilus vnius Tribunalis, & vnius Officij, sicut est stilus notariorum, de quo infra dicetur; quod comprobatur ex eo,qđ stilus dictus est à stilo idest calamo,uel penna,quibus scribitur,ut suprà dictū est. Inducitur etiam stilus si fm eum est pronunciatum, uel per frequentes actus iudiciales, ut Cassad.not.in titu.de concess.præbend.decis.3.num.5.nec requirit cursum temporis,sicut exigit consuetudo,ut dicit Anton.de Butr.d.c.fin.de consuet.& sequitur Dec.d. Rubr.col.2.sed quod sit necessarium quod fuerit pro hoc stilo iudicatum, non est uerum, sicut nec in consuetudine inducendā hoc exigitur,secundum magis communem sententiam Doctor. in c.fin.de consuet.ubi Abb.n.16.& in d.l.de quibus, Abb. in cons.73.in 9.nu.11. 2.uol.& Socin. cons. 99.nu.3. 1.uol. & in stilo Corn.cons.73.nu. 9.1.col. 2.uol.

Quartò,quomodo probetur,et dicit Cyn. in d.l.2.C.quæ sit long.consuet.quod proba

4 tur p duos testes,sicut regulariter† omne negocium probatur,l.ubi numerus,ff.de testib. & sequitur Io.de Amic.cons.42.nu.1.imò iudex debet ex se ipso interrogare notarios, & alias personas in foro uersantes super stilo, uel consuetudine forensi seruata, secundum Bar.& Flor.in l.3.ff.de testib. per §.fin.d.l.3. Ant.de Butr.d.c.fin. Aret.d.§.ex nō scripto, nu.5.in fine.Bertrand.cons.124.nu.4.2.par. priorum. Steph. Aufrc. in add.ad quęst.115. capel. Tholos. & Vant. in tract.de nullit. in tit.de nullit.ex defectu proces.n.26.Quod tamen declara procedere in his, quę sunt parui præiudicij,& concernentibus ordinem procedēdi,secùs in his,quæ decisionem causæ respiciunt,quia tunc plenè debet probari de stilo, nec sufficeret sumere informationes in camera,ut not.declarat Socin.in con.36.num. 11.& in cons.39.nū.28.in 4.uol.& Dec.cōs. 402.nu.12.483.num.28.& de hoc uide Iac. Phil. Port.1.lib.suarum Conclusionum ultima conclusione,limitatione 19.

Quintò uidendum est, quam habeat uirtutem hmōi stilus; & concludēdū est, qđ stilus

5 Curię seruandus est, †quia habetur pro lege, l.fi. C.de iniu.& habetur pro forma, Cyn.et Bal.in l.1. C.q̄ sit longa consuet.& in d.l.de quibus, Bar.in l.Iurisperitos,ff.de excus.tut. etiam si sit contra ius Alex.cons.240.nu.20. li.6.& qđ stilus sit seruādus, est decis. Neap. 135.quidam Venetus,nu.3.& latè tradit Paris.cons.44.in fine, lib.1.& Ioan.de Amic.dicto cons.42.nu.2.ubi latè, & cons.143.nu.3. & 4.Bertrand.cons.378.nu.1. 1.par.nouissimorum 124.nu.3.in 2.parte, & 299.nu.3.in 3.parte,etiam nouissimorum, in tantum, qđ gesta contra stilum non ualent,& sunt nulla, Felin.latè loquens in litteris, Sententia, & Citatione, in c.causam quę, in fine, de testibus, & in Sententia idem tradit Guid. Pap. quęst.292.Si alicui,& in citatione trad. Mar sil.in Singulari 118.Stilus Curię, & fuit decisum

cisum vt refert Afflict. dec. 283. ad finem, & Iudex contra stilum iudicans, ita facit litem suam, & punitur, ac si contra ius cõmune iudicaret, Ioan. de Amic. d. cons. 143. nu. 3. dictaque gesta contra stilum, presumptione fal si non carent, vt latè prosequitur Felin. d. ca. 2. nu. 16. & ibi Dec. nu. 6. de Rescriptis imò ut dicit Bal. in d. l. de quibus, num. 20. in fi. vers. è contra quæritur, quod quoties stilus infringitur, non valet quod agitur, l. sacri affatus, C. de diuers. rescrip.

Supradicta tamen Conclusio, venit declarãda, vt procedat in stilo alicuius Principis, vel maioris iudicis, qui posset legem facere, quia tunc omnia de plano procedunt, secùs in stilo alicuius iudicis minoris, legem condere non valentis, nam primo casu tantum valet stilus Principis, quantum Consuetudo Vniuersitatis, secundo non, ità declarat Alexand. cons. 39. Visis, col. fin. lib. 3. sequitur Dec. d. Rubrica, col. 2. & propterea in stilo alicuius inferioris Curiæ, est animaduertendum, quia aut est directè contra ius commune, & sic correctorium iuris communis, aut est solum declaratorius alicuius statuti, vel legis; primo casu si sit stilus Principis, aut superioris, procedit, & debet seruari: secundo uerò casu non, quia non valet contra ius commune, ità declarat Aretin. cons. 95. Respondendo, in tertio dubio, & cons. 103. In causa, col. fin. Alexan. cons. 36. Viso themate, in fine, lib. 2. & cons. 212. nu. 24. lib. 6. & Dec. d. Rubr. & tali casu quando stilus est irrationabilis, & contra ius commune, debet restringi, prout etiam regulariter fit quia est stricti iuris, Aretin. dicto cons. 95. 4. col. Socin. dicto cons. 39. num. 30. in 4. & strictissimè debet interprætari, ut non excedat suos terminos, tradit Paris. cons. 112. num. 12. 4. vol. de quo per Curt. in Rubrica, seu tractatu de consuetudine, numero 31. & sequent. vbi latè quod & declara, vt per Aymo. Crauetta in tractatu de antiq. tempor. quarta parte, numero 18. aliàs 36.

Sexto & vltimò superest videre, quomodo tollatur; in quo conclude, quod tollitur
6 contrario vsu, † sicut consuetudo, de qua habetur per Doctor. in d. l. de quibus, & contrario stilo, stilus enim variabilis est, & varietatem recipit ex tempore, ut de stilo Rom. Curiæ tradit Cassad. titu. de causa poss. & propriet. Decisione vltima, nu. 16. & propterea dicebat Hostiensis, in principio Summæ, & Lapus, Allegatione quinquagesimaprima, quod est modo albus, modo niger. Refert Staphil. in tract. de Liter. Grat. & Iusti. fol. sexto. & Cassad. de Rescriptis decisione 7. in fine, nam & consistit potius in facto, quam in iure, ut innuit in c. ex litteris, ibi, tàm iuris Canonici, quàm nostri moris, de constit. & tradit Staphi. dicto fol. 6. & quando stilus est uarius, magis statur iuri scripto. Bart. in l. 2. in princ. ff. soluto matr. & in l. solent, §. cum uerò, col. 1. de offic. procons. & Paris. consil. 27. nume. 33. 2. uolu. quod procedit, quando non constat de maiori obseruantia, & si in dubio; secùs uerò quando constat magis unum, quàm aliud obseruatum fuisse, quia tũc communiori obseruantiæ inherendum est. Dec. consil. 11. num. 12. Et si stilus Curiæ sit contrarius consuetudini, Ciuitatis stilo tam quam speciali, cedere debet consuetudo, tamquam generalis, Guid. Pap. dicta quæstione 292.

Et consuetudinem Notariorum.

SVMMARIA.

1 Stilus & consuetudo pro eodem ponuntur.
In instrumentis extendendis & declarandis est recurrendum in dubio ad stilum notariorum.

GLOSSA XXXVII.

Consuetudo licèt sit diuersa à stilo, vt supra dictum fuit, tamen quandoque pro eodem ponuntur † sti-
1 lus & consuetudo, ut in c. quã gra uis, de crim. falsi, & declarat Dec. in dicta Rubric. de consuetud. hic magis capitur pro stilo, quam pro consuetudine, & appositum est huiusmodi uerbum, ad declarationem maiorem, & sic non obest, ut supra aliàs dictum fuit; Er scias, quod in dubio est recurrendum ad stilum notariorum, in extendendis, interpretandis, & declarandis instrumentis. Bal. in l. nostram, secunda columna, C. de testamentis, Alexander dicto consilio decimoquarto, numero uigesimo, libro sexto. Socinus consilio 277. columna secunda, uersiculo, tertio loco, Bertrand. consil. 317. 2. parte, & sentit Paris. dicto cons. 27. nu. 30. licèt stilus notariorum sit uarius, ut ibi per eum, & cons. 104. nu. 63. lib. 1. Vnde deberet haberi recursus ad ius scriptum, secundum eum de quo suprà dictum fuit.

Loci in quo talia fient.

SVMMARIA.

1 Consuetudo loci contractus est regulariter attendenda.
Quod procedit in decisorijs, secus in ordinatorijs.

rij, tunc enim seruanda est consuetudo loci iudicij.

2 *Consuetudo quando non est iuri communi contraria extenditur ad loca circumuicina, vbi consuetudo contraria non viget.*

GLOSSA XXXVIII.

Consuetudo loci contractus in qualibet dispositione regulariter est
1 attendenda, quandoquidem †partes videntur habere intentionem, & mentem contrahendi iuxta consuetudinem loci vbi res agitur, vt dicit Bart. in l. cunctos populos, nu. 43. vers. sed posset dubitari de tali quæst. in fine ipsius vers. Et quod consuetudo loci contractus sit attendenda, est text. in l. si fundus, ff. de euict. & tenet Bart. plures decidens quæstiones, in l. semper in stipulationib. de reg. iur. & ibi sequuntur Dec. & Cagnol. quam opin. dicit ibi Cagnol. nu. quinto esse communem, quàm etiam tenet latè Afflic. decis. Neapol. 226. Serenissimus. quod declara procedere in decisorijs, secùs verò in ordinatorijs, quia tunc seruanda est consuetudo loci iudicij, vt Bal. sentit d. l. cunctos populos, nu. 20. & exprefsè declarat Bartol. post Cyn. in l. 1. 34. quæst. nu. 39. C. quæ sit longa consuet. & secundum hanc opinionē dicit pluries uidisse iudicatum Guid. Pap. quæstio. 262. Consuetudo, in fine, & scias,
2 quod †quando consuetudo non est iuri communi contraria, extenditur ad loca circumuicina, ubi consuetudo contraria non uiget, c. cum olim, ubi Innoc. de cens. Paulus de Castro, consil. 161. In præsenti causa, columna prima, circa medium, Ioan. de Amic. consil. 7. num. 41.

CLAVSVLA V.

Et Marcus filius quondam Thomæ de Galesiis de Mutina, Procurator, & eo nomine Ludouici filij quondam Alexandri etiam de Amadeis.

SVMMARIA.

1 *Procurator est, qui aliena negocia mandato Domini administrat.*

Mandatum ad vendendum rem mandantis dari potest.

Procurator habens mādatum à Domino, etiam si non exprimeret se procuratorio nomine contrahere censetur, & præsumitur vt procurator negocium gerere.

Vendens per procuratorem non dicitur propriè vendere.

2 *Procurator à Domino constitutus non potest procuratoris officium exercere, si ignorat se constitutum.*

Procurator quomodo dicatur habere scientiam mandati, ad hoc vt officium procuratoris exercere possit.

Ratificatio ad ignorata se non extendit.

3 *Mandatum re integra reuocari potest.*

Procurator contrahens ignorans reuocationem mandati, Dominum obligat, sed dominium transferre non potest.

Mandatum ad hoc vt sit reuocatum ritè, & tollatur facultas penitus ipsi procuratori, debet fieri notificatio reuocationis procuratori & certa personæ cum qua erat contrahendum, uel aliàs per publica proclamata.

Venditione facta si Dominus mandatum reuocat non potest traditionem impedire.

Emptor cui fuit facta venditio per procuratorē si fuit reuocatum mandatum ante traditionem Publiciana experiri potest contrà Dominum.

4 *Venditio facta per procuratorem mortuo Domino non valet.*

Mandatum expirat per mortem mandantis. Declara tamen vt hic.

5 *Procurator ad vendendum constitutus, non potest alium substituere, nisi in casu de quo hic.*

6 *Procurator habens mandatum à Domino ad vendendum, an possit sibi ipsi vendere, vel per interpositam personam emere, articulus qui latè hic examinatur, & concluditur pro affirmatiua.*

7 *Tutor an possit emere semet auctore à pupillo quæstio quæ pleno stilo hic discutitur, & concluditur pro affirmatiua.*

GLOSSA PRIMA.

1 Procurator †est, qui aliena negocia mandato Domini administrat, l. 1. in princ. ff. de procur. gl. in uerbo actorem, in §. fin. Instit. de curator. quæ magistraliter ponit nomina aliarum personarum, quæ aliorum facta agunt, mandatum verò ad uendendum rem mandātis dari potest, l. mandatum, & l. creditor, §. Lucius, ibi, siue uendere, ff. mand. & Procurator habens mandatum a Domino, etiam si non exprimeret se procuratorio nomine contrahere, censetur & præsumitur ut procurator negocium gerere, l. pignori, §. fin. de usucap. Bart. in l. qui in aliena, §. si is qui putabat, ubi etiam alij, ff. de acquir. hæred. not. communiter Doct. in l. 1. §. nunciatio, ff. de oper. noui nunc. & in l. post dotem, sol. matr. Marsil.

Marsil. in l. statu liber. num. 8. ff. de quaestion, Paris. cons. 117. in fine, lib. 1. declarando & limitando, vt per Alciat. tract. Praesump. Regula 2, Praesumptione 4. Vnde, si constitisset hunc procuratorem habuisse mandatum à Domino de vendendo, censeretur fecisse venditionem nomine Domini, etiam si tamquam procuratorem non fuisset scriptum cū vendidisse, per praedicta. Nota tamen, quod vendens per procuratorem, non dicitur propriè vendere, ratio est; quia contractus fundatur in persona procuratoris, & per obliquum pertinet ad Dominum non directè, l. quaecumque gerimus, ff. de act. & oblig. secùs in traditione, & Dominio, quia huiusmodi actus exequutiuus ad Dominum pertinet, ità Bald. in l. quòd saepè, §. 1. in lect. antiquis. ff. de contrahend. empt. refert Fab. de Sancto Sauin. in tract. de empt. & vendit. q. 3. col. 8. in princ. ubi addit, quod sicut ille qui mandat emere, emere uidetur: ita qui mandat uendere, uidetur uendere, licet propriè non emat, nec uendat, ut suprà; Et quòd contrahens per procuratorem, non dicatur propriè & uerè contrahere, tradit Alexan. cons. 189. nu. 9. in 7. uol. de quo latè per Crot. in l. si is qui pro emptore, nu. 77. & seqq. ubi declarat, de usucapionibus.

Et est sciendum, quod procurator à Domino constitutus, non potest procurationis offi-
2 cium exercere, si ignorat se fuisse † constitutum. Specul. titu, de procur. §. primo versiculo sed quid si procuratorium, & ibi Ioannes Andreas in addit. Archid. Ioan. Andr. & Dominic. in cap. is qui, de procur. libro sexto, glossa in verb. receptis, vbi Imo. in Clementina prima, eodem titulo. Bartolus, in l. si pupilli, §. primo, numero sexto, ff. de nego. gestis, ubi docet articulandum esse scientiam procuratoris; quod procedit, etiam si non ex litteris seu nuncio Domini, sed ex relatione tertij procurator de mandato notitiam haberet; Bartolus post praeallegatos, in dicto capitulo, is qui, tradit in consilio septuagesimotertio. Quaeritur utrum procurator, quod de iure uerum est, ut tradit Rota, decisione 145. in nouiss. Si procurator, licèt de stilo ipsa seruet contrarium, ut ibi, in fine, & Feli. sequitur in cap. sciscitatus, numero 15. de rescript. & contrarium in hoc ultimo tenet Bald. in l. falsus, sexta col. uers. circa tertium, numero 18. sed tamen opinio Bart. est communis, quam defendit Aretin. post Imolam, in l. qui testamento Domini, ff. de testam. & eam sequitur in consil. 68. Excellen. Collateralis, secunda col. & Bertrand. cons. 61. num. 15. & cons. 378. nu. 6. in prima parte, nouissimorum, & latè prosequitur Marsil. in l. si quis ne quaest. nume. 59. de quaest. & Sing. 637. Officium, licèt eam fortissimis rationibus impugnet, Curt. iun. cons. 63. ferè per totum, ubi ostēdit eam esse falsam; Quod limita, nisi Dominus in mandato ratificasset gesta per procuratorem eius nomine, tam ante mandatum, quam post, ante praesentationem, uel scientiam mandati; & haec est optima cautela, ut gesta per procuratorem ante receptas litteras uel nuncium, ualeant, ut docet Ioan. Andr. in addit. ad Spec. dicto uers. sed quid si procuratorium, in fine, & hoc etiam tenet Rota, in antiquis, decis. 380. prout refert, & sequitur Domin. d. c. is qui, prima col. & Marsil. d. Sing. quod sublimita secundum Ioan. Andr. in fine, d. addit. procedere si ratificans sciuit gesta per procuratorem, secus si ignorauit, quia ratificatio ad ignorata non se extendit, ità Oldrad. consil. 329. Has allegationes, col. pen. & ità tenent Alex. & alij, in l. Iulianus, per illum text. in princ. ff. qui satisd. cog. & Paris. cons. 143. nume. 33. 4. uol. & faciunt quae supra dicta fuere in uerbo, Ratificabit, quam limitationem etiam non uidetur admittere Curt. d. consil. num. 6. sed postea inferius eam tenet, & magni facit. nume. 10. & allegat alios tenere, ut ibi per eum, ad quam quaest. uide Boer. decis. 274. numero 1. & seq. & latè Ant. Grauat. in add. ad. Vestr. in sua Praxi, lib. 4. cap. 5. numero 26. & seq. & Decian. cons. 18. nu. 5. 13. 1. uolum.

Sed quaero, pone quod quis constituit aliquem procuratorem ad vendendum, re adhuc integra, mandatum reuocat, quod po-
3 test, l. si mandassem tibi, † ff. mand. nunquid si procurator contrahat, ignorans reuocationem, dominum obliget, & dominium rei transferat? conclude, quod obligat dominum, sed dominium transferre non potest, quod transferri sine uoluntate Domini nequit, ità Cyn. & latius Salicet. in l. mandatum, C. mand. Baldus in l. prima, in fine princip. ff. de contrahenda emptione, Fabius de Monte Sancti Saui. tractatu de emptione & venditione, quaestione tertia, col. septima, Moder. in l. eius qui in prouincia, vers. quas uerò, ff. si cert. pet. & est communis opin. ut per Imolam, & latius Felin. in cap. ex parte Decani, numero 14. & seqq. de Rescript. ubi habetur, quod tenetur dominus ad interesse emptoris, & emptori competit Publiciana ex dicto contractu, & ibi plura ad hanc materiam ponit.

Et propterea est cauendum, quando quis reuocat mandatum factum procuratori ad contrahendum, ut notificet, & intimet reuocationem procuratori, & si est factum ad contra-

contrahendum cum certa persona, etiam tali personæ notificandum est, aliàs debet fieri generalis notificatio per publica proclamata, vt docet Salicet. in d.l. mandatū, 2. quæst. & est communior opinio, vt apparet ex dictis per Felin. in d.c. ex parte Decani, nu. 23. vbi latissimè, & plenè iuxta sui morem declarat.

Sed si Dominus post vēditionem factam mandatum reuocaret, nō posset traditionem impedire, l. Papinianus, aliàs si quis prohibuerit, ff. de Public. per quam traditionem, non dominium transfertur, sed Publiciana. Emptori etiam cōtra Dominum competit, vt Bald. ibi not. & sequitur Felin. d.c. nu. 14. qui quidem Dominus, venditionem impugnare non potest, vt latè tradit Fab. d. quęst. 3. col. 7. in principio.

Quid in Procuratore vendente mortuo Domino, an valeat venditio? & uidetur dicē
4 dum quod non, quia mandatum † morte mā dantis re integra finitur, l. mādatum, C. mandati, §. Rectè, Instit. eod. d.l. eius qui in prouinciam, versi. placebat, nisi sit factum ea cōditione, vt duret post mortem mandantis, vt tradit. Moder. d. versi. placebat, vbi Dec. nu. 8. & per Felin. & Dec. in c. relatum, in princ. de offic. deleg. nam tunc etiam mandatarius post mandātis mortem exequi potest, quod procedit, si hæreditas adeatur, & sic si mandans decedat cum hærede, secùs si bona sint vacantia, vt declarat Dec. d.c. relatum, post Felin. vbi reprobat cautelam Florētinorum, qui in mandatis scribunt, quod mādatum debeat durare post mortem mandantis, siue hęreditas sit adita, siue non, & eius mentis est Dec. d. nu. 8. in fine; Sed tamē Ioan. Andr. in addit. ad Spec. in tit. de empt. & vendit. §. 1. ver. quod si res, in addit. incip. Quid si Dominus, distinguit. Aut emptor sciuit, aut ignorauit, primo casu, valeat uenditio de rigore, licèt hæredes possint ipsum doli exceptione submouere; in secundo, quod indistinctè ualeat, arg. l. uero procuratori, §. 2. ff. de sol. Et hāc sequitur Fab. d. col. 7. ubi allegat tex. in l. fundi uenditor, ff. de acq. possef. ubi habetur, quod hæredes possunt prohibere procuratorem possessionem rei uenditę tradere, etiam si defunctus tenebatur ad tradendum, & ibi nu. 8. not. Alex. hæredes reuocare posse mandatum procuratoris, quod etiam durat post mortem mādātis; et quod ualeat uenditio utroque scilicet procuratore, & emptore ignorantibus, uidetur sapere æquitatem: qua durat actio mādati, ne procurator remaneat in damno, d. §. rectè, & not. in d.l. mandatum.

Sed ān procurator ad uendendum constitutus possit alium substituere? & uidetur quod sic, ex Regula, l. si procuratorem, §. 1. ff. mandati; sed uerius est, distinguendum esse, quod aut est data certa forma in mādato Domini, ut ad uendendum talem rem pro tanto pretio, aut non est prescripta certa forma, sed totum remissum est arbitrio madatarij, ut communiter fit, & primo casu potest substitui ex Regula antedicta alius procurator. Secundo uerò non, cum censeatur electa industria personæ, ita intelligitur l. pen. §. item adijciendum, & ibi Bart. declarat, ff. de diuers. & tēp. prescript. & tenent cōmuniter omnes Doct. in l. quod quis, C. de procur. Bart. & latius Ias. in l. 1. in fine, ff. de offic. procur. Cæsar. & Felin. c. fin. §. cæterum, de offic. deleg. & dicitur electa industria personæ, considerata natura negocij continentis maximam summā, & ponderositatem, & propterea non est locus substitutioni. Paris. cōsi. 47. nu. 88. & 89. 1. uol. Et propterea cauendū est, ut in Instrumento mādati addatur Clausula potestatis substituendi alterum, si primus impediretur procurator, quia aliàs non ualeret contractus.

Quæro, nunquid procurator habens mandatum à Domino ad uendendum, possit sibi
6 ipsi uēdere, uel per interpositam † personam emere? quā quęst. ego habui de facto, & uidetur dicendum quod non possit, per text. expressum, in l. si in emptione, §. fin. ff. de contrahenda empt. tradit Dec. in consi. 493. nu. 11. nec enim una, & eadem persona potest esse & uenditor, & emptor, sed debet esse distinctio personarū, l. 2. ff. de stip. seru. sed contrarium, quod imò procurator sibimet uendere possit, uel per interpositam personā emere, exēplo tutoris, de quo statim dicetur, fac. text. in l. cum ipse, C. de contrahen. empt. ubi tutor nō prohibetur bona fide, & palam emere rem pupilli, etiam per interpositā personam, & hoc idem in procuratore, & alijs officialibus de quibus in d. §. fin. tenet gloss. ibi, cum qua transeunt Bart. Bald. & glos. in d.l. cum ipse, ubi etiā Cyn. & hāc opin. sequitur etiam Socin. in consi. 87. 4. col. in 1. licet in hoc Salic. & Paul. de Cast. in d.l. cū ipse, teneant contrarium.

Sed decis. præsentis quæst. pendet a decisione alterius quæst. à materia nostra non ad modum discrepantis, scilicèt, an tutor possit emere semet authore à pupillo? in qua con-
7 trouersiā Doctor. et text. uidentur † multum contrarij, fraternizant enim huiusmodi quæstiones, vt in d. §. fina. in text. & glos. & per glos. & Doct. in dicta l. cum ipse, & pro parte negatiua quod tutor emere non possit, est text. apertus, in dicta l. si in emptione, §. finali.

Secundo

Secundo probatur, per l. primam, & l. pupillus, in princ. ff. de author. tut. vbi dicitur tutorem pupillo ad sui commodum authorare non posse.

Tertio ex dicta l. pupillus, §. item ipse tutor, vbi est text. clarus, tutorē duplici officio scilicet venditoris, & emptoris fungi non posse, ad idem est text. in l. 1. in princ. ff. de rerum permut. & utrobique hoc tenet glos. sicut in stipulatione facienda debet esse distinctio personarum, d. l. 2. ff. de stip. seru.

Quarto probatur, quòd tutor in facto proprio ad sui vtilitatem author esse nō potest, in l. 1. §. fuit quæsitum, ff. ad Trebell. ubi tutor se authore sibimet hæreditatem restituere non potest.

Quinto, & ultimo probatur, tutorem a se ipso emere non posse, & ratione; quia uidemus, quod extraneus qui à Iure non prohibetur cum pupillo contrahere, etiam decreto Iudicis interueniente, sine tutoris authoritate emere bona a pupillo non potest, l. magis puto, per totam illam legem, & alijs ll. illius tit. ff. de rebus eorum, tanto minus igitur tutor, qui specialiter cum pupillo contrahere prohibetur, d. l. si in emptione, §. fin. sine con tutoris authoritate contrahere poterit.

Et hæc pars comprobatur etiam authoritatibus, & 1. glo. in l. singularia, in 1. glos. circa medium, ibi, item ut sola scriptura, ubi tenet glos. quod preterquam in mutuo & pecunia, tutor cum pupillo contrahere nō possit. & in hanc uidetur inclinare glos. in d. §. fin. ibi, alij dicunt, ubi uidetur residere in ult. opin. relata, & idem uidetur tenere Bald. d. l. singularia, 4. col. & Dec. nu. 15. hoc idem expressè tenent Bald. Paul. de Cast. & Salic. in d. l. cum ipse, C. de cōtrahen. empt. Idem Bald. in l. bonorum, pen. col. C. qui admit. Imo. Rom. Socin. & Ias. in d. l. 1. §. fuit quæsitum, ad Trebell. & plenè examinat Cur. iū. & tenet hanc in cōsi. 29. nu. 9. ubi dicit, opin. contrariam esse falsam, & hanc tenendam esse, quæ melioribus, & subtilioribus nititur rationibus, & hanc etiam tenet Fab. d. tract. quæst. 3. q. principalis.

Pro contraria parte, quod imò tutor emere possit, etiam sine contutoris authoritate, probatur primo per text. in d. l. cum ipse, ubi dicitur, quod tutor palàm, & bona fide bona pupilli cōparare potest, & multo magis eius uxor, & ad idem est text. clarus, in d. l. pupillus, §. sanè, ff. de aut. tut. ubi dicitur, quod etiam hoc potest per interpositam personam.

Secundo, ex textu in l. non existimo, ff. de admin. tut. ubi tutor a se ipso pecuniam mutuo accipere potest, modo palàm, & bona fide faciat; & idem habetur in l. quoties, §. nō tātū, ff. eod. ubi tutor potest sibiipsi soluere.

Tertio probatur ex textu in l. tutor rerū, ff. de admin. tut. & ibi Bart. ubi rem alteri uēditam emptore pretium non soluente, potest tutor pro se retinere pro dicto pretio.

Quarto ex textu in l. fistulas, §. 1. ff. de contrahen. empt. ubi tutor rem a patre pupilli emptam, potest sibi tradere.

Et pro ista parte maiores authoritates cōcurrunt, hoc enim tenet glos. in d. l. cum ipse, & etiam in d. l. si in emptione, §. fi. in 1. solutione, in d. §. sanè, & in d. §. non tantum, et uidetur tenere in d. l. non existimo. Idem tenet Cyn. in d. l. cum ipse, idem Bart. Bald. & Fulg. in d. §. fin. & Fulgos. in l. non licet, ff. eod. de cōtrahen. empt. Bart. in d. §. sanè, & in d. l. singularia, nu. 7. cum quo transit Paul. de Cast. & ibi Alex. nu. 5. dicit esse magis cōmunem opin. quam etiam tenent ibi Ias. & Alciat. & communem dicit Dec. licèt cōtrarium teneat. Hoc idem tenet Alex. in d. §. fuit quæsitum, & Socin. allegato consi. 87. 4. col. & consi. 80. num. 14. 4. uol. & consi. 160. col. 5. ubi dicit communem, & ab ea in iudicando non esse recedendum, & sequitur Bertrand. consi. 201. nu. 7. 2. uol. & secundū quā consuluit Bald. in consi. 347. Titius gessit, 4. uol. ubi decidit ualere emptionem quā facit tutor palam, per interpositam personam, ut, si dicat, uolo quod Titius emat pro me, quia nolo nomen meum in Instrumento describi maximè interuenientibus subhastationibus, & decreto, & debito imminente; & sequitur Cagnol. in l. quo tutela, §. ui factum, num. 5. ubi dicit, ita quandoque uidisse seruari, ff. de reg. iur. Et dicitur palam & bona fide fieri, si præsentibus consanguineis uel amicis pupilli fiat; quia sic omnis cessat suspicio, C. de trāsact. l. transactionem, uel præsente Iudice, l. fin. ff. quod metus causa, ita Bart. in repet. l. frater à fratre, antepen. col. nu. 51. ff. de condic. indeb. facit l. palam, de uerb. signific. sequitur Alex. d. l. transactionem, in fine, & latè Ias. & Dec. in d. l. singularia, Clam verò fieri dicitur multis modis, quos prosequitur Dec. d. l. singularia, num. 14. & in d. §. ui factum, vbi Cagnol.

Et tenendo hanc partem quæ seruaretur in practica propter authoritates prædictas, iuribus contrarijs responderi poterit, ut respōdent Doct. tenētes hāc opin. & primo, ad text. in d. l. si in emptione. §. fin. quod nō procedit, quando palàm, & bona fide quis emit, d. l. cum ipse, & d. §. sanè; Et idem respondetur ad l. primam, & l. pupillus, & d. §. item ipse tutor. Et ad alia iura exigentia distinctionem personarum, responderi potest ut respōdet Cyn.

det Cyn.in d.l.cum ipse, quia illa procedunt, quando quis uno & eodem nomine emit, & vendit, secus si uendat vt tutor, & emit vt Titius, & ita etiam declarat Bar.in d.l.2. in contrarium allegata, licèt ibi teneat hoc solũ procedere, quando tutor necessitate præcedentis contractus sibimet tradit, sed eadem ratione hoc procedit, etsi non præcedenti contractu, sed præsenti gesto hoc agit; & ita etiã rñdet Socin.d.cons.87.4.col. Ad §. fuit quæsitum, potest respõderi vt respondent Bart.& Alex. ibi, quod procedit in restitutione iuris, non facti, vel secundum Imol.Rom.& Alex. ibi, quando restitutio mixturam iuris & facti cõtinet. Ad vltimum videtur responderi posse, quod non videtur mirum, si tutor decreto Iudicis possit emere absque alia contutoris authoritate, quod non potest extraneus, quia si extraneus emit, tutor authorare debet, quia extat tutor, alias nõ valet vẽditio, sicut est in Adulto, habente curatorem, quia si sine eo emptio facta est, viribus nõ subsistit, l. si curatorem habens, C. de in integr. restit. sed si emit tutor, nullus dicitur tutor extare, quia ipse habetur ac si non esset tutor, & sic debet valere emptio sicut valet adulti, d.l.si curatorem, & propterea Iudex decreto supplere põt, quia qñ non extat tutor, vel est absẽs, supplet pro eo, l.bonorũ, ubi Bal.in prin. C.q admit.l.si infanti, in fin C.de iur. delib.

Sed tamen his duobus vltimis fundamentis non videtur iure responsum, per ea quæ quo ad primum tradũt Socin.& Ias.d.§. fuit quæsitum, & Curt.d. cons. Nec ẽt hæc vltima responsio ad rationem Curt. aliquid facit: quia quãdo sumus in his quæ copulatiuè exigunt & decretũ iudicis, & tutoris authoritatem, certum est, alterum non sufficere, l. si.& ibi glos. C.si propter pub.pẽsit.ita Bart. quem cæteri communiter sequuntur, in d.l. si curatorẽ; & Iac.Butr.& Salicet.d.l. bonorum, & propterea uidetur dicendũ, quod opinio cõtraria verior sit, nec contra eã aliquid faciant iura in contrariũ adducta, ut respondent Doct. tenentes hãc partẽ, & 1.d.l.cum ipse, non obst.quia intelligitur ſm Socin.in d.§.fuit quæsitum, quando emit tutor à contutore bona fide, & palàm, secùs si à semetipso, & ita dẽt intelligi d.§.sane, & dicit Curt. d.consi.nu.11.quod inuitis dentibus necesse est fateri ita esse, & ad alia potest responderi ut respõdẽt Dec. & Alciat.in d.l. singularia, unde ad euitandũ amaritudines, cautius erit, si tutor per interpositam personam emerit, uel, & melius, si à cõtutore; & quod hic dr̃ in tutore, idem erit dicendum in procuratore emẽte, quia debet a Domino emere, licèt putarem etiam posse substituere (iuxta ea quæ supra in præcedenti.quæst. dicta sunt) alium ad uendendũ, & ab eo emere, uel alij amico de quo cõfidere possit, vẽdere, q ex post sibi reuẽdat, licet pp auctoritates prædictas pro hac 2.opi.adductas, crediderim ẽt venditionẽ à semetipso sibimet factã, defendi posse.

Prout de suo speciali mandato.

SVMMARIA.

1 *Prout, dictio, diuersimodè accipitur similitudinariè, causaliter, cõditionaliter, & limitatiuè.*

Prout, dictio, quãdo apponitur in dispositione ab habente potestatẽ disponẽdi importat causam non aũt conditionẽ, & statur dispositioni, licet de relato non constet, nisi constaret cõtrarium.

2 *Confessio facta respondẽdo positionibus prout in tali Instrumento non ponit quidpiam, & est necesse producere Instrumentum.*

3 *Mãdatum est officium ab eo qui gratuito suscepit exhibendum.*

4 *Mandatum speciale ad vendendũ exigitur, uel generale mandatum cum libera, & plena administratione.*

Mandatum cum libera quibus uerbis deprehendatur factum.

5 *Procurator habens mandatum cum libera, poterit etiam vendere, & alienare.*

6 *Mandatum cum libera ex aliquibus appendicibus restringitur.*

Procurator generalis cum libera non potest alienare ea quæ verisimiliter Dominus non esset distracturus.

Mandatũ generale non comprehendit id, quod quis non fuisset specialiter mandaturus.

Mandatum speciale quale dicatur, & mandatum generale.

Procurator non habens mandatum speciale, vel generale cum libera, vendens dominium non transfert, sed si pretium sit conuersum in vtilitatẽ Domini, emptor poterit se tueri donec sibi restituatur.

Mandati fines sunt custodiendi.

7 *Mandatum procuratori factum censetur secundum consuetudinem mandantis.*

Procurator quamuis hoc expressè non habuerit in mãdatis, poterit nihilominus in venditionis Instrumẽto apponere obligationes bonorum, & omnia pacta pœnalia solita.

Mandatum non habere, uel habere insufficiens paria sunt.

Procurator habens mandatum generale, vbi speciale requiritur, dicitur falsus procurator.

GLOSSA SECVNDA.

Dictio, prout, diuersimodè accipitur: aliquando similitudinariè, l.prout quisque, de solut. aliquãdo causaliter, ut de

vt de verbo secundum, quod idem importat, est text.in c. Abbate Sancti, de uerb.signifi. aliquando conditionaliter, ut per Bartol.& alios, in l.admonendi, de iureiur.& Felin.c. 2.nu.10. & sequent.de rescr. & Gramm.decis.59. num.18. & sequent. aliquando limitatiuè, l.edita, C. de edend.prout latè prosequitur Bart.in Extrauag. Ad reprimend.uerbo, prout, & in d.l.edita, ubi Modern.& ita hoc vltimo modo accipitur hic: quia adijcitur actui de præterito, scilicet dicto mandato celebrato, & est sciendum, quod quando apponitur huiusmodi dictio ab habente potestatem disponendi, in dispositione, tunc importat causam, non autem conditionem, ut est communis opin. Doctor. post Bart.in d. l.admonendi, & in l. pen. C. de Institut.& substitu. de quo latè habetur per Felin. in dicto cap. secundo, nume. 10. & sequent. Et statur dispositioni etiam quod de relato non constet, secus tamen, est si de illo constet, & appareat continere aliter quam relatum fuerit, tunc enim cessat dispositio, & uiciatur, cum per errorem facta præsumatur, ita Card.consilio 111. De singulis, 1. col. Alexand. consilio 9. Ponderatis his, col. pen. versiculo, & hoc saltem in casu nostro, uol. 5. Felin.in c.quoniam Abb.prope fine, de officio delegati. Dec. d. l. edita, num. 86. & in dicta l.pen.numero secundo, & in d.c. 2.3.col. de rescript. & d.c. quoniam Abbas, in fine, & consil.63. 3. & 4.col.& Curt.iun. consil.92. numero 8. & sequent. & Ripa, in l.admonendi, prædicta, num. 36.& Alciat.d. Auth.Si quis, in aliquo, 2.pag. Et propterea infertur ad propositum, quod etiã quod hoc loco staret huiusmodi dictio causaliter, tñ si in Instrumento mandati constaret aliter quã in hoc refertur, ut quia nõ est speciale ad uendendum, etiam quod pars scilicet mandans, hoc fateretur, non propterea sustineretur dispositio, per prædicta.

Facit, quia si pars respondendo positionibus, confitetur prout in tali Instrumento, nõ dicitur confessa, si in eo nihil ad propositum

2 legatur † Bald.not.in l.2. C. de error.aduoc. col.2. versiculo. Vlterius nota, & propterea ut confessio operetur, debet Instrumentum ad quod habetur relatio, exhiberi. Spec.tit. de teste. §. qualiter, versic.quid ergo si fit ex aduerso. Alexand. consil.3. In causa, & lite, in princip.2.uol. Felin.in d.c.2. num.13. de rescript.& in c.cum venerabilis, num.24. de except. talis enim confessio limitata est, ut tradit Roman.consi.294. Hæc cõfessio Dec. consi.63.nu.6.& in d.l.edita, nu. 86. Corn. consi.9.in fine, 1.uol. Curt.iunior.d. consil. 92.num.10. & Marsil.in l.qui ignorans, nu. 4.ff.ad legẽ Corn. de fals.quod est notandũ, quia etiam in huiusmodi facto vidi aliquos errare.

3 Mandatum † est officium ab eo qui gratuito suscepit exhiberi, glos.in rubr.ff.mand.& Instit.de mandato in principio.

4 Et mãdatum speciale ad uendẽdum † exigitur l.procuratorẽ, & ibi not. C. de procur. uel generale mandatum cum libera, et plena administratione, l.procurator tutorum, & l. procurator cui generaliter, ff.eod. & dicitur quis constitutus cum libera, quando per uerba expressa apparet de mente constituentis, uel per æquipollens: ut si sit dictum, procuratorem omnia agere posse quæ Dominus posset; uel si promisit Dominus habere ratum omnia quæ gesserit procurator, ut per Bart. in d.l.procurator cui, & latius p Fab.de mõte Sancti Sauini.d.q.3.col.6.uersi. sextodecimo quæro, & dicit Ang. in Auth. de collation.§. ad hoc prohibemus, in fine, Collat. 9.quod si procurator est constitutus hac forma a Domino, Do tibi potestatẽ agẽdi, et administrandi meum patrimoniũ quod habeo, ut tu facere possis quæ ego facere possũ, per hoc mandatum censetur translata omnis potestas in dictum procuratorem, & ideo poterit uendere, & alienare, l.creditor, §.Lucius,

5 ubi Bart.ff.mand.& † ita pronunciatum fuisse in Neap. Cõsilio refert Afflict.decis.301. In causa Martoni, ubi plura ponit. Facit qđ not.gloss.in c.2. de offic. Vicar. in 6. & not. Doct. in c. qui ad agendum de procur. in 6. latè Ias.post alios in l.si procurator, 2.col.C. eod.tit.& Paris.consi.78.num.29. 1. uol. Et est animaduertendum ad duo.in hoc procuratore generali cum libera, primò, quod in quolibet mandati Instrumento, ponitur

6 Clausula illa, Dans plenum † mandatum, cum libera administratione omnia gerendi, quæ gerere posset ipse constituens si præsens esset, sed solet addi, in prædictis, & circa prædicta, & ab eis dependentia, quæ verba, si addantur, mandatum ipsum non extenditur vltra casus expressos, & contentos in eo, & tali casu non censeretur concessa libera administratio; ita declarat Card. consilio 59.numero primo. Socinus iun.consilio vigesimosecundo, numero 29.3.vol. Alexand.in consi.22. Viso Instrumento, in fine libro primo, & consi.21, num.5.lib.septimo nisi etiam ibi sit addita alia Clausula, etiam si mandatum exigeretur speciale, secundum Bald. in consi. 138. Factum sub hac forma, nu.5.lib. 5. ad quæ est uidendus Dec.consil. 493.& Ruin.consil.59.numero quinto, in 5. Secundo, quod procurator generalis cum libera, non potest alienare ea quæ verisimiliter

liter Dominus non esset distracturus, ut latè trad. Fab. d. quæst. 3. col. 6. & propterea non est tutum ponere se in hoc discrimine, secundum eum ibi, sed quærere mandatum speciale, cum in generali non ueniat id, quod quis non fuisset specialiter mandaturus, capit. generali, de reg. iur. in 6. & capit. cum in generali, de offic. Vicar. eod. & idem est in ratificatione quam quis facit de venditione, quia non censetur ratificare, uel approbare ea, quæ in specie non fuisset approbaturus, ut per Corn. consil. 269. col. 1. lib. 1. Et dicitur mandatum speciale, quando quis constituit procuratorem ad alienandum, licèt non dicatur ad vendendum hanc, vel illam rem quia tunc diceretur mandatum singulare, ut tradit Alex. post alios quos allegat, dicens hanc opin. esse communem, consil. 189. nu. 7. lib. 7. Dec. consil. 27. num. 3. & Vant. in tract. de nullit. in titulo de nullit. ex defec. inhabi. seu man. comp. nu. 96. sed si procurator non habens mandatum speciale uel generale cum libera, ut suprà, venditionem faciat, nil agit, nec enim dominium transfert, dicta l. procurator tutorum, sed si precium in utilitatem Domini conuersum sit, emptor possidēs posset se exceptione tueri, donec sibi restituatur, arg. l. prædiorum, & l. si prædium, C. de prædijs minot. & trad. Fab. loco præallegato: diligenter namque fines mandati custodiendi sunt, & forma eius est obseruanda, aliàs non obligatur mandans, l. diligenter, in princip. vbi Bald. ff. mand. l. si procurator, ubi Ias. post alios, C. de procur. trad. Felin. in capit. cum olim, de offic. deleg. quam materiam latissimè exornat Paris. in consilio 47. numer. 41. cum alijs seqq. 1. vol. Item est sciendum, quod mandatum factum procuratori, censetur factum secundum consuetudinem mandantis, & propterea consueta mandati poterit procurator exercere, l. vel vniuersorum, vbi Bartol. & alij, post glos. ff. de pignor. act.
7 cum † alijs traditis per Paris. dicto consilio 47. numero 86. Et poterit procurator etiam quod expressè non haberet in mandatis, in venditionis instrumento apponere obligationes bonorum, & omnia pacta pœnalia, solita, ut est text. & ibi not. Baldus, & Ang. in l. benè à Zenone, ad fin. princ. de quadri. præscrip. & idem tenet Bart. in l. si procurator, ff. de iure fisci, Fab. d. 3. quæst. princ. 16. q. in fi. seq. Dec. in l. Ciuitas, nu. 12. si cert. pet. & Felin. c. cum M. Ferrar. 3. col. vers. et hinc est, de Constit. Rom. consil. 94. Visis his quæ narrantur, nu. 7. & consi. 114. Visis suprà consultis col. 2. Curt. iunior, consil. 147. nu. 16. & nota quod paria sunt, non habere mandatum, & habere insufficiens, vt tradit Bald. in l. si procurator, col. fin. vers. extra not. ff. de condict. indeb. intantum, quod dicit idem Bald. in c. nonnulli, 1. col. per illum text. de rescript. quod dicitur falsus procurator, qui habet mandatum generale, vbi speciale requiritur, quod refert, & sequitur Ias. in l. licèt, 1. col. C. de procur. licèt Baldus ipse, in l. falsus, 1. col. C. de furt. aliter loquutus fuerit, dicens hunc non esse propriè falsum, sed insufficientem procuratorem.

Constat ex instrumento rogato per ser Gabrielem de Tassonibus, notarium publicum Mutinæ.

SVMMARIA.

1 *Emens à non habente mandatum constituitur in mala fide.*

Declaratamen vt hic per auctorem.

Defectus mandati etiam in iudicialibus est insanabilis ita vt nec signatura Papæ ipsum non suppleat etiam refectis expensis.

Mandatum non probatur ex uerbis narratiuis in instrumento descriptis.

2 *Mandatum in facto consistit, & ideo probari debet.*

Mandatum præsumitur in præiudicium procuratoris, non in præiudicium Domini, & ratio.

3 *Mandatum in antiquis ex diuturnitate temporis etiam ex mille annorum lapsu, non præsumitur secundum plerosq;.*

Contrariam tamen sententiam alij sunt amplexi.

Et utraq; teneri potest.

Mandatum non præsumitur ad excusandum quem cum aliquo nomine alieno contrahentem nisi aliquam habuerit iustam credulitatis causam.

Mandatum in antiquis præsumitur, quando re vera constat de mandato, licèt non constet de solemnitatibus in eo necessarijs, lim. 1.

Mandatum in antiquis præsumitur, quando agitur de causis, minus perfectas probationes exigentibus, & quæ præsumptionibus, & coniecturis contentantur lim. 2.

Mandatum in antiquis præsumitur quando quis dicitur constitutus ad faciendum, qui uerisimiliter sine mandato non fecisset, ut in eo qui soluit pensionem pro alio, lim. 3.

Mandatum in Vicario Episcopi præsumitur lim. 4.

Mandatum in antiquis præsumitur causa custodia, quia si per longum tempus fuerit facta custodia præsumitur mandatum præcessisse, lim. 5.

Mandatum in antiquis præsumitur, si probetur iura causa tradita fuisse per Dominum procuratori lim. 6.

GLOSSA TERTIA.

Mens à procuratore alicuius, caue re debet, ut mandatum inspiciat, & consideret, quia debet bene no
1 scere personam cum qua † contra hit, l. qui cum alio, cum ibi not. de reg. iur. nã si emat à non habente mandatum, constituitur in mala fide, ut not. Bart. in l. cum uir, ad fi. ff. de usucap. & in l. qui fundum, §. si procu rator, ff. pro empt. Bald. in l. 1. nume. 2. C. de reb. alien. non alien. sequitur Alex. in l. qui aliena, nu. 11. ff. de acquir. hęredit. & in cons. 35. nu. 4. 7. uol. Felin. in c. sicut, num. 31. uers. sexto aduerte, de re iudic. & Marsil. in l. si quis ne quæstio, num. 86. ff. de quæst. sequitur Ruin. consilio 68. numero 23. 1. uol. Sed si emptor non uidit mandatum, uel de eo aliter non perquisiuit, sed iusto errore ductus credidit uendentem esse procuratorem, & habere mandatum, ut quia id sibi à fide dignis personis testatum extiterit, bonæ fidei emptor habetur, quæ bona fides est habilis ad usucapiendum, l. si. ff. pro empt. not. Bart. in dicta §. procurator, & Bald. in dicta l. 1. 2. col. & Alex. consilio primo. Ponderatis his, col. penult. uol. quarto, & Felin. dicto capit. sicut, & Ruin. dicto consilio, numero 23. Marsil. dicta l. si quis ne quæstio, numero 84. talis tamen titulus putatiuus, non sufficeret, ut per Corne. consilio 259. littera N. libro primo, & Balb. tract. de præsumpt. in 1. quæst. 2. partis, 3. part. principalis, nu. 5. & Boer. decis. 281. num. 16. nec sufficeret quod Dominus teneretur de euictione ex contractu dicti asserti procuratoris, ut declarat Alexand. consilio 191. numero 5. 6. uol. nam defectus mandati etiam in iudicialibus est insanabilis, adeò, quod etiam signatura Papæ non supplet mandati defectum, etiam refectis expensis, ut tradit Staphil. in tract. de liter. Grat. & Iust. fol. 146. & Gom. in compendio utriusque signat. num. 72.

Est tamen sciendum, quod mandatum nõ probatur ex dictis uerbis narratiuis in in
2 strumento descriptis, ut tradit Bal. † in rubr. C. de fide instr. 4. col. nu. 12. & in Authen. Si quis in aliquo, in fine, per illum text. C. de eden. quem ibi communiter sequuntur Doct. tradit. Felin. post alios, in cap. fin. de fide instr. & in cap. cum in iure peritus, col. fin. de offic. deleg. Alexand. consilio 71. Lecto & discusso, 4. col. 3. uol. Pet. de Anchar. consi. 301. Viso, nam qui allegat mandatum interuenisse, quod in facto consistit, l. consilio, in fine, de curat. furios. probare debet, q. non pręsumitur, l. 1. C. de probat. l. in bello, §. factę, ff. de captiu. & postlim. reuers. Dec. consil. 437. duplicato consilio 672. & Paris. cons. 2. num. 26. 2. vol. quod declara procedere in præiudicium Domini, secùs autem procuratoris, quia probant inter ipsas partes dicta verba enunciatiua, l. optimam, C. de commit. & contrahens stipul. Bal. & alij, in d. Authen. Si quis in aliquo, & per Crauct. cons. 196. nu. 6. licèt in d. Authen. Dec. nu. 34. etiam velit inter ipsas partes non probari mandatum, ex quo ad aliud partes relationem habent, ut ibi per eum, per text. ibi; Sed quod in præiudicium ipsius procuratoris probetur mandatum ex cõfessione ipsius procuratoris incidenter facta, tenet Roman. cons. 63. Solum est, limita tamen quod dictũ est, quod uerba huiusmodi enunciatiua inter easdem personas probant, procedere, si quod refertur, sit clarum, & sic relatio sit certa, ut quia plenè narratur factum, secùs si fiat narratio de eo quod incertum, & imperfectum est, nec per huiusmodi relationem appa ret quid relatum contineat, ut declarat Socin. cons. 266. col. 2. Rom. cons. 305. Quoad septimum, col. fin. & Alciat. d. Authen. Si quis in aliquo, ubi Dec. nu. 40. secundo limita quando de relato constat aliter quam sit relatum, quia partes præsumuntur errasse, & staretur relato, ut per Dec. d. nu. 40. de quo etiam suprà dictum fuit super verb. prout.

Sed nunquid in antiquis ex diuturnitate temporis mandatum pręsumatur? & non pręsumi, sentit Pal. in d. l. 1. C. de reb. alien. non
3 alienand. † & expresè hoc tenet in l. 2. vbi etiam sequitur Salciet. C. si ex fals. instr. vbi tenet, etiam ex mille annorum lapsu mandatum non præsumi, & hoc sequitur Alex. in d. l. qui in aliena, num. 11. & in l. sciendum, nume. 20. ff. de verb. oblig. & dicto consil. 191. nu. 7. in 6. dicto cons. 1. penult. col. in 4. & dicto consil. 35. num. 4. in 7. vol. Felin. in d. ca. sicut, nu. 31. versi. sexto aduerte, de re iudic. Curt. sen. cons. 49. nu. 19. Afflict. decis. Neapol. 345. Sunt anni quadraginta, Socin. consilio 80. 2. col. 3. vol. Dec. cons. 215. nu. 2. latè Balb. tract. præscript. 1. parte, 3. partis princi palis, nu. 28. & sequent. & Marsi. plures alios allegans, in l. si quis ne quæstio, nu. 85. ff. de quæst. & in Singul. 323. Diuturnitas. Brun. tract. de forma, sub Rubrica, de probat. & præsumptio. form. colum. 11. versiculo, prædicta restringuntur. Et hanc Conclusionem tanquam communem, sequitur Paris. consilio 47. nume. 36. & seqq. 1. vol. consilio 2. num. 27. in 2. & consilio 36. num. 4. in 4. vol. Hormano. in Repet. §. Cato. libro 4. ff. de verbo. obligat. numero 300. & sequitur Alciat. in dicta Authen. Si quis in aliquo, & Bertrandus consilio 200. numero 9. 2. vol.

& secun-

& secundum hanc disputando concludit Cagnol. in l. velle, non creditur, nu. 19. de reg. iuris.

Contrariam tamẽ opinionẽ scilicet, quod ex diuturnitate præsumatur in antiquis mandatũ, consultus rñdit Bald. sibi contrarius, in cons. 337. Inprimis uidẽdum est, col. 3. vers. item q̃a inter dictas partes, iuncto vers. quo ad fm, 1. vol. licèt allegetur sub alio nu. in 3. vol. & secundum hanc opinionem consuluit validissimis rationibus Cur. sen. sibi etiam contrarius, in cons. 77. vbi dicit Bald. in loco in contrarium supra allegato, loquutum fuisse sine lege, & sine iure, ex suo capite, & sine intellectu, ut ibi per eum; & in hac opinione videtur residere Ias. in d. l. sciẽdum, in Repetit. 9. col. per text. in l. 2. C. de petit. hæred. ad quem dicit nunquam bonũ vidisse responsum, & contra Bald. in loco in contrariũ allegato cõsuluit etiam Thom. Displouat. & obtinuit, ut ipse refert in addit. ad Alex. in d. l. qui in aliena, ubi dicit magis esse standum opin. Doct. consulentis, q̃ legentis, de quo ultimo latè habetur p Neuizan. in Silua nupt. lib. 5. nu. 26. & dictum Baldi in d. l. 2. in contrarium allegatum, dicit Socin. semper uisũ sibi fuisse dubium, in cons. 46. 2. col. 3. vol. & quod ex longissimo tempore saltem 30. annorum præsumatur solemnitas mandati, tenet Alex. sibi contrarius d. cons. 1. col. pen. vers. confirmo, lib. 4. & Crot. in Repet. d. l. sciendum, nu. 12. quem sequitur D. Siluester Aldobrãdinus, in addit. d Horman. d. §. Cato, nu. 300. & Dec. etiam sibi contrarius, in cons. 199. nu. 5. & 297. col. 2. & in l. 1. nu. 9. C. qui admitti, vbi in eam partem ibi inclinat Ias. sed ibi Curt. iun. nu. 30. tenet, quod mandatum non præsumitur ad excusandum quem cum aliquo nomine alieno contrahentem, nisi aliquam habuerit iustam causam credulitatis, ut habetur in l. fin. ff. pro empt. Cagn. d. l. uelle non creditur, ff. de reg. iur. & secundum hanc opin. quod præsumatur, iudicauit Rota per res instantias, in causa quadam Tridentina, ut refert Cassador. in tit. de procur. decis. 3. Lata erat sententia, ubi latè prosequitur. quem refert, & sequitur Dom. in Compend. utriusque. Signat. nu. 73. Et sic patet, qđ opiniones & authoritates, sunt pro utraque parte, adeò, quod Iudex parum erraret, si magis uni, quàm alteri parti inhereret; quia etsi pro prima sint plures Doctor. * eam tenentes, pro secunda fuit iudicatum in Rota ubi sunt duodecim consumatissimi uiri Auditores, ut tradit Gom. in proœm. Reg. Cancell. nume. undecimo à quorum sententia non temerè est recedendum.

De hac q. vide Boer. Decis. 281. & Crau. in tra. de antiq. temp. 2. par. nu. 18. et seq.

Sed tenendo etiam pr imam opinion. illa uenit limitanda, quando constat de mandato licèt non constet de solemnitatibus in eo necessarijs, quia tunc, ex quo non tractatur de actu introducendo, sed de introductum supplendo, facilius præsumitur mandatum, ut in simili tradit Alex. in consilio 50. In causa, & litẽ, col. tertia, uol. 5. & tradit Dec. in puncto, in consilio 36. numero octauo, & sequitur Hormano. in dicto §. Cato, nu. 300. & ità uidetur intelligendus Dec. quando scilicet constat de mandato, & sic de actu introducto, secùs, si solum de eo habetur mentio in alio instrumento, quia tunc non censetur de eo constare, ut Alex. declarat d. col. 3. licèt Dec. ipsum pro se alleget, & Dec. sequitur Cassad. d. decis. 3. nu. 4.

Secundò limita hoc non procedere in causis minus perfectas probationes exigentibus, & quæ præsumptionibus, & coniecturis contentantur, quia, ex quo propter diuturnitatem resultat præsumptio magna, quod mandatum interuenerit, si de eo facta est mẽtio, tunc præsumetur mandatum, ut in causa finium respondit Dec. cons. 42. col. 6. & 7. Sed tenendo dictam conclusionem, quod non præsumatur mandatum, etiam in his causis quæ leuioribus probationibus contentantur, limitatio non uidetur procedere.

Tertiò limita in procuratore constituto ad aliquid faciendum, qui uerisimiliter non fecisset sine mandato, ut in soluente pensionem pro alio, exemplificat, & decidit Rota, in tit. de caus. poss. & propriet, decis. 52. in antiq. sequitur Cassad. d. decis. 3. Felin. d. capitol. sicut, num. 31. in fine. Socin. dicto consilio 40. 2. col. & idem Curt. d. cons. 77. num. 23. in fine. Dec. dicto consilio 36. numero octauo, & consilio 42. numero 10. & declarat Cagnolus in dicta l. uelle non creditur, num. 19. col. 3. uersiculo rursus quando pro alio.

Quartò limitat Felin. in dicto capit. sicut, dicto numero 31. in mandato Vicarij Episcopi, quod præsumitur, si non negetur, & rationem ponit, plura allegans Cagnol. in dicto l. uelle non creditur, numero 19. col. 3. uers. quando enim quis pro Vicario.

Quintò limitatur per Alexan. in addit. ad Bart. in l. si uxor, §. si quis uxorem, ff. ad l. Iuliã de adult. quem refert, & sequitur Afflict. dicta decis. 385. nu. 8. non procedere in mandato custodiæ, quia si per longum tempus fuerit facta custodia, pręsumitur mandatum præcessisse.

Sextò limitatur, qñ probat̃ iura causę tradita fuisse per dominũ procuratori, quia tũc mandatũ pręsumitur. Cagnol. alios allegãs, d. l. uelle non creditur, nu. 19. ad finem, uers.

tertiò præsumitur. Duas alias limitationes addit ibi Cagnol. quæ penes eum uidendæ sunt, scilicet, in casu l. final. ff. de vsuca. pro empt. & in casu l. qui aliena, in princ. ff. de aquir. hered. & l. si filius, C. de petit. hæred. & ad hanc limitationem vide Ioseph. Lud. decissione Perus. 110. nu. 4.

A me notario infrascripto, viso, & lecto.

SVMMARIA.

1 *Mandatum probatur si notarius attestetur se illud vidisse, & legisse.*
Contrarium tamen, & rectius alij senserunt de quibus vide hic pulchrè, & plenè.
Exemplo non creditur etiam si Papa, vel Imperator dispensaret.
Solemnitas non præsumitur per lapsum longi temporis, quando agitur de tertij præiudicio.
Procurator tenetur docere de mandato suæ procuræ, uel cauere de rato, vel originale relaxare si aliud non contineat.
Ratificare volens debet habere scientiam totius contractus plenam, & perfectam, maximè quando procurator contraxit forma mandati non seruata.
2 *Mandatum regulariter per testes probari potest, dummodo legitimè examinentur, & Domino citato.*
Limita tamen quattuor modis de quibus hic.

GLOSSA QVARTA.

1 SI notarius † attestatur in instrumento, vidisse instrumentum mandati, videtur satis de mandato constare, per ea quæ tradit Speeul. in tit. de Instr. edit. §. restat, uers. penult. vbi dicit, quod si quis promisit soluere decem quæ debebantur Titio ex causa venditionis cuiusdam equi, prout continetur in instrumento scripto manu talis notarij, quod notarius attestatur vidisse, & legisse, dicit instrumentum valere, & quod quotidie videmus talia instrumenta fieri, & in terminis in mandato hoc tenet Felin. in capit. cum in iure peritus, col. fin. de offic. delegat. vbi dicit, quod cauti notarij enunciando de mandato, attestantur se vidisse instrumentum mandati, nominato notario; Contrarium tamē quod per hoc mandatum non probetur, tenet Alber. dicens ita in practica obtinuisse, in d. Authen. Si quis in aliquo, quem sequuntur ibi Ang. Paul. & cōiter cæteri. Alex. cons. 147. nu. 5. in 6. vol. & Socin. cons. 231. 1. col. & cons. 266. 2. col. in 2. vol. Quod procedit, etiam si notarius referret se ad instrumentum mandati, de quo ipsemet rogatus extitit, ut tenet Angel. per illum text. in l. si donatio, C. de donation. Ias. Dec. & Alciat. d. Authē. Si quis in aliquo, Alex. cons. 5. Ponderatis, col. penult. lib. 4. Socin. d. cons. 266. col. 2. Dec. cons. 302. nu. 15. 522. nu. 5. saluatur tamē dictum Spec. per Card. quem ibi refert, & sequitur Felin. ibi, in c. fi. col. finali, de fide instr. procedere inter eas partes, inter quas dicta uerba enunciatiua probant, & maximè in casu in quo loquitur Spec. in quo partes possent de nouo actum facere, & sic omnia possent interuenire tempore actus, quia tunc creditur notario, secùs in alijs, quę non potuerunt interuenire tempore actus, quia non statur instrumento notarij, ut post Bart. communiter tradunt Doct. in d. Authen. Si quis in aliquo, & hoc modo saluat etiam Spec. Alex. in d. Authen. in fine, & dicto cōs. 5. col. 2. licèt non admittat Dec. d. Authen. nu. 39. Rursus dicta Regula, quod nō probetur mādatum, ampliatur procedere, ēt si quatuor, vel quinque notarij subscriptionibus attestarentur se uidisse instrūm, & originale mādati non viciatum. Spec. d. tit. de Inst. edit. §. ostenso, vers. sed nunquid creditur, etsi dicāt illud auscultasse, Bar. d. Authen. nu. 7. imò ēt si essent viginti, secundū Paul. de Castro. ibi, dicētē hāc esse cōem opinionem, imò ēt si essent cētum, ut Ias. ibi tradit, & cęteri sequuntur. Et idē est, si notarius describat tenorem mandati in instrumento, quia exemplo non creditur, ut per Doct. in d. Authen. maximè quando fuit exemplatum sine mandato Iudicis, & citatione partis, quod ēt tenet Alex. dicto cons. 5. & Socin. loquens in instrumento curę, d. cons. 241. 1. col. in 2. vol. nam nec Papa, uel Imperator possunt dispensare ut exemplo eredatur, c. 1. de fide instru. Rom. Sing. 708. An Papa, & Arn. Problemate 84. ad materiam. Et idem est si Iudex una cum notario attestaretur de mandato, nam per hoc fidem non faceret, ut Aretin. tradit cons. 64. Diligēter, col. fi. & etiam pronunciaret mandatum ualere, & talem esse procuratorē. Pau. de Cast. cons. 318. Circa primum, 2. col. nam ēt sententia non probat mandatum in preiudicium tertij absentis, ut per Felin. post alios, d. c. cū in iure peritus, imò fortius, mandatum etiam in actis productūm nō releuat, nisi in eis sit registratum. Aret. cons. 110. Clarissimū, 3. col. latè Cur. plura alia adducens, d. cons. 77. 1. col. sed si mandatū in instrumento est exemplatū, & simus in antiquis, præsumitur interuenisse & partis citationē, & Iudicis authoritatē, ut Aret. tradit in cons. 36. Casus talis est, col. pen. & Alex. cons. 106.

Visis

Visis, & oportunè ponderatis, col.pen.lib. 5. & habetur de hoc per Felin. in c. Albericus, post alios, de testib. ubi dicit, in fine, quod quando tractatur de præiudicio tertij, ad solemnitatem præsumendam, non sufficit lapsus longi temporis, scilicet decennij, sed 30. annorum, prout tenent etiam quam plures supra allegati in quæst. an mandatũ præsumatur. Et hoc modo videtur intelligẽdus Dec. aliàs allegato consi. 36. nume. 8. vbi tenet, quod solemnitas mandati præsumatur, quando in instrumento de ipso mandato fit mentio, quasi de eo constet: quia hoc potest procedere, si eius tenor esset exemplatus in eo, aliàs non, per prædicta, & alia, de quibus suprà. Caueat igitur contrahens cum procuratore, vt mandatum originale, & authenticũ habeat apud se, & benè ipsum custodiat, ne contractus irritetur, & annulletur si de mandato constare non posset, ut in simili docet glos. de custodiendo mandato, seu commissione delegati, in d.c. cum in iure, uel faciat Dominum contractum ratificare, habita scientia contractus, ne aliquo tempore dãno afficiatur: nam procurator tenetur docere de mãdato suæ procuræ, vel Dominum ratum habiturum cauere, vt tradunt Bart. & Paul. de Cast. in l. procurator qui pro euictione, in fi. ff. de procur. & in l. si autem, §. item si fundum, ff. de neg. gest. & in l. 1. §. 1. nu. 5. per illum text. de prætor. stipul. & potest cogi edere mãdatum, ut tradunt Bald. Aret. & Alex. in l. Aristo, ff. de acquir. hæred. imò, & originale relaxare emptori, si aliud negociũ non cõtineat, nisi ad vendendũ, prout de mãdato ad causas, seu ad iudicia, tradit Specul. in tit. de procur. §. rõne aũt formæ, uersi. fi. & in tit. de instr. edit. §. nũc dicamus, uer. pen. & Dom. in c. is qui, col. fi. de procur. in 6. ita in terminis Alex. d. l. Aristo, 2. col. Et animaduertat ẽt, quod Dominus ratificare uolẽs, expresse, vel ratificãs tacitè, habeat sciẽtiam totius contractus, plenam, & perfectam, maximè, qñ procurator contraxit non seruata forma mãdati, quia tunc Dominus ignorãs formam fuisse excessam, non censetur cõtractum ratificare, quia habet iustam causam credendi contractum præcessisse, iuxta tenorem mandati, ut notant tradit Salic. in l. præterea, col. 2. uersic. sed dubitare, ff. mand. & Aret. in §. his qui, col. 2. ff. eod. & Paris. consil. 47. nu. 98. & sequent. 1. uol. quod mandata memoriæ, quia huiusmodi in facto, & sæpè potest accidere.

Sed an mãdatum per testes probari poterit? & regulariter dicendum est quod sic, dũ-
1 modò examinentur † legitimè, & Domino citato, sm veriorem opin. Doct. & crebriorẽ, in l. 1. C. de proc. ubi Ias. post alios, 3. col. qui eã limitat quatuor modis, ut ibi per eum, 4. col. primo in mãdato facto alicui ad recipiẽdum solutionem, quod tenet Bal. in l. falsus, pen. col. C. de iureiur. & sequuntur Alex. & Ias. in d. l. 1. licet magis propter auctoritatẽ quam propter rationẽ, secundo in Oeconomo Ecclesię, in prælato dubio, & in procuratore ad protestandum.

CLAVSVLA VI.

Protestatione tamen præmissa per ipsum procuratorem, quod de suo in aliquo non teneatur.

SVMMARIA.

1 Protestatio variè diffinitur.

2 Procurator contrahens debet protestari, se nolle obligari de suo, alioquin dubium esset ne obligaretur.

Procurator protestando se nolle obligari de suo, non obligatur quidem pro contractu gesto, sed non releuatur ab onere ostendendi se esse procuratorem.

3 Procurator procuratorio nomine rem propriam vendens, credens esse Domini, an sibi præiudicet, sunt opiniones diuersæ.

Meam rem tibi vendens, tamquam tuam per errorem dominium non transfero.

Dominium non transfertur si quis tradat rem suam credens alienam.

Declara tamen ut hic:

Procurator ex contractu procuratorio nomine gesto, an obligetur, hic sit distinctio.

GLOSSA PRIMA.

Protestationem diffiniuit Io. Monach. in c. in generali, in Merc. de
1 reg. iur. in 6. Clamosam † esse testationẽ ad cautelam protestantium inuentam, sed Bart. hanc non admittit, in l. non solũ, §. morte. n. 11. ff. de noui oper. nũc. vbi aliter diffinit, scilicèt, quod protestatio est denũciatio eũ testatione facta, l. detestatio, ff. de verb. sign. & cũ hac vidẽtur trãsire cęteri ibi, licèt Alex. conetur saluare Ioan. Monach. Sed melior videtur diffinitio, quã ponit Alciat. in dicta l. detestatio, vbi dicit, quod protestatio est animi nostri declaratio, iuris acquirendi uel conseruandi, vel dãni depellendi causa facta, ubi de detestatione, attestatione, contestatione, & similibus latè disserit. Quæ diffinitio est melior quam Card. in Clement. 1. quæst. 3. de procurator.

Quia quando procurator contrahit, dubium est, an ipse obligetur, iuxta not. in l.
2 procurator, qui pro euictione, † supra allegata, & in l. si pupilli, §. 1. ff. de negot. gest. quā materiam latissimè tetigit Socin. in consil. 154. per totum, propterea est inuenta huiusmodi Clausula, qua apparet de certa uoluntate procuratoris, nolentis se obligare pro negocio, seu contractu per eum gerendo, nam quando constat de partium uoluntate, & tunc cessat omne dubium, ut tradit Bart. in d. l. procurator. Socin. dicto cons. in princ. & Paris. qui dicit hanc opinionem esse communem. in consil. 78. numero 41. 1. uol. Sed licèt per huiusmodi potestationem non obligetur procurator pro contractu gesto, tamen non releuatur propterea ab onere ostendendi se esse procuratorem, quia ad id tenetur omninò, ut suprà dictum fuit, ita in terminis tradit Bald. in l. 1. 2. col. C. creditor. euict. pig. non deber.

Sed pone quod procurator procuratorio nomine rem propriam uendidit, credens
3 eam esse Domini, nunquid † sibi præiudicet ita quod uendicationi locus non sit? & uidetur dicendum quod non, neque enim transfertur dominium per errantem, l. procurator, la seconda ff. de aquir. rerum domin. ubi est text. in terminis, facit l. etsi consensum, §. fin. de contrahenda emptione ubi habetur, quod si mando rem meam tradi alicui, credens eam esse procuratoris, & ab eo mihi donatam, non transfertur dominium, & hoc propter errorē; Similiter, si rem meam tamquam tuam per errorem tibi tradam, non transfero dominium. l. 3. §. subtilius, ff. de condict. causa data. Pro hoc etiam facit text. in l. fi. ff. de Insti. ubi probatur, quod procurator finito officio nō tenetur de gestis pro curatorio nomine, & quod non transferatur dominium, tenet glossa, in l. eius qui in prouinciam, verbo, alienatas, quam communiter sequuntur Doctor. imò, quod nedum transferatur dominium, sed nec etiam obstet aliqua exceptio vendicanti rem suam, probatur ex l. nihil interest, de regulis iuris, & ita tenet Dinus, in lege prima, in fine, & videtur sequi Alber. ff. de offic. procur. Cæsar.

In contrarium est text. expressus, in l. seruum Titij, ff. manda. vbi habetur, quod procurator etiam procuratorio nomine vendēs rem suam per errorem, tenetur de euictione, & propterea ei vendicare uolēti, obstat exceptio, & ita ipsum not. ibi Bart. Bald. & Aret. Facit ad hoc d. l. procurator qui pro euictione, iuxta intellectum glos. ibi, & declarationem Pauli de Cast. ff. de procur.

Pro solutione distinguendi sunt plures casus; quia aut procurator habet mandatum speciale, & in indiuiduum ad vendendum rem suam, & tunc vendendo, etiam procuratorio nomine, quia habet actionem mandati cōtra Dominum, obligatur de euictione, & obstat exceptio d. l. serui Titij; aut habet mandatum generale a Domino, & quia in generali mandato non venit ut rem suā propriam vendat, & sic nullam habet cōtra Dominum actionem, nedum non transfert dominium, sed nec etiam obstat exceptio d. l. procurator, la secūda, ita tenent Din. & Oldrad. ibi, & idē Bart. & Bald. in d. l. procurator q. pro euictione, col. 2. idē Cin. Din. Bar. Alb. & Ias. in d. l. 1. ff. de offic. procur. Cæsar.

Præterea, an ex cōtractu procuratorio nomine gesto, procurator obligetur, similiter distinguendum est, quia, aut contractum facit vltro citroque obligatorium, ex quo sibi aliquid quæritur, vt in contractu vēditionis, quia sibi propter pretium quæritur directa actio, licèt domino cedere cogatur, & tali casu ipse quoque obligatur, l. solutum, §. per liberam, ff. de pignor. actio. quæ lex declarat istam materiam; aut non acquiritur sibi aliquid, & tunc non obligatur, dicta l. finali, de institut. ita Bart. & Paul. Franc. de Alberg. & Ioan. de Monte Sperel. in dicta l. procurator qui pro euictione, Paulus de Cast. dicta l. finali. Salicet. post Cin. in l. ei qui, 2. col. C. quod cum eo, licèt Bald. ibi, & in dicta l. procurator qui pro euictione, contrarium teneat. Et hoc idem tenent Angel. & Ias. in l. 4. in princip. ff. de re iudic. & Socin. plenissimè hanc materiam attingens in allegato consilio 154. 1. col. 1. casu, & 2. col. 7. casu. Si tamen scienter rem suam procurator tamquam alienam tradiderit, transfertur dominium, textus est in l. Iulianus, §. 1. ff. de cur. furios. & tradunt Doct. in locis præallegatis.

Sed supradicta procedere arbitror in casu non factæ protestationis, de qua suprà per procuratorem vendentem, quia ut suprà in præcedenti quæstione dictum est, quando constat de intentione partium, quod procurator non teneatur, tunc cessant omnes prædictæ difficultates, quæ tantum in casu dubio sibi locum vendicant, vt tradunt Bart. in dicta l. procurator qui pro euictione, glo. Bart. & Angel. in l. si pupilli, §. primo, ff. de negot. gest. Socin. in dicto consilio in princ. & est communis opinio secundum Paris. dicto consilio 78. numero 41. Facit quod habetur per Bartolum & alios, in l. non solum, §. morte, de operis noui nunciatione, & per omnes, in cap. cum M. Ferrariensis, de constitut.

stitut. quod potestatio facta maximè in casu dubio, præsente aduersario, & nō contradicente, impedit protestantis obligationem, vt ibi per eos.

Et propterea stante dicta protestatione est concludendum, procuratorem rem suam erroneè alienātem posse uendicare, nec contractu nomine domini gesto obligari de euictione, uel aliter, maximè stāte dicto uerbo, in aliquo, quod verificatur etiā in minimo, Bart. in l. si seruum, §. Prætor ait, loquens de uerbo, quod, seu quæ; quod idem importat, ff. de acquir. hæredit. & in uerbo, aliquo, tradit Dec. consi. 455. num. 6. & consi. sequent. num. 3. & in proposito Socin. consi. 172. col. 5. vers. quarta difficultas, sed & ad superabundantiorem cautelam, possent addi hæc uerba, scilicet.

Tam ex causa euictionis, quàm aliter.

GLOSSA SECVNDA.

ET tunc cessabit omnis difficultas, omnisue dubietas, quod ēt quod Procurator teneretur aliàs de euictione, per prædicta, tamen isto casu minimè teneretur, & per consequens, in alienatione rei suę per ignorantiam facta, sibi non præiudicaret.

CLAVSVLA VII.

Necnon.

SVMMARIA.

1 Negationes duæ affirmant.

GLOSSA PRIMA.

DVæ negationes affirmant, & est, ac si diceremus, &, simili modo loquitur Imperator † in §. cumque
1 hoc, ibi, necnon Theophilo, ubi gl. & Aret. nu. 11. in procem. Inst. facit l. duobus, ubi latè Alciat. de uerbor. signific.

Honesta Domina.

SVMMARIA.

1 Mulieri pulchrior titulus assignari nequit, quàm si honesta appelletur.

Honestas mulierem seruat, & est thesaurus inæstimabilis, & lilium dans suauitatem odoris.

GLOSSA SECVNDA.

ALio hoc titulo pulchiore mulier insigniri non potest, Vnde dicimus, uirum legalitas, † mulierem
1 seruat honestas, ut tradit Neuizan. in Silua Nupt. lib. 1. nu. 67. nam bona fama est thesaurus inæstimabilis, & Lilium dans suauitatem odoris, secundum Bald. in l. 1. col. 5. C. de confes. refert Neuiz. loco prę allegato, nu. 56.

Francisca filia quondam prædicti Alexandri de Amadeis.

SVMMARIA.

1 Mulier omnis regulariter etiam nupta, & absque viri consensu contrahere potest, nulla seruata forma, vel solemnitate.

Declaranda tamen uenit regula hæc ut per auctorem hic.

GLOSSA TERTIA.

MVlier omnis regulariter, etiā nupta, & absque uiri cōsensu cōtra
1 here pōt, nulla † seruata forma uel solemnitate legis Velle. ubi Bal. C. de reuoc. donat tradit Paris. consi. 98. nu. 61. 1. uol. quod in omnibus bonis nō est perpetuum; sed dotalia, & quādoque alia excluduntur, ut per Socin. consi. 122. col. pen. lib. 3. licèt loquatur existēte quodam statuto in casu suo: nam si est maior, de bonis suis disponere potest, l. in re mandata, C. mād. cum similibus, & tenētur ipsa, & eius hæredes ad contractus obseruationem, ut latè tradit Paris. consi. 33. nu. 16. & seq. d. 1. uol. sed quia ferè in omnibus Ciuitatibus Italiæ extant statuta prohibentia mulieres contrahere, & obligari, prout est Ferrariæ, ubi fingitur celebratus contractus, propterea sequitur.

Agens pro obseruatione statuti Ciuitatis Ferrariæ.

SVMMARIA.

1 Statutū Ferrariæ sub Rub. de indemn. mulier. inductum est, ne mulieres decipiantur, & capiantur.

Statuti rō finalis colligitur ex proœmio ipsius.

Mulieres & minores facilè seducuntur.

Mulieres sunt subiectæ multis deceptionibus.

Mulier

2 *Mulier aduersus propria commoda plerumque laborat.*
Mulier non à sexu sed à mollitie dicta, uir a constantia, & animi uirtute.
Mulierum defectus.
3 *Statutum de indemnitatibus Mulierum fauorabile, licet exorbitet a Iure communi.*
Statutum de indemnitatibus mulierum, non est extendendum de casu ad casum.

GLOSSA QVARTA.

Huiusmodi statutum introductum est ne mulieres decipiantur, & ca
1 ptentur, vt ex eius proœmio †colligitur, ex quo ratio finalis statuti probatur, l. 1. ff. ad Macedon. l. fi. ff. de hęred. instit. & vtrobique not. Bar. & Doctor. & in puncto tradit Bald. consi. 201. in prouincia, nu. 1. vol. 1. & in statuto hoc Alex. cōsi. 189. nu. 27. vol. & Dec. etiam in hoc Ferrariensi statuto, cons. 301. nu. 6. de quo per Tiraquel. in tract. cessan. causa, 1. limitatione, nu. 64. & sequēt. Et eadem est ratio de iure communi, scilicèt ne propter fragilitatē decipiatur mulier, vt tradit Bald. in l. 2. num. 4. C. de adopt. quem sequitur Ias. in l. transactionem, C. de transact. & Aret. l. cum hæres, in princ. ff. de acquir. hęred. & dicit Bald. in l. 2. 9. q. C. de rescind. vend. quod mulieres, & minores facilè seducuntur, quandoque minis, quādoque blanditijs, & pollicitationibus, & ideo çquissima sunt statuta quæ volunt, quòd in contractibus mulierum, & minorum exigatur consensus coniunctorum, & sequitur Ias. d. l. transactionem, in l. 2. antepen. col. de leg. 1. & dicit in c. 2. pē. col. de probat. & refert Ias. loco prædicto, quod talia statuta habent in se rōnem naturalē: quia mulieres sunt subiectæ multis deceptionibus, propter cōsilium inualidum. Est etiam alia rō dicti statuti, scilicèt, ut dolus, & metus mulieris tollatur, d. l. transactionem, ubi Bart. quem ibi cæteri sequuntur, & Campeg. tract. de dote, 5. parte q. 100. & has omnes rationes complectitur proœmium dicti statuti; & quādo statutum disponit, debere interuenire consensum proximiorum: est ratio, & secūdū Bart. & alios, in d. l. transactionem, quia cum ad eos pertineat spes successionis, est uerisimile, quod diligentius eius captioni occurrēt, licet ibi Alciat. teneat, immò aliam esse rōnem a legislatore perpensam, quia quo quisque gradu iunctior est, eo, & magis rem amare, & procurare coniuncti præsumitur, l. lege Iulia, ff. de test. tib. & ad hoc facit quod idem Alciat. not. in tract. præsumpt. Reg. 1. præsumpt. 22. Et pro dicta rōne statuti facit, quia mulier aduersus propria commoda plerumque laborat, ut di-
2 cit tex. in l. 4. in fin. C. de spōs. †hinc est quod mulierem non a sexu sed a mentis mollitie, virum autem a constantia, & uirtute animi dictū Ambrosius existimauerit, c. proposuisti, §. sed illud Ambrosij, 32. q. 7. refert, & sequitur Abb. c. forus, pen. not. de uerb. signif. & Pet. Gherard. de petra sanc. Sing. suo 11. His casibus, in princ. nam iudicij integritas in muliere deest. l. finali, ff. qui pet. tut. quia sexus eius fragilis est, l. secunda, §. uerba itaque, ff. ad Vellei. cap. ex parte, il 1. de priuil. Et dicit Bald. in cap. 1. de iudic. col. 9. uersic. vltimo quæro, quod mulieres habent consilium inualidum, & in cons. 201. suprà allegato, nu. 3. dicit, quod non habet integrum consilium, imò nullum consilium animi reperitur apud mulierem, vt ipsemet Bald. tradit in c. significauit, col. 1. de rescr. refert Dec. in l. 2. num. 49. de reg. iur. Hinc est, quod mulier magis ad paupertatem, quam uir declinat, & est uiro miserabilior, ut Baldus censuit consi. 96. Factum tale est, num. 3. 2. vol. de qua materia uidēda sūt quæ in Siluę nup. lib. 1. tradit affluentissimè Neuiz. Et propterea considerata huiusmodi ratione & statuētium principali proposito, statutū huiusmodi fauorabile est censendum, & exceptio ex
3 eo oriens fauorabilis est, ut †tradit Bart. in l. qui exceptionem, in princ. num. 4. ff. de condict. indeb. & Aretin. consi. 2. Intellecta, col. 6. circa med. et quod sit fauorabile tenet Bal. in consi. 60. Quædam soror 5. vol. & latius Tiraquel. in tract. de legibus connub. glos. 8. quæst. 25. nu. 214. Licèt exorbitet a iure communi, & multum restringat ius commune, quo mulieribus absque aliæ solemnitatis obseruatione, contrahere, & de bonis suis disponere liberum est, ut supra dictum fuit, ita Paris. dicto consi. 98. num. 61. & propterea, de casu ad casum non est extendēdum etiam stante identitate rationis, ut per eundem Paris. consil. 99. numero 51. primo uolumin. & Ruin. l. 2. colum. 17. uersicu. quarto respondetur, de leg. 2.

Sub rubrica, de indemnitatibus mulierum, & earum contractibus.

SVMMARIA.

1 *Statutum de Indemnitatibus mulierum se ipsum declarat.*

GLOSSA QVINTA.

Licèt non esset necesse in Instrumento expressè citare Rubricam statuti, tamen fit ad bene esse, vt magis osten-

gis ostendatur fuisse eius formam seruatam,
1 sed quia huiusmodi Ferrarienses † statutum, vtpotè conditum consilio, & matura consideratione prudentissimorum, & eccellentissimorum virorum, plurima dubia pluri masque difficultates super quibus controuertunt Doctor. expressè prouidendo, & se declarando tollit, vt opus non sit alia glossa prout de testatore dispositionem suam glossante tradit Bald. in Auth. Nisi rogati, col. 3. vers. & pro hoc soluitur, nu. 9. C. ad Trebel. & in statuto tradit Paris. cons. 72. n. 4. 3. vol. quod non faciūt alia similia statuta aliorum locorum, propterea cum intentio mea non sit de hoc tantum statuto verba facere, sed etiam de alijs aliorum locorum, plures quaest. in hac materia per dictum statutum decisas, & difficultas tangam, secundum ordinem instrumenti.

Cum præsentia.

SVMMARIA.

1 *Statutum exigens præsentiam cōsanguineorum in contractu, etiam si non adsit decretum annullatiuum actus, nihilominus si actus sine tali præsentia sit celebratus, non valebit.*

Præsentia in actu requisita debet interuenire tēpore actus, non autem post.

Præsentia in actu requisita includit etiam intelligentiam.

2 *Præsens quando quis esse debet in contractu, nō potest hoc facere per procuratorem, vel per litteras.*

Limita tamen vt hic.

GLOSSA VI.

STatutum exigens consanguineorum præsentiam in contractu mulieris, non etiam consensum, operatur, ut illorum requisitorum prę sentia non interueniente, contractus non valeat, etiam si statutum vltrà annullando non
1 procedat, glos. in † verbo, solummodò, quàm communiter ibi sequuntur Doctor. in c. causam matrimonij, de offic. deleg. Bald. & alij, in l. si quis mihi bona, §. si coram, de acq. hæred. & præsentia in actu requisita tempore actus, non autem post interuenire debet: nam ratificatio non releuaret, Bald. in l. 1. col. antepen. vers. idem si diceret de præsentia, C. qui admit. & sequuntur Rom. Aret. & Alex. in l. si quis mihi bona, §. iussum, ff. de acquir. hæred. Barb. & Felin. d. c. causam, & licet prę sentia non importet, vel includat cōsensum, vel consilium, vt per Aret. in d. l. si quis mihi bona, d. §. si coram, 1. col. quamuis possit præsens dissentire, seu non consentire, ut plenè declarat Felin. in c. non potest, 5. col. de sent. & re iudic. Vndè sufficit si præsens taceat, vt per Aret. d. §. si coram, Dom. in c. fin. in prin. in 5. not. de concess. præbend. per illum text. in 6. Feln. d. c. non potest, 4. col. circa med. & col. 5. ad fin. tamen præsens debet intelligere quid agatur, & ideo oportet probare quod præsens intellexerit, quia præsentia intelligentiam non includit, ità in terminis nostris tradit Dom. post glos. in verb. præsente, in c. in primis, 2. quæst. 1. & sequitur Arno. Sing. 5. Volo tibi, & dicit Card. in cap. fin. de maior. & obed. & ante eum Bald. in Rubrica, C. qui admit. 3. col. vers. & idem est si in aliquo, quod si consanguineus est præsens in contractu mulieris, & contractus est simulatus, & Iudex interponit decretum, non dicet factum in eorum præsentia: qua si erat simulatus, non intellexerunt, quia intelligitur de præsentia, & intelligentia, & sequitur Barb. & Felin. col. pen. d. c. causam, & videtur sequi Alciat. l. coram, de verb. signi. & pro hoc faciunt quæ dixi supra in Clausula testium, super verbo, præsentibus, vbi cōclusum fuit, quòd quando de præsentia tertij mentio habetur, non includitur intelligentia, & propterea deberentur tali casu notarij addere verba probantia ipsam præsentem intellexisse actum, quorum plura infrà describentur.
2 Sed an huiusmodi † præsentia per litteras, vel per procuratorem adhiberi possit? & quod non possit, per litteras, decidit Arch. c. 20. 65. dist. & sequit Aret. in d. §. iussum, nu. 7. & quod nec et per procuratorē, decisio est Bal. in d. l. 1. in fine, C. qui admit. & probatur per gl. in Cle. Dudū, verbo, pñsentari, de sepult. vbi dicit, quod præsens dr, q. probatur sensibus corporis, & in terminis nostris hoc tenet Abb. in c. fi. nu. 12. de dilat. Barb. & Felin. d. c. causam, & Felin. c. cum omnes, nu. 30. de constit. & in d. c. non pōt, 4. col. in princ. sequitur Curt. iun. d. l. 1. C. vnde vir & vx. nu. 9. & idem Abb. Perus. & Dec. in c. cū parati, de appell. vbi Dec. dupliciter limitat; primo, quādo is cuius prę sentia requiritur, esset legitimè impeditus, qa si fit maximè de facto plenè informatus, potest specialem mittere procuratorem, vt tenuit Ang. in l. Pōponius, in princ. ff. de procur. & Aretin, in c. licet ex quadā, 8. not. de testib. Secundo quando exigitur præsentia nō alicuius particularis personæ, sed Capituli, quia Capitulum tunc procuratorem constituere potest, quas limitationes ante eum posuit Felin. in d. c. non potest, 4. col. & quod per procuratorē pñsentia pręstari non possit, tenet Alciat. d. l. transactionem, C. de transact. licèt dicat in cōsensu maiorē esse dubitationē.

Et

Et Consensu.

SVMMARIA.

1 *Consensus quid sit, & unde dictus.*
Consensus quando ex legis necessitate exigitur, præsumitur de substantia.
2 *Concessus expressus quando exigitur sola præsentia non sufficit.*
Consensus qui à lege exigitur in actu debet interuenire non antè vel post.
Statutum exigens consensum simpliciter non imponit necessitatē ut in actu præsentialiter adhibeatur, secus si præsentiā, et consensum exigat.
Consensus non potest præstari per procuratorem, neq; per nuntium, neq; per epistolam, loquendo de consensu à statuto requisito.
Vide tamen hic Auctorem declarantem.
Conscientia, & consensus, an sint diuersa.
3 *Statuto stante quòd mulier non possit contrahere sine voluntate consanguineorum, præsentia ipsorum cum interuentu non sufficit, sed expresso consensu opus est.*
4 *Statutum, quòd mulier absq; consanguineorum licētia cōtrahere nequeat, quomodo intelligatur.*
Licentia qualiter differat à consensu.
Statutum, quòd Mulier absq; consanguineorum consilio contrahere non possit, quomodo intelligatur.
Consilium quod exigitur à statuto an possit per literas præstari.
Consilium an differat à consensu.
Statutum exigens scientiam consanguinei in Mulieris contractu, quomodo debeat intelligi.
Statutum si statuat Mulierem contrahere non posse sine consanguineorum parabola intelligitur de auctoritate præstanda.
Statutum exigens attinentes vt debeant iurare est seruandum.

GLOSSA VII.

1 Consensus secundum Innoc. Host. & glos. in c. 1. de rebus Eccles. nō alieni in 6. super glos. verbo †tractatus, est multorum uoluntas, ad quos res pertinet, simul iuncta, & secundum Bald. in c. cum consuetudinis, num. 6. de consuet. est simul sensus, & copula quædam animorum, quæ viciatur ab extraneo interuallo, & ibi plura dicit de consensu, & quando ex legis necessitate exigitur, præsumitur esse de substantia, secùs in cons. ut Bal. tradit in l. fin. §. necessitate, nu. 16. C. de bon. quæ lib. & sequitur Dec. in c. ex parte, nu. 3. de constit. nam eo non interueniente, actus est nullus, ut Bald. declarat, in Rubr. C. de rescind. uend. num. 30. & tradit idem Bald. quem ibi sequitur Alexan. in d. l. si quis mihi bona, §. si coram, nu. 8. & Socin. in simili regula, 261. Minor si ex forma statuti, nam licèt non sit immediata causa translationis dominij, si in uenditione mulieris præstetur, est tamen causa habilitationis personæ transferentis, ut Bald. tradit in l. mater, in fine, C. de rei uend. & si expressus consensus exigitur, ut in casu
2 isto, †non sufficit sola præsentia, Dom. in capit. 1. 6. col. uersic. & not. de reb. Eccles. non alien. in 6. sequitur Felin. in dicto cap. non potest, 4. col. de re iud. & Abb. consil. 401. Factum, numero 5. etiam sine conditione, uel cum taciturnitate, ut per Domin. ibi, & Card. in Clemen. Sæpè, §. si tamen, de uerb. signific. & Bald. hoc tenet, in dicto §. necessitate, 5. col. uersic. quæro an sufficiat, numero 20. & in l. 2. §. uoluntatem, in princ. quem cæteri communiter sequuntur, solut. matri. Abb. dicto consil. 40. num. 5. Felin. in capit. nonne, 2. col. nume. 5. uersicul. per istam regulam, de præsumpt. Campeg. tract. de dote, 5. parte, quæst. 81. Ruin. consi. 159. numero 5. 5. uolum. & consil. 62. num. 1. in 3. uol. Arnon. comment. 60. Cum in Regno, & Crotus, in l. 1. in princ. 1. Lect. num. 9. de uerbor. obligat. & Alcia. dicta l. transactionem, ad finem, similiter non sufficit factus consensus, ut Bald. & alij, d. §. uoluntatem, in princ. & Alex. in apostil. ad Bart. in l. 3. §. hæc uerba, de negot. gestis, censuerunt; nam huiusmodi consensus per modum solemnitatis, & formæ exigitur, Bald. d. l. prima col. antepenul. num. 45. C. qui admit. Butr. & Imola, in cap. cum consuetudinis, in fine, de consuetud. Abbas, in consil. 40. num. 5. Alexan. post alios, dicto §. iussum, num. 10. & in l. 1. §. fuit quæsitum, ad finem, ff. ad Trebel. & Campeg. tractat. de dote, quinta parte, quæstione 82. & Perus. dicto cap. cum parati, secunda col. de appellat. & Ias. in l. uniuersa, pen. col. C. de precib. Imper. offer. & consensus huiusmodi, authoritati æquiparatur, Bald. l. si uxorem, secunda col. C. de condict. infer. ut Aretin. dicto §. iussum, col. pen. & in dicto §. uolunt. in princ. & Alexan. dicto §. fuit quæsitum, & Crot. d. num. 9. & propterea uerba requiruntur, ut per Crot. & Aretin. in d. cōs. & debet interuenire in actu, non autem ante uel post, ut tradit Bal. in dicta l. 1. numero 44. & in dicta Rubr. C. de rescind. uendit. & in cap. fin. de feud. sine culpa non amittend. & huius mentis uidetur fuisse Bart. in l. qui habet, §. si pupillus, secunda col. ff. de tutel. & exprèsse tenet in terminis nostris Paul. de Cast. in l. si cum dotem, §. eo autem tempore, secunda col. solut. matr. ubi etiam Alexan. & tenent Aret. Alex. & Ias. in d. §. iussum,

sum, & in d.l.vniuersa, d.pen.col. Campeg. d.quæst.82. & Alexan. d.cons. 189. nu.9.in 7.vol. Abb.cap. cum nos, num.5.de his quæ fiunt à prælat. sine consensu Capituli. Perus. d.c. cum parati, vbi dicit, quod quando verbum præcedens est iunctum cum hoc præsenti, nullum est dubium. idem tenet Arno. alios allegans Sing.32. Sæpenumero, vbi dicit, procedere, nisi incontinenti sequatur, quia uidetur inesse, idem Crot. d.num. 9.& Marsil.l.pen. num.31. de quest.hinc uidetur malè loquutum fuisse Bald.in l.si pater, in fine, C.de spons.ubi dicit, quod si statutum exigit consensum patris in contractu filij, quod potest consensum ipsum præstare in ultima uoluntate, secus autem, si statutum exigit præsentiam: quia cum debeat interuenire in actu, & consensus quid maius sit quam præsentia, ut ex prædictis patet, nō uidetur quod consensus ipse operetur mortuo patre, & sic ante actum, ut uoluit ibi Bald. cuius dictum tamen uidetur posse saluari in casu suo, scilicet, in consensu patris filio præstando, qui etiam post actum præstari potest, ut per eundem Bald. & alios d.§.necessitate, & not.in d.§.iussum, licèt dubium uideatur stante statuto exigente consensum, quo casu uidetur de solemnitate, & de forma ut supra.

Et ex hoc non poterit præstari talis consensus per procuratorem, ut tradit Bald. loquens de præsentia, in d.l.prima, in fine, & in procuratore Angel.in l.Titius, ff.quib.mod. pign.uel hypoth.solu. Butr. & Imola, in d. cap.cum consuetudinis, Aretin.d.§.iussum, col. penult. Perus.d. cap.cum parati, & Arno. Sing.16.& Campeg.d.parte 5.quæstio. 103.& Alexan. cons.189. numero 1. 7.uol. Curt.iun.d.l.1.num.9.C. Vndè uir & uxor, etiam imò nec per nuncium uel epistolam, secundum Aretin. qui declarat ibi, & Perus. locis præallegatis, licèt contrarium tenuerit Paul.de Cast.post Bart.dicto §.iussum, licèt Bart. ibi, & in l.filiusfamil. ad fin. de donat. loquatur in alio casu diuerso, scilicèt in consensu præstando per patrem filio, qui potest ex post facto præstari, & non exigitur in actu, & hoc etiam in terminis cum Paulo tenet Arno.dicto Sing.16.sed dicta ratione uerius uidetur quod tenent Perus. & Aretin. quia si scribit, uel mittit nuncium ante actum, consentire debens iam dicitur ante actum non in actu consentire, & propterea oporteret dum actus est in fieri, mittere nuncium, uel epistolam, secundum Aretin.ibi, col.finali, dicit tamen singulariter Rom. Singul. suo 797. Statutum dicit, & simpliciter sequitur Arn.soliloq.suo 95. Ex quo, qđ ubi exigitur cōsensus consanguineorū, sufficit cō scientia ipsorum, per text. singul. in Auth. de alien. & emphit.§. Emphiteusi, sed istud uidetur falsum, per prædicta, & text. ipse magis probat contrarium: quia immò ibi conscientia & consensus ponuntur vt diuersa, & hoc in terminis ibi ponit Angel. dicens, quod si statutum exigit quid fieri cum conscientia consanguineorum, non erit opus eorum consensu, cum sint diuersa, & hoc sequitur Felin. dicto cap. nonne, secunda col. & cap.ex parte, ad fin.de constit.sed pro opinione Romani facit quod sibimet contrarius not.Ang.in Auth. Quomodo oport. Episc. §.non aliter, vbi dicit, quod quando exigitur conscientia alicuius, ille debet consentire, & quod conscientia importet idem quod consensus, tenent idem Angel.& Paulus de Castr.in dicto §.iussum, sed Alex. ibi, num.13. & in dicto §.uoluntatem, nume.3. concordat dicta Angel.fœdere distinctionis, scilicèt, quod statutum exigens aliquid fieri cum alicuius conscientia, non exigat consensum, prout tenet Bald. in Rubr. C. de exercit.tertia col.vers.quid si, verba, nume.8. quod etiam tenet Bald.in l.nemo, C.de sent. & in l.omnium, ad finem, C.de testam. ubi dicit, sufficere actum fieri coram eo, cuius conscientia exigitur, præsente, & sciente, nisi lex ultrà requirat factum, & uoluntatem eius, & ità procedit quod not. Angel. in dicto §.Emphiteusis, quod fallit, nisi conscientia eius exigitur qui habet ius dicere vel discernere, secundum Bald.loco præallegato, vel quando requiritur ex publico officio, vt præter Anchar. tradit ipse Bald. dicto §. necessitate, 4.col.numero 16.& ità procedit dictum Angel. dicto §.non aliter, consensum exigentis, & cum hac opinione, quod conscientia non includat consensum, transit etiam Socin. dicto §.uoluntatem, in princip. quod etiam tenet Aretin. dicto §. iussum, 5. col. Et ex hoc patet, Rom. & Arno. dictis Sing. errasse, putantes sufficere conscientiam eius cuius exigitur consensus, cum minus importet si exigatur conscientia quam consensus, et propterea non esset satisfactum statuto, per prædicta.

Sed quid si statutum loquitur per alia verba quàm supradicta, prout sæpè accidit, hoc enim est vtile scire, ut dicit Paul. de Cast. dicto §.iussum, ut per verbum uoluntatis, videlicèt, ne mulier sine uoluntate consanguineorum contrahere possit, numquid sufficiat
3 præsentia † consanguinei cum taciturnitate? & Bald. & communiter omnes, in dicto §. uoluntatem, tenent non sufficere, sed expresso consensu opus esse, & dicunt Aretinus, & Ias. ibi, quod licèt istud verbum aliquando volun-

uoluntatem tacitam comprehendat, & ea contentetur, tamē secùs in consensu, qui sem per expresse, & numquam tacitè potest inter uenire.

4 Quid in†verbo, licentia? dicit Angel. in di cto §. iussum, quod importat consensum, allegat dictū §. Emphiteusis, qui loquitur de verbo, conscientia, ut suprà dictum fuit, sed dicit, quod potest importare consensum, quia debet expressè interuenire non autē tacitè sicut supra diximus de consensu, ut not. Ioannes Andreas in Regula per eum in Mer cur. de regulis iuris, in sexto, & in capitulo, Abbatem, de electio. & sequitur Baldus, in l. obseruare, §. fin. prima lect. in fine, ff. de offic. procons. & leg. & Aretinus, dicto §. iussum, quinta col. & per Rom. & Alexan. dicto §. uoluntatem, secunda col. Abbat. dicto capitulo cum nos, numero quinto, sed tamē à cōsensu in eo differt, quod is debet interuenire in actu, ut suprà, licentia verò debet præ cedere actum, Baldus dicta l. prima, col. antepenult. C. qui admitti, & in l. finali, prima col. C. ad Macedon. Campeg. dicto tractatu quæstione octuagesimaquarta, quinta parte, & potest præcedere tam incontinenti, quàm ex interuallo, ut per Aretinum dicta quinta col. post alios, & per Baldum in d. Rub. C. de exerc. tertia col. circa finem; & quod licentia actum præcedere debeat, tenet Corn. cōsilio octuagesimanono littera N. & 201. littera I. in tertia parte, licentia autem diuersimodè accipitur: quandoque pro authoritate, quandoque pro consilio, ut per Archid. in locis re latis per Alexan. dicto §. iussum, nu. 3.

Quid si consilium exigitur consanguineo rum? dic, quod debet præcedere, ut tradit Bal dus dicta l. prima antepenult. col. vers. Item si statutum, sed subsequi non, ut per eum ibi, & in l. fin. col. prima ante med. C. ad Maced. & in hoc differt à consensu qui magis sequi quam præcedere debet, & hoc tenet Alexan. dicto §. iussum, numero 14. alias decisiones adducens, alibi tamen dicit Baldus, in dicta Rubr. C. de exer. tertia col. ad fin. quod consilium debet requiri, dum tractatur de celebratione actus, & conclusione & tale consilium si omittatur, reddit actum nullum, ut per Aretin. in simili, in d. §. si coram, col. fin. & in quocunque consilio est regulare, ut tradit Abb. in c. ad Apostolicam, in fine, de Regul. & habetur per Bart. in l. 1. §. si plures, in repet. 4. quæst. nu. 12. ff. de exercit. per Felin. & Dec. in c. ex parte, de constitut. quando autem is cuius consilium exigitur recusaret cōsulere, vel accedere, actus sine eo explicari potest, c. cū in veteri, ubi Abb. de elect. Dec. dicto capitulo ex parte, numero 5. de quo infrà uidebimus, & tale consilium per litteras præstari potest ut Dec. ipse tradit. d. nu. 5. & differt consilium à consensu, ut per Cagnol. in l. consilij, num. 16. vbi de materia consilij plura bona ponit, de reg. iuris.

Sed si exigitur solum scientia consanguinei, illa sufficit etiam cum conditione, ut tradit Alex. d. §. uoluntatem, post princ. allegādo Ang. in d. §. Emphiteusis, qui tamē loquitur in verbo, conscientia, quod videtur idem importare, de quo supra dictum fuit.

Quid si statutum dicat sine parabola, Bal. cons. 213. Occurrit, nu. 2. 2. uol. tenet, quod importet authoritatem præstandam.

De verbis autem authoritatis, & decreti, dicetur infrà suo loco.

Quando autem Statutum exigit attinentes debere iurare, illud est seruandum, Alex. cons. 125. Visis & consideratis, 4. colum. in principio, & Ruin. consil. 222. numero 6. in primo volumine.

Egregiorum Virorum.

SVMMARIA.

1 *Statutum requirens in contractu mulieris consensum consanguineorum, licet non exprimat masculorum, de masculis tamen intelligitur, & ratio.*

Consanguineorum appellatione non venit mater, & auia.

GLOSSA VIII.

Dicèt statutum expressè non disponat masculorum consanguineorum præsentiam uel consensum exigi, tamen censetur de mascu-
1 lis, non de†fœminis intelligere, ità in terminis Bald. d. l. prima, col. penult. uer. utrum autem si statutum, C. qui admit. & monetur du plici ratione: primo quia cōsilium, seu authoritas, quod, seu quæ exigitur, propriè est uirorum, non mulierum, argu. ff. de admin. tut. l. quidā decedens, §. Papinianus, Secūdo, quia si statutum facit mulierem inhabilem in facto suo, non debet authorari in alieno, C. de legib. tut. l. fin. & hoc idem sequitur ibi Barb. in addit. ad eum. Idem tenet Bald. cons. 201. In prouincia, nu. 3. in 1. uol. & hoc etiā uidetur tenere idem Bald. in l. fin. C. de uer. sign. ubi dicit, quod appellatione cōsanguineorū non uenit mater, nec auia, & dicit, qđ statutū de quo supra, ponderat prudentiā consilij. & hoc idē tenet ibi Ang. dicens ità eo aduocāte fuisse determinatum; & hoc idem sentit Are. in d. l. trāsactionem, & tenet Paul. de Cast. in l. si cū dotē, §. si patri, 1. col. sol. matr. & Alex. d. §. uo-

d. §. voluntatem 2. col. versic. pro hoc etiam adduco, & Campeg. d. 5. parte, quæst. 94. & Dec. in l. 1. nu. 15. C. unde uir, & uxor, & uidetur sequi Aret. in aliàs allegata l. cum hæres, in princ. 1. col. de acquir. hæred. qđ procedit, etiam si mulier masculo sit proximior in gradu, ut consultus respondit Bald. consi. 6. Hæc est copia, 2. volumine.

Domini Alberti de Amadeis eius patrui, proximiorisque agnati, & attinentis, ex latere paterno.

SVMMARIA.

1 *Agnati qui sint, & qualiter differãt a cognatis,*
2 *Statuto requirente consensum duorum agnatorum, uel consanguineorum in cõtractu Mulieris proximiores adhiberi debent, licet de proximioribus dictum non sit à statuto.*
Et hoc de consuetudine seruatur, & non est tutum ab ea recedere.
Licet contrarium tenuerint alij.
Quorum opinio fortasse aliquo iure nititur.

GLOSSA IX.

Licèt satis clarum esset ex d. uerbo patrui, & ex d. uerbo agnati, prædictum nominatum esse cõtrahẽtis consanguineum ex parte pa-
1 tris, quia † agnati sunt coniuncti per virilis sexus cognationem, quasi à patre cõnati, quorũ numero patruus aggregatur, cognati uerò qui per fœminini sexus cognationẽ iunguntur, ut Instit. de legit. agnat. tut. §. 1. et de legit. agnat. success. etiam §. 1. tamẽ ad cautelam suprabundantiorem, & ad tollendũ omnem dubitationem, notarij apponunt plurima uerba, quę nihil aliàs operãtur, nisi quod magis factum declarant, & dubitationẽ tollant, sicut aliàs supradictum fuit, ut hic apparet ex vltimis uerbis hic expressis.

Sed pone, extat Statutum, quod mulier sine consensu duorum agnatorũ, uel propinquorum contrahere nõn possit, numquid sat
2 erit factũ statuto, si duo licèt † non proximiores in gradu sed remotiores consentiãt? & uidetur dicendum non sufficere, quia tale statutum dẽt intelligi de proximioribus, si extant idonei, & postea si primi nõ sunt idonei, de alijs proximis, & sic gradatim, quia per hoc statutũ proximis quædam iniūgitur cura, & ideo intelligitur s̃m ordinẽ charitatis, & cõiũctionis, ita Bald. in l. fi. 2. col. C. de verb. signific. & sequũtur ibi eũ Ang. Salic. Fulgos. & Corn. & hoc idem tenent Iac. But. Salic. & Corn. in l. j. C. Vnde vir, & vxor. Salic. & Alex. in l. fin. C. de testam. milit. Salicet. in l. uiduæ, C. de nupt. & Paul. de Cast. in d. l. si cum dotem, §. si patri, & latè Marsi. dicens hãc etiam magis communẽ, Sing. 678. Fiũt passim. & Ruin. cõsi. 64. nu. 13. 2. uol. & Ias. in l. non solum, in princ. de noui oper. nunc. Tiraquel. in tract. de retractu, tit. 1. §. 1. glos. 19. num. 22.

Sed contrariũ, quod satis dicatur factum statuto, etiam quod proximiores nõ interueniant, tenet Ang. cons. 160. D. Catherina, 4. col. & idem vr̃ tenere in consi. 170. Itẽ statuimus, quam etiam tenet Ias. d. l. fin. C. de uer. signif. in d. l. 1. C. unde uir & uxor, in fi. & d. l. transactionem, quæ etiam probatur ex dictis per Bart. & Bald. ibi, s̃m eũ, & quicquid sit de iure, tñ prima opinio seruat de cõsuetudine, s̃m Iac. But. & Salic. d. l. 1. C. vñ uir, & vxor, quæ consuetudo in proposito debet attendi, ut Roma. tradit in addit. ad Bart. d. l. transactionem, & hãc ẽt amplectitur Alciat. ibi, dicẽs, hanc esse receptiorem sñiam, licèt æquius sit proximiores adhibere: Cautius tñ, & cõsultius, esset s̃m Fulgos. d. l. fi. proximiores adhibere, p. p. authoritates cõtrarias, quæ fortè attenderentur in practica, quia nõ est credẽdum Doctori, nec ẽt glos. asserẽti ita seruari de consuetudine, ut Mars. in terminis tradit d. Sing. ubi dicit ẽt menti tenendum, quia posset quis facere corruere mille Instrumenta, ad quæ notarij non aduertant.

Dempta persona dicti Ludouici eius fratris absentis.

SVMMARIA.

1 *Statuto stante, quòd consanguineorũ consensus adhibeatur in contractu mulieris si ipsi cõsanguinei sint absentes, an & quando expectãdi nec ne sint, & quid agendum tali casu.*
2 *Statuto stante quòd consanguinei interueniant in contractu Mulieris, si ipsi consanguinei recusent consentire quid agendum.*
3 *Statuto stante, qđ consanguinei cõsentiãt contractui mulieris, si cõsanguinei renuntiantur, & iudex nõ attẽtis iustis causis ab ipsis cõsanguineis allegatis procederet ad interpositionẽ decreti in contractu mulieris, agnati possunt appellare.*
4 *Consanguinei requisiti ex forma statuti ad præstandum consensum Mulieri cõtrahere uolenti non sunt citandi, nisi hoc expressè dispositum.*
Cõsanguinei si sint citati iuxtà formã statuti ad interponẽdũ cõsensũ mulieri cõtrahere uolẽti, sunt expectãdi, aliàs qđ gereretur esset nullũ.
Statuto requirente consensum duorum consanguineorũ si unus tãtum adest, poterit nihilominus illo vno præsente celebrari actus.

Statuto

5 *Statuto requirente consensum consanguineorũ in contractu mulieris, si nulli extãt, mulier poterit liberè contrahere.*
Tutius tamen erit si iudicem adhibeat.

GLOSSA X.

1 SI consanguinei, † quorum præsentia vel consensus exigitur in contractu mulieris, absunt, refert, an sint de proximo reuersuri, aut nõ si de proximo sunt reuersuri, & tunc expectandi sunt nisi periculũ sit in mora, ita Paul. de Cast. per illum text. in l. cum antiquitas, C. de testam. & eum ibi sequuntur Alexan. & Corne. sed si sunt in remotis partibus, nec cito reuersuri, vel periculum sit in mora, & tunc sine eis mulier contrahere potest, arg. l. mulcta, in princ. ff. de cond. & demonstrata Bald. Paul. Aret. Alex. & Alciat. in d. l. transactionem, C. de transact. Idem tenet Paul. de Cast. d. l. si cum dotem, §. si patri, ubi dicit statutum intelligi, si sunt præsentes, & tenet Pet. de Anchar. repet. c. canonũ statuta, charta mihi 23. col. 1. uers. transeo ad statuta, quę quãdoque prohibent mulieres, & Aret. l. cũ hæres, in princ. ff. de acquir. hæred. Corn. in cons. 241. littera D. 2. vol. & Aret. in §. consequẽs, in fi. Instit. de suspect. tutor. idem tenet Bald. in l. in coniunctione, nu. 2. C. de nupt. & Marsil. in l. 1. §. præterea, nu. 92. ff. de questi. & idem tenet Bald. in consi. 394. Statuto, 5. vol. vbi in casu statuti exigentis in contractu mulieris consensum mariti, & duorum cõsanguineorum, si maritus est absens, in lõginquis partibus, cum consensu consanguineorum mulier contrahere potest, secùs si esset in propinquo, quia debet expectari secundum eum ibi, consuluit tamen Bald. d. l. transactionem, tali casu iudicẽ adhiberi, & cum eius decreto contrahi, & sequitur Aretin. ibi, & Campeg. d. tract. quęst. 89. 5. parte & Pet. de Anchar. loco preallegato, & Tiraquel. gl. 8. nu. 6. & sequent. & tali casu debent adhiberi alij consanguinei remotiores iuxta tradita per Bald. in d. l. fi. C. de verb. signif. de quo supra dictum fuit, & tradit Aret. d. l. transactionem, ad finem.

Sed quid si sunt præsentes sed cõsentire recusant, dic, quod mulier poterit appellare, &
2 causam deducere ad † Iudicem, iuxta tradita per Bart. in l. fin. ad fin. de appellat. recip. ita Bald. in terminis in d. l. in coniũctione, ad fi. C. de nupt. & Abb. in c. cum in ueteri, n. 13. de elect. ubi dicit, qđ si in mora esset periculũ, posset sine eis dicto casu mulier contrahere, aliàs dẽret iudiciũ superioris expecta re. & sequitur Felin. in Rubr. de treug. & pace, nu. 8. & in c. cũ accessissent, nu. 20. de cõstit. sed qđ & sine actu appellationis Iudex possit occurrere, tenet Bart. in l. si cum dotem, §. eo asit 1 pc, num. 2. ff. solut. matrim. ubi dicit, quod Iudex debet causas recusationis examinare, & si iustas inuenerit, consanguinei non consentient: si uero iniustas, iudex permittet mulieri contrahere; & hanc Barto. decisionẽ sequuntur ibi Paul. de Cast. in fine, & Alex. nu. 14. qui dicit, quod omnes concordant cũ Bart. Hoc ẽt tenet Bald. in Rubr. C. de contrahen. empt. pẽ. quæst. in l. 1. C. de nupt. ubi dicit, quod tali casu Iudex supplet, & in l. si quis inter, §. si quis. ff. de excus. tut. ubi dicit, qđ remedijs prætorijs possent cogi. hoc idẽ tenet Paul. de Cast. in consi. 91. In causa appellationis, nu. 5. 1. parte. Rom. cõsi. 36. Visa disceptatione, & idem Roman. & Corn. in l. 1. C. unde uir, & uxor, ubi dñt, quod tutius est adhibere iudicem loco horũ recusantiũ, & idẽ tenet Corneus consi. 167. littera E, & cõsi. 241. littera D. 2. uol. & 242. littera D. 4. uol. hanc ẽt opin. tenet Bald. in c. 1. 2. col. de cõsuet. recti feudi Salic. l. dudum, col. fin. C. de contrahen. empt. sequitur Cãpeg. d. tract. quęst. 90. 5. parte Abb. consi. 65. Ad decisionẽ, 2. lib. Ang. Aret. d. §. consequens, in fine, Abb. c. nullus, 1. col. de iure pat. Felin. c. cum accessissent, nu. 20. de constit. Ias. in l. iusiurandi, & ad pecunias, §. qui iusiurandum, de iureiur. A mo. Epit. 30. quia hic casus licet nõ dicat aliquid de authoritate iudicis, eo tamẽ interuenire debet in defectum recusantium. idem tenet Marsil. d. §. præterea, num. 92. & Dur. tract. de arte test. tit. 1. Cautela 2. nu. 3.

Declara tamen prædictam conclusionem procedere, quando, ultra recusantes nulli extent proximi, seu consanguinei in remotiori gradu, quia si adsunt, duo ex eis sunt surrogãdi per iudicẽ, prout in simili in contractu minoris tradit Bald. in l. uiduæ, C. de nupt. & in contractu mulieris tenet Paul. de Cast. d. §. eo autem tempore, in fine, vbi etiã hoc tenet Alex. d. nu. 14. Salic. d. l. dudũ, col. fin. Aret. d. l. transactionem, & Durand. d. nu. 3.

Limita tamen supradictam cõclusionem, quod iudex recusantibus agnatis, seu consanguineis, possit authoritatem suam interponere, maximè alijs non extantibus, ut suprà, nõ procedere stante statuto, quod ultra dictorũ consanguineorũ consensum, uel præsentiam, etiam Iudex decretum, uel authoritatẽ suam interponere debeat, nã tunc solus Iudex supplere non poterit, nec fungi uice duorum, ut Bal. tradit in d. rubr. pen. quęst. arg. l. si curatorẽ habẽs, C. de in integr. restit. quod sequitur Salic. in d. l. dudum, & Corn. dicto cõsi. 167. littera E. & Ias. d. §. qui iusiurandum, 2. col.

Et pro-

Et propterea est cautela secundum Salic. ibi, quod adhibeantur duo Iudices, unus qui authoret, alius qui consensus consanguineorum repræsentet, & suppleat, & hoc sequitur Alex. d. nu. 14. pro quo facit quod de duobus notarijs adhibendis in emancipatione filij tradit Dur. d. tract. tit. 1. Cautela 1.

3 Et est sciendum, quod si Iudex nō† attentis iustis causis per consanguineos renitētes allegatis, procederet ad interpositionē decreti in cōtractu mulieris, iuxta ea quæ superius dicta sunt, poterunt cōsanguinei à tali decreti interpositione appellare, ut eleganter decidit Bal. in d. l. 1. C. q. admi. col. pen. ad finem.

Sed nunquid consanguinei requisiti ex forma statuti, sint citandi, & Bald. d. l. 1. col.
4 pen. decidit quod non, † nisi statutum hoc expressè disponat, et sequitur Campeg. d. tract. de dote, q. 88. ultima parte; sed si sit dispositū expressè, tunc debent citari; & citati sunt expectandi, aliàs quod interim fieret, esset nullum, ità Bald. d. pen. col. & Campeg. d. parte, quæst. 92. & debet omnino forma dicti statuti de requisitione seu citatione prædicta disponentis seruari aliàs irritatur actus. Ang. consil. 143. Tria uidentur, licèt si statutum non loquatur de citatione, sed de præsentia, citatio non sufficiat, ut tradit Corn. in consilio 167. littera D. 2. vol umine.

Quid si in casu huius statuti exigentis consensum duorum, adest tantum unus consanguineus, an sufficiat? dicendum est quod sic, ut tenent Bald. Salic. & Alex. ac Paul. in d. l. 1. in prin. C. vnde vir, & vxor, Paul. de Cast. dicto §. si patri, & §. eo autem tempore, in fin. Abb. 4. not. & Felin. 3. in capit. quoties, de testib. Alex. & Ias. in l. Stichum qui meus erit, de leg. secundo Campeg. dicto 5. parte, quæstio. 98.

Sed quid si nulli extant, & non esse locum statuto, & sic liberè posse contrahere mulie-
5 rem, tenet† Bald. quem cæteri sequuntur, in l. turpia, §. 1. de leg. 1. & in consil. 488. 1. uol. Corn. dicto consilio 241. in 2. & 242. littera D. in 4. vol. & in d. l. 1. C. vnde uir, & uxor, Alexan. consilio 206. numero 11. 6. uol. Roman. d. consil. 36. ubi dicit, tutius esse Iudicis decretum adhibere, quod etiam dicit Bald. in d. cap. 1. de consuet. recti feudi. & Campeg. dicto tract. vlt. parte, quæst. 91. & idem Rom. & Corn. d. l. 1. C. vnde uir, & uxor, & Socin. Regula 261. Minor, 4. & 5. fallent. Arno. Soliloq. 16. Quid autem, & uidetur sequi Marsil. dicto numero 92. & tenet etiam Bald. in dicta l. in coniunctione, secunda col. & Alcia. dicta l. transactionem, & Tiraquel. in Legibus connub. glos. 8. quæstio. 1. numero 6. & seqq.

Et prædictorum aliorum de Amadeis, in præsenti contractu interesse habentium.

SVMMARIA.

1 Consanguineus cuius præsentia, & consensus exigitur in contractu mulieris, contrahendo cum muliere ipsa, numquid possit consensum suum in facto proprio, & ad sui utilitatem præstare, latè hic examinatur.

2 Filius bona sua aduentitia consentiente patre potest vendere.

3 Maritus sine cuius consensu uxor testari nequit, institui potest in eodem testamento uxoris, cui consensum suum præstat ex statuti dispositione, Vide tamen sub nu. 9.

4 Pater sine cuius licentia ex statuti dispositione non potest filius contrahere, potest dare licentiam filio sibi renunciandi etiam si requireretur consensus expressus, uide sub nu. 8.

5 Consanguineus fideiubendo censetur mulieri consentire in casu statuti requirentis consensum ipsius consanguinei.

6 Pater et filius si simul obligentur in eodem instrumento censetur pater concedere licentiam filio, qui sine patris licentia ex dispositione statuti contrahere non poterat; vide sub nume. 8. & seqq.

Consentire, uel vna cum eo se obligare paria sunt.

7 Pater potest consentire filio sibi mortis causa donanti, vide sub nu. 8. & seqq.

8 Consanguineus non potest secundum ueriorem crebriorem, & receptissimam opinionem consensum præstare mulieri secum contrahenti.

9 Pater filio se obligare uolenti ut eum à carceribus liberaret consentire non potest pro satisfactione statuti requirentis consensum patris in contractu filij.

10 Pater regulariter filio sibi causa mortis donanti consentire non potest.

Quod limitatur in duobus casibus.

GLOSSA XI.

AN Consanguineus cuius præsentia, uel consensus exigitur in contractu mulieris, contrahendo cum muliere ipsa, possit
1 consensum † suum in facto proprio, & ad sui vtilitatem præstare, est alta quæstio, in qua Doct. uaria scripserunt. Pro parte namque affirmatiua quod in suo contractu possit consentire, tenet Angelus in l. prima, §. fuit quæsitum, quem etiam ibi sequitur Imola, ff. ad Trebel. hoc etiam tenet Abbas, in ca-

pit. cum dilectus, 1. not. de consuet. Felin. in c. cũ nũncius, in fine, de testib. & sequitur Curt. iun. d. l. 1. nu. 10. C. vnde vir, et uxor, & idem Felin. in c. cum Bertoldus, nu. 11. de re iudic. & latè Marsil. in Sing. suo 447. Faciens, in princ. hoc idem tenet Crot. in repet. l. frater à fratre, nu. 37. ff. de condic. indeb. vbi tenet fi
2 lium † posse bona sua aduentitia patri consen tienti vendere, ad idem est decis. Baldi in con sil. 6. Hæc est copia, 2. vol. ubi stante statuto, quod in testamento mulieris consanguinei exigatur consensus, potest consentire is qui in eo est substitutus Hoc idem uidentur tene re Bald. Salic. & Corne. in d. l. 1. C. vnde uir,
3 & uxor, quod in casu statuti † quod sine consensu uiri uxor testari non possit, maritus instituendus consentire possit, quod uidetur se qui Aret. allegat l. transactionem, in fi. C. de transact. Pro hoc etiam est decis. Abb. in c. cũ in ueteri, nu. 11. super prædicta glos. de elect. quod stante statuto, quod mulier sine consen su duorum consanguineorũ contrahere non possit, si mulier cum uno contrahit, sufficit consensus alterius, quia contrahens ipse quo que censetur consentire, cuius consensus sufficit, & hanc decisionem sequitur Alex. cons. 29. Præclarè, col. pen. lib. 3. Socin. consil. 80. nu. 16. 4. vol. Crot. d. l. frater à fratre, nu. 37. & Mars. d. Sing. 447. in fine. Facit etiam decis. Baldi in l. si quando, §. 1. C. de inoffic. test. quem sequitur Alex. d. consil. col. pen. quod
4 stante statuto, † quod filius non possit contra here sine licentia patris, potest pater dare licentiam filio renunciãdi sibi; Et nedum hoc procedit in consensu expresso, sed etiam in consensu tacito, quia contrahentes inuicem censentur consentire, l. Titius, ubi Ang. ff. quib. mod. pig. vel hypoth. solu. & in terminis nostris, quod consanguineus contrahẽs, & se obligans una cum muliere censeatur consentire, tenet Socin. consil. 200. 3. col. 2. vol. & cons. 125. nu. 11. & seq. 4. uol. Probatur etiam ex tex. in l. Pomponius, §. 1. ff. eod.
5 tit. vbi Ang. expressè, tenens quod † consanguineus fideiubendo censeatur mulieri consentire in casu dicti statuti, quod etiam tenet Barb. in addit. ad Bald. in l. exceptione, C. de euict. & sequuntur Doct. in l. is qui, §. neque,
6 ff. de aquir. hęred. Similiter, si statutum † exigit licentiam patris in contractu filij, si pater & filius simul obligantur in eo instrumento, censetur pater cõcedere licentiam filio. Bal. in l. fin. numero 5. C. ad Macedon. & in dicta l. is qui, §. neque, & ibi omnes sequuntur, per illum text. & sequitur Socin. dictis consilijs 200. & 125. & idem est, si consensus exigatur, secundum Salic. in d. l. fin. & Bald. in l. filiusfamil. in fi. ff. de his qui sunt sui, uel alie. iur. ubi dicit, quod paria sunt, consentire, uel una cum eo se obligare; quod etiam sequuntur Doct. in dicto §. neque. Hoc idem etiam uidetur tenere Bald. in dicta l. exceptione, in fine, & expressè tenet in addit. ad Spec. tit. de Reo, col. fin. & sequitur Ias. in d. §. neque, ubi dicit, quod pater fideiubẽdo, censetur filio consentire. Et pro hoc facit, quod pater censetur consentire filio, si simul cum eo agat, ut Bart. tradit per illum text. in l. cum pater, §. libertis, ad finem, de leg. 2. sequitur Abb. d. ca. cum in ueteri, nu. 11. & Socin. qui dicit hanc esse communem opinionem dicto cons. 80. nu. 13. & cons. 125. num. 11. 4. vol. & Dec. consilio 455. nu. 8. Et idem procedere, extante statuto, si pater cum filio litigat, tenet Abb. dicto num. 11. Et prędicta conclusio, quod consanguineus censeatur consentire, quando una cum muliere in eodem instrumento contrahit, & se obligat, ut suprà, procedit etiam si non cum alio, sed cum ipsa muliere contrahit, ut tradit Ang. in dicto §. fuit quæsitum, & in consilio 143. Tria uidentur. Abb. dicto capit. cum in ueteri, & alij eum sequentes, ut suprà, & uidetur sequi Campeg. in tract. de dote 5. parte,
7 q. 99. Et pro ista opinione facit, quod † pater potest consentire filio, sibi causa mortis donanti, ut tenent Angel. Raph. & Alex. latè examinans in dicto §. fuit quæsitum, in fine, & Alex. consilio 106. Quo ad præsens, 2. col. 1. vol. & in Apostil. magna ad Bart. in l. 1. ff. de author. tut. Paul. de Castr. & Fulgos. in l. fenium, col. fina. C. qui testam. fac. poss. Rom. in consilio 515. In quæstione, quam ut ueriorem sequitur Crot. d. in d. l. frater à fratre, nume. 37.
8 Sed in contrarium † quod consanguineus stante dicto statuto non possit in suo contractu, & ad sui utilitatem consentire, uel consensum præstare, tenet Bart. in d. l. 1. ff. de auth. tut. post Dyn. & sequitur ibi Alex. in apost. magna, idem tenet Imola, dicẽs hanc esse communem, Raph. & Alex. in d. §. fuit quæsitum, Felin. c. edoceri, nu. 9. vers. omittitur suspectum, ad fin. de rescript. & in consensu patris in suo contractu præstito, stante dicto statuto, quod non valeat contractus, nec filius obligetur, tenet Paul. de Cast. consilio 465. Viso compromisso, in princ. 2. parte, Socin. cons. 23. nu. 15. 4. uol. ubi dicit hãc esse communem, hoc etiam in statuto prædicto tenet Arno. Soliloq. 17. sed quid, & in d. consil. Socin. allegat quamplures, qui in casu dicti statuti, quod filius non obligetur fideiubendo pro patre consentiente, consuluerunt, & hoc etiam sequitur Corne. consilio 294. in primo volum. de dictis Consilijs

Socin.

Socin. & aliorum mētionem faciens; & hoc idem, quod consensus eius cum quo contrahitur in casu dicti statuti non sufficiat, tenet Corn. in cons. 254. 5. col. lib. 1. Et pro ista opinione est militās, & urgēs ratio: quia ex quo huiusmodi consensus exigitur ad reintegrandum personam mulieris, eiusque imbecillitatem supplendū vt dictum fuit suprà, in Clausula, Agens pro obseruatione, & est introductus pro forma, ut dictum fuit super verbo, & consensu, non sufficit quod contrahens cōsentiat, ut tradit Paul. de Cast. in d. l. senium, Alex. d. cons. 106. 2. col. & in d. apostil. Socin. cons. 87. 2. col. 1. vol. & d. cons. 23. num. 16. & Felin. d. c. edoceri, nu. 9. Quod amplia-
9 tur † procedere, etiam si filius obligaretur cū consensu patris, ut patrem à carceribus liberaret, vt videtur uelle Bald. in cons. 213: occurrit, 2. vol. Praeterea, confirmatur dicta opinio: quia stante statuto in simili, quod mulier non possit testari sine consensu duorum propinquorum, non possint consentire ipsi propinqui, si mulier ipsa eis hæreditatem relinquere velit, ut per Ang. in quæst. Mant. in §. Oeconomis, in Authen. de alie. & emphit. per Dec. post alios, dicens cōmunē, in cons. 612. ad fin. & Felin. d. cap. edoceri, d. nu. 9. & Dur. tract. de arte test. tit. 1. Caut. 2. nu. 4. & latè Ripa, d. §. fuit quęsitum, nu. 4. & seq. Et hanc opin. veriorem, & crebriorē semper existimaui, & eam semper fui sequutus, quę tanto magis procedit, cum in fortiori casu scilicet in donatione causa mortis, in qua consensus patris exigitur, non ex forma statuti, sed aut pro interesse & ratione pręiudicij, aut ad reintegrandum personam filij, prout contro uertunt Doctor. in l. 2. de leg. 1. & in locis suprà, & infrà in hac q. allegatis, cōis seu ma
10 gis cōis sit opi. Doct. qd' † pater cōsentire nō possit filio sibi donanti, prout tenuit Bar. in l. frater à fratre, col. antepen. ver. tertio quæro nu. 51. Bald. in l. bonorū, C. qui admit. & cōs. 72. sol. matr. 4. vol. dicit esse communē licèt dicat contrariam ueriorem, et hanc defendit Socin. d. §. fuit quæsitū, in fine, & cons. 172. 2. col. Corn. cons. 139. 2. vol. & cons. 294. 1. vol. & hanc dicit communem Ruin. d. l. 2. col. 2. & 14. & Dec. latè cons. 279. & 245. & secundum hanc fuisse determinatum in Curia Delphinali refert Guido Pap. q. 223. Itē in causa, & hanc ēt dicit cōem, & eam sequitur Rub. cons. 46. nu. 5. & cons. 127. nu. 8. & sequent. vbi respondet ad fundamēta Ruini, in d. l. 2. dicens esse Chimeram. Hanc ēt communē esse attestatur Dur. d. tract. tit. 1. caut. 1. nu. 4. & eam tāquam communem sequitur Paris. cons. 97. col. fin. lib. 3. Quę tamen opin. cōis in hac specie limitatē duobus modis pro-

cedere; primo, quando pater consensit palā, & bona fide, declarādo, prout suprà dictum fuit in Clausula, procuratoris ners. & Marcus, ult. quęst. 3. col. scilicet, præsentibus consanguineis, vel amicis, uel præsente Iudice, quod vltimū est securius, ut infrà dicetur, ità limitat Bar. in d. l. frater à fratre, nu. 51. Alex. d. §. fuit quęsitum, in fine, & in d. Apost. magna, col. fin. circa med. & Socin. d. cons. 23. nu. 22. & d. cons. 80. nu. 17. in 4. vol. Et sequitur Felin. d. c. edoceri. Et ad hoc faciunt quæ in d. vlt. q. suprà dicta fuerunt de tutore sibi palā, & bona fide uendente; quod aūt dicitur de Iudice authorāte, est remedium tutius, ut Bald. tradit, in l. si furiosi, C. de nupt. & Cor. d. cons. 242. 4. vol. & Dur. d. Caut. 1. num. 4.

Secundò limitatur non procedere, quādo pater consensum generalem dederit filio donandi causa mortis, quia ex post facto potest ipsi patri donare, ut sequendo Bald. tenet Socin. d. cons. 112. 2. col. Cor. d. cons. 242. Dec. dictis cons. 245. & 279. Dur. d. Cautela 2. nu. 4. & Paris. d. consil. 97. ad finem, declarando tamen quod post dictum consensum illico non sequatur donatio, sed alio die, uel loco, quia aliàs censeretur pater consensisse, ut sibi donaret, ut per Dec. Dur. & Paris. locis pręallegatis; ex quibus patet, concludendum esse, tanto magis in casu isto consanguineum in contractu in quo interuenit ad sui fauorem consentire non posse, maximè, quia consensus huiusmodi exigitur pro forma, & authoritati æquiparatur, ut etiam dictum fuit suprà, uerb. & consensu, nec etiam uidetur uerum quod contrahens uel obligans se una cum muliere, seu pro ea fideiubens, censeatur consentire, ità quod statuto satis sit factum, ex quo expressus consensus non autem tacitus interuenire debet, prout in dicto uerbo, & consensu supra conclusum fuit, sed si ultra obligationem per eum factam, expressè consentiret etiam obligationi mulieris, tunc procedere possent decisiones supra in contrarium adductæ, quæ procedunt in casu, quod per dictum præstitum consensum consanguineo ipsi nihil acquiritur, si tamen acquireretur commodum filio consentientis, ualeret patris consensus, ut consuluit Paul. de Cast. consilio 419. Viso puncto, numero 2. parte secunda. Vndè, ut opiniones & amaritudines tolleret, & difficultatibus ac litibus occureret, ac fraudes pelleret futuras, prouidit expressè statutum Ferrariæ antedictum, quod contrahens cum muliere, vel obligans se illi, cui mulier obligatur, consentire uel consensum præstare mulieri nequeat, sed alius proximior sit adhibendus, & in defectum Iudex, ut in ipso statuto:

Et Antonij de Marinis eius proximioris cognati, & attinentis ex materno latere.

SVMMARIA.

1 *Statuto exigente consensum duorum Agnatorum si eos habuerit, aliàs duorum cognatorum, si unus tantum extat agnatus, duo cognati non debent interuenire, sed ille solus agnatus, & vnus cognatus.*

2 *Statuto exigente matris, & consanguineorũ consensum, matre absẽte uel mortua loco ipsius Iudex unà cũ consanguineis consensũ præstabit.*

3 *Statuto requirente consanguineorum cõsensum si plures sunt consanguinei in eodem gradu, & duo tantùm sufficiunt ex forma statuti, tunc duo ex illis pluribus adhiberi possunt ad libitum contrahentis licet alij electionem putauerint ad Iudicem spectare.*

4 *Consanguineorum si unus consentiat, & alius dissentiat res defertur ad Iudicem, qui si uiderit illum iniustè dissentire, poterit compellere ad consentiendum, & uide hic.*

5 *Statutum exigens propinquorum consensum maritum uel affines non admittit.*

Maritus propinquorum appellatione non uenit, nec etiam consanguineorum.

Affines propinquorum appellatione non ueniunt, nec etiam consanguineorum.

Maritus, & Affines coniunctorum appellatione significantur.

Affinium appellatione uenit maritus, & Vxor.

Maritus, et Affines ueniunt appellatione suorũ.

Maritus, & Affines ueniunt appellatione necessariorum.

Attinentium appellatione affines, & maritus continentur.

Limita tamen id non procedere si fieret mentio gradus, ut quia diceretur, quòd duo ex attinentibus usq; in quartum gradum.

Gentis, uel Generis appellatione an ueniant maritus, & affines remissiuè.

GLOSSA XII.

Sed pone quod statutum in mulieris cõtractu consensum duorum agnatorum exigat, si eos habuerit, aliàs duorum cognatorum, nũquid si vnus tantum extat agnatus, quasi deficiat conditio, duo cognati sint adhibendi? &
1 Bart. tenet, quod extans † agnatus, & vnus ex cognatis debeant præstare consensum, in l. Stichum qui meus erit, in fine, quem cæteri ibi sequuntur, ubi Ripa, nu. 36. & hoc etiam tenet Bald. in l. in coniunctione, C. de nupt. Abb. & Felin. 3. nota. in c. quoties, de testib. & Alcia. d. l. transactionem, pag. pen. & Pet. de Anch. d. Repet. cap. 23. col. 1. vers. sed pone, quòd statutum, de quo per Tiraq. in tract. de legib. connub. vlt. l. glos. 8. nu. 52.

Quid si matris cõnsensus exigitur, & consanguineorum, & mater vel est absens, vel
2 mortua, dicit Bald. d. l. † in coniunctione, loco matris Iudicem adhibendum, licèt inferius videatur etiam tenere contractum sine eo valere, si cõsanguinei adhibeantur; quod etiam tenet Anch. d. Repet. d. cap. 23. col. 1. vers. circa hoc in simili. Cautius tamen est, seruare primum dictum, per ea quæ suprà in uerbo, Depta persona, quæst. fin. dicta fuere.
3 Quid si † consanguineorum quorum consensus exigitur plures sunt in eodẽ gradu, & tñ ex forma statuti duo sufficiũt, dicit Aret. in terminis nostris, in d. l. transactionẽ, ad fi. Iudicem idoneiores eligere, per. text. in l. si plures, & ibi not. per Bart. ff. de accus. Ego tamen putarem etiam ualere contractũ, si duo consentiant, etiam quod Iudex aliter non elligat, quia sat dicitur satisfactum statuto, et ità vidi sępius practicari; fateor tamen, quod ad officium Iudicis pertinet, in casibus quibus eius authoritas ex statutorũ forma exigitur, perscrutari, quam magis, vnum quem alium mulier adhibet, ne mulier aduersus propria cõmoda laboret, vel decipiatur, & propterea decis. Aret. potest procedere in casu sequenti.

Sed quid si quidam consentiunt, quidã uerò dissentiũt, an magis dissentientibus, quàm
4 consentientibus stãdum † sit, Bald. examinat in d. l. 1. col. pen. in fin. C. qui admit. & cõcludit rem ad Iudicẽ esse deferendã, qui causas dissensus uel consensus discutiet; & idẽ sequitur Cãpeg. d. tract. de dote, parte ultima, q. 96. vbi se remittit ad notat per Modern. in l. 4. §. Cato, de verbor. oblig. sed Bald. melius hanc q. declarat, in d. l. 1. C. de nupt. loquens in contractu minoris, ubi dicit, quod Iudex videns quod contractus minoris est utilis, cogere debet illum dissentientem ad consentiẽdũ, & si ipse patiatur potius se excoriari q̃ cõsentiat, tunc Iudex supplere debet eius uices, & dicit bonũ esse, Iudicẽ interloquẽdo declarare illũ esse suspectũ, & qd loco eius interponit decretum, qd est summe not. in practica.

Sed nunquid mariti cõsensus exigitur, uel affiniũ, seu sufficiat statuto exigente cõsensũ propinquorũ, & cõcludendũ est quod nõ, qa non cõprehenditur maritus, nec affines aliq
5 sub dicto uocabulo, † & appellatione ipsa, l. 1. vbi hoc tenẽt in terminis Bar. Bald. & cõiter oẽs ibi, C. unde uir, & uxor. Bart. Ias. & alij, in aliàs allegata l. fin. C. de verb. signifi. Alex. & Cor. in l. cum alienam, C. de legat. Alciat. dicta l. transactionem, & Campeg. dicto tract. & parte, quæstio. 97. & Blancus, in tract.

in tract. de compromiss. q. 1. num. 11. & idem procedit, si statutum loquitur per verbū consanguineorū, s̄m Bart. Paul. & alios, d. l. 1. Et idem si per verbum proximorū, d. l. cum alienā, vbi Salic. licèt idē tenuerit contra, in l. fi. §. cum aū t, C. de furt. sed primum dictum uerius est, & hoc approbant Corn. Ias. & Dec. d. l. 1. Alex. Ias. & Corn. d. l. cum alienam, secùs verò erit, si coniunctorum mentio fiat, nam tunc maritus, & affines admittentur ad consentiendū, l. fi. §. cum aūt, vbi not. Salic. & alij, C. de furt. Alex. Corn. Ias. & Dec. d. l. 1. Alex. & Corn. d. l. cū alienā, & Socin. cōs. 57. col. 3. Blāch. d. l. 1. q. nu. 12. licèt Ang. Ro. & Ias. hoc nō procedere, nisi de lata sign. existiment, quod falsum est, & contra cōem opinionem supradictorū, cum immò affines de propria significatione cōprēhendātur sub uocabulo cōiunctorū, ut probatur ex dictis per Bart. & Ias. ipsiusmet, ac aliorū, in l. 1. in fi. ff. in ius vocati ut eant, vbi dicunt coniunctos illos esse, qui inuiti non coguntur dicere testimoniū, de quibus in l. lege Iulia, ff. de testib. & dicit glo. in l. si fęmina, C. ad Turpil. q̄ suorū appellatione veniūt q̄ sunt usque ad septimū gradum, quod de cōiunctis intelligit Ias. in dicta l. 1. in fine. Et idē est, si affiniū mentio habeatur, quia licèt maritus, & uxor nō sint affines, sed caput affinitatis, ut glos. not. in l. nō facilè, §. affines, de grad. et in l. affinitates, C. comm. de success. tñ comprehenduntur in statuto, ut Bald. censuit in d. l. affinitatis, licèt loquatur in statuto de compromissis, & sequitur Paul. d. l. 1. C. vnde uir. & vx. & Alex. ibi, & in terminis nostris Campeg. d. q. 97. Et idē est: quia uenit appellatione suorū, ut Iac. Butr. tradit in l. maritus, C. de procurat. & Corn. d. l. 1. 3. col. et est glos. expressa, in d. l. si fęmina, Et idem concludēdū est, si statutū pręsentiam uel consensū necessariorum exigat, quia maritus, & affines cōprēhendūtur. Ang. Raph. & Ias. in d. l. 1. ff. in ius uocati ut eant.

Sed quid si verbi attinentiū mentio habeatur, nunquid maritus uel affines cōprehendātur, & in terminis nostris nōn cōprehendi, tenuit Paul. in d. l. 1. C. vnde uir, & vxor, & in d. l. cū alienā, & sequitur Ias. in d. l. 1. pro quo allegat glos. nam si, in l. amitæ, C. comm. de succes. Contra tñ tenēt Ang. Alex. & Corn. d. l. 1. Quorum opin. verior uidetur, & probatur ex dictis per Bald. in c. in litteris, 1. col. de test. vbi dicit, quod attinentes dicuntur, q̄ possunt accusare tamquam prosequētes suorum iniuriam, ut l. 1. in fine, ff. de postul. & d. l. si fęmina, C. ad Turpil. & sequitur Barbat. in Repet. l. cū acutissimi, cap. 14. col. 2. C. de fideicom. & videtur sequi Cur. iun. d. l. 1. nu. 8. Et ęquipollet uerbum hoc, uerbo coniunctorum, de quo supra dictum est, ut Paris. tradit. cons. 23. nu. 17. Et seq. & cons. 49. nu. 10. & 11. 2. uol. & propterea cōcludendum est, quod maritus, & affines compræhendantur sub hoc uocabulo; quod etiā uidetur uoluisse Ang. in aliàs allegato §. Oeconomis, in Authen. de alien. & emphit. in fine, ibi, per genus, uel per nuptias attinet.

Limita tñ nō procedere, si in statuto fieret mentio gradus, ut quia statutū diceret, quòd duo ex attinentibus usque in quartū gradū, debeant consentire, tunc enim non uenirent affines, nec cōprehenderētur, quia propriè loquendo, inter affines nō sunt gradus l. non facilè, §. gradus, ff. de grad. & propterea nō est uerisimile, qd̄ statutū uelit comprehendi affines, itā not. Campeg. declarat. d. 5. p. q. 104.

Quid autem si statutum loquitur per uerbum gentis, uel generis, uidendus est Campeg. d. parte, quæst. 105. & aliquid per Alciat. in l. sæpe, ff. de uerb. signific.

Amborum ciuium Ferrariæ, & habitatorum in contrata Sancti Stephani.

GLOSSA XIII.

AD hoc dicendum est, ut dictum fuit suprà, latè in Clausula, Testium, uerb. præsentibus, & in capitulo contrahentium, ubi plures quæstiones fuerunt decisæ.

Maiorum annis vigintiquinque.

SVMMARIA.

1 *Consanguinei consensum præstare debentes ex forma statuti, nisi expressè per statutum dicatur, non debent necessario esse minores uiginti quinq. annis, sed sufficit quod sint adulti, discreti, & consilij capaces.*

Cōsanguineis deficiētibus, uel ijs ad quos spectabat cōsensum præstare; Iudex poterit supplere.

GLOSSA XIIII.

CIrcumscripto statuto prædicto expressè disponente cōsanguineos, qui ad consensum præstandum adhibendi † sunt, debere esse ętatis perfectæ, & sic maiores annis 25. non 1
est necesse in casu aliorum statutorum non ita specificorum huiusmodi consaguineos esse talis ætatis, sed sufficit, quod sint adulti, modo discreti, & consilij capaces sint, secùs uerò, si pupilli sint, qui etiam sine tutoris authoritate præsentes dici nequeunt, itā Baldus decidit, in dicta l. in coniun-

ctione, in fine, C. de nupt. & in d. l. 1. ad fi. C. qui admit. vbi melius declarat, & rationem reddit, quod propter locum consilium impuberes reijciuntur, adulti verò admittuntur, quia sunt redacti ad instar testium, l. 3. §. l. Iulia, ff. de test. sequitur Anchar. d. Repet. d. ca. 23. in fine vers. postremo, & ita debet intelligi quod dicit Paul. de Cast. in d. l. si cum dotem, §. si patri, ff. sol. matr. qui indistinctè dicit, minores repellendos, & Aret. similiter in distinctè loquens, in d. l. transactione, & hãc Baldi distinctionem sequitur Alciat. d. l. transactionem; & quod pupilli non admittantur, tenet etiam Ang. in l. fi. C. de verb. sign. Are. l. cũ hęres, in princ. ff. de acquir. hered. Alex. cons. 60. Visa facti, col. 1. 2. vol. & in l. si tertius, in vlt. apost. ad Bart. ff. de aqua plu. arcen da, & Campeg. dicto tract. et parte, q. 95. vbi dicit, loco pupillorum subogari debere alios consanguineos remotiores, quod tenet Aretin. d. l. cum heres, in princ. Ad quod faciunt ea, quæ in simili in casu recusationis consanguineorum dicta fuere suprà, in uerbo, dempta, uers. declara. Ad hoc facit quod not. Bar. in d. l. si tertius; quod pupillus, vel furiosus non dicitur vicinus proximus, propter ætatem, vel morbum, ex quo nõ est habilis ad testificandum, & quod dictum est de pupillo, idem est dicendum de furioso, vt per Cãpeg. d. q. 95. §. Et notandũ est, quod in casu quod non extarent surrogandi, debet Iudex supplere consensum huius furiosi, ut in simili dicit Bald. in l. si furiosi, C. de nup. quod si consensus patris in contractu filij exigitur, & pater furore laboret, adhibendus est Iudex, & hoc est generale in omnibus inhabilibus, ut dicetur super verbo, sequenti, licèt aliter loquatur idem Bald. in d. l. cum hæres, in princ. de acquir. hæredit. quem sequitur ibi Aretin. 1. col. sed videbimus infrà.

Bonæ vitæ, discretionis, opinionis, & famæ.

SVMMARIA.

1 Consanguineus fœnerator non potest consanguinea contrahere uolenti consensum præstare, quando statutum exigit consensum consanguineorum bonæ vitæ, discretionis, & famæ. Declara tamen ut hic.

2 Bannitus consanguineus non admittitur ad consentiendum mulieri contrahere volenti secundum formam statuti.

Quod uenit intelligendum ut hic per Auctorem.

Consanguineus furiosus non impedit quin mulier absq; eius consensu libere contrahere possit, tutius tamen est subrogare alios, si extant, vel decretum Iudicis adhibere.

GLOSSA XV.

Ista verba in statuto apposita multum operantur: nam si fœnerator consanguineus adhibeatur ad cõsentiendum in cõtractu mulieris,
1 instrumentum † redditur nullum, secundum Bald. Salic. & Paul. de cast. in l. improbum, C. in quibus caus. infam. irrog. vbi dicunt, talem nõ esse bonæ famæ, nec conditionis, licèt ibi Iac. But. videatur tenuisse contrarium, intelligens dictum statutum, quod sit bonæ opinionis, & famæ, idest, quod sit homo discretus, & cautus, & quod non sit dilapidator, nec dissipator bonorum suorum, & cum eo videtur tenere Alb. in prima parte statut. quęst. vlt. secùs autem erit si dicta verba non sint apposita, vt sentiunt Bald. & alij ibi, sed prędictam opinionẽ Bal. & sequacium, declarat Campeg. d. tract. de dote, d. 5. parte, q. 110. procedere in fęneratore, seu vsurario manifesto, secùs in occulto, qui non efficitur infamis, nisi lata sententia.
Et idem dicendum est in Bannito, qui stante dicto statutò, non admittitur ad consen-
2 tiendum, ut in facto consuluit Bald. † in consilio 54. Statuto terræ Nursiæ, 5. vol. pro quo facit, quia Bannitus ex causa famosa, etiam per contumaciam, censetur infamis, ut latè declarat Nellus, in tract. Bannitor. prima parte, secundi temporis, quęstio. 49. secùs tamen esset, si consanguinei exigerentur absque alia mentione bonæ opinionis, vel famę, quia tunc etiam bannitus deberet consentire, & posset præstare consensum per procuratorem, nuncium, vel Epistolam, ut per Bald. d. consi. in fine, quę duo ultima dicta, non uidentur procedere, quia etiam quod dictum statutum specificum non extaret, tamen quia bannitus est absens, arg. sumpto à communiter accidentibus, ca. 1. decler. non resid. cum similibus, non videtur opus esse consensu ipsius absentis, per ea quæ suprà conclusa fuere, verbo dempta persona. Similiter, quod possit interponi consensus per procuratorem, nuncium, uel Epistolam, non videtur verum, per ea quæ in contrarium adducta fuere, super verbo, & consensu; Verius igitur videtur concludendum, tali casu, uel alium proximiorem ulteriori gradu surrogandum, ut super verb. Dempta persona, dictum fuit, uel Iudicis decretum, & authoritatem adhibendam, quæ debet adhiberi, quando consanguinei quorũ consensus exigitur sunt inhabiles, ut in furioso, Bal. tradit. in allegata l. si furiosi, C. de nupt. quo casu alium surrogandum tenet Campeg. allegata quæstio. 95. Et in alijs inhabilibus Iudicem supplere,

plere esse tutius dicit Roman. in l. si quis mihi bona, §. pater filio, ff. de acquir. hæred. quē sequitur Corn. d. l. 1. 2. col. C. Vnde vir, & uxor, & in dictis consilijs 241. in 2. & 242. in 4. vol. Socin. d. Reg. 261. 5. & 6. fallet. Aret. in d. l. transactionem, vbi clarius Alciat. ante finē, & Duran. dicto tract. de arte testan. tit. 1. Cautela 2. nu. 5. & hoc verius, & tutius vt̃ quam id quod tenent Bald. & Aretin. in d. l. cum hæres, in princ. vbi dicunt, quod furiosus non habetur in consideratione, & potest liberè mulier contrahere: nam melius est surrogare alios si extant, aliàs decretum adhibere, per prędicta, quod ad officium Iudicis videtur pertinere, sicut non adhibere suspectos, qui magis propria, quàm mulieris commoda quærant, vt Bald. tradit in d. l. viduæ, in fine, C. de Nupt. & in c. 1. 2. col. de consuet. recti feudi, & tradit Felin. in allegato c. edoceri, sub num. 9. de rescript. & Alciat. d. l. transactionem.

Præsentium & suum consensum præstantium & interponentium.

SVMMARIA.

1 *Consanguinei adsentientes ex forma statuti mulieri alienanti res in quibus ipsi prætendunt habere aliqua Iura, debent protestari, quòd reseruentur sibi sua iura, alioquin per talem consensum sibi præiudicarent.*

GLOSSA XVI.

Sed quid si huiusmodi consanguinei, uel propinqui prętendant Iura aliqua habere in huiusmodi bo-
1 nis, quæ vendere † intēdit mulier, nunquid per suum consensum aliquod præiudicium sibi parare possint? & non videtur sine dubio, l. si debitor, §. si in venditione, ff. quib. mod. pign. vel hypoth. solu. & in simili habetur per Bart. in materia consentientis testamento alicuius, in l. cum quis decedens, in princ. ff. de leg. 3. & propterea tutius est adhibere remedium quod docet Iureconsultus d. §. si in venditione, scilicet, quod reseruent iura sua propter protestationem, cum cōsensus præstatur, & tradit Soc. cons. 46. nu. 184. vol. Neguf. tract. de pignor. & hypoth. 6. parte, 3. membro, nu. 37. & Decius & moder. in l. creditor, ff. de reg. iur. & proprius ad casum nostrum quando consanguineus cuius consensus ex forma statuti in testamento mulieris exigitur, consensit mulieri ipsi testanti, ne iuribus suis, si quæ habet in bonis mulieris, præiudicium afferat, quod debeat protestari, se consentire citrà aliquod præiudicium sui iuris quæsiti, vel quærendi, docet Durant. d. Cautela 2. nu. 6. & vide Cranet. in quæst. super statuto de indem. mulier. num. 38. & Io. Steph. Lamberteng. in tractatu de contractibus eorum, &c. in glos. 10. quæst. 14. per tot. numero 31.

Loco patris, filiorum, fratrum, & aliorum proximiorum attinentium.

SVMMARIA.

1 *Statuto exigente duorum consanguineorum consensum, si quatuor vel plures sunt adhibiti, non per hoc vitiatur actus, quidquid aliqui senserint.*

2 *Statutum vnum non tollit dispositionem alterius circa solemnitates.*

Mulier minor si extet statutum de mulierum contractibus loquens, & aliud de minorum pariter contractibus, debet vtrumque seruare.

GLOSSA XVII.

Sed pone quod statutum exigit cō tractum mulieris fieri cum consensu duorum cōsanguineorum, & fuerunt adhibiti quatuor, vel
1 plures, † numquid valeat contractus? & videtur dicendum quod non, quia omissio modi, & formæ viciat dispositionem, l. qui Romę, §. Flauius, ff. de verb. oblig. c. Pisanis, de restit. spoliat. c. cum dilecta, de rescript. & c. super Abbatia, de offic. delegati Contrarium in proprijs terminis decidit Anchār. in Repetit. d. cap. Canonum statuta, cap. 23. 2. col. versic. quid dices, si in aliquo actu, vbi dicit ità fuisse consultum, quia ampliatio numeri non uiciat, l. hæredes palam, in princ. de testamen. & l. cum tabulæ, de bon. possess. secundum tabul. & quia in maiori numero inest minor, l. prima, §. si stipulanti, ff. de verborum obligatio. & quia numerus ampliatus non diuersificat formam, l. non sunt liberi, ff. de stat. homin. & ibi allegat alia iura.

Pone etiam, quod statutum det formam contractui mulieris, numquid tale statutum censeatur tollere solemnitatem introductam, vel ex forma alterius statuti, vel ex dispositione iuris cōmunis, vt exempli gratia: extat statutum Ferrariæ, sub Rubrica, de contractibus minorum, numquid statutum de quo suprà, de indemnitatibus mulierum, ipsum tollat, ita, ut mulier minor contrahens, seruando hoc, non etiā illud, uel non seruando solem-

solemnitates iure communi introductas, faciat actum validum? & in utroque membro concluditur, contractum non valere: quia
2 vnum † statutum non tollit dispositionem alterius, circa solemnitates: de primo est decis. Decij, in consilio 310. col. 1. de secundo est decis. Pauli de Cast. quam sequitur etiam Dec. dicto consi. & in consil. 274. incipiendo à secundo, 1. & 2. col. & Paris. consi. 89. nu. 63. in primo volumine.

Ex forma dicti statuti requisitorum.

SVMMARIA.

1 *Forma non est aliud nisi ordinata series, rem ad substantiam deducens.*
Statutum pro forma censetur introductum quoties statutum ipsum ipso iure annullat actum.

GLOSSA XVIII.

1 Forma non est aliud nisi ordinata series, rem ad substantiam deducẽs, ut Bald. tradit, in c. 1. † de noua. for. fidelit. Cætera autem ad formæ materiam pertinentia, missa faciam, cum omnia cumulata habeãtur in pluribus locis, & maximè per Felin. in c. cum dilecta, de Rescript. & est amplissimus tractatus Bruni super hac materia, sed illud tantum ad materiam nostram faciens dicam, quod statutũ de quo uerba habemus, censetur introductum pro forma, quoties statutum ipsum ipso iure annullat actum, si aliter fiat, Bal. in l. 1. ff. de lib. & posth. & in terminis Dec. aliàs allegato consi. 279. in princ. & consi. 612.

Quibus ipsa domina carere dixit in ciuitate, & districtu Ferrariæ.

SVMMARIA.

1 *Consanguineos qui adhibiti sunt in Instrumento mulieris, propter dispositionem statuti, proximiores fuisse creduntur, nisi cõtrariũ probetur.*
Mariti negligentia quod non adhibuerit medicum in infirmitate uxoris ad hoc ut probetur, debet articulari, & probari qd aderat copia medici.
Pro Instrumẽto militat psumptio solemnitatis.
Sine Comunctis nemo natus præsumitur.
2 *Contractus factus contra formam statuti a muliere nullam parit obligationem ciuilem, uel naturalem.*
3 *Fideiussor accedens pro muliere in contractu contra formam statuti celebrato secundum ueriorem opinionem non obligatur, & ratio.*
Fideiussor non obligatur quoties lex resistit obligationi.
Fideiussor non obligatur quoties principalis non est obligatus ciuiliter uel naturaliter.
Fideiussor in plus nec in duriorem causam teneri uel obligari potest, quam principalis.
Fideiussor super contractu nullo, iniquo, uel doloso non tenetur.
4 *Fideiussor accedens pro muliere in contractu contrà formam statuti celebrato obligatur quã do principaliter, & in solidum, vnà cum muliere vendidit, & se obligauit, licet mulier ipsa non obligetur.*
Fideiussor mulieris contrà formam statuti contrahentis & sic inualidè, iurauit, obligatur, licet principalis non obligetur.
Contrarium tamen voluit Alciatus.
5 *Mulier contrahens sine solemnitate statutaria, accedente tamen iuramento, numquid validè contrahere dicatur, vide hic varias opiniones.*
Contrahens contrà legem peccat.
6 *Statuto disponente contractum non valere etiã iuramento accedente, si solemnitas per ipsum statutum proposita non seruetur, iuramentum præsumitur metu vel dolo extortum.*
Contrariam tamen opinionem alij sunt amplexati.
Iuramentum ità demum dolo, & metu extortum præsumitur, stante statuto quod contractus non ualeat non seruatis solẽnitatibus, etiam accedente iuramento, si sit verisimilis præsumptio doli, metus, uel simulationis.
Statutum potest audientiam denegare, & denegans audientiam non tollit quidem obligationem, sed ab agendo excludit.
7 *Mulier per procuratorem cõtrahens tenetur ẽt secundũ solemnitates statutarias cõtrahere, alioquin nullus erit contractus, secundum ueriorem, et communiorem sententiã.*
8 *Mulier cõstituit procuratorẽ solẽniter, & ità seruato statuto, nũquid postea in cõtractu per procuratorem celebrando debeant ẽt solemnitates adhiberi; sũt opiniones de qbus hic.*
9 *Quemadmodum ẽt in contractu minoris.*
10 *Procuratore cum solemnitatibus necessarijs ad uendendas res Ecclesiasticas constituto non sunt adhibendæ aliæ solemnitates in contractu per procuratorem gerendo.*
11 *Mulier procuratorio nomine cõtrahens non tenetur seruare solemnitates statutarias, mulieribus regulariter præscriptas.*
12 *Mulier tutrix tutorio nomine cõtrahens non tenetur seruare solemnitates statutarias.*
13 *Minor procuratorio nomine cõtrahens, rectè contrahit, ẽt non adhibitis solemnitatibus.*
14 *Hermafroditus numquid possit contrahere libere absque eo quod seruet solemnitates à statuto mulieribus præscriptas.*

Mulier quæ non potest contrahere uel obligari sine consensu consanguineorum iuxta formam statuti, non poterit etiam donare causa mortis.

Hermafroditus non consideratur a lege tãquam homo mixtus, sed tamquam homo vel fœmina secundum quod magis in vno sexu prævalet, quàm in alio.

15 *Sorores tertij ordinis Sancti Francisci numquid contrahere possint sine solemnitatibus statutarijs.*

Sorores tertij ordinis an sint laicæ an religiosæ personæ.

16 *Soror in monasterio existens adhuc tamen non professa tenetur seruare solẽnitates à statuto præscriptas.*

17 *Statutum prohibens mulierem contrahere sine quibusdam solẽnitatibus, numquid habeat locum extrà territorium statuentium, vide hic articulum latè discussum, & suis declarationibus exornatum.*

Forenses tenentur seruare statuta loci contractus.

Durantis doctrina in tract. de art. test. tit. 1. caut. 2. nu. 5. reprobatur.

18 *Mulier contrahens sine debitis solemnitatibus cum Ecclesia siue pio loco, obligatur.*

Idem etiam si contraheret cum clerico.

19 *Statutum quòd Mulier non possit contrahere, sine certis solẽnitatibus, numquid habeat locum in contractu dotis, variæ sunt opiniones de quibus hic latè.*

20 *Distingue tamen ut per Auctorem.*

21 *Mulier quæ prohibetur contrahere sine certis solemnitatibus, non poterit etiam sine illis donare causa mortis.*

22 *Mulier poterit testari sine solemnitatibus, licet sit prohibita contrahere.*

Statutum quod mulier non possit sine consensu viri testari, ualet, nisi sit factum in odium particularis personæ.

23 *Mulier prohibita testari sine solemnitate poterit tamen sine solemnitate testamentum à se solemniter factum cancellare.*

24 *Mulier prohibita contrahere sine solemnitate numquid possit adire hæreditatem, vide hic Auctorem distinguentem, & limitantem.*

25 *Filia numquid possit cum patre contrahere, non adhibitis debitis solemnitatibus.*

26 *Mulier cui fuit facta donatio; quam non acceptauerat, numquid possit tali donationi nondum ratificatæ, & acquisitæ sine solemnitatibus statutarijs renuntiare.*

27 *Mulier easdem solemnitates statutarias debet seruare in distractu quas in contractu seruare debet.*

28 *Mulier ratificans debet adhibere solemnitates à statuto requisitas.*

29 *Mulier prohibita alienare sine solemnitatibus, non potest pariter sine solemnitatibus alienationi consentire.*

30 *Mulier prohibita cõtrahere sine solemnitatibus non solum intelligitur quò ad contractus, ultrò citroq; obligatorios, sed etiam quo ad omnẽ conuentionem.*

31 *Mulier prohibita alienare sine solemnitate poterit tamen consentiente testatore, qui eam instituit bona sibi relicta sine dicta solemnitate alijs promittere, & obligare.*

32 *Mulier sine solemnitate potest procuratorem ad iudicia constituere.*

33 *Muliere alienante rem emphiteuticam sine solemnitate irrequisito Domino, res non incidit in commissum.*

34 *Mulier prohibita contrahere sine certa solemnitate numquid sine dicta solemnitate possit debitorem liberare, vel pactum de non petendo facere.*

35 *Mulier prohibita contrahere sine solemnitate non poterit etiam compromittere.*

36 *Mulieris confessio de recepta pecunia quantitate facta in Instrumento venditoris fundi, non seruata debita statuti solemnitate valet.*

Limita tamen ut hic in fine.

37 *Mulier vendens obseruatis statuti solemnitatibus non transfert possessionem.*

38 *Filia potest se sine solemnitatibus statutarijs immiscere hæreditati patris vel aui, non obstante statuto, nisi expressè talis immixtio per ipsum statutum prohibeatur.*

39 *Mulier potest contrahere matrimonium sine solemnitatibus à statuto in Mulieris contractu requisitis.*

Statutum quòd mulier non possit se sine solemnitatibus obligare, non habet locum in delicto uel quasi, mulieris.

40 *Mulieris contractus non seruata statuti forma factus si est ipsi vtilis valebit, quidquid dixerit Bart.*

Mulier non potest pro parte contractum acceptare, & pro parte respuere.

41 *Mulier non potest renuntiare statuto prohibenti mulierem obligari sine quibusdam solemnitatibus.*

Iuri pro forma introducto renuntiari non potest.

42 *Consensus consanguineorum à statuto requisitus, in contractu mulieris, numquid præsumatur interuenisse ex temporis diuturnitate, uariæ sunt opiniones.*

Solemnitates à statuto requisitæ numquid præsumantur interuenisse, stante temporis diuturnitate.

Licèt

GLOSSA XIX.

Dicèt in Instrumento dicatur istam Dominam contrahentē, nullos proximiores habere, tñ Instrumentū hoc nō probat, vel aliqd facit, si ueritas sit in cōtrarium, per ea quæ in hac materia tradit Corn. in cons. 167. col. 2. lib. 2. quod si in Instrumento fuit scriptū propinquos esse proximiores cōsanguineos, ex agnationis genere, & sint ex cognatis, ēt qđ Iudex decretum interponat, & proximiorū defectum suppleat, contractus redditur nullus, & se fundanti in statuto nō obseruato, et sic dicenti contractum nullum, incūbit onus probandi mulierem contrahentē hře, uel habuisse tpe contractus cōsanguineos habiles,
1 aliàs obtinere † nō potest, ut sequēdo Paul. de Cast. cōs. 124. In causa quę uertit, 2. col. 1. parte, tradit Cor. in d. l. 1. 2. col. C. vnde vir, & uxor, & in dictis cōs. 241. col. 3. in 2. & 131. 2. col. eod. uol. 4. & 242. in 4. uol. qđ ēt tenet Alex. in addit. ad Bar. in d. l. si tertius, in prin. de aqua plu. arcenda, & Felin. in c. super his, n. 17. 2. col. de accus. licèt idē Felin. in c. in pñsētia, nu. 11. de probat. teneat nō esse opus ꝓbare habilitatē, et sequitur Cur. iun. in d. l. 1. nu. 10. C. unde uir, & uxor, et sequit Crauet. primā opinionem cōs. 80. nu. 14. & Cor. cōs. 316. col. 6. n. 33. 1. uol. & Rol. a Vall. in trac. quæstio. super statuto de lucro dot. quęst. 64. nu. 19. Plot. in l. si qñ, nu. 354. C. unde ui. & Brogni. in tract. de tut. & curat. nu. 131. Pro quo faciūt quę tradit Bar. in d. l. ab hostibus, §. si uir, quē alij ibi sequūtur, sol. matr. & in l. si seruū Stichū, in princ. de uerb. oblig. qđ ad probandū negligentiā mariti, quod nō adhibuerit medicū in infirmitate uxoris, oportet articulare, & probare, qđ aderat copia Medici in loco illo, & hoc uerū vř, maximè, quia pro Instrumento militat pręsumptio solēnitatis, ultrà præsumptionem ueritatis, ut ꝑ Alciat. latè, & ibi in addit. latissimè post allegatos ibi, in tract. præsumptionū, Regula 3. pręsumptione 13. nu. 9. Et propterea nō vř uerū qđ dicit Cāpeg. in d. suo tractatu d. 5. parte, q. 102. vbi dicit, uideri cōem esse cōclusionē, quod nemo præsumitur natus sine conjunctis, & sic videtur tenere, quod immò mulieri incumbat onus probādi; quod nō uidetur procedere, per prædicta, & fortè etiam ipse est corruptus, quia ll. per eū allegatæ, probāt cōtrarium, sed tñ Tiraquel. plures allegans, tenet cōtrariā sentētiā, quod pręsumatur præsens si ibi habet domicilīū uel habitationē, in tract. de legibus Cōnubial. gl 8. nu. 29. & 30. ubi videto, & Rom. Cagnol. in l. 3. §. ubi dat, nu. 186. & sequēt. ff. de duob. reis, de quo ꝑ Ioā. Steph a. Lābertęg. in tractatu de contract. eorū qbus vel à iure cōi vel a statuto sine certa solēnitate cōtrahere permis. nō est, in glos. 9. per tot. & in glos. 12. 1. & 2. quæst.

Sed quia materia huius statuti est practicabilis, & sæpè in facto accidit, aliqua quęstio in ea statui plura non inutilia, & scitu nō indigna hic tractare, et discutere, ꝑ quęstiones.

Quæro igitur primo, nūquid ex contractu facto contra formā huius statuti, oriatur obligatio mulieris, ciuilis, vel natura lis? Et in hoc rñdet Bart. in l. cū lex, 2. col. ver si. sed iux
2 ta prædicta, † nu. 6. ff. de fideiuss. quod ex quo statutum resistit contractui, & obligationi, nulla oritur ciuilis, nec naturalis obligatio, & idē tenet in l. 1. col. pē. nu. 8. de nouat. & sequuntur Bald. & Paul. de Cast. in d. l. cū lex, & Bald. in l. non dubium, col. fin. pen. quæst. C. de legib. & in terminis, licèt in contractu minoris, in quo consensus cōsanguineorum ex forma statuti exigitur, tenet ēt Bart. & ipsum sequuntur Paul. de Cast. Alex. Socin. & Ias. ibi, in l. si nō sortem, in princ. ff. de cond. indeb. & hoc idem tenet Castr. in cons. 124. In causa 1. vol. nu. 1. Roman. cōsi. 437. In casu proposito, 1. dub. hanc ēt doctrinam Bart. quòd lex resistens actui, impediat naturalem obligationem, sequitur Crot. in l. 1. §. si quis ita, 1. lectura, nu. 3. & idem in 2. lectu ra, nu. 2. ff. de verb. oblig. & Cagnol. in l. cum amplius, §. is natura debet, nu. 3. de reg. iur. & Guid. Pap. consi. 238.

Secūdo quæro, nūquid fideiussor accedēs pro muliere in tali contractu cōtra formā sta
3 tuti celebrato, obligetur? & vř † cōcludendū quod nō, quia quoties lex resistit obligationi fideiussor nō obligat, d. l. cū lex, ubi Bart. col. fi. & quando principalis non est obligatus ciuiliter, uel naturaliter, ut in casu hoc, fideiussor quoq. obligari nō pōt, l. si seruus, in prin. ff. si q s caut. et melius l. 4. §. si vxor, ff. de don. inter uir. & uxor. hoc idem hř in l. is cui, ff. de uer. oblig. & in l. 1. §. si quis ita, ubi not. Paul. Aret. & Crot. 1. lectura, nu. 5. ff. eod. unde, cū in casu huius statuti mulier principalis nō obligetur ciuiliter, nec naturaliter, nec etiā officio Iudicis teneatur, ut per Doct. in d. §. si q s ita, & in d. l. is cui bonis, sequitur, quod fideiussor accedere non potest, & si accedit, non obligatur, per prædicta, & ita sentit Rom. in casu huius statuti, in d. cons. 437. 1. col. Et ita in terminis nostris quod non ualeat obligatio fideiussoris, nec datio pignoris, tenet Ias. in d. l. si non sortem, in principio.

Confirmatur, quia fideiussor nō pōt teneri in plus, uel accipi in duriorem causam quam teneatur principalis l. Gręce. §. illud ff. de fid. iuss. §. fideiussores Insti. eod. cum ibi not. & Marsi. latè in Rubrica de fideiuss. nu. 291.

Facit

Facit quod cõsulendo trad. Anchar. Cõs. 330. Visis facti narratione, 5. col. qđ fideiussor super contractu nullo vel iniquo, seu doloso non tenetur, quia principali sublata tollitur accessoria, & remanet sine causa. & sequtur Socin. in cons. 273. 2. col. in 2. & cons. 22. in fine lib. 4. & Ruin. cons. 135. 1. vol. refert dictum cõsilium, & sequitur maximè nu. 12.

In contrarium tamen in terminis est decisio Alex. in addit. ad Bart. in l. Marcellus, ff. de fideius. in 1. addit. vbi allegat Bal. idem tenentem, in l. 1. ff. eod. qui hoc non dicit in libro meo, & allegat etiam Cyn. in l. dominũ, C. quod cum eo, quem etiam non vidi; & hanc decisionem sequitur Marsil. in Rub. de fideius. num. 292. & hoc videtur etiam tenere Corn. in cons. 249. 4. col. libro 3. & cons. 121. 4. vol. vr̃ idem sentire, & tenet expressè Paris. in cons. 16. nu. 110. & sequen. 2. vol. & in simili statuto loquente de minore contrahente sine tali solẽnitate, tenet Paul. de Cast. cons. 433. nu. 3. 1. par. & videtur etiam tenere Alex. in cons. 64. Viso themate, 4. volum.

Sed ego pp huiusmodi authoritates non recederem à prima opinione quæ mediocribus nititur rationibus, & quam etiam tenet Abb. in simili, in c. cum cõtingat, 1. col. de iureiur. ubi tenet fideiussorem mulieris vendẽtis rem dotalẽ, cui uenditioni lex resistit, non obligari, ut ibi per eum; eam tamen declaro non procedere duobus casibus, primo quan-
4 do † quis principaliter & in solidum una cũ muliere uenderet, uel obligaretur, quia isto casu iura de fideiussoribus loquentia, sibi locũ non uendicant, ut tradit Dec. cons. 7. num. 6. quod allegat Paris. d. cons. 16. nu. 113. & tali casu loquitur etiam Paul. de Cast. d. cons. & opinio Paris. d. suo cons. quo casu potest procedere. Secundo, quando interuenit iuramẽtum huiusmodi fideiussoris, nam tũc obligatur, & quod principalis non obligaretur ut tradit Corn. cons. 214. col. 3. 2. uol. Bauer. in tract. de uirtu. iuram. in princ. Nam iuramẽtum huiusmodi facit ut in plus quàm principalis teneatur, quia si nõ obligatur ut fideiussor, censetur obligari ut principalis, ut tradit Bar. in l. si quis pro eo, in princip. col. fi. ff. de fideiuss. Socin. Reg. 146. Fideiussor in duriorem, 1. fallent. sequitur Mars. allegans alios plures, in d. Rubr. d. nu. 291. & Io. de Amic. consil. 34. ad finem. & hoc idem etiam tenet Alciat. in repet. capit. cum contingat, num. 169. de iureiuran. de quo etiam dicemus infra, licèt idem Alciat. inferius numero 173. uideatur tenere aliam opin. quàm comprobat: quod scilicet, qui in duriorem causam fideiubet, non amittit beneficium excussionis, etiam quod censeatur principalis, propter iuramentum; quod est notandum, licèt non faciat ad casum hunc, ex quo mulier non potest in aliquo teneri.

Tertio quæro, nunquid iuramentum ualidet contractum mulieris sine solemnitate sta-
5 tutaria † contrahentis? in qua Bart. in l. si quis pro eo, col. pen. uers. quinto q̃ro, nu. 11. ff. de fideiuss. & in Auth. Sacrã puberum, col. pen. nu. 15. C. si aduers. uend. distinguẽdo tradit, quod, aut statutum prohibet personam contrahere, uel impersonaliter loquitur, ut quia primo casu dicit, nullus cõtrahat cum muliere, uel mulier nõ contrahat cũ aliquo sine tali solemnitate; Vel secundo casu, non ualeat contractus mulieris: primo casu, quia contrahens contra legem peccat, iuramentum non confirmat cõtractum peccati nutritiuum, secundo uerò casu confirmat: & hãc doctrinã Bar. sequitur Ang. ibi, & in cons. 160. Domina Catherina, col. 3. quam etiam tenuit Bar. in Auth. Decernit ius, C. de arbit. Calder. & Anch. in c. cũ contingat, de iureiur. & cõs. 9. eo. tit. & plerique alij, in tm̃, quod Imola, & Butr. in d. c. cum cõtingat, uidẽtur dixisse eã communiter approbari, quàm etiam tenet Calcan. cons. 24. 18. col. & dicit quẽdam D. Prodocimum Doctor. Patauinum eam tenere, in d. cap. cum contingat, quæ opinio reputatur uera, & ab omnibus impugnationibus nouissimè defenditur per Alciat. in Repet. d. c. cum contingat, nu. 94. usque ad nu. 107. Didac. qui dicit cõem, in Repet. ca. quamuis, de pact. in 6. & 2. p. §. 1. nu. 8. & Rodor. Suarez. in l. 1. in tit. de la arras. num. 24. Alba, consil. 70. num. 6.

Contrarium tm̃, s. qđ immò indistinctè statutum non possit disponere super iuramẽto, & per consequens eius iuramenti uirtute talis cõtractus ualeat, tenet Paul. de Cast. in d. l. si quis pro eo, & in d. Auth. Sacrã puberũ, ubi cõiter Salic. Aret. Fulgos. Ias. & Corn. in repet. q. 5. damnant Bar. & idem cõiter Can. Io. de Lignano, Butr. Imol. & Abb. in d. c. cũ contingat. Rom. cons. 437. In casu proposito, Alex. cons. 27. Viso libello, 1. uol. & cons. 29. nu. 14. 7. uol. Socin. dicens esse communem, cons. 77. 8. col. 239. 1. col. & 279. etiam prima col. Corn. consil. 36. 3. col. 1. uol. Bertrand. cons. 175. nu. 2. 1. p. priorum, & cõsulto de hac quęst. latè scribit. Tiraquel in tract. de legib. Connubial. in glos. 4. nu. 26. & seq. vbi tamen nil decidit, sed remittit ad citatos per eum, & 308. nu. 7. 2. uol. posteriorum, & Paris. cons. 97. nu. 10. in 1. & 33. nu. 47. in 3. uol. Crot. in Repet. l. omnes populi, nu. 47. ff. de iust. & iure, & Ripa, li. 3. Respons. 110. nu. 3. & Ruin. cons. 100. nu. 8. 3. uol. & Felin. in c. 2. nu. 6. de maior. & obedientia.

Limi-

Limitatur tñ hæc cõis conclusio, non procedere, qñ statutum per indirectũ tolleret iuramentum, vt quia disponeret contractũ nõ valere, & accedente iuraměto dicta solemnitate non seruata, quia fingitur, seu præsumitur iuramentum ipsum metu, vel dolo extortum, ita Bart. in d.l. omnes populi, 2. quęst. 3. quæst. principalis, nu. 25. vbi dicit, ita vidisse iudicari; & ipsum sequuntur Bald. Salic. & Fulg. comendantes hanc cautelam, in d. Auth. Sacraměta puberum, Butr. Card. & Imola, in d.c. cum cõtingat, & uidetur sequi Bal. in conf. 487. Considerandum, in 3. Roman. d.conf. 12. Licèt in casu suo statuta essent cõfirmata à Pontifice. Paul. de Cast. in l. fin. ff. qui satisd. cog. & idem est, si statutum præsumit simulationem: quia in his in quibus lex præsumit simulationem, non est necessaria probatio hominis, & iuramentum nihil operatur, nec est necesse adire Episcopum pro relaxatione eius, ut formaliter inquit Bal. in l. nec patrones, ante finem, C. de oper. liber. & idem tenet Pet. de Anchar. in Repet. c. Canonum statuta, col. 17. in fin. de constit. & in conf. 330. Visis facti. 5. col. Corn. conf. 135. 3. col. 1. vol. & 121. 3. & 4. col. 2. vol. & est cõmunis opinio, ut Alexan. ostendit, in consil. 196. nu. 5. 6. vol. & conf. 151. nu. 3. & num. 9. 7. vol. & hanc etiam dicit communem Ias. in d. Auth. Sacramenta puberum, penul. col. & cum hac videtur transire Felin. post Abbat. in c. Ecclesia Sanctę Mariæ, nu. 65. 66. de Cõstit. quam etiam tenet Socin. conf. 66. 5. col. & etiam dicit cõem Paris. conf. 99. nu. 28. 1. vol. quam etiam tenet conf. 47. nu. 4. eo. uol. & conf. 53. nu. 33. eod. & Ruin. conf. 135. nu. 14. 1. uol. & conf. 95. nu. 9. 5. uol. Cagnol. dicit etiam communem, in l. si librarius, nu. 45. de reg. iur. & Socin. iun. conf. 5. nu. 35. 2. uol. & Curt. iun. conf. 118. nu. 6. latè disputat, & pro hac concludit Hier. Gabr. conf. 13. & defendit hanc cãm, in duabus & trib. col. seqq. nu. 5. & seq. & hanc admittit Thob. Nonn. conf. 88. nu. 15. & 21. Iac. Phi. Put. conf. 200. num. 4. & seq. licèt in eo casu statutum esset à summo Pontifice confirmatũ. & Rimin. iun. conf. 5. nu. 143. Didac. Couuarr. in Repet. c. quamuis, de pact. in 6. in 1. par. §. 3. nu. 8. uer. pdicta, & 2. p. §. 1. nu. 8. Crot. conf. 195. nu. 5.

Sed hæc etiam limitatio non est sine contradictore, nam contra eam tenet Pau. de Castro sibi contrarius, in d.l. si quis pro eo, pen. col. ad fin. & in dicta Auth. Sacraměta puberum, col. fin. quam etiam prius derisit Bald. in d.l. omnes populi, nu. 12. & ab hac etiã recedit Ias. in d.l. fin. ff. qui satisd. cog. quibus inheret Paris. in conf. 96. nu. 103. in 1. & consil. 16. nu. 90. in 2. uol. dicens præcedentem opinionem magis esse verbalem q̃ realem, & contra eum tenet etiam Ruin. con. 194. nu. 9. d. 1. vol. latè Rol. à Valle, conf. 99. 3. vol.

Tertia est inter has media opinio, dictam limitationem sublimitãs, vel declarans, procedere ità demum, si sit verisimilis præsumptio doli, metus, vel simulationis, ut quia in loco statuti solitũ fuerit decipi mulieres, vel minores, in contractibus, de quibus disponit statutum, & in hac tertia opinione ut in omnibus soleis pedẽ haberet, fuit Paul. de Cast. in Repe. d. Auth. Sacramenta puberum, 11. col. quàm vbique tenuit Abb. videlicet in d. c. cum contingat, nu. 12. & sequ. in conf. 71. Quinque dubia, nu. 7. in fine, 1. uol. in quæst. sua 2. Stante statuto condito in Italia 7. & 8. col. num. 12. & in effectu uidetur eum eo concordare Butr. in d. c. cum contingat, & cũ eo transire Felin. d. c. Ecclesia, & d. c. 20. de maior. & obed. n. 6. & Socin. d. cõs. 86. 5. col. & Corn. sequitur expresse in Repet. d. Auth. Sacra puberum, fol. 13. col. 3. uers. secũdo fallit, & in dictis consilijs 135. & 121. quam et tenet Caccialup. in Repe. d.l. omnes populi, col. 37. & ibi Crot. n. 47. 12. cõclusione, uer. limita, cum quibus vr̃ concordare Paris. d. conf. 53. nu. 33. in 1. uol. & Ruin. d. cõs. 194. nu. 9. in princ. & conf. 51. & 135. 137. Ex quibus patet, dictam limitationẽ nõ procedere absque dubio: & ppea statuẽtes Ferrarieses, in statuto prædicto multis remedijs, indẽnitatibus mulierum occurrerent, ne iuraměto firmarentur contractus earum celebrati sine solẽnitatibus, de quibus in dicto statuto, prohibentes utramque partem, sine ipsis solemnitatibus cõtrahere, disponẽtes aliter factos contractus, ipso iure non ualere, iuramẽtum intelligi metu, dolo, & per uim extortum, & in fraudem muliebris sexus, inhibentes notarijs pœna cominata, si iuramentum detulerint, de quo tradit Grã. decis. 12. nu. 14. & statuentes, non audiendos agentes ex dictis cõtractibus, quód põt facere Statutũ per Alex. in l. cum mulier, ff. sol. matr. & Ruin. in d. cõ. 55. nu. 5. uol. & tunc, licèt non tollat obligationem, tñ ab agendo excludit. Calcan. conf. 74. col. 12. & de negatione audientiæ habẽt in c. intelleximus, de iud. & in l. 1. §. 1. ad Trebel. & si admittatur processus est nullus. Vã. in tract. de nullit. in titu. de nullit. sentent. ex defec. inhab. seu mand. compar. n. 51. & seq. Ias. conf. 166. col. 2. 2. uol. & 168. eo. uol. Paris. conf. 11. nu. 9. 4. uol. Tiraquel. in l. si unq̃, uerbo, Reuertat, nu. 212. & 213. C. de reuoc. donat. Dec. 2. col. & Ripa nu. 6. in c. 1. de rescriptis Anchar. 170. Principaliter, 1. dubio immò eos agentes à iuribus suis cadere, & in aliãs pœnas incidere, & ut in ipso, qđ quidem

dem ſapienter actum eſt, ad euadendum opi. & conflictus Doctor. ex quibus quinque caſus conſiderat Alciat. d. c. cum contingat, nu. 107. & ſequent. quibus procedere poteſt opi. Bart. ſupra relata, in princ. quæſt. qđ iuřm nihil operetur, qui fortè ēt nō eſſent tuti in practica, p.p opi. Doct. uario modo ſentientium.

Quarto quæro, nūquid mulier contrahēs per procuratorem, teneatur obſeruare dictū
7 ſtatutum, adeo, quod ſi non † obſeruetur, contractus ſit nullus? Bar. in l. apud Iulianum, §. fi. in fine, tetigit hanc quæſt. & indeciſam reliquit, ſed Ang. & Raph. Com. ibi, ff. quib. ex cauſis in poſſ. eatur, tenēt mulierē per procuratorem contrahentē, ad hmōi ſolēnitatem adhibenda non teneri, qđ declarat Com. ibi, procedere, niſi ſtatutum diſponat, qđ mulier non poſſit ſe obligare: quia tunc ēt qđ cōtrahat per procuratorē, dēt ſeruari ſolēnitas ſtatutaria, & ad eos ibi ſe remittit Alex. in l. 3. §. procurator, 2. col. ff. quod quiſque iur. & hāc deciſionem indiſtinctè tenet Aret. in §. hęres quoque, nu. 3. inſt. de obl. q ex quaſi contrac.

Sed tamen verior, & communior eſt opi. in contrarium, quàm tenet Are. in l. mutuum, col. pen. & fi. ff. de acquir. hęred. & Crot. in l. ſi is qui pro emptore, nu. 82. ff. de vſuca. quā tenent Soci. & Iaſ. in l. 1. §. item acquirimus, ff. de acquir. poſſ. & in ſimili ſtatuto in contractu minoris, tradit Pariſ. conſil. 98. nu. 46. & conſ. 99. nu. 37. vol. 1. & Marſ. Sing. 255. Subrogatus.

Quinto quæritur, ſi in cōſtitutione procuratoris interuenit ſolēnitas à ſtatuto requiſi-
8 ta, nūquid opus ſit † ēt interuenire, qn̄ procurator ipſe cōtrahit? refert Socin. conſ. 112. penul. col. duplicato con. 172. genitorem ſuum conſuluiſſe, q̄ ſic, & idem fuiſſe cōſultum per plures alios Doct. & idem dicit conſultū uidiſſe ferè per omnes Doct. Italiæ in l. ſi quis nec cām, nu. 11. & in l. certi cōdictio, §. qm̄, nu. 10. ff. ſi cert. pet. & pro hoc facit deciſ. in
9 ſimili ſtatuto de contractu minoris, quod † debeat adhiberi conſanguineorum conſenſus. Caccialup. in Repet. d. Auth. Sacramēta puberum, & l. cunctos populos, fol. 11. col. 4. n. 95. vbi tenet, non ſufficere interuenire hmōi ſolemnitatē in mandato procuratoris, niſi ēt interueniat in contractu, quod dictū pro ſingulari refert Marſ. in Sing. ſuo 255. ſubrogatus, & quam opin. in muneris cōtractu tenet etiam Pariſ. in dictis conſilijs 98. & 99.

Contrarium tn̄ tenent Ang. & Raph. d. l. apud Iulianum, §. fi. & plenè conſuluit ſm eā Alex. in terminis huius Ferrarienſis ſtatuti, in conſ. 189. 7. uol. quam etiam tenet Cāpeg. d. tract. de dote, vltima parte, quęſ. 108. & in hanc partem inclinat Socin. in d. §. quoniā, & hanc tenet expreſsè in d. l. ſi quis nec cauſam, quæ de plano procedit, quando procurator à muliere eſt conſtitutus ſpecialiter ad vnum actum, cum conſenſu conſanguineorū, qui ſuper eo habuerunt debitam diſcuſſionē, ad vtilitatem mulieris, ità declarant Socin. & Iaſ. in d. §. item acquirimus, ubi Socin. nu. 18. verſ. ſeptima concluſio, & Iaſ. 1. & 2. lectura, 2. & 3. col. & quæ opinio magis procedit in ſtatuto mulieris quàm minoris, cum ſit exorbitans, & non extendenda, ut per Pariſ. d. conſ. 98. nu. 61. 62. & dicto conſ. 99. nu. 61.
10 Et pro hac concluſione facit, quod † ſi fuit cōſtitutus procurator ad vendendum rem Eccleſiæ cum ſolemnitatibus neceſſarijs, non eſt neceſſaria alia ſolemnitas in contractu, quem facit procurator, ut Feder. de Sen. reſpondit, conſ. 190. Abbas ſubiectus, 3. col. & ſequuntur Iaſ. & Socin. locis præallegatis, et Afflict. deciſ. Neapol. 285. nu. 21. Et eſt caſus ſecundum Socin. in locis præallegatis, in l. tutor rerum, vbi Bar. ff. de adminiſtr. tut. ubi habetur, quod ſi interuenerunt ſolemnitates in venditione rei minoris, & precio non ſoluente emptore, tutor eam retinuit, non eſt opus alijs ſolēnitatibus, ſed ſi ſimpliciter fuerit generaliter conſtitutus ad contrahendū, etiam quod ſolemnitates interuenerint in cōſtitutione, & mandato, tamen in particularibus contractibus neceſſaria eſſet ſolemnitas Statuti, cui Statuto ōn eſſet aliter ſatisfactū, cum exegerit huiuſmodi propinquorum cōſenſum, ut utilitatem mulieris procurare poſſint, quod niſi in ſingulis ſpeciebus & contractibus adhibeatur plena diſcuſſio, fieri nō poteſt, ità not. declarant Socin. 8. concluſione num. 19. & Iaſ. 3. & 4. col. 2. lectura & 2. col. in 1. in d. §. item acquirimus, & ſequitur Alciat. in d. l. tranſactionem, pen. pag. C. de tranſact. & ità poteſt ſaluari hoc caſu quòd tradit Pariſ. dictis conſilijs dum allegat Iaſ. & Socin. tenere, in d. §. item acquirimus, & in contractu ſolemnitatem adhibēdam, nec ſufficere in mandato adhibitam; & idem tenet Tiraquel. in trac. de Legib. Connub. ult. leg. gloſ. 5. nu. 197. & ſeqq. & Ant. Gab. li. 6. ſuarum concluſionum titulo de reg. iur. concluſione, 2. nu. 33. & Octaui. Simoncel. in tractat. de decret. lib. 2. tit. 5. nu. 52. & Borgnin. in tract. de tutor. & curat. nu. 130.

Sexto è contra, quid in muliere alieno nomine contrahente, ut in procuratrice, nā mu-
11 lier poteſt eſſe in † extraiudicialibus procuratrix, etiam ſtāte dicto ſtatuto, ut tradūt Ang. Alex. & alij, poſt Iac. But. in l. quamuis, ff. de acquir. poſſ. Dec. in c. cum dilecta, nu. 15. de confir. ubi. uel. inut. et in l. 2. n. 16. de reg. iur. et Arno. Soliloq. 68. Quia ſupra, et conſulen-

dum

dum, est non teneri seruare solemnitatem statutariã, ut tenet Raph. Com. d.l. apud Iulianum, §. fin. Pau. de Cast. l. quicumque, §. si ab
12 alio, † in fine, ff. de instit. & idem est si mulier est tutrix, & tutorio nomine contrahat, ut tenent communiter Doct. Rom. Alex. Socin. & Ias. in l. quæsitum, de in ius voc. Paris. d. cons. 98. num. 37. & Marantha, tract. de ord. iud. 4. parte, 16. dist. n. 21. licet de hoc ultimo Raph. loco præallegato dubitauerit, & cõtrarium teneat Alciat. tractatu præsumpt. Reg. 1. 52. præsumptione, nu. 6. idem tenet Ias. in l. si vnus, §. pactus, col. 9. vers. secundo intellige, ff. de pac. Caecialup. in Repet. d. l. custos populos, carta. 16. col. 4. vers. hic inferamus,
13 & idem † est in contractu per minorem nomine alieno factum, ut prosequitur Paris. dictis consilijs. 98. nu. 35. & 99. etiam num. 35. et Ruin. cons. 53. nu. 16. 2. uol. quod procedit secundum Paul. de Cast. d. §. si ab alio, quem alij sequuntur, modo actus non geratur ad præiudicium ipsius procuratricis.

Septimo quæro, an dictum statutũ habeat locum in contractu hermaphroditi, qui est
14 persona mixta? & Bal. decidit qđ † non, in l. oẽs populi, col. 8. uers. itẽ si statutũ dicit, sub nu. 18. ubi loquitur in statuto quod mulier testari nõ possit sine propinquorũ consensu, & dicit, nõ extendendũ esse ad hermaphroditũ, & sequit Anch. in Repet. c. Canonũ statuta, vers. venio ad primũ mẽbrũ, Butr. in proœm. Decr. 7. col. & Alex. in l. si ità scriptũ, in prin. n. 4. de lib. et posth. et in l. 2. in prin. nu. 7. post Rom. & ibi et Socin. nu. 4. ff. de uerb. obli. et Alex. cõs. 117. Animaduersis, 3. col. 2. uol. & Felin. c. Rodulphus. num. 20. de Rescript. & Hier. Gig. in tract. de crim. læsę maiest. li. 3. c. 16. nu. 19. & Tiraq. in trac. de legib. Cõnub. vlt. lege, gl. 5. nu. 79. Cõtrarium tñ tenet idẽ Bal. in §. 1. Instit. de actione. & Ias. ibi, nu. 29. Pro quo facit decis. Ancharani in cons. 384. Dubiũ in ista quæstione facit mixtura, ubi tenet, qđ stante statuto qđ mulier nõ possit cõtrahere, vel obligari sine consensu cõsanguineorũ, nõ poterit donare cã mortis, cũ magis inhæreat contractui, q̃ ultimæ uoluntati, p l. quæritur, ff. de statu hom. quę in hermaphrodito loq tur, & ità in terminis nostris uoluit allegare d. cons. Arno. in Sing. suo 43. Stantibus, ubi tenet hanc opinionem contra Bald. pro quo facit, quia leges non cõsiderant hermaphroditum tamquam hoĩem mistum, sed tamquam hoĩem vel fœminam, sm qđ magis in uno, quàm in altero sexu præualet, d. l. quæritur, ut dicit Apostil. ad Alex. in d. l. 2. allegans quendam alium Doct. ità ibi tenere, & opinio Petri de Anch. in donatione ut supra, communior est, & magis cõiter tenetur, in d. l. 2. ut Alciat. ibi testatur, nu. 10. de quà tamen particulari quęstione latius dicetur infra, & hęc ultima opinio uerior uidetur, licèt prima maiori sit fulta authoritate, ut suprà.

Octauo, quid in sorore tertij ordinis Sancti Francisci? & in hoc est in terminis decisio
15 Bald. in cons. 60. Quædam † soror de ordine, 2. col. uol. 5. ubi tenet, quod possit contrahere dicto statuto non obstante, sine eius solemnitate, & contractum ualere, quæ decisio est notãda, cum sit in terminis proprijs, quia aliàs esset magis dubitãdum, cum huiusmodi homines, & mulieres tertij ordinis non sint propriè religiosæ personæ, glos. in Clem. Cũ ex eo, de sent. excom. de quib. tradit Bar. in l. 1. ff. de pen. licèt loquatur in fratribus Gaudẽtibus, & Bechetis, & in l. semper, §. quibusdã, de iure immun. dicit uidisse consilia plurium Doct. quod Gaudentes milites habent priuilegia ne teneantur ad munera & collectas, et de fratribus Tertij ordinis dicit, quod habẽt modum viuendi ab Ecclesia approbatum, & ibi Alex. in addit. & quod habeant immunitatem à collectis, tenet Phil. Fran. in c. 1. de immun. Eccles. in 6. & Ioan. de Amic. in consil. 146. num. 2. licèt quo ad forum, an sint de Ecclesiastico, sint opin. ut per Doct. in c. 2. de foro compet. ubi dicit Aretin. num. 15. communem esse opinionem quod sint de Ecclesiastico foro, & uidetur sequi Feli. licèt Abb. discordet de quo per Felin. in trac. lit. Apost. con. par. Ecclesię col. 8. 4. limitatiõe licèt Paris. cons. 40. nu. 14. teneat huiusmodi sorores religiosis personis connumerari nõ debere, & statutis laicorum alligari, quod esset contra decisionem prædictam Baldi, quæ tamen videtur procedere, cũ sumus in statuto exorbitanti, & quod non est extendendũ, ut ipsemet Paris. tradit allegatis cõsilijs. 98. & 99. in 1. uol. & dictę sorores non possint propriè etiam dici personæ laicæ, ut not. prædicti Doctor. in locis præallegatis.

16 Sed si † cõtractus fieret cum sorore in Monasterio existente, adhuc tamen non professa, seruandum esset statutum, ut decidit Pau. de Cast. loquens tamen in statuto prohibẽte minorem sine dicta solemnitate contrahere, in cons. 432. Cum statutum, col. fi. 1. parte, licèt Pet. de Anchar. cons. 69. contra donationes tenuerit contrarium.

Nono, quęritur de not. q̃stione quã habui in facto in casu huius statuti Ciuitatis Ferra-
17 riæ, nunquid hmõi † statutum locum sibi vẽdicet, si mulier contrahat extra territoriũ statuentium? & vr̃ dicẽdum quod sic, qa hmõi statutum est fauorabile, & inductum in fauorem mulierum ne decipiantur, ut in eo statuto. & fuit dictum suprà, in princ. huius Clau-

Clauſulæ verb. agens pro obſeruatione, ad ſinē, & p pœā cū mulier prohibeatur contrahere, dēt extendi ad contrahentē extra territorium ſtatuentiū, prout eſt not. & cōis doctrina Bar. in l. 1. 6. quæſtione, verſ. aut ſtatutum eſt prohibitiuū in perſonam, nu. 32. C. de ſū. Trinit. & fide Cathol. & hoc ibi ſequuntur communiter omnes. ſequitur Rom. conſ. 39. In propoſita quęſtione, per totū; Socin. conſ. 79. nu. 5. in 4. vol. Et quod ſtatutū prohibitorium in perſonam porrigat effectum ſuū extra territoriū, tradit ēt Curt. iun. licèt in alia materia, conſ. 9. nu. 2. ubi dicit opinionē Bar. in d. l. 1. eſſe cōiter approbatam, & in terminis proprijs eſt deciſio Baldi, in conſ. ſuprà allegato, 60. Quędā ſoror, in 5. uol. in 1. dubio, & idem in terminis noſtris refert hanc quæſtionem fuiſſe diſputatam per quēdam Dñm Zaccariam Tariuſinum. Petr. de Anchar. in Repet. c. Canonū ſtatuta, quæſt. 12. verſ. hic cadit quæſtio diſputata modernis tēporibus, col. mihi 58. & fuiſſe determinatum ſtatutū hoc extendendū eſſe ad contractus extra territorium celebratos, & hoc ſequitur Alex. in conſ. 41. Viſis quæ ſubtiliter, col. 2. 5. vol. duplicato conſ. 116. nu. 6. in 6. vol. & in fortiori caſu conſuluit idem Bal. in conſ. 139. Statuto communis, 5. uol. quod ſtante ſtatuto, qđ mulier ſine conſenſu viri non poſſit facere teſtamentum, quod mulier nupta in loco dicti ſtatuti, ſi in loco originis ubi nullū extat ſtatutum teſtetur, ſine ſolemnitate dicti ſtatuti, non valet huiuſmodi teſtamentum. Hanc etiam opin. tenet Marſil. in l. fin. num. 142. & ſeq. ff. de iur. omn. iud. & latè Ruin. conſ. 160 1. & 2. col. 4. uol. Flor. in l. 1. ff. de vſur. Benedict. Capra conſ. 21. nu. 5. & 44. num. 13. qui bus uidetur inherere Curt. in tract. de conſuet. nu. 340. & hanc etiam tenet Bal. in conſ. 418. ſuper primo in 4. & 139. Statuto communis, in 5. & Tiraquel. in tract. de Legibus Connub. in l. 16. gloſ. 8. nu. 216. & ſeq.

Contrariū tñ aliàs obtinui, & pro ſolutione contrarij eſt aduertendum, ꝙ aliquando ſtatutum prohibet ſimpliciter perſonam cōtrahere, ut in exemplis poſitis per Bar. in d. l. 1. 6. quæſt. ut. ſ. qđ minor non poſſit facere teſtamentum, quod uir non poſſit legare uxori nec è contra, & tali caſu procedit contrariū: quia ſi talis prohibitio eſt fauorabilis, extēditur ad contrahentē extra territoriū, ſed hæc, ad hanc ſpeciē nō pertinent. Aliqñ ſtatutum non ſimpliciter prohibet perſonā contrahere, ſed ita demū non ſeruata certa ſolēnitate, ut in caſu iſto, ſcilicet, ſine conſenſu propinquorū, & ſimilibus, q̃ caſus à primo eſt diuerſus & in hoc Bart. in d. 6. quæſt. 1. exemplo, quem cæteri ſequuntur tenet ſtatutum huiuſmodi non extendi ad cōtrahentem extra territorium, quia circa ſolemnitates ſolummodo attenditur locus, & ſtatutum loci contractus, ubi talis ſolemnitas requiritur. l. 2. C. quemad. teſtam. aper. l. 1. in fin. de vent. inſp. & l. ſi fundus, ff. de euict. cum alijs allegatis per Aret. d. l. 1. nu. 18. & hoc etiam ſequitur Bald. in Repet. l. fin. ff. de iuriſ. omn. iud. quæ communiter nō habetur, ubi dicit, quod ſi ex forma ſtatuti minor non poteſt contrahere ſine certa ſolemnitate, non poterit minor forēſis contrahere ſine dicta ſolemnitate, & hoc idem tenet Pet. de Anchar. in d. q. 12. poſt d. verſ. ſupra allegatū, in uerſ. quid dices de obligatione perſonali, ubi perpendens hanc differentiam inter ſtatutum ſimpliciter prohibens actum fieri, & cum certa ſolēnitate, corrigit ſuam opin. quam prius tenuerat ſequendo illum ſuum Zacchariā, ità in terminis noſtris not. declarat Aret. in conſ. 54. In cā Magiſtri Blaſij, 3. col. & conſ. 78. Diligenter, & maturè 6. col. ſequitur Iaſ. d. l. 1. 1. lectura 4. col. verſ. ſcđo per hanc doctrinam & hāc declarationē ſequitur Socin. in conſ. 239. 2. col. 2. uol. duplicato in conſ. 131. 4. uol. & Corn. conſ. 232. 3. col. 4. uol. quam opi. etiam tenet Ruin. d. conſ. 159. nu. 6. in 5. uol. & conſ. 53. nu. 13. in 2. licèt contrarium teneat in conſ. infra allegando; & hāc uidetur tenere Crot. in Repet. c. ut animarum, §. 1. col. 6. de conſtit. lib. 6. Ruin. conſ. 201. nu. 8. in 1. Gozad. videtur tenere conſ. 49. nu. 15. 18. Hanc etiā declarationem in ſimili ſtatuto, ſcilicet, quando mulier prohibetur teſtari ſine propinquorum conſenſu, quod ualeat teſtamentum factum extra territorium ſine dicta ſolemnitate, tenet Corn. conſ. 241. 2. col. 2. vol. quod etiam tenet Dur. in tract. de arte teſtandi, tit. 1. caut. 2. nu. 5. & in donatione facta in formam ſtatuti, tenet etiam Corn. conſ. 89. per totum, 3. uol. & etiam hanc partem uidetur tenere Bertrand. conſ. 9. nu. 3. 3. parte priorum, cui non adhererem. Bald. in conſ. 474. Statutum, 4. uol. quam concluſionem uidetur etiam admittere Pariſ. conſ. 99. col. fin. 1. vol. tamen negari non poteſt quin 1. pars videatur communior.

Declara tamen hanc ſecundam partem, ſi eam teneas, procedere, quando contrahitur cum forenſe, non cum ſubdito loci ſtatuti, quia tunc præſumeretur fraus facta ſtatuto, ut tradant Salic. Aret. & Caccialup. d. l. 1. & ligaretur dicto ſtatuto, ut proſequitur Pariſ. d. conſ. col. fin. & tenet Aret. in dictis conſilijs allegatis, & Crot. conſ. 5. nu. 42. & propterea non uidetur tutum remedium Durand. d. caut. 2. quod in caſu dicti ſtatuti mulier deberet ire ad teſtandum extra territorium,

rium,quia si colligeretur fraus, vel præsumeretur,testamentum irritaretur, & hanc rationem tetigit Bal.in d.cõs.60. per quam etiam fuit motus ad tenendum indistinctè, mulierem contrahere non posse etiam extra territorium, sine dicta solemnitate.

Declara secundo, dummodò contrahens cum muliere non habuerit scientiam huiusmodi statuti prohibentis, quia tunc contractus etiam non valeret,ut per Anchar.d.quęstio.12.loco pręallegato.& Alex.d.cons.41. & Paris.d.col.fin.nam probata scientia, præsumeretur fraus, ut per eum ibi.

Declara tertio procedere,qñ statutum dat formam contractui, & in consequentiã inhabilitat personam,secùs è contra,ut consuluit Ruin. cons.160. 1. & 2.col. 4.uol. per cuius rationes satis in casu huius statuti redditur hæc quæstio dubia, sed certè casus iste a nostro non videtur dissonus, unde fortè Ruin. sibi contrarij non defenderetur declaratio.

18 Decimo quæro, etiam de alia quæstione quam habui in facto,in terminis huius statuti,nunquid statutum hoc habeat locũ in contractu donationis,vel obligationis sine solẽnitate requisita facto,eum Ecclesia,seu in piã causã, & licèt Roman. teneat non valere, in Auth.Similiter,in 16.speciali pię causę inter contractus, C.ad l.Falcid. tñ cõis opinio est in contrarium,quã tenet Bald.Paul.de Cast. Alciat.in l.generali,ad fin. C.de sacrosanct. Eccles.Pet.de Anchar.d.Repet.col.12. vers. dicit Bal.Ant.de Butr.& Abb.in c.relatum,il primo,de testa.Abbas in Repet.c.Eccle.Sãctæ Mariæ, pen.col.& ibi Felin.nu.83.de cõstit.Aret.in l.mutũ,col.fin.de acq.poss.Paul. de Cast.& Ias.in l.1.in fine, C.de sacros.Eccles. Calcan.cons.12. in quo se subscripserũt Ang.Mar.de Laude,& Iac.à Puteo, ubi enumerat plura priuilegia piæ causę. Alex.cons. 105.Viso ac diligẽter.3.col 4.uol.Corn.cõs. 259.2.& 3.col.4.uol.& Paul. de Cast.cons. 432. Cum statutum, nu.3.1.p.Dec.cõs.504. col.1.Crot.in Repet.l.oẽs populi,n.48.de iustit.& iure,& in Repet.l.nemo põt,nu.49.ff. de leg.1.Arno.Com.197.Stante hoc,ubi dicit,hoc idẽ procedere in muliere contrahẽte cũ Clerico,quia posset Clericus uti dicto instrumento,& cõtractu in foro Ecclesiastico, ut in simili dicit Bal.in Repet.l.cũctos populos,col.20.Quod si statutum requirit in contractu præsentiam Presbiteri, uel notarij, tñ clericus cõtrahens sine dicta solemnitate,poterit uti dicto contractu in suo foro & sequitur Alex.in cons.210. Ponderatis his, 3.col. 2.uol.Similiter si statutum prohiberet mulierem testari sine dicta solemnitate,tñ nõ habebit locum in testõ facto ad pias cãs. Bal.Pau. & Alcia.d.l.generali, Alex. d.cons. 105.Bal. cons.93.Super dictis,2.uol. Dec.d.cons.504. 1.col.& Dur.d.tract.tit.1.Caut.2.nu.2.

19 Vndecimo videndũ est de alia quæstione ardua,in qua uarij varia sensere,nunquid huiusmodi statutum procedat qñ mulier se obligat pro dote,& sic, an ualeat contractus promissionis dotis,uel donationis sine dicta solemnitate?in qua Bal.nouel.in tract.dotis,6. parte,priuilegio 48.in princ.tenuit hunc contractum fauore dotis ualere,cuius opinionis uidetur etiam fuisse Socin.in cons.80.nu.23. 4.uol. ubi tenet,mulierem dantem dotẽ quã primo uiro dederat,secũdo uiro,posse hoc facere solemnitate statuti non seruata, & hanc decisionẽ Bal. sequitur Neguf.in tract. de pignor.& hypoth.1.p.8.partis principalis nu. 33. & cũ hac opinione vr̃ cõcordare Fab. de Monte S.Saui.d.tract.de emp.& vend.q. 5.38.col.vers.hic aduertas, & expresse eã tenet Ruin.cons.61.3.uol.& cõs.194.& 195.1. uol.Socin.iun.cons.8.nu.23.2.uol.& videtur sequi Gozad.cons. 43.nu.12. Crot.cõs.226. nu.4.Ceph.cons.13.nu.43.& 195.nu.11.& seqq.Bursat.cõs.32.nu.13.& 56.nu.1.& mouentur ex decisione Salic. in l.fi.in prin.in 4. not.C.de iure dot.ubi dicit,quod statutũ generaliter disponens instra publica nõ probare,nisi sint posita,& registrata in memorialibus,tale statutum non habet locum in instrumentis dotalibus,& per hoc dictũ Salic. infert generaliter Ias.in l.1.3.not. ff.sol.matr. quod statutum generaliter loquens,& aliqd pro solemnitate contractus requirens,nõ habet locum in instrumentis dotis, & hãc opi. Salic. sic intellectam sequitur etiam Franc. Pepus,inter consilia Socin.76.nu.8.li.4. Cõfirmatur hæc opinio ex eo,qđ tradit Bald.in cõs.369. Quemadmodum Imperator,3.uol. ubi decidit dispositionem l.omnes,& l.bene à Zenone,C.de quadr.præscript.nõn procedere in rebus dotalibus,& hoc sequitur Soc. cons.46.nu.25.in 4.Balb. tract.de p̃script.2. p.5.part. 8.q.nu.2.ultima limitatione. Ias.et Neguf.in locis pręallegatis,ubi dicit Neguf. hanc esse cõem opin.Doct.à qua in consulendo,& iudicando non est recedendum, quam etiam tenet Ias.in l.si constante,nu.26.ff.soluto matr.& Marsil.Sing.442. Vulgata iuris, ad finem,licèt alleget Dec.cons.5.hãc sequẽtem,ut est totum contrarium, & eam etiã sequitur in repet.Rubricæ de probat.n.62. ubi dicit,quod statutum disponens quod alienatio,seu contractus excedens summam scutorum centum, non possit probari, nisi per instrumentum,non autem per testes, non procedet in contractu Dotis, licèt postea fecerit additionem,allegando Ias.sequentẽ hanc decisionem,

cisionem, vt supra, & Dec. ut infrà impugnā tem, & secundū hanc cōclusionē dicit Marſ. d. ſing. in fine, habuiſſe in facto, & obtinuiſſe cōtra duros aduocatos. Hanc ēt cōclusionē vr̃ ſequi Butr. cōſil. 36. Viſa forma cōtractus dotis, vbi dicit, quod ſtante ſtatuto prohibēte alienationem immobiliū in forenſem, nō comprehendit alienationem fiēdam pro restitutione dotis, quia aliàs mulieri nō poſſet eſſe conſultum, quem ſequitur Rom. in l. ſi quis in graui, §. ſi ex ſtipulatione, ff. ad Sillā. & Curt. conſ. 27. col. 8. nu. 21. & in terminis huius ſtatuti hoc etiā tenuit Calcan. & tres alij ſubſcribentes allegati ſupra in præceden ti quæſt. conſi. 12. Licēt loquātur in muliere paupere, pro hac quoque opinione facit tex. in §. ſoluto, in Auth. de nupt. quem ad hoc al legat Afflict. deciſ. Neap. 111. nu. 12. per quē decidit, quod reuocatio generalis obligationum non extenditur ad obligationem factā pro dote, & ità ſm̃ hanc opinionē aliàs conſului, quæ mihi cōmunior, & uerior uiſa fuit pro tunc, quam etiam tenet Pariſ. conſil. 81. nu. 9. 3. vol. & plures allegat Tiraquel. tract. de retract. tit. 1. §. 1. gloſ. 14. n. 91. vſq; ad numerum. 96. Facit etiam pro hac opin. quod decidit Bald. quem ibi ſequitur Rom. in l. 1. 2. col. 15. Priuil. ſol. matr. quod licēt mulier vna cum viro ſe obligare nequeat, Auth. Si qua mulier, C. ad Vellei. tamen hoc fallit fauore dotis, & ſequitur Socin. in conſi. præallegato 80. n. 27. & latè proſequit Ant. Gabr. lib. 6. in tit. de legi. concluſ. 1. nu. 10. Cæph. conſi. 13. nu. 43. & Burſ. conſi. 56. nu. 1.

Sed cōtrariām opinionē in terminis nr̃is videtur ſentire Ancharan. conſi. 94. Iſta Domina Ioanna, 2. col. & Corn. conſi. 254. col. 5. 1. vol. vbi de directò vr̃ conſulere contra cōſ. Socini 80. ſupra allegatum in dante ſecū do viro dotem primo datam, & in terminis proprijs huius Ferrarienſis ſtatuti conſuluit Dec. conſi. 301. per totū, ubi conſuluit cōtra conſilia Ruini. 194. 195. ſupra allegata, & declarat opin. Salic. & reprobat opin. Baldi no uel. & Iaſ. tenētiū cām dotis non comprehēdi in ſtatuto generaliter loquente, cōtra quā ēt conſuluit ipſemet Dec. conſ. 5. & ſm̃ eius conſilium fuit iudicatum, ut ipſe affirmat in conſi. prædicto 301. in fine, quam opinionē ēt tenet in l. 1. nu. 9. de reg. iur. in l. 2. in fi. C. Vnde lib. & in c. ſedes, col. 4. ſub nu. 7. de Reſcript. hanc ēt opin. tenet Crot. in Repet. l. ſi cōſtāte, n. 112. lectura, ff. ſoluto matr. licēt dicat vidiſſe cōſult ū ꝑ Doct. Excellentiſſimos pro doctrina Salic. Et qđ ſtatutū generaliter loquens, compræhendat cām dotis, tenet ēt Cor. cōſ. 50. col. 6. 1. vol. quā ēt tenet Alciat. lib. 4. Paradox. cap. 10. Ripa, in Repet. l. fin. quæſt. 51. C. de reuoc. donat. & in d. l. 1. col. 4. ſolut. matr. ubi ēt hoc tenet Riminald. Modern. Pap. in l. hæres abſens, ad fin. princ. ff. de iud. & Cagnol. in d. l. 1. nu. 16. de reg. iur. vbi refert fundamenta tenentiū hanc partē, & dicit mirū in modum hanc opinionē ſibi placere, quam etiam tenet Socin. iun. conſi. 12. nu. 12. & ſeqq. 2. parte, & latè Tiraquel. d. tractatu nu. 96. & ſeqq. Alciat. in l. 1. nu. 7. ff. ſoluto matr. Natta, conſ. 410. nu. 22. deciſ. Peruſ. 95. nu. 14. & ſeqq. Crot. conſi. 345. nu. 1. pro qua facit quod not. Bald. in l. in fraudem, §. fin. ff. de teſt. milit. quod ſtatutum generale omnes caſus generaliter compræhendit, etiam priuilegiatos, dummodò per hoc priuilegium non infringatur. Et ſm̃ hanc opinionem in caſu ſtatuti Ferrariæ ſub Rubrica quod pendente lite in reali actione non liceat rem in iudicium deductam in aliū trāsferre, quod mulier nō potuerit rem minori in dotem dare, & ſic ſtatutum illud generaliter loquens, ēt cām dotis includeret, vidi conſultū, qđ ēt exēplatū apud me habeo per excellentiſſimū D. Vbertinū Zucchardū Ferrariē ſē, qui multis rōnibus hanc opinionē defendit, quā dicit cōem, ſeu cōiorē, et allegat multos qui eā tenent, in effectu, licet non in proprijs terminis, ut Aret. & Alex. in d. l. 1. ſol. matr. Spec. Cyn. Bar. et Alex. tenētes Auth. Hoc ſi debitor, C. de pign. habere locū ēt in dote, quos refert Neguſ. d. 1. parte, nu. 30. Et ſic patet, qđ opinio pro utraque parte eſt ſuſtentalis authoritatibus, & rationibus per prædictos in dictis locis allegatis.

20 Pro deciſione † caſus noſtri, putarem diſtinguendum eſſe: quia aut contractus dotis celebratur in caſibus quibus dos cauſæ piæ ęquiparatur, ut per Doct. in d. l. 1. ſol. mat. ut in caſu in quo cōſuluit Calcan. & ſubſcripſerūt alij, ſcilicet, qn̄ dos fuit promiſſa mulieri pauperi, & inopi, & tunc puto contractum valere, ēt nō ſeruata dicta forma ſtatuti, per ea quæ ſupra dicta fuere in precedenti quęſt. Aut contractus dotis eſt talis, qui non pōt dici celebratus pro pia cauſa, & tunc aut ſtatutum loquitur per verba generalia, & prægnātia, ut in hoc ſtatuto Ferrariæ, & tunc cenſeo comprehendere caſum dotis, & ſic cōtractū non ualere, ut Dec. tradit d. cōſi. 301. in fine, nam lex generaliter, & per uerba prægnātia generalia, & geminata compræhendit caſus priuilegiatos, ut tradit. Gozad. in repet. l. prime 3. not. C. de eden. qđ latè proſequitur D. Vbert. d. ſuo conſi. aut per verba ſimplicia, & ſic non geminata, vel generalia, & tunc non recederem à prima opinione quæ uidetur cōior. In ſpecie in hac quæſtione an ſtatutū generaliter loquens cauſum dotis compræhen-

prehendat, nam decisioni specificę standum est, etiam quod communior opinio esset a remotis in contrarium, ut per Neuizan. in Silua Nupt. lib. 5. nu. 72.

Duodecimo quæro, nunquid mulier sine dicta solemnitate poterit donare causa mor-
21 tis? Pet. de Anchar. vt etiam dictum † fuit suprà, in 7. quæst. in consi. 384. decidit quod nō, cuius opinionem tenent magis cōiter Doct. in l. 2. in princ. ff. de verb. oblig. & in l. 2. ff. de leg. 1. vbi Ruin. col. 2 t. ad fin. & Ripa nu. 10. & ibi dicit Ias. quod totus mundus eam sequitur licèt ipse ibi teneat cōtrarium, & contrarium tenuerint Roman. Socin. & Rim. d. l. 2. in princ. de verb. oblig. vbi Alciat. nu. 10. dicit hanc esse veriorē, scilicet communem opinionē, sequitur Arno. Sing. suo 42. Multoties. Dec. allegato cōs. 279. & latissimè Paris. consi. aliàs allegato 97. nu. 4. vol. 3. quod in casu huius statuti de plano pcedit, in quo statutum disponit quod non possit obligari mulier, vt tradūt Anchar. Dec. et Paris. dictis consilijs, & Abb. d. consi. 40. Factum in effectu sic proponitur. 2. col. 2. vol. & Socin. allegato cons. 112. 5. col. versi. quarta difficultas, duplicato consi. 172.

Tertiodecimo nunquid mulier quę nō potest cōtrahere, vel se obligare, sine huiusmo-
22 di solemnitate poterit † testari? & concludit qđ sic. Arno. Epitom. 16. Quia hic casus, vbi dicit, quod etiam quod statutum disponeret in contrarium, mulierem sine viri consensu testari non posse, tamen non prohiberetur testari, cum tale statutum secundum communem opin. non valeat; quod vltimum non uidetur verū: quia immò valet, nisi sit factum in odium vel fraudem particularis personæ, & hęc videtur verior, & communior opinio quam tenet Anchar. consi. 25. Videtur. Ias. l. ex facto, de vulg. & alijs rationibus, et authoritatibus comprobat Dec. cons. 455. & sequitur etiam consi. 361. col. 1. & Dur. d. tit. 1. Caut. 2. in princ. in casu tamen dicti statu-
23 ti, † mulier quæ prohibetur testari sine dicta solemnitate, poterit tamen testamentū prius cum ea factum, ea non seruata, cancellare, ut concludit Bald. consil. 209. Licèt consulentes. vol. 4.

Quartodecimo videndū est, nūquid stante hmōi statuto, mulier possit hæreditatem adire, & sic quasi contrahere? pro cuius solutio-
24 ne distinguendum † est, quia, aut statutum loquitur prout in casu isto expresse, quod non possit contrahere, uel quasi contrahere, uel hæreditatem adire, & tunc statutum est seruandum. Aut loquitur tantum, quod mulier non possit se obligare, & tunc fm cōem opinionē non poterit ēt hæreditatem adire, quā tenent Bart. Bald. & cōiter alij, in l. mutum, ubi Alex. dicit omnes Bart. sequi, ff. de aquir. hæred. Paul. & Ias. in l. more, ff. eod. Socin. d. consi. 112. 5. col. in 1. uol. & Calcan. consi. 17. 5. col. in princ. & consi. 74. col. 11. Si uero statutum disponit, quod mulier non possit contrahere, & adhuc idem uidetur dicendū, prout uidetur tenere Bart. in d. l. more, & sequitur ibi Paul. de Cast. dicens ita se uidisse seruari, & idem sequitur ibi Roman. & idem Roman. consi. 12. ad finem, Aret. in §. hæres quoque, Instit. de obl. quæ ex quasi cōtractu, quod procedit, si sit ratio expressa in statuto, per quam uideatur etiam debere includi aditio, ut Aretin. tradit d. l. mutum, uel adeo generalis, ut eam comprehendat, ut tenet Cam peg. d. tract. dot. ult. parte. quęst. 107. quā opinionē ēt ratione nō expressa dicit ueriorem, & eā sequitur Ias. in d. l. more, & in l. si unus, §. pactus, 9. col. uersi. sexto facit, ff. de pact. et l. siue apud acta, 2. col. C. de trans. & in §. omnium, nu. 38. Instit. de action.

Contrariam tamē opinionem' tenet Bart. indistinctè, quod mulier possit adire, & sic quasi cōtrahere, in l. apud Iulianum, §. fin. ff. quib. ex caus. in poss. eat. Bald. Ang. & Imola, in d. l. mutum, ubi Alex. n. 8. dicit esse magis communem, & Ias. etiam fatetur cōem, in d. l. more. quinta. col. ubi alios allegat, quā etiam sequitur Arno. Sing. suo 15. Stante, & hanc sequitur Gomes. plura alia allegans, in §. omnium, nu. 27. Instit. de actionib.

Supradicta tamen Cōclusio quod mulier prohibita per statutum cōtrahere, & se obligare, nō possit adire, limitatur per Ang. in d. l. mutum, non procedere, quando hæreditas esset lucrosa, & nulla adessent debita, uel legata, seu onera, & sic non obligaretur, & sequitur ibi Paul. de Cast. dicēs ita se de facto consuluisse Florentiæ, sed quia non uiderat decisionem Angeli, non potuisse obtinere, et sequuntur Imola, & Raph. in d. l. more, & in d. §. omnium, nu. 42. & Ias. & Alex. d. l. mutum, quā decisionem approbat ēt Ruin. cōsi. 187. nu. 5. 1. uol. pro quo faciunt quę infra dicētur in 30. quæst. an ualeat cōtractus, si mulieri vtilis est & lucrosus, quod etiam tenet Dec. consi. 331. nu. 4. & Tiraquel. in d. tract. de Legib. Connubial. glos. 8. nu. 78.

Quintodecimo quęritur, nūquid hmōi statutum qđ mulier sine propinquorū cōsensu
25 cōtrahere † possit, sibi locū uēdicet, si filia cōtrahat cū pr̄e? & in terminis nr̄is est decisio Baldi in l. pactū qđ dotali, 21. qst. C. de coll. quod non, & sequitur Rom. in l. si quis mihi bona, §. quod si mādauit, ff. de acquir. hæred. & Alexand. in d. l. §. si coram, num. 8. & in consil. 106. Quo ad præsens, in fine, 1. uol. & cons.

& cons.29 præclarè, col. pen. 3. vol. Barb. c. causam matrimonij, de offic. deleg. Ias. in l. Præses, 2. col. & in l. transactionem, col. fin. C. de trāsact. licèt ipsemet Ias. post Roman. tenuerit contrarium, in d. l. pactum, idem tenet Dec. in d. l. pactum, num. 19. vbi respondet rationibus Ias. contrarium ibi tenentis, & idem tenet in cons. 26. numero 2. & cons. 180. col. 2. & in simili statuto tenet Socin. Regula 261. Minor, prima Fallētia, & sequitur etiam Paris. cons. 106. num. 50. 1. vol. & Ripa, loquens etiam in contrahente cum matre, in 3. lib. Responso 110. num. 2. & in l. 1. §. fuit quæsitum, num. 2. ad Treb. sed contrarium tenet Gomes. in §. omnium, numero 27. 29. Inst. de action. & ad hanc quæst. vide Tiraq. in legibus Connubial. in glos. 5. num. 33. & sequent. & Cęph. cons. 211. & 467. nu. 40. & hanc sequitur Alciat. d. l. Præses, & l. transationem, & dicit communem ipsemet Alciat. in Regula 1. 2. presumpt. nu. 6. & eam etiam sequitur Arno. Soli. 15. In Regno, licèt Alciat. d. l. Præses, intelligat hoc procedere, nisi contractus sit factus in vtilitatem patris, quia maior est suspitio; & in d. præsumptione num. 7. opponit, quod pater non potest consentire ad sui vtilitatem, ut supra in uerbo & prędictorum aliorum, & propterea dicit videri restringendam esse ad casum vbi contractus non pertineret ad utilitatem patris, & propterea reliquit cogitandum. Ego tamen, in casu huius Ferrariensis Statuti, non putarem contractum valere, ex quo statutum ipsum exigit consensum patris, si ipse non habuerit interesse in contractu, aliàs debere alij adhiberi, & sic, quia statutum clarè declarat, non sufficere consensum eius qui habet interesse in contractu, sumus extra opinionem Doct. sed in casu alterius statuti, solum consensum propinquorum exigentis, etsi prædicta sit communis Doct. sententia, tamen uidetur distingui posse, quod illa procedat in casu dubio, an scilicèt contractus sit magis in utilitatem patris, q̃ filiæ, quia si clarum est magis concernere utilitatem patris, cessat p̄sumptio in qua fundatur hmōi Decisio. qđ nō sit verisimile, patrem velle fraudare filiam, & sic qñ constaret qđ filia id fecerit metu reuerentiali, vt tenēt Dec. d. l. pactum, & Alciat. d. præsumpt. si ēt esset clarum magis concernere vtilitatem filiæ, valet ēt contractus, per ea quæ dicētur infra in 30. quęst. sed nō ea rōne, quia factus cum patre quia ēt valet si sit factus cum quocunq; sine solēnitate statutaria ergo vr̄ cōcludendum solum dictam decisionem procedere, qñ non constat contractum magis concernere utilitatem vnius, q̃ alterius partis, & sic in casu dubio.

Sextodecimo pone, qđ mulier cui prius fuerat facta donatio, q̃ non acceptauerat, si
26 ne hac solemnitate, † renuntiat hmōi donationi non adhuc ratificatæ, nec acquisitæ, nunquid ualeat hmōi renunciatio. Paul. de Cast. cons. 11. In casu præsenti in antiquis, aliàs 171. in nouis. 2. parte, & Imola in cōs. In casu præmisso, consuluerunt contractum ualere, quia stante hmōi statuto, quod mulier non possit alienare, uel se obligare, sine dicta solemnitate, tamen potest non acquirere, vt ibi per eos, & sequitur Felin. in cap. 2. col. 4. post med. de Constit. Arno. Dialo. 12. Mulieres, & Dec. cons. 624. nu. 10. Socin. cons. 53. nu. 25. 4. uol. & Crauet. cōs. 114. n. 14. Alciat. tñ in Rubr. C. de pact. 5. pagi. dubitat, num mulier possit hæreditatem paternam sine solemnitate repudiare, quia fere est eadem ratio, quæ est in contrahente, & paciscente, & distinguit: Aut statutum prohibet mulierem ne diminuat bona sua, ut quia dicit, quod mulier non alienet, non obliget, uel similia, & tunc repudiare poterit: quia pōt sibi nolle acquirere, secùs verò si statutū pacisci, uel contrahere prohibeat, & cum opin. Alciati vr̄ concordare Paul. de Castro, cons. 419. Viso puncto, 1. col. 2. parte, ubi dicit, quod statuto de donatione loquente non obstante, mulier paternam, & maternam hæreditatem repudiare pōt, quia non censetur patrimonium diminuere. Sed in hac quæstione aduertēdum puto, qđ in casu statuti Ferrariensis, hęc decisio non procedit, quia nō solum mulier prohibetur se obligare, alienare, & uendere, prout in casu Pauli, & Imolę contingebat ex suo statuto, sed ēt prohibetur renunciare, & aliquē actum facere, per quē sibi generari possit aliqđ uel qualecumq; preiudicium, qđ generaretur ēt in casu isto, quia renūciādo sibi pręiudicat, ut nō possit ulterius acceptare, ut dicit Paul. d. cōs. col. fi. Pręterea est considerandum ēt generaliter dictā decisionem non uideri uerā, quia cessat rō qua mouetur Doct. ad ita tenendum, nā fundamentum suum est in hoc, quia sine ratificatione etiam ex stipulatione Notarij nō erat quęsitum ius mulieri, prout tenent plures alij, quod tñ fundamentum non procedit sine dubio, quia quod ex stipulatione Notarij ēt absēnti quæratur ius sine rōne, saltem quo ad hoc ut non possit reuocari, tenet Bald. in l. cum à socero, C. de iure dot. Alex. Aret. Socin. & Ias. in l. qui Romę, §. Flauius, de uerb. obl. & dicit hanc esse cōem opin. Doct. Cagnol. in l. id qđ nostrum, nu. 15. de reg. iur. ubi alios allegat; sed quia hęc est quæstio maturius discutiēda, hic ulterius non tangam, sed infrà suo loco ponam, & ad principalē quæstionē uide Tiraq. in

in tract. legum Connubial. vlt. lege gl. 5. nu. 5. cum pluribus seqq. & num. 31. & seqq.

Septimodecimo, nunquid sicut requiritur huiusmodi solemnitas in cōtractu mulieris,
27 ita ēt requiratur in † dissolutione seu distractu ipsius, dicendum est qđ sic, Authē. Econtra, & ibi Bar. C. de repud. & idem tenet Bald. in d. l. pactum, quæst. 21. vbi dicit idē esse in renūciatione, licet contrariū tenuerit in Rubr. C. de pact. Arno. Coment. 196. Quęro, & est regula Iuris, Nihil tam naturale, vbi Moder. de Reg. iur. & in terminis etiam Campeg. d. vlt. parte, quęst. 101. & Ias. d. §. pactus, 8. col. vers. secūdo moueor, & in d. §. omnium, nu. 39. Tiraqel. vbi suprà.

Octauodecimo quid in ratificatione, an
28 eadē solemnitas dēat interuenire? dicas † qđ sic, Roman. cons. 12. in fi. cū alijs supra adductis in Clausula, Rati, verb. ratificabit, circa med. & in terminis trad. Dec. cons. 536. n. 6.

Nonodecimo quęro, an sicut mulier prohibetur alienare, ita etiā prohibeatur alienatio
29 ni consentire sine dicta † solemnitate? & dicēdum uidetur quod nō: per Regulam, Aliud, de reg. iur. hoc tenet in terminis Bald. in dicta Rubr. C. de pact. & ibi sequitur Picus, vt refert ibi Alciat. dicens, quod non obstante dicto statuto, poterit mulier emphyteutę alienanti cōsentire. In contrarium facit, quia est eadem ratio in consensu, quę est in principali contractu, & propterea dicta Regula non procedit, diuersa existente ratione, ut Bald. ipse tradit in l. finali, 2. col. vers. collige ergo, num. 8. C. de pact. & propterea dicunt Bald. Salicet. & Aretin. in l. 2. C. si aduers. don. qđ si minor sine certa solemnitate non potest alienare, non poterit etiam alienanti consentire; quod etiam tenet, & alijs decisionibus comprobat Fab. de Sancto Sauino, dicto tractatu, de empt. & vendit. 25. quæst. 3. quæst. principalis, sequitur Dec. in d. Regula, Aliud, vbi etiam Cagnol. alios allegans, & in dicta Rubr. vbi idem tenet Alciat. in terminis nostris, ad finem, & hoc videtur verius, quia aliàs de facili fieret fraus, ut per Doct. in locis prædictis, quod etiam tenet Socin. cons. 230. col. 2. in fine, dicens mulierem tali casu prohibitam contrahere.

Vigesimo videndum est, an stante statuto hmōi, solum prohibente contrahere mulie-
30 rem, extēdatur † ad contractus etiam qui nō sint vltrò citroque obligatorij? Campeg. d. vlt. parte, q. 109. arguit quod non, tandem concludit, quod tanto magis censetur prohibita mulier donare, & sic quod obligatio oriatur tantum ex parte sua, si prohibeatur, quando etiam aduersa pars obligaretur, & hoc etiam videtur tenere Bald. in d. Rubr. vbi dicit, quod censetur prohibita facere omnem conuentionem, etiam ad liberandum, de quo vltimo latius inferius dicetur, & sequitur Alciat. ibi, dicens, in donatione & pacto cæteros sequi Bald. & sequitur Corn. cōsil. 259. prima col. in 4. volumine.

Vigesimoprimo quæritur, stante dicto sta
31 tuto nūquid mulier prohibita † alienare, vel promittere, possit consentiente testatore qui eam instituit hæredem, vel eidem reliquit legatum bona sibi relicta promittere, uel obligare sine dicta solemnitate. Bald. in l. fin. ad finem tenet quod sic, loquens in minore, qui statuto obstante promittere non potest, & idem tenet Dec. ibi, num. 5. loquens in muliere per statutum prohibita vltra certam partem alienare, & dicit ità uidisse consuliū.

Vigesimosecundo nunquid mulier possit sine dicta solēnitate statuto nō permittente
32 † procuratorem ad Iudicia constituere? Ias. determinat quod sic, in l. more, 5. col. ff. de acquir. hæred. ne quod introductum est in fauorem mulieris, in eius damnum redundet, l. quod fauore, C. de legib.

33 Vigesimotertio quæro, mulier † uēdit rem emphyteuticam irrequisito Domino, sine solemnitate statuti, & sic nō ualet uenditio, nūquid incidat res in commissum, iuxta l. 3. C. de iure emphit. Bald. decidit quod non, in l. 2. 1. col. uer. ex prędictis, C. de episc. audient.

Vigesimoquarto nūquid huiusmodi statutum locum hēat in liberatione debitoris, & pacto de non petendo? Refert quibus uerbis
34 † sit facta prohibitio: aut prohibetur mulier obligari, & tunc oēs concludunt seruandam ēt hoc casu esse solemnitatē. Bar. in l. si unus, §. pactus, 4. col. nu. 13. & cōiter sequūtur oēs ibi, ff. de pact. & Ruin. cōs. 159. n. 6. uol. 5. aut statutum loquitur per uerbum, contrahere, & tūc sunt opiniones. Bald. in d. Rubr. C. de pact. & in d. §. pactus 5. col. uers. sed quid si statutū, nu. 12. tenet, mulierem non posse ēt liberationē facere, & ibi sequitur Alciat. ubi dicit, ità cęteros tenere, sed Bald. vř sibi contrarius, & contrarium in effectu tenuisse in l. siue apud, col. 2. & ibi sequūtur Ale. & Ant. de Alex. C. de trāsf. & Alex. in l. more, 2. col. de acquit. hered. & in d. §. pactus, ubi dicit ita tenere Ang. ibi, sed tū primā opinionē tāquam ueriorē, tenent Ias. & Alciat. d. l. siue apud, & Ias. d. §. pactus, 8. & 9. col. & d. §. omniū, nu. 39. quę vř uerior, & tenēda, sed uenit tū limitanda uno casu, scilicèt, qñ debitor soluit qđ debet, & mulier tenetur ipsum quietare per publicum Instrm, l. sicut datam, C. de libera. caus. nam sine huiusmodi solēnitate mulier liberare pōt ex quo est liberatio quę à lege procedit. ità not. Roman. cōs. 180.

Præ-

Presuppoſito duplicato conſ. 394. ſequitur Alex.conſ.215.nu.6.vol.6. & Crauet. conſ. 215.num. 5. & ſequitur Iaſ.in d.§.pactus,8. col. & in ſimili facit quod tradit Socin alle-gato conſ. 80. nu.25. vbi dicit,ſtatutum ſibi locum non vendicare in obligationibus,quę tacite ex legali diſpoſitione in conſequentiam actus reſultat, & faciunt not. in l. item quia, ff. de pact. cum alijs per eum ibi traditis,& Rui.conſ.61.num.4.& ſequent.& con ſil.161.in prin.lib.3. licèt etiam in caſu ſtatuti Ferrarienſis nimis latè loquentis vltra receptionem decem lib. hoc fortè non eſſet tutum, imò & poteſt etiam obligari mulier ſine dicta ſolemnitate, quando hæc obligatio fit ſuper veteri obligatione valida, ut tradit Paul.de Caſt.conſ. 183. In cauſa quæ vertitur,num.2.prima parte.

35 Vigeſimoquinto quæro, nũquid † ſtatutũ ſit ſeruandum, ſi compromittat mulier,& dicendum eſt quod ſic,quia qui non poteſt alienare,non poteſt compromittere, c.cum tempore,vbi omnes,de arbit. Iaſ.l.3.9.quęſt.nu. 51. de iure emphit. & Dec. plures allegans conſil. 282. numero 3.

Vigeſimoſexto pone quod mulier nõ ſeruata ſolemnitate ſtatuti vendidit ſundum,&
36 in Inſtrumento confeſſa fuit habuiſſe†partẽ pretij nunquid annullato contractu confeſſio valeat, ut per eam probetur receptio? Ang.in l.1.C.de præſcript. 30.annor. tenet, quod confeſſio probet numerationem & omnia geſta, & ſequitur in effectu Alex. in l. ſi ita ſtipulatus, §.Griſognus,n.11.de uer.obl. & Iaſ.in l.certi cõdictio, §.ſi nũmos,col.6.in fine hoc etiam ſequitur Roman. conſ. 294. Hæc confeſſio, 1.col. quem ſequitur Marſil. in Rubr.de probat.num. 366. & Crot. in §. ſi quis ita, legis prædictæ, 1. lect. in fi. ff.de uerbor.oblig.& Ruin.conſ.53 nu. 15 in 2. uol. Quod intelligas, niſi confeſſio ſtet pro cauſa, quia tunc etiam annullaretur, ut per Alciat.ibi,ad fi.nu.55. Et intelligas etiam,niſi ſtatutum quoque prohiberet mulieris confeſſionem, prout in caſu Ferrarienſis ſtatuti: quia tunc etiam huic deciſioni non uidetur locum fore.

Vigeſimoſeptimo quæro nũquid ex hmõi contractu repugnante ſtatuto facto trasfera-
37 tur†poſſeſſio per mulierem in cõtrahentem? & uidetur dicendum quod ſic,quia ex inutili contractu transfertur poſſeſſio,l.1.§.ſi uir, & ibi not.ff.de acquir.poſſ.ſſ.ſed melius erit diſtinguere ut diſtinguit ibi Alex.ad fin. ut intuenda ſint uerba ſtatuti, quia ſi tantum contrahere mulierem prohibet,transferetur poſſeſſio, ſi autem obligaret, ſecùs erit, uel ſaltem eſt inefficax & iniuſta, ut per Alciat. ibi,nu.60.aliàs num.7. ſecundum aliam impreſſionem, ſed quod non poſſit indiſtinctè, ex quo mulieri eſt prohibita adminiſtratio per Statutum latè tradit Tiraq.in tract. de Legib.Connub.gloſ.5.14.quæſt.num. 160.

Vigeſimooctauo quæritur etiam, nũquid
38 † filia poſſit ſe immiſcere hæreditati patris, uel aui, in cuius eſt poteſtate, ſine dicta ſolẽnitate? & dicendum eſt quod ſic, ſecundum Aretin.in §.ſui autẽ,in fine, Inſtit.de hæred. quæ ab inteſt. defer. ubi loquitur in minore, qui debet ſeruare certam ſolemnitatem in contrahendo, & ſe obligando, & ſic in caſu ſimili, & dicit ita obtinuiſſe, & ſequitur declarans Dec.in conſil. 331. col. ſecunda, & propterea Ferrarienſe ſtatutum,non ſine cauſa etiam immixtionem mulieri prohibuit,& in caſu ſtatuti, ſi mulier ut hæres contraxit cum ſolemnitatibus cenſetur adire, Corn. conſ.165.num.44.in 2. ſed contrarium conſuluit Socin. conſ. 92.num.30.& ſeq.uol. 3. & tenet Bald.l.1. C.qui admitti,num.56.& Zucchard.in Rubr.eiuſdem tit.num. 96.ubi tamen limitat & Cagnol. in d. Rubr. nume. 109.& D.Rim.iun.num. 295. & ſeq. ubi reprobat limitationẽ Zucchard. & Io. Steph. Lamberteng. in tract. de contractibus eorum,&c.gloſ.7.uerbo contractus, nume. 2.

Vigeſimonono quęro etiã, nunquid ſtatu-
39 tum hmõi habeat locum in contractu † qui fit circa perſonam, ut in matrimonio? Bald. in l.in copulandis, C.de nupt. loquens in ſimili ſtatuto, decidit, quod non, & ſequitur Iaſ.in d.§.omnium, nu.43. Inſtit. de act.& Arno.conſ.83.Ex quo, Campeg.in d.ultima parte,quęſt.106.licèt etiã dubium ſit an ſtatutum ſuper matrimonio diſponere poſſit,de quo latè diſputat Alex.conſ.97.Principalis [illegible], 1.uol.quod omitto, quia nõ eſt [illegible] noſtra,ſic etenim,huiuſmodi ſtatutum [illegible] haberet locum in obligatione quæ o[illegible] ex delicto, uel quaſi mulieris,ne delicta [illegible] maneant impunita, ut Alex. tradit in apoſt.ad Bart.in d.l.apud.Iul. §.fi.poſt med. & idem tenet Iaſ.in l.ſi unus, §. pactus, col. 9. ff. de pact. ubi alios allegat. & Alex. poſt Raph.in l. more, nu. 7. de acquir.hæred.& Iaſ.in d. §.omnium, num.46.

Trigeſimo uidendum eſt, nũquid contractus factus non ſeruata forma dicti ſtatuti,
40 poſſit uti[illegible] ſi eſt utilis † mulieri? & licèt Bart.in l.cum hi,§.ſi cani,2.not.& §.ſi Pretor, ff.de tranſ.uideatur licèt in alijs caſibus inuere qđ non,in contrarium eſt uerius, aliàs ſequeretur, ꝙ illud qđ fauore mulieris introductũ eſt, debet in eorum odiũ retorqueri, l.qđ fauore,C.de legib.ita tenet Bal.per illũ text. in l.neq;,C.de cõ trah.& cõmit.ſtip. Ang.in

l.2.ff.de acceptil.Io. de Plat.Insti.de auct. tuto.in prin.Pau.de Cast.cons.83.Ad primum quæsitum 1.col.Ias.in d.l.more 6. col. in l.is cui bonis,ubi etiam Rip.num.45.ff.de verb. oblig.in d.l.si vnus, §.pactus, 9. col. in l.qui iurasse,2.not. de iureiur. & in d. §.omnium, nu.41.Instit.de action. Arno. Sing.24.Scis. Socin. aliàs allegato cons. 80. numero 8. in 4.vol.Dec. dicto cons. 331. numero 4.Paris. cons.96. numero 104. in princ.& consil. 16 numero 98.in 2. uol.Marantha tract.de ord. iud.4.parte,16. distinct. numero 29. Ripa in l.furioso, numero primo de re iudic. & Tiraquel.in tractatu, de legibus connub. glos.8. quæst.8.nume.56.& seqq. & quæst.10. Nec enim est inconueniens, tali casu claudicare cótractum,sicut fit,quando cum pupillo contrahitur, quia taliter contrahenti imputandum est, l.Iulianus, §.si quis à pupillo, ff. de action. empt.& propterea infertur valere liberationem factam in contractu celebrato cum muliere, non seruata forma statuti, vt per Arno. Soliloq. 84. Cum mulieres, nam mulieri ex contractu agenti, non potest opponi nullitas contractus, quia esset opponere,quod non potuit acquirere,non quod non potuit obligari vt dicit Paul.de Cast.in consil. 91. In causa appellationis, numero quinto, prima parte; est tamen in hac quæstione sciendum,quod mulier non posset pro parte contractum acceptare, & pro parte respuere,l. cum quæreretur,ad fin.ff.de admin.tut. Anchar.consil.207. In q.col.secunda. Paul. de Cast.consi.139.Primo videndum,& consil.263.Si iste Nerius. Socin.consil.125.col. prima lib.tertio,refert, & sequitur Cagnol. in l.secundum naturam, numero octauo,de regulis iuris, & in simili Curt. iun. consilio 147. numero decimo, & plura ad propositum ponit Tiraquel. in tractatu de retract. conuention. in fine numero tertio, & seqq. pluribus.

Trigesimoprimo quæro, nunquid huic statuto renunciari possit per mulierem? decis. est Baldi quod non, in l. secunda 2.quæst.C.

41 de rescind.uēd.† & sequitur Felin. in c.si diligenti, numero 8.de foro compet. vbi reprobat Abb. qui dicit posse attentari cótrarium, in c.ad Apostolicā,de reg. & facit decis.Bar. in simili statuto,in minore, in l. 2.in fi. C.ne fideiuss.dot. quam etiam tenet Paul. de Cast. cons.301. Ad bene examinandum, numero 2.prima parte, & hoc etiam in minore tradit Bart.in cons. 88. In quæst. inter Franc. & sequitur Ruin.cons.135.nu. 12. 1.vol.& Crauet.cons.242.nu. 1. quod maximè procedit, cum sit introductū pro forma, & iuri formā introducenti renunciari non pōt Bald.in c.1. 1.col.qui succes. tene.de quo habet per Dec. in l.si quis in cóscribendo,nu.27.2.concl. C. de pact.sed an valeat renunciatio iurata, alia quæst.est quæ ex not. suprà, in 3.quæst. decidi potest.

Trigesimosecundo, & vltimo videndum est, nunquid huiusmodi solemnitas consensus præsumatur interuenisse? in qua quęstio-

42 ne Doct.† fuerunt uarij,& sibimet etiam inconstantes,& contrarij, nam Bald. in l.2.C. de legi.hæred.tenuit non præsumi huiusmodi solēnitatem, sed probari debere, & idem tenent Raph. & Alex.in d.l. qui in aliena,§. 1.ff.de acquir.hæred. Rom.in l.sciendum,ff. de uerb. oblig. & latissimè eam defendit Alexand.consil. 218. per totum in sexto uol. & sequitur etiam Marsil.Singu.323. Diuturnitas, in fine.

Contrariū tenet ipsemet Bald. sibi contrarius,d.l.qui aliena,§. 1. vbi dicit,quod in casu dicti statuti, si mulier possedit longo tempore hæreditatem, præsumitur eam cum dicta solemnitate adiuisse,& sequitur ibi Ang. dicens in facto Florentiæ defendisse additionem factam per mulierem sine dicta solemnitate,probando eam longo tempore possedisse,& sequitur etiā ibi Imola, & Aret. & Ias. qui dicit,quod est causa pro amico; & in hanc partem uidetur etiam inclinare ipsemet Ias. licèt dicat pro tunc non examinare, in l.1.5. col.C.qui admit.& in l.si certis annis, col.3. noluit firmare. Hoc tenet expressè Socin. d. Regula 261. & 318.Minor, pen. Fallent. & Lambert.in tractatu de iure patr.1.lib.prima parte, septimo articulo 2. quæst.principalis, num.6.versic.decimo adduco. Hoc idem tenet Alexand.sibi contrarius,in consi.79. Circa prædicta,col.3.primo uol.& dicit hanc esse magis communem opinionem, in l.2.§. voluntatem, 2.col.ff. soluto matr.hoc etiam tenet Felin. in cap. Albericus, col. fin. ante fin.de testi.idem Angel.& Imola, d.l. sciendum, & Dec. consi.409. prima col.Facit decisio Baldi in l. si filiusfamilias ad finem, C. de petitio.hęredita.quod stante statuto quòd filius sine consensu patris contrahere non possit, si contrahens cum filio rem possederit empram à filio, sciente, & patiente patre, præsumitur interuenisse dictam licentiam. Sequuntur ibi Paul.de Castro,& Dec.consi. 486.nume.11. Et quod præsumatur consensus ex diuturnitate temporis, latè tradunt. Gozad.consil.73. Ferè per totum, & Socin. iun.consilio 22.nume.13. & sequent. primo vol.sed videndus est consi.56.num.24. & sequent.secundo uol. & Crauer.in tract.de antiquit.tempor.tertia parte, in princ.& pluribus num. & Tiraquel. in tract. legum Connubial.

nubial.glos.7.num.39.& sequent. Et hæc opinio videtur verior, & communior, pro qua facit quod ex diuturnitate temporis præsumitur solemnitas etiam extrinseca, & est magis communis opinio Doctor. in dicta l.sciendum, & in dicto capitulo Albericus, de quo etiã per Decium, in dicta l.prima, numero octauo, C.qui admit.& Alciatus, tractatu præsumptionũ, Regula tertia, præsumptione decima, numero septimo. Et quia de huiusmodi solemnitatibus intrinseca, & extrinseca, quando præsumantur interuenisse, intendo latius inferius tractare, propterea super hac quæstione vlterius verba non faciam.

Cæteras quæstiones ad hanc materiam pertinentes, quando loco propinquorum Iudex decretum interponit, dicam infra, in sequenti Clausula, ubi plura etiam dicētur de huiusmodi statuto.

CLAVSVLA VIII.

Et Federicus & Paulus fratres, & filij quondam Bartholomęi de Gadulphis etiam ciues & habitatores Ferrariæ in contrata Sancti Romani minores annis vigintiquinque.

SVMMARIA.

1 *Minor adultus si contrahat sine debitis solemnitatibus, si iurat in contractu facit ipsum validum, neq; potest restitui.*

GLOSSA PRIMA.

Hic venit tractanda materia venditionis minorum quæ quotidiana, & practicabilis est, & in ea etiam per non mediocriter peritos quandoque erratur: Nam multæ sunt solemnitates, quæ in eorum venditionibus, & contractibus exiguntur, de quibus inferius verba faciemus. † Refert tamen, qua ætate sit contrahens minor, an scilicet sit adultus, uel pupillus, quia primo casu, etiam si contrahit sine solemnitatibus necessarijs, si tamen iurat, iuramētum repræsentat ipsum maiorem, & ualet contractus. Auth. Sacramenta puberum, C.si aduer.uendit. quę secundum Raph.Fulgos.& Ias.ibi, multos diuites reduxit ad paupertatem: nec eidem datur restitutio propter iuramentũ, ut not.ibi Doct.et Spec. in tit.de empt. & vendit. §. nunc dicendum restat, 2.col. vbi ponit formam iuramenti, & hoc tenent Doct.in c.cum contingat, de iureiur. & alibi sæpę; secundo verò casu, si est pupillus, non, ut per Doct. in locis præallegatis, & Paris.in consi.98.nu.56.& 57.& cons. seq.nu.17.1. volumine.

Maiores tamen, scilicet Dominus Federicus annis decem & octo, & Dominus Paulus annis decem.

SVMMARIA.

1 *Infantiæ proximus quis dicatur.*
Pubertati proximus quis dicatur.
Pubertati proximus quis dicatur, quando malitia supplet ætatem.
Infans quinq; annorum blasfemator ex consuetudine fuit raptus a Diabolo.
Puer ætatis decem annorum reddidit grauidam nutricem.
Malitia supplet ætatem.
Pubertati proximus potest contrahere tutore auctore.
Pubertati proximus obligatur naturaliter si contrahat sine tutore.
2 *Infans, vel infantiæ proximus non obligatur, etiam iuramento interueniente si contrahat sine tutore.*
3 *Pubertati proximus si contrahat sine tutore iuramento tamen interueniente numquid obligetur, sunt opiniones.*
4 *Pubertati proximus si fateatur se adultum, & puberem, & iuret contrahendo, obligatur.*
Limita tamen vt non procedat quando hic pubertati proximus cum coniuncto contraheret.

GLOSSA SECVNDA.

Vtile est apponere in Instrumentis ætatem certam minorũ, nam iuuat ad multa: quãdoquidem iura distinguant inter huiusmodi ætates, & diuersimodè statuant in eis, dicitur enim infantia usque ad septennium, tam in mare, quã in fœmina, usque ad 14.inclusiuè, in masculo, & ad 12.in fœmina. Pupillaris ætas, & quia nulla alia est media, propterea ille dicitur proximis infantiæ, qui si masculus est, expleuit annum decimũ cũ dimidio,
1 si fœmina, nonum cũ dimidio, si uero expleuerint, pubertati proximi dicūtur, ut not.uolunt glos.in §.pupillus, Instit.de inut.stip.ubi Aret.& in l.pupillum, in 1.glos.quam ibi sequuntur Alber. dicens eam uidisse seruari in practica. Dec.& Cagnol. et sequuntur Bart. et alij, in l.1.ff. de nouat. Ias.in d.Auth.Sacramenta, col.4. et Ioan.de Anan.c.1.2.col. de delict.puer. Alciat.c.cum contingat, nu. 140. de iureiurand. quod intelligendum est,

nisi malitia suppleat ætatem, quia tunc etiam ante annum decimum cum dimidio, pupillus dicetur proximus pubertati, ut per Aret. in d. §. pupillus, & per Ioan. Andr. Abb. & alios, in d. c. 1. Marsil. in l. infans, 1. col. ff. ad l. Corn. de siccar. & Cagnol. d. l. pupillum, nu. 3. in quibus locis refert exemplum Gregor. in suis Dialog. qui dixit, quod infans quinquenij, blasphemator ex cõsuetudine, fuit raptus à Diabolo, & ponit etiam Abb. ibi post alios exemplum aliud Gregor. quod etiam refert glos. in Summa 20. quæst. 1. ad fin. de puero ætatis decem annorum, qui nutricem grauidam reddidit, quod potuit accidere ex his quę not. Barb. in addit. ad Abbat. in d. c. 1. & dicit Marsil. in dicta l. Infans, nume. 5. quod modernis temporibus l. 1. §. impuberes, C. de fal. mon. quæ dicit, quod illa impuberis ætas, quod uidet ignorat, non procedit, quia impuberes sunt adeo vitiosi, malitiosi, & sagaces, vt sæpenumero maiores decipiant, & dicit Ioan. de Anan. in Rubr. d. tit. de delict. puer. & refert Marsil. d. l. infans, num. 3. quod Industria, sapientia, astutia, sagacitas, prudentia, & malitia, supplent ætatem, & excludunt pręsumptionem fragilitatis ætatis. De cæteris verò ętatibus hominis, ponit glos. in verbo, perfectus, in procemio Sexti. & Alciat. latè, in l. pueri, ff. de verbor. signif. vbi plura ad hanc materiam facientia ponit.

Et proximus pubertati potest contrahere tutore authore, d. §. pupillus, vbi Aretin. & glos. Bar. in d. l. 1. ff. de nouat. & obligatur naturaliter, contrahens sine tutore, vt in dictis locis. sed in infante maior est dubitatio, de quo per Doct. in l. pupillus, si fari. ff. de acquir. hæred. & per Cagnol. in l. in negocijs, num. 8. ff. de reg. iuris.

2 Similiter operatur expressio ætatis in alio, scilicet, propter Iuramentum, quia † infans non obligatur vel proximus infantię, si contrahat sine tutore, etiam iureiurando interueniente, sed in pubertati proximo, & doli capace, dubium est, nam quod obligetur, te-

3 nent Bar. Salic. Paul. & Alex. in l. † qui iurasse, in princ. ff. de iureiur. & alij, quos refert Dec. in d. l. pupillum, qui dicit hanc opinionem esse communiter approbatam, & plerosq; refert Alciat. d. c. cum contingat, num. 141. Contrarium verò tenent glos. Bal. Ang. Ias. & nonnulli alij, in d. Authen. Sacramenta puberū, & quidā alij, quos refert Alciat. d. nu. 141. Vbi dicit, hāc esse magis Cōmunem opinionem, & eam confirmat tribus fundamentis, & respondet contrarijs. Sed prima opinio uidetur communior, cum habeat plures & maioris etiam authoritatis Doct. pro se, quam etiam tenet Paris. in repet. c. in præsentia, num. 30. de probat. & secundum eam fuit iudicatum in Consilio Neapolitano, vt Afflict. refert decis. 322. D. Cichus. num. 5. Dec. cons. 682. ad finem, & Cagnol. d. l. pupillum, num. 11.

Sed tenendo opinionem negatiuam, illa

4 venit limitanda, nisi proximus † pubertati fateretur se adultum, seu puberem, & iuraret, tunc enim iuramento proculdubio obligaretur, vt post Guil. tradit Ang. Paul. & Alex. in d. l. qui iurasse, & Ias. d. Authen. Sacramenta, col. 5. quod non procedit, quando minor contrahit cum coniuncto, qui iuris præsumptione censetur habere notam ætatem pupilli, vt per Doctor. in locis præallegatis, & hoc est quod uoluit dicere Compendium errorum Notariorum 177. num. 1. quod videtur sequi Alciat. in d. c. cum contingat, num. 150. & sequitur Afflict. dicta decis. 322. num. tertio, & Paris. cons. 97. nume. 49. in primo volumine.

Agensque ipse Federicus adultus cum præsentia, consensu, & authoritate.

S V M M A R I A.

1 *Auctoritas diuersimodè in iure accipitur.*
Auctoritas est consensus auctorizabilis competens alicui ex publico officio iniuncto, vel ex legitima administratione quam habet.
2 *Auctoritas tutoris uel curatoris in actu interponi debet non antè vel post.*
Limita tamen vt hic.
Auctoritas nec per procuratorem, nec per nuncium nec per epistolam interponi potest.
Consensus qui pertinet ad aliquem ratione publici officij est auctoritas.

GLOSSA TERTIA.

De præsentia, & de consensu satis supra in Clausula præcedēti super verbo, Cum præsentia, & super verbo, Cum consensu, dictum fuit; modo de verbo, authoritate, dicendum

1 est. Sumitur † autem huiusmodi verbum, Auctoritas, in iure diuersimodè. Quinque modis non ab omnibus cognitis accipi ponit Alciat. in lib. 2. c. 9. Parerg. primo pro iure rei suæ vēdicandæ, qualibet vsucapione reiecta; Secundo, pro actione, pro re euicta competente, l. fi. ff. de euict. quod etiam ipse Alciat. posuit in l. quæstio, in princ. ff. de uerb. signif. Tertio, pro iure, quod quis ab auctore, siue vēditore cōsequitur, l. fi. in prin. ff. de pig. act. Quar-

Quartò, pro Iudicis edicto. Quinto, pro mādato & iussu Principis, & per e. scribendum huiusmodi verbum censet, tāquam a uerbo, augeo, deriuatū. Sed in hac specie, nullo ex his modis accipitur huiusmodi verbum, auctoritatis, sed auctoritas accipitur prout in titulo de auctoritate tutor. & curat. ff. & C. quæ potest diffiniri sicut diffiniunt Host. & Innoc. & glos. in c. 1. uerbo, tractatus, de rebus Eccles. non alien. in sexto, & sequitur Alber. in suo Dictionario, d. uerbo auctoritatem, quod auctoritas scilicet est consensus auctorizabilis competens alicui ex publico officio iniuncto, uel ex legitima administratione quam habet, de quo plura ad hanc materiā ponit Corset. Sing. suo, verbo, Minor decretum Iudicis, & debet interponi in actu ipso, non ante, vel post, l. obligari, §. tutor, ff.
2 de auct. tutor. & §. tutor, Instit. eod. tit. † vel parum ante, vel parum post, ut Io. Andr. tradit, d. c. 1. Bart. d. §. tutor. Bart. & communiter omnes, in aliàs allegata l. si quis mihi bona, §. Iussum, ff. de acquir. hæred. Bald. in l. quæcumque, ad finē, & in l. fin. §. necessitati, col. 4. nu. 16. ubi etiam Castr. col. antepē. C. de bon. quę lib. vbi dicit, quod præsumitur esse de substantia, de quo ultimo latius dicetur infra. Potest tamen ex post facto aliquando auctoritas interuenire, in casu posito per Doct. in d. §. iussum, quando scilicèt auctoritas exigitur à Statuto, magis ad confirmandum actum, quam ad conficiendū, ut ibi per eos. Sed in casu isto, nō est dubium, quod debeat interuenire in ipso actu, quod etiam tenet Abb. c. cum nos, nu. 5. de his quæ fiunt à prælat. sine consensu Capituli. Socin. consil. 15. 3. col. licet contrariū firmet col. 11. & 12. in casu suo, & Curt. iun. consi. 53. nu. 1. Nec potest interponi per procuratorē, sicut nec consensus, prout tenet in cōsensu Bald. in d. l. 1. in fine, C. qui admit. & in Auct. Aret. in d. §. iussum, 6. col. n. 8. Nec ēt potest interponi per Nūciū, uel Epistolā, d. §. tutor. Bart. in d. §. necessitate, ad fin. et tradūt cōiter Doctores ī d. §. iussū, nec ēt taciturnitate, sed uerbis expressis opus est, ut ibi per eos, & p Crot. in repet. l. 1. in princ. nu. 9. 1. lect. de uerb. obl. Sed an formalibus uerbis sit opus, controuertūt ibi Doct. in d. §. iussū, de quo uidēdus est Ias. post alios ibi, 2. & 3. col. alios referēs.

Et aduertendum est, quod uerbum, Consensu, in hoc loco nō uidetur importare simpliciter consensum, iuxta ea quę suprà super eo uerbo, in Clausula præcedenti dictū fuit, sed cēsetur ēt importare auctoritatem, nā oīs consensus qui pertinet ad aliquē rōne publici officij, est auctoritas, ut Bald. allegādo Innoc. tradit d. §. necessitate, nu. 16. in fine.

Francisci filij quondam Petri de Carinis, ciuis Ferrariæ, habitatoris in contrata Sanctæ Crucis, eius Curatoris.

SVMMARIA.

1 *Minor annis vigintiquinque curator uel tutor esse non potest, & ratio.*
Curatores quinam esse nequeant.
2 *Milites non possunt esse tutores uel curatores.*
3 *Cæcus non potest esse tutor uel curator.*
4 *Maritus numquid possit esse curator uxoris, saltem ad vnicam litem, uel actum extraiudicialem.*
5 *Mulier in iudicialibus procuratrix esse non potest, in extraiudicialibus potest.*

GLOSSA QVARTA.

Nimaduertēdū est quod non omnis potest dari curator minori, nā nōnulli prohibentur dari, minor enim primo annis 25. curator, uel tutor alterius minoris esse non potest, l. fin. C. de legit. tut. Instit. de fid. tut. §. fin. & §. mi-
1 nores, † de excus. tut. ubi reddit Imperator rationem: quia scilicet inciuile est, eos, qui alieno auxilio in rebus suis administrandis egere noscuntur, & sub alijs reguntur, aliorum tutelam vel curā subire, & nor. per Doct. in dictis locis, & per Spec. in tit. de tut. §. generaliter, in princ. & per eandem rationem reijciuntur furiosi, muti, surdi, & alij, qui sub alterius sunt cura, l. pen. ff. de tutel. §. furiosus, Instit. qui test. dari tut. poss. Spec. d. §. genera
2 liter, in prin. sic & † milites, tutores, uel curatores esse non possunt, l. militiæ, C. qui dari tut. poss. §. idem, & in milite, Instit. de excus. tut. quod intellige de illis militibus, de qui-
3 bus not. glos. & Doct. ibi, sic † & cæcus curator dari nō poterit, l. luminibus, d. tit. C. qui
4 dari tut. poss. Et idem est in marito, † qui non potest esse curator uxoris, l. 2. C. eod. l. uirū, ff. de cur. fur. §. pen. Instit. de excus. tut. quod proculdubio procedit in curatore generali, sed ad unam litem poterit esse curator, quod tenet Spec. tit. de cur. §. pen. uer. sed nunquid uir. Bart. in l. si quis cum procuratore, §. fin. ff. de procurat. Bald. in l. 1. ff. de excus. tut. in d. l. 2. & in l. 2. C. de procur. cum quo tenent Paul. Alex. & Ias. licèt contrarium teneant Ioan. de plat. & Aret. d. §. pen. post Salic. per eos allegatū. Vndè non erit sine dubio quòd ad unum actum puta ad uenditionem posset decerni curator maritus. nam si teneremus rationem glos. in d. l. 2. C. qui dari tut. poss. quam ibi sequitur Bart. in d. §. pen. quòd illud ideo

lud ideo prohibetur, ne affectione maritali circunuenta vxor, sibi omnia remitteret, tes videretur expedita, quod non posset decerni etiam ad vnum actum, sed quia communiter reprobatur, in d.l.2. C. de procur. per Doct. aliud videtur esse tenendum; nam si potest dari curator ad litem vnicam, & sic in Iudicio potest adesse, quanto magis poterit dari curator ad vnicum actum extraiudicialem, quod minus est, vt probatur in c. qui generaliter, §. fin. de procur. in 6. Vbi minor expleto 16. anno, ad negocia potest esse procurator, ad Iudicia non, et not. glos. et Doct. in §. eadem lege, in fine, Instit. quibus ex caus. manum. non licet, & Doct. in l. exigendi, C. de
5 procur. sic videmus † mulierem in iudicialibus procuratricem esse non posse, in extraiudicialibus secus. Ang. Alexand. & alij, in l. quamuis, de acquir. poss. Dec. in l. 2. n. 16. de reg. iuris, cum alijs quae dixi supra, in Clausula praecedenti, in 6. quaest. tutius tamen fore censeo, abstinere à datione curatoris mariti uxori, ad omnem difficultatem euitandam.

Ad praesentem venditionem.

SVMMARIA.

1 *Minor adultus generalem habens curatorem nulla bona alienare, nec aliquem contractũ facere sine illo potest, cum similes sit prodigo.*
Secus autem in non habente, sed si laeditur, habet restitutionem.
Iuramentum confirmat contractum minoris.
2 *Minor curatore carens potest vendere mobilia, & ea quae seruando seruari non possunt.*
Minor immobilia vendere nequit etiam si curatore careat, sine curatoris auctoritate, & iudicis decreto.
3 *Curator potest dari ad certum actum, praterquam ad donandum.*
Consanguineorum consensus nihil operatur in donatione minoris.
Tutor certae rei uel causa dari non potest.
Tutor principaliter persona, secundario rebus datur.
4 *Curator generalis tenetur ad omnia ad quae tenetur tutor, & maximè ad faciendum inuentarium.*
Curator specialis vel ad litem, vel ad certum actum datus, non tenetur conficere inuentarium.
5 *Curator specialis tenetur iureiurando minoris defensionem expressè & specificè promittere.*
Curator non debet tantùm promittere utilia facere, & inutilia praetermittere, sed & defensionem promittere debet expressè.
6 *Curator tenetur satisdare rẽ adulti saluã fore.*
Curator etiã si sit omissa promissio expressè rem pupilli fore saluam dummodo sit promissum vtilia facere, & inutilia praetermittere, & praeserum fideiussor rectè datus intelligitur.

GLOSSA QVINTA.

1 Refert, an adultus habeat generalẽ curatorẽ, vt Inst. de cur. in princ. an nullum, vel specialem habeat: quia primo casu, nulla bona alienare potest, nec aliquem contractum facere sine eo, cum similis sit prodigo, ut est text. in l. si curatorem habens, primo resp. C. de in integr. rest. min. secundo verò casu, sic, sed si laeditur, habet restitutionem vt ibi secundo responso, intantum, quòd iuramentum non confirmat eius contractum, sicut nec confirmat cõtractum prodigi, vt communiter not. Doct. in l. is cui bonis, ff. de verb. oblig. ita in minore tradit Curt. iun. cons. 93. nu. 5. quod tamen falsum est, quia non fit aequiparatio in hoc respectu iuramenti, imò iuramẽtum confirmat contractum minoris, cum repraesentet eum maiorem, d. Auth. Sacramenta puberum, ita tenent Aretin. & Alex. d. l. si curatorem habens, & Alciat. declarat, d. c. cum cõtingat, nu. 138. Et illud quod dicitur in d. l. si curatorem habens, quod minor curatore carens, potest vendere, declara procedere in vẽ
2 ditione mobilium, & earum † rerum, quae seruando seruari non possunt, ut tenet glos. ibi, quam communiter sequuntur Doct. & glos. alienare, in §. nunc admonendi, & ibi declarat Ioan. Fab. & sequitur Aretin. Instit. quibus licet alien. vel non, & Fab. de monte Sãcti Sab. d. tract. empt. & uẽd. quaest. 3. in fine, nam in venditione immobilium exigitur nedum auctoritas curatoris, sed etiã decretum Iudicis, & quando ambo copulatiuè debent concurrere, alterum non sufficit, ut aliàs fuit dictum supra, quod semper intelligas exclusso iuramento, vt supra; Et notandũ est, quod curator põt dari ad certum actũ, & causam,
3 ut hic, Insti. de curat. in fine princ. † praeterquam ad donandũ, l. ab agnato, & l. fin. ff. de cur. furios. Bald. in l. 1. C. si aduers. dõ. Ruin. consi. 109. nu. 12. 1. uol. 129. nu. 8. 5. vol. & ita etiam tenet Paul. de Cast. dicens, quod consensus proximorum consanguineorũ, nihil etiam hoc casu operatur, quando Statutũ requirit vtilitatem minoris, ut per eũ cõsi. 432. Cum statutũ, in princ. 1. parte. Et quod curatoris auctoritas nihil faciat in donatione, tradit Cor. cõsi. 36. in fine, 2. uol. & Alex. cõsi. 53. Visis, 3. col. 3. uol. licèt inferius in ea opinione persistere non videatur, tutor uerò secùs, nec enim põt certę causę uel rei dari, §. certae

certæ rei, Instit. qui test. tut. dari poss. l. certarum, ff. de testa. tut. Paul. de Cast. in l. etsi ad speciem ff. rem pub. salu. fore, Dec. cōsi. 479. nu. 3. & ratio differentiæ ponitur in textu, & glos. in d. §. certę, quia tutor principaliter personæ, secundariò rebus datur, curator uerò è contra, l. in copulandis, C. de nuptijs.

Est etiam sciendum, quod multum interest, an quis decernatur curator generalis, vel specialis, quia primo casu tenetur ad om
4 nia, ad quæ tenetur tutor, de quo † infra dicetur, & maximè facere Inuentarium: sed secūdo casu, non ad omnia tenetur curator specialis, vel ad litem, uel ad certum actum datus, nec enim tenetur Inuentarium conficere, vt dicit Specu. in titulo de actore ab Vniuers. uersi. puberes, cuius opin. dicit Bart. de consuetudine seruari, in d. l. & si ad species, ff. rem pup. sal. fore, & ibi sequitur Paul. de Cast. & Bald. idem dicit in consi. 146. Præmissis verbis, num. 2. 2. uol. & Aret. alia allegans, Instit. de cur. in fine, princ. & hāc tenet Rot. in decis. 45. Procurator, in nouiss. Stephan. Aufr. in addi. ad decis. Tholos. decis.
5 246. tenetur † tamen iureiurando defensionem minoris promittere expresè, & specificè, ut est text. in l. fin. §. omnē, ubi not. Doct. C. de admin. tut. & in §. fin. in Auth. ut ij qui oblig. se hab. perhib. collat. 6. glos. & Bart. in l. legitimos, in princ. & nu. 8. ff. de legit. tut. ubi dicit Bart. plures tutelas ex hoc uidisse cassari. Bald. in l. 1. in princ. ff. de tut. & rat. distr. sequitur Alex. consi. 129. Ponderatis, 2. col. 1. uol. Nec sufficeret promittere vtilia facere, & inutilia prætermittere, quod sufficere uidetur uoluisse Spec. in tit. de tut. §. generaliter, post princ. nisi etiam promitteretur expresè defensio, ut Bart. tradit in l. Prætor, in princ. cum quo est communis opinio ut Ias. ibi dicit, de noui oper. nunc. Aretin. in §. actionum autem, nu. 34. Instit. de action. sic etiam tenetur satisdare rem adulti saluam fore, ut est text. & ibi not. Bart. & Bald. in d. l. & si ad species, ff. rem pub. sal. fore, ualeret tamen cura, etiā si nō sit promissum expresè rem adul. sal. fore, modo sit promissum, utilia facere, & inutilia prætermittere, & præstita fideiussio, cum sint eiusdem importantiæ, ut Alex. tradit consil. 80. Visis themate, col. fin. lib. quinto.

Legitimè.

SVMMARIA.

1 *Legitimè verbum, concernit factum, & modū, factum scilicet fuisse legitimum, & legitimo modo processisse.*

Legitimè quādo, et quō quid factū intelligatur.

GLOSSA SEXTA.

1 Verbum hoc concernit factū & modum scilicet factum fuisse legitimum, & legitimo modo processisse, vt not. Io. Monach. † & Io. Andr. in c. factum legitimè, in prin. de Reg. iur. in 6. & factum legitimè, censetur factum ordine iuris seruato, glos. & Abb. in c. consanguinei, de reg. iur. vbi Abb. nu. 3. dicit, quod intelligitur factum secundum leges, & Canones. & factum dicitur legitimum, quando secundum ipsum est Lex, vel non prohibet illud fieri, vt dicit glos. in §. his igitur, verbo, si id qđ, in Aut. de hęred. & Falc. & intelligitur seruatis seruandis, ut in effectu vř concludere Innoc. in c. fin. de libel. obl. & dicit Bal. in Reper. seu Margarita, ad Innoc. in verbo, ad uerbum legitimè, allegando Innoc. in loco præallegato, quòd factum in dubio pręsumitur legitimè factum, & illud dicitur legitimè fieri, quod fit lege permittente, l. Gracchus, C. ad leg. Iuliam de adult. ubi not.

Sibi dati, & decreti per ordinarium Dominum iudicem.

SVMMARIA.

1 *Curator debet dari a Iudice ordinario non autem à Delegato.*

Nisi in curatore dato ad litem comissam Iudici Delegato.

2 *Curator generalis in testamento dari nequit, sed per Iudicem tantum.*

Curator testamento datus per Iudicem confirmandus est.

3 *Curatores, & tutores dantur a iudice communis, in ciuitate Ferraria.*

GLOSSA VII.

1 Curator † debet dari per Iudicem, et quidem ordinarium, nam per alium Iudicem delegatum, vel aliàs extraordinarium dari nō poterit, vt not. Innoc. in c. petitio, numero 2. de procur. quod intelligit Aret. Instit. de cur. in princ. num. 5. procedere, nisi in curatore dato ad litem commissam ipsi iudici delegato;
2 Nec † etiam potest dari curator generalis in testamento, sed per iudicem tantum, licèt si detř de facto, Iudex sequendo uoluntatem testatoris, ipsum cōfirmare soleat, l. 2. C. de cōfir. tut. & Inst. de cur. in princ. ubi Aret. nu. 2.
3 sed per † Statutum Ciuitatis Ferrariæ dispositum est, ad officium Iudicis Cōmunis Ferrariæ curatores, & tutores dare pertinere.

Vt

Vt constat ex Instrumento rogato per me notarium infrascriptum.

SVMMARIA.

1 *Notario attestanti de alio Instrumento puta curæ etiam à semetipso confecto, non creditur plenè.*

GLOSSA VIII.

Non tamen per huiusmodi relationem probatur de Instrumēto prę dictæ curæ, ut tradit Soc. consil. 231. 1. col. ubi dicit, non probari,
1 si † Notarius attestatur ipsū vidisse licèt per alium notarium rogatum; & idem est si notarius ipsemet se referret ad Instrumentū rogatum per eum, ut tenet Ang. per illum text. in l. donatio, C. de donat. & Modern. in Auth. Si quis in aliquo, C. de edē. de quo latius suprà dictum fuit, in Clausula, Et Marcus procurator, super verbo, à me notario viso, & lecto.

Stipulato die quarto præsentis mensis.

SVMMARIA.

1 *Curator non debet dari eodem die quo fit contractus ab Adulto, & ratio.*

GLOSSA NONA.

Hoc ideo est appositū, ut appareat, quod non eodem die quo datus est curator, fit etiam uenditio, &
1 decretum interponitur, ne † præcipitanter, & causa non cognita iudeatur interpositum, per ea quæ infra dicentur, super verbo, pro obseruatione iuris communis.

Præsentis, & suum consensum præsentiam, & auctoritatem dantis, præstantis, & interponentis.

SVMMARIA.

1 *Auctoritas curatoris in adulti venditione est necessaria.*

GLOSSA DECIMA.

1 De huiusmodi verbis satis supra dictum fuit, hoc tamen est unū † ex necessarijs in uenditione adulti, scilicèt auctoritas curatoris, de qua inferius latiori pagina dicemus.

CLAVSVLA IX.

Et ipse Paulus pupillus.

SVMMARIA.

1 *Curator datur adulto si mas est. 14. si fœmina 12. annorum.*
Pupilli, & pupillæ sunt tutori subiecti, & subiectæ, mas, vsq; ad 14 fœmina ad 12.
2 *Minores annis 25. propter fragile ætatis consilium suarum rerum administrationem non habent.*
3 *Tutela quid sit.*
4 *Tutores unde dicti.*

GLOSSA PRIMA.

1 Sicut adultus † scilicèt qui expleuit annum quartumdecimum si masculus est, & duodecimum si fœmina, debet recipere curatorem, sine quo contrahere nō potest, Instit. de cur. in princ. ita etiam pupilli, & pupillæ, scilicet mares vsque ad quartumdecimum, & fœminæ ad duodecimum tutori sunt subiectę, Instit. quibus mod. tut. fin. in princ. & l. fin. C.
2 quādo tut. vel cur. esse desin. Nam † minores annis vigintiquinque propter fragile ætatis consilium, suarum rerum administrationem nō habent, ff. de minor. l. 1. sed & propterea debēt gubernari à tutoribus, & curatoribus;
3 & sciendum est, † quod tutela secundum Seruium, est ius atque potestas in capite libero, ad tuendum eum qui per ætatem se ipse defendere nequit, iure ciuili data, ac permissa. Instit. de tutel. §. 1. ff. eod. l. 1. in princ. tuto-
4 res † verò sunt, qui habent eam vim, ac pōtestatem, ita dicti, quasi tuitores atque defensores, d. l. 1. in princ. & §. tutores, dicto tit. Instit. de tut. quare enim dicatur ius declarat Alciat. lib. 1. Pareg. 128.

Agens cum præsentia, auctoritate, & consensu.

GLOSSA SECVNDA.

Hoc est substantiale, & necessarium in contractibus pupillorum, ut infrà latius dicetur.

Honestæ Mulieris.

SVMMARIA.

1 *Mulier regulariter tutrix esse nequit, & ratio.*

GLOS-

GLOSSA III.

1 REgulariter mulier † non potest esse tutrix, quia tutela virile officium est, l. fin. ff. de tut. & l. 1. ff. quando mul. offic. tut. fun. potest, & publicum, à quo publico officio mulier remota censetur, l. 2. de Reg. iur. sed tamen fallit in Auia, & Matre, ut infra dicam.

Dominæ Helisabeth. F. Q. Mathei de Sperandeis, & vxoris quondam Marij de Gandulphis ipsius pupilli Auiç Materne.

SUMMARIA.

1 Mater, & Auia paterna, vel materna tutelam habere possunt filiorum, & nepotum, & præferuntur omnibus tutoribus testamentarijs exceptis, debent tamen Velleiano, secundis nuptijs, & omni etiam auxilio renuntiare.

GLOSSA IIII.

MAtri, & Auiç tam paternæ, quàm maternæ, concessum est vt in filiorum, & nepotum tutela, † & 1 cura cæteris legitimis tutoribus & curatoribus, non tamen testamentarijs præferantur, modo Velleiano, & secundis nuptijs, ac omni auxilio, etiam sine iureiurãdo renuntiẽt, vt in Auth. Vt sine prohib. matr. debit. collat. 7. & in §. ex his, in Auth. de hæred. ab intest. uen. coll. 9. ex quib. sumptę sũt Auth. Matri, & Auiæ, & Auth. sequens, C. quando mul. offic. tut. fungi poss. ubi not. Doct. & Azo. in Summa illius tit. de quo latè per Specul. in tit. de tut. §. nunc dicẽdum, per totum.

Et tutricis eidem legitimè datę, & decretę.

SUMMARIA.

1 Tutor legitimus est qui vocatur ad successionem, & quare.

2 Statutum si nocet Agnatos ad successionem ipsos præponendo cognatis, intelligitur etiam quòd ipsos agnatos præponat cognatis in tutela.

3 Mater etiam exclusa ab hæreditate uocatur nihilominus ad tutelam.

4 Tutor quinque facere debet, quæ vide hic. Mulier tamen plura præstare debet.

GLOSSA V.

1 DAtur legitimè tutor, qui † legitimè ad tutelam vocatur, & ille uocatur ad tutelam, qui uocatur ad successionem, siue sit agnatus, siue cognatus, cum remota sit de iure nouissimo differentia inter eos, §. nullam, cũ §. seq. in Auth. de hæred. ab intest. uen. trãsumpta C. de leg. tut. Auth. Sicut hęreditas, & sũma prouidẽtia, & naturali ratione introductum est, ut istius cui est relicta spes successionis, sit quoq; onus tutelę, ut magis bona ipsa, & res tuerẽt, ut Iurecõsultus tradit in l. 1. in princ. ff. de leg. tut. & in tantum hoc est uerum, vt successuro ab intestato deferatur tutela; quòd si per statutum præponantur agnati cognatis in successione, ita etiam præponentur in 2 tutela, ut tenet Bart. d. l. 1. in princ. † & sequitur Aretin. in §. actionum autem, nu. 32. uersic. ex quo sequitur, Instit. de action. & tenet Salic. in l. fin. C. de legit. hæred. & Alex. cõs. 109. Viso Statuto 3. uol. ubi tenet, dictam de 3 cisionem non procedere in matre, † quæ etiã exclusa ab hæreditate, debet admitti ad tutelam. quod Dec. etiam respondit consi. 16. & sequitur in c. ex parte, il 2. nu. 6. de appel. sed indistinctè contra Bart. tenet Bald. in consil. 218. Statutum, 4. uol. cuius tamẽ auctoritas in practica auctoritati Bartoli, & aliorum cederet, quam etiam tenent quamplures alij allegati per Brun. in tract. de statut. fœmi. & cog. lin. à success. exclu. 5. articulo, 30. quæst. ubi dicit communem, & defendit, & allegat plures tenentes etiam contrariam partem, ibi enim videndum est, & limitationẽ in matre etiam tenuit Cor. consi. 101. 3. vol. & de 4 bet † quinque facere tutor cui defertur tutelę onus, uel tutor datur, primo, quod res accipiat cum decreto prætoris, secundo, quod Inuentarium conficiat & solemne, tertio, quod promittat utilia facere, & inutilia prætermittere, quarto, quod expresse, & specificis uerbis defensionem pupilli promittat, quinto, quod caueat cum fideiussore, & iureiurãdo, rem pupilli saluam fore, ut latè prosequitur Bart. in l. legitimos, in prin. ff. de legit. tut. & Aretin. in d. §. Actionum, nu. 34. uersic. octauo quæro, quod intellige, quãdo datur uir tutor, secus si mulier, ut Mater, & Auia, quia ultrà prædicta, debet etiã ea facere de quibus in præcedenti uersi. Sed quia hęc materia est aliqualiter à nostra materia extrauagans, satis erit in ea vlterius uerba non facere, sed lectorem remittere ad Spec. d. tit. de tut. & Aret. d. §. actionum, nu. 31. & seqq. ubi fecit quasi unsi tract. in hac materia, ut ibi dicit Ias. et ibi habebit materia plene discussa, & tractata.

Prout

Prout de eius tutela dixerunt ipsę partes apparere ex Instrumento rogato per quondam ser Guielmum de Marcijs, olim notarium publicum Ferrariæ, stipulato tempore quo in eo, &c.

SVMMARIA.

1 *Contractus factus per minorem interueniente auctoritate tutoris, uel curatoris, ex Instrumēto tutelæ uel curæ nullo, ipse quoque annullabitur.*

2 *Contrahens cum alio non debet ignorare conditionem secum contrahentis.*

GLOSSA VI.

Nimaduertant bene emptores, & contrahentes cum pupillis, ut uideant tutelas, & Instrumenta tutelarum minorum, quia 1 † ex quo eorum est necessaria auctoritas, si non appareret de Instrumento tutelæ, uel curæ, uel Instrumentū ipsum esset nullū, annullaretur ēt Instrumentū emptionis, seu contractus fundatę, seu fundati, in auctoritate talis tutoris, uel curatoris, ut latius infrà dicetur, nō enim debent 2 † ignorare conditionē eius cum quo contrahunt, d.l. qui cum alio, ff. de reg. iur. et dictum fuit supra in Clausula procuratoris vendentis, in Clausula cōstat ex Instrumento rogato, de quo ēt tradit Tiraquel. in tract. de retract. tit. 1. in fine, nu. 41. Nam ferè omnia in hac materia dicenda reseruaui ponenda super uerbo, pro obseruatione iuris cōis.

Pręsentis, & suum consensum, pręsentiam, & auctoritatem dantis, pręstantis, & interponentis.

GLOSSA VII.

DE huiusmodi uerbis satis dictum fuit suprà.

CLAVSVLA. X.

Necnon & absentes ipsi minores tam, &c.

GLOSSA PRIMA.

I non adesset Statutum addens solemnitatem solemnitatibus iuris communis, non esset opus his uerbis, nec sequentibus, sed vt ostendatur vtramque solemnitatem fuisse seruatam, ideo apponuntur.

Pro obseruatione iuris communis.

SVMMARIA.

1 *Minoris venditio multas exigit solemnitates, alij dicunt tres requiri, alij sex, alij octo, alij decem, alij duodecim.*

Minoris bona vendi nequeunt sine legitima, & sufficienti causa.

2 *Minor ære alieno grauatus pro soluendo potest vendere.*

3 *Minoris bona alienari possunt pro dote constituenda.*

4 *Minoris bona alienari possunt propter famem, & propter alimenta.*

Pater filium vendere potest pro fame pellenda.

Monasterij bona venundari possunt pro indumentis Monachorum.

Minoris bona alienari possunt etiam ob famem coniunctarum personarum.

Tutor potest expendere pro alimentis necessarijs immò est illi imputandum, si talia alimenta nō subministraret.

5 *Minoris bona alienari possunt si sunt sterilia, & infructuosa, & quæ magis incōmodum quàm commodum afferunt.*

Declara tamen vt hic.

Minoris bona sterilia tunc demū alienari possūt si perpetua sit sterilitas, secus si ad tempus.

Minoris bona propter periculum futurum alienari possunt, vt in molendinis quæ sunt in periculo impetus aquarum.

Minoris bona possunt alienari ex dispositione Testatoris.

Minoris bona possunt alienari propter tributa non soluta.

6 *Minoris bona vendi nequeūt per procuratorem, sed per tutorem vel curatorem.*

Iudex quid agere debeat & inquirere in vēditione rerum minoris, vide plura hic.

Minoris bona vendi nequeunt de immobilibus loquendo si extent mobilia.

Minoris bona vendi nequeunt pro ære alieno, nisi constet creditorem vrgere.

Minoris bona si sunt vendenda Iudex curare debet vt vendantur minus vtilia.

7 *Minoris res si vendi debent vendentur ad hastam, & præconizantur, vide tamen hic ubi referuntur etiam aliqui dissentientes.*

Subhastationis solemnitas adhibenda in alienatione rerum minoris, quomodo sit describenda.

8 *In minoris bonorum alienatione antequam ad decretum Iudicis deueniatur præcedere debet cognitio causæ, de qua cognitione, scripturą separata fieri debet.*

9 *Venditio rerū Minoris causæ cognitione eiusq́ probatione non interueniente, decretoq́ super ea non interposito nullius est momenti.*

Decretum

Decretum super venditione rerum minoris, si causa est falsa anullatur.

Etiam si sit falsa in parte.

10 *In Venditione rerum Minoris auctoritas tutoris uel curatoris est necessaria.*

Tutor qui auctoritatem pupillo praestat, debet fecisse inuentarium, & debet constare de tutela, vel cura.

Auctoritas duorum tutorum si interueniat quorum vnus est falsus alter legitimus, valet nihilominus contractus.

Tutor non potest cogi ad interponendam auctoritatem in contractu minoris, nisi certum sit quod ea non interposita pupillus non damnificaretur.

11 *Decretum Iudicis interuenire debet in contractu Minoris.*

Decretum Iudicis quomodo describatur.

Decretum vnde dictum.

Decretum interuenire debet in contractu Minoris, etiam quòd minor aetatis veniam impetrauerit.

12 *Decretum in alienatione rerum Minoris, quoties, quando, & in qua parte Instrumenti interuenire debeat vide hic latè discussum.*

Decretum ad omnia in Instrumento contenta referri debet, nec refert an in principio, an in medio, vel in fine de illo mentio fiat.

Cautius tamen est apponere in principio.

Iudex non debet se de necessitate subscribere in contractu alienationis rerum minoris.

Venditio rerum minoris facta ob causam, vt precium soluatur creditori pupilli, si dictum precium non fuit solutum dicto Creditori efficitur nulla, & inualida.

13 *Minor non solùm non potest vendere solemnitatibus non seruatis, sed nec aliquem alium contractum facere, in quo dominiū rerum ipsarū transferretur, vt in transactione, permutatione, donatione, & simil.*

Minor non facit compromissum non seruatis solemnitatibus.

Minor non potest transferre quasi dominium sine solemnitatibus.

Minor sine solemnitatibus utile dominium trāsferre nequit.

Minor non potest cedere actionem ad rem immobilem sine solemnitatibus, sed benè quidem ad rem mobilem.

14 *Minoris rem sine solemnitatibus emens mala fidei possessor efficitur, & rem cum fructibus perceptis restituere tenetur.*

Venditio rerum minoris sine solemnitatibus celebrata, non transfert dominium.

Etiam praescriptione triginta annorum non obstante, & nulla minoris adesset laesio.

Decretum nullum probat saltem iustum colorem tenendi.

15 *Decretum Iudicis in contractibus minorum quo ad aliquos casus non est necessarium, quos vide hic.*

Minor solemnitatibus non seruatis an possit Iuri quarendo renuntiare.

16 *Venditio rerum minoris Iudicis decreto vallata, sustinetur, nisi ostendatur Iudicē fuisse falsis allegationibus circumuentum.*

17 *Decretum praesumitur ritè & validè interpositum, dummodo solēnitates specificè sint enarrata vide tamen hic in principio huius numeri.*

Decretum habet praesumptionem pro se, nisi constet praecipitanter fuisse interpositum, ut in exemplo hic proposito versiculo, secundo limita.

Decretum habet praesumptionem pro se nisi appareat quòd pars plenè non edocuit iudicem versiculo tertio, limita.

Decretum a minori magistratu interpositum nō habet pro se praesumptionem, quod declara ut hic versiculo quarto limita.

Decretum habet praesumptionem pro se, nisi constet de vitio visibili, & manifesto errore.

18 *Decretum cessat habere praesumptionem pro se si veritas in contrarium probetur, declara vt hic.*

19 *Pro decreto praesumitur, quando decretum ipsum in actu interuenit, vel post actum incontinenti, secus si antè per modum licentiae, vel permissionis, & ex interuallo sequatur.*

GLOSSA SECVNDA.

Modo hic videndum est quae solemnitates Iure communi requirantur in venditione minorum in quo Doct. inter se discordant,
1 †nec benè conueniunt. Prima enim fuit opinio glos. in verbo, Alienum, in l. 1. in princ. & ibi sequitur Bald. ff. de rebus eorum, quod tria sufficiant, quinta causa alienandi, praesentia, seu auctoritas tutoris, vel curatoris, & Iudicis decretum, & hoc idem sequitur Azo. in Summa, C. de praed. vel alijs reb. minor. col. 2. Et haec tria dicit Bald. in Margar. ad Innoc. verbo, contractus tenet, esse de forma, in tantum, quod si aliquod deficiat, non valet: quia non censetur factus ritè contractus, l. cum hi, §. si praetor, ff. de transf. sed addit Bald. ibi quartum, scilicet, subhastationem, licèt videatur velle exigi in casu venditionis per Iudicē factae, & declarat illud ibi de causa, quod scilicèt examinetur causa, & haec tria esse necessaria tenent etiam Innoc. Hostiens. & Dominic. in c. 1. de reb. Eccles. non alien. in sexto.

Secunda fuit opinio Speculatoris in titu. de empt.

de empt. & vendit. §. nunc dicendum, 2. col. vbi sex ponit necessaria in huiusmodi minorum venditione, primo tutoris, vel curatoris licentiam, secundo, quod ob æs alienum vel ob euidentem vtilitatem pupilli iam cognitam fiat, tertio, quod res mobiles non sint in bonis minorum commodè vẽdendis, quarto, quod subhastetur legitimè res, quinto, quod creditor recepturus pecuniam, præsens sit, aut assignetur causa quare vendar, sexto, & vltimo, quod fiat coram Prætore, vel Iudice; & hanc opinionem Spec. sequitur Alexand. consi. 53. Visis, & consideratis, 2. & 3. col. 3. vol. & Corn. consil. 71. in princip. 3. vol. & Dec. consi. 556. nu. 4.

Tertia fuit opinio Baldi in quodam suo consil. incipiente In Christi nomine Amen, Videtur dicẽdum, quem sequutus fuit Mart. de Perus. in quodam suo consi. incip. Ser Petrus Marsili, vt refert Fab. de Monte Sancti Sauini, d. tract. de empt. & vend. quæst. 5. 27. col. versic. sequitur videre de forma, & solẽnitate quæ requiritur in alienatione rerum pupillarium, vbi ponit octo necessaria, quinque ex positis per Spec. videlicet causam urgentem, decretum, subhastationem, tutoris auctoritatem, & quod non adsint mobilia, & alia tria, uidelicet quod, discussio sit facta, & liqueat Iudici quod uendatur res minus damnosa, nec uendatur res magna pro paruo debito, & secundum hanc opinionem quòd hęc octo requirantur in uenditione minorum, fuit conclusum in Consilio Neapolitano, ut refert Afflict. decis. 249. Fuit in cõsi. quod sequitur Paris. in cõsi. 98. & 99. & 100. in princ. ipsorum consiliorum, & consil. 89. nu. 6. 1. uol. & consi. 85. nu. 17. 18. 3. uol. sed addit Fab. in loco præallegato, duo alia in effectu scilicèt Iudicis subscriptionem, & interlocutionem, qua declaretur nõ extare immobilia, addo, quod Aret. in §. nunc admonendi, nu. 4. Inst. quibus, alien. licèt uel nõ, dicit, quod si benè põderetur §. ne passim, l. magis puto, ff. de reb. eorum, quòd duodecim uel plura copulatiuè requiruntur, & interuenire debent, quando tutor, uel pupillus cũ auctoritate tutoris alienat, quæ si obseruata non fuerint, nec interuenerint, uenditio nõ ualet, quod mandat notare, quia dicit multoties uidisse in hoc errari.

Ego tamen putarem primæ opinioni adherendum esse, ut scilicèt tria tantum copulatiuè interuenire debeant, quæ sunt de forma ut Bald. tradit in d. uerbo contractus tenet, & sequitur Fab. loco prçallegato, licèt etiam teneat quartum scilicèt subhastationem, esse de forma, in quibus tribus includũtur omnia quæ Doct. suprà necessaria esse affirmãt, & sic concludo, hęc tria sufficere, si in contractu interueniant, dummodò omnia seruentur, quę infra dicentur, scilicèt causa uẽditionis, de qua sit cognitum, auctoritas tutoris, uel curatoris, & Iudicis decretum, de quibus singulis dispiciendum est.

Primo igitur uidendum est de causa, quæ quidem debet esse legitima, & sufficiens, & à iure approbata. Et est sciendum, quod ex pluribus causis iura permittunt uẽditionem bonorum immobilium minorũ, inter quas
2 illa est præcipua, quando † minor ære alieno est grauatus, pro soluendo. n. alieno ære, permittitur uenditio, & hæc est iusta causa alienationis, l. 1. in princ. ff. de rebus eor. l. ob æs alienum, ubi glos. & Bart. C. de prçd. & alijs rebus minor. Azo, in Summa, illius tituli, 2. col. & Fab. dicto tractatu nona quæstione quartę, quæstio. principalis, glos. & Doct. in d. l. magis puto, §. non passim, ff. de reb. eorum quę sub tutela.

Secundo possunt bona prædicta alienari ex causa dotis, ut si minor teneaẽ dotare mu-
3 lierem, & tunc est idem † casus cum præcedẽti, uel si mulier minor pro dote sua uiro bona immobilia alienat, tali enim casu bona alienari possunt, l. lex quæ tutores, in princ. ubi glos. uel in dotem, ad fin. C. de admin. tut. gl. in d. l. ob æs, qua in ibi sequitur Bart. & Azo, d. 2. col. & idem est ex causa donationis propter nuptias, l. fin. §. fin. C. si maior fact. alie. sine decret. rat. hab. sequitur glos. in d. l. lex quæ, ubi etiam Bart. & in d. l. ob ęs, & in d. §. ne passim, uerbo, æris, & Azo, d. 2. col. & latè declarat hos duos casus Bald. nouel. in tract. de doct. 6. parte, priuil. 59. & 60.

Tertio propter famem alienatio fieri potest, quia si toleratur hac de causa, quod
4 pater uenundare possit † filium, l. secunda, C. de pat. qui fil. distr. debet tanto magis tolerari alienatio bonorum, cum uita hominis sit cunctis rebus præferẽda, l. sancimus, C. de Sacrosanct. Eccles. ita tenet glos. dicta l. ob æs; Et quod pro alimentis pupilli res immobiles possint alienari, tenet Angel. in l. non solum, arg. illius l. ff. de pet. hæred. ubi Baldus not. argumentum, quod propter indumenta monachorum possunt alienari res Monasterij, quia est alienatio necessaria. & facit optimè text. in l. sed si is, §. an autem, ff. de Carbon. edic. quod etiam tenet Fab. dicta nona quæstione col. 2. quod procedit secundum glos. in dicta, l. ob æs, etiam si fiat uenditio ob famem coniunctarum personarum, per text. not. in l. 1. §. 1. ff. de tut. & rat. distrah. ubi tutori admittuntur, quæ expendit pro alimentis necessarijs matris, & sororis pupilli, immò esset illi imputandum, si talia

talia alimenta non subministrasset, quæ deci
sio glos.& maximè notanda, quæ licèt loqua
tur per verbum fortè, quo verbo loquuntur
sæpè periti, ut dicit glos. in l.si duo, in princ.
verbo, fortasse, ff.de recep.arbitr. tamen quo
ad se decidit quæst. ut Ang. inquit, in l.in sub
stitutione, ff.de vulg.& pupil.& sequitur So
cin.col.8.in fine, in cons.93.& Cassad.in tit.
de præben.decis.3.nu.29.& 30.

Quarto permittitur venditio bonorum ste
rilium & iufructuosorũ, & quę magis incom
5 modum quam commodũ † afferũt, ut not.gl.
in l.2.verbo, cã cognita, quam ibi sequuntur
Bal.Alb.Ang.Soc.Ias.& Dec.ff.de offic.ei',
declarantes eam procedere in re quę sumptũ
& non lucrum affert, & cuius uenditio est e-
uidenter & notoriè utilis, quia aliàs opinio
contraria quam tenẽt ibi Paul.de Cast.& nõ
nulli alij, & idem Cast.in l.cum his. §. eam,
reprobata glo.ibi.quam reprobat etiam Bar.
& sequitur Bald.ff.de trans.& dicit ipse Pau.
esse communẽ, procederet, per tex.in l.si fun
dus, in princ.ubi glos.ff.de reb.eorum, & tali
casu quod possit fieri venditio, tenet etiam
glos.in d.l.ob æs, Fab. d.9.quæst.nec tali ca-
su exigitur etiam solemnitas, ut tradit Ias.d.
l.2.col.2.& sequitur Alciat.in l.prope bona,
ff.de uerb.signif.quod tamen non uidetur ve
rum, & contrarium tenet Fab. d.9.quæst.&
contra Ias. fuit iudicatum per Consiliũ Nea
politanum, & refert Afflict.decis.87.Magnũ
est dubium, ubi latè examinat, & ibi vers. in
addit. Bona autem sterilia alienari non pos-
sunt si sterilitas non est perpetua, sed ad tem-
pus, ut propter guerram, dicta l.si fundus, ità
Bald.d.consil.184. Ad intelligentiam, ad fi-
nem, 2.uol.& eam partem tenet etiam Lan-
celot.Dec.in d.l.2.Propter etiam periculum
futurum possunt bona alienari, ut in molen-
dinis quæ sunt in periculo impetus aquarum
tradit Ang.d.l.non solum, de pet.hæredit.et
Fab.d.9. quæst. col.2. Ripa, in Repet. l.quo
minus, de flumin. num.126.& Rubeus cons.
138.num.3.ac Tiraquel.in tract.de retractu,
tit.1.§.1.glos.7.nu.92.

Possunt alienari etiã huiusmodi bona duo
bus alijs casibus positis per Fab. d. 9. quæst.
uidelicèt quando id fit ex dispositione testa-
toris, l.1.in princ.& l.fin.ff.de rebus eorum;
sed tunc decreto opus non est, l.1.& l.3. C.
quando decreto opus non est; & propter tri-
buta non soluta, l.edicto, ubi Bal.C.si aduer.
fisc. quæ cum non faciant ad rem nostram,
missa faciam.

Causa igitur iusta & legitima proposita,
per tutorem, uel curatorem Iudici, nõ autem
per procuratorem ad id à tutore, uel curato-
re constituto, nec enim actus iste per procu-
ratorem expediri potest, ut est tex.in l.mino
rum, secundum unam lectur. quam singula-
rem ibi reputat Bal.C.de præd.minor.Ang.
in l.post mortem, §.1.ff de adopt. Rom.Ias.
& Socin.d. l.2.ff.de offic. eius, licèt ibi Dec.
teneat contra Aretinum in aliàs allegata l. si
quis mihi bona, §.iussum, nu.8.& Corn.cõs.
98.& Gom.in Reg.de annali poss.quæst.65.
nu. 2. debet Iudex eam diligenter examina-
re, prout docet Iureconsultus, in d.§.non pas
sim, & si sit proposita iusta causa, puta æs alie
num, quod frequentius accidit, debet prius
inquirere, & diligenter inuestigare, an aliun
dè possit haberi pecunia ad soluendum æs a-
lienum, ut si pupillus habeat pecuniam in bo
nis, uel credita sufficientia, quę possint exigi,
uel fructus seu obuẽtiones, uel alia bona præ
ter prædia, ex quibus creditoribus satisfieri
possit, ità dicit text. in d.§.non passim, & A-
zo.in Summa, d.2.col.Roman.in consi.321.
In casu propositæ, extantibus enim mobili-
bus ad alienationem immobilium nõ est de-
ueniendum, Spec.d.§.nunc uidendum 2.col.
Neapo.decis.249. supra allegata, in princip.
immò debet hoc per tutorem, uel curatorem
narrari, & notificari Iudici, ne decreto dica-
tur obreptum, & tacita ueritate illud impe-
tratum, & sic annulletur, ut tradit Cor.cons.
185.2.col. uol.4 quia non ualet uenditio, si
reperiatur in bonis pupilli extitisse mobilia,
uel iura, ex quibus commodè æs alienum sol
ui potuisset. Corn.cons.92.col.2.eod.uol.Pa
risius, dicto cons 98. numero 4.& 99.nume.
4. primo uol. & debet Iudex, cognito, quod
nõ extent mobilia, uel alia, de quibus suprà,
ex quibus possit creditoribus satisfieri, inter-
loquendo declarare, non extare mobilia, ut
uoluit Fab.d.quæst. 5.col.27.ubi allegat An
gel. ita tenentem in Auth. De Ecclesiastic.
immob.rerum alien.collat.5.& sequitur Pa-
ris. dictis consilijs 98. nu.5.99. nu.4.& 100.
num.4.& cons.85.nu.23. 3.uol.quod tamen
non puto necessarium, cum nullo iure cauea
tur, talem declarationem esse faciendam in
contractibus minorum, nec Ang. in libro
meo in loco allegato hoc dicit.

Item debet Iudex inquirere, num credi-
tor instet ad consequendum creditum suum,
aut onus usurarum, uel interesse, ualdè ur-
geat, & pupillum seu minorem damnificet,
ut d.§.non passim, ibi, si modo urgeat credi-
tor, ubi not.Bart.& in l.tutor urgentibus, in
princ.ff. de minor. & Azo, in dicta secunda
col.quia hoc est necessarium ut uenditio pro
cedat, ut tradit Corn.cons.207. 1.col.3.uol.
& Paris. d. cons.98.nu.2.& cons.85. nu.20.
Nec enim statur uerbis instrumenti hoc con
tinentis, sed debet aliter constare, ut per Pa-

rif.in dictis locis, & hoc etiam tenet Imola, conf.98. In quæstione, 2.col. debet etiam Prætor, seu Iudex æstimare, an vtilius sit minori, vel vendere, vel pignorare bona immobilia, ità quod si obligentur, id fiat pro solo ære alieno exoluendo, & non ultrà, & si statuerit alienationi locum fore, ne pro modico debito rés magna vendatur, d.§.non passim, versiculo, item Prætor, hoc enim esse necessarium, & de causæ cognitione, tradūt Fab. Afflict. & Paris. locis præallegatis, & maximè Paris. in dicto consilio 99. numero secundo, & tertio, sed hoc declarat not. Baldus in consilio 75. Quidam tutor, libro primo procedere, quando extat res quę potest vendi pro cōcurrente quantitate æris alieni, vel res potest commodè & æquo precio pro parte vendi, vsque ad concurrentem quantitatem, tunc enim uerum est quod non tenet decretum, tamquam obreptitium uel temerarium, uel ambitiosum, secùs uerò si res non potest aliter distrahi, nec erat aliundè unde solueretur, tunc enim quia res non potest pro parte expediri, totum ualet, arg. ff. de don. inter uir & uxor. l. si sponsus sponsæ, §. generaliter, C. de bon. auctor. iud. poss. l. fina. & cum hac distinctione dicit solui istam quęst. quæ aliter non potest solui de iure. Præterea, debet iudex animaduertere, ut in casu alienationis faciendæ res minus utilis pupillo, non magis utilis alienetur, dicto §. non passim, uersi. sed si sit alia possessio, Azo, dicta secunda col. & tenent alij supra in 3. opinione relati, & Paris. maximè, dicto cons. 99. nu. 6. & in supradicta discussione & examinatione facienda, Iudex debet esse ualdè circumspectus, ne minimum relaxet habenas credulitatis, uel credat tutoribus uel curatoribus, qui plerumque proprijs commodis inhiant, & lucrum ex pupillaribus pecunijs consequendum affectant, & propterea iudicibus suadent uenum dari prædia minorum necessarium fore, sed Iudex ipse à necessarijs, & coniunctis pupillorum & minorum, & personis minimè suspectis, informationes accipere debet, qui si non extant, uel suspecti sint, debet inuentarium, uel rationes pupilli edi facere, & si opus fuerit Aduocatum minori dabit, qui causam eius agat, ut non lædatur, ut docet Iureconsultus d.§. non passim, uers. in primis.

Et his omnibus cognitis, debet Iudex cōmittere rem uendēdam subhastari, & subha-
7 stationes super ea † fieri, hæc enim necessaria uidetur solemnitas, ut probatur ex textu in l. & si fine, §. 1. ff. de min. quod ibi tenet Bar. & idem Bart. in l. alio, num. 2 t. ff. de aliment. & cib. legat. idē Bart. in l. si tempora, in fine, C. de fide instrum. & iure hastæ fisc. libro 10. & ibi Ang. Alex., Imola, & Alex. Los. in addit. hoc etiam tenet Spec. d. §. nunc dicendum, col. 2. ad fi. ubi dicit, quòd debet publicè præconizari in loco publico, aut in contrata, ubi sita est res, siue ubi habitat pupillus, ut plus offerenti detur, & est optimum consilium, si in utroque loco fiant, secūdum Calder. in tit. de empt. & uend. cons. 1. & sequuntur Alex. d. cons. 53. in prin. & cons. 71. in princ. 3. uol. & Dec. d. cons. 556. nu. 4. & licèt Bal. in d. §. 1. teneat non esse necessariam subhastationē, & in Auth. Hoc ius porrectum, C. de sacrosanct. Eccles. col. 2. uideatur idem tenere, tamen ipse sibi contrarius, contrarium tenuit in l. ordo, 2. col. nu. 4. C. de execut. rei iudic. & in cons. 184. Ad intelligentiam quæsitorum, 2. uol. ubi dicit, quod secūdum communem opinionem Doctor. est necessaria. Hoc idem tenet Roman. d. consil. 321. Fab. d. col. 27. Afflict. dicta decisione, 249. ad finem, & decisione. 393. nu. 9. Socin. con. 15. in fine, 2. col. in 1. uol. Corn. cons. 29. 4. uol. 2. col. Neguf. tract. de Pignor. 6. parte, 1. membro, in fine. Bertrand. cons. 60. 2. col. 3. parte priorū, & Paris. dictis consilijs 98. 99. & 100. Et hoc pertinet etiam ad officium Iudicis, qui debet occurrere damno inferendo pupillis, & considerare, qđ magis eis expedit, ut dicit Corne. d. cons. 29. col. 2. ad finem, ubi tamen dicit, hanc subhastationem non semper esse utilem pupillo & minori, quia non semper expedit eis expectare licitationem, & ità licèt uiderim ferè infinitas minorum fieri uenditiones, tamen nunquam uidi seruari in loco aliquo in huiusmodi instrumentis, quod exhiberetur, & tamen de iure debet adhiberi, & periculosum est non adhibere, ut ex supra dictis patet: sed in modo apponendi, seu describendi hanc subhastationem solemnitatem, reperio aliqualem inter Doctores contrarietatem: nam Afflictus dicta decisione, & Paris. dictis consilijs, tenent huiusmodi solemnitatem post interpositum decretum interuenire debere. Specul. uerò & alij, eam ut necessariam ponentes, suprà in tertia opinione eam ponunt ante decretum, & hoc magis consonat: quia Iudex non interponit decretum nisi causa cognita, & omnibus discussis & examinatis; Sed pro conciliatione ipsorum intelligas, quod Afflict. & Paris. intelligunt de decreto permissiuo, quo Iudex permittit uenditionem fieri, ut dicto §. non passim, ubi declarat Bald. qui dicit, quod post illud non est iure cautum, quòd interueniat aliud decretum confirmatorium, ut ibi per eum. Speculator uerò & alij, loquuntur inspecta communi practica, per quam decretum apponitur in fine instrumenti,

& sic

& sic post venditionem, quod est omnium confirmatorium, ut per Bart. in l. fi. in finem, C. de præd. Decur. lib. 10. Sed quãdo, & quoties debeat decretum interuenire, & in qua parte instrumenti debeat apponi, infrà dicemus suo loco. Formam aut subhastationum ponit Fab. 26. col. vers. de forma autem subhastationis, d. quæst. 5. vbi plenè in hac materia loquitur.

Et in tantum debet præcedere huiusmodi cognitio causę, antequam ad decretum deue
8 niatur, & ad † alienationẽ cõcedendam, ut necessarium sit fieri scripturã separatã de huiusmodi cognitione, ut uidetur uoluisse Spec. in tit. de procur. §. 1. vers. quid ergo si constitueris, & expressè tradit Paul. de Cast. cons. 91. Super eo quod quæritur, secundum antiquã, aliàs 39. secundum nouam impressionem, quem sequutus est Alex. cons. 16. Viso instrumento, 2. col. 4. vol. & Ias. in d. l. sciendum, 3. col. & in l. nec quicquam, §. vbi decretum, col. antepenult. ff. de offic. Procons. & leg. & Paris. consilijs prædictis 98. num. 9. & qq. nu. 9. & 100. nu. 6. in 1. vol. & Ferrar. dicit cõmunem, in Cautela sua vltima, quod tñ tñ numquam vidi seruari de consuetudine, licèt cautius esset, seruare, ad oẽ dubium euitandum.

Sed si causæ cognitio & probatio nõ interueniat, uenditio nõ ualet, & decretum super
9 ea † interpositum nullius est momenti, ut probatur in d. l. lex quæ tutores, post princ. C. de admin. tut. & l. minorum, & l. fin. C. de præd. min. tradit latè Paris. dictis 4. consilijs suprà allegatis, Cor. cõs. 98. Littera D. 1. uol. Dec. d. cons. 556. & cons. 403. n. 19. & Marsil. l. qui cedem, nu. 30. ff. ad l. Cor. de sicar. Debet etenim cõstare causam propositam esse uerã, & in ueritate subesse, quia si reperiretur esse falsam, decretum annullaretur, ut per Corn. d. cõs. 98. Littera M. & 99. littera C. in 4. uol. et latè Dec. cons. 403. nu. 20. Paris. cons. 89. nu. 59. in 1. & d. cons. 100. nu. 35. etiam in 1. uol. Ruin. cons. 63. nu. 11. in 1. uol. & idem erit, si pro parte causa erit falsa, & pro parte uera, quia non propterea sustinebitur decretum, & contractus, ut per Affict. decis. 218. Petita, & Paris. d. cons. 98. nu. 16. & d. cons. 85. nume. 43. in 3. vol. & latè Alciat. 3. reg. præsumptio. 10. in fine, & nedum non debet exprimi causa falsa, quo casu decretum surreptitiè censetur impetratum, sed etiam debet exprimi veritas, qua expressa, Iudex non interponeret decretum, ut si non sit expressum extare mobilia, vel similia, tunc etiam tale decretũ tamquam obreptitium, non valet, ut tradit Corn. cons. 185. col. 2. 4. vol. & Dec. consil. 479. nu. 7. & paria sunt, quoad inualidãdum contractum & decretum super eo interpositum, falsam causam fuisse expressam, & nullam expressam fuisse, ut tradit Alexan. cons. 207. num. 7. vol. 7.

Secundo necessaria est in venditione rerũ minorũ, tutoris uel curatoris auctoritas, pro-
10 ut exigit † minoris ætas, l. 2. & 3. C. de auctor præst. Instit. eod. tit. in princ. & tenent omnes in locis supra allegatis, & debet talis tutor qui auctoritatem interponere debet, fecisse inuentarium, quia aliàs non posset administrare, l. fina. C. arbit. tut. not. Bart. in l. tutor qui repertorium, ff. de admin. tut. nec posset auctorare pupillo vendenti, ut cõcludit Specul. in tit. de tut. §. generaliter, vers. quid si pupillus, & Bald. in add. ad eum, col. fin. Ruin. d. cons. 63. nu. 12. & Corn. cons. 207. 2. col. 3. vol. & tutela, uel cura debet constare, ut per Afflict. dicta decisione 249. uers. 6. & si interueniat auctoritas duorum tutorum, quorum alter sit falsus, alter uerus, & legitimus ualet nihilominus contractus, l. 1. in princ. ubi Bar. post glos. ff. quod falso tut. aut. sufficit namque unius auctoritas, si plures sint tutores, l. fin. C. de auct. præst. modo omnibus administratio concessa sit, quia aliàs secùs esset, l. & si pluribus, ff. eod. & non potest tutor cogi ad interponendum auctoritatem in contractu minoris, l. si tutor, ff. de auct. tuto. nisi certum sit, quòd ea non interposita, pupillus damnificaretur, ut per Bar. ibi, & Bal. in l. sub prætextu, C. de hæred. action.

Tertio, necessarium est decretũ iudicis, l. 1. in princ. & d. l. magis puto, §. non passim, de
11 reb. cor. & l. † si quidem, C. de prę̃d. minor. & tenent oẽs Doct. suprà allegati, nullo discrepante, est autem decretum, quantũ ad propositum nostrum attinet, nam pluribus modis in iure accipitur, ut Bal. & Ias. latè prosequũtur in l. nec quicquam, §. ubi decretum, ff. de offic. Procons. & leg. & Alber. suo Dictionario, uerbo, decretum, sententia qua Iudex cõ tractum futurum iustũ, fore decernit, auctoritatem suam interponendo, ut dicunt gl. uer. tractatus, Hosti. Innoc. & Ioan. Andr. in c. 1. de reb. Eccles. nõ alien. & Alber. in dicto Dictionario suo, uerbo decretũ, uel aliter est cõsiderata, seu deliberata prouisio iudicis, quasi decretum cum deliberatione, uerbum certũ, ut post Iac. de Aret. tract. Bart. in d. l. nec quicquam, §. ubi decretum, 1. Lectura, pen. col. & sequitur ibi Ias. in prin. alios allegans, & Cagnol. in l. omnia, quęcumque, num. 2. de reg. iur. quo loco non admittit paradoxa Alciat. 103. lib. 2. paradox. declarantis, dictum §. ubi decretum, & dicitur etiam aliquando auctoritas, l. 1. C. de præd. minor. l. 1. C. quando decreto opus non est, & l. 2. C. si propter publ. pensit. Innoc. & alij, in d. cap. primo, &

Alber.d.verbo decretum,& Doctor.promiscuè vtuntur his duobus vocabulis decreto, & auctoritate, Bald. tamen in cons. 105. Factum tale est, 3.col. num.3.versi.ego dixi,3. uolu. dixit decretum à creando dictum esse, idest à noui iuris, vel noui status creatione, sed auctoritas ad confirmandum, non ad creandum de nouo adhibetur,& debet interuenire decretum,etiam quod minor veniam' ætatis imperauerit, l.2.& 3.C.de his qui uẽ. ætat.impetrau. Fab. d.tract.in fine,3.quæst. & Ias. d.l. 2. ff. de offic. eius cui mandata est iurisdictio.

Sed quoties debeat interuenire, & quando,& in qua parte instrumenti debeat descri
12 bi, Doct.†videntur diuersimodè loqui, & iura videntur aliqualiter inter se pugnantia:nã quòd bis debeat interuenire, videtur probari,primo,quia requiritur decretum præcedẽs venditionem, quod est decretum permissorium,seu permittens venditionem, d.§.non passim, & §.quod si æs, ibi sequen. & l.si pupillorum,§.si prætor, & l.quamuis, & d.l.2. ibi,auctoritate iudicis præcedente,C.si propter pub.pensit. Secundo, requiritur decretum confirmatorium, quod debet ultimam, & conclusiuam partem tenere,l.fin.C.arbitr. tut.l.fin. C.de magistr. quæ not. glos. in l.1. verbo,decretum, C.de tut.& cur.Illust.pers. & probatur in l.non aliter, ibi, subscribendum,& hoc expresse not.Bald.in §.fi.l.præcedentis. similiter, quod ante & post actum interuenire possit, uidentur tenere Bald. & Ias.in d.§.vbi decretũ, 2.col.Bal.uerò,& alij qđ debeat interuenire in actu,ut infra dicet̃.

Et idem quo ad tertium in qua parte instrumenti sit describendum controuertunt Doct. per iura prædic.nam quod debeat poni in princ.tenent glos. & Canon. d.ca.1.& Abb.d.verbo decretum,& Bal.d.§.non passim,post Nic.de Matar.ubi dicit,quòd decreti interpositio est futuræ uenditionis permissio, & directo ordine debet præcedere; hoc idem, uidetur tenere in l.cum ipse, 2.col.C. de contrahend. empt. ubi dicit, iustum esse, quod habeat aliquod interuallum, in quo possit iudex deliberare quid decernat; & idẽ tenet in l.fin.§. sin autem æs, C.de bon.quæ lib.per text.secundum eum meliorem qui reperiatur in iure,in d.l.2.& hoc idem uidetur tenere glos. in l. ait Prætor, §. permittitur, uerbo, auditurum non esse, ad finem, ff. de min. & latè sequitur Alexander consilio 80. Viso themate, col.3. lib.5.sed quod imò debeat apponi in fine, uidet̃ tenere Spec. in d. §.nunc dicendum, col.3.ubi ponit ipsum in fine instrumenti cuius formam describit, & idem, quod in fine debeat poni, tenet Bald. in dicta l.non aliter, aliàs per dicta l.non aliter,in §. finali l.præcedent. de adopt. ubi dicit, quòd omnibus peractis debet interuenire decretum,& quod optimè apponuntur in fine instrumentorum illa uerba, omnibus, & singulis sic peractis, Dominus Iudex suã interposuit auctoritatem,& decretum,quod istis uerbis utuntur notarij, & dicit, quod si primo interponeretur decretum, uideretur interpositum sine causæ cognitione, & sic non ualeret; & ipsum sequutus fuit simpliciter Aretinus,in l.secunda §. prius,tertia col. circa medium. ff.de vulgar. & pupillar. hoc etiam quod in fine ponatur, tenet Bartolus in l.curiales, in fine, C.de præd. Decur. Vbi dicit, quod illa lex facit quòd congruè ponantur hæc verba in decreto, dictus Iudex dictam sententiam confirmauit,& suam auctoritatem interposuit, sequitur Corset. in not. suis, uerb. minor, secundo uerb. in fine primæ addit. Pro concordia harum contrarietatum teneas,quod non exigitur de necessitate, quòd bis interponatur decretum, sed tantum semel, ut dicit Baldus dicto §. non passim,licèt esset bona Cautela, si hoc fieret, secundum eum ibi, de quo infrà dicetur. Et quod verum est,quod potest interponi ante, & post actum, seu præcedere, & subsequi, scilicet incontinenti, parum ante,uel parum post, ut in contractu, & actu uideatur inesse,l.lecta, vers.dicebam,ff.si cert.petat.& tradit Corset.dicto not.in secunda addit.prout etiam dictum fuit de auctoritate supra,in uerbo,agensque ipse Federicus, & Socin. aliàs allegato consilio 15.tertia col.in primo uol. Nec refert qua parte describatur in instrumẽto, dummodò ad omnia referatur, ut Bal. etiam mediam hanc tenens opinionem tradit in dicta l.prima, col.pen. C.qui admi. idẽ tenet ipsemet Baldus in cap.cum consuetudinis,num.5.de consuetud.ubi dicit, non referre si dicta uerba quæ ponunt tabelliones in instrumentis, Quibus omnibus,& singulis, sic peractis, talis Iudex suam interposuit auctoritatem & decretum,apponantur in fine, quia satis dicitur in principio quod fit in medio,uel in fine,quia totum est unum structũ; sine contractus,l.penult.C.de institut.& substitut.capitulo secundo requiris,de appellat; secùs autem esset, si ex interuallo, uel in alio instrumento apponeretur;hoc idem tenet ipsemet Baldus melius etiam declarans, in capitulo 2.de feudo sine culpa non amittendo, ubi dicit, quod causa iam cognita, põt interponi ante,& post,quia Prętor permittere potest futurã uenditionẽ,& retro factã roborare per decretum, & consultius est, totum facere eodem contextu; Sed qđ ualeat decretũ

etiam ex post facto interueneris, eodem consensu partium durante, tenet idem Baldus, in l. quæcumque, 2. col. C. de bonis quæ liberis, quod tamen sanè est intelligẽdum quod omnia concurrant necessaria ad actum, & quod ex tunc sumat uires, aliàs contrariaretur his quæ tenent omnes indistinctè, quod debeant interponi in actu. Et quod sufficiat etiam apponi in ipso actu, nec referat qua parte, tenet etiam Bart. licèt loquens in decreto alio casu interponendo, in l. legitimos, 2. col. num. 7. ff. de legit. tutor. quod & idem tenet Bald. in l. fina. C. de magistr. & hoc idem tenent Aretinus, & latius Ias. in §. iussum, l. si quis mihi bona, de acquir. hæredit. col. penult. & Ias. in d. l. 2. §. prius, 3. col. de vulg. & pupil. & Campeg. in tractatu de dote quinta parte quæstio. 86.

Ego tamen animaduertẽdum puto, quod omnes Leges quæ loquuntur in decreto, in fine actus seu ad confirmationem actus apponendo, non loquuntur in hoc decreto venditionis minorum, sed in alijs decretis, ut in eis patet, & propterea putarem, quod esset cautius apponere in principio instrumenti, seu actus, ex quo in his terminis leges exigunt quòd interueniat ante actum, seu venditionem faciendam: notarij tamen Ferrarienses, ponunt decretum in duobus locis, in principio scilicet & in fine, ut in forma præsentis instrumenti, quod puto cautius esse, ad euadendum opiniones de quibus supra, sed consultius sentio, in causa magni ponderis maximè, quod duo instrumenta conficiantur, seu duæ publicæ scripturæ, iuxta ea quę dicta fuere supra, in primo requisito causæ, ubi allegaui plures tenentes hanc opinionem, quod necessario duæ scripturæ exigantur, in quarum prima appareat, quod tutor, vel curator proponat necessitatem vendendi, & causam vrgentem, iuxta ea quæ de causa suprà dicta fuere, & permissionem iudicis, & commissionem subhastationum, in secũdo uerò, narratio omnium gestorum in prima, & quod factæ fuerunt subhastationes, & nullus plus obtulit quam emptor soluere sit paratus, & contineat venditionem quam facit pupillus, vel adultus cum auctoritate tutoris, uel Curatoris, & iudicis decretum, &ità hoc modo euitarentur omnes Doctorum opiniones, & tutus esset emptor, ne annullaretur venditio.

Quod autem subscriptio iudicis sit necessaria in contractu huiusmodi, ut Fab. censuit dicta quæstio. quinta, col. vigesimaseptima, per text. in l. secunda, C. de assessor. non reperio iure cautum, nec ille text. intelligitur de subscriptione, sed de consensu, seu assensu iudicis, verbum enim illud subscribere, idem est quod assentiri, uel consentire, & tantundem importat, ut probatur in l. non aliter, & ibi glos. expressè, ff. de adopt. licèt alio in loco scilicèt, in l. fin. de priuat. delict. de subscriptione propriè intelligatur, de quo ibi latè disserit Budeus.

Sed si creditor pupilli, vel minoris non sit præsens venditioni, ut sibi soluatur creditum suum, curare debet Iudex, ut precium rei vẽditæ accedat in eam causam, cuius occasione venditionem permisit, & propterea uiatorem, seu nuncium mittere debet, qui uadat cum tutore, uel curatore ad uidendum crediti tori creditum persolui, & referat omnia iudici, ut est text. in d. l. magis puto, §. ne tamẽ, & tradit Azo, d. titu. de prædi. minor. 2. col. nam si precium in eam causam propter quã venditio processit non conuertatur, nulla efficitur, & inualida venditio, ut Corn. respondit cons. allegato 207. 1. col. 3. vol. Et propterea melius esset, si creditor esset præsens uenditioni, & ab emptore precium reciperet, quod necessarium putauit Specul. d. §. nunc dicendum, 2. columna.

Et est sciendum, quod solemnitates de quibus suprà, non solum in contractibus vendi-
13 tionis minorum †rerum immobilium necessariò interuenire debent, sed etiam in quocũque alio contractu, per quem dominium rerum ipsarum transferreretur, ut in transactione, permutatione, et donatione, loquitur tex. in l. non solum, C. de præd. minor. Et quod transactio per quam deuenitur ad rei immobilis dominij translationem, non ualeat solẽnitatibus nõ seruatis, tenent Bart. & alij, post gl. in l. 1. C. si aduers. transact. Bal. & alij, in l. Pręses, C. de transact. ubi Bal. 2. col. loquitur in distractu. Ias. in l. 2. ff. de offi. eius cui mãd. est iurisd. Corn. cons. 252. 5. col. 3. uol. & Paris. cons. præallegato 85. nu. 34. in 3. & Ruin. cons. 129. nu. 3. 5. uol. & idem est in compromisso, quod fieri non potest sine dictarum solemnitatum obseruatione, ut uidetur tenere Bal. in d. l. Præses, col. ult. & Socin. cons. 52. n. 24. uol. Ias. d. l. 2. 1. col. & Ruin. d. con. 129. nu. 2. & idem est, si quasi dominium tñ transferat minor, ut quia habet Publicianã, ut per Ias. d. l. 2. 1. col. & idem est, si utile tñ dominium alienet, ut quia rem ad liuellum uel in emphyteusim concedat, Bald. aliàs allegato cons. 184. Ad intelligẽtiã, 2. uol. Paris. d. cõs. 85. nu. 35. ubi allegat alios, & Ruin. cons. 63. num. 11. in 1. uol. uel si minor rem quam habet ab alio in emphyteusim, alienaret, l. etiã vectigale, C. de præd. minor. Bald. in consil. 258. Quantum ad primum, 5. uol. & Fab. d. quæst. 5. col. 28. Non valet etiam obligatio

rei minoris, sine dictis solemnitatibus, l. 1. §.
1. ff. de rebus cor. l. si ad resoluendam, C. de
præd. minor Ias. d. l. 2. col. 1. Dec. consil. 479.
num. 4. & Paris. d. cons. 85. nu. 13. nec potest
cedi actio ad rem immobilem competens,
quia de ea iudicatur sicut de re ipsa. Alexan.
cons. 53. Visis, & consideratis, 2. col. 3. uol. a-
liàs 125. in primo, nu. 4. & Abb. in c. nonnul
li, num. 9. loquens in cessione Ecclesiæ, de re-
bus Eccles. non alien. secùs si ad rem mobi-
lem, quia etiã solus tutor hoc facere potest,
Tholos. decis. 403. & ibi in addit. sequitur Ti
raquel. in tractatu de retractu, tit. 1. in fine,
num. 22. & in §. 1. glos. 7. nu. 2. eod. titu. nam
vbi est prohibita venditio, omne id censetur
prohibitum, per quod ad illam deuenitur.
Bald. cons. 218. Præsupposito, nu. 2. 1. uol. &
Dec. d. nu. 4.

Si quis igitur solemnitatibus non seruatis
rem minoris emerit, malæ fidei efficietur pos
14 sessor, & †rem cum fructibus perceptis resti-
tuere tenebitur. Socin. latè, cons. 22. col. fi. 1.
volu. Imola, loquens de rei vendicatione, in
consil. allegato 73. col. penult. Paris. d. cons.
98. num. 24. & cons. 100. num. 20. & de recu-
peratione rei cum fructibus tradit Dec. dicto
cons. 403. num. 19. & cons. 556. num. 6. nec e-
nim ex tali venditione, vel alienatione trans-
fertur dominium, & propterea vendicatio-
ni locus est. Corn. d. cons. 98. col. fin. lib. 1. &
idem tenet in cons. 207. 2. col. lib. 3. vbi for-
tius voluit hoc procedere, etiam præscriptio-
ne triginta annorum non obstante, etiam
quod nulla minoris adesset læsio. Paris. con-
sil. 97. num. 34. in primo, & d. cons. 98. num.
23. & 24. & etiam stante statuto prohibente
propter læsionem restitutionem in integrum
peti, tunc enim nullitas non censetur prohi-
bita. Paris. d. cons. 100. nume. 11. & sequent.
Sed & extante læsione etiam nullitas inten-
tari potest: nec recurrendum est ad extraor-
dinarium remedium. Ferrar. in pract. in for-
ma libi super restit. in integr. in glos. vendi-
dit, & Paris. d. nume. 23. & 24. sed si interue-
niant solemnitates, licèt minus rectè, ut quia
decretum ex falsa causa esset interpositum,
tunc respectu fructuum decisio non proce-
deret de plano, quia licèt tale decretum sit
nullum, præbet tamen iustum colorem te-
nendi, ut dicit Anton. de Butr. in cap. diuer-
sis fallacijs, de cleric. coniug. & referendo se-
quitur Alexander consil. 160. numero quar-
to 7. volum. Nam etiam opin. unius Doctor.
vel duorum, tenentium pro validitate con-
tractus, excusat à fructibus, ut in simili fuisse
iudicatum in Consilio Neapolitano refert
Afflict. aliàs allegata decisione 87. in fine.

Sunt tamen aliqui casus, quibus non exigi-
tur decretum iudicis, uel alia solemnitas in
15 contractu minoris, †quorum quinque ponit
Fab. d. q. 5. col. 27. & 1. in casu dotis de quo
videnda sunt & quæ latè supra scripsi; in ca-
pitulo præcedenti quæstio. 12. ubi retuli opi-
niones Doctorum quæ reddunt decisionem
dubiam. Secundo quando res auctoritate iu-
dicis fuit pignorata, quia creditor sine decre-
to eam potest alienare, ex quo semel inter-
uenit, licèt secundum eum, tutius sit adhi-
bere.

Tertio, in alienatione quæ propter negli-
gentiam à iure inducitur ut in præscriptione.
Quarto, quando pater bona filij minoris ad-
uentitia in casu à iure permisso alienar, quod
etiam tenet Crót. in Repet. l. frater à fratre,
num. 30. de condict. indeb. ubi dicit esse com
munem Doctorum Conclusionem. s. quãdo
concurrit uoluntas defuncti, ut quia pater uẽ
di iussit rem in testamento, quod etiam tenet
Ias. in d. l. 2. nu. 5. vbi alios quinque casus po-
nit, scilicet quando minor specie reciproci fi-
deicommissi remittit. Secũdo quando tutor,
vel curator litigat, & opus est cautione iudi-
ciaria, quia tunc potest obligare bona mino-
ris. Tertio, stante in contrarium consuetudi-
ne, quod non debeat adhiberi. Quarto, quan
do fieret propter bene merita. Quinto, quan-
do prædium nedũ est infructuosum sed plus
damni, quàm lucri affert: quod vltimũ repro
batum fuit vt dicit Afflic. in aliàs allegata de
cis. 77. & non exigatur etiam decretum quan
do alienatio fit ex causa necessaria, ut quãdo
exequutores testamenti alienant pro satisfa-
ciendis legatis, nam tunc etiam non seruata
solemnitate statutaria, venditio procedit, ut
tenet Alexan. cons. 215. 6. vol. Minor tamen,
licèt non possit expressè sine decreto bona
obligare, obligantur tamẽ tacitè ex recep tio
ne dotis habitæ per eum, & receptæ sine de-
creto, licèt Bar. in l. si constante, in princ. in 4.
quæst. 3. partis solut. matr. & nonnulli alij te-
nuerint contrarium: quia aduersus eos est cõ
munis opinio, vt per Bal. in l. fin. C. de legit.
tutel. & per eundem, in d. l. si constante, ubi
communiter alij sequuntur, & ibi etiam se-
quitur Crot. in Repe. ad fin. 1. lectura. & Ne
gus. tract. de pigno. & hypotheca, 2. parte, 4.
membro, num. 78. potest etiam minor solem
nitatibus prædictis non seruatis sibi præiudi
care in iure quærendo, & ius ipsum cædere,
vel renunciare eidem, ut Rube. plura addu-
cens tradit consi. 12. num. 7. & Crauet. alios
plures allegans, in consilio 114. col. finali. in
quo ultimo cõtrarium uidetur tenere Ruin.
consilio 101. nume. quarto, uol. 5. ubi dicit,
quod minor etiam cum tutoris auctoritate si
ne decreto iudicis hæreditatem non potest
repu-

repudiare, sed possunt saluari opiniones vt
ius quærendum remitti, uèl cedi possit sine
solemnitatibus, modo sit tãtum in spe, & ità
procedit prima opinio quæ in effectu est illa
quam tenet Ias. in d.l.2. prima limitatione se
cùs verò, si sit in re, ut quia iam delata est hæ
reditas, & ità loquitur Ruin. quod probatur
in l. pupillorum, C. de repud. hæred. ubi Bal-
dus declarat, quod pupillus negligendo vel
omittendo, potest repudiare, non autem
committendo.

Quid si non fuit seruata forma suprà tradi
ta, sed tantum fuit facta venditio, & causa ex
pressa legitima, tutorisque uel curatoris inter
ueniente auctoritate decretum fuit interpo-
situm uno, & eodem tempore, prout com-
muniter fit quotidie? dicendum est etiam in-
strumentum valere propter decreti interpo-
sitionem, cuius quidem decreti adhibitio, ha
bet præsumptionem pro se, in tantum, quod
ex iusta & legitima causa interpositum cen-
setur, & omnes solemnitates præsumuntur
interuenisse, & propterea statur uenditio-
16 ni, nisi † ostendatur iudicem fuisse falsis alle-
gationibus circumuentum, ut probatur in l.
ab ea parte, 2. responso, ff. de probat. & in l.
manumissio per lictores, ff. de manum. vin-
dic. & tradit Specul. in d. §. nunc dicendum,
col. 3. Fab. d. 5. quæst. col. 29. Imola cons. 98.
3. col. & est communis opinio Doctorum,
ut per Alex. in l. sciendum, ff. de verb. obli-
gat. num. 26. Socin. cons. 15. col. 9. cons. 115.
2. col. 1. uol. & consil. 57. num. 26. 4. uolum.
Butr. & Aret. nu. 73. Felin. nu. 37. uers. septi-
ma conclusio & Dec. num. 42. in c. quoniam
contra, de probat. Paris. in cons. 33. num. 27.
1. uol. & Ruin. cons. 189. num. 11. 1. uol. & la
tè Alciat. tract. præsumpt. 3. Reg. præsumpt.
10. in principio & per ipsum decretum ces-
sat præsumptio doli, uel culpæ, seu fraudis.
Fab. d. col. 29. Ias. in usibus feudorum, in tit.
qui feuda dare poss. col. 3. Dec. d. num. 42. &
Marsil. Singul. 438. Lex multum. & Paris.
consil. 96. num. 39. 1. uol. Vnde uolens con-
trarium directe, tenetur probare, l. si quidem
C. de præd. min. latè Socin. dictis consilijs
115. & 57. Et præsumitur contractus factus
vtiliter pro minore, propter decreti interpo-
sitionem. Bald. loquens in contractu Eccle-
siæ, in c. 1. 2. col. ubi etiam Ias. in 3. qui feuda
dare poss. & in c. sicut, numero 6. de re iudic.
Alex. consil. 79. Circa primum 4. col. primo
vol. Dec. d. num. 42. & Ruin. cons. 63. nume.
2. uol.

Supradicta tamen præsumptio nõ est pro
pria sed multas patitur arctationes: quinque
17 enim modis limitatur, † & quidã notab. per
Alciat. d. tract. præsumpt. Reg. 3. præsumpt.
10. & primo, ut procedat, quando in instru-
mento specificè solemnitates huiusmodi e-
nunciatæ fuerint, tunc enim præsumuntur in
teruenisse secùs si non sint enunciatæ ità no-
tab. tradit glossa omni ordine, in l prima, C.
de fide instrument. & iure hastæ fisc. libro de-
cimo, quam ad hoc not. Baldus in l. prima in
princ. ff. de reb. eor. & in l. ex his, 2. col. C. de
test. milit. Ang. in l. Imperatores, ff. de priuil.
credit. & alij quos allegat Alciat. d. præsum-
ptio. 10. num. 2. & ultra eos hoc etiam tenet
Fab. d. tract. quæst. 5. col. 29. Aretin. d. c. quo-
niam contra, nu. 73. & ibi Dec. num. 42. Bal.
aliàs allegato cons. 184. uol. 2. Paris. cons. prę
allegato 98. nu. 12. & cons. 100. nu. 17. in 1.
& cons. 85. numer. 39. in 3. & Ruin. cons. 63.
num. 17. in 1. & allegato cons. 189. nu. 11. u-
bi dicit, rem tunc esse extra omnem difficul-
tatem, cum exprimantur solemnitates, & e-
nuntiantur in instrumento, & hæc est com-
munis opinio, ut dicit Alciat. dicta præsum-
ptione, numer. 7. in fine, & Crot. in Repet. l.
sciendum, nume. 15. de verb. signific. licèt ibi
Crot. ipse & Paul. de Cast. per eum ibi alle-
gatus, & Alexander cons. 179. nu. 5. in 7. &
Corn. cons. 98. aliàs allegato, littera H. lib. 1.
teneant etiam hoc casu non sufficere enun-
ciationem, cum solemnitates ipsę illo tempo
re confecti instrumenti interuenire non po-
tuerint, quorum opinionem alij relati per Al
ciat. d. pręsumpt. nu. 5. sequuti sunt. & Dec. d.
cons. 479. num. 6. & quam opinionem in pun
cto iuris defendit ibi Alciatus, tamen postea
fœdere distinctionis opiniones conciliat, ut
ibi per eum.

Secundo limitatur dicta præsumptio ꝓce
dere, nisi appareat ꝓcipitanter decretũ fuisse
interpositũ, puta, quia eodẽ tpe in alienatio-
ne rei minoris interuenit decretũ iudicis, &
datio curatoris, ità in terminis Anch. consil.
83. Visis diligenter actis, qđ & etiã in simili
tradit. in cons. 36. Visa quadam petitione, 1.
col. sequitur Alex. con. 218. Visis verbis, col.
pen. 2. uol. duplicato cons. 45. vol. 6. sequitur
etiam Ias. in d. l. 2. col. 2. ff. de offic. eius & in
l. 2. col. 4. C. de eden. Mars. in l. statu liber, nu
me. 13. de quæst. & in §. nunc uidendum, nu.
33. in pract. crimin. Dec. cons. 403. nu. 19. &
cons. 479. nu. 7. Paris. d. consilijs 98. nu. 18.
& 20. 99. nu. 10. & cõs. 89. nu. 58. in primo, &
cons. 85. nu. 46. & 49. in 3. & Ruin. cons. 107.
nu. 13. 1. uol. ubi plures alios allegant & Al-
ciat. d. præsump. nu. 8. Ex quibus patet, quod
ab hac limitatione non esset in iudicando.
vel consulendo recedendum, licèt contrariũ
tenuerit Imola, cons. 98. pen. col.

Tertio limitatur non procedere, quando
directũ fuit interpositũ per iudicẽ, quẽ pars

de negocio plenè non edocuit, & propterea consuluit Bald. non valere decretum interpositum super insinuatione donationis, si nõ sit expressum quid, & quantum donetur, ut in consil. 375. Certum est, 2. col. 3. vol. & sequitur Alciat. d. præsumpt. 10. num. 9. Facit, quia ut suprà dictum est, iudici debet exprimi veritas, aliàs decretum tamquam obreptitium non valet. Corn. consilio. 185. col. 2. in 4. uolum. & paria sunt, falsam causam, vel nullam fuisse expressam. Alexand. consil. aliàs allegato 207. numero 7. volum. 7. & per iudicem decretum huiusmodi reuocari potest, l. quamuis, cum gloss. ff. de rebus cor. & tradit Marsil. Singul. 320. Sæpè contingit, de quo per Bart. & alios, in l. quod iussit, ff. de re iudicata.

Quarto limita, non procedere in decreto interposito per minorem magistratum, ut in Municipali magistratu & in Pedaneis iudicibus exemplificat Bald. in l. tutores, ff. de confir. tut. & sequitur Ias. in d. titu. qui feuda dare poss. 3. col. in fine, & Mars. d. Sing. 438. quod ego puto procedere in magistratu municipis idiota, & ignaro, non autem in iuris perito, nam etiam in municipijs Legum Doctores magistratus gerunt, ità sentit Aret. in consil. 69. Viso puncto, 2. col. & declarat notab. Alciat. d. præsumpt. 10. num. 10. & ità etiam intelligit dictum Baldi Paris. d. consil. 98. num. 21.

Quinto limita, non procedere quando uitium uisibile, seu error manifestus esset in decreto, secundum Bald. qui tamen loquitur in secundo decreto, in l. 2. vlt. quęst. ff. si ex nox. caus. agat. & Alciat. dicta præsumpt. nu. 11. qui loquitur in terminis nostris, nã esset nullum, si in eo esset expressa falsa causa, vel partim uera, & partim falsa, uel causa non sufficiens, tunc enim pro decreto non præsumitur, ut per eum ibi, de quibus suprà dictũ fuit in primo requisito causæ, ad finem, & idem procedit, si decretum ad aliud, puta ad supplicationem aliquam habeat relationem, tunc enim nihil operatur, nisi quatenus in ea fit mentio, & continetur. Paris. d. cons. 100. nume. 21. in primo volumine.

Sexto limitatur, non procedere, quando in contrarium probatur de veritate, ut quia
18 probatur non † interuenisse solemnitates, quælibet enim præsumptio recipit in contrarium probationem, imò tollitur ex fortiori præsumptione, l. diuus, de in integr. restit. c. litteras, de præsumpt. & not. in c. afferte, eod. & in terminis nostris tradunt Aret. & Felin. in d. c. quoniam cõtra, & dicitur constare de veritate, scilicet non interuenisse solemnitates, si instrumentum actorum exhibeatur, in quibus aliqua sunt descripta, & aliqua non, secundum Imolam, consil. 110. In causa quę vertitur, 2. col. & Pau. de Castro, in cons. 50. In causa quę vertitur, 3. col. vers. & si dicatur, quę consilia ad hoc propositum allegat Dec. d. cons. 479. num. 5. & cons. Paul. sequitur etiam Alex. cons. 1. pen. col. 4. uol. & Afflict. decis. Neapol. 107. num. 5. & 6. & Curt. iun. cons. 130. num. 4. Ruin. cons. 28. nume. 22. 4. uolum. & 49. numero 8. quod tamen in casu isto non uidetur procedere, in quo non exigitur necessario scripturam fieri omnium solemnitatum, secundum magis communem Doctorum sententiam, tenentium sufficere, si appareat decretum interuenisse, ut suprà, sicut exigebatur in casibus Imolæ & Pauli, in dictis consilijs, vnde statur huic præsumptioni pro decreto, etiam quod in instrumento appareat aliquas tantum, vel nullas solemnitates interuenisse, ita notab. declarat Crotus in Repet. d. l. sciendum, nume. 12. in ultima limitatione. Et hanc opinionẽ alios plures allegans tenet Dec. cons. 341. nu. 13. ubi tenet contra Paul. de Castro, in d. consil. & propterea dicendum est, hanc limitationem sibi locum uendicare, si aliter de ueritate, quam ex inspectione instrumenti, appareret, ut quia doceretur de enormi læsione minoris, secundum Paul. de Castro, consilio 174. Contra superius, 2. col. tunc enim dicitur per euidentiam facti constare de fraude, secundum Marsil. dicto Singul. 438. in fine, & Ruin. consil. 107. num. 14. in 1. uolum. uel aliter in contrarium probaretur decretum fuisse interpositum ex falsa uel iniusta causa, ut per Paris. dictis consilijs 98. numer. 18. 100. numero 19. in primo & 85. numero 4. in 3. uolum. & per Ruin. consil. 63. numero 19. in primo tali enim casu tollitur præsumptio quæ est pro decreto, & statur ueritati, quod quidem decretum numquam transit in rem iudicatam, secundum Paris. allegantem decisione Rotę. in d. consi. 85. nume. 42. de quo puncto decisio est Castr. in d. consilio per Crauet. in tract. de antiquit. tempor. 3. parte, in princ. num. 27. & sequ. & Vantium in tract. de nullit. in tit. à quo & quib. modis, nu. 12. cum pluribus seqq. Guhel. Rodoan. in tract. de rebus Eccles. non alien. in titu. de his qui consentiunt, & consensu, §. ultimo num. 29. & seqq. Rol. à Valle, cons. 99. num. 29. & seq. libro primo.

Septimo limita dictam regulam procede
19 re, quod præsumatur pro decreto, quãdo † decretum ipsum interuenit in actu, uel post actum incontinenti; prout formam ponit Specul. ut suprà, secùs verò, quando interuenit ante per modum licentiæ, seu permissionis, & ex

& ex interuallo sequatur contractus, tunc enim non præsumitur solemnitates interuenisse, ità notab. declarat Alex. in d.l. sciendum,6.col.nu.28.& sequitur Ruin.consf.86. nu.6.in 1.volumine.

Quam Statuti ciuitatis Ferrariæ sub Rubrica de contractibus minorum.

SVMMARIA.

1 In venditione rerum minoris iuris communis solemnitates sunt seruandæ etiam si id à statuto de huiusmodi contractibus loquente non esset expressum.

2 Solemnitas ad unguem est seruanda in contractibus minorum à statuto præscripta, nec sufficit per æquipollens impleri.

3 Minor habet consilium fragile, & infirmum, multorum insidijs, & captionibus expositum.

4 Statutum de contractibus mulierum, & statutum de contractibus minorum fraternizant.

GLOSSA TERTIA.

Statutum hoc Ferrariense disponit minorem aliquem contractum, vel quasi, uel distractum, aut obligationem, legitimè facere non posse, nisi prius seruatis solemnitatibus à iure communi requisitis, & propterea illæ inpri mis seruari debent, ut tradit Rom.allega-
1 to suprà consf.321.in princ.imò † etiam quod statutum hoc non exprimeret, sed aliquas solemnitates seruandas etiam in minorum cõtractibus mandaret, etiam solemnitates iure communi introductę seruari deberent, ut tradit Paul.de Castr.consf.106.Incipiendo à secundo,in princ.2.parte. Parisf.aliàs allegatis
2 consilijs 89.nu.63.& 100.nu.9.in 1.vol.† Solemnitas igitur talis statuti ad unguem est seruanda, nec sufficit in æquipollenti impleri, vt tradit Parisf.dictis consilijs 98. nu. 77. & 99. nu.25.aliàs contractus est nullus, & penitus inualidus, ut ibi per eum, num. sequenti, & tale statutum debet seruari, etiam si solus tutor contrahat, ut latè consuluit Parisf. d.consil.98.nu. 34.& sequent. & ibi, nu. 69. dicit plures alios consuluisse, & ità fuisse iudicatum, & idem tenet in consf.sequenti, nu.35.et sequentibus: Nam cum sit fauorabile, quia est introductum ne minores capientur, uel decipiantur, qui de facili propter ętatem pos
3 sunt decipi, l. 1.ff.de minor.habet † enim minor consilium fragile, & infirmum, multorum insidijs, & captionibus expositum, ut Bertr.tradit consf.337.nu.10.2.parte nouissimorum, ut patet ex procemio ipsius statuti, ex quo colligitur ratio finalis, ut in terminis tradit Bald. aliàs allegato consf.201. In prouincia, nu.1.1.vol.& tradit.Bald.& alij, in l. qui exceptionem, in princ. ff.de condict. indeb. & Aret. consilio 2. col.6.Est extendendum, ut tradit Parisf. dicto consil.98.numero 61. & sequent. & d.consil.99.num.46.& sequent. Faciunt ea quæ supra dicta fuere in capit.præcedenti, super uerbo, agens pro obseruatione, &c. in statuto de indemnitatibus
4 mulierum, cum † huiusmodi statuta fraternizent, & Doct.sæpè promiscuè de eis loquantur, & propterea quod deerit in scriptis, super hoc erit supplendum ex dictis super illo.

Cum præsentia, consensu, & auctoritate, & decreto.

SVMMARIA.

1 Decretum aliquando dicitur auctoritas.

GLOSSA QVARTA.

De præsentia, & consensu suprà dictum fuit in capitulo precedenti, in uerbo, Pręsentis, de auctoritate verò dixi in capitulo præsenti, super verbo, agensque ipse Federicus adultus; De decreto dictum fuit suprà in tertio necessario in contractu minoris, solum addendum est, quod auctoritas hic non accipi-
1 tur prout ibi, sed pro decreto, † quod quando que auctoritas dicitur, l.1.C.de pręd.minor. & l.1.C.quando decreto opus non est, ut dictum fuit super decreto, suprà.

Magnifici iuris vtriusque Doctoris domini Aloysij de Ferrellis ciuis Ferrariensis.

GLOSSA QVINTA.

Multum refert an per Iuris peritum decretum interponatur, an per ignarum & idiotam, cum primo casu pro decreto præsumatur, secundo non, ut dictum fuit suprà in Clausula, Pro obseruatione iuris communis, in ultima quæstio.quarta limitatione.

Et Iudicis communis Ferrariæ.

SVMMARIA.

1 Decretum in alienatione rerum Minoris per Iudicem competentem interponi debet.

Si minor habet domicilium in uno loco, & res de

qua

qua fiendus est contractus est in alio, Iudicis loci decretum debet adhiberi.

2 *Iudex omnis non potest decretum interponere, sed ordinarius dumtaxat.*

3 *Decreti interponendi facultas delegari nequit.*

GLOSSA SEXTA.

Decretum huiusmodi per Iudicem competentem debet interponi, d. l. magis puto, §. illud, ibi, si modo Romæ tutela agebatur, à contrario sensu, ut not. ibi Bald. sed quid si minor habet domicilium in uno loco, & in alio res sita est, cuius Iudicis decretum sit adhibendum, quòd debeat adhiberi Iudicis loci rei sitæ, probatur in l. si prædium, C. de præd. mi-
1 nor. Quod verò loci domicilij, † probatur in d. §. illud, & facit. l. in hac, C. de donat. Iac. de Aret. Cyn. Oldr. Bald. & Paul. de Castro, in l. 1. C. de contrah. empt. tenent decretum cuiuslibet sufficere, & idem tenent Bart. & Bald. ac Salic. in d. l. si prædium, & in d. §. illud, sed Doctor. in dicta l. 1. & Bald. d. §. illud, dicunt cautius esse, si adhibeatur decretum vtriusque, & ità has opin. refert Abb. capit. pastoralis, de priuil. ad finē, & idem tenet Fab. d. 5. quæst. col. 29. nu. 100. sed uide pro resolutione Octaui. Simoncel. in tract. de decret. lib. 1. tit. 1. nu. 69. & seqq.

Sed nunquid omnis Iudex interponere potest decretum, respondeo, quod non, sed tantum Ordinarius, & habens Iurisdictionē
2 ordinariam tantum, l. & si † præses, l. ob es, & quampluribus alijs legibus. C. de præd. minor. & tradit Corn. allegato Cons. 98. 2. col. 1. vol. ubi consuluit non ualere decretum interpositum per Auditorem Gubernatoris, ut
3 ibi per eum. Nec † potest delegari decreti interpositio, l. nec quicquam, §. ubi decretum, ff. de offic. procons. & leg. ubi Ias. col. fi. & l. 2. C. de assessor. & l. 2. §. 1. ubi Dec. 4. not. & Socin. in princ. ff. de offic. eius cui mand. est inrisd. Dec. & Cagnol. in l. omnia quæcumque, de reg. iur. & Alciat. d. tract. præsumpt. d. presumpt. 10. nu. 4. & ca. 3. 2. lib. Paradox. Facit in simili decreto text. in l. cum hi, §. sed nec mandare, ubi not. ff. de trans.

Existentis in domo prædicta, in camera anteriori ipsius domus.

SVMMARIA.

1 *Decretum potest etiam extrà locum iudicij in domo priuati interponi.*

2 *Iudex partibus consentientibus etiam extra locum solitum ius reddere potest.*

3 *Iudex extra territorium suum ius reddere potest si Iudex illius territorij consentiat.*

4 *Sententia diffinitiua alio in loco, quam in loco iudicij partibus consentientibus fieri potest.*

GLOSSA SEPTIMA.

Licèt decretum causę cognitionem exigat, ut infrà dicetur, tamen e-
1 tiam extra locum iudicij in domo † priuati interponi potest ex causa, ut quando propter honestatem alicuius mulieris, vel infirmitatem, seu nobilitatem alicuius personæ, iudex ad aliquem locum se confert, & ibi decretum interponit, nam ualet decreti interpositio, maximè quia est uoluntariæ iurisdictionis, ita not. Bald. & Salic. in l. generaliter, §. in omnibus, per illum text. C. de rebus cred. Sequitur Paul. de Castro, in l. pen. quam legit cum l. fin. ff. de
2 iust. & iure: Nam † Iudex partibus consentientibus, extra locum solitū ius reddere potest, ut not. Bart. & alij, in d. l. pen. & sequitur Alex. in l. fin. nu. 6. de iurisd. omn. iudic. vbi nu. 7. dicit, quod sufficit tacitus consensus partium, & sequitur ibi Socin. nu. 13. quod pro-
3 cedit, etiam si Iudex † sit extra territorium suum, modo cōsensus iudicis illius territorij concurrat, ut tradunt Docto. in d. l. fi. de quo etiam habetur per Aret. & ibi Ang. in addit. in tract. malef. uerbo, nos talis. potestas; sedēs pro tribunali. Et quod partibus consentientibus possit Iudex extra locum Iudicij ius reddere, tenet Abbas in ca. 1. & 8. nu. 14. de offic. deleg. & Marantha in tract. de ordine iudi. 3. parte, nu. 79. Et probatur in c. cum
4 episcopus, de offic. ordin. in 6. & in sententia † diffinitiua quæ possit ferri alio in loco quàm iudicij, de consensu partium, tenet Bald. in l. cum sententiam, nu. 6. C. de sent. in decreto verò interponendo per iudicem in contractu mulieris loco consanguineorum non est opus electione loci, quia in quocumque loco fieri potest. Marantha, d. tract. quartę part. 9. distinct. num. 86.

Sedentisque super quadam Cathedra lignea.

SVMMARIA.

1 *Decretum debet interponi à Iudice pro tribunali sedente.*

Intelligendo tamen in Decreto in contractibus Minorum interponendo.

GLOSSA OCTAVA.

Licèt decretum possit quolibet loco interponi, ut suprà, tamen ex quo
1 requirit causæ † cognitionem, debet interponi iudice sedente pro tribuna-

tribunali, ut tradit Spec. in tit. de fer. §. sequitur, versic. fin. & sequitur Corne. dicto consilio 98. secunda col. quod est regulare secundum Bald. in l. prima, numero 8. C. de sent. ex breuic. recit. in omnibus decretis qui tribuunt ius, & in hoc differt ab alijs actibus uoluntariæ iurisdictionis, qui coram iudice fiunt, ut est emancipatio, manumissio serui, adoptio filij, & similes, qui possunt expediri iudice etiam pro tribunali non sedente, §. serui, & ibi not. Doctor. Instit. de liber. quia non requirunt causæ cognitionem, & propterea in talibus actibus non est opus addere supradicta verba, uidelicet sedētis, &c. nec, quem locum, &c. secundum Lanfr. in Repet. Clem. Sæpè, uerbo, de plano, in fin. de verbor. signific. & idem tenet Marantha, in decreto interposito in contractu mulieris, loco proximiorum, in tracta. de ordin. iud. quarta parte, 9. distinct. numero 86. sed secus est in decreto, quod exigit causæ cognitionem, & propterea delegari non potest, l. nec quicquam, §. vbi decretum, ff. de offic. Pro consulis, & leg. quem text. declarat Alciat. libro secundo Paradox. capit. 3. contra quem tenet Cagnol. in l. omnia quæcumque, num. 2. de reg. iur. & probatur in l. 2. C. de assessor. & tradit Alcia. d. præsumpt. 10. num. 4. vbi facit differentiam inter huiusmodi decretum, & decretum quod interponitur in emancipatione, & alijs actibus prædictis, ut ibi per eum.

Quem locum, & sedem pro suis iuridicis loco, sede, & tribunali, elegit, deputauit, & esse voluit.

SVMMARIA.

1 *Iudex ex causa potest sibi eligere locum, & tribunal ad actum iudiciarium.*
Vide tamen hic.

GLOSSA NONA.

1 Potest Iudex † ex causa sibi eligere locum, & tribunal ad actum Iudiciarium faciendū, c. statuimus, de offic. deleg. in 6. nec tunc partium consensus exigitur, sed ità demum, nulla existente causa, debet saltem tacitus adesse partium consensus, ut not. in d. c. statuimus; Et quando Iudex vult actum facere in alio loco quàm Iudicij, ante actus celebrationem bonum est, quòd locum ad actum ipsum eligat, secundum Bald. in dicta l. 1. col. 2. nu. 5. C. de sent. ex breuic. recit. & ità inuenta est practica notariorum qui electionem loci factam per iudicem describunt, ut suprà.

Et sic fore, & esse interloquendo pronunciauit.

SVMMARIA.

1 *Interlocutoria dicitur omnis pronunciatio Iudicis, excepta diffinitiua.*

GLOSSA X.

Omnis uox Iudicis ad cām faciens, dicit interloquutoria, gl. interloquutionibus, in §. ad excludēdas, in Authen. de litigios. alibi dicit glos. in c. ei, qui appellat, §. diffinitiua, 2. q. 6. quod omnis pronunciatio iudicis, excepta diffinitiua, dicitur interloquutoria, quas glo.
1 referunt, & sequuntur Doct. allegati per † Felin. in Rubrica de re iud. nu. 2. Et dicitur interloquutoria electio, seu deputatio loci, quam facit Iudex ad aliquem actum faciendum, secundum Bald. in capit. fin. col. pen. de prohibita feudi alien. per Federicum.

Præsentis, consentientis, & suam auctoritatem suumque decretum omni quo potuit meliori modo præstantis, & interponentis.

SVMMARIA.

1 *Decretum à Iudice in Minoris contractu interpositum cum Clausula, Si de iure debeo, ualet.*
2 *Actus uoluntariæ Iurisdictionis, sunt uoluntaria quo ad partem, necessaria quo ad Iudicem.*

GLOSSA XI.

Sed quid si iudex decretū interposuit, cum hac Clausula, Si de iure debeo, & nō aliter, nunquid ualeat?
1 Bart. dubitauit, † & nō soluit, in l. etsi cōditionalis, ff. de auct. tuto. sed Bald. decidit in allegata l. 1. col. antepen. ver. vlterius quæro, nu. 47. C. qui admit. ualere, quia de iure debet interponi, ex quo petitur, & sic se re-
2 fert ad dispositionē iuris, quę certa est: † quia actus uoluntariæ iurisdictionis, quo ad partē, necessariæ iurisdictionis est quo ad Iudicem, & sequitur Campeg. tract. dot. 5. p. q. 85. & tradit etiam Vital. tract. Clauf. 4. col. 1. carta in Clausula, Si & inquantū de iure potest, & Felin. in c. cū cōtingat, nu. 11. de offic. deleg. & idē ualet decretū interpositū per iudicē in alienatiōe minoris, cū Clausula, Interpono, si, & quatenus de iure processit, ut licet sine decreto alienatio de iure nō procedat, tñ dēt intelligi si pręter decretū processit. ità Bar. in l. cū p. p. per illū text. ff. de leg. pręst. Bald. d. l. 1. col. pen. nu. 49. Ang. Imola, & Alex. in l. iudex, de re iudic. & Campeg. d. 5. parte, 87. q.

Supplen-

Supplentisque omnem defectum.

SVMMARIA.

1 Iudex supplere non potest omnem defectum.
2 Tutor qui etiam est propinquus pupilli non potest fungi, & tutoris, & propinqui auctoritate, si duorum necessaria esset auctoritas.

GLOSSA XII.

Sciendum est, quod nō omnem defectum iudex supplere potest, sed tantum defectum proximiorum
1 non extantiū, tunc enim † supplet, ut dictum fuit supra, in c. praecedenti, in glos. Dempta persona, sed ēt hunc non posset supplere, si ultrà iudicem exigeretur proximorū consensus ut tradit Paul. de Cast. cons. 301. Ad bene examinandum, nu. 2. 1. parte, dictū fuit supra, in Clausula Dēpta persona D. Ludouici, 2. col. non posset tñ supplere aliū defectum, puta auctoritatis tutoris non existentis, quia qñ utrumque exigitur copulatiuè, iudex non pōt supplere, ut tradit Bart. & alij, in l. si curatorem, ff. de in integr. restit. & Paul. de Cast. d. cons. nu. 2. sic etiam, si statutū exi-
2 git † auctoritatē tutoris, & consensum duorū propinquorum, tutor nō poterit auctoritatē praestare ut tutor, & cōsensū, ut propinquus, ut tradit Paris. d. cons. 98. nu. 73. Et aduertendum est, quòd hic exigitur duplex decretū, alterum de iure communi, propter alienationem immobiliū ut suprà: alterum verò ex forma dicti statuti, propter defectum proximiorum, & propterea debet fieri mētio, quòd ob utramque causam decretum interponitur, prout in fine Instir. in Clausula, Quibus omnibus, dicetur, licèt sufficiat si sit dictū quòd Iudex suppleat defectū propinquorū, & omnem alium defectum, omni meliori modo, secundum Alex. in terminis huius statuti loquentem, in cons. 80. Visis themate, 2. col. 5. vol. quod declarat Alciat. in dicta prçsumpt. 10. num. 5. procedere in alio decreto, quàm alienationis minorum, cum solemnitates debeant in eo enunciari, ut suprà dictum est.

Proximiorum tam agnatorum, quàm cognatorum ipsorum minorum.

SVMMARIA.

1 In Minoris contractu consanguineorum, coniunctorum, & amicorum praesentia tollit praesumptionem metus, doli, & culpa.
Limita tamen in casu quādo lex praesumit dolū.
2 Minor non obstante quòd in contractu praesentia consanguineorum fuerit adhibita, propter lesionem tamen poterit in integrum restitui.

GLOSSA XIII.

1 Ebent tutores, & alij uolentes cū minoribus contrahere, semper curare, ut in contractu adhibeatur praesentia consanguineorum, & propinquorum pupilli, nam illa facit prçsumi metum, dolum, uel culpam abesse, l. transactionem quç dominij, & ibi not. Doct. C. de trans. tradūt Doct. in l. Polla, C. de his quibus ut indig. Cepol. Cautela 24. Ratione Mars. latè Sing. 417. Prçsentia coniunctorū, & idem est in praesentia amicorum, ut d. l. transactionē, & trad. Paris. cons. 96. nu. 42. in prin. & latè Alciat. in d. tract. prçsumpt. reg. 1. praesumpt. 21. vbi declarat procedere, nisi in casu in quo lex praesumit dolum, quia ista
2 praesumptio tolleret illam, ut ibi per † eum. Dicta tamen praesumptio non facit, quin minor lçsus in integrum restitui debeat, etiam quod mater, & alij consanguinei praesentes iurassent contractum cedere ad utilitatem minoris, ut Corn. tradit consi. 178. littera, F. 3. vol. & sequitur Paris. consilio 89. numero 65. 1. volumine.

Ex forma dicti statuti requisitorum.

GLOSSA XIIII.

Vomodo Iudex supplere habeat, & quomodo intelligatur, & procedat dictum statutum, satis suprà in capitulo praecedenti in pluribus locis disserui, & propterea ne idem per idem repetam, me remittam ad ibi scripta.

Quibus omnibus ipsi minores, & curator, & tutrix antedicti, eosdem minores carere dixerunt, in ciuitate, & districtu Ferrariae.

SVMMARIA.

1 Instrumento statur nisi contrarium probetur.

GLOSSA XV.

1 I in instrumento hoc modo descriptum sit, stabitur † instrumento, nisi contrarium probetur, prout suprà in capitulo praecedenti super eisdem uerbis dictum fuit, & praesumitur tali casu, quod Iudex se informauerit prout exigit statutum, & inuenerit, uel quod minor non habebat propinquos, uel erant absentes, ut Alex. latè tradit in terminis huius Ferrariensis statuti, in dicto cons. 80. 2. & 3. columna.

Et prout sic veritatem esse ipse dominus iudex præcepit ex informationibus habitis vt infrà.

S V M M A R I A.

1 *Statuto exigente decretum, & auctoritatem Iudicis in contractu minoris, & quòd simul se informet de contractu, nunquid in instrumento sit ponendum, quod se informauit, an verò sufficiat dicere, quòd auctoritatem, et consensum suum interposuit.*

2 *Minor in hæreditate paterna se immiscere potest, & eam retinere sine Iudicis decreto.*

3 *Minor gerens negocia alterius minoris, an ex tali gestione obligetur, distingue, ut hic.*

4 *Minor contrahens cum communitate quæ condidit statutum, non adhibitis statutarijs solemnitatibus obligatur.*

In generali sermone loquentis persona non comprehenditur.

Minor obligatur fisco etiam non adhibitis statuti solemnitatibus.

Minor si scribat se debitorem in codice suarum rationum se non obligat.

Statutum exigens solemnitates in contractibus minorum locum sibi non vindicat minore per iuramentum asserente se maiorem.

5 *Minoris contractus sine solemnitatibus celebratus potest ratificari, & confirmari, vel tacitè, vel expressè per ipsum maiorem effectum.*

6 *Minoris contractus non ritè celebratus confirmatur, si post minorem ætatem non improbauit, sed quinquennali silentio pertransiuit.*

7 *Limitatur tamen quando dolus in contractu interuenit, tunc enim ratificatio præsumpta seu tacita nihil operatur.*

8 *Limitatur secundo ut non procedat quando contractus est simulatus.*

9 *Limitatur tertio quando contractus non per minorem sed per tutorem gestus est.*

10 *Limitatur quarto extra casus l. fin. C. si maior factus.*

11 *Limitatur quinto de iure canonico.*

GLOSSA XVI.

Tatutum prædictum Ferrariæ exigit, quod iudex se informet de cõtractu per minorem gerendo, & si viderit contractum ipsum cedere in vtilitatem minoris, debet auctoritatem, & consensum interponere: vnde hæc duo copulatiuè debent interuenire, nec sufficit alte-
1 rum, secundum Paul. de Castro, allegato † cõsil. 432. 2. col. 1. parte, & sat est, si in instrumẽto dicatur, iudicem se informasse, ut admittit Ruin. cons. 159. nu. 4. in 5. vol. & contra eundem Paul. tenet Anchar. cõsulens in eadem causa in consil. 69. suprà allegato, imò debet Iudex in decreto debere adhibuisse causę cognitionem, & quod reperit contractum in vtilitatem minoris cedere, ut per Paul. de Castro, in l. cum hi, §. si prætor, de trans. quem sequitur, & mandat notari Mars. dicens propter hoc posse aduocatũ corruere facere mille instrumenta, in l. qui cedem, nu. 30. ff. ad l. Cornel. de sicar. & in Sing. 399. Multi sunt, sed tamen Paul. de Castro ibi, uidetur concludere, quod sufficiat si dictum sit, quod causa cognita auctoritatem interposuit, per decisionẽ Spec. de qua suprà latius loquutus sũ, & idem est quod ualet contractus, si decretum sit interpositum per iudicem cum Clausula, Omni meliori modo, ut per Alex. in terminis huius statuti, in cons. 80. Visis themate, 3. col. 5. vol. quem allegat Mars. d. nu. 30. & sequitur Alciat. in allegato tract. de præsumpt. 3. reg. præsumpt. 10. nu. 5. tamen non erit inutile ad omnes scrupulos euitandos in decreto, seu auctoritate iudicis talia apponere; Et quia super simili statuto supra, in capitulo præcedenti, super statuto de indemnitatibus mulierum, plura dicta fuerunt, quę omnia etiam faciunt ad hoc, cum Doct. promiscuè de huiusmodi statutis loquantur, sat erit nonnulla ibi omissa hic addere. Ratio enim istius statuti etsi colligatur ex proœmio ipsius, Bal. aliàs allegato cons. 201. nu. 1. 1. vol. Alex. 89. nu. 2. in 7. & Dec. in 301. nu. 6. ea est, scilicet ne bona minorum facilè dissipentur, & ne ipsi à dolosis cum præcipitio corũ defraudenter; tamen si nõ fuisset addita, per statuentes eamet censeretur causam huic statuto dedisse, ut per Bart. & alios, in l. transactionem, C. de trans. cum alijs notatis in capitulo præcedenti, in prin. in Clausula, Agens pro obseruatione, quæ hic aliter non repetã, quia ibi est uidendum: statutum tamen hoc à prædicto de indemnitatibus mulierũ eo differt, quia illud exorbitat à iure communi, & ius commune restringit, hoc verò non tantum, & propterea fauorabilius, & magis extendendum erit hoc, quam illud, ut Paris. censuit, allegato cons. 98. nu. 61. & 99. nu. 51.

Sed circumscripto statuto prædicto Ferrariæ, ferè in omnibus casibus sua generalitate prouidente, quæro, numquid stante huiusmodi statuto, minor sine dicta solemnitate in hęreditate paterna se immiscere, & eam re-
2 tinere possit? & concludendum † est quod sic, ut in terminis decidit Aret. in §. sui autem hęredes, in fine, Inst. de hęred. quæ ab intest. defer. quod latè examinat Dec. & declarat in cons. 231. per tres primas columnas.
3 Quod † si stante prædicto statuto minor gerat

gerat negocia alterius minoris, an ex tali gestione obligari possit, & ad rationem reddendam teneatur? extat consiliũ notab. Ruini, in 5. vol. cons. 97. distinguentis, quod aut apparet ipsum gerentem esse in dolo, quia reliqua penes eum existentia nõ præstat, & tunc obligatur dicto statuto non obstante, aut in leui culpa, & tunc excusatur propter huiusmodi statutum sed tenetur reddere rationem gestionis, ut per eum ibi.

Sed nunquid minor contrahens cum communitate, quæ statutum huiusmodi condidit, obligetur? est in terminis decisio Alber. in 2. parte statut. quæst. 215. Sed pone, statuto decidentis quòd sic, ea ratione, quia non præsumitur quod commune uoluerit priuilegiare minorem contra se, allegat. l. si peculium. §. sicuti, ff. de pecul. leg. & quia in generali sermone non continetur persona loquentis,

4 l. inquisitio, C. de solut. † sequitur Lud. Rom. in l. si quis in graui, §. hi quoque, ff. ad Sillan. & Bald. nouel. tract. dot. quæst. 16. priuilegio 48. nu. 1. Barb. in add. ad Bald. in l. 2. C. an seruus ex suo facto post manum. tene. & quod obligetur fisco, tradit Ang. d. Nicoli, in subscriptione ad consilium Socin. 303. in 2. vol. col. 3. & Mil. Lamberteng. in trac. de cõtrac. in fi. q. 28. n. 98. & seq. Et sicut minor nõ põt obligari loquendo, ità etiam nec scribendo, ut si scribat in libro suarum rationum se debitorem, ità Alber. d. quæst. per d. §. sicuti, & §. seq. vbi allegat Iac. de Arena.

An autem minor obligetur sine dicta solemnitate si iurat in contractu, videnda sunt quæ in capitulo præcedenti in fine in 3. quæst. dicta fuere, quibus addendum est, statutum prædictum locum sibi non uendicare, si minor contrahens iurat se esse maiorem, ut latissimè examinat Paris. cons. 97. 1. vol.

Sed pone, quod minor alienauit, non interueniente decreto, uel alijs solemnitatibus de quibus supra, nunquid talis contractus aliquo modo, uel lapsu temporis confirmetur? respondeo, quòd contractus huiusmodi per minorem maiorem effectum ratificari potest expressè, & tunc casus clarus est, l. 1. & 2. C. si maior fact. rat. hab. vbi not. & etiam tacitè

5 ut† recipiendo censum, vel possidendo, & similia faciendo. Bald. cons. 184. Ad intelligẽtiam, 2. col. 2. vol. Alex. cons. 117. Viso processu, 5. vol. Dec. cons. 232. nu. 4. & Paris. consil. 33. nu. 30. in 1. vol. & cons. 49. nu. 15. eod. uol. de qua materia rationis latè suprà dictũ est in Clausula Rati, verbo, Ratificabit, Confirmatur etiam talis contractus, si minor alie-

6 nationem factam post minorem ętatem † nõ improbauit, sed silentio quinquennali pertrãsiuit, tunc enim confirmatur uenditio, & idẽ est in donatione, vel alienatione facta titulo lucratiuo, respectu recipientis, quia si per decennium tacuit, confirmatur, ut est text. & ibi glos. & Doct. in l. fi. C. si maior fact. alien. fact. sine decret. rat. hab. tradit Bald. cons. 45. Quandoque 2. uol. Alex. & Dec. dictis consilijs. Dec. & Cagnol. in l. quod ab initio, de reg. iur. Balbus tract. de præscript. 1. parte, 6. partis principalis, nu. 45. Blanc. tract. de compromiss. quæst. 2. nu. 24. Bellon. cons. 18. nu. 16. Alber. cons. 11. nu. 20. & in transactione cum allegatis per Paris. dictis consilijs suprà allegatis, & in consil. 16. nu. 95. 2. vol. Ruin. cons. 141. 4. vol. & Grat. consil. 47. in fine, 1. vol. quod ampliatur procedere etiam in minore, qui habetur pro maiore, ut in maiore 14. annis contrahente in beneficialibus, seu spiritualibus, iuxta c. fin. de iud. in 6. nam si talis post dictam ętatem silentio quinquennali pertransit, eius contractum non improbando approbare censetur, ut per Anchar. cons. 34. In hac causa, col. pen. quod allegat Cagnol. d. l. quod ab initio, num. 2.

Recipit tamen dicta Conclusio nõnullas limitationes, & primo, quando dolus in con-

7 tractu† interuenit, tunc enim ratificatio pręsumpta, seu tacita, nihil operatur. Roman. cons. 54. Visis, circa id, & Barb. cons. 42. col. quinta, & sexta 1. vol. & cons. 70. col. 3. in 3. vol. quod procedit etiam in dolo præsumpto, ex forma statuti, ut in casu huius statuti, in quo statutum ipsum disponit, minorem sine dicta solemnitate contrahentem pręsumi dolo inductum ad contrahendum; ità uidetur tenere Roman. d. cons. col. 2. & decisiuè cõsuluit Cur. Iun. cons. 50. & 51. licèt Paris. in eadem causa consuluerit contrarium, ut in d. cons. 49. vbi latè instat, & videtur idem vel le cons. 16. nu. 96. 2. vol. & Curt. sequitur Bellon. d. cons. 18. nu. 17. opinionẽ Romani tenet Ruin. 170. nu. 29. in prin. ꝑ opinione tamen Paris. consuluit Cæph. 51. nu. 16. 30. & sequent. & Iac. Menoch. in tract. de recuper. possessione 15. remedio, nu. 132. cum pluribus seqq. & nu. 178. cum pluribus etiam sequentib. Hier. Gab. consil. 13. nu. 22. & 146. nu. 13. sed pro prima opinione videndus est Rol. à Val. cons. 60. nu. 41. & seqq. 4. vol. & pro secunda Thob. Non. cons. 88. nu. 22. pro opinione etiam Parisij vide Borgni. in tract. de tutor. & curator. nu. 146.

8 Secundò non procedit† dicta Conclusio, qñ contractus est simulatus. Bald. d. cons. 45. De se non fit, licèt fide celebratus. Natta. consil. 162. nu. 34. per d. consilium Baldi.

9 Tertiò, quando † contractus fuit gestus non per minorem, sed per eius tutorem, tunc enim ignorantia potest præsumi per minorẽ maio-

maiorem effectum, & sic non debet censeri tacendo per dictum temporis spacium cōtractum ratificare, ità Ruin. cons. 63. nu. 22. 1. vol. quod etiam tenet Corn. consil. 207. col. pen. 3. vol. (& prius Bar. in d. l. fin.) Nat. consil. 142. nu. 30. sed si minor contractus fecerit sciens, tunc censetur ratificare, ut per Alex. d. consil. 117. 2. col. sed pro solutione vide Menoch. loco præcitato, nu. 173. & sequētibus.

10 Quartò † d. lex. fin. non procedit ultra quatuor casus enumeratos ibi in glos. magna cōmuniter approbata, vnde, si ex alia causa q̄ omissionis decreti, cōtractus esset nullus, extra dictos casus non esset locus conclusioni prædictæ. Corn. d. cons. 207. col. pen. vbi dicit non valere contractum factum per minorem habentem tutorem uel curatorem sine eius auctoritate, & tali casu non confirmabitur licèt generaliter, idem Corn. d. l. fin. dicit procedere, etiam quod generaliter quocumque defectu esset nullus cōtractus, ut per eū, cons. 36. col. fin. 2. uol. & hanc uidetur sequi Paris. dicto cons. 49. nu. 58. & Alb. cons. 11. nu. 19. & Maurit. in tract. de restit. in integr. c. 312. sed prima videtur verior, ut extra dictos quatuor casus non procedat, & propterea, si contractus sit factus sine tutoris auctoritate, vel cum auctoritate illius, qui auctoritatem interponere non valebat, d. l. fin. non procedit, ut tradit Ruin. d. cons. 63. num. 23. quod videtur etiam sequi Capic. decis. 92. licèt aliter tradat latè rem discutiens Menoch. in loco præallegato, nu. 143. & sequent. de quo est etiam uidendus Hieron. Gabr. dicto consil. 13.

11 Quintò dicta † lex nō procedit de iure Canon. quia ius Canon. non admittit præscriptionem cum mala fide. But. cons. 45. Iuris rigor, & sequitur Ruin. cons. 41. nu. 5 1. 1. vol. Natta, cōs. 295. nu. 3. licèt aliter intelligatur Menoch. in d. 15. Remed. nu. 188. & seqq.

Caueant igitur minores, maiores effecti, ne silentio quinquennali pertranseant, sed protestentur saltem coram vicinis, quod non intelliguntur ratificare contractum, nullum gestum per eos, quia tali casu d. l. fin. non procedet, ut per Bart. & Bald. clarius ibi.

Satis videtur dictum de personis vendentium ex supradictis, quibus poterit quilibet ea cōnsiderans, cautè negociari, & contrahere. De cæteris verò personis vendentibus, ut curatore furiosi, prodigi, & similium, quia de raro accidunt, & seruari debent huiusmodi solēnitates, de quibus supra, ut dicit Spec. in allegato §. nunc dicendum, col. pen. de emptione, & vendit. alia verba non sum facturus. De contractu verò celebrando per Ecclesiam, volo etiam sufficere remissionem ad Spec. d. §. col. pen. & fin. & Fab. de monte Sancti Sauini, d. q. 5. in quatuor vltimis collum. vbi & ad Didac. Couarru. Hispan. in c. 17. lib. 2. suarum resolutionum, ubi plura ad materiam hanc describuntur, & ad alia quotidiana, & vtiliora transitum faciam.

CLAVSVLA XI.

Omnes sponte.

SVMMARIA.

1 Sponte, uerbum, quid importet secundum Grammaticos, & quid secundum legistas.

GLOSSA PRIMA.

Icèt dicto hęc, Sponte, secundum Grammaticos accipiatur pro motu proprio, ut sic illud dicatur factum † sponte, quod nullius petitione vel instantia factum sit, quod sequendo Pet. de Anchar. in Clement. Præsertim 5. not. de cens. dixit illud propriè sponte fieri, quod ad nullius fit petitionem, refert Dec. in l. uelle non creditur, nu. 1. in fine, de reg. iur. tamen aliter secundum Legistas accipitur: quia etiam is sponte aliquid facere censetur, qui ad instantiam, vel requisitionem alterius id facit, ut probatur in l. 2. ubi Dec. hoc not. 2. not. C. de pact. & idem contra Anchar. tenet Dec. in l. qui cum alio, in fine, & sequitur ibi Cagnol. nu. 24. de reg. iur.

Sponte igitur idem importat quod uoluntariè, l. 1. C. de testam. tut. & liberè, quia spōte aliquis actum facere non censetur, qui alicuius cogente imperio facit, ut probatur in l. si quis maior, vbi Aleia. super uerbo nullo cogente imperio, & ibi dixi in Repet. mea, nu. 305. Alex. in addit. ad Bart. in l. 1. §. fin. vbi Mars. nu. 59. de quæst. tenent Doct. in Auth. Sacramēta puberū, C. si aduer. vēd. vbi Cor. in repet. 5. col. & Cagnol. d. l. velle, in princ. nam cū quis promittit sponte, censentur uis, & metus exclusæ, d. Auth. Sacramenta puber. vbi Moder. & glos. in corpore vnde sumitur, & huiusmodi uerbum liberam arguit voluntatem, secundum Paris. cons. 170. nu. 9. 4. vol. & de hac Clausula, aliqua dicentur super sequenti Clausula, quæ cum ista solet in instrumentis apponi.

Et ex certa scientia.

SVMMARIA.

1 Clausula Ex certa scientia siue in priuilegijs & rescriptis, siue in contractibus est maxima importantia.

Clausula, ex certa scientia in contractu apposita, tollit allegationem erroris, & ignorantia.
2 *Scientia est animi certitudo apprehendens uerum, quia scientia non est nisi uerorum.*
Notario apponenti Clausulam, ex certa scientia credendum est.
3 *Clausula ex certa scientia tanta est efficatia, ut faciat praesumi donationem inter partes.*
4 *Quod intellige quò ad praesumptionem, nam potest probari contrarium.*
5 *Quo casu non sufficit probare rem aliter se habere sed debet doceri de errore per alias coniecturas.*
6 *Clausula ex certa scientia non procedit, neq; habet vim suam, quando substantia obligationis est inefficax.*
7 *Clausula ex certa scientia non operatur contractum extendi ad incognita.*

GLOSSA SECVNDA.

HÆc Clausula maximè est importātiæ siue in priuilegijs, vel rescriptis, siue in contractibus† apponatur, sed tantum de effectu ipsius in materia nostra videndū est, quo ad cætera, vi denda sunt, quæ allegēt Dec. & Cagnol. in l. in totū, de reg. iur. & alij in alijs locis: apponitur igitur ista Clausula in instrumentis, per notarios, eo quod per contrahentes ignorantia, & error allegari posset, l. 4. §. fin. ff. si quis caut. & propterea ex ea tollitur talis allegatio, quia præsumitur, quod contrahens nulla ignorantia, nulloue errore ductus contraxerit. Bart. & communiter omnes, in d. §. fin. & in l. si rem dari, ff. de verb. oblig. scientia etenim est animi certitudo apprehendens verū,
2 quia scientia non est nisi verorum, l. si† pater, ff. de hęred. instit. & ideò quod non est, sciri non potest, l. si quis fundum, ff. de acquir. poss. ita Bald. in l. quidam elogio, col. 5. ad finem, nu. 16. in fine, C. de iure delib. nam notario apponenti eam, credendum est, cum talia uerba per eum in instrumento descripta probent, sicut si scriberet, pars consensit. Bald. in l. mater, 3. col. nu. 5. C. de rei vend. & hanc cautelam apponendi huiusmodi Clausulam, docet Bald. in l. 2. quæst. 7. in fine, nu. 10. C. de rescind. vend. sequitur Alex. consil. 61. Viso processu, 2. col. 2. vol. & idem in consilio 4. Circa primum col. sexta ubi loquitur de ambabus prædictis Clausulis, Sponte, & Ex certa scientia, & cons. 42. Super pręmisso, 3. col. vbi etiam loquitur de Clausula sequenti, 1. vol. & cons. 53. Visis, col. 6. 3. vol. & consilio 14. num. 19. in 6. vol. & trad. Curt. sen. cons. 50. num. 372. & Socin. consil. 40. col. 4. Dec. & Cagnol. d. l. in totum, & Ruin. cons. 107. nu. 6. & cons. 139. num. 6. ubi loquitur quando adest etiam Clausula sequens.

Et est tantæ efficaciæ, quod facit præsumi donationem inter contrahentes, ut per Bal.
3 in Rubr. C. de† constit. pecun. 2. col. nu. 7. Alex. latè d. cons. 4. col. antepen. Felin. in ca. si cautio, 4. col. 15. fallent, nu. 20. Lamfranc. in sua Practica, uerbo, confessiones num. 40. & Curt. sen. cons. 66. num. 210. ubi loquitur etiam quando apponitur simul Clausula pręcedens, & tollit læsionem, & dolum. Paris. alios allegans, cons. 96. nu. 70. & seq. 1. uolumine.

4 Limitatur tamen hæc Conclusio† procedere respectu præsumptionis tātum, quia admittitur probatio in contrarium, & potest reuocari confessio cum dicta Clausula emanata. Ias. l. error, post princip. C. de iur. & facti ignorant. Et idem procedit in promissione, & quolibet alio contractu facto, ea apposita, ut tradunt Doct. in d. l. 4. §. fin. & in d. l. si dari, & Socin. cons. 159. col. 6. & cons. 214. col. 5. uers. sed iterum, 2. uol. & cons. 73. col. 3. in 3. & cons. 79. col. 7. in 4. & Ruin. d. cons. 107. nu. 6. in 1. uol. Dec. & Cagnol. in d. l. in totū.

5 Sed an sufficiat† probare rem aliter se habere, ut tollatur præsumptio insurgens ex dicta Clausula? Bal. quod sic, in d. §. fi. quem ui detur sequi Alex. in d. l. si rem dari, & expressè sequitur Socin. d. cons. 159. col. 6. contrarium, & melius tenent Ang. Fulg. & Alex. in d. §. fi. & Alex. d. cons. 14. nu. 19. in 6. vol. & hanc opinionem dicit communem Aret. & eam defendit in d. l. si dari, 1. col. necesse igitur erit aliter docere de errore per aliàs cōiecturas, ut per Alex. in d. §. fi. & in hac opinione uidetur etiam residere Socin. d. col. 6.

6 Secundò non procedit dicta † Clausula, quando substantia obligationis est inefficax, ut, quia cōtractus fit, forma, uel solemnitate statuti non obseruata: quia omnes Clausulæ sunt inefficaces. Ruin. cōs. 135. nu. 17. 1. uol.

7 Item† non operatur ut faciat extendi contractum ad extranea, & penitus incogitata à rebus de quibus agitur. Paris. cons. 20. nu. 85. 1. uolumine.

Et nullo iuris vel facti errore.

SVMMARIA.

1 *Clausula, Nullo iuris, uel facti errore plurimum operatur, & plusquam Clausula: Ex certa scientia.*
Clausula Animo deliberato tollit errorem, & ignorantiam.
2 *Error nihil aliud est, quàm applicatio mentis ad falsum.*
Error non habet consensum.
Error non praesumitur in aliqua dispositione.

GLOS-

GLOSSA III.

Huiusmodi Clausula operatur, vt non præsumatur errorem interuenisse sicut dictum fuit in præce
1 denti † Clausula, & de hac tradit Bald.d.l·mater, Alex.allegato cons.42.col. 3.in 1.vol. & idem de simili Clausula, Non per errorem, tradit Alex. in l.qui Romæ, §. duo fratres, sub n.54.de ver.oblig. & Curt. d.cons.50.nu.372.Socin.allegatis consilijs. 40.4. col. 159. col.6. & 214.col.5.& operatur vltra dictam primam Clausulã, quia remouet magis dubitationem, & efficacius excludit exceptionem erroris. Ruin.d.consil. 139. nu.6. allegat Alex. in d.§.finali, qui tamen non loquitur de hac Clausula, sed de alia simili, scilicet, Sciens se nõ teneri, de qua suo loco dicetur, quia hic non cadit, & idem est, si addatur in Instrumento, Clausula, Animo deliberato, per eam etiam tollitur erroris, & ignorantiæ allegatio, vt suprà dictum est. Paris.consil.93.num.18.3.vol.& de omnibus prædictis Clausulis tradit dicto cons. 96.num.70. in 1.vol. Et est sciendum, quod
2 error † nihil aliud est, quam applicatio mentis ad falsum, vt Bal.tradit in l.quidam eulogio, 5.col. nu.16. in fine. C. de iure deliber. Errare enim ut Angel.cẽsuit, c.quamuis, 38. distinct. & c.in quibus, 22. quæst.2. est aliud pro alio putare, & propterea error non habet consensum, l.2.in princ.ff. de iud.nec errans videtur consentire, l.nihil consensui, §. fin.de reg.iur. nihil est tam contrarium consensui, quàm error, l.si per errorem, ff.de iur. omn.iud. vbi dicit Ang. & sequitur Socin. quod error detegit imperitiam, imperitia de necessitate nesciẽtiam præsupponit, nesciẽtia uerò facit cessare consensum, & nullus est errantis consensus, l.non idcirco, C.de iuris & facti ignor.et nulla voluntas, l.sed hoc ita, ff.de aqua pluu.arcend. Dec.in d.§. fina. & error non præsumitur in aliqua dispositione, l. si post diuisionem, C. de iuris & facti ignor.latè Alciat.tract.presumpt.Regula 3. præsumpt.21.vbi de modo probandi, & de huiusmodi erroris materia est plenus tractatus Vital. de Cãb. in tractatu Clauf. fol.33. vbi per plures cartas hanc materiam prosequitur. In quo autem differat ad ignorantia, & de errore iuris uel facti, dicetur super uerbo sequenti.

Ignorantia ve.

SVMMARIA.

1 *Ignorantia, Nescientia, Error, & Titubatio, quomodo inter se differant.*
Ignorantia tamquam pestis est abijcienda.
Ignorans non omnis est a pœna immunis.
2 *Ignorantia est duplex, vel iuris, vel facti.*
Ignorantia iuris non excusat.
Error iuris non præsumitur.
Scire, vel scire debere, paria sunt.
Ignorans ius, & leges in lata culpa præsumitur, & aliquando in dolo.
3 *Error facti excusat quia fallit etiam prudentissimos viros in facto tamen alieno.*
Ignorantia magis præsumitur in muliere, & minore.
4 *Ve, dictio, quot modis accipiatur.*

GLOSSA IIII.

Differunt inter se ignorantia, nesciẽtia, error, & titubatio. Ignorãtia, cũ de facto, vel de iure nihil scio,
1 nec † inde aliquid suspicor, quod tamen ego teneor scire, vnde dicitur ignorans ignorabitur; Nescientia uerò latiorem habet significationem, quia in bonam, & in malam partem sumitur, scilicèt ut nescire dicamur ea, quę tenemur scire, & ea quę etiam non tenemur scire, vnde ignorans dicitur nescire, sed non conuertitur. Error uerò, cum aliud est quam credam. Sed titubatio, quando neutri contrariorum animus applicatur. ita Azo in Sũma, tit. C.de iur. & facti ignor. in princ. & glos. in Rubr. ff.eod.tit.& in l.de statu, ff. de testam. sed quantum ad titulum prædictum, de iur. & facti ignor. non est differentia inter hos duos terminos, errorem, & ignorantiam, & idem quantum ad titulum de condict.indebit.ut per Azon.& glo. in dictis locis, alibi dicit Baldus, in l.falsus, colum. quinta, 1.quæstione, numero 15.C. de furt. quod ignorantia differt ab errore, quia nullus error concurrit cum veritate, ignorantia verò se habet pariter ad verum, & ad falsum, & cum vtroque permiscetur. Ignorantia itaque tamquam pestis abijcienda est, cap. penult. trigesimaseptima distinctione, nam ut Augustinus ait, & registrãtur eius verba in cap.finali, ead.dist.non omnis ignorãs immunis est à pœna, ille enim ignorans potest excusari à pœna, qui quod disceret non inuenit: illis autem ignosci non poterit, qui habentes à quo discerent, operam non dederunt.

Sed quantum ad rem nostram attinet, Ignorantia, seu error, duplex est, aut iuris, aut facti, prout exemplificatur in l.prima, ff.
2 de iuris & facti ignorant. † primo casu Ignorantia, uel error regulariter non excusat, quia quilibet tenetur scire iura, l.leges sacratissimæ, C. de legi. & propterea talis error

non præsumitur, vt per Alciat. tract. præsumpt. Regula 3. 31. præsumpt. paria enim sunt, aliquid scire, vel scire debere, l. quod te, ff. si cert. pet. namque ignorantia facti nō iuris excusat, c. ignorantia, & ibi declarant Din. & alij, de reg. iur. in 6. & habetur in d. l. 1. & per totum tit. ff. de Cod. & ignorans ius, & leges, præsumitur in lata culpa, & est cōmunis opinio, ut per Alciat. d. præsumpt. 31. in fin. licèt in multis casibus etiam præsumatur in dolo, vt per eūdem in præsumptione præcedenti; Ignorantia verò seu error in facto, excusat, quia error facti prudentissimos fallit, l. 2. ff. eod. tit. de iuris, & facti ignor. & §. si quis agens, cum glos. constātissimus, Instit. de action. quod tamē procedit,
3 si sit error, uel ignorantia † in facto alieno, quæ præsumitur, l. verius, de probat. secùs si in facto proprio, quia non præsumitur, nec excusat, l. fin. ff. pro suo, & l. quamquam, ad Velleian. & de his duabus regulis latè ponit Socin. in tract. Fallent. Reg. 175. Ignorātia, cum duabus sequent. Et sciens quod ignorātia magis præsumitur in minore, & in muliere, ut latè prosequitur Alciat. dictæ tract. præsumpt. Regula prima, præsumptione 42. sed quia hæc à materia tractatus nostri sunt satis extrauagantia, satis erit prædicta tetigisse.

Dictio ista, Ve, aliquando stat copulatiuè pro &, aliquando disiunctiuè pro vel, primo
4 † casu ita accipitur in l. & si post tres, ff. si quis caut. in l. si quis ita, ubi Bart. ff. de iniusto rupto, & irrito testam. & in alijs locis allegatis per Albericum in Dictionario suo dicta dictione, Ve, & est glos. in l. fin. verbo ex stipulatione, ff. de dote prælег. & hoc procedit in dubio, ut semper pro copula accipiatur. Aret. in l. 3. in princ. 2. col. & in l. quod meo, nu. 12. ff. de acquir. poss. Secundo casu accipitur pro disiūctiua, in l. Stichum, §. Stichus, & ibi glos. ff. de statu lib. in l. Paulus. §. Paulus, ad l. Corn. de fal. & in l. fi. in princ. ubi not. Aret. ff. de verb. oblig. & ita puto accipi debere in Rubrica. C. de his quæ vi metusue causa fiunt.

Ducti aut circumuenti.

SVMMARIA.

1 Circumuentus uerbum in malam partem propriè accipitur.
Circumuenire est inuidia conflata, & factione opprimere.
Circumuenire est dolo contrahentem capere.
2 Circumuenire aliquando impropriè ponitur dolo interueniente.

GLOSSA V.

Erbum, Circumuētus, in malam partem accipitur, propriè enim
1 circumuenire est inuidia † conflata, et factione opprimere, vt Bud. declarat in annotat. suis super l. primam in prin. ff. ad l. Corn. de Sicar. Circūuenire etiā est dolo contrahentem capere, ut probatur
2 in l. 1. §. 1. ff. de dolo, licèt † aliquando impropriè ponatur, scilicèt dolo non in teruenientte, l. item si precio, §. fin. ff. locati, & ibi glos. declarat, et de hoc verbo habetur per Alber. in Dictionario, suo, verbo, circumueniat.

CLAVSVLA XII.

Obligantes dicti venditores principales se.

SVMMARIA.

1 Obligatio quid & quotuplex sit.
Clausula, Obligantes se, &c. non est necessario apponenda in instrumentis.
Vincula duo magis ligant quam vnum.
Stipulatio in contractu de iure valido addi pōt.

GLOSSA PRIMA.

Anc Clausulam aliqui notarij apponunt in fine contractus, post alias Clausulas, sub hac forma, Pro quibus omnibus, et singulis, dicti uenditores obligauerunt, &c. & hanc formam ponit Spec. in tit. de empt. & uēdit. §. 1. ver. nunc formam Instrumenti uenditionis. alij apponūt in Clausula, qua promittit uenditor rei uenditæ defensionem, & hanc sequitur Leo Spelun. in Spec. Notariæ, in 1. Instrumento uenditionis liberæ. Notarij verò Ferrarienses apponunt eam in principio. Sed in hoc non est vis, quia potest apponi in qualibet parte Instrumenti, ego tamen sequar hunc ultimum stilum.

Primo uidendum est, quid sit obligatio;
1 Et † obligatio (ut etiam supra dictum fuit) est iuris uinculum quo necessitate astringimur alicuius soluendæ rei, secundum nostræ ciuitatis iura, Instit. de oblig. in princ. Est autem obligatio alia naturalis, alia ciuilis, naturaliter enim tenetur qui iure gentium dare tenetur ei, cuius fidē sequuti sumus, l. is natura dēt, de reg. iur. Ciuiliter uerò, qui ex aliquo contractu nominato iure gentiū inuento tenetur, l. iuris gētiū, in prin. ff. de pac. uel qñ ius ciuile conuentionem approbauit, ut l. legitima, ff. eod. Sed de hoc sufficit remissio ad Bart. & alios, in l. ex hoc iure, ff. de Iustit. &

stit. & iure, ubi latè explicatur hæc materia, & in d.l.iurisgentium, in prin. Est etiam alia diuisio obligationis, scilicèt, quia aut est ciuilis, aut prętoria, ut in §.1.Inst. de oblig. & est alia, quia aut est ex contractu, uel quasi, uel ex maleficio, uel quasi, ut in toto d.tit. & pluribus alijs tit. seqq. vbi est uidendum.

Sed quantum ad hanc clausulam attinet, non uidetur quod sit necessario in instrumento apponenda, quia omnino venditor de natura contractus venditionis est obligatus ad duo, scilicèt, ad rem tradendam, & de euictione, ut etiā infrà dicetur, l. ex empto, in princ. ff. de action. empt. & l.1. in prin. ff. eod. etiam alia obligatione non facta, sed tantum consensu in venditione interueniente, l. consensu, in princ. ff. de action. & obligat. & tenetur Ciuiliter, & naturaliter, d.l. ex hoc iure, & d. l. iuris gentium, in princ. sed non est inconueniens, ut qui ad aliquid tenetur de iure, ipse etiam uerbis suis se obliget, quia duo uincula magis ligant, quàm unum, ut in Authen. de consang. & uterin. fratr. vnde potest addi stipulatio in contractu de iure ualido, ut per Bart. & alios, in l. singularia, si cert. petat. de quo inferius dicetur.

Et omnia, & singula eorum, & cuiuslibet eorum bona.

SVMMARIA.

1 *Clausula, Et omnia, & cuiuslibet eorum bona, apponitur ad maiorem declarationem, ut scilicet dicti venditores nedum censeantur obligasse bona, qua habent simul, & sic collectiuè, sed etiam qua quilibet de per se habet, & sic distributiuè.*

Dictio cuiuslibet est distributiua, & attribuit cuilibet in solidum.

2 *Bona dicuntur ex quo beant, id est beatū faciāt.*

Beare est prodesse.

Bonorum appellatione propriè non ueniunt res, qua plus incommodi afferunt.

3 *Bona futura in generali obligatione ueniunt.*

Obligatio generalis comprehendit etiam nomina debitorum, & sic iura, & actiones.

Etiam si dicatur omnia mea, uel sua bona.

Obligatio bonorum mobilium, & immobilium non comprehendit iura, & actiones.

Bonorum appellatione ueniunt iura, & actiones secus autem si mobilium, uel immobilium uox sit iuncta.

Bonorum vbicunque sitorum, uel existentium appellatione iura, & actiones non veniunt.

4 *Obligatio generalis comprehendit etiam bona emphyteutica.*

Licet Crotus putauerit id procedere tantum in legali non in conuentionali obligatione.

Obligatio generalis comprehendit pecuniam, & res uenales, & etiam rem uenditam, uel in contractum deductam.

Obligatio generalis non cōprehendit ea, quæ ueri similiter nullus in specie fuisset obligaturus et si adsit in obligatione dictio uniuersalis, omnis.

Obligatio generalis non comprehendit bona prohibita alienari sub pœna.

Obligatio generalis non comprehendit bona feudalia quorum etiam pignoratio est prohibita.

Quod limita prout hic remissiuè.

Obligatio generalis non comprehendit res fideicommissi restitutioni subiectas.

In Obligatione generali res dotales inæstimata, & ius patronatus non ueniunt.

Obligationis bonorum Clausula omissa per notarium etiam sine partium consensu potest addi.

Clausula obligationis bonorum apposita censetur etiam si sit omissa.

Obligatio generalis, & hypotheca inter se non differunt.

5 *Hypotheca vnde dicta.*

Pignus, & hypotheca idem sonant, nec differunt ut aliqui putant.

Obligatio personalis differt ab hypotheca.

GLOSSA II.

De Clausula ista, Omnia, & singula, uidenda sunt, quę scripsi suprà in Clausula, Rati, super uerbo, Et omnium, & singulorum; De ista verò, Cuiuslibet eorū, dicēdum est, quod est apposita ad maiorem declarationē, ut scilicèt dicti venditores nedum censeantur obligasse bona, quæ habent simul, & sic collectiuè, sed etiam ea quę quilibet de per se habet, & sic distributiuè, illa enim dictio, Cuiuslibet, est distributiua, & attribuit cuilibet in so-
1 lidum, ut latè per Bart. † in l. hoc articulo, ff. de hæred. instit. cum alijs adductis per Paris. in cons. 49. nu. 3. & sequent. 2. uolumine.

Bona dicuntur ex eo quod beāt, idest bea-
2 tum faciant, beare enim est prodesse, ut † Iureconsultus tradit in l. bonorum appellatio, ff. de verbor. signif. & ibi Alciat. unde res quæ plus incōmodi afferunt, bonorū appellatione propriè non ueniūt, l. propriè bona, ff. eo.

Sed videndum est, quę bona ueniant in obligatione prędicta, et primo, an ueniant bo-
3 na futura, si in instrumento † de futuris mentio facta non sit; & dicēdum est quod sic, per text. in l. fin. C. quę res pign. oblig. poss. siue fuerit adiectū pronomen, sua, siuè non, ut per Bart. in l. 1. in prin. ff. de pign. Socin. cons. 75. col. 4. in 1. & latè Neguś. tract. de pignor. 2. parte, 2. mēbro, nu. 1. vbi ampliat. & est Neapod. decisio. 335. Pro decisione, in princ. vbi loquitur in terminis secundæ ampliationis.

Neguſ. ſcilicet, quando interuenit conſtitutum uel precarium.

Secundò in dicta generali obligatione ueniunt etiam nomina debitorum, & ſic iura, & actiones, l. 3. & ibi Bart. & alij, C. de hæredi. act. etiam quod dicatur, omnia mea, vel ſua bona, Bart. l. Quintus, §. argento, nu. 2. ff. de auro, & arg. leg. Negu. dicto ſecundo membro, num. 8. Pariſ. conſil. 94. nu. 12. in 2. conſil. 84. in princip. & conſil. 107. num. 65. in 3. vol. & Alciat. in l. meorum & ſuorum, ff. de verbor. ſignifi. Ripa, in l. 1. num. 6. ff. de pign. & hypoth. ſecùs tamen erit, ſi in obligatione dicatur, quod obligauit omnia ſua bona, mobilia, & immobilia, quia tali caſu non ueniunt iura, & actiones, quæ ſub neutra harum ſpecierum comprehenduntur, ſed faciunt tertiam ſpeciem ſeparatam, l. quā Tuberonis, §. penult. de pecul. leg. l. à Diuo Pio, §. in venditione, ff. de re iudic. Bart. in l. poteſt, ff. de auctorit. tut. & eſt communis opinio, ut per Alex. in dicta §. in uenditione, ubi latè Iaſ. 4. notab. plura allegans, Vnde ſi quis conceſſit bona ſua mobilia, & immobilia, non ueniunt iura, nec actiones, Bart. & Aret. in l. prima, C. ſi aduerſ. tranſ. licèt venirent, ſi tantum bona concederentur. Bald. & Alex. poſt eum, in l. ſi conſtante, §. fina. ſol. matr. & Aret. dicta l. prima idem tenet Neguſant. dicto 2. membro, nu. 9. & Alciat. in dicta l. mouentium, de uerborum ſignificatione, & in l. fina. ſuper verbo, neque, 4. pag. C. de pactis; ubi quod idem ſi dicatur, omnia bona vbicunque ſita, uel exiſtentia; Et propterea grauiter errant imperiti notarij, qui putantes augere obligationem contrahentis, ſcribunt, quòd ipſe obligat omnia bona ſua, mobilia, & immobilia, & eam præter eorum intentum reſtringunt, quia non ueniunt iura, & actiones, ut ſuprà; Quam etiam Concluſionem ſequitur Dec. in conſil. 237. in princip. Bertran. conſilio 246. prima parte priorum. & Pariſius conſilio 94. ſecunda column. ſecundo volum. & Ruin. conſilio 51. nume. 14. ſecundo vol. de quo latè Tiraquel. in tractat. de retract. lignag. §. primo gloſ. 7. à principio vſque ad numerum 30.

Tertiò bona emphyteutica ueniunt in generali obligatione, ut not. Bart. cum quo eſt
4 communis opinio, in l. ſi conſtante, in prin. ſol. matr. cum alijs adductis per Neguſ. d. 2. membro, nu. 28. Ripa, l. 1. nu. 10. ff. de pigno. quam opinionē dicit communem etiam Afflict. deciſ. Neapo. 191. nu. 3. licèt Crot. in Repet. d. l. ſi conſtāte, 2. Lectura, nu. 102. voluerit hoc tantum procedere in obligatione legali, non autem in conuentionali, quod tamen non procedit, etiam ſtante ſtatuto alienationem, vel uenditionem prohibente, ut per Bald. in conſil. 218. Præſuppoſito, nu. 2. primo uolumine.

Præterea, uenit pecunia, & ueniunt etiam res venales, ut per Neguſ. loco præallegato, 4. & 5. ampliatione, nu. 11. & 14. & ſequent. & per Crot. d. Repet. nu. 103. & comprehenditur etiam res vendita, uel in contractum deducta, ut per eundem ibi, nu. 33. & per Pariſ. conſil. 50. nu. 23. 1. vol. ſed de hoc ultimo alia dicemus inferius, ſuo loco.

Non ueniunt tamen in huiuſmodi generali obligatione ea, quæ uerisimiliter nullus in ſpecie fuiſſet obligaturus, ut ſupellex, ueſtes, ſeruus, quem in uſu quis habet, cōcubinam, filios naturales, & alumnos, & ea quæ in uſum quotidianum habet obligans, l. obligatione generali, cum duabus ſeqq. ff. de pignor. latè Neguſ. dicto ſecundo membro, numero 34. vbi ampliat, etiam ſi adſit in obligatione dictio vniuerſalis, Omnis, aduerſus Dec. conſilio 30. & limitat, ut ibi per eum.

Secundò, non ueniunt bona prohibita alienari ſub pena, ut per eundem ibi, nu. 42.

Tertiò, non ueniunt feudalia bona, quorum etiam pignoratio prohibita eſt, ca. 1. in princip. de prohib. feudi alen. per Feder. latè Neguſ. loco præallegato, nu. 43. quod aduerſus Bart. ibi tenet Crot. in d. Reper. l. ſi conſtante, nu. 101. Quam Concluſionem limita, & declara, ut per Neguſant. dicto loco, nu. 44. & ſequentibus.

Præterea, non comprehendit obligatio res ſubiectas reſtitutioni fideicommiſſi, niſi bona hæredis ſpecialiter obligentur, quòd, an contrahens facere poſſit, ibi diſputat Neguſ. & diſtinguendo ſoluit; ſed tenendum eſt indiſtinctè, quod poſſit, reiecta diſtinctione prima ibi per eum poſita, prout fuit iudicatū in Conſilio Neapolitano ut refert Afflict. deciſ. 111. Dubitatū, in fine. Res dotales inæſtimatas, & ius patronatus etiam non complectitur: hæc enim omnia in generali obligatione non ueniunt, ut per eundem loco præallegato, tribus ultimis columnis.

Sed quid ſi notarius huiuſmodi obligationem bonorum omiſit ſcribere in inſtrumento, nunquid eam poſſit addere ſine partium conſenſu? Bal. in l. 1. col. finali, ff. ſol. matr. in effectu concludere uidetur, quod poſſit, ex quo eſt Clauſula cōſueta, quę ſolet inſtrumētis apponi, & hoc ſequitur Felin. in c. cum M. Ferrarienſis, nu. 6. de conſtit. idem tenet Cepol. in l. quod ſi nolit, §. qui aſſidua, 3. col. de ędit. edic. & latè Neguſ. tract. de pignor. 3. parte, primo membro, nume. 43. imò cenſetur appoſita, ſi fuit prætermiſſa, ut per Boer. deciſ. 82. num. 54.

Sed

Sed nunquid inter obligationẽ huiusmodi, & hypothecam sit aliqua differentia? dicendum est quod non, sed huiusmodi obligatio idẽ est quod hypotheca, dicitur enim hypotheca ab hypos, quod est sub, et Thesis qđ est positio, quasi sit quædam suppositio, uel
5 †obligatio rerum, supponere enim, idem est quod obligare, ut probatur in ff. de rebus eorum non alien. vel supponendi s, & in l. finali ibi, quibusdam creditoribus suppositæ, C. de remis. pignor. ita Neguś. dicto tractat. in princ. primæ partis, ubi tractat in quo differat à pignore. de hypotheca tradit etiam Alciat. in l. plebs, §. pignus, de verbor. signifi. & ante eum Bud. in annotat suis, in l. penult. de pignor. vbi reprobant differentiam quæ fit inter pignus, & hypothecam, vt scilicèt pignus sit in re mobili, hypotheca in immobili; dicta §. pignus, quia etiam pignus in re im mobili procedit, quod etiam tenet Neguś. in princip. dicti sui tractatus, & hypotheca in re mobili, ut per Alciat. ibi, idem igitur est dicere obligauit bona, quod hypothecauit, cum promiscuè utantur Doctor. huiusmodi vocabulis, benè verum est, quod aliud est obligatio personalis, quàm hypotheca, & ab ea differt, quia illa tantum personam afficit, hæc autem nisi super rebus constituitur, ut per Neguś. d. 1. parte, nu. 3.

Præsentia, & futura.

SVMMARIA.

1 *Clausula, præsentia, & futura, apponi debet in bonorum obligatione, & benefaciunt notarij, qui illam apponunt.*

2 *Obligatio generalis futura bona non comprehendit quando facta obligatione creditor consentit debitorem rem obligatam alienare, si alienat, & postea reacquirat, non uenit in obligationem factum amplius.*

Declara tamen ut hic.

GLOSSA III.

SVprà in verbo præcedenti, conclusum fuit, in obligatione bonorũ debitoris, venire bona futura, etiam si non sit expressum: tamen
1 † cauti notarij, & qui dispositionem iuris communis ignorant, eam apponunt expressè, & rectè, quia id consuetum esse fieri testatur Imperator in l. fin. C. de remis. pign. sicut apponunt plura alia superflua, ad maiorem declarationem, ut dixi suprà, in Clausula, Rati, super uerbo, Omnium, & singulorum.

Sed nota casum in quo bona futura non comprehenduntur in obligatione prædicta,
2 scilicet, quando† facta obligatione creditor cõsentit debitorem rem obligatam alienare si alienat, & postea requirat, nõ uenit in obligationem factam amplius. tex. est not. in d. l. fin. C. de remis. pign. quod procedit, si ex noua causa debitor rem acquirat, secùs si ex eadem causa, uel connexa, ut quia fuit redhibita, uel ex pacto ad debitorem reuersa, tunc re incidit in eandem obligationem, l. uoluntate, in princip. ff. quib. mod. pign. vel hypoth. solut. tradit Bart. & alij, in d. l. fina. & in l. sicut, §. superuacuum, ff. quib. mod. pig. uel hypoth. solu. & Neguś. latè, dicto tract. 3. membro, 6. partis, num. 25.

Per se, & suos hæredes.

SVMMARIA.

1 *Contrahens censetur pro se, & hæredibus ius contrahere etiam si de illis nullam faciat mentionem.*

Quæ præsumptio non tollitur nisi per contrariam probationem.

Clausula pro se, & hæredibus cur apponatur in instrumentis obligationum.

Hæredes contrahentium regulariter tenentur, & sunt obligati nisi contrarium sit dictum, & licet de ipsis nulla mentio sit facta.

Obligatio magis est transitoria ad hæredes ex parte promissoris, quam stipulantis.

Contrahens qui obligando se apposuit taxatiuam pro facto & dato suo tantum obligat nihilominus etiam hæredem.

2 *Statuto disponente executionem instrumenti committendam esse contra debitorem in eo descriptum, executio instrumenti in quo dictum non fuit quod contrahens obligaret hæredes non poterit contra hæredes committi.*

Sed contrarium sensit Castr. & male.

Statutum disponens debitorem posse capi procedit etiam in eius hærede.

Quidquid alij senserint.

Clausula per se, & suos hæredes, non obligat hæredum bona.

Hæredum bona quomodo obligentur.

3 *Hæredum appellatione uenit etiam hæres hæredis.*

Quod procedit etiam, in pœnalibus.

GLOSSA IIII.

REgulariter quilibet contrahens censetur pro se, & hæredibus suis contrahere, etiam quod de eis nullam faciat mentionem, & ha-
1 bet † pro se hanc præsumptionem, quæ tolli non potest nisi contrarium probetur, l. si pactum, ff. de probat. sed apponitur hæc Clausula, quia magis solet timeri, secundum Specul. in tit. de emp. & vendit. §. 1. 3. col. ver. primo autem nota. Et quod regulariter transeat

ad hæredes non mentionatos, & in §. 1. in tit. de oblig. & solut. vers. sequitur in præmissis, nu. 3. vbi quod etsi non fiat mentio hæredum, hæredes tenentur, nisi probetur aliam fuisse mentem contrahentium, dicta l. si pactum, trad. glos. & Bart. in l. si sic, la 2. de uerbor. oblig. & alij quos allegat Alex. cons. 13. Perspectis his, col. 3. 5. vol. & magis transit ad hæredes promissoris, quàm stipulatoris, quia obligatio est magis transitoria ex parte promittentis, quàm ex parte stipulantis, Bar. in l. 4. §. Cato, in fine pen. quæst. ff. de uerbo. oblig. & Alex. consil. 18. Attentis narratis, col. fina. 5. uol. duplicato in consil. 118. in 6. uol. Et quod hæredes teneantur etiam non nominati, probatur in l. stipulatio ista, in princ. & ibi not. omnes, ff. de uerbo. oblig. & Alex. dicto consil. 18. pen. col. & Dec. in l. hęredes, de reg. iur. quod procedit, etiam si contrahens apponat dictionem taxatiuam, tantum, uel similem, ut quia pro suo dato, & facto tantum teneri uoluit de euictione: nam etiam hæres eius tenebitur. Bart. & alij, in l. si seruus, la 2. de cond. furt. Bald. in l. fin. col. fin. ff. de condict. furt. tradunt Doct. in dicta l. stipulatio ista, ubi Ias. 4. not. Alex. dicto consilio 18. pen. col. Dec. dicta l. hæredes, num. 2. & consilio 281. 2. dub. & Ruin. consilio 42. num. 13. & 14. 1. uol. & Alciat. l. si cum fundum, de uerbot. signifi. quod declarat Cagnol. dicta l. hæredem, nu. 14. procedere, nisi contrahens apponat dictam dictionem in contractu, de cuius natura est, ut ipse pro hæredibus non teneatur. Sed de illa Clausula, quando promissum est de suo dato, & facto, dicemus latius infrà super Clausula euictionis. Est tamen optima Cautela, in omnibus instrumentis apponere etiam obligationem, uel stipulationem pro hæredibus, nam multum prodest, maximè ad omnia dubia tollenda, per not. per Bartol. in l. qui in futurum, ff. de pact. & per Bald. in l. qui se patris, septima colum. uersiculo, aut promisit per se, suos filios, & hæredes, num. 12. C. unde liberi, & per Alexand. dicto consilio 13. 3. columna.

Operatur, & dicta expressio hæredum facta per notarium, ad euitandum dubitatio-
2 nes in alio casu, scilicèt, † si statutum disponit exequutionem instrumenti committendam esse cōtra debitorem in eo descriptum, nam nisi esset descriptum, quod contrahens obliget hæredes, non posset contra eos committi exequutio instrumenti, & propterea cauti notarij eam addunt, ut suprà, ita tradit not. contra Paul. de Cast. ibi, tenentem, quod etiam hoc casu exequutio possit contra huiusmodi hæredes committi, etiam dicta Clausula non apposita. Alex. in l. postulante, in princ. ff. ad Trebel. ubi Bartolus decidit, statutum disponens debitorem posse capi, procedere, etiam in hærede eius, & sequuntur ibi Doctor. & Alex. dicto consilio 18. col. pen. licèt contrarium uideatur noluisse Socin. consilio 120. colum. penult. secùs tamen erit, si statutum loquatur de promissore, quia tunc hæres capi non poterit, secundum Angel. cum quo transit Alexand. ibi, in dicta l. postulante, in princ. licèt Alexand. dicto consilio 18. uideatur oppositum tenere, sed primam opinionem tenet Socin. consilio 293. secunda colum. secundo uolu. sed opinion. Pauli de Cast. in dicta l. postulante, tenet Ias. in l. qui liberis, §. hæc uerba, columm. fina. in fine, ff. de uulg. & pupil. & ipsemet Alexan. dicto consilio 18. & sequitur D. Vber. Zuccar. in Repet. l. fina. C. de edic. diui Adr. toll. nu. 192.

Et est sciendum, quod sub prædicta obligatione etiam per se, & suos hæredes facta, non comprehenduntur bona dictorum hæredum, & nec possunt per defunctum obligari, ut per Ioann. de Amic. consilio 3. numero 19. sed opus est expressè, quod contrahens addat, quod obligat bona suorum hæredum, & nomine ipsorum, quia hæres adeundo sine beneficio Inuentarij cetuucti contrahentis hæreditatem, censetur eius factum ratificare, ut per Alexan. in l. si hæredis seruus, de legat. primo, & Neguf. dicto tractat. secundo membro, numero 57. licèt sat sit, si tantum obliget bona hæredis, ut fuit decisum in Consilio Neapolitano, ut patet in decisione suprà allegata 111. in fine, tamen ne incidas in opiniones, poteris addere quod obligauit bona hæredum, agens nomine ipsorum, uel pro eis de rato promittens, ut per Alex. & Neguf. locis præallegatis.

Est etiam notandum, quod hæredum appellatione uenit etiam hęres hæredis, & ul-
3 teriores successores, † l. hæredis appellatione, ubi Alciat. de uerborum significatione, & l. hætedis appellatione, eod. titul. & l. fina. C. de hæredib. instit. nam hoc procedit etiam in pęnalibus, ut Ias. latè prosequitur in l. si quis filium, §. fina. col. fina. ff. de acquiren. hęredit. refert Alciat. dicta l. hęredis appellatio. & faciunt ea quæ tradunt Doct. in dicta l. fina. C. de edic. diui Adr. tol. ubi D. Vbert. numero 191. cum pluribus sequentibus.

CLAVSVLA XIII.

Et dictus procurator dictum eius principalem, ac prędicti de Amadeis, dictum Iacobum absentem, & omnia, & singula eorum bona, præsentia, & futura, per se, & suos hæredes iure proprio, & in perpetuum.

SVMMARIA.

1 *Vendens rem, eam liberam, & iure proprio cum plena dominij translatione uendere censetur.*
Et tenetur eam dare liberam a seruitutibus, & a creditoribus.
Quod procedit in contractibus onerosis.
Venditor censetur tantummodo ius quod habet in re uendere quando emptor est certificatus.
Donans vel alienans per lucratiuum titulum ius tantum suum quod in re habet donare, uel alienare intelligitur.
Clausula iure proprio importat dominij translationem a uero domino fieri, & idem de pleno iure, vel sine aliqua diminutione.
Emphyteuta iure proprio non vendit.
2 *Venditio fieri potest ad tempus, & perpetuo.*
In perpetuum, dictio, perpetuitatem regulariter importat.

GLOSSA I.

Ciendum est, quod uendens rem, eam liberam, iure proprio uendere censetur, ut not. Glos. & Bald.
1 in l. ex † his prædijs, C. de euict. & probatur in l. cum uenderes, de act. empt. & in l. in uenditione, ff. de act. empt. Cæpol. in c. 1. de serui. iti. in tract. de serui. rustic. prædior. col. 4. nu. 17. in fine, & cum plena dominij translatione, & iure proprio, ut super hac Clausula tradit Fab. de Sãcto Sauino, dicto tract. de empt. & uend. quæst. 6. 2. membro: nam tenetur eam dare liberã à seruitutibus, et à creditoribus, ut per Bald. d. l. ex his prædijs, et in l. quoniam, C. de compens. Dec. in cons. 483. nu. 14. & Alciat. in l. si cum fundũ, in princ. ff. de uerb. signif. ut dicetur infra suo loco. Quod procedit in omnibus contractibus onerosis, ut uenditionis, permutationis, dotis, et similibus, quia tunc tenetur uenditor ad prædicta, et hoc, quando emptor non fuit certificatus de qualitate rei, quia uenditor rem non uidetur pleno iure uendere, sed tantum ius quod habet in re, l. qui tabernas, ff. de contrahen. empt. sed in contractibus lucratiuis, censetur solum donans uel aliter alienans, ius suum, quod in re habet, donare, uel alienare. Ità Bald. in Rubr. C. de contrahen. empt. 6. quæst. Fab. d. 2. membro, Bart. loquens de contractibus lucratiuis, in l. prædia, C. de locat. præd. ciuil. lib. 11. Et hæc est magis communis opinio Doctor. ut testatur Alex. qui plures allegat, in l. si domus, §. finali, nu. 3. & 4. ff. de leg. 1. et cum eis transit Ias. in l. 1. 6. col. uer. tertio successiuè, C. qui test. fac. poss. Cępol. d. c. 1. 5. col.

Et notandum est, quod hoc uerbum, iure proprio, importat translationem dominij à uero Domino fieri, l. si quos, ibi, perpetuo dominij iure, C. de rescind. uendit. unde emphyteuta non potest iure proprio uendere, ut per Specul. in tit. de empt. & uendit. §. 1. col. 8. uer. ad euidentiam, et Fab. dicto 2. membro, sicut nec quilibet alius, qui non sit uerè dominus, per prędicta. Et idem est, ac si diceretur, pleno iure, et sine aliqua diminutione, ut Paris. tradit cons. 33. nu. 19. 3. uol.

Sed si quis rem vendat hac Clausula addita, vti optima, maximaque est, censetur uendita libera, & nulli seruituti obnoxia, dicta l. si cum fundum, & ibi Alciat. declarat, in princip. de verbor. signific. & l. non tutum, ff. eodem, & Fab. d. secundo membro, hæc enim Clausula supradictæ Clausulæ, iure proprio, & in perpetuum æquipollet.

Et quia est addita illa vox, in perpetuum, sciendum est, eam additam esse, quia uendi-
2 tio potest fieri ad † tempus, & perpetuo, l. necessario, §. fin. ff. de peric. & commo. rei venditæ. Bartol. in l. cotem, §. qui maximos, ff. de publie. & Fab. dicto secundo membro, in fine, nam huiusmodi dictio, regulariter importat perpetuitatem, l. sordidorum, ubi Ioan. de Plat. C. de excusat. muner. libro 10. tradit Socin. consilio 84. secunda colum. tertio volum. cum alijs allegatis per Parisium, consilio 20. numero 13. primo volumine.

Quantum sit respectu infrascriptæ domus.

SVMMARIA.

1 *Venditor si est dubius circa rem, quam vendere intendit, numquid sit propria, & libera, an uero emphyteutica, & ab alio recognita, debet dicere in uenditione quod si est propria, iure proprio, si conditionalis eo iure, quo est, vendit.*
Venditor in dubio præsumitur rem ut propriam vendidisse.
2 *Venditor tenetur ad interesse emptori, si rem conditionatam uendidit ut propriam.*
Quod intellige si sciret, si enim ignoraret tunc tenetur quanto minoris.

3 *Allodialis in dubio res præsumitur, et libera, non autem feudalis, vel conditioni subiecta.*

4 *Feudatarius, uel emphyteuta si ignorat rem sibi venditam esse talem, & propterea non recognoscit dominum directi restituitur ex capite ignorantiæ, & res non incidit in commissum.*

5 *Venditor tenetur exprimere qualitatem rei uenditæ in specie, & non in genere, neque sub uerborum inuolucro.*

GLOSSA SECVNDA.

Spec. in dicto tit. de empt. & uend. §. 1. col. 10. vers. hoc etiam scias, docet venditorem, ut si sciat rem esse liberam, eam iure proprio, & in perpetuum vt suprà vendat. Si verò sit emphyteutica, uel alteri conditioni subiecta, & tunc vẽdat eo iure quo est, sed si dubitat quo iure sit, an propria, vel conditionalis, & tunc alternatiuè dẽt uendere, videlicet si propria,
1 iure † proprio, & in perpetuum, si conditionalis, eo iure quo reperitur, & erit tutus uenditor, aliàs teneretur emptori, cum in dubio censeatur vt propriam vendidisse, l. in venditione, ff. de act. empt. & Bald. l. 3. 2. col. nu. 8.
2 C. de iure Emphyt. † ad omne interesse, ut per Fab. dicto 2. membro, & hoc si sciret eius qualitatem; Si verò ignoraret, & tunc tenere tur quãto minoris emptor fuisset empturus, si illud sciuisset, l. 1. §. 1. ff. de act. emp. & Fab. loco præallegato, & Cæpol. d. col. 5. Et notã
3 dum est, † quod in dubio res præsumitur allodialis, & libera, non autem feudalis, seu alicui conditioni subiecta, ut per Castr. cons. 179. In causa quam, nu. 1. t. vol. & facit allegans tradit Curt. iun. cons. 4 t. nu. 7. & plures allegans tract. præsumpt. 2. Reg. præsumpt. 3. & Afflict. qui dicit ita iudicatum, decis. 274. Socin. iun. cõs. 75. nu. 25. in prin. & 115. nu. 31.
4 in 2. vol. Excusatur † tamen emens rem feudalem uel emphyteuticam, si ignoranter emit à uendi tore, asserente eam esse liberam, saltem per restitutionem ex capite ignorantiæ, & res nõ potest incidere in commissum, ut per Guid. Pap. q. 24. Quispiam, Et q. 305. Si vasallus, & habetur per Moder. in l. qui in alterius, de reg. iur. si verò emit scienter, caret re, & precio. Afflict. decis. 278. numer. 3. De allodio, quid sit, tradit Petr. Rebuf. in arbore feud. super uerbo Franchum, in 14. diuisione.

5 Sciendum est, quod tenetur † uenditor exprimere qualitatem rei venditæ, ut suprà in præcedenti glos. & non sufficit exprimere in genere, sed debet exprimi in specie, & non sub inuolucro verborum, ut latè prosequitur Alex. in cons. 95. Diligenter consideratis, 5. vol. duplicato consil. 63. in 6. vol. & tradit etiam Curt. iun. cons. 177. num. 5. & faciunt quæ scribit Corn. in consil. 12. col. penult. 3. volumine.

CLAVSVLA XIIII.

Respectu verò infrascriptæ possessionis, iure emphyteusis ab hospitali Sanctæ Annę, ciuitatis Ferrariæ.

SVMMARIA.

1 *Emphyteusis vnde dicta.*

Emphyteusis dicebatur antiquitus quando loca ad meliorandum dabantur, hodie verò etiam quando fertilia.

2 *Emphyteuta suum utile dominium, & seu meliorationes alienare non potest absque domini interpellatione.*

Emphyteuta vẽdens rem emphyteuticam nulla eius qualitate, uel conditione declarata, et non reseruato iure domini, uel ecclesiæ, censetur uel le peruertere ius domini, & propterea emphyteusi priuatur.

3 *Notarius rogatus scienter de instrumento in quo feudalis res venditur sine illius qualitatis expressione, & sine reseruatione directi, infamia notatus, & officio priuatus manum amittit.*

4 *Emphyteuta uẽdens rem emphyteuticam inconsulto domino, non cadit a iure suo nisi etiam tradat emptori.*

5 *Constituti Clausula uidetur possessionem transferre, & facit rem traditam præsumi.*

6 *Emphyteuta uẽdens prædium partim emphyteuticum, partim liberum specificare debet emptori pettas terrarum pro quibus soluitur canon.*

GLOSSA I.

Emphyteusis Grecè, Latinè dicitur melioratio, quia antiquitus dabantur loca sterilia ad meriolan-
1 dum † licèt hodie dentur aliquando etiam fertilia, ut per glo. in verbo emphyteuseos, in §. adeo, Instit. de loca. & conduct. Et dicit Spec. in tit. de emphyt. circa princ. quod deriuatur ab emponemate, Emponema enim Latinè idem est quod melioratio, l. 2. C. de iure Emphyteu. sed melius uidetur, quòd ab Ephyteo, quod idem est, quod planto, & insero deriuetur, ut alij volunt, sed hic super huiusmodi Emphyteusis contractu infinita possent scribi, & multas quæst. decidere possem, sed ne uidear magis de eo contractu, quam de uenditione tractare uoluisse, remittam me ad scripta per Spec. in dicto tit. de Emphyt. & ad Ias. qui legendo tres illas leges C. sub eodem tit. in hac materia solem nem fecit tractatũ, sed solũ aliqua quę ad nostrã materiam facere uidebũtur, describam.

Emphy-

2 Emphyteuta † enim sine licentia domini rem emphyteuticam, scilicèt, suum utile dominium, & seu meliorationes suas alienare non potest, & debet dominus interpellare, & alia fieri, de quibus in l. tertia C. de iure emphyteu. quod tanto magis procedit, quando rem nulla eius qualitate, uel conditione declarata, simpliciter, & non reseruato dominio Ecclesiæ, vel domini alienat, tunc enim censetur velle interuertere possessionē, & ius domini, & propter suum delictum priuatur emphyteusi, ut not. Baldus, in primo, §. donare, col. finali, qualiter feud. alien. pot. & in l. vsufructu, col. penultima, ad finem, ff. soluto matrimonio, ubi dicit, quod tunc emphyteuta nititur peruertere dominium domini. sequitur etiam Ias. in dicta l. tertia. col. 22. sub numero 31. versic. primo quando emphyteuta, & sequitur Alexander, in l. si domus, §. fin. ff. de legat. primo. & Crauet. consilio 112. num. 11. & sicut emphyteuta bona emphyteutica alienare non potest, ità nō potest Vasallus, & tanto minus, cum nedum alienatio, sed & pignoratio, & obligatio ipso-
3 rum bonorum sit sibi prohibita, & † tabellio de tali instrumento scienter rogatus infamia notatus, & officio priuatus, manum amittit, ut in capitulo primo, vsque ad §. preterea, de prohibit. feudi alien. per Federic. tradit Felinus, capitulo qui in Ecclesiarum, num. 24. & sequ. ubi declarat, & ibi Dec. numero 10. & 31. latè tradit Ias. in tractat. feud. nona parte, tit. de feud. alienand. numero 3. & seqq. sed si emphyteuta uendat rem emphyteuticam in
4 consulto domino, non cadit † à iure suo, nisi etiam tradat emptori, quia iura prohibentia alienationem, intelliguntur de effectuali, sed in proposito non habet effectum, nisi ità demum traditione sequuta. Ita Specul. dicto titulo, de emphyt. versic. 95. & est communis opinio, ut tradit Ias. in d. l. 3. car. pen. 19. quæstio. num. 61. & Mars. Sing. 412. Plures sunt causæ. & Alciat. l. alienatum, in princ. de ver bor. signifi. sed si in instrumento interueniat
5 † constitutum, de quo suo loco dicetur, per quem possessio transferetur, l. quod meo, de acquir. poss. censebitur res tradita, & locus erit caducitati, ut per Ias. & Mars. locis præallegatis, & per Iacob. de Sancto Georg. tract. feud. in Clausula 29. pacto de non alienando, 2. col. de quo tamen inferius latius dicetur, quod & per statutum Ciuitatis Ferrariæ sub Rubrica de usibus, & rebus ab alio recognitis cōprobatū est. Et animaduertendū est
6 qđ † vēditor dēt clare specificare emptori pe tias terrarū pro qbus soluitur Canō, seu census Eccl. & q̄ sūt de iure emphiteutico Eccl. ut trad. Alex. in cōs. 63. 6. uol. dup. 95. 5. uol.

Cui saluum & reseruatum sit omne ius suum.

SVMMARIA.

1 Emphyteuta rem emphyteuticam vendens reseruato iure directi non cadit a iure suo secundum unam opinionem.

2 Contrarium tamen alij senserunt.
Et ideo distinguendum ut hic nu. 4.
Vasallus vendens feudum sine licentia domini cum Clausula, saluo honore, uel iure domini, caducitatem non euitat.

3 Protestatio cōtraria facto nō releuat protestātē.
Ius male seruat, qui in totum eneruat.
Fur fuit suspensus saluo iure suo.

4 Emphyteuta titulo lucratiuo potest alienare rem emphyteuticam reseruato simpliciter iure directi.
Emphyteuta titulo oneroso alienare intendens debet interpellare dominum, neque sufficit reseruatio directi iuris.

GLOSSA SECVNDA.

Emphyteuta alienans rem emphyteuticam ut suprà dictum est ius domini reseruare tenetur, quod si
1 non facit, † caducitati locus est ut suprà super verbo præcedenti cōclusum est. Si igitur reseruat, nō debet cadere à iure suo, ut tradit Bald. in d. l. fin. ad fin. C. de iure emphyt. et in ca. 1. §. donare, col. fin. qualiter olim feud. alien. poter. et in c. 1. §. libellariæ,
2 circa prin. de pace Constant. sed † contra hāc decisionem uidetur communis Conclusio Canon. in c. ea, te, de iureiur. ubi decidunt, Vasallum feudum alienantem sine licentia domini, cum Clausula saluo honore domini, uel saluo iure domini, caducitatem non euitare, quod sequitur Roman. Singul. 512. a aliàs 518. Tu habes quod vasallus. et Cepol. Cautela 22. Consilium, vers. alij apponunt, et Felin. in c. quæ in Ecclesiarum, num. 85. de Constit. Iacob. de Sancto Georg. in tract. feud. in verbo, et cum pacto de non alienando, col. 7. versic. sed quid si dicat, ubi dicunt,
3 † quod protestatio contraria facto, non releuat protestantem, cap. solicitudinem, de appel. et c. cum M. Ferrariensis, de Constit. ubi not. nam male ius seruat, qui in totum eneruat, ut ibi per eos, et recitat decidendo Ioan. Andr. d. c. ea te, exemplum cuiusdam officialis, qui furem saluo iure suo suspendi fecerat, et idē in emphyteuta per prædicta tradit Bertach. tract. gabel. prima parte, quæstio. 14. et Ias. in Rubr. ff. solut. matr. pen. col. nume. 25. 2. Lectura, et in d. l. fi. pen. col. num. 66. in fi. C. de iure emphyteut.

Supra-

4 Supradictæ tamen†opiniones nō sunt cōtrariæ, sed quælibet in suo casu procedit; Nā animaduertendum est, quod Bal. in locis pro prima parte allegatis, loquitur, quando emphyteuta titulo lucratiuo alienat rē emphyteuticam, ut donando, vel legando, tūc enim verum est quod sufficit reseruare ius domini, quia tunc non exigitur licentia ad donandū, ut per glos. in d. l. fin. verbo, alijs uendere, & ibi Ias. col. 14. num. 35. per plures col. Hanc quæst. examinat, & tradit Alex. in d. l. si domus, §. fin. de leg. 1. & est communis opinio ut per Dur. tract. de arte testandi tit. 6. Cautela 46. in princ. ubi loquitur in donatione, & in legato, & si non procedat ad rei traditionem, non est locus caducitati, ut ibi per eum, sed in venditione secùs est, quia tunc domini interpellatio seu licentia interuenire debet, d. l. fin. nec sufficit isto casu apponere dictam Clausulam, Saluo iure, ità declarat Aret. in consil. 35. Viso themate, 2. col. Vnde in casu nostro, cum non sat fuerit apponere dictam Clausulam, deuentum est ad appositionem aliarum.

Et cui per præsentem venditionem aliquod præiudicium non inferatur.

SVMMARIA.

1 *Aliquod, dictio, in minimo verificatur.*
2 *Præiudicium pro nocumento accipitur.*
Religioni non præiudicat paucorum culpa.

GLOSSA III.

1 Verbum, Aliquod, †in minimo verificatur, glos. verbo aut carum parte, in Clementina prima, de foro compet. & de hoc etiam fuit dictū suprà, in Clausula. Procurator, in verbo, Pro testatione præmissa, & præiudicium hoc casu accipitur pro nocumēto, iuxta illud Verg.
2 paucorum culpa, non præiudicat†religioni, prout accipitur in l. fin. ad finem, C. qui bon. ced. poss. & in c. quamuis, in fine, de rescript. in 6. & in c. cupientes, §. vel si personas, de elect. eod. lib. licèt alijs significationibus accipiatur, de quibus per Alber. in Dictionario suo, uerbo, Præiudicialis.

Sed tamen non videtur tutum, quod per appositionem huiusmodi Clausulæ, à caducitate releuetur uenditor, quia huiusmodi protestatio est contraria facto, ut suprà dictum fuit in verbo præcedenti, & dicetur etiam infrà.

Præsentem enim venditionem de re infrascripta facere, ita demum dicto Hospitali, siue eius Priore, & administratoribus volentibus.

SVMMARIA.

1 *Ita demum, dictio, est taxatiua, & idem importat quod, tantum.*
2 *Emphyteuta vendens reseruato domini iure, à caducitate excusatur.*
3 *Vasallus alienans saluo iure, & saluis, & retentis uoluntate, & consensu domini, non cadit à feudo.*
Et idem si dictum est si domino placuerit.
4 *Limita tamen vt hic.*

GLOSSA IIII.

1 Dictio, ita†demum, est dictio taxatiua, & idem importat, quod tantū, l. ita demum, C. de procur. & Instit. de assign. liber. in prin. & not. Aret. de dictione, demum, in l. ex duobus, in princ. ff. de vulg. & pupil. Ista igitur Clausula restrictiua, operatur, ad ostendendum mentem venditorum fuisse non vendere dictam rem, nisi domino volente.

Sed nunquid tutus sit emphyteuta à caducitate propter prædicta verba apposita? & vi
2 detur quod sic, secundum Pet. Iac. quem †allegat Iac. de Sancto Georgio, d. tract. feud. verbo, & cum pacto de non alienādo, 2. col.
3 vbi dicit, quod si vasallus †alienat saluo iure domini, & saluis & retentis uoluntate, & cōsensu domini, non cadit à feudo, & idem est si res alienetur sub cōditione, si Domino placuerit, ut tradit Iac. de Barolo, in Summa, quib. mod. feud. amit. in Rubricella, si vendidit sub conditione, sequitur Aluarot. in c. 1. in princ. pen. col. de prohib. feudi alien. per Federic. & Cepol. dicta Cautela 22. col. 2. vers. datur ulterius aliud consilium, et Iac. de Sancto Georgio, d. verbo, & cum pacto de non alienando, col. 8. in princip. Socin. Reg. 434. Vasallus, pen. fall. Curt. sen. cons. 8. col. 2. & Ias. in d. l. fin. 26. quęst. col. pen. num. 68. C. de iure emphyt. & in l. non solum, §. morte, antepen. col. de noui oper. nunc. & Mars. in l. is qui cum telo, nume. 45. C. ad l. Corn. de sicar.

4 Sed Bald. pulchrè, †in consil. 95. Mortuo Gregorio, num. 1. 3. uol. limitat, & declarat prædictam Conclusionem procedere, quando Vasallus uendens, in nihilo præiudicauit domino, secùs si præiudicium intulit, ut quia habet maiorem difficultatem in reuocando rem à manibus emptoris, uel qa est Castrū,

quod cum facilitate recuperari nō potest, & aduersarius est durior, uel rebellis, tunc feudum amittitur, & priuatur alienans ratione fraudis, qui verbis dominum honorat, & factis cōdemnat, nam fraus ex rei effectu, idest ex damno domini, cernitur, & iniuriā domini ex contemptu, & vt latius ibi per eum, qui plura adducit ad hoc propositum, cuius opinio communiter approbatur, ut dicetur infrà in sequentibus quæstionibus.

Et consentientibus.

SUMMARIA.

1 *Vasallus alienans sub conditione, si consensus domini accesserit, & agnatorum, excusatur à caducitate.*

2 *Et idem si saluo iure domini, & sub conditione si dominus consenserit, & inuestituram emptori fecerit, & cum pacto quod emptor teneret, & possideret rem nomine uenditoris donec sibi facta fuerit inuestitura.*

3 *Vasallus alienans sub conditione si dominus non reuocauerit, aliàs sit inempta excusatur.*

4 *Vasallus alienans sub conditione si & quantum de iure possum, & aliter non, secuta etiam traditione non cadit à feudo.*

5 *Vasallus cū reseruatione aliàs valida alienans, sed tamen fraudulenter vt in exemplis propositis, cadit à iure suo.*

GLOSSA V.

Sed quid si sit dictum, quod alienat sub conditione, si cōsensus dñi accesserit, & agnatorum? & †Bal. in
1 c. 1. §. hoc quoque, col. pen. de successi. feudi tenet excusandū esse alienantē. Idē Alber. in l. fin. ult. col. C. de iure emphyt. Aluar. d. c. 1. in prin. pen. col. de prohib. feudi alien. per Feder. & idem consuluit Bal. in casu
2 quo vasallus †alienauit saluo iure domini, & sub conditione, si dñs consenserit, & inuestituram emptori fecerit, & cū pacto quod emptor teneret, & possideret rem nomine uēditoris, donec sibi facta fuerit inuestitura, in cōsil. 188. Factum tale est, 3. uol. quam Conclusionem etiam sequitur Ias. in d. l. fi. quæst. 26. nu 68. pen. col. & in d. §. morte, pen. col um.
3 Et idem est dicendum, †si est apposita hęc Clausula, Si dominus non reuocauerit, aliàs sit inempta, allegatur Bart. hoc tenere, in l. si quis locuples, de manum. test. qui tamen in libro meo hoc non dicit; hoc tenet Cepol. dicta Cantela, col. 3. verf. Bart. etiam. Socin. d. Reg. 3. Fallen. Ias. in d. §. morte, antepen. col. & Felin. d. c. quæ in Ecclesiarum, nu. 86.

Et idem est, si fiat venditio sub cōditione, si, & inquantum de iure possum, & aliter nō,
4 nam etiam †sequuta traditione non cadit uasallus à feudo, secūdum Iac. de Ard. quem ibi refert Bal. in d. c. 1. §. hoc quoque, de success. feudi, col. pen. qui refert dictum Iacobum dicere, quod si uasallus fuerit peritus, poterit fraudem excogitare, ut nullū sustineat amissionis periculum, quod Bal. ibi dicit uerū esse,
5 nisi †aliqua captio domini posset interuenire per corporalem traditionem, puta traditur castrū quod uix dominus recuperare poterit, nam dolus est in traditione, qui debet purgari per amissionem feudi; qm̄ confictæ, & simulatę nihil operantur, imò in fraudem, augent fictiones, l. si libertus, ff. de iure patr. undè, venditio quæ processit est infirma, & traditio infirmanda, l. eleganter, ff. de dol. & dicit super hoc puncto consuluisse, quod uerum est, ut in d. cons. 95. suprà allegato. Idem Bal. in c. Cumana, 2. col. nu. 3. de elect. dicit, quod emphyteuta potest periculum caducitatis euadere, protestando, & reseruando cōsensum domini, quia non intelligitur dominum contemnere, qui eius consensum reseruat, aliter nō facturus; Sed si in facti executione, idest possessionis traditione, fit durior conditio domini, quia fortè venditur potentiori, uel inimico domini, hæc protestatio tā quàm fraudulenta non ualet, quia non ex bona fide res geritur, de verb. oblig. l. si ità quis, §. ea lege, sed si nō esset processum ad actum facti, sed staretur in finibus verbi, puta venditionis, & actus precarij, tunc protestatio esset valida, & securā. Et hanc Conclusionem Baldi sequitur Iac. de Sancto Georgio, dicto verbo, & cum pacto de non alienando, col. 7. verf. sed quid si Vasallus alienans, Aluar. d. c. 1. Cepol. d. Caut. 2. col. versic. alia datur per aliquos. Cur. d. con. 8. 2. col. Ias. d. l. fi. 25. quæst. col. pen. nu. 67. & d. §. morte, antepen. col. Socin. d. Reg. 4. Fallen. Felin. qui fœdere distinctionis opiniones cōcordat, in d. c. quæ in Ecclesiarum, nu. 86. & Zasius tract. feu. in tit. de feud. amissione, nu. 14. & Arno. Comment. 110. Aperti quidem, & Rube. consil. 13. num. 18.

Et non aliter, nec alio modo.

SUMMARIA.

1 *Clausula, Et non aliter, nec alio modo, habet præcisam naturam ita quod non recipit aliquam modificationem, uel interpretationem à uerbis separatam.*

Et sunt uerba taxatiua, & præcisa, & importāt necessitatem ex quo negatiue posita sunt, ac inducunt solemnitatem, & formam.

2 *Emphyteuta, vel vasallus si alienauerit rē saluo iure domini, & agnatorum, & non aliter nec alio*

alio modo numquid cadat in commissum, sunt opiniones, quas hic videas, & num. 7.

3 *Doctori loquenti per verbum, seu dictionem, fortè, standum est, quia quantum ad se censetur quæstionem decidere.*

4 *Vasallus alienãs saluo Principis beneplacito, & non aliter nec alio modo, non cadit à iure suo.*

5 *Ablatiui absoluti resoluuntur in uim cõditionis.*

6 *Conditionis defectus actum annullat.*

8 *Caducitas rei emphyteuticæ, vel feudalis non potest impediri aliqua verborum cautela si sit secuta traditio.*

9 *Vasallus uel emphyteuta numquid intelligatur rem tradidisse per clausulam precarij, uel constituti ad effectum vt sit locus caducitati.*

GLOSSA VI.

1 Illa verba habent præcisam naturam, ità quod non recipiunt aliquam modificationem vel †interpretationem separatam à verbis. Bald. in l. si quidem, C. de except. & in §. denique, infra allegando. & Dec. consi. 61. nu. 2. & sunt taxatiua & præcisa, l. non aliter, de leg. 3. & important necessitatem, ex quo negatiuè posita sunt, ac inducunt solemnitatẽ, & formam, ut copiosè de his tradit Parisius, cons. 19. num. 15. & sequent. ubi plura cumulat secundum morem suum 2. vol.

Si quis igitur emphyteuta vel Vasallus alienauerit emphyteusim vel feudum, saluo

2 iure domini, & †agnatorum, & non aliter, nec alio modo, decidit Bal. in c. 1. §. denique, col. fin. quæ fuit prima causa benefic. amit. sub dubio fortè, quod non perderet feudum: quia constat, quod non intendit alienare nisi possit. cum hac Clausula, Saluo, & non aliter, iuxta not. in simili, in d. l. si quidem, C. de except. & alijs iuribus ibi per eum allegatis. pro quo faciunt dicta per Parisi. in dicto cõs. Ad hoc propositum; & licèt Bald. loquatur

3 †per dictionem, fortè, tamen ei est standum, quia Doctor tali modo loquens, quantum ad se, censetur quæstio. decidere, ut dicit Socin. in cons. 93. col. 10. & Cassad. in tit. de prę bend. decisio. 3. num. 30. & hanc decisionem Baldi sequitur Aluar. in d. cap. 1. in prin. Iac. de Sancto Georgio, d. col. 7. versic. sed ponamus, & in col. sequ. in princ. dicit se in facto

4 ita obtinuisse, quod †feudum per uasallum alienatum saluo beneplacito Principis, & non aliter, nec alio modo, non potuit cadere

5 in commissum; quia illi †ablatiui absoluti resoluuntur in uim conditionis, idest, si placuerit domino, & non aliter, l. à testatore, ff. de cond. & demonst. & l. ab emptione, ff. de pa-

6 ctis, & defectus †conditionis habet annullare actum. eandem opinionem Baldi tenet Iason, in d. l. fin. col. pen. nu. 66. Abb. & Card. in c. 2. de feud. Curt. d. conf. 8. 2. col. & videtur sequi Bertach. d. tract. de Gabel. d. prima parte, quæst. 14. Idem tenet Marf. in l. is qui cum telo, nume. 40. C. ad l. Corn. de sicar. & Guid. Pap. quæstio. 163. sed secundum Iaf. d. tit. de feud. amis. nume. 14. & est communis conclusio secundum Ripam, in cap. cum M. Ferrariensis, nu. 80. de constit. & hanc dicit communem Clar. in §. feudum, quæstio. 31. vers. bene verum est, ubi dicit communem, & huic Conclusioni secundum distinctionẽ Felini concordat Curt. iun. tract. feud. 4. parte, tit. ex quibus cauf. feud. amit. quæst. 21. nume. 112. & huius opin. uidetur Guliel. Rodoan. in tract. de reb. Eccl. non alien. in tit. de caducitate ob rei alienationem, §. emphyteuta, nu. 41. fol. 522. & Ripa, hoc tenet expresse in c. 1. n. 3. li. 3. Rñ. & Parif. cõf. 6. ad fi. 4. uol.

7 Sed contrarium †in terminis nostris tenet idem Bald. sibi contrarius, in l. uni. col. fi. 16. quæst. nu. 56. C. de his quæ pęnæ nom. ubi dicit, quod tali casu protestatio contraria facto non releuat. & hoc sequit̃ Cepol. dicta Cautela, 2. col. vers. Consiliũ. Socin. d. Reg. 434. 2. Fallent. Iaf. in d. §. morte, col. pen. & idem videt̃ in effectu tenere in dicta Rubrica, col. fin. fol. matr. nu. 28. & ibi dicit, quod cum finis in præiudicialibus, illa uerba non prosunt ad cautelam, nec protestatio releuat, ut per glos. in d. l. si quidem, & quod in re facta non ualet ars verborum, allegando Bald. ut ibi per eum, quę etiam adducit Felin. in d. c. quæ in Ecclesiarum, nu. 85. ubi conatur fœdere distinctionis opiniones concordare, sed cõtra Bar. in d. §. denique, uidetur tenere Bertachin. d. 14. quæst. dum allegat Bal. in d. l. uni. & se remittit ad Cepol. d. Cautela, & expressius tenet hanc Dec. in cons. 160. nu. 4. vbi dicit, quod hæc est communis opinio, qđ uerbũ est utile in practica, & dicit, quod licèt sint apposita dicta verba, non aliter, &c. nihil est: quia omnia verba sunt, quasi uelit dicere,

8 quod nõ test dare Cautelam, ut uerbis possit impediri caducitas, si traditio fiat, & propterea Cepol. dicta Cautela 22. uidens huiusmodi Doct. varietates, cõsuluit omnes suprascriptas Clausulas in instrumento esse apponendas, ut ibi per eum, in fine. Et hæc opin. proculdubio verior & communior videtur, qđ non releuent dicta uerba facta traditione, actualiter rei, quod ẽt admittit Curt. d. consil. 8. & sequitur Dur. d. Cautela 46. ubi allegat d. conf. Curt. & Dec. quã opinionẽ, quod facta traditione actualiter, illa verba non releuent approbat Parif. conf. 86. nu. 14. 4. uol. licèt Ripa, d. c. 1. & Parif. ipse, d. consil. 6. in fine, aliter videantur tenere, ut ibi per eos, &

propterea

propterea declaratio, seu consideratio Felin. d.c. quæ in Ecclesiarum, quando adest tantum hæc Clausula, non videtur procedere, sed solum procedere posset stantibus alijs Clausulis de quibus suprà. Sed dubia est hæc opinio, propter opinionem præcedentem quàm multi dicunt communem.

9 Sed nunquid traditio censeatur facta ut locus sit caducitati, per Clausulã precarij, uel constituti? Bald. in terminis d.c. Cumana, ut suprà, tenuit, quod non, nolens opus esse reali & actuali traditione, & idem ex multis cõprobat Curt. d. consi. 8. col. fin. quod esset contra ea quæ suprà dixi, super verbo respectu vero, &c. sed quia super Clausula constituti plura sunt videda, hanc quæst. discutiendam decidendamque ibi reseruo, interim tamen videbis Tiraquel. in tract. de Constit. 3. par. 26. limitatione.

Ipsi venditores dixerunt & protestati fuerunt.

SVMMARIA.

1 *Protestatio quid sit, quando facienda, cui, & plura de protestatione remissiuè.*

GLOSSA VII.

1 De protestatione quid† sit protestatio satis suprà in Clausula, Procuratoris, in verbo, protestatione, dictum fuit, sed materiam protestationis quando protestatio sit facieda, cui, & quando releuet, & quando non, videnda sunt quæ latissimè ponit Doct. in c. cum M. Ferrarienses, de constit. ubi latè scripserunt Felin. Dec. Ripa, Bart. & alij, maximè Ias. in d.l. non solum, §. morte, de oper. noui nunc.

CLAVSVLA XV.

Saluo tamen iure coloni.

SVMMARIA.

1 *Colonus quis dicatur, & quis inquilinus.*
2 *Colonorum quatuor sunt species.*
3 *Clausula, saluo iure coloni, cur apponatur in instrumento venditionis, & num. sequ.*
Vendita re nil remanet ipsi venditori sicut nec remanet de fundo, & transeunt omnes fructus ad emptorem nisi reseruaretur ius coloni.
4 *Emptor, & singularis successor non tenetur stare colono nisi sit apposita clausula, saluo iure coloni.*
5 *Clausula, saluo iure coloni, operatur suum effectum si extat colonus cui est ius reseruatum, nam ipso vno vel pluribus non extantibus non habet locum in venditore, qui etiam dictam rem, vel partem coluerit.*
6 *Generalis sermo non includit personã loquentis.*

GLOSSA PRIMA.

Colonus dicitur is, qui rusticũ prædium colit, inquilinus verò, qui vrbanum inhabitat, & hoc est
1 quod† vult dicere glo. in l. emptorem, C. locati, quod Colonus est in Villa, inquilinus in Ciuitate, & ibi not. Doct. Colo-
2 norum† quatuor esse species tradit Bar. in l. si apes, §. 1. de furt. & sequitur Aret. in §. is ad quem, 2. col. Insti. de rerum diuis. Primus est, qui rem conducit ad non modicum tempus, qui est similis emphyteutæ, qui habet utile dominium. Secundus est, qui conducit ad modicum tempus, & nummis colit, ut est regulariter quilibet conductor. Tertius est, qui etiam conducit ad modicum tempus, sed pẽsionem, & mercedem non soluit pecuniariã, sed in fructibus, puta corbes uiginti frumenti, & totidem vini. Quartus est, partiarius, qui ad dimidiam partem fructuum fundum colit, & hic censetur Socius, & inter eum, & patronum censetur contracta societas, l. si merces, §. uis maior, ff. locati, l. cum duobus, §. si in coeunda, ff. pro soc. Petr. de Vbald. in tract. societ, 4. par. 3. quæst. in princ. Abb. in c. propter sterilitatem, col. 4. locat. Aret. Instit. de locat. in prin. & est communis opinio secundum Ruin. in consi. 71. nu. 13. 2. uol. & Bellon. consi. 45. num. 8. quæ autem actiones eis competant Bart. & Aret. & alij declarant in locis prædictis, sed quibus conueniantur, ponit idem Aret. post glos. Instit. de locat. & ibi Doctores in principio.

Supradicta clausula apponitur in instrumento eo quod fructus omnes pendentes in
3 re uendita contractus† emptionis, & venditionis ueniunt in venditione, & cedunt emptori tãquã pars principalis ipsius rei, adeo qđ nil remanet uenditori, sicut non remanet de fundo rei l. fi. §. pen. ff. de his quę in fraud. cred. l. Iulianus. §. si fructibus, ff. de act. emp. cum alijs allegatis per Fab. d. tract. quæst. 6. 5. memb. & propterea opus est huiusmodi reseruatione per venditorem facienda.

4 Secundo alia† ratione apponitur hæc clausula, quia emptor, vel alius singularis successor non tenetur stare colono, sed potest eum expellere l. emptorem, cũ ibi not. C. loca. unde saluum est hoc casu ius ipsius coloni per pactũ huiusmodi l. si merces, §. 1. ubi Bal. ff. loca. & d. l. emptorem, & Gui. Pap. q. 480. locaui, nu. 4. uer. q nto fallit. Ità de hac clausula trad. Fab. d. 6. q. 18. mẽbro, & quod sit saluũ,

tenet Ferra. in sua pract. in forma lib. 9. agitur ad ficti præstat. & rei relax. in glos. soluere neglexit nume. 5. & dicetur plenius infra, & etiam Cagnol. in l. 2. C. de pact. inter emptor. & vend. q. 75. nu. 22.

5 Operatur † autem dicta clausula suum effectum, si extat colonus cui est jus reseruatum, nam ipso uno, uel pluribus non extantibus, non habet locum in uenditore, qui etiam dictam rem uel partem coluerit, quia in generali sermone censetur exclusa persona loquẽtis l. Inquisitio. C. de solut. & l. si mercedem. §. fi. & ibi Bart. & Bal. ff. de actio. empt. sed si
6 non † extant alij, sed solus uenditor coluerit, & hoc partes sciuerint, tunc de ipso intelligẽdum est l. si in venditione ff. commun. pręd. ita Bar. & Pau. de Cast. in l. si quis legauerit, ff. de leg. 1. Alex. in add. ad Bart. in d. §. fin. & cõs. 28. Visis accuratè col. 3. 1. uol. Fab. d. 18. membro. & sequitur Paris. cons. 70. nu. 16. 3. vol. secus autem si emptor ignorat. ut per Doctor. in locis pręallegatis. & ità debet intelligi Mars. in l. qui ignorans, nu. 3. ff. ad l. Cor. de fal. & Betr. cons. 272. nu. 8. 1. p. priorum, & Crauet. cons. 33. nu. 20. & 15. nu. 2.

Et salua parte eidem in fructibus dictę & infrascriptæ rei pertinente.

SVMMARIA.

1 *Venditori debetur pars coloni quãdo reseruauit partem coloni & ita se retulit ad factum, non ad ius.*
2 *Pertinere, verbum, latißimas habet habenas.*
3 *Emptor, & singularis successor non tenetur stare colono.*
4 *Venditor qui locauit tenetur conductori, seu colono expulso ad interesse.*
5 *Emptor fisci tenetur stare colono.*
6 *Emptor tenetur stare conductori ad longum tp̃s.*
Conductor ad longum tempus habet utile dominium, & ideo expelli non potest.
Actio cui datur tanto magis exceptio.
Tempus longum accipitur pro biennio.
7 *Colonus ad longum tempus tenetur de pẽsione respondere successori sicut tenebatur locatori.*
8 *Cõductor quãdo ipsi locator obligauit omnia sua bona non poterit expelli ratione hypotheca.*
9 *Declara tamen ut hic, & nu. seq.*
10 *Successor singularis, vel emptor offerens interesse, & pœnam conductori, tollit eius hypothecã.*
11 *Quod tamen est controuersum ut hic.*
12 *Succeßor singularis non tollit hypothecam cõductoris per oblationem interesse, & pœna si sit appositum iuramentum in instrumento tũc enim conductor potest insistere rei locata.*
13 *Conductor qui aliquas utiles expensas, vel necessarias fecerit non potest expelli per singularem successorem eis non solutis.*
14 *Successor singularis tenetur stare colono si ita cõuentum fuit & ab ipso promissum.*
15 *Conductor potest expelli à proprietario mortuo usufructuario locatore.*
16 *Datoris iure resoluto, resoluitur ius acceptoris.*
17 *Conductor non potest expelli ab eo, qui non habet plenum ius in re.*
Exemplifica in creditore misso in possessionem causa rei seruanda.
Et in usuario.
Et in emente fructus rei locata.
Limita in usufructuario, de quo tamẽ uide hic.
Usufructuarius omnium bonorum an teneatur ad soluendum as alienum.
18 *Uxor tenetur stare locationi per maritũ facta.*
Sicut & maritus locationi facta per uxorem.
19 *Emphyteuta Ecclesia non potest expellere colonum Ecclesia, si per longum tp̃s rẽ coluit bene.*
Et talis expellens priuatur emphyteusi.
Et ideo faciendum est pactum quod liceat expellere.
Sed contrarium tenuit Alexander.
Argumentum à fisco ad Ecclesiam, & econtra regulariter valet.
20 *Colonus partiarius an poßit expelli à singulari successore.*
Socius inuito altero socio societatì renunciare non potest.
21 *Colonus partiarius expelli nequit à singulari successore elapso tempore à statuto prascripto ad dandam licentiam colonis.*
Statutum generaliter loquens generaliter debet intelligi.
Permissum ad tempus videtur prohibitum post tempus.
22 *Conductor non potest expelli à singulari successore si locator pactus fuit de non alienando rem pendente locatione, & ideo obligauit specialiter rem locatam.*
23 *Baldum fustibus cæsum fuiße falsum est, uti etiam falsum est deprauasse Codicem, et habuisse controuersiam cum Bartolo.*
24 *Conductor numquid habeat priuilegiũ ut expelli non poßit per singularem successorem si locator fecit pactum de non alienando, & se generaliter tantum obligauit, specialem autem rei legata hypothecam non apposuit.*
25 *Colonus non tenetur stare successori singulari, vel emptori.*
Limita tamen ut hic.

GLOSSA SECVNDA.

SI fiat reseruatio partis coloni res videtur expedita, quia cũ vendi-
1 tor † se ad factũ nõ ad ius referat, si nullus extet colonus, sibi pars coloni

coloni debetur ita declarat dicta Bar. & aliorum ibi Bal. in d. l. si quis legauerit, & sequitur Fab. d. mem. 18. & Cagno. d. num. 221. quod tanto magis fatendum est cum sit ap-
2 positum illud verbum † pertinētequod latissimas habet habenas l. verbum illud pertinere, & ibi not. Alciat. ff. de verb. signific.

Et quia suprà dictum est, quod emptor nō tenetur stare Colono, cū materia sit frequēs, & quotidiana, operæpreciū esse duxi, latius
3 eam pertractare † Regula igitur est, quod emptor, & alius quilibet singularis successor, non tenetur stare Colono, seu cōductori rei emptæ, ut est, text. in d. l. emptorem, C. loca. in l. qui fundū, ff. eod. in l. nihil, §. fi. ff. de leg. 1. et tradūt Bar. & omnes in dictis locis, et in l. si filiofamiliàs, §. si vir in quinquennium, ff. sol. matr. & Bart. in l. 1. §. quod autē ait, ff. de superfic. cū alijs allegatis per Mars. Sing. 321. Credo te scire, & Pyrrus in l. cōtractus,
4 fol. 11. 1. fac. ff. de reg. iur. Sed † venditor qui locauit, tenetur conductori seu colono expulso ad interesse, d. l. si merces, §. 1. & ibi not. omnes, ff. locati.

Quæ primo fallit in emptore fisci, qui te-
5 netur † stare colono, ne fiscus teneatur cōductori, l. fin. §. 1. & ibi Bart. ff. de iure fisci, & idem in emphyteuta fisci, est text. & ibi not. Bart. in l. cognouimus, C. de mancip. & colo. pat. lib. 11. & hanc limitationem sequuntur Bald. nu. 4. & Salic. 2. col. d. l. emptorem, Bald. d. l. si merces, §. 1. Bald. Paul. & Alex. in d. §. si vir. Ferrar. in sua pract. in for. lib. quo agitur ad fict. præsta. & rei rela. in glos. soluere neglexerit, & Guido Pap. quęst. 480. Locaui. Pyrrus dicta 1. pag. in d. l. cōtractus, & latè Duen. in Reg. 240. vbi latè examinat hanc materiam.

6 Secundo fallit † in eo, qui conduxisset ad longum tempus, quia habet utile rei dominium, tunc enim expelli non potest, quia si habet actionem l. primæ. cum 2. sequen. ff. si ager. vecti. vel emphyt. pet. & l. 1. §. quod autem, ff. de superfic. tanto magis exceptionē, per regulam, cui datur actio, tanto magis exceptio l. inuitus, §. cui damus, ff. de reg. iur. ita limitat Bart. in d. l. qui fundum, & in d. l. 1. §. quod autem ait, ubi longum tempus accipi pro decennio dicit communiter teneri, & idē tenet in d. §. si vir, ubi Alex. nu. 2. post Paul. de Cast. 2. col. Hanc eandem limitationem tenent Bald. & Salic. in d. l. emptorem,
7 ubi Bald. nu. 7. dicit, quod è conuerso † colonus de pensione tenetur respondere successori, sicut tenebatur locatori, idem tenēt Bald. & Fulgos. in d. l. si merces, §. 1. & Paul. & Fulg. d. l. qui fundum. Abb. c. fi. 2. col. nu. 8. ne prælati uices su. Fab. de Sācto Sauino, d. quæst. 26. dicto 18. mēb. Guid. Pap. d. quæst. 480. et Steph. Aufr. in addit. ad decis. Capel. Tholos. quæst. 420. & Pyrrus dicto fol. 11. 1. col. seq.

Et ex his infert Bart. in d. l. emptorem, & in d. l. qui fundū, in d. §. quod autem ait, & in
8 d. §. si uir, in fi. quod † quando locator pro obseruatione promissorum per eum obligauit omnia sua bona, prout communiter fit, in omnibus Instrumentis, tum ex quo habet conductor ius in re, non poterit expelli, quia potest ratione suæ hypothecæ uti retentione rei locatæ, & stare in eius possessione, & sequūtur alij Doctor. in dictis locis, & Abb. d. c. fin. 2. col. & Paul. de Cast. dicta l. nihil, §. fina. de leg. 1. & latè plures allegans Tiraq. in tractatu de retract. conuention. §. 3. glos. unica, nu. 4. Et Plot. in l. si quando, numero 192.

9 Quæ conclusio uenit † declaranda duobus modis, primo, ut procedat quando conductor protestatur se uelle uti retentione, & possidere iure pignoris, & hypothecę pro interesse suo, & pena, ita dicit Bart. practicando obtinuisse, & dictas protestationes fieri fecisse, in d. l. emptorem, & in d. l. qui fundū, & utrobique, sequuntur Salic. & Fulg. in d. l. qui fundum, qui tamen quo ad hoc infideliter refert Bart. tenentem, quod in Instrumēto locationis addi fecit, quod conductor intendebat non tamen iure locationis, sed iure pignoris rem locatam possidere, quia hoc non dicit Bart. nam talis protestatio non est apponenda in instrumento locationis, sed solum debet apponi hypotheca, & cum emptor, uel singularis successor uult expellere conductorem, tunc faciendæ sunt protestationes, ut per eum in locis præallegatis, & cum prædictis transit ēt Marsi. d. Sing. 321.

Secundo, ut procedat, nisi emptor, uel singularis successor offerat interesse, & pœnā di-
10 cto conductori, tunc tollitur eius † hypotheca, et tenetur rem relaxare, ita declarat Salic. d. l. emptorem, & Paul. de Cast. in d. §. si uir.
11 Sed quod † etiam facta tali oblatione non teneatur conductor rem conductam relaxare, indistinctè tenet Bart. in locis præallegatis, & maximè d. §. si uir, ubi ęquiparat hos duos casus, habere in re, ut in prædicta limitatione, & habere hypothecam, & ita indistinctè tenent plures alij ex supra allegatis, & Fab. d. 18. membr. Guid. Pap. dicta quæst. 480. ad fin. ubi allegat Iac. Put. in d. §. si uir, dicere, quod hæc est communis opinio, & idem tenet in consil. 125. num. 3. & Socin. consi. 99. in fine. 1. uol. consi. 17. col. pen. in 3. & consi. 90. 1. & 2. col. in quarto.

Præcedens tamen distinctio debet attendi, &

di, & hæc opinio, & verior, & communior est, quam vltrà prææallegatos tenent Imola, post Bart. in l. vectigalia, ad fin. de Publica. Imol. Paul. Rom. Alex. d. §. si uir, Ias. in l. filiusfam. §. diui, 14. col. versi. tertio. principaliter, de leg. 1. Ferra. d. glos. soluere neglexerit. Socin. sibi contrarius, in consi. 29. in fine, 4. vol. Steph. Aufrer. in addi. ad dictā quæst. 420. & hanc videtur tenere Rum. cons. 127. nu. 16. in 5. vol. & consil. 180. nu. 18. in 1. & Neg. in tract. de pignor. & hypot. 2. par. 1. membro, nu. 6. & 7. & Didac. lib. 2. Resolut. in c. 15. num. 3.

Limita tamen hanc secundam declaratio
12 nem † procedere, nisi in Instrumēto esset appositum Iuramentum per locatorem, quia tunc precisè teneretur contractum obseruare, nec esset locus oblationi interesse, ita declarat Socin. d. consi. 90. & videtur sequi Neguſ. d. 1. membro, nu. 9. & hoc etiam tenet Ioan. de Amic. in cōs. 113. nu. 12. & Crot. in repet. d. §. diui, nu. 101. Plot. in l. si quando, nu. 192. C. vnde vi, & Rol. à Valle, consil. 6. nu. 29. & sequent. 1. vol.

13 Tertio fallit † dicta regula si conductor, vel colonus, aliquas vtiles expensas, vel necessarias, in re fecerit, tunc enim non posset expelli, sed ipse potest vti retentione, nisi eis solutis. Bald. in d. l. emptor, nu. 7. Alex. d. §. si vir, nu. 8. Socin. d. consi. 17. col. pen. in 3. & consi. 15. col. 2. in 1. Fab. d. 18. mēbro, Guid. Pap. d. quæst. 480. & Marsi. d. Sing. 321.

14 Quarto fallit, † si factum est pactū, quod emptor, vel successor singularis debeat stare locationi, vt dictum fuit suprà, super Clausula, Saluo tamen iure coloni, quod vltra ibi allegatos tenet Bald. in d. l. emptor, Fulgos. d. l. si merces, §. 1. post Bald. Paul. & Alex. d. §. si vir, licèt Salic. in d. l. emptorem, aliter voluerit, & non benè, secundum Alex. in d. §. si vir, nu. 9. & idem erit si dictum sit, quod pensiones pertineant ad emptorem, ut per Ale. d. §. si vir, nu. 13.

15 Quinto fallit † in eo, qui locauit, nō habēs tū plenum ius in re, vt in fructuario locāte, nam eo defuncto, & finito vsufructu, §. finitur, Instit. de vsufr. proprietarius potest expellere conductorem, l. si quis domum, §. 1. ff. locati, facit l. lex vectigali, ff. de pign. vbi
16 resoluto † iure datoris, resoluitur ius accepto ris, ita limitat Bart. d. §. si vir, sequitur Salicet. d. l. emptorem, 2. & 3. col. Abb. d. c. fin. 2. col. & Socin. consi. 32. 4. col.

17 Sexto fallit † in eo qui non successit in plenum ius in re, vt in creditore misso in possessionē causa rei seruandæ, tradit Bart. & seq. Paul. & Alex. in d. §. si vir, per text. in l. in vēditione, §. 1. ff. de bon. auth. iud. poss. Abb. d. c. fin. nu. 8. Guid. Pap. quæst. 80. & Pyrrus in d. l. contractus, fol. 11. 1. fac. & idem in vsuario, qui non potest conductorem expellere, l. si habitatio, §. fin. ff. de vsu, & habit. licèt secùs sit in usufructuario, l. arbores, §. quicqd, de vsufr. & est decis. Capel. Tholos. d. quæst. 420. Alex. d. §. si uir, nu. 10. Et idem tenet Alex. in emente fructus rei locatæ, ut conductorem expellere non possit, ut per eum, d. §. si uir, nu. 15. & consi. 118. In casu de quo quaeritur, 2. dub. 5. uol. nam qui parem habet causam, conductorem non expellet. Bald. d. l. emptorem, 2. col. & idem, quādo quis legat fructus rei prius locatæ, tunc legatarius non potest expellere colonum, quia censetur relicta pars ad testatorem pertinēs Bar. in l. fundi Trebatiani, ff. de usufruc. leg. & sequitur Bald. in l. 1. col. 4. nu. 19. C. de fruct. & lit. ex pens. sed hoc de colono partiario intelligitur, de quo infra dicetur: in legatario uerò usufructus omnium bonorum quod possit conductorem expellere, contra Bald. in d. l. 1. tenet Alex. d. §. si uir, nu. 14. qui dicit dictū Baldi esse falsum, cum fundetur in doctr. Bart. in l. finali, de usufr. leg. tenentis usufructum omnium bonorum teneri ad soluendum æs alienum, quod communiter reprobatur, ut per eum ibi, & per Dur. tract. de art. testandi, tit. 6. Cautela 42. nu. 6.

18 Septimo fallit † in muliere, quę tenetur stare locationi factæ, per maritum, d. §. si uir, causatiuè nō precisè, ut per Sali. d. l. emptorem 2. col. & per Alex. post alios, d. §. si uir, sicut è contra, tenetur uir stare locationi factæ per uxorem. Imola, in l. diuortio, §. item si messes, soluto matrim. ubi etiā Aretinus, prima columna.

19 Octauo fallit † in colono Ecclesiæ quem emphyteuta ipsius Ecclesię expellere nō potest, si per longum tempus rem coluit bene, ita Bart. arg. illius l. in dicta l. cognouimus, C. de mancip. & col. patri. libro 11. ubi dicit talem expellentem priuari posse emphyteusi, & hoc sequitur Roman. in dicta, §. si uir, & sing. 62. In Ecclesia, sequitur Corset. Sing. suo, uerbo emphyteusis, uersi. Ecclesia concessit, & Marsi. Sing. 548. Rei suæ, ubi docet emphyteutas, ut sint cauti facere pactū cum Ecclesia, quod possint expellere colonos, contrarium tamē tenet Alex. d. §. si uir, nu. 5. & Curt. sen. consil. 10. sed prima opinio seruaretur in practica, maximè in casu in quo loquitur, scilicèt, quando emphyteuta expellit colonum, qui bene longo tpe coluisset, secùs si non esset eiusdem qualitatis, ut per Doct. in locis prædictis, cum quibus uř ēt tenere Alex. in addit. ad Bart. in d. l. cognouimus; Nec obstat ut dicit Curt. quod si

scus,

scius, & Ecclesia non æquiparentur; quia regulariter est contrarium, valet enim argumentum de uno ad aliud, vt latè per Euerar. in sua Centuria, seu centupli. modo argum. in loco à fisco ad Ecclesiam, per totum.

20 Nono fallit † in colono partiario, ut non possit expelli à singulari successore, cum sit socius domini, d. l. si merces, §. uis maior, ff. loca. ubi Bar. col. fin. & l. cum duobus, §. si in coeunda, ff. pro soc. unde non posset eo inuito societati renunciare, l. idemque, §. fina. ff. eod. & ita not. ibi Bald. Idem tenet Iac. Butr. in d. l. si merces, §. 1. cum quo videtur transire Fulg. Ioan. de Anan. d. c. fi. ne prælat. uices suas. Raph. d. §. si uir, & alij quos ibi refert Alex. n. 17. & quod saltē pro primo anno nō possit expelli, tenet Bal. d. l. emptorē, 2. col.

Sed ista limitatio non uidetur uera, nec communis, & contra eam tenet Spec. in tit. de locat. §. 1. uersic. sed pone locaui, Roman. consil. 309. Videtur prima fronte, cum alijs quos allegat Alex. d. §. si uir, nu. 17. & hanc uidetur tenere etiam Fulg. d. §. 1. ubi respondet ad d. l. idemque, & uidetur etiam sequi Fab. d. membro 18. dum allegat Spec. loco præallegato, & propterea ad euadendum opin. utile erit reseruare ius coloni, ut supra.

21 Decimo fallit † dicta regula, stāte statuto, quod colonus partiarius, uel inquilinus nisi fuerit sibi data licentia certo tempore, puta ante Pascha, nō possit pro illo anno expelli, nam si elapso dicto tempore emptor uelit expellere, non poterit, statutum enim generaliter loquens, generaliter debet intelligi, l. 1. §. generaliter, de legat. præstan. c. solitæ, de maior. & obedien. cum alijs adductis per Alex. consil. 196. num. 2. in 6. vol. & permissum ad tempus uidetur prohibitum post tempus, l. si ita quis, ubi Aret. 3. no. et Moder. de uulg. & pup. & ita habui in facto, & iudicaui.

22 Vndecimo, & pro nunc † ultimo fallit, si locator paciscitur de non alienando rem pendente locatione, & pro obseruatione promissorum per eum conductori obligat specialiter rem locatam, tunc enim impeditur alienatio, & conductor est tutus, tex. est singularis, secundum Bald. ibi, in l. si creditor, §. fi. ff. de distract. pign. secundum ueram literam, quæ reperta fuit in Pādectis Pisanis, quas miserunt ad uidendum Bart. & Fran. Accurs. cum haberent quæst. in facto, ut Bart. tradit in l. ea lege, num. 4. C. de cond. ob caus. licèt Paul. de Cast. dicat in d. l. si merces, §. 1. & in l. nemo, de pact. quod controuersia erat inter Bart. & Franc. Tigri. seu de Pisis, & Alexan. in dicta, §. si vir, 2. col. dicit de Bar. & Baldo, & memini plura de huiusmodi controuersia audiuisse à pluribus Doctor. qui tenentes, quod huiusmodi controuersia fuerit inter Bartol. & Bald. secundum relationem Alexan. ausi sunt referre Bald. deprauasse, & falsificasse text. & propter hoc fustibus cæsum

23 fuisse, quod † quam falsum sit, prędicta ostendunt. Hanc cautelam docet Imola, in l. filius fam. §. diui, de leg. 1. in l. si ita quis, §. ea lege, ff. de verbor. obligat. & in l. qui absenti, §. 1. ff. de acquir. poss. & sequuntur ibi Roman. Aret. & Alexand. Aret. & Ias. d. §. ea lege, & Ias. d. §. diui, 1. lectura, col. 14. ver. tertio principaliter, & 2. lect. col. 18. vers. secūdo fallit, & l. quoties, 11. limit. de rei vend. Alex. d. §. si vir, num. 4. & Crot. ibi, num. 100. & Ne-

24 gus. d. 1. membro, num. 5. sed † dubium est, nunquid sufficeret generalis obligatio, cum pacto de non alienando, quod videtur sufficere, vt videtur velle Bart. in dicta l. si creditor, §. fin. ubi Fulg. & in d. §. ea lege, & in l. nemo, de pact. dicens sufficere, quod creditor habeat ius in re, & expresse tradit Paul. de Castr. in dicto §. ea lege, 2. col. & videtur adherere Alexand. in dicta l. qui absenti, dicens, quod opinio, contraria non est sine dubio, ex quo d. l. si creditor, §. finali, loquitur indistinctè, & secundum hanc consuluit Cor. consilio 321. in quarto uol. & Ioan. de Amic. dicto consil. 113. ubi latè insistit, & hanc opin. dicit esse ueriorem Crot. d. §. diui, num. 100. & hanc dicit communem alios adducens Plot. in l. si quando, nu. 192. C. Vnde ui, & sequitur Socin. iun. cons. 78. nu. 9. in 1. uol. & consi. 129. nu. 3. & seqq. 2. uol. & sequitur Rodor. Soarez. in repet. seu declaratione l. regni, post repet. l. post rem iud. de re iud. in 1. limit. nu. 11. pag. 584. Ias. dicens cōmunem, in consi. 211. 5. col. in fine 2. uol. Capic. decis. 182. nu. 3. Contraria tamen pars crebrior uidetur recepta, ut patet ex relatis per Negus. in d. memb. nu. 5. quam tenet ēt Ias. d. §. diui, 2. lect. supra allegatus, & d. l. quoties, 11. limitat. & Ruin. in d. §. diui, mihi, col. 44. Ias. dicens cōmunem, in cōs. 211. 5 col. in fine, 2. uol. & Capic. decis. 182. n. 3. Et propterea cauendum est, ut hę amaritudines fugiātur, & addatur specialis hypotheca pacto de non alienando, ut omnino colonus non possit expelli. Cæteras limitationes colliget subtilis inuestigator ex dictis per Alex. in d. §. si uir, & alibi ex dictis Doct. Hæc pro nunc sufficiant, quas tamquam nobiliores, & principaliores uolui descripsisse.

Et sicut regula est, quod emptor, uel singularis successor, non tenet stare colono, ut su-

25 pra, ita ēt è cōuerso, colonus † nō tenetur stare emptori, uel singulari successori, tex. est in d. l. qui fundū, ff. locati, qđ limitāt Doct. ibi, nisi uenditor actiones suas emptori cessisset,

vel testator fundum, cum omni suo iure, & actiones legasset, vel hæres legatario actiones cessisset, ut post alios ponit ibi Paul. de Cast. Secundo nisi pactum fuerit factum inter emptorem, & venditorem, quod pensiones pertineant ad emptorem, ita not. Bart. per illum text. in l. insulam, ff. eod. & sequitur Alex. in d. addit. ad Bar. d. l. qui fundum, quod tamen non videtur procedere, nisi ad eas sit cessum ius, & actio, secũdum Paul. de Cast. d. l. insulam, quod verius uidetur.

Saluo que & reseruato sibi dominio, rantæ partis dictæ possessionis, quantam capit residuum infrascripti precij.

SVMMARIA.

1 *Dominium duplex superius, & inferius seu subalternum.*

Dominium vtile trãsfertur ex causa ad ipsum tendente.

2 *Dominium vtile differt a proprietate, & habet magis latam significationem.*

Proprietas nũquam capitur pro vtili dominio.

3 *Emphyteuta, feudatarius, superficiarius, & similes non dicuntur habere proprietatem, sed vtile tantum dominium.*

4 *Venditio in qua venditor sibi reseruat dominium non valet.*

Species remouetur ab eo a quo remouetur, & naturalis effectus.

GLOSSA III.

Dominium est duplex, scilicèt superius, quod proprietatem cõtinet,
1 & inferius seu subalternũ, †quod vtile dominiũ appellatur, quod similiter transfertur ex causa ad ipsum tendẽte, l. 1. §. qui in perpetuũ, ff. si ager. vectig. vel emphyt. pet. l. 1. §. quod autem, ff. de superficie, ita tradit. Bald. in l. traditionibus, 2. col. nu. 6. C. de pact. & ibi sequitur Ias. 2. col.
2 & differt† à proprietate, habetque magis latam significationem; quãdoquidem, proprietas nũquam capitur pro vtili dominio, nec ipsum comprehendit, & propterea emphy-
3 teuta, feudatarius, †superficiarius, et similes, non dicuntur habere proprietatem, sed vtile tantum dominium, §. adeo, Instit. loca. ut latè prosequitur Ias. in d. l. traditionibus, & in l. naturaliter, §. nihil commune, col. 3. vbi etiam Hormano. 2. col. de acquiren. poss. De verbo autem, proprietas, & quomodo capiatur, infrà suo loco dicetur.
4 Et sciendum est, non† ualere vẽditionem in qua uenditor sibi reseruat dominium, scilicèt directum, & utile, quia à quo remouetur naturalis effectus, remouetur, & species, l. pen. §. nemo, ff. de cõtrahen. empt. et tradit Bal. in Rubr. C. de contrahen. empt. 11. quæst. n. 11. & Fab. d. tract. quæst. 6. col. 2. hinc arbitror inoleuisse practicam, quod solet tãtum reseruari dominium directum, nõ etiam utile, ut sic uenditio procedat, qua tamẽ practica nõ est opus, si adijciãtur uerba sequentia.

Donec, & quousque fuerit eis integrè de eo satisfactum.

SVMMARIA.

1 *Donec, & quoque, dictiones, sunt temporis limitatiuæ, & tempus determinant.*

2 *Dominij reseruatio perpetuo facta non valet, ad tempus tamen valet.*

3 *Domini reseruatio in venditione operatur quod venditor non videtur habuisse fidem de precio, & ideo in re vendita ipse habebit potiora iura alijs creditoribus anterioribus, ipsius emptoris.*

4 *Dominij reseruatio aliud etiam operatur ut hic. Quod potest intelligi etiam in reseruatione directi tantum.*

GLOSSA IIII.

1 Istæ dictiones, †donec, & quousque, & similes, sunt limitatiuæ temporis, & determinant tempus, ut per Bart. in l. fi. in §. 1. col. 1. & 2. ff. ad Tertul. & per Card. in Cle. 2. §. 1. de ętate, & qualitate, Aret. in l. quod meo, 2. col. de acquir. poss. & Paris. consi. 25. nu. 16. 2. uol. Sed de his latius dicetur super Clausula Cõstituti, Licèt reseruatio dominij facta perpetuo non ualeat, ut supra dictum est, ualet ta-
2 men si est facta ad tempus, † ut in casu isto, nec tali casu loquitur §. nemo, l. pen. de contrah. empt. supra allegatus, ita decidit Ioan. Andr. in addit. ad Spec. in tit. de empt. & uend. §. 1. col. 4. in addit. incip. Facile ergo erit, in fi. & hoc etiam tenet Bald. in d. Rubr. C. de contrah. empt. quæst. 13. & sequitur Fab. d. tract. quæst. 7. col. 5. uersi. sequitur tertium, & approbat Dec. cons. 440. in princ. & fuit approbata hæc opinio etiam per Consilium Neapol. ut refert Affict. decis. 338. Nobilis, in fine, quam etiam tenent alij infra allegandi, & Tiraquel. tract. de retractu, tit. 1. §. 1. glos. 2. nu. 34. & 37.

Ista reseruatio operatur duos notabiles effectus, de quibus etiam inferius tractandum
3 est, primum †quod quando venditor rem uẽdidit emptori alieno ære grauato, ipse uenditor non censetur per dictam reseruationem habere fidem de precio, §. uenditæ, Instit. de rerum

rerum diuisione cum simil.& propterea ipse in dicta re uendita cæteris creditoribus anterioribus tempore præfertur, & potior est, quod aliàs non esset, iuxta not.maximè per Ioan.Fab.in d.§.venditæ,& in l.licèt,C.qui pot.in pig.habe.vbi Bart.& alij,& hanc cautelam docet Cæpol.cautela sua 124. Vulgaris est,2.col.& sequitur Neguf.in tractatu de pign.& hypot.5.parte,2.membro,num. 30. de quo etiam dicemus aliqua super Clausula obligantes, &c.

4 Secundum † effectũ operatur dicta Clausula, quod licèt dubium sit numquid uenditor qui fidem de precio habuit, & rem tradidit emptori,dilationemque concessit ad precium, vel partem eius soluendo, non possit pacisci, & conuenire cum emptore de certa annua quantitate sibi soluenda, de quo maximè habetur per Socin.conf.130.in 4.vol.tamen si per venditorem sibi sit reseruatum dominium, quoad vsque precium sibi sit integrè solutum, omni usurarum fraudis suspitione reiecta,ualet tale pactum,& promissio de soluendo quid annuum, donec de precio satisfactum sit,ita tradit Abb.consilio 66. Viso quodam,prima col.1.vol.Fab.dicta 7.quęstio.col.5. Cæpol. Cautela 125.Qui vult uendere fundum, post medium. Socin.consilio 177. pen. & vlt.col.& d.consil.130.num. 5. & uidetur sequi Decisi. allegando dictum consilium Abb.in d. consil. 440.in princ. Et licèt Abb.loquatur,prout etiam loquitur Cępol.d. Cautela,quando venditor reseruat dominium, & locat rem, vel partem eius emptori, tamen idem est, etsi aliter non fiat locatio,secundum. Socin.d.conf.176.col.pen. Et eosdem effectus puto operari reseruationem dominij directi tantum, quia pro utili translato censetur soluere emptor id, quod paciscitur, & debet præferri uenditor, ut suprà, pro ut uidemus emphyteutam domino teneri pro utili dominio, ad soluendum, ut not. in dicta §. adeo loca. & in l.1.C.de iure emphyt.

CLAVSVLA XVI.

Dederunt.

SVMMARIA.

1 *Instrumentum siue in prima,siue in tertia persona loquatur semper procedit.*
Et aliquando etiam in secunda.
Notarius non dicitur variare stilum licèt faciat vnum in prima aliud in tertia persona.

2 *Instrumentum siue per verba præsentis, siue per verba præteriti temporis concipiatur procedit semper,& omnia censentur gesta tempore celebrationis.*
Si tamen tempore actus potuerunt interuenire.

3 *Dare,uerbum,de sui proprietate importat dominium transferre,& rem accipientis facere.*
Si tamen is qui dare dicitur habeat dominium.

4 *Venditor regulariter rem dare non tenetur,id est dominium ipsius transferre, sed tantum tradere licèt secus sit in emptore quo ad precium, & ratio.*
Venditor quantitatis in genere tenetur ad tradendum ut exemplificatur hic.
Dedit,verbum,an sit superfluum,quando adest uerbum tradidit,uel econtra.

GLOSSA PRIMA.

Nihil referr an instrumentum loquatur in tertia persona,uel in prima, quia nihilominus procedit,
1 c.dudũ, de conuers.coniug.† ubi idem tenet Abb.& idem Abb.c. quod autẽ, de iure patr.Spec.in tit.de instr.edit.§.1.in fine,& in §.instrumentum,uers. item opponitur,quod,Instit.eod.tit.& quod possit etiam concipi in secunda persona,tradit Lap. Allegatione 77.Tabellio,nu.2.Et dicit Bald.in c.1.§. fin. col. 1.qui feud.dare poss.quod antiqui notarij formabant uerba in prima persona, ut sonarent in contrahente,puta, ego B. sic facio,nam in tertia persona,ut B.sic fecit, videbatur quod essent uerba notarij,Et quod non referat in qua persona uerba concipiantur tradit idem Bald.in cap. 1. 1.col.de noua for. fidel. vbi dicit, quod notarius non dicitur uariare,nec in stilo, nec in facto, si unum instrumentum scribat in persona prima, & aliud in tertia,& idem tenet Bald.in l.in caussis, ante finem, C. de accusat. & in Authen. Si quando, in fine, C. de constitut. pecun. communiter tamen scribuntur in tertia persona, ut de testamentis loquitur Bartol. in l. cum in testamento, de auro, & argen. legat. & in his licèt utroque modo concepta ualeat, tamen refert an concipiatur in prima, uel in tertia persona,ut ipse exemplificat ibi, & ponit etiam in l. 2. C. de fals.cau. adiecta legat. & in l. si sic, §.primo,ubi alij,de legat. primo.

2 Similiter non refert, utrum uerba concipiantur in tempore præsenti, uel in præterito,dicto cap. quod autem, & ibi Abb. † post Ant.de Butr. Spec. & Lap. locis præallegatis. Bal. dicto tit. qui feud.dare possunt, §.fi. sed licèt concipiantur per uerba præsentis temporis, nihilominus gesta omnia censentur tempore ipsius celebrationis, ut per Bartol.in l.post dotem, 4. col. numero 21.& ibi

Alex.num. 18. fol.matr.& per Bart.& alios, in l.certi condictio, §.si nummos, si cert.pet. in l.in stipulationibus §. Grisogonus, de uerbor.obligat. & in l.prædia, ubi latè Alex. 1. not. de acquir. poss. Aret. in §.actionum autem, nume. 12. Inst.de act. Calcan. cons. 18. 3.col.in princ.& per Abb. d.c. quod autem, nu.4.quod procedit, si tempore actus potuerunt interuenire, ut per Doct.in locis prædictis.

Verbum dare, de sui proprietate, importat dominium transferre, & rem accipientis
3 facere, †§.sic itaque discretis, Instit. de actio. & l.fin.ubi not.ff.de condict.causa data causa non sequuta, & l. ubi autem, §. final. ff. de uerbor.oblig. licèt propter subiectam materiam aliter quandoque accipiatur, ut l. 1. in princ.ff.deposi.& l.sicut certo, §.nunc uidendum, il 2.ff.commod. Socin. Cons.93.2.col. & interpretatione legis, permutans, uel compensans, dedisse intelligitur, l. dedisse, ubi alij, de uerbor.signific. Si igitur istud uerbum apponitur in contractu uenditiónis, & uenditor sit dominus rei uenditæ, tunc stat propriè, & importabit dominij traditionem, ut tradit Spec. in tit. de empt.& uend. §.1. col. 4. Bart. in l.ex empto, in princ. ff.de acti. emptio.& in l.1.C. de rerum permutat.& idem Fab.de Sancto Sabino, d.tract. quæst.5. col. 23. si non habet dominium, nullum potest transferre l.traditio, in princ. ff.de acquir. rerum domi. & l.nemo plus iuris, ff.de reg.iur. & sumãdo facere Bart. l.si uniuersa, C.de legat.ait *mal da chi nõ hà dice la campana di San Pietro*, refert Cagnol.plura adduceris dicta l. nemo, si uerò apponatur in alio contractu, de cuius natura nõ est transferri dominium, tunc impropriè accipietur, ut in locationis feudi, & similium contractibus, & ita debet intelligi Spec.d.§.1.col.4.

Sed quia uenditor regulariter non tene-
4 tur † rem dare, scilicet dominium ipsius transferre, sed tantum tradere, de quo uerbo infrà dicetur, d.l.ex empto, in princip.& l.si ita, §. primo de contrahen. empt. licèt secus sit in emptore, qui tenetur precium accipientis facere, quia laxiorem habet obligationem, cũ ipse in genere, & seu in quantitate uẽditor uerò ad speciẽ teneatur, ut per glos. & Doct. in dicta l. ex empto, in princip. Vnde uenditor quantitatis in genere teneretur ad tradendum, ut de uenditore hominis in genere, tradit glos. & Doctor. dicta l. ex empto, & Bart.& alij, in l.prima in princip.ff.si cert. pet. & de uenditione frumenti tradit Bellonus, consilio 44.nume.4. propterea hoc uerbum, dederunt, seu dedit, impropriè ponitur pro tradidit, l. si stipulatus, de usur. ubi Bartol. & idem Bartol.dicta l. ex empto, in princip. & dicta l. final. ubi cæteri communiter sequuntur, ff. de condict. causa data, & in l. prima, C. de rerum permut. Fab. dicta quæstione 5. 23. colum. & Cels. tractat. Clauf.nume. 266. uerbo uendidit, tradidit, & Ripa, in l. 2. in princip.nume.33.ff.si cer. pet. Dicit tamen Ias.in dicta l. fina. quod dictum uerbum, dedit, magis reijcitur, quando adest uerbum tradidit, quàm quod ponatur quod tradidit, quia sequeretur, quod uerbum tradidit, bis esset appositum, quod etiam dixit superfluè additum Aret. allegando Bart. in dicta l. fin. in consil.163. Verum est, colum. 7. in fine, & 8. in princip. uersic. dicit, quod ex consuetudine notariorum, ad cautelam multiplicantur ista uerba, sed ego non superfluè appositum esse censeo, ex quo operatur, quando uenditor est dominus, ut supra dictum est, quod & tenet Cels. in tractatu Clauf.in Clausulis contractuum, uerbo dedit, tradidit, benè tamen erit uerum, quod quando non erit dominus, tunc impropriabitur uel reijcietur, ut supra, sed propter hoc non debet omitti, etiam quod posset esse superfluum, quia superfluitas non habet nocere, ut aliàs suprà in Clausula, Rati, verbo omnium, & singulorum dictum fuit.

Vendiderunt.

SVMMARIA.

1 *Vendere, verbum, de propria, & uera, non de ficta, & simulata uenditione intelligitur.*

Venditionis appellatione an ueniat alia species alienationis, ex qua dominium transfertur.

GLOSSA II.

VErbum istud naturaliter, de uera uenditione, non autem de ficta, uel simulata interpretandum est, ut dicit Paul. † de Cast. 1
loquens in statuto disponente quod si quis uendidit &c. in consilio 328, In causa mota, col.prima in antiquis, & Dec. consilio 695. numero 20. Et hoc uerbum tollit omnem difficultatem, & omne dubium uoluntatis contrahentium, an scilicet uoluerint contractum innominatum celebrare, quando datur quantitas pro specie, uel contractum uenditionis, ex quo enim est appositum hoc uerbum, quod soli uenditioni propriè competit, cẽsentur uelle partes contractum uenditionis, & emptionis inire, ut per Doctor. in d. l.fin.

d. l. fin. C. de condict. causa data, & in d. l. 2. in princ. ff. si cert. pet. vbi Ripa, nu. 30. dicit partes velle facere venditionem, si contractum eo nomine baptizent, & tradit Fab. d. col. 23. est bene verum, quod quandoque uerbum, vendere, impropriè accipitur, vt per Fab. d. tract. 2. quæst. col. penult. An autem venditionis appellatione compræhendatur alia species alienationis, ex qua dominium transfertur, ponit idem Fab. d. 2. quæst. per totam, & ponunt Doctor. post Bart. in 8. q. in l. filiusfamiliàs, §. diui, ff. de leg. 1. vbi Ripa, nu. 101. se remittit ad Fab. d. 2. quæst. & Io. Crot. facit 7. conclusionem, & communis conclusio est, quod tantùm veniat uenditio, & non alius contractus, de sui propria significatione, quæ tamen uenit declaranda, ut declarant Doct. in locis prædictis.

Et tradiderunt.

SVMMARIA.

1 *Tradere, verbum, quomodo accipiatur, & an propriè, & impropriè, et quid importet propriè, & quid impropriè.*

Tradens si sit dominus transfert dominium si non sit dominus non transfert nisi usucapiendi conditionem, & tenetur de euictione.

Tradere ex vocis proprietate non importat dominij translationem sed corporalis rei possessionis præstationem.

2 *Tradidit, verbum, in venditionis instrumento operatur etiam sine Clausula constituti cum per eam censeatur data licentia emptori accipiendi propria auctoritate possessionem rei uenditæ.*

Emptor ingrediendo possessionem censetur ingredi de uoluntate, & consensu venditoris virtute uerbi tradidit, in instrumento positi, & ideo nullam pœnam incurrere potest.

3 *Vendere unusquisque, & cuicumque uendi potest.*

GLOSSA III.

Potest & verbum hoc propriè, & impropriè accipi, secūdum Spec. in d. §. 1. col. 4. scilicet, pro tradi-
1 tione, † quæ verè transfert dominium, §. per traditionem, Instit. de rerum diuis. & l. traditionibus, C. de pact. & hoc propriè. Alio modo pro inductione in possessionem, siue pro ipsa corporali præstatione rei, sed nunquàm mihi placuit hęc doctrina Specul. quia tradere proprie non importat dominium transferre, l. si rem tradi, ff. de verbor. oblig. sed tantùm rem prestare, idest tradere, d. l. ex empto, vbi Doctor. & ita etiam non admittit Ioã. Andr. in addit. Spec. in loco prędicto. Est bene uerum, quod differentia est in tradendo an quis sit dominus, uel non, quia primo casu dominium transfert, d. l. ex empto, & l. traditione, de acquir. rerum domin. Secundo verò non, sed tenetur de euictione, & transfert tantum vsucapiendi conditionem, l. clauibus, ff. de contrahen. emp. Paul. de Cast. d. l. ex empto, proprietas igitur huius verbi, non est, quod importet transferre dominiū, sed solum corporalem rei possessionem pręstare, nisi sit additū promissioni quātitatis, ut per Ias. d. l. fin. 4. col. ff. de condict. cau. data, causa nō sequuta. Nec ista Clausula probatur per traditionem factam emptori rei venditæ, nisi ipsa res in præsentia sit, l. 1. §. si iusserim, ff. de acquir. poss. Spec. d. §. 1. 12. col. vbi dicit fatuè apponi hanc Clausulam, nisi addatur Clausula constituti, de qua suo loco dicetur, sed immò hæc Clausula non erit fatuè apposita, etiam non apposita
2 alia Clausula prædicta, cum † per eam censeatur data licentia emptori accipiendi propria auctoritate possessionem rei venditæ. Bart. & alij, in l. prædia, prædallegata, Bald. in Rubrica, C. de contrahen. empt. 19. quæstio. & In addit. ad Spec. versic. hac verba uendidit, Alex. & Ias. in l. si ex stipulatione, ff. de acquiren. possess. Ruin. consilio 50. numero 4. 4. volum. Fab. dicta quæstio. 5. colum. 23. in princip. Rom. consil. 482. In casu præmisso, in prin. & cons. 509. circa propositam, 6. dubio. Vbi videtur uoluisse præsumi rem fuisse præsentem, & sic traditam, nisi contrarium appareat, cuius contrarium tenet Claud. in dicta l. prædia, colum. fina. ante finē. Et hanc eandem Conclusionem, quod hæc Clausula operetur dictam licentię concessionem, tenet etiam Aret. consilio 17. Consideratis, 2. colum. & consil. 41. Diligenter, colum. fina. Alex. consil. 4. Videretur, col. 3. in 2. volum. Aret. in d. §. actionum autem, nu. 12. Instit. de action. sequitur Socin. d. consil. 93. 2. col. & Ripa, d. l. 2. in princ. nu. 33. ff. si cert. pet. & Ferra. in sua pract. in forma libel. in caus. vendit. in glos. Vendidit, nu. 4. & Alciat. in l. traditionibus, in uerbo, transferuntur, C. de pact. & proptcrea emptor ingrediendo possessionem, censetur ingredi de uoluntate, & consensu uenditoris, & nullam pęnam incurrere potest, ut per Fab. d. col. 23.
3 Esset hic uidendum de personis uendentium, & quæ possint uendere, & quæ prohibeantur, quam quæstion. plenissimè attingit Fab. dicto tract. q. 3. per plures col. ubi ad satiatatem omnia soluit, unde quia ut fur rerum alienarum, nollem ad restitu-

tionem ablatorum teneri, tum etiam, quia intentio mea magis est tractare de ipso instrumento, & eius Clausulis, quàm de ipsa uenditione, sufficere remissionem ad eum arbitratus sum, solum ponam regulam, quam & ipse ponit in princ. illius, quæst. Quod † cuilibet licet bona sua vendere cuicumque, l. dudum, C. de contrahenda empt. eum in re sua quilibet sit moderator & arbiter, l. in re mandata, cum similibus, C. mandati iniquum enim est, non esse ingenuis hominibus rerum suarum liberam dispositionem, l. 2. ff. si quis à patr. fuerit manum. Limitatur modo ista regula pluribus modis, ut per eum ibi, ad quem recurrendum est, sat nobis erit, tractasse de illis venditionibus, quæ magis practicantur, & quotidie fieri contingunt.

3

CLAVSVLA XVII.

Egregio viro. D. Rodulfo. F. quondam Matthæi de Grassaleombus.

SVMMARIA.

1 *Emere vnicuique est permissum, & est magis permissa emptio quam venditio.*

2 *Pupillus acquirere dominium rerum, & sibi pacisci potest, obligari tamen non potest.*

GLOSSA PRIMA.

Sicut omnibus concessum est regulariter per uenditionem res suas alienare, ita omnibus concessum
1 † est emere, immò magis emptio est permissa, quàm venditio, sicuti accidit in
2 pupillo, † qui acquirere dominium rerum uenditarum potest, l. pupillus, de acquir. rerum dom. & pacisci ad sui utilitatem, l. contra iuris, ff. de pactis, & stipulari, Instit. de auctor. tut. in prin. & C. eod. tit. l. 1. & l. neque, C. de contr. & committ. stipu. & §. pupillus, Instit. de inut. stip. tamen obligari non potest, ut in iuribus præallegatis, nam hoc casu claudicat contractus, quia valet venditio facta pupillo, non autem facta per pupillum, l. Iulianus, §. si quis à pupillo, ff. de act. empt. Reperiuntur tamen multi casus, in quibus etiam quis emere prohibetur, quos ponit Fab. in d. 3. quæst. ubi est uidendus.

Ciui Ferrariæ de contrata Sancti Vitalis.

GLOSSA SECVNDA.

De hoc dicendum est, sicut supra dictum fuit in personis uenditorum.

Præsenti.

SVMMARIA.

1 *Præsens quis fuisse non præsumitur nisi in instrumento id asseratur.*

2 *Præsentem aliquem non fuisse instrumento sine instrumentum ipsum attestetur de præsentia quo modo probari possit.*

3 *Præsentia non arguit intelligentiam.*

4 *Venditio ad hoc ut ualeat, debet constare de consensu emptoris, & debet emens rem recipere, & promissionem acceptare.*

5 *Promisit, verbum, in instrumento appositum significat partes fuisse præsentes.*

GLOSSA III.

Non præsumitur quis præsens fuisse nisi in instrumento id asseratur, ut Paul. de Castro tradit in l. il-
1 lud, † col. fin. C. de sacrosanct. eccles. sed si in instrumento hoc descriptum sit,
2 statur † instrumento, donec probetur contrarium, & volens probare contrarium, debet id probare per aliam scripturam, uel per testes omni exceptione maiores, l. optimam, C. de contrahen. & committ. stipul. Et quia
3 † præsentia non includit intelligentiam, maximè, quando quis attestatur de præsentia tertij, ut dictum fuit supra, in Clausula, testium, super verbo, testium, in Clausula, consensus consanguineorum, uerbo præsentia.

Et quia etiam ad hoc ut ualeat uenditio, quæ consensu contrahitur, l. si stipuler, §. fi. ff. de verb. oblig. & tradit Fab. d. tract. 1. q. de
4 bet † de consensu emptoris constare, & debet emens rem recipere, & promissionem acceptare, ut in donatione loquens tradit Paul. de Cast. d. l. illud, tradit Balb. in tractat. præscripr. 1. par. 4. part. principalis, 3. q. nu. 3. & dicetur infrà, propterea apponuntur sequentia verba. Sed quando sumus in alio contractu, ut in stipulatione, quæ non potest fieri, nisi utraque parte præsente, & tunc secùs est,
5 ut per Paul. ibi, & propterea † si in instrumento erit scriptum uerbum, promisit, præsumitur partes fuisse præsentes, ut per eundem Paul. post Bart. in l. Titia, §. penult. de uerbo. oblig. & dicetur infrà super stipulatione notarij, uerbo præsenti.

Ementi, & recipienti.

SVMMARIA.

1 *Recipere, uerbum, non importat regulariter dominij translationem nisi adijciatur generi, uel quantitati promissa in genere.*

Licet contrarium Bartolus sensisse uideatur.

GLOS-

GLOSSA IIII.

Verbum, recipere, non importat dominij translationem, sicut nec uerbum tradere, sed si adijciatur
1 generi † uel quantitati promissę in genere, tunc propter adiunctum, importabit translationem dominij, ut tradit Bart. & sequuntur Paul. & Ias. in l. naturalis, §. & si quidem, per illum text. ff. de præscript. verb. & Moder. in l. cum mota, C. de trans. vbi Bart. videtur uoluisse contrarium, refert igitur, cui adijciatur, nam si promitto te recepturum rem aliquam in genere, & tunc importat me translaturum dominium, si verò in specie, secùs, cum de natura uenditionis id non veniat, ut supra dictum fuit.

Pro se, & suis hæredibus.

SVMMARIA.

1 *Emptio fieri potest pro persona nominanda.*
Emptionis persona in conditione poni potest.
Emptio facta pro nominando nulla subsecuta nominatione valet pro recipiente.
Emptio pro se, & nominando valet.
Nominantis confessio sufficit vt ius quæratur nominato si tamen nominatus sit præsens.
Emptione facta pro persona nominanda si nominatio fiat, debet esse simplex, neque potest alterari, nec noua conditiones apponi.
2 *Emere quis censetur pro se, & hæredibus licet expressè non dicatur.*
Hæredibus suis, & sibi quis in dubio præsumitur voluisse prouidere.
Stipulatio omnis, & ad hæredes, & contra hæredes transit.
Vsusfructus, & seruitus personalis non transit ad hæredes.
Clausula pro se, & hæredibus operatur quod etiam res transeat ad hæredes in casibus in quibus regulariter non transiret, & ideo cautè apponitur.

GLOSSA V.

1 Emptio † etiam potest fieri pro persona nominanda, & persona emptoris in conditione poni potest, ut decidit Bald. in l. in uendendis col. pen. 3. quæst. nu. 12. & ibi etiam Salic. 3. quæst. C. de contrahen. empt. vbi dicunt ualere uenditionem factam per aliquem pro titio, aut Seio, prout ipse declarauerit, modo declaratio sequatur, quia secũdum eos, aliàs non valeret contractus, ut per eos ibi; Sed quod ualeat etiam persona non nominata pro se, & hæredibus suis, probatur in l. 4. & ibi hoc tenet expresse Franc. de Albergo, de Aretio, C. de contrahen. & commit. stipu. & in promissione facta pro nominando, quod valeat pro recipiente, nulla subsequuta nominatione, tenet Bald. in l. 1. in fine princ. ff. de pact. & in l. cum post, §. gener. ff. de iure dot. in lectura antiqua, & in vẽditione tradit Fab. de Monte Sancti Sauini, d. tract. 3. principali q. 12. q. Alex. in cõs. 232. nu. 3. 6. vol. & Dec. cons. 543. nu. 4. de quo per Francisc. Marc. q. 506. 2. parte, Et quod valeat emptio facta pro se, & nominando, tenet ẽt Socin. cons. 228. 2. col. vol. 2. ubi tenet, quod confessio nominantis sufficiat, ut ius quęratur nominato, quod intelligendum est, si nominatus sit pręsẽs, & acceptet, uel alius eius nomine. Anch. in cons. 126. Ad dubia elicita, & sequitur Socin. cons. 61. nu. 12. 4. uol. Quando autem fit nominatio, debet esse simplex, & non potest alterari, nec possunt nouæ conditiones apponi, ut latè per Dec. d. cons. 543. 1. dubio.

Licèt ista uerba non essent addita, tamen
2 res † censerẽtur emptę etiam pro hęredibus, quia in dubio quis censetur uelle sibi, & hæredi suo prouidere, l. si pactum, in fine, ff. de probat. & l. si necessarias, §. penul. ff. de pign. actione, sic & omnis stipulatio, tam ad hæredes, quàm contra hæredes transit, l. veteris, C. de contrahen. & commit. stip. fallit in duobus casibus not. per glos. in d. l. si pactũ, quando actum est, ne transeat ad hæredes, uel quã do res est talis naturę, quod ad hęredem non transit, ut usus fructus, & seruitus personalis. Ista tamen expressio ad cautelam non potest obesse, sed prodesse, quia etiam in casibus, in quibus esset dubium, uel certe non compræhenderẽtur hæredes, per istam expressionem res ad eos transiret, & compræhenderentur, l. stipulatio ista, §. si quis ita, & §. sequen. ff. de verb. oblig. vbi stipulatio vsusfructus ad hęredem transit: tali tamen casu debet animaduertere notarius, ad intentionem partium, ut talia verba non addat, nisi de earum consensu, & uoluntate, de ista materia etiam aliàs fuit dictum suprà in Clausula, obligationis, verbo, per se, & suos hęredes, & tradunt Moder. in l. hæredem, ff. de reg. iuris.

CLAVSVLA XVIII.

Et Antonio filio Baptistæ de Raynaldis.

SVMMARIA.

1 *Filius viuo patre præsumitur in eius potestate.*
Filius in potestate patris existens triplex peculium habere potest, castrense, quasi paganum, quod scinditur in aduentitium, & profectitiũ.

Castrensis peculij appellatione quid ueniat.
2 *Peculium quasi castrense quanam persona habere dicantur, & quale sit huiusmodi peculiũ.*
3 *Tabellionum lucrum quasi castrense peculium est.*
4 *Procuratores an habeant quasi castrense peculium.*
5 *Procuratoris officium vilissimum est de quo tamen uide hic.*
Procurator, & patronus causa an idem sint.
Aduocatus dicitur proprie causa patronus.
6 *Profectitium peculium quod ex bonis, vel occasione bonorum patris proficiscitur.*
7 *Aduentitium peculium quod filius acquirit ex alia causa quam ex bonis, vel contemplatione patris ex tota industria, uel prospera fortuna.*
Filiusfamilias in castrensi uel quasi habetur pro patre habẽt enim in illis, & proprietatem, & vsufructum.
Profectitium peculium & quo ad proprietatem, & quo ad usufructum spectat ad patrem.
Aduentitium peculium quo ad proprietatem ad filium, quo ad vsufructum ad patrem pertinet.
8 *Aduentitia bona sint, an profectitia quomodo, & ex quibus coniecturis præsumatur.*
9 *Filius emens de pecunijs patris proprio nomine, uolente & consentiẽte patre, sibi acquirit, quia pater præsumitur sibi donare.*
Filius acquirens nomine proprio de bonis patris, ut quando filius est pauper, & non industriosus, & pater diues, debet communicare fratribus.
Et idem si per tertium nomine filij bona sint empta.
Filius emendo proprio nomine, sibi dominium nanciscitur, sed tamen pretium tenetur restituere.
Filius ex illicito lucro vt ex usuris, vel ludo acquirens, non acquirit patri.
10 *Filio negotianti cum paterna pecunia quæ pars lucri debeatur.*

GLOSSA I.

1 QVia filij persæpè emunt, & acquirunt bona, & dubitatur ad quem dicta bona pertineant, cum sint in potestate patris, an ad patrẽ ipsorum, uel ad ipsos, & eorum heredes, filius
1 † enim viuó patre præsumitur esse in eius potestate, l. si filius, ff. de probat. & l. si emancipati, ubi not. Doct. C. de colla. tradit Cepol. Cautela 118. Quis in dubio. Cor. cons. 204. col. 3. 3. uol. & latè declarat Alciat. tract. præsump. 2. Regula 2. præsumptione, & Boer. decis. 197. nu. 2. Propterea pro decisione huius dubij sciendum est, filium in potestate patris existentem, triplicis speciei peculium habere posse, ut Imperator declarat in l. fin. in princ. C. de inoffic. test. scilicet castrense, quasi castrense, & paganum, quod in duas scinditur partes, scilicet profectitium, & aduetitium; Et ita hanc diuisionem tradidit etiam glos. in verbo, procedat, in §. 1. Inst. per quas person. nobis acquit. licèt glos. quadruplex esse voluerit ponendo membra pagani pro duabus speciebus, in l. cum oportet, in princ. verbo exceptis, C. de bon. quæ lib. & ibi Bald. eam sequitur, & unumquodque ex ipsis quattuor declarans, quod etiam tenet Abb. in Rubrica de pecul. cleric.

Castrense igitur peculium continet res mobiles, quę eunti in militiam à patre, uel à matre uel alijs, ut propinquis donatæ sũt. Itẽ quæ in castris per occasionem militię quęruntur, in quibus sunt etiam hæreditates eorum, qui non aliàs noti esse potuerunt, nisi per militiæ occasionem, etiam si res immobiles in his erunt, nec non omnia empta ex castrensi peculio, ita ad literam est tex. in l. 1. C. de castrensi pecul. lib. 12. & tradit Aret. in d. §. 1. nu. 2. Instit. per quas person. nob. acquir. & idem probatur in l. castrense, ff. eo. tit. hoc enim castrense peculium solum habent milites quicunque, l. fi. C. de Castr. pec. lib. 12. & toto eo. tit. ff. & C.

Quasi castrense peculium est, quod acquirunt magistri liberalium artium, medici, cle-
2 rici, & aduocati, de † publico, ut dicit glos. ca strensibus, in d. §. 1. quã ibi sequuntur Doct. Et idem erit de Salarijs, quod percipiunt aduocati, licèt non de publico, sed à priuatis personis, ex quo successit in locum illius publici, ut per glos. in l. fori, C. de aduoc. diuers. iudicior. & ibi tenent omnes, per illum text.
3 & idem erit in lucro † tabellionum, ut per glos. in verbo, memo rialibus, illud uerbum intelligens in notarijs, in d. l. fin. C. de inoff. test. Idem tenet Por. in d. §. 1. & idẽ Bald. in d. l. fori, licèt aliud uoluerit in d. l. cum oportet, in princ. & idem quod in d. l. fori, uoluit idem Bald. in d. l. fin. & quòd istæ personæ etiam quod non habeant salarium de publico, quasi castrense peculium acquirant, est communis opinio, ut tradit ibi Ias. 1. col. & de notario est decisio Tholos. quæst. 10. vbi prędicta tenet etiam Steph. Aufr. in addit. & prædicta latissimè comprobat Alex. cons. 2. 6. vol. & idem tenet Paul. de Cast. in l. fin. C.
4 qui test. fac. poss. sed in procuratore † dubium est, nam Bald. ubique tenet in locis prædictis, ipsum non habere quasi castrense peculium, cum sit uilissimum officium, quod etiã infami non denegatur, §. fin. Inst. de except. & idem tenet Aret. d. l. fori, & sequitur Alex. in cons. 133. nu. 4. 7. vol. & idem tenet Ias. in Rubr. C. de procurat. in fine. Et quod officiũ procu-

procurationis sit uilissimum, probatur ex l. si
5 quis procurationem, C. de Decur. † li. 10. vbi Bart. & alij, & tenet Bertr. in cons. 313. nu. 4. 3. uol. ultimo impressorum. Idem tradūt Baldus, Alexan. & cęteri, in l. fructus, C. de procur. Felin. in Rubr. de testib. cogend. Dec. & Cagnol. in l. inuitus nemo, ff. de reg. iur. ubi dicunt, propter utilitatem officij, quem non posse cogi officium procuræ assumere, limitando tamen, ut ibi per eos. Est bene verum, quòd Alex. in d. cons. 2. tenet in terminis nostris contractum in procuratore, per text. in d. l. fin. verbo, patronis causarum, & per alia ibi adducta per eum; sed ille textus non uidetur loqui de procuratoribus, sed magis de aduocatis, ut probatur in l. 1. C. de aduoc. diuers. iudicior. ubi accipitur patronus causæ pro aduocato, & quod magis patronus causæ interpraetetur aduocatus, quàm procurator, ostēditur ex relatis per Bud. in suis interpraetat. in l. minoris, ff. de poen. Alciat. in ca. quinto, 2. lib. Parerg. suorum, licèt Bud. loco præallegato velit de proprio uerbi significatu, patronum causæ ab aduocato distare, sed opinio Alex. fortè posset procedere in suo casu, in quo consuluit, scilicet in procuratore ciuitatis habentis particulare Collegium, in quo non admittuntur nisi idonei moribus, & scientia, & qui etiam sunt de Collgio notariorum, & gaudent honoribus, & dignitatibus notariorum, prout per statuta Ferrariē sia in procuratoribus dispositum est, inhumanum enim esset huiusmodi uiros approbatos iuris peritiores notarijs, non admitti ad huiusmodi priuilegium, ut quòd ex eorum officio quærunt, non sit quasi castrense peculium, & pro tali habeatur, & ità fortè poterit saluari opinio Alex. sibimet contradicentis ut supra.

Profectitium peculium est, quod proficiscitur ex bonis, vel occasione bonorum pa-
6 tris, d. §. 1. † Inst. per quas person. nob. acquir. & d. l. cum oportet, in princ. vbi Bald. & tradit Ioan. de plat. in d. §. 1.

Aduentitium verò quòd filius acquirit ex alia causa, quàm ex bonis, vel contemplatio-
7 ne † patris, ex sua industria, vel prospera fortuna, d. §. 1. & d. l. cum oportet, in princ. & tradunt ibi Doct.

Primis duobus casibus, scilicèt in peculio Castrensi, & quasi castrēsi, filius habetur pro patrefamiliàs, cum bona talia sibi quærātur quo ad vsumfructum, & proprietatem, d. l. fin. C. de inoffic. test. & d. l. cum oportet, & d. §. 1. & ibi not. tertio verò casu quo ad peculium profectitium quo ad vsumfructum, & proprietatem acquiritur patri. Quarto casu in aduentitijs acquiruntur bona aduentitia quo ad vsumfructum patri, quo verò ad proprietatem filijs, d. §. 1. & d. l. cum oportet, in princ.

Modo pro solutione dubij antedicti aut cōstat ex quo peculio filius quæsiuerit bona, & tunc stamus certo: quia in incertis non cer-
8 tis locus est † coniecturis, l. cōtinuus, §. cum ita, ff. de verbor. oblig. in dubio autem probare debet agens, qui non possidet, iuxta l. ei qui, ff. de probat. tamen probatio fiet per coniecturas, quia inspiciendum est an filius sit industriosus, uel diues, & pater pauper, ut tunc magis præsumātur aduētitia bona, quàm pro fectitia, sicut è contrario præsumerentur pro fectitia, ut per glos. in d. §. 1. & d. l. cum oportet, & ibi communiter Doct. Bal. in Aut. Ex testamento, c. 11. C. de collat. Abb. consi. 36. In Dei nomine, circa primum 1. col. 2. uolu. Aret. cons. 31. Considerata, pen. col. Calca. late cons. 18. vbi ponit plures coniecturas. Alex. cons. 171. nu. 5. 6. vo l. & d. cons. 133. nu. 5. 7. vol. Corn. cons. 174. 182. & 285. in prin. 1. vol. & 540. col. pen. 4. uol. Socin. Cons. 92. col. fin. 1. uol. & consil. 61. 4. uol. & Crauet. cons. 61. nu. 8.

Notandum tamen est, quod quando filius
9 † emit de pecunijs patris nomine suo proprio, volente, & consentiente patre, & res sibi fuerit tradita, acquiritur filio, quia pater censetur donare, l. filiæ cuius, C. famil. ercisc. ubi not. Bar. num. 12. & Alex. nu. 19. in l. quæ dotis, ff. sol. matr. ita tradit. Corn. cons. 235. in primo vol.

Præterea etiam animaduertendum est, qđ quando sumus in casu claro ex coniecturis, quod acquisita nomine filij, sunt acquisita de bonis patris, ut quando filius est pauper, & non industriosus, & pater diues, tunc nihil releuat esse acquisita bona nomine filij, quia sunt communicanda fratribus, ut tradit Corn. dictis Consilijs 174. & 54. secùs ubi apparet contrarium, ut per Dec. consil. 670. Et idem erit si dicta bona essent empta per tertium nomine filij, quia nihilo magis filio acquiruntur, ut per Socin. cons. prædicto 61. Bene uerum est, quod filius emendo nomine suo, sibi rei dominium nanciscitur, sed tamē tenetur precium tali casu restituere fratribus pro eorum ratis, ut per Paul. de Castro, d. l. cum oportet, in princip. & Socin. d. cons. 61. nu. 8. si tamen ex illicito lucro, ut ex usuris, vel ludo acquireret filius, patri nihil acquireretur, ut per Bald. d. Auth. Ex testamento, d. c. 10. Alex. consil. 77. Circa primum, col. fin. vbi de acquisitis in ludo, 5. uol. & Dec. d. l. illius, col. fin. nu. 12.

Quando autem filius negociatur cum paterna pecunia, quæ pars lucri sibi debeatur, ponunt

10 ponunt Doct. † in d.l. cum oportet, & in d.l. illud, & tradit Crauet. consi. 165. in princ. & Corn. in pluribus ex prædictis consilijs Abbas d. consil. 36. Rom. consi. 469. quo ad primum ubi refert quamplures opiniones prout etiam facit in d.l. illud, & tradit etiam Baldus d. c. 10. & in dictis locis communiter cōcludere uidentur Doct. quod in dubio dimidia pars lucri sit filij, & habeatur pro aduenticia reliqua dimidia patris, nisi opera filij sit æstimata preciosior, adeo quòd arbitrio iudicis etiam maiorem partem consequi debeat, quod totum in iudicis residet arbitrio. Dec. consi. ultimo num. 20. & Menoch. de arbitr. iud. li. 2. casu, 126. & Viui. opinio. 136. in prima parte, Commun. opinionum Crot. consi. 222. nume. 11. & sequ. Crauet. consi. 694. per tot. quod tamen non procederet, quando nomine patris negotiatū fuerit, ut per Dec. alios allegantem, d.l. illud, de quo dicetur infra, super verbo pro dicto eius patre.

De Vincentia.

SVMMARIA.

1 *Venditio regulariter cuilibet etiam forensi fieri potest.*

2 *Statutum Ferrariæ, quod non fiat alienatio rerum immobilium in forenses, an sit fauorabile, an odiosum.*

3 *Statutum de non alienando in forenses an extendatur ad mulierem originariam extra territorium nuptam.*

GLOSSA SECVNDA.

1 Regulariter cuilibet † etiam forensi & extero res quælibet vendi potest, l. dudum, C. de contrahend. empt. & trad. Fab. d. 3. quæst. sed tamen quandoq; per statutum, forenses prohibentur in Ciuitate acquirere, prout est Ferrariæ. Quod quidem statutum licèt uideatur odiosum cum sit contra ius Ciuile, Canoni-
2 cum, & † Diuinum, ut ostendit Barb. consil. 43. col. 9. & sequent. lib. primo tamen ex quo est introductum fauore publicæ utilitatis, ut onera Ciuitatis facilius sustineantur per habitatores loci, & collectæ facilius exigātur, censetur fauorabile, ut per Bo. consi. 505. Circa propositum, 3. col. & sequuntur Moderni in §. diui, infra allegando, ubi Ripa, num. 80. Et propterea ualet & tenet ut post Bar. communiter concludunt Doct. in l. filiusfamilias §. diui, de legat. 1. in 3. quæst. & latè hanc materiam prosequitur Barb. in rubr. de rebus Eccles. non alien. ubi ponit 17. limitationes ad illud statutum, & nonnullas addunt Mo-
3 der. maximè Crot. d. §. diui, & ampliat † ibi Crot. nume. 87. procedere etiam in muliere originaria nupta extra territorium post Castro, quem allegat, cuius contrarium noluit Ioan. de Amic. consi. 20. nume. 2. post Bar. ibi per eum allegatum, & de hoc statuto, quod iuramentū non ualidet contractum, & quod non debeatur etiam rei æstimatio, plura scribit Rom. quem sequitur Ripa, d. consil. 105. & quod illud procedat etiam in præscriptione forensis, tradit Ruin. consi. 75. nu. 8. 1. uol. & super eo plura scribit consil. 203. num. 18. 2. uol. & consil. 139. in 5. uolum. quæ cum sint impertinentia ad hanc materiam, missa faciam.

Habitatoris Ferrariæ in dicta contrata.

SVMMARIA.

1 *Habitator et incola est suppositus ciuitati in qua habitat, & tenetur ibi soluere collectas.*

2 *Patris habitatio præsumitur & filij habitatio.*

GLOSSA III.

1 Per hęc verba tollitur dubium statuti, de quo dictum est in præcedenti Clausula, nam habitator † sicut incola suppositus est ciuitati, in qua habitat, & tenetur ibi soluere collectas, l. rescripto, §. fin. ff. de mun. & honor. licèt tamen quis non teneretur ratione solius possessionis rei, l. cum neque, C. de incol. libro 11. & notandum est, quod licèt hic dica-
2 tur de patris habitatione, tamen † illam etcēsetur filij habitatio, Bald. in l. 1. §. illud quoque, C. commun. de manumiss. cætera de habitatione dicta supra fuere, in Clausula, Habitator.

Præsenti, ementi, & recipienti, pro dicto eius patre, & suis hæredibus.

SVMMARIA.

1 *Filiusfamilias acquirit quidquid acquirit, patri directè.*

Acquiretur etiam nomine absentis secuta ratihabitione.

2 *Dominium acquiritur ei cuius nomine contractus celebratur.*

3 *Filius si negotiatur patris nomine, totum illud quod acquirit patri acquirit.*

Filius si rem à se emptam describi patiatur ad æstimum patris, sibi præiudicat.

Frater

4 Frater si faciat describi in astimo communi prædium suo nomine emptum tamquam commune cum fratribus, sibi præiudicat.

5 Absenti non acquiritur nisi aliquis pro illo recipiat.

Emens pro se & Titio, sibi tantum non Titio acquirit.

6 Emens pro illo, vel illis quos nominabit, si nominatio facta fuerit illis absentibus, & nemine pro illis recipiente, illis non acquirit.

GLOSSA IIII.

1 ACquiritur † patri per filium, quem habet in potestate, Instit. per quas person. nob. acquir. in princ. & §. 1. & d. l. cum oportet, in princip. secundum distinctionem supra positam, & hoc directè secundum Bald. in l. prima, num. 11. C. per quas person. nob. acquir. secus verò per alterum extraneum, quia directè non sibi quæritur, sed opus est quod extraneus recipiat noïe absentis, & sequatur ratihabitio, ut per Bar. & alios in l. stipulatio ista, §. alteri, de verb. oblig. & per Dec. in l. quæ tutela, §. nec paciscendo, de reg. iur. in fi. & quod non acquiratur directè tradit Aret. in §. eum aũt, Instit. de adopt. nec acquirit actionem directam absenti, sed sibi tantum, ut per Corn. consi. 50. col. 4. 1. uolum. sed quando filius nomine patris emit, tũc proculdubio patri quærit rei dominium, sicut facit procurator emens rem nomine domini, l. si procurator, ff.
2 de acquir. rerum domin. dominium † enim acquiritur ei, cuius nomine contractus celebratur. Dec. consil. 99. in princ. per regulam l. si ego, de negot. gestis. Et si filius negotiatur nomine patris, totum illud quod acquiritur,
3 patri acquiritur, ut † per Paul. & Corn. dicta l. cum oportet, in princip. Calc. d. consi. 18. in princ. & col. 10. Rom. consil. 469. 2. col. Socin. consi. 92. col. antepenult. Ias. & Dec. in l. illud, C. de collat. & Crauet. consi. 165. num. 4. licèt Corn. aliter tenuerit, consi. 285. col. 2. primo uolum. Thob. Non. consi. 92. nume. 3. & seq. immo si filius rem per ipsum emptam fecerit describi ad æstimum patris, sibi præiudicat, quia acquiritur patri. Alex. consi. 133.
4 num. 4. uolum. 7. Et idem est in fratre † faciente describi in æstimo communis prædium suo nomine emptum tamquam commune cum fratribus, tunc omnibus quæritur. Angel. & Ioan. de Plat. in l. rura, C. de omni agro deser. lib. 11. & tradit Alciat. tractat. præsumptio. 3. reg. præsumptione 17. num. 3. De
5 bet † tamen aliquis recipere nomine absentis, nam si dicamus, emo mihi, & Titio, mihi tantum non etiam Titio acquiro, l. fundus ille, de contrahenda empt. secus verò si dicatur emo recipiendo pro me & Titio. ita Bal-
6 dus, consi. 124. Domina Agatha, 2. uol. sed † si quis emit pro illo, uel illis, quos nominabit, & nominatio facta fuerit eis absentibus, & nemine pro eis recipiente acquiratur illis nominatis, consultus respondit Anchar. quod non, in consi. 127. Ad dubia elicita, & sequitur Socin. allegato Consi. 61. nu. 12. in quarto uolumine.

Et mihi notario infrascripto.

SVMMARIA.

1 Notarius potest rem emere nomine absentis, vel aliter etiam ex quocumque contractu acquirere.

2 Notarius absentem obligare non potest.

3 Notarius recipiens nomine absentis acquirit dominium rei, & etiam possessionem.

4 Notarius an posset pro absente stipulari olim ambigebatur.

Hodie vero certum est posse tam de iure, quam de generali consuetudine.

Et hoc approbatur per practicam totius mundi.

5 Notarius potest acquirere pro nondum natis.

6 Notarius stipulari potest impersonaliter pro omnibus & singulis quorum interest, aut interesse posset, vel poterit in futurum.

7 Notarius de consuetudine stipulatur etiam præsenti quod est magis superfluum, quam necessarium.

8 Notarius an teneatur facere cessionem iuris, & actionis ad hoc vt stipulatio pro absente ab ipso facta ipsi absenti prosit.

9 Notario absenti stipulante, lex est qua ipsius ministerio absenti acquirit.

10 Notarius acquirit absenti quando est rogatus ut absenti stipuletur.

11 Notarius non potest conficere instrumentum de aliquo nisi rogetur à partibus.

12 Notarius stipulans, partem omnia rata & grata habituram, censetur absenti actionem quærere.

13 Notarius si in eodem instrumento duos fecerit contractus, & vnum tantum stipulatus est, vtrique non quærit, sed ei tantum pro quo est stipulatus.

14 Notarius si in fine instrumenti apponeret clausulam, qua omnia suprascripta per me notarium stipulata fuerunt, non acquireret actionem absenti.

Stipulari pro legere, & publicare.

15 Notarius sibi non acquirit sicut pro quo ipse emit, vel

vel stipulatus fuit non vult sibi acquiri, & ratio.

Secus tamen in alio pro absente stipulante, vel contrahente quia repudiante absente sibi acquiritur.

GLOSSA V.

1 Notarius potest rem emere nomine absentis, ut Bart. tradit in l. nec ei, §. eorum, †num. 4. ff. de adopt. & latius prosequitur Corn. cons. 50. primo uolum. ferè per totum, & nedum ex contractu uenditionis potest acquirere notarius absenti, sed etiam ex quocumque alio contractu iure gentium inuento, licèt eius potestas sit de iure ciuili, ut per Bald. d. §. eorum, & Bald. in d. l. nec ei, §. satisdatio, num. 7. & in l. non aliter, prima lectura, de adopt. in cons. 200. Verba Cyni, 2. uolum. & Aret. in §. serui, de iure person. & in §. cum autem,
2 de adopt. non tamen †potest obligare absentem, si tamen aliquis vult inniti emptioni eius nomine per nostarium factæ, & sibi acquirere tenetur soluere precium, & agendo ex eo contractu, censetur ipsum approbare, & se obligare ad precium. Bar. d. §. eorū, Baldus, d. cons. 200. quod in omnibus contractibus ultrò citroque obligatorijs procedere tradit Rube. Alex. cons. 117. nume. 5. Et per
3 †notarium recipientem nomine absentis, acquiretur dominium rei interueniente uera, uel ficta traditione, Bald. loquens in infante, in l. si quis emancipatum. C. de donat. & fuit conclusum in Parlamento Delphinali, ut tradit Guid. Pap. quæstio. 49. & sequitur Dec. in l. quo tutela, §. nec paciscendo, ad finem, de reg. iur. & idem tenet Rube. d. cons. 117. nume. 3. sicuti etiam acquiritur possessio, ut per Socin. cons. 90. nu. 9. 3. uol. Et sicut
4 acquiritur per contractum, ità etiam per †stipulationem notarij actio quæritur vtilis absenti, licèt olim inter antiquos non modica esset controuersia, numquid notarius in extraiudicialibus, & conuentionalibus posset pro absente stipulari, in qua parte negatiuam affirmauit Innoc. in c. dudum, de conuers. coniug. & nonnulli alij, quos allegant Bartol. & Doctor. in dicto §. eorum, & idem tenuit Angel. in consilio 73. In statuto, in fine & Bartol. videtur cum ea transire, quando instrumentum non est guarentigiatum, & non habet executionem ex forma statuti, in l. possessio, §. etsi possessio, de acquirend. possessione, & Aretin. in dicto §. serui, numero decimotertio, Institut. de iure personar. & quod magis de consuetudine, quàm de iure procedat, dicit Baldus, in l. nec aliter, prima lectura, de adoptio. & in l. prima numero 12. C. per quas person. nob. acquirit. uidetur sequi prædictam opinionem non extante consuetudine, & quod sit de consuetudine, tenet etiam idem Bald. in consilio 146. Præmissis verbis, numero octauo, uolumine secundo, nam hodie tam de iure, quam de generali consuetudine quod notarius possit pro absente stipulari, & recipere etiam in conuentionalibus, & extraiudicialibus, expeditum est, ut tenet Bartolus, in dicto §. eorum, & in dicta l. secunda, ff. rem pupilli salu. fore, Baldus, dicto §. satisdatio, & in consilio 200. Prędicto in secūdo, & in consilio 238. Licèt sint diuersę opiniones, quinto, volum. Andr. de Isern. in §. item sacramentā, col. quinta, de pace iur. firm. Oldr. cōsilio trigesimo, Factum tale est, & dicit Baldus, in l. Caius, de usurp. quod hęc opinio approbatur per practicam totius mundi, & hanc esse hodie communem opinionem dicit Abbas dicto capitulo dudum, & in procem. Gregor. numero uigesimosecundo. Quam etiam sequuntur communiter Doctor. in l. stipulatio ista, §. si stipuler, de verborum obligatione, ubi dicit Ias. quod est communis opinio, & communis obseruantia. Eam etiam tenet Aretinus, in dicto §. cum autem, numero quinto, Card. consilio 83. Reuerendissimus in Christo pater, numero quinto. Aretinus, consilio 40. Diligenter, secūda columna, Roman. consilio 513. In casu propositæ, Alexander consilio 63. numero 31. in sexto, & 53. numero quarto, in septimo uolum. Socin. consilio 125. Visa, in fine, & dicto cōsilio 90. numero nono, Corne. dicto consilio 50. in princ. & consilio 129. columna secunda, in secundo 139. in fine. in tertio, & consilio 20. secunda columna, in quarto uolum. & ità fuisse decisum in Neapolitano Consilio testatur Afflict. decisione 135. ad finem. & idem tenet decisione 393. numero octauo, Ioan. de Amic. consilio 126. numero quinto, Bert. consilio 99. numero tertio, prima parte, priorum. 279. ad finē tertia parte priorum, & consilio 156. numero quinto, in primo uolum. posteriorum, ubi dicit, quod est communis, & consuetudine approbata. Decius, consilio 407. nume. 14. & latè consilio 607. numero nono, et sequenti. Rubeus dicto consilio 117. et consilio 91. in fine. Galiau. in Rubrica de uerborum obligatione, colum. 42. Ruin. consilio 119. numero 7. consilio 126. numero 9. et 172. numero 15. in primo uolum. et consilio 41. numero quinto, et consilio 47. numero secundo, et sequent. quinto uolum. Guido Papæ, d. quęst. 49. Parisius, consilio 78. numero 49. et consilio 82. numero secundo, primo uolum. et con

ſilio 690. numero 135. & 88. numero 90. &
ſequent. 3. volum. & Alciat. in repet. capitu-
li cum contingar, numero 231. & ſequen. de
iureiur. & Andr. ab Exea, in libro ſeu tracta.
de part. numero 179. & pluribus ſequent. nu
mero . . . & nedum pro abſentibus notarius
5 ſtipulari, & acquirere poteſt, ſed † etiam pro
nondum natis, ut tradit Guido Papæ conſi-
lio 60, numero 9. & Boer. deciſione 175. nu-
6 mero quinto. Et ita † etiam ſtipulari poteſt
impersonaliter pro omnibus & ſingulis, quo
rum intereſt, aut intereſſe poſſet, uel poterit
in futurum. Bartolus, & Paul. de Caſt. dicta
l. ſecunda, ff. rem pupilli ſal. fore. Paul. dicto
§. ſi ſtipuler, quem legit cum §. alteri, penult.
col. Card. dicto conſilio 83. numero 5. Cor-
ne. dicto conſilio 139. in fine, in tertio. Dec.
dicto conſilio 407. numero 14. Ruin. dicto
conſilio 126. numero nono, & Pariſ. dicto
conſilio 82. numero ſecundo, primo uolum.
& dicit Ioan. de Amic. in dicto conſilio 126.
numero tertio, quod notarij in quolibet con
tractu de conſuetudine omnium generali,
inſerunt, et ſtipulantur illam Clauſulam ge-
neralem, uidelicet, unde ad futuram rei me-
moriam, & ad cautelam prædictarum par-
tium, & omnium aliorum, quorum intereſt,
& intereſſe poterit, factum eſt hoc præſens
inſtrumentum, &c. quam Clauſulam, non
memini me vidiſſe appoſitam in aliquo in-
ſtrumento, licèt utiliſſimum fore etiam ap-
poni non dubitauerim, fortius dicit Abbas
in dicto procœm. Gregor. numero uigeſimo-
7 ſecundo, quod † de conſuetudine etiam præ-
ſenti notarius ſtipulatur, quod quidem ma-
gis ſuperfluum, quàm neceſſarium eſſe arbi-
tror, et ex iſta ſtipulatione notarij quæritur
ius, & actio, pro quo eſt ſtipulatus ſine ali-
8 qua ceſſione † facienda per notarium, quod
in priuata perſona ſecùs eſt. Bartolus, dicta
l. ſecunda, ff. rem pupilli ſalu. fore, ubi ta-
men conſulit, quod fiat ceſſio, ſi haberi po-
teſt notarius, et idem quando eſt inſtrumen-
tum guarentigiatum, quod non requiratur
ceſſio, tenet idem Bartolus, dicta l. poſſeſſio,
§. et ſi poſſeſſio, et ſequitur Roman. in conſi-
lio 72. In cauſa nobilis, in principio, ſed qđ
quando abeſt notarius, non ſit opus ceſſio-
ne, tenet Baldus, dicto conſilio 238. in quin-
to uolum. ſed quod indiſtinctè nullo caſu o-
pus ſit ceſſione, tenet idem Baldus, in dicto
§. ſatiſdatio, numero quinto, et in l. prima in
fine, ff. de his qui ſunt ſui, uel alien. iur. et in
l. prima, §. exigere, ff. de magiſtratibus con-
uenien. et in l. exequutorem, num. 16. quinta
colum. C. de execut. rei iudic. et hæc opinio
et uerior et communior eſt, quicquid tenue-
rit Angel. dicto conſilio 73. in fine, quam e-
tiam ultra Bald. in locis prædictis tenet Are-
tinus, in dicto §. cum autem, nume. 7. et ple-
rique ex ſuprà allegatis Doctor. maximè So
cin. dicto conſilio 125. in fi. Corn. dicto con-
ſilio 50. col. 4. Dec. dicto conſilio 407. nume
ro 14. Ruin. dicto conſilio 119. & Rube. di-
cto conſilio 117. nume. 4. & Andr. ab Exea,
dicto tractatu, numero 185. Cagnol. in l. ſi li
brarius, numero 64. ff. de reg. iur. Nam quan
9 do † notarius ſtipulatur, eſt lex, quæ eius mi-
niſterio acquirit abſenti, vt tradit gloſ. & Bal
dus, in dicta l. prima, in fin. ff. de his qui ſunt
ſui, vel alieni iur. & Rube. dicto conſilio nu-
mero 3. & numero 7. & notandum eſt, præ-
dicta procedere, quando notarius à partibus
10 † rogatur, ut ſtipuletur pro abſente, quia a-
liàs non acquireret abſenti, ut tradit Iaſon, in
dicto §. ſi ſtipuler, columna ſexta, & ſequitur
Marſil. Sing. 663. Notarius, per not. per An
gel. dicto conſilio 173. & per nonnulla iura
ad hoc per eos allegata, quæ non loquuntur,
nec dicunt hæc, ad quæ allegantur: dictum
tamen eorum eſt verum in ſe, quia notarius
11 † non poteſt conficere inſtrumentum de ali-
quo, niſi rogetur à partibus, vel vna ipſa-
rum, vt Deo fauente dicetur infrà in fine Tra
ctatus, ſuper ſubſcriptione notarij. Et ſcien-
12 dum eſt etiam, quod ſufficit † notarium ſti-
pulari, partem omnia rata & grata habitu-
ram, quia tunc cenſetur abſenti actionem
quærere, vt tradit Pariſius, dicto Conſilio
88. numero 91. & ſequent. in tertio, ſed ſi in
eodem inſtrumento fieret duo contractus, ut
13 duæ donationes, & notarius † tantum vnam
ſtipularetur, non quæreret vtrique ſed tan-
tum ei, pro quo ſtipulatus eſt, vt per Corne.
dicto conſilio 129. tertia colum. in ſecundo,
& declarat Pariſius, dicto numero 91. ſed
14 ſi in fine inſtrumenti notarius † apponeret
Clauſulam, Quæ omnia ſupraſcripta per me
notarium vulgariter ſtipulata fuerunt, non
acquireretur actio abſenti, ut fuit concluſum
in Conſilio Neapolitano ſecundum Capic.
deciſione 73. in fine, & rectè, quia illa verba
non ſonant quod notarius ſtipulatus fuerit
pro aliquo, ſeu receperit, accipiẽdo verbum,
ſtipulatus, pro ſtipulatione, quæ fit, interro-
gatione præcedente, & reſponſione ſubſe-
quente, ut l. prima ff. de verborum obligatio
ne, & Inſtitut. eodem, in princip. ſed quod no
tarius tantum ſtipulatus fuerit, ideſt legerit,
& publicauerit inſtrumentum, quod oſten-
dit illud verbum, vulgariter, & ſic poteſt di-
ci non interueniſſe ſtipulationem, ſecùs au-
tem ſi apponeretur Clauſula, quam de ſcribi
Ioan. de Amic. dicto conſilio 126. de qua ſu-
prà dictum eſt.

15 Sed ponamus, quod is † pro quo notarius
emit,

emit, vel stipulatus fuit, non vult sibi acquiri, numquid acquiratur notario? & dictum est quod non, ex quo deficit consensus partium, qui fuit, ut illi absenti, non notario quæreretur, & quia cum sit nudus minister nihil debet penes eum remanere. Ita Bartol. dicto §.eorum, numero quinto, & Baldus, dicto §.satisdatio, numero octauo, & in dicta l. prima, §.exigere, & in l.si absentis, secunda, columna, C.si cert. petat. & in dicto consilio 200.numero quarto, Aretinus, dicto §.serui autem, & dicto §.cum autem, & Corn. dicto consilio 50.quarta columna, secus tamen est in alio stipulante & contrahente nomine absentis, quia repudiante absente, sibi acquiritur, dicta l.si absentis, ubi Bart.& alij, quod intelligitur cum omnibus suis qualitatibus & conditionibus. Bartolus, Baldus, & Castr. in l.fundum, ff.de action.emption. & Alex. in consilio 24.Ponderatis, secunda columna 5.volumine.

Vt publicæ personæ.

S V M M A R I A.

1 *Notarius persona publica, & seruus publicus dicitur à seruiendo quia publicè seruit, & publicum exercet officium.*

Notarius potest cogi exercere officium suum.

Notarius an dicatur exercere vtile officium.

2 *Notarius stipulans pro absente debet dicere promisit mihi tamquam publica persona.*

Licet etiam si id non dixerit subintelligatur.

GLOSSA VI.

Publica persona dicitur notarius, vt est text. iuncta glos. in dicto §. cum autem, Institut.de †adoptione, aliàs autem notarius dicitur seruus publicus, ut in l.non aliter, ff.de adoption.& in l.secunda, C.eodem, in l.secunda, ff.rem pupil. salu. fore, in c. quamquam, de Vsur.in sexto, & in alijs locis, & dicitur à seruiendo, vt tradit glos.in dicto §.serui autem, Institut.de iure personar. & quia publicè seruit, vt per glos.in dicto §.cum autem, & in dicta l.secunda, & Bartolus, in dicto §.eorum, & in l.prima, C.de tabul.lib.decimo, numero octauo, vel quia publicum officium exercet, ut dicit gl.in dicto capitulo, quamquam, & potest cogi illud exercere, vt per Baldum, in Rubrica, C.de fide instrument.secunda columna, & per Paul.de Cast.in dicta l.secunda, ff.rem rat. haberi. & idem tradit Decius, allegans alios, in l.inuitus nemo, de regulis iuris. Angel.autem in consilio 283.Præmitto ad euidentiam, in princip. mauult notarium seruum publicum ideo appellari, quia vile habet officium, & publicè seruire tenetur, & cogi potest, quod non admitterem, repugnantibus supra adductis decisionibus, nam nec potest dici vile officium, ex quo potest illud cogi exercere, quia idem eadem ratione in officio aduocati, & Consiliatoris concludendum necessario esset, si quidem ipsi publicè officium aduocandi, & consulendi exercere de iure cogi possunt, ut not. Doctor. in l. inuitus, C. de procur. & per Decium, & alios, in dicta l. inuitus nemo, de regulis iuris, & tamen non est vile officium, ut supra aliàs tactum fuit. Et quando
2 notarius †stipulatur pro absente, debet notarius dicere, promisit mihi tanquam publicæ personę, ex quo tanquam priuata persona stipulari non potest, ut dicit Baldus, dicto §. satisdatio, numero quinto, sed si tamen dicta verba non sint apposita, & notarius stipuletur, censetur stipulari tanquam publica persona, vt per Bartolum, in dicta l.secunda, ff. rem pupil.salu.fore, & Baldus, dicto numero quinto, Aretinus, dicto §.cum autem, numero sexto, & Capic. dicta decisione 73.numero quarto.

Præsenti, ementi, & recipienti pro prædicto Baptista, & suis hęredibus.

S V M M A R I A.

1 *Notarius stipulans pro absente, concipere ac formare debet stipulationem in persona propria, & recipere pro alio.*

Emere pro illo, vel emere illius nomine, paria sunt.

2 *Absenti numquid acquiratur ius ex stipulatione notarij sine ratificatione ipsius absentis, sunt varia opiniones.*

Crebrior tamen, & verior opinio est ratificationem esse necessariam.

3 *Ratificatio non potest fieri per hæredes eius pro quo fuit facta acceptatio.*

Etiam si fuisset facta stipulatio nomine hæredum.

Vide tamen hic aliquos dissentientes, & distinguentes.

4 *Creditor potest agere aduersus debitorem uirtute confessionis ipsius debitoris descripta in instrumento, licèt notarius dixerit dumtaxat promisit, sed non expressit cui promiserit neque ipse notarius stipulatus est nomine alicuius.*

5 *Promisit, verbum, importat stipulationem, & facit præsumi partes fuisse præsentes.*

Quod procedit etiam in scriptura priuata.

Promisit,

Promisit, uerbum, appositum in instrumento refertur ad notarium ut ipsi intelligatur facta promissio.
6 *Absenti acquiritur per contractum iuramento vallatum licet nulla addita sit stipulatio, vel addita quidem, sed inutilis.*
7 *Confessio iurata absente parte facta probat.*
8 *Donatio iurata non acceptata non valet nec ius tribuit haeredi ad acceptandum.*
9 *Venditio esse non potest sine re, qua venditur.*
10 *Venditio omnium regulariter est permissa.*

GLOSSA VII.

1 Debet notarius stipulans pro absente, cōcipere, & formare stipulationem in persona propria, & recipere pro alio, nec enim posset directè, seu uerbis directis stipulari absenti, scribēdo, promisit, seu uendidit tali absenti, sed debet dicere mihi notario pro tali recipienti, uel stipulanti, ut tradit Bart. in d. §. eorum, in princ. & nu. 3. & in d. l. 2. ff. rem pupil. sal. fore, & Bald. in d. l. 1. col. pen. nu. 12. C. per quas person. nob. acquir. & in consil. praedicto 200. nu. 3. & melius quàm alibi in c. 1. ad fin. de fide instr. licèt idem Bald. contrarium uoluerit, in d. §. satisdatio, nu. 3. hoc etiam tenet Aret. d. §. serui autem, & d. §. cū autem, nu. 5. de adopt. Ias. in d. §. si stipuler, 7. col. & Capic. d. decisione 73. nu. 2. & Dec. d. §. nec paciscendo, & notandum est, quod tantum importat dicere ementi pro alio, quantum ementi nomine illius, ut tradit Cor. in d. consi. 50. 6. col. ad finem.

Sed non modica uidetur difficultas, num quid per stipulationem notarij acquiratur ius absenti sine ratificatione ipsius absentis?
2 In quo art. † Doctor. non benè conueniunt, sed inter se controuertunt, & pleriq; sibimet inconstantes fuere: nam quod absq; ulla ratificatione sequente acquiratur dominium stipulatione notarij, tenet Guid. Pap. dicta quaest. 49. & Socin. d. consi. 90. num. 9. ubi loquitur in acquisitione possessionis. Corn. d. consil. 50. col. 7. & d. consi. 2. 2. col. in 4. Bertrand. d. consi. 156. nu. 5. 1. uol. posteriorum, & Paris. d. consi. 69. nu. 135. in 3. uol. Ripa 3. lib. Respons. 111. nu. 7. Rube. d. consi. 117. nu. 5. Vbi tamen declarat non procedere in contractu vltrò citroq; obligatorio, quia opus est ratificatione, ad hoc ut quis sibi alteram partem obliget, iuxta ea quae tradit Bar. in d. §. eorum, & supra dictum fuit, & hanc partem pluribus rationibus cōprobat Rui. in pluribus consilijs supra allegatis 13. 119. num. 7. 8. 126. nu. 10. & 172. nu. 15. 1. vol. & 41. nu. 5. & 47. nu. 2. 5. vol. Dicit tamen in d. consi. 172. num. 16. & 47. nu. 4. quod acquiritur absenti reuocabiliter, non irreuocabiliter, quia potest nolle sibi acquiri, & recusare acquisitionem: sicut potest legatarius cui est acquisitum legatum, vt per eum ibi. & pro ista parte facit decisio Baldi in l. cum a socero, ante finem C. de iure dot. quod quando notarius stipulatus est, uel recepit donationem pro absente ei acquiritur ius, quia non potest donator pęnitere. & hoc etiam tenēt Aret. Alexan. Socin. & Ias. in l. qui Romę, §. Flauius, ff. de verbor. oblig. Aret. consi. 74. Diligenter, & maturè. 3. dubitatione. Dec. consi. 58. 239. nu. 5. 293. 2. col. & 607. nu. 12. Ripa, lib. 3. respons. c. 11. nu. 8. Cagnol. latè in regula id quod nostrum, nu. 15. de reg. iur. Andr. ab Exea, d. lib. de pact. nu. 177. & sequent. & Crauet. consi. 19. nu. 11.

Contraria tamē opinio tam uerior, quàm crebrior videtur, & secundum eam bis scripsi in duabus causis non modici momenti: hanc enim tenent Alber. & alij antiqui per eum allegati, in d. l. non re, 1. col. de adopt. et Bald. in d. §. satisdatio, 6. quest. loquens in pace recepta per notarium nomine absentis, quae debet infrà tempus praefixum ratificari. Et hanc etiam tenet Paul. de Cast. in consil. 195. Visis his, 2. parte, nouissimorum, vbi loquitur in donatione recepta per notariū nomine absentis, & ipsum Paul. sequitur Dec. vbiq; , & maximè consi. 226. nu. 7. & 8. 247. nu. 5. 464. nu. 3. & 661. nu. 11. in d. l. contractus, nu. 16. & in d. §. nec paciscendo, in fine, ubi etiam idem tenet Cagnol. idem tenet Dec. in l. certi conditio, §. si nummos, 2. col. & in l. 1. nu. 22. C. de pact. hāc etiam opinionem tenet Bertr. sibi contrarius, in d. consil. 79. nu. 7. 2. vol. nouissimorum, & consi. 116. nu. 15. 2. part. priorum, & uidetur sequi in d. consil. 279. ad fin. 3. parte, 1. impressiorum. Hanc eādem opin. quod non acquiratur possessio sine ratificatione etiam quod notarius recipiat constitutum nomine absentis, tenet Alex. l. quod meo, ff. de acquir. poss. licèt non loquatur quando notarius est stipulatus, & Socin. in l. 1. §. si iusserim, 2. col. eod. tit. & Dec. d. l. contractus, nu. 14. & d. consi. 226. nu. 5. idem tenet Curt. iun. consil. 52. nu. 13. 55. nu. 9. Et consi. 120. nu. 3. & 4. idem tenet Paris. latè examinans, in consil. 77. nu. 28. & sequent. & consi. 78. nu. 28. & sequent. 1. volumine.

Et licèt uideatur uoluisse sequi aliam opinionem in consil. supra allegato 69. nu. 135. tamen non eam firmauit, sed dixit se aliàs super hoc consuluisse de ueritate illius opinionis, & sic non videtur contrarium. & hanc etiā tenet Rube. sibi contrarius, in consi. 132. ad finem,

ad finem. Hanc etiam opinionem tenet Alciat. latè discutiens, in c.cum contingat, nu. 231. & sequēt. de iureiur.& Andr.ab Exea. d.lib.de pact.num.188.& sequent.& Gal.in Rubr.de verb.oblig.nu.84.& Cagnol.d.l.si librarius, nu.64. vbi dicit quod est communis opinio quam totus mūdus obseruat, vbi alios allegat, & latius in l.fin. nu.273.C.de pact. quod admittit Gozard. consi.14.nu.8.

Est bene verum, quod censetur acquisitū ius absenti,ex stipulatione notarij,ad hoc vt donatio, seu stipulatio, vel alius contractus non possit reuocari per donantem, promittentem, seu contrahentem, & ad hoc vt absens possit acceptare, & ita loquuntur Bald. d.l.cum à socero, & alij supra in contrarium allegati,& idem tradit Rube. consi.91.in fi. & hoc animaduertit Paul. de Cast.d. consil. 195.nu.3.& Dec.d.consi.226.in fi.Paris.d. consi.77.nu.31.& Andr.ab Exea, loco prædicto nu.210.Gal.in Rubrica de verb.oblig. nu.84.Et propterea infertur,quod si ratificatio non sequatur, & interim res transeat in dominium alterius etiam hæredis contrahentis, stipulatio notarij nihil prodest, quia ratificatio fieri non potest re non integra, ut per Paul.de Cast.d.consi.nu.3. Dec.d.l.con tractus,& d.consi.226.nu.7. Paris.d.consil. 77.nu.31.37.& 38.& cōsi.78.nu.50.& Gal. d.Rubrica nu.84. Et in tātum hoc procedit, quod etiam ratificatio non potest fieri per hæredes eius, pro quo fuit facta acceptatio, vel
3 stipulatio, vt latè prosequitur Alciat.in d.c. cum contingat,nu.237. & sequent.& in l.2. §.ex his,1.col.de verb.oblig. & Cagn.l.hæredem,nu.24.de reg.iur.quod procedit, etiā si fuisset facta stipulatio nomine hæredum, vt per Alciat.d.c.cum contingat, nu.239.licèt hoc vltimo casu aliter voluerit Cagnolus nihil allegans,d.nu.24. de quo videndus est Didac. Hispan.in Rubr.ext.de testam.3. parte,nu.13. & dicentur etiam aliqua infra, & Cæphal. consi.33.vbi aliter tenet Alciat. consil.98. num.6.& seqq. lib.8. Socin. iun. consi.118.nu.12.2.vol. & Iul. Clar.in §.donatio, quæst.13.versi.tertius est casus, & videnda est decis.33. Pedamont.distinguentis quomodo autem debeat fieri ratificatio, & an sufficiat sola scientia,& plura ad hanc ma teriam facientia posui supra in Clausula, Rati,super verbo ratificabit,& sequenti.

Sed pone, prout nunc habeo in facto, quòd in Instrumēto notarius scripsit confessionem debitoris alicuius quantitatis, fru-
4 mēti,habitæ titulo †emptionis à Titio pro tali precio,quod precium promisit soluere, intra tale temporis spatium, nec adijcitur cui, nec notarius stipulatur pro creditore, nec ēt apparet creditorem fuisse præsentem,an creditor vigore huius Instrumēti agere potuit?
5 tene quod sic,quia verbū, †promisit,importat stipulationem interuenisse, §.si ita scriptū, Instit. de inut.stipulatione,& not.Doct. in l.sciendum,ff.de uerb.oblig. & facit præsumi partes fuisse præsentes, ut tradit Paul. d.l.sciendum,in princ.& in l.1.ad finē,C.de vsur.& tradit Bart. & alij communiter, in l. Titia §.pen. de verb. oblig. ubi Paul.not.loquitur,mandans memoria commendari, ad lucrum cōsequendum. Et hoc procedit etiā in scriptura priuata,secundum eū,post Ang. ibi,Et posito,quod cōstaret creditorem fuisse absentem,tamen adhuc teneo ualere promissionem:quia illud verbum promisit, impersonaliter scriptum, refertur in dubio ad notarium præsentem, licèt verba executiua sint relata ad personam tertij,vt magis actus valeat quam pereat,l.si seruus cōmunis Mæuij,§.1.de stipul.seru.& hoc tenent magis cō muniter Doct. in d.§.si stipuler,in tertio mo do concipiendæ stipulationis, & in l.si ita stipulatus,§.Chrysogonus,eod.tit.& quod qn̄ in Instrumento verbum promisit est appositum, censeatur facta promissio notario, tradit Salic.in Auth.Si quando,col.2.C.de cōstit. pecun. dicens ita determinatum fuisse; Et quia quando pars abest, notarij communiter solēt apponere stipulationē per eos factam nomine absentis,& propterea habetur pro apposita,ex quo notarius censetur rogatus vt clausulas apponat consuetas, vt dictū fuit supra,in Clausula,Rati, in verbo,Clausulis.& in terminis tradit Io.de Amic.d.cōs. 126.nu.4.vt supra dictum fuit, cuius dictum procedere potest respectu stipulationis faciendæ pro absente, quia hoc casu admittere eius decisionē, secùs verò respectu omnium,et singulorum aliorum,&c.cum illam Clausulam non consueuerint notarij apponere in omnibus regionibus. Sed si iuramen
6 tum †sit additum in contractu, prout in casu meo contigit, & tunc etiam nulla addita stipulatione,uel addita inutili, quæritur ius ab senti,ut per Alex. Ias. & alios,in d.l.stipulatio ista, §. alteri, & per Canon. in procem. Gregor. ubi Felin. nu.24. Nam & confessio
7 †absente parte facta,si Iuramento fulcita sit, probat,ut per eundem Felin.plures allegantem,in c.si cautio,n.25.de fide instr. Et quod iuramentum acquirat absenti actionem,tradit etiā Afflict.decisione supra allegata 135. nu.5. & tradunt etiam pleriq; ex supra allegatis in quæst.illa, an notarius absenti stipulari possit.Quod est declarandum non procedere in contractu acquisitionem comprehendente,secundū Alciat. post alios,in d.c.cum contin-

contingat, numero 229. & latius numero
8 241. vbi ostendit† donationem iuratam non acceptatam non valere, nec ius tribuere hæredi ad acceptandum, idem Parif. dicto consilio 77. ad fin. & Cagnol. in dicta l. fin. numero 273. vbi est uidendum, & latius cogitandum & Senat. Pedemont. decisione 33. Hic uenit tractandum de alio substantiali uenditionis, scilicèt, de re quæ uenditur, sine
9 qua† uenditio esse non potest, l. nec emptio, ff. de contrahend. empt. & tradit Ferrar. in sua practica in forma libelli, in causa uendit. in glos. Petiam unam uineæ. Et sciendum
10 est, quod regulariter † omnium rerum emptio, & venditio permissa censetur, nisi natura, gentium ius, uel mores Ciuitatis à comercio nostro exuerunt, l. in emptione, §. omnium, ff. de contrahend. empt. & tradit Fab. de monte tractat. prædicto, quæstion. 4. in principio in qua quæstio. tractat plenè de rebus quampluribus, quæ uendi uel alienari nequeunt, de quarum aliquibus infrà in progressu dicetur, in reliquis sufficiet remissio ad eum, & de hoc etiam aliqua diximus suprà in prœludijs in secunda quęst.

CLAVSVLA XIX.

Vnam.

SVMMARIA.

1 Vnum non est numerus sed principium numeri. Idem ius est de principio numeri quod & de ipso numero.

GLOSSA I.

1 Vnum non est numerus, sed principium numeri, ut dicit glos. in l. si quis ante, in† verbo, solum, de acquiren. possess. & Bald. in l. prima, secunda colum. C. de condit. inser. tamen idem ius est de principio numeri, quod est de ipso numero, argu. l. non ideo minus, & ibi Cin. C. de hęred. instit. & tradit Bart. d. l. si quis ante, nume. 2.

Ipsorum omnium venditorum pro indiuiso inter eos.

SVMMARIA.

1 Genitiuus importat proprie dominium.
Quandoque tamen importat etiam possessionem.
Quandoque alia, vt hic.
Res alicuius dici potest diuersis respectibus.
2 Vendens non præsumitur dominus rei venditæ.
Declara vt hic.
3 Venditio de re aliena facta valet.
Intelligendo tamen secundum declarationes hic allatas.
4 Emptor scienter emens rem alienam si euincatur non habet regressum de euictione etiam ad restitutionem precij, nisi expressè euictionem deberi stipulatus fuerit.
5 Emens scienter rem restitutioni subiectam precium non perdit.
6 Vendens rem alienam scienti an teneatur etiam ad rem tradendam si non potest commodè tradere, vide hic remissiuè.
7 Venditio rei alienæ confirmatur si domino venditor succedat, uel aliàs ad ipsum dominium perueniat.
Et idem si dominus venditori succedat.
8 Res aliena vendi quidem potest, obligari autem non potest.
9 Emptio rei suæ non ualet.
Meum quod est amplius fieri meum nequit.

GLOSSA II.

Enitiuus importat propriè dominium, l. 2. §. in locum, ff. de relig.
1 & sumpt. fun. & l. † seruum Titij, ff. mandati, licèt quandoque importet possessionem tantum. Bart. in Rubrica, C. de nouo Cod. compon. in l. prima, §. potestatis, ff. de pecul. & in Rubrica de noui operis nunc. vbi Moder. dilatantes fimbrias, ostendunt plura alia importare, & plures alios significatus habere casum genitiui, nam & etiam vna res dicitur quandoque vnius ratione culturæ, & curæ, ut de rustico appellante agrum suum, tradit glos. in verbo, non quia Papirius, in l. 2. in principio, ff. de origine iuris. Barto. in l. Quintus, §. argento, ff. de auro, & argento leg. Per ista tamen uerba non præsumitur uenditor dominus rei venditę, nam nullus uendens rem,
2 præsumitur dominus rei, vt† tradit Bald. per illum text. in l. fin. C. de asser. tollend. immò debet probare rem suam esse, l. prima, verbo docere, ubi Bald. & alij, C. de bon. matern. Possunt bene operari, ut dicti venditores censeantur vendere suo nomine proprio, non alieno, nam si quis in instrumento describi fecerit se Titij rem vendere, non suo nomine, sed Titij venditionem fecisse dicetur, l. in familiæ, C. famil. hercis. l. ab uno, C. de neg. gest. & ibi Bartol. & idem Bartol. & Bald. in l. mater, ad finem, C. de rei uendic. Alexand. in l. prima, §. nunciatio, numero 17. in fine, ff. de noui oper. nunciat. Dec. in consilio 281. numero 2. Paris. consil. 107. num. 14. in 3. vol. & Alciat. tract. præsumpt.

2. regula Præsumptione 24. numero 8. & ibi in addit. si non fecerit describi rem suam uendens nomine suo uendidisse censetur, argu. à contrario sensu iurium prædictorum, & probatur in l. & magis, ff. de solut. cum alijs, quæ suprà adducta fuere in Clausula, Agentes, tam suis proprijs nominibus, &c. per quę potest dici istam Clausulam quo ad hoc magis esse superfluam, quàm necessariam, quæ tamen Clausula videtur, quod inter partes faciat probationem, ut uidetur velle Baldus, & ibi Alexand. in addit. in l. ad probationem, numero 7. C. locati, respectu procuratoris vendentis, ut suprà non potest procedere, sed ista uerba debent referri ad principalem, cuius nomine uendit, licet proprie, & uere principalis non uendat, ut supra dictum fuit in Clausula, procuratoris uero, & Marcus, prima columna, nam verba in proprietate quando concurrit uoluntas contrahentis, si non possunt operari in sensu proprio, ut actus sustineatur, ut per Alciat. alios allegantem, in tractat. præsumptionũ, tertia regula, præsumpt. 34. numero 7. & sequenr. Possent etiam operari dicta uerba, ut præsumatur bona fides ementis, quæ in hoc consistit, ut credat uendentem esse dominum, l. bonæ fidei emptor, ff. de verborum significatione, l. secunda in principio, ff. pro emptore, & l. 3. ff. pro solut. Bartol. dicta l. secunda, §. si sub conditione, numero tertio, & credulitas emptoris habet iustam causam, ex quo uenditor fatetur rem suam esse, standum enim est assertioni tradentis. Guid. Pap. quæstio. 24. etiam si dicat rem esse alienam quo ad causandum bonam, uel malam fidem, ut per Afflict. decisione Neapol. 379. numero 7. & sequenr. Quando autem præsumatur bona fides, suo loco dicetur, non censetur tamen emens confiteri rem esse uenditoris, secundum Bertrand. consilio 55. in principio tertio uolumine posteriorum, & late ponit Negus. in tractat. de pignor. 2. par. 3. membro, nu. 63. & 64. & in 3. par. 8. partis num. 90. & Afflict. decis. 14. num. 8. & Alex. in pluribus cōsilijs allegatis per Crauet. consilio 157. numero 5. quod non uidetur procedere stante hac Clausula, quę inter partes inducit probationem, ut aliàs dictum fuit suprà, maximè in Clausula Ciues, secunda, & in Clausula, Habitatores. Et notandum est,

3 † venditionem de re aliena factam ualere, l. rem alienam, ff. de contrahen. empt. Alex. consilio 157. nume. 9. lib. 6. licèt non noceat domino, quando rei suę habeat uenditionem, l. prima, & l. nemo, C. de rebus alien. non alien. Ioan. de Amic. consilio 112. nume. 1. Fab. dicta tract. quęst. 4. 4. quęst. principalis, quod procedit, si emptor ignoret rem esse alienam, ut per Doctor. in locis prædictis, sed si scienter emptor rem alienam emerit, ualet quidem emptio, si res immobilis est, ut tenet glos. Bart. & Bald. ac Fulgos. in l. si in emptione, §. item si emptor, ff. de contrahenda empt. Bart. & Paul. de Castro, in l. si is qui pro emptore, §. fin. ff. de usucap. & hęc opinio communior est, ut tenet Afflict. decisione Neapol. 369. nu. 2. & 3. vbi ponit modos quamplures agendi per dominum aduersus emptorem, licèt contrariam partem tenuerit Fab. dicta 4. quæstio. Est benè uerum,

4 † quod si euincatur res ab emptore scienter emente, quod non habet regressum de euictione etiam ad restitutionem precij contra uenditorem, nisi fuisset stipulatus euictionem debere, l. si fundum, ubi not. Bartol. & Bald. C. de euict. Paul. de Castro d. l. si is qui pro emptore, §. fin. & Fab. dicta 4. quæstio. Corn. consilio 170. colum. pen. 4. volum. de quo tamen etiam dicetur in Clausula, euictionis, secùs est, si quis emat † rem restitutio

5 ni subiectam etiam scienter, quia precium non perdit, l. fin. §. emptor, ubi Ias. C. com. de legat. fortius uoluit Alex. consilio 66. Super eo, quod quæritur, 4. uolum. uendentem

6 † rem alienam scienti, non teneri etiam ad rem tradendam, si non potest commodè tradere, quod an sit uerum, reseruo tractandum in Clausula, traditionis rei, si tamen domino

7 † succedat uenditor, uel ad ipsum dominium perueniat, confirmatur uenditio, l. si à Titio, ff. de rei uendic. l. cum à matre, C. de rei uendic. & l. cum uir, & ibi not. Bartol. & cæteri, ff. de vsucap. Et idem, è contra quando dominus succedit uenditori, l. prima in principio, ff. de except. rei uend. & latissimè tractat & decidit Boer. decisione 23. numero

8 17. & sequent. Sed licèt † res aliena uendi possit, tamen obligari minimè potest, l. prima §. primo, ff. de pign. vbi glos. & Bartol. & not. in l. rem alienam, ff. de pignor. act. & tradit Negus. tract. de pign. secunda parte, 3. membro, numero 52. & ibi nume. 58. post glos. in dicta l. rem alienam, ff. de contrahen. empt. ponit rationem differentiæ, quam non prosequor.

Sed numquid ualeat emptio rei suæ? text. est quod non, in l. suæ rei, ff. de contrahenda

9 empt. ubi † loquitur text. siue ignorans siue sciens, quis emat, & l. cum res, & l. si mater, C. eod. & in l. neque pignus, ff. de reg. iur. quod enim meum est, non potest ulterius fieri meum, §. sic itaque, Instit. de action. ca. inter dilectos, de fide instrumen. & tradit Fab. dicta 4. quæstio. principali 19. quæstio. quæ regula est declaranda, ut per Alexand. in con-

in consilio 100. nume. 6. 7. volum. Fab. dicta 19. quaestio. Dec. & Cagnol. dicta l. neque pign. Neguſ. tractat. praedicto, 6. parte, primo membro, nume. 44. & 45. & Ripa latè in l. si aliquam rem, secunda, & tertia colum. ff. de acquir. possess. Clausula, Insuper, de qua suprà, non erit inutilis, si quidem per eam apparet emptorem rem alienam scienter non emisse, nec propriam, sed uenditoris, ex quo illud expressè in instrumento continetur, cuius praesumptioni standum est, saltem inter dictas partes, l. optimam, C. de contrahen. & committen. stipul. Dec. consilio 283. sub numero octauo, & aliàs dictum fuit suprà.

Domum.

SVMMARIA.

1 *Domus diuersimode in iure accipitur, & plures habet significatus.*
2 *Domus secundum Dialecticos ex tribus cōsistit, ex solo, pariete, & tecto.*
Domus secundum iuristas consistit ex solo, & superficie.
3 *Domus, & aedes an differant.*
4 *Domus appellatione venit etiam aedificium sinè tecto.*
5 *Domus inter immobilia computatur.*
6 *Domus est, de rebus periculo subiectis.*
7 *Mobilis res si cohaeret immobili de ea iudicatur sicut de immobili.*

GLOSSA III.

Domus licèt in iure diuersimodè accipiatur, & plures habeat significatus, vt per Alber. in † Dictionario suo, verbo domus, & per Cor. consil. 55. littera G. 1. volum. & consil. 198. littera B. 3. volum. tamen hic accipitur pro ędificio constructo ad habitandum, quod secundum Dialecticos consistit † ex tribus, ex solo, pariete, & tecto glos. in l. solum, ff. de rei vend. & in l. eum qui, verbo, constet, de usucap. Secundum Iuristas consistit ex solo, & superficie, ut dicit text. in dicta l. eum qui, quod videtur idem; cum in superficie extet tectum, ut dicit Alber. in dicta l. solum, & refert Afflict. in decisione Neapol. Decisione 392. numero 13. Et quod ex his tribus secundum opin. Dialecticorum domus consistat, tenet Bar. in l. prima, §. deinde, de cloac. & in l. caetera, §. hoc Senatus, il secundo, de legat. primo Paul. de Castro, consilio 43. Viso puncto, secunda colum. in antiquis, & in l. si fundum, §. cum fundum, de legat. primo. Corn. dicto consilio 198. secunda colum. & consilio 206. 6. colum. 3. volum. & Afflict. dicta decisione 392. nu. 12. Et propterea Bart. in dicto §. deinde, & in dicto §. hoc Senatus,
3 quem ibi caeteri sequuntur, constituit † differentiam inter domum, & aedes, ut scilicèt, aedes magis latā habeant significationem, q̄ domus, quę comprehendunt vnumquodque ędificium, dicto §. deinde, & l. qui aedes, in fine, ff. de incen. rui. nauf. & sic etiam non habens tectum, quod in domo secùs est, secundum opinionem Dialecticorum. Sed tenendo quod domus ex duobus consistat tantum, scilicèt solo, & superficie, prout tenendum est, quia text. est clarus in d. l. eum qui, & tenet ibi glos. & glos. in d. l. non solum, & Alber. in Dictionario suo, verbo domum, & uerbo, ędes, ista differentia non uidetur admittenda, quia superficies dicitur illud, quod supra faciem est terrę, & sic comprehenditur etiam sine tecto, contra id quod uoluit Paul. de Cast. dicto §. cum fundum, in prin. & pro
4 pterea domus appellatione † venit etiam ędificium sine tecto, quod consistit ex solo & superficie; & ita quod non sit differentia inter ędes, & domum, uidetur firmare Alber. in Dictionario suo, dicto uerbo, aedes, ubi dicit, ędes propriè domum appellari. & express sius firmat Alciat. in l. fundi appellatione, ff. de uerbor. significat. pro quo facit text. in l. si finita, §. ex hoc Edicto, ff. de damn. infect. & in l. si domus, ff. de legat. primò vbi Iureconsultus promiscuè utitur duobus uocabulis, domus, & aedes, & idem uidetur tenere Socin. in l. plerique, numero 55. de in ius voc. Et notandum est, domum inter immobilia computari, l. lex quę tutores, §. nec uero
5 domum, uersiculo † ergo, & domus, & caetera omnia immobilia, C. de admin. tut. licèt uideatur text. facere in contrarium, in l. quidam decedens, §. Papinianus, ad fin. ff. eod. vbi inter mobilia ponitur etiam domus, sed ideò ibi ponitur domus inter mobilia, quia de iure Digestorum licebat tutori, & minori eam sine decreto alienare, ut per glos. ibi, & est text. in dicta l. lex quae tutores, in principio, non quod propterea sit res mobilis; Benè tamen uidetur proba-
6 ri in dicto §. Papinianus, domum † esse de rebus subiectis periculo, ibi, ne alię res periculo subiectę, cum illa dictio, alię, implicet identitatem, licèt quandoque impropriè ponatur, l. non solum, §. queritur, ubi glos. creditores, ff. de procur. Et quod domus computetur inter immobilia, est text. in Authent. de non alien. in principio, uersiculo, hęc ergo, collatio. secunda. Praeterea, negari non potest, quin solum sit immobile,
7 sed quando res † mobilis cohęret rei immobili,

bili, tunc de ea iudicandum est, sicut de immobili, text. est in dicto verbo, hæc ergo, & ibi not. Angel. & facit text. in dicto tit. §. vt autem, & ibi not. etiam Angel. quod illud dicitur stabile, quod moueri non potest, & sequitur Rube. consilio 61. numero primo.

Muratam.

SVMMARIA.

1 *Vendita rei qualitas apponi debet in instrumento ne incertitudo officiat contractui.*

2 *Murus propriè quid sit, & quomodo differat à pariete.*

Murus dicitur cum calce sine caemento.

Maceria dicitur de lapidibus sine caemento.

Maceria dicitur murus siccus, & cedit solo.

3 *Vendita re uenditor non potest lapides auferre ex quibus maceria erat facta.*

4 *Domum vendens censetur vendere dimidiam parietis quo distinguitur à domo altera ipsius venditoris.*

GLOSSA IIII.

Docet Spec. in §. primo, col. 5. uersiculo sita, in titulo de empt. & 1 uend. apponendam † esse qualitatem rei uenditæ, ne incertitudo officiat contractui, arg. l. si in rem, la prima, ff. de rei uendict. Et propterea dicitur hanc domum uenditam muratam, seu muris constructam; Sed notandum est, quod murus propriè is dicitur, qui publicus est, & urbem 2 munit, & mœnia continet, † paries uerò ad priuatum ædificium refertur, ut Alciat. declarat, in l. quantum ad iuris, ff. de uerborum significatione. de larga autem significatione idem importat murus, quod paries, uel mœnia, dicta l. quantum, & ibi Alciat. ponit de uarijs generibus parietum; & quod murus, & paries eadem larga significatione pro eodem habeantur, tradit Cepol. in tract. de seru. urb. præd. titulo 40. de pariete, seu muro, in principio. Et dicitur murus cum calce sine cæmento, glos. in dicta l. quantum, & in l. uerb. murum, ff. fin. regun. maceria uero de lapidibus sine cemento glos. & Alciat. dicta l. quantum, & Cæpol. dicta l. 40. in princip. & 179. De macerie in principio, & talis maceria dicitur murus siccus, qui quidem murus cedit solo, l. si precario, ff. com. predior. 3 & uenit † in uenditione fundi, si in fundo extat, adeo, quod re uendita non potest uenditor lapides auferre, ut Bald. & Paul. de Castr. tradunt, in dicta l. si precario, ad finem, & Alexan. & Ias. in l. prima §. nunc uideamus, ff. de noui oper. nunc. & Cæpol. dicto capit. de macerie, prima colum. & Tiraquel. in tractat. de retract. titulo primo, §. primo, glos. septima, numero 121. Et uendens 4 † domum, censetur uendere dimidiam parietis, quo distinguitur à domo altera ipsius uenditoris, l. si is qui duas, & ibi Bartol. ff. de seru. legat.

Cuppatam.

SVMMARIA.

1 *Latinitas mala non vitiat instrumentum.*

2 *Cuppa, uel cuppula sumuntur pro quodam genere vasorum dolijs viliorum.*

3 *Tegulæ, seu cuppi, & lastra, seu laminæ, etiam si sint plumbeæ veniunt in venditione.*

Si tamen fuerint ædificijs imposita, secus autem si non fuerint imposita, licèt fuerint allata vt imponerentur.

4 *Domo vendita non venit velum, seu tela, vel alia materia destinata ad tegendum tempore æstatis hypetria, seu deambulationes subdiuales.*

5 *Tegulæ è domibus debitorum auferri non possunt pro debito publico, & vendi, nec tigna, uel alia ædibus iuncta.*

Tegulæ, & tigna domibus iuncta, vel iniuncta legari nequeunt.

Licet aliquibus in locis aliter seruetur.

GLOSSA V.

Notarij in instrumentis sæpè ponunt verba à sermone Latino omnino aliena, quod tamen to1 leratur, & non † vitiatur instrumentum, etiam si ex eis appareret notarium non intellexisse quid importaret illud quod scriberet, ut per Bald. in l. Imperator, prima lectura, ff. de statu homin. de quo fortè dicetur infrà alio loco. Apponitur igitur hoc verbum ad denotandum qualitatem rei venditæ: et idem est nomen, dicere cuppatam, quod tectam, vel coopertam, à quo fortè originem habuit corrupto uocabulo uerbum cuppi, tale tamen uerbum aliud significat secundum Iureconsultos, 2 † nam accipiuntur cuppæ, uel cuppulæ pro quodam genere vasorum dolijs viliorum, l. 3. §. fin. iuncta glos. ff. de triti. vino, & oleo leg. & in l. instrumenta, ubi etiam glos. & l. quæsitum, §. conseruanda, ff. de fund. instr. et 3 instrum. leg. Notandum † tamen est, quòd tegulæ, seu cupi, & lastræ, seu laminæ etiã si sint plumbeæ, ueniunt in uenditione, l. malum, §. plum-

plumbum, ff. de uerbor. signifi. & ibi glos. & Alciat. & l. fundi, §. quàm puta, ff. de action. empt. latè Cepol. tract. de seruit. vrb. præd. capit. 41. de stillicidio, seu tecto. Non ueniunt tamen tegulæ, quæ nondum ædificijs impositæ sunt, licèt fuerint allatæ ut imponerentur, l. granaria, §. tegulæ, ff. de action.
4 empt. Nec † uenit velum, seu tela, uel alia materia destinata ad tegendum tempore æstatis, hypetria, seu deambulationes subdiuales, quæ extra porticum sub cęlo aperto constructæ sunt, quæ loca terracias uocari tradit Bud. in l. ex silua cedua, in fin. ff. de usufr. & ita intelligitur text. in dicto §. plumbum, quem Accur. ingenuè fatetur non intellexisse, & ita ibi etiam declarat Alciat. de quo etiam est text. in l. quæsitum, §. de uelis, ff. de fund. instru. & instr. legato; Et ad materiam
5 tegularum not. quod etiam † pro debito publico non possunt tegulę, e domibus debitorum auferri, & uendi, nec tigna, uel alia ędibus iuncta sicut nec legari possunt, l. cætera, §. hoc senatus, primo & secundo, & ibi trad. Bart. & sequuntur cæteri, ff. de legat. primo, & Bart. in l. nutu, §. fin. de legat. 3. & Cepol. dicta capit. 41. in fine, licèt in multis locis non seruetur de consuetudine, ut Paul. de Castro, de Vrbe, Roman. & Ias. de Florētia, trad. in d. §. hoc Senatus, & ego uidi etiam alibi contrarium seruari.

Et solaratam.

SVMMARIA.

1 Solarium in instrumento notarij accipitur non secundum propriam significationem, sed secundum quod uulgares accipiunt.

Notarij malè non faciunt apponendo uerba uulgari sermone ac materno ut magis exprimant contrahentium intentionem.

2 Solarium de sui propria significatione, significat vectigal illud quod pro solo penditur, vel soluitur.

Et pro suppellectile, uel alijs rebus, ad commeandum necessarijs.

3 Solarium pro loco in quo horæ ad solem denotantur, veruto seu pinula umbram faciente.

4 Domo vendita numquid veniant horrea, seu granaria; vide hic Auctorem distinguentem.

Horrea accipiuntur pro quocumq; loco ad reponendas merces.

5 Domo vendita venit fouea grani existens sub via publica antè domum, si dominus uel uenditor ea vna cum domo vtebatur.

6 Domo habente plura solaria, plurium Dominorum, vnus Dominus vendere volens, tenetur vendere alteri Domino excluso, etiam proximiore, cui aliàs per ius congrui vendere teneretur.

GLOSSA VI.

Solarium hic non accipitur secundum suam propriam significationem, sed secundum quod † uulgares intelligunt, de quo in tractatu de serui urb. prædiorum tractat Cepol. sub eod. tit. de solario, cap. 46. nec in hoc male faciunt notarij, etiam apponendo uerba vulgaria materno sermone, ut magis exprimant contrahentium uoluntatem, tales enim sermones secundum communem loquendi vsum in vulgari debent interpretari, ut post alios, quos allegat, tradit Cagnol. in l. si librarius, num. 13. & 14. de reg. iur. Solarium
2 † tamen de sui propria significatione significat vectigal illud quod pro solo penditur seu soluitur, l. 2. §. si quis nemine, ff. ne quid in loco publico quod declarat Alcia. in l. inter donum, 3. pag. ff. de uerborum signific. etiam id quod soluitur pro supellectile, uel alijs rebus ad commeandum necessarijs. Alibi sola-
3 rium accipitur pro loco † in quo horæ ad solem denotantur, ueruto, seu pinula umbram faciente, l. arborem, & ibi not. Bud. ff. de seru. prædi. urb. Latini tamen ea quæ vulgus appellat solaria, plana tecta dicunt, sed numquid solaria, quæ fiunt pro reponendis granis, segetibus, & mercibus, ueniant in uenditione domus, ista enim nomine legali horrea nuncupantur, ut l. dominus horreorum,
4 & in pluribus alijs ll. ff. locat. & † dicit Alciat. in l. detestatio, 13. pagina, de uerborum significatione, quod horreum accipitur pro quocumque loco ad reponendum merces, & idem tenet in l. pacta nouissima, penult. pagina, C. de pact. dicens huiusmodi horrea à nobis magazinos appellari, appellantur etiam granaria, l. granaria, in principio, ff. de action. empt. Et distinguendum est an sint fundata in re, uel affixa, seu defossa, aut non, primo casu ueniunt, dicta l. granaria, in principio, maximè si per domum habetur aditus ad ea, uel uno precio fuerunt empta, ut not. in l. fina. ff. de seru. urb. prædictor. & tradit Ioan. de Amic. consilio primo numero 7. secundo casu, quando sunt composita, & facta ex tabulis, nec defossa in re, quia tunc est quid mobile, l. Titius, ff. de acquirend. rerum domin. non ueniunt dicta l. granaria, & idem tenet Cepola dicto tractat. 162. de horreo. aliter distinguit Bart.

post Iac. de Aret. in l. uxori, in princip. ff. de legat. tertio, loquens in legato, quod aut est locus multum separatus à domo, aut nõ, primo, casu non ueniat, secundo sic. Venit
5 etiam † in uenditione fouea grani existens sub uia publica ante domum, si dominus uel uenditor ea una cum domo utebatur Ioan. de Amic. consilio primo, numero 8. maximè si per domum ad eam habetur aditus. Bertrand. consilio 185. primo uolum. nouissimo
6 rum. Et de domo † habente plura solaria plurium dominorum, quod unus dominus teneatur uendere alteri excluso proximiore, cui aliàs per ius congrui uendere teneretur, tradit idem Ioan. de Amic. consilio 20. numero 18. & 19.

Cum apotheca.

SVMMARIA.

1 *Apotheca est statio, uel locus ubi pecunia reconditur.*
Apothecarij apothecam exercentes qui à militia summouentur, & dignitatibus.
2 *Apotheca accipitur etiam pro loco in quo merces reponuntur, & uenduntur, ut est Taberna.*
3 *Domo uendita numquid ueniat apotheca, uide hic distinctionem.*
Domo legata uenit etiam apotheca.
4 *Apotheca vox, debet accipi secundum Communem vsum loquendi.*
Apothecæ legato quid comprehẽdatur remissiuè.

GLOSSA VII.

1 Potheca, secundum glos. in l. si quis intra, uerb. apothecis, C. de bonor. præscript. est † statio, uel locus ubi pecunia reconditur, de apotheca etiam habetur mentio in l. prima, C. de uerbor. signifi. & dicuntur apothecarij apothecam exercentes, qui à dignitatibus, & militia summouentur, l. si cohortalis, C. de cohortal. & princip. libro 12. de quo meminit Alciat. in l. mercis appellatione, quarta pagin. ff. de uerborum significatione,
2 magis autem † uidetur apothecam etiam locum in quo merces reponuntur, & uenduntur dici, ut est taberna, l. cum tabernam, ff. de pign. & l. instrumenta, ff. de uerborum significatione, & de taberna tradit Alciat. in l. inde tabernacula, ff. eod.

Sed numquid apotheca in uenditione domus comprehendatur? & distinguendum
3 est, quia aut est intra † domum, uel sub domo, & per eam habetur aditus in domum, & clarum est quod sic, quia est pars domus, ut tradit Paul. de Castro, dicto consilio 43. ad finem aliàs 211. in primo vol. & Socin. in l. plerique, nume. 59. ff. de in ius voc. & idem si contineatur sub eisdem finibus, sub quibus domus continetur, & venditor utebatur apotheca una cum domo, & omnibus his casibus comprehenditur apotheca, ut tradit Ancha. loquens in donatione domus, in consil. 291. Super pluribus articulis, 1. & 2. col. & sequitur Crot. in repet. c. Raynutius, 3. not. de test. & Ias. in l. final. col. 3. de constit. princip. Et idem si erat iuncta domui, & uno precio fuerat empta, ut tradit Crot. ibi, per text. in l. prædijs, §. si. ff. de leg. 3. & in legato domus quod ueniat etiam apotheca, respondit Alex. consil. 204. per totum, 6. vol. & in cons. 223. Visis uerbis, in 2. vol. & Rube. consil. 95. nume. 10. & 11. Si verò apotheca non est sub domo, uel intra eam, nec habetur aditus per eam in domum, tunc non uenit in uenditione domus, nec eius appellatione, ut tradunt Doct. in d. l. plerique, nam apotheca differt à domo, ut per eos ibi, & per Cor. consil. 203. 1. uol. Paris. consil. 80. nu. 21. 2. uol. & Crauet. consil. 234. per totum, & uideatur Natt. consil. 118. in 2. dub. & Pet. in tracta. de testa. coniug. lib. 5. c. 11. nu. 6. & per Rui. consil. 179. nu. 4. 1. uol. Et hoc casu ista expressio
4 potest operari. Et de uocabulo, † apotheca, quod secundum communem usum loquendi accipi debeat, Bald. in l. legatis, C. de legat. & quid ueniat in legato apothecę Bartol. tradit in l. cum pater, §. mense, de leg. 2. & in l. nam quid liquide, §. 1. ff. de penu legata.

Curte.

SVMMARIA.

1 *Curia, & Curtis alio modo à legistis alio à uulgaribus accipitur.*
Curia secundum legistas significat locum, tam intra, quàm extra Castrum, qui ab ipso Castro defenditur.
2 *Curia, et curtis promiscuè accipiuntur à legistis.*
Curia, & Curtis multis modis accipitur, cum sit nomen æquiuocum.
3 *Curia, & Curtis uulgariter est locus septus muris seu clausuris ligneis, uel nepribus, aliàs appellatus Cortile.*
4 *Domo uendita numquid ueniat Curtis, seu Curia.*

GLOSSA VIII.

Vrtis, seu curia, alio modo accipitur secundum Legistas, & alio modo secundum uulgares, Le-
1 gistæ † enim accipiunt ut Bald.

testis

testis est, in l.pen. col.2.nume.4.C.de cond. insertis, pro loco tam intra castrũ, quàm iuxta castrum, qui ab ipso castro defenditur, & in qua habitantes defendũt ipsum castrum,
2 & ista duo † uocabula, seu nomina, promiscuè accipiuntur, ut in tit.de Capitaneo, qui Curiam uendidit, & quod curia accipiatur ut suprà, tenet etiam Boer. alios allegans, decisione 212. nu.32.alijs etiam modis accipitur, cum sit uerbum æquiuocum, ut per Old. consi.211. Ad propositum, & per Socin. qui alios allegat, in consil.86.col.2.per Domin. post Ioan.And.& Lap.in c.1.§.porrò, de statu reg.lib.6.latè per Felin. in c. Rodulphus, nu.22.uer.hortus, de rescr.Guid.Pap.quæst. 451. Quid contineatur, & Boer. in addit. in tract.de auct.Magni Consil. nu.168. sed hic accipitur prout accipit Cepol. quem referũt Felin.& Boer. locis præallegatis, in d.tract. de seruit.urb.præd.c.46. De Curia seu Cur-
3 te, ubi dicit, quod dicitur planicies terræ. † Et vulgariter est locus septus muris, seu clausuris ligneis, vel vepribus, secũdum Parif.consil.58.num.48.3.uol. qui locus etiam grosso modo Cortile nuncupatur, ut dicit Felin. d. loco præallegato, quem Parif. Cortiuium appellat, in consil.115.in 1.uol. Ista igitur Cur
4 tis, de qua tractamus, uenit in uẽditione † domus, sicut uenit hortus, de quo suo loco dicetur, ut tradit Alex. in consi.21. Consideratis uerbis, & alijs, 4.uol.& sequitur Felin. d.nu. 22. quod clarè procedit, si clauditur sub eadẽ clausura, quę ultimo claudit domum, tunc enim uenit appellatione domus, ut per Bart. in l.quis sit fugitiuus, §.apud Cælium, ff.de ædil.edic.& sequitur Soc.in l.plerique, 9. quæstio.nu.47.ff.de in ius uoc.de aliquibus quæstionibus pertinentibus ad Curtem uidendus est Cepol. d.c.46.

Stabulo.

SVMMARIA.

1 Stabulum duplici modo accipitur, pro diuersorio, seu hospitio, quod nos Tabernam vocamus, & pro septis quibus iumenta stabulantur.

Stabulum secundum vsum communem loquendi, nedum significat locum ad recipiendos equos destinatum, sed & ad recipienda alia animalia.

2 Stabulum venit appellatione domus concurrentibus hic descriptis.

Stabulum domui iunctum prædium vrbanum censetur, non rusticum.

3 Porticus quid sit.

4 Domus appellatione an veniat Porticus.

Statutum puniens offendentem in domo, non habet locum in offendente in porticu.

5 Scalæ quæ sunt extrà domum, & extrà ostium non ueniunt appellatione domus.

Veniunt tamen in venditione domus.

6 Balnea veniunt in venditione domus aliquando.

7 Porticus, Claustrum, Conclaue, vel Curia, si sint in medio duarum domorum vnius domini, & Dominus vnam ex eis domibus simpliciter uẽdiderit non expresso de porticu, vel alijs supradictis, numquid veniant in venditione, & an sint diuidenda.

GLOSSA IX.

Duplici modo stabulum accipi posse testatur Alciat. in l.urbana prædia, ff.de uerb.sign. Primo modo, pro diuersorio, seu hospitio, quod
1 † nos tabernam uocamus, & eo sensu accipitur in titulo naut.caup.& stabul. in l.ex conducto, in princ.ff.locati. Secundo modo pro septis, quibus greges uel iumenta stabulantur, & eo modo accipitur in l. eo iure, §.stabula, ff.in quibus cauf.pign.tacit.contrahat. Et licèt gl.in l.palam, in prin.ff.de ritu nupt. uelit stabulum solum comprẽdere locum ad recipiendum equos destinatum, tñ de communi usu loquendi uenit etiam locus aptus & destinatus ad stabulandum alia animalia, ut Cæpol.placuit, in dicto tract.de seru.urb. præd.c.74. De stabulo. Sed si stabulum iun-
2 ctum † sit domui, uenit appellatione domus, ut uidetur probari ex tex.in d.§.stabula, quẽ ita intelligit Firman.in Repert.suo, verb.stabulum, & idẽ si habetur ad id aditus per domum, uel fuerat emptum cum domo, ut per Paulum de Castro, post Baldum, in l.finali, in principio, ff.de seru. urban. prædior.& Iason, dicta l.plerique, secunda columna, sequitur Ias.in l.fin.col.4. ff. de constit. princ. & sequitur Alexand. dicto consilio 223. 1. col.2.vol.& Ioan.de Amic. consilio primo, numero septimo, & Bertr. consilio 239.nu. 43.uol.posteriorum, & consi.185.1.uol.secùs si separatum est, quia tunc non veniret, in eo esset dicendum sicut in appotheca supra dictum fuit, & de porticu, & horto dicetur infra. Et quando est iunctum domui, censetur prædium urbanum, non rusticum, d.§. stabula, & tradit Cepol. d.tract.c.11. de seruitutibus urban.& rustic. Sed quid de porticu, an veniat in uenditione domus? Porticus
3 enim sm Hostiẽs.in Summa, in tit. † de accusat. §.2. versi.sed si crimen, est illa pars quæ est ante domum, uel secũdum Bart. in l.quid conclaue, num.2. de dam. infec. est quidam

locus coopertus desuper, & discoopertus ante. quod sequitur Cæpol. tract. præallegato, cap. 44. De claustro, seu conclaui, col. 1. & quæ habet tectum, non parietem, secundum Paul. de Cast. in l. cetera, §. hoc senatus, il secundo de leg. 1. Et uidetur † quod nõ ueniat,
4 quandoquidem domus appellatione non cõprehẽdatur porticus de sui propria significatione, sed per extensionem, d. §. hoc senatus, & ibi communiter Doct. post Bart. inferentes ad quæst. statuti, de puniente offendentem aliquem in domo, quod non compræhẽdatur offendens in porticu, & idem tenẽt cõmuniter omnes, in l. plerią; de in ius vocãd. determinantes, quod dispositio illius legis, quod quis non possit capi in domo, non habet locum in porticu, nisi sit porticus, quę habeat clausuram, vel sit intra domum, secundum Socin. ibi, 9. quæst. nu. 47. & idem tenet Abb. in c. 1. nu. 4. de decim. Contrariũ tamẽ est verius, quia porticus, licèt non veniat appellatione domus, tamen si est coniuncta domui, & ei affixa est domus, comprehenditur in venditione domus, cum per domum in ipsum habeatur aditus, d. l. quod cõclaue, & ibi Bart. & alij, & Bar. in d. §. hoc senatus, Alber. in Dictionario suo, verbo, porticus, & Cæpol. d. c. 44. 2. col. vbi dicit, quod venit appellatione domus, declarando, vt ibi per eum, quod etiam tenet Ioan. de Amic. d. cõs. 1. nu. 7. nam etiam plura quæ sunt extra domum non sunt domus, nec veniunt domus appellatione, & tamen comprehenduntur, & veniunt in venditione, l. si aquę ductus, ff. de contrahenda empt. l. arbor, §. de vestibulo, ff. com. diuid. & dicetur suo loco, sicut nõ
5 veniunt † scalæ, quæ sunt extra domum, & extra ostium, domus appellatione, secundum Bald. & Flor. in l. fistulam, §. fin. ff. de ser. urb. pręd. & Cæpol. dicto tract. cap. 54. De scalis, ad finem, & tamen scalæ huiusmodi veniũt in venditione domus, d. l. si aquęductus, & l. funes, cũ duabus sequent. ff. de action. empt.
6 Et item veniunt † Balnea, si aditus per domum ad ea habetur, vel vnico precio cum domo empta fuissent, d. l. prædia, §. Balnea, & ibi Bart. in §. sequenti, ff. de leg. 3. & idem dicendum est de Claustro, Conclaui, et alijs similibus, per dictum text. & per d. l. quod conclaue, & not. Bald. & Paul. de Cast. in d. l. fin. in princ. ff. de seruit. vrb. præditorum.
Sed si Porticus, Claustrum, Cõclaue, uel
7 Curia essent in medio duarum † domorum, vnius domini, & dominus vnam ex eis domibus simpliciter vendiderit, non expresso de porticu, uel alijs de supradictis, si in eam porticum, curiam, vel similia, habebatur aditus per vtramq; ex eis domibus, tunc talis porticus, seu curia taleue claustrum, uel conclaue, ad uniuscuiusq; pro dimidia pertinet, & dẽt inter eas diuidi, ut tradit Bar. & cæteri sequuntur, in d. l. quod conclaue, & Cæpol. d. c. 44. 2. col. secus si in eum locum intermedium haberetur aditus per altera ex illis domibus tantum, quia ad eam pertineret, & ad eius dominum, ut declarat Ang. d. l. quod cõclaue, & Cæpol. loco præallegato, & sequitur etiam Pet. de Vbal. tract. Socie. 10. part. quæst. 23.

Horto.

SVMMARIA.

1 *Felin. in c. Rodulfus de rescriptis, reprobatus.*
Hortus tam dicitur ille qui vrbanus est, & habet plus amænitatis, quàm redditus, quàm ille qui plus redditus quam amænitatis, & est rusticus.
2 *Hortus secundum Grammaticos quid sit.*
Hortus dictio, an cum aspiratione, an sine scribenda.
3 *Vocabulorum, & nominum controuersia pertinacibus relinquenda.*
4 *Hortus an & quando veniat appellatione domus ita vt comprehendatur in eius venditione.*
5 *Hortus ad hoc vt veniat in venditione domus, an copulatiuè concurrere debeat, & quòd fuerit emptus ad vsum Domus, & quod ad eum habeatur aditus per domum.*
6 *Hortus inter domos communes existens, si diuidantur Domus, cui sit applicandus.*
7 *Venditа res venit eo modo, & iure quo prius per venditorem detinebatur.*
Domum dans, vel aliam rem, censetur dare ea quæ annexa sunt illi rei.
8 *Vicinus stante consuetudine retrahendi iure vicinitatis, poterit retrahere venditionem domus à vicino factam, licet ipse retrahens habeat domum coherentem dumtaxat horto.*
Alij tamen dissenserunt quos concordat Auctor.

GLOSSA X.

Ortus secundum Felin. in præallegato c. Rodulphus, nu. 22. de re-
1 scriptis est locus sine reditu, † factus ad amænitatem. Quæ definitio minimè placet, quia tantum comprehenderetur hortus urbanus plus habens amænitatis quàm reditus, non autem rusticalis cõtinens e contra, & tamen hic, sicut ille, hortus appellatur, l. urbana, ubi Alciat. de uerb. sign. & ibi habetur, quod hortus etiam existens in urbe, si ex eo plus utilitatis, & reditus habeat q̃ amænitatis, censetur prædium rusticum,

rusticum, non urbanum, & idem est si est magnus, & latus, l. 4. §. fin. ff. fin. reg und. & tradit Cæpol. in tract. prædicto cap. 76. De horto, & in cap. 11. de seruit. urban. & rustic. & quæ dicantur etiam seruitutes urbanę col. 1. & Felinusmet, loco præallegato, Melior igitur est declaratio Grammaticorum dicentiũ
2 †hortum esse locum in Vrbe, uel in Villa, in quo arbores, herba, & olera oriuntur. inde, ortum, sine aspiratione scribendum esse censent, quod quibusdam alijs displicet, ut differat à dictione, ortus, quæ natum importat, obseruaui tamen etiam bonos codices habere hanc dictionem cum aspiratione, & sine ea, ut utroq; modo scribi possit, quæ missa faciam, cum ad nostram materiã non attineãt,
3 & pertinacibus † de uocabulis, et nominibus uanis controuersiam relinquo, sequendo Imperatorem, in l. pen. ante finem, C. de constit. pecunia.
4 Sed numquid ueniat appellatione † domus, & ueniat in uenditione, si de eo expressa mentio facta non sit? & uidetur quod non, per text. in d. l. fin. ff. de seru. urb. prædior. ubi legatarius, cui est legata habitatio domus, non habet hortum, nec hortus comprehenditur in legato, & in c. Raynutius, in princ. de test. & in c. fin. 12. quæst. 2. vbi ponunt domus, & hortus: nam si hortus comprehenderetur, non esset opus expressè hortum exprimere; & ita, quod non ueniat hortus, domus appellatione, tenet Abbas, in c. 1. per illum text. de censib. Sed ista iura procedũt in horto à domo separato, nec deputato ad usum domus, uel una cum domo nõ empto, secùs tamen est in coniuncto ipsi domui, uel ædibus, quia uenit ædium appellatione, ut Bal. tradit. consi. 378. Sequitur aliud, nu. 3. 1. uol. nam quando cohæret domui, est accessorius ad domum, & comprehenditur in uenditione, uel alienatione domus, ut tradit Io. And. & communiter Doct. in d. c. Raynutius in 3. not. & sequitur Dom. in d. c. fin. 12. quæst. 2. Bald. & Paul. de Cast. d. l. fin. Alex. cõsi. 223. quod est pen. consilium. Visis uerbis dicti testamenti, col. 2. 2. uol. & sequitur idem Alex. in consi. 54. Ponderatis uerbis, 2. col. 3. uol. & consil. 25. consideratis uerbis, 4. uol. duplicato consil. 33. 7. uol. & idem tenet idem Alex. consi. 204. nu. 4. 6. uol. & Cagnol. in l. cum principalis, num. 9. de reg. iur. uel quando est paratus ad usum domus, ut salubrior, & amænior domus redderetur, & habetur aditus ad eum per domum ipsam, d. l. prædijs, §. pen. de leg. 3. & tenet Bald. in consil. quod communiter non habetur incip. Quid si legauit contenta in domo, quem referunt & sequuntur Felin. d. nu. 22. Barb. d. c. Raynutius 3. not. 2. col. & Dec. consi. 109. nu. 1.
5 & licèt † ibi Crot. dicto 3. not. & Ias. in l. fin. 3. col. de constit. princ. uideantur velle, quod ad hoc vt veniat hortus, requiratur concursus vtriusq;, scilicèt, quod fuerit emptus ad vsum domus, & quod ad eum habeatur aditus per domum, tamen Bart. in d. §. pen. uoluit sufficere, quod tantum habeatur aditus per domum, ad hoc ut iudicetur de domo, per d. l. quod conclaue, supra allegata, ff. de damno infec. & idem tenet Paul. de Castro, post Bald. in d. l. fi. ff. de seru. urb. prędior. Alex. sequitur d. consil. 223. 1. col. & d. consil. 204. in princ. & Io. de Amic. in consi. 1. nu. 7. & Bertr. dicto consi. 239. nu. 4. 3. uol. & cõs. 185. 1. uol. ultimorum. Et propterea Nic. de Neapoli, in d. §. pen. post Bart. de Capua
6 ponit. quæst. quod si † fratres habent domos communes, in medio quarum sit hortus, & dubitatur cui domui debeat accedere, quod debet attendi, cui esset destinatus, & si nõ apparet, cedit illi, per quam aditus ad eum habetur. Et sequuntur Barb. & Crot. in Repet. d. c. Raynutius, Ias. d. col. 3. Cępol. d. cap. 76. & Alex. d. consil. 223. Et hoc potest probari ex coniecturis, & præsumptionibus, ut per Dec. d. consi. 109. nu. 1. & attenditur prior aditus, secundum eundem Dec. ibi, col. 2. uer. quarto, & magis frequẽtatur, ut per eum ibi. uers. 5. Et idem uenit hortus si fuerat emptus uno precio cum domo, secundum Paul. de Cast. post Bald. quem adducit, in d. l. fin. ff. de seru. urb. prædior. quod probatur ex d. l. prædijs, §. fin. & hoc etiam tenent Ias. d. l. fin. de constit. princ. col. 3. Cępol. d. c. 76. Alex. d. consi. 223. Crot. d. 3. not. Vbi respondetur aliter d. l. fin. in contrarium adductæ, quia ibi non dubitabatur, nec erat quæstio, an comprehenderetur hortus in legato, sed an deberetur uia hæredi per rem legatam; & hanc etiam tenet Dec. d. consi. 109. col. 2. uersi. 3. & Io. de Amic. d. consil. 1. nu. 7. Et idem est, quando hortus comprehenditur inter confines rei uenditæ adiectos, & in instrumento descriptos, ut in quadã coquina tradit Alex. d. consi. 54. in 3. & in horto Dec. d. consi. nu. 1. his enim casibus, quando hortus est paratus domui, dicitur membrum domus, & uenit appellatione domus, ut per Io. de Amic. d. consi. 1. nu. 6. & 7. Vnde qui uendit domũ, censetur etiam uendere hortum, ut per Nic. de Neap. post Bart. de Capua, d. §. pen. & sequitur Barb. dicto c. Raynutius, Io. de Amic.
7 d. consi. 1. nu. 16. nam † res uendita uenit eo iure quo prius per uenditorem detinebatur, l. creditor, in fi. ff. de action. empt. & dicit Archid. in d. c. fin. 12. quæst. 2. quod qui dat domum, uel aliam rem, censetur dare ea quę annexa

nexa sunt illi rei.sequitur Alex.d.consi.223. 2.col.& d.consil.204. nu.4.sequitur Ias.in l. fin.2.col.ff.de constit. princ. facit quod not. Moder. in d.l. pleriq; de in ius vocan. quod dispositio d. l. quæ loquitur in domo, procedit etiam in horto contiguo domus clauso, in quem per domum habetur aditus. Et in tãtũ voluit Io.de Ami.d.consil.1. hortum esse partem domus, vt etiam constat consuetudi-
8 ne, quod † vicinus possit rem venditam alteri retrahere, & soluendo illud precium petere, & habere, sufficit habere domum cohærentem dicto horto, cuius contrarium videtur fuisse indicatum in consi.Neap.vt refert Afflict.decisione 233.In Ciuitate, & contrariũ consuluit Paris.in consi.82.nu.45.& sequẽt. 3.vol.licèt possint simul concordari propter diuersitatem consuetudinis, quæ diuersimodè in locis consulentium seruabatur, ut per Io.de Amic. d.consi. nu.16.

Puteo, & cisterna.

S V M M A R I A.

1 *Domo vẽdita, venit puteus, putealia, funes qui bus aqua hauritur, labra, seu vasa, seu crateres lapidei ad recipiendam aquam apti, fistulæ, aquæductus, rota, & situla ad hauriendum aquam.*

2 *Domo vendita venit etiam Cisterna. Declara tamen vt hic.*

GLOSSA XI.

1 IN venditione domus venit, nedũ puteus, sed etiam veniunt putea-
1 lia, seu putea, idest id quo † puteus operitur, & funes quibus aqua hauritur, labra scilicèt, vasa, seu crateres lapidei, ad recipiendum aquam apti, & item fistulæ, seu aquæductus, l. Iulianus, §. fin. cum duabus ll. sequent. vbi Bud. declarat, quę sint labra, & quæ sint salientes, de quibus ibi, & veniunt etiam Rota, & situla ad hauriẽdum aquam, l. qui fundum, §. fin. ff. de contrahen. empt. & tradit Specu. in titulo de emptione & venditione, §. primo, versiculo, ad euidentiam, secunda col. & Cepol. dicto tractatu seru. cap.47. De puteo, cisterna, & lauello, 2. col. Et quæ dicta sunt de puteo, procedunt
2 † etiam in cisterna, vt ibi per eum. Quæ omnia procedunt, quando puteus est intra confines domus, uel intra domum ipsum, sed si est extra eam, tunc dicendum est prout in alijs supra dictum fuit, & hoc casu expressio non esset superflua, nec frustra apponeretur.

Sitam Ferrariæ.

S V M M A R I A.

1 *Venditio rei debet fieri ita ut locus, & locus loci, vbi sita est, ponatur in Instrumento, puta Domum sitam Ferrariæ, in contrata Sancti Petri, &c.*

GLOSSA XII.

1 LOcus, † & locus loci rei uenditæ ubi sita est, ponẽdus est in instrumẽto vẽditionis, vt docet Spec. in d.§. 1.col.5.uersi.locus, & idẽ de loco cum duobus confinibus apponendo, de quo ultimo latius dicetur infra, tenet Bart.in l.forma, per illum text.de cens.& in l.demonstratio, in princ.7.quæst.ff.de cond. & demonst.Fab.d.tractatu, quæst.5.col.23. versi. vltimo aduertas, locus satis est descriptus, locus uerò loci subsequitur.

In contrata Sancti Petri.

S V M M A R I A.

1 *Domus habens duo capita super duabus contratis, de qua contrata diceretur, seu parochia, si vna ex ipsis contratis in vna, altera in alia parochia existit.*

GLOSSA XIII.

SEd finge quod domus habeat capita super duabus contratis, quarum vna sit sub parochia Sancti
1 Petri, † altera Sancti Martini, in qua contrata dicetur esse sitam dictam domum cum in unaquaque ipsarum habeat ostiũ? Rayn. de Forliu. in l.generali, §. uxori, de vsufruc. leg. tenet eam esse sub illa parochia, in cuius parte sunt bona pro maiori parte. Bart. uerò in allegata l. quod conclaue, in fin. tenet post alios, quos dicit ita tenere, quod censetur esse de parochia versus quã habetur aditus, & ibi dicit Angel. quod pars anterior est nobilior, & propterea ea est attendenda, & sequitur Rum.consil.59. nu.10.in 3.sed Bar.in d.l. prædijs, §.fi. de leg. 3. uoluit attendi magis frequentatum ostiũ, & aditum, & de hoc disputant etiam & con trouertunt Canonistæ, in c.2. §.1. de sepult. ubi latissimè Domin. Et quia plura de loco suprà dicta fuere in princ. Instrumẽti, in uerbo Ferrariæ, in contrata Sancti Romani, & plura etiam dicentur infrà suo loco, propterea ulterius progrediemur.

Iuxta.

SUMMARIA.

1 *Vendita res determinari debent quando sunt immobiles per latera seu confinia, et qualitates, & quantitates.*

Confinia duo sufficiunt ad rem certificandam.

Venditio valet etiam non appositis confinibus, quando locus est certus.

2 *Iuxtà dictio, multis modis in iure accipitur, quãdoq; relatiuè, quandoq; localiter seu designatiuè.*

3 *Iuxta, dici non potest res aliqua alteri rei, si distet à re contigua vltrà decem pedes.*

Iuxta, dictio, denotat propinquitatem per unũ, vel duos pedes.

Iuxta, in materia confinium intelligitur de totali contiguitate nulla re intermedia.

Confinia dicuntur quæ adeo sibi sunt proxima vt nullus etiam medius paries interponatur.

4 *Confinia propriè tantum dicuntur in rusticis non in vrbanis prædijs.*

GLOSSA XIIII.

Sicut locus, & locus loci rei sitæ in instrumento describendus est, ità
1 etiam res †immobiles alienatæ,
seu venditæ, determinari debent per latera seu confinia, & per qualitates, de quo suprà dictum fuit, & infrà dicetur, ac etiam per quantitates ipsarum rerum, vt infra suo loco ponetur, argum. l. forma, ff. de cens. & l. Titius, la secunda, in fi. ff. de action. emptionum, ita tradit Specul. dicto §. primo, columna quinta, & sequitur Fab. dicta colum. 23. numero 82. & idem Bartolus, in dicta l. demonstratio, 7. quæstiõ, & in dicta l. forma, Baldus in Rubrica, C. de contrahen. empt. quæst. 22. in fine. & dicit Bald. in consilio 379. Sequitur quod anno, secunda columna, primo volum. quod res ex confinibus declaratur, & idem dicit Dec. ex appositione terminorum res demonstrari, in consil. 146. numero 14. Et quod res sit ita certificanda, & sufficiant duo confinia, tenet etiam Ferrar. in sua practica in forma libel. in causa vẽdit. in glos. cui cohęret, iuncta glos. eodem verbo, in forma libel. in actione reali, declara. quod etiam tenet Anan. consilio 98. col. penult. & Berro. consilio 44. numero 9. tertia parte, priorum. & sufficere tres consuluit Alexander consilio 107. in fine 6. volum. Bene verum est, quòd quando locus est certus, quod etiam valeret venditio non appositis confinibus, ut est text. & ibi not. Bartolus, in l. cum seruo, §. fin. ff. de contrahenda empt. et in l. cum pater §. fin. de leg. 2. Bald. Paul. & cęteri, in l. si quis in fundi vocabulo, in princip. de leg. primo, Bald. in Rubrica, C. de contrahen. empt. quæst. 22. in fine. Par. consi. 58. in princ. 3. volumine.

Et notandum est, quod ista dictio (iuxta) multis modis in iure accipitur, ut Alber. ponit in Dictionario suo, in dicto verbo, iuxta,
2 †quandoque enim accipitur relatiuè, & quãdoque localiter, seu designatiuè, ut dicit Baldus, in l. prima, C. de episc. & cleric. primo modo accipitur in dicta l. prima, & idem importat quod secundum, vel prout, de quo latè tradit Felin. in cap. ex parte, il primo, de rescript. vers. Clausula, si preces; alio modo accipitur, prout in casu isto, pro, propè, seu à latere, & ità accipitur in l. qui ædes, ff. de incend. ruin. naufrag. & in l. fin. ff. de seru. vrb. præd. quandoque interpretatur pro, intra, & sic includit, ut Alex. tradit consilio 7. Videtur fortasse, 2. colum. 4. vol. & quandoque alijs modis, ut per Alber. loco præallegato:
3 sed accipiendo †eam secundo modo, ut scilicèt denotet propinquitatem, est intelligenda, vt non distet à re contigua ultra decem pedes, sed ei sit propinqua intra dictum spatium, vt not. Bartol. in l. decernimus, C. de aquæduct. lib. 11. & Bald. in d. l. fin. vbi dicit, quod etiam illa dictio denotat propinquitatem per duos pedes. & Alex. in consi. 120. Omissis argumentis, 2. colum. 2. uolum. allegãdo Bart. in l. quidam Hyberus, ff. de seru. urban. prædior. qui tamen non dicit de hac dictione aliquid, sed de dictione, ad, fortè uoluit allegare Bald. ut suprà, qui dicit, quod denotat propinquitatem per vnum uel duos pedes. & sequitur Felin. in c. quia indicante, colum. fin. de præscrip. alibi Bal. in l. scire oportet, §. multa, ff. de excus. tut. dicit, quod quandoque se extendit multum, quandoque parum, & quandoque absolutè profertur, & in dicta l. fin. dicit, quod debet intelligi secundum subiectam materiam, & sic isto loco accipitur, ut à fundo vicini domus uendita in nihilo distet, sed sibi sit contigua, & ei cohæreat, quia si aliud esset intermedium, non diceretur confinis, nec vicina, ut est text. in l. 4. §. fin. cum l. sequenti, ff. fin. regund. ubi Bart. ille enim dicitur uicinus fundus, qui cohęret ad vnguem, ut dicit Boer. per illum text. decisione 322. in princ. & dicit Specul. in loco præallegato, nume. 11. quòd confinia dicuntur, quæ adeo sibi sunt proxima, ut nullus etiam medius paries interponatur, de quo etiam dicetur infra.

Est bene verum, prout etiam animaduertit Spec. ibi, quod in domibus, & prædijs vr-
4 banis propriè non dicuntur confinia, †sed uicina,

cina, quia confinia tantum sunt in prædijs rusticis, ut est text. in d.l.4. §. hoc autem iudicium, & idem tenent Bart. & Paul. de Cast. in l. si tertius, in prin. ff. de aqua pluuia arcen. & Alber. in Dictionario suo, verbo, Confinia, nam vrbana prædia parietibus distingui solent, l. si quis duas, §. planè, ff. commun. prędior. & Rustica sola patrisfamiliæ destinatione, l. quod in rerum natura, §. si quis post, ff. de leg. primo, licèt notarij indistinctè etiam domibus & prædijs urbanis confines attribuant, ut ibi per eum.

Vno capite.

SVMMARIA.

1 *Confinia exprimuntur diuersimodè secundum diuersas regionem consuetudines.*

GLOSSA XV.

1 Non vniformiter notarij apponũt †confines in instrumentis, sed difformiter, vt inquit Spec. in d. §. 1. col. 6. nam quidam confinãt rem à quatuor plagis, seu regionibus mundi, scilicet ab oriente, seu à mane, vel à sero, seu ab occasu ab occidente, à meridie, & à septentrione, alij à ventis, & alij confinant per latera, quod commodius fit, cum non omnium rerum latera directè respiciant quatuor mundi partes, vt ibi per eum; Ferrariæ tamen, & in multis partibus, confinantur res per capita, & latera, quæ consuetudo mihi placet, cum magis reddatur res clara, & specifica, sed in hoc standum est stilo notariorum.

Stratam publicam.

SVMMARIA.

1 *Strata differt à via, est enim strata via mattonata lapidibus viuis, vel coctis.*

2 *Statutum imponens pœnam pro delicto commisso in strata, si dicatur, delictum esse commissum esse in via, locum non habebit.*

3 *Via est qua non est silicata seu mattonata, sed terrena tantùm.*
Strata est vox barbara.

4 *Via publica illa est qua habet solum publicum relictum ac directum certis finibus latitudinis ab eo qui ius publicandi habuit, vt ea publicè iretur commearetur.*

5 *Publica strata seu locus ad hoc ut dicatur, an sufficiat quod publicè per aliquem locum eatur.*

6 *Strata quæ tendit ad plateam retinet nomen stratæ quousque intrauerit plateam, sed postquàm est illam ingressa, desinit esse strata, & stratæ nomen amittit.*

7 *Viam vel stratam iuxtà domum suam quilibet purgare tenetur.*

GLOSSA XVI.

1 In vrbibus viæ propriè dicuntur stratæ, cum sint lapideæ, & lapidibus silicatæ, nam strata à via † differt, quia strata est via mattonata lapidibus viuis, vel coctis, vt tradit Bart. in l. prima, in fine, per illum text. ibi, ex quo probatur apertissimè ista differentia, ubi glos. ff. de uia publica, & itinc. pub. refic. & quod sit differentia inter stratam & uiam, probatur etiam in l. penult. C. de priuil. dom. Augus. uel rei priua. lib. 11. ubi ponuntur ut diuersa. & hoc idem ibi not. Bart. inferens ad statu-
2 tum, † quo pęna duplicatur pro delicto commisso in strata, quia si diceretur in inquisitione, quod fuerit commissum in uia, non esset locus statuto, quia uerba legis sunt attendenda, l. 1. §. docere, ff. ui bon. rapt. & hanc differentiam sequitur etiam Cepol. in tractatu seruit. rustic. prædior. cap. 3. de seruit. uię, prima quæst. & decisionem Bart. de pœna non duplicanda, si non dicatur de delicto commisso in strata, sequitur etiam Mars. in l. si quis ne quæstio, num. 132. ff. de quæstio. & in sua practica crimin. in §. quoniam, nume. 53. & in §. & quia, num. 12. & in cons. 112. nume. 3. Via
3 uero, † non est silicata, seu mattonata, sed terrena tantum, ut probatur in d. l. 1. ad finem. Est bene uerum, quod istud uocabulum, strata, à Latina lingua exorbitat, tametsi apud posteriores Romanos qui Barbaras uoces Latinis miscuerunt, strata uiam significaret, ut Alciat. ex Procopio scripsit, 1. lib. Prætermissorum, in uerbo, sermo Latinus. Cæte-
4 rum, uia † publica illa est, quæ habet solum publicum relictum, ac directum certis finibus latitudinis ab eo, qui ius publicandi habuit, ut ea publicè iretur, commearetur, ut Iurecõsultus tradit in l. 2. §. si quis nemine, uersiculo uiæ autem publicæ solum, ff. ne quid in loco publ. uel itinc. fiat. sequitur Cepol. d. cap. 3. 7. quæstione, & Alex. cons. 177. nu. 6.
5 uol. 6. Nec sufficit, † quod publicè per aliquẽ locum eatur, ut publica strata, uel publicus locus dicatur, ut Bart. censuit per illum text. in l. 1. in princ. ff. de his qui deiec. uel effud. & sequitur Cepol. d. quæstio. 7. Ioan. de Amic. consilio primo numero 27. & Ripa, in l. quo
6 minus, nu. 92. ff. de flumin. & † insuper sciendum est, quod strata, quæ tendit ad plateam,

retinet

retinet nomen stratæ, quousque intrauerit plateam ipsam, sed postquam eam est ingressa, desinit esse strata, & stratæ nomen amittit. Bartolus, in l. finali, ff. de seruitut. rustic. prædiorum, & sequitur Cepol. dicto capitulo tertio, quæstio. quinta. Et quod † quilibet tenetur purgare, & reficere uiam, uel stratam iuxta domum suam, l. ædiles, ubi Bartolus, Digestis de uia publica, & itin. pub. resic. quod intelligendum est de stratis, seu uijs existentibus in Ciuitate, secus in existentibus ruri. Bart. in l. 2. C. de immun. nemi. conced. lib. 10. Cepol. d. c. quęst. 25. ubi tractat quid de personis quę non sunt dominę domorum, ubi uidendum est; & prædictam decisionem sequitur etiam Bertrand. in consilio 334. 3. part. primorum, vbi ea ratione quod uicini scilicet tenentur reficere, & purgare uiam iuxta domos suas, respondit uicinum eo frui commodo, ut possit prohibere extraneo, ne occupet uiam immittendo merces, propter quod ipse uicinus impediatur uehiculum ducere ad stabulum suum, & suo stabulo, & domo liberè uti. Cætera ad materiam uiarum pertinentia, dicentur infrà super verbo, uiam communis.

7 (margin number beside "lo tertio, quæstio. quinta. Et quod † quilibet")

Altero capite, & vno latere dominum Fabianum Nigrisolum.

SVMMARIA.

1 *Venditor tenetur exprimere emptori vicinum, quia aliàs si eum celauerit teneretur ad interesse, qui non emisset si sciuisset talem vicinum cohærere rei vendita.*

2 *Vicinus rixosus, & malus facit rem minus valere.*

Vicinum malum habens, habet malum matutinum.

Vicinum non habere aliquando expedit.

Vicinum malum vt non habeamus expedit potius rem amittere.

GLOSSA XVII.

Tenetur venditor emptori exprimere vicinum, quia aliàs si eum celauerit, teneretur emptori ad in-
1 teresse, qui non emisset † si sciuisset talem vicinum cohærere rei venditæ, vt est text. in l. quod sæpè, §. fin. ff. de contrahen. empt. quod procedit, quando fuisset requisitus, vt exprimeret, vt videtur velle glos. ibi, & expressius Ferrar. in dicta forma libel. in causa vendit. in d. glos. cui cohæret, propter
2 † vicinum enim rixosum & malum, res minus valet, vt per illum text. tenet Ripa, post Iason. in l. prima, §. si hæres, numero 28. ff. ad Trebellianum, & Crauetta consilio 145. numero nono, & antiquum est Adagium, Aliquid mali, propter vicinum malum, super quo multa dicit auctor Chiliadum Adagiorum in sua expositione; & de malo vicino tradit Cagnol. in l. secunda, versiculo post deinde, in princip. per illum text. nume. 293. ff. de orig. iur. licèt vicini deberent esse vt fratres sibi inuicem gratificantes, Flor. in l. Imperatores, per illum text. de seruit. vrb. prædior. Cagnol. in procem. Digestorum §. hæc autem tria, vers. tertij, primo notab. numero 204. & aliud vulgare extat Prouerbium, Qui habet malum vicinum, habet malum matutinum, & quandoque interest nostra, aliquos non habere vicinos, l. fin. C. de pact. inter empt. & vendit. & etiam vicinitas quandoque parit incommodum, ut probatur in Clementina prima, §. terra, & ibi not. Cardin. de pœn. & fortius uoluit Ferrar. loco prę allegato, quod quandoque expediat magis rem amittere, quàm malum vicinum habere.

Altero latere iura Ecclesiæ Sancti Petri.

SVMMARIA.

1 *Confinium expressioni standum est in præiudicium partium.*

Confinia rei suæ quilibet scire præsumitur.

2 *Confinia in instrumento expressa probant quo ad contrahentes non autem quo ad tertios, nisi in antiquis.*

GLOSSA XVIII.

Cauere debent contrahentes in describi faciendo confines rerum uenditarum, quia ex eis maximum præiudicium eis generari
1 potest: † Nam standum est instrumento habenti expressos cōfines quo ad præiudicium ipsarum partium, ut tenet glos. & communiter sequuntur Doctor. in l. cum aliquis, C. de iure delib. & Baldus, in consilio 286. Thema proponitur, numero secūdo, secundo uolumine, Afflict. in prædicta decisione 83. prima colum. Et licèt Alexander, & Iason, uelint hoc procedere, quando partes apponi fecerint ipsos confines, non si ex se notarius apposuerit, tamen nisi probaretur notarium ex suo capite apposuisse, censerentur appositi per ipsas partes, quia quicquid dicit tabellio factum respiciens, uidetur dixisse partium assertione, ut dicit Bald. in l. unica, col. fin. ante finem, C. de priuileg. dot. super quo plura alia adduxi supra, in princip. in capitulo,

quitus, C.de usufr. Tertio accipitur pro uilla,l.3.C.de nat.lib. Horm.d.num.68. Quarto accipitur secundum Alex.in cons.63. Diligenter inspectus, 6.volum.num.6.duplicato.consil.95. 5.volum. qui ponit etiam duos primos modos,quibus possessio accipitur, dicens esse nomen æquiuocum, pro fundo, agro, seu prædio possesso,qui fundus seu ager
3 quandoque†est paruus,quandoq; magnus, prout dominus eius destinauit, & ità se habet communis vsus loquendi, & hoc modo accipitur etiam in pluribus ex prædictis legibus, & ita etiam accipitur hic, sicut etiã fun-
4 dus†est quid vniuersale, l.cum fundus, ff.de leg.2. & tradit Socin. in l.1.5.not.ff.de reb. dub.& comprehendit pascua, & alias terras separatas,quæ sunt deputatæ ad vsum fundi, l.Seiæ, §.tyrannæ, ff.de fund.instr. & ita est
5 podere, † vocabulũ Tuscorum, vniuersitatẽ agrorum significans, secundum Bald. in l.in legatis,C.de legat.de quo tradunt Bartol.& Socin. in d.l.1.& Bart. in d.§. tyrannæ & in l.si ita, in fine, ff. de auro & argento leg. ubi
6 ponit †etiam de manso, qui dicitur, quãtum quis cum uno pari boum laborare potest, c. 1.cum glos.de cens. Cæterum, si quis uellet
7 scire†quid fundi appellatione contineatur, & quid loci, videat text.in l.fundi appellatione, in l.locus, & in d.l.quæstio est, & latè in dictis locis Alciat. de verb.signifi. ubi etiam de agro mentio habetur.

Sed quid si quis vendat omnes possessiones suas,an ueniant pecuniæ, vel res mobiles,Bart.in l.uxorem,§.legauerat, de legatis
8 †3.tenet quod non, propter communem vsum loquendi repugnantẽ, licèt referat Cin. dicentem,fuisse iudicatum contrarium ultra montes; & quod stante tali communi vsu loquendi, non compræhendantur mobilia in venditione, vel legato possessionum, tenent Bald. & Salic. in l.fin.ad finem, C.de compens.dicentes aliud esse de iure,& propterea debere constare de isto communi vsu loquendi,& idem tenet Alex.in dicta l.1.nume.23. ff.de acquir. poss. & ibi latè Ripa, nume.25. quod & sequitur Alciat. d.l.interdum, ff.de verbor.signif.

Diuisam in duas petias terrarum.

S V M M A R I A.

1 Possessione vendita censentur vendita omnes petia terrarum destinata et deputata ad usum ipsius possessionis.

2 Notarij debent apponere ad cautelam petias terrarum,in quas diuisa est possessio, cuius uenditionis instrumentum conficiunt.

3 Fundus si diuidatur gratia uberioris culturæ non censetur fundus diuersus esse nec etiamsi fossatus fiat in medio.

GLOSSA III.

1 Licet vendita possessione †ceu re vniuersali,includantur in venditione omnes petię terrarum, destinatæ & deputatę ad vsum ipsius possessionis, ut probatur in d.l. prima de rebus dub.in d.l.Seiæ,§.tyrannæ,de fund.instr.& fuit dictum suprà,in præcedenti Clausula,et tradit Alex.in cons.169. Viso themate, pen. colum.5.volum. etiam quod una ex illis petijs terrarum alio nomine nuncuparetur,modo uenditor habuisset pro una possessione, seu pro uno, & eodem fundo, ut per Anan. consilio 98. col. 3. tamen ad tollendas om-
2 nes dubietates, debent†notarij specificè apponere in instrumento, in quot partes sit diuisa possessio, & singulas partes specificare, apponendo confines, & qualitates suas. Et
3 notandum†est, quod licèt fundus diuisus sit gratia uberioris culturę, ut quia dominus cum diuisit in duas partes,quas diuisim locabat, ut commodius locatorem inueniret, non censetur fundus diuersus,l.Caius,§.fin. ff.de leg.2. Alciat.in l.locus, in princip.ff.de uerb. signif. & idem est si fossatus fiat in medio,ut Anan. dicto consilio 98.columna penultima.

Quarum altera est aratoria.

S V M M A R I A.

1 Vendita rei qualitates sunt in instrumento describenda vt quia fundus est aratiuus, pratiuus,vel vineatus.
Qualitas rei est multum attendenda.

2 Venditor si eam qualitatem expresserit,qua non insit rei vendita, puta si aratoriam terram uel vineatam esse dixerit, cum sit pratiua vel siluosa,tenetur emptori.

GLOSSA IIII.

Docet Specul. in dicto §.primo,columna sexta, uersiculo, alibi autem, qualitates rei uenditæ in instrumento describendas esse, ut quia fundus est aratorius, pratiuus, uel uineatus, nam qualitas rei multum est attenden-
1 da,ut latè†prosequitur Ripa,in d.l.1.§.si hę-
2 res, secundo no.ff.ad Trebel.& tenetur†uenditor si eam qualitatem expresserit, quę non insit, puta si aratiuam terram, uel uineatam

esse

esse dixerit, cum sit pratiua, vel siluosa, l. si in qualitate, l. si sterilis, §. quamuis, l. si fundo, & l. si duorum, de action. empt. Ferrar. in sua practi. in forma libel. in causa venditionis, in glos. perticarum centum, in princ. Boer. decisione 50. nume. secundo, post Paul. & Fulgos. in l. si seruum, §. si modum, ff. de action, emption. & Alexander consilio septimo. Videtur fortasse, quarto volumine, nam & propter euictionem rei attendenda multum est qualitas rei venditæ, l. prima, ff. de euict. de quo suo loco dicetur.

Vineata.

SVMMARIA.

1 *Vineata terra dicitur quæ vineas continet de præsenti non quæ aliàs continuit.*
Vinea aliquando dicitur terra vineas continens.
Vineata terra aliquando ponitur pro ipsis vineis; aliquando dicitur fundus vinearius, non terra vinearia & horti vinearij.
2 *Vinea ab agro quomodo differat.*
3 *Vinea appellatione venit solum si tamen concurrat id de quo hic dicitur.*
4 *Vineam primus plantauit Noè.*
5 *Vineata terra, & uitata secundum vulgares differunt.*

GLOSSA V.

Vineata terra dicitur, quæ vineas continet de præsenti, non quæ aliàs continuit, † vt Baldus tradit
1 in Auth. Hoc amplius, ad finem, C. de fideicom. & in consilio 413. Verba dicunt, columna penultima, quinto volumine, & vinea quandoque accipitur pro terra vineas continente, ut dicta l. si in qualitate, & l. si nulla, C. de acquirend. possessio. quandoque accipitur pro vineis, & sic pro contento, l. si quis legauerit, ff. de legat. primo, & tradunt glos. & Doctores, in l. certo generi, in princip. ff. de seruit. rustic. prædior. Et dicitur etiam fundus vinearius, seu terra vinearia, & dicuntur horti vinearij, l. vrbana prædia,
2 ff. de verbor. signific. & differt † vinea ab agro, ut dicit Angel. per illum text. in dicta l. si nulla, nam nec appellatione vineæ uenit ager, secundum eum, quem sequitur Alexander, in consilio 19. In causa appellationis, 4.
3 columna, quarto volumine. Vineæ † tamen appellatione venit solum, dicta l. certo generi, in princip. quod procedit, si tempore in quo confertur dispositio, ibi existat vinea, aliàs secùs, ut dicta l. si quis legauerit, ubi Pet. de Bellaper. ita dictas leges concordat, quod uidetur etiam tenere ibi Paulus de Castro, & sequitur Alexander, ibi, & in dicta l. certo generi, in additio. ad Bartolum, & idem Paulus de Castro in l. si fundum, §. cum fundum, in
4 fine, de legatis primo. Et de † uineæ plantatore, quod primus fuerit Noe, habetur Genes. capitulo nono, & per Ambros. relatum in capitulo, sexta die, 35. distinct. & scien-
5 dum est, quod vulgares faciunt † differentiam inter terram uineatam, & vitatam, ut primo casu intelligatur de uineis iugatis uel humi proiectis, secundo de arbustinis.

Arborata.

SVMMARIA.

1 *Arbor propriè dicitur, cum radices ita in terram emisit, vt terra alimento vegetetur, & eius materia dura est, & non tenera, quia aliàs non esset arbor sed herba.*
2 *Arboris appellatione veniunt etiam vites, & generaliter quæ veniant sub hac arboris nuncupatione.*
3 *Arbores succisa vel euulsa nomen arboris amittunt, & lignorum vel materia nomine veniunt.*
4 *Vendito fundo non veniunt arbores deiecta, nec casa, etiam post inspectionem ab emere volente factam, maximè ignorante venditore.*
5 *Venditio non valet si arborum tantum contemplatione puta Oliueti quis emere vellet, & illa essent vento deiecta vel igne consumpta antè perfectum contractum.*
Si uero pro parte deiecta vel combusta sint, tunc distinguendum est.
6 *Silua vendita non veniunt arbores incisæ.*
7 *Arbore legata censetur legatum solum in quo residet, & via ad ipsam arborem.*
Distingue tamen vt hic.
8 *Arbore vendita non venit solum sed actio competit emptori vt cogatur venditor præstare patientiam incidendi.*
9 *Arbore vendita & incisa si radices rursus pullulant, an pullulationes pertineant ad venditorem an verò ad emptorem.*
10 *Terra si dicatur vineata quæ tamen non est in totum talis, non propterea dicitur falsa demonstratio.*

GLOSSA VI.

Arbor, secundum Bart. in tractatu de Alueo, §. quid si, nume. nono, quem sequitur Cepol. in tracta-
1 tu de † seru. urb. prædior. c. penul. de ar-

de arboribus, tunc dicitur propriè, cum radices ita in terram emisit, vt terræ alimento vegetetur, & eius materia dura est, & non tenera, quia aliàs non esset arbor, sed herba, l.
2 certæ, ff. arb. furt. cæs. & arboris † appellatione veniunt vites, l. secunda & tertia, ff. eo. tit. & venit etiam arbor quæ terra continetur, licèt eius radices mortuæ sint, sicut ueniunt hederæ, & arundines, & salicta, & arbor quæ stirpitus est euulsa, ut plantaretur
3 alibi, dicta l. tertia. Si tamen arbores † sint succisæ, vel euulsę, tunc nomen arboris amittunt, & lignorum uel materiæ nomine ueniunt, dicta l. tertia, & l. ligni, ff. de legat. 3.
4 igitur vendito fundo, non † ueniunt arbores deiectæ, etiam post inspectionem rei factam per emere volentem, maximè uenditore ignorante, l. si post inspectum, ff. de pericul. & commod. rei vend. nec cæsæ, quia comprehenduntur in rutis cæsis, quæ non veniunt in venditione fundi, l. in vendendo, §. fin. ff. de contrahen. empt. & l. fundi, §. si ruta, & cæsa, ff. de action. emptio. Sed si arbo-
5 rum † tantum contemplatione velut olivetì emptio fieret, & illæ essent vento deiectæ, vel igne consumptæ, ante perfectum contractum, non ualeret uenditio, l. arboribus, ff. de contrahenda empt. quod si pro parte, & venditore & emptore scientibus, uel ignorantibus, distinguendum est, ut Iureconsultus distinguit in venditione domus combustæ ante contractus perfectionem, in l. domum, ff. eodem. Et quod dictum
6 † est arbores incisas, uel euulsas, non uenire in venditione, procedit etiam in lignis incisis, uendita silua, ut tradit Fab. dicto tract. sexta quæstione, septimo membro. Et le-
7 gata arbore, † censetur legatum solum in quo residet, & uia ad ipsam arborem, secundum glos. in l. si fundum, §. qui fundum, de legat. primo, quod intelligit ibi Bartolus, & cæteri sequuntur, quando ratione fructuum arbor est legata, puta quia est arbor fructifera, secùs si fuit legata ratione materiæ, quia
8 non venit solum: uendita † uerò arbore, non venit solum, licèt non possit transferri dominium in emptorem nisi facta incisione, sed actio competit emptori ut cogatur uenditor præstare patientiam, quæ habetur loco traditionis, l. Quintus, & ibi Bald. ff. de action. empt. & quod ualeat venditio arboris existentis in solo, tenet etiam idem Baldus in Rubrica, C. de contrahen. empt. vlt. quæstione, & sequitur Fab. dicta sexta quæstione, primo membro, secunda columna versiculo, item not. quod procedit, nisi arbores fuerint signatæ, quia tunc censetur translatum dominium in emptorem. Bald. in Rubrica, C. de peric. & commod. rei uen-
9 ditæ, numero primo. Et si uendatur † arbor quæ iterum pullulauerit, an pertineant pullulationes ad emptorem? dicit glos. quod non, in l. damni, §. si is qui unas, verbo, augeri, ubi Bartol. dicit esse quęstionem Sabbatinam, de dam. infec. quam quæstionē latius prosequitur etiam glos. in l. obligationum ferè, §. placet, verbo, sic in tradendo, ff. de action. & obligation. distinguendo ut ibi per eum, quam post Dyn. soluit Bald. in dicto §. qui fundum, quod aut est uendita arbor, quantum sit pro superficie ipsius arboris, & tunc non debetur: aut est uenditum etiam solum, & tunc secùs, ut ibi per eum. Et scien-
10 dum est, † quod licèt ista petia terræ in totum non esset uineata, uel arborata, sed in parte, non propterea uidetur falsam fuisse demonstrationem, sed sat est, quod pro parte uerificetur, ut tradit Alexand. consilio 120. omissis argumentis, columna tertia secundo uolum. Plura alia de arboribus scripsit Cepol. in dicto capitulo penult. de arboribus, & multa ad hanc materiam tradit Alciat. in l. sylua cædua, de uerborum significatione, & aliqua etiam inferius dicentur.

Et pratiua.

SVMMARIA.

1 *Pratum quid sit, & vnde dictum.*
2 *Pratum fit modico opere, cum nec aratro, nec annua semente indigeat.*
3 *Pratum dicitur, quod intrà decem annos proximos sectum erit.*
4 *Pratum non est locus sterilis nec propriè incultus.*
5 *Pratum differt à pascuis, & quomodo.*
6 *Prati appellatione non veniunt arbores in pratis existentes.*
7 *Statutum puniens damnificantes prata, non extenditur ad damnificantes arbores in pratis positas.*

GLOSSA VII.

1 PRatum † est, in quo ad fructū percipiendū falce dumtaxat opus est, ex eo dictum, quod paratū sit ad fructum capiendum, ut Iurecōsul-
2 tus docet in l. pratum, ff. de uer. sign. fit † enim modico opere, cum nec aratro, nec annua semente indigeat, secundum Alciat. ibi. Et dicitur pratum, quod intra decem annos proxi-

mos sectum erit, vt dicit, text. in l. forma, in princip. ff. de cens. & non est locus sterilis,
4 † nec propriè incultus, ut Card. tradit in Clem. 1. 6. quæstio. de decim. Et differt à pa-
5 scuis, † de quibus dicetur infra, ut probatur in dicta l. forma, ubi ponuntur, ut diuersa, & in l. 2. C. de pascuis public. lib. 11. Vnde legatis pratis, non ueniunt nisi illa ex quibus aliquid feni colligitur, pascua verò sunt loca illa, in quibus bestiæ solummodo pascere solebant, in legato non comprehenduntur, secundum Alciat. dicta l. pratum, quod ad uenditionem trahen. est eadem ratione. Arbores
6 † verò in pratis existentes de propria significatione, prati appellatione non ueniunt,
7 tametsi pars fundi sint, & propterea † verbis edicti pœnalis aduersus damnificantis prata non comprehenduntur, ut aduersus Alber. in Dictionario suo, uerbo pratum, tenet Alciat. dicta l. pratum, & Felinus subscribendo consilio Socini 302. ad finem subscriptionis.

Ac casamentiua de duabus domibus.

SVMMARIA.

1 Venditor exprimendo rem uenditam in se habere aliquid quo pluris ualeat censetur in dolo, & tenetur actione empti si illud non adest, etiam quod ignoranter hoc fecerit.

GLOSSA VIII.

CAueant venditores vt non exprimant extare aliquid in re, quod non extet, uel res esse alicuius qualitatis, qua fiat maioris ualoris, quæ non sit, quia venditori tenentur; ut supra dictum fuit, in verbo, quarum altera est aratoria, nam quod asserit uenditor, tenetur manutenere, l. sciendum, ff. de ædil. edicto, l. si uenditor hominis, in principio, ff. de action. empt. uenditor enim exprimendo
1 rem † uenditam aliquid in se habere quo pluris ualeat, censetur in dolo, & tenetur actione empti, si illud non adest, l. Iulianus, §. si venditor dolo, ff. eod. etiam quod hoc fecerit ignorans, quia non debet, quæ ignorat asseuerare, dicta l. Iulianus, in principio, versiculo, quid tamen si ignorauit & quod uenditor teneatur ea manutenere quæ falsus fuerit extare in re uendita, tradit Corn. consil. 226. colum. prima, ad finem, secundo volum. & consilio 59. in principio, quarto volum. Crauet. consilio 145. numero vigesimosecundo, & Paris. consilio 78. numero, sexto tertio uolum. & latè Boer. decisione 50. numero secundo, & sequentibus.

Muratis, cuppatis, & solaratis.

SVMMARIA.

1 Aedificia licèt ruri posita, hominum tamen vsui destinata, urbana prædia nuncupantur.

2 Vrbanum prædium non locus sed materia facit.

GLOSSA IX.

DE istis qualitatibus videnda sunt ea quæ scripta fuere supra, in capitulo præcedenti super istis uer-
1 bis. Et sciendum est, quod † ista ædificia licèt ruri sita sint, tamen urbana prędia, non rustica sunt, si quidem, non locus,
2 † sed materia vrbanum prædium facit, l. vrbana, ubi Alciat. ff. de verborum significatione, l. prima, ff. comm. prædior. Instit. de seruit. §. prædiorum, & Cepol. dicto tractat. de seru. vrban. præd. dicto capitulo 11. in principio.

Altera ad vsum, & habitationem patronorum deputata.

SVMMARIA.

1 Vsus multipliciter accipitur in iure, vt hic Auctor prosequitur.

2 Vsus accipitur aliquando pro commoditate seu actu, uel magis potentia utendi.

3 Habitatio aliquandò accipitur pro iure habitandi, quod competit Domino in rebus suis.

4 Domus dicitur deputata ad vnum vsum quando ad eum principaliter est deputata, licèt aliquando ad alium vsum conuertatur.

GLOSSA X.

VSus multis modis accipitur in iure, ut per Alber. ea dictione, in Di-
1 ctionario suo, & quinque † prosequitur Cepol. dicto tractat. in capit. 5. de secunda specie seruitutis mixtæ, de seruit. vsus, in secunda columna, & diuersimodè diffinitur, prout diuersimodè accipitur. Azo enim in Summa, Instit. de usu, & habit. & in glos. in l. prima, ff. eod. dicit, usum esse ius alienis rebus utendi salua rerum substantia, sed hoc ad usum, qui pro iure seruitutis accipitur pertinet, ut per Cepol. dicto capitulo 5. Archid. verò ex mente Ange. in ca-

in c.quamuis, quem sequitur Ioan. Andr. in c.cum plures, ad finem, de offic. deleg. libro sexto dicit, quod uti, est id, quod in usum uenerit, referre ad id quo fruendum est, & uti, est ea quæ sunt ad finem ordinatum in finem referre, & ibi Ioan. Andr. ex Papia Vocabulista ponit aliam diffinitionem. Capitur igitur usus hic prout accipitur in l.cum in testamento, de auro, & argento legato, & in l.in lege Censoria, de uerborum significatione ut quarto modo accipitur apud Cepol. dicto
2 c.uel pro † commoditate, seu actu, uel magis
3 potentia utendi. Et ita etiam habitatio † hic accipitur pro iure habitandi, quod competit domino in rebus suis, qui in re sua est moderator & arbiter, l.in re mandata, C. mandati, non pro habitatione, quę est seruitus, ff. de usu & habitatione, & Instit. eod. tit. & habetur per Cepol. in dicto tractatu cap. sexto de seruit. habitationis, ubi de hac materia uidēdum est; Et quot modis accipiatur habitatio, ponit Alber. in Dictionario suo, eod. uer
4 bo. Et notandum est, quod † domus dicitur deputata ad unum usum, quando ad eum principaliter est deputata, licèt aliquādo ad alium usum conuertatur. Rom. consi. 5. Viso puncto, ad finem.

Altera ad vsum, & pro habitatione laboratorum.

SVMMARIA.

1 Fundo vendito simpliciter, veniunt omnia in dicto fundo existentia, sed tamen cautius est describere omnia superexistentia, ad euitandas difficultates.

GLOSSA XI.

1 Licèt in uēditione possessionis † seu fundi ueniant omnia in dicto fundo existentia, l. si fines, C. de euict. prout latè dicetur infrà, super Clausula, Cum introitibus, &c. tamē ad tollendas omnes dubitationes, optima est cautela, describere omnia superexistentia in re uendita, & omnes eius qualitates, nam multum consideratur qualitas rei propter euictionem ipsius, si pars rei euincitur quæ uno precio uendita sit, l. prima, ff. de euict. licèt aliud sit, quando diuersis precijs uendita, l. si fundo, ff. eodem.

Et tegete operta arundinibus.

SVMMARIA.

1 Teges accipitur pro straguli genere, quod storia vocatur.
Teges accipitur pro eo ædificio, quod rusticæ rei custodiendæ conuenit.
Teges appellatur Tugurium, Mapalia, & attegias.
2 Vocabula impropriantur vt saluetur mens contrahentium.
Verba sunt intelligenda secundum communem vsum loquendi, vulgarium, & grosso modo.
3 Simplicius grosso modo proferendi non obest.
4 Tugurium, Capana, seu Teges non venit Domus appellatione nisi in ea & homines habitent.

GLOSSA XII.

1 Teges hic non accipitur pro straguli genere, quod storam uocamus, sed pro eo ædificio, quod † rusticæ rei magis custodiendæ conuenit, ut de Tugurio est text. in l. Tugurij, ff. de uerbor. signifi. quod quidem ædificium Virgilius Mapalia, Iuuenalis uerò Attegias uocat, ut refert Alciat. d. l. tugurij. Nec refert
2 † si improprientur uocabula, ut saluetur mēs contrahentium, si quidem, uerba sunt intelligenda secundum communem usum loquendi uulgarium, & grosso modo, iuxta tradita per Cagnol. latè in l. si librarius, num. 16. de
3 reg. iur. simplicitas † enim grosso modo proferendi non obest, secundum Alex. consi. 42. Visis, & ponderatis, col. 6. 4. uol. hoc autem
4 tuguriū, † seu huiusmodi capana, uel Teges, non uenit domus appellatione, nisi in ea etiā homines habitent, ut tradūt Docto. in l. plerisq;, de in ius uocan. ubi per Moder. alij allegantur, & tradit Alciat. in d. l. urbana, uers. materia, de uerb. signific. & Boer. decisione 230. num. 7.

Cum Curtili, Area.

SVMMARIA.

1 Area sumitur aliquando pro loco sine ædificio in Vrbe.
Areæ cedit ædificium.
Area est pars ædificij.
2 Area capitur aliquando pro loco rustico sine ædificio, ab ariditate dictus, quòd in ea fructus arescant.
3 Vicinus non potest impedire ventum area vicini, ædificando, si ab vna parte tantum ventus haberi potest.

GLOSSA XIII.

De Curtili, seu Curte, latè supra tractatum est super eo verbo, de Area modo dicendum est, Area dupliciter in iure sumitur, primo,
1 pro loco sine † ædificio, in urbe, l. fundi appellatione, de uerbor. signific. l. qui res, §. fin. ff. de solut. ubi habetur, quod area est pars maxima Insulæ, seu ędificij, cui ædificium, seu superficies cedit. Et quod sit pars ædificij, est etiam textus, in l. seruitutes, §. si sublatum, ff. de seru. urb. prędior. & hoc modo in infinitis locis accipitur, & de hac area, hoc modo sumpta, plura scribit Cepol. in titul. de ser. urb. præd. c. 39. de solo, seu area. Se
2 cundo, sumitur † pro loco rustico sine ædificio, ab ariditate dictus, quod in ea fructus aresecant, vt tradit Alciat. in d. l. fundi, de quo Vergilius.

Area quam primum ingenti est æquanda Cylindro,
Et vertenda manu, & Creta solidanda tenaci.

De hac etiam habetur in l. fin. §. fin. C. de ser
3 uit. vbi est casus mirabilis, quod † vicinus nō potest impedire ventum areæ uicini, ædificādo, si ab vna parte tantum ventus haberi potest, de quo per Cepol. d. c. 40. 8. Fallent. & Boer. decisione 322. nu. 12.

Puteo, & Furno.

SVMMARIA.

1 *Furnus deducitur à furuo, idest nigro colore propter fuliginem vel obscuritatem.*
2 *Furnus, & Clibanus differunt aduersus Alciatum.*
3 *Furnus ruralis est prædium rusticum.*

GLOSSA XIIII.

Qvia de puteo sat supra dictū fuit, aliqua paucula de furno subnectemus, Furnus (ut aliqui ex Grammaticis malunt, à furuo idest ni-
1 gro † colore propter fuliginem uel obscuritatem quam intus habet, deducitur, qui & clibanus dicitur, licèt primus, pro immobili.
2 † Secundus pro mobili accipi soleat: quam differentiam non uidetur sequutus Alciat. in c. 18. lib. primo Parerg. promiscuè vtens vtroq; uocabulo, declarans ibi ænigma Vergilij.

Dic quibus in terris, & eris mihi magnus Apollo.
Treis pateat cæli spacium non amplius vlnas.

Intelligens de cœlo clibani, seu furni, ut ibi
3 per eum. Et scias quod furnus † ruralis, est prædium rusticum, ut inquit Bald. in l. certi iuris, 4. quæst. C. locati De furno pluries habetur mentio in iure, maximè in l. si seruus, seruum, §. si furnū, ff. ad leg. Aquil. & in l. fluminum, §. præterea, si furni, ff. de dam. infec. & de eo longum capitulum scribit Cepol. in d. tract. de seru. urb. prædior. c. 50. De furno. ubi ponit plures quæst. in materia furni, de quo etiam habentur aliqua per Ioan. de Amic. consilio 104. num. 6. quæ cum nihil habeant commune cum nostro tractatu, omittuntur.

Horto & viridario.

SVMMARIA.

1 *Viridarium quid sit.*
Viridarium à Græcis Paradisus appellatur.
Viridarium plus amœnitatis quàm vtilitatis continet.
2 *Viridarium Pomarium appellatur aliquando.*
Viridarium à vulgaribus aliquando Broilum appellatur, & quando.
3 *Vendens vuas vel rosas viridarij fructificantis bis in anno, primas vendere censetur.*

GLOSSA XV.

Viridarium locus est arboribus pomiferis consitus, quē Græci Para
1 disum appellant, in quo † extant plantæ, & herbæ uirentes, amænitatem plurimam continens, & id magis fit ad ornatum, quàm ad rei utilitatem, l. impensæ, §. fin. ff. de verb. signific. hic locus etiam
2 † Pomarium appellatur, ut Felin. ex Valla tradit, in aliàs allegāto c. Rodulphus, nu. 23. versi. Pomarium. Hunc locum vulgares quādoq; Broilum si solum contineat arbores fructiferas; non etiam hortum, quandoq; Zardinum si contineat, è contra appellant. De viridario habetur in l. instrumento, ad finem, & in l. dotalia, ff. de fundo instructo, & instrum. legat. & meminit Baldus, & sequuntur Doctor. in l. Diuortio, §. quod in anno, ff. soluto matrimonio, decidēs quęstionē quod
3 si quis vendit † vuas, uel rosas uiridarij fructificantis bis in anno, solum primæ uenditæ censentur. De horto nulla alia uerba faciam, siquidem de eo satis suprà pertractatū est. Et quæ in eo dicta sunt, possunt etiam in uiridario sibi locum uendicare, data paritate terminorum.

Colum-

Columbario.

SVMMARIA.

1 Columbarium quid sit.
Columba quando intelligantur in dominio nostro, ita ut pro eis diuidendis competat actio familiæ erciscundæ.
2 Columbæ, vel Columbi veniunt in venditione fundi,
3 Columbarum conditio quattuor carminibus expressa.

GLOSSA XVI.

1 Columbarium, locus est in quo columbæ siluestres habitant, Et licet columbarum †fera natura sit, tamen si consuetudinem habent eundi, & redeundi, sunt in dominio nostro quoadusq; habent animum reuertendi, §.pauonum, Instit.de rerum diuis.l.naturalem, §.pauonum, ff. de acquir. rerum domin.adeò, ut pro eis diuidendis actio famil. erciscundæ competat, l.Pomponius, §.idem Pomponius, ff. fam. ercisc. & ita etiam retinẽdo earum possessionem, l.3. §. item feras, ff. de ac-
2 quir.possess. Et cũ sint † animalia in loco perpetuo mansura, veniũt in venditione fundi, cum columbario facta, ut decidit Alex. in additi.ad Bart.in l.Iulianus, §. fin. per text.in l.funes, cum l.sequen.ff.de action. empt.& sequitur Tiraquel. in tractatu de retractu, tit. 1.§.1.glos.7.nu.116.de proprietatibus colũbæ, tradit Archid.in c.qui Ecclesiasticis, 36. distinct. & de prohibitione capiendi eas, ac de alijs pluribus quæstionibus ponit Cepol. d.tract.cap.77. De columbario, & nonnulla scribit Alber.in Dictionario, suo, verbo colũ
3 ba, vbi in fine ponit† quatuor carmina conditionem columbarum complectentia, quę nõ displicuit referre.

Grana legit, volitat sociata, cadauera uitat,
Felle caret, plangit, sociumq́ per oscula tãgit,
Olinam ducit, binos pullos bene nutrit.
Petra dat huic nidum, fugit hostem flammea visum.

Et piscina seu pescheria cum piscibus in ea existentibus.

SVMMARIA.

1 Piscina quid sit.
2 Vinarium quid sit.
3 Fundo vendito numquid veniant pisces in piscina existentes.
4 Verba non debent esse superflua in contractibus etiam si sit minimum verbum, & ne sillaba quidem.

GLOSSA XVII.

1 Piscina est proprie locus factus ad nutriendos, & conseruandos pisces, vt quando placuerit domino, †de ipsis capere possit, ut probatur in d.l.3.§.item feras, ff. de acquir.poss. & in d.l.funes, ff.de acti.empt. licèt alia significatione accipiatur in l.1. in princip.ff.
2 de fonte. aliarum †autem bestiarum conseruandarum locus uiuarium appellatur, d.§.item feras, & l.usufructuarium, §.si uiuarijs, ff.de usufru. Et sciendum est, quod regulari-
3 ter †fundo uendito, non ueniunt pisces in piscina existentes, nõ magis quàm ueniant pulli, aut cætera animalia quæ in fundo sunt, d.l.funes, cum l.sequẽti. Spec.in d.tit.de empt. & uendit.§.1.col.9. & Cepol. in tractatu de seruit.rustic.prædior.c.42. De piscatione, 2.col.ubi in hac materia plura scribit, & Tiraquel. plures allegans in d.glos.7.nu.116. propterea ad tollenda omnia dubia, addita fuerunt hæc uerba, licèt crediderim sat etiam esse apponere illa uerba, et piscina, quia ad hoc ut aliquid operentur (aliàs enim nihil operarentur) quia proculdubio uenit in uenditione, cum sit intra fines fundi, ut dictum fuit suprà, & dicetur infrà, dicendum est, quòd censeantur uenditi pisces in ea contenti, &
4 existentes, si quidem, † uerba non debent esse superflua in contractibus, l.si stipulatus, de usur.& l.si quando, de leg.1.etiam si sit uerbum minimum. Bald.in Rubrica. C.de contrahend. empt.9. quæstione nec syllaba quidem debet esse superflua, secundum Curt. iun. qui plura ad hoc aggregat in consilio 85.num.4.

Quantitatis.

SVMMARIA.

1 Quantitas est exprimenda in instrumento rei venditæ, ità vt dicatur, quòd venditor uendit talem rem, quam tanta quantitatis, & iuxtà tales confines esse asseris, qua est optima practica.
Licet etiam aliter obseruari possit ut faciunt notarij Ferrarienses.
2 Contra venditorem fieri debet interpretatio respectu quantitatis adiectæ in Instrumento.
Venditor præsumitur scire quantitatem rei suæ.

Venditor præsumitur conuenisse tantam fuisse quantitatem rei venditæ quanta est expressa in Instrumento.

3 *Contrahentibus licitum quidem est decipere inter se vsq; ad dimidiam iusti precij, sed non licet decipere in quantitate.*

GLOSSA XVIII.

SPec. in d. §. 1. col. 7. in forma instrumenti venditionis, & colum. 11. uersiculo, Et nota quod expresse, & alij practici describunt formam super quantitate rei alio modo, quod scilicet uenditor uendit talem rem, quam tantæ quantitatis, & iuxta tales confines esse af-
1 firmat, & con uenit, quæ est† optima practica, propter quam tollitur omne dubium super uerbis prædictis, an notarius ex se ea apposuerit, uel magis uenditor, & non uenditor teneatur omninò tradere, & manutenere quantitatem conuentam, & laudo talem practicam seruandam esse: tamen etiam quod seruaretur alia, quam seruant notarij Ferrarienses, de qua supra, teneo, quod etiam uenditor teneatur tradere, & manutenere eandem quantitatem, cum dicta uerba censeantur uerba ipsius uenditoris, & non notarij, ad quem uenditorem pertinet exprimere confinia rei suæ, & contra quem debet fieri interpretatio respectu quantitatis adiecta, ut Baldus tradit in allegato consilio 413. Verba dicunt; numero tertio, quinto
2 † uolume, ipse enim præsumitur scire quantitatem suæ rei, l. quisquis, C. de rescindenda uenditione. Annan. allegato consilio 98. colum. penult. & ibi Bolog. in additione intelligit uenditorem conuenisse tantam esse quantitatem, quando est descriptum instrumentum sub dicta forma, ut ex uerbis eius colligitur, ibi, iuncta descriptione facti, posita ante dictum consilium Anan. quod uidetur sentire Bertrand. consilio 30. numero quarto. 3. par. primorum, licèt Corne. consi. 59. colum. 2. uideatur uelle contrarium, sed primam tenet Paris. sequendo Baldum, dicto consilio supra allegato, in consilio 64. numero 41. & numero 52. primo uolumine. Et ad hoc faciunt ea quæ dicta fuerunt suprà, super confinibus domus, in uerbo, altero latere, iura Ecclesiæ Sancti Petri. Et sciendum
3 est, quòd licèt† contrahentibus licitum sit inter se decipere, usq; ad dimidiam iusti precij, l. secūda. C. de rescindenda uenditione cap. cum causa, & cap. cum dilecti, de emptione, & uenditione tamen non licet decipere in quantitate, c. per tuas, & ibi glos. in uerbo in uenerunt, de donat. & Anan. dicto consilio 98. col. pen. & idem tenet Ferrarien. in sua pract. in forma libelli in causa uenditionis, in glos. perticarum centum, in fine. Boer. d. decisione 50. nu. 4.

Modiorum quindecim.

SVMMARIA.

1 *Modius in Iure pro certa mensura accipitur, & continet sexdecim sextarios, & accipitur regulariter pro mensura tritici, & similium, non pro mensura terra.*

2 *Sextarius continet heminas binas.*

3 *Modius accipitur pro certa mensura terræ aliquando, vt Ferraria.*

4 *Mensura terrarum secundum varias ac diuersas regiones variè ac diuersimodè nuncupantur; alibi enim modium, alibi braßiam seu perticam, alibi aceram alibi tornalia, alibi Arpena, alibi bubulcata, alibi tabulatâ, alibi iugera, alibi Tornaturas, alibi bubulcas, alibi campos, alibi modulos appellant.*

5 *Mensura non refert quo nomine scribatur, modo vterq; contrahens illam intelligat.*

6 *Mensura, & precium non debet displicere contrahentibus.*

7 *Mensura agrimensorum quādo non conueniūt recurrēdum est ad mensuras communis illius loci, in quo est factus contractus.*

8 *Mensura in publico sunt conseruanda.*

9 *Mensura loci contractus debet attendi, licet res sit sita in alio loco, puta si contractus factus sit Mutinæ de fundo posito in territorio Mirandulano.*

Vide tamen hic.

10 *Consuetudo loci contractus est attendenda in decisorijs.*

11 *Contrahentes videntur habere intentionem, & mentem contrahendi iuxtà consuetudinem loci, vbi res agitur.*

GLOSSA XIX.

NEmini dubium est, modium in iure pro certa mensura accipi, ut pluribus legibus comprobatur,
1 maximè † in l. iubemus nullam, C. de sacrosanct. eccles. in l. prima. C. de conduct. in publ. horr. lib. decimo, in l. modios, ubi glossa prima. C. de suscepto. præpositis, & Archan. eodem lib. in Authent. nullum credentem agri, collatione quarta, & in l. quidam, ff. de tritico, uino, & oleo legat. ubi habetur, quod modius non continet frumentum pendens pondera centum;

& de

& de modio latè tractat Alciatus, in l. uinaria vasa, ff. de verbo. signifi. vbi modium comprehendere & continere sextarios sedecim, restatur, & latius idem Alciatus de eo ponit in cap. 21. lib. quarto Dispunction. vbi
2 dicit † sextarium continere heminas duas, & sic modium continere heminas triginta duas, & ibi ponit de alijs põderibus; Sed modius in ijs locis non accipitur pro certa mensura, seu quantitate terræ, prout accipitur hic, sed pro mensura tritici, vel aliorum similium accipitur tamen † modius, etiam pro
3 certa mensura terræ, in dicto capitulo perticas, de donatione, & ita accipitur etiam hic. Et sciendum est, quod sicut variæ sunt, & diuersæ regiones, ciuitates, castra, & loca,
4 ita etiam earum, eorumue variç sunt † mensuræ, & diuersç re, & nomine, ut tradit Boer. decisione 50. numero quinto, vbi refert mensuram modiorum aut brassiarum seu perticarum, quibus vtuntur Vascones, & quod Anglici, & Normanni appellant acras suam mensuram, ut inquit glos. in cap. ad audientiam, in verbo, acras, de eccles. ædific. Iornalia verò in patria sua, & Arpenta, apud Gallicos dicit tales mensuras appellari, quæ tantum important quantum apud Italos & Lombardos bubulcata, tabulata, vel iugera. Seruandus igitur est mos regionis, seu lo-
5 ci in quo fit contractus, cum nihil † referat, siue scribatur, vendidit tot tornaturas, vt Bononienses, & Romandioli dicunt, uel Bubulcas, vt Mutinenses, seu Campos, ut Patauini, vel Modios, ut Ferrarienses, seu Modulos, vt Perusini, de quibus Modulis meminit Bartolus, in l. semper in stipulationibus, ff. de regulis iuris, modo vterque contrahens mensuram ipsam intelligat, argumento l. primæ, in fine, ff. de verborum obligatione,
6 & Insti. eod. titulo, §. primo, nam † mensura, & precium non debet displicere contrahentibus, l. Imperatores, ff. de contrahenda emptione. Et quando mensuræ priuatorũ puta perticæ agrimensorum non conueniunt, tũc recurrendum est ad mensuras Communis illius loci, in quo est factus contractus, ut di-
7 cit Angel. per illum † text. in §. fin autem, in Authen. de collatio. & alijs cap. colla. nona,
8 nam istę mensuræ debent † conseruari in publico, vt d. §. fin autem, & dicta l. modios, vbi Bartolus, cap. de suscept. præpositis, & Arct. libro 10. & Guid. Pap. quæstio. 490.
9 Et notandum est, quòd si contractus fiat † in vno loco, & res sit sita in alio loco, debet attendi mensura quæ communiter seruatur in loco dicti contractus, non in loco rei sitę, & propterea si Mutinæ fieret contractus, de centum Bubulcis terræ, positis in territorio Mirandulano, deberent mensurari ad mensuram Mutinę, licèt sit breuior, & arctior. ita decidit Bart. in l. semper in stipulationibus, quem ibi sequuntur Dec. & Cagnol. ff. de reg. iur. Angel. in d. Auth. de collat. & alijs cap. in fin. princ. quod & tenet Ferrar. in d. glos. perticarum, ad fin. Socin. consi. 247. 4. col. Brun. tract. de augmen. vltima conclusione, 10. col. Afflict. decisione 363. nu. 5. quã opinionem dicit communem Cagnol. d. l. semper in stipulationibus, nu. 5. Paris. consi. 64. nu. 71. 1. vol. licèt Albe. post Guid. de Suzar. aliter teneat, in l. arbitrio, §. de eo, in fine, ff. de dolo, & illum sequitur Alciat. in l. uinum, pen. pagi. ff. si cer. pet. quam etiã tenet idem Alciat. qui dicit ueriorem, & communem, & alios citasse illam tenentes, in consi. 697. in 1. dub. super quo uidenda est decisio Pedemont. 114. ubi fuit indicatum pro opinione Alciati, & pro altera opin. Rolandi
10 consi. 100. in 3. & 13. 4. uol. Nam † & consuetudo loci contractus in decisorijs est attendenda, Bart. post Cyn. in l. 1. 34. quæst. num. 39. C. quæ sit lon. cõsuet. Bald. in l. cunctos populos, nu. 20. C. de sum. trinit. & fide Cathol. Afflict. decisione Neapol. 226. Serenis. & Guido Pap. quæst. 262. Consuetudo, in fi-
11 ne. Et quando † partes contrahunt, uidentur habere intentionem, & mentem contrahendi iuxta consuetudinem loci ubi res agitur, Bart. d. l. cunctos populos, nu. 43. uersic. sed etiam posset dubitari de tali quæstione, in fine ipsius uersiculi.

Et stariorum octo.

S V M M A R I A.

1 Sextarius apud antiquos erat sextadecima pars modij, apud Ferrarienses vigesima.

Sextarius continet quattuor quartas.

Quarta continet quattuor mezzetas.

Venditores maiorem mensuram exprimere non debent quam re vera sit & contineat res vendita, quia si minor inuenitur, tenetur actione ex empto etiam si ignoranter id fecissent.

Venditor si scienter maiorem mensuram expressit non iuuatur per augumentum superueniẽs per alluuionem, si ignoranter iuuatur.

2 Venditor tenetur quando modius seu mensura conuenta deficit, & tenetur actione quanto minoris.

Sunt tamen in hoc diuersæ opiniones, & ideo distinguendum est, ut hic.

Vel circa, dictio, mensura adiecta plurimum operatur.

Venditor non tenetur manutenere mensurā quādo fuit dictum quòd vendidit pro tanto precio, & non pluri, aut pauciori.

Venditor non tenetur etiam si fuerit expressa mensura adiecta tamen clausula, & quantacumq; sit quantitatis.

3 *Venditio facta de petia terra pro starijs viginti, si est viginti quinq; an & quomodo dicatur tota cadere in venditione, & an pro eodem precio.*

4 *Venditio facta tali pacto vendo vnam petiam terræ stariorum viginti positam in tali loco, & confinatam, &c. numquid intelligatur inchoata à mensura, an verò à re?*

5 *Emptor cui minus traditum fuit per venditorem, quàm esset mensura in Instrumento apposita, intrà quantum temporis spatium possit agere contrà venditorem vt suppleat numerum.*

Mensurationi si sit præfixum tempus sufficit quod intra illud mensuretur, licet post illud fiat relatio.

6 *Mensuratio quando est facienda debet uocari pars pro certa die ad eundum super locum.*

GLOSSA XX.

Licet sextarius (vt ex Alciato retuli super verbo præcedenti) sit sextadecima pars Modij tamē apud
1 Ferrarienses † non sic accipitur: nam quemadmodum Modius respectu mensuræ tritici, uel aliorum granorum, continet sextarios viginti, sextarius quilibet quartas quatuor, ita respectu mensuræ terræ, sextarij 20. faciunt Modium, quartæ quatuor, sextarium, & mezzettæ quatuor quartā. Attēdenda igitur est mensura regionis, & loci contractus, non ea, quæ diuerso modo etiam secundum ius commune accipitur, per ea, quæ dicta sunt in glos. præcedenti. Et debent cauere venditores, ne exprimant maiorem mensuram, quam in veritate contineat res vendita, quia si minor inuenitur, tenentur actione ex empto, l. 2. vbi Bart. ff. de action. empt. qđ procedit, etiam si ignorauerit venditor, l. tenetur, in princ. ff. cod. multum tamē interest an exprimatur scienter, vel ignorāter maior mensura, quia primo casu non releuat augmētum superueniens per alluuionem, etiam quod venditio sit facta ad mensuram, secundo casu sic, l. Iulianus, §. si Titius, & ibi Bart. & communiter cæteri, ff. eod. Et quod tenea
2 tur † venditor, quando modius seu mensura conuenta deficit, tradit Spec. in d. §. 1. ad finem, quem sequitur Alex. in consi. 70. Videtur fortasse, col. 1. 4. vol. & Ferrar. in d. glos. perticarum centum, ubi videtur aliter loqui. Sed quod teneatur actione quanto minoris, tradit Fab. d. tractatu quæst. 6. 4. membro, col. pe. per d. c. per tuas, de don. immò tenetur supplere ex alio fundo ibi contiguo, si aliquem ibi habeat venditor, aliàs tenetur quā to minoris fuisset empturus actione ex empto, aut veram rei æstimationē pro rata soluere, secundum Boer. qui alios allegat d. decisione 50. nu. 2. sed quia Doct. uidentur diuersimodè loqui in hoc articulo, propterea pro concordia prędictorum Doct. qui uidentur sibi inuicem contrariari, & confundere hanc materiam, & pro intellectu plurium legum, distinguendi sunt plures casus. Quia aliquādo primo venditur res ad mensurā, puta vnam petiam terrę quindecim stariorum, ad rationem decem pro quolibet stario, iuxta not. per Bart. in d. §. si Titius, de quo latius inferius dicetur, & hoc casu omnes concordant, quod precium est minuendum pro numero iugerum, si quidem, non potest bonitatis, vel qualitatis loci haberi ratio, cum deficiat ipsius loci substantia, l. si seruum, §. si modus, & ibi not. Paul. de Castro, ff. de act. emptio. & ita est intelligendus Ferrar. in loco præallegato, in 1. casu, qui dicit venditorem teneri ad interesse emptoris, nam non tenetur ad aliud, nisi reddere precium pro parte deficiente, si ipsam habuit, ut per glos. in d. l. tenetur, in princ. vel ad ipsam diminuēdam, vt supra, Paul. de Cast. declarans in d. §. si Titius. Socin. consi. 32. in princ. 4. uol. & quod nō habeatur ratio hoc casu bonitatis, ex eo, quod vnicuiq; stario est taxatum precium, vno cum alio cōputato, probatur in l. si fundo vendito, in princ. secundum nouam correctionem, ibi, si singula iugera venierint, ff. de euict. Aliquando & 2. venditur fundus in specie unico precio, puta vēdo fundū talē stariorum decem, pro centum libris, si non inuenitur esse nisi stariorum octo, certè debet diminui precium pro rata deficientē, sicut fuit dictum in præcedenti, ut est text. not. iūcta glos. optimè declarante, in l. qui libertatis, §. fina. ff. de euict. quam allegat Bald. in l. sicut, in fine, C. de action. empt. quod probari potest per d. §. si modus, intelligendo illum text. ut intelligit Fulg. ibi, quod procedat, etiam quod uenditio facta sit in specie, & ita tenet Ferrar. loco præallegato. Paul. de Cast. in d. §. si Titius, & in l. si duorum, ff. de action. empt. nec isto casu potest haberi ratio bonitatis, quæ cum non extet, non potest æstimari, d. §. si modus, sicut non potest in casu præcedenti, licèt si pars fuerit euicta, quia extat, possit haberi consideratio qualitatis, & bonitatis partis euictæ, l. qui fundum,

ff.de euict. Quod tamen limitat Corn.consi. 59.vol.4.non procedere, quando est addita vox, vel circa, & precium correspondet men suræ repertæ etiam deficienti, quia tunc secū dum eum non est minuendum precium, nec supplendum corpus ad mensuram expressū, propter dictam dictionem, & rationem prædictam. Sed fortius Cor.ibi tenet, quod hoc casu non sit diminuendum preciū, sed quod res veniat in venditione pro quāta est, quod etiam tenet Paul. de Cast.cons.219.2.col.2. parte. Socin.cons.32.1.col.4.uol. & uidetur etiam tenere in l. demonstratio, col. pen.& Bertr.consil.30. in princ.3. par. priorum.& Paris.in c.quia iudicāte, nu.14.de præscript. nu.14.sed 1.opinio proculdubio mihi uidetur uerior, & communior, per iura suprà allegata, quam tenet Spec.& Alex.d. consi.7.& Paris.sequitur consi.64.nu.39.uol.1. & videtur sequi Boer.d. decisione 50.post princ. Et Paul.de Cast.Cor.& Bertr. fundant eorum consultationes in alijs fundamentis, quæ limitant hanc conclusionem, non autem eam tollunt, vt ibi per eos. Sed tamen dubia est hęc mea opinio: quia alij tenent cōtrarium, vt p Cagnol. infrà allegādū. Sed pro prima Benintend.cōclusione 30.& Didac.c.3.pra-cti.9.quæst. num.7. 10 & 11. Aliquando, & tertio, vēditur fundus, in specie, et vnico precio qui asseritur esse centum stariorum, scilicet sexaginta vineæ, & quadraginta prati, si non reperiuntur nisi nonaginta in totum, & deficiant decem staria vineæ, quæ est maioris valoris, & tunc debet haberi ratio bonitatis partis deficientis, d.§.si modus. 2.resp. l.si in qualitate, & l.si fundo vēdito, ff.de act. empt. & ita debet intelligi dictum Spec. in d.§.1. volentis haberi considerationem bonitatis. Aliquando verò & quarto, venduntur duo fundi vno precio, & in vno deficit mensura conuenta, in altero abundat, & exuperat, tunc de æquitate fit compensatio, & si quid deest emptori, siue pro tanto, seu mensura, siue pro qualitate, ei debet resarciri, l.si duorum, vbi not. Bart.et alij, ff.eod.tit. Bald. d.l.sicut, ad fin.vbi dicit, illam legem non esse alibi, quam tamen limitant Bart. & alij ibi sequuntur, non procedere, nisi quando expressa fuit mensura ignoranter, & vna venditione fuerint dicti fundi uenditi, secùs si scienter, vel pluribus venditionibus, de quibus etiam tradit Azo. in Sūma, in tit.de action. empt.& uendit.col.4. Aliquando & quinto, uenditur petia terræ ita qualificata, & confinata, unico precio, puta, pro centum, & tunc uenditor nō tenetur in aliquo emptori, quia tota uenit siue magna, siue parua sit. Ferrar. d.glos.perticarum, nu.2.in fine, & ita hoc casu censetur loqui Socin.in d.l. demonstrat. col.pen. Est enim imputandum emptori, cur eam mensurari non fecerit, ut dicit glos.in d.§.si Titius, quem refert Paul.de Cast.cons. 219. In causa, quæ uertitur, 1.col.2.par. Bologn. in addit. ad.d. consilium Anan.98. & Bertran.d. consil.30.3. par.1. impressorum, ubi dicit, quod cautela est, quod emptor antequam celebretur instrumētum, faciat rem mensurari per dictam glos. Non tenetur etiā uenditor diminuere precium, quando ex uerbis instrumenti posset colligi ipsum uendidisse fundum ea mente, ut non teneretur manu tenere mensuram expressam, puta, quando esset dictum, quod uendidit pro tanto precio, & non pluri, aut pauciori, ut tradit Paul. de Castro, d.consil.219. 2.col. Et idem est, si uendatur fundus expressa mensura, & addatur Clausula, & quantæcumque sit quantitatis, secundum Bertrand. dicto consi.30. nu. 43.par. priorum, de qua Clausula, latius infrà suo loco dicetur; & idem uidetur, quando uersaremur in casu consi. Oldr. ut in quæstione sequenti.

Sed quid è, contra, si uenditur petia terræ pro starijs uiginti, & sit uigintiquinque, nūquid tota cadat in †uenditione. Hęc quæstio habet duo capita, primum scilicèt, an ueniat in uenditione. Secundum, an eodem precio, in 1.capite extat notabilis decisio Oldr.à posterioribus communiter recepta, in cōs.197. In concessione cuiusdam donationis, distinguentis, an partes incipiant explicare mentis conceptum à nominibus designantibus numerum, & mensuram, aut à nominibus designantibus certam speciem uel corpus determinatū, adiecta postea mensura, primo enim casu non uenit plusquam sit expressum: secundo uerò casu, uenit totus fundus, quia adiectio mensurę est loco demonstrationis falsæ, quæ non uiciat nec minuit id, cui adijcitur, ut ibi per eum, allegantem plura iura, & maximè l.si uenditor, in prin.ff.de act. empt. Et hanc Oltradi decisionem sequutus fuit Io. Andr. licèt dixerit non sine dubio procedere in materia uenditionis, in addit. ad Specul.in §.1.in fine, in ultima addit.de empt.& uendit. Bald.in Rubrica.C.de contrahen.empt.quæst.22.Fab.d.6.quæst.4.mēbro. Alex. in addit.ad Bart. in l.Iulianus, §. si Titius, ff.de actio.emptio.& in consil.133. Viso processu, col.quinta, uersic.præterea, 1. uol.consi.120.omissis, col.fin.2. uol.73. Videtur prima consideratione, col.2. uol. 3. & consil.106. & 107. uol.6. Io.de Imola, & Abb.nu.9.in d.c.per tuas, de don.Socin.in l. serui electione, §.cum fundus, 2.col.ubi etiā Ias.col.pen.uersi.quarto ista lex, ff. de leg.1.

3

&

& idem Socin. in l. demonstratio falsa, col. pen. de condi. & demonstr. & in consi. 32. in prin. 4. vol. Ias. in l. cunctos populos, 1. lectura, 2. col. versi. tertio limita, & in 2. lectura 2. col. versi. tertio limita. C. de sacrosanct. eccles. Crot. in repet. l. omnes populi, 1. col. 6. conclusione, ff. de iust. & iure. Dec. consi. 179. 347. & 500. Afflict. decisione Neapol. 68. Bertr. consi. 337. 1. par. priorum. & consi. 30. in princ. 3. par. priorum. Felin. in c. significante, nu. 7. de rescript. Rebuff. in repet. l. vni. C. de sent. quę pro eo quod inter. profer. in glo. proferstitur, in fine. Boer. latè d. quęst. 50. et Paris. consi. 64. nu. 31. 1. volum. Et licèt Imola in d. c. per tuas, dicat decisionem Oldr. non procedere in venditione, prout videtur dubitasse etiam Io. Andr. ut suprà, & sequitur etiam Dec. Imo. in prædicto consi. 347. ad fi. tamen decisio ipsa in quocumq; contractu procedit, & est communis opinio Doct. prædictorum loquentium in venditione, quæ opinio etiam verior est de iure, vt Paris. prosequitur d. consi. 64. nu. 76. & hanc etiam prosequitur idem Paris. d. c. quia indicante, nu. 14. de præscript. in casu tamen primo, quando non venit dictum plus in venditione, debet tamen de æquitate pro eodem precio emptori vendi, si est modica quantitas, secùs si magna, ut quia tantumdem, uel maior numerus extet, & ita pluries iudicatum fuisse refert Boer. d. decisione 50. nu. 9. quod videtur procedere concurrente alio, quòd dictus maior numerus fuerit cultiuatus, & bonificatus per emptorem, ut ibi per eum, nu. 7. & 8. Censentur autem partes incipere à mensura, quando dicitur, quòd venduntur staria viginti unius petiæ terræ positæ tali loco, iuxta tales confines, è contra verò, incipere à re, uel corpore, quando dicitur venditorem uendere unam petiam terræ talis qualitatis, positæ in tali loco, & iuxta tales confines, tantæ quantitatis, & in hoc omnes conueniunt. Sed si dicatur, uendere unam petiam terræ stariorum uiginti, positam in tali loco, & confinatam, &c. an censeatur inceptum à mensura, uel à re, controuertunt Doctor. Quòd enim hoc casu à mensura censeatur factum initium, tenet Abb. per illum tex. in d.
4 c. per tuas, nu. 9. & refert Alex. † d. consi. 159. pen. col. licèt dicat se id non ponere pro constanti. huius opinionis uidetur etiam esse Salicet. in l. 2. C. de côtrahen. empt. & expressè tenet Dec. dictis consilijs 347. nu. 2. & consi. 500. nu. 3. ubi alijs rationibus comprobat. & sequitur Cur. iun. consil. 131. per totum. & hanc amplectitur Cagnol. in l. 2. nu. 182. C. de rescind. uendit. Côtrarium tamen in hoc casu quod magis censeatur inceptum à re, quàm à mensura, tenet Alex. in dictis consilijs 73. 2. col. 133. col. 5. & consilijs 106. & 107. Socin. d. consi. 32. in princ. Bertr. d. côs. 337. in fine. 1. col. & Afflict. dicta decisione 68. in quibus locis Doctor. exemplificantes hunc casum, tenent, quod censeatur inceptû à re, uel à corpore, & expressè Abb. reprobat Ruin. in consi. 83. 1. uol. & Paris. qui consuluit in eadem causa, in qua consuluit Dec. d. consi. 500. expressè contra Dec. & Abb. idem tenet in consil. 64. nu. 31. & sequent. & cons. sequenti 1. uol. ubi etiam alios allegat. supradicta tamen Conclusio Oldr. & aliorum, non procedit, quando repugnat mens partium, puta, quia fuit uendita petia terræ partim laboratiua, & partim pratiua, tot stariorum, uel tot staria: nam si mensura expressa non comprehenderet etiam partem pratiuam, sed excluderetur illa pars, ut uerba illa operentur, tota uenit, ut tradit Alex. d. consi. 7. 2. col. & d. consil. 106. ad fin. 6. uol. Multum etiam confert ad interpretandum, an rota ueniat in uenditione, quoties precium cômensuratur ualori rei, & iustæ æstimationi, ut per Corn. d. consil. 59. in 4. Dec. d. consil. 500. col. pen. Afflict. dicta decisione 68. & Paris. d. consi. 64. nu. 44. & Bertr. consi. 241. ad fin. 1. par. & Crauet. consi. 105. nu. 9. unde Bar. & Cagnol. nu. 4. in l. semper in stipulationibus, de reg. iur. non procedit etiam dicta opinio Oldradi in côductione nauis, uel aliquorum uasorum capacitatis aliquarum amphorarum, uel modiorum, ut declarat Benuê. Strach. in tractatu de nauibus, 3. par. nu. 6. ubi plenè distinguit. & uide Didac. in c. 3. suarum practi. quæst. ubi latè.

Quo ad secundum caput, concludendum est, quod quando est inceptum à mensura, puta quod sit dictum, uendo staria decem terræ, licèt ipso in loco sit petia maioris quantitatis, non uenit in uenditione, ut suprà dictû est: & propterea frustra tractatur, an pro eo pluri sit soluendum precium. Quando modo est inceptum à re, seu corpore, & tunc aut est taxatum precium ad numerum iugerum, seu stariorum, quod cautè fit, si fiat per uenditorem, ut per Spec. in d. §. 1. ad finem, & tunc res est expedita, quia debet addi preciû pro rata, si uerò non sit taxatum precium, sed uni co precio sit uenditus fundus, & tunc non est addendum precium, ita uidetur decidere Bald. in d. quæst. 22. & expressè Paul. de Castro ita distinguens, in d. l. si seruum, §. 1. de action. empt. Salic. in d. l. 2. pen. quæst. C. de contrahen. empt. Socin. d. consi. 32. & in d. l. demonstratio falsa, col. pen. Alex. d. consil. 133. 5. col. 1. uol. Felin. d. c. significante, nu. 7. de rescript. & Ruin. consil. prædicto, 83. num. 3.

nu. 3. & eius mentis uidetur esse in consi. prę dicto 198. nu. 10. d. 1. uolu. & hoc est tenendum, licèt uideatur Dec. d. consi. 500. in hoc ultimo aliter tenere, cui respondet Paris. dictis consilijs 64. & 65. & hoc etiam tenent Crot. & Rebuff. in locis supra proxime allegatis.

Sed infra quantum temporis spatium potest agere emptor contra venditorem, ut suppleat numerum venditarũ terrarum, quãdo
5 † deficit? Respondetur, quòd aut partes apponunt tempus ad mensurandum, & referendum, & debet infrà illud mensurari, & referri, & post fieri non potest. Aut apponitur solum tempus ad mensurandum, & sufficit qđ fiat mẽsuratio in tempore, licèt post tempus possit fieri relatio, vt est tex. in l. qui fundum, in princ. ff. de cõtrahen. empt. & tradit Fab. d. 6. quæst. 4. membro; Si verò solum sit dictum, quod mensuratio fieri debeat, nec sit additum tempus, debet fieri, & conqueri uẽditor infrà 60. dies, & vlterius nõ audiretur, arg. text. in l. quod si nolit, §. si quid ita venerit, ff. de ędil. edic. si verò non sit dictũ, quod debeat mensurari, & tunc perpetuò agi potest, scilicet vsque ad 30. ann. Ita tradũt Imola, & Abb. d. c. per tuas, & Socin. d. consi. vlt. in fine, 3. uol. ubi tenet, post Casal. consi. 48. Si uenditor, quod ad summum infra annum debeat conqueri de mensura, quando partes expresserunt de mensuratione facienda. & prædictam distinctionem sequitur etiã Dec. d. consi. 347. in fine, iuncto princ. ipsius consilij, & cum eis transit Paris. in prædicto cõs. 64. nu. 30. & Cagnol. in d. l. 2. 33. quæst. ad finem, nu. 191. Et quando † debet fieri mensu-
6 ratio, pars debet uocari, pro certa die ad eundũ super locum, ad hoc ut in mora possit negligens constitui, ut tradit Alex. consi. 33. nu. 6. uol. 6. quod consilium duplicatum est in consi. 90. uol. 5. licet sit defectiuũ, & Cagnol. in d. l. 2. nu. 261. si tamen iustam causam haberet altera pars negligendi, & non eundi, nulla mora sibi noceret, secundum Ruin. d. consi. 198. in fine.

Vel cuiuscumque sit quantitatis.

SUMMARIA.

1 Clausula, Vel cuiuscumque sit quantitatis, in venditione adiecta, facit res ipsas venire cuiuscumque sit siue minoris, siue maioris.

2 Vel circa, dictio mensuræ adiecta in venditione, quantitatis facit totum venire.

GLOSSA XXI.

Ista Clausula operatur, ut siue maioris siue minoris sit quantitatis res, ueniat in uenditione, ut ar-
1 guit † Alex. in d. consi. 8. 2. col. 4. uol. & tenet in consil. 127. Visa processu, 2. col. 2. vol. & idem Bertrand. in consil. prædicto 30. 2. col. & Paris. d. consi. 104. nu. 32. & sequent. Interim tamen, antequam constet aliud de certa quantitate, stãdum est expressæ, ut Alex. tradit in d. consi. 8. 2. col. in fine, & tradit Socin. in d. consi. ult. col. 2. in 3. faciũt tradita per Tiraquel. in tract. de retract. conuention. §. 2. glos. unica, nu. 74. Et quòd dictum est de ista Clausula, quod faciat totum corpus uenire, procedit, etiam si adda-
2 tur dictio, uel circa, † secundum Corn. aliàs allegato consi. 59. 3. col. 4. uol. & Paris. d. consil. 104. Sed tamen erit arbitrarium Iudici, quanta pars ueniat in uenditione, ut per eos ibi, & per Alciat. in l. hęc adiectio, ff. de uerbor. signific.

Sita in Villa Chocanillis.

SUMMARIA.

1 Villa unde dicta.

2 Villa quotupliciter in iure accipiatur.

3 Villæ sunt ædificia sine muris, & fossis, quæ nullam habent Iurisdictionem.

4 Villis venditis uenit Iurisdictio, honor, & Iuspatronatus, quæ comprehendit Villa.

5 Villæ appellatione apud Gallos venit Ciuitas, & aliquando etiam apud nos, licet impropriè.

GLOSSA XXII.

Villa secundum Io. Andr. & Dom. post Io. Monach. in c. si ciuitas, de sent. excom. in 6. dicitur à uallis
1 quasi † uallata, quia non munitione murorum, sed fortificatur uallatione mulrorum, & hos sequuntur plerique ex posterioribus. Alciat. tamen in l. ager, ff. de uer. signific. hoc esse ridiculum, & ineptum affirmat,
2 si quidem † Villam triplici modo accipi in iure constat, pro domo urbana, l. plenum, ff. de usu, & habitat. & l. uideamus, §. fin. ff. loca. pro re rustica, quã Villici operarijq; rustici incolunt, l. si ita, §. fin. cũ l. sequen. ff. de fund. instr. & instr. leg. & pro domo constructa ad reponendos fructus, in quam fructus deuehuntur, l. arboribus, in princ. ff. de usufru. & & ita uidetur etiam declarare Alciat. in l. urbana prædia, uersi. prętoria, ff. de uerb. signif. & hoc ultimo modo accipi uillam tradit ipse etiam, in l. fundi appellatione, ff. eod. Bart.
uerò

uerò in tractatu qui sint rebelles, in uerbo,
3 Lombardiæ, nu. 3. dicit, Villas † esse ædificia sine muris, uel fossis, quæ nullam habent iurisdictionem de iure communi, sed subsunt alicui Ciuitati, & idem dicit in l. si hæres, §. uicis, ff. de leg. 1. & in l. prima, §. siue autem intra, ff. de oper. noui nunc. quod admittit Alciat. d. l. ager, & secundum Abb. in cap. uenerabili, de sensib. prima col. est unitas, quarundam domorum sine muris, quasi uallis uallata, & dicit Bartolus, uillam non habere iurisdictionem fundatam in regulari, & consueto, sunt tamen aliquæ uillæ etiam habentes iurisdictionem, de quibus dicit Innoc. in
4 cap. ex literis, de iure patr. quod † eis uenditis, uenit iurisdictio, honor, & ius patronatus, quæ comprehendit Villa, & sequitur Baldus, in capit. primo, de Capit. qui Cur. uend. col. tertia, & Corneus, consilio 206.
5 col. 6. uol. 3. Gallici † tamen uillas etiam ciuitates appellant, ut per Ioan. Andr. Dom. Bartol. & Abb. in locis præallegatis, quam significationem sermo Latinus non admittit, ut dicit Alciat. in dicta l. fundi appellatione, sed impropriè uillæ appellatione quandoque accipitur Ciuitas, d. c. uenerabili, ubi Abbas.

Districtus.

SVMMARIA.

1 Districtus quattuor sunt nomina eiusdem intellectus, districtus, territorium, comitatus, & Diœcesis.

2 Districtus vox apud antiquos ignota.

3 Districtus quare sic dictus.

4 Districtus numquid latius porrigatur quàm Territorium.

5 Territorium numquid se extendat ad mare subiectum.

6 Districtus, & Comitatus an, & quomodo differant, & an latius pateat districtus.

7 Districtus triplex conuētionalis, priuilegiarius, præscriptus.

8 Territorium tribus modis appellatur circūscriptiuè, seu terminaliter, subiectiuè seu materialiter, concessiuè seu rationaliter.

9 Territorium quid sit.

10 Diœcesis est magis certa quam Districtus.

11 Districtus appellatione, vel territorij proprietates rerum, & bonorum non comprehenduntur, sed tantum iurisdictiones.

12 Districtualium appellatione ueniūt Originarij.

GLOSSA XXIII.

1 Quatuor sunt † nomina eiusdem intellectus, secundum Alciat. in l. pupillus, §. territorium, ff. de uer. signific. districtus à distringendo seu arcendo ita denominatus, territorium à terrendo idest summouendo, d. §. territoriū, comitatus à comminēdo dictus, teste Othone, relato per eū ibi, & Diœcesis territoriū, seu locus, in quo Episcopus ius administrandi sacra habet. Dicit tamen ibi Alciat. quod
2 uerbum districtus, † apud antiquos non reperitur, sed apud recentiores tantum, de illo enim habemus mentionem in c. ubi periculum, §. porro, de elect. in 6. et in Clem. ne Romani, §. sanè, eod. titulo. & in c. licet causam, in princip. de probat. & per glos. in §. rursus, Inst. de action. & in l. uni. C. ubi de poss. agi oportet. Et dicit Bald. quem cæteri sequuntur, in d. c. licèt causam, nu. 6. quod dicitur di
3 strictus † quia distringitur siue arcetur originarius, et incola, et est uocabulum præcisum, & quod districtus à distringuēdo dicatur, & territorium a terrendo, ponit etiam idem Bald. in c. 1. 2. col. nu. 4. Quibus mod. feud. amittat. Paul. de Cast. consilio 85: Visis dictis ordinamentis, num. 3. 1. part. Abb. consilio 20. Super quæst. in princ. 1. par. & Socin. consilio 74. 4. col. in princip. 1. uol. Dec. consilio 534. nu. 7. & num. 16. & Felin. in c. Rodulphus, ubi latè in uersic. districtus, de Rescript. Et idem uidetur esse districtus, & idem importare, quod territorium, d. §. porro, &
4 d. §. sanè, licèt † Bald. in Rubrica quæ sint regal. & in d. c. licèt causam, nu. 6. ubi sequitur Felin. velit, districtū in latiori significatu accipi debere, cum territorium non se extēdat ad mare suppositum ciuitati, districtus uerò sic, quod rectè reprobat Decius, dicto capit.
5 licèt causam, cum † territorium respectu subiecti maris etiam se extendat, si quidem, non à terra, sed à terrendo dictum est, dicto §. territorium; & quod idem importet districtus quod territorium, tenet Abb. dicto cap. licèt, num. 1. Card. d. Clem. ne Romani, §. sanè, Felin. d. uersic. districtus, in d. cap. Rodulphus, & Ruin. consi. 22. nu. 5. 1. uol. ubi post alios quos allegat, dicit, quod locus qui potest teneri, dicitur de fortuta, & de districtu; sed quod districtus latiorem habeat significationem post multa tenet Imola, in d. Clem. ne Romani, 7. col. ubi dicit, quod territorium solum comprehendit uniuersitatem, agrorum subiectorum Ciuitati districtus uerò comprehendit etiam castrum, uel aliam ciuitatem subditam ipsi Ciuitati. huius mentis est Aretinus, in consilio septuagesimoseptimo. Et ratio scribendi, colum. secunda, ubi dicit, se numquam inuenisse bene declaratum, sed quod districtus comprehendit quicquid ultra territorium suum ex alieno ciuitas suæ iurisdictioni addidit, uel propter acquisitionem bellicum, uel alia qualibet de

bet de causa, & hoc sequitur Felin.dicto capit. Rodulphus, verbo, districtus, 2. col.& Dec.dicto cap.licèt causam, nu.3. quod crebrius receptum esse testatur Alciat.d.§. territorium. Districtus etiam est territorium cui
6 iurisdictio inest, & differt † à Cõmitatu,quia proprie Cõmitatus est Ciuitatum districtus, etiam dominorum, & Cõmitatus est quædam Ciuitatis accessio, & eius naturales pertinentię,secundum Bald.in consilio 419.Ad euidentiam, 1. vol. Et quod districtus latius accipiatur quàm Cõmitatus, tenet Bald.in l.prima, §. in initio,num.3.de offic.præfect. vrb. Felin. dicto versiculo, districtus. Dicit etiam Bald. in consilio 498. Opinio d. Bart.
7 in 4.vol. quod districtus † triplex reperitur, conuentionalis,quando castrum per se regitur, & se submittit simpliciter alicui Ciuitati ob tutelam sui corporis sine præiudicio Principis; Priuilegiarius, quando Princeps concessit alicui Ciuitati castrum ad districtum.Et Præscriptus, quando iurisdictio,& imperium præscribuntur in ipsum castrum. Similiter de territorio dicit Bald. in consilio 293.Thema integrale,4.volum.quod tribus
8 † modis appellatur circumscriptiuè, seu terminaliter, quia finibus certis determinatur. Secundo subiectiuè, seu materialiter, quia tamquam iurisdictio imprimitur,tertio concessiuè, seu rationaliter, quia priuilegiatus præscribitur,& conceditur.Alibi dicit Bald.
9 in Rubrica quæ sint regal.quod † territorium non est aliud quam terrę spacium iurisdictione munitum,& armatum.refert, & sequitur Ruin.dicto consi.22.num.5. & Boer.decisione 227.num.7.Et sicut districtus latius accipitur quàm Comitatus, ita etiam latius accipitur territorium,secundum Corn.in consil.151.2.col.3.uol.Est autem territorium sicut etiam Diocesis,verbum vniuersale, cõprehendens quicquid est intra fines Vniuersitatis, secundum Bald. in consilio 326.Rex Romanorum, num.8. 1. vol. & licet sint diuersa ut supra ostensum est, tamen quãdoq; vnum importat idem quod aliud,& pro alio accipitur, vt tradit Alexand. consil.85.Visa
10 inquisitione,2.col.4.vol. Diocecesis † uerò est magis certa quàm sit districtus, quia hic faciliter mutatur, quandoque per concessionem Imperialem,quandoque per occupationem principatuum uel Ciuitatum, illa non. Imola in dicta Clement. ne Romani, col.6. in his tamen attenditur communis usus loquendi, secundum Card.ibi, Bald.& Felin.
11 in d.c.licèt causam.Illud tamen † sciendum est,districtus appellatione,uel territorij,proprietates rerum, & bonorum non comprehendi, sed tantum iurisdictiones venire, vt decidit Oldr. in consil.176. Factum tale est col. fin.& sequitur Felin.d.cap.Rodulphus, versic. territorium, num.15. & Alciat. d.§.
12 territorium.Districtualium † verò appellatione veniunt originarij, cum illud uerbum sonet in originem, secundum Bald.in consilio 455. Quatuor ad propositum. nume.3. in 4. volumine.

Ciuitatis Ferrariæ.

SVMMARIA.

1 *Ciuitas quid sit secundum diuersas descriptiones.*
Ciuitatem constituunt habitatores non saxa.
2 *Ciuitatem primus ædificauit Cain.*
3 *Ciuitas quasi Ciuium vnitas dicta.*
4 *Ciuitatis constructio à iure gentiũ profecta est.*
5 *Ciuitas vt constituatur numquid sit necessarius Episcopus.*
6 *Vrbs dicta est ab Vrbo, quod est aratro diffinio.*
7 *Vrbum est curuatura aratri quod in Vrbe condenda adhiberi solebat.*
8 *Oppidum vnde dictum.*
9 *Castrum vnde dictum.*
10 *Ciuitas an & quomodo amittat priuilegia Ciuitatis.*
11 *Contractus in vno loco factus licet res in alio sit valet.*
12 *Contractus dicitur factus in loco in quo pars cõsentit,puta quando inter absentes contrahitur mediante nuncio vel Epistola, si enim scribam Bononia ego qui sum Ferraria vendo tibi rem aliquam, & tu consentis contractus censetur Bononiæ celebratus non Ferrariæ.*
13 *Possessio vendita est quæ est sita in territorijs duarum Villarum, & dictum est simpliciter, quòd venditur possessio posita in tali Villa nũquid veniat tota possessio.*
14 *Venditio totius rei intelligitur facta licet vno nomine tantum vsus sit uenditor in venditione, & proparte vno, proparte verò alio nomine nuncupabatur.*

GLOSSA XXIIII.

1 Ciuitas secundum Isidorum 15.Etimol. quem referunt Io. Andr.& alij,in c.si ciuitas, † de sentent.excom.et Alber.in Dictionario suo uerb. Ciuitas, est multitudo hominum societatis uinculo adunata ad simul iure uiuendum,& habitatores, non saxa uocantur ciuitas. Alij diffiniunt, quod est collectio multorum hominum, Episcopum habens,& sof satis uallata,uel est multorum hominum honesta conuentio in loco certo ædificia vicina con-

cōstruentiū, ad simul iure viuendum, uel est collectio ædificiorum facta per multitudinem hominum simul habitare volentium.
2 & fuit † primus ædificator Cain, vt habetur Genes. quarto. Ita Ioan. Andr. & Dom. in di
3 cto cap. si ciuitas, in principio. Et dicitur † ciuitas secundum ipsos, quasi ciuium vnitas,
4 huiusmodi enim ciuitatis constructio, † & ædificatio, iure gentium introducta fuit, ut tradunt Doct. post glossam in l. ex hoc iure, ff. de iust. & iure. & Bart. in l. secunda, in fine, ff. de verborum significatione. Et quod di
5 ctum est, quod ad esse ciuitatis exigitur † Episcopus, procedit tantum in Italia, Secundum Doctor. in locis præallegatis, quia in Alemania, & Sarmatia non ita seruatur, ut etiam tradit Alciatus, dicta l. pupillus, §. Vrbs, de verborum significatione, & respectu tantum spiritualium. quantum verò sit respectu dignitatis temporalis, non est opus auctoritate Episcopali, vel Papæ, secundum Paul. de Castro, in Repet. dictæ l. ex hoc iure, col. nona. De communi verò vsu, dignitas Episcopalis in loco facta, facit Ciuitatem. Bartolus, in dicta l. si hæres, §. vicis, de legatis primo, quod propriè in terris Christianorum procedit, secundum Bald. in dicta l. ex hoc iure, col. quarta, numero duodecimo. An autem ciuitas possit esse sine Episcopo, ponit etiam Bart. in l. prima, C. de Metropo. Berito, libro 11. & latè per Alexand. in add. ad Bartolum, in dicta l. secunda, ff. de verborum significatione, & in l. prima, §. siue intra, ubi aliqua per Bartolum, ad materiam, ff. de operis noui nunciatione. Vrbs
6 † uerò ab Vrbo appellata est, urbare enim est aratro diffinire, & urbum Varone teste, ap-
7 pellatur † curuatura aratri, quòd in urbe condenda adhiberi solet; ita docet Iureconsultus, in dicto §. urbs, ubi multa egregiè Alciatus, de ædificatione ciuitatis more suo ex an
8 tiquis refert. Oppidum † uerò, ab ope dicitur, quod eius rei causa mænia sint constituta, dicit text. in dicta l. pupillus, §. oppidum; Castrum uerò secundum Io. Andr. & alios, in dicto c. si ciuitas, dicitur à castrando, quia
9 in castro † castratur licentia habitantium, id est firmatur, ne pateat hostibus passim uagādo, uel dicitur casa alta seu stricta, quia habitatio castri non debet esse diffusa, ne multa custodia egeat, secundum Ioan. Monach. & alios, in loco præallegato, de prouincia habetur per Bartol. in dicto uersiculo Lombardiæ, & plures concordantias ponit Alexan. in huiusmodi materia, in dicto §. si intra, in lectura, & in addit. ad Bart. & de oppido, & municipio, ponunt Doctor. in dicto c. si ciui
10 tas. Quomodo autem † Ciuitas amittat priuilegia Ciuitatis, & desinat esse Ciuitas, ponit Bald. in tit. de pace Constant. uersic. nos Romanorum, in princip. ubi inter cætera ponit, quòd quando ciuitas damnatur ad aratrum, amittit priuilegia. idem si pereat alluuione uel casmate, uel ponatur in banno æternali Imperatoris, uel Papæ, Et dicit Bartol. in l. aut facta, §. finali, numero sexto, de pœn. Vidisse sententiam diffinitiuam Henrici Imperatoris, quam dedit contra ciuitatem Brixiæ, quæ fuit sibi rebellis, condemnantis eam ad aratrum, quam tamen pœnam ex misericordia relaxauit. Plures etiam casus ponit Alexander in additione ad Bartolum, in dicta l. secunda, quibus damnatur ciuitas, & priuilegia amittit, qui ibi uideri possunt.
11 Et sciendum est, quod ualet † contractus uenditionis factus in uno loco, licèt res sit in alio, l. 1. C. de contrahend. empt. Et dicitur
12 † contractus factus in loco in quo pars consentit, puta, quando inter absentes contrahitur mediante nuncio, uel epistola, si enim ego existens Ferrariæ tibi existenti Bononiæ scribam, seu nuncium mittam, significando tibi quod uendo rem aliquam, & tu consentis, ibi censetur bene contractus celebratus, Bald. in l. multum interest, col. finali, nume. 11. C. si quis alteri uel sibi, refert, & sequitur Marsil. in repet. l. unicæ, C. de raptu uirgin. num. 253.

Sed quid si supradicta petia terræ non esset tota in dicta Villa Cochanillis, sed partim etiam in alia Villa ibi contigua, numquid tota ueniat in uenditione? Bald. in cons. 422. Super quibus, 3. uol. arguit ad partes, & concludit, quod quando est uendita res
13 tamquam quid uniuersale, ut † podere, castellum, & possessio, quæ etiam quid uniuersale cōtinet, ut dictum fuit suprà, in uerbo unam possessionem, tunc ueniunt omnes partes etiam in alio territorio existentes, maximè quando precium correspondet toti quantitati, & idem quando esset dictum, cum toto territorio, & districtu, uel esset dictum, ut cō muniter dicitur in omnibus Instrumentis, cum omnibus, & singulis ad ipsam possessionem spectantibus, & pertinentibus, de qua Clausula, suo loco dicetur. Et idem est quando appareret, quòd uenditor haberet, hanc possessionem ita in duabus Villis uel territorijs existentem, pro vna, puta, quia simul erat solitus locare, ut in locatione, quod tota ueniat, tradit idem Baldus, in l. emptorem, columna finali, C. locat. & in uenditio-
14 ne, † quando una res pro parte uno nomine uocatur, & pro parte alio, quod tota ueniat, tradit Anan. in allegato cons. 98. col. pen. de

quo

quo etiam dicta fuere suprà aliqua in dicto uerbo, unam possessionem, & in uersiculo sequenti, diuisam in duas petias, &c. & idem etiam est, si uenderetur possessio posita in tali uilla, laborata per talem laboratorem, uel uillicum, nam licèt etiam partim esset in alia uilla, tamen uenit in uenditione, l. patronus, §. primo, de leg. 3.

In loco nuncupato la Rossetta.

SVMMARIA.

1 *Venditio valet licet erratum sit in confinibus rei vendita, modo in corpore fuerit consensum.*
2 *Confinia quando discordant à mensura, cui magis sit standum remissiue.*
3 *Vendita rei qualitas si discordet à nomine quid agendum remissiuè.*

GLOSSA XXV.

AD maiorem declarationem rei, & certitudinem, nedum apponitur locus rei sitæ, sed etiam locus loci, & quod ita duplex locus sit apponendus, tradit Specul. in §. primo, columna quinta, de emptio. & uenditio. sed si esset erratum in nomine rei, uel loci, modo in corpore consensum fuerit, ualet uenditio, l. in uenditionibus, ff. de contrahend. emptio. & quando discordat nomen à confinibus, &
1 qualitate rei, non curamus de † nomine, glos. & communiter cæteri, in l. si quis in fundi uocabulo, in princip. de legatis primo, & per text. in dicta l. patronus, §. primo, & secundo, de legat. tertio, & Ruin. consilio 115. numero decimoquarto, quinto uolumine. Similiter error confinium non obest, quando de ueritate corporis constat, ut per omnes, in dicta l. si quis in fundi uocabulo, & per Felinum, in capitulo, significante, numero septi
2 mo, de rescriptis. & quando † discordant confinia à mensura, cui magis sit standum, recurrendum est ad distinctionem Oldr. in consilio 197. de qua latè fuit dictum suprà in uerbo, & stariorum octo, ut tenet Felin. dicto numero septimo, Alexander in consilijs 120. & 127. secundo uolumine, & Ripa dicta l. si quis in fundi uocabulo, numero 19. & Alexander etiam in consilio aliàs allegato, septimo, quarto uolumine, ubi etiam po-
3 nit, † quando qualitas discordat à nomine, ubi est uidendum.

Iuxta vno capite viam communem.

SVMMARIA.

1 *Via unde dicta.*
Via quotupliciter accipiatur.
2 *Via triplex, publica, priuata, vicinalis.*
Via publica qua dicatur.
Via ut dicatur publica tria copulatiuè requiruntur.
3 *Via priuata dupliciter accipiuntur.*
4 *Via vicinales qua nam dicantur.*
Via vicinales sunt pars prædiorum, & vicinis tantùm & eorum prædijs seruiunt.
5 *Via publica sunt de regalibus Principum.*
Via pertinent ad eos qui iurisdictionem circumquaq; habent.
Via publica censetur esse terminus terminans territoria, & iurisdictiones.
Via publica diuidi non potest inter Principes confinantes, & ratio.
Via existentes intrà territorium, quantum ad proprietatem ad Ciuitates & loca ipsius territorij pertinent.
Via securitas specialiter ad Principem pertinet fundus ad municipes, iurisdictio ad eum cui Castrum concessum est.
Delinquens in via publica potest puniri à quocumq; cui ex generali Principis concessione hoc competat.
Via deuastata nunquid possit quis ire per fundum uicini.
Via publica à notarijs appellatur uia communis.
6 *Via omissa in confinibus si vocatus sit vicinus pro confinante, & tantùm via est intermedia numquid talis via censeatur vendita.*
Via publica non potest venire in venditione.
Vendito fundo à sepibus usque ad sepes ueniunt sepes in venditione.
Vendito fundo à via publica usq; ad viam publicam, non venit via publica in venditione.
7 *Via non sunt mensuranda neq; computanda in mensura.*

GLOSSA XXVI.

DE ista dictione, (iuxta) satis fuit dictum suprà, super eadem Clausula, in descriptione domus, ubi dictum fuit, quod quando apponitur aliquod confine rei, intelligitur de contiguo, & immediato, non de eo quod habet aliquod intermedium, ut sentit Corneus, in consilio 29. columna prima, & secunda, tertio uolumine, & clarius Alexander, in consilio 81. in fine, 7. uolumine.

De uia nonnulla dicta fuere suprà in glos. Stratam publicam, sed plura dicenda restât, est enim primo sciendum, quid importet hæc dictio, (Via) & si Grammaticis credimus, dicta

cta†est ab eundo, quasi ea, quod per eam ea-
1 tur, vel à vehendo, quasi veha, quod per eam fructus vehantur, vel vehiculum ire potest, quod vltimum Alciato placet, in l. quantum §. item via, ff. de verbor. signif. & diuersimodè accipitur: aliquando pro oratione, quod à Græcis Methodus dicitur, vt habetur in l. secunda, versiculo, nouissimè, sicut ad pauciores, & ibi latè scribit Baldus, ff. de orig. iuris, quandoque pro seruitute viæ, vt in l. prima, & l. via, in princip. & pluribus legibus, ff. de seru. rustic. prædior. quandoque pro via qua vtuntur homines in eundo & vehendo, non iure seruitutis, prout hoc loco accipitur & de hac verba facienda sunt: huius enim triplicem esse speciē scripsit Vlpianus, in l. 2. §. uia
2 rū, ff. ne quid in loco publ. scilicet† publicas, priuatas, & vicinales, tametsi Alciatus, in dicto §. item via, duas tantum partes faciat, scilicet publicarum, & priuatarum. Publicę vię sunt, quas Græci Basilicas nostri Prætorias, alij Consulares vias appellant, & hæ etiam appellantur militares, ut in l. finali, ff. de locis & itiner. public. & ita quatuor sunt nomina, quę not. etiam Andreas Isernia, in titulo quæ sint regal. versiculo viæ publicæ. Hæ viæ etiam à Græcis Epidemię dicũtur, quod nil aliud significat, nisi accessus ad ciuitatē aliquā plerumq; obseruari solitos, ut Budeus, ex Politiano declarado tex. illis traditin Annotationibus in l. obseruare, ff. de offic. Proconsul. & legat. de quo etiam per Alciatus, libro secundo Prætermissorum, in titulo, ne quid in loco publ. & eam viam publicam dicimus, cuius solum publicum est relictum, ac directum certis finibus latitudinis, ab eo, qui ius publicandi habuit, ut ea publicè iretur, comearetur, dicta l. secunda, §. uiam publicam, de quo etiam dixi suprà, & tradit etiam latè Cepol. in tractatu de seruit. rustic. prædior. capitulo tertio, de seruit. viæ, septima quæstio. Ad hoc autem, ut uia dicatur publica, tria copulatiuè exigũtur, scilicèt, quod per eam publicè iter fiat, quod solum sit publicum, & quod nos ducat in Ciuitatem, Villam vel coloniam, dicto §. uiam, & declarat Ripa, in l. quo minus, numero 92. ff. de flumin. Priuatæ uiæ dupliciter accipi possunt, uel eæ quæ sunt in agris, quibus imposita est
3 seruitus, †ita ut ad agros alterius ducant, uel eæ quæ ad agros ducunt, per quas omnibus commeare liceat, in quas exitur de uia consulari, & sic post illam excipit uia, uel iter, uel actus ad uillam ducens, dicta l. secunda, §. priuatæ. Priuatam etiam uiam putat Cepol. dicta quæstione septima, dici debere illam, quæ fit per dominum unius fundi, uel plurium, si ex suo fundo eam facit, & de hoc extet memoria, ut per glos. in dicta l. finalī,
4 ff. de locis & itine. publ. Vicinales †uiæ sunt, quæ in uicis sunt, & quæ in uicos ducunt, dicta l. secunda, §. uicinales, hæ autem quando que priuatis, quandoque publicis adnumerantur: priuatis, si ex collatione priuatorum ab initio factæ sint, & de hoc extet memoria, si memoria non extet, publicæ sunt, dicto §. uicinales, iuncta dicta l. finali, ff. de loc. & itin. publ. & tradit Cepol. dicta quæstione septimā, & debet probari per allegantem, memoriam non extare, & ita esse communem opinionem omnium, l. si arbiter, in fine, ff. de probat. & tradit Alex. in consilio 177. num. sexto septimo, uolum. sexto, & quādo enim extat memoria huiusmodi uiæ, seruiunt tantum uicinis, & eorum prædijs, nō alijs, ut per Bald. in consilio 385. Ex quadam scriptura, numero secundo, uolumine quinto, nam & sunt pars prędiorum ipsorum, secundum Io. de Amic. consilio 81. numero 10. & idem tenet Afflict. decisione 62. numero secundo, ubi dicit suisse decisum eam non impedire ius congrui, & sciendum est, uias publicas esse de regalibus Principis. capitulo primo, quæ
5 sint regalia, ubi †Isernia, Bald. et cęteri. idem tenet Cepol. dicta quęst. 7. & Alciat. dicto §. item uia, & pertinent ad eos qui iurisdictionem circumquaque habent, ut per Guid. Papę, quæst. 577. Ad quem pertinet, ubi idem dicit in fluminibus. Et in dubio uia publica censetur esse terminus terminans territoria, & iurisdictiones, vt per Baldum in l. si plures, numero 15. C. de cond. insert. & Ioan. de 1
Amic. in consilio 25. numero 15. licèt diuidi non possit inter eos, quia quælibet pars diuisa esset inutilis ad exercitiū uiæ, ut per Baldum, dicto numero 15. Viæ autem existētes intra territorium, quantum ad proprietatē, ad ciuitates & loca ipsius territorij, pertinent, secundum Bar. & alios, in l. continuus, §. cum quis, de uerbor. oblig. & latè Cepol. in dicto capitulo tertio, quæstio. nona, & Alciat. dicto §. item uia, ubi dicit, quod securi- 2
tas uiæ specialiter ad Principē pertinet, eius fundus ad municipes, iurisdictio uerò ad eū cui Castrum concessum est; & ideò, si quis in uia publica deliquerit, posse supplicium de eo sumere quęcumque, cui ex generali Principis concessione hoc competat. Plura de uia ponit Cepol. dicto cap. ubi multas quæstiones decidit, ad quem sufficiat remissio. Et si libet uidere de uia, uidendus est Ripa, latè plura congerens, in tractatu de peste, ultima parte tract. in cap. incip. Accedo nunc, num. 74. & sequent. & idem tradit de uia reficienda per uicinos, in d. l. quo minus, nu. 66. & Guido Pap. quæst. 444. Vtrum possint uicini, in fine,

fine, & an possit uia deuastata, iri per fundum uicini, ponit etiam Ioa. de Amic. d. consil. 81. nume. 9. quæ omnia, & alia, missa faciam, tanquàm ad nostrum tractatum impertinentia.

Notarij in instrumento scribunt viam cõmunem, uel Communis, ut ostendant non esse uiam priuatam, sed publicam, vias enim quas Græci Epidemias vocant, nos communes dicimus, ut in posterioribus codicibus, ad d. §. viarum, annotatum est; Si verò dicatur, uiam Communis, intelligitur scilicet Communitatis, uel Ciuitatis, cuius est via, §. Vniuersitatis, ubi glos. similia, Instit. de rerum diuis. de quo proximè dictum fuit.

Sed quid si notarius scripserit uicinum pro confine, omissa mentione uiæ, intermedię, numquid censeretur uendita via? dicen-
6 dum est, quòd non, † ut decidit Port. quem. Ias. ibi sequitur, & not. Ægid. Peri. in annotationibus ibi, in §. riparum, Instit. de rerum diuis. per glos. ibi, in uerbo, adherent, dicens viam publicam non impedire ius coherentiæ: & quod hinc insurgit practica tabellionum, qui ponunt etiam pro coherentijs agros, qui sunt ultrà uiam publicam. Hoc etiam tradit Paris. de Puteo, in tractat. de feud. reintegratione, in titulo concessio facta per dictionẽ iuxta, &c. fol. 102. in fine, & Boer. decis. 51. nu. 15. Quod confirmo: quia non est verisimile, quòd uenditor voluisset uendere uiam publicam, quæ non potest uenire in uenditione, ut in simili dicit Bald. in l. à caligaro, ad fin. C. de nupt. ubi dicit, quod si uenditur fundus à sæpibus usque ad sepes, ueniunt sepes: quia sunt pars rei, & includuntur. Si uerò à tali uia publica usque ad talem uiam publicam, non uenit uia publica, quæ non potest includi. Et huius mentis etiam uidetur Bald. in consilio 413. Verba dicunt, numero 3. uol. 5. de quo latius in-
7 frà dicetur, nam nec† etiam uiæ sunt mensurandæ, nec debent computari in mensura, l. littera, ff. de contrahen. empt. ubi Bartol. & Bald. l. id quod, §. primo, ff. de peric. & commod. rei uenditæ. Bald. in Rubrica, C. de contrahen. empt. 4. quæstio. Fab. de Sancto Sauino, in tractatu de empt. & uendit. quæstione 6. quarto membro. & Felin. in capitulo quia indicante, colum. fin. de præscript. Vndè, tanto minus uidetur, quod uenditor uoluerit uendere uiam, quæ sibi in aliquo non profuit, & nocere potest maximè in uenditione rei quæ est mensuranda, & quando est dictum uia mediante, uel dugali mediante, tradit Paris. consilio 64. num. 67. & seqq. 1. uolumine.

Altero capite dugale.

SVMMARIA.

1 *Aquaductus seu fossæ manu factæ ad euacuandos agros aquis, materno sermone dugalia appellantur, & cur.*

Aquaductus seu dugalia sunt priuati vel priuata non publica cum non sint perennia.

Aquaductus vel Dugale, est pars prædij.

2 *Fouea numquid veniant in venditione, & an sint mensuranda, & precium de eis sit soluendum.*

Emptor non præsumitur velle emere limites, sed id quod est intrà limites.

Fouearum usus est publicus.

3 *Fossata, & aggeres quæ sunt intrà fundum debent mensurari, & veniunt in mensura, & modo.*

Et idem de fossatis circa agrum existentibus.

Aquaductus seu Dugale si est intrà limites fundi venit mensurandus, & ratio assignatur.

Ripa aliquando debet mensurari licèt eius usus sit publicus.

4 *Riuus seu Canale, vel aquaductus manufactus qui appellatur formula seu fucile est locus priuatus, & venit, & accedit emptioni.*

5 *Dominus fundi potest flumen priuatum, & aquam in suum fluentem alio ducere, & diuertere, nec tenetur de ea gratificari vicinò.*

GLOSSA XXVII.

1 HViusmodi aquæductus seu fossæ quæ manu factæ sunt per Communitates, seu Vniuersitates † in Villis, ad recipiendum aquas pluuiales, & euacuandum agros aquis, iuxta l. 2. §. Cassius, & l. quod principis, ff. de aqua pluu. arcend. materno sermone Dugalia appellantur, fortè ex eo, quod aquas ducant alio, & licèt seruiant quandoque usui publico in recipiendo aquas vicinorum, & alio ducendo, propter quod sępe notarij ea scribunt communia, vel Communis, tamen sunt priuata, cum non sint perennia, & propterea non fluant, l. 1. §. fluminum, & ibi glos. ff. de flumin. glos. flumina, in §. flumina, Institut. de rerum diuis. & de hoc videtur text. in l. 2. §. prætereà, 5. notat. ff. de aqua pluu. arcen. latè Curt. senior. cons. 32. nu. 2. & Ioan. de Amic. cons. 1. nu. 17. & sequent. & Alex. consil. 212. Vbi dicit esse partem prædij, 7. vol. de Dugali daro pro confine, meminit Paris. cons. 64. nu. 67. in fine, 1. volumine.

Sed oritur duplex quæstio numquid huiusmodi foueæ ueniant in uenditione,
2 quando † dantur pro confine, & si ueniunt an sint mensurandæ; & precium de-

beat pro eis solui, sicut pro cæteris partibus fundi, & videtur primo, quod non venit in venditione, quia fundi nihil aliud est, quam, id quod intra se tenet, l. fundi, in prin. ff. de action. empt. nam nec emptor censetur uelle emere limites, sed id quod continet & includunt limites, contrarium tamen decidit Bart. in tracta. de alluuione §. flumen, nu. 5. versic. sed quid si repetiuntur, ubi dicit, quod accedit fundo uendito sicut aquæductus, & viæ, quæ sunt extra prædium. Et idem tenet Cepol. d. tract. de seru. rustic. prædior. in cap. 38. de torrente, 2. colum. Non tamen debent mensurari, ex quo dantur pro termino, & limite, ut etiam tenet Bald. in Rubrica, C. de contrahen. empt. 4. q. & in Rubrica, ff. de rerum diuis. nu. 26. Fab. de Monte Sancti Sauini, in tract. prædicto, q. 6. 4. membro, Alex. in cons. aliàs allegato 120. Omissis argumentis, 2. col. 2. vol. Felin. in c. quia indicante, nu. 7. de præscript. & Ripa, in d. l. quo minus, nu. 26. ff. de flumin. Et idem uoluit Bart. in d. tractatu, in §. agro, nu. 6. etiam quod non apponerentur, ut limites, ex eo quod usus ipsorum est publicus, & idem tenet Bald. in l. riparum, ff. de rerum diuis. vbi dicit, quod usus ipsarum est publicus, sicut uiæ, quia quilibet potest ducere bestias ad bibendum de suo torrente, & sequuntur Fab. & Felin. in locis præallegatis, & Cepol. d. tracta. c. 38. De Ripa, num. 7. 2. colum.

Fossata uerò, et aggeres quę sunt intra fundum, debent mensurari, & ueniunt in modo,
3 & mensura, † ut tenet glos. per illum text. & ibi Bar. in l. prædia, §. ita legatum, ff. de fund. instruc. & instrum. leg. & idem tenent Bart. & Bald. in d. l. littera, ff. de contrahen. empt. Bart. in l. pen. ff. de impens. in rebus dotal. fact. nu. 2. in d. §. agro, nu. 6. & in cons. 193. Commune Lucignani. 2. dub. Bald. d. Rubrica de rerum diuis. num. 26. & in d. l. riparum, Aret. in §. riparum, nu. 4. Instit. eod. & Alex. Felin. Cepol. & Ripa in locis præallegatis, Et idem arbitror concludendum, in fossatis, quę sunt circa rem, quorum proprietas, & usus est priuatus, non enim est diuersa ratio ab existentibus intra rem: & cessant rationes Doctor. loquentium in eis, quorum usus publicus est, & ita seruatur de consuetudine.

Sed quid si huiusmodi Dugale, uel fossatum, sit intra limites fundi, numquid ueniat in mensuratione facienda, & in ea comprehendi debeat? ego habui de facto in terra Cottignolæ, & consului quod sic, propter prædictam regulam, quod fossata existentia intra fundum, ueniunt mensuranda, & quia licet quandoque aqua fundorum uicinalium reciperetur, & per eam euacuaretur, tamen multum fructum afferebat, quia poterat percipi fœnum ex eo, & in eius fundo aderat plantata arborum, & uitium non modici fructus, quæ non erat verisimile uenditorem gratis concessisse, ut not. Doctor. de ripa afferente notabilem fructum, cuius vsus est publicus, & tamen venit mensuranda vt infrà suo loco dicetur.

Quæro etiam de alia quæstione, quam etiam habui in facto, pone, quòd in confinibus fundi sit riuus, seu canale, uel aquæductus manufactus, ut aqua quæ ex publico flumine deducitur per ipsum fluat, fortè ob molendinum, uel alia de causa, quod quidem canale formula, seu incile appellatur, secundum Bar. in d. l. quo minus, 12. q. & ibi Repetent. numquid talis formula sit locus priuatus adeo ut ueniat, & accedat emptioni, sicut supra conclusum fuit in fouea, uel Duga-
4 li, cuius † vsus est publicus. Secundo dominus fundi possit aquam decurrentem, & fluentem per eam diuertere, à suo cursu, & alio ducere eum præiudicio inferioris uicini, modo non noceat molendino superiori, uel vicino inferiori, præscriptione ius sit quæsitum? Et concludo, quod idem iuris sit, quod in Dugali, vel fouea, de qua suprà dictum est, cum talis locus sit priuatus, ut per Bart. Ias. & Ripam, in dicta l. quo minus quæstio. 2. & ibi Ripa, numero 83. quod etiam tenet Paul. de Castro in consilio 357. Notandum est, in secunda parte, quod etiam est impressum inter consilia Calcan. 54. idem tenet Alexand. in consilio 108. In causa, & lite, prima colum. 2. volum. Curt. senior dicto consilio 33. 2. & 3. colum. Cepol. capitulo de aquæduct. colum. 13. & Ruin. consilio 96. in 4. uolum. Ex quo enim in priuata fluit prædia, priuatum flumen est. Bald. consilio 62. In quæstione, ad fin. tertio uolum. Et ex hoc soluitur secunda quæstio, quia cum sit flumen priuatum, & locus priuatus quilibet potest aquam in suum fluens, alio ducere, & diuertere, nec tenetur de ea
5 gratificare vicino. Bartol. & Ias. † dicta l. quo minus, 14. quæstione, & etiam Ias. ibi 12. & ibi Ripa, numero 84. & 94. & est text. & ibi Bald. et Paulus de Castr. in l. aquam, C. de seruitut. idem tenet Baldus in capitulo cum omnes, numero 21. columna quinta de constitut. in l. item lapilli, prima, et secunda colum. ff. de rerum diuisione, et in l. si quis ex argentarijs, §. si initium, in fine, ubi etiam Ias. ff. de pact. Paulus de Castro dicto consilio 357. Calcan. consilio 31. 3. & 4. colum. Vbert. de Lampugn. inter cons. ipsius Calcan. consil. 53. Alex. consil. 194. Consideratis verbis, prima col. 2. volum. & consil. 203. nu. 10.

nu. 10.6. vol. Bertr. consilio 351. 2. par. priorum. Dec. latè cons. 244. & 373. in princip. Cepol. d. cap. col. 14. Ruin. cons. 98. nu. 14. in 4. volum. quod etiam admittit Afflict. decisione Neapol. 388. nu. 14. & tenet Paris. consil. 112. in princ. & 114. nu. 5. & 6. 1. uol. & idem sentit in consil. 129. in 4. volum. & latè Boer. decisione 352. nu. 4. & 5.

Vno latere flumen Padi.

SVMMARIA.

1 *Flumen vnde dictum, & quotupliciter sumatur.*
Flumen consistit ex quattuor, ripa, littore, alueo, & aqua.
Fluminum duo genera.
2 *Flumina sunt de regalibus Principum, & ratio.*
Flumina statim atq; intrant territorium Principis vel Ciuitatis vel domini Iurisdictionem habentis efficiuntur illius.
3 *Ripa an & quando veniat in venditione fundi confinantis cum ripa, & an mensuranda.*
Ripa venit in venditione quando reddat fructum notabilem.
Ripa regulariter appellatur id quod flumen continet, naturalem rigorem cursus sui tenens secùs verò si vltrà viam est tanta terra quantitas qua arari possit, quia tunc magis dicetur ager diuisus, & non ripa.
4 *Alluuionis incrementum uel diminutio cuius lucro vel damni cedat.*

GLOSSA XXVIII.

1 Flumen à fluendo dictum est, & licèt quandoque pro superabundántia aquarum accipiatur, l. 1. §. denique, ff. de aqua pluu. arcend. & quandoque pro ligno excauato, per quod aqua pluuialis fluit, l. foramen, ff. de seruit. vrba. prædiorum, tamen propriè accipitur pro flumine publico, uel priuato, de quo in l. prima, ff. de flumin. quod ex quatuor consistit, ut Bald. tradit in consilio 463. Quatuor sunt, 4. volum. scilicet ripa, littore, alueo, & aqua, uel ut melius uidetur intellexisse Ripa, in dicta l. quo minus, numero secundo ex tribus, ripa, alueo, & aqua, littus enim propriè maris est, ripa fluminum, l. littus, la prima, ubi declarat Alciat. ff. de verborum significatione, & huiusmodi vocabulum flumē idem importat quòd fluuius, & annis, secundum Bartol. in tractat. de Insula, §. & alia, ad fin. fluminum verò duo sunt genera, publicum, & priuatum, publicum est, quod perenne est, idest, quod semper fluit, vt in Pado nostro, & in Rheno contingit; ut exemplificat glos. in §. flumina, Instit. de rerum diuis. priuatum est, quod non semper sed ad tempus decurrit ut exemplificat glos. in l. nemo, ff. eod. tit. in Melloncello, & Rapone. Ita est text. faciens hanc diuisionem in dicta l. prima, in principio in §. fluminum, ff. de flumin. Et quia ferè omnia flumina perpetuò fluunt, & petennia sunt, ideò publica dicuntur ferè omnia, dicta l. nemo, §. fin. & trad. plura ad hanc materiam Bartol. in dicto tractatu de aluuion. in §. flumen, Cepol. in tractatu de seruit. rustic. prædior. capitulo 31. de fluminibus, & Ripa post alios, in dicta l. quo minus, in principio, vbi loquuntur de flumine nauigabili, & non nauigabili, & de pluribus ad hanc materiam facientibus. Et sicut viæ sunt de regalijs Principis, ita etiam flumina, capitulo primo quæ sint regal. ut tradit Cepol. dicto capitulo. Guid. Pap. dicta quęstio. 577. &
2 Ripa, dicta l. † quo minus, numero 14. & 15. vbi subdit, quod ideo statutum est etiam de regalibus Principis, quia ad Principem spectat onus tenendi tuta nauigij, & viarum publicarum itinera, ideo consequens est, ut ad eum spectet commodum fluminum, & uiarum, quod consistit in colligendis ripaticis, & gabellis, ut ibi per eum plures allegantem. Et statim quod intrant territorium principis, vel ciuitatis, seu domini Iurisdictionem habentis, efficiuntur illius. Bald. in l. si plures, colum. 4. C. de condit. inser. quod tenet Cepol. dicto capitulo 31. Ripa dicta l. quo minus, numero 36. & latè Boer. dicta decisione 352. numero 4. & sequent. & Guido Pap. d. quæst. 577.

Sed quæritur, numquid ripæ, fluminis publici veniant mensurandæ, & pro eis
3 precium conuentum † soluere, sicut fit pro cæteris partibus? Et si de ripa fit mentio tanquàm de termino terminante, & sic exclusiuè, ut si dicatur iuxta ripam, omnium consensu nulla est difficultas, quod non uenit mensuranda, licèt veniat in uenditione, et rei uenditæ accedat, d. l. littera, ff. de contrahen. empt. & d. l. id quod, §. 1. ff. de peric. & commod. rei vendit. ut tradunt Doctor. supra allegati in præcedenti Clausula, in 1. q. Si uerò datur flumen pro confine, ut hic, & tunc cōmunis est opinio quod non veniant mensurandum, nec computatur in mensura, ut tenet Spec. in §. 1. in fine, de empt. & uendit. Bart. in d. tractatu de alluuion. §. agro, nu. 4. Bald. in Rubrica de rerum diuis. nu. 26. & in l. riparum, ff. eod. Cepol. in d. cap. De ripa, 2. col. Aret. in §. riparum, Instit. de rerum diuis. nu. 4. & Ruin. cons. 191. nu. 10. 1. vol. & est communis opinio, secundum Ias. nu. 14. & Ripam, nu. 74. in d. l. quo minus.

Quod limitatur, nisi ripa reddat fructum notabilem, puta quia ibi sit salicetum, oliuetum, uel quid simile fructum afferens notabilis quantitatis, quod non esset uerisimile uenditorem gratis remissurum fuisse, ita limitat Bald. in dicta Rubrica, C. de contrahen. empt. quæstio. 4. & sequitur Alexand. dicto cons. 120. Felin. in d. cap. quia indicante, num. 8. Fab. d. tract. 6. quæst. 4. membro. Ias. & Ripa d. l. quo minus.

Venit etiam dicta Conclusio declaranda, vt procedat in ripa propriè, quæ est id quod flumen continet, naturalem rigorem cursus sui tenens, dicta l. prima §. ripa, ff. de flumin. & l. pen. §. primo, eod. & tradit Ripa, dicta l. quo minus, num. 2. secùs verò, si ultra uiam est tanta terræ quantitas, quæ arari possit, quia tunc magis dicetur ager diuisus & non ripa, secundum Bald. in dicta Rubrica num. 26. & sequuntur Alex. Fab. Ias. & Felin. in locis præallegatis.

Quod si flumen per alluuionem fundo vendito aliquam partem adijciat, uel detra-
4 hat quod † sæpè faciunt flumina, quòd possunt alicui dare, & auferre, & talem à iure ne lut censores auctoritatem habent, l. ergo, §. flumina, ff. de acquir. rerum domin. & not. gl. quæ incipit, in §. Insula, Inst. de rerum diuis. cuius lucro, vel damno cedere debeat? Et si venditio est perfecta, tunc esse damnum & lucrum tam per alluuionem quàm aliter contingens emptoris, l. id quod, in principio, ff. de pericul. & comm. rei vendit. & §. cum autem, Instit. de empt. & vendit. si vero emptio non est perfecta, ut quia fuit facta ad mensuram (quod quando sit, suo loco dicetur,) tunc si venditor ignorans modum, & quantitatem uendidit, sibi acquiritur, & eius etiam damno cedit, l. Iulianus, §. si Titius, ff. de action. empt. & tradunt Doct. in dictis locis, & Fab. dicta 6. quæstio. 4. membro, 2. col. & Brun. in tractatu de augmento, 16. conclusione 5. limitatione. secùs si sciens asseruit esse maioris mensuræ, tunc enim sibi non prodest augmentum, dicto §. Titius, ubi Doctor. & Aret. in §. actionum autem, num. 16. Instit. de action. de quo etiam inferius aliqua dicemus.

Altero latere ipsos venditores.

SVMMARIA.

1 Venditor si confinat cum re vendita, vel ei habet aliquam rem contiguam id debet declarare emptori.

2 Venditore habente duos fundos contiguos habentes suos expressos confines, si vnum vendat, & nouos det confines, nouis, non antiquis confinibus standum est.

3 Mensura nec augeri nec minui potest quando venditor habens vnum fundum vendit certam partem ex eo puta viginti staria.

Et talis venditio censetur ad mensuram facta. Secus tamen in casu hic proposito in fine.

GLOSSA XXIX.

1 Debet etiam venditor † si confinat cum re uendita, uel ei habet aliquam rem contiguam, id declarare emptori, l. cum seruo, §. fin. ff. de contrahen. empt. Parif. cons. 64. num. 66.
2 1. vol. Et quando † venditor habebat duos fundos contiguos, habentes suos expressos confines, tamen si unum uendat, & nouos det confines, his nouis, & non antiquis standum est, l. eos, ff. fin. regund. & l. 1. C. eod. Quando tamen venditor habet unum fundum, & uendit certam partem ex eo, puta,
3 20. † staria, & dat se pro confine, & tunc illa mensura conuenta non potest augeri, uel minui, ut per Alex. in cons. 159. In causa, & lite, col. 3. vers. fortius uoluit, 5. vol. & uidetur idem tenere Socin. in cons. 32. aliàs allegato, in 4. vol. 1. col. nec tota res uenire potest, & censetur facta uenditio ad mensuram, de quo latè infrà suo loco dicetur, & quod hoc casu non censeatur tota res uendita, Neuiz. cons. 38. num. 5. secùs verò est, si possidet uenditor aliam petiam terræ ibi contiguam, à prima separatam, & distinctam, quia tunc mensura nō attenditur, ut uidetur uelle Cor. in cons. 59. col. 2. aliàs allegato 4. uol. & Parif. d. cons. proximè allegato, nu. 66. & Ruin. cons. 83. nu. 6. 1. volumine.

Pro alia sua petia terræ.

SVMMARIA.

1 Venditio valet si venditor vendiderit aliquam partem fundi, puta viginti staria ex fundo per eum possesso in ea parte in qua elegerit emptor, licèt antè non sit perfectus contractus, & domini translatio facta, quàm, & electio, & mensuratio interuenerit.

2 Possideri non potest res incerta respectu loci, & respectu quota.

3 Venditio incerta rei dici non potest, quando dictum est in qua parte debeat pars vendita assiguari, puta ab oriente, uel occidente.

4 Venditio certa ratione quota dici poterit etiam si mentio fuerit dumtaxat facta de nominibus numeralibus reducibilibus ad quotam, puta ex petia terræ stariorum sexaginta uendo viginti.

Parisius tamen in fortiori casu id putat procedere.

Quod

Quod reprobatur.

5 *Venditio facta collato arbitrio eligendi in emptorem, licet non valeat antè electionem, & mensurationem, non potest tamen per pœnitentiam retractari.*

Emptor etiam ante electionem rei venditæ in se collatam licitè aliquid accipere potest in recompensationem fructuum nec in sortem computatur.

Limita tamen vt hic.

6 *Venditio incerta rei perficitur reali, & actuale traditione interueniente.*

7 *Venditio rei pro indiuiso possessæ fieri potest, & valet seruatis his de quibus hic.*

8 *Venditione facta de vna re pro indiuiso possessa cum socio, si diuisio sit facta cum socio, & tota res quia non poterat commodè diuidi socio assignata est, quid agendum, & quomodo consulatur emptori.*

GLOSSA XXX.

HÆc verba ideò adijciuntur, ne Clausula suprà apposita, Vel cuiuscum que sit quantitatis, reddatur superflua, quia si esset totum unum corpus, ue niret tantum mensura expressa, nec minus, vel vltrà, ut in præcedenti Clausula dictum est.

Sed quid si uenditor vendit aliquam partem fundi, puta viginti staria ex fundo per eum possesso, in ea parte, in qua elegerit emptor, numquid hæc uenditio procedat? & concludendum est, quod sic, licèt debeat fieri electio, & mensuratio, & ante non est perfectus contractus, nec dominium, uel pos-
1 sessio transfertur, †etiam interueniente constituto, propter incertitudinem, quia quan-
2 do res † est incerta respectu loci, & respectu quotæ, possideri non potest, l.3.§.primo, & ibi omnes, ff. de acquir.possess. tradunt Doctor.in l. locus, ff.eod. Alciat. in l. subsignatum, §.incertus, ff.de uerborum significatione. ita consuluit Barto.in consilio 74. Petrus uendidit Bertæ, & idem tenuit in dicta l.3.§. primo, quem communiter sequuntur ibi Doctor.& in d.l.locus, Dec.in cons. 226. col.2. Boer.decisione 183.nu.6.Ruin.côs.144. nu. 2.& 136.nu.8.1.vol.& cons. 38.nu. 3.4.vol. & latissimè Paris.cons.55.& côs.59. ferè per totum 1.uol.Tiraquel.in tract.de constit.19. limitatione, in prin.Grat.cons.90.num. 6.in prin.Borgnin.in tractatu de tuto. & cur. nu.
3 260. Non diceretur † tamen res incerta ratione loci, si demonstraretur, ubi, & in qua parte deberet pars uendita assignari, puta, ab oriente, uel occidente, ut per Alex.d.§.1.Dec. cons.179. col.fin.& Paris.d.cons.59. nu. 21.
4 ratione verò quotæ † diceretur certa, si per nomina numeralia esset facta uenditio, quando possent reduci ad quotam, puta si sit dictum quod ex petia terræ stariorum sexaginta uendantur 20. quæ important tertiam partem, nihil enim aliud est quam si esset dictum quod uenderetur tertia pars, & ita limitauit Ias.in d.§.1.& idem videtur uelle Dec.d.consil.179.ad fin.fortius uoluit Paris.sibi contrarius, quod non censeretur incerta ratione quotæ, quando per nomina numeralia mensura fuisset apposita, etiam si numerus ad quotam uidelicet tertiam, quartam, uel huiusmodi, non posset reduci in consil.60. eod. 1. vol. vbi uehementer instat, quod est contra receptiorem sententiam, de qua supra, quam prius tenuerat idem Paris.d. cons. 55. & 59. vnde ad euadendum dubitationes, cautius est per nomina quotitatiua non numeralia partem rei emere.

Licèt tamen tali casu ante factam electionem, & mensurationem non ualeat, non ta-
5 men † est locus pœnitentiæ, ut Paris.affirmat, dicto consil.59.1.dub.& cons.64. nume.14. eod.volum.& Tiraquel. in tractatu de retractu lignag. §.1.glos. 2. numero 26. Et si aliquid fuit solutum emptori in recompensationem fructuum ex æquitate, l.curabit, C.de act. empt. licitè potuit accipi, nec in sortem debet computari, ut per Paris.consil.60.eod. volum.Gozad.cons.55.num.11. & Ruin.d. cons.144.num.2.nisi ex alijs coniecturis, & præsumptionibus, uel fictione, seu simulatione partium appareret, ut latè tradit Paris. d. cons. 55.quod ita debet intelligi, non autem simpliciter, quia aliàs esset contrarius dictis in dicto cons.60.

6 Si tamen † realis, & actualis traditio rei interueniat, perficitur contractus, ut per Decium dicto consil. 179. & admittit Paris. d. cons.59.num.21.

Et sicut ualet uenditio facta de incerta
7 parte, ut suprà, tanto magis valet † quando venditor uendit certam partem fundi per eum possessi pro indiuiso, cum eo, ut per Paris.dicto cons.59. sed tunc debet apponi precium totius rei, ut uideatur quanta pars emptori ueniat tradenda, uel exprimatur certa quantitas, puta tertia pars pro indiuiso possessionis, nam si uenderetur tanta pars unius possessionis quantam capiunt ducati centum, nec apponeretur quantitas totius precij rei, quia non esset res certa, non ualeret uenditio, licèt soluto precio posset agi ex contractu innominato, ut per Ruin. d.cons.144. in principio.

8 Potest † et fieri uenditio de parte rei, quam habet pro indiuiso uenditor cum alio, sed si ante traditionem contingat diuisio fieri cum

socio, & tota res, fortè quia non potest commodè diuidi, assignetur socio, iuxta §. quędam, cum ibi not. Instit. de action. cum non tenetur venditor ad rem tradendam emptori, sed solum ad dandum totum id, quod propterea à consocio fuerit consequutus; si uerò tota res ipsi uenditori per iudicem assignetur, emptor totam recipere debet, & precium partis alterius socij eidem soluere, & tunc venditor de euictione tantum suæ dimidiæ tenetur, casus est in l. Iulianus, §. idem Celsus, ff. de action. empt.

Altera.

SVMMARIA.

1 *Altera dictio de duabus tantùm, & duarum tantùm dicitur distributiua.*

2 *Inquisitio facta de tribus vel pluribus, si in ea dictum sit, quòd alter alteri auxilium præstitit corruit ratione incertitudinis.*

3 *Altera dictio de tribus etiam, & pluribus dicitur, & verificatur quando aliàs sumpta absonus intellectus resultaret.*

GLOSSA XXXI.

1 Dictio hæc de duabus tantum dicitur, & duarum tantum distributiua est, l. qui duos, † ff. de rebus dubijs, l. nonnunquam, ff. de iudic. ubi glos. l. continuus, §. item qui, ubi Aret. 3. not. ff. de uerb. obligat. & in alijs bis allegatis per Alber. in suo Dict. uerbo, alter, & est text. & ibi not. Bart. in l. 1. §. quod in sententijs, ff. q̃n appell. sit. Are. in l. cum ex filio, §. filio impuberi, ff. de vulg. & pupil. licèt quandoque impropriè accipiatur ut l. cum ex filio, §. quidam, & ibi Bal. & Alex. ff. de vulg. & pup. & in l. si duobus, in princ. & ibi glos. ff. de bon. poss. contra tabul. & glos. in l. ancil-
2 læ, C. de furt. Et propterea si † in inquisitione, uel accusatione facta de tribus uel pluribus, dicatur, quod alter alteri auxilium præstitit, corruit Inquisitio, uel accusatio, cum sit incerta, quia non potest intelligi quis ex tribus, uel pluribus auxilium præstiterit, ita determinat Bald. dicens ita fuisse obtentum in d. l. ancillæ, & sequuntur cæteri ibi, Aret. & Alexand. in locis præallegatis, & Aretin. in l. nam & postea, in principio, ff. de vulg. & pupil. Benè tamen uerum est, quod ubi re-
3 sultaret absurdum, † uel absonus intellectus, uel uoluntas disponentis contraria appareret, tunc dictio impropriaretur, & intelligeretur distribuere inter plures duobus, ut per Paul. de Castro, consilio 18. Quidam testator, in antiquis.

Vero.

SVMMARIA.

1 *Verò dictio diuersimodè accipitur, aduersatiuè, superlatiuè quandoq; pro certo, quandoq; pro enim.*

2 *Verò, dictio aduersatiua, & similes plura potest coniungere, in una oratione.*

GLOSSA XXXII.

1 Hæc dictio, diuersimodè accipi potest, ut per Alber. in diction. suo, eod. verbo, quandoque † aduersatiuè, quandoque superlatiuè, quandoque pro certo, quandoque pro enim, in Authen. de hæred. & Falcid. in principio.
2 per hanc † tamen aduersatiuam, & similes, plura possunt coniungi in una oratione, ut per Bart. in l. Lucius, §. quæ habebat, ff. ad Trebel. in l. re coniuncti, nu. 14. ff. de legat. 3. & ita coniungit hic hanc petiam terræ, cum præcedenti vendita.

Est pascuiua.

SVMMARIA.

1 *Terra pascuiua, seu pascua quanam dicatur.*
Pascua, & saltus quid sint.
Pecudum appellatione quanam veniant animalia.

2 *Pascua aliquando ponuntur pro prato licèt regulariter sint diuersa.*
Prato uendito non ueniunt pascua nec è contrà.
Prata secantur, Pascua non.

3 *Pascua ueniunt in uenditione possessionis, quando erant ad usum ipsius destinata, ac deputata.*
Quod amplia vt hic cum suis declarationibus.

GLOSSA XXXIII.

1 Terra pascuiua, seu pascua, illa dicitur, quæ pascuis pecudum destinata est, sicuti de silua pascua † est text. in l. silua, §. fin. ff. de verborum significatione. Et pascua siue saltus, sunt loca ubi bestię pascuntur, secundum Cepol. in tractat. de seru. rustic. prædior. in ca. 9. de seruit. iur. pascendi, colum. 2. cuiuscumque sint speciei, modo quadrupedes, & quæ gregatim pascuntur, hęc enim pecudum appellatione comprehenduntur, l. legatis, §. pecudibus, ff. de leg. 3. Instit. ad l. Aquil. in principio, & Cepol. dicto cap. in princ. dicuntur etiam huiusmodi loca pastiones, secundum glos. in l. diuortio, §. fina. ff. soluto matr. per text. in dicta l. si quis binas ædes, ff. de usufruct. licèt ille tex. pro actu pascendi, non pro loco magis accipi debeat, sed est text.

in l. in-

in l. instrumenta, in fine, ff. de fund. instr. & instrum. legat. quem allegat Cepol. in dicto
2 capit. 9. 2. colum. Et licet † pascua quandoque pro prato ponantur, ut in l. secunda, & tertia, C. de pascuis pub. lib. 11. & in l. Seiæ, §. Tyrannę ff. de fund. instr. tamen differunt ut probatur in l. pratum, de verborum significatione, & pro diuersis ponuntur in l. forma, ff. de cens. adeò quòd in venditione prati non uenient pascua, nec e contra, ut de legato tradit Alciat. dicta l. pratum, & dictum fuit supra, super verbo, & pratiua, non enim secantur pascua, ut supra, sed prata sic. Sed si
3 huiusmodi † pascua essent deputata ad usum possessionis uenditæ, & uno nomine nuncupabuntur, & tunc ueniunt in uenditione, sicut etiam uenirent in legato, dicto §. Tyrannæ, vbi Bartol. & idem si erant deputata tantum ad usum ipsius rei, l. testatrix, quæ est, l. fin. §. primo, ff. si seruit. vendic. quod procedit etiam si pascua non essent propria uenditoris, sed tantum ius pascendi in eis haberet, dicto §. primo, & latè Cepol. dicto capit. 9. secunda colum. Quod non procedit, quando ex quantitate precij, correspondentis tantùm rei uenditæ, non etiam iuri prædicto, aliud coniecturandum esset, ut per Cepol. ibi, colum. tertia, & idem est si ius pascendi esset Communitatis, & ab ea acquisitum, quia in uenditione facta per singularem personam de Vniuersitate, uel Communitate, non censetur illud ius sibi competens venditum, ut per Cepol. dicto capitulo quæstio. 7. ad finem. De cæteris pertinentibus ad materiam pascuorum, uide per eundem in dicto capitulo.

Syluosa.

SVMMARIA.

1 Silua duplex alia cadua alia pascua, quod declara vt hic.

2 Silua quomodo differat à foresta, nemore, barco, luco, & saltu, & de singulis istis aliqua.

GLOSSA XXXIIII.

Siluam duplicem esse scribit Iureconsultus in dicta l. silua, de uerborum significatione alteram sci
1 licèt cæduam, † quæ in hoc habetur, ut cædatur, & qua succisa rursus ex stirpibus, aut radicibus nascitur; alteram pascuam, de qua in præcedente glos. dictum est. De prima sunt multæ leges de ea tractantes, ut l. ex silua, ff. de vsufruc. l. diuortio, §. quod in anno, ff. sol. matr. l. cum manu sata, §. silua, ff. de contrahen. empt. & aliæ plurimæ, & de utraque ponit Cepol. in dicto tract. de seru. rustic. prædior. in capit. 22. de montibus, secunda col. & Boer. decisione 51. ac Alciat. not. loquens in dicta l. silua, ubi loquitur de multis arboribus, an ceduæ dicantur, & de cupresso quæ sola non repullulat; Et scien-
2 dum † est, quod silua differt à foresta, nemore, barco, luco, & saltu; Foresta enim secundum glos. & Doctor. in capitulo, cum dilecti, de donation. est locus in quo feræ clauduntur, & habet quis in eo usum uenandi, & secundum Ioan. Andr. & Card. ibi, est uulgare Franciæ, & Angliæ, & ubi sunt talia loca, dicitur foresta, latum nemus, sine clausura, & sine aqua, & ita intelligitur text. ibi, sed vbi est flumen, dicitur silua. Barchus uerò, est locus, qui muro, uel palis septus est, secundum eos, & Felin. in capit. Rodulphus, num. 21. de rescript. & Cepol. dicta secunda col. Nemus uerò, secundum Felin. in dicto cap. num. 23. est voluptatis causa comparatum, & amenitate plenum. Lucus nequaquam ceduus est, & silua eo generalius nomen est, saltus verò silua est inuia, nec transeuntibus peruia in quo pasci atque æstiuare pecudes solent, & hyemare, si aer loci patiatur. Et licèt secundum prædicta, facienda sit distinctio inter huiusmodi vocabula, & alia, de quibus infrà, possunt tamen partes ad tollendas dubitationes declarare in contractu quam partem terrarum intelligant esse nemorosam, uel valliuam, ut inter dominos Carpi, & Mirandulæ fuisse factum refert Alex. in cons. 25. vol. 7. de quo meminit Felin. in dicto capit. Rodulphus, num. 22.

Arbustiua.

SVMMARIA.

1 Arbustum, & Arbustiua quomodo, & qualiter intelligatur.

GLOSSA XXXV.

Licèt arbustum propriè sit locus, in quo certo ordine arbores ui-
1 nearum causa plantantur; † secundum Grammat. & Alciat. in l. impensæ, §. vtiles, ff. de uerb. signif. & quandoque accipiantur etiam arbusta pro truncis arborum incisarum, ut l. fi. ff. de termino moto, quasi arboris hasta, secundum Alexan. in dicto cons. 25. tamen hic generaliter accipitur pro quocumque loco, ubi multæ arbores simul sitæ sunt nullo ordine plantatæ, prout accipiebat etiam Alex. in d. cons. & Felin. in d. c. Rodulphus, nu. 22. vbi dicunt, quod attenditur in hoc communis usus loquendi.

Valliua.

SVMMARIA.

1 *Vallis quid sit, & unde dicta, & quotupliciter accipiatur.*

2 *Vallis aliquando est publica, aliquando priuata.*

3 *Vallis publica si est aliqua impensa munienda, de Communi id fieri debet, & omnes debent concurrere.*

4 *Vallis si sit publica, etiam terra mobilis cũ herbis & cannellis quã Coram uocamus, erit publica.*

5 *Vallis priuata aqua si inundet prædium alienum non tollit dominium prædij ipsi Domino, secus si sit Vallis publica.*

6 *Valles si per partes declaratum fuerit esse illas ubi sit riuulus aquarum, cannæ, & careræ fortes, & densæ, & uidigarij licet aliqua tantum, non omnia concurrant, nihilominus Valles dicuntur.*

7 *Inundationis tempore si quis piscatus fuerit non per hoc dicitur habere possessionem fundi.*

GLOSSA XXXVI.

Allis duobus modis accipitur, primo pro loco plano montibus uel
1 collibus circundato, † à vallo, ual las, quod idem importat quod circundo, secundum Bar. in tract. de alluuione, in §. agro, nu. 12. & de hac scribit Cepol. in dicto tract. cap. 24. De Valle, & hoc modo non accipitur hic. Secundo, pro loco circundato montibus, sed terra plana, ut per Bart. dicto §. agro, num. 14. & de hac tractat Cepol. in dicto tractat. in capit. 39. De Vallibus aquosis, & hoc modo accipitur hic. Et
2 hæc † uallis quandoque est publica, quandoque priuata, quando est publica, iudicandum est de ea sicut de flumine, secundum Cepol. d. ca. 39. & habetur in l. latus, ff. de acquir. re-
3 rum domin. & si circa eam uenit aliqua † impensa facienda, uel propter expurgationem, vel propter desiccationem, de Communi est facienda, & omnes habentes prędia etiam in partibus superioribus, concurrere ad eam debent, ut consuluit Paris. cons. 70. nume. 18. 1. uol. secùs si sit priuata, ut per eum ibi. Et quã
4 do vallis est publica, † ita etiam terra mobilis cum herbis, & cannellis, quam Toras, aliàs, Coras vulgariter appellamus, publica, erit, secũdum Cepol. loco preallegato. Scien
5 dum etiam est, quod si priuata † vallis aqua inundet prædia aliena, non tollit domino dominium prædij, sed remanet cuius erat, secùs si publicæ vallis sit aqua, ut tradit Bartol. loquens de vallibus Rauennatensibus, in l. si uicinus, §. lacus, ff. de aqua pluuia arcend. Cepol. d. cap. Alex. consil. 57. num. 9. vol. 7. & Paris. dicto consil. 70. nume. 18. & consilio 3. num. 7. vol. 4. Plura de vallibus scribit Alex. dicto consil. 25. quem commendat Felin. d. c. Rodulphus, nu. 22. vbi nu. 14. decidit idem Alex. quod licèt per partes fuerit de
6 claratũ, † quòd ualles dicantur esse, ubi sit riuulus aquarum, cannæ & careræ fortes, & densæ, & uidigarij, quod si omnia prædicta non concurrant, sed aliqua tantum, nihilominus ualles dicentur, & appellatione uallium uenienr. Sequitur Grammat. decisione 59. num. 38. Et notandum est, quod per actum
7 piscationis † tempore inundationis non censetur quis habere possessionem fundi, l. si ager, ff. quibus mod. vsusfru. amitt. & tradit Alex. d. consil. 57. num. 6. & nu. 9. Dec. cons. 302. nu. 19. & nu. 23. quod uidetur admittere Paris. cons. 3. nu. 8. 4. vol. in quo uidendus est Riun. consilio 15. in 4. volum. & Rimin. consilio 529.

Paludosa, & aquosa.

SVMMARIA.

1 *Paludis mentio ubi habeatur in iure.*
Qualitates sunt inspiciendæ tempore contractus, & ratio.

2 *Terra diuersæ qualitatis, & generis si uendun tur ad mensuram, tam bona quàm mala sunt mensuranda.*

3 *Vallis vel Palus si propter aquam mensurari non potest, mensurabitur per acrem.*
Mensuratio ex aspectu fieri potest.
Mensurare est proprium Geometrarum quibus tanquam peritis standum est.

4 *Agrimensores si discordent in mensura quid agendum remissiuè.*

5 *Mensuratio Montium, riparum, & fossarum an fieri debeat per fundum an verò per superficiẽ.*

6 *Qualitati rei uenditæ magis statur, quàm mensuræ, si qualitas discordet à mensura.*

GLOSSA XXXVII.

E palude habetur mentio in l. 1. §. Neratius, ff. de aqua pluu. arcend. in Rubrica, & l. fin. C. de
1 † alluuion. & palud. & tradit Cepol. d. c. 39. ad finem. Et huiusmodi qualitates sunt inspiciendę, & considerandæ tempore contractus, non post, quia cum mutentur ex cursu temporis, laboraretur in æquiuoco, semper igitur inspicitur tempus contractus, ut illa terra dicatur uallis, sylua, palus, uel nemus, quæ erat tempore celebrati contractus, ut per Alex. dicto consil. 25. ferè per totum.

Notandum tamen est, quod si huiusmo-
2 di terra uenderetur ad mensuram, tam † bonum terrenum, quàm malum, esset mensurandum, ut Baldus decidit in l. sicut, in fine, C.

ne, C. de action. empt. & sequitur Alexander in allegato supra cõsilio, ad finem, secundo uolum. & refert Boer. quæst. 46. nume. 4. & si talis uallis, uel palus propter aquam nõ
3 posset mensurari, esset † mensuranda per aerem, ut in simili tradunt Doctor. in l. prima, ff. si quis caut. Bart. & Alciat. in l. 3. ff. de uerbor. signif. & per eundem Bart. in tractatu testimon. uersiculo Vicena, numero 55. ubi dicit, quod per aspectum potest etiam fieri mẽsuratio, & mensuratio est possibilis, sed non omnibus, sed Geometris tãtum, quibus standum est tanquam peritis in arte eorum, ut uoluit Feder. de Sen. in consilio 201. Ad primum, col. final. ubi declarat quid agendum,
4 † quando plures periti in mẽsuratione discordant. Et si libet scire quomodo mensurentur
5 † montes, & ripæ, & fossæ, an per fundum, uel superficiem, declarat id Bart. in tract. Tyberiad. in §. agro, nume. 7. & sequent. & Cepol. in d. tract. 36. de Ripa, 2. colum. Et sciendum
6 est, † quod omnes hæ qualitates debent uerificari, ita quod si discordarent a mensura magis qualitati expressæ staretur, quàm expressioni mensuræ, ut per Alex. in aliàs allegato consilio septimo, uolumine quarto, ut dictum fuit suprà, super uerbo, Et stariorum octo.

Vel cuiuscumque alterius sit qualitatis.

SVMMARIA.

1 Venditor debet clarè exprimere qualitates rei venditæ, & ratio.

GLOSSA XXXVIII.

1 Debet venditor † clarè exprimere qualitates rei, quia propter qualitatem ipsius rei, res quandoque pluris, quandoque minoris precij est & valoris, & multum rei qualitas ponderatur, vt dictũ fuit suprà, in Clausula, Quarum altera est aratoria, apponendo tamen istam Clausulam, censetur satis expressisse etiam omnem aliam qualitatem, sicut in simili fuit dictum suprà, in Clausula, Vel cuiuscumque sit quantitatis.

Quantæcumque sit quantitatis.

SVMMARIA.

1 Venditio facta sine mensura, cum Clausula, Quantæcumque sit quantitatis, operatur vt in nihilo teneatur uenditor etiam si esset modica quantitas.

GLOSSA XXXIX.

1 Venditio † istius petiæ terræ tali casu facta sine mensura, operatur, vt in nihilo teneatur venditor emptori, etiam si esset modica quãtitas, ut per Ferrar. in Practica in forma libelli in causa venditionis, in glos. Perticatum, numero secundo, de quo latius tetigi super dicta glos. Et stariorum octo.

Iuxta vno capite & vno latere valles Cenzalini.

SVMMARIA.

1 Confines si sint mutati per alluuiones vel per vallium desiccationes coniecturis & argumentis probari poterunt.
2 Confinium mutatio in dubio non præsumitur.

GLOSSA XL.

Sed quid si vel alluuionibus, vel alia de causa desiccentur valles, & mutati sint fines, quomodo probabuntur confines rerum? dicas, quod possunt probari coniecturis, & argu-
1 mentis, ut per † Doctor. in cap. cum causam, de probat. & latè per Parisiũ consilio 27. numero 15. 104. numero 24. & sequent. & 107. numero septimo, primo uolumine, in dubio
2 † tamen mutatio confinium non præsumitur, l. in finalibus, ff. fin. regund. cum allegatis per Alciat. in tractatu præsumpt. 2. Reg. præsumptione 13.

Altero capite dictum flumen Padi.

SVMMARIA.

1 Confines rei si ab homine sunt creati mutari possunt si ab immutabili rerum natura, non possunt.
Venditio si est facienda de re propè flumen existente, id exponi debet quia aliquando talis propinquitas reddit rem minoris precij.
2 Flumen si transeat inter duas Ciuitates, quomodo diuidendum.
3 Padus fluens inter Sorcam Doxuli, & Luzzaria mutato alueo fecit illud terrenum inter flumen & Sorcam Luzzaria ipsius Domini Luzzaria.

GLOSSA XLI.

Baldus, in d. c. cum causam, nume. 3. dicit, loquendo de confinibus rei, quod aut veritas confiniũ creatur ab homine, & ista potest mutari,

1 tari, ff. †fin. regund. l. eos, aut ab immutabili rerum natura, vel situ proprio, sicut sunt mõtes, & flumina cõuallium, quia distinguit territoria, & sunt fines æterni, nam huiusmodi fines perpetuò durant. Et quando res vẽdenda est prope flumen, debet id exprimi emptori, quia si est propè flumen solitum corrodere agros, vt de Rhodano scribit Ripa, in l. 1. §. si hæres, nu. 28. ff. ad Trebell. est minoris precij, quàm si esset alibi, ut per eumdem ibi; Cętera ad materiam fluminum vidẽda sunt quæ scripsi super eodem verbo, supra. Et de flumi
2 ne † transeunte inter duas Ciuitates, quomodo aqua debeat diuidi, refert Cagnol. Bald. decidentem in l. id quod nostrum, in fine, ff. de reg. iur. & de flumine Padi labente inter terram Doxuli, & Luzzariæ, quod mutato
3 † aluco illud terrenum inter flumen, & terram Luzzariæ acquireretur Domino Luzzariæ, est plenum Consilium Collegij Papiensis, inter consilia Cur. Sen. num. 57. quod si libeat, videto.

Altero latere ipsos emptores.

SVMMARIA.

1 *Emptores solent sæpè maiore precio emere prædia ratione vicinitatis.*
Venditione vicino facta non esset opus exprimere omnes rei qualitates.
2 *Vicini præsumuntur habere notitiam rerum vicinarum.*
Vicinus in Ciuitate non præsumitur scire facta vicini qua sunt ruri.
3 *Vicinus de iure communi non tenetur vendere rem suam vicino.*
Licet aliter in aliquibus locis sit statutum ut Ferrariæ, & Bononiæ.

GLOSSA XLII.

Ratione vicinitatis emptores sæpè maiore precio emere solent prædia: nam interest nostra, confines fundos etiam suprà iustam æstimationem acquirere, l. si cui fundus, in fine,
1 de leg. 2. & ratione † vicinitatis nõ esset opus expressione omnium qualitatum rei, de qua suprà dictum fuit, quia præsumitur vicinus eas scire, iuxta not. latè per Bar. & alios, in l. 1. ff. si cert. pet. & Bald. in l. fin. §. 1. nu. 18. C.
2 de iure deliber. vbi dicit, quod † vicini præsumuntur habere notitiam rerum vicinorum; Quod tamen venit declarãdum, si sit uicinus rei venditæ, secùs si personæ vendentis in Ciuitate, quia vicinus non præsumitur scire facta vicini, quæ sunt ruri, l. Titius, §. Lucius, vbi not. ff. de lib. & posth. tradit Ripa, in d. l. 1. num. 45. & Ruin. cons. 95. num. 8. vol. 4. Et sciendum est, de iure communi neminem teneri rem suam vendere vicino, l. dudum, C. de contrahen. empt. ubi Igneus tractat materiam retractus, quam plerique tractarunt, & maximè & copiosissimè Tiraquel. licèt quandoque per statutum aliud disponatur, ut in Ciuitate Ferrariæ, sub Rubrica, de cãbio seu permutatione facienda, vbi disponitur, quod habens petiam terræ aratorię, stariorum sex, uel uineatæ, pratiuæ, seu nemorosæ, quantitatum de quibus in dicto statuto, quæ non sint cõiunctæ aliquibus alijs suis rebus, teneatur eam permutare, uel vendere confinanti à tribus lateribus, uel duobus, & uia seu agere cõmunis, quod statutum ualet, ut per Doctor. in d. l. dudum, & per Bart. in l. 2. num. 4. C. de debit. Ciuit. lib. 11. & in statuto Bononiensi in simili casu, quomodo debeat interpretari, scribit Alex. cons. 32. uol. 7. quæ omnia omittam, cum in dictis specialibus tractatibus latissimè sint congesta.

Vel iuxta alios plures, meliores, aut veriores confines, dictarum rerum, si qui forent.

SVMMARIA.

1 *Clausula, vel iuxtà alios plures meliores, aut veriores confines &c. cur inducta. & an restringat an verò ampliet dispositionem, & alia.*

GLOSSA XLIII.

1 Ista Clausula est inducta ad ampliandum dispositionem contrahentium, secundum Bald. consil. 422. Super quibus, in fine, 4. vol. Et quod per eam nõ restringatur, sed amplietur dispositio præcedens, tenet etiam Alex. cons. 7. col. 2. suprà allegato 4. uol. & videtur etiam tenere Anan. d. consil. 97. Non tamen aliquid operatur confinibus existentibus ueris, sed quãdo de alijs appareret, ut per Ruin. consilio prædicto 83. num. 7. 1. vol. vel confines redarguerentur falsi, secundum Parisiũ, consilio 64. numero 74. primo uolumine, nam ideo apponitur secundum Speculum, in dicto §. primo, de emptione, & venditione, columna nona, uersiculo, uel alios, ne fortè in confinibus sit erratum, quia potest esse quod heri in confinio possidebat unus, hodie alter.

CLAV-

CLAVSVLA XXI.

Liberam.

SVMMARIA.

1 Libertas est contraria seruituti.
Libera res quæ dicatur.
2 Libera res & franca si vendita sit vel per liberum & francum allodium, numquid intelligatur importare libertatem ab onere decimarum, & collectarum an verò quòd sit allodialis.
3 Venditores vendentes rem liberam si apparet esse subiectam alicui seruituti tenentur emptoribus.
4 Interpretatio fieri debet vt repugnantia excludatur.

GLOSSA PRIMA.

Libertas est contraria seruituti, Instit. de iure person. §. primo, & secundo, & Instit. de liber. in princ.
1 & illa res† est libera, quæ nulli oneri, vel seruituti est supposita, & ita quælibet res in dubio præsumitur libera, l. altius, C. de seruit. & aqua, & Institut. de liberti. in princ. tradit Bal. in Auth. Sicut alienatio, in fine, C. de sacrosanct. Eccles. & Pet. Antibolus, in tractatu de muner. tertia parte, nume.
2 100. sed si solum† liberam & francham rem venditores vendidissent, vel per liberum, & franchum allodium, dicit Cagnol. in l. 2. C. de pact. inter empt. & vendit. quæst. 68. ad finem, num. 227. quod secundum strictam disputandi normam censeretur vendita libera ab onere decimarum, & collectarum, tamen attenta consuetudine generali, & notoria, quod omnes res suppositæ sunt huiusmodi oneribus, illa verba intelligerentur quod esset allodialis: quod posset sibi locum vendicare in illis locis, in quibus extat huiusmodi cõsuetudo, secùs in alijs in quibus non extaret, & omnes terræ non sunt suppositæ dictis oneribus, sed aliquæ tantum, & propterea tali casu deberet probari talis consuetudo, iuxta not. per Doctor. in l. de quibus, ff. de legib. te
3 nerentur† tamen venditores si appareret rem aliquam seruitutem alij rei debere, vt per eũdem Cagnol. in l. secunda, C. de rescind. vendit. numero 173. de quo etiam latius infrà dicetur. Et huiusmodi libertas & immunitas non extenditur ad ius emphyteuticum Ecclesiæ, cui suprà dictum fuit esse suppositam dictam possessionem, sed censetur exclusum, quia alias contractus istæ repugnantiam con
4 tineret, quod non est toleradum, immò† omnis debet fieri interpretatio, ut repugnantia excluda tur. Bart. in l. fin. §. idem quæsijt, nume. 4. de condict. indebiti.

Immunem.

SVMMARIA.

1 Immunitas deducitur à muneribus quæ alicui remittuntur.
Immunitas quid, & vnde dicta.

GLOSSA SECVNDA.

1 A Muneribus quæ alicui remittitur deducitẽ immunitas, l. munus tribus† modis, ff. de uerb. signif. Est aũt immunitas ut Angel. in eius Summa attestatur, in eod. verbo, quasi sine muneribus data libertas, ab in, quod est sine, uel immunitas quasi puritas, inde quis dicitur immunis à peccato, c. fin. de purg. canon. sicut ẽt dicitur emunitas, quod idem est, qđ libertas, quasi extra munia, idest extra munera data libertas, & ita etiam interpretantur Latini, licèt quandoque aliter accipiatur, ut in Auth. Iam prædium, in fine, C. de sacrosanct. Eccles. vbi accipitur immunitas pro indemnitate, ut per glos. fin. ibi.

Et exemptam.

SVMMARIA.

1 Exempta res vnde dicatur, & quinam sint exempti.
Exemptus locus dicitur extrà territorium Iudicis.

GLOSSA III.

1 Exempta res dicitur, quasi excepta, & separata ab alijs, ab eximo, qđ excipio, separo, & † aufero importat, l. qui saxum, ff. de donat. inde illi dicuntur exempti, qui à iurisdictione ordinarij, vel sui Iudicis subducti & separati sunt, ut in cap. cum capella, & pluribus alijs capitulis de priuileg. & tradit Alber. in Dictionario suo, in verbo, exempta. sic etiam locus exemptus censetur extra territorium iudicis, ut Paul. de Cast. Ias. Dec. & Curt. tradunt in l. fi. ff. de iurisd. omnium iudic. quod declaratur per Cagnol. ibi, nu. 14. ad quem est recurrendum.

Ab omnibus, & quibuscumque.

SVMMARIA.

1 Omne qui dicit nihil excludit.
2 Quibuscumq́; verbum latiorem habet significationem, quàm dictio omnibus.
3 Quibuscumq́; dictio, vel similis, auget dispositionem

nem vt in concessione comprehendantur, etiam maiora expressis.

4 *Immunitatis concessio facta alicui pro se & hæredibus, & successoribus non comprehendit singularem successorem.*

Nisi sit dictum pro quibuscumq; successoribus.

GLOSSA IIII.

1 ISta Clausula generalis, multum operatur: nam qui † omne dicit, nihil excludit, l. Iulianus, in princ. ff. de leg. 3. & l. à procuratore, C. mand. de quo dictum fuit supra, in Clausula promissionis de rato, in verbo omniũ & 2 singulorum, verbum † verò, Quibuscumque, latiorem habet significationem, vt de eo dictũ fuit in eadem Clausula super verbo quibuscumque, fol. 43. & ad propositum tradit Alex. in cons. 30. Ponderatis narratis, 6. dub. 4. col. 5. vol. quod hęc dictio (Quibuscũque,) vel similis, vt (Quibusuis) vel (Quilibet) 3 auget dispositionem, vt in † concessione immunitatis comprehendantur etiam maiora expressis. Et sequitur Paris. in consil. 68. nu. 23. & 29. 1. vol. & idem dicit Alex. in derogatione facta de omnibus & quibuscumq; exemptionibus, in cons. 216. Nec arguẽdi sumus, col. 6. vers. septimo confirmantur, 2. vol. & de istis verbis tradit etiam idem Alex. in consilio 118. In casu de quo quæritur, 2. col. 5. vol. Ad propositum facit, quod tradit Ias. in cons. 89. 3. col. vers. quinto bene facit, 3. vol. & Bertrand. in cons. 264. in princip. 2. parte 4 priorum, quod licèt in concessione † immunitatis facta alicui p se, & hæredibus, & successoribus, non comprehendatur singularis successor, cuius tamen contrarium voluit Alex. in cons. 193. Ex themate præmisso, in 1. dubio, secundo volumine, licèt contra eum teneat Ripa, in 26. Responso, numero 16. 2. lib. responsorum, quod infrà latius examinabo, in uerbo ementes, fol. 122. tñ secùs est si sit dictum, pro quibuscumque successoribus.

Muneribus.

S V M M A R I A.

1 *Munus tribus modis accipitur.*
2 *Munus propriè quid sit.*
3 *Bona quæ dicantur.*
4 *Munera alia realia, alia personalia, nonnulla mixta ordinaria, & alia extraordinaria.*

GLOSSA V.

1 PAulus Iureconsultus in l. munus, la prima, ff. de uerbor. signific. tribus modis hoc uerbũ accipi † posse refert, uno modo pro dono, uno de dicũtur dari uel mitti munera. Altero pro onere, quod cum remittitur, uacationem militiæ munerisque præstat, a quo immunitas dicta est. Tertio, pro officio unde dicũtur munera militaria, & aliqui milites munifici uocantur, et municipes dicuntur, quod munera ciuilia capiant. Martianus uerò in l. munus,

2 propriè, eod. titu. dicit, munus propriè † esse, quod necessariò subimus, lege, more, imperiove eius qui iubendi habet potestatem. Do

3 na † autem propria esse, quæ nulla necessitate iuris, officiovè, sed sponte præstantur, quæ si non præstentur, nulla reprehensio est, & si præstentur, plerumque laus inest. Sed Vlpianus in l. inter donum, eo. titu. donum, genus esse, munus speciem tradit, cum munus donum sit cum causa factum, ut puta natalitium, nuptiarum, unde uersus,

Dat meritũ munus, sed confert gratia donum,

4 Munerum † uerò aliqua sunt realia, alia personalia, & nonnulla mista, ordinaria, & alia extraordinaria, de quibus infrà pro instructione iuuenum, & declaratione præsentis Clausulæ dicetur. Plura de muneribus habentur in titul. de muner. & honor. per totum, & in tractatu Guil. de Cuneo, de muner. & Petri Antiboli, eod. tit. 2. parte, quæ in eis locis uidenda sunt, & etiam per Moder. in l. placet, C. de sacrosanct. Eccles. solum enim aliqua transeunter attingemus ad declarationem nostri instrumenti pertinentia, & nonnullas quæstiones applicabimus, in cæteris remittendo lectorem ad dictã l. placet, ubi hęc materia optimè tractatur, & in locis ordinarijs, & vulgaribus.

Oneribus, & grauaminibus.

S V M M A R I A.

1 *Onera, & munera idem videntur significare.*
2 *Immunitatis priuilegium ad hoc vt sit plenum, qualiter concipiendum.*
3 *Bartolus corruptus, & emendatus.*

GLOSSA VI.

DE oneribus habetur in pluribus legibus, tit. de muner. & honor. & maximè in l. 3. & in d. l. munus tribus modis, de verb. signif. de uerbo, grauaminibus, meminit Pontifex, in cap. fi. de rebus Eccles. alien. uel non, & uidentur

1 † habere eandem significationem munera & onera. Est bene uerum, quod Cepol. in Cautelã sua 63. Quia priuilegium, uolens docere

2 optimam † cautelam ad conficiendum plenũ priuilegium immunitatis, fundans se in do-

ctrina

ctrina Bart. & aliorũ, in l. vacuatis, C. de Decur. & eorum fil. lib. 10. dicit, quod debet dici in priuilegio, ab omnibus muneribus & oneribus, quia aliàs non haberet immunitatem ab oneribus personalibus, sed iudicio
3 meo Bart. †ibi habetur corruptus, quia nõ dicit ab oneribus, sed ab honoribus, & ita, qđ non excusetur ab honoribus quis, licèt hẽat vacationem à muneribus publicis, dicit tex. in l. cui muneris, ff. de muner. & honor. allegatus per Bar. & idem Bar. hoc etiam expressè de honoribus dicit, in l. 2. ff. de iureiurand. per illum text. & in l. 1. C. de mul. & in quo loco, lib. 10. num. 13. & ita etiam in exemplaribus antiquis inueni Bart. ità loquentem de honoribus, in d. l. vacuatis, quod etiam comprobari potest ex eo, quod leges promiscuè vtuntur dictis vocabulis, muneribus, & oneribus, d. l. 3. §. quod pater, §. decaprotos, & §. exactionem, & in l. 2. §. quæ patrimoniorum, & in l. his oneribus, ff. de vacat. & excus. muner. & in d. l. munus tribus modis dicitur, quod munus dicitur onus, & idem etiam tenet ibi Alciatus.

Realibus.

SVMMARIA.

1 *Munerum ciuilium triplex est diuisio.*
Licet alibi duplicem esse dictum fuerit.
2 *Patrimoniale munus quale dicatur, vide hic multis modis exemplificatum.*
3 *Hospitandi munus est patrimoniale.*
4 *Equi agminales qui dicantur.*
5 *Angariæ quænam dicantur.*
6 *Perangariæ quæ sint.*
7 *Veredi equi vnde dicti, & qui sint.*
8 *Tributorũ exactio ad mun' patrimoniale ptinet.*
9 *Munus patrimoniale cur sic dictum.*
10 *Tributum & census soluitur vel in ipsa re, vel ex re, vel propter rem.*
11 *A muneribus patrimoniorum nemo excusatur.*
12 *Munera patrimonialia sũt in duplici differẽtia.*
13 *Immunitate generaliter concessa ab oneribus, uel muneribus solùm à personalibus non etiam realibus concessa videtur.*
14 *Immunitas ex quibus præsumatur realis, & qualiter sit concipienda vt sit realis.*
15 *Immunitas ab oneribus realibus & personalibus non excusat ab oneribus quæ possunt leuiter & breuiter expediri.*

GLOSSA VII.

1 Vnerum ciuilium secundum Iureconsultum, in l. fi. ff. de muner. & honor. triplex diuisio est: †nã quędam personalia sunt, quædam patrimoniorum dicũtur, alia mista, licèt aliter Hermogenianus, in l. 1. ff. eod. tit. solum duplicem diuisionẽ fecerit, de mistis verba non faciens. Patrimoniale munus, quod idem est quod reale, est, in quo sũptus maximè postulãtur, d. l. 1. §. patrimoniale, & qđ sumptubus patrimonij & damnis administrantis expedi
2 tur, d. l. fin. §. patrimoniorum. Munerum †patrimonialium plura exempla habentur in d. l. 1. & l. fin. vt munus rei vehicularis, & nauicularis, & decemprimatus, vt d. l. 1. sed hoc vltimum ad munera mista pertinet, d. l. fin. §. mista, de quo infra suo loco dicetur. Vehicula igitur & naues quæ Republ. commodãtur ad vehendum, vel portandum, seu ducẽdum res, & onera, veniunt sub istis muneribus patrimoniorum, sic etiam munus recipiẽdi ho-
3 spitem †in domo, onus patrimoniale est, l. 3. §. munus, obsequia etiam equorum agminalium, vel mularum angariarum, atque veredorum, munera sunt patrimoniorum, d. l. fin.
4 §. patrimoniorum; Equi †agminales, ut Bud. ibi declarat, sunt, qui agmen exercitus sequũtur ad conuehenda impedimenta. Angariæ
5 verò nomen Persicum est, † ut tam Latini, quàm Legistæ fatentur, & seruitutem coactã importat, & sub hoc vocabulo comprehenduntur equi, positi & collocati in certis locis semper in procinctu excubantes, quos nostrates equos postarum vocãt, vt tradit Bud. in l. eos, ff. ad l. Corn. de fals. Parangariæ ve-
6 rò comprehendunt †illud onus, quod ultra ordinariam functionem imponitur subditis, ut Alciat. tradit in l. 2. C. de excusat. muner. lib. 10. & hoc sensu huiusmodi dictiones possunt accipi, in l. 2. C. de præpos. sacri cubic. libro 12. & in Rubrica, C. de curs. pub. & angar. & parangar. eod. lib. licèt alio sensu accipiantur alibi, ut in l. neminem, C. de sacrosanct. Eccles. ubi Alciat. post alios dicit, angarias esse munera, quæ in operis personarũ versantur, sicut perangarias, in quibus etiam aliquid impensæ fit, subdens, quod Angaros, uox Persica est, significans nuncium, & Græci baiulos, & onera subeuntes appellabant angaros, & nos hodie rusticos tangaros uocamus. Sed idem Alciat. in dicta l. secunda, ex Vegetio dicit, Angarias appellari omnia munera, quæ à militibus fiunt, etiam non uilia, inde uigilias, stationesque, & gestationes in usum belli angarias dici, quotidianas etiam in pace uigilias & excubitum, siue angarias de omnibus centurijs, quæ uicis-
7 sim milites faciunt. Veredi †uerò equi à uehendis redis dicti, ut Bud. in dicta l. eos, scribit, uel equi publici sunt, ut ex Procopio uult Alciatus, in dicta l. secunda, & ita etiam exposuit Accurs. primo modo, in l. secunda,

cunda, C. de curs. publ. licèt in d. l. fin. non videatur vim illius verbi intellexisse. Tributo-
8 rum †etiam exactio, ad munus patrimoniale pertinet, l. 3. §. exactio, ff. de muner. & honor. & si quid ciuitati soluitur pro mensura agri, id etiam munus est patrimoniale, dicta l. fin. §. præterea, & secundum Alciatū, in d. l. mu-
9 nus tribus modis, munus †patrimoniale sic dictum est, quia cum sumptu fit, & patrimonium diminuit; quandoque personæ imponitur, nulla facultatum ratione habita, vt est capitatio, quandoque secundum fortunam soluentis imponitur, quod collectam dicimus, vel indictum, superindictum vè; aliquādo nullæ personæ respectu rei ipsi incumbit,
10 vt tributum, & census, subiturque † vel in ipsa re, vt cum hospites recipimus; Vel ex re, vt cum certam partem fructuum pendimus; Vel propter rem, vt si pecuniam pro cē su præstamus; Et idem etiam tradit Ias. post alios, in dicta l. placet. De his etiam scribit Baldus, in consilio 408. Ad euidentiam, quinto volumine, & in l. fin. vbi etiam Salic. C. sine censu vel. reliq. & alibi Doctor. in alijs lo-
11 cis. Ab huiusmodi autem † oneribus patrimoniorum nemo excusatur, l. rescripto, §. quæ munera, ff. de muner. & honor. & l. secūda, §. quæ patrimoniorum, & l. his oneribus, ff. de vacat. & excus. munerum. & l. munera, cum pluribus alijs legib. illius tit. C. eodem titulo, libro 10. Pet. verò Antibol. in tractatu de muner. in secunda parte, in princ. numero
12 11. dicit, quod † patrimonialia sunt duplicis generis, quod etiam dixit Iurecōsultus in d. l. fin. §. patrimoniorum. quædam sunt patrimonialia merè; quæ rebus ipsis indicuntur, quædam, quę indicuntur personis pro rebus; Prædictum munus describitur hoc modo; Munus merè patrimoniale est illud, quod singulis annis vel necessitatis tempore, ipsis rebus, vel possessionibus indicitur, lege, vel Principe statuente; Aliud verò munus, quod indicitur personis pro rebus, vt per eūm ibi, numero 15. ita describitur; Quod est illud quòd ordinariè lege statuente, uel extraordinariè necessitatis tempore, personis pro rebus indicitur, & ibi ipse omnia uerba dictarum descriptionum, seu diffinitionum decla-
13 rat. Sed si concedatur immunitas † generalis ab oneribus, nel muneribus, solum à personalibus, non etiam à realibus concessa uidetur, l. tertia, C. de muner. patrimonialibus, libro 10. Bart. in l. uacuatis, C. de Decur. & eorum fil. eod. lib. Antibol. d. tract. 3. parte, num. 18. & Alciat. d. l. munus tribus modis. Et in dubio quòd immunitas concessa sit personalis, & non realis, plerique uoluerunt, ut per Alex. in l. quia tale, ff. solut. matr. in cons. 86. In causa dationum, & in consilio 101. Visis instrumentis, ante finem, primo uolum. quod admittit Ias. in consilio 217. post princip. 2. uolum. ubi tenet, id procedere, nisi sit facta per uiam contractus, licèt Anchar. in consilio 327. Discurrit, 2. col. Dec. cons. 262. numero 8. & Bellon. in cons. 20. numero 8. aliter sentiāt, in quibus locis ex nōnullis Clau-
14 sulis, quæ in illis casibus aderant, † immunitatem esse realem ostendūt, & maximè si sit dictum, perpetuō, & facta homini existenti in dignitate, & per modum pacti, ut per eos in locis præallegatis; Sed quando exemptio conceditur respectu alicuius determinatæ rei, censetur realis, ut per Alexandrū, in dicto consilio 193. primo dub. 2. uolum. Vt igitur immunitas concessa comprehendat etiam huiusmodi munera realia, necesse est de eis facere expressam mentionem, ut tradit Bart. in dicta l. uacuatis, dum dicit, quod debet dici à muneribus personalibus, & realibus, ordinarijs, & extraordinarijs, & idem dicit Abbas, in capitulo secundo, ad finem, de immun. Eccles. & Steph. Aufer. in addit. ad quęstiones. Capellæ Tholos. super q. 348. in 5. conclusione, & latius docuit Cepol. in Cautela prædicta 63. quem sequitur Paris. in cap. accedentes, numero 7. de præscript. ut priuilegium exemptionis omnia includat, sic esse scribendum, Ab omnibus & singulis muneribus, & oneribus, realibus, & personalibus, & mistis, ordinarijs, & extraordinarijs, & ab illis etiam, quæ imponerentur ratione guerræ, & de omnibus alijs cuiuscumque generis, quomodocumque, & qualitercumque imponerentur, uel indicerentur, in genere, & in specie, non obstante l. uacuatis, C. de decur. Sequitur etiam Pet. de Vbal. in tractatu de Collect. num. 22. Exemptio, uel immuni-
15 tas † tamen ab oneribus realibus, & personalibus, non excusat ab oneribus quæ possunt breuiter, & leuiter expediri, l. Decurio fortunam, 2. responso, & ibi Bart. C. de Decur. lib. 10. Mart. de Laude in tractatu, de fisco, quæstio. 17. & Roman. Sing. 17. Si alicui.

Personalibus.

SVMMARIA.

1 *Personale munus quid sit.*
2 *Personalium munerum plures sunt species.*
Defensor ciuitatis quis sit.
Ecdicus quis sit.
Sirduomia magistratus quinam dicatur.
Calendarium quid.
3 *Bidelli gimnasiorum possunt appellari Episcopi.*
4 *Munus personale nunc dignitati adnectitur, & honor appellatur, nam sordidum est ut calceem coquere,*

coquere, arenam fodere, nunc nec honorificum nec vile aliquid in se habet, vt cum subire curam publicæ pecuniæ aliquis compellitur.

GLOSSA VIII.

PErsonale munus est, quod cũ corporis labore, & solicitudine ani-
1 mi ac vigilantia, †principaliter existit, d.l. 1. §.illud, ff.de muner. & honor.vel secundum Iureconsultum in d. l.fin.in princ.personalia munera sunt,quæ animi prouisione, & corporalis laboris intentione,sine aliquo gerentis detrimento pertra-
2 ctãtur,plures sunt species †personalium munerum enumeratæ in dictis legibus, prima & fin.quas referre superuacaneum visum est ea tantum referre placuit,quæ aliquali declaratione & retentioribus inuabimus; Primo ad hoc munus pertinet officium defensoris Ciuitatis,idest,ut quis Syndicus fiat,ut in §. primo dicta l.prima,& in §.defensores,dicta l.fin.quem locum Bud.ibi. & Alciat.libro 1. Parerg. cap.5.declarant, esse reipublicæ, vel Ciuitates defensorem, Ecdicus uerò secũdũ eum est, quæ pro Repub.agit, qualis est procurator fisci. Sitochomia,est magistratus nomen,qui frumenta,& annonam curabat,d.l. 1.vt per Alciat.ita illum tex. interpretantem & restituentem,lib.2.Prętermissorum,super d.l.1.& in Rubrica.C.ut nemini liceat in emption. Spec.libro 10.licèt Bud.in d.l.fi.Sitoniæ,malit legendum.quod autem supra Iureconsultus in d.l.fin.de cura Calendarij loquitur de cura negotiationis nominum faciendorum, glos.rectè intellexit. Calendarium autem ab obseruatione singulorum mẽsium dictum extitit, vt per Bud.in l.talis, §.socer, de iure dot. de calendario etiam, quod sit liber rationum, in quo fœneratores nomina describebant,tradit Alciat.lib. Parerg.secundo, capitu.23.sed de productione tyrorum, vel equorum, Bud.in interpretat. dicta l.fin. sentit hoc onus comprehendere,quasi recensionem, seu recognitionem & concenturiationem quandam, seu ordinationem, & fortè est officium simile eius quem seruientem, seu vulgo sergentem militiæ uocamus,& talem equorum productionem hipparchiam Bud.uocat. Et licet apud Alexandrinos Elęemporia,idest olei publici emẽdi cura,& olprioscia munus comparandorum lignaminum,ut ita declarat Bud.ibi,pro munere patrimoniali habeantur,dicta l.fin.§.patrimoniorum, tamen magis personalia sunt, apud Rom.d.l.fin.in princ. De Episcopo qui præest pani, & cæteris uenalibus rebus, quod is sit qui summum arbitratum rerum habet, & inspector uocetur,ut Budeus ibi tradit. Addendus est Alciat. Parerg. li.7.c.22. ubi hoc
3 nomine etiam† Bidellos Gymnasiorum uocari posse censet. De Mastigophoris meminit etiã Alciat.Parerg. 1.lib.c.22.Cætera autem uidenda sunt interpretata per Bud. ut supra,quia hæc pauca pro nunc sufficere putaui ad materiam nostram, in qua Doct.in pluribus locis plura scribunt, & maximè in d.l. placet, & Antibo. d. tractatu de muner. ubi in 2.parte num.2. dicit, quod munus personale merè est administratio Reipublicæ uel priuati hominis in eius creatione auctoritatem habens, sine ulla patrimonij erogatione. Alciat. uerò in d.l.munus tribus modis, breuius quã cæteri,in d.l.placet, dicit, quod
4 †munus personale nũc dignitati adnectitur, & honor appellatur, nunc sordidum est, ut calcem coquere,arenam fodere,nunc nec honorificum, nec uile aliquid in se habet, ut cum subire curam publicæ pecuniæ aliquis compellitur.

Et Mistis.

SVMMARIA.

1 *Munus mistum participat de reali, & de personali.*

2 *Munera mixta quænam antiquitus appellarentur.*

3 *Collectæ numquid inter munera mixta sint connumerandæ.*

4 *Collectæ imponi nequeunt personis non subditis, nisi collectæ surrogarentur loco muneris ad qđ teneretur Ecclesia.*

5 *Collectæ si sunt imponendæ personis Ecclesiasticis in casibus permissis hoc fieri debet per Iudicem Ecclesiasticum non Laicum.*

Licet alicubi aliter seruetur.

GLOSSA IX.

MIstum munus, de patrimoniali & reali participat, quod Iureconsul-
1 tus in d. l. 1.sub †simplicibus posuit,ut etiam fecit Paul.Iureconsultus de stipulatione mista,in l.2.in princip. ff.de uerb.oblig.ut per glos.& Doct.ibi, differt à prædictis, & tertiam speciẽ constituit,
2 d.l.fin.§.mista, ad hanc †speciem pertinet officium decaprotiæ,& icosaprotiæ. Sed decẽprimatus,& uigintiprimatus,ex Decurionibus enim decem primi eligebantur, ut post Bud.ibi tradit Alcia.in d.l.munus tribus modis, & in l.nec protostasiæ, C.de muner. patrim.lib.10.exactores tributorum,& pro muneribus defunctorum ipsi de suo resarciebãt fiscalia

fiscalia detrimenta, & quia hoc officiũ corporale ministerium exigebat, & etiam quando quod onus reale, reficiendo pro alijs cõprehendebat, propterea inter mista munera meruit reponi. Omne igitur onus qđ ultrà personæ officium, vel ministerium exigit etiam impẽsam, mistis muneribus adnumerari potest, d.
3 §.mista. Collectæ verò †qua non habent certam & determinatam formam, sed imponuntur sm indigentiam, & necessitatem temporum, sm plures Doct. mistum munus sunt, ut per Bar. in d.l. placet, ubi alij, licet Antibo. in d.2. par. num. 15. onus reale malit esse, & Alciat. in d.l. placet, personale. Bal. uerò in d. cõsil. 408. in 5. distinguit: qđ si imponitur principaliter, & concernit certi loci facultates, hoc casu est munus reale, licet imponatur pꝫsonæ pro rebus: si respicit facultates in genere, tunc est munus mistum, si verò non imponitur principaliter, sed surrogatur loco alterius muneris, tunc est tale munus, quale est illud, cuius loco surrogatur, in cons. verò 112. in 2. uol. supra allegato, num. 6. dicit esse munus mistũ, & in dubio ita tenet, ut per Doct. in l.4. §. actor, ubi Ripa, nu. 32. qui d. §. legir cum prin. illius l. ff. de re iudic. & ad istas collectas, cum personis pro rebus imponantur
4 non tenentur, nec grauari †possunt personæ nõ subditæ, prout de Ecclesijs & de Ecclesiasticis personis habet latè in d.l. placet, Canonistæ in c.1. de immun. Eccles. in 6. in c. non minus, eod. tit. Calcan. cons. 7. col. 5. Castro, cons. 433. nu. 4. 2. par. Io. de Amic. cons. 146. Bertran. cons. 160. nu. 4. 1. vol. nouissimorũ. & Guido Pap. quæst. 382. & alibi Doct. quod procedit, nisi collecta surrogaretur loco muneris, ad qđ teneretur Ecclesia, ut per Ripam in c.20. & c.22. 2. lib. Respons. Ad quod ẽt faciunt tradita per Io. de Amic. in consil. 18. & idem tenuit etiam Ripa, in d.l.4. num. 31. Est
5 bene verum, †& hoc benè notandum est, qa in hoc vidi quãdoque magnos viros errare, quod hoc casu, & omnibus alijs casibus, quibus Ecclesia potest cogi ad huiusmodi munera, quod tunc id fieri debet per iudicẽ Ecclesiasticum, non per Laicum, ut tradit Anchar. & Abb. in d.c. non minus, Bald. Paul. Are. & Alciat. in l. ad instructiones, C. de sacrosanc. Eccles. Bal. cons. 280. Præmisso statuto, in 2. vol. & 246. Antiqua, in 3. vol. Corn. cons. 72 col. fin. 4. vol. Bertrand. cons. 123. in fine, 1. p. priorum, & cons. prædicto 160. nu. 5. & Ripa in tractatu de peste, in tit. de præseruat. reme. contra pestem, in §. deuenio nunc ad modũ, num. 236. licèt Bald. in dicto cons. 280. 1. col. dicat in multis locis seruari, quod Laici accipiunt fructus bonorum dictorum clericorũ, tam ipsis dominis, quam eorum colonis.

Tam Ordinarijs.

SVMMARIA.

1 *Munerum alia ordinaria alia extraordinaria. Munera ordinaria quænam sint. A muneribus ordinarijs nemo nec Ecclesia quidem excusatur.*

2 *Immunitas à muneribus ordinarijs in dubio censetur concessa, non ab extraordinarijs. Sunt tamen expressè nominanda ipsa ordinaria munera in priuilegio.*

3 *Immunitas concessa per verba generalia, specialia, vel singularia, comprehendit munera ordinaria.*

GLOSSA X.

MVnerum alia fit diuisio. Quædam enim sunt ordinaria, quædam ex-
1 traordinaria, ordinaria †sunt illa, quæ à lege, vel à supremo Principe imponuntur, & habent certam formam, l.1. C. de vacat. public. muner. lib. 10. tradit Bar. in d.l.2. de iure immun. in l.1. nu. 40. C. de mulier. & in quo loco, lib. 10. tradunt Doctor. in d.l. placet, ubi Ias. in repet. col. 3. & fi. & Alciat. super verb. canonicam illationem, & idem Alciat. in d.l. munus tribus modis, Abb. in d. cap. non minus, de immun. Eccles. Bald. d. cons. 112. nu. 6. 2. vol. & ab istis non excusatur etiam Ecclesia, quia transeunt prædia affecta ad quemcumque, cum suo onere, ut per Doctor. in dictis locis; Et dicit etiam Bal. quod munera merè & uerè realia, prout sunt tributa, sunt ea, quæ pro numero iugerum, & mensura possessoribus imponuntur, puta, pro sextario terræ quinque nummi anno quolibet, vel qualibet lagena uini talium possessionum, soluatur tantum, ut per eum in d. cons. & latius in cons. supra allegato 408.
2 Et in dubio †non censetur concessa immunitas ab istis muneribus ordinarijs, sed solum ab extraordinarijs, l.1. C. de indictión. li. 10. l. in honoribus, §. qui muneris. ff. de uacat. & excu. muner. Bart. Bald. & alij, in d.l. uacuatis, Aret. in l. si ex toto, 1. col. de legat. 1. idem Socin. nu. 5. ibi, Cepol. d. Cautela 63. Ias. cõsil. 83. vol. 3. & Ripa in l. si ex toto, nume. 14. de leg. 1. & Amic. cons. 18. nu. 6. Alciat. d.l. munus tribus modis, & Steph. Aufrer. in d. add. quinta Conclusione, docentes expressè esse faciendam mentionem de huiusmodi ordinarijs muneribus in contractu, uel priuilegio, quod etiam admittit Alex. d. cons. 30. 6. dub. licèt etiam si sit concessa immunitas
3 †per uerba generalia, specialia, vel singularia, comprehendantur dicta munera ordinaria, ut in casu ipsius Alexandri. in d. 6. dub. dicti consilij.

Quàm

Quàm extraordinarijs.

S V M M A R I A.

1 Munus extraordinarium quidnam dicatur.
2 Collecta est munus extraordinarium nisi sit sub rogata loco muneris patrimonialis.
Dissentiunt tamen aliqui.
3 Angaria, & Perangaria extraordinarijs muneribus adnumerantur.
4 Immunitas concessa ab angarijs, & perangarijs importat ut quis grauari non possit in persona, neq; in plaustris, neq; in cæteris similibus.
5 Munus extraordinarium comprehendit casum belli.

GLOSSA XI.

Extraordinaria verò sunt secũdum Doctor. in locis prææallegatis, quę non habent certam, & perpe-
1 tuam † pręstationem, uel formam, & non sunt imposita ab Imperatore, in nu-
2 mero quorum Collecta † comprehenditur, de qua suprà dictum fuit, nisi surrogata sit loco muneris patrimonialis, & ordinarij ut suprà: licèt etiam Ripa in d. Responso 20. num. 11. velit Collectam à Communitate impositam esse munus ordinarium, quod repugnat prædictis, ut suprà, & in istis etiam extraordi
3 narijs venirent † angariæ, & perangarię, quę non habent certam, & determinatam formam, de quibus scribit Bald. in d. cons. 112. 1. vol. nu. 3. quod Clausula immunitatis ab
4 huiusmodi angarijs, † & perangarijs, importat, ut quis non possit grauari in persona, neque in plaustris, uel eorum sumptibus, nec in Collectis, quæ imponerentur loco operarum. Et si concedatur priuilegium ab huiusmodi Collectis, & oneribus, debet dici non ob. l. vacuatis, C. de decur. lib. 10. ut per Bar. & cæteros ibi, & Cepol. d. Cautela, & alios in locis suprà allegatis, & Ripa, d. Responso 20. nu. 13. & quando expressè fit mentio de
5 extraordinarijs, † comprehenditur casus belli. Paris. d. cons. 68. nu. 13. quod uoluit Alex. in l. si ex toto, in princ. num. 6. de leg. 1. & ibi Ripa, num. 15.

Tam solitis, quàm insolitis.

S V M M A R I A.

1 Solitum quid dicatur, & in quot vicibus verificetur, & quid de consueto.
2 Solitus aliquid facere vt quis dicatur, plures actus exiguntur, nec vnus sufficit.
Mercator aut mercari solitus non dicitur ex vno actu tantùm.
Fœnerari solitus non dicitur qui semel ad usuram dedit.
Delinquere solitus dicitur, qui bis vel ter deliquit.
Immunitas concessa ab oneribus non comprehendit, onera insolita, qua propter insolitam, atq; improuisam necessitatem augerentur.
Nisi adsit uerbum generale quibuscumq; secundum Rub.
3 Casus insolitus quis dicatur.
4 Casus omnes fortuitos in se suscipiens, non tenetur de casu insolito.

GLOSSA XII.

Solitum dicitur id, quòd semel accidit, vel factum fuit, licèt consue
1 tum verificetur in pluribus † uicibus, vt dixi suprà, in Clausula apponi solitis. Bartolus, in l. mella, per illum text. in uers. sed alimenta, ff. de alim. & cibar. leg. & in l. 2. vers. secundo quęro, C. quomodo, & quando, vbi Paul. dicit hoc dictum Bartol. communiter teneri, & quod solitum possit verificari in una uice, tradit etiam Alexand. cons. 5. Si uera sunt, col. vlt. lib. 5. Aret. in §. ex non scripto, Instit. de iure natur. Cor. cons. 28. in fine, lib. 3. vel saltem in duabus, secundum Afflict. decis. Neapol. 305. nu. 11. & tradit Roch. de Curte, in Rubrica, de consuet. 5. quæst. nu. 43. & sequent. & ista opinio uidetur cõmunior, ut per Cagnol. in l. diem functo, nu. 97. & sequent. de offic. assessor. Io. de Amic. cons. 42. nu. 9. & Capic. decis. 163. vbi in fine dicit, ita fuisse iudicatum. Licèt Dec. eam impugnauerit in pluribus locis, in Rubrica de consuet. num. 4. in l. certi conditio, §. si nummos, nume. 5. & 6. ff. si cert. pet. & in l. ut liberis, C. de collat. num. 11. Et licèt prædicta uera sint, tamen ad hoc ut quis
2 dicatur solitus † aliqua facere, exiguntur plures actus, nec sufficit unus, ut de mercatore, quod non fiat, nec dicatur mercator, uel solitus mercari ex uno actu tantùm, habetur per glos. in l. 1. in uerb. omnes, ubi Bart. & Bald. ff. de tribut. Felin. in proœm. Greg. numero 45. 4. limitatione, & Dec. in locis prææallegatis. latè Benuen. Stracha, in tract. de Mercator. part. prima, numero 6. & sequent. Sic etiã, is non dicitur solitus fœnerari, qui semel ad usuram dedit, ut declarat Cagnol. in l. 2. C. de pact. inter empt. & uendit. numero 57. & solitus uel consuetus delinquere, dicitur, qui bis, uel ter deliquit, ut per Gramma. decisione 12. & decisio. 48. nu. 3. Et ista Clausula apposita in hoc contractu, nõ est modicę importantię, quia licèt quis habeat cõmunitatẽ ab oneribus, tamen non habet ab oneribus insolitis, quę propter insolitam improuisamque necessitatem augerentur, siue belli, siue

alia ex causa, ut per Ripam in l. si ex toto, in princ. nu. 16. ff. de leg. 1. nam ista expressio etiam ad ea extenditur, secundum Paris. in cons. 68. nu. 21. 1. vol. licèt Rub. Alex. in con sil. 135. propter illa verba generalia, quibuscumque, velit etiam casus insolitos compre-
3 hendi. Casus autem insolitus † est, qui communiter, & frequenter euenire non solet, ita vt multi dixere, quòd talis casus semel in mille annis euenire non solet, ut Bart. tradit in l. Seio, §. medico, nu. 4. de annuis legat. Corn. cons. 122. col. 4. vol. & Ias. sequitur cós. 107. 3. col. 1. vol. & Dec. cons. 7. pen. col. sed tamen Bartol. ibi loquitur exemplificatiuè, ut Alex. tradit in cons. 107. col. fin. 3. vol. & Ias. in l. 3. §. quæsitum, col. pen. ff. si quis caut. alij vt Socin. consil. 124. in 4. quod sufficit quod rarissimè euenire soleat, uel à longissimo tempore citra, & tandem concludendum uidetur pro veritate, cum Ripa, in tractatu de peste, 2. parte, de priuil. contractuum, nu. 104. quod hoc arbitrio iudicis remittatur, utrum sit uerisimile quod partes cogitauerint de isto casu in genere, quod & tenet Alciatus, in l. sub pretextu specierum, in fine, C. de transact. & etiam quod sequitur Cagnol. alia allegans, in l. vnica, C. de sent. quæ pro eo quod interest profert. nu. 207. Illud tamen
4 certum uidetur, quod licèt quis † suscipiat super se omnes casus fortuitos, tamen non tenetur de casu insolito, per text. in d. l. Seio, §. medico, & in l. fistulas, §. frumenta, de contra hen. empt. ita Bar. in d. §. quęsitum, ad finem, cum quo Ias. ibi post plures concordat, & idem Alex. in cons. 28. 1. vol. duplicato cons. 31. 2. vol. & tit. l. 107. cons. finali 3. vol. sequitur Euerard. in sua Topica, in loco, ab exceptione ad regulam, col. 3. licèt ipsemet Alexander, in d. §. quæsitum, contrarium tenuerit, & opinionem etiam contrariam tenuerit Ias. in d. cons. 107. nam cum Bart. uidetur communior, et verior sententia Doct. ut per Alexandrum, Ripam, & Cagno. in locis pre allegatis, quam etiam tenet in Rubrica, ff. si quis ius dicen. non obtempe. nu. 18. & quam etiam tenet Crauetta, in cons. 95. nu. 2. in quibus locis alios hanc opinionem tenentes allegant, cum quibus uidetur etiam concordare Alciat. d. l. sub prætextu, in fine.

Et tam cogitatis, quàm incogitatis, seu excogitabilibus, & quæ excogitari possent.

SVMMARIA.

1 Clausula; Et tam cogitatis quàm incogitatis etc. quam habeat virtutem, & quid operetur, & num. 5.

2 Liberatio generalis extenditur ad omnia si dicatur, quod ad incognita debeat extendi.

3 Transactio ad incognita extenditur quando est dictum.

4 Fideicommisso ad hoc vt renunciatum intelligatur per diuisionem quibus verbis vti debeamus.

GLOSSA XIII.

CLausula ista est maximę importantiæ, quia comprehendit casus, qui
1 in generali sermone † non comprehenderentur, cum partes de eis non censerentur cogitasse, & non potest restringi quin ad omnes extendatur, ut uidetur de mente Castr. & Socin. in d. l. si ex toto, in princ. & in terminis istis latè per Paris. d. cons. 68. num. 21. & sequent. in princ. hinc
2 est, quod generalis † liberatio extenditur ad omnia, si dicatur quod ad incognita debeat extendi, ut hodie notarij communiter dicunt in instrumentis, secundum Bart. quem omnes sequuntur, in l. si de certa, nu. 5. C. de
3 transact. nam etiam transactio † extenditur ad incognita, quando est dictum, Alexand. consil. 42. super præmisso themate, colum. 4. ver. quinto pódero, primo uol. & consi. 11. Viso, ac ut oportet, colum. 3. versic. rursus, secundo uolum. & non est dubium partes ita posse conuenire. Alciat. in l. sub prætextu specierum, ad finem, C. de transact. & Bertrand. cons. 172. nu. 7. 3. uol. posteriorum, & Ruin. cons. 33. nu. 9. & 117. nu. 10. 2. uol. Confert etiam decisio Ioan. Andr. in add. Spec. in tit. de testam. §. inprimis, uers. item quid si duo bus, circa medium addit. incipit. §. fin. quod
4 si fratres † diuidentes faciunt, sibi inuicem quietationę generalem, quod de rebus diuisis unus ab altero, & è contra, non petet aliqua ratione, uel iure, uel causa, quæ dici, uel excogitari posset de iure, uel de facto, censetur remissum inter eos fideicōmissum, quod post Alex. tenet Crot. in l. qui Romæ, §. duo fratres, nu. 45. uers. limitatur tamen, licèt Ripa ibi reclamet, nu. 48. ff. de uerbor. oblig. cuius Ioan. Andr. opinio communiter recepta uidetur, ut per Curt. iun. cons. 49. nu. 12. Est uerum, quod Roman. in cons. 403. Pro decisione, in 3. dub. declarat prædicta procedere, & locum sibi uendicare, quando requiritur specifica notitia, ut in casu l. de his, ff. de transact. quod etiam uidetur de mente Io. Andr. & aliorum prædictorum, dum ponunt q. data scientia fideicommissi. Comprehendetur
5 † itaq; etiam casus belli, pestis, & similes, qui excogitari potuerunt, ut per Paris. d. consil. nec potest restringi, ut uoluit Paris. in cons. 20. num. 83. 1. uol. quia ultra quod loquitur in diuer-

in diuerso casu,& allegat Corn. & Dec. qui non loquuntur quando aderat ista Clausula, eius opinio per prædicta non uidetur posse sustineri.& uide Socin.consi.190.col.4.& 5. 2.uol.& Ruin.consi.25.nu.9.& 21. 1.uol.licèt Bald.in conf. 406. Lata fuit sententia, 5. vol. in casu cuius fuerunt apposita hæc uerba,responderit exemptum teneri pro necessitate victualium Ciuitatis, vel classium, non autem ad stipendia armigerorum: sed illud fuit, quia exemptio non fuit in illo casu simpliciter concessa in casibus etiam incogitatis,sed fuit expresse declaratum immunitatẽ non competere tempore guerrę,iuxta l.vnic. cum glos. C.ut nemin. licc. in empt. spec. se excusare, lib. 10.vt in principio dicti cõsilij.

Cuiuscumque speciei, qualitatis, & quantitatis.

SVMMARIA.

1 *Species quid sit.*
2 *Indiuiduum quid sit.*
3 *Ens legale quid sit.*
4 *Species quandoq; pro qualitate accipitur.*
5 *Qualitas quid sit apud legistas.*
6 *Delictorum qualitates quanam sint.*
7 *Qualitas secundum legistas non inuenitur in suo proprio prædicamento.*
8 *Idem dicitur illud,cuius vna est substantia. Similia dicuntur quorum vna est qualitas. Dissimilia dicuntur diuersa quæ non conueniunt nec in substantia nec in qualitate.*
9 *Quantitas quotuplex sit.*
10 *Verba sine operandi effectu esse non debent. Immunitas plenissima vt concedatur quibus verbis vti debeamus.*

GLOSSA XIIII.

Species,est quæ prædicatur de pluribus differentibus numero, ut
1 hominum alius Titius,alius † Seius,licèt genus prædicetur de pluribus differentibus numero, ut per glos. species;in §.plebiscitum,Insti. de iure nat.gent. & ciuil.idem tradit Bart.in l.quæsitum, §.fi. nu.8.& 9. ff. de fund.instr.& instr.leg. & sequitur Curt.iunior.conf.109.num.3.& Cagnol.in l.in toto, & pars, nu.6.ff.de reg. iur.
2 Indiuiduum†verò est, quod de se solo prædicatur,ut per eos ibi, licèt quandoque species non accipiatur secundũ Dialecticos, sed pro unoquoque indiuiduo, l.2.§.mutui datio,vbi Bart.nu.3.& Bald.1.col.& etiam alij, ff.si cert.petat.& Port.in §.huius studij,Instit.de iustit.& iure, & de significatione huius vocabuli (species)ponit Albert.in eod. verbo, in suo Dictionario,& plura de specie scribit Cagnol.in d.l.in toto,& pars,& in l. in toto iure,& in l.omnis diffinitio;ff.eod. tit. Et licèt aliquid differat iure, non tamen differt specie,ut latè comprobat Grammat. in tractatu de extension.nu.212.& sequent.& ibi,num.
3 116.dicit, quod quando ens † legale habet quoddam peculiare, & proprium, ipsum secernens ab alijs, & sine quo amitteret principale nomen, id dicitur habere speciem propriam,ut est emptio,locatio,&c. si uerò habet aliquam qualitatem, sine qua etiam retinet nomen,tunc non mutat speciem,sed accidenti diuersificatur tantum ab alijs,quæ sunt
4 eiusdem speciei,& licèt species † quandoque pro qualitate accipiatur,tamen id est impropriè,ut per eũ ibi. Cagnol.tamen in l. 2.ff.de orig.iur.nu.140.& in Rubrica,C. de senten. quę pro eo qđ inter.profer.nu. 16. post Dec. & Curt.quos allegat, inqt, qđ apud legistas ex leui & modica dña species constituitur.

Qualitas,secundum Bal.in repet.l.de quibus,nu.38.ff.de legib.apud Legistas est,quic
5 quid inducit†alterationem subiecti,et siue locus,siue tempus,siue quodcumque accidẽs, l.aut facta,§.qualitate, ff.de pœn.alibi idem Bald.loquendo de qualitate delicti,dicit,qđ est quoddam adiunctum simplici maleficio.
6 concomitãtia†sunt locus,& tempus,& sunt etiam qualitas maleficij,d.§.qualitate,ut per eum in l.vnica,col.10.vers.vnde aduerte,C. de confes.sed in l. ea quidem,7.q.C.de con-
7 dict.indebit.dicit,quod qualitas † secundum Legistas non inuenitur in suo proprio Prędicamento,sed in Prædicamento Qualitatis,allegat d.§.qualitate,& hanc materiam prosequitur ibi in pluribus alijs Prædicamentis,et differt à Substantia ſm eundem,in l.si vnus, §.pactus ne peteret, 2.lectu. nu.5. ff.de pact.
8 allegando Aristot.quia illa dicuntur † eadẽ, quorum vna est substantia,illa dicuntur similia,quorum vna est qualitas,illa verò dicuntur dissimilia diuersa, quæ non conueniunt nec in substantia,nec in qualitate.

Quantitas, uerò est duplex, ſm eundem Bald.in l.data opera,nu.33.C.qui accus.non
9 †poss.scilicèt,coniuncta,et communis,seu discreta,vel continua,ut per eum ibi,nu.præcedenti,aliàs est materialis,& continua, ut idẽ Bal.dicit,in l.unica,C.de sentent.quę pro eo quod interest profert.nu.16.quem ibi alij sequuntur,& ibi Rebuff.in glos.quantitatem, nu.19. Communis siue discreta,siue materialis, est aggregatio unitatum, quæ terminantur ad unum terminum,ut decem:si enim ad diuersos numeros determinantur, sunt diuersi numeri,& diuersæ quantitates,ut quinque,& quinque. Coniũcta,seu continua est, quando sunt plures partes formaliter tendẽtes ad unum,& eundem numerum, ut glebę

ad fundum, membra ad hominem d. si seruus, §. boue, de condict. furtiua.

Immunitas itaque in casu isto omnem casum comprehendet, quæ sub his verbis com
10 plecti potest: non enim hæc verba † debent esse sine effectu operandi, l. si quando, de legat. 1. cum alijs quæ adducuntur per Crauet. conf. 135. nu. 24. & per Paris. ad propositum in d. conf. 68. nu. 17. Faciunt quæ scribit Cepol. dicta allegata Cautela 63. in fine, ubi dando formam conficiendi priuilegium, plenissimam exemptionem comprehendens, addit Clausulam similis effectus, quod scilicet dicatur, ab omnibus oneribus, &c. cuiuscumque generis, uel quę inducerentur iu genere, & in specie, ut ibi per eum.

Et quibuscumque nominibus nuncupentur.

SVMMARIA.

1 Immunitas ab oneribus omnibus concessa quibuscumq; nominibus nuncupentur numquid extendatur ad casum belli.

2 Legatum generale de bonis mobilibus, & de omnibus quæ appellatione mobilium continentur sub quouis nomine, & vocabulo nuncupentur comprehendit etiam animalia se mouentia.

3 Emphyteutica bona veniunt in donatione facta de bonis allodialibus, & feudalibus, ex quo additum fuit cum omnibus suis iuribus, &c. & quibus nominibus nuncupentur.

4 Immunitas an extendatur ad acquirenda.

GLOSSA XV.

De ista Clausula meminit etiam Paris. in d. consil. 68. nu. 17. per eam
1 concludens immunitatem † ad casum belli extendendam esse, ipsumque casum comprehendere per eam etiam respondit Ruin. conf. 32. 2. col. 2. vol.
2 quod legatum † generale de bonis mobilibus, & de omnibus, quæ appellatione mobilium continentur, quouis nomine, & vocabulo nuncupentur, comprehendebat etiam animalia se mouentia, licèt suprà esset facta enumeratio plurium specierum, massaritiarum, pannorum, &c. quæ uidebatur restringere generalitatē legati. Curt. etiam iunior, d. conf. 109. 2. col. propter dictam clausulam
3 consuluit † in donatione facta de bonis allodialibus, & feudalibus, uenire bona emphyteutica, ex quo additum fuerat, cū omnibus suis iuribus, & pertinentis, cuiusuis generis, & materiei existant, &c. & quibus nominibus nuncupentur. Est verum, quod Ias. in conf. 83. Per Imperialem maiestatem, in 3. vol. in casu cuius fuerat concessum priuilegium amplum immunitatis, & addita fuerat
4 hæc Clausula, concludit immunitatem † concessam pro prędijs acquisitis, & acquirendis, non comprehendere bona allibrata, & affecta per æstimum pro supportandis oneribus ordinarijs vel extraordinarijs, & collectis, quia talis concessio posset intelligi de prędijs acquirendis, quæ erant libera tempore acquisitionis, de qua quæst. an scilicet exemptio, vel immunitas ad acquirenda extendatur, dicetur latius inferius.

Quouis modo, ratione, vel causa, ac quouis tempore, tam belli, quàm pestis, & famis, impositis, vel imponendis in futurum.

SVMMARIA.

1 Quouis modo verba comprehendunt omnem descriptionis formam, & quemcumq; modum, & formam excogitabilem.

Eisdem est de verbis quauis causa vel ratione.

Quomodocumq; et quouis modo idem important.

2 Immunitatis priuilegium numquid extendatur ad casum belli, famis, vel pestis, sunt diuersæ opiniones quas vide hic.

Priuilegia belli, & pestis tempore silere debere quomodo intelligendum.

Immunitas generalis non excusat à munere hospitandi milites.

3 Immunitas concessa ab omnibus oneribus prætèrquàm ab vno, respicit tantùm, & comprehendit similia excepto non autem diuersa.

Exceptio firmat regulam in casibus non exceptis.

GLOSSA XVI.

1 Verba, quouis † modo, ex eorum significato comprehendunt omnem descriptionis formam, & quemcumque modum, & formā excogitabilem, ut per Ang. conf. 288. Viso Themate, col. 3. & idem est dicendum de uerbis, quauis causa, uel ratione; nam comprehendunt omnes aliàs causas, & rationes similes, & dissimiles, ac maiores, ut per Cepol. conf. 14. Pro declaratione, 3. col. & Calcan. conf. 51. col. pen. refert Mars. in conf. 80. nu. 37. alia ad propositum adducens, & sequitur Benuen. Strach. in tractatu de mercat. 1. parte, nu. 83. Et de Clausula, Quomodocumq;, quæ idem est cum dicta, Quouis modo, quod importat omnem modum tradit Crauet. conf. 88. nu. 10. & de istis uerbis generalibus, & geminatis, plura tradit Marsil. in l. vnius, §. cognitarum, nu. 23. & sequent. ff. de q. & in istis terminis scribit Alex. d. conf. 30.

6. dub.

6. dub.5. vol. ponit Cepol. d. Cautela in fine,& latius Parif.d.consil.68.nu.23.de quo etiam per Alex.in conf.118. In casu de quo, 2.col.5. vol. & Crauet.consil.227. nu.13.& Dec.post Felin.in c.sedes,nu.8.versi.prædicta conclusio,de Rescriptis.

Sed quia non est leuis controuersia inter Doctor. nunquid immunitatis priuilegium alicui concessum extendi debeat ad casum belli, famis, vel † pestis, de quo aliquid et suprà
2 diximus: Et quod nō extēdatur, tenuit Din. in l.si ex toto, in prin.ff.de leg.1.quã opinionem sequutus fuit Io.Andr.in addit.Spec.in tit.de cens.§.2. versi.sciēdū, Anton.de Butr. in c.peruenit,de immunit.eccles. Flor.in l.si seruit.in prin.ff.de seruit.vrban.prædior. Alber.Salic.Alex. & Ias.in d.l.si ex toto,col.fi. vbi dicit, quod ista est magis cōis opinio, & Felin.in c.cām quę,nu.17.de Rescript.Alex. d.cons.216.col.6.2.vol. & Parif.cōsi.25.nu. 113.1.vol.quæ opinio duobus maximè casibus procedit, quibus cōtrariam opinionem quã tenuit Ruin. Paul. de Cast.in vna lectura,Imola, Aret.& Ripa, post Socin.in d.l.si ex toto,& Parif.sibi cōtrarius, in c.accedentes,nu.8.de præscript.& Alex.d.cōs.30.licèt Parif.ibi videat corruptus, limitãt Aret.Socin.Ruin.et Ripa,in d.l.1.nisi cōcedētes exēptionem,& immunitatem, mutassent conditionem,ita,ut non possent sibi soluere hmōi onera, ꝑp casum prædictū imminētia, & soli necessaria, vel alij subditi dictū onus portare nō possent,quo casu etiam exempti tenerentur,ut tradit ēt Curt.iunior,qui ferè in eodem casu consuluisse vr̃ in quo consuluit Parif.d.cons.25.in consi.61.nu.14. Et idē & secūdo qñ est casus insolitus,qui nunq̃ uel raro accidere solet,ut per Aret.Alex.Socin.& Ripã ac Curt.in dictis locis:Propterea ad euadendū hmōi difficultates, expressè fuit addita hac Clausula, de bello, fame, & peste mentionem faciente, vt ēt docet Cepol. d. Cautela 63.licèt per Clausulam, Ab omnibus oneribus, videantur fuisse comprehensa omnia onera quę dinumerari posset, ut Bal. tradit in cons.112. Quæritur qui intelligantur,nu.3.1.uol.& per alias Clausulas,& uerba generalia, & vniuersalia,& geminata, casus belli censetur comprehensus,ut suprà deductū fuit, & maximè tradit Alex.d.cōs.30. in 6.dub.& sequitur Ripa,in l.1.nu.51. ff.de vulg.& pupil.& latè Parif.d.cōsi.68.Et hoc casu nō habebit locum id,quod tradit Ripa, in tractatu de peste, vltima parte, de remed. præseruat.contra pestem,c.1.nu.184.ubi dicit,quod tpe famis,& guerræ, priuilegia silere debēt,l.1.C.ut nemini liceat in empt.specierum se excus.lib.11.quam allegant tenentes opinionem Dini ut supra; & in c.20.nu. 10.& c.26.nu.25.lib.respōsorum, ubi dicit, neminem à munere hospitandi milites excusari generali priuilegio, sed speciali opus esse,l.3.C. de muner. patri. lib. 10. cū alijs per eum ibi allegatis.

Sciendum tamen est, quod si immunitas
3 †concessa sit ab omnibus oneribus, præterquam ab vno, huiusmodi immunitas respicit tantum, & comprehēdit similia excepto, non autē diuersa,ut Bald. tradit in cons.407. Super facto, nu.2. vol.5.& exceptio firmat regulã in cæteris,ut tradit Alexand.loquens in exceptione facta à reuocatione immunitatis facta per Pontificē,in d.consil.216.7.col.

Verba ista (Vel imponendis in futurum) tollunt dubium, an immunitas censetetur concessa pro oneribus præsentibus, & quæ solui debeant tempore concessionis tantum, quo casu cum sit expressè facta mentio de futuris, cessat difficultas. Alex.d.consi.193.3. dub.2.uol.& Parif.consi.69. nu.4.1.volum.

Etiam per Principem vel de commissione Principis.

SVMMARIA.

1 *Etiam dictio quid importet,& quotupliciter accipiatur.*

2 *Imperator proprie dicitur Princeps.*

Princeps dicitur quasi primum locum capiens.

Papa etiam dicitur Princeps.

Iurās per salutem Principis dicitur iurare per salutē Imperatoris vel Papa, et sic Monarcha.

Principes impropriè & abusiuè dicuntur omnes prater Papam,& Imperatorem.

Dux Ferraria non recognoscit superiorem.

Sicut nec Dux Mantua.

3 *Immunitas non videtur se extendere ad ea onera qua Princeps imponit.*

Princeps potest ex causa Immunitates reuocare,& suspendere.

4 *Immunes & exempti non comprehenduntur in generali banno vel commissione Principis.*

5 *Immunes qui precio,& per viam contractus immunitatem acquisiuerunt intelliguntur excepti,etiam si de exemptis simpliciter mentio facta esset.*

GLOSSA XVII.

1 Dictio etiã, hoc casu † implicat identitatē, ut in Rubrica, & nigro C. etiam per procur. cau.resti.in integ. agi posse, & in Rubrica C. etiam ab chirograph.pecun. & l.etiam,& l. fin.C.si tut.uel cur.interuen. & potest etiam stare ampliatiuè, ut accipitur in capitulo de

illis, §. 1. vbi Archid. de præbēd. lib. 6. de qua dictione latè Alber. in Dictionario suo, super ea dictione, & de qua latius in cap. rati habitionis, in verbo, etiam dictum fuit, ubi videndum est.

Princeps propriè est Imperator, Instit. in procem. in princ. vbi glos. & Ang. in §. sed et
2 quod † Principi, Instit. de iure nat. gent. & ciuil. & in Rubrica, & l. 1. ff. de constit. princ. & c. ad Apostolicæ, in prin. de re iud. in 6. & dr̄ Princeps quasi primum locum capiens, glo. in verbo, Princeps, in c. fundamenta, §. proinde, de elec. in 6. et in Clem. 1. in verbo, Regū, de baptis. latè tradit Restaur. Castal. in tractatu de Imperat. 2. quæst. Papa ēt qui tenet primū locū, & gradum, & nō recognoscit superiorem, dr̄ Princeps, de consecrat. di stinct. 1. c. corpora, & tradit gl. in d. Clem. 1. abusiuè aūt, & impropriè alij principes dñr, vt in d. gl. & Restaur, d. 2. quæst. Hinc Bal. in l. si quis maior, C. de transact. in vlt. not. dispositionem illius l. loquētis de ijs qui iurant per salutem principum, non hr̄e locum nisi in iurāte per salutem Imperatoris, vel Papę, & sic Monarcæ censuit, quem fuit sequutus Curt. iunior, cons. 178. nu. 30. & cōs. vlt. nu. 7. largo tn̄ modo in casu nr̄o cōprehendetur Princeps, licèt nō sit Imperator, uel Pōtifex, & maximè Serenissimus Dñs Dux noster, qui in terris suis nō recognoscit superiorem, sed hēt iura Imperialia, Dei & Apostolicæ Sedis, ac Imperij gr̄a, vt dicit Felin. in c. cū a nobis, n. 3. de testib. & de Serenissimo Duce Mantuæ, tradit Paris. in d. consi. 69.

3 Verùm, quia † immunitas, & exēptio concessa, nō vr̄ se extēdere ad ea onera, quę Princeps imponit, cū persona Principis semper censeatur excepta, Bald. d. consil. 112. nu. 3. 1. uol. Qui quidem Princeps, videtur posse exemptiones, & immunitates hmōi saltem ex causa reuocare, vel suspendere, ut latè prosequitur Alex. d. cons. 216. 2. vol. quod latius inferius examinabitur idcirco ad euadēdam huiusmodi difficultatem, addita sunt hæc verba, propter quæ exemptionem concedens, & immunitatem, seu rem taliter immunem alienans, tenebitur pro facto Principis, prout teneretur Communitas, vel alius concedens, ut per Paris. plura allegantem, in d. consi. 68. col. fin. & Menoch. consil. 156. nu. 30. & sequent. Est tamen sciendum, quod in generali banno Principis, uel generali eius commissione, non comprehendentur exempti, & immunes, ut tradit not. Paul. de Cast. in consil. 317. Viso & examinato. 1. dub. 1.
4 vol. † & consi. 187. Notandum est, 2. dub. 2. vol. Vincentius de Paleot. inter consi. Alex. 4. uol. consi. 50. Viso, 5. col. uersi. non cōstat. Felin. in c. Rodulphus, nu. 18. de rescript. & sequitur Curt. iunior, consil. 106. num. 13. & Ruin. consi. 219. nu. 5. 1. uol. Et quatenus de
5 exemptis † mentio habetur, non comprehenduntur exempti, qui precio uel per uiam cōtractus priuilegium acquisiuerunt, ut per Paul. d. consil. 317. 2. dub. & Alex. d. consil. 30. 1. col. 5. uol. ubi idem dicit de exemplaribus cōfirmatis per sn̄iam. & Bos. in suis uar. tracta. in tit. de princ. & priuil. eius, nu. 151.

Tam ipsi possessioni, vel super ea, seu pro ea.

GLOSSA XVIII.

Onus reale imponitur rei, uel super re, ut suprà, super uerbo (Realibus) mistum verò pro re, ut quando personæ pro re imponitur, ut in exemplo Collectæ, & aliorum munerum mistorum, de quibus suprà dictum fuit in uerbo, Mistis.

Aut eius parte aliqua.

SVMMARIA.

1 *Rei appellatione simpliciter facta tota res continetur.*

Fundi appellatione venit totus fundus.

Fūdus totus si grauari nequit, ita nec eius pars.

Argumentum de toto ad partem optimè procedit existente maximè eadem ratione.

2 *Partis appellatione regulariter venit dimidia.*

Nisi sit adiecta dictio aliqua qua etiam minima pars continetur.

GLOSSA XIX.

Licèt immunitas concessa possessioni, censeatur etiam concessa cuilibet eius parti, quia † rei appellatio
1 ne simpliciter facta, tota res comprehenditur, ut per Alex. consi. 195. in princ. 6. vol. cū alijs adductis per Dec. in l. id quod nostrum, nu. 5. ff. de reg. iur. & Felin. in c. significantibus, nu. 7. de libel. obl. Alciat. in l. appellatione rei, ff. de uer. signifi. sicut appellatione fundi uenit totus fundus, l. si quis cū totum, ubi Socin. nu. 2. ff. de except. rei iud. & sicut tota rès non pōt grauari, ita nec pars eius, cū argm̄ de toto ad partem optime procedat, existente maximè eadē ratione, l. quæ de tota, ff. de rei uend. tamen ad abundantiorem declarationem, & cautelam, quæ numquam obesse potest, ut dictum fuit supra, in Clausula rati, in uerbo oīum, et singulorū, in fine, addita est hæc Clausula, Et licèt partis appellatione, dimidia pars contineatur regu
2 lariter, l. nomē filiorū, §. portionis, † ff. de uer. signifi. in l. ēt, de usufruc. & in l. planè, in fine, de leg. 1. glos. & Dom. in c. 2. §. 1. de decim.

in 6. glos. & ibi Barto. in l. si in rem, ff. de rei uend. Felin. in d. c. significantibus, nu. 8. & alibi Doctor. tamen propter dictum uerbum (Aliqua) uenit quælibet alia pars infra dimidiam, glossa. in uerbo, Aut earum parte, in Clem. 1. de foro compet. Felin. in d. c. Socin. consi. 215. 2. col. & Corset. in sing. suo, in uerbo, Pars, ubi latè etiã minima, Dec. in c. quoniam, nu. 2. de testib. & in c. 1. 4. not. nu. 4. de fide instrum. de quo etiam inferius dicemus, de quo etiã per Tiraq. in l. si umquam, in uerbo, Omnia, uel partem aliquam, nu. 13. & sequen. C. de reuoc. donat.

Quam Colonis, & laboratoribus ipsius.

SVMMARIA.

1 *Laboratores quinam dicantur.*
Laboratorum priuilegium durat donec laborãt.
2 *Immunitatis priuilegium an extendatur ad laboratores vide hic.*
Colonus ecclesiæ tenetur soluere gabellas de parte sua fructuum, & alia onera quæ imponuntur per Dominos temporales.
3 *Immunitas si est realis trahitur ad Colonos qui debent propterea gaudere tali immunitate, & exemptione.*

GLOSSA XX.

Qui sint coloni latè dictum fuit supra, in glos. saluo iure coloni; Laboratores † modo hoc casu non 1 sunt accipiendi pro ijs qui dietim laborarent, & operas diurnas locarent, ad laborandum in dicta possessione, sed qui habitarent in ea, & saltem ad annum conducerent eam ad laborãdum, ut Bald. tradit in d. consi. 112. in princ. in 1. & priuilegium eorum durat, donec laborant in ea, ut per eum ibi. Et idem esset, si priuilegium immunitatis esset concessum, bona, seu possessionem prædictam tenentibus, quia comprehenderentur laboratores, ut per Bertrand. consilio 264. nu. 5. 2. part. priorum, ubi tamen loquitur, quando etiam aderãt uerba pro se, & hæredibus, & successoribus quibuscumq;. Re-
2 gulariter † tamen, licèt dominus sit exẽptus & immunis, tam respectu personæ, quàm rerum suarum, prout est Ecclesia, de qua suprà dictum fuit, coloni tamen siue partiarij, siue qui nummis colunt, nullam immunitatem habere censentur, ut de utroq; tradit Feder. de Sen. in consi. 111. Quæstio talis est, col. 5. nu. 10. Vbi tenet, colonos Ecclesię teneri soluere gabellas de parte sua fructuum, & alia onera, quæ imponuntur per dominos temporales: sequitur Dom. in c. quàmq̃, in fine princ. de Censib. lib. 6. ubi Franc. nu. 3. limitando ut ibi per eum, & Aret. in d. l. placet, nu. 5. Felin. in c. Ecclesia Sanctæ Mariæ, nu. 99. de constit. Ias. in l. 1. 2. col. nu. 11. C. de indic. uiduit. tolled. & Bertach. in tract. de Gabell. 7. par. principali quæst. 7. col. 2. & 3. nu. 15. & sequent. & de colonis qui nummis colunt, seu conductoribus, tenet Spec. in tit. de immuni. ecclesi. in fine, ubi loquitur etiam in emptoribus redditum Regis. Imola in Clement. præsenti de Censib. & Dom. d. c. quãquam, & probatur in l. licitatio, §. mercatores, ff. de publi. & uectig. ubi Din. Bart. Paul. & Rom. Card. consil. 12. col. 2. Abb. in c. ex parte, il 1. de Decim. Ferrar. in sua practica in forma libel. super solut. pedag. in glos. cæciderunt in commissum, nu. 7. Guid. Papa, consi. 151. nu. 3. Ioan. de Amic. in consil. 18. per totum, & Ias. in consil. 20. nu. 2. 1. uol. & admittit Dec. cons. 48. in princ. & Tiraquel. latè plures allegans, in d. tractatu, §. 1. glos. 13. num. 12. Ægid. Thomat. in tract. de Collect. pag. 87. nu. 1. & pag. 204. in fine. Est be-
3 nè uerum, quod quãdo priuilegium † immunitatis est reale, & concessum rei, quod etiam coloni gaudent exemptione, & immunitate, & ad onera quæ pro dicta re eis imponerentur, non tenentur, cum ipsa res grauari non possit, ut per Abb. in d. c. ex parte, 2. col. & in cons. 9. Si cadunt, 2. dub. 1. uol. & idem tradit Ruin. in consi. 157. nu. 9. 3. uol. & Paris. d. consi. 69. nu. 6. in princ. & Io. de Platea, in l. qui immunitatem, nu. 2. C. de muner. patri. lib. decimo.

Qui frui, & gaudere possint, & debeant supradictis, priuilegijs, immunitatibus, & exemptionibus.

SVMMARIA.

1 *Immunitatis priuilegio non vtentes, an & quãdo censeantur ipsi renunciasse, vide hic opinionem distinguentem.*
Priuilegiatus non vtens priuilegio per spatium triginta annorum amittit priuilegium.
Priuilegium latum habens si eo strictè vtatur, sibi præiudicat.
Priuilegiatus quando subit onera ad quæ tenetur debet protestari, quòd non intendit sibi præiudicare.
Protestatio iuuat protestantem etiam in omni casu in quo per vnicum actum conuentionis vel non vsus amittitur priuilegium.
2 *Priuilegio renunciare non censetur, qui coactus soluit.*
Laboratorum solutio non affert præiudicium Domino ignoranti.

Canonici non possunt ex facto eorum praeiudica
re Ecclesiae priuilegiatae.
3 *Immunis si describatur pro re immuni, et exem*
pta ad aestimum infrà decem dies à die scientiae
debet appellare à tali descriptione.
4 *Priuilegium vnde, & cur si dictum.*
Priuilegium, & beneficium quomodo differant.

GLOSSA XXI.

CVm suprà dictum fuit priuilegiũ
huius immunitatis comprehen-
dere etiam onera personalia quæ
rei venditæ non conueniunt, &
propter rem non possent se excusare, ut per
Pet. Artibo. d. tractatu, §. 4. nu. 138. & hic di
catur, quod supradictis immunitatibus, & ex
emptionibus frui possint coloni, proculdu-
bio ipsi etiam respectu onerũ personalium
censebuntur immunes, & exempti. sed pona
mus, quod huiusmodi coloni, vel domini ha
bentes talem immunitatem, non vsi fuerunt
suo priuilegio, sed quoties fuerunt indicta o-
1 nera, ea † subiuerunt, numquid cẽseantur pri-
uilegio suo renunciasse, ita ut amplius eo uti
nequeant? Et quia est quæstio alta, quę habet
plura capita, solum tangam quæ punctum
nostrum decidunt; Et concludo, quod quan-
do priuilegium continet immunitatem à plu
ribus oneribus, & priuilegiatus non vtitur
priuilegio respectu aliquorũ, quæ subijt, cer-
tum est, quòd respectu aliorum munerum
nullum sibi pręiudiciũ infert, ut Bald. nu. 21.
Abb. nu. 8. Felin. nu. 29. & Dec. nu. 17. col. 3.
concludunt, in c. cum accessissent, de constit.
Alex. consi. 33. Ponderatis, 3. col. 5. vol. Re-
spectu uerò onerum supportatorum, & eius
quod soluit, sibi præiudicat pro illis vicibus,
quibus non vtitur priuilegio suo, tamen non
obligatur in futurum ad eadem munera su-
beunda, si ad ea iterum vocaretur, l. 2. ubi
Bart. de priuil. veteran. glo. 3. in l. 2. C. de his
qui spontè munc. publ. sub libr. 10. Alex. d.
consi. 2. col. Abb. Dec. & alij, in d. c. cum ac-
cessissent, Ias. in l. fin. col. antepen. de consti-
tut. princip. Ripa in c. 25. num. 24. lib. 2. Res-
põsor. & Ruin. consi. 219. nu. 8. 1. vol. Quòd
procedit, nisi per 30. annos priuilegiatus di-
cta munera subiret, quia tunc per talem tem
poris lapsum, priuilegium suum amitteret,
ut per Alexandrum d. cons. 33. & consi. 193.
col. pen. 2. vol. & consi. 108. Visis literis, col.
pen. 3. volu. quod etiam tenet Alex. Loseus,
in addit. ad Bart. in l. 1. C. de his qui sponte
munc. publ. sub. & Balb. in tractatu pręscrip.
4. parte 5. partis principalis, 4. quęstione, nu.
7. & Pet. Antib. in tractatu de muner. 3. par-
te, nu. 36. & Ripa c. 21. nu. 11. 1. lib. Respon-
sorum. Et hoc modo intelligendus est Ber-
trand. in consil. 264. in secũdo quæsito suprà
allegato, 2. parte, & Alex. consi. 136. In cau-
sa, & lite, col. 4. vol. 2. & Ruin. consi. 125. nu.
7. & in 4. simpliciter loquentes, qui aliàs ma-
le dicerent, & ita etiam hoc sensu debet in-
telligi quod tradit Bart. in l. usum aquæ, nu.
2. per illum text. C. de aquæduct. lib. 11. di-
cens, quod habens priuilegium latum, si eo
strictè vtatur, sibi præiudicat, & ita declarat
expressè Alex. d. consi. 33. 3. col. Est bene vti
le ad cautelam, quãdo priuilegiatus subit o-
nera, ad quę non tenetur, protestari, quod nõ
intendit sibi præiudicare in priuilegio suo,
& illud sibi facere in cathastro, uel libro, in
quo describitur talis solutio. ut Bart. dicit fe-
cisse in facto proprio, cum soluisset præstan-
tiam, ad cuius solutionem non tenebatur, in
d. l. 1. quæ protestatio iuuat protestantem,
etiam in omni casu, in quo per unicum actũ
conuentionis, vel non vsus amittitur priuile
gium, ut in casu d. l. 1. in munere officij Decu
rionatus, quod est uniuersale, de quo etiam
in l. 2. §. fina. ff. de Decur. & ita etiam tradit
Roma. in cons. 252. Pro decisione, ad finem
Alex. dictis consilijs 108. col. pen. & 33. col.
2. Ias. d. l. fin. col. pen. Ripa, d. c. 25. nu. 24. Ber
trand. consi. 228. par. 3. priorum. Antibo. lo-
co præallegato, nu. 37. & Hieron. Gigas, in
tractatu de pension. eccles. 61. quæst. & post
Abb. & Felin. declarat Dec. in d. c. cum acces
sissent, nu. 17. uersi. tertio limitatur, illud ta-
2 men in confesso est, quod † soluens coactus,
non censetur suo priuilegio renunciare, ut
per Rom. d. consi. 252. ult. dub. & Alexan. d.
consi. 34. col. 3. Nec solutio laboratorum af-
fert præiudicium domino ignoranti, sicut di
citur de Canonicis quod non possint ex fa-
cto eorum præiudicare Ecclesiæ priuilegia-
tæ, in d. c. cum accessissent, & in d. l. fin. Est ta
men benè notandum, quod si priuilegiatus
describitur in Æstimo Communis, pro re im
muni, & exempta, seu ipsa res describatur in
Æstimo tanquam nõ exempta, & immunis,
debet priuilegiatus infrà decẽ dies postquã
de hoc habuit scientiam, appellare à tali de-
scriptione, ut est text. quem multum not. An
3 gel. in l. 1. §. si quis † tutor, ff. quando appellã.
sit, & ibi sequitur Aret. & idem tenet Alex.
in d. consi. 101. col. 6. in princ. & 136. col. 4.
in 2. uol. cum quibus transit Felin. in d. c. cũ
accessissent, nu. 28. & Dec. nu. 17. 5. conclu-
sione Bertran. consil. prædicto 264. 2. parte,
& 227. nu. 20. 3. parte priorum, & 181. num.
16. 3. uol. posteriorum, & Ruin. consilio præ-
dicto 125. num. 7. in quarto. Et licèt Ias. in d.
l. fin. col. fin. de constit. princ. contrarium te-
neat, tamen reprehenditur ibi per Claud.

Aquens.

Aquens. & per Bald. in tractatu præscript. prædicto 4. parte quartæ partis principalis, quæst. 30. nu. 6. & sequent. contra quem etiã tenet Paris. dicto consilio 25. nu. 114. quod mandandum est memoriæ, quia in actu practico posset inseruire.

4 Priuilegium † dicitur priuata lex, ex eo dictum, quod in priuato feratur, c. priuilegia, 3. distinct. & c. Abbate Sancti Syluani, post med. de verb. signific. & regulariter est contra ius commune, licèt beneficium sit secundum, aut præter ius commune. ideò in eo fit stricta interpretatio, sed in beneficio lata, ut per Ias. in d. l. fin. col. 6. de constit. princ. ubi alij, de quo etiam aliqua inferius dicentur. Ripa verò in Rubrica de Rescriptis nu. 19. sequendo Hostiens. dicit, quod priuilegium est ius singulare, & priuatum contra ius commune indultum, & inferius nume. 24. dicit, quod beneficium dicitur gratia à Principe concessa præter ius.

Et in ominibus, & per omnia.

SVMMARIA.

1 *Per omnia, Clausula hac quid operetur.*

GLOSSA XXII.

1 Clausula, per omnia, habet magnã efficaciam, & operatur ut exequata vnam, & eandem habeant † naturam. Instit. de donat. §. 1. versic. per omnia ferè, & l. 1. vbi concordantia iura allegantur, ff. de leg. 1. & tanto magis operantur, cum sunt geminata in omnibus, et per omnia, l. 2. §. furiosus, ff. de iure codic. & Clementina Exiui, §. circa. de uerbo. signifi. Important etiam perfectionem, & integritatem dispositionis, Instit. quibus mod. ius pat. potest. soluit. §. pari ratione, uersi. per omnia pristinum statum recipiunt. c. cum inter, ad finem, de re iudic. & uniuersalitatem, l. ius ciuile, ff. de iustit. & iure, et l. si seruus, ff. de seruit. urban. prædior. cum alijs traditis per Modern. ubi Ripa, 1. col. in d. l. 1. ubi Doctor. hanc Clausulam inducunt ad plures quæstiones, & dicit Corset. in tractatu de uerb. gemin. versi. 72. nu. 30. quod ista uerba operantur actum uerum, & non fictum.

Prout & quemadmodum fruuntur & gaudent coloni, & laboratores possessionum Serenissimi D. Nostri Ducis.

SVMMARIA.

1 *Quemadmodum, dictio, quid importet.*
2 *Coloni prædiorum fiscalium an differant à Colonis prædiorum patrimonialium Principis.*
3 *Id est dictio est declaratiua, & restrictiua.*
4 *Coloni prædiorum patrimonialium Principis à munerib. ciuilib. vel municipalib. liberantur. Nec ad tutelam coguntur.*
5 *Scholares si debent tractari pro ciuibus nõ amittunt priuilegium ante eis tamquam Scholaribus concessum.*
6 *Concessio inducta ad augumentum non debet operari diminutionem.*

GLOSSA XXIII.

1 Dictio, Quemadmodum, licet pluribus modis accipi possit, ut per Alber. in Dictionario suo, in † eo uerbo, & per Modern. post Bart. in Rubrica, ff. sol. matr. in quæ ponitur huius modi dictio, ubi Ripa 9. quæst. nu. 39. tamen in proposito videtur importare similitudinẽ, l. 3. §. si quis duobus, ubi glos. ff. de adim. legat. l. quemadmodum, C. de agric. & cens. lib. 11. & l. quemadmodum, ff. de acquir. poss. & Bart. in d. Rubrica, nu. 13. uel similitudinem facti tantum, l. si familia, vbi Ias. ff. de iurisdom. iud. & Ripa d. num. 39. de hac immunitate videatur Syluan. consi. 66. nu. 2. & seq. & consi. 73. num. 5. & 7. & Alciat. consi. 14. nu. 3. lib. 4. Sciendum tamen est, colonos prædiorum fiscalium differre à colonis prædiorum patrimonialium Principis, respectu

2 † immunitatis, primi enim funguntur muneribus sine damno fisci, & id debet excutere præses adhibito procuratore fiscali, l. fi. §. 1. ad municipal. immò, indistinctè videntur teneri ad omnia munera, vt glos. ubiq; tenuit, in l. 1. C. quibus mune. excusent. ij qui post imple. mili. lib. 10. in l. coloni, per illum text. C. de excus. tutor. ubi idem tenet Bar. in summario, & in l. finali, C. qui dare tutor. pos. & Mart. de Laud. in tract. de priuil. fisci, quæst. 189. licèt mihi videatur, illum text. d. l. coloni, non loqui in colonis partiarijs, sed in ijs qui nummis colunt, quos lex cõductores appellat, Instit. de locat. & cond. in princ. ubi Angel. nu. 2. post glos. in verbo merces, quæ dicit, colonum partiarium impropriè dici conductorem, & tamen text. in d. l. coloni, dicit, coloni, idest conductores prædiorum ad fiscum pertinentium: nam illa dictio, idest,

3 † est declaratiua, & restrictiua, l. 1. in princip. vbi Bart. ff. ad l. Aquil. & sic dictæ ll. videtur intelligendæ in casibus, in quibus loquũtur, prima, in colono partiario, ut ita demum teneatur muneribus facta excussione, ut in d. §. 1. secunda in conductore, qui indistinctè te-

4 neatur. Coloni verò prædiorum † patrimonialium principis à muneribus ciuilibus, uel municipalibus liberantur, ut idoneiores prędijs fiscalibus habeantur, ut dicit text. in l. semper, §. coloni, ff. de iure immun. sic etiam ad tu-

nem concedere possint, ut per Petr. Antibo. plura adducentem, in tractatu de muner. §.4.nu.96. ubi dicit, quod nec etiã Rex Franciæ potest eam concedere, sed tamen mihi non placet sua decisio, quinimò etiam quælibet Ciuitas non recognoscens superiorem, potest eam concedere, Bart.in l.1.C. de decre. Decur.lib.10. sicut Imperator, ut per Io. And.& Abb.nu.21. in c.2.de immu.eccl. & idem est in cæteris Regibus, & Principibus habentibus iura Imperatoris. Abb.in c.accedentes, ubi etiam Parisi.nu.21.4.conclusione de præscript. Aufr.in addit.ad quęst.Tholos. 348.4. Conclus.uersi.an autẽ ciuitas. Castr. loquens in Serenissimo Dominio Venetorũ in allegato consi.134. Notandum, in fine, in antiq. aliàs 187.uol.2.in nouis. & Alex. loquens in supremo Principe nõ recognoscente superiorẽ, saltem de facto, ut in Duce Mediolani, in d.consi.30.2.col.in 5.& in quodã Marchione Pallauicino tradit Bellon⁹, Cõs. 37.nu.5.& est cõis opinio, ut dicit Cagnol. loquens in habentibus iura Imperialia, ut in Duce Sabaudiæ, Mediolani, & Marchione Montisferrati, in l.2.n.226. C. de pact.inter empt.& uendit.& Curt.iunior, post dictum consilium Castr.in consi.aliàs allegato 106. nu.12. Vbi dicit taliter exẽptum per Ducem Mediolani non posse per cõitatem subditam collectari. Sed tñ interest inter immunitatẽ concessam à Principe maiore habente iura Imperatoris, & à minore recognoscẽte superiorem, nã primo casu pręiudicat Cõitati, & cæteris non exemptis, ita ut totum onus ad nõ exemptos pertineat ẽt pro aliquo onere persoluendo Principi eximenti, nisi grauamen sit immoderatum, quia tunc uniuersitas reclamare põt, & quærelare ad Principem: quia hoc casu dẽt occurrere, & ꝓuidere magnæ læsioni nõ exemptorum, licèt nõ possit appellare fm magis cõem opinionem Doct. infrà allegandorũ, aliàs si modicè læditur, ęquanimiter debet tolerare, & exemptionem seruare, dummodò sit motu proprio Principis, uel ex certa scientia, & non obst. d.l.uacuatis, C.de Decur.cõcessa, ut per Io. Andr. & Abb.4.conclusione nu.17. in d.c.2. Aufr. d.add.4. Conclusione. Felin.in d.c.accedentes, 1.& 9.conclus.& Paris.nu.18.& Bertrã. loquens in exemptione facta à Delphyno, in cõsi.181.2.dub.nu.7.3.uol.posteriorũ. Si uerò immunitas concedatur per inferiorem à Principe, tunc Vniuersitati uel non exemptis, nõ põt præiudicare, sed tñ sibi ipsi, ut si aliquid sibi per uniuersitatem sit soluẽdum, debeat detrahi pars tangens exemptum, & tantum minus sit soluendum eximenti quanta est pars, ad quam exemptis teneretur, &

ita est intelligenda opinio Bart. & Baldi qui indistinctè locuti fuere, in l.ab omnibus, in princip.ff.de legat.1. & ita declarat Spec.in tit.de cens.§.1.uersi. quid si Vniuersitas, Io. Andr. & Abb.d.c.2. Aufrer.in d.addit.4.cõclusione Alex. consil.136. In causa & lite, col.5.uersic.immò fortius, & consil.177. In occurenti casu, col. pen. 2. uol. & ante eum Anchar.consil.260. In quæstione quæ uertitur, col.2. Bald.in l.si unus, §. sed si generaliter, ad finem, ff.de pact. Paul. de Cast.in d.l. ab omnibus, in princip.& in l.alius, ubi latè Ias.3.col.ff. de pact. Bertrand.d.consil.181. col.fin.3.dub. Abb.nu.7. Felin.nu.7.1. conclusione, & Paris.nu.23.5.conclusione, ubi dicit esse communem opinionem, in d.c.accedentes, licèt ibi Paris. uelit etiam in Principe superiore idem seruari, quod in inferiore, respectu eius, quod eidem Principi eximenti debet solui per Vniuersitatem, quod est contra alios distinguentes, ut suprà communiter, & ita in specie hanc opinionem reprobat Cagnol.in d.l.2.nu.226. dicens communem esse opinionem in contrarium; Hãc etiam distinctionem sequitur Alexan.in l.4. in princ.nu.20.& ibi Ripa, nu.37.de re iud. Pet. Antib. in d.tractatu, 3.parte principali, num.22.& 32. Petr. de Vbald. in tractatu de Collect.12.quæst.num.25. & Ripa, in c.20. nu.12.& nu.16.2. lib. Responsorũ, et Ruin. in d.consil.125.nu.4. qui tamen malè loquitur in quantum tenet exemptionem factam per fęlicis recordationis Serenissimum Ducem Alfonsum nostri præsentis Serenissimi Ducis genitorem, illis de Rondinellis de Lugo, tamquam factam per inferiorem, non ualere, nisi in sui præiudicium, cum immò ipse Serenissimus Dux utsuprà dictũ fuit, ex Felino, in c.cũ à nobis, de testib. nu.3. haberet iura Imperialia, & non recognosceret superiorẽ; & de Duce nostro Ferrariæ tradit Alciat.in consi.5.nu.26.4.lib. Socin.iun.consi. 76.in princ.98.in princ.& 126.nu.11.3.uol. & cum ipse Ruin. esset subditus suę Serenitatis originarius (erat enim Regiẽs.) nullo modo auctoritatem sui Principis debebat in dubium reuocare, nõ enim Principi dici potest cur ita facis, nam est crimẽ sacrilegij, de eius potestate disputare, ut ad propositum tradit Cagnol.d.nu.228. & plura adducit Crauetta consi.241.1.col.

An autem Princeps suum priuilegium reuocare possit, est alta quæstio: quam ponunt
2 †Doctor.in cap.nouit, de iudic. & in alijs locis, & uidetur concludendum regulariter, quod sic, ut per Dec. post alios, in dicto cap. numero 15. uersiculo secunda conclusio. & c.quæ in eccles.col.11. ad fin.nu.26.de constit.Ber-

stit.Bertrand.d.consil.361.num.19. Ripa in cap.6.nu.12.lib.2. Responsorum, & ibi col. fin.dicit, generalem reuocationem sufficere latè Restaur. Castal. in tractatu de Imperatore quæst.55. nam immunitatis concessio est donatio, Antibo.d.§.4. nu.242.licèt secundum eum inferius nu.245. raro concedatur liberaliter à Baronibus, & Nobilibus, licèt semper habeant inde precium,seu meritum, quod maximè procedit, quãdo obest tertio, vt in casibus prædictis, & latè Alex. consil. 101.1.vol.per totum,quod tantò magis procedit, si exemptus committit aliquam causam ingratitudinis erga Principem. Bald.in l.2.in fine, C.de libert.& eor.libe.idẽ tradit Ias.loquens de reuocatione propter feloniã, & rebellionem,in d.consi.223. col.6.versic. septimo facit,2.uol.Martin.de Laude,in tractatu de priuilegio,& Rescripto,quęst.48.& in tractatu de fisco,quęst.140.Paris.d.cõs.25. nu.115. in prin.& in Restaur.d.quęst.55.nu. 13. Vel si Princeps ex causa,& propter publicam vtilitatem huiusmodi reuocationem facit,vt per Abb.Card. & alios,in d.c.accedentes, Alex.d.consi.101. & consi.216.2.uol.per totum. Bertrand.d.consi.181.nu.9.Ias.consi. 228. col.11. versic. 14. 2.vol.Socin.in d.l.si ex toto,5.conclusione, nu.8. Calcan. consi. 51.col.pen. Afflict.decisione 361.n.6.Marsi. latè in Sing.531. Vtilitas publica, Restaur. d.quæst.55.num.6.& Bellonus,d.consil.37. num.5.& Cagnol.d.l.2.d. nu.226.vbi dicit, quod suspenduntur exemptiones in casu arduæ necessitatis belli, & Collectarum exempti. Et in locis prædictis plures ex suprà allegatis loquuntur, etiam in priuilegio concesso non subdito, vel quod transiuit in contractum, quod difficilius reuocari potest: nam propter vtilitatem publicam reuocari potest,vt per eos in dictis locis. Sed quod indistinctè Princeps nõ possit priuilegium quod transiuit in contractum, & maximè si aliquid ex eo lucratus fuit, reuocare,tradit Baldus in l.qui se patris, col.7. versic.hoc scias, numero 12.C.Vnde liber. Castr.dicto consil.307.secundo dub.1.vol.Calcan.d.consil. 51.col. pen. Vincent. de Palcot. inter consi. Alex.4.vol.consil.50.col.6.& in eod. vol.ac etiam in eadem causa, Barbat.consilio vlt.8. col. Roman. consil. 436. Quia indultum,4. col.Ias. consil.56. numero secundo, & 105. num.3.1.vol. & consilio 227.col.1.secundo vol.Dec.consil. 292.numero 7.Iafred.Balb. decisione 125. Marsil. Singul.333.Pactum. Bellon. dicto consilio 36. ad finẽ.Ripa Responso.19.numero 20.23. & sequent.secundo libro Responsorum.Restaur.dicta quæst. 55.num.9.& quæst.114.num.11.Grammat. decis.65.nu.25. & sequent.& latissimè Crauet.d. consilio 241. nu. 10. 12. & sequent.& idem est, si ex causa remunerationis sit concessum, quia etiam propter ingratitudinem reuocari non potest. Dec. dicto c.nouit, nu. decimoquarto,quarta Fallent.Marsi.& Restaur.locis proximè allegatis, adde Syluan. consilio 98.nume.decimosexto,& num.20. Illud etiam non est omittendum,prædicta si bi locum vendicare,quando obligatio Vniuersitatis orta fuit post exemptionem concessam, secùs si ante,vt not.Bald.in l.etiam, col.fin.nu.29.C.de execut.rei iudic.sequitur Vbald.d.tractatu de collect.16.quęst.nu.18. & Ripa,d.l.4. in princ.nu.36. de re iud.plures verò casus,ad quos regulariter in extẽdẽtur immunitas à Principe cõcessa,ponit Antibol.d. tractatu,§. 4. nume.105.& sequent. quos ne nimis hoc capitulum onerem, prætermitto.

Nunc de immunitate per Vniuersitatem, vel communitatem concessa videndum est.

4 Et in primis sciendum est, † Vniuersitatem, vel Communitatẽ,gratis, & sine causa iusta & rationabili, vel quæ concernat utilitatem publicam, vel singulorum, non posse alicui immunitatem concedere, ut si concederetur venienti de nouo ad habitandum in loco subiecto Doctori medico bene merito, & similibus alijs casibus enumeratis per Doct. in locis inferius allegandis, vt tradit Bart. in l. 2.de iure immunit.& in d.l.vacuatis.Alex.d. consi.101.Curt.iunior,d. consi.60.nu.12.& in dubio præsumitur interuenisse solemnitatem necessariam.Rom.d.consi.252.3.dubio. & Bellon.consi.37.numero primo,& consil. 39.nu.6.& in casibus in quibus valet immunitas per eam concessa, non potest præiudicare Principi,uel Fisco, sed sibi tantum,glo. & Bart.in d.l.vacuatis, Abb.d.c.secundo,4. conclusione, de iure immunit. Aufr.d.4.conclusione,Ias.d.l.auus,3.col.Abb.Felin.et Paris.in d.c.accedentes. Alex.consil.148.nu.9. 6.uol.Rom.consi.252.Pro decisione,1.dub. Ias.d.consi.101.secunda col.4.uol.& ibi col. 4.n.4.loquitur etiam in casu, in quo extabat statutum,quod per Consilium uel Vniuersitatem non posset dari alicui de hauere,& bonis Communis, quia hoc casu statuti uerba locum sibi non vendicant.Ripa, d.l.4.num. 37.Ruin.dicto consilio 125. col. fin.in quarto.Paris.d.consilio 68.numero quarto, & sequent. 1.uol.& Bellonus,d.consil.37.nu.14. & consilio 38. per totum, nec etiam releuaret,si esset facta propter merita alicuius, nisi de meritis probaretur,ut per Alex. d. consil. 101.4.col. Si tamen esset facta sine causa, & sic esset nulla, & cõfirmaretur per Principẽ: Alex.

Alex.d.conf.30.3.dubio Iaf.d.conf.101.col.
2.Dec.conf.262. col.fin. & Bellon. d.confil.
37. numero quinto, & confirmatio ex certa
scientia esset facienda & simpliciter. Ripa, se
cundo libro capitulo 24. qua confirmatione
facta non potest reuocari per Ciuitatem con
5 cedentem, vt per eos ibi, sicut etiam † non po
test reuocari si transiuit in contractū Barto-
lus, in l.quod semel, ff.de decret. ab ord.fa-
ciend. & in dicta l. secunda, Alexander, &
Bellonus, dictis proximis consilijs, & Bello-
nus, etiam consilio 38.& 39.Paleot. Barb.di
ctis consilijs, primus quinta, alter septima co
lumna, Ioan. Andr.& Abb.dicto capitulo se
cundo, & Aufrer.dicta additione, quinta cō
clusione. Roman. dicto consilio 252. 2.dub.
& Iaf.dicto consilio 101. Ruin.consilio 105.
numero tertio, quinto volumine, & Pet.de
Vbald.dicto tract.de Collect. 12.quæstio.nu
mero 24. Veruntamen si princeps consentiat
exemptioni factæ per cōmunitatem, sibi præ
iudicat, vt tradit Ang.cōsilio 227. Punctus,
in fin.& Felin.in dicto capitulo, accedentes,
columna fin. octaua conclusione. Vt tamen
priuilegium concessum à principe non cen-
seatur reuocatum per generalem reuocatio-
6 nem † priuilegiorum factam per Principem,
cautela est, vt inseratur in volumine Statuto
rum, sic mandante Principe, ita docet Paul.
de Cast.in Auth. Qua in prouincia, per glos.
ibi, col.fin. C.vbi de crimine agi oportet, &
Cepol.cautela 47. Dommini, & Parisius sequi
tur in dicto capitulo accedentes, numero 9.
Illud etiam sciendum est, quod immunitate
ob certam causam concessa, cessante illa cau
7 sa, cessat, l.semper.§. † negociatores, ff.de iu-
re immunit. Tiraquel.in tract.cessante causa.
prima parte, numero 113.versiculo immuni
tatis, Vnde si sit concessa propter pauperta-
tem, cessat adauctis facultatibus, l.non tantū
§.eos qui, ff.de excusat.tutor.cum alijs addu
ctis per Tiraquel.d. 1.par. num.193. in vers.
paupertate, & idem in priuilegio tradit Fe-
lin.in d.c.cum accessissent, num.24.vers.1.re
gula, de constit.& latius Tiraquel.d.parte, in
verbo, priuilegij, nu.203.& Dec.in l.in om-
nibus causis id obseruatur, nu, 18.de reg.iur.

Ementes & recipientes pro se, & suis hæredibus, & successoribus quibu- scumque, & ab eis causam haben- tibus.

S V M M A R I A.

1 Successionis appellatione in dubio vniuersalis non singularis comprehendetur.
Immunitas transit in singularem successorem si sit concessa pro hæredibus & successoribus. Quod intellige & declara vt nu.2.
3 Successor singularis in dispositione comprehēsus intelligitur si dictum sit de ijs qui ab eo causam habent, vel quibus dederit.

GLOSSA XXV.

Icèt appellatione successoris in du
bio vniuersalis non singularis cō
præhendatur, l.quædam, §.nihil,
1 & ibi † not. ff. de eden. & l. dabi-
musque, §.siquis cum tutor, vbi Ripa, nu.2.
ff.de priuileg.credit.& tradit Felin.per illum
text.in c.quia Gui.de iudic. nu.5.tamen si in
priuilegio seu concessione immunitatis sit di
ctum, pro hæredibus & successioribus, tunc
compręhenditur successor etiam singularis,
vt etiam tactum fuit suprà, in isto capitulo, su
per verbo, ab omnibus, & quibuscunque, ut
in his terminis concludit Alex. d. cons. 193.
2.col.2.vol.cum quo transit Dec. in consilio
171.nu.5.& defendit Alciat. in l.hæredis ap
pellatione, la 2.ff.de verb.signif.& secūdum
istam sententiam vidi consultum per famo-
sissimum aduocatum. Verum contrarium
licèt in alijs terminis tenent idem Alexan.&
Iaf.in d.§.nihil, & Ripa in d.§.si quis cum tu
tor, ibi nu.3.dicit, hoc casu verbum (Hæredi
bus,) debere intelligi de succedentibus de iu
2 re ciuili, & verbum, (Successoribus,) de † suc-
cedentibus de iure Prætorio, contrariumque
tenet Bertrand.in conf.157.nu.2.par.3.prio
rum.& Iaf.loquens in his terminis, in confi.
89.3.uol.ubi repræhendit Alex. tum incon-
stantem, tum etiam cōsulentem contra com-
munem opinionem, & in terminis etiam cō-
trarium tenet Ripa in 2.lib. Responsorum c.
26. nu. 17. & difficile fortè foret in practica
obtinere pro opinione Alex.nisi versaremur
in beneficiò Principis, vt per Sylua.in conf.
98.nu.14.& Alciat.in conf.13. nu.18.& 19.
lib.5. vers. & ita vidi iudiciatum: ideo addita
est illa vox (Quibuscumque,) quę operatur ut
ueniat singularis succesor, ut per Alexan.&
Iaf.in d.§.nihil, Felin.d.c.quia Gu.nu.5.Iaf.
d.conf.89.3.col.latè Ripa, in d.§.si quis cum
tutor, nu.5.& Alciat.d.l.hęredis, & Bertran.
in aliàs allegato conf.264.2.par.sic etiam ad
didi clausulam sequentem, (Et ab eis causam
3 habentibus) quę † comprehendit singularem
successorem, ex quacunque causa, vt de ca
scribit Ripa, in c.1.nu.31.& sequent.1.li. Rę
sponsorum. ęquipollet enim Clausulę (Et q.
bus dederit) vt per eumdem ibi, de qua in c.
1.de feud.non haben.propriam natu. feudi,
de qua per Iaf.post Alberic. in l.fin.col.3.C.
de iure emphyt. Curt.seniorem conf.64. nu.
66.Socin.conf.3.nu.18.in 3.vol. Dec.consi.
171.&

& referẽdo ſe ad aliquod priuilegium, quod minorẽ contineret, defraudare emptorẽ, qui aliter non fuiſſet empturus, niſi ſibi fuiſſet expreſſum talem immunitatem rem habere: nã ut dicit Cagnolus in l. 2. §. iuris ciuilis, ante
3 fin. nu. 468. ff. de orig. iur. venditor † bonę fidei commodorum ſpem augere, nec incommodorũ cognitionẽ obſcurare debet. Eſt bene uerum, quod etiam ſecũdum opinionem contrariam, quando venditor dolosè expreſſiſſet immunitatem, & induceret emptorem propterea ad emendum, non haberet locum relatum, ſed eſſet attendendus tenor referentis, l. iuris gentium, §. Prætor ait, ff. de pact. et ita tradit Dec. in d. c. 2. nu. 5. verſ. & prædicta limitatio, & diceretur in dolo, ſi ſciens rem non habere eandem immunitatem, illam expreſſit, l. 1. §. 1. & l. quæro, ff. de actio. empt. et ad hoc faciunt tradita per Alex. in conſi. 63. in 6. et Corn. conſ. 14. col. pen. 3. uolu. quæ ſuprà adducta fuere ſuper Clauſula (Reſpectu uerò infrapoſitæ poſſeſſionis) & in Clauſula, (Quarum altera eſt aratoria) ubi fuit dictum, uenditorem teneri de qualitate rei expreſſa non exiſtente; Ad effigiendum tamen omnem difficultatem, additur infrapoſita Clauſula, proximè ſequens;

Et ita dictam poſſeſſionem liberam immunem & exemptam vt ſupra.

S V M M A R I A.

1 Vt ſuprà, dictio repetit omnes qualitates, & facit relationẽ oĩum, quæ dicta ſuperius fuerunt.

GLOSSA XXVII.

1 Ictio iſta † (Vt ſupra) repetit omnes qualitates dictæ immunitatis ſupra expreſſas, & facit relationẽ omnium quę dicta ſuperius ſunt, l. 1. §. d cinde, & ibi Bart. in §. ex hoc edicto, ff. de poſtulan. & tradit Dec. in conſ. 182. nu. 3. & 227. nu. 3. Pariſ. conſ. 48. nu. 14. 2. uol. & Crauet. conſ. 88. nu. 3.

Dicti venditores vt ſupra agentes, & obligantes promiſerunt & conuenerunt dictis emptoribus & mihi notario infraſcripto vt ſupra recipientibus, & infra ſtipulantibus manutenere defendere & conſeruare.

S V M M A R I A.

1 Venditor an poſſit vendere rem tamquam immunem & liberam ab oneribus, & an valeat talis alienatio.

GLOSSA XXVIII.

1 Icèt venditor vẽdat rem liberam, & immunem ab oneribus vt ſuprà, tamen dubium videtur † an valeat talis alienatio etiam reſpectu vendentis, l. 2. vbi Bald. & l. fin. & ibi gl. C. ſine cenſu vel reliquis, gloſ. & Paul. de Caſtro, in l. inter debitorem, ff. de pactis, qui videtur velle, non obligari vendentẽ: quia uendens non poteſt facere rem immunem vel exemptam, quæ non eſt, licèt Cagnol. teneat contrarium, in l. 2. num. 227. C. de pact. inter empt. & vend. cui aſſentior per ea quę ſupra etiam proximè dixi; Sed ſi fiat pactũ expreſſum inter partes, quod vẽditor teneatur rem manutenere exemptam, & ſoluere pro emptore, valet pactum reſpectu partium, non reſpectu fiſci, d. l. inter debitorem, & l. epiſtola, §. pactum, ff. de pact. & ita tradit Bald. Caſt. & Cagnol. in locis prærallegatis, ubi Cagno. docet, hoc modo conſtruenda eſſe uerba pacti, ut tollatur omnis ſcrupulus, quod caſu quo cõtingeret emptorem uel habituros cauſam ab eodem, moleſtari & arctari ad contribuendum in aliquibus oneribus, ſeu ad ſolutionem aliquorum onerum impoſitorũ, aut imponendorum, prætextu dictæ rei uenditę, promittit uenditor emptorem indemnem conſeruare, & promptè ſoluere, propter quã cautelam ſubijciuntur et uerba infrapoſita.

Et ab omnibus ſolutionibus per ipſos emptores aut eorum hæredes, & ſucceſſores, & habentes cauſam ab eis dicta de cauſa faciendis, & oneribus quibuſcumque ſubeundis, in futurum eos indemnes & penitus ſine damno conſeruare.

S V M M A R I A.

1 Promiſſio de conſeruando indemnem emptorem ratione exemptionis promiſſæ, ac vendita valet.

2 Promittens conſeruare indemnem tenetur iudicium in ſe ſuſcipere & reum defendere et tenetur ad ſortem & vſuras, damna & intereſſe.

3 Penitus, dictio, idem importat quod prorſus, ex toto, & omnino.

GLOSSA XXIX.

1 On eſt dubiũ hoc caſu ualere † promiſſionem factam de conſeruando indemnem emptorem, uel cõtrahentem, ut ultra Cagnol. in loco proximè allegato ad propoſitũ tradit Angel. in

2 gel. in allegato cons.227. Qui uerò † promittit aliquem indemnem conseruare, tenetur etiam si uexatur, uel contra eum agatur iudicium in se suscipere, & eũ defendere, ut not. Bart. per illum tex. in l. pater, nu.2. ff. de dote prælegata, & tenetur etiam ad sortem & usuras, ut per illum text. tradit Bart. & alij in l. quæro in princ. ff. loca. Dec. in cons.551. nu. 7. & utrumque dictum sequitur Rui. in cons. 187. nu.3. in 1. uol. ubi dicit quod sequuta sẽtentia condemnatoria debet promittens sol uere sortem, & usuras, quia aliter non conseruaretur sine dãno stipulator; Idem etiam in utroque dicto firmat Paris. comprobans promittentes teneri ad omnia damna & interesse stipulatoris in cons.109. nu.37. & sequent. 1. uol. & cons.16. nu.124. & sequen. 2. uol. ubi plura allegantur, & Socin. iunor. cons.44. nu.16. in 3. uol. Quod tanto clarius procedit
3 cum sit addita dictio, penitus, † quæ idem importat quod prorsus, ex toto, & omnino, c.1. de supplen. negli. prælato. cum alijs adductis per Albe. in suo Dictio. in ea dictione. Ruin. cons.117. nu.10. 3. uol. & propius ad terminos nostros in conseruatione indemnitatis Paris. in cons.58. nu.11. 1. uol.

CLAVSVLA XXII.

Omni iuris & facti exceptione remota.

SVMMARIA.

1 Clausula, omni iuris, & facti exceptione remota, quid importet.

Exceptio iusta, & efficax opponi potest, licet qs promiserit nullam exceptionem opponere.

2 Priuilegium concessum à Principe defuncto, nũquid sit confirmandum à successore, ne ipsum priuilegium annulletur.

Immunitas concessa intelligitur perpetua.

3 Immunitas alicui concessa pro persona & rebus in forma ualida, an & quando extendatur ad bona etiam acquirenda.

4 Immunitas concessa alicui & suis posteris numquid porrigatur ad descendentes ex fœminis.

Et quid si est concessa pro hæredibus an intelligatur de masculis.

5 Immunitas concessa à collectis quo tempore acquiratur ut censeatur præscriptum huiusmodi obligationi.

6 Immunitas alicui tam pro persona quàm pro bonis suis concessa numquid extendatur ità ut illa gaudere possint fratres ipsius immunis socij omnium bonorum.

Immunis non facit gaudere non immunem socium priuilegijs immunitatis.

Socius non gaudet priuilegio consocij in materia diuidua.

GLOSSA PRIMA.

Hanc Clausulam ponit Spec. in tit. de emptio. & venditio. §. 1. colu. 3. ubi dicit inferre, quod promittens aliquam defensionem nõ opponet, l. secundam, in princip. ff. de except. & dicit Bald. in addit. ibi post princip. quod ista uerba (Sine aliqua exceptione) omnem exceptionem et defensionem excludunt, l. Thais, §. Stichus seruus, ff. de fideicommiss. libert. sequitur Socin. in consilio 288. dubitatione quinta colum. antepenul. secundo uolum. ubi dicit, quod ista uerba non importare aliud, nisi quod nõ possit promittens aliquid in facto uel in iure allegare, quibus mediantibus excusaretur: quia dicta uerba tollũt omnem exceptionem & defensionem; de qua Clausula etiam nõnulla dicta fuere suprà in
1 † Clausula, Rati, super uerbo omnibus iuris & facti, &c. censeo tamen hoc intelligendum, nisi opponeretur exceptio, uel defensio iusta: quia solum iniustam dicta Clausula excludere uidetur & malitiosam, ut in proposito dicit Specul. in titul. de obligat. & solut. col.4. uerbo, nullam aliam contrariam exceptionem, & ibi Bald. in addit. in princ. dicit, quod qui promittit non opponere exceptionem intelligitur nõ ire per ambages, & si uadit, incidit in pœnam: efficacẽ uerò exceptionẽ benè potest opponere. Idem tenet Felyn. in c. causam quę, nu.21. de Rescript. & Anton. de Caua. in tractatu de execut. instr. 1. quęstione.

Nonnullæ etiam quæstiones in hac materia immunitatum intactas non relinquere cẽsui, quæ etsi extra nostram propositam materiam esse uideantur, tñ non pigebit eas uidisse, prima est, numquid defuncto Principe priuilegium concedente, opus sit nouã cõfirmatione, ne priuilegiũ annulletur, quod aliàs in causa propria fuit mihi reuocatũ in dubium.
2 Et licèt † Bal. in d. cõs.112. nu.7. dub.6. 1. uol. deciderit trãsire ad successorem in dominio, seu officio concedentis, quod sub noĩe appellatiuo cõcessum fuit, consuluit tñ, qđ per singulos successores immunitas renouetur, qa gratia est si eis conceditur, & iniuria si eis denegatur, dicens, quod hoc residet finaliter in pectore dominorum, qui sunt deuotionibus & meritis prouocandi, nõ pollicitationibus astringendi. Et sic Bal. sentit dubium esse, an ualeat sine cõfirmatione, & in cons.355. Præmittendum est, nu.6. eo. 1. vol. dicit, quod dominus tenetur renouare, aliàs facit iniuriam, tamen quod priuilegium transeat ad successores concedentis, haud dubiè tenẽdum est, ut late tradit Crauet. d. cõs.241. nu.17. & Restaur. Castalad. tract. de Imperat. quæst. 111. ante finem, & propterea superuacua est confirmatio,

firmatio, l. priuilegia, ubi Cin. & Pau. de Castro, cum quibus etiam trãsit Alciat. C. de sacrosanc. eccle. & in terminis in priuilegio immunitatis, firmat Alex. in d. allegato cõs. 33. col. fi. vers. & non est curandũ, 5. uol. & sequitur. Betrand. in cons. 108. in princ. 3. vol. p. primæ, & ſm hanc partem fuisse decisum refert Afflict. decisione 128. nu. 12. & ita etiã obtinui in facto proprio; & ad hoc ẽt facit qđ tradit Alber. in l. antepenul. in fine, ff. de annuis leg. & refert ac sequitur Tiraquel. in l. boues, §. hoc sermone, 8. limitatione, nu. 4. quod immunitas cõcessa, sẽper intelligitur perpetua.

Secundò cõcessa emptione alicui pro persona, & rebus, in forma ualida, nunquid ex-
3 tendatur ad bona postea † acquirenda? est quęstio profunda, ab antiqs & Modernis examinata, in qua uariæ fuere opiniones, & eã mouet Pet. Antib. in d. tract. 3. p. §. 4. nu. 55. sed non benè se resoluit, & infrà, nu. 140. arguit pro & cõtra, & finaliter uidetur distinguere ei aut fuit concessa precio, ut regulariter fit, aut gratis, primo casu extendatur ad futura, secũdò verò non, sed suprà in tertia parte principali, in immunitate per Mutinenses concessa Castro Balzani, quod non extendatur ad futuras Villas, simpliciter, & indistinctè tenere uidetur. Bal. uerò in d. cons. 112. in 2. nu. 4. tenet, non extendi nisi ad surrogata bona loco priorum exemptorum, sed in cons. 407. super facto, 2. dub. 5. uol. tenet indistinctè exẽptionem extendendam esse ad bona futura; q̃n ptiuilegium non est finibus coarctatum, idẽ uoluit Bart. in cons. 59. Commune Spoleti, 2. dub. nu. 4. ubi uoluit, immunitatem concessam pro iuribus, & rebus, extendi ad bona futura: & idem si sit dictum, pro se, & hæredibus in futurum. Ias. uerò in d. consil. 25. in 3. uol. exigit, ut de futuris expressa mentio fiat; Sed tamen opinionem Bart. & Baldi uidetur sequi Aret. in d. l. si ex toto, in princ. 2. col. & expressè Alex. in cons. præallegato, 178. & cons. 193. 2. dub. 2. uol. & dicit Paris. d. cons. 68. nu. 9. & sequent. 1. uol. quod magis communis opinio est, quod extendatur ad futura. Quam opinionem tenet Nata, consilijs 160. nu. 23. & 26. & 340. nu. 12. & 15. & Decis. Pedemont. 136. quam opinionem etiam adiuuat decis. Guid. Pap. quæst. 489. decidentis, quod si sit concessa nonnullis hominibus immunitas à pædagijs per Principem in tota terra sua, extenditur etiam ad terras, & ciuitates alias per Principem acquisitas; Et ista Conclusio uidetur indubitata, quando sumus in beneficijs Principis, non in priuilegijs: cum primo casu quo de interesse tantum concedentis tractatur, latissima sit facienda interpretatio: secundo uerò casu, cum tractatur de interesse tertij, strictè priuilegium est interpretandum, ut per Bald. in d. Cons. 112. nu. 7. Alex. d. cons. 178. 5. col. & latè Brun. in tractatu de augumento 9. Conclusione 1. limitatione, & tradunt Moder. in d. l. fi. de con stit. Princ. Alex. in d. l. quædam, §. nihil, 2. Limitatione ubi etiam uidetur sequi Ias. & idẽ Ias. d. cons. 89. 3. vol. plures autem remissiones in ista quæstio. ponit Cagnolus, in d. l. in omnibus causis id obseruatur, num. 10. & in omnibus ponderandus est tenor priuilegij, qui dat legem priuilegio, c. porto, & c. accepimus, de priuil. & ad propositum tradit Bald. in cons. præallegato, 355. in princ. Bertrand. d. cons. 181. in princ. 3. vol. & Ripa, d. cap. 6. nu. 4. 2. lib. Responsorum.

Tertiò, si concessa est immunitas alicui, & suis posteris, non ueniunt descendentes ex fę-
4 minis, l. 1. §. 1. † ff. de iure immunit. nam in hoc est casus specialis, quando tractatur de interesse alterius, qui propter priuilegium immunis & exempti, grauius grauatur, & tenet Dec. in Clem. Nouit, 6. notab. & defendit in cons. 223. & sequitur Cagnolus, in d. l. in omnibus, alia adducens, nu. 9. & idem firmat Antibol. in immunitate concessa pro hęredibus, ut tantum ueniant hæredes masculi, in d. §. 4. nu. 137. tenet etiam Gozad. cons. 20. nu. 8. sequitur Ias. in l. 1. col. pen. ff. de con stit. princ. & Claud. in l. fin. nu. 201. eod. tit. Paris. cons. 88. nu. 12. in 2. vol. & abundè Tiraquel. in tract. de retractu, tit. 1. §. 1. glos. 9. nu. 238. & seqq. & in tract. de Legibus Connub. in 1. lege, 1. glos. nu. 38.

Quartò uidendũ est; quo tempore acquiratur immunitas à collectis, & hmôi oneribus
5 subeundis, ut censeatur præscriptum † hmôi obligationi, & Bar. in d. cons. 59. nu. 3. tenet, quod si quis credens se exemptum per 40. annos non subeat munera, præscribit aduersus Ciuitatem, uel Communitatẽ, per text. in l. fin. C. de fund. patrim. lib. 11. per quem text. ita etiam consuluit Roman. in d. cons. 252. 4. dub. quod etiam tenet Alex. d. cons. 30. 3. & 5. dub. Corn. cons. 44. 2. & pen. col. 2. vol. 22. col. 6. in 3. & 268. col. 9. & 10. 4. vol. quod etiam admittit Curt. iunior. cons. 60. præallegato nu. 16. & tenet Ias. d. cons. 101. in fine, 4. uol. Paris. d. cons. 69. nu. 7. 1. vol. & Bellon. dictis consilijs 37. nu. 6. & 39. nu. 4. sed Alex. in d. cons. 136. col. 6. 2. vol. ad hoc vt opinio prædictorum procedat, exigit quattuor esse probanda ad victoriam præscribentis, quæ si copulatiuè non concurrant, eã pr̃scriptionẽ non procedere sentit. primo, qđ præscribens fuerit requisitus soluere, & recusauerit, sc̃do qđ allegẽt bona fides, tertiò, qđ titulus aliqs allegetur, & quarto, qđ scientia, & patientia

hominũ Ciuitatis, uel Communitatis deducatur, & probetur, quæ non exigunt alij supra allegati. Et idem uidetur tenere Ripa, in d.c.26.nu.11.2.lib. Responsorum, & Curt. sequitur d.consf.60.nu.17. Hanc tamen opinionem Alex. posteriorem fœdere distinctionis opinionem concilians Balbus in tractatu pręscript. in 2. p. 5. partis principalis, q.7.nu.3. declarat procedere, quoties non interuenit titulus coloratus, ut concessio immunitatis, licèt inualida, quo casu probanda sunt dicta quatuor requisita, at si interuenit, sufficit lapsus temporis 40. annorum à tempore impositæ Collectæ, licèt nulla interuenerit interpellatio præscribentis, & hoc casu procedit opinio prædicta, quæ est communis, ut supra, & hanc distinctionem approbat Ripa, in d.c.4. nu.13.2.lib. Responsorum, & sequitur Paris. d.consf.25.nu.109.in 1.uol. & licèt Cur. loco preallegato uoluerit hoc procedere, quando quis habet exemptionem à Principe, licèt nulliter, non autem à Ciuitate, tamen dicit contra opinionem communem prædictorũ, qui loquuntur etiam in immunitate à Ciuitate uel Communitate concessa licèt nulliter, ut per eos in dictis locis ad hãc quęstionẽ Ad de Nicol. Festas. in tract. de Collect.4.p.q.7.

Quintò quæritur, si immunitas sit concessa alicui tam pro persona, q̃ pro bonis suis, nũ
6 quid huiusmodi immunitate gaudebunt ẽt fratres ipsius immunis socij omnium bonorũ? et glos. in uerbo, fratribus, in l.fi. C. de muner. & honor. non continuand. lib.10. tenuit quod sic, quã sequutus fuit Alex. in cõs. 120. Viso pũcto, col.4. uers. ad hoc ẽt facit, 4. uol. & Barb. in l.2. in princ. col. 12. ff. de uerbor. oblig. & in l.4. §. Cato, col.29. ff. eod. tit. Ias. in l.1. col.1. C. de transact. in l. si emancipati, col.4. in princ. uers. addo tertio, C. de collat. quos refert Tiraquel. in tractatu de retract. tit.1. §.26. glos.1. nu.32. & Felin. in c.1. nu.6. uers. & dicit glos. de pręscript. idem etiam cõsulendo tenuit Barb. in consf.44. col. pen. 2. uol. Georg. Nat. in c. quamuis, fol.15. col.4. de pact. lib.6. & Pet. Rebuff. in tractatu de priuil. schol.31. priuileg. licèt ibi dicat, q̃d hoc nõ seruatur in Regno, & fm istã opin. consuluit Ludou. de Lodouic. Archid. Bonon. cui consf. plures Doct. subscripserunt, ut refert, & sequitur Mars. plura ad propositũ adducens. in Sing. 180. Plura, circa medium. & in l. de minore, §. tormenta, nu.11. & 12. ff. de quæstion. & consf.83. nu.35. & in Singulari 501.

Contrariam tamen sentẽtiam tenet Spec. in titu. de cleric. coniug. uers. quid si clericus, & ibi sequitur Bald. in addit. decidens, quod licèt clericus sit exemptus, & immunis, tam pro persona, quàm pro rebus, (pręterquam à muneribus patrimonialibus, ut sunt tributa, & similia, ut dictum fuit suprà super verbo, Et mixtis, & in uerbo sequenti) tamen si habet bona communia cum fratribus, fratres socij pro eorũ parte non gaudebunt eius immunitate. Quam decisionem refert, & sequitur Felin. in d.c.1. nu.6.2. col. vers. primo q̃d non habent, p̃p quam dubitat de ueritate decisionis glos. in d.l. fin. contra quam glos. tenent Bart. & Ioan. de Platea, ibi, cum quibus uidetur transire Tiraquel. d. nu. 32. & decis. Spec. sequitur Dec. in d.l. si emancipati, nu.5. & Ruin. in l. Imperium, col.3. ff. de iuris. om. iud. quam etiam tenet Cagnol. in d.l. si emancipati, nu.105. vbi dicit se uidisse ita seruari in practica, & ibi Rimin. iunior. nu.167. Pro qua facit ad propositũ decisio Boer. 300. vbi disputat, numquid habens rẽ mobilem communem cũ exempto à gabellis, uel uectigalibus, & eã conducens per loca ubi debentur gabellæ, possit gaudere immunitate cõsocij: & finaliter tenet, quod non, dicens ita fuisse decisum. Et in indiuiduo, quod opinio Mars. sit falsa, tradit optimè defendens hanc contrariam Didac. Hispan. in suis pract. quæst. c.34. nu.2. & tenet Bertrand. consf.51. col. fi. 1. vol. posteriorum. Et hanc secundam partem puto veriorem, quia in materia diuidua pro ut hæc est, socius non gaudet priuilegio consocij, ut per Socin. in consil. 12. col. 6. 1. vol. & tradit etiam Curt. iunior, num. 14. & Cagnol. in d.l. si emancipati, & glos. communiter recepta, in l. vnic. C. si in com. eademq; causa in integ. restit. postul. & ita iudicatum fuisse refert Afflict. decisione 213. quam decisionem refert, & sequitur Paris. d.c.1. nu. 14. de præscript. & Marantha in tractatu de ord. iud.4. parte principali 11. distinct. nu.24. qua ratione stante, non videtur posse sustineri cõcordia Felini quam ponit in d.c. 1. vbi uidetur uelle intelligere decisionem Spec. in exemptione personali, secùs si sit concessa exemptio realis, quia eadem est ratio, quando sumus in re diuidua, vt suprà.

CLAVSVLA XXIII.

Ita tamen, quod per dictam possessionem debeatur seruitus viæ petiæ terræ dictorum venditorum.

SVMMARIA.

1 *Ita tamen, dictio est modificatiua, restrictiua, & limitatiua præcedentium.*
Et est etiam declaratiua, & conseruatiua iuris alterius.
2 *Seruitus personalis, quæ sit, & qua nam realis.*
3 Ven-

3 *Vendens rem aliquam tenetur eam tradere liberam ab omni seruitute.*
Nisi facta sit reseruatio, quod licet.
4 *Socij diuidentes res communes, curare debent ut sibi reseruent ius eundi ad eas res per partem Consocij, quia aliàs non possent uti via qua utebantur tempore Communionis.*
Seruitus non debetur nisi conuentum sit ab initio vt vna res alteri seruiat.
Seruitus via habet causam discontinuam, & ideò non censetur reseruata.
Venditor specificè, & clarè debet reseruare seruitutem alij rei sua, & verba corripere, vt reseruatio respiciat tempus futurum non præsens.
Via latitudo quanam sit vel esse debeat in materia seruitutis.
5 *Pes ex quot digitis constet an ex quinq; an uerò ex sexdecim loquendo de mensura.*
Via seruitus quomodo ab itinere, & actu differat.
6 *Via seruitutem habens debet ea ciuiliter, uti, & cum minori fundi seruitutis detrimento, quàm sit possibile non autem ire per sata, uel per medias uineas.*
7 *Via seruitutem debens eam potest cooperire.*
Via vrbana non requirit altitudinem, sicut rustica.
8 *Via seruitutem habens quid agere possit remissiuè.*

GLOSSA PRIMA.

Hic esset tractanda materia seruitutum, sed quia est campus latus nimis, & de eis extat specialis tractatus Bartol. Veronens. vulgò Cepol. vbi hæc materia videri potest, solum aliquas quæstiones tangam ad nostrum tractatum optimè pertinentes, in cæteris sat erit remissio ad d. tractatum, & ad alia loca, ubi huiusmodi materiæ discutiuntur. Tractabimus itaque in hac materia de tribus, primò, quando venditor sibi reseruat aliquam seruitutem, secundò, quando seruitus debetur à re uendita alteri extraneo, tertio, quando à re tertij ipsi rei venditæ seruitus debetur.

Dictio ista (ita tamen) est modificatiua, restrictiua, & limitatiua præcedentium, l. ubi
1 † ad huc, uerbo, ita tamen, ubi Salic. C. de iure dot. & tradit Alberic. in Dictionario suo, super eodem uerbo, Crot. in Repet. l. si constante, in princ. 2. lectura, nu. 10. ff. sol. matr. & in l. 1. §. fin. 1. lectura, nu. 7. de verb. oblig. & Crauet. cons. 25. nu. 26. & latè Paris. cons. 17. nu. 19. 1. vol. & etiam est declaratiua, & conseruatiua iuris alterius, l. fin. & ibi Aret. declarat, in fine illius l. quam legit cum præcedenti, C. de iur. omn. iud. & hoc modo accipitur hic. Seruitus uerò est constitutio iuris gentium, qua quis dominio alieno contra na
2 turam † subijcitur, l. 4. §. 1. ff. de statu homin. & hæc respicit personam, non rem, & est seruitus personalis. Cepol. tract. de seruit. ca. 1. de seruit. person. in princ. aliter autem diffinitur seruitus realis, quæ secundum Odofred. est quoddam onus à prædio debitum, uel à re rei legitimè constitutum; Vel est ius quodam introductũ, quo prædium prædio seruit. Vel s̃m Bal. in Authen. Ei qui, col. 8. vers. debes enim scire, nu. 55. C. de bon. auth. iud. possid. Seruitus est accidentalis habitudo, & extrinseca qualitas prędij, l. quid aliud, ff. de uerb. signific. Bart. autem subtilius diffiniuit. Seruitus est quoddam ius prædio inhærens, quod eius utilitatẽ respicit, uicini diminuit, vt per eum in l. 1. ff. de seruit. sequitur Cepol. d. tractatu, c. 2. de seruit. reali, 1. col. & Alciat. in d. l. quid aliud. Et inprimis sciendum est, quod uendens rem aliquam, tenetur eam tradere liberam ab omni seruitute, glo. in l. cum uenderes, ita illum text. intelligens, ff. de con
3 trahen. empt. & hẽtur † in l. in uenditione, ff. de act. empt. tradit Bald. in cons. 367. Venerabilis in Christo, nu. 2. uol. 3. & Cepol. in c. 1. de seruit. itiner. in tractatu de seruit. rustic. prædior. col. 4. post medium; & Alciat. in l. si cum fundum, in princ. ff. de uerbor. signif. & Fab. d. 6. q. 2. membro, nu. 7. & Tiraquel. in tracta. de retractu, tit. 1. §. 1. glos. 9. num. 56. ideò ante traditionem rei emptori factam, et in contractu uenditionis, debet uenditor sibi reseruare seruitutem, si intendit rem uenditã alteri eius rei seruire debere, nam etsi illa seruitus non sit ei tunc utilis, sed possit esse utilis in futurum, potest tamen eam sibi reseruare, vel rei uenditæ imponere, l. ei fundo, ff. de seruit. secundum glos. in l. quæstiones, eod. tit. & Bart. ibi, licèt aliter Castr. intelligat, & debet fieri in traditione rei, l. & qui duas, ff. de seruit. urb. prædior. licèt si in uenditione fuerit imposita, uel reseruata seruitus, non autem in traditione, actio competeret uenditori, ut seruitus posset imponi, l. si binarum, eo. tit. & tenetur pati emptor, quod seruitus imponatur, si fundus traditus fuit liber, qui debebat tradi seruus, l. si tibi liberum, ff. de action. empt. Cepol. d. c. 1. col. 5. Et quod possit imponi seruitus, habetur etiam in l. duorum prædiorum, ff. com. prædior. in l. si quis duas, in principio quæ loquitur tam in prædio rustico, quàm in urbano, eodem titulo, & idem est si uenditur pars rei pro diuiso, §. si quis partem, eadẽ & l. de reseruatione tradunt Bald. dicto consilio, & Corne. consilio 146. 2. colum. 4. uolum. Sic etiam socij diuidentes res communes, debent cauere, ut sibi
4 reseruent ius eundi ad suas res per † partem con-

consocij,quia non poterunt vti via,prout poterant durante communione; nam possunt conuenire ut una res alteri seruiat, l. cum essent, ff. de seruit.rustic. prædior. aliter enim seruitus non debetur. Bart. Bald.& alij, in l. uia constitui,§.fin.ff.eod. Cepol. in tract. de seruit.rustic.prædior.c.34.de seruit.itiner.seu actus, 1.& 2.col.Ias.in l.seruum filij,§.fin.2. col.de legat. 1. Fab. de Sancto Sauino, in d. tract.de empt.& uend.q.6.memb.17.nu.73. & Socin. consil. 139.2. col.1.uol.& Pet.de Vbal.tract.Societ.11.p.q. 8. Dec. in l.2.nu. 34. ff. de iurisd.omn.iudic.& Io.de Amic.in cons.81.nu.4.& respectu seruitutis uię,nulla uidetur difficultas, ex quo habet causam discontinuam, quod non censetur reseruata,secùs si haberet causam cõtinuam, ut in onere ferẽdo,de quo latius dicetur infrà,ut per Capic.decisione 187.per totam,Et cauẽdum est etiam,ut venditor specificè, & clatè reseruet seruitutem alij suæ rei,& uerba concipiat,vt reseruatio respiciat tempus futurum non pręsens, cum eo tempore nulla seruitus competeret,ut tradit Corn.in d.cons.146.per totũ, Præterea, si intendit reseruare plures seruitutes, etiam habentes causam continuam, & existentes apparenter in re uẽdita, debet eas expressè,& specificè reseruare:quia per reseruationem aliquarum,ceteris renunciasse censeretur,maximè,quando apponuntur Clausulę in instrumento,quod promittit uenditor rem liberã, & expeditam tradere,ut ex facto fuisse decisum firmat Afflict. decisione 298. Viæ verò pro seruitute reseruatæ, uel concessæ, latitudo erit angustior, uel latior, prout partes conueniunt,& cõcordant,modo per eã uehiculum ire possit,l.uia constitui,ff.de seruit.rustic.prędior.Si uerò nihil sit conuentũ, tũc ex l.12. tab.debet esse octo pedũ in porrectũ,seu directũ, in anfractũ, uel ubi flexũ est sexdecim,l.uię latitudo,ff.eo.tit. Cepol.in c. 3.de seruit.viæ,2.q.in d.tractatu,de seruit.rustic.pręd.ubi ex Isidor.dicit,pedem esse mensuram quinque digitorum,quod Alciat.non
5 admittit,in l.mille passus,†de verb.signif.immò sexdecim digitos conficere censet,ubi de alijs mensuris differit, cui in hoc assentior. Differt autem seruitus huiusmodi vię à seruitute itineris,uel actus,quia hæc est maior,& vtrumq; ipsorum compræhendit,si quidem, iter est ius hominis eundi, ambulandi, non etiam iumentum agendi, vel vehiculum, actus ius agendi,uel iumentũ, uel vehiculum, uia est ius eundi,& agendi,& ambulandi,& actũ in se continet, l. 1.in prin.ff.de seruit.rustic.prædior.& declarat Cepol. in tribus primis capitulis dicti tractatus,de seruit. rustic. præd. in princ.ubi plures quæstiones soluit; habens tamen seruitutem uiæ,debet ea uti ciuiliter,& cum minori fundi seruientis detri-
6 mento quàm sit possibile,†non autem ire per sata,uel per medias uineas, l. si cui simplici, ff.de seruit.l.si mihi concesseris, cum l.sequẽti,ff.de seruit.rust.prædior.de quo per Socin. in cõs.141.col.pen.1. uol. ubi decidit plures quęstiones ad propositum,& maximè,quod
7 debens†seruitutem uiæ,potest eam cooperire,& aliud est in uia rustica, aliud in anditu, seu itinere seruitutis urbanę,quia hoc secũdo casu nõ requiritur altitudo prout in rustica; quod etiam consuluit idem Socin.cons.105. eo.uol.cui subscripsit Alex.in cons.230. uol. 6.quod etiam est impressum post dictũ Consilium Socin.sm quod dicit fuisse iudicatum Socin.ipse,in d.cons.105.2.col.& quomodo
8 possit†uti habens seruitutem,an per totũ fundum,uel aliquã eius partem,& an possit morari per aliquod notabile spatium in uia,et in ea exonerare salmas,vel eas aptare & accommodare, apponere dolia, & vasa uinaria, uẽdere uinum,& similia,& per anditum domus transire de nocte,ad qđ est recurendũ, quia est pulcherimũ cõsilium in hac materia.

Cohærenti dictæ possessioni.

SVMMARIA.

1 Seruitus realis ad hoc vt constituatur nullum alienum prædium debet esse intermedium.

GLOSSA II.

Ad hoc, ut seruitus realis prædio cõnstitui possit,prædium nullum alienum debet esse intermedium.
1 quia aliàs impediret†seruitutem, l.qui sella,§.1.vbi Doct.ff.de seruit.rust.prędior. nisi esset locus publicus,per quem transiri posset, uel priuati consentientis, iuxta not.per Bart.in l.si prius,ff.de aqua pluu. arcend. & in l.non solum, in princ.ff. de noui. oper.nunciat.& de hoc articulo an,& quando prædium medium impediat seruitutem, uidendum est per Cepol.in d.tract.de seruit. vrb.prędior. c. 18.quę impediunt seruitutem constituendam.

Quam seruitutem dicti venditores sibi,& dictæ suæ petiæ terræ ex pacto inter eas partes solemniter apposito,reseruauerunt.

SVMMARIA.

1 Seruitus realis ad hoc ut reseruetur,cautus esse debet contrahens,aliquando enim putant reseruatum fuisse ius reale, & factum est pactum personale.

Serui-

Seruitus realis quando censeatur inducta, & quando personalis, remissiuè.
Pactum personale per promissorem, & successores uniuersales est seruandum, non autem per successores singulares.
2 *Vicinus si promisit per se uel alium non facere fenestram in muro domus suæ, & domum uendidit, & emptor velit facere fenestram poterit.*
3 *Seruitus inducitur stipulationibus, & pactionibus.*
4 *Venditores retroementes possessionem seruitutem debentem, extinguunt seruitutem, ità ut si alteri uendunt noua sit opus reseruatione seruitutis.*
Declara vt hic.
5 *Vendens rem quæ sibi debebat decimam, censetur vendere liberam, nisi expressè reseruet ipsam.*

GLOSSA III.

AD maiorem declarationem reseruationis huiusmodi seruitutis ad dita sunt hæc uerba, & ad effugiendas omnes difficultates, nam ut docet Paul. de Cast. in l. pen. ff. de seruit. rustic. prædior. debet esse cautus contrahens in concipiendis uerbis pactionis, ut seruitus ad successorem transeat: Si quidem sæpè fiunt pacta, & conuentiones, quæ non inducunt seruitutem realem, sed tantum pactum
1 personale; ut in d. l. pen. † & ibi omnes, quã l. & reposuit, & explicauit Alciat. in c. 7. 2. lib. Dispunction. quam materiam habemus latè discussam per Cepol. in c. 2. de seruit. reali, 2. col. & pluribus sequent. in tractatu de seruit. urban. prædior. ubi latè declarat, quando censeat inducta seruitus realis, uel ius reale, seu personale; & licèt pactum personale sit seruandum per promissorem, & suos successores uniuersales, l. uenditor, in princ. ff. com. prædior. tamen in successore singulari aliud est, ut per Doctor. ibi; & ad propositum plura adducunt Rom. Sing. 69. Concedo tibi. Ioan. Fab. & Ias. 3. col. in §. æquè si agat, Instit. de act. & Spec. in d. §. 1. col. 9. ponens quæst. de eo qui promisit uicino suo sub certa pœna; non habere, uel facere, per se, uel alium, fenestram in muro domus suæ, & domum uendidit, emptor uerò uult facere fenestram, nunquid possit? & refert Alber. Pap. obtinuisse
2 quod possit, ex quo non censetur † imposita seruitus rei, sed fuit personalis obligatio, quæ personam non excedit, quam decisio. sequitur Castr. in d. l. pen. Cepol. d. c. 2. & in d. tractatu c. 62. De fenestra. pen. col. & idem tenent alij, quos allegat Ripa, in l. 1. §. si heres, nu. 4. ff. ad Trebel. & latè Marsi. dicens fuisse tunc in facto, in Sing. 334. Pendet. Illud ta-
3 men indubitatũ est, pactionibus, † & stipulationibus seruitutem indui posse, §. fin. Instit. de seruit. rustic. prædior. & urban. Quomodo autem pactum dicatur solemniter appositum, latius inferius suo loco dicetur, sed
4 si dicti † uenditores retroemerent dictam possessionem seruitutem debentem, extingueretur seruitus, ita, quod si alteri postea uendiderint, opus esset noua reseruatione, l. si quis ædes, in princ. ff. de seruit. urban. prædior. tradit Ioan. de Amic. in d. cons. 81. nu. 2. quod uenit declarandum, si acquisitio dominij sit irreuocabilis, secùs si reuocabilis, l. legatarius, §. 1. ubi omnes, ff. de leg. 1. cum alijs fusius traditis per Tiraquel. in tractatu de retractu tit. 1. §. 1. glos. 7. nu. 71. & tit. 2. §. 2. glossa unica, numer. 10. & idem est in uendente
5 † rem, quæ sibi debebat decimam, quia debet emptor excipere, aliàs res libera tradita censetur, ut per Cepol. Caut. 92. Si aliquis, & maximè apposita Clausula, Cum introitibus, de qua infrà suo loco dicetur.

CLAVSVLA XXIIII.

Et quæ domus vt suprà, vendita, habet seruitutem.

SVMMARIA.

1 *Venditor an, & quando, & quatenus teneatur, si uendiderit rem pro libera, quæ in effectu erat seruituti subiecta.*
2 *Emptor præsumitur ignorare, venditor verò secùs.*
Verba contrà venditorem sunt interpretanda.
Emptoris iuramento statur ad probandum quanto minoris fuisset empturus rem, si eius qualitates, & onera sciuisset.
Venditor tenetur exprimere seruitutem rei uenditæ.
3 *Venditor qui sciebat in Consilio de proximo faciendum decretum, quod corbes frumenti deberet uendi decem, & ante factum decretum uendidit magnam quantitatem frumenti maiori precio, reticendo de huiusmodi futuro decreto, tenetur ad interesse emptoris.*
4 *Equus si uenditus sit per venditorem protestantem se nolle teneri de aliquo uitio, quia ipsum uendit pro caco, lunatico &c. & plenũ schinellis, & magagnis, venditor non liberatur si sciuit uitium equi, uel morbum quem sub uerborum inuolucro expressit.*
5 *Equus si uenditus sit pro sano, si morbus est patens, venditor non tenetur, quia intelligitur vendi sanus quo ad cæteras corporis partes occultas.*
Venditor non tenetur pro commendatione generali rei venditæ.

GLOSSA I.

DEbet venditor esse cautus, ut exprimat seruitutes, & alia onera rei venditæ, ut etiam in simili dictum fuit super Clausula, Iure proprio, in vers. quantum sit, &c. quia cum teneatur fundum venditum liberum tradere, ut suprà dictum fuit, si habeat aliquam seruitutē, quā sciens celauerit, venditor tenetur actione ex empto, emptori ad omne eius interesse: si autem fuerit ignorans, tenetur quanto minoris emptor empturus fuisset, si huiusmodi seruitutis, vel oneris scientiam habuisset, ut probatur in l. Iulianus, in prin. ff. de actio. empt. in l. quoties, l'ultima, ff. de ædil. edic. & declarat glos. & Fulgos. in l. pen. ff. de euict. glos. in l. qui uti optimæ, ff. de verb. signifi. & in d. l. quoties, & Paul. de Cast. in l. 1. §. 1. ff. de actione empt. Fab. d. 6. q. 2. membro, & 13. membro. Cepol. in d. c. 1. de seruit. rustic. prædior. col. 5. Alex. cons. 95. Diligenter, 2. col. 5. vol. duplicato, cons. 63. vol. 6. et ante eos Spec. in d. §. 1. col. 10. & Curt. iun. cons. 177. nu. 5. & Dec cons. 483. nu. 16. & Cagnol. in l. 2. num. 173. C. de rescind. vendit. Sed si emptor etiā ignorans fundum uendidit cum Clausula illa (uti optimus maximusque est) tenetur etiā ad interesse emptoris, ut per glos. & Fulg. in d. l. pen. & glos. & Alciat. in d. l. qui optimè, Cast. d. §. 1. fortius uoluit Alcia. in d. l. qui uti optimæ, quod possit agi ad rescissionem contractus, ex quo venditor conuenta pro parte sua non impleuit, & etiam de euictione, si vicinus seruitutem obtineat, quod uidetur probari ex dicta l. penult. quæ procedunt empto re etiam ignorāte, secùs uerò si ipse sciret huiusmodi seruitutē, uel onus rei annexū, quia certiorari non debuit, qui non ignorauit, d. l. 1. in fine, ff. de actio. empt. & tradūt Doct. in locis præallegatis; sed si uenditor fuit sciens, non releuaret ēt ipsum protestatio facta, qđ nō teneretur de aliqua seruitute, quam deberet res uendita, ut est tex. in d. l. 1. §. 1. ubi omnes, & in l. quæro, ff. eod. tit. ubi Cast. facit l. quæritur, §. si uenditor, ff. de ædilit. edic. & l. qui libertatis, §. pen. ff. de euict. Idē probatur in d. l. Iulianus, §. idem Iulianus, & in l. in vēditione, ff. de action. empt. Alex. in d. cons. & in cons. 14. Viso processu, col. fin. 5. vol. Cor. cons. 12. & 81. 3. vol. sequitur Paris. cons. 78. nu. 23. vol. 3. non præsumitur tamen scientia in emptore, sed potius ignorantia, ut per Ale

2 xand. d. cons. 63. nu. 9. in 6. In uenditore uerò uoluit Corn. in d. cons. 81. 2. col. præsumi scientiam uitij suæ rei, post Bald. quem allegat, pro quo facit qđ uoluit idē Bald. in cons. 413. Verba dicsit, aliàs allegato, nu. 3. prædicto uol. 5. quod uerba sint interprætanda cōtra uenditorem, ex quo ipse tanquam melius sciens, debet specificare cōfinia, seruitute rei, & similia, l. Labeo, cum l. sequenti, de contrahen. empt. sed cū in casu isto leges prędictę, et Doctores suprà allegati, loquantur in uendente rem suā, & si sit ignorans, teneatur tm̄ quanto minoris esset empturus, non uidetur quod sit præsumendā scientia, quia semper teneretur ad interesse, & extra rē, quod potest ualde plus importare, ut in d. l. Iulianus, in princ. nisi ipse de eius ignorantia doceret, uel aliter de ea præsumeretur, ut in casu l. si sterilis, §. 1. de action. empt. Et tanto magis in casu isto procedit, in quo resultaret dolus uendentis, pp quem tenetur ad interesse, ut suprà in d. §. 1. d. l. 1. ubi Bart. docet formam libellandi, & in alijs legibus suprà allegatis, quo casu, scientia non præsumitur, ut per Salic. in l. quisquis, ad fin. C. de rescind. uendit. Aret. in §. in fraudem, 2. col. nu. 2. in fi. Inst. qui, & ex quib. cau. manu. nō poss. Cin. Rich. Raph. Salic. & Cor. in Aurhen. Sed cum testator, C. ad l. Falcid. ubi Corn. 3. colum. dicit esse communem opinionem, & ita secundum hanc opinionem quod non pręsumatur scientia uenditoris, aliàs iudicaui, & fuit confirmata mea sententia in appellatione. De istis modo actionibus quanto minoris, ciuili, uel quanto minoris res est, prætoria, & actione ex empto, in quo differant, & quibus casibus competant, habetur per glos. & Doct. in d. l. Iulianus, in principio, in l. si minor. C. de action. empt. & in l. 2. C. de edil. actione. & latè Bap. de Sancto Blasio, in tract. de actio. & eius natura, 21. actione, & dicit Paul. de Cast. in d. l. Iulianus, in princ. 2. col. qđ statur iuramento emptoris, ad probandū quāto minoris fuisset empturus rē, si eius qualitates, et onera sciuisset, et Bap. de Sācto Blasio, d. 21. actione, & sequitur Bertrād. in cons. 30. nu. 6. 3. p. priorū, & qđ uenditor teneatur exprimere seruitutē rei uēditę, tradit ēt Paris de Put. in tractatu de Sindi. in uerbo, salariū, §. facta, nu. 4. ubi tenet, qđ potestas non tenetur soluere capsoldū de suo salario, prout est consuetum fieri, nisi ab initio per Ciuitatem conducentem fuerit certificatus, & tenetur dissimulans huiusmodi onus crimine stellionatus, & pœna arbitraria, sed si asserit liberam, pœna falsi. Plot. in l. si quando, C. Vnde ui, nume. 667. & sequent. & ad propositum Cast. 317. Visis, in antiquis. Et ad prædicta etiam facit consilium Aretini 105. In causa Magnifici 3. dubio, ubi uoluit uenditorem teneri emptori quanto minoris, ex quo non asseruit rem uenditam esse obligatam pro onenibus Communis. Facit etiam exemplum adductum per Cagnol. in l. 2. §. iuris ciuilis, nu. 468.

nu. 468. ff. de orig. iur. de Titio qui uendidit domum Calphurnio, nec indicauit, edicto Sacerdotum fuisse prius statutum, ut demoliri deberet, quem Cato damnauit, subiungēs Cagnol. summa quidem ęquitate id effectum fuisse, quia bonę fidei venditorem, nec commodorum spem augere, nec incommodorū cognitionem obscurare oportet; His etiam addi potest quæstio, quam ponunt post Gui. Bart. & Paul. de Cast. in l. contra, ff. de legib. de magnate, qui sciebat in Consilio esse de proximo faciendum decretum, quod corbes frumenti deberet uendi decem, & ante factū decretum uendidit magnam quātitatem frumenti maiori precio, reticendo de hmōi futuro decreto, quod tenetur ad interesse emptoris, & † idē tenet idem Bart. in d. l. quæro. Bal. in l. 2. C. de peric. & commod. rei vend. Ang. & Paul. de Cast. in d. l. 1. §. 1. de action. empt. & Rom. Sing. 282. Numquid, & sequitur Afflict. decisione 399. nu. 9. Marf. in Rubrica, de fideiuss. nu. 88. & in l. statu liber, nu. 16. ff. de quæstion. & Cagnol. in l. singularia, nu. 190. ff. si cert. pet. & Calcan cons. 13. col. pen. & Benuen. Stracha, in tractatu de sponsion. in q. incip. Item quero, Vinc. nu. 2. fol. 120. licèt dissentiat Fulgos. in d. l. quæro quē reprobat Cepol. in l. quęritur §. fin. nu. 11. & seq. ff. de ædil. edic. Huc etiā pertinet q. decisa per Doctor. de equo uendito per uenditorem protestātē se nolle teneri de aliquo uicio, † uel morbo, cum ipsum uendat pro cæco, lunatico, retrogrado, dolente ante, & retro, & pleno schinellis, & magagnis, quod non liberatur uenditor, si scit uitium equi, uel morbum, quē ex pressit sub inuolucro uerborū, censetur enim in dolo, specificè non asserente dictum uitiū, uel morbum, ut per Specul. in d. tit. de empt. & uendit. §. nunc dicendum, il 2. vers. quid si uenditor, & ibi Ioan. Andr. & in vers. quid si uendo. sequitur Din. in reg. Eum qui certus, & in add. de reg. iur. in 6. Bald. & Salic. post Cin. in l. 1. C. de ędilit. actio. Bald. in d. l. 1. §. 1. ff. de action. empt. in addit. Angel. Paul. & Ias. in l. pacisci, ff. de pac. Alex. post alios in l. si quis cum aliter, col. fin. de uerbor. obligat. Aret. in §. Prætorum, Instit. de iure nat. gent. & ciuil. & in §. in duplum, nu. 8. col. pen. & fin. Instit. de action. Corn. d. cons. 81. Alex. dictis consilijs 14. & 95. Fab. d. 13. membro, & Marf. in Rubrica, ff. ad l. Corn. de Sicar. nu. 13. & cons. 71. num. 21. & Ruin. cons. 53. num. 11. 1. uol. licèt quando † morbus est patens, non teneatur uenditor, etiam si sanum conueniat, quia intelligitur de cæteris partibus corporis occultis, l. ea quæ commendandi, ff. de contrahen. empt. vbi etiam dicitur, quod commendatio generalis non obliget.

3 (margin, at "ris, & † idē")
4 (margin, at "stātē se nolle")
5 (margin, at "num. 11. 1. uol.")

Oneris ferendi, & sustinendi tigna.

SVMMARIA.

1 *Seruitus oneris ferendi, et sustinendi tigna, quid importet.*

2 *Seruitus oneris ferendi differt à seruitute tigni iniuncti.*

3 *Aedes si duæ sint unica contignatione constructæ & dominus alteram leget vel uendat, censetur imponere seruitutem tigni iniuncti.*

GLOSSA II.

1 DE ista seruitute habetur in l. eū debere columnam, ff. de seruit. vrb. prædior. in l. & si fortè, §. etiam, ff. si † seruit. uendic. per Cor. inter cons. Socin. 1. uol. cons. 138. 2. col. & in subscriptionibus subsequent. & latè per Cepol. d. tractatu de seruit. urban. prædior. c. 37. de seruitut. oner. ferēd. & c. 58. de oner. iniunct. & qui debet istā seruitutē, tenetur non solum pati ppetuò, ut onus parietis, uel tigni uicini, super suo resideat, sed debēt ēt reficere pariete suū, si collapsus sit, ut onus sustineat, d. §.
2 ēt, ubi not. & Cepol. d. cap. col. 2. Differt † tā seruitus oneris ferendi, à seruitute tigni iniuncti, ut in l. sicuti, §. competit, ff. si seruit. uēdic. ut per Cepol. in d. c. 37. et habet de tigno iniuncto per eum in c. 30. de seruit. tigni immitten. & c. 57. de tigno iniuncto. In casu tamen isto, ista censetur unica tātùm seruitus, scilicet oneris ferendi, quę in consequētia habet immissionem tignorum, ut per eundem Cepol. d. c. 37. col. penult. estque sciendum,
3 quod si duæ † ædes unica contignatione sint constructæ, & dominus alteram leget, uel vendat, censetur inter partes actum, ut contignationes stent, uti stant, l. binas qui ædes, cum l. sequen. ff. de seruit. urb. predior. & propterea censetur seruitus imposita, ut tenent Bart. & Paul. de Cast. in d. l. binas qui ædes, Bart. in l. 1. de seruit. lega. distinguendo inter seruitutes habentes causam continuam, ut huiusmodi, & habentes causam discontinuam, ut in uia seu itinere, de qua inferius dicetur, & in l. quicquid, com. prædior. & licèt aliter uideatur uoluisse idem Bar. & sequitur Angel. in l. quid conclaue, ff. de dam. infec. & Ang. in l. binas, ædes, aliàs incipit, l. Scaurus, ff. de seruit. urb. prædior. ubi dicit se uidisse propterea multas lites fieri, & admonet venditorem, ut caueat sibi expresse seruitutem huiusmodi oneris, & contignationis duraturæ; Et hanc opinionem simpliciter fuit sequutus Cepol. in dicto capitulo 57. de tigno iniuncto, tamen communis opinio est in contrarium, quicquid adducant pro con-

cordia Bartol. concordantes, in d. l. quod conclaue, quod censeatur seruitus imposita, uel reseruata tam uendenti, quam vicino, ut per Paul. de Cast. in d. l. quod conclaue, Cepol. d. cap. 37. in fine, & c. sequenti, de seruit. itin. seu actus, ubi latius examinat. sequitur Capic. dicta decisione 187. nu. 4. & num. 12. Fab. d. tractatu, 6. q. d. 17. memb. & Boer. Decis. 322. nu. 5. Ad tollendas igitur omnes difficultates, quas omni casu debent effugere contrahentes, ut per consequens etiam litigia effugiant, fuit hic addita huiusmodi reseruatio.

Domus prædicti domini Fabiani Nigrisoli.

SVMMARIA.

1 *Seruitutis reseruatio an sufficiat si generaliter sit concepta, an verò certa, & specifica esse debeat.*

2 *Seruitutis reseruatio facta à Venditore timente ne seruitus deberetur Vicino, non autem quod sciret re vera deberi non præiudicat emptori.*

GLOSSA III.

1 DEbet, ut suprà etiam dictum fuit, exprimi †certa seruitus in reseruatione, l. in tradendis, ff. com. prędior. in princ. licèt etiam ualeat generalis reseruatio, ut etiam noua possit imponi seruitus, l. si in uenditione, ff. eod. distinguendo ut in ea, & intelligendo, modo fiat per uerba importantia tempus futurum, ut tradunt Bart. & Bald. in l. quicquid, eod. tit. Alex. conf. 28. Visis, & acuratè, 2. col. 1. vol. duplicato conf. 31. in 2. uol. & admittit Cor. d. consi. 156. 2. col. & consilium illud Alex. refert, & commendat Felin. in c. inter monasterium, num. 3. de re iud. Benè uerũ est, quod
2 †si istam reseruationem faceret uenditor, timens, ne seruitus huic uicino debeatur, non autem ut omnino eam haberet, & sibi constitueretur, non teneretur in aliquo emptor, ut d. l. si in uenditione, in fine.

Vicini ipsius domus.

SVMMARIA.

1 *Vicinus qui dicatur maximè in materia seruitutum.*

2 *Seruitus Vrbana non exigit vicinitatem immediatam sicut rustica.*

GLOSSA IIII.

1 VIcinus diuersimodè accipitur, tamen propriè is compræhenditur, qui nomine clamantis audiri potest, † l. 1. §. eodem autem tecto, ff. ad Sillan. ut tradit Bart. quem cæteri sequuntur, in l. si tertius, in princip. ff. de aqua pluu. arcend. vbi infert ad statutum, & Ias. in l. non solum, in prin. ff. de noui oper. nunc. Tiraquel. in tractatu de retractu, tit. 1. §. 1. glos. 9. nu. 21. & licèt hoc casu accipiatur pro uicino, immediato, prout dictum fuit supra, in capitulo rei, in uerbo, iuxta il 1. tamen quo ad constitutionem, uel
2 reseruationem seruitutis, non est necesse † quod domus vicini, uel prædium urbanum ad unguem cohæreat, prout exigitur in prædio rustico, ut supra dictum fuit super uerbo, cohęrenti, l. in tradendis, §. interpositis, ff. comm. prædior. l. loci corpus, §. fin. cum l. sequenti, ff. si seruit. uendic. & tradit. Cepol. d. cap. 18. ubi tamen nullam uidetur constituere differentiam inter huiusmodi prędia, quo ad hoc, ut etiam seruitus non habenti contiguum prædium constitui possit, modo prędium medium non impediat, ut ibi per eum.

CLAVSVLA XXV.

Ipsi vero domui venditæ vt suprà, debetur seruitus.

SVMMARIA.

1 *Seruitus fundo imposita venit cum re absq; eo, quod exprimatur.*

2 *Venditor tenetur exprimere non solùm seruitutes quas res vendita debet, sed & quæ rei vendita debentur.*

3 *Pactum personale non transit in singularem successorem nisi sit facta cessio.*

4 *Seruitutem emere bonum, est una cum emptione fundi, quia venditor tenetur de euictione, & potest cogi ad rescissionem contractus.*

5 *Venditor qui non expreßit aliquam deberi seruitutem rei venditæ, ad nihilum tenetur.*

6 *Vendens fundum non tenetur dare uiam ad fundum ipsum etiam per aliam suam terram per quam habetur accessus ad viam.*
Nisi sit apposita Clausula cum introitibus, & exitibus suis.

7 *Prato vendito non censetur venditus aquæductus quo erat solitus vendens pratum ipsum irrigare.*

8 *Precium rei venditæ augetur si seruitus rei debita detecta sit, quæ ignorabatur tempore venditionis.*

GLOSSA I.

1 LIcèt quando seruitus est imposita fundo, ueniat cum re absque eo quod exprimatur l. cum fundus, ff. com.

1 ff.com.†prædior.l.via constitui,§.si fundus, ff.de seruit.rustic.prædior.& l.si aquæductus, cum sequent.ff.de contrahen.emptio.& Specul.dicto §.primo colum.9.Cepol.dicto capitulo primo, de seruit.rustic.prædior.col.4.
2 & Fab.dicto 17.membro,tamen †tenetur venditor etiam exprimere huiusmodi seruitutes rei debitas,vt possit eis vti, ita,quod si sciens non certiorauerit emptorem ignorantem, tenetur eidem ad interesse,ut probatur in dicta l.prima, §.primo, secundum vnam lectur.ff. de action.emptio. & in dicta l.in vendendo, §.primo, ff.de contrahen.empt.vbi dicitur, quod si emptor non fuit vsus seruitute, & eã amisit, quod tenetur venditor, qui non propalauit: sed quando non est cõstituta seruitus
3 realis,sed est factum personale,†pactum,vel obligatio cum aliquo, & is vendat rem, huiusmodi pactum non transit in singularẽ successorem, & sic in emptorem, vt etiam supra dictum fuit, & est text. in l.si sub vna, §.primo,de verbor.obligat. Vnde necesse esse isto casu facere expressam mentionem de hoc pacto, & debet venditor cedere sua iura emptori,ut possit agere ad pœnam si contrafiat per promissorem, vt per Paul.de Castro in dicto §.primo, & declarat idem Paul.in l.cum fundo,ff.de seruit.rustic.prædior. & hoc casu habet locum id quod docet Spec.in dicto §.primo colum.10. huiusmodi ius esse exprimendum, in instrumento, & faciendam esse cessionem,prout etiam dat formam cessionis & uenditionis seruitutis, in eod.§.col.20. vers.
4 hoc quoque & prodest†etiam expresse emere seruitutem quia tenetur de euictione uẽditor, l.fundum, §.1.de euict.licet aliàs teneatur ad interesse tantùm, secundum Fulgo.in d.l.penult.de euict. licet mihi magis placeat opinio Alciati in d.l.qui uti optime,de verb. sign. ut etiam hoc casu teneatur venditor de euictione,& etiam possit agi ad rescissionem contractus,ex quo venditor non obseruat cõuenta per eum: nam propter accessiones plerumque res eruitur,l.si in emptione, in prin. ff.de contrahend. empt. & tenetur venditor manutenere ita oĩa esse, prout asseruit. Crauet.alios allegans,in con.145.nu.22.de quo
5 etiam supra dictum fuit, si tamen†venditor nullam expresserit rei uenditę seruitutem deberi, ad nihilum tenetur, etiam si uendiderit rem iure proprio, & in perpetuũ, ut super ea Clausula dictum fuit,uel,uti optimus, maximusque est, quæ videtur eiusdem effectus, d. l.penult. & d.l.qui uti optimæ, & l.non tm̃, eo.titulo,de uerb.signif.& not.tradit Cepol. d.col.4.& Fab.d.17.membro,hinc est,quod
6 vendens fundum, †nõ tenetur dare uiam ad fundum ipsum, etiam per aliam suam terrã, per quã habetur accessus ad viam, d.l.in uendendo, de contrahen.empt.quicquid uoluerit ibi Salic. & propterea notarij inuenerunt illam Clausulam cum introitibus et exitibus suis,&c. de qua inferius dicetur,cuius uirtute tenetur uenditor dare uiam rei uenditæ,licèt aliud sit in ultima uoluntate, & aliud sit in seruitute habente causam cõtinuam, ut oneris ferendi, & contignationis, ut supra dictum fuit, ut per Bart.in d.l.1.de seruit.lega. Cepol.Fab.Bart.& alios, in hac materia suprà allegatos,& Dec.in d.l.2.de iur.om.iud. nu.33.Ad propositum etiam facit Cõsilium
7 Nico.Bello.27.quod in uenditione†facta de prato,non censetur uenditus aquæductus uẽditoris, quo erat solitus irrigare dictum pratum nisi sit expressum,uoluit tamen Cagno. in d.l.2.C.de rescind.uendit.nu.173.quod licèt seruitus debita rei transeat cum re,tamen
8 si de ea†non habebatur notitia tempore contractus, uel appareret, sed ex post facto, debeat augeri precium quanto maioris uerisimiliter fuisset emptor empturus,si de ea sciẽtiam habuisset,arguendo à natura contrariorum, seu correlatiuorum, quia uersa uice(ut suprà dictum fuit)tenetur uenditor emptori, si detegitur seruitus aliqua debita per rem uenditam,si eam ignorauit, quanto minoris fuisset empturus.

Quod domus prædicti Fabiani altius eleuari non possit, & ne eius luminibus officiatur.

SVMMARIA.

1 *Domum tollere vsque ad cœlũ vnicuique licet, quod tamen limitatur vt hic.*
2 *Seruitus ne prospectui,& seruitus ne luminibus officiatur, differũt,& quomodo, uide hic exemplis declaratum.*

GLOSSA SECVNDA.

Licet cuicumque regulariter domũ suam tollere usque ad cęlum etiã si luminibus uicinorũ officiat,l.altius,cum l.sequenti,C.de serui.et l.pen.de seruit.urb. prædiotum alijs traditis
1 per Cepol.in d.tract.de seruit.†urban.præd. c.27.de serui.altius nõ tollend.2.col.& propterea sępè inter uicinos huiusmodi seruitutes inducũtur,licet si legata sit alicui domus, non possit hæres eam penitus obscurare eleuando cæteras domos hæreditarias, sed tm̃ moderate,l.binas ædes,ff.de seruit.urban.pdior.& est aduertendum, quod quando quis debet seruitutem altius non tollendi,non impeditur arbores plantare, & hortos habere, nisi

nisi etiã sit imposita seruitus, ne prospectui, vel luminibus officiatur, l. ædificia, & ibi
2 Castr. de seruit. vrb. prædior. licèt intersit † et inter has seruitutes, ne prospectui officiatur, & ne luminibus officiatur, l. inter seruitutes, cum duabus sequentibus, ff. eod. tit. sed quando istæ duę seruitutes copulatiuè iunguntur, vt in præscripta forma, & tunc licèt vicinus non contrafaciat primæ seruituti altius non tollendi per plantationem arborũ, vel appositionem viridariorum, tamen dicetur cõtrafacere secundæ, ne luminibus officiatur, & posset prohiberi, secùs si copulatiuè nõn iungerentur, sed accessoriè sine copula. ita declarat notabiliter Castr. in d. l. ædificia, & mandat not. Cepol. ut sciat cautè quisque dictare instrumẽtũ seruitutis, in d. c. 27. Cętera ad huiusmodi seruitutẽ facientia videto apud eundem in d. c. & in c. præcedenti, & in c. 33. ne prospectui officiatur, cum tribus capitulis sequent. Et hæc satis erunt, quo ad attinet ad nostrum tractatum.

CLAVSVLA XXVI.

Cum introitibus & exitibus suis.

SVMMARIA.

1 *Clausula, Cum introitibus & exitibus suis, alijs verbis describi potest.*
2 *Clausula, Cum introitibus &c. quid operetur.*
3 *Clausula hæc exigit saltem duos accessus, nisi habeat plures, vel vnum tantum.*
4 *Pluralitas resoluitur in singularitatem quando non potest remanere in propria significatione.*
5 *Venditor si iure facultatis sibi per vicinum concessæ, vel propter familiaritatem ibat per fundum vicini, non propterea aliquod ius sibi, vel prædio vendito acquisiuit.*

GLOSSA PRIMA.

Doct. de hac Clausula tractantes, eam describũt sub alijs verbis, vt Spec. in d. §. 1. col. 7. & col. 9. de
1 empt. & † vendit. post Roland. in sua Sũma, videlicèt accessibus, & egressibus suis, vsque ad uiam publicam; & de Clausula hoc modo loquente, tradit Bart. & alij, in l. binas, la prima supra allegata, ff. de seruit. vrb. prædior. & alij infra allegandi, sed nihil refert quibus verbis describatur, cum habeãt eundem sensum. Et de hac, Cũ introitibus, loquitur Bald. in d. l. binas, & de utraque Cepol. in d. c. 38. de seruitu. itiner. siue actus, columna secunda Boer. dicta quæst. 322. numero sexto. & Crauet. consilio 105. num. 12. & operatur ista Clausula, quod licèt uenditor non teneatur dare uiam emptori ad rem uenditam, ut suprà dictum fuit in Clausula serui tutum, in verbo, ita tamen, &c. tamen addita ista Clausula, si res vendita habet speciales & priuatos accessus & egressus, siue per prędium vicini, siue per priuatum callem, seu semitam, illi cedẽt emptori, etiam si emptor per alium suum fundum esset solitus egredi & exire in uiam publicam, & hoc casu censetur inducta seruitus alteri fundo Spec. d. §. 1. col. 9. Bart. Bald. Castr. & alij, in d. l. binas,
2 Fab. d. tract. † 6. quæst. 3. membro. Pet. de Vbald. d. tractatu societ. 9. par. 8. quæst. nu. 25. Capic. d. decis. 187. nu. 16. Corn. latè, consil. 154. 2. uol. Boer. d. decis. nu. 6. Cepol. d. c. 38. & Crauet. d. cons. 105. nu. 12. & dicit Corn.
3 in d. cõs. littera E. quod ista † Clausula exigit saltẽ duos accessus, ex quo in numero plurali dr̃ cum accessibus, nisi hẽat plures, qa tunc ẽt veniũt alij plures, qd ego intelligo, nisi res vẽdita vnũ tm̃ accessum hẽret solitũ, qa non teneretur venditor ad plures, stante maximè dictione (suis) quæ restringit verba præcedẽtia quia nõ esset suus accessus, qui numqũam fuit solitus vel frequentatus, & pluralitas in
4 singularitatem † resoluitur, quando non potest remanere in propria significatione, quia sequeretur iniquum, uel inconueniens. Insti. de iure person. in princ. ubi Doct. tradit Euerard. in sua Topica legali, in loco à numero, 3. pagina. & sequent. dicunt tamen plerique ex suprà allegatis, cautius esse, si expressim uenditor constitueret seruitutem uiæ, in alio suo fundo; & notanda sunt prædicta, quia qñ que fit uenditio alicuius rei nullo celebrato instrumento: nam cum hæc solita Clausula non sit addita, non debetur etiam uia dictæ rei uenditæ, ut suprà, illa uerò uerba (usq; ad uiam publicam) quæ addunt cõiter Doct. licèt stilus notariorum Ferrariensium non apponat, possunt importare, ut uenditor teneatur etiam dare exitum in uiam publicam, tametsi nullum habeat prædium cohærens, uel nulla debeatur seruitus rei venditæ per aliud prædium uicini, uiæ publicæ cohærenti; quia
5 si uenditor † ibat per fundũ uicini, iure facultatis sibi per uicinum concessæ, uel familiaritatis, iuxta not. in l. qui iure familiaritatis, de acquir. poss. & Cepol. in d. tract. de seruit. rustic. prædior. c. 1. col. 9. uers. tertio principaliter requiritur, nullum ius propterea sibi, uel prædio uendito competebat, & pariter non potuit plus iuris in emptorem transferre quã ipse haberet, l. nemo plus, ff. de reg. iuris.

Suisque certis iustis finibus.

SVMMARIA.

1 *In uenditione ueniunt omnia quæ intrà confines expressos extant, quando res venditur cum confi-*

confinibus suis licet specialis expressio non fiat.
Quod & procedit in legato. num. 2.
3 *Finium dominus praesumitur etiam dominus omnium existentium intrà fines.*
Distinguendo tamen inter fines priuatorum, & fines communitatum remissiuè.
4 *Fundo vendito cum suis finibus venit etiam domus intrà dictos fines constructa.*
5 *Venditor tenetur sua instrumenta emptori exhibere, si de confinibus disputetur.*

GLOSSA SECVNDA.

Veniunt in venditione omnia, quæ intra confines expressos extant, quando res venditur cum confi-
1 nibus suis, l. æde sacra, §. 1. ff. †de contrahen. emptio. l. si fines, vbi Bald. & Angel. C. de euict. Bal. in c. 1. col. 3. vers. 8. nu. 3. de Capitaneo qui Curiam vend. & Fab. d. 6. quæst. 3. membro, in fine. Hier. de Monte, in tract. de finib. c. 88. quod procedit etiam, si aliquid reperiatur vltra cõfines expressos, modo sit vẽditoris, & extet illa Clausula de qua supra, vel iuxta alios suos plures, vel veriores confines, vt videntur velle Bald. & Ang. in d. l. si fines, & suprà dictum fuit super dicta Clausula, & propterea apparet non esse necessariam Clausulam, quam Specul. in loco præallegato, & alij practici addunt (cum omnibus & singulis, quæ infra prædictos continentur confines) quia omninò veniunt, vt suprà, etsi specialiter non exprimatur, quod tenet etiam Ang. consilio quarto. Visis omnibus. Rom. consilio quinto. Viso puncto. Aretin. in consi. 63. in præsenti, ad finem ubi extendit hoc procedere, etiam si pro modico precio sit facta venditio, Fab. d. tractatu 29. 7. membro, num. 33. Dec. cons. 146. num. 14. & 347. 2. colum. Paris. consilio 4. in princ. 4. volum. & Crauet. cons. 105. num. 1. sic etiam
2 †in legato veniunt omnia compræhensa in finibus, si sunt in dominio testatoris. Alex. consilio 54. Ponderatis, 4. uol. Rube. Alex. cons. 95. nu. 11. Crauet. cons. prædicto, nu. 1.
3 nam omnia †existentia intra fines præsumũtur eius cuius sunt fines, ut arguit Bal. in Rubrica, C. de contrahen. emptio. 22. quæst. Socin. cons. 86. 2. col. 1. uol. duplicato cons. 166. eod. uol. & Paris. cons. 104. nu. 33. 1. uol. distinguendo tamen inter fines priuatorum, & fines Communitatum, uel castrorum, ut per Socin. cons. 181. 3. col. duplicato cons. 127. d. 1. uolum. & Corn. cons. 247. col. 4. & fi. 2. uolum. & Cagnol. in l. 2. C. de rescind. uendit. 33. quæst. num. 184. uers. tertio pro limitatione de quo ultimo per eumdem Socin. & alios, in l. 1. in princ. ff. de acquir. possess. & Cur. iun. cons. 184. 2. 3. colum. per Abba. Felin. & Paris. in cap. si diligenti, de præscrip. Antibol. in tractatu de muner. §. 4. nu. 195. Ruin. cons. 39. nu. 14. uol. 1. & cõs. 40. nu. 14. eod. Ioan. de Amic. cons. 25. num. 28. & 149. num. 7. Dec. cons. 520. num. 2. Socin. 166. colum. 3. & 181. 3. col. Cagn. in procem. Digestorum num. 27. Ber. cons. 39. & 207. & 238. 2. par. priorum, 1. & 3. nu. 9. in 3. & 241. nu. 6. 1. uol. posteriorum, & tãto magis compræhenduntur omnia intra fines existentia, si sit addita Clausula, Cum omnibus iuribus, & pertinentijs suis, de qua inferius dicetur. Baldus, d. c. 1. uers. 8. & Paris. cons. 27. nu. 14. 1.
4 uol. Compræhenderetur † itaque etiam domus, quæ esset intra fines uenditi fundi ædificata, cum censeatur accedere fundo, l. fundi, ff. quibus mod. usus fru. amit. & ædificium solo cedit, §. cum in suo, Instit. de rerum diuis. Et cum oportet disputare super confinibus
5 ut †de eorum certitudine appareat, tenetur uenditor sua instrumenta emptori exhibere, & ei copiam facere, licèt non tradere originalia, l. Titius hæres, ubi Bart. & alij, ff. de action. empt. Bald. cons. 52. Obligatio, in fi. 3. uol. Rom. cons. 163. Constitutio, col. fin. & Boer. cons. 52. nu. 2.

Et cohærentijs.

SVMMARIA.

1 *Cohærentiarum appellatione quid veniat.*
2 *Aedificiũ dicitur solo cohærere non in eo existẽs.*
3 *Seruitus videtur de cohærentijs rei.*
4 *Cohærentia veniunt appellatione principalis, & idem de cohærentijs quod & de principali iudicatur.*
5 *Vendens rem simpliciter censetur vendere cum suis cohærentijs.*

GLOSSA III.

Cohærentiarum appellatione secũdum Angel. in l. qui tabulas, ff. de fur. & Fab. d. 3. memb. nu. 11. ue-
1 niunt omnia †quę rebus principaliter uenditis adhærent, siue cohærent corpori, siue iuribus incorporalibus, unde ædificiũ
2 †solo cohærere dicitur, nõ aceruus in eo existens, l. quia aceruus, ff. quod ui, aut clam. Sic
3 etiam †seruitus uidetur de cohęrentijs rei, ut per Fab. loco præallegato, nu. 9. & Alex. qui dicit quod adhærent rebus immobilibus in cons. 211. nu. 5. uol. 6. dicens ita de huiusmo-
4 di †adhærentibus iudicandum esse, sicut de principali, & uenire eius appellatione. sequitur Tiraquel. in tractatu de retract. tit. 1. §. 1. glos. 5. nu. 2. & licèt non fuerit expressum huiusmodi uerbum, sicut in sua forma non exprimit

5 primit Spec.nec Roland.tamen†simpliciter
vendens,vel concedens rem, censetur vende
re cum cohærentijs suis, ut dicit Fab.d.3.mē
bro, nu.9.vbi plura iura allegat.quod vr̄ etiā
probari ex verbis Pau.de Cast.in l.Iulianus,
§.fi.ff.de actio.empt.vbi dicit venire in uēdi-
tione simpliciter facta, quæ cohærent solo,
vel parietibus & quæ sūt præparata propter
cohætentiam,vt ibi per eum.

Et cum omnibus & singulis quæ ipsæ res vt supra venditæ habent in se.

S V M M A R I A.

1 *Cum,dictio,aliquando accessoriè copulat.*
2 *Habere,verbum,est generale.*
3 *Habere,verbum, comprehendit tam dominium quàm possessionem, & de facto detentionem.*
4 *In,dictio,diuersimodè accepta in iure.*

GLOSSA IIII.

DIctio(cum)hoc casu copulat acces
soriè iuxta ea quæ habentur in l.
1 1.& 2.vbi Bart. ff.de pecul.†leg.
& Ruin. cons.45.in princ.1.vol.
De illa verò Clausula (omnibus & singulis)
suprà dictum fuit in Clausula (Ratihabitio-
nis)in verbo,omnium & singulorum. Et ul-
trà ea addo Cur.iun.cons.74.nu.3.Verbum,
2 habere,est†generale,& comprehendit tā do
3 minium,quàm possessionem, & de facto†de
tentionem, l.stipulatio ista, §.hi qui, & ibi
not.ff.de verb.oblig.& l.habere duobus mo
dis,& ibi not.Alciat.ff.de uerb.sign.& de di
ctione(in)quod diuersimodè accipiatur, po-
nunt Alber.in Dictionario suo,in eo.verbo.
4 Bart.& alij,in l.†Gallus,§.ille casus,ff.de li-
ber.& posth.& latè plures de ea tractātes ad
ducit Tiraquel.in tract. prædicto, §.1.gl.11.
nu. 74. ubi quod idem importat quod dictio
(intra) de qua statim dicetur, & intrinsecita-
tem denotat, quod etiam tradit Socin. cons.
211.2.col.2.uol.& tradit latè Bal.& alij post
eum,in Rubrica, ff.sol.matr.ubi Ripa, nu.2.
& in casu nostro uidetur,quod eo sensu sit ac
cipienda ex quo iniungitur loco,ut per Doc.
in locis præallegatis,sed quando iungitur ac
cusatiuo casui, accipitur pro usque, ut per
Alciat.in l.notionem, ad fin.& in l.si quis di
xerit, 2.pagina, ff.de uerb. signif.quandoq;
exponitur idest nomine, ut per Curt. iun.
cons.45.num.4.& alij in alijs locis de ea scri
bunt,quos non est opus referre.

Super supra.

S V M M A R I A.

1 *Super, & suprà, dictiones sunt sinonimæ, tàm apud Latinos quàm apud Legistas. Licèt Valla contrarium senserit & male. Super & suprà, dictiones quid importent.*
2 *De, dictio, significat decisionem.*
Super, significat accessionem, & ipsam rei quæ geritur substantiam.
3 *Super, dictio, aliquando importat rei obligationem ut hic exemplificatur.*

GLOSSA V.

Stæ dictiones uidentur synonimę,
& eiusdem significationis tam a-
pud Latinos, quā apud Legistas.
1 †licèt Lauren. Val.lib.2.elegant.
c.91.relatus à Ias.in Auth.Sacramēta pube-
rum, col.6. uers.contarium dicitur. C.si ad-
uer.uend.velit eas differre,quia dictio, super
contiguitatem, seu contingentiam aliquam
importat,suprà uerò,interuallum, & distan-
tiam,ut sedeo super lapidem, auis, uel nebu-
là est supra nos.licèt Ambr.Calep.hanc dif-
ferentiam non admittat in suo Dictionario,
super eo uerbo,super, nec Doctor.nostri pa-
riter concordant cum eo, immo hæc differē-
tia uidetur confundi ex textu in l. 3. §. item
uideamus si proiectū, & in §.sed si supra eas
ædes,ff.uti possid.& in l.quemadmodum,§.
1.ff.ad l.Aquil.ubi dictio,supra,stat cōtiguè,
& denotat contiguitatem, & non interual-
lum, & se habet tanquam superficiem ad a-
ream, & uidetur idem probari in l.peregrè,
in princ. de acquir.poss. & hoc casu stat pro-
priè, secundum Alber. in dictione, supra, &
Ruin. ita promiscuè de dictionibus istis uer-
ba facientem. in cons.94. nu.2.& sequent.4.
uol.& de istis dictionibus,quod sint eiusdē si
gnificationis, latè tradit Tiraq. in loco præ-
allegato, nu.77.& 78.& de dicta dictione,su
per,quod non denotet contingentiam tēpo-
ris, ut si exigatur iuramentum super contra-
ctu,quod antè,uel post prętari possit, tradūt
omnes post glos.in d.Auth.Sacramenta pu-
berum,& de ea etiam habetur per Bald.post
Iac. Butr. in l.1.C.com. de leg. ubi est plena
appostil.Barb.& dicit idem Bald. in l.liberti
1 libertęque,col.antepen. nu.28.vers.si autem
2 testator,quod dictio† (de) significat decisio-
nem;& dictio(super)accessionem. & in cōs.
182.Casus talis est.2.col.n.2.5.uol.uer.sedo
quia in concessione,dicit,quod dictio,super,
denotat ipsam substantiam rei, quæ geritur,
& inter alia significata,huiusmodi dictionū,
de quibus per Alber. in Dictionario suo, in
ipsis verbis,& Tiraquel.in loco pręallegato,
3 notandum est†illud, quod importat rei obli-
gationem,& suppositionem,ut si testator le-
gat super eius prędio aureos aliquot, nam cē
setur prędium obligationi supponere; & idē
erit in promissione in contractu facta, ut per
Bart.

Bart. in l. fundus quem, de annu. legat. & probatur in l. codicillis, §. instituto, de leg. 2. tenet Bald. in d. cons. Alex. in l. rescriptum, §. si pacto, ad fi. ff. de pact. & in l. ad diem, in principio de verb. oblig. & Hier. Gigas in tractatu de pensio. Eccles. quæst. 51.

Intra seu infra se.

SVMMARIA.

1 *Intrà, & infrà, dictiones numquid sint eiusdẽ an diversæ significationis, & quid importent. Intrà, dictioni apponitur dictio extrà, infrà dictio suprà.*

2 *In venditione veniunt plantata sata, & ædificata.*

3 *Terminus duplex est, terminatus & terminãs.*

4 *Termini censentur comprehensi in venditione, si venditor vendidit quidquid habet intra tales terminos.*

5 *Vsq̃, dictio, in venditione comprehendit terminum terminatum. Declara tamen vt hic.*

6 *Vendens quidquid possidet intrà tales confines, si sciebat partem aliquam nõ possidere, & ignorantem emptorem non admonuit, eidem tenetur propter dolum.*

7 *Seu, dictio, aliquando stat ampliatiuè.*

GLOSSA VI.

Dicẽt huiusmodi dictiones diuersimodè accipi soleant, & diuersas habeãt significationes, vt latè per 1 † Alber. in Dictionario suo, super ipsis verbis. Oldr. cons. 49. Alberic. in tracta. de præposit. nu. 26 & 27. Dec. in Rubrica, C. qui admit. num. 8. post Ias. col. 3. vbi ponunt differentiam inter has dictiones, ut intra, referatur ad tempus, infra ad locum. Tiraquel. d. glo. 11. nu. 71. & nu. 77. tamen videtur, q̃d hoc loco accipiendæ sint pro denotantibus intrinsecitatem, & inclusionem quandam, & comprehendant omnia, quæ sunt intra terminos rerum vẽditarum, & terminos ipsos, d. l. æde sacra, §. 1. de contrahen. empt. l. fundi, in princ. & l. quæro, ff. de action. empt. l. si quis sic dixerit, ff. de verbor. obliga. & tradit Alex. in cons. 8. aliàs allegato, col. 2. 4. uol. & consilio 211. colum. 2. 6. volum. & de istis dictionibus, quod includantur habetur etiam per Doctor. in l. non omnis, in princ. ff. si cer. pet. per Nell. in tract. Bannit. in 2. parte secũdi temporis, quæst. ultima colum. penult. dictioni intra, opponitur dictio extra, & infra, dictio supra, ut per Tiraq. loco præallegato. & de dictione, supra, & infra, habetur in d. l. peregrè, in princ. & quandoque una ponitur pro altera, ut l. in venditione, & ibi glo. ff. de actio. empt. & propter supradictas dictiones & Clausulam hanc, dicit Spec. in d. §. 1. col.
2 9. quod compræhenduntur † in uenditione, plantata, sata, & ædificata, quæ solo cedunt, & pertinent ad emptorem, ut per eum, quod latius in fine huius Clausulæ sum explicaturus. Et ad propositum sciendum est, quod du
3 plex † est terminus, secundum Bald. in d. l. si fines, & in consi. 412. Verba dicunt, 2. col. 5. uolum. scilicet terminus terminatus, & terminus terminans: terminus terminatus est, quicquid intra fines compræhenditur: terminus terminans est, quicquid extra terminos extenditur, & vendens quicquid habet
4 intra tales terminos, † compræhenduntur etiam termini: quia illa dictio, intra, includit sua extrema, puta, si dicatur, uendo fundum inter murum, & arborem, nam compræhenditur & murus & arbor, ut per Fab. d. 6. quæstio. 6. memb. in fi. & idem est dicendum de
5 dictione usque † quia compręhendit terminum terminatum, ut si sit uẽditum prędium usque ad domum, uenit ẽt domus, si sit de dominio uenditoris, ut per Baldum, dicto consilio, & in l. à caligato, C. de nupti. secùs, si non sit in dominio uenditoris, uel est uia publica: quia tunc acciperetur pro termino terminante, & idem, si ex quantitate precij non correspondentis valori rei, aliud deberet censeri, secundum Bart. in l. semper in stipulationibus, ff. de reg. iur. & ibi latius Cagnol. & Bertand. cons. 241. ad finem, 1. parte priorũ:
6 Vendens uerò quicquid possidet † intra confines expressos, si sciebat partem aliquam nõ possidere, et ignorantem emptorem non admonuit, tenetur eidẽ propter dolum, d. l. quęro, quod procedit secundũ Paul. de Cast. ibi, nisi uendidisset conditionaliter, si possideo, uel quatenus possideo: quia eo casu est imputandum emptori, qui se non informauit an
7 possideret, et quid possideret. et dictio † (seu) hoc casu stat ampliatiuè, l. si quis ita, in fine, de auro et argen. leg. de qua per Doct. in l. 2. C. de uerb. signif. et alibi in alijs locis.

Integrè.

SVMMARIA.

1 *Integrè aduerbium quid importet. Restitutio integrè fieri dicitur, quando fit vsque ad vnum quadrantem. Trebellianicæ detractio censetur prohibita quãdo testator dispofuit totam atq; integram eius hæreditatem restituendam esse.*

2 *Fundo uendito cum omnibus & singulis quæ habet in se, super, suprà, intrà, seu infrà se, integrè, numquid veniant adiacentia mobilia, & alia*

alia quæ veniunt ad instructionem prædij.
Donatio Principis, cum verbis, integro statu, importat ac si dictum sit cum adiacentibus, mancipijs, pecoribus, & fructibus, et omni iure suo.
3 *Fundo vendito cum clausula, integro statu, comprehenduntur etiam instrumenta tàm fundi quàm patrisfam. quibus vtebatur in fundo.*
4 *Fundo vendito cum clausula, integro statu, vel cum plenitudine iuris, includuntur etiam decīma, & similia.*
5 *Integrè, & integro statu numquid idem importent & nu. 7. & 9.*
6 *Restitutus cum clausula, integro statu, intelligitur restitutus esse ad bona amissa propter delictum.*
8 *Instructus fundi quid sit.*
10 *Fundus non censetur venditus instructus in dubio, nisi expressè dictum sit, vel per verba id importantia.*

GLOSSA VII.

IN integrum (vt Roland. & Spec. ac plerique alij malunt) huiusmo
1 di dictio non est modicæ † impor-
tantiæ, cum rem perfectam significet, vt tradit Spec. in tit. de hæred. §. 1. in fine, per text. in c. fi. in fine, 2. quæst. 3. sequitur Io. de Amic. in cons. 12. nu. 31. & Ioan. le Cirier in tractatu de primogen. 1. lib. quæst. 17. nu. 2. & idem importat quod sine diminutione, l. 2. §. ad filiorum, C. quando, & quibus quarta pars debe. lib. 10. exponēdo ibi Copulam pro expositiua, idest, & plura ad propositum adducit Alex. in cons. 141. Viso testamēto, ad finem, 2. uol. sequitur Afflic. decis. 258. nu. 3. & Corset. in tractatu de Trebellia. §. 2. nu. 4. & idem importat quod plenariè, Bald. in c. accedens, il 1. 2. col. vers. ibi in integrū, ut lite non contest. & dicitur integrè fieri restitutio vsque ad unum quadrantem. Bald. in c. cōquerente, nu. 1. de restit. spoliat. sequitur alia adducēs Corset. in loco preallegato; Ad quod faciunt tradita per Modern. post Bart. in l. Centurio, de vulg. & pupil. & per Ruin. cons. 25. nu. 7. 1. vol. quod testator disponendo totam & integram eius hereditatem restituendam esse, censetur detractionem Trebellianicę prohibere, de quo ēt per Corset. loco
2 præallegato. Sed dubium est, † numquid p p
huiusmodi Clausulam comprehendantur adiacentia, mobilia, & alia quę veniunt ad instructionem prædij, de quibus in l. instrumēta, cū pluribus sequent. ll. ff. de fund. instruc. & in l. 2. ubi Doct. plura enumerāt, C. de verbor. signif. & pro parte affirmatiua vr̄ text. in l. 2. C. de bon. vacant. lib. 10. ubi habetur, qđ si sit dictum in donatione Principis (integro statu) importat, ac si sit dictum, cum adiacētibus mancipijs, pecoribus, & fructibus, & oī iure suo, & ut ea, quæ ad instructū possessionis uel domus pertinēt, tradēda sunt. Et hoc sensit ibi glos. adiacentibus, dicens, quod hęc verba, uel similia, apponuntur in instrumētis uēditionum, & quod si dicta Clausula apponatur in instrumento, uel contractu, seu in ultima uolūtate, idem importaret ac si fundus instructus esset uēditus, uel legatus, licèt plenius accipiatur in concessione Principis, firmat Bart. ibi nu. 5. & tamen in legato uel uēditione non ueniunt, l. Lucius, §. pen. de leg. 3. l. 2. §. dotes, et ibi Bar. de fund. instruc. Bar. Cast. Corn. & Ias. in l. 2. C. de uerbor. signif. nisi sm Bart. ibi extet consuetudo, prout erat in illa Ciuitate, quod instrumenta ad culturam fundi ueniant in uenditione fundi. & dictam decisionem Bart. de dicta Clausula (integro statu) quod importet & compræhen-
3 dat etiam instrumenta tam fundi, † quàm pa-
trisfam. quibus vtebatur in fundo, ut in d. l. 2. & in alijs locis prædictis, tenent etiam Baldus & Ias. in d. l. 2. C. de uerbor. signif. Paul. in d. l. Iulianus, §. fin. de act. empt. & uidetur sequi Dec. in cons. 516. nu. 25. & Ioan. le Cirier, loco pręallegato. & Paris. cons. 20. num. 73. 1. uol. illam etiam l. 2. C. de bon. uacant. dicit singularem Bald. in c. quanto, nu. 8. de
4 iudic. dicens, quod si sit addita † dicta Clausu
la, (integro statu) uel (cum plenitudine iuris) includuntur etiam spiritualia, ut decimæ, & similia, quæ in generali concessione uel sñīa non uenirent, & sic Baldi decis. uidetur probare, quod sat sit apponere tm̄ hoc uerbū, in-
5 tegrè, † quod plenitudinem iuris, & integrita
tem importat, ut supra dictum est. idem sentit Corset. loco præallegato, adducendo, dictā legem secundam, ad probādum, quod dictio, integrè, importat idem quod plenariè; & huius mentis uidetur etiam Bal. in d. c. accedens, dum ad expositionem dicti uerbi, in integrum, adducit gl. in d. l. 2. & idem Io. de Amic. d. cons. allegando d. l. 2. ad comprobādum consultationem suam, quod ille censeatur integrè restitutus, qui nullo diminuto restituitur, & huiusmodi restitutio etiam extē-
6 deretur † ad bona amissa propter delictum;
eam etiam tenet Alb. in Dictionario suo, in uerbo, integro statu, declarans procedere, in his, quæ ibi sunt gratia perpetui usus, & aliàs non. Dicit etiam Oldrad. in consil. 121. ad primā quæst. 2. col. uers. sexto uidetur, quod adiacentia non ueniunt nisi sit dictum integro statu, uel cum omni iure suo, &c. ut in di
7 cta l. secunda, sed tamen † quod huiusmodi
duæ Clausulæ idem importent iure non probatur, immo prima plus importat, ut suprà; quàm secunda de qua dicetur infra, super se-
quentibus

quentibus verbis, sed clarius cæteris hoc declarat Fab. d. 6. quæst. 3. membro, per dictum text. vbi dicit, quod veniunt adiacētia, quod verbum importat, ac si diceret fundum instructum, l. Seiæ, §. fin. & l. predia, ff. de fund.
8 instruc. instructus autem fundi, † est apparatus rerum diutius mansurarum, sine quibus possessio exerceri nequit, d. l. quæsitum, in princ. ff. de fund. instruct. Item instructus prędij est illud quod ad aliud non est deputatū, licèt alijs quandoque deseruire solitum sit, d. l. quæsitum, §. idem respondit domo, & vt ibi per eum, qui declarat etiam quæ sint coherētiæ, de quibus suprà dictum fuit, & quæ sint pertinentiæ, de quibus infra dicetur. Cōtrariam tamen sententiam quod in contractu oneroso & priuati, non veniunt huiusmodi adiacentia, & supellectilia, quæ aliàs venirent, si fundus instructus, vel prædium instructum, vel vti est, venderetur, vel legaretur, tenet Ias. sibi contrarius, in l. penult. quæ pro l. finali ab omnibus allegatur, col. 1. & 2. post Alb. & Ang. ibi. ff. de constit. prin. sed priorem opinionem quando expressè est addita dicta Clausula, (integro statu) crederem omninò seruandam esse in practica, propter text. in dicta l. secunda, & auctoritates prædi
9 ctas. † sed si tantum sit dictum (integrè) vel (in integrum) prout communiter dicitur in omnibus instrumentis, uix crederem posse obtineri, vt venirent in venditione omnia, quæ veniūt fundo instructo alienato, & quo-
10 tidie videmus obseruari, quod † uenditores possessionum, boues quos habebant in rebus uenditis ad culturam fundorum, & pecora, quæ ibi tenebant causa stercorandi agros, & alia quæ ueniunt fundi instructi, uel instrumenti appellatione, d. l. instrumenta, & in alijs ll. sequent. abducunt & asportant, nec tradūt emptoribus, & propter istas clausulas, quas nec partes, nec notarij, ut plurimū intelligunt, ut in simili dicit Ripa, in d. l. Centurio, nu. 131. periculosum esset iudicare pro ista opinione, quæ fortè in puncto iuris defendi posset, per prædicta, & per alia quæ possem in medium adducere.

Omnique iure.

SVMMARIA.

1 *Ius quot modis accipiatur.*
2 *Clausula, cum omnibus iuribus suis, debet restringi ad ea quæ sunt de natura contractus.*
3 *Fundo vendito cum instrumentis, & omni iure suo, comprehenduntur etiam artifices in ipso existentes.*
4 *Vendens an præsumatur dumtaxat ius, quod habet in re, vendere.*
5 *Vendens vel concedens quidquid iuris habet in tali re nihil concessisse videtur.*
Titulus ratione incertitudinis viciatur.
6 *Vendens ius quod habet in domo non censetur uēdidisse domum, neque tenetur de euictione. Declara vt hic.*

GLOSSA VIII.

IVs diuersos habet significatus, ut latè prosequitur Ioan. Andr. in Nouel. in Rubrica, de reg. iur. in
1 6. col. 2. ubi † ponit quinque carmina huiusmodi significatus continentia, quæ etiam ponit Alberic. in Dictionario suo, in uerbo, ius, ubi de hoc uerbo, & eius significatu multa scribit: Verum hoc casu uidetur, quod debeat accipi, prout accipitur in l. quæsitum, §. idem respondit domo, il 2. de fundo instruc. ibi, (cum omni iure suo) id est, cū omnibus quæ pertinent ad domum, & comprehenduntur in legato de ea facto, & etiā prout accipitur in princ. Instit. de action. ibi, ius persequendi in iudicio, &c. & in §. æquè. eo. tit. in pluribus locis illius §. scilicet, pro potestate, & facultate agendi & persequendi, ut ipsum tex. in d. princ. exponit Gomes. ibi, nu. 29. licèt posset etiam accipi pro commoditate & seruitutibus competentibus rei, uel uenditori, iuxta d. l. quid aliud, & ibi Alciat. ff.
2 de uerbor. signifi. Ista tamen Clausula, † (Cū omnibus iuribus suis) licèt sit composita per terminum uniuersalem omnibus, seu omni, tamen debet restringi ad ea, quæ sunt de natura contractus, & rei uenditæ, unde non uenirent spiritualia, quorum laicus est incapax, ut per Innoc. in cap. ex litteris, de iure patro. & Bald. allegantem ad hoc l. si stipulatus, ff. de usur. in l. a procuratore, 2. colu. C. mand. sequitur Roman. in cons. 444. An dictum castrum, 2. colum. & Socin. cons. 47. 3. colu. 1. uolum. hinc dicit Bal. ibi, quod uenditis possessionibus quas quis habet in aliquo territorio, cum omnibus iuribus suis, non uenit pædagium quod exigitur in domibus, quas ibi habebat, licèt illæ domus sint uenditoris. sequitur Alex. in l. 3. in princ. nu. 24. ff. de acqu. poss. Bertach. in tracta. de gabell. 1. parte 13. quæst. & Fab. d. 3. membro, nu. 10. Roman. dicto cons. & Socin. cons. 211. 2. colum. 2. uolum. & cons. 66. nu. 12. 3. uol. sed si sit dictum
3 † cum instrumentis, & omni iure suo, ut in dicto, §. idem respondit domo, comprahendūtur etiam artifices in fundo existentes, qui eius causa parati essent. Fab. per illum tex. in dicto 3. membro, nu. 24. & in dubio uidetur uenire omne ius, quod quis habet in re tempore uenditionis, l. Rutilia Polla, & l. in lege, ff. de contrahend. emptio. & l. 2. §. 1. ff. de

hæred.

hære. uel actio. uendit. & ibi per Fab. & tradit idem Fab. in 7. membro, nu. 35. ubi alias ll. allegat; & censetur translata in emptorē, sicut erat apud uenditorem, nisi aliud sit specificatum, l. alienatio, de contrahen. empt. & l. si creditor, §. fin. ff. de action. empt. Fab. ibi, nu. 33. quandoque † tamen quis censetur tantum uendere ius quod habet in re, & non totam rem ipsam, ut in casu l. qui tabernas, de contrahen. empt. quando quis uendit tabernam quam habet in solo publico, quia non uenit solum, nec enim præsumitur quis uelle uendere alienum, sed proprium, sicut nec de alieno sed de proprio testari. Bald. in l. in testamento, C. ad l. Falcid. hinc est quod uendens rem communem, solum partem suam uendere uidetur, non consocij. Bald. per text. in d. l. qui tabernas, in l. 1. nu. 5. C. qui testa. fac. poss. quod tamen declaratur procedere in emptore sciente qualitatem rei venditæ, vel qui habet præsumptionem scientiæ contra se, ut in d. l. qui tabernas, aliàs tenetur vēditor de euictione, ut declarat Bald. in dictis locis, & scientia, vel ignorantia, colligitur ex quantitate precij, quod pro re uendita soluitur, an correspondeat toti rei, uel parti, seu iuribus tantum, quæ in ea habet uenditor. Sequitur Fab. d. 7. membro, nu. 34. & in 3. mēbro, num. 14. Sed si quis † vendat, uel concedat quicquid iuris habet in tali re, & non cōstet quæ iura in ea habuerit, nihil concessisse uidetur, uel tradidisse, uel titulus acquirenti prodest, l. quid si in uenditione, & l. quid si sit ff de hæred. uel actio. uend. & uiciatur titulus ratione incertitudinis, l. locus, de acquir. poss. ita Oldrad. consilio 164. Viso priuilegio. Baldus, & omnes post Dyn. in l. si sic, §. 1. ff. de leg. 1. ubi Paul. de Cast. dicit se habuisse de facto, dicens titulum ad præscribēdum non prodesse, sed exigi longissimi temporis possessionem, ut possessor præscribat, similiter dicens, quod hoc casu censetur dubius euentus uenditus, uel concessus, l. si iactum, de contrahen. emption. & propterea admonet aduocatos, ut sint canti in inspiciendis instrumentis, quia hoc de facto quotidie accidit, cum notarij per imperitiam ignorantes uim uerborum, dicunt, quod talis uendit omne ius † quod habet in domo, unde non censetur uendita domus: uel uenditor tenetur de euictione, & sibi imputet, qui sic emit, subdens, quod hoc faciet sibi honorem. quam conclusionem tenent etiam Ang. & Alex. in dicta l. locus, & Alex. in cons. 28. Visis accuratè, col. 3. t. uol. duplicato consil. 31. in 2. & cons. 14. Viso & considerato, 2. colum. & cōsilio 187. In hac causa, 2. colum. ad finem, 2. volum. Felin. in capitulo, de quarta, 8. colum na, numero 26. de præscript. Bertr. consilio primo num. 107. 2. parte, priorum, & admittit Ruin. cons. 212. nu. 9. in prin. & sequitur Balb. in tracta. de præscript. 1. parte 3. partis principalis, quæst. 6. & latè comprobat Fab. d. 6. quæst. memb. 6. & idem est si dictum sit, concedo res, quas iustè possideo in tali loco, quia de possessione inprimus cōstare debet, secus si exprimātur res, etiám si addatur illa Clausula. Grammat. allegans Aret. in decisione 59. nu. 39. & Laur. Silua. in tract. de feud. recog. quæst. 36. & Dec. consil. 226. nu. 4. ubi, quod hoc casu possessio per constitutionem, non transfertur, cum res sit incerta; qđ autem dicitur de prescriptione, quæ non procedit virtute talis tituli, procedit, nisi uenditor, uel concedens, tradat totam rem, ut declarat Bart. in l. emptor, ff. pro empt. & sequū tur Alc. in d. l. locus, & Fab. & Balb. in dictis locis; & similiter id quod dicitur, quod uēditor non tenetur de euictione, procedit, nisi uenditor esset sciens quod nullum ius haberet, l. hoc autem, ff. de hære. uel actio. uendit. & ita tenet Alex. in d. l. locus, & sequtur Balb. ac declarat etiam Fab. in d. 6. membro. Facit text. in l. quæro, ff. de action. cum alijs supra adductis in Clausula, seruitutum, super uerbo (& quæ domus) &c.

4 (margin: nu. 33)

Et actione.

SVMMARIA.

1 *Actio quid sit, & quotupliciter sumatur.*
2 *Vendere rem cum omni iure, & actione quid importet.*
3 *Speculator correptus.*

GLOSSA IX.

ADdunt Specul. & alij practici (usu seu requisitione) sed uidetur qđ sine eis ueniant etiam omnia in uēditione, quę sunt ad usum rei uenditæ, ut per Rom. d. cons. 5. & Crauet. d. cōs. 105. nu. 8. & quod ueniāt destinata ad usum rei, fuit dictum suprà in Clausula prædij urbani sup uerbo, horto.
1 Actio † modo (pro instructione iuuenum) nihil aliud est, quam ius persequendi in iudicio, quod sibi debetur, Instit. de action. in princ. & est uerbū generale, et speciale, quia omnis actio dicitur, siue in personam, siue in rem sit petitio, sed plerumque actiones personales solemus dicere: petitionis autem uerbo in rem actionem significari uidentur, l. pecuniæ uerbum, §. actionis, et ibi latè declarat Alciat. de actionibus antiquis, et earum formulis et origine, plenè disserens; et de origine ipsarum habetur in l. secunda, §. deinde ex his legibus, et ibi declarant

rant scribentes, ff. de orig. iur. & tradunt omnes in d. princ. Azo verò in eius Summa, in tit. de eden. C. 1. col. dicit, quod olim actio dicebatur conceptio verborum formata à magistratibus, vnde, & dicebatur formata actio: hodie aūt sine impetratione, & conceptione verborum solennium dr̄ actio Ius Ciuile, vel Prætorium, quo debitum in iudicio à te exigere possum, uel petere rē mihi restitui, vbi alia ad propositum adducit: Dicit tñ Spec. in d. §. 1. col. 9. super ista Clausula (omniq; iure & actione) quod ista Clausula generalis ap-
2 ponitur, † vt non tm̄ ipsa res eum his quæ ibi enumerat, sed ēt cum omni iure ad ipsam siue ad ipsum venditorem pro ipsa re spectante, perueniat in emptorem, subdens, pōt. n. esse, qđ per hęc verba, actiones, quæ ipsius rei noīe cæperant ante venditionē competere, vt l. Aquil. dam. infecti, & aquę plu. arcen. & similes, acquiruntur emptori, quia has oēs tenetur venditor cedere, & dare emptori, l. Iulianus. §. sed & si quid, ff. de action. empt. & expositionē huius Clausulæ Spec. vr̄ sequi, referendo Fab. d. 3. memb. nu. 14. Pro ista decisione Spec. optimè facit decisio Curtij iunioris in cōsi. 177. nu. 4. & nu. 6. ubi propter istam Clausulam consuluit uenditorem censeri cum re alienasse ēt ius sibi competens decimandi illam rem, cum sibi illud ius competeret pro dicta re, de quo dicetur in sequenti
3 Clausula paulo infra. Ego † tñ dubito, ne aut littera sit corrupta, aut male dixerit Spec. ipse. n. fundat se in eo, qđ venditor tenetur cedere actiones emptori, per text. in d. §. sed & si quid, qui tñ loquitur, qñ hmōi actiones uēditori fuerunt quæsitæ post uenditionem, & ante traditionem, secùs si ante uenditionem, & pro damno de præteritio, non pro futuro, l. is qui in puteum, §. si postea, ff. quod ui aut clam, l. fin. ff. arbor. furt. cæs. l. 1. §. si fundum, ff. de aqua quot. & æstiuā, & quod teneatur cedere actiones sibi quæsitas post venditionem, ante traditionem, hr̄ ēt in l. quod sæpè, §. 1. de cōtrahen. empt. & in l. si ea res, in princip. ff. de action. empt. nō aūt tenetur cedere quæsitas ante uenditionem nisi pro damno futuro, quod procedit in actione personali, non in rem scripta, l. si tertius, §. si quis prius, & ibi declarando distinguit Bart. & sequuntur alij, ff. de aqua pluu. arcenda, & probatur ex textu qui de hmōi actionibus cedendis loquitur, in l. Iulianus, §. si ex fructibus, & ibi declarat Castr. ff. de action. empt. licēt indistinctè ēt loquutus fuerit Azo. de hmōi cessione in Summa, in tit. de peric. cōmodo rei uend. col. fin. Intelligendo itaq; decisionem Spec. secundum l. quam allegat, iuxta glos. & Bart. in l. non solum, §. si liberationis, nu. 7. ff. de lib. leg. certè debemus intelligere de actionibus ortis post uenditionem, scilicèt ante traditionem, quas tenetur cedere uenditor, non aūt de habentibus ortum ante uenditionem, & pro damno præterito, quia eas nō tenetur cedere, ut supra, & hoc modo littera Spec. posset esse corrupta, quia deberet dicere ante traditionem, nō aūt ante uenditionem, aliàs rō Spec. in qua se fundat, quia tenetur cedere, esset falsa, iuxta not. per Bart. quem omnes sequuntur, in d. §. si quis prius, sed an huiusmodi decisio per alias rationes defendi possit, inferius tangam.

Sibi ex ipsis rebus, vel pro ipsis rebus.

SVMMARIA.

1 *Ex, dictio, causam proximam, & immediatam importat, sicut propter, & ob, remotam.*
2 *Pro, dictio, importat causam immediatam, & proximam.*
Pro, dictio, aliquando significat nomine vel occasione.
De, dictio, importat causam immediatam.
3 *Verba rebus sunt adaptanda, & non semper est recurrendum ad proprias & præcisas significationes.*
4 *Decimandi ius an veniat in fundi venditione.*

GLOSSA X.

Dictio (ex) regulariter causam proximam, & immediatā importat,
1 sicut (propter) & (ob) causam † remotam, l. eo tempore, §. fin. & ibi Bart. & omnes, ff. de pecul. l. 1. & ibi etiam omnes not. C. si ser. exter. l. non dubium, & ibi omnes, ubi Ias. 9. notab. C. de legi. & habetur in l. 4. in princ. de alim. & cibar. leg. per Doctor. in Rubrica C. qui admit. & est tex. in l. 1. §. ex incendio, ff. de incend. rui. naufrag. cum alijs adductis per Tiraquel. in tract. cessante causa, Limitatione 20. nu. 29. cum sequent. de qua dictione, quod habeat aliōs significatus, ultrà Alber. in eius Dictionar. & in tractatu, de præposit. super eo uerbo, & Bald. in l. ex annali. C. de action. empt. tradit ēt Tiraquel. in tractatu de retrac. tit. 1. §. 1. glos. 11. nu. 54. Dictio modo (pro) ēt importat causam immediatam, & proximam,
2 ut per Bald. in d. l. ex annali, † & in d. l. 1. ad finē, nu. 23. & qđ denotat causam, hr̄ per Bar. in l. Lucius, §. à te, ff. de legat. 2. Ruin. consil. 124. num. 8. uol. 2. & quidem finalem, ut per eundem Ruin. consilio 23. num. 19. dicto 2. uol. & latissimè Tiraquel. d. limitatione 20. num. 28. licēt etiam quandoque dictio, pro, importet idem quod nomine, uel occasione.

sione. Ruin.consil.62.nu.3. vol.4.& eodem modo accipitur dictio(de) vt per Doctor.in locis præallegatis,vt importet causam imme diatam, licèt quãdoq; huiusmodi dictiones improprientur ob subiectam materiam, ut per Tiraq.post alios, dicta limitatione num. 30.& nu.34.& per Bald.in d.l.ex annali in fi
3 ne,vbi dicit aptanda†esse verba rebus,& nõ semper esse recurrendum ad proprias & pręcisas significationes; sed cũ uerba in suo pro prio significatu in materia stricta, prout est obligatio,& contractus, l.quicquid astringẽdę,ff.de verbor.oblig.l.ueteribus,ff.de pact. debeant accipi,l.cum lege,ubi Aret.ff.de te stam.l.nõ aliter, de leg.3. c.ex parte,il 3.ubi Abb.de decim.Dec.in l.semper in obscuris, num.5. & ibi latius Cagnolus, nu.8.de reg. iur.& alibi Doctor.accipiendo dictas dictiones(ex & pro) secundum earum propriã naturam,certum uidetur, quod per istam Clausulam actiones competentes ante venditionem venditori pro damno præterito non futuro non compræhenduntur,vel ueniunt in venditione, quia non competũt uel pertinẽt ex rebus, vel pro rebus uenditis immediatè, sed ex damno per alium illato vel facto alterius, licèt in re vendita, & sic decisio Spec. non videtur procedere, sed debet restringi iuxta l.quam allegat, ad actiones competentes venditori post venditionem, & ante traditionem, quas cedere tenetur, ut suprà: & tanto magis, quia ista Clausula generalis, (Cum omnibus iuribus suis, &c.)deberet intelligi, & interpraetari secundum naturam contractus, ut supra, super verba(omniq; iure)dictum fuit,aliàs sequeretur,quod omnes actiones competentes venditori contra conductorem rei vẽditæ pro fructibus perceptis ante venditionem, venirent etiam in uenditione,quod non est uerum, ut inferius differemus. Nec pro ista parte Spec. facit decis. Curt. iunioris supra allegata, quia termini sunt dispares, & ex diuersis non infertur, l. fin.de calum.l. Papinianus exuli, de minor. nam in uenditione uenitius decimandi fundum competens uenditori,cum teneatur da-
4 re fundum liberũ, ut † suprà in Clausula seruitutum,in uerbo ita tamen,&c.& prosequitur Curt.d.consi.177. nu.3. & nu.4.quod in terminis tenuerũt Iac. de Aret. & Bened. de Plumbino in l. si is cui, in fine,de statu.libe. per illum text. licèt Alber. uoluerit contrarium,in l.Seiæ,§.Tyrãdæ,ff.de fund.inst.ita ẽt tenet contra Alber. Cępol.Cautela 92.Si aliquis emit,per tex.in l.si quis ędes,in prin. ff.de ser.urb. prædior. de quo text.supra fuit habita mentio in d.Clausula seruitutum,super uerbo, quam seruitutẽ, ubi allegata fuit etiã dicta Cautela Cepol.& sic consultatio Curt.propter primum fundamentũ per eum constructum, procedere põt,quod tñ dubiũ ñr,ex traditis per Innoc.Bertr.& Card.in c. ex literis,de iure patr. Card. & Abb.in c.ad quæstiones, de rerum permut.& idem ũr ẽt fatendum propter secundum fundamẽtum factũ in hac Clausula,cũ pro re uẽdita immediatè competat actio habenti ius decimãdi, & ipsa res sit causa proxima huius obligationis,& actionis,loquendo de decimis prædialibus,de quibus habetur in c.ad Apostolicę, de decim, nam hoc est onus rei quod transit ad quemcumque possessiorem. Abb.in c. pastoralis, 2. notab.nu.3.per illum text.de decim: secùs verò in casibus de quibus per Spec.suprà deductis.

Aut ipsis rebus, vt supra venditis.

SVMMARIA.

1 Vt suprà, dictio, quid importet.

GLOSSA XI.

Vs,uel actio ptinet ad rẽ pro serui tute reali sibi debita siue urbana siue rustica,l.unus ex socijs,ff.de seruit. rustic. prædior. cum alijs traditis per Cepol. in tractatu de seruit. urban.prædior.c.2. de seruitute reali,in princ. Clausula uerò(ut suprà)est relatiua præcedẽtium, & eorum quæ superius dicta sunt, l. 1.
1 §.hoc dicto,†vbi Bar.ff.de postul.l.item quęritur,§.item Iulianus,ff.locati;& censetur facta relatio cum suis qualitatibus,ut per Dec. consi.182.nu.3.& 227. nu.3.Paris.cons.48. nu.14.in 2.& 71. nu.7. in 3.uol.& in pluribus alijs consilijs,& alij in alijs locis.

Modo aliquo.

SVMMARIA.

1 Aliquid dictio verificatur, in minimo.
Sicut,& dictio quid.
Intellige tamen ut hic.
2 Aliquomodo,clausula, idem importat quod quomodocumq;.

GLOSSA XII.

1 Ictio,aliquid,†uerificatur in minimo, l. si seruum,§. Prætor ait, & ibi Bart.qui tamen loquitur in dictione(quid) & est glos. not. in Clem.1.in uerbo,aut eorũ parte,de foro cõpet.tradit Ias.in l.esi qui,2. col.uer. tertio põdera,ff.de iurisd.om.iud. Corse.in Sing.suo, in uerbo,pars. Ruin. cons. 60. nu. 1. 3.uol. Dec.in c.1.nu.4. & nu.9.de fide instr.quę ẽt addu-

adduximus supra in Clausula exemptionis, in verbo, aut eius parte aliqua, & dicit Bald. in c. quoniam, nu. 3. de testib. quod per hanc dictionem modicè conferentia dicerentur ad rem pertinere, quod intelligendum est, nisi materia subiecta repugnet, quia tūc dictio aliqua, uel, aliquid, nō verificaretur in minimo, vt exēplificat Dec. in restitutione in integrum, quę pro minima lęsione denegatur, ut per eundem in d. c. quoniam, nu. 2. & de

2 ista Clausula † (aliquo modo) quod idem im portet, quod, quomodocumq́; & sit generalis, & prægnans, ac operetur ut ueniant ea, quæ aliàs in uenditione non compræhenderentur, in terminis istis trad. Curt. iunior, d. consi. 177. nu. 6. & 7. & faciunt quę diximus suprà, in Clausula, immunitatum, super uerbo, quouis modo.

Spectantibus, & pertinentibus.

SVMMARIA.

1 Spectare, & pertinere verba eiusdem sunt significationis.

Pertinere verbum latißimam habet significatio nem vt hic examinatur.

Pertinere numquid comprehendat dominium absq; alia expreßione.

2 Vendere rem cum pertinentijs an idem sit ac si diceretur cum spectantibus, & pertinentibus.

Pertinentiarum appellatione quid includatur.

3 Castro vendito vel concesso venit iurisdictio & merum imperium tamquàm adiacens, & coherens.

Castro in feudum concesso veniunt munitiones quæ sunt ad defensam Castri ibi posita vt trabachi, manganolla, balista, machina bellica, bombarda, & sim.

Palatio vendito in quo est ius patronatus numquid in venditione censeatur comprehensum ipsum ius patronatus.

Aliquid esse de pertinentijs non præsumitur nisi probetur.

4 Fundus quid sit, quidque eius appellatione veniat.

5 Fundo vendito veniūt uia publicæ, limites, & luci, seu nemora quæ fundum tangunt, ripa fluminis, fouea, fossata, aquaductus.

6 Fundo vendito sterquilinium seu fimus, siue le tamen venit, si comparatum sit stercorandi agri causa, secus si vendendi.

Fundo vendito ueniunt etiam stramenta seu stramen.

Stramen quid sit, & quid stramenta.

Pali exempti ex vinea, & monte vt iterum collocentur sunt fundi, & in venditione veniūt, sed qui parati sunt vt collocentur non veniunt.

Pali non continentur appellatione lignorum sed materia, & aliter appellantur pedamenta.

7 Fructus extantes siue maturi, siue non, veniunt in venditione.

8 Fundo locato vendito an pensiones debeantur emptori vide hic, & nu. seq.

9 Fructus ciuiles vt pensiones domorum, nauium & similium cui debeantur vendita naue, vel domo, venditori an emptori, vide hic distinguentem Auctorem.

Venditor si exigit pensionem pro fructibus pendentibus debet eam emptori præstare.

Fructuum appellatione quid veniat.

10 Fundo vendito non veniunt blada seu segetes incisa, vel alia à solo separata.

11 Arbores incisa vel deiecta non veniunt in venditione fundi vel Silua.

Glans quæ ceciderat vendita Silua non venit in venditione nisi omnes fructus Silua essent venditi.

Fundo vendito si venditor reseruauit sibi omnes fructus, comprehenditur etiam arundo, & Silua cadua.

12 Fundo vendito non veniunt vasa vinaria, dolia, & torcularia, etiam si ædificio cohæreant.

Venit tamen Caldarium aptum ad coquendum vinum si sit muratum.

Sed declara, & intellige vt hic.

13 Fundo vendito non veniunt boues, asini, pecudes, pulli, vel alia animalia in fundo existentia.

14 Columbi, & animalia perpetuò mansura vt Cuniculi veniunt in venditione fundi.

15 Pisces an & quando veniant in fundi venditione.

16 Vinum, & fructus percepti non veniant in fundi venditione.

17 Ligna non veniunt vendito fundo, quæ erant parata ad fundum.

18 Domo vendita veniunt plura quam in venditione rustici fundi.

Labrum quid sit contrà Accu. & Glo.

Salientes quæ nam dicantur contrà eosdem.

Domo vendita veniunt etiam salientes seu fistulæ quamuis longè excurrant extrà ædificium.

Fistula quanam sint, & quotuplices.

Canales quinam dicantur, & quotuplex eorum species.

19 Domo vendita veniunt sera, claues, et claustra Domus per quæ clauditur domus, vel aliqua eius pars.

Claues dant ingressum ad possidendum.
20 *Domo vendita veniunt tabula picta, qua pro te ctorio includuntur, & crusta marmorea.*
Tectorium quid sit contra Glo.
21 *Domo vendita veniunt etiam Castella plombea.*
Castellum quid & quotuplex sit, & qua nam sit eius utilitas.
22 *Domo vendita veniunt etiam Epistomia licet non affixa.*
23 *Epistomia quanam appellentur contrà Glo. & quid sint qua à nobis appellantur Spina.*
24 *Domo vendita veniunt sigilla, columna, & persona, & quatum rostris aqua salire solet.*
25 *Sigilla qua nam sint contra Glo.*
26 *Domo vendita an veniat bibliotheca seu armarium parietibus inharens.*
27 *Domo vendita an & quando veniant dolia, fictilia, & plombea, quibus terra aggesta est, & in ipsis viridaria posita.*
28 *Domo vendita numquid veniant specularia.*
29 *Specularia quanam appellentur, & sint, contrà Glo. & Cepol.*
30 *Domo vendita veniunt etiam pegmata, & structura loci ex tabulis facta qua astate tolluntur, & hieme ponuntur.*
Pegmata qua sint.
31 *Domo vendita veniunt tellaria, & vinaria qua in fenestris ponuntur.*
32 *Domo vendita venit prothyron.*
33 *Prothyron quid sit secundum Bud. & Alciatum.*
34 *Domo vendita venit etiam Pilla.*
Pilla quid sit.
35 *Domo vendita generaliter veniunt omnia affixa, & defixa adibus, & posita in domo perpetui usus causa.*
Venditio generalis comprehendit omnia, qua vendi consueuerunt.
36 *Venditor debet dare omnia accessoria rei venditæ integra, & sana.*
Fallit tamen vt hic.
37 *Domo vendita non veniunt vela cilicia.*
Vela cilicia qua sint.
38 *Domo vendita non veniunt reticuli circa columnas, nec pluteí circa parietes.*
Reticuli qui nam sint.
Plutei qui nam sint.
39 *Domo vendita non veniunt granaria, & domus exemptibilis solo non affixa, & fundi Instrumenta.*
40 *Domo vendita non veniunt statua basibus structilibus affixa, nec tabula catenis religata.*
Bases qua nam dicantur.
41 *Domo vendita non veniunt cancelli, authomata, & canthari.*
42 *Cancelli quinam dicantur.*
43 *Anthomata quanam sint.*
44 *Canthares quinam appellentur.*
45 *Domo vendita non venit id quod domus causa paratum est, si nõdum perfectum est, quamuis positum sit in adificio.*
Secus in bis qua detracta sunt vt reponantur.
46 *Domo vendita non venit pecunia abscondita, nisi esset thesaurus cuius memoria non haberetur.*
47 *Domo vendita ruta, & casa non veniunt.*
48 *Ruta & casa qua sint.*
49 *Domo vendita non venit opus intestinum.*
50 *Opus intestinum quod nam dicatur, & quid ve niat eius appellatione.*
51 *Domo vendita non veniunt Cornisetis si sint faciles ad amouendum, & remouendum.*
52 *Equo vẽdito an veniant sella, frænum, & alia ornamenta qua habebat tempore venditionis, vel per duos dies antè.*
53 *Vacca vendita an debeatur vitulus.*
Equa vendita an debeatur pullus.
54 *Seruo vendito non venit peculium.*
Annulus qui est in corpore galli vel alterius animalis venditi non venit in venditione.
55 *Sepulchro vendito veniunt loca pura adiacentia intra maceriem nisi sint reseruata.*
56 *Domo vel fundo venditis non veniunt Instrumenta emptionalia venditoris, vel similia.*
57 *Venditor tenetur Instrumẽta rei vendita ostendere, sed non tradere.*

GLOSSA XIII.

Erba ista spectare, & pertinere, videntur esse eiusdem significationis, & de eis promiscuè † loquuntur Doctor. de uerbo, spectare habetur in c. cum ad sedem, de restit. spol. & in c. cum uenissent, de instit. & per Alb. in Dictionario suo super eodem uerbo; de uerbo uerò, pertinere, est tex. in l. uerbum illud pertinere, ff. de verb. signif. ubi dicit Iurisc õsultus quod latissimè patet, ut comprehendat tam ea quæ sunt in dominio nostro, quam quæ possidemus, sed quæ nostra esse possunt, & secundum glos. & Alciat. ibi, ueniũt, & comprehenduntur etiam ea, quæ nobis actione personali debentur, & de utroque uerbo scribit Pract. Papiens. in forma libelli, in action. real. declarat. in glossa spectat, & pertinet. Et quod uerbum, pertinere, comprehendat & possessionem, & dominium, & latissimè sit accipiendum, est glos. in c. inter dilectos, in uerbo, pertinere, & ibi Felin. secunda col. numero secundo, de fide instrum. Alex. cõs. 42. Visis, 1. col. in 4. & consi. 98. Visis his, 1. col. in

col.in 5.uol. Corn. consil. 188. littera G. 4. uol. Felin. in Rubrica de Rescript. 3. col.nu. 7. Aret. col.pen. & Ripa, nu. 189. in l. Centurio, ubi dicit post Aret. consi. 6. in 2. dub. cõprehendere ius reale, & personale, & etiam ius luendi, ff. de vulg. & pupil. & idem Ripa, in c. cum Ecclesia, nu. 132. de causa poss. & propr. sed & comprehendit etiam id, quod ad aliquem pertinet ex præscriptione. Abb. in c. cum contingat, nu. 2. de decim. & sequitur Felin. in d. c. inter dilectos; & qđ sit uerbum latissimæ significationis, tradit etiam Ias. in §. itẽ Seruiana, n. 88. Instit. de action. & in l. licet, 3. col. ult. not. & ibi Dec. in 7. n. 9. qui post Ant. de Butr. quẽ allegat, dicit respicere non solum causam proximam, sed remotã. C. de pact. Et idem tenet Marian. Socin. in cõsi. 8. col. 2. uol. 1. ubi allegãdo Bart. consi. 154. Videtur dicendum dictos accusatos, quod tamen non potui in impressis, nec etiam in manu scriptis inuenire, consuluit, non ualere inquisitionem formatam contra furem, in qua simpliciter sit dictum, rem ad talem pertinere, nisi sit additum, iure dominij, vel quasi, quod consilium refert Dec. d. l. licet, vt Ripa, in dicto c. cum Ecclesia, et hoc consilium, & decisionem Socin. sequitur, & commendat Marsil. in sua Practica Crimin. in §. constante, num. 78. & in Sing. suo 275. Statui, & secundum ipsam consuluit in cõsi. 26. num. 13. consil. 40. nu. 25. & 59. nu. 8. pro quo facit, quod tradit Bald. in d. l. 1. in fi. C. de verbor. signifi. Et licèt dicta decisio videatur dubitabilis, per not. per Bart. Castr. & alios, in l. si quis intentione ambigua, ff. de iud. vbi volũt procedere libellum, in quo dicitur, rem ad auctorem pertinere, cum censeatur deductum in iudicium quodcumque ius sibi competens, vt per Ias. alia adducentem in dicta l. licet, & in prosecutione causæ potest actor deducere omne ius suum sibi magis competens, vt per Ripã, dicto c. cum ecclesia, nu. 132. & quod valeat inquisitio, videtur expresse firmare Aret. in tractatu malefic. in verbo, & vestem celestẽ abstulit, col. 15. versi. et aduertas bene; & in terminis reprobat dictum Consilium Socini Alciat. in d. l. verbum illud pertinere, ad fin. tamen ad euitandas difficultates notãdum est. Ad propositum etiam refert Socin. in l. 1. 3. not. nu. 7. de rebus dubijs, consuluisse in venditione fundi uenire usum nemoris, quo utebatur uẽdens incidendo ligna pro usu fundi uenditi, per iura per eum ibi adducta, & præsertim stante ista Clausula in uenditione apposita, cum iuribus, & pertinentijs, & sequitur Alciatus, in dicta l. uerbum illud pertinere, secunda pagina licèt decisionem Socini ualidissimis rationibus impugnet Ludo. Tessira Lusitanus eius discipulus, homo bonarum literarum, in dicta l. prima, 2. not. respondendo alijs adductis per eum ibi, licèt propter ista uerba dicit dubitare, & cogitandum esse.

Sed quid si in Instrumẽto sit dictum, cum pertinentijs suis) quę Clausula uidetur idem
2 importare, quod Clausula, præsens, secundum plures promiscuè de his Clausulis loquentes, ex supra & infra allegatis, & maximè Ias. in l. 3. ad finẽ, ff. de acquir. poss. licèt Paris. in d. cõs. 20. n. 71. aliud uideatur uelle) quæ ueniũt appellatione pertinẽtiarũ? Card. in cons. 47. Reuerende, num. 7. dicit contineri ea, quæ pertinent pleno iure ad concedentem, & appellatione pertinentiarũ Ecclesiæ uenire curam populi dixit Cald. cõs. 6. in tit. de uerb. signific. sed Innoc. in c. cum ad sedẽ, nu. 1. & nu. 2. de restit. spoliat. quẽ cõi calculo cæteri sequuntur, dicit appellatione pertinentiarũ uenire ea, quæ principaliter, uel accessoriè ad rem pertinent, & eo nomine cõprahenduntur, quę statuto, uel cõsuetudine, uel lege, deputata sunt, ut accedant: & ibi ponit nonnulla exempla; quam decisionem sequitur ibi Abb. n. 11. Spec. in tit. de religios. dom. col. 2. Oldr. cons. 10. Venditum. Pract. Pap. in d. for. libelli, in glos. cum pertinentijs suis, & in forma libel. ad dot. & usumfruc. in glos. cum omnibus suis iuribus. Bald. in cõs. 420. uerba Principis, nu. 5. 1. uol. & cõs. 468. nu. 3. uol. 3. duplicato cons. 445. in 5. uol. Castr. in cons. 143. Visis & ponderatis, ad fin. 1. part. ult. impressorum. Aret. dicens accessorium importare, in l. 3. in princ. col. antepen. ff. de acquir. pos. Alex. cõs. 43. De celerrima, 1. col. 1. uol. 23. Viso processu, 2. col. in 5. uol. 105. in 6. & 14. nu. 4. & 5. in 7. uol. Socin. in d. l. 1. nu. 7. & in consil. 47. col. 3. 1. uol. & in Reg. 295. Pertinẽtiarum, ubi adducit plures fallentias, Dec. etiam sequitur in c. cum uenerabilis, 2. not. nu. 3. de excep. & in cõs. 516. nu. 23. & Alciat. in d. l. uerbum illud pertinere, & Paris. consi. 3. nu. 10. 4. uol. Et dicit Tiraquel. in tractatu de retractu, tit. 1. §. 36. gl. 3. nu. 4. quod pertinentiæ dignoscũtur ex destinatione, & usu patrisfamilias. Dicit ẽt Paris. in consi. 9. nu. 20. 1. uol. quod si sit concessum Oppidum, & Villa, uel locus, cum pertinentijs, uenit territorium & iurisdictio, ut ibi per eum. Ista tamen Clausula, Cum pertinentijs, debet intelligi secundum naturam contractus, & dispositionis, ut per Socin. d. consi. 47. & Alex. consil. 14. num. 4. quod est subscriptum ad dictum consilium Soci. in 7. & Paris. d. cõs. 20. nu. 72. in prin. & dictum uerbum (pertinentijs) recipit declarationem

ab alijs verbis contractus, & ex eis restringitur, vt per Socin. & Alex. in dictis consilijs. Quid mō si vendatur uel concedatur Castrū cum pertinentijs, numquid veniant possessiones, & molendina, quæ uendens habebat in territorio dicti castri? & non venire, voluit Imola, in d. l. 3. in prin. de acquir. pos. cū eas, & ea, hēat ibi vt dñs particularis, & iure priuato, et sequit ibi Alex. nu. 23. & in cōs. suprà allegato, 14. nu. 5. in 7. vol. & Ias. in l. si. ff. de cōstit. prin. sed Aret. declarat in d. l. 3. in prin. in antepen. col. procedere, nisi dñs vendens vel concedens eo iure dominis hēat agros, & molendina, quo habebat castrū, & ex precij magnitudine, vel paruitate id deprehēdi posse fatetur. Contra, q̄ immò veniant, tenet Ias. ibi contrarius, in d. l. 3. in prin. col. pen. et fin. & in l. quo minus, in 20. quæst. post Bart. ff. de flumin. quod tenuit et Bald. cum distinctione, in cap. 1. 2. et 3. col. de Capitaneo qui Cur. vendidit vt si sit concessa iurisdictio nō veniant molendina, vel prædia hmōi, si castrum cum pertinentijs, secùs: nisi sint priuatorum, vel iure priuato ad concedentem pertineret, sequitur Fab. d. 6. quæst. 3. membro, n. 16. latè Corn. cōs. 32. littera M. & sequent. vbi loquitur stante ista Clausula nostra, etiā amplioribus verbis cōstructa, 4. uol. & Dec. in consi. 516. nu. 24. & Curt. iun. consi. 158. nu. 30. & ita et declarat Ripa opinionē Baldi, & sequacium verā esse, cum prædia hmōi, & molendina ad uenditorem ratione castri pertineant; si aūt iure priuato ad eum spectabant, non comprehendantur in uenditione: & hoc posteriore casu procedat opinio Imo. & Alex. in d. l. quo minus nu. 130. Quod aūt uendito, uel cōcesso castro ueniat iurisdictio
3 & merum imperium, tāquam adiacens, † & cohærens tradit Bald. post Oldr. in d. c. 1. 3. col. & omnes post Bart. in d. l. 3. in prin. latè Fab. d. 3. membro ubi plures concordantes adducit, nu. 12. in quo articulo uidendus est etiam Paris. d. consi. 20. qui nititur contrariū tueri per aliquot rationes, & fundamenta, quæ militabant in casu suo. Sic etiam concesso castro in feudum, comprehenduntur munitiones quæ sunt ad defensam castri ibi positæ propria destinatione patrisfam. quamquam nōn sint affixa, ut trabachi, manganellæ, balistæ, & similia. Bald. in cap. si quis de manso, 2. col. in fine, in tit. de controuers. inuest. & idem tenet de huiusmodi munitionibus in d. l. fin. 2. col. prima lectura, de const. Princ. & sequitur ibi Ias. in 1. col. alia adducens ad propositū, & in prelud. feud. col. 13. & Dec. dicto consil. 516. nume. 26. quod ante Bald. uoluit Oldr. in consil. 163. Quod nomina debitorum, sequitur Cagnol. in l. cū

principalis, numero nono de reg. iur. & ita quod comprehendantur in concessione, seu uenditione huiusmodi machinæ bellicæ, bombardæ, munitiones, & huiusmodi fulcimenta, disputando concludit Tiraquel. in d. tractatu de retractu tit. 1. §. 1. glos. 7. nu. 96. & sequent. & ibi num. 99. concludit in mobilibus computari, cum sint in castro, secùs si amoueantur, & separentur, ut pereum ibi. An autem uendito Palatio in quo est ius patronatus, ad quod non habetur aditus nisi per palatium censeatur etiam ius patronatus comprehensum, quæstionis est? & Imola concludit non uenire, in cap. ex literis, de iure patr. & nonnulli sequuntur, sed uerior uidetur contraria opinio, secundum Boer. plures hoc tenentes citantem, in decisione 322. numero 14. Sciendum tamen est, quod si uendatur castrum, fundus, uel res aliqua cum pertinentijs suis, huiusmodi pertinentiæ verificandæ sunt, quia non præsumitur aliquid esse de pertinentijs, nisi probetur, ut per Alexandrū consilio prçallegato 49. in 1. in princip. & in dicto consilio 105. in sexto, & Ruin. in consilio 44. in princip. 1. uolum. Quod procedit etiam, & Curt. iuniorem, consilio prçallegato 158. num. 28. & sequen. & faciunt quæ suprà diximus in hac eadem Clausula, super uerbo, omniq; iure: nec hoc casu etiam uideretur tutum, si aliquæ pertinentiæ exprimerentur in genere, ut puta, nemora, ualles, & similia, licèt aliud uoluerit Cur. ipse, in consilio 140. numero 11. & 184. numero nono ut per Ctauet. consilio 54. numero nono.

Superest modo pro expeditione huius Clausulæ disserere, quæ ueniant regulariter in uenditione facta simpliciter, tam prædij rustici, quàm urbani, quod erit ualde utile scire, quia plerumque euenire solet, quod neque uenditor, neq; emptor nihil de ea totoq; gitauerunt, ut dicit text. in l. si uenditor, §. finali, ff. de action. empt. & Doctor. non plenè eam prosequuti fuerunt uel ordinariè, ad quam materiam etiam explicandam opus est habere interpretationes recentiorum, qui ueras significationes uocabulorum attigerunt, quas glos. & alij antiqui Doctores ignorauerunt, iuuabit enim habere materiam in multis locis sparsam, & tactam, in unum collectam, & discussam, & declaratam ad releuandum legentes ab onere omnia perquirendi, & uidendi in locis suis. Primò igitur uideamus de fundo, seu prædio rustico uendito, quid contineat, & comprehendat eius uenditio, & Vlpianus in l. fundi in princ. ff. de action. emption. breuibus se expediuit fundū nihil aliud esse, nisi quod intra se tenet,

se tenet, tradens, vel nihil est nisi quod terra tenet secundum aliam literam; & idem dicunt Azo.in Summa, C.de peric.& commodo rei vendit.col.fin.ante finem, & Spec.d. §.1.col.9.sed tamen non est omnibus satisfactum, quia multa sunt, quæ intra fines sunt fundi,& non veniunt in venditione,ut infra dicetur, vnde altius agendū est, quia ille textus patitur exceptiones per alias leges, vel regulas,ut dicit Bar.in §.flumen, nu.5.infra
5 allegando. Veniunt † igitur in venditione ad commodum emptoris viæ publicæ, limites, & luci,seu nemora,quæ fundum tangunt,licèt in mensura non computentur,l.id quod, §.1.ff.de peric.& commo.rei uend.& tradit Azo, in d.col.fin.ad finem, & Bart.in tract. de alluuion.§.flumen,nu.5. & idem est in ripa fluminis,quæ venit in venditione,nec mē suranda est nisi prout declarauimus suprà in capitulo, seu Clausula, rustici fundi, super verbo,uno latere flumen Padi, ueniūt etiam foueæ, & fossata, circa rem existentia, quæ tamen non sunt mensuranda,prout diximus suprà in eod.capitulo, super uerbo altero capite Dugale,sic etiam uenit aquæductus,l.si aquæductus,ff.de contrahend.empt.Bart.d. §.flumen,nu.5.Fab.d.7.membro,nu.36.ster
6 quilinium † verò, seu fimus, vel letamen, siue in stabulo iaceat, siue in aceruo, si causa stercorandi agrum comparatum sit, emptorem sequitur, si uendendi, ad uenditorem pertinet,d.l.fundi,§.fundo. Azo,d.col.fin.& Cepol.in tractatu de seruitut.urban. prædior.c. 78.De sterquilinio,in fine, Veniūt etiam stramenta, d.§.fundo, stramen enim id quo solum quiescendi gratia sternitur, comprehendit,cuius nomine stipula uenit, quod sub sternitur pecori, licèt etiam stramenta accipiantur aliter, in l. quos nos hostes, §. uiuere, ff. de verb.signifi.scilicèt pro omni eo q̄d solo causa quiescendi insternitur pro usu hominum ut sunt storeæ, phormiones, paleæ,& mattæ,seu mattaratia, secundum Alciat.ibi; Pali exēpti ex vinea ea mente ut iterum collocentur, sunt fundi, & in uenditione ueniunt,sed qui parati sunt vt collocētur, non ueniunt, d.l.fundi, §. fin.de huiusmodi palis quod non contineantur appellatione lignorum sed materiæ, habetur in l.pali, ff.de uerbor.signifi. & ibi Alciat. de pedamentis, quæ vitium sunt adminicula, differit,& tradit Azo,in d.col.fin. Rursum, in uenditione
7 fundi ueniunt † fructus extātes,qui sunt pars rei,d.l. Iulianus,§. si fructibus, ff. de action. empt. siue maturi siue immaturi sint, l.fin.§. pen.ff.de his quæ in fraudem credit.& l.fructus,C.de act.empt. Fab.d.6. quæst.5.membro.Aret.in §.actionum autem,nu.7. Instit.

de action.& Io. Pirrhus in d.l. contractus fol.10.pag.2.quæst.5.cum alijs adductis per Tiraq.in tract.de retract.tit.1.§.1. glo.7.nu.
8 37. Sed maius dubium est, quod si † fundus locatus fuerit ante uenditionem, an pensiones debeantur emptori? & uidetur quod sic, per text.in l.fin.§.fi.ff.de iure fisci,& ibi hoc tenet Din. & uidetur in ea opin.esse Angel. in l.diuortio,in princ.col.pen.ff.sol.matrim. quam etiam tenuit Rom. in consil.10. quæstionis propositæ, & Pract. Papien.in forma libel.in causa uendit. in glos. Fructus. nu.2. & Pirrhus d.5. quæst. contrarium probatur ex textu.in d.§.si fructibus, secundum intelligentiam glos.ibi,intelligentis uenditorem teneri cedere iura,pro tempore quo debetur pensio decurso post uenditionem, & ita tenet Bart.distinguendo, in d.§. finali,quod in fundo rustico si pēsio debetur pro fructibus existentibus in fundo tempore uenditionis, debeatur emptori, si pro perceptis, venditori.In fructibus uerò ciuilibus ut sunt pensiones nauium, domorum, & similium,pensio
9 † debeatur pro rata temporis ante uenditionem, uenditori,post uenditionem emptori, & ita etiam distinguit Castr. in d.§.si fructibus, licèt aliam distinctionem fecerit Fulg. quam Doct.non sequūtur. Aliam distinctionem pleniorem posuit Bald. post Nicol.de Mattar.in l.1.2.col.nu.19. uersi. similis quæstio.C.de usur.& fruct.legat.& ipse Bald.& clarius & latius Salic. in d.l.fructus,non discrepantes a Bart.sed addentes casum,quando ante uenditionem fuerat per uenditorem exacta pensio pro fructibus pendentibus, quod pensio debeatur emptori prout debetur non exacta, & has opiniones cōtra Din. refert & sequitur Fab.d.5.membro, intelligentes illum text.in fine, ponere casum specialem in fisco,cuius emptor tenetur stare colono,de quo etiam per Fab.in d.quæst.7.mēbro,nu.35. cuius dictum uenit intelligendū secundum distinctionem prædictam. Et hāc distinctionem Bar. & cæterorū contra Din. tenet Aret.in consi.160. Longa est,in 5.dub. Alex.consi.28. Visis,col.1.1.uol.duplicato cons.31.in 2.uol. & consil.15. Reuerendissime Domine, & 82. Perspectis, ad finem, 2. vol.duplicato consi.40.in 3. & Socin.consi. 100. col.1.1.uol. de qua etiam meminit Io. de Amic.in consi.110.ad finem: huiusmodi enim pensiones censentur perceptæ tempore quo recollectus percipitur, pro quo soluūtur,l.defuncta,ff.de usufruct. Alex.in d. l.diuortio,§.non solum,ff.sol.matr. & plures alios adducit Tiraquel.in d.tractatu,de retractu, tit.2.§.5.glos.3.& glos.4. sequenti,nu. 8.quæ autem veniant fructuum appellatio-

ne non prosequimur, sed videndum est per Bart. in l. ex diuerso, ff. de rei uendit. per Abbat. in c. grauis, de restit. spoliat. per Aret. & alios, in §. si quis à non domino, Instit. de rerũ diuis. & de lapicidinis, aurifodinis, & cretifodinis, quæ sunt in fructu, & lapidibus, qui renascuntur in fundo, habetur in d. l. diuortio, §. si vir, vbi Doct. & latiùs per Boer. decis. 51. per totum, & latissimè de fructibus videnda sunt allegata per Tiraquel. in dicto tract. & titulo, §. 15. glo. 1. nu. 27. Non tamẽ
10 veniunt blada, † seu segetes incisæ, vel sectę, vel alia separata à solo, quia comprehendun tur in rutis cęsis, quæ non veniunt in venditione, vt inferius dicetur. Fab. d. 7. membro,
11 in prin. sicut non veniunt etiam † arbores incisæ, vel deiectæ, ut supra diximus in capitulo prædicto, in verbo arborata, quod procedit etiam vendita silua, ut ibi & per Fab. d. 7. membro, in princ. nec uenit glans, quæ ceciderat uendita silua cedua, l. cum manu sata, §. silua cedua, ff. de contrahen. empt. nisi omnes fructus siluę essent uenditi, secũdum Bald. ibi, & Fab. in d. 7. mẽbro, in prin. sed si uenditor sibi fructus reseruauerit rei uenditæ, etiam arũdinem, & siluam ceduam comprehendi certum est, l. qui fundum, §. cum fundum, ff. de contrahen. empt. Non uenĩũt
12 etiam in uenditione fundi uasa † uinaria dolia, & torcularia, etiam si ædificio cohæreãt, cum magis ad instrumentum fundi pertineant, d. l. fundi, in princ. & Azo. d. col. fin. quod tamen intelligẽdum est nisi sint defossa, scilicèt infra fossa, seu plantata, uel sepulta, l. dolia, ff. de contrahen. empt. & ibi Bald. dicit etiam uenire caldarium muratum aptum ad coquendum uinum, quod procedit in utroq; fundo seu prædio siue rustico; siue urbano, l. cum fundus, ff. de fund. instruc. l. instrumenta, & ibi exprèsse glos. §. conseruã di, ff. eod. tit. licèt ueniant in locatione, cum sit minus præiudiciale locãti l. sed addes, §. il lud, ff. loca. Bart. in l. 2. §. dotes, ff. de fundo instruc. sed si non sint defixa, & sint parata, ut ibi perpetuò stẽt, uel ad perpetuam utilitatem fundi, ueniunt etiam in uenditione, ut uidentur uelle omnes, in d. l. fundi, & probatur in l. cætera, §. hoc senatus, il 2. & ibi Bal. & Alex. ff. de leg. 1. sequitur Ias. in l. fi. 2. col. ff. de constit. princ. & Tiraquel. d. §. 1. & glo. 7. nu. 114. Est uerum, quod text. in l. Lucius, §. collegio, de leg. 3. uidetur aliter decidere, quod scilicet non ueniant etiam quod defixa sint in legato, in quo text. ueretur Tiraq. in d. glo. 7. nu. 98. esse mendum sed tamen re iecta interpretatione glos. quę intelligit defixa, idest nõ affixa, scilicet quę desierunt, quia etiam tunc uenirent tanquam instrumentũ, cum fundus uti optimus maximusq; est, esset legatus, quo casu etiam instrumentũ fundi legatum esset, l. fundo legato. ff. de fundo instr. & propterea mihi placet solutio Bart. ibi, quod Iureconsultus non censeatur uoluisse uenire in legato, quæ nomine instrumenti non continentur, scilicèt fœnum, paleam, & alia nominata suprà, in textu. Non uenĩũt
13 etiam † boues, asini, pecudes, pulli, uel alia animalia existentia in fundo uẽdito, l. funes, uers. pisces, cum l. sequenti, ff. de actio. empt. Azo, & Spec. locis præallegatis. Bald. in d. l. 2. in princ. C. de uer. signif. & Fab. d. 6. quęst. 16. membro, in princ. Alex. in addit. ad Bart. in d. §. fin. d. l. Iulianus, distinguendo, an animalia sint ibi perpetuò mansura, uel ad tem-
14 pus, ut in † columbis, de quibus dictum fuit suprà in capitulo rei rusticæ, super uerbo columbario, & idem dicendum est de cuniculis, qui sunt in garenis (quas ita uocant Gallici,) ut per Tiraquel. in d. glos. 7. nu. 116. De
15 piscibus, † quod non ueniant, habetur in d. l. funes, Azo, & Spec. locis prædictis, de quo dictum fuit suprà in d. c. rei rusticæ, super uerbo, (& piscium) quod procedit, si ibi sint positi causa custodiæ, pro dando, uel comedendo, seu alibi transferendo, secùs si, ut multiplicentur, & crescãt, quia tunc sunt pars fundi, ut per Guid. Pap. quæst. 91. ad finem, qui allegat Bart. in d. l. funes, qui in meo Codice illam l. non legi, & idem tenet Ias. in sua Epithome feud. in 4. parte, nu. 4. & plures allegat Tiraquel. in d. glos. 7. nu. 116. Vinum
16 † uerò, uel fructus percepti non ueniunt, d. l.
17 fundi, in princ. item nec ligna † etiam parata ad fundum, d. §. fundo, & d. l. fundi. In uendi
18 tione modò domus, † seu ædium plura ueniunt quam in uenditione fundi rustici, d. l. fundi, in princ. quorum plura supra enumerauimus in capitulo domus uenditæ, ut de maceria, seu muro, siue cemento, diximus in uerbo (muratam) de tegulis tam lapideis, q̃ plumbeis, in uerbo, Cuppatam. de Apotheca, an & quando comprehendatur in uerbo (cum apotheca) de Curte, seu curtili, in uerbo (Curte) de stabulo, & pariete, & claustro, seu conclaui, super uerbo (stabulo) de horto in uerbo (horto,) de puteo, cisterna, putealibus, seu puteis, quibus puteus operitur labris, seu crateribus lapideis ad recipiendum aquam aptis, funibus, haustorijs, fistulis, aquæductibus salientibus, rota & situla, diximus super uerbo puteo, & cisterna, & de cõpluribus horum tradit etiam Azo d. col. fin. licèt tam ipse, quam glos. in d. l. funes, & in d. l. fundi, malè intellexerint proprietatem uocabulorum in dictis legibus expressorũ, exponendo labra, de quibus in d. l. funes, pro imagi-

imaginibus, per quas distillat aqua, cum secũdum Budæum ibi, vt etiam dictum fuit in d.verbo, puteo, & cisterna, sit crater lapideus, seu peluis, in quo vel qua aqua saliens ex siphunculis, seu fistulis, per quas aqua exilit, è fonte, concipitur, & recipitur. Salientes verò quas glos. & Azo intellexit esse aquas, quæ de monte stillando saliunt, sunt capita fistularum, seu aquæductuum, quæ etiam siphunculi dicuntur, quæ salientes seu capita fistularum quamuis longè excurrant extra ædificium veniunt in venditione, d.l. funes, quem text. ibi Alex. in addit. ad Bar. dicit vidisse allegari in quæstione facti, quod ex quo de domo est fistula prætensa extra domum, dominus potest illuc vsq; ædificare, quin illuc vsq;, domus censetur se extendere, allegando etiam text. in l. si autem, de aqua plu. arcend. & de fistulis quod veniant in venditione domus, habetur etiam per Fab. dicto 7. membro, nu. 36. & dicit Cepol. in tractatu de seruit. vrban. prędior. in c. 49. de fistula, canali, seu aquarolo, quod fistulæ sunt vasa plũbea, vel fictilia, aut lignea, per quæ ex castello, vel ex cœlo aqua ducitur, & ibi plures ll. allegat, dicens, quod quandoq; matrices appellantur, l. eos, C. de aquæduct. lib. 11. & regulariter apud nos dicuntur canalia, & possunt consistere ex quacũq; materia, sed sunt diuersæ à canalibus, & omnia veniũt in venditione, l. si aquæductus, cum duabus ll. sequentibus, ff. de contrahend. empt. & d.l. funes, vbi vtraq; tanquam diuersa ponuntur, & idem in l. quæsitum, §. fistulæ, ff. de fund. instr. Canales secundum Grãmaticos sunt, per quos aqua confluit in vijs lapidestratis, & est canalis lignum ad cannæ similitudinẽ cauatũ, à quo aqua deducitur, quos canales nos Zurnos materna lingua solemus dicere. Canales structiles sunt ij, qui ex lapidibus constructi sunt, quales hodie Romæ semidiruti visuntur, vt tradit Bud. in annotat. suis super l. sicuti, ff. si seruit. vendic. de quibus ẽt meminit in d.l. fundi annota. in §. castella. Istę tamen fistulę temporis causa in ædificio non vt sint ibi perpetuò appositæ, non censentur pars domus, d.l. fundi, §. Labeo; si tamen sunt perpetui vsus gratia, etiam si sunt sub terram, & aquam in equũ, seu (vt mauult ibi Bud.) in specum mittãt, veniunt in venditione domus, d.l. si venditor, §. fin. de actio. empt. sic etiam fistulæ applumbatæ, aut quæ terra continentur, quamuis non sint affixæ, ædium, esse constat, d.l. fundi, §. castella; sunt autem fistulæ applumbatæ, vt idem Bud. in d. §. castella, declarat, quæ eliquato plumbo in lapidum cauis ferraminatæ sunt, quæ interdum extra parietes prominent, interdum introrsus latent eminente tantum mamma ęrea, quæ mastos, verbo Græco dicitur. Ve-
19 niunt etiam in venditione domus seræ, † claues, & claustra domus per quæ clauditur domus, uel aliqua eius pars, d.l. fundi, in princ. quæ licèt non cohereãt domui, sunt tamen pręparata propter cohærentiam, vt dicit ibi Castr. & est text. in d.l. quæsitum, §. fistulę, & ibi Bart. in fine princ. & de clauibus tradit etiam Bald. in d.l. 2. C. de verbor. signifi. dicens, quod per claues intratur ad possidendum, & Fab. d. 16. membro, in princ. Veniũt
20 etiam in uẽditione pictę † tabulę, quę pro tectorio includuntur, item & crustę marmoreę, d.l. fundi, §. quę pictę, & de tabulis, marmoribus, & columnis, habetur in l. cętera, §. hoc senatusconsultum, il 2. in fine, de leg. 1. tectorium autem quid sit, non intellexit glo. ibi, exponens pro tectorio idest sub eod. tecto, sed secundum Alciat. in l. in rutis, ff. de uerbor. signifi. est incrustatio, siue expolitio parietũ pluribus inductis ex arenato corijs, totidemq; ex marmorato, huiusmodi enim tabulę licèt in sint religatę cathenis, aut affixę parietibus, aut cohęrentes tignis, nõ sunt ędium, cũ ornatus causa parentur, non quo ędes perficiantur, l. pen. ff. de uerbor. signifi. secùs tamen est, in his, quę in opere tectorio loco crustarum marmorearum inde exemptarum appositę sint, quia tunc ędium partes sunt, cum uideantur perfectioni ipsius tectorij accedere, & idẽ de crustis marmoreis dicendum est, cum parum intersit ex marmore, uel tabulis pictis, quod deest tectorio suppletur, ita Alciat. in d.l. penu. Castella
21 † plumbea insuper uenũt in uenditione, d.l. fundi, §. castella, l. fistulas, in princ. ff. de contrahen. empt. & uidetur etiam probari in d. l. si uenditor, §. fin. ff. de act. empt. & in d. §. hoc senatusconsultũ. Est autem Castellum locus unde prouenit aqua, secundum glos. in d. §. Castella, sed Vlpianus in l. prima, §. hoc interdictũ, exponit esse receptaculum, quod aquam publicam recipit, & idem tradit Cepol. in d.c. 48. dicens ita dici propter locum circundatum ad modum castelli, ubi congregatur, unde dicitur aqua. Sed de isto castello publico, publicamq; aquam recipiẽte, non loquitur Vlpianus in d. §. castella, sed de priuato, ut animaduertit Bud. ibi, qui latius rem explicat, dicens castella in aquęductibus duplicem usum præbere, sunt autem deriuacula quędã laxiora certis spatijs emodulata, ex quibus aqua per fistulas, in uaria loca distribuitur, idest in Villas, & prętoria nobilium indulte Principis (& de his non intellexit Iureconsultus in d. §. castella, sed de priuatis castellis hoc est quibusdam conceptaculis,

ptaculis, atq; immissarijs aquæ, vel tubis deriuatæ, vel haustæ machinis, quæ cum vsus venit, per emissarium, vel per salientes emittitur ad eum locum quo emitti opus est) altera est castellorum vtilitas, quod aqua per canalium, aut tubularum angustias magno spiritus impetu elisa, cum in Castellorum laxitatem inciderit, impetum illum à spiritu elidente per angustias conceptum amittit, qui alioquin aquæductibus propter rapiditates noxius esse posset, propterea crebra in aquæductibus erant Castella certis spatijs astructa, & plura alia ad hanc materiam no-
22 strã ex Vitruuio ibi adducit. Epistomia † ẽt non affixa in venditione veniunt, d. §. Castella, sed quid vocabulum hoc importaret Glo. minimè percepit, cum epistomia pro his quę in superiori parte posita sunt, ab, epi, quod est supra, interpretata sit. sed Bud. ibi in annotationibus, & Alciat. in c. 20. 1. libr. Parerg. iur. & c. 3. lib. 7. optimè declarant: sunt enim
23 † epistomia æramenta, ex quibus ora salientium, seu fistularum obturantur, & laxantur, cum opus est, dũ manu ducitur vertibulum illud pertusũ: quod admittit vel arcet aquã, prout hoc aut illo modo versatur, Græca. n. voce epistomion quasi oris obturaculum importat, hæc vulgo secundum Alciat. ibi, spinas vocamus. Sic & sigilla, columnæ quoq;, & personæ, è quarum rostris aqua salire solet, ædium sunt, d. §. castella. Idem de sigillis
24 † habetur in dicto §. hoc Senatusconsultum, in fine, quod procedit, si sint affixa domui, secùs si non sunt affixa, d. l. quæsitum, §. Papinianus quoq;, ff. de fundo instruc. Sigilla modo interpretata fuit glo. in d. §. hoc Senatusconsultum, pro annulis ferreis in muro positis, quod quantum à veritate deuiauerit, ostẽdit annotatio Budæi in d. §. castella, dicentis
25 sigilla, † parua signa, idest simulachra esse in suis ædiculis collocata, quasi parietum honestamenta, vel etiam simulachra columnarũ abacis insidentia. Insuper, & bibliotheca,
26 † seu armarium parietibus inhærens in venditione comprehenditur, secùs si non sit affixum, vel inhęreat, d. §. hoc Senatusconsultũ, cum glos. & l. librorum, §. catthis, de leg. 3.
27 Dolia † modo fictilia, & plumbea, quibus terra aggesta est, & in his viridaria posita sunt, si ita alligata sint ædibus, ut ibi perpetuo posita sint, ædiũ sunt, l. dolia, ff. de fund.
28 instruc. De specularibus † quæstio fuit inter antiquos Iureconsultos, & non venire in uẽditione domus senserit Pegasus, & Cassius, ut in d. l. quęsitum, §. si domus, cum magis ad ornatum ędificij, & voluptatem pertinerent. Sed preualuit sententia Papiniani, vt ẽt venirent, siue in ędificio sint posita, siue ad tempus detracta, ut in §. Papinianus quoq;, ea. l. & ita tradit Alciat. in l. malum, §. fin. ff. de verb. signific. quę autem sint specularia,
29 † glos. in l. sed & si quid, in §. proprietatis domus, ubi de huiusmodi verbo mentio habetur, dixit esse Instrumenta domus ab inspiciendo fortè dicta: & idem in l. nam & si nũmos, in princip. uim uocabuli non intellexisse videtur, dum dicit specularium, aliàs speculum. Cepol. autem in d. tractatu de seruit. vrb. predio. c. 63. de specularibus, interpretatur specularia ea esse instrumenta lignea clastiris, cancellis siue spessioribus distincta quę fenestris opponuntur, ne virgines, vel mulieres à prætereuntibus conspici possint, quæ vulgus Zelosias appellat, vbi in venditione domus venire affirmat; sed & ipse scopũ nõ attigit, si quidem (secundum Bud. in l. ex silua, ff. de vsufructu, & Alciat. in d. l. malum, §. fin.) conficiebantur ex speculari lapide in tenuissimas crustas secto, & pellucido, quibus fenestrarum hiatus obstruebantur ad transmittendum lucem, quorum loco nunc vitro vtimur, hyeme vsui erant, ęstate eximebantur, inde specularij eorum artifices dicebantur, de quibus meminit Alciat. in l. lecti-
30 carij, de excusat. artific. lib. 10. Pegmata † ẽt, scilicet machinæ ligneæ, in quibus statuæ collocantur, & quasi figuntur, pariter in venditione domus veniunt, d. §. Papinianus. Sic et structurã loci alicuius ex tabulis factã, quę æstate tolleretur, & hyeme poneretur, quoniam perpetuo vsui parata est, ędium esse cõstat, d. l. malum, §. fin. & ibi Alciat. de quo ẽt tradit Tiraquel. in d. glos. 7. n. 114. & eadem
31 natione in † cellarijs, & vitrarijs, quibus in fenestris utimur. arguit Alciat. in d. §. fin. Et li
32 cèt prothyron, † quod glos. in l. pen. de uer. signific. ingenue fatetur nescire quid sit, uel est secundum eam id, quod procul trahitur, ut aqua, uel aliud, exemplificando in cirella putei, & in d. §. Papinianus, exponit pro ianua, ueniat appellatione instrumẽti, d. §. Papinianus, tamen uenit etiam, & comprehenditur in uendirione domus, ut est text. in d. l.
33 pen. ubi Bude. & Alciat. declarãt esse, † quicquid pro obice ductili, aut uersatili, idest repagulo, è materia compacto ante ianuam, uel ostium fit, quod & uehicula, & equos a uestibulo ędium arceat, qualis est in ianuis posterula lignea, & in ostijs buxula, licèt secundum proprietatem uocabuli, uestibulum domus, scilicèt locum relictum ante domũ im-
34 portet. Pilla † etiam ante domum mari iunctam molibus iactis constituta, uendita domo uenit in uenditione, l. creditor, §. fin. de action. empt. Pilla autem hoc loco accipitur pro opere informi ad tuendas à fluctibus naues in-

ues inter portus,& naualia, vt ad dictũ §.an
35 notatum est. Præterea, generaliter † ueniunt
in vēditione omnia affixa, & defixa ædibus,
d.l.Iulianus, §.fin.& d.l.fundi,& ibi omnes.
Bald.in d.l.2.C.de verbor.signifi.Fab.d.16.
membro, in princ. & Tiraquel.d.glos.7.nu.
114. sicut etiam ueniunt posita in domo, vel
fundo perpetui vsus causa, d.l.fundi, §.La-
beo.& d.§.hoc Senatusconsultũ,et ibi Bald.
Alex.& Ias.in fine, & latius Tiraquel.d.nu.
114. sic vendita domo, vel alia re, censetur
venditor dare, quæ annexa sunt illi rei. Ar-
chid.in c.fin.12.quæst.2. sequitur Ias. in d.l.
fin.2.col.de constit.princ. de quo suprà dictũ
fuit in d. verbo, horto, ante finem. Facit etiã,
quod tradit Fab.d.7. membro, nu.33. quod
in generali venditione ueniũt omnia ea, quę
uendi consueuerunt: quia non debet eadem
res diuerso iure censeri, l.cum qui ædes, ff. de
usucap. Et sciendum est, quod omnia acces-
36 soria † rei uenditæ debent tradi integra, & sa-
na, l. quicquid, ff. de action. empt. l. proinde
Pomponius, ff. de ædil. edic. tradit Fab.d.7.
membro, in fine, quod debet intelligi, nisi
emptor ad certa accessoria se retulit, quia
tunc debent dari talia qualia sint, si ultra ius
merum expressum ibi non reperiantur, l.pe-
nult.§.fin.& ibi Alber. ff. de action.empt.&
declarat etiam Paulan.d.l.quicquid.
Non ueniũt modo in uenditione domus
37 uela † cilicia, d.l.fundi, §.quæ picta, quę secũ
dum Latinos fiunt ex pilis hircorum, & ca-
prarum, & ponuntur causa arcendi uentos,
uel pluuiam, ueniuntq; appellatione instru-
menti, d.l. quæsitum, §. si domus, & legari
possunt, cum non sint pars domus, d.§.hoc
Senatusconsultum; de quibus & aliqua dicta
fuere, supra in dicto capitulo, rei urbanæ, in
38 uerbo, cuppatam. Sic etiam non ueniunt † re-
ticuli circa columnas, nec plutei circa parie-
tes, d.§.quæ picta; Reticuli sm glos. ibi, sunt
instrumēta, quibus solet suspendi amphora,
ut l.si uerò, §.pen. de his qui deiec. uel effud.
licèt secundũ quẽdam lecturam dicat resticu
lo, quod idem importat quod funiculos; plu-
tei uerò circa parietem, sm glos. Azon.ibi,
sunt instrumēta quibus scribitur, quæ uulgo
scanella dicuntur, quæ solent poni iuxta pa-
rietem in sustentaculo quodam, tametsi La-
tini ipsum uocabulũ accipiant pro omnibus
tabulis, quibus aliquid præsepiretur, & pro
repositorio librorum, & tabularum, quę ulti
ma expositio parum ab expositione glos. di-
39 stat. Præterea, † granaria quæ ex tabulis fie-
ri solent, quorum stipites in terram defossi
non sunt, l.granaria, ff. de actio.empt. de quo
etiam tactum fuit in d.c. supra, in uerbo, so-
larata, & de domo exemptibili, quæ solo nõ
sit affixa, habetur etiam in l.Titius, ff. de ac-
quir.rerum domin.& per Tiraquel.in d.glo.
7.nu. 117. de instrumentis fundi, quod non
ueniant, fuit supra dictum, super uerbo, inte-
40 grè, in hac eadem Clausula; Statuæ † modo
basibus structilibus affixæ, pariter non ue-
niunt in uenditione domus, d.l. penult. ff. de
uerb.signifi. sicut non ueniunt tabulæ religa
tæ catenis, quæ sunt ad ornatum domus, ut
supra dictum fuit, licèt glos. in d.l.penult. pa
rum intellexerit quæ essent bases, dicendo,
quod sunt lapides lati sub ostio, qui ultra o-
stium quandoque extenduntur, & ibi statuæ
superponuntur, ut in foribus Ecclesiæ beati
Petri sunt Leones: nam secundum Bud. ibi,
in annotat. Bases structiles, sunt ueluti sedi-
menta columnarum non solido lapide cæsa,
sed opere cementitio lateritiouè coagmenta
ta, quibus columnæ, solido lapide constan-
tes nituntur, & secundum Alciat. ibi, est se-
des, & pedamentum cuicumq; rei sustinen-
dæ. Et quod huiusmodi statuæ non affixæ,
nõ ueniant, est text. in d.§.Papinianus, & in
41 d.§.hoc Senatusconsultum; Cãcelli † quoq;
automata, & canthari, per quos aquæ saliũt,
in uēditione non uenire, cum possint legari,
& per consequens pars ædium non sint, pro-
batur in d.§.hoc Senatusconsultum, Cancel
42 li † sm Isidor. dicũtur immunitates murorũ,
& uulgo dñr merli, sed accipitur hic alio sen-
su, ut pro ostio ex diuersis lignis fenestrato
facto, ita glo. in d.l.nam & si ramos, in prin.
ubi hoc eodem sensu accipitur. Automata
43 † modo secũdum Alciat. in d.c.20.1.lib.Pa-
rerg. dñr à mechanicis ea operã, quæ spontè
44 sua mouētur, ut horologia. Cantharos † mo
do ibi accipit pro uasis aquarum, quibus epi-
stomia seu spinæ adduntur, unde aqua exit,
ideoq; saliētes dicti, uel legendũ catarrhi, ut
generaliter sic intelligamus omne instrm un-
de aqua defluit. Vnde & medicis catarrhi, cũ
humor à capite in pectus distillat. Non ue-
45 nit etiam in uenditione id † quod domus cau
sa paratum est, si nondum perfectum est, quã
uis positum in ædificio sit, d.l. fundi, §.quæ
picta, uersi. item quod insulæ, & Azo, d.col.
fin. secus in his quæ detracta sunt, ut reponã
tur, d. l. §. fin. destinatio enim hoc casu non
operatur, ut comprehenditur, ut per Alciat.
in d.§.malum. Præterea, non venit in uendi-
46 tione domus, uel fundi, pecunia † abscõsa
in domo, uel in fundo, nisi esset thesaurus, cu
ius memoria non haberetur, l.numquam §.
thesaurus, ff. de acquir. rerum domin. casus
est not. in l.à tutore, & ibi omnes, ff. de rei
uend. tradunt Fab. in d.7. membro, nu.34.
& Aret. dicens se eo anno habuisse de facto,
in §.Thesauros, 2.col. Instit. de rerum diuis.
& Ca-

& Cagnol.in l.2.30.quæst.nu.172.C.de rescind.vendit. Rursus excipiuntur vt non ve-
47 niant in venditione † ruta, & cæsa, d.l.fundi, §.si ruta,& cæsa,l.in vendendo,§.fin.ff.de cō
48 trahend. empt. ea autem placuit esse † ruta, quæ eruta sunt, vt arena, creta, & similia, cęsa esse, vt arbores cęsas, carbones,& his similia. d.§. si ruta, & cęsa, in rutisq; & cęsis ea sunt, quæ terra non tenentur, queq; opere structili, tectorioue non continentur,l.in rutis,ff.de verbor.signific. opus autem structile secundum Alciat.ibi, dicitur, quod ex lapide quadrato aut lateculis, calceq; constructum est, quod partem esse ædificij certū est, vt per Budęum latè de eo differentem, in l.si cuti, ff.si seruit.uendi. In quibus rutis & cæsis opus intestinum continetur, quod nō ue-
49 nit † in venditione; opus autem intestinum
50 † est Instrumētum domus, vt scamna, sedes, grabati, subsellia, armaria, scrinia, mensæ, tripodes,& plura alia quę materia constāt, quę enumerant Bud.in d.§.si ruta,& cæsa,& Alciat.in d.l.in rutis. & idem quod huiusmodi instrumenta, vel supellectilia non comprehendantur, tenet pract. Papiens. in d.for.libel.in causa vend. in glos.fructus. in fine, &
51 de cornisotis † videndum est plenum consilium Cæph.92. ubi tenet, nō uenire nisi sint affixi clauis, secùs si faciles ad mouendum, & remouendum. Sciendum est etiam, quòd
52 vendito † equo veniunt sella, frenum,& alia ornamenta, quæ habebat tempore venditionis, l.ædiles aiunt, in princ. & ibi Bald.ff.de ædil. edic.not. Bart. & Ang.in l.eum qui,§. non solum,ff. de furt. Guil. Bart.& alij,in l.si vt certo,§.vsq; adeo, ff.commod. Fab.d.7. membro, post princ. Bald.in l.2. nu.4.C.de ædil.actio. Aret.in §.in duplum, n.7.in fine, Instit.de actio. Ias.in Repet.l.de quibus,col. antepen.ff. de legib. & idem Ias. post Ioan. de Plata, & Ioan. Fab.& glos.in §.actionū, nu.58.Instit.de action. & ibi Gom.nu.12.latè differit, & Roch.de Curte, in tract.seu c. fin.de consuet.7.principali quæst.nu.630.& 631.imò tenetur uēditor tradere ea ornamēta quæ erant in equo per duos dies ante uenditionem causa uendendi, text.est in d.l.ædiles aiunt,§.uendendi causa,& tradunt Aret. & Ias.in locis prædictis, ubi etiam tangunt, per text.in d.l.ædiles,in princ.quod propter accessorium pōt redhiberi principalis. dicit tū Guil.in d.§.usq; adeo, ꝙ non ueniunt ornamenta habentia arma, seu insignia dñi,cū non sit verisimile ea uoluisse ad aliū trāsferre,& Curt.d.nu.631. Sed nō putarim id posse obtineri, licèt forte de consuetudine non procederet dispositio d.§.vendēdi causa, cū semper videamus ea ornamēta dari cū equo, quæ tpe venditionis cum equo ostensa sunt, & in isto casu attenditur consuetudo, ut Bal. & Ias.tradunt in d.l. de quibus, & Alber.in d.§.vsq; adeo, & non videtur cogitatum de ahjs ornamentis quę non fuerunt ostensa, ut dicit Paul. de Castro in d.§. Sed an uendita
53 † vacca, vel equa, ueniat uitulus, vel pullus natus: nam de existenti in utero non est dubium, l.vaccæ emptor, ubi glos. de euict. & Guil.& alij post eū, in d.§.usq; adeò, vñr cōcludere quod sic, per illum text.sed ipse ibi, & post eum Alber. distinguunt, an pullus nō possit esse sine ea,& nō pōt ab ea separari, & sic uenit in uenditione, aut possit esse sine ea, & separari, & non uenit,& idem vult Ang. in d.§.non solum, quod si sine periculo interitus possit separari, non uenīūt: in quo dicit et considerandam esse quantitatem precij, ut possit dignosci an censeantur contrahentes utrumq; comprehendisse.& sequitur Fab.d. 5.membro, nu.27. Vndè ad euictandas difficultates, debet emptor expresse etiā de pullo emptionem facere, & ipsum in contractu
54 deducere. Vendito tamen seruo † non uenit peculium etiam si non excipiatur, l.quoties, ubi Bald.ff.de contrahenda empt.& Azo.d. col.fin.in fine, sicut uendito gallo, uel alio animali, non censetur uenditus annulus quē habet in corpore, ut per Fab. post Ang.quē allegat in d.7. membro, nu.34. Veniunt ta-
55 men in uenditione † sepulchri loca pura adiacentia intra maceriem nisi sint reseruata, l. æde sacra,§.1.ff.de contrahen.empt.& Fab.
56 d.7.membro, nu.33.instrumēta † aūt emptionalia, aut similia uenditoris, non ueniunt in
57 uenditione, cum † ad eorum tantum ostensionem teneatur uenditor, ut supra diximus in hac eadem Clausula, in uerbo, suisq; certis iustis finibus, in fine. quæ alia ueniant uel nō ueniant in uenditione, poterit diligenti studio studiosus quispiam inuestigare, nobis dicta sat erunt ad expeditionem huius glossæ.

CLAVSVLA XXVII.

Insuper dicti venditores vt supra agentes, & obligantes &c.

SVMMARIA.

1 *Auctor contrà Auctorem suum prius agere non potest nisi eo condemnato.*

Emptor nunquid possit notificare euictionem auctori auctoris, & contrà eum agere dimisso venditore vel auctore.

Vendita re vel legata non videntur iura cessa.

2 *Colonus non tenetur stare emptori, & colere ac obserua-*

obseruare iuxta conuentionem cum uenditore initam, nisi emptor habeat iura cessa à venditore.

3 *Clausula, cedens omne ius, &c. quid operetur quando creditor vendit pignus.*

Creditor pignus vendens ius cedere debet, & possessionem tradere.

4 *Cessione iurium non transfertur dominium.*

Emptor dominio non translato virtute cessionis iurium poterit agere rei vindicatione.

5 *Insuper, dictio, quid importet.*

6 *Vt supra dictio quid operetur.*

7 *Procurator habens speciale mandatum potest iura cedere.*

8 *Minor iura cum tutoris vel curatoris auctoritate cedere potest.*

GLOSSA I.

Ntiqui practici vt Rolandus, & Spec. & alij ante eos, non solebant hanc sequētem Clausulam cessionis, & constitutionis procuratoris in rem suam, in Instrumentis venditionum apponere, vt in eorum formularijs, & tractatibus inspicere licèt, & etiam apud multos tabelliones in plerisq; locis temporibus nostris non solet apponi; verum, cū successiuis temporibus fuerit cognitum, quantæ esset vtilitatis, communiter periti, & practici tabelliones, eam inserebāt in suis instrumentis, prout in pluribus locis infra allegandis referunt Bart. & alij post eum. Ista igitur Clausula, inter cætera quatuor notabiles effectus operatur; primus est, quod cū emptor suo auctori in casu motæ litis teneatur iudicium motum euictionis denunciare, & uenditor pariter suo auctori, nec vnus agere pos sit nisi contra immediatum suum auctorem, & sic plures exiguntur notificationes processus, & sententiæ, cum auctor contra auctorē suum prius non possit agere, nisi eo condemnato, vt habetur per glos. & Bart. in l. si pro re, §. si pro euictione, ff. de euict. & in l. Iulianus, §. 1. ff. de verbor. oblig. per Alex. consil. 67. Viso themate, 2. vol. Marantha, in tract. de ord. iudic. 6. parte, 5. membro, nu. 5. & Aret. in §. actionum autem, nu. 18. in fine, Instir. de action. dicens ità in facto accidisse, & Caballinus in tract. de euict. §. 3. quæstione 11. nu. 11. de quo latius infrà dicetur in Clausula, Promissionis euictionis, tamen addita ista Clausula, poterit emptor, eius vigore, notificare auctori auctoris, & contra eū agere

1 re dimisso primo venditore, † vel auctore, per text. not. in l. si res, ff. de euict. quam legē dicit Bald. vnicam in iure, in l. 1. col. 2. nu. 7. C. de rerum permutat. ita declarat notab. Bart. in d. §. si pro euictione, & in d. l. si res, vbi dicit Bald. quod uendita, uel legata re, nō uidētur omnia iura cedi, nisi dicatur: & ideò non frustra in contractu emptionum apponitur illa uerba, dedit, cessit, & cōcessit, &c.

1 & ibidem tenet quod Bart. cum quo etiam dicit transeundum esse Fulgos. ibi. idem tenent Bart. Paul. & magis communiter alij, in d. l. Iulianus, §. 1. Bald. in l. 1. in fine, C. de iure dotium, & in l. cum successores, ubi dicit notādum, quia uidit multos errare, C. de euictiō. sequitur Fab. d. tractatu, in 5. quæst. ante materiā subhastationum, n. 82. & Cels. Vgo, in tractatu Claus. in Claus. cōtractuū, nu. 273. & Tiraquel. in d. tractatu, tit. 1. in fine, quæst. 30. nu. 117. & Dec. consi. 24. nu. 2. immò non sufficit solus consensus, qui non habetur pro cessione, l. eius, & ibi Bal. & Salic. C. de compensa. Tind. in tracta. de compensa. art. 7. nu. 3. Secūdus est effectus, quòd si venditor ante venditionem rem colēdam alicui colono locauerit, sicut nō tenetur emptor stare colono, l. emptorem, C. locati, de quo abundè diximus suprà in Clausula, Saluo iure coloni, ita colonus non tenetur stare emptori, & colere, ac obseruare, iuxta con-

2 uentionem cum † venditore initam, text. est in l. qui fundum, ff. locati, at addita ista Clausula, cum emptor habeat iura cessa à venditore, poterit iure medio compellere colonū ad obseruandum conuenta venditori, prout

1 not. tradit Bart. & communiter cæteri, in d. l. qui fundum, & Curt. iunior, consil. 45. per

3 totum. Operatur † & tertiò ista Clausula, qd̄ facta venditione pignoris per creditorem, qui tenetur ius cedere, & possessionem tradere, l. pen. ff. de distr. pignor. & l. in creditore, & ibi Bart. ff. de euict. facta huiusmodi cessione, licèt actio hypothecaria extinguat, quia res sua non potest emptori sibi esse obligata, tamen potest emptor rem uenditam retinere loco pignoris, ita Bar. in d. l. pen. nu. 1. quam legit cum l. fina. eiusdem tit. ubi dicit, quod propter hoc in quolibet contractu uenditionis apponitur hodie quod uēditor cedat omne ius, omnemq; actionem, quod, uel quam

4 haber in illa re, uel pro illa re. † Quarto, & ultimo, licèt ex iurium, & actionum cessione non transferatur dominium in emptorem, cum traditione opus sit, l. traditionibus, C. de pact. & latius dicetur inferius in uerbo, Reales, tamen uirtute huiusmodi Clausulæ cessionis, etiam dominio non translato, poterit emptor agere rei uendicatione, ut not. declarat Bartol. in l. si ager, ff. de rei uendic. & sequitur Cels. dicto tractatu Claus. numero 263.

Dictio modo (Insuper) idē importat quod

5 ultra, uel † ulterius, l. Seiæ in princ. uersi. Seiç insuper,

insuper,& ibi glos.ff.de fund.instruc.& c.statutũ,§.insuper,de rescript.in 6.in l.1.in prin. C.com.de leg.cum alijs adductis per Albet. in Dictionario suo super eod.verbo.

Dictio verò(vt suprà)repetit,& refert om
6 nia † præcedentia cum suis qualitatibus,vt in præcedenti Clausula dictum fuit suprà,super eod.verbo,& si sic venditores,& nominibus proprijs,& alienis,& per modum,& formã quibus suprà, vendiderunt, censentur etiam iura cedere; & idem erit in alijs Clausulis inferius describẽdis, vbi pariter aget vt supra. Et licèt apud antiquos fuerit quæstio, numquid procurator etiam habens speciale mandatum,ut hic, posset iura cedere, tamen hoc nunc videtur expeditũ, vt tenet Iac.de Are.
7 in tract.infra † allegando,in Rubrica quis cedere pos.iura,& action.nu.33.& Spec.& ibi Io.Andr.in addit.in §.1.col.8. versi.itẽ quæritur an procurator,de cession.action.in quibus locis etiam decidunt,quod in alijs personis cedentibus,vt ibi per eos, & in procuratore idem firmat Pract. Papiens.in glos.Ces
8 sit,infra alleganda in fine,in † minore,quod possit cedere cum auctoritate tutoris vel curatoris; Habetur etiam per Spec. in tit. de procur.§. fin.2. col.quod autem tutor possit cum decreto Iudicis tradit Rom.in consilio 386. In consultatione, & idem de minore trad.Papiens.in Pract.in glo.1.in verbo cessit, num.9.

Titulo,& ex causa præsentis venditionis.

SVMMARIA.

1 Titulus quot modis accipiatur in iure.

2 Cessio numquid valeat non addito titulo in principio ipsius cessionis.

Cessio facta coniunctò etiam sine causa, valet.

3 Cessio facta præsente debitore,valet,licet causa non sit expressa,si ipse præsens consentiat.

4 Cessio actionum regulariter præsumitur valida,& non facta in fraudem.

Cessio ex pluribus simulata præsumitur odio redemptorum litium.

Cessio non præsumitur simulata quando fit pro defensione rerum venditarum.

Cessio quando est accessoria alterius contractus valet etiam sine causa expressione.

5 Cessio non valet non secuta causa,sed vitiatur & potest agere cedens pristina actione, recuperareq; tradita Instrumenta à Cessionario.

Cessio regulatur,& limitatur à sua causa,& limitata cessionis causa, limitata censetur ipsa cessio.

GLOSSA II.

Titulus multis modis in iure accipi
1 tur,vt habetur per Alberic.in Dictionario suo super eo.uerbo † & glos.1.in l.non est,C.fam.ercisc. & in alijs locis adductis p Balb.in suo tract. præscript.3. parte principali, 1.parte ipsius part.2.quæst.sed in proposito nostro titulus est omnis acquirendi dominij causa,idest ex qua nostrum fiat,quod non erat nostrum,ut tradit Rog.antiquus Doctor. in tractatu de præscript. c.2. num.2. & secundum Bald.in loco præallegato,est causa habilis ad dominij trãslationem:sed latius explicauit Ioan. Oldendorpius in tractatu de vsucap.& præscript.in prin.nu.13.dicens,quod titulus est, per quem indicatur nobis aliqua possidendi legitima causa sufficiens ad dominiũ acquirendum, vel directò, & immediatè,vel saltem mediãte vsucapione, & dicitur titulus à tuendo quod factum auctoris tueatur, indicans veritatem cuiuslibet rei, de quo latius per eum ibi, tituli verò vel causæ dominij, vel possessionis sunt emptio,donatio,permutatio,dos, legatum, & similes,§.nãq; si cui, Instit.de action. Non ab re autem videntur tabelliones in cessione addere Clausulã hic descriptã,si quidẽ multi fuerũt istius sententiæ, cessionem non valere, nisi addito titulo
2 ipsius,& quidem in frontispicio,seu † in principio contractus ipsius cessionis, ut per glos. fin.in fine,in l.1. C.ne lice.poten.& uidetur sequi Spec. in §.1.col.9.versic.sed numquid ratione consanguinitatis, in tit.de cession.action.& ibi Io.Andr. in addit.qui tamẽ post Innoc.in c.2. de alien. iud. mutan.cau.fact. dicit nihil referre an titulus, in princ.uel in medio,seu fine ponatur.& cum Innoc.transeunt communiter omnes ibi,ut per Abb.in d.c.2.nu.7. licet ipse aliter referat tenere Innoc.scilicet, immò titulum in principio instrumẽti addendum esse, cũ ipse aliter dicat. idem tenet Vital. Cab.tract.Clauf.in Rubr. quando ces.dica.simul.col.2. Hanc opinionem etiam tenet Alex.alios adducens, in cõsilio 137. In causa, & lite, col.pen.2.vol.& Ruin.consi.72.nu.2.1.uol.& ante eos Bald. in l.si actor,2.lectura,ff.de procurat. Aret.in §.prętereа,nu.34.super glo.de vsucap.& excep. Sed quod pro cessionis validitate nõ sit opus expressè,& specificè addere titulum aliquem,sed satis sit quod ex tenore,& uerbis instrumenti constet de causa, propter quam cessio fit, tenuit Iac. de Aret.seu quisquis alius ille fuerit, qui illum tractatum edidit, quem Bar.in l.per diuersas, C.mand.nu.12. negat fuisse opus Iacobi de Aret. dicens auctorem

ctorem dicti tractatus fuisse quendam Lombardum, & sequitur Io. de Graf. in tractatu infrà allegando, §.3.nu.4. & dicit Raph. Fulgos. in d.l. per diuersas, ac refert Corn. consi. 230. Videtur 1. facie, 2. col. 2. vol. quod Doctor ille vocabatur Dominus Vgolinus de Fontana, Doctor Parmensis, licèt Io. Andr. in add. Spec. super Rubrica affirmet fuisse dicti Iacobi de Aret. in tract. de cession. action. nu. 13. & sequent. & idē tenet Ioan. de Graf. qui similem tract. de cessio. iur. & action. qui vē à primo parū distare edidit, & etiā in multis locis in verbismet cum eo concordat, in §.1. nu. 6. & Bart. in d.l. per diuersas, nu. 3. & num. 8. qui tandem cum hac 2. opinione pertransit, licèt in d. nu. 3. referendo priorem dicat, quod ideo isti qui faciunt contractum dicunt, talis titulo venditionis dedit, cessit, & transtulit, &c. & semper apponunt titulum venditionis, vel donationis, vel alium, licèt idē Bart. in l. 1. 2. lectura, C. de action. & oblig. col. pen. in fine, nu. 23. uideatur priori sētētiæ accedere, nisi in contractu inominato: quia tūc sufficit dicere ex causa infrascripta, & hanc secundam opinionem tenent etiam Bald. nu. 6. & Salic. in 10. quæst. & Paul. de Castr. in pen. col. in d.l. per diuersas, Pract. Pap. in forma libel. in causa uend. in glos. cessit, & mandauit, nu. 6. & Ruinus consil. 126. nu. 16. & sequent. 3. uol. ubi tñ limitat ēt ualere cessionem factā sine causa, si sit facta coniuncto, quia tunc præsumitur facta causa donationis, cuius contrarium uoluit in d. cons. 72. & idem uoluit etiam Ioan. de Amic. cōs. 24. nu. 8. & plures allegat Tiraquel. in dicto tract. quos sequitur in præfatione nu. 54. aliter etiam limitauit Marsi. hanc communem opinionem Doctor. quod in cessione exigatur causa; quam ipse etiam fuit sequutus in

3 l. 1. §. præterea, nu. 70. de quæst. in Sing. 45. Tu scis, ut non procedat si sit facta cessio præsente debitore, quia tunc ipse non poterit opponere de inualiditate cessionis tanquam simulate, ut tradit Bald. in l. cum essent, §. 1. ff. de seruit. rustic. prædior. quod est intelligendum, si ipse præsens consentiat, & ita loquitur Bal. alias non; per not. per Bart. & alios, in l. Caius, ff. de pignor. action. per Negus. in tractatu de pignor. 6. par. 3. memb. 7. ampliat. nu. 22. & nu. 28. 1. fallent. & Tiraquel. in tract. de retract. tit. 1. §. 1. glos. 9. nu. 115. & nu. 146. & sequent. limitat & tertio Bald. in consil. 461. Inter Ioannem, nu. 7. 1. uol. in cessione necessaria, quæ fit in andato legis, l. Papinianus, ff. mand. & l. Modestinus, ff. de solut. Sed licèt prædicta procedant in cessione actionum, quæ licèt regulariter præsuma

4 tur ualida, & nō facta in † fraudē, ut per Pet. & Ruin. & Alex. in princ. in l. qui stipendia, C. de procur. & latè Paris. in cons. 19. nu. 54. in 3. uol. & Socin. in Reg. 67. Cessio, ubi ponit fallentias, tamē ex pluribus simulata præsumitur odio tedemptorum litium, ut in d.l. per diuersas, & l. fin. & ibi Doctor. C. mād. per Iac. de Aret. & Io. Graf. in dictis tract. de cessio. actio. Spec. in d. tit. de cession. action. Papien. in d. gl. Cessit, nu. 5. & Doct. in alijs locis, tñ non procedūt in casu nostro, in quō est facta uenditio rerū, & pro defensione ipsarum rerum fit hmōi cessio actionum, & iurium per venditores, hoc enim cāsu non procedit dispositio dictarum legum, uel iurium prohibētium cessionem, uel eam simulatam præsumentium, ut declarat Bar. in d.l. per diuersas, nu. 21. dicens, quod quādocūq; uendo tibi rem aliquam à me possessam, ego possem tibi cedere omnem meam actionem personalem, competentē pro tuitione ipsius rei. Et ideo hodie in omnibus contractibus uenditionis apponitur talia uerba, quod qui talem rem uendidit, tradidit omne ius & omnem actionem realem, & personalē, sibi cōpetentē in dicta re, & eius occasione, faciens eum procuratorem in rē suā; &c. quæ cessio ualet, ut ibi, & in d.l. si res, ff. de euict. idē ēt tenet ibi Bal. 2. col. 3. quæst. & Salic. 8. quæst. & idem qñ cessio est accessoria alterius cōtractus, qđ non sit opus expressione causæ, tradit ēt Io. de Amic. d. cons. nu. 7. Sciendum tñ est, quod in casibus, in quibus cessio nō ualet sine causæ expressione, quod nō sequuta causa, cessio non fortitur effectū, & pōt agere cedēs pristina actione, recuperatq; instrumenta à cessionario, ut tradit Bald. quem cæteri

5 † sequuntur, in l. pacto successorum, in fine, C. de pact. quod admittit Ruin. consi. 101. nu. 1. 5. uol. & sequitur Dec. in consi. 464. nu. 4. ubi ex falsa causa ēt uitiari cessionem tradidit. & Iafre. Balb. decis. 176. Si cessionarius, ubi, quod pōt reuocare cessionē, causa. n. regulat cessionem ipsam, & eam limitat, vnde limitata causa cessionis, limitata ēt censetur ipsa cessio. Bertrād. cōs. 1. nu. 105. 2. par. priorū, & Tiraquel. in tract. cessante causa, 1. par. nu. 142. col. 3. Cauti tñ tabelliones ad euitandas omnes Syrtes ultra Clausulā, & uerba prædicta etiam hæc infrascripta alia sequentia uerba adijciunt.

Et sub precio infrascripto.

SVMMARIA.

1 *Cessio facta sine titulo valet, si precij mentio facta sit.*

Venditio semper facta præsumitur quoties mentio precij facta est.

Statu-

Statutum loquens de emptione, & venditione habet locum etiam in contractu cessionis sub certo precio facta.
Cessio quocunq; titulo vero ex quo dominium transfertur fieri potest.
Cessio ex quibus præsumatur simulata remissiuè.
2 *Cessio non valet si pro parte vendatur, & pro parte donetur.*
Cessio non valet si post donationem factam, vel cessionem titulo donationis aliquid detur.
3 *Cessio cum fit titulo venditionis actionum opus est ut appareat de actuali precij solutione, nec sufficit confessio cedentis.*
Quod declara, & tu te lige ut hic.

GLOSSA III.

Vorum verborum uirtute dicunt Doct. tenētes titulum necessario in cessione non esse exprimendū, quos supra recensuimus omnino cessionem valere, quādoquidē quoties men-
1 tio precij facta est, venditio † facta censetur, & contractus emptionis, & uenditionis introductus, l. fi. ubi glos. C. de prędijs Decur. lib. 10. & ita in terminis tenet ibi Io. de Platea, & uidetur in effectu in ista opinione resi dere Rota decisione 177. Cessio, in addit. 2. col. in nouis. & sequitur Paris. consi. 83. num. 20. uol. 3. quod ēt tenet Aret. post alios, in l. 2. C. ne lice. poten. & in d. consi. Paris. Statutum de emptione, & uenditione, loquens ēt in contractu cessionis sub certo precio factæ locum habere respondit. Nihil tamen refert an preciū soluatur in pecunia numerata, an detur in alia re, ut per Iac. de Aret. d. tractatu nu. 21. & plures alios ex supra allegatis. Cessio autem quocumq; titulo uero, ex quo dominium trāsfertur fieri potest, ut in d. tract. nu. 3. & latius per Ioan. de Gras. in princ. nu. 2. ubi numerantur qui non possunt iura cedere, in §. 1. & Iac. nu. 23. de quo per Spec. in d. §. 1. Papiens. in d. glos. cessit pen. & fin. col. & Doct. in d. l. p diuersas, & Vital. loco præ allegato per totam dictam Rubricam in quibus locis etiā declarant, ex quibus præsumatur simulata, quod consulto omitto, cum ibi uideri posit, & ad nostrum tractatum parū attineat; Illud tantum adnotandum esse censuerim, quod ipsi tradunt, quod licèt ualeat cessio titulo uenditionis, uel titulo donationis facta, de quo ultimo habetur per Ro. cōs.
2 518. In casu proposito: tamen † non ualet si pro parte uendatur, & pro parte donetur, d. l. per diuersas, & ibi omnes, & idem si clam aliquid detur post donationem factam, seu cessionem titulo donationis, ut ibi tradunt Doct. & Socin. cōsi. 135. 1. col. 1. uol. In alio etiam uolo tabelliones admonere, ne sequēdo formam sui Rolandi, quam etiam fuit secuutus Spec. in d. §. 2. ponendo formam cessionis, errent, nam cum fit cessio titulo uenditionis actionum in casibus in quibus loquuntur dd. ll. per diuersas, & ab Anastasio, C. mand. uel est suspecta contra se, opus est ut appareat de actuali solutione precij: nec sufficit confessio cedentis sibi fuisse satisfa-
3 ctum, quamuis Nic. † de Mattar. & Bald. in d. l. per diuersas, aliter uoluerint, ubi dicit Bald. ita seruari de consuetudine, & idē Bal. in d. l. 2. col. 2. C. ne lice. potent. licèt distinguat in l. Deo nobis, col. 3. nu. 4. C. de Episc. & cleric. nisi sit corruptus, ut hęc opinio pro cedat, si non appareat aliquam partem fuisse solutam, sed in totum confessatam; & idem uidetur uoluisse Bal. in c. quia uerisimile, nu. 2. de præsumpt. nam contraria opinio, & uerior, & communior est, secundum quam cōsuluit Bart. ut ipse fatetur in d. l. per diuersas, nu. 12. & ibi Ang. Salic. in 5. quæst. & Paul. col. fi. ubi dicit, pluries fuisse iudicatum pro opinione Bart. secundum quam etiam dicit fuisse iudicatum Bald. in d. l. 2. & quā opinionem etiam tenent Salic. & Aret. in d. l. 2. & Rota in d. decis. 177. in addit. Vital. Camb. in tract. Claus. in Rubrica, qn cessio dicatur simulata in princ. & col. 2. sed 3. col. dicit cōtrariam opinionem ueriorem, sed Perusij secundum consil. Bart. fuisse iudicatum. Io. de Gras. in d. tractatu §. 3. nu. 4. Pract. Papiens. in d. glos. Cessit, nu. 7. & Cor. qui dicit hanc communiorem, & ueriorem, in consi. 230. 2. uol. Soc. d. reg. 47. 6. Fallen. & Maria pater. & consi. 18. col. 4. 1. uol. et plures alios hanc partem tenentes adducit Tiraquel. in tract. prędicto de retract. §. 1. glos. 18. nu. 79. & nu. 85. ubi adducit etiam Bald. qui sibi contrarius bis secundum eam consuluit, ut in consi. 285. Casus, col. ult. 2. uol. & cōsi. 438. an possessio, col. 2. in 5. quod intelligendum est respectu tertij, non respectu cedentis, quia sua confessio sibi præiudicat, Bart. in d. l. per diuersas, quem alij sequuntur.

Dederunt, cesserunt, transtulerunt, atque mandauerunt.

SVMMARIA.

1 *Dederunt verbum quid importet.*
2 *Cedere verbum quam habeat significationē, & cuius sit virtutis, & efficacia.*
Cessio quid sit.
Corporalia transferuntur per traditionem incorporalia per cessionem.
Cedere verbum differt à verbo mādare, & plus importat cedere, quàm mandare.

Cedere,

Cedere, & concedere differunt.
Mandare, & concedere eiusdem sunt significationis.
Concedere tamen habet aliquando maiorem, & ampliorem significationem.
Mandare aliquando capitur pro cedere.
Transtulit uerbum idē importet quod mãdauit.
Cedere, & renunciare differunt.
Assignare uerbum idem est quod cedere.
3 *Cessio actionum est alienatio.*
Filiusfamilias sine consensu patris non potest cessionem actionum facere.
Cessio nominis est uenditio.
4 *Cessio actionum aliquando fit tacitè, & non expressis verbis, per solam instrumentorum credi ti factam traditionem.*

GLOSSA IIII.

De verbo dederunt, quod & propriè, & impropriè accipi possit, satis suprà super eo verbo diximus, 1 quibus †addēdum est, quod istud uerbum operatur, & importat idem, quod cedo, cum sit uerbum translatiuum, ut tradit Bald. in l. fin. C. quando fisc. vel priuat. & in l. 1. nu. 18. C. de act. & oblig. 4. quæst. Super sequentibus modo uerbis sermo habendus est, & primò sciendum est, verbum, cedere, pluribus modis in iure nostro, & quidem diuersis accipi posse, uariosque habere significatus, ut fusissimè ponit Alber. in Dictionario suo super eo. verbo, at in proposito nostro uerbum, 2 †cedere, nihil aliud importat, quàm à se abdicare, ut dicit Bart. in l. 1. 2. lectura, col. pen. ad finē, C. de action. & oblig. et dicit Bald. in l. ex legato, nu. 2. C. de legat. quod non poterat aptius uocabulum à iure inueniri, cum cedere sit quasi discedere, et alium loco sui ponere, undè cedere, est ius aliquod incorporale in alium transferre, ut colligitur ex glos. et traditis per Doctor. in d. l. 1. et expressè tradit Pract. Papien. in d. glo. Cessit, in princip. hinc Roland. super Instr. cessio. iurium, et actio. ex causa vendit. factæ, dixit, quod cessio est iuris et actionis translatio, scilicet utilis, quæ descendit à uerbo cedo, cedis, quia tu te remoues à iure tuo, et das alteri, ut ibi per eum. Alciat. verò seu quisquis ille fuerit, qui praxim illam utriusque iuris sub nomine Alciati edidit, quam ipse suum opus esse negabat, in uerbo actionis cessio, ubi hanc materiam cessionum compendiosè explicat, definit actionis cessionem, esse proprij iuris in alterum factam translationem, seu collationem, sicut enim ad transferendum dominium rerum corporalium opus est traditione, l. traditionibus, ff. de pact. ita est opus cessione ad translationem iurium incorporalium, et ita operatur cessio in incorporalibus, quod traditio in corporalibus, glos. et Doctor. in l. fin. C. quando fiscus, uel priuat. tradunt omnes, in d. l. 1. et in d. l. per diuersas, ubi Paul. col. pen. et in l. fin. in princip. ff. de donat. Papiens. in d. uerbo cessit, in princip. Dec. cons. 446. num. 5. Ruin. cons. 197. nu. 4. 1. vol. et Tiraquel. d. tractatu, §. 1. glos. 7. num. 12. differunt tamen inter se cedere, et mandare, cum uerbum cedere, plus, uerbum uerò mandare minus importet, respectu enim personæ cedentis et mandantis nulla est differentia, respectu uerò cessionarij, et mandatarij secus, primo casu penes cedentem, et mandantem remanent directæ actiones, de quibus latè infra dicemus, secundo casu in cessionarium transferuntur utiles, quas suo nomine exercere potest, et nomine cedentis directas, in mandatarium uerò nullæ, sed tantum censetur mandatum exercitium directarum penes mandantem existentium nomine mandantis. Ita distinguendo declarat glos. in verbo; mandatum, in d. l. 1. C. de action. & oblig. quæ fuit opinio Azon. quam etiam posuit in eius summa, C. eo. tit. & sequitur Iac. de Aret. in dicto tractatu, in princ. nu. 1. & Bart. in d. l. 1. 1. lectura; nu. 7. & nu. 10. vbi dicit, q̄d notarij in instrumentis cessionum apponunt omnia ista uerba, dedit, cessit, & concessit, transtulit, atque mandauit, ut competāt actiones utiles, & directæ, & cum d. glos. transit ibi Bald. in fi. & sequitur Salic. in 2. col. & Pract. Pap. in d. uerbo cessit, in princ. & eadē differentia est inter cedere, & concedere, ut uidetur uelle glos. & ibi tenent Bart. & Paul. de Castr. in l. fin. in prin. ff. de donat. vbi Bart. & Paul. de Cast. in l. creditor, §. pen. de act. empt. & in l. si pater, C. mand. & eiusdem mētis est Bal. in l. 3. nu. 2. C. de noua. & Paul. in l. 3. C. mād. & Alex. in l. ex asse, nu. 6. ff. ad Treb. & meminit de omnib. istis uerbis, quę simul in instrumento cessionis apponunt notarij, & uidetur sequi Cor. remittendo se ad d. glos. in d. l. fi. in cōs. 106. littera L. 1. vol. & in l. ex legato, C. de legatis, & hanc et differentiam inter cedere, & mandare, sequitur Aret. in cons. 125. Eximij Dn̄e Collateralis, uidi replicationes, colum. 2. & quod uerbum, cōcedere, & uerbum mādare, sint eiusdem significationis, tradit Bar. in d. l. 1. 2. lectura, nu. 23. licèt verbum, concedere, quandoque latius accipiatur, & maiorem ac ampliorem significationem secundum subiectam materiam habeat, ut per eundem Bart. ibi, & in l. vxori suę, §. fin. de leg. 3. & not. in d. l. fin. in princ. et per Abbat. et ibi. in addit. ad eum, in c. cum uenerabilis, nu. 11. de except. et idem tenet etiam Pap. in d. uerbo, cessit, licèt etiam q̄nque uerbū, mandare,

pro cedere accipiatur, l. qui stipendia, & ibi Cast. col. 1. C. de procur. licèt alij cum aliter intelligant, & in l. 3. ubi glos. C. de nouat. & in l. fin. ff. de transact. Verbum uerò transtulit, idem importat quod mandauit, ut probatur in l. 2. C. de donat. & ita tradit Bart. in d. l. 1. 2. lectura, in fine, sic etiam aliud est cedere, aliud renunciare, secundum Bald. in cons. 403. Punctus talis est, nu. 3. 1. volumn. Verbum modo assignare, importat etiā id quod cedere, l. arbiter, ff. de distr. pignor. & tradit Barb. seu alius quisquis fuerit, in addit. Bald. in c. 1. in princ. quid sit inuest. licèt nonnulli Allegent eum pro Baldo, in d. c. sed & huiusmodi cessio actionum, alienatio est, in tan-
3 tum, quod eam filiusfami. sine consensu † patris facere non potest, ut consultus Respondit Din. cons. 21. & sequitur Ioan. And. in addi. Spec. in d. §. 1. col. 8. in addi. incip. §. 1. & 3. & Socin. cons. 37. nu. 23. 4. vol. et etiam ibi dicit Spec. quod cessio nominis est uenditio l. cum is, ff. de fideiuss. Sciendum est etiam, quod cessio actionum quandoque fit tacitè, & non expressis uerbis per traditionem Instrumentorū crediti factam causa habili præcedente, ut l. Mequia, in prin. & ibi Alex. ff. sol. mat. trad. Bal. in d. l. fi. C. quando fisc. vel priuat. & Ruin. cons. 44. nu. 1. & sequent. 1. vol. & cons. 162. nu. 11. vol. 5. & faciunt tradita per Didac. Hispan. 3. libro resolut. suarum c. 16. num. 12.

Dictis emptoribus præsentibus, & vt suprà recipientibus.

SVMMARIA.

1 Cessio absenti facta quādo ualeat, uel nō ualeat.
Cessio utilium actionum absenti fieri nequit.
2 Cedere obligatus iura infrà certum tempus, excusatur licèt non cedat si absit is cui fieri debet cessio.
Notarius tamen poterit recipere pro absente.
Et iuramentum supplet præsentiam partis.
3 Cessio pluribus fieri potest simul tanquam procuratoribus in rem suam factis in solidum.

GLOSSA V.

Dicèt glos. in l. in causę, §. fin. ff. de procur. quam sequitur Io. de Gra. d. tract. §. 3. nu. 2. uoluerit ualere cessionem absenti factam, tamen illa procedit, quando mandentur tantum a-
1 ctiones † directæ, non utiles, ut quia quis con stituitur procurator etiam in rem suam, quia sicut potest fieri mandatum simplex, ità etiam directarum, ut suprà ita Bald. in d. §. fi. & in l. quę omnia, §. fin. ff. eod. secùs, si cedun tur utiles actiones quia, cum requiratur causa, & contractus inter absentes fieri nequeat, exigitur præsentia cessionarij, seu nuncius, uel epistola, pro eo, ut per Bart. & Paul. in d.
2 §. fin. & propterea excusabitur † ille qui sub poena infrà certum tempus tenc̄tur alicui cedere iura, si is cui cessio est facienda absit, ut per Bald. in c. 1. de benef. fratrum, in fine, sed tali casu poterit fieri notario recipienti pro absente, ut per eum ibi, et in d. l. per diuersas, 14. q. nu. 18. & hanc q. disputauit Pet. de Ceruitis, ut refert Io. Andr. in addit. Spec. in §. 2. d. tit. de cession. action. in princ. & tenuit contra dictam glos. & hanc opinionem dicit communem. Rom. cons. 86. Viso quæstionis themate, col. fin. & eam etiam tenet Bald. in l. ex legato, ad finem. C. de legat. & Salic. in d. l. 1. 20. quæst. C. de act. & oblig. quam tenent Ruin. cons. 209. num. 2. 1. vol. & Paris. cons. 17. nu. 49. & sequent. 3. vol. ubi eam limitant procedere, nisi interuenisset iuramentum, quod supplet præsentiam partis, ut per
3 eos ibi. Cessio † autem potest fieri pluribus simul, tanquam procuratoribus in rem suam factis, scilicet in solidum, secundum Salic. in d. l. 1. quæstio. 19.

Omnia, & singula sua iura omnesque actiones.

SVMMARIA.

1 Actiones omnes largè sumpto vocabulo cedi possunt.
Limita tamen in pluribus casibus remissiuè.
Cedere ius bonum, cedere ius melius, & cedere ius optimum, differunt, ut hic explicatur.
2 Actionum sex sunt diuisiones totidem effectus seu fines respicientes.
Actiones, & iura in substantia sunt quid incorporale, inuisibile, & impalpabile.
Actiones non comprehenduntur in obligatione seu dispositione aliqua mobilium uel immobilium.
3 Actionem habens ad rem recuperandam, an intelligatur rem ipsam habere.
Actiones sunt in bonis nostris.
Actionem habere minus est secundum ueritatem, quàm rem ipsam habere.
4 Cessio facta de actionibus pro minori summa quàm debeatur pro ipsis actionibus ualet.
5 Cessio actionum præsumitur simulata si fiat pro eodem precio, ad quid competit actio ipsa.

GLOSSA VI.

De iuribus, seu Iure satis dictum fuit supra in Clausula præcedenti, in uerbo (omnique iure,) & aliqua de actione ibi, super uerbo sequenti (& actione) etiam diximus, sed super hac

hac Clausula valdè plura sunt dicenda pro eius declaratione, Et inprimis sciendum est, regulariter omnes actiones largo sumpto uocabulo cedi posse, ut in titulo de hæred. vel
1 action. †vend. vt tradit Iac. de Are. in d. tract. in Rubrica, quæ action. cedi poss. in prin. nu. 54. & Io. de Gras. in simili tractatu, §. 3. & Tiraquel. in tractatu prædicto de retractu, §. 26. glos. 3. nu. 2. in qua glos. enumerat septem, & quadraginta casus, in quibus cessio procedit, quorũ aliquot ẽt prosequitur Crauetta, cons. 191. 2. col. sed tamen à dicta regula plures casus excipiuntur, quos usque ad 39. diligenter cõgessit, idem Tiraquel. copiosè in hac materia scribens, in d. §. in glos. 1. ad quẽ recurrendum est, si libet ea uidere quorum aliqua ẽt inferius suo loco tangemus. Est etiam sciendum, quod qñque quis promittit ius cedere bonum, qñque melius, qñque optimũ, & pro interpretatione horũ uerborũ habemus glos. not. & ibi Bart. & Ang. mandantes notari in l. 1. C. qñ & quibus quarta pars debet lib. 10. & Alex. Loseus in addit. Bart. nã qui promittit bonũ ius facere, uel cedere, liberatur transferendo tale ius, ex quo competat exceptio, si melius tenetur transferre ius, ex quo teneatur aduersarius Iudicis officio, & officium Iudicis cessionario competat, si optimum, non liberatur, nisi cedat actionẽ efficacẽ. sequitur Rom. Sing. 16. Solitũ, & Gomes. alios adducens, in §. oĩum, nu. 14. Inst. de action. Actiones autẽ in sex partes, seu diuisiones partitus
2 est Iustinianus in tit. de actio. Inst. prima† .n. diuisio respicit cãm materialem, quia aliquæ sunt in rẽ, aliquæ in personam, & hęc est summa idest præcipua, & potior diuisio, ut in §. oĩum, eiusdẽ tituli, secunda respicit cãm efficientẽ, sunt enim aut ciuiles, aut prætorię, ut in §. sed istæ, tertia considerat cãm finalem, quia, aliquæ sunt rei persecutoriæ, alię pœnales, aliæ mixtę, ut in §. sequẽs, quarta respicit cãm formalem, quia aliquæ dãtur in simplũ, aliæ in duplum, nonnullæ in triplũ, & aliquę in quadruplum, §. oẽs, eo. tit. quinta attendit causam substãtificam, seu intrinsecas earum qualitates, quę simul cum actione producuntur, & ita aliquę sunt bonę fidei, aliquæ stricti iuris, ut in §. actionum, Vlt. diuisio fit quo ad effectum persecutionis, aliquæ enim persequuntur solidum, aliquę non, ut in §. sunt prę terea, eod. tit. & ita hãc diuisionem declarat Ias. in princ. dicti tituli, de action. nu. 1. Alij de actionibus tractantes alijs modis in frusta eas diuiserunt, & de eis suo arbitrio differuerunt, ut apud eos uidere licet, sed & actiones, & iura esse in substantia quid incorporale, inuisibile, & impalpabile, nemo ambigit, §. 1. Institut. de rebus corpor. & incorpor. de quo per Tiraquel. in d. tractatu, §. 1. glos. 7. nu. 11. quod procedit, etiam si debeatur ad corporalia, & propterea nõ comprehenduntur in obligatione aliqua uel dispositione mobiliũ, uel immobiliũ, ut per eum ibi in pluribus num. sequent. de quo diximus suprà in Clausula obligationis bonorũ, super uerbo, & oĩa, et singula, licèt hmõi verbũ (actiones) alijs modis accipiatur quàm in §. 1. Instit. de action. ut per glos. ibi, in uerbo actio. et Moder. ibi, et Alberic. in Dictionario suo, in eo. uerbo, Est et illud ad propositum notandum, quod licèt qui actionem habet ad rem recuperandam rem ipsam habere uideatur, l. qui
3 actionem, ff. de† reg. iur. nam censetur esse in bonis nostris, l. bonorum appellatio, §. fi. de uerb. signif. l. rem in bonis, ff. de acquir. rerũ domin. et est text. in d. l. id apud se, de uerb. significationis. tamen illud procedit ex interpretatione legis, non propriè, et uerè: nam secundum ueritatem, minus est habere actionem quam rem, l. minus, ff. de reg. iur. maximè propter litium anfractus, frustrationes, et exequutionem facti, ac dubius euẽtus, ac commodum possessionis, ut per Dec. et Cagnol. in d. l. qui actionem, et Alciat. in d. l. id apud se, et in l. Labeo, et Sabinus, §. fin. ff. eod. hinc dicunt Doctor. in d. l. per diuersas, et in pluribus alijs locis ex suprà allegatis. quod ualet cessio
4 †facta de actionibus pro minori summæ, quã debeatur pro dictis actionibus, quod etiam tenet Corn. in cons. 263. littera I. K. 3. uol.
5 immò est† suspicio simulationis, si quis emerit actionem ad centum pro eodem precio, non est enim uerisimile, quod quis dubium litis euentum emere uoluerit, ut arguit Socin. in cons. 143. col. fin. 1. vol. & sequitur Cagnol. in d. l. qui actionem, nu. 13. & latius prosequitur Tiraquel. in tract. de retract. conuentionali, §. 2. glos. vnica, num. 48. & sequent. nam precium iustum actionis debet considerari deductis expensis litis, & laboribus, quę interueniunt ad rei exactionem, ut per Bart. & alios, in d. l. per diuersas, & Tiraquel. in tractatu de retractu lignag. §. 15. glos. 1. nu. 3.

Reales.

SVMMARIA.

1 *Actio realis quæ sit.*
Actio quomodo à petitione, & persecutione distinguatur.
Actio realis cur sic dicta.
Actio realis quomodo competat in personam.
Actio in rem datur pro quasi dominio.
Actiones reales ceduntur sicut personales.
Actiones omnes dominium rei respicientes transeunt cum re uendita.

Actio Seruiana siue hypothecaria non transit sine cessione.
2 *Cessio actionum realium non transfert dominium sine traditione.*
Vide tamen hic.
Actio hypothecaria est realis licèt quidam dissentiant.
3 *Actio hypothecaria numquid cedi possit sine personali unde hic latè examinatum.*

GLOSSA VII.

1 Actio†realis seu in rem est, per quā rem nostram, quæ ab alio possidetur petimus, & semper aduersus eum est, qui rem possidet, quę dicitur uendicatio, ut dicit tex. in l. actionum genera, in princ. ff. de action. & oblig. & dicit text. in l. actio, in personam, eod. tit. quod actio in personam infertur, petitio in rem, prosequutio in rem, uel in personam rei persequendæ gratia, & quod actio realis dicatur petitio, dicitur etiam in l. pecunia, §. petitionis, ff. de verb. signif. de huiusmodi actione in rem est text. in §. 1. Instit. de action. & ibi not. omnes, ubi Ias. col. 1. nu. 3. dicit reales actiones esse in totū oppositas personalibus, quia non cohærent inseparabiliter personæ, neque ex parte rei, neque ex parte actionis. Et dicuntur reales, quia non habēt aliquam personam obligatam (quod tu intelligas secundum Ias. ibi, nu. 10. scilicet principaliter, sed per accidens, & supposititiè, ex quo rem possidet) sed competunt ratione iuris, quod quis habet in re vt ratione directi dominij, si quis sit directo dominus, d. §. 1. & l. in rē, in princ. ff. de rei uend. vel ratione utilis dominij, si quis habeat vtile dominium, l. 1. §. qui in perpetuum, ff. si ager uecti. vel emphy. petat. vel propter ius seruitutis, §. æquè, eod. tit. de action. vel propter ius pignor. vel hypothecæ, quod quis habet in re, §. item Seruiana, eod. tit. & semper competunt aduersus eum qui non possidet, etiam si res per mille manus ambulet, ut in d. l. actionum genera, in princ. & glos. in d. §. 1. in uerbo in rem, uel aduersus eum, qui rem detinet, aut quomodo cumque rem habet, si illius restituendæ habeat facultatem, l. officium, in fine, de rei uendic. & idem est si dolo desijt possidere, l. vnica, C. de alien. iud. mutan. cau. fact. datur etiam actio in rem pro quasi dominio, ut Publiciana, §. sed iste, eod. tit. & Zas. ibi nu. 17. de quo etiam habetur per Nicolaum, de Lescut. in suo compendioso tractat. de action. in princip. vbi ponit plures actionum diuisiones, Et quod actiones reales possint cedi non est ambigendum sicut personales, ut est text. in l. fin. C. de hæred. vel action. vendit. & ibi Bart. & in specie etiam firmat Iac. de Aret. d. tractatu, nu. 57. immò ueniunt, & transeunt cum re uendita omnes actiones dominium rei respicientes, ut per Practic. Papiens. in loco præallegato, in glos. tam reales, quàm personales, per text. in l. dolia, §. fin. ff. de contrahen. empt. licèt actio quasi Seruiana, seu hypothecaria, non transeat sine cessione, l. si cum uenditor, in principio, ff. de euict. Papiens. ibi.

Per cessionem tamen actionum realium dominium rei uenditæ non transfertur sine 2 rei traditione, † glos. in l. planè, ff. fam. ercisc. Din. in c. pro possessore, de reg. iur. in 6. Specul. in d. §. 1. col. 10. vers. item quid si mihi, & ibi Ioan. Andr. in addit. Bart. & Paul. de Castr. in d. l. fin. C. de hæred. vel action. vend. & idem Paul. in l. qui stipendia, ad finē, C. de procurat. docens practicam agēdi, & libellum formandi per cessionarium, hoc casu, ut dicat dominium, vel quasi rei ad cedentem pertinere, & quod actio cessa est cessionario. Eandem conclusionem tenet Bald. in d. l. 1. 2. col. C. de alien. iud. mut. cau. fact. in d. l. per diuersas, 11. quæst. nu. 15. & ibi Salic. quæst. 15. & idem Bald. in consi. 285. Cassis coram, num. 3. vol. 2. & Salic. in d. l. prima, quæst. 22. C. de action. & oblig. Papiens. in d. Clausula, tam reales. Ruin. cons. 37. numer. 19. 1. vol. & consil. 75. nume. 7. in quinto uolum. de quo etiam per Tiraquel. d. §. 26. glos. 3. numero 2. licèt Alex. in consilio 103. in 6. propter præsumptam mentem partium uoluerit ex cessione iurium censeri translatum dominium, quod fortè sustineri non posset, per prædicta. Sed maius dubium est, numquid actio hypothecaria, quæ realis est, ut suprà, licèt super hoc nonnulli controuertant, ut per Tiraquel. in dicto tractatu, §. 8. glo. quinta, numero 10. sine personali cedi possit. In quo glos. fuerunt contrariæ: nam 3 in dicta l. fina. C. de hæred. vel action. † uendit. tenuit cedi non posse, at in l. vsucapio, C. de pignor. secùs, et priorem illam opinionem tenuit Iac. de Areti. in dicto tractatu, in Rubrica, quæ action. cedi poss. numer. 58. Din. autem in tractat. de glos. contrarijs in fin. numero 26. et in l. fideiussor. §. primo, de Fideius. eas concordare nixus fuit, ut prior opinio procedat, si fiat extraneo, posterior uero, si possessori rei, cum ex huiusmodi cessione se tutari possit, et cum eo transit. Specul. in dicto §. primo, columna. 10. versiculo sed quid si cessi, et uidetur transire Ioan. Andreas ibi, in addit. qui dicit, quod casu quo sit extincta personalis, ut quia sit ei præscriptum, ut in casu l. 2. C. de luitio. pignor. nulla subest difficultas, quin cedi possit, sed tantum

tantum subest, cum utraque durat, & dicit Salic. in d. l. fin. quod communiter tenetur, ualere, quando fit debitori, vel possessori, tamen in extraneo uidetur distinguere, ut ibi per eum. Bal. etiam in d. l. usucapio, quod ualeat ad defensionem possessoris, admittit, sicut etiam quando res non est perfectè acquisita, sed subiacet restitutioni, respondit valere, in cons. 167. Titius, nu. 2. 1. vol. & huius mentis uidetur Ang. dum è cõtra uoluit dominium non tollere hypothecam, si res perfectè, & plenè non acquiritur, in cons. 208. Andreas, 2. col. cui opinioni assenserunt nonnulli alij, quos citat Tiraquel. in d. §. 26. glos. 1. nu. 71. qui neutri parti adhæsit, sed quæstionem indecisam reliquit, prout etiam dubitauit Angel. in cons. 70. Ioannes, in princ. nil decidẽs, Et hanc opinionem quod non possit cedi sine personali, tenet etiam Bald. in cons. 248. Præsupponendum est, in fine, 3. vol. Bart. autem in l. fideiussor obligari, in princ. ff. de fideiuss. et ibi Ang. Imola, et Castr. tenuerunt, vt etiam ualeat cessio extraneo facta, quę hoc casu operatur retentionem, si fiat titulo donationis, uel venditionis, aut simili, quam opinionem etiam sequitur Paul. in d. l. fin. & in cons. 229. Venditio, nu. 3. 2. parte nouissimorum. Alex. cons. 47. Visis instrumentis, 2. col. 3. volum. Anto. Nicel. in tractatu de concor. glos. concor. 31. num. 192. Negus. in tractatu de pignor. 3. par. 1. membro, nu. 28. & 5. parte, 3. membro, nu. 74. & Boer. qui dicit hanc partem uideri habere maiorem apparentiam, decisione 335. num. 3.

Et personales.

SVMMARIA.

1 *Personalis actio quæ sit, & aduersus quẽm competat.*
2 *Personales actiones dicuntur conditiones.*
3 *Personales actiones dicuntur tam ex parte agentis quàm ex parte rei conuenti.*
4 *Personalis actio est hominum ossibus affixa, nec potest ab ipsis separari sicut nec anima à corpore.*
5 *Realia iura facilius transeunt quàm personalia.*
6 *Personalis actio non acquiritur nisi per cessionem.*
7 *Personales actiones non sequuntur fundum nec transeunt in singularem successorem.*
8 *Actiones aliquando strictè aliquando largè aliquando latissimè accipiuntur.*
9 *Personales actiones dicuntur aliquando in rem scripta.*
10 *Interdicta cur sic appellentur.*
11 *Obligatio est mater actionum personalium.*
12 *Obligatio numquid sit mater realis actionis.*
13 *Actione personali cessa censetur etiam cessa hypothecaria.*

GLOSSA VIII.

PErsonalis actio est, qua cum eo agimus qui obligatus est nobis ad
1 faciendum aliquid † uel dandum,
& semper aduersus eundem locum habet, quæ appellatur condictio, d. l. actionum genera, in princ. de action. & oblig. & actione personali agit uniusquisque cum eo qui ei obligatus est, uel ex contractu, uel ex maleficio, seu ex quasi contractu, uel quasi maleficio, d. §. 1. iunctis ibi not. per Doct.
2 Inst. de action. & quod huiusmodi † actiones
personales condictiones dicantur, licèt abusiuè, dicit text. in §. appellamus, eod. tit. Alciat. verò (si is est) in dicta sua praxi utriusque iuris, in uers. Actio, ex qua causa nascatur, dicit actionem personalem esse actionem, quá quis intentat contra alium ad aliquid dandum, uel restituendum, uel faciendum, tanq̃ obligatum ex contractu, uel quasi, uel etiam ex uarijs figuris causarum. Sed hoc ultimũ, de quo habetur mentio in l. 1. in princ. ff. de action. & oblig. latius explicant Scribent. in d. §. 1. & ibi Ias. in princip. Gomes. & Zas. dicunt actiones personales dici tam ex parte
3 † rei conuenti, seu debitoris, quam agentis,
seu creditoris, cum numquam egrediatur personam obligati, & eum sequatur sicut lepra leprosum, arg. l. 1. §. si hæres, ad Trebel. & l. pen. C. de action. & oblig. inhæreantque inseparabiliter personę creditoris, ut dicit glos. in l. 3. in princ. ff. pro socio, & ossibus homi-
4 num † sunt affixæ, sicut character fidei, & par
ticipatio Sacramentorum, & alibi dicit glos. in l. quis ergò, in fine, quod nomina non possunt separari à domino, sicut nec anima à corpore, & dicit glos. in l. si Sticho, eo. tit. quod huiusmodi actiones non facilè transeunt. Fa
5 cilius igitur transeunt † iura realia, quàm per
sonalia, cum illa ossibus non sint affixa, ut etiam dicit Angel. in consilio 70. Ioannes, in princ. & 161. Viso puncto, col. 3. Negus. in tract. de pignor. 2. parte, 3. membro, nu. 32. & propterea in eis opus est cessione, glos. in d. l. 3. & probatur in l. possessio quoque, §. 1. ff. de acquir. poss. & ibi Bart. & latius Alex. ubi possessio, & dominium acquiritur per
6 procuratorem, sed actio personalis non † ni
si per cessionem, de quo etiam per Gomes. dicto §. primo, numero 3. de istis etiam personalibus actionibus tradit. Nico. Lescut. in d. tractatu, in principio, & quod ius personale sine cessione actionum non transeat in uenditione, tenet etiam Bart. dicens, quod hodie

fiunt huiusmodi cessiones, in l. si ui uel metu,
nu. 8. C. quod met. caus. Et quę quidem actio
7 nes † personales non sequuntur fundum, nec
transeunt in singularem successorem, l. fin. §.
1. de contrahen. empt. & d. §. si hæres, vbi la-
tè Ripa, multa cumulat ad propositum. Et
8 sciendum est, † quod actiones quandoque stri
ctè, & propriè accipiuntur, quandoque largo
modo, quandoque latissimò, quando strictè,
tunc compræhenditur tantum actio persona
lis, l. actio, & ibi glos. ff. de action. & obligat.
glos. in l. in actionibus, & ibi Ias. ff. de in litē
iur. & in l. si quis maior, in verbo actione, &
ibi Parpal. 13. not. dicens esse utile ad statuta
de actionibus loquentia, ut tantum persona-
les compræhendant, & ibi sequitur Cagnol.
nu. 183. C. de transact. Azo in Summa, C. de
eden. 1. col. quando largo modo, compręhē-
duntur etiam actiones reales, & hoc modo
accipitur in d. l. actionum genera, ff. de act. et
obligat. & hoc modo accipiuntur in cessione
actionum per aliquē facta, ut per Iac. de Are.
d. tractatu, nu. 54. & Ioan. de Gras. eo. simili
tractatu, §. 3. nu. 1. cum latissimo modo acci-
piuntur, continentur reales, & personales, di
rectæ, utiles, præiudicia, interdicta, ut in l. a-
ctionis uerbo, eod. tit. de action. & oblig. Prę
9 terea, † sunt aliæ personales actiones, quæ di-
cuntur in rem scriptæ, quæ dantur contra eū
qui rem detinet, & concomitantur quemcū-
que possessorem, ut per glos. in l. 3. §. est au-
tem personalis, ff. ad exhibendum, & per Ias.
& omnes Moderniores in d. §. 1. inter quas
etiam ponuntur interdicta omnia, quę dicun
tur personalia, in rem tamen scripta, l. 1. §. in
terdicta omnia, ff. de interd. & tradunt Do-
ctor. in d. §. 1. & Alcia. in d. l. pecuniæ, §. actio
10 nis, pen. pagina, vbi ideo dici † interdicta af-
firmat, quasi interim dicta: cum enim posses-
sionem respiciant, totam litem non perimūt,
quin de dominio quęri possit, quapropter,
& prę iudicia quandoque appellantur. Actio
11 num † autem personalium mater est obliga-
tio, l. licèt, §. ea obligatio, ff. de procur. Instit.
de uerb. oblig. in prin. tradunt omnes Instit.
de oblig. in princ. & in d. §. 1. & in prin. eius-
12 dem tituli, & licèt † plerique teneant obliga-
tionem non esse matrem actionis realis, sed
nasci ex dominio, tamen Zasi. in d. §. 1. nu. 12.
contrariū nititur defendere, q; immò etiam
mater eius possit dici suppositititiè, & per acci
dens, ut suprà. Plures differentias inter huius
modi actiones, & quæ fortiori iuri innitan-
tur, & plura alia ad materiam facentia tra-
dunt Moder. in d. §. 1. quæ missa faciam, tan
quam ad intellectum huius Clausulæ non
necessaria. Illud tamen est sciendum etiam,
13 quod cessa actione † personali, censetur e-
tiam cessa hypothecaria, quæ tunc temporis
cedenti competebat, l. si in solutum, & ibi
Bald. & Salic. C. de action. & oblig. etiam ta
cita à iure inducta, Negus. d. tractatu 2. par-
te, 4. membro, nu. 33. cum alijs adductis per
Bart. d. decis. 335.

Vtiles, & directas.

S V M M A R I A.

1 *Vtilis Actio quadrupliciter dicitur.*
Vtilis Actio qualiter differat à directa.
Directa Actio quotupliciter dicatur.
Vtilis Actio quando competat, & quando directa.
Directa Actio cur sic dicta.
2 *Vtiles Actiones an transferantur sine cessione.*
Vtiles Actiones habens virtute cessionis non potest exercere directas nomine eius penes quem remanserunt.
Vtilis Actio à lege ex interpretatione data eundem habet effectum, quem habet directa.
3 *Directæ Actiones non possunt trāsferri in cessionarium.*
Nisi Cessionarius constituatur procurator in rem suam.
Et hoc casu etiam debet cessionarius intentare illas nomine mandantis.
4 *Vtilis Actio quæ ex cessione proficiscitur, unde oriatur, & an sit datiua, vel natiua, & an sit eadem in substantia cum directa, vide hic remissiuè.*

GLOSSA IX.

PRo declaratione istorum uerbo-
rum uidēda est theorica, & nota-
bilis distinctio Bart. à Doctorib.
cōmuniter recepta, quam posuit
in multis locis, & pręsertim in l. 1. nu. 7. ff. de
action. & oblig. in repet. l. 1. nu. 17. C. eo. tit.
1 nam actio † utilis dicitur quadrupliciter. 1. re
spectu directę competentis, ad idem d. l. 1. C.
de action. & oblig. directa enim actio compe
tit cedenti, quę ab eius ossibus per cessionem
separari nequit, glos. in d. l. 3. ff. p soc. de quo
latius inferius dicetur: utilis verò cessiona-
rio, quam suo nomine intentat, & hoc modo
accipitur hic. Secundò dicitur utilis respectu
directę quę iam competijt, & nunc non com
petit, ut in utili quæ restituitur minori, uel ab
senti, C. si aduers. transact. l. 1. & l. in honora
rijs, ff. de action. & oblig. in uerbo, sed cum
rescissa, de quo etiam per glos. in uerbo rescis
sa, & ibi Doctor. in §. rursus, Instit. de actio-
nibus. Tertiò, dicitur utilis respectu directæ,
quę numquàm competijt, licèt esset possibile
competere, l. penult. C. ad exhib. & l. quo-
ties, C. de donation. quæ sub modo. Quar-

to modo dicitur utilis, respectu directæ, quæ competit ad aliud, ut in casu l. pen. ff. si quadrup.paup.fecis.dicat.l. curatoris, C. de negot.gest.& l.1.de pos.bon.petit.& §.cæterum,Instit.ad l. Aquil. Similiter declarantur huiusmodi verba ex alia communi Doctor. Conclusione,post Bar.in d.l.curatoris,C.de negot. gest.quod directa actio dicitur dupliciter. Primo,respectu contrariæ actionis,quę competit tutori,gestori negociorum,procuratori,depositario,& similibus,hi enim licèt teneantur pupillo,domino,& deponenti,directa actione,tamen eis aduersus illos cõtraria actio competit, scilicèt è regione eis competens,ut plenè ēt declarat Ias.in §.præiudiciales,nu.19.Instit.de action. de quo per omnes,in d.l.curatoris, in hoc dãtes theoricam ad cognoscendum, qñ huiusmodi contraria actio nascatur,& competat,uel directa. Secũdo modo dicitur directa,respectu utilis,quæ competit in quatuor casibus supra expressis; Sed prosequendo tantum quartum modum, de quo suprà, & de quo in d.l.curatoris, ubi latè glos. dicunt directam actionem tunc locum sibi vendicare,quoties ex uerbis,& mẽte legis inducitur,sed si nec verba, nec mens l. conuenit, sed ex Iurescõsultorum interpretatione, lex extenditur ad alium casum non cogitatũ, vt in d.l.pen.ff.si quadr.paup. fecis. dicat.& in alijs locis supra allegatis, & tunc propter vtilitatem datur actio, quæ dicitur vtilis,non directa, licèt glos.ibi, & in alijs locis,voluerit actionem utilem dari,cũ ex mente legis non ex expressis verbis oritur, quod reprobant communiter omnes,per text.in l. nominis,& rei,§.verbum, & ibi etiam declarat Alciat.ff.de verb. signif. quia cũ datur ex mẽte legis,oritur directa, nõ utilis, & in hoc errauit Neguſ.qui tenuit aliter in tractatu de pign.1.p.8.par.nu.6.& hoc modo est intelligendus Aret.qui aliàs malè diceret, Instit.si quadrup.paup.fecis.dicat.in princ.& melius ipse declarauit in d.§.cæterum,nu.2. dicitur autẽ hoc casu actio directa,quia directo procedit à lege,et uelut à fonte erumpit,ut declarat Ias.qui hanc theoricam etiam sequitur,in d.§. præiudiciales,nu.21.vbi ad probationẽ ipsius adducit pulcherimum text. Inst. in tit. de legi.patro.tut.sequitur etiam Felin. in ca. aduersario,in princ.de except. Steph. de Feder.in tracta.de interpret.iur. 1. parte, nu.9. & Nico.Lescut,d.tractat. de action.2.car.in uers.hic accedit alia diuisio. An autem distinctio glos.in d.l.curatoris,distinguentis,quãdo actio uariatur per aduerbia,directò,uel utiliter,an competat directa uel utilis,sit uera, quæ magis communiter uidetur reijci,uidendũ est per Bar.& alios ibi. Vtiles autem actiones plerumque sine cessione transferuntur, ut in sex casibus enumeratis per glos.vbi Bar.

2 & alij,in d.l.1.† C.de action.& oblig.& in l. ex legato, C.de leg. & per Iac.de Are.d.tractatu nu.64.& Ioan.de Gras.d.tract.§. 5.nu. 3.quos aliter non prosequar. His tamen casibus, non potest habens utiles,exercere directas,nomine eius,penes quem remanserunt, glos.in l.emptor,C.de hæred.vel action.uendit.& in d.l.ex legato; Sed quando datur actio utilis à lege,ex interpretatione, ut supra dictum fuit,ipsa actio habet eundem effectũ, quem habet directa, & idem consequitur agens ex una,quod cõsequitur ex alia,l. actio, & ibi Doctor.ff.de negot.gest.sed benè utile est habere actiones directas,& utiles,ut in casu isto,iuxta not.per Bald.in d.l.emptor, nu. 5.& ante eum Bartolus in dicta l.prima.ff.de action.& obliblig.numero septimo, & Salicet.in dicta l.prima. C.eod.7. quæstio.& sequitur Ias.in l.cum fundus, §.seruum tuum, col.pen. ff.si cert.petat. Præterea, sciendum

3 est,quod per cessionem actiones † directæ nõ possunt transferri in cessionarium, cum sint infixæ ossibus cedentis, glos. in d.l. 3. tradit Iac.de Aret.in d.tractat.num.54.& Ioan.de Gras. in d.§.3.in princ.Spec.d.§.1.col.9.uersic.quod si habens directam. Pract. Papiens. in d.glos.Cessit,nu.3.vbi dicit, quod ideo opus est,ut constituatur cessionarius procurator in rem suam,de quo tamen inferius dicetur,& plures alios adducit Tiraquel.in d. §. 26.glos.1.nu.55.quod tamen declarandum est non transferri, ut cessionarius suo nomine eas intentare possit, sed tantum nomine mandantis, ut tradunt Doctor. in l. qui stipendia.C.de procur.in l.cum fundus, §. seruum, ubi Dec. nu. 22.ff.si cer.pet.tradit Nicol. in tract. de concor.glos. in 58. concor. nu.379.quod etiam declarant nonnulli ex supra allegatis, & maximè Bald.in 1.q.nu.10. & Salic.& in 4.q.C.de act.& oblig.Quid autem referat huiusmodi directas actiones penes cedẽtem residere,inferius tangemus. Et quod dictum est de actionibus directis remanentibus penes cedentẽ,procedit etiam in cedẽte qui habet utilẽ actionẽ loco directæ sibi datã uel restitutã,ut in casu d.l.curatoris, & in alijs casibus suprà expressis,cum enim talis actio utilis nil distet à directa,sed eundem effectum habeat, tunc per cessionem factam in aliam utilem scinditur, quæ in cessionariũ transit priori vtili loco directę remanente penes cedẽtem: diuersum tñ est in eo,qui habet tm̃ utilẽ separatã à directa,ut in cessionario, & similibus,qui eam ẽt alij cedere põt,l.1.§. de illo,ubi Ripa, nu.6.ff.ad Trebel. Spec. in d. §. 1.col.8.vers.sed quid si is cui competit.

& Tiraquel.in d.§.26.glos.3. num.3.nam ea cessa nihil penitus penes eum remanet,ut declarat Bart.in d.l.1.nu.25.de act.& oblig. in l.emptor,C.de hered. uel act.vend.ubi Cast. & in d.l.curatoris,nu.6.Bald.in d.l.1.nu.16. C.de act.& oblig.2.q.& in d.l.emptor, Bal. in d.l.3. C.de nouat.nu.2.vbi dicit,secùs, si eas tantum mandauit,quę tunc habet locum dispositio illius legis, de quo etiam inferius dicetur, & idem ibi Alber. & Io.de Gras. d. tractatu,§.4.nu.8.& Salic.in d.l.1.11.quęst. Bart.& alij,in l.ex asse,C.ad Trebel.& Ripa, d.nu.6.& Bertr.in cõs.103.nu.6.2.parte priorum. ac Socin.in cons.18.col.6. 1.vol. quod limita,nisi tantũ mandauerit directas,'ut per

4 Bald.in d.l.3.nu.2. Sed undè † oriatur ista actio utilis, quæ ex cessione nascitur, & an sit datiua,uel natiua,& an sit eadem in substantia cum directa,uel differat specie, uel sit eadem numero,tradit Bart.in d.l.1.ff.de actio. & oblig.& idem Bart.Bald.& Salic.in d.l.1. C.eod. & nonnulla ponit Bald. in d.l.ex legato,ubi uidendum est.Prędicta uerò quę de cessione actionum dicta fuere,procedunt cessione effectualiter facta, secùs verò promissione facta,de cedendo,quia per eã non trãsferuntur iura aliqua,ut per Rom.cons.86.Viso quæstionis themate, col.2.quem sequitur Dec.in d.l.cum fundus, §.seruum tuum, 1. not. & plura ad propositum adducit Tiraquel.in tractatu de retract.conuention. in fine,nu.41.& sequen.vbi refert Dec.& Rom. ut supra, & per Boer. decisione 3. vbi loquitur in promissione de renunciando.

Tacitas, & expressas.

SVMMARIA.

1 *Cessionis Clausula numquid debeat continere tacitas, & expressas actiones, an verò sufficiat dicere, omnes actiones.*

2 *Actiones tacita qua dicantur.*
Medicus habet tacitam locati actionem, qui operas suas erat solitus locare Communitati.

3 *Tacitum dicitur quod colligitur per rationem intellectus.*

4 *Expressum est, quod vere profertur vel scriptum apparet.*

5 *Taciti, & expressi eadem est virtus.*

6 *Expressè quid fieri quando dicatur.*

GLOSSA X.

1 Ista uerba † non apponuntur per Roland. nec per Spec. in eorum formis cessionum, sed aliqui moderni apponunt, & uidi eas pluries appositas in instrumentis tabellionum, Ferrariensium,non tamen putarem plus cautionis ea afferre cessionario, cui sunt cessæ omnes actiones, ut supra, et possent fortè exemplificari in actionibus hypothecarijs,

2 † quæ à iure tacitè inducuntur, ut in dote est text.in l.unica,§.et ut plenius,C.de rei uxo. action.& in §.fuerat, vbi Ias. nu. 7. loquitur de actione ex stipulatu,inducta tacitè à lege, Instit.de action.& in rebus inuectis,& illatis in domum locatoris,habetur in l. item quia, in princ.ff.de pact.in §.item Seruiana,Instit. de action.& in omnibus alijs casibus,in quibus tacita inducitur à l. hypotheca, de quibus latè tradit Neguſ.in d.tractatu,2. parte, 4.membro,per totum; posset etiam exemplificari in casu,in quo loquitur Socin. in cons. 196.col.2. vol.2. vbi per l.item quæritur, §. qui impleto, ff. locati, voluit tacitam dari actionem locati medico, qui operas suas esset solitus locare Communitati, cum censeatur relocasse,& Communitatem reconduxisse; Posset fortè etiam dici, quod tacita actio ea censeatur,quæ datur non ex uerbis legis, vel mente, sed ex interpretatione Iurisconsultorum, de quo suprà diximus:nam tacitè dicitur tunc res decisa,ut dicit Alciat.in d. l. nominis,& rei,§. verbum ex legibus,pag.2. Ta

3 citum † autem illud dicitur, quod colligitur per rationem intellectus, seu quod uirtualiter compræhenditur, seu quod uenit in conse

4 quentiam expressi:expressum † uerò quod uoce profertur, uel scriptum apparet. Bald. & Imola,in l.illud,ff.de acquir. hered. & idem Bald.in l.fin.col.pen. C. de instit. & subftit. ubi dicit,illud esse tacitum,quod magis intellectu percipitur, quàm locutione exprimatur,refert Cagnol. in l.expressa,ad fin. ff. de

5 reg.iur.& de tacito † & expresso quod eadem sit virtus, habetur in l.cum quid, vbi Doct.

6 ff.si cert.pet.& quando † quid expresse dicatur fieri,habetur etiam in l.j.ff.de vulg.& pupil.& in alijs locis infrà suo loco allegandis.

Seu mistas.

SVMMARIA.

1 *Mixta actiones qua dicantur, & earum exempla.*

2 *Petitio hareditatis secundum aliquos est actio mixta.*

3 *Mixta actiones an comprehendantur sub simplicibus remissiuè.*

4 *Mixta actiones an distent à personalibus in rem scriptis remissiuè.*

GLOSSA XI.

1 Istæ actiones sunt, in quibus uterque actor est,ut puta, Finium regundorum, quæ † competit inter eos,qui confines fundos habent; Familiæ ercifcundæ, quæ datur hæredibus

pro familia, id est hæreditate diuidenda, herciſco enim idem quod diuido importat, gloſ ſa in Rubrica, ff. familiæ erciſcunda. Communi. diuiden. quæ datur inter eos, qui ſi ne ſocietate aliquid commune habent; Et interdictum, Vti poſſidetis, & Vtrobi, prædicta datur, vt poſſidens rem immobilem, non ui, clàm, nec precario, ab altero. Secundum, ut eo modo poſſidens rem mobilē, in ſua poſ ſeſſione tueatur, ut in dictis titulis. Et de dictis actionibus, quod ſint mistæ, ut ſuprà, habetur in l. actionis uerbo, §. miſtę, ff. de actio. & oblig. de dictis tribus primis, quod mistæ dicantur, cum tam realium, quàm perſonaliū naturam participent, eſt text. in §. quædam, & ibi latè Doctores ſcribunt, Inſtit. de actio. De huiuſmodi etiam actionibus miſtis habetur etiam per Scribētes, in d. §. 1. aliàs §. omnium, eod. tit. & in Rubrica, ff. ſi cert. pet. Et

2 in numero miſtarum † actionum aliqui etiā ponunt petitionem hæreditatis, ut Iaſ. in d. §. omnium, nu. 14. ubi controuertunt, an mi-

3 ſtæ † actiones ſub ſimplicibus comprehendātur: quæ materia diſputatur in l. 2. in princ. & ibi latè ſcribit Alciat. ff. de uerbo. obligat. ut interim non omittam, quo ad quędam, ple-

4 roſque uelle has actiones miſtas † à perſonalibus in rem ſcriptis non diſtare, quos cumulatos habemus per Tiraquel. in dicto tractatu, de retract. tit. 1. §. 8. gloſ. 5. num. 9. pro quorū reſolutione ſufficiet remiſsio ad dicta loca;

Aut alias quaſcumque.

SVMMARIA.

1 *Alius, dictio, de ſui natura importat ſimilitudinem.*
Impropriatur tamen aliquando.
Simile nullum eſt idem.

2 *Alius, dictio, iuncta vniuerſali dictione vel generali, an comprehendat maiora expreſsis.*

3 *Quaſcumque, dictio, auget diſpoſitionem, & latiſsimam habet ſignificationem.*

4 *Ceſsio non ampliatur per verba generalia, quādo habent relationem ad aliquas actiones competentes.*

GLOSSA XII.

1 DIctio (Alius) † de ſui natura importat ſimilitudinem, l. 3. C. de ſeruis fugit. & ibi gloſ. in fi. & not. gloſ. & tradunt Doctores, in c. ſedes, de reſcript. licèt quandoque in proprietur, vt habetur Lucæ 23. Ducebātur aūt & alij duo nequam cū eo (ſcilicet Chriſto) ut interficerētur, & tradit gl. in l. non ſolum, §. quęritur, in verbo creditores, ff. de procur. Affl. deciſione 244. nu. 4. & Marſ. in Rubrica, de probat. nu. 120. licèt includat diuerſa ab expreſſis, quia nullum ſimile eſt idem. Soc. conſ. 300. 2. col. verſ. 3. principaliter, & Pariſ. cōſ. 92. nu. 5. 1.

2 vol. ſed ſi ſit addita † dictio generalis, vel vniuerſalis, vt hic, dubium eſt, an comprehendātur maiora expreſſis, & auctoritates ſunt pro vtraque parte, ut per Aret. & Iaſ. in l. pen. C. qui admit. qui tenent, non venire, per tex. ibi cum gloſ. vbi Aret. loquitur, etiam ſi adſit copula, cuius contrarium voluit Curt. iunior, conſil. 38. ad finem, & cum Aretin. & Iaſ. tenent Felin. colum. 6. verſ. quarta declaratio. & Dec. 5. num. 8. verſ. ſecundo limitatur, in dicto c. ſedes, ſed Socin. diſtinguit, faciendo plures concluſiones, in l. quidam relegatus, 5. not. ff. de rebus dub. & maximè in 5. & 6. concluſione, diſtinguendo decidit dictam opinionem procedere in odioſis, & pœnalibus, aliam in fauorabilibus. & idem in pęnalibus quod non extendatur, item, & Clauſula ad maiora, tenet idem Socin. conſ. 285. 2. col. & Ruin. conſ. 10. num. 12. 1. vol. & conſ. 116. nu. 17. 2. uolu. & videtur idem tenere in conſil. allegato. 92. nu. 22. in 3. & Dec. in d. l. quæcumque, aliàs, pen. C. qui admit. num. 1. Sed quod immò operentur verba generalia indiſtinctè, tenet Alex. in conſ. 9. Viſo, ac vt oportet, conſiderato, col. 3. & 4. vol. 2. & conſil. 155. Viſis & accuratè, col. 1. eod. vol. & ſecundum hanc partem dicit fuiſſe deciſum in Rota Vrbis, Gomeſ. in compend. vni. ſigna. in regula de triennali poſſ. in 2. quæſt. num. 5. & 6. vbi alios adducit, & de dicto verbo, Alius, latè Alberic. dicto ſuo Dictionario in eod. verbo, vbi abundè oſtendit, quibus modis accipiatur.

De verbo modo, (Quaſcumque) quod auget diſpoſitionem, & latiſſimam habet ſigni-

3 ficationem, dictum fuit † ſuprà, in Clauſula immunitatis, in verbo (Ab omnibus & quibuſcumque) & in Clauſula, promiſſionis de rato, in verbo (quibuſcumque) ſi tamen hu-

4 iuſmodi † verba, vel ſimilia, haberent relationem ad aliquas actiones competentes occaſione puta dotis ceſsātis, dērent reſtringi ad cauſam ipſam, nec ulterius eſſent extendenda, ut ad propoſitum tradit Bald. in conſ. 37. Quoniam nu. 2. uol. 2.

Quæ & quas ipſi venditores habent, habebant, haberent, vel habere poſ ſent, ſeu in futurum ſperarent.

SVMMARIA.

1 *Cedens ſi nullas habet actiones, & ceſsio fiat acceſſoriè ad venditionem rei, tenetur ex vendito*

ad rei traditionem, uel de euictione si post traditionem fuit euicta.

2 *Cessionarius subit periculum nominis debitoris sibi cessi, si cedens protestatus est illum esse debitorem de iure sine aliqua exceptione, non autē dixit illum esse soluendo & locupletem.*

Si tamen huiusmodi periculum eueniat post cessionem.

Et nisi Cessionarius non posset exigere, quia est exclusus exceptione qua cedenti obstabat.

3 *Cedens stat in periculo & in damno nominis debitoris cessi, si cessio sit simpliciter facta.*

Cedens si erat debitor cessionarij, & ut ipsi satisfaceret cessit iura contra suum debitorem, non censetur soluisse, vel satisfecisse.

4 *Cedens nomen debitoris tenetur exhibere sua instrumenta ut ostendat & probet iura sua, qua habet contra debitorem.*

5 *Potest, verbum, trahitur ad futurum etiam si sit positum in tempore praesenti.*

Potest, verbum, comprehendit id quod licitè & commodè fieri potest.

Potest, verbū, non comprehendit id quod est contra bonos mores.

Potest, verbum, an importet liberam potestatem vel necessitatem.

Posse aliquis dicitur quinque, duobus versibus explicatis.

6 *Actiones futura, vel competitura regulariter non veniunt in contractu, nisi dicatur cedi omne ius quod habet vel habere sperat.*

Spes futura actionis cedi potest.

7 *Cessio aut remissio omnium iurium, & actionū quæ, & quas quis habet, et habere sperat in futurum in aliqua re intelligitur de iuribus, qua cedens habere sperat ex causa de praesenti.*

Spes non dicitur illa qua non est fundata de praesenti.

8 *Spes quid sit.*

9 *Spes futura, seu iuribus futuris potest renunciari.*

GLOSSA XIII.

Ed quid si cedens nullas actiones habet, quo casu nihil venit in cessione, l. nemo plus iuris, ff. de reg. iur. & tradit Bald. in terminis cessionis, in consi. 139. Factum tale est, nu. 3. volum. 2. & Simon. de Pret. in tract. de interpretat. vltim. volunt. lib. 4. dubitatione 3. nu. 12. an, & in quo teneatur cessionario. & dicendum est, quod si cessio fiat accessoriè ad venditionem rei, ut hic, tenetur ex vēdito ad rei
2 †traditionē, vel de euictione, si fuerit ei post traditionem euicta, ut inferius suis locis dice
2 tur; Sed si fiat cessio† actionum personalium quas quis habet contra aliquem suū debitorem, refert, an fiat datio in solutum, uel uēditio nominis cum cessione, uel cessio tantum, primo casu tenetur dans, uel uendens protestari eum esse debitorem de iure, sine aliqua exceptione, non autem non esse soluendo, uel locupletem, l. si nomen, & ibi Bald. ff. de hæred. uel action. uend. Castr. cons. 170. Viso puncto, nu. 2. par. 2. nouissimorum. & hoc procedit quocumque titulo, fiat huiusmodi nominis alienatio, etiam si cederetur solummodo prout cedi potest, l. 3. C. de nouat. cū alijs traditis per Tiraq. d. §. 26. glos. 3. nu. 32. ita Dec. in cons. 102. in prin. num. 1. & Paris. cōs. 88. nu. 13. 1. uol. & hoc casu periculū nominis si post uenditionem, uel dationē huius modi fiat inexigibile, pertinet ad ementē & recipientem & liberatur debitor, qui in solutum dedit, l. pupilli, §. soror, ff. de sol. Imola, in l. facta, §. si hæres, ff. ad Trebel. & admittit. Socin. cons. 37. nu. 8. & nu. 23. 4. uol. & de nomine dato in solutum pro dote, habetur in l. Mœuia, in princ. ff. solut. matr. & per Io. Campeg. in tract. de dote, 2. par. quæst. 79. Si nomen. si tamen non posset emptor, uel acquirens, nomen exigere à debitore, & sit exclusus exceptione, quæ cedenti obstabat, habet regressum contra uenditorem. Dec. d. nu. 1. & de casu d. l. Mœuia, uide etiam Boer. quæst.
3 329. col. fin. Secundo casu, quando † est facta solum cessio, periculum non pertinet ad cessionarium, sed ad cedentem, Socin. d. nu. 8. Vnde si cedens erit debitor cessionarij, & ut sibi satisfaceret cessit iura contra suum debitorem, non censetur soluisse, uel satisfecisse, glos. magna, ad fin. in l. legaui, ff. de lib. legat. Alex. cons. 96. In præsenti causa, uol. 3. Dec. in cons. 99. nu. 4. & propterea eidem tenetur aliter satisfacere, ut per eum ibi, & omni ca-
4 su tenetur cedens, uel uēdens, † exhibere sua instrumenta ut ostendat & probet iura sua, quæ habet contra debitorem. Bal. in l. Titius ff. de action. empt. & in d. l. si nomen, & in l. 1. num. 6. C. cred. euict. pignor. non deber. & Roma. cons. 163. Constitutio curię, col. pen. faciunt quæ supra in clausula procuratoris uendentis in uerbo à me notario, &c. dicta fuere de mandato per procuratorem exhibendo.

Verbum, potest, trahitur ad futurum, etiā si sit positum in tempore præsenti, l. si ita qs,
5 ff. de le. 2. Bar. & omnes, † in l. quod Seruius, ad fi. ff. de cond. cau. data, & in l. qui Romę, §. duo fratres, 6. quæst. nu. 19. ubi Crot. num. 60. & Ripa, nu. 76. ff. de uerbor. oblig. Alex. cons. 31. Ponderatis, col. fin. 3. uol. & de isto uerbo quod comprehendat illud quod licitè & commodè fieri potest, est text. in l. nepos Proculo, & ibi Alciat. de uerbor. signific. & idem, quod non comprehendat id, quod est contra

contra bonos mores, in l. culpa caret, & ibi Cagnol. nu. 3. de reg. iur. quod pluribus modis accipiatur ponit Albert. in Dictionario, suo, uerbo, posse. & an importet liberam potestatem, uel necessitatem, ponunt Bar. & alij, in l. Gallus, in princ. ff. de lib. & posthum. & in l. sæpe audiui, ff. de offic. præsid. & est glos. in c. scissitatum, de rescript. in uerbo in potentia, quinq; modis aliquem posse declarãs, qui his duobus uersibus cõpræhenduntur.

Posse quidem rebus dant ius natura potestas.
Officium meritum sextum diuina voluntas.

Actiones futuræ, uel competituræ regulariter non ueniunt, uel comprænhenduntur in contractu, sed tantum præsentes, & competẽtes de præsenti, ut in uenditione hæreditatis tradit glos. iuxta text. in l. hæredem, ff. mandat. & habetur in l. si stipulatus, §. cum stipulamur, de uerb. oblig. & ibi dicit Bart. in d. l. hæredem, quod propterea in cõtractibus emptionis & ueditionis hodie apponitur quod uenditor cedit omne ius, quod habet, & habere sperat uel posset habere, quia propter uerbum, sperat, uidentur cesse actiones, quas posset habere, sequitur Cels. in tract. Clausu.

6 nu. 297. † & Boer. d. decisione 335. num. 1. & dictam l. heredem, dixit singularem Bald. in d. l. si in solutum, C. de act. & oblig. vbi dicit, actionem hypothecariam tempore cessionis competentem, uenire in cessione, secus si post cœperat competere, ut etiã dicunt alij allegati suprà, in uerbo, personales, ad finem. Quod autem spes futuræ actionis cedi possit, licet sit incerta res, ambigendum non est, l. spem, C. de don. sicut etiam uẽdi potest, l. nec emptio, ff. de contrahen. empt. licet nõ ueniat euictio, secundum Bal. in d. l. spem. & de cessione spei quod fieri possit, tradit Bart. in l. fin. ff. de admin. tutor. & Ruin. consil. 98. nu. 15. 1. uol. & Tiraquel. d. glos. 3. nu. 4. si tamen sit facta cessio, aut remissio omnium iurium & actionum, quæ, & quas, quis habet et habere sperat in futurum, in aliqua re, cẽsentur tantum cessa & remissa iura, quæ cedens habere sperat, ex causa de præsenti; quia aliàs spes non dicitur illa quæ non est fundata de

7 præsenti. Bart. in l. post † emancipationem, §. 1. ff. de lib. legat. & Bald. in d. l. spem, ubi An

8 gel. allegando, dicit † quod spes est certa expectatio futuræ beatitudinis. quod etiam refert Alb. in Dictionario suo, eod. verbo, spes. & Ripa, in locis infrà allegandis, licet Grãmat. dicat esse futurorum opinionem. hoc etiam tenet Bart. in l. qui cum tutoribus, in princ. ff. de transact. in l. si vxor, §. diuus, ff. ad l. Iul. de adult. in d. l. quod Seruius, vbi eum sequuntur communiter Doctor. in l. 1. C. de pact. ubi Ripa, nu. 26. ampliat, & sequitur Alciat. su per verbo, iniquum, 2. pag. dicẽs, quod aliàs esset somnium, vel phantasia potius, quàm spes, de quo per eundem, in l. conditionales, ad fin. ff. de verb. signif. Bart. in d. §. duo fratres, 6. quæst. & ibi Crot. nu. 61. & Ripa, nu. 11. 75. & 77. Felin. in c. si diligenti, pen. col. num. 33. versi. decimo fallit, de foro compet. Bald. in l. pactum, 13. quæst. C. de collat. Ruin. d. cons. 98. nu. 15. & Curt. iunior, consilio

9 101. nu. 7. & 8. Est benè verum, † quod etiam spei futuræ, seu iuribus futuris, quæ cedẽti uel renuncianti sunt competitura ex causa de futuro, posset quis per pactum renunciare faciendo pactum de non petẽdo, ut docet Bar. in d. l. 1. 2. col. ut si dicatur, si quo tẽpore res ad me pertineret, facio tibi pactũ de nõ petẽdo: hoc enim expressè fieri potest, ut Abb. etiam tenet, sequendo Bart. in c. ex multiplici, in fine, de decim. & satis expressè facta censetur renunciatio, seu cessio, si facta sit de iuribus competentibus & competituris. Bald. in l. fin. C. de hæred. uel act. uend. ante finem, post glo. & ibi Salic. 3. quæst. Rom. cons. 12. Propositę, 2. col. sequitur Alciat. d. l. 1. & Ripa, d. §. duo fratres, nu. 11. vel quæ aliquo tẽpore ad me pertineret, ut per Doc. & Alciat. in d. l. 1. propter quę videtur reddi dubia conclusio Ruini, in d. consi. 98. qui modo actionem, uel ius quod sperabat cesserit, adueniẽte conditione non poterit renunciare, ut Bal. tradit in cons. 403. Punctus talis est, nu. 4. 1. vol. Per istam tamen Clausulam & cessionẽ factam hoc modo, non liberaretur ille qui rẽ uacuam & expeditę tradere promisit, ut consuluit Corn. in cons. 106. 1. uolumine.

In dictis rebus vt supra venditis.

SVMMARIA.

1 *In, dictio, quid importet.*

GLOSSA XIIII.

Ista dictio (in) de qua suprà latè dictum fuit, in Clausula præcedenti, potest accipi quod † importet

1 etiam idem quod nomine dictarũ rerum, ut Curt. iunior tradidit in ista Clausula, in d. cons. 45. nu. 4. in quo non erat expressum, quod fuissent cesse actiones personales: tamen propter alia verba ipsius Clausulæ etiam comprehendi debere personales actiones, respondit, ut ibi per eum.

Aut earum occasione.

SVMMARIA.

1 *Occasio, qualiter apud oratores, & qualiter apud Legistas accipiatur.*

2 *Occasio differt à causa.*

GLOSSA

GLOSSA XV.

DIcèt; occaſio, ſecundum oratores pro oportunitate temporis accipiatur, undè Cic. dixit, quod occaſio eſt pars temporis † in ſe habens alicuius rei idoneam faciendi oportunitatem, refert Cagnol. in l. capienda occaſio, ff. de reg. iur. tamen apud legiſtas aliter atq; aliter accipitur, ut apud Alber. in Dictionario ſuo, eod. uerbo, & Cagnol. in d. l. & latiſſimè apud Tiraquel. poſt alios, in tractatu Ceſſante cauſa, in 13. limitatione, per totam, ubi nu. 4. & ſequen. differre à cauſa † oſtendit, ſi quidem illa pro finali accipitur, iſta pro impulſiua. & differentiam etiam inter eas facit Bald. in conſ. 119. Statuto cauetur, nu. 7. parte, 2. relatus per Tiraquel. ibi, num. 6. dicens, quod occaſio dicitur omne id, quod ordinatur ad aliud, per ſe, uel per accidens: cauſa uerò id, quod ad aliquid per ſe ordinatur, per l. uerum eſt, ff. de furt. & l. ſi mulier, ff. rerum amot. in propoſito tamen noſtro uidetur accipiendum, ut importet cauſam remotã, prout accipitur in l. fin. §. ſed cum in ſecundam, C. de furt. tradunt Moderni in Rubrica, C. qui admit. ubi Dec. nu. 8. Ang. conſi. 63. Nobilis miles, 2. col. verſ. nec obſtat. Aret. conſ. 163. Verum eſt, col. 8. verſ. pro iſta concluſione, et admittit Corn. conſ. 263. in princ. iuncto verſ. nec obſtat, col. pen. littera M. 4. uol. & conſ. 339. col. 2. littera D. 1. uolum. & alij quos adducit Tiraquel. in loco præallegato, nu. 8. licèt non improbabiliter poſſet dici, etiam comprehendere ea iura & actiones, quę ex euentu accidentaliter, & fortuito euenit, quæ non ſunt ordinata ad effectum, quod et dictio huiuſmodi importat, ut per Dec. dicta Rubric. nu. 9. & Tiraquel. dicta limitatione, num. 7. & licèt iſta Clauſula habeat latam ſignificationem, tamen quandoque reſtringitur propter alia uerba poſita in contractu, ut in caſibus dictorum conſiliorum Corn. ac etiam in caſu Ruin. in conſ. 137. nu. 15. uol. 2.

Etiam.

SVMMARIA.

1 Etiam, dictio, ſtat augumentatiuè.

GLOSSA XVI.

1 ISta dictio ſtat † augumentatiuè, prout fuit dictum ſuprà in Clauſula promiſſionis, de rato, ſuper eod. uerbo, quibus additur Ruin. allegans Archid. in conſ. 53. nu. 19. uolum. 2. ubi affirmat eodem ſenſu eſſe hanc dictionem accipiendam.

Contra auctores ſuos.

SVMMARIA.

1 Auctor, quis dicatur, & quotupliciter ſumatur.

GLOSSA XVII.

1 AVctor, hoc caſu accipitur, pro eo à quo quis ius in re comparauit, aut aliàs quæſiuit, & † eſt uerbum iuris, ut tradit Budęus in annot. ſuis in l. Herennius, ff. de euict. & idem tradit Marant. in tracta. prædicto, dicto 5. membro, in princ. ubi dicit, quod auctor is dicitur, à quo quis cauſam habet; quod probatur ex l. non debeo, ff. de reg. iur. in l. Pomponius, §. cum quis, ff. de acquir. poſſ. in l. an uitium, ff. de diuer. & tẽp. præſcript. in l. auctore laudato, et l. ſequenti, C. de euic. aliàs autem auctor alio ſignificatu accipitur, nẽpe, pro eo, qui opus facit, uel qui primus inuentor, perſuaſorque eſt, ut per Alciat. lib. 2. Parergon, cap. 9. ubi pere. C. mauult ſcribendum eſſe, et de auctoritate latè diſſerit, prout etiam Bud. in loco præallegato; de qua abundè ſuprà diximus in Clauſula perſonarum minorum, in uerbo agenſque ipſe Federicus, &c. & alijs etiam modis ex Alberic. in Dictionario, in eod. uerbo accipi conſtat, ut apud eum uidere licet.

Et quamlibet aliam perſonam.

SVMMARIA.

1 Cedens actiones numquid præſumatur cedere etiam contrà ſe ipſum, ſicut contrà cæteros.
Generalis ſermo non comprehendit perſonam loquentis.
Ceſſio iurium competentium, & competiturorũ, comprehendit actionem ad rem uendicandam quæ tamen cedenti competere non poterat tempore ceſſionis.
Agens contrà cedentem non poteſt intentare directas nomine ipſius cedentis, ſed utiles nomine ipſius ceſſionarij.
2 Ceſſio facta contrà principalem debitorem, an etiam facta cenſeatur contrà eius fideiuſſorẽ.
3 Ceſſio actionis contrà fideiuſſorem fieri nequit, ſi ne ceſſione principalis actionis.
4 Ceſſione actionis facta uni correo contrà alterum correum, liberatur ceſſionarius & poteſt à correo partem conſequi.
5 Ceſſio correo facienda pro qua parte fieri debeat remiſſiuè.
6 Ceſſio ſi fiat ipſi debitori numquid ualeat, & quid operetur.
7 Ceſſionarius debitor uel eius ſucceſſor uigore ceſſionis ſibi facta poterit uti contrà poſteriorem creditorẽ retentione bonorũ, cedentis hypothecatorũ, ſi pro debito bona ſua eſſent hypothecata.

GLOSSA XVIII.

Ed numquid etiã contra ipsos venditores cẽseantur cessæ actiones, sicut contra cæteros? & videtur quod non: quia in generali sermone non † censetur compræhensa persona loquentis, l. inquisitio, C. de solut. trad. Moder. in l. frater à fratre, vbi Crot. in Repet. 4. notab. nu. 15. ff. de condict. indeb. ponentes quęstionem de eo, qui promisit accõmodare turrim, vel castrum contra quemcumque, vt nõ teneatur contra se ipsum: & videtur probari in l. peculiũ, §. sicut, ff. de pecul. leg. & in terminis tenet glos. fin. in l. emptor, vbi Bald. C. de hęred. vel actio. vend. & idem tenet Bald. in d. l. ex legato, nu. 11. C. de legat. & Bal. & Salic. post Iac. de Aret. in l. 2. C. an seruus ex suo facto, cum quibus videtur transire Aret. in §. præterea, num. 34. 2. col. vers. septimo repellitur, Instit. de except. & Alex. consi. 149. Viso processu, 2. col. 2. vol. Contrarium videtur probari in l. si culpa, vbi Bart. & Bal. ff. de rei vend. & tenent Bart. & alij, in l. 1. §. fin. ff. de noui oper. nunc. & in l. 3. §. si ego, in fine, ff. eod. pro solutione distinguendum est inter cessionem factam, ex causa lucratiua, et factã ex cã onerosa, vt primo casu procedat prior, secundo posterior sententia, vt declarat Socin. cons. 206. vbi distinguit, faciendo plures casus. sequitur Neguſ. in tracta. de pignor. 5. parte, 3. membro nu. 52. & idem tradit Dec. in cons. 104. col. fin. vers. secundo non obstat & ita dictam regulam l. inquisitio, declarat Bart. in l. 1. in fine, ff. de senator. si tamẽ fit cessio iurium competentium & competiturorũ, venit etiam actio ad rem vendicandam, quæ tamen non poterat competere cedenti possessori tempore cessionis, vt per glos. & Doctor. in l. fin. C. de hęred. vel action. vend. sed quando agitur contra cedentem, nõ possunt intentari actiones nomine cedentis, sed vtiles nomine ipsius cessionarij, vt per Bar. & alios, in d. l. si culpa, & in d. l. 1. §. fi. & Soci. d. cons. secundo Casu.

Quid si cessio fiat contra principalem debitorem, an etiam facta cẽseatur contra eius fi-
2 deiussorem? † Azo. in Summa, C. de hęre. vel actio. vend. ad fin. tenet, quod sic, Spec. in d. §. 1. col. antepenult. vers. sed numquid cedẽs, distinguit, ut in casibus in quibus de iure trãsit vtilis actio sine cessione, pariter transeat cõtra fideiussorem: vbi autem opus est cessione, non censeantur cesse actiones contra fideiussorem, nisi expresse dicatur. & cũ eo videtur transire Ioan. Andr. ibi, in addit. sed opinionem Azo. tenet Iacobus de Aretino, in d. tractatu de cession. action. in Rubrica, quę actiones compet. & qui iura &c. col. 2. nu. 67. licèt arguat in contrarium de nonnullis iuribus, ut ibi per eum. Bart. verò in l. si hæres, ff. ad Trebel. tenet cessionem factam extẽdi ad fideiussorem, & pignora indistinctè, præterquã in casu illius l. 2. in l. hæres à debitore, de fideiussoribus, propter rationes quas ibi adducit, & cum eo uidetur transire ibi Paul. de Cast. licèt arguat in contrarium. & idẽ tenet in d. l. hæres à debitore, in princ. ff. de fideius. licèt Paul. ibi dissentiat, dicens aliam opinionem sibi magis placere, allegando Bart. eam tenuisse in l. si filio, sol. matr. quem tamen nõ inuenio ibi ita tenere Bald. in l. qui filij, ff. de hæred. vel act. vend. mouet quæstionẽ hanc, sed tamen non videtur decidere uel exprimere quid sentiat, cũ allegat Iac. de Aretino, & Spec. ex diametro pugnãtes, sed quod cessio compræhendat fideiussorem, tenet expresse in l. 1. in princ. col. 3. num. 9. vers. quæro testator legauit, C. com. de leg. & in l. si uerò, uers. sed si reum, quam legit cum l. dotalẽ, in uers. tertio not. post Iac. de Aret. ff. soluto matr. & ibi Alex. nisi sit corruptus, uidetur huic opinioni inhærere, quamuis Bart. allegct pro cõtrario, qui immò concordat ut supra; & hanc etiam sententiam sequitur Neguſ. d. tractatu
3 5. parte, 3. membro, nu. 40. Actionem † tamẽ contra fideiussorem sine cessione principalis actionis cedi non posse, tenent Din. & Alb. in l. fideiussor obligari, in princ. de fideius. & in l. fin. C. de hæred. uel act. uend. & Tiraqu.
4 in d. §. 26. glos. 1. in fine, si tamen † fiat cessio, actionis uni correo contra alterum correum liberatur cessionarius, & potest à correo partem consequi, l. qui duos, ubi Bart. Bal. & Ca-
5 stro, de leg. 2. & de cessione † faciẽda correo, pro qua parte sit facienda, habetur per Bart. in l. si plures, ff. de admin. tut. & in l. cum pupillus, ff. de tutel. & rat. distrah. & in l. Modestinus, de solut. per Bald. in l. 1. C. de duob. reis, ibi alij, & Guido de Suzar. in tractat. de Guarent. instrumento col. antepen. num. 46.

Sed quid si cessio facta sit ipsimet debito-
6 ti, numquid ualeat? & uidetur quod nõ, quia non † potest esse sui ipsius debitor & creditor, l. Vranius, ff. de fideius. tamen dicendũ est ualere, & operari liberationem à debito, arg. l. si sponsalibus, §. 1. ff. de iure dot. & ita in indiuiduo tradit Bald. in d. l. 1. quęst. 11. nu. 22. & sequitur ibi Salic. quæst. 21. C. de actio. & oblig. & idem tenet Alex. in l. Senatus, §. fin. per illum text. & not. ibi per Doct. ff. de lega. 1. dicens, uidisse consultum in contrariũ per quendam Doct. consulentem non ualere cessionem factam de omnibus suis iuribus per sororem fratri, contra quoscumque suos debitores, ut in eis non comprehenderetur cessionarius,

sionarius,& quod recusauit pro ea parte consulere. Quam sententiam etiam tenuit idem Alex.in cons.157.nu.2.vol.7.& Ruin.in cõsilio 119.nu.19.in 2.& cons.17.nu.8.in 4.& cons.88.nu.6.in 5.vol.& d.consil.92.nu.22. vol.3.vbi loquitur in terminis huius Clausulæ, & non solum operatur liberationem à de
7 bito,sed etiam † vigore ipsius cessionis potest cessionarius, vel eius successor contra posteriorem creditorem vti retentione bonorum hypothecatorum cedenti, si pro debito bona sua essent hypothecata, per ea quæ tradit glos.& Bal.in l.vsucapio,C.de pignor.Bart. in l.1.§.cum prædium,vers.sed quæro quale remedium,& in l.Aristo,3.quæst.ff.de pign. quod tenet expressè Neguſ.d.3.membro,nume.74.ità aliàs obtinui in contingentia facti in contradictorio cum quodam Excellentissimo Iureconsulto in ardua causa.

Quæ de ipsis rebus vt supra venditis in totum, vel in parte illicitè occupasset.

SVMMARIA.

1 *Fideicommissum remissum non censetur per cessionem factam grauato in diuisione cum verbis hic descriptis.*
Relatiuum,qua, restringit generalitatem verbi præcedentis si est sine copula.
Alia,verbum importat similitudinem.
2 *Totum quomodo accipiatur in iure,& exempla.*
Totum integrale,totum vniuersale,seu generale,& totum numerale vide hic.
Totum aliquando impropriè accipitur quod non habet partes, sed habet plus & minus.
3 *Pars multipliciter & diuersimodè sumitur.*
Pars integralis,pars subiectiua, seu prædicamentalis,& pars numeralis, & alia de parte vide hic,cum suis exemplis.
Argumentum de toto ad partem quando,& qualiter procedat hic multipliciter exemplificatur.
4 *Partis appellatione,quomodo et quando dicatur contineri dimidiam & quando non.*
Dispositio de toto ad partem procedit omnium consensu quando eadem est ratio in toto & in parte.
Partes petens duas vel vnam quo respectu dicatur petere, an ad duodecim partes an verò ad duas, si vnam, vel tres si duas petijt.
Bartolus communiter reprobatus.
Particula,& partiuncula quomodo accipiantur & quid comprehendant, remissiuè.
4 *Illicitè quid fieri dicatur.*
Licere nobis dicitur quod conceditur.
Non omne quod licet considerãdum est, sed quod honestum.
Licita & permissa omnia censentur nisi à iure inueniantur prohibita.
6 *Occupare, verbum,& in bonam,& malam partem accipitur.*
Occupare,& inuadere qualiter differant.
Statuta secundum suum proprium significatum sunt interpretanda.

GLOSSA XIX.

PRopter ista verba, & propter verbum(aliam)subscriptum,consuluit Ruin.d.cons.92.nu.22.cessionem factam in diuisione grauato non censeri remissum fideicommissum, quia istud relatiuum (quæ)iunctis verbis sequenti
1 bus † restringunt generalitatem illius verbi (quamlibet) ex quo est sine copula, licèt augeat cum copula,l.ea tamen adiectio, cum l. præcedenti,de lega.3.tradunt omnes, in l.1. C.de sũma trin. & fide Cathol. vbi latè Ias. in vtraque lectura,et in l.omnes populi,ff.de iustit.& iure, uerbum uero(aliam) importat similitudinem,ut ibi per eum,& cum in casu Ruini non esset expressum illud uerbum (etiam)quod stat augmentatiuè ut suprà,super eo uerbo dictũ fuit, satis sustineri posset eius consultatio; sed quod attinet ad quæstionem in qua ibi consuluit, & pluries in alijs consilijs, in qua plura dubia inducunt, nonnullæ clausulæ, quas notarij solent apponere in instrumentis diuisionum,et absolutionum,seu quietationum,hic nulla uerba faciam,cũ intendam inferius ipsam quęstionem(Deo dãte) latè discutere,in qua pluries habui cõsulere, & quid sentiã cõmodiori loco explicare.

Modo uidendum est, quomodo in iure accipiatur totum,& pars,& pluribus modis accipi posse plerique tradiderunt nec bene con
2 ueniunt, † sed ex dictis omnium unum totum conficiemus, quandoque igitur & primo totum accipitur pro toto integrali, ut domus quæ consistit ex suis partibus, ut tradit Bart. in l.qui usumfructum,nu.3.ff.de uerb.oblig. Bald.etiam exemplificat in homine habente membra,& in l.re coniuncti,4.quæst.uers.secundo modo,nu.10.ff.de leg.3.& ibi sequuntur omnes,& ibi Ripa,nu.34.Bald.con.335. Quadam mulier,num.3.1.uolu.Dec.& Cagnol.num.6.in l.in toto,ff.de reg.iur. Nicol. Euerard. in sua Topica seu centupli à modo argum. loco 80. à toto ad partem, 4.pagi.& Stephan.de Feder.in tracta.de Interpre.Iur. 1.par.nu.18. ubi exẽplificat etiam in fundo, qui in proprietatem & usumfructum diuiditur,& in emptione quę consistit in re,consensu,& precio.Secundo modo accipitur totum pro toto uniuersali,ut genus,compręhendẽs sub se multas species subiectiuè,quæ dicto ge

neri

neri subijciuntur,& prædicantur de genere, vt animal.Bart.& alij,in d.l.qui vsumfructũ, & in d.l.re cõiuncti,& ibi sequuntur alij Scribent.Bald.d.cons.nu.3. vbi hoc etiam appellat totum generale,& dicit, quod apud Legistas magis dicitur generalis,quàm vniuersalis.Dec. Cagnol. & Euerard. in dictis locis, qui exemplificat in fundo instructo, grege, peculio,hęreditate,& similibus.& Steph. Federic.d. nu.18.in princ.de quo etiam intellexit Bart.in l.1.§.fin.vbi Aquen.ff.de verbor. oblig.& sequitur Cagnol. in princ. procem. Digestorum num.15. Tertio accipitur etiam pro toto numerali, cõsistente in numero, uel quantitate, ut in aceruo, & decem quæ constant quinque & quinque, de quo loquitur Bart.in d.§.fin.Bald.d.cons. & idem Bal.addit.& sequitur Ias.col. penul.in d.l.qui usum fructum,sequitur Cagnol.in d.procem. Euerard.loco præallegato, ubi vocat ipsum non numerale,sed in quantitate, & ibi addit alio modo accipi pro toto generali, quod idẽ est quod uniuersali, secundum Bal.in d. cons.ut uestis,ornamentum, & similia. & Steph.loco præallegato,uersic.tertio modo,hoc casu ipsum accipit, prout diuiditur in partes quotas,ueluti si fundus diuidatur in quatuor partes,& ibi quarto modo dicit accipi,prout diuiditur in partes substantiales,& accessorias ut domus diuiditur in partes substantiales tectum,parietes,& aream,& in alias accedentes,hortum, affixa, & similia; quinto modo prout res diuiditur in suos modos essendi, ut tutela alia datur à lege, alia à Iudice, alia in testamento; & sexto prout diuiditur in tempora,& ad ipsum se remittit Monta.in d.l.in toto,col.fin.addit etiam Bal. in d.l.qui usum fructum, & sequitur ibi Ias.col.fi.alio modo accipi totum,licèt impropriè, quia nõ habet partes, sed hẽt plus, & minus, ut uia est plus quàm actus,& actus plus quàm iter, & in dictis locis allegant plura iura,quæ aliter nõ referemus. Pars modo etiam diuersimodè, & multifariam ex suprà allegatis constat: nam
3 quandoque†dicitur integralis,& est illa quæ ad positionẽ totius partis ponitur, ut paries est pars integralis domus,nam posita domo, ponitur paries, licèt posita parte integrali, non sequatur totum:quia posito pariete,non sequitur domus,ita sentit Bart.in d.l.re coniuncti,ubi loquitur in fundo, qui cõtinet partes integrales,usumfructum,& proprietatẽ, & ibi Ripa, nu.35. & in d.l.qui usumfructũ, & clarius explicat in l.si mater,§.si quis iter, & ibi Castr.in hoc reprehendens glos.ibi, ff. de excep.rei iudic.sequitur Euerard.declarãs quomodo ualeat argumẽtum affirmatiuè nõ negatiuè à toto integrali ad partem integralem,d.4.pagin. Cagnol.in d.l.in toto, nu.3. & Alciat.in l.appellatione rei,ante finem,et hanc partem appellat Stephan.d.nu.18.sem per substantialem. Secunda est pars subiectiua,siue prædicamẽtalis,ut homo,bos,equus & similia,quæ prædicantur de illo genere animal,& penitus differt à prima,quia in ista, ad positionem totius nõ sequitur pars,sed ad positionem partis sequitur totum, ut si dicatur homo,uel bos,tunc sequitur totum,scilicet animal, sed posito animali, non sequitur homo,qa potest esse equus,uel bos,ita declarant Bart.& Castres.in d.§.si quis iter, & sentiunt Bart.& alij,in d.l.qui usumfructum, & in d.l.re coniuncti, et Euerard.loco præallegato pagina 5.ubi quomodo procedat argumentum à toto uniuersali ad partem subiectiuam,ostendit et Cagnol.in d.l.in toto, nu.3. qui tamen eam confundit cum parte quotitatiua,quæ tamen ab ea differt, ut per Bar.et alios in d.l.re coniuncti,ubi Ripa,nu.35.et ẽt alios supra et infra allegatos. Tertio est pars numeralis,de qua meminit Bart. in d.§.fin.licèt eam non declarauerit,et de qua etiam loquuntur Bal.et Ias.in d.l. qui usumfructum, ut tres, est pars nouem, quam partem ponit etiam Alcia.in d.l.appellatione rei,et de hac loquitur etiam Euerard.d.loco, pagina fi.ubi quando ualeat argumentum à toto quantitatis ad istam partem numeralem, ponit:et istam partem numeralem Bart. appellauit integralem, quia ad integrandum numerũ denarium exiguntur partes, scilicet quinque,et quinque,sed rectius appellatur numeralis,ut per Cagnolum in d.l.in toto,nu.3.quarta est pars quota,seu quotitatiua,ut fundus cõtinet partes quotitatiuas, scilicet partem tertiam quartam, &c. et ista remota nihil minus remanet totum, ut remota quarta adhuc remanet fundus,dempto triente, remanet as, qui in alias quotas diuidetur, et de hac loquitur Bart.in d.l.re coniuncti,et sequitur ibi Ripa, tradit Alciat. in d.l.appellatione rei, et Cagnol.d.nu.3.qui(ut diximus)eam promiscuã facit cum parte subiectiua, et Steph.d.num. 18.uers.tertio. Addit Cagnol.d.l.in toto, numer.4.aliam esse partem,quæ non necessaria dici potest,quæ potest sine toto consistere,ut per eum ibi, plura etiam ad propositũ totius et partium habentur in Rubrica, ff.de leg. 1. per Modern.vbi videndum est. Differẽtiam autem inter dictionem, seu adiectiuum,(totum)et dictionem seu adiectiuum(omne) ponit Bar.in procem.prędicto in princ.quod dictio (totum) est integralis, et refertur ad unã rem tantum,(omnis)est uniuersalis,ex pluribus uerificanda. et plura ad hoc allegat Cagnol.ibi,num.9.et quod in toto partes compræhen-

prætehendantur, habetur in d. l. in toto, vbi Monta. in princ. dicit, quod totum dicitur qd' ex suis partibus constat, & allegando Euclidem, dicit, totum sua parte maius esse, & naturaliter totum prius esse, quàm partes, teste Philosopho necessarium est, & perempto toto, partes remanere non possunt nisi æquiuocè. Aurel. Dauid. in Rubrica, de verbor. & rerum signif. nu. 17. sed quando valeat argumentum de toto ad partem, & è contra, latè disserit Euerard. loco præallegato, Alciat. d. l. appellatione rei, Cagnol. post alios, in d. l. in toto, ad finem, et Neuiz. in Silua nupt. lib. 1. col. antepenult. & sequent. in verbo, de toto ad partem. Et sciendum est, hoc casu partem non esse accipiendam pro dimidia rerũ,
4 & sic†totius, licèt regulariter ità accipiendũ sit, l. nomen filiarum, §. portionis, ff. de verbor. signif. & suprà dictum fuit in Clausula exemptionis, & immunitatis, in verbo, aut eius parte aliqua, sed pro quacumque parte rei etiam minima, prout accipitur in c. auaritiæ, in fine, de elect. lib. 6. nam illud quod dicitur partis appellatione dimidiam contineri, procedit, quoties non est verisimile de minima portiuncula actum esse, vt declarat Alciat. in d. §. portionis, quod tantò magis procedit, cum eadem sit ratio in parte quæ est, in toto, quo casu, omnium consensu procedit dispositio facta de toto ad partem, l. quæ de tota, ff. de rei vendic. cum alijs adductis per Doctor. in locis suprà allegatis. Cæterum illud non esse omittendum putauerim, quod licèt Bart in l. interdum, §. 1. ff. de hæred. instit. teneat, quod petẽdo vnam vel duas partes rei, censeatur petere quis vnam vel duas partes ex duodecim, prout in tot partes diuiditur hereditas, vt ibi per eum, cum quo transierũt aliqui: tamen contraria opinio videtur receptior, ut per Corset. in suo Singul. in verbo, pars, ubi in fine dicit, quod omnis consuetudo mundi seruat contrarium eius quod uoluit Bart. cui sententiæ etiam inhæret Alciat. in d. §. portionis, licèt nõ negauerim optimi esse consilij exprimere, quas vel quotas partes quis petat, duas, tertias, uel quartas partes, ut dicit ibi Bar. ut euitetur omnis difficultas. Cæterum, de toto & parte, plura habentur per Alberic. in Dictionario suo, super eisdẽ verbis, & similibus; De particula, & portiuncula, quomodo accipiantur, & quid comprætehendant, ponunt Corset. & Alciat. in locis præallegatis, ibi uidendum est.

Illicitè dicitur fieri, quod à iure prohibitum est, vt probatur in l. fideicommissa, §. si
5 †illicitè, iuncta glos. ff. de leg. 3. & in l. licitatio, §. quod illicitè, ff. de public. & in l. si filiæ, C. de don. ante nupt. licere autem nobis dicitur, quod conceditur, teste Cic. ut refert Monta. in l. semper in conuentionibus, ff. de regulis iuris in princip. non tamen quod semper considerandum est quod licet, sed quod honestum sit, l. semper in cõiunctionibus, ff. de ritu nuptiar. & dicta l. semper in conuentionibus; in dubio autem omnia censentur licita, & permissa, nisi à iure inueniantur prohibita, l. necnon, §. quod eis, & l. statuas, C. de religio. & sumpt. funer.

Verbum modo occupare, tàm in bonam, quàm in malam partem accipi potest, ut not.
6 glos. in cap. †generali, in uerbo occupare, de elect. in 6. & Alber. in Dictionario suo, in eo dem uerbo, de primo est exemplum in capit. factus est Cornelius, 7. quæst. in cap. si duo, de procur. in 6. de secundo in dicto cap. generali, & in cap. ut præteritæ, de elect. & in alijs locis, in dicta glos. allegatis, quæ notat differentiam inter uerbum occupare & inuadere, ut primum ad mobilia, sicut etiam uerbũ rapere pertineat, secundum immobilia concernat, licèt quandoque legislatores ea confundant, & eis promiscuè utantur, Sequitur Alber. in d. uerb. occupare, quod notandum est secundum Dom. in d. c. generali, super dicta glos. ad statuta his uerbis utentia, quæ secundum suum proprium significatum sunt interpretenda, l. 1. §. is qui nauem, ff. de exercito. l. quod constitutum, ff. de test. milit. cum similibus.

CLAVSVLA XXVIII.

Et posuerunt dictos emptores vt supra recipientes.

SVMMARIA.

1 *Cessio & mandatum in rem suam numquid differant. & qualiter.*
Mandatum in rem suam quid operetur.
Mandatum extinguitur morte mandantis.
Cessio non extinguitur per mortem cedentis.
Cessio pluribus in solidum fieri non potest.
Mandatum pluribus in solidum fieri potest.
2 *Cessione per hominem facta non autem legis dispositione cessionarius censetur constitutus procurator in rem suam.*
Clausula, mandati in rem suam, quando est apposita clausula cessionis in contractu venditionis uidetur superflua.

GLOSSA PRIMA.

SVnt qui Clausulam istam constitutionis procuratoris in rem suam, separentà præcedenti Clausula, licèt Spec. post Rol. in sua forma, instrumẽti cessionis actionũ, videatur ambas simul ponere, et Bart. in pluribus locis suprà in princ.

in princ. præcedentis Clausulæ allegatis, loquendi de Clausula cessionis, quæ nunc communiter solet apponi in instrumentis, loquitur etiam de ista constitutione procuratoris in rem suam; sed & Fulgos. in l. si procuratorem, §. fi. per illum text. ff. mand. tenet, Clausulam præcedentem ab hac nihil distare, immò nihil aliud esse cessionem, quàm mandatum, in rem suam, licèt Bart. & alij Doctor.
1 putent aliud esse † cessionem, & aliud mandatum in rem suam. Rè tamen uera negari non potest, quin inter istas Clausulas sint aliquæ differentiæ, & una distet ab altera, ut etiam motum fuit suprà in Clausula præcedenti, in verbo cesserunt, transtulerunt, & mandauerunt, Clausula enim cessionis maioris est efficacię, cum per eam transferantur utiles actiones in cessionarium, quas suo nomine intentare potest, & etiam directas, quas potest intentare nomine cedentis, ut etiam suprà dictum fuit in dicta præcedenti Clausula, in uerbo, utiles, & directas. Sed per hanc constitutis procuratoris in rem suam, solum mandantur actiones directæ, quas procurator intentat nomine mandantis, ut per glos. Bart. Bald. & Salic. in d. l. 1. C. de action. & oblig. glos. Bart. & Paul. de Cast. in d. l. fin. in princ. ff. de donat. & Aret. in d. cons. 125. in princ. licèt Bald. in l. si quidem, 2. col. vers. sed contra istud oppono, uoluerit mandatum in rem suam, cessionem includere, quod est falsum, ut suprà, & mortuo mandatore extinguitur mandatum, non autem cessio morte cedentis, d. l. 1. & d. l. fi. in princ. intelligendo quod si decedat sine hærede litè non contestata, & in subsidium à iure detur vtilis mandatario, ut in d. l. 1. alias etiam differentias tangemus infrà suo loco, de quo per Aret. in dictis consilijs 124. & sequent. & dicetur infrà. Præterea, cessio pluribus in solidum fieri non potest, secùs est in mandato directarum Bartol. & clarius Bald. in l. non quocumque, §. qui Caium, ff. de leg. 1. de quo latius inferius dicemus. Sed tamen, quamuis uerissimum sit, mandatum in rem suam cessionem non com
2 prehendere, ut suprà, secùs est è contra, † facta enim cessione per hominem, non autem legis dispositione, (ut in casibus specialibus, in quibus iura utilia trāseunt sine cessione de quibus supra diximus) cessionarius etiam cēsetur cōstitutus in rem suam procurator, per d. l. si procuratorem, §. fi. & ibi expressè Bal. & hoc tenuit Iac. de Are. d. tractatu, nu. 2. & nu. 5. Spec. in d. §. 2. col. 2. vers. & not. quod suprà. Ioan. de Gras. d. eod. tract. §. 2. nu. 12. Bald. in d. l. 1. q. 1. nu. 10. C. de act. & oblig. in l. emptor, C. de here. vel action. vend. & in d. l. qui stipendia, C. de procur. Aret. d. cons. 125. & in d. l. si procuratorem, §. fin. & in l. 1. nu. 20. ff. si cert. pet. vbi etiam Bald. & idem Bald. in l. quæ nomina, §. fin. ff. de procur. & Alex. ac Ias. in d. l. qui stipēdia, Dec. in l. pen. vers. placebat 5. fallent. nu. 7. ff. si cert. petat. Ex quibus concludendum est, in casu isto Clausulam hanc esse superfluam, non autem necessariam, uel utilem. Verùm, quia Salic. in d. l. 1. q. 4. tenet, quod etiam hoc casu cessionarius non censeatur factus procurator in rem suam, quæ fuit etiam opinio Io. in glos. mandatam, ibi, propterea cauti notarij ut effugiant difficultates, utramque Clausulam in instrumentis cessionum apponunt, ut dicit Salic. in d. 4. q. & in 2. col. eiusdem legis.

In locum, et vniuersum ius suum, &c.

SUMMARIA.

1 *Cessio importatur per verba posuit in locum, & vniuersum ius suum.*
Mandatum in rem suam significatur per verba posuit in locum, & vniuersum ius suum.
Declara tamen vt hic.
Mandatum in rem suam factum non censetur etiam si sit dictum, quòd fuit constitutus ad exigendum fructus constituenti debitos, in proprios vsus conuertendos.
Cedens si posuit cessionarium in locum suum, non poterit agere contra suum debitorem ut ego re directarum penes ipsum remanentium.
2 *Vniuersum, dictio, quid importet.*
Hæreditas quid sit.
Vniuersum, & totum an differant.
Clausula, Posuit in uniuersum ius suum, comprehendit etiam actionem personalem, quæ cedenti competebat.

GLOSSA II.

Verba ista (ponens in locum suum) important actionum cessionem, & constitutionem procuratoris, in rem suam, l. planè. ff. fam. ercis. & l. qui quadringenta, ff. ad Trebel. ubi hæc uerba habentur in textu, & ibi Ang. notat, ea ad communem morem notariorum apponentium huiusmodi uerba in cessionibus; &
1 quod ista uerba importent † cessionem tenet Bart. in d. l. planè, Bart. & Ange. immò Paul. Alex. & Ias. in d. l. qui quadringenta, & in §. 2. illius l. ad finem. idem Bart. & Alex. in l. in prouinciali, §. si ego, nu. 7. vers. quinto fallit, ff. de noui oper. nunc. Bald. in dicta l. 3. C. de nouat. nu. 6. idem Ang. in cons. 258. quędam Domina Antonia, col. fina. Pract. Papiens. in dicta forma libelli, in causa uend. in glos. ponens ipsum Ioannem in locum suum.

Aret.in §.præterea,nu. 35. Inſtit. de except. nec ab iſta opinione recedit Rom. conſ. 86. Viſa quæſtione,col.2. licèt idem Roman. in d.§.ſi ego, teneat contrarium,uolens per dicta uerba, quod quis cenſeatur tantum conſtitutus procurator cũ libera: ſed opinio præcedens eſt communis,ut dicit Alex.ibi,nu.7. quæ tamen procedit ſecũdum ſubiectam materiam,quia ſi apponuntur in contractu uenditoris ut hic,uel donationis,aut ſimili,tunc importabunt cõſtitutionem procuratoris in rem ſuam,ſecùs ſi in conſtitutione procuratoris apponantur: quia tunc qualitas actus repugnat, & propterea importabunt ſolum liberã adminiſtrationem, ſm opinionẽ Rom. & ita etiam tenet Pariſ.in conſ. 107.nu.34.et ſequẽt.3.vol.& in conſ.8.nu.9.vol.4. vbi voluit, nõ cenſeri factũ mandatum procuratori in rem ſuam, etiamſi ſit dictum,quod fuit cõſtitutus ad exigendum fructus conſtituẽti debitos in proprios uſus conuertendos, ut ibi per eum. Et prędictam Concluſionem tenẽt etiam Aret.in d.§.præterea,nu.36.verſ. quęro quotidie in inſtrumentis,& Bertrand.cõſ. 116.num.14.par.2.priorum. Fortius uoluit Angel.in l.ſi cum emptore, ff. de pact. quod ſi cedens in locum ſuum ceſſionarium ponit, non poſſit agere contra ſuum debitorem uigore directarum penes ipſum remanẽtium, etiam ſi aliquid ex tribus poſitis in l.3. C.de nouat.non interueniant, de quibus infrà dicetur, & dicit conſulendo ſe ita obtinuiſſe, per d.l.qui quadringenta, ſed meritò reprobatur per Caſtr. Alex.& Iaſ.ibi,& per Caſtr. in d. l. qui quadringenta, & Aretin. in d. §. pręterea,& Bertr.d.conſ.nu.14.

Verbum uerò, Vniuerſum,quod Roland. uel Spec.non apponit,importat uniuerſalitatem, & totalitatem iuris, & huiuſmodi uerba habentur in l.nihil aliud,ff.de verb.ſigni. ubi dicitur, quod nihil aliud eſt hæreditas, quàm ſucceſſio in uniuerſum ius quod defunctus habuit,ubi tamen gloſ.facit differẽtiam inter totum,& uniuerſum,& quæ l.eſt repetita in l. hæreditas, ff. de reg. iur. de uerbo, Vniuerſum,habetur etiam in §.1.verſ.ne tamen,Inſtit.de uſufruc. & quod importet totalitatem, & uniuerſitatem,probatur in l. 1. §.ſed & quoties,ubi Ripa,4.notab. nu. 5. ff. ad Trebel. & in pluribus locis adductis per Alber.in dicto ſuo Dictionario,ſuper huiuſmodi uerbo; & in terminis de iſtis uerbis, in uniuerſum ius, in hac Clauſula appoſitis, quod comprehendant etiam actionem perſonalem, quæ cedenti competebat, etiam ſi non eſſet expreſſum, & uniuerſaliter omne ius cedenti competens ſcribit Curt. iunior, dicto conſil.45.num.5.

CLAVSVLA XXIX.

Ipſoſque in rem ſuam procuratores conſtituerunt.

SVMMARIA.

1 *Procurator in rem ſuam quis dicatur.*
Procurator in rem ſuam numquid propriè dicatur procurator.
2 *Statutum loquens in procuratore non intelligitur de procuratore in rem ſuam.*
Statutum Florentiæ, & Ferrariæ declaratum.
3 *Miles conſtitutus procurator in rem ſuam, non prohibetur officium procuratoris exercere, & pro alio in iudicio comparere.*
4 *Mulier poterit comparere in iudicio, & cauſam agere, quando eſt conſtituta procuratrix in rem ſuam.*
5 *Procurator in rem ſuam quomodo quis cenſeatur conſtitutus.*
6 *Procurator in rem ſuam quandoq; fit ab homine, quandoq; à lege, quandoq; ex propria uoluntate, quandoq; ex neceßitate.*
7 *Procurator in rem ſuam quandoq; fit ex parte actoris, quandoq; ex parte rei, quandoq; ex parte utriusq;.*
8 *Creditor aliquando tenetur inuitus mutare debitorem, ut in caſu hic propoſito.*
9 *Mandatum in rem ſuam non præſumitur, ſed probari poteſt ut hic.*

GLOSSA I.

1 PRocurator in rem ſuam is dicitur, ad quẽ pertinet utilitas, uel damnum, gloſ.2.in princ. †in l.1.ff.de procur. & idem tenet gloſ. in uerbo, ſuam rem, quam ibi ſequuntur Doctor. dicens eſſe procuratorem in rem ſuam, cum ad eum lucrum,uel damnum ſpectat, in d. l. qui ſtipendia, C. de procur.& gloſ.exigere, in fine,in l.3.C.de nouat.& tradit Bald. in l. ſi partem, 2. lectura, ubi dicit, quod dicitur dominus, cum lucrum & damnum ad eum pertineat. & eius mentis eſt Caſtrenſ. in d. l. fin.in princip.ff. de donat. quod is dicatur in rem ſuam conſtitutus procurator, qui non habet reſtituere quod exigit, ſed id ſibi retinere poteſt, & in l. ſi cum emptore, ſecunda column.circa medium, ff. de pact. & hic propriè non dicitur procurator, ſed impropriè, cum enim is definiatur procurator, qui aliena negotia gerit, hic verò propria, dicta l.qui ſtipendia, non poteſt uideri comprehendi de ſtricta ſignificatione, appellatione procuratoris, gloſ. in l. non ſolum, in princ.in uerbo,interrogationibus,poſt prin. ff. de procurat. & ita tenet d. gloſ. ſecunda in pri-

in prima solutione, & eam ibi sequitur Bald.
in 2. lectura, nu. 6. inferens ad statutum Flo-
rentiæ, disponens procuratorem ante omnia
teneri producere instrumentum mandati,
2 prout etiam † est Ferrariæ, quod non habeat
locum in isto procuratore in rem suam, qui
propriè non est procurator; & licèt Spec. in
§. fin. de procurat. 2. col. & Io. Andr. ibi, in
addit. videantur dubitasse, & Castr. in d. l. 1.
col. 4. videatur sentire contrarium, tamen o-
pinio Baldi communiter recipitur, quam e-
tiam ipse tenet in d. l. 1. quæst. 5. nu. 14. C. de
action. & oblig. & in d. l. qui stipendia, & se-
quuntur Salic. Aret. Alex. & Ias. ibi, & Felin.
in cap. licèt undique, num. 8. de offic. deleg.
& Dec. in dicto versiculo placebat, numer.
7. & Aret. in l. 1. nu. 21. ff. si cert. pet. sic etiam
3 † licèt milites prohibeantur officium procu-
ratoris exercere, & pro alio in iudicio com-
parere, non tamen prohibentur si in rem
suam sint procuratoris constituti causam age
re, l. filiusfamiliàs, §. veterani, ff. de procur.
4 & d. l. qui stipendia, quod & † in mulieribus,
quę pro alijs in iuditio interesse non possunt,
dicendum est, ut l. qua absente, C. de procur.
& ibi Doctor. per Castr. & Ias. in dicta l. qui
5 stipendia, censetur autem † constitutus pro-
curator in rem suam, secundum Ias. ibi, alte-
ro de tribus modis: quando scilicet sunt man
datæ actiones directæ, & cessæ utiles, uel
quando tantum sunt cessæ utiles, quo casu
censetur etiam factus procurator cessiona-
rius in rem suam, ut latius suprà dictum fuit
in principio huius Clausulæ, & tertio, quan
do solum sunt mandatæ actiones directæ,
quod minus importat, quàm cessionem, ut
satis ostensum fuit suprà, & ante Ias. hoc di-
xit distinguendo Bald. in l. quæ omnia, §. fi-
na. ff. de procurat. Sciendum est etiam, quod
6 procurator † in rem suam quandoque fit ab
homine, quandoque à lege; ab homine, ut in
casu isto, uel quocumque alio, in quo uel fit
cessio, uel mandantur directæ actiones per
cedentem: à lege, quoties sine cessione, uel
expresso mandato transeunt actiones, ut in
l. pen. C. ad Trebel. & in casibus, de quibus
in dicta l. prima, & secunda, C. de action. &
oblig. ita Bald. in dicto §. fin. Sic etiam pro-
curator in rem suam quandoque censetur fa-
ctus ex voluntate, ut in casu isto, uel alijs, in
quibus uoluntas utriusque contrahentis con
currit, sicut in cæteris contractibus, l. sicut,
C. de action. & oblig. ex necessitate, quando
alicui sunt adiudicata nomina debitorum, l.
planè, ff. fam. ercisc. & in alijs casibus, de qui
bus per glos. & Bartol. in l. seruum quoquè,
§. fin. vbi text. loquitur de isto procuratore
in rem suam ex necessitate, ff. de procur. Præ-
terea, licèt ut plurimum procurator in rem
7 suam fiat ex parte actoris, † tamen etiam
quandoque fit ex parte rei, & quandoque u-
triusque d. l. planè, & ibi glos. plures casus ad
ducit habetur, in l. fin. §. Titius, ff. de condict.
indeb. in l. si actor, ff. de procurat. & in l. cum
emptione, ff. de pact. & est glos. in l. Plautius,
ff. de procurat. tradit. Ioan. Andr. in add. ad
Specul. in d. tit. de procurat. §. fin. in prima
addit. & Doctor. in locis prædictis, quod pro
cedit etiam inuito creditore, ut per glos. in
dicta l. planè, & fit procurator in rem suam
etiam ex parte rei, si fiat restitutio per Tre
bel. fideicommissario per hæredem, l. prima,
in principio, & ibi Ripa, 6. not. numero 112
ff. ad Trebel. vbi dicit hoc casu cessare regu
8 lam, † quod creditor non teneatur mutare de
bitorem inuitus, cum hoc fiat legis auctori-
tate, ut ibi per eum, de quo per Bartol. in l.
9 solutionem, ff. de solut. Et licèt † non præsu-
matur mandatum factum in rem suam, ta-
men si id sit omissum, ut quia fuit scriptum
aliquem fuisse simpliciter procuratorem con
stitutum, potest testibus id comprobari, d. l.
quæ omnia, §. fin. & ibi Bartol. & omnes, &
quod non præsumatur in dubio mandatum
in rem suam, nisi præcedat causa cedenda-
rum actionum, tradit etiam Bald. in l. 3. quæ-
stione prima, C. mand. & ibi etiam Salic. &
idem dicit Spec. in dicto §. secundo, colum.
secunda de cession. action. quod si fiat dona-
tio, uel cessio actionis, & constituatur procu
rator simpliciter cessionarius, censetur fa-
ctus in rem suam.

Irreuocabiles.

S V M M A R I A.

1 *Procurator etiam si sit constitutus irreuocabilis, & cum iuramento potest tamen reuocari per constituentem.*
2 *Procurator in rem suam constitutus per cessionem, an reuocari possit.*
3 *Procurator in rem suam sine cessione constitutus an, & quando reuocari possit nec ne.*
4 *Procurator in rem suam constitutus non reuocatur per mortem constituentis vel ipsius constituti.*
5 *Salicetus aut corruptus, aut malè locutus.*
6 *Cedens non debet post factam cessionem eadem iura alteri cedere.*

GLOSSA II.

LIcèt simplex procurator per domi
num constituentem reuocari pos
1 sit, etiam si sit constitutus † irreuo
cabilis, vel cum pacto de non re-
uocando, ut per Bart. in l. cum precario, ff. de
procur. etiam si iuramentum constituentis

interueniat, gloss. in uerbo, reuocare, in capit. fin. §. fin & ibi Dom. de procur. in 6. latè Felin. in c. ex parte Decani, nu. 12. vers. amplio quinto de rescript. cum alijs adductis per Dec. cons. 521. nu. 12. & per Paris. d. cons. 8. nu. 23. & sequent. tamen aliud est in cessiona rio procuratore in rem suam constitutio,
2 quia non potest per cedentem reuocari, † l. illam, C. de donat. nisi de consensu partium. Bart. in l. si procuratori, nu. 2. ff. de condict. cau. data, & licèt in hoc passu gloss. uariauerint, ut in l. ante litem, ff. de procurat. in l. quę omnia, §. fin. eod. tit. in l. in rem, ff. de compensat. & in l. sicuti. §. si procurator, ff. quibus modis pigno. vel hypot. solut. tamen uerior est sententia, & communior tenentium reuocari non posse, quam tenent Bald. & Paul. de Castro, in l. si pater, C. manda. Fulg. & Paul. in d. l. in rem, Paul. in d. l. per diuersas, col. 1. post princ. vers. item eius mandatum, & in d. l. fin. ad finem princ. ff. de don. Ang. in cons. 258. Quædam Domina, 4. dub. col. fin. & Dec. in l. pen. versi. placebat, nu. 7. ff. si cert. pet. & idem tenent, & declarant Bald. & Paul. in d. l. quæ omnia, §. fin. distinguentes in procuratore in rem suam constituto per cessionem, & translationem vtilium actionum, ut hic, quia sicut cedens non potest uni facta valida cessione, alteri eadem iura cedere, ut inferius dicetur, ita non potest procuratorem in rem suam datum reuocare, & ita etiam tenet Paris. in dicto consilio 19. numero 58. 3. volum. ex quibus constat, hoc uerbum magis superuacaneum esse, quàm necessarium, ut mirum non sit, si Roland. & Specul. in forma suarum cessionum
3 illa non apposuerint. Aliud tamen est, † si quis constitutus sit procurator in rem suam sine cessione, quo casu solum sunt mandatæ directæ, tunc enim ante litem contestatam reuocari poterit. Bal. & Castrens. in dicto §. fin. & ita loquitur, & procedere potest glos. ibi, & tradit idem Castr. in dicta l. fin. in fine principij, nisi tamen processerit ex necessitate, iuxta l. Modestinus, cum ibi not. de solut. & ita tradit limitando Bald. in dicta l. prima secunda quæstione, numero 11. & ibi etiam Salic. in 2. quęst. colum. 9. C. de action. & oblig. qui etiam limitat, nisi fiat ex causa donationis, per d. l. illam, & sequitur Dec. in cons. proximè allegato, nu. 15. quod non negat, sed admittit Ruin. qui in eadem causa contra Dec. consuluit, in cons. 222. nume. 3. iuncta col. fin. vers. non obstat quod mandatum 1. vol. Et hæc est alia differentia inter procuratorem in rem suam constitutum per cessionem, & sine cessione. Et sicut procurator in rem suam non potest expressè reuoca-
4 ri, ut suprà, ita nec etiam † reuocatur per mortem constituentis, uel ipsius constituti, sed transit ad utriusque hæredes, de secundo, scilicèt morte mandatarij, probatur in dicta l. illam, de primo tradunt omnes in d. l. 1. vbi Bald. indistinctè, 3. quæst. num. 12. tenet, non reuocari, & in d. l. quę omnia, §. fin. in fine, et in d. l. ex legato, nu. 12. C. de leg. Aret. in d. cons. 124. & sequent. Aret. Ias. & Dec. in d. l. pen. vers. placebat, & hoc procedit in utroque procuratore, scilicet tam constituto per cessionem, quàm per mandatum directarum, si mandans decedit cum hærede, quia procurator sicut poterat intentare directas nomine mandantis, ita potest nomine hæredum: at si re integra sine hærede mandans decedat, expirat mandatum, licèt de æquitate utiles competant procuratori, ut suprà diximus, d. l. 1. & ibi declarat Bart. in 1. lectura, nume. 4. & in 2. num. 14. & Salic. 9. col. 6. oppos. & hoc modo intelligendus est Bald. ibi, & in alijs locis supra allegatis, & id quod tradit Salic. in l. mandatum, 9. colum. 9. oppos. C. mand.
5 qui † aut est corruptus, aut malè loquitur, tenens quod si decedat mandans cum hærede, expiret mandatum, quia immò non expirat, & declarat etiam Bartol. in l. 2. §. sed si quis, ff. de donat. & in d. l. fin. in princip. ubi etiam Castr. & etiam Castr. in d. l. quæ omnia, §. fin. Aret. & Ias. in d. versi. placebat. Ex quibus solutum remanet hoc dubium, quod indecisum reliquit Io. Andr. in add. Spec. in d. §. fin. de procurat. in princ. in 1. addit. Rursus, quemadmodum cedēs etiam re integra, & antequàm aliquid interueniat ex tribus positis in l. 3. C. de nouat. quę excludūt penitus cedentem, ut inferius dicetur, non potest procuratorem in rem suam factum reuocare expressè, ut ex suprà allegatis satis superque o-
6 stēsum est, ita † non pōt tacitè alij cedendo, ca demmet iura, quę primo cessit, tametsi aliud uoluerit Iac. de Are. in d. tractatu, ad finē, nu. 85. licèt diuersum sit in eo, qui tantum actiones mandauit directas, non etiam transtulit utiles, ut probatur in l. non quocunque, §. qui Caium, ff. de legat. 1. & ibi expressè firmant Bart. Bald. Ang. & Paul. de Cast. & in l. qui duos, §. 1. & ibi Bald. ff. de leg. 2. idem tenet Bal. in d. l. 3. nu. 7. in cons. 134. Quædam Domina Crescentia, ad finem, & cons. 216. Fuit quidam nobilissimus, nu. 4. uol. 2. & in cons. 105. Factum tale est, nu. 6. & cons. 248. Præsupponendum est, 3. vol. Salic. in d. l. 1. q. 19. & uidetur etiam sequi Castr. in consilio 47. Viso puncto, 3. colum. vers. item non obstat, in antiquis, aliàs 181. prima parte in nouiss. & uidetur etiam sequi Ias. in l. si cum emptore, ad finem, ff. de pact. & tenet Tiraquel.

in dicto

in dicto §.26. in glos. prima numero 79. Solent tamen notarij in huiusmodi cessionibus, quæ principaliter fiunt, non accessoriè ad uenditorem, ut in casu isto, expressè addere, quod cedens protestatur, & affirmat se dicta iura, quæ tunc cedit, alteri prius non cessisse, ut ponunt formam Spec. & alij practici, de qua Clausula uidendum est, quod tradit Corneus in consilio 12. aliàs allegato, 3. volum.

Vt amodo ipsi emptores possint, & valeant.

SVMMARIA.

1 *Amodo, dictio, quid importet.*

2 *Ita quod, dictio, magis restringit quàm quod augeat, uide tamen numer. 4.*

3 *Decij decisio reprobata.*

5 *Domo legata uxori, cum hoc, quòd si ualeat minus ducentum, supplere teneatur hæres, ita quod habeat ualorem librarum ducentarum, si domus ualet ultrà ducentum libras, tamen tota debetur, & totum eius precium, uxori.*

GLOSSA III.

Dictio (amodo) idem importat quòd posthac, secundum Grammaticos, & eo sensu etiam accipitur
1 apud † Legistas, ut in c. vnico, qualiter intrar. deb. vasa. dom. fidel. licèt etiam ibi addatur uerbum (in antea) eiusdem sensus, & tenet Alber. in dicto suo Dictionario super eod. verbo, & de ipsa dictione habetur Ioan. 14. Si cognouissetis me, & patrem meum cognouissetis, & amodo cognoscetis, uel ut aliter stat text. cognoscitis eum, & in Apocalip. ca. 14. Amodo enim iam dicit spiritus, in quibus locis magis pro præsenti quàm pro futuro tempore accipitur. Spec. etiam in forma cessionis, in d. §. 1. de empt. & vendit. §. hoc quoque, sequendo formam Rolandi ea utitur, licèt in d. §. 2. de cession. action. utatur dictione, deinceps, quæ est eiusdem sensus, & Bart. vtitur verbo, deinde, in l. 1. §. 1. de superficie, in fine, & cautius uidetur non apponere prout apponunt Roland. & Spec. illam di
2 ctionem (ita quod) quia magis † uidetur limitare, & restringere potestatem cessionarij, & procuratoris in rem suam, quàm augere, ut in indiuiduo de ista Clausula tradit Dec. in d. consil. 521. num. 16. versiculo secundo iste procurator, quod laudo, ad euitandas diffi
3 cultates, tametsi † nusquam crediderim dicta decisione Dec. standum esse, quia ultrà quod loquitur in diuerso casu, nempè, in contractu, cuius naturæ non conueniebat cessio, nec in rem suam procuratoris constitutio, in quo ipse potissimum vim fecit, ut in pluribus locis ipsius consultationis cernere est, illa di
4 ctio † (ita quod) addita ad ampliationem, & fauorem procuratoris cessionarij, non debet operari restitutionem, & damnum ipsius, & ad hoc facit ea l. in principio, ff. locati, & l. legata inutiliter, ff. de leg. primo, l. nulla, ff. de legib. & l. quod fauore, C. eod. tit. & ad propositum tradit Guil. & Angel. in dicta l. nulla, & sequuntur Alexand. & Ias. in dicta l. legata inutiliter, secundo notab. quod si testa
5 tor uxori † legat domum, cum hoc, quod si ualeat minus ducentum, supplere teneatur hæres, ita quod habeat ualorem librarum ducentarum, si domus ualet vltra ducentum libras, tamen tota debetur, & totum eius precium uxori, quia illa Clausula, ita quod, &c. fuit posita ad ampliandum dispositionem, ideò diminutionem importare non debet; nec est credendum quod isti magni practici huius Clausulæ inuentores, aliter eam intellexerint.

Agere.

SVMMARIA.

1 *Agere, uerbum, quibus modis accipiatur in iure.*

Pactum de non agendo, & Pactum de non petendo an differant.

Innoc. doctrina reprobata.

2 *Cessionarius, & procurator in rem suam, an teneatur agere contra debitorem cessum proprijs expensis vide hic distinguentem Auctorem.*

Maritus expendens pro exigendo nomine dato in dotem an possit repetere ab uxore uel tantum minus restituere de dote.

Emptor nominis an teneatur antequàm agat interpellare uenditorem vt tradat iura, & defendat ad hoc vt possit postea aduersus ipsum regressum habere.

3 *Cessio non transfert dominium.*

Agens directa, & probans in utili succumbit.

Actor tenetur exprimere qua actione agat, directa an utili, si ex libello constare non potest.

Actio directa an censeatur in dubio intentata.

Actio illa in dubio videtur intentata qua libellanti est utilior.

Directa uel utilis actio intentata censetur ex conclusione libelli concepta ut hic.

Directam intentans quid agere teneatur.

4 *Cessionarius, an, & quando teneatur ante litem contestatam facere fidem de cessione.*

Cessionarius ad hoc vt constituat debitorem in mora, tenetur instrumentum cessionis producere.

Iuramentum calumniæ à quocumque præstari

debet tam ab agente utili, quàm ab agente directa.

Cessionarius nedum directas aut utilis, sed & officium iudicis intentare potest.

Cessionis materia valdè dubia, & in ea Bartol. semper dubitauit, & mussauit.

5 *Cedens, an, & quando possit facta cessione agere contra suum debitorem vel possidentem rem suam, contrà quam fuit facta cessio, & tenetur affirmatiua.*

Limitatur tamen nouem fallentijs ut numer. 6. per totum.

6 *Cedens non potest agere aduersus debitorem cuius nomen cessit, si actiones penes ipsum remanserunt inanes, & sine effectu ut in exemplis hic propositis.*

Cedens non potest agere quando cessio ex necessitate facta est.

Cedens non agit si in cessione sit expressum, quod cedens cessit actiones, & omnem spem, & exercitium, &c. versiculo secundo limitatur.

Quod tamen reprobatur.

Hæres licèt habeat actiones directas, illas tamen intentare non potest contrà debitorem cui legatum est creditum per testatorem, versiculo tertio limitat.

Cedens actiones reales non potest agere amplius aduersus possessorem, versiculo quarto limitatur.

Cedens agere nequit quando cessio facta est ei, qui habebat utiles, versiculo quinto limit.

Id tamen dubium est.

Cedenti agenti contrà debitorem cui Cessionarius fuit pactum de non petendo obstat exceptio doli mali, versiculo sexto limit.

Cedens agere non potest contrà debitorem cessum, si prius cessionarius egerit uersiculo septimo non potest agere.

Hæres qui restituit hæreditatem fideicommissario non poterit agere contrà debitorem hæreditarium qui constituit se ipsi hæredi soluturum versiculo octauo alio casu.

Cedens si agat repelli potest quando cessio est facta ad commodum cessionarij versiculo nono, & ultimo.

Sed & de hoc dubitatur.

Cessio non est modus tollendarum actionum.

Cedens si agendo exigat tenetur id quod exegit totum cessionario, ad cuius commodum fuit facta cessio restituere, dicto versiculo nono in fine.

7 *Cedens, & Cessionarius si concurrant in agendo contra debitorem eodem tempore quis præferatur.*

8 *Debitor si soluit cedenti post factam cessionem antequàm fuerit sibi denunciatum, uel lis contrà eum contestata, vel recognouerit debitum soluendo partem cessionario numquid liberetur à debito, ita ut amplius grauari nequeat per Cessionarium, vide hic lata distinctione discussum.*

9 *Cessionarius numquid debeat denunciare debitori ut non soluat cedenti, vide hic latè.*

10 *Cedentis pactum uel transactio an, & quando noceat Cessionario, latè hic distinguitur.*

11 *Cedens confitendo numquid possit non confessione Cessionario præiudicare, latè hic distinguitur, & ponuntur sex casus.*

12 *Debitor conuentus à cedente numquid possit excipiendo dicere, quòd iura sua alteri cesserit, & ita ipsum ab agendo repellere.*

GLOSSA IIII.

Bartol. in dicta l. prima, §. primo in fine; notat illum text. ad hanc Clausulam constitutionis procuratoris, ut possit agere, experiri, &c. de quibus uerbis habetur ibi, nam Clausula ista est utilis, ut tradit etiam Fab. dicto tractatu 5. quæstione, in versiculo, sequitur tertia pars quæstionis de forma, & solemnitat. numero 82. Et licèt verbum (agere) uarijs modis in iure accipiatur, ut latè prosequitur Alberic. in Dictionario suo, super eodem verbo, tamen hic accipitur eo sensu, prout de actione supra loquuti sumus, quia agere dicitur, qui petit quod sibi debetur, dicto, §. primo, Instit. de action. prout etiam di-
1 cit Alciat. † in Rubrica, C. de transact. secunda pagin. in principio, & pro eo quod importat in iudicio prosequi, ut per eundem Alciat. in l. transactionis, in principio, C. eod. tit. Ille autem agere censetur, qui etiam litem contestatur, ante enim magis agere uelle dicitur, sicut etiam est in l. petere, l. amplius non peti, & ibi not. ff. rem ratam haben, not. glos. Bald. & Castro, in l. si postea, ff. de pecul. tenet Bartol. in l. nam postea, in principio, ff. de iureiur. & in l. si prius, 9. oppositione, primæ partis, numero, 6. ff. de noui oper. nunc. & ante eum Specul. in tit. de citat. §. dicto, colum. secunda, versiculo, & not. quod semper, in tit. de except. §. primo, in fine, & in tit. de satisdat. §. expedito, colum. 4. versiculo sed pone procurator, & probatur in l. ex duobus, la secunda, iuncta glos. & ibi Aret. primo nota. ff. de duob. reis, & tradit Boer. dicens hanc esse regulam, decisione 33. numero 15. & licèt Innocen. & nonnulli alij eum sequentes, in capitulo primo de lit. contestat. libro 6. voluerit facere differentiam inter pactum de non agendo, & de non petendo, tamen eius decisio non uidetur approbari, sed reijci tanquam non vera, ut per Bar. & cæteros, in l. si unus, §. pactus ne peteret, ff. de pact. per

pact. per Bald. in dicta l. si postea, de quo etiam per Francisc. de acceptand. de Aretio, in tractat. de sentent. diffin. et interlocut. numero 29.

Sed numquid cessionarius, et procurator in rem suam teneatur suis expensis,
2 agere contra † debitorem cessum, uel possidentem rem uenditam, uel cessam? Ias. in dicta l. qui stipendia, firmat procuratorem hunc suis proprijs expensis agere debere, allegat Bald. in l. 1. C. de euiction. qui tamen loquitur in procuratore in rem suam à lege facto, scilicet in emptore nominis, qui illud suo periculo, & proprijs expensis debet exigere; idem tenet Bald. in addit. ad Specul. in tit. de expens. 1. col. vers. cessionis, vnde pro solutione distinguendi sunt casus, quia aut cessio fit gratia cedentis tantum, & tunc expensis cedentis iuditium moueri debet, ut in casu l. si ut certo, §. nunc uidendum, il secundo, uersiculo idem Labeo, ff. commod. & ibi tradit Bald. Castr. & Aret. qui dicit hoc procedere in quocumque qui tenetur facere, & curare quod quis rem habeat, quo fit, ut cum uenditor teneatur rem tradere liberam, & expeditam emptori, ut supra dictum fuit, & latius suo loco dicetur, sequitur, quod si contra occupatorem ipsius egerit uirtute huiusmodi cessionis, emptor, id periculo, & expensis venditoris cedentis agere deberet, quod tamen verum arbitrarer, si in culpa fuisset uenditor, ut quia alteri tradidisset, uel fuisset in mora tradendi emptori, per text. in l. eleganter, §. si uendiderit, ff. de pignor. action. & sentit Paul. de Castro, in l. si ea res, in princ. ff. de act. empt. Et pro decisione huius primi casus facit secundum Aret. in dicto §. nunc uidendum, decisio Bartol. & Angel. in l. prima, §. primo, ff. de impens. in rebus dot. fact. quod maritus expendens pro exigendo nomine dato in dotem, repetit ab uxore, seu tanto minus de dote tenetur restituere, deductis dictis expensis, nisi in solutum seu aestimatum in dotem acceperit, & sequitur Paulus, de Castro, in l. Maeuia, in principio, ff. solut. matr. & licèt Bald. in l. secunda, C. de action. & obligat. & in l. prima, C. de bonis mater. & alibi aliter tenuerit, tamen prima opinio uerior, & communior est, quam etiam tenet Salic. qui respondet motiuis Baldi, in dicta l. secunda, & Campeg. dicta secunda parte, quaestione 48. Si maritus. Aut cessio fit gratia utriusque, prout in casu dictę l. si ea res, in principio, vel quando uenditur nomen debitoris, uel datur in solutum, & tunc periculo, & expensis cessionarij actiones intentandae sunt, & procedit decisio Ias. & ita declarat Paul. de Castro, in dicta l. si ea res, in principio. Et tanto magis hoc procederet, si tantum gratia cessionarij cessio fieret, ut si titulo donationis, uel ex causa lucratiua actiones cederentur. Bald. tamen in l. qui se debere, columna secunda, uersiculo quaero an cedens, distinguit, aut cessio fit ex causa uoluntaria, aut necessaria, primo casu aut res debet reuerti ad cedentem, ut in dote, & tunc expensis cedentis agendum est, aut debet remanere penes cessionarium, & expensis cessionarij agi debet. Secundo casu etiam subdistinguit, aut tenetur agere, licèt liberetur cedendo, ut in casu l. secundae, §. idem Nerua, ff. ne quid in loco publico, & tunc etiam tenetur subministrare expensas, aut non tenetur agere, sed fit ad exonerationem cedentis, ut in dicto uersiculo idem Labeo, & expensis cedentis actio intentanda est, aut in prouisione solius cessionarij, & tunc secùs, quia ad cessionarium pertinet, argum. l. ex parte, fam. ercisc. cum alijs ibi traditis per eum. Illud etiam non est omittendum, quod uendito nomine tenetur emptor antequam agat interpellare, & requirere uenditorem, ad tradendum sibi iura sua, quae tradere tenetur, ut suprà dictum fuit, & ipsum etiam tueri à debitore se defendente, ut ipse posset obtinere in actione contra eum mota, aliàs sibi esset imputandum, et non haberet regressum contra uenditorem, ut tradit Paulus de Castro, in dicta quaestione 170. ad fin. secunda parte, & ad hoc faciunt etiam, quae habentur per eundem Paul. in l. fin. C. de actionum emption. Est uerum, quod Dec. dicta quaestion. 102. multis medijs concludit, emptorem uictum habere regressum contra uenditorem, etiam non facta dicta denunciatione: tamen uidetur, quod decisiones ipsorum non sint aduersae, sed diuersae, & foedere distinctionis concordari possint, ut prima procedat, nulla requisitione facta iurium competentium uenditori, quo casu emptor censetur in culpa, qui sine iuribus uenditoris ad iudicium non paratus accessit, contra l. qui accusare, C. de edendo, Secunda, quando iura tradita fuere emptori per venditorem, & fuit optimè instructus, tamen eis non obstantibus, propter exceptiones rei, causam perdidit, et sic habet regressum contra uenditorem, qui in effectu non praestitit bonum nomen, scilicèt, reum esse debitorem, quod facere debet, ut supra dictum fuit. Cautius tamen erit, ante factum occurrere ad euitandas difficultates, et uenditorem interpellare ad tuendum iura sua, & denunciare exceptiones oppositas contra agentem, ut

teneatur, nec aliquam excusationem habeat contra emptorem, postea contra ipsum regredietem. Sed & admonendi sumus, cessionarium ut cautus sit in modo agendi contra
3 debitorem alicuius rei, contra quem fuit† facta cessio, nam propter cessionem ipsius rei debitæ, non censetur translatum dominium in eum, l. pen. & ibi Bald. C. de hæred. vel action. vendi. & tradit. Iac. de Are. d. tractatu, nu. 22. & propterea suo nomine intentat utilem actionem, ut per Doctor. ibi, non autem directam, quod prodest scire ad formandum libellum contra debitorem, prout etiam tradunt Doctor. suprà allegati, in Clausula præcedenti, in verbo, reales, in quæst. an dominium rei uenditę censeatur translatum facta cessione sine rei traditione. Præterea, multū interest, an q. s agat directa uel utili actione, tum propter exceptiones, quę alteri obstant, & alteri non, ut tradit Din. in d. regula, pro possessore, pen. col. Bal. Paul. Ias. & alij, in d. l. qui stipendia, tum propter alia infrà dicenda, hinc est, quod agens directa, & probans in utili, succumbere debet, ut per eos in dictis locis, tradit Bart. in d. l. 1. nu. 23. ff. de action. & oblig. Salic. in d. l. 1. q. 10. C. eod. Pract. Papiens. in d. glos. cessit, & mandauit, nu. 8. quo fit, ut si ex tenore libelli non possit constare, qua agat actione, teneturid actor exprimere, ut tradit Specul. in d. §. fi. columna 3. licèt aliter ibi uideatur uelle Ioan. Andr. in addit. tradit Bartol. & Paul. de Castro, post Din. in l. si duo, ff. de solut. Paul. in d. l. emptor, C. de hæred. uel action. vendit. Din. in dicta reg. pro possessore, Bald. in dicta l. qui stipendia, numero 4. & ibi alij. Papiens. loco præallegato, in glo. Vtiles, & licèt Specul. in dicto §. fina. censuerit in dubio directam censeri intentatam, & ipsum referendo simpliciter uidetur sequi Castr. in dicta l. qui stipendia, tamen contra tenet Imola, in dicta l. si duo, Papiens. in dicta glo. Vtiles, & Aretin. in dicto §. præterea, numero 34. versiculo incidenter quæritur, ubi immò utilem censeri intentatam affirmat, de quo per Alexand. in dicta l. qui stipendia, secunda col. & in dubio uidetur ea intentata, quæ utilior est libellanti, l. si quis intentione ambigua, ff. de iudic. vt ibi per eum, de quo per Bartol. & alios, in l. insulam, de præscript. verbis, in l. si olei, C. locati, & in alijs locis vulg. Censetur autem intentare directam, qui in conclusione libelli petit sibi procuratorio nomine cedentis solui. Vtilem, si sibi non expresso nomine procuratorio, ut communiter concludunt Doctores, in dicta l. qui stipendia, licèt Salic. contra, quem ibi reprobat Alexand. tradit Bartol. & alij, in l. si quis in rem, C. eodem. & Aret. in dicto versiculo, incidenter. Præterea, qui directam actionem intentat, tenetur ante litem contestatam facere fidem de cessione seu mandato directarum, quod non est necesse in eo qui agit utili, quia sufficit si in termino probatorio tempore quo de meritis tractatur, producatur, uel probetur cessio, ut declarat Specul. in §. nunc dicamus, versiculo sed quod ecce, in titul. de instrum. edi. & sequitur Bartol. licèt non meminerit precisè locum Specul. in dicta l. prima in fin. prima lectura, C. de actio. & obligat. licèt Iac. de Aret. indistinctè in dicto tractatu uoluerit cessionarium teneri ante litis contest. facere fidem de cessione, et
4 idem quod Specul. tenet † Bartol. et cum eo magis communiter cæteri, in dicta l. qui stipendia, Bartol. et alij, in dicta l. si duo, Castr. sequitur in l. prima, colum. 4. ff. de procurat. et latè defendit Ioan. de Amic. in al. legato consilio 24. col. prima, et tenet Areti. in d. §. præterea, nume. 36. et uidetur etiam sequi Guid. Pap. quæstio. 577. an compensatio, num. 2. licèt alleget Pet. Iac. tenere indistinctè, quod post litis contest. debeat produci, et secundum istam sententiam fuit etiam decisum in Capel. Tholos. ut in quæstione ipsius 294. Item an cessionarius, quod et tenet Iafre. Balb. decisione 45. Cessionarius, et hanc etiam sequitur Bald. in dicta l. prima, quæstione 4. C. de action. et obligat. et ibi Salic. in 3. Est uerum, quod Bald. in dicta l. qui stipendia, in fine, uariauit, quia tenet, quod immò si est facta mentio cessionis in libello, teneatur agens instrumentum cessionis exhibere ante litem contestatam, per not. per Inno. in c. 1. de probat. quod tenet etiam cum sequens Alciat. in Rubrica, C. de edendo, ante finem, et secundum hanc consuluit Dec. Ferrarię pro Illust. Dña Diana Estense, de Contrarijs, cōtra olim Dominum Alfonsum de Trotis, in cons. 302. col. 2. tamen idē Bal. distinguendo concordat suas opiniones sequendo Rain. quem allegat, in l. 1. §. editiones, col. 3. uers. venio ad secundū, ff. de edē. ut communis opinio procedat, si non sit facta mentio instrumēti, uel scripturæ cessionis diuersę, si de scriptura mentio facta sit, quā concordiam sequitur Aret. in d. c. 1. col. fin. ante fin. & cum eo trāsire uidetur ibi Felin. nu. 28. vers. quinto restringe, & ita etiam tenet Ripa, in d. Rubrica, C. de edendo, nu. 5. & ita solet practicari in Curijs, ut dicit Boer. in addit. ad Dinū, in d. regula pro possessore, col. pen. & tenendo istam concordiam Bald. debet intelligi, quando de instrumento cessionis fieret mentio limitatiuè, non assertiuè, ita quod ex narratione posset esse reus certus de

facto: quia tunc non procedit dicta opinio Innoc. vt per Bart. in l. edita, C. de eden. & latius Modern. in dicto capit. primo aliter eum limitantem, & Balb. dicta decisione 45. si tamen cessionarius vellet interpellando debitorem ipsum constituere in mora, & tunc tenetur instrumentum cessionis producere ante omnia, per notata per Bart. in l. 1. quæstio. 11. ff. de noui oper. nun. & tradit expresse Ripa, in l. quod te, num. 61. & Tiraquel. in dicto tractatu de retractu, tit. 1. §. 26. glos. 3. nu. 44. Non tamen est facienda aliqua differentia, an quis agat vtili, vel directa, ad hoc vt agens non teneatur iurare de calumnia in animam propriam, cum vtilitas ad eum pertineat, vt per glos. & Bart. in d. l. qui stipendia, glos. in d. l. emptor, C. de hæred. vel action. vend. & in l. non solum, in princ. in glos. magna, ff. de procur. & ibi tenent Bartol. Bald. & Paul. de Cast. & in l. 2. §. sin autem, C. de iuram. calū. & ante eos Iac. de Aret. in dicto tractatu, nu. 83. & Ioan. de Gras. eod. tractatu, §. 5. nu. 4. licèt Aret. inaduertenter in d. ver. incidenter, tenuerit opinionem Placent. in d. glos. in l. non solum, relata, & communiter reiecta, quod & tenet Tiraquel. in d. tractatu §. 2. glos. 2. numero 14. Sciendum est etiam, quod cessionarius & procurator in rem suam constitutus, vt supra, nedum potest intentare actiones vtiles & directas, vt suprà diximus, verum etiam iudicis officium quod sibi competit, l. si optio, ad finem, ff. de opti. lega. & tenent Paul. de Cast. Alex. & Ias. in l. si cum emptore, 1. colum. ff. de pact. Modo in hac materia cessionis plures se offerunt quæstiones examinandę, discutiendæque, quę quidem materia est valdè dubia, & in ea diuersi diuersa sentiunt, vt dixit Bald. in cons. 105. Factum tale est, Domina Anerana, col. fin. 3. vol. & dixit Paul. de Cast. in l. facta, §. si hæres, ff. ad Trebel. quod vidit multos in hac materia errare, & quod quotidie ad Bart. ibi recurritur, qui tamen confusè, obscurè, & imperfectè loquitur, & non intelliguntur eius dicta, & in d. l. si cum emptore, col. fin. dicit, quod in ea semper dubitauit, & mussauit, & pluries habuit de facto diuersos casus, & occurrit sibi dubitare.

Primo igitur videndum est, numquid cedens possit facta cessione agere contra suum
5 debitorem, vel possidentem rem suam, † contra quem fuit facta cessio; In qua concludendum est secundum text. in d. l. 3. C. de nouat. Vbi est casus huius quæstionis quod si cessionarius denunciauerit debitori ne soluat, vel ab eo soluente partem debiti receperit, aut contra eum agendo litem contestatus fuerit, cedens nullo modo potest agere contra debitorem: quia his casibus licèt habeat directas actiones, tamen sunt effectæ inanes, & inefficaces: si uero aliquod istorum trium non interuenerit, tunc cedens agere potest, & per indirectum cessionarium impedire & prohibere, ut ibi dicit text. quæ lex est singularis secundum Bartolum, & alios ibi, & quod cedens hoc casu, scilicèt nullo ex dictis tribus interueniente, agere possit, vltrà Doctor. in in dicta l. tertia, tenet etiam Iac. de Aret. in dicto tractatu columna penultima, numero 85. Specul. in dicto §. fina. de procur. columna antepenultima versiculo in summa, not. vbi ponit formam denunciationis faciendæ debitori per cessionarium, quam etiam ponit Bartolus, in l. prima, in princip. 9. quæst. numero 20. ff. de oper. noui nunciat. de qua etiam Guid. Papa, quæstio. 539. qualiter fieri debeat, & idem sentit glos. & expresse tradit ibi Baldus, Salic. & Paul. de Cast. qui loquitur etiam quando cessio est facta titulo uenditionis, ut hic in l. 3. C. mand. Bald. in dicta l. prima quæst. quinta, nume. 19. C. de actio. & obligat. Paul. de Castro, in consilio 98. In causa appellationis numero 3. 2. parte nouissimorum. Paul. de Castro, & alij, in d. l. si cū emptore, Aretinus, in l. in rem, per illum tex. quam legit cum l. præcedenti, ff. de compensat. Socin. in consilio 18. 3. quæst. columna 5. & 6. Rube. consilio 159. numero 2. Bertran. consilio 116. numero 12. & sequent. 2. parte priorum, & sequitur plures allegando Tiraquel. in dicto tractatu dicto §. 26. glos. 2. numero 14. & traduut etiam quamplures alij inferius allegandi. Est verum quod Iacob Butr. in dicta l. 3. & Baldus, in cap. Cumana, numero 9. de elect. & in consilio 163. præmittendum est, 3. volumine, & Imola, in dicto §. si hæres, tenent, quod d. l. 3. loquuntur, quādo aliquis est factus procurator in rem suam & sic mandatę sunt actiones directæ, non autem cessæ utiles, quod uidetur etiam admittere Ias. in l. fin. col. fin. ff. de transact. referendo Bald. in dicto cap. tamen iste intellectus non videtur verus, nec est communis, & contrarium tenet glos. cum qua transeunt Bart. Bald. Ang. & Alb. ibi, in d. l. 3. & expresse tenet Bald. sibi contrarius, in d. cons. 105. nu. 4. & Alex. in d. l. si cum emptore, col. 3. sub nu. 4. quod & sentiunt Doct. supra allegati.

Limitatur tamen hęc Conclusio pluribus modis, primo ut procedat in cedente, penes
6 quem † remanserunt actiones directę efficaces, secùs si inanes, & sine effectu ut in hęrede, qui fideicommissario restituit hęreditatē, in quem actiones actiuę & passiuę transeūt, l. 1. in princ. cum ibi not. ff. ad Trebel. vel in procuratore, qui sibi acquirit directam, et do

mino

mino utilem ex stipulatione,& directa remanet inefficax,l.in causę, in fine.cum l.sequenti, & ibi not. ff. de procur. & idem est in eo, qui tantum habebat utiles,& eas cessit, quo casu nihil apud eum remanet, ut per Bart.& alios,in d.l.1.C.de act.& oblig. & dictũ fuit suprà in Clausula præcedēti, in verbo vtiles, his enim casibus non potest agere cedens,& dispositio d.l.3. sibi locum non vendicat, vt tradit Bart.in l.ex asse, nu.4.& ibi Alex. nu. 6.ff.ad Trebel.Bal.in d.l.3. in 2.colum. & in d.l.1.5.quæst.num.19.C.de action.& oblig. ubi idem dicit, quando cessio fit ex necessitate,vt quia fit soluenti correo, vel fideiussori, iuxta not.in l.Modestinus, ff.de solut. cuius cessionis ius petendi numquam videtur sublatum,ut dicit Dec. dicto consilio 99.nu.3. hanc etiam limitationem tenet idem Baldus in dicto consilio 105.colum.fin.nu.4.& in l. si procurator,& ibi quoq; Castrens.ff.de procur.Ang.& Paul.in d.l.facta,§.si hæres,Castro,in d.l.3.C.mandati, & in d.l.si cum emptore,& ibi etiam Alex. & Ias.col.fin.sequitur Dec.in l.pacto successorum,col.fin.C.de pact.& Ripa,in dicta l.prima in princ. num. 12.& 13.ff.ad Trebel.& latè Socin. dicto cōsilio 18.columna 6.vbi dicit agentem sine actione agere,l.si pupilli, §.fin.ff.de neg.gest. sententiam non pręiudicare cessionario sicut etiam fideicommissario non præiudicat, vt in dicto §.si hæres, & tradit etiam Bald. in l. 1.colum.fin.numero 29. C.quando prouoc. non est necesse,& Dec. sequitur in dicto consilio 102.ad finem,& in sententia lata contra hæredem post restitutam hæreditatem tradit Bald.& Ias.in l.prima, C.de inofficioso, testamento.

Secundo limitatur dictam l.3.non procedere si in cessione sit expressum, quod cedēs cessit actiones, & omnem spem, & exercitium actionum directarum, ita quod nullæ reliquiæ actionum penes cedentem remaneant, tali enim casu etiam præter illos tres casus cedens agere non posset; ità limitauit Tancred. de Corn. in suo opere Iudi. ultima parte, 11.quæstio.& sequitur Cepol. docens hanc cautelam in Cautela 189. Tu habes, quem etiam sequitur Ias. in d.l.si cum emptore,col.fin.vers.tu limita,& refert Dec.in d.l. pacto successorum, col. fin. & Ripa in d.l.1. §.1.nu.13.& refert etiam Tiraquel.d.nu.14. dictam cautelam, licèt sub alio numero, quā etiam tenet Socin.in reg.109. Debitor,1.fallen.Sed licèt ista limitatio plurimum polleat auctoritate, ego tamen non auderem secundum eam iudicare,cum ratio repugnet: nam cedens agere potest propter directas actiones,quæ penes se remanserunt, & ab eo separari impossibile est, ut supra dictum fuit, in verbo,utiles,& directas,quo fit, ut nulla verborum cautela possit cedens prohiberi agere,nec iure probatur ista limitatio,sed & Baldus,in d.l.3.col.2.nu.6. tenet dispositionem illius l. procedere nedū cessis utilibus actionibus, sed etiam mandato exercitio directarum,& in indiuiduo contra istam limitationem tenet Affict. d.decisione 335. num.23. vbi dicit ita fuisse decisum in consi. Neapol. ut ibi per eum,nu.24.

Tertio limitat Bald. in l.si pecunia, & ibi sequitur Paul.& Raph.Commens. ff.de leg. 1.non procedere, si sit legatum creditum à debitore,per testatorem:nam licèt hæres habeat directas actiones, tamen non poterit agere contra debitorem ipsum,sequitur Alex. in addit.ad Bart. in d.l.3. & Ias.in d.l.si cum emptore,col.fin.2.limitatione.

Quarto limitatur procedere in actionibus personalibus, quę inhęrent ossibus creditoris,secùs in realibus, quę concomitantur possessorem , unde his cessis non poterit cedens agere contra possessorem, ità Bald.quem ibi sequitur Salic.in l.qui tibi,C.de hęred.uel action. vend. per illum text. sequuntur Alex. & Ias.in locis proximè allegatis.

Quinto Salic. in d.l.emptor, 2.oppos. C. eod.tit.limitat d.l.vt non procedat, quando quis cedit actiones directas habenti utiles, tunc enim uidetur quod directę remaneant inefficaces,dicens audiuisse quendam Doct. ita tenentem,quod dicit esse notandum,licèt ipse non bene firmet, sed relinquat cogitandum.sed hæc etiam dubia redditur per rationem supradictam, quia non possunt separari iura directa à cedente, nisi legis auctoritate, ut in restitutione hęreditatis, & in alijs casibus, de quibus supra in prima limitatione.

Sexto limitatur non procedere si cessionarius etiam nullo ex dictis tribus interueniente fecerit pactum de non petēdo à debitore, tunc agenti cedenti obstat exceptio doli mali,d.l.si cum emptore, & ibi omnes,& d.l.sicut,§.si procurator,ff.quibus mod.pign. uel hypoth.solu.

Septimo, non potest agere cedens contra debitorem cessum,si prius cessionarius contra eum egerit,& litem contestatus fuerit,tamen eius iudicij finita fuerit et perempta instantia,quo casu eius uirtus sublata censetur: nam tunc durat effectus, ut cedens excludatur.ita Bal.in d.l.3.C.mand.et sequitur Alex. in apostil.prędicta ad Bar.et Ias.in d.l.si cum emptore, col.fi. et pro ista limitatione faciūt not.in l.properandum, §.et si quidem, et ibi glos.Bart.et alij, C.de iudic. et in l.2.ubi etiā Bart.et omnes, C.de fruct.et lit.expen.

Octauo,

Octauo, alio casu non procedit d. l. 3. qui ponitur per Ang. Paul. & alios, in l. si post cõstitutam, per illum text. ff. de constit. pecun. si enim debitor hæreditarius constituit se soluturum hæredi certam summam pecuniarũ, & hæres hæreditatem fideicommissario restituat, vel ab eo euincatur, tenetur cedere eam actionem fideicommissario, vel euincenti, nec ante vel post cessionem poterit agere cõtra debitorem, & sequuntur etiam Alex. & Ias. locis præallegatis.

Nono & vltimo, dispositio d. l. 3. non videtur procedere, quando cessio est facta ad commodum cessionarij tantum, non ad commodum vtriusque, iuxtà distinctionẽ quam posuit Iac. de Aretio, in l. 1. §. 1. ff. ad Trebel. quam latè posuit Bart. in d. l. facta, §. si hęres, & in d. l. si cum emptore, & ita etiam videtur restringere Bald. in d. l. 1. col. fin. C. quando prouoc. non est necesse, hinc voluerunt Bart. & plures, alij in locis prædictis, posse reum conuentum agentem repellere opponendo exceptionem, quod alteri iura sua cessit, quã quęst. latius inferius discutiemus. Sed tamen ista limitatio non uidetur procedere: quia cũ actiones non remanserint inefficaces, uel elisæ penes cedentem, proculdubio potest agere cedens: si quidem, cessio non est modus tollendarum actionum, ut Bald. tradit in d. l. 1. quæst. 5. C. de action. & obligat. & quod possit agere firmat etiam distinguendo Paul. de Castro, in d. §. si hęres, in d. l. 3. C. mand. qđ & tradunt quamplures ex supra allegatis in dicta conclusione. Nec Bart. vel alij hoc negant: immò id prẽsupponere uidentur, disputantes an exceptione summoueri possit cedens actor, quo casu sentiunt ipso iure non repelli, sed exceptione opposita, iuxta §. præterea, cum ibi not. Instit. de except. & habetur in l. Iulianus uerum debitorem, ff. de cond. indebiti, & in alijs locis. Benè uerum est, quod cedens hoc casu totum id quod exigit, tenetur restituere cessionario, ad cuius commodum cessio facta fuit, l. apud Celsum, §. quod si is cui, ff. de doli mal. & met. except. Bald. in d. l. quę omnia, §. fin. ff. de procur. & in dicto consi. 105. num. 6. & Paul. de Castro, in d. §. si hęres, & in d. l. 3.

Sed quid si cedens et cessionarius in agendo contra debitorem eodem tempore con-
7 currant, quis pręferendus sit; †glos. in d. l. 3. in uerbo exigere, disputat, et finaliter se resoluit, quod præferatur cedens, et idem tenere uidetur in l. procuratorem, in rem suam, ff. de procurat. et eum ea uidetur transire Bald. in dicta l. 3. et idem tenet post Iac. in l. si procurator, prima lectura secundo notab. ff. de procurat. et in dicta l. si cum emptore, in ultima quæstione contrarium et melius tenuit Bart. in dicta l. tertia, & in dicta l. procuratorẽ, in rem suam, ubi idem tenet Castr. & idem tenet idem Castr. in dicta l. fin. ad finem princ. ff. de don. ubi tenet, quod etiam si agat postquam cedens potest cedentem impedire, licèt quo ad hoc ultimum diuersum uideatur uoluisse in dicta l. procuratorem in rem suã, ad finem, quę opiniones uidentur posse concordari, ut prima procedat ante litem contestatã, secunda post, argum. l. ante litem, cum l. sequenti, ff. de procur. & l. pluribus, ff. eod. & l. ex duobus, la secund, aff. de duob. reis, & quod præferatur cessionarius, tenet etiam Practic. Papiens. in dicta glo. Cessit, numero 10. licèt alleget glos. in dicta l. 3. hoc tenentem, cum tamen teneat oppositum, & idem tenet Crauet. licèt prædicta non adduxerit in cons. 227. nu. 2.

Sed numquid debitor soluens cedẽti post factam cessionem antequam fuerit sibi denũ-
8 ciatum, vel lis contra eum †contestata, vel recognouerit debitum, partem cessionario soluendo, iuxta d. l. 3. liberetur à debito, & amplius grauari non possit per cessionarium? (aliquo enim de his tribus interueniente, certum est ipsum non liberari) & pro solutione distinguendum est: quia aliqui sunt casus clari & indubitabiles, aliqui dubitabiles namque, aut sumus in casibus in quibus iura directa remanserunt penes cedentem inania, & sine effectu, vel nulla remanserunt, vt in casibus positis suprà in prima limitatione, quęst. an post cessionem cedens agere possit, et isto casu aut debitor sciuit cessionem fuisse factam, & certum est ipsum non liberari, & ità in hoc omnes concordant, argu. à contrario sensu, in dicta l. fina. ff. de transact. aut soluit ignoranter, quæ ignorantia in dubio præsumitur, ut in his terminis Bald. tradit dicto cõsilio 105. nume. 4. & Alex. cons. 15. colum. 2. 7. volum. & tunc ne ignorantia sua damno afficiatur liberatur à debito, text. est singularis, in d. l. fina. & ibi omnes quod admittunt Doctor. in d. l. si cum emptore, & in d. l. 3. & in d. l. facta, §. si hęres, Bald. in d. l. 1. 5. quæst. nu. 20. ff. de action. & oblig. Ripa, in d. l. 1. in princ. num. 13. ff. ad Trebel. & alij etiam inferius allegandi: nam hoc casu recipiens solutionem eatenus cessionario, uel fideicommissario præiudicium afferre potest, quatenus potest procurator reuocatus, iuxta l. primã, cum ibi not. C. de satisdan. ut tradit Bar. in d. §. si hęres, pen. quæst. & tenetur restituere cedens id quod exegit à cessionario, uel fideicommissario, ut per glos. Bald. et Castr. in d. l. fin. prout etiam dictum fuit suprà, in dicta quęstio. quando possit cedens agere, et quod

dicitur

dicitur debitorem ignorantem liberari soluendo, procedit, si cedens vel hæres bona fide recipit animo gerendi negocium cessionarij, vel hæredis, secus si mala fide, quia furtũ committeret, & non liberaretur debitor, sed ei condictio furtiua competeret, quam tamẽ cedendo, consequeretur liberationem, l. cum quis, §. 1. ff. de solut. & ità declarant Bart. & Ang. in dicto §. si hæres, in fine. Aut sumus in casibus, in quibus remanent actiones directæ penes cedentem, vel venditorem hæreditatis, seu nominis efficaces, & debitor soluit ignoranter, & liberatur ut in casu præcedenti, d. l. fin. & tantò magis, cum soluerit ei qui habet actiones efficaces ad agendum, & etiã tenetur restituere exigens vt supra; Aut soluit sciens factam fuisse cessionem vel venditionem hæreditatis, seu nominis, & in hoc magna est Doctor. controuersia, an debitor liberetur, ita, quod & glo. & Doctor. nedum inuicem, sed sibimet fuerunt contrarij & inconstantes, nam glos. prima in dicta l. fin. tenet debitorem scientem soluendo cedẽti vel venditori hæreditatis (ij enim pari passu incidunt) non liberari, etiam extra casus dictæ l. 3. contrarium tenet glos. in verbo vtilibus, in l. nomen, C. quæ res pigno. oblig. poss. ut scilicet non sufficiat simplex scientia, sed exigatur etiam denunciatio, & idem videtur tenere in l. grege, §. cum pignori, in verbo solutorum, ff. de pignor. priorem opinionem glos. in d. l. fin. tenet Cin. in d. l. 3. & Guid. de Suza. ut refert Ioan. Andr. in add. infrà allegan da, & hæc communiter approbatur, ut referendo non idem Cin. dicit Bald. in dicto consilio 105. nu. 4. vers. sed præcedentem. & hãc etiam tenet Bart. in dicta l. nomen, num. 7. & idem Bald. in Rubrica, C. de reuocand. his quæ in fraud. credit. num. 2. & in dicto capit. Cumana, num. 9. & Pap. in dicta glos. cessit, num. 9. Contrariam tamen partem, quam tenuit glos. in d. l. nomen, tenet Spec. in d. §. fi. de procurat. vers. sed quid si debitor, vbi consuluit omnino esse faciendam denunciationem ad effectum, vt debitor non possit soluere cedenti, † & hanc partem etiam sequitur 9 ibi Ioan. Andr. in addit. quam etiam videtur tenere Bald. sibi contrarius, post Iac. Butr. in d. l. nomen; & hanc etiam partem tenet in dicto consil. 105. & idem videtur tenere in d. l. 1. nu. 20. vbi videtur corruptus. & idem in d. l. fin. sequendo Cin. distinguentem, ut in solutione non procedat dicta glos. sed in pacto, & transactione. & idem tenuit in cons. 27. supra in quodam pñdo 5. volum. vbi dicit opinionem Cini veriorem: quia recipere solutionem est naturam obligationis seruare, sed liberare pacto, vel transactione, est quidam actus nouus à natura primordialis obligationis separatus. & idẽ uidetur dixisse in dicto cons. 105. col. pen. uers. considerando. Hanc etiam sententiam quod requiratur denunciatio, & non sufficiat simplex scientia indistinctè tenuerũt Iac. Butr. Alb. Ang. Paul. de Castro & Ias. in d. l. fi. licèt ibi Castr. limitet hoc procedere in casu, quo sit mota lis debitori per cedentem, uel uenditorem hæreditatis, quia aliàs spontè soluisse, uel transegisse censetur, & in hac opinione etiam residet Salic. in d. l. 1. 12. quæst. C. de actio. & oblig. quam opinionem etiam tenet Ang. in d. §. si hæres, & idem tenet Angel. in consi. 258. Quædam Domina, col. 3. in princ. & Salic. in d. l. 3. hãc etiam tenet Afflic. dicta decisione 335. num. 23. & num. sequenti dicit fuisse iudicatũ pro transigente etiã sciente ut ibi per eum. (Fulg. in d. §. cum pignori, col. pen. dicit, quęst. non esse parum facilem, & sententiam suam exprimere noluit, sed se remisit ad not. in d. l. fin. in d. l. si cum emptore, & in d. §. si hæres) Bar. uerò in d. §. si heres, sequendo Iac. de Aretio, & Oldra. distinguit, quod quandoque fit cessio ad commodum cedentis, & eius periculo, quicquid exigitur in eius vtilitatem conuertitur, ut in casu d. l. 3. ubi cessio fuit facta creditori soluentis, & tunc non sufficit simplex scientia debitoris soluentis, sed exigitur sciẽtia per aliquem ex tribus modis not. in d. l. 3. & hoc modo procedit glos. in d. l. nomen, si modo fiat ad commodum cessionarij & eius periculo, & tunc sufficit simplex scientia; & hoc secundo casu procedit glos. in d. l. fin. ff. de transactione, loquitur in casu in quo fuit facta venditio hæreditatis, quo casu censetur facta ad commodum tãtum cessionarij, pro ut intelligunt Bar. & omnes eum sequentes, & expressius firmat Castr. in d. §. si hæres, columna 2. & Ias. in d. l. si cum emptore, etiam 2. col. licèt Bald. & Salic. in d. l. 1. C. de actio. & oblig. voluerint hoc casu gratia vtriusque cẽseri factam cessionem, propter preciũ, & maxime, secundum prædictos; & hanc distinctionẽ Bart. licèt nonnulli ex supra allegatis expresse reprobent, & ab eo dissentiant, tamen sequuti sunt Imola, & Paul. in d. §. si hæres, & Bald. & Ang. parum sibi constantes, in d. l. 3. Bald. Castr. Alex. & Ias. in d. l. si cum emptore, vbi Ias. 2. col. dicit, quod est bona doctrina, & hãc esse communem opinionem dixit Rom. in cons. 102. super eo. post princ. quam etiam refert & sequitur Bal. in cons. 163. Prætermittendum est, d. 3. uol. & idem tenet Alex. in d. l. qui quadringenta, col. fin. Aret. d. §. præterea, nu. 34. vers. quarto põt opponi, vbi dicit, qđ fuit de facto Regij. Hãc etiam opinionem pro vera admittit Alexand. in cons. præ

dicto 15. numero primo, in 7. volum. quam etiam tenet Neguſ. in tractatu de pignor. 2. parte 3. membro, numero 26. verſiculo ſecũdo dubitatur, quam etiam tenet Bertrand. cõſilio 190. columna ſecunda parte priorum, et Pariſ. dicto conſilio 19. nume. 63. & ſequent. 3. volum. quę opinio in caſu ſuo tanto magis procedebat, in quo ceſſionarius iurauerat nõ venire contra, vt per eum ibi, num. 68. Et licet hanc partem tanquam communiorẽ crediderim ſeruandum eſſe in practica, tamen ad euitandas omnes difficultates laudauerim fieri denunciationem per ceſſionarium debitori, vt conſuluit Spec. & ſequitur Ioan. Andr. in loco præallegato. In caſibus tamen in quibus non ſufficeret ſcientia debitoris, ſi cedens non eſt ſoluendo, & ſic non eſſet conſultum ceſsionario, & debitor hoc etiã ſciat, & ſoluat, non videtur modo aliquo liberari poſſe, per ea quæ voluerunt Cin. & Alb. in l. fin. C. de procur. Iaſ. limitando dictam l. 3. in d. l. ſi cum emptore, col. fin. verſ. ſexto not. limita, & Pariſ. dicto conſilio ante finem illud etiam notandum eſt, quod qui iura ceſsit, ſi poſtea exigat à debitore, dicitur fidem frangere, vt dicit Alber. in d. l. 3. & ſequitur Ioan. de Graſ. in dicto tractatu 4. nu. 8.

Ex reſolutione dictæ quæſt. reſultat deciſio aliarum, an ſcilicet pactum vel tranſactio cedentis noceat ceſsionario, nam in caſibus in quibus ceſsio eſt facta ad commodum ceſ-
10 ſionarij, † & ſuo periculo, proculdubio facta tranſactio per ſcientem non præiudicat, ſed in ignorante, ne remaneat in damno tranſigens, valet tranſactio, ut dicta l. fi. in caſibus verò in quibus ceſsio eſt facta ad commodũ cedentis, ſemper valet pactum uel tranſactio & ita tradit Barto. in d. §. ſi hæres, numero 4. & in d. l. ſi cum emptore, immò tanto minus poteſt tranſigere debitor ſciens, quàm ſoluere, per ea quæ ex Baldo poſt Cin. in præcedẽti quæſt. dicta fuere. Et licèt Salic. in dicta l. 1. quæſt. 13. aliter teneat, & Afflict. dicta deciſione 335. ad finem, ubi ita fuiſſe in conſ. Neapolitano iudicatum refert, tamen communior ſententia videtur in contrarium, ut per Bald. Paul. Alex. & Iaſ. in d. l. ſi cum emptore. Bertr. dicto conſ. 190. & Pariſ. dicto conſilio 19. qui in ſpecie reprobat dictam deciſionem in caſu cuius non conſtabat de ſcientia tranſigentis, quia fortè non ità fuiſſet iudicatum, licèt ipſe Afflict. extendat etiam ipſam deciſionem ad caſum ſcientiæ, & ex ea etiam non benè conſtat an ad commodum ceſsionarij, tantum eſſet facta ceſsio, & deciſionem Bar. in dicta l. ſi cum emptore, admittit etiam Ruin. in conſ. 177. num. 6. ſed quod non ualeat pactum gratuitum, etiam factum per ignorantem, ſeu ignoranti debitori, firmat Caſtro, in dicta l. columna tertia, ubi etiam Marſ. & Cin. fecerunt differentiam inter pactum & tranſactionem, & idem tenuit Cin. & ſequutus fuit Baldus, in dicta l. finali, & quamuis Alexander, in d. l. ſi cum emptore, diſcordet à Paulo, volens quod non ſit differentia in pacto gratuito, vel oneroſo, ſeu tranſactione, tamen probabilior uidetur opinio Caſtrẽſ. per ea, quę ipſe adducit, et tradũt etiam Cin. & Bald. in dicta l. finali, et faciunt ea quæ dicentur inferius in ſequenti quæſtione, & cum Paul. concordat Bertran. in dicto conſilio 190. in fine, De liberatione uerò ſciẽti facta debitori, quod non ualeat, tenet Bal. in dicta Rubrica, C. de reuocand. his quæ in fraud. credit. numero ſecundo, & ſequitur Iaſon, in dicta l. ſi cum emptore, colum. fin. uerſic. quinto limita, ſed ſecundum Caſtr. ubi ſupra, non ualeret etiam facta ignorãti, ex quo cedens, qui non poteſt expreſsè, & directè reuocare ceſsionem factam, non poteſt etiam per indirectum per aliquem actum, per quẽ reuocatur in effectu: ſat enim eſt quod debitor nihil de ſuo amittit, tametſi lucrum non faciat.

Sed numquid cedens confitendo poteſt ſua confeſsione ceſsionario præiudicare? in
11 quo articulo † antiqui uariarunt, & diuerſi diuerſa ſenſerunt, ut ex not. per Spec. in dicto §. 1. colum. 2. uerſ. ſed numquid ſola confeſſio, in tit. de ceſsion. action. & ibi in addi. Io. Andr. cernere eſt, & ſubinde etiam Moder. non bene concordarunt, ut per Imo. in dicto §. ſi hæres, uidetur tamẽ, quod per diſtinctionem caſuum poſsit ueritas haberi; Conſiderandi ſunt igitur plures caſus, & primo conſiderandus eſt caſus, quando eſt facta ceſsio & penes cedentem nihil remanſit, ut in ceſsionario, qui alteri cedit, uel directę actiones remanſerunt inefficaces, ut in procuratore reſpectu domini, uel in hęrede reſpectu fideicommiſsi, & in alijs caſibus, de quibus ſuprà in illa prima limitatione, & tunc ſicut non poteſt agere cedens uel hæres ut ſuprà, nec valeret ſententia in pręiudicium ceſsionarij, ut ſupra diximus, ità pariter non ualeret etiã confeſsio in præiudicium ipſius, hoc expreſſe in confeſsione firmat Bal. in l. ſi actor, col. 3. nu. 2. uerſic. ulterius quæro, ff. de procurat. 1. lectura, & in l. ſi partem, 2. lectura, col. 1. uerſ. & pro hoc dico, ff. quemadmodum ſeruit. amitt.

Secundus caſus eſt, quando interuenit unum ex tribus, de quibus in d. l. 3. ſcilicèt aut denunciatio facta per ceſsionarium debitori, aut receptio partis debiti, aut litis cõteſtatio, & hic caſus non patitur etiam exceptionem,

nem, quia ex quo remanserunt directę inefficaces penes cedentem, sicut ipse non potest agere, vel solutionem recipere, pariter non potest confiteri: & ita tenuit Din. relatus per Ioan. Andr. in additio. & idem tenet Bald. in d. l. si partem, in fine, & in d. l. si actor, & omnes admittunt in d. l. si cum emptore, & in d. §. si hæres, tertius est casus, quando nullum ex dictis tribus interuenit, & tunc isto casu distinctio Bartoli quæ fuit Iac. de Aret. vt suprà, quod attendatur, an cessio sit facta ad commodum cedentis, vel cessionarij, vt primo casu valeat confessio: quia ipsi cedenti confitenti tantum obest. Secundo non: si debitor sciuit cessionem esse factam, uidetur attendēda, quam in confessione etiam sequutus fuit Bart. in d. §. si hæres, vbi Imola, & in d. l. si cum emptore, in fine, & idem videtur tenere Bart. in d. l. si actor, num. 2. & quando adest scientia debitoris de cessione, hic casus est etiam clarus, ut tenent Corn. Bertr. & Paris. in consilijs infra allegandis. Est & quartus casus magis dubitabilis, quando non cōstat de scientia debitoris, tamen cedens ad eius fauorem, & ad præiudicium cessionarij confitetur extraiudicialiter aliquid, vt quia sibi fuit antea per ipsum satisfactum, uel ipsū non fuisse debitorem, aut quid simile, & isto casu uidetur tenendum etiam non ualere, ut uidetur uoluisse Ioan. Andr. in dicta addit. & Bald. in d. l. si cum emptore, & latius & clarius Paul. de Cast. ibi & in d. §. si hæres, quia non potest aliquid facere in præiudicium cessionis, nec potest conqueri debitor, ex quo nullum patitur damnum; & idem quod non ualeat confessio tenet idem Paul. in cons. 83. Ad id de quo quęritur, ante finem, in antiq. s, quod est consilium 79. in secunda parte nouissimorum. & licèt Alex. in d. l. si cum emptore, non teneat opinionem Castr. tamen uidetur benè iure probari, per text. iunctis ibi notat. in d. l. fin. de transact. Vbi propter ignorātiam succuritur transigenti, ne remaneat in damno: secùs igitur si nullum damnum patitur. & ita etiam opinionē Pauli tenet Steph. Aufrer. in addi. decis. Capel. Tholos. in quæstio. 119. Item fuit quæsitum an cedens. & Bertran. dicto cons. 109. in fine, & ista opinio est magis communis quod confessio cessionario non præiudicet, si ei damnum & incommodum affert, & contra cedentem nullum potest habere regressum, vt tradit Alex. in cō silio 46. Circa prædicta, 2. colum. 5. volu. & Corn. cons. 139. littera b. 3. volum. quam opinionem tenet etiā cum hac distinctione Iac. de Aret. dicto tractatu, nu. 84. & secundum istam opinionem, quod etiam indistinctè nō valeat confessio, fuit decisum in consil. Nea-

pol. vt refert Afflict. decis. 163. in fine, quam sententiam etiam amplectitur Paris. d. cons. 19. num. 59. & sequent. & plures adducit Tiraquel. in d. §. 2. glos. 2. num. 14.

Quintus est casus in confessione iudiciali, & tunc distinguendum est in procuratore facto in rem suam ex parte actoris, aut ex parte rei, qui etiam constitui potest vt inferius dicetur. primo casu distinguendum est, ut supra, secundo casu videtur indistinctè confessionem valere, ut tradit Bald. post Bart. in d. l. si actor, sed primo casu nonnulli uoluerunt esse arbitrarium iudici uocare cedentem si sit legalior, & melius nouerit ueritatem, ut per Ioan. Andr. in dicta addit. & Bald. in dicta l. si partem, sed tamen quia potest fieri collusio inter cedentem & debitorem, uerius uidetur ut confessio cedentis etiam iudicialis in causa, in qua cessionarius agit, non obsit cessionario, prout tandem uidetur uoluisse Spec. in dicto uers. sed numquid sola confessio. & Lamber. de Rampon. relatus per Bald. in d. l. si partem, & firmat Castr. in dicta l. per diuersas, prima colum. uersic. item quando per procuratorem, & sequitur Paris. dicto consil. num. 59. quod tantò uerius est, cum supra in secundo casu fuerit conclusum interueniente litis contestatione facta per cessionarium, directas actiones penes cedentem existentes elidi, & effici inefficaces; solum supererit sextus & ultimus casus, in quo posset teneri, cōfessionem cedentis ualere, & cessionario pręiudicium afferre, sed quando ipse cedens, qui habet directas efficaces, antequam interueniát aliquid ex illis tribus de quibus in dicta l. 3. ageret contra debitorem cessionem ignorantem; & in iudicio confiteretur ad beneficium debitoris, tunc enim crediderim sibi præiudicare, quia hoc casu imputandum est cessionario, cur non denunciauerit, uel aliquid fecerit ut excluderet cedentem, ut quāplures ex supra allegatis ad aliud propositū dicunt, licèt etiam fortè teneri posset ualere confessionem extraiudicialem in casibus, in quibus posset esse consultum cessionario cōtra cedentem, ut admittunt nonnulli ex supra allegatis, licèt fortè in practica cum difficultate obtineretur propter authoritatem tenentium indistinctè confessionem non ualere, uide ad hanc quæstio. decisionem Pedemont. 45. & Ronchegall. in l. 3. in princ. nu. 73. & seq. ff. de duob. reis.

Vltimò uidendum est, an debitor conuentus à cedente antequam ullum ex dictis tribus de quibus in dicta l. tertia interueniat, 12 possit excipiendo quod iura sua alteri cesserit, ipsum repellere ab agendo? Bartolus, sequendo distinctionem prędictam Iac. de Aretio,

tio,& Oldrad.in dicta §.si hæres, numero 3. & in dicta l.si cum emptore,tenuit quod sic, in casibus in quibus cessio est facta ad commodum & periculum cessionarij, secus si cedentis,vt supra,& cum Bart.tenet Bald.in dicta l.prima columna finali, numero, 29. C. quando prouoc. non est necesse, & cum eo transit Papiens. in dicta glos. cessit, numero decimo, Guido Papa consilio 114. numero 3.& dicta quæst.530.& 567. & Crauet.consilio 191.numero tertio. Contrariam tamen partem tenet Baldus, in dicta l.tertia, C. de nouat. vbi dicit, quod contraria opinio est mirabilis, & idem tenet in dicta l.tertia, ubi etiam Castr.C.mand.& in hanc etiam inclinat in dicto consilio 55.colum.fina.in princ. vbi dicit, quod in hoc adhuc sub iudice lis est. hanc etiam tenet Salic. post Iac. Butr. in dicta l.1.quæst.16. C.de action.& obliga.& Ang.in dicto §.si hæres, Paul. de Castro, in dicta l.finali,in fine,princip.ff.de don.& in l. procuratorem in rem suam, in fine,ff.de procurat.idem tenet Paul. Fulg. Alex. & Ias. in dicta l.si cum emptore. & Bertrand.consilio 116. numero 13. & consilio 303. in princ. 2. parte priorum,& idem voluit Castr.in dicto consilio 98. numero tertio, secunda parte & hæc opinio, sicut est communior, ita verior videtur,quia iura propter quę mouentur Bartolus,& alij,contrarium tenentes,non videtur habere locum in casibus,in quibus cedēs habet actiones efficaces, vt l.in causæ, in fine,cum l.sequenti, ff.de procur.quo casu omnes admittunt exceptione repelli non posse actorem,licet etiam supra in prima limitatione illius quæst. an possit agere cedens etiam concluserimus citra exceptionis oppositionem,non posse agere in illis casibus, & tanto magis repelletur exceptione.

Experiri.

SVMMARIA.

1 *Experiri,verbum,quid importet,& quotupliciter sumatur.*

2 *Cedens numquid possit agere aduersus cessionarium vt tibi restituat instrumenta sibi cessa, quando non fuerunt cessa omnia, ad qua competebant ipsamet instrumenta,& ipse petit residuum.*

GLOSSA V.

1 VErbum, experiri, †regulariter importat agere, d.l.1.§.1.de superficie,quem text.not.Bart.ibi ad istā clausulam,vt supra dictum est, & in l.si longiùs,§.1.vbi glos.in verbo agere,ff. de iudic.in l.sæpè & ibi glos. in verbo experiri,& glos.sequenti, ff.de re iudic.& in c.pen. eo. tit. licet quandoque etiam impropriè accipiatur pro defendere, vt in l.cum miles, & ibi glos.fin. ff.de alien.iud.mutan. cau. fact. in c.qui generaliter, in princ. de procur.in 6. & ibi glos.experiri,& c.1.de iudic.& ibi etiā glos.in eod.verbo.Abb.nu.16. Dec.2.lectura num. 16. & Ripa. nu.47. qui alia allegant loca, in quibus de dicto verbo mentio habetur, de quo etiam per Alberi. in Dictionario suo super eod.verbo.

Sed quid si cedens cesserit iura sua contra quendam suum debitorem pro certa summa à quo tamen sibi maior quantitas deberetur, & ad finē agendi, & exponendi,instrumenta pro toto debito cessionario dederit, an possit agere aduersus cessionarium ad restitutionem instrumentorum, vt ipse quoque suum reliquum exigere possit, Ang.cons.88. Qui-
2 dam Titius, ex facto respondit teneri †restituere,& contra eum denegantem restituere, ex quo ea tenebatur conseruare, posse iurari in litem vt ibi per eum.

Excipere.

SVMMARIA.

1 *Exceptio quaenam dicatur,& quotupliciter sumatur.*

2 *Exceptiones cur inuenta.*
Actiones sunt Lancea & gladij Actorum.
Exceptiones sunt Clypei & Lorica reorum.

3 *Exceptio vel excludit vel elidit vel suspendit, vel repellit.*
Negatiua non est probanda.

4 *Exceptio probari debet per excipientem.*

5 *Exceptio & præscriptio numquid sint sinonima.*

6 *Exceptio in Paradiso ortum habuit.*

7 *Exceptio prouenit à iure natura.*
Exceptio omnis aequitati nititur.

8 *Exceptionum quot sint species remißiuè.*

9 *Exceptiones transferuntur absq; cessione, Actiones verò secus.*

GLOSSA VI.

1 EXceptio, propriè,& strictè sūpta, est actionis exclusio vt dicit Azo, in Summa, †C.de exceptio. post princ. sed largè accipiendo comprahendit etiam exclusionem intentionis actoris,quando actio non competit, vt per eū ibi; Et idem videtur tenere gl. in l.2.in prin. ff.de except.in verbo intentionem, & probatur in d.l.2.in princ. ubi dicitur, exceptio est quasi quædam exclusio, quæ interponi actioni cuiusque rei solet,ad excludendum id, qđ in in-

in intentionem condẽnationemve deductũ est,&c. inferius etiam dicitur, Exceptio actorem excludit,& quod propriè illa dicatur exceptio, quæ actionem competentẽ non intentionem.s. actionem nõ competentem tñ propositam excludat, tenet glos. cõiter recepta in verbo defensionis, in fine, in c.1.de lit.contest. in 6. Abb. tamen latius definiuit vel descripsit exceptionem, quod sit actionis, vel intentionis exclusio in Rubrica extra eod. tit. & eum sequitur Alciat. in l.verbum oportebit, in §.verbo actionis, ff.de verb.sign.& in ipsius Praxi, seu quæ illis attributa est, in tit. de except. in princ. super qua scribunt Aret. & alij, in Rubrica Instit.eo.tit.& controuertunt Socin.& alij, in Rubrica, ff.eo.tit.& Canon.in d.Rubrica, vbi concluditur communem esse opinionem quod nõ sit generaliter intentionis exclusio, vt ibi per Dec.nu.4.& tradit Lanft. in c. qm contra, in verbo exceptiones, in prin.de probat.text.autem in l.exceptio, ff.eo.titulo, dicit quod exceptio est cõdictio, quæ modo eximit reum à dãnatione, modo minuit damnationem.& ita etiã dixit Placent.per illum text.in tract.de iud.tit.12.
2 de except.nu.4.sunt†autem inuentę seu comparatæ huiusmodi exceptiones, vt Iustinianus docuit in princ.eiusdem tit.de except.defendendorum eorum gratia, quibus cum agitur. Hinc est, quod dicuntur arma reorum, d. l.2.nam sicut Actiones sunt lancea & gladij Actorum, ita Exceptiones sunt clypei, & loricæ Reorum, vt Abb.tradit in d.Rubrica, in
3 princ.& Bal.ibi dicit, quod exceptio†est petitionis, vel actionis exclusio, vel elisio, vel suspensio, vel repulsio, & his finibus cõtenta est nec transit ad naturã recõuentionis, vel plus petitionis, & qui excipit vr̃ agere, nã reus in exceptione actor est, l.1.ff.eo.quod non propriè, sed impropriè accipiendum est. Felin.in d.Rubrica, nu.6.vbi & alij, & Alciat.in d.§. verbo actionis, vbi text.dicit, quod non comprahenditur verbo actionis: nã quemadmodum qui agit & dicit, probare debet, l.2.ff.de
4 probat.l.qui accusare, C.de edendo, ita †qui excipit, l.in exceptionibus, ff.de probat. per quem text.dicit Bald.in d.Rubrica quod exceptio per exceptionem probãda est, qñ supponit aliquod ens in natura, secùs in mera negatiua, quæ non est probanda, l.actor, C.de probat.nam illa nõ est propriè exceptio, l.1. C.de non numer. pecun. & idem tradit Bal. in l.1.col.12.nu.57.C.qui accus.non poss.& in l.peremptorias, col.6.num.36.vers.quæro quid si statutum, C.senten.rescindi nõ posse, Sequuntur Comens.& Socin.in d.Rubrica, nu.2. & est cõis opinio in Dec. in d.Rubri-
5 ca, nu.3.Exceptio†autem idem quod pręscriptio significat, ut Alci.ex Fortunatiano ostẽdit, in d.§.verbo actionis, pręscriptio inquiẽs excludit actionem, translatio differt, tametsi idem Alciat.propter verba eiusdem auctores generalius esse nomẽ exceptionis, quam præscriptionis affirmauerit, lib.4. Dispunct.c.ultimo ante finem & licèt aliqui disputauerint in dictis Rubricis an sint diuersę, ut apud scribentes ibi uideri potest, tamen esse Synonyma probat ibi Dec. nu.2. Exceptionẽ modo
6 †in Paradiso ortum habuisse Spec.affirmat, in proęm.sui operis, uers.sanè, ut habetur Genes.3.cum Adam de inobedientia redargueretur à Deo, ipse enim quasi actori exceptionem obijciens, relationem criminis in coniugem, immò in coniugis actorem cõuertit, dicẽs, mulier quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, & comedi, tametsi Abb. in d.
7 Rubrica, ad fin.allegãdo Cicer. teneat†processisse ab ipsa natura, & de iure naturali.super quo, posteriores cõtrouertunt, & deinde opiniones conciliant, vt quo ad essentiam & effectum, ne quis indebitè, & innocenter condemnetur, sit inducta à iure naturali, quo ad formam de Iure ciuili, vt ibi per eos, disputãtes, an per statutum possit tolli, quod aũt oĩs exceptio æquitati imitatur, dubium non est, l.qui æquitate, & ibi Bart. ff. de doli mali & met.excep. Azo.in fine dicti tit.C.de excep. Bar.in l.1.ff.de uacat mun. Aret.in d.Rubrica nu.8.& Felin.etiam d.Rubrica, nu.5. Verbũ modo excipere, alios ẽt hẽt significatus, vt apud Alber.in Dictionario suo, in uerbo,
8 Exceptionis; Quomodo†autem, & in quot sectiones diuidantur exceptiones, ad tractatum nostrum non attinet, sed id in dictis titulis de exceptionibus latius tradunt, ibique per Doctor.abundè habetur. Sciendum tamen est, quod licèt actiones non transeant in emptorem, uel alium singularem successorem, nisi cedantur, ut suprà dictum fuit, tamen secùs est in exceptionibus ad quarum translationem non est opus cessione, lege re
9 scriptum, §.finali, & †ibi omnes, ff.de pact.l. sicut, §.primo, ubi Bartolus, ff.quibus modis pignus, uel hypoth. soluit. tradit Bartolus, & alij, in l.tertia, C.quod met.causa, & in l. stipulatio ista, §.si stipuler, ff.de verb.obliga. Alexander, in l.possessio quoque, §.primo, in fine, ff.de acquir.poss.& in cons.40. Circa primum, columna secunda, uersiculo quinto præsuppono, uolumine quinto. Bar.in l.si tertius, §.primo columna finali, ff.de aqua plu. arcen.& in fideicommisso tradit Ripa, in d.l. 1.in prin.num.10.ff.ad Trebel.& latè tradit Crauet.in quolibet successore, in cõs.148. in princ.& Tiraquel.in tractatu de retractu, tit. 1.§.1.glos.9.num.129.

Repli-

Replicate.

S. V. M. M. A. R. I. A.

1 Replicationes quid sint, & cur inducte.
Duplicatio, Triplicatio, Quadruplicatio quid sit.
2 Cessionarius numquid possit vti exceptione quae apud cedentem erat inutilis, late hic discutitur per longam distinctionem.
Cessionarius potest agere licet cessio sit facta per heredem bannitum, si per Testatorem sic factum legatum nominis.
Procurator ex necessitate in rem suam constitutus, potest ex persona sua vti exceptionibus, & replicationibus contra aduersarium suum.
3 Cessionarius numquid plus iuris habere possit quam ipse cedens, puta si opponatur cessionario agenti exceptio aliqua quae obstabat cedenti, vt pacti, vel consensus praescriptionis aut compensationis.
4 Cessionario numquid possit opponi compensatio.
Actio cessa debet transire cum sua causa.
5 Cessionarius exclusus per exceptionem compensationis habet regressum aduersus cedentem.

GLOSSA VII.

Replicationes nihil aliud sunt, (ut dicit Vlpianus, in d. l. 2. §. 1. ff. de except.) quam exceptiones, 1 † & a parte actoris ueniunt, quae quidem ideo necessariae sunt, ut exceptiones excludant, semper enim replicatio idcirco obijcitur, ut exceptionem oppugnet (& subiungit) illud tenendum est omnem exceptionem uel duplicationem exclusoriam esse. Exceptio Actorem excludit, replicatio Reum. Sed contra replicationem solet dari duplicatio, & contra duplicationem triplicatio, & contra triplicationem rursus quadruplicatio, & deinceps multiplicantur nomina, dum aut actor aut reus obijcit, & in d. l. exceptio, §. 1. eod. tit. dicit text. quod replicatio est contraria exceptioni, & quasi exceptionis exceptio. Iustinianus uero in tit. de replic. in princip. in Instit. dicit, quod est allegatio adiuuandi actoris gratia, quae replicatio uocatur, quia per eam replicatur, atque resoluitur ius exceptionis, & ibi de duplicatione, triplicatione, & alijs multiplicatis allegationibus, seu exceptionibus ponit prout in d. l. secunda. de replicatione etiam plura scribit Spec. in §. fin. in titulo de except. ubi uidendus est, & de ea quod semper detur actori etiam habetur in l. non exceptio-

nibus, C. eodem titulo. Sed quid si cessionario agenti excipiatur ex aduerso, ipsum non esse audiendum ex quo cedens est bannitus, uel excommunicatus, uel alias prohibitus agere de iure, uel ex forma statutorum, numquid cessionarius replicando poterit obtinere, immo audiendum 2 esse, cum ipse non sit ille † qui agere prohibetur: sed diuersa persona ab eo, argum. l. & heredi, §. nos autem, de pactis, ubi Bart. dicit, quod exceptio quae erat inutilis, apud cedentem, est utilis apud cessionarium: ista quaestio est antiqua, & pluries fuit disputata. Iac. de Are. in d. tract. in Rubrica quis cedere possit iura, & actiones, nu. 38. refert antiquiores diuersimode sensisse: sed tamen post longam disputationem nu. 41. concludit, quod indistincte cessionarius admittatur, & ita dicit fuisse determinatum Papiae per quendam Dominum Oldinum de Biraga. & idem tenet Iac. de Graff. in d. simili immo (ut credo) eodem tractatu, quem edidit sub nomine suo, paucis mutatis, uel additis, in §. 2. numer. 4 40. & pro ista opinione est glos. pen. in c. unico, de in re. patr. lib. 6. ubi dicitur Bartol. Brixien. in quaestione Venereali, secundum Tancred. in excommunicato idem determinasse, & latius ibi disputat Io. Andr. & Dom. qui eum ad literam refert, distinguentes tamen: Aut cessionarius agit utili actione, & non obstat sibi exceptio: Aut directa, & tunc secus, caeteris alijs distinctionibus remotis; & in excommunicato idem firmat Spec. in dicto §. fina. de procur. 2. col. versic. quod si excommunicatus, & idem concludere uidetur post relationem antiquorum Ioan. Andr. in bannito, in addit. ad Specul. in uersic. illud, infra allegando, & idem Anchar. loquens in cessionario usurarij, qui non admittebatur ad agendum, in consilio 244. Quia quaestio, 2. colum. & secundum hanc distinctionem uidentur firmare Anton. de Butr. & Abb. in cap. licet undique, ad finem, de offic. delegat. Paul. de Castro, & Ias. in dicta l. qui stipendia, & Aretin. Instit. de except. in princip. tit. col. 8. & sequent. numero 17. Spec. tamen, in dicto tit. de cession. action. §. 1. col. 11. versic. illud etiam quaeritur, in bannito, distinguit: aut cessionarius habet causam lucratiuam, vt donationis, aut onerosam, ut in casu nostro: primo casu excluditur ab agendo, quemadmodum etiam cedens repelleretur: secundo casu non; & ita etiam distinguit Din. ita concludens in capitulo, is qui in ius, pen. quaest. de regulis iuris, in sexto. Bartol. uero in pluribus locis tenuit hanc distinctionem, ut in quaest. sua prima, Lucanae Ciuitatis, numero 25. in l. apud Celsum, §. si cum legitima, ff. de

doli mali, & metus exceptione, & in l. doli, in fin. de nouat. & in l. si constante, in princ. in 10. quæst. 2. part. nu. 65. ff. sol. matr. idem tenuit Bald. in d. l. qui stipendia, num. 2. ubi dicit, quod est communis opinio, quod distinguatur inter causam lucratiuam, & onerosam, ut primo casu repellatur agens, secundo non; & idem tenet in l. si cum dotem, §. si patri, ff. sol. matr. in l. si quis in rem, ff. de procurat. & in d. l. per diuersas, in 9. quæst. nu. 13. & ibi etiam Salic. 12. quæst. qui etiam idem tenet in d. l. qui stipendia, & idem Bal. in sua quæst. Stat. cauetur, col. 8. & 9. licèt illa non sit quæstio, Baldi, scilicet quæstio disputata sub Bald. per quendam Alber. Ninum de Perus. & Bald. in l. & hæredi, §. nos aūt, 2. col. de pact. & hanc partem sequitur Imola, in d. l. doli, & videntur etiam sequi Aret. & Alex. in d. l. qui stipendia, dum se referunt ad Bart. & alios in locis prædictis, & Felin. in d. c. licet vndiq; ad finem & hanc etiam tenet Alex. in d. l. si cum dotem, §. si patri, nu. 3. ubi dicit, quod hæc pars est magis communis, quam etiam post relationem aliorum approbat Nel. de Sancto Gemin. in tractatu bannit. 1. parte 2. tempor. quæst. 74. Viso q̃d bannitus, ubi tenet eam procedere distinguēdo, ut suprà, an agat cessionarius utili, vel directa, & idem tenet Crotus in repet. d. l. si cō stante, 2. lectura, nu. 95. versi. tertio ex quo filij; Est bene verum, quod quando est facta cessio ex causa necessitatis, vt quia fit fideiussori, quia ei soluit, uel per testatorem fit legatum nominis, & cessio fit per hæredem bannitum, cessat omnis difficultas, ut per Nel. d. quæstione: nam proculdubio potest agere cessionarius, pro quo facit quod tradit Bart. in d. l. seruum quoque, §. fin. de procurat. quod procurator ex necessitate in rem suam constitutus potest ex persona sua uti exceptionibus, & replicationibus cōtra aduersariū suū, sic etiam quando cessio est facta ad commodum cedentis, casus est etiam clarus, quod non debet cessionarius admitti, ut per Aret. post Raphael. quem allegat, in d. princ. num. 17. Et quę dicta sunt de cedente bannito, per cessionem transferente actiones, non procedunt, si ipse non actiones, sed dominium rerum transferret, tunc enim nullum dominiū esset, quin is in quem translatum esset dominium agere posset, non obstante, quod bannitus transferens non posset agere, ut Bald. tradit in d. §. si patri, & Nellus dicta quæst. ad quod videnda sunt quæ scribit Aret. in d. nu. 17. 2. col. uersic. ac etiam prædicta, ubi post Raph. videtur hoc declarare. Insuper prædicta quæstio intelligenda est, quando bannitus cessit iura, quæ non fuerunt confiscata, aut quę superuenerunt post confiscationem, quia aliàs cederet quod suum non esset, & nihil transferret in cessionarium, l. nemo plus iuris, ff. de reg. iur. prout tam Nellus, quàm plures ex supra allegatis affirmant.

Quid si opponatur cessionario agenti exceptio aliqua, quę obstabat cedenti, ut pacti,
3 uel consensus † præscriptionis, aut compensationis alterius debiti cedētis, certè non ue quod cessionarius plus iuris habeat, quā haberet cedens, cum tractemus de exceptionibus quæ non respiciunt personam cedentis, sed rē uel actionē cessam, c. is qui in ius alterius, de reg. iur. in 6. & l. in his, alias l. in oībus, §. nō debeo, ff. eod. tit. & ita in exceptione pacti, uel consensus tradit Bald. in consil. 65. Pręmittendū est, 3. uol. idē est in exceptione pręscriptionis, quę obstat et cessionario, et si sit statutaria pręscriptio. Io. Andr. in addit. Specul. in Rubr. d. tit. de cession. action. et Salic. in d. l. p diuersas, quæst. 14. & ibi Bal. q̃st. 10. & in alijs exceptionibus realibus, in quibus repręsentat cedentē, ut per Paris. alios allegantem, in consi. 109. nu. 25. 3. uol. Respe-
4 spectu uerò † exceptionis cōpensationis, licèt glos. fin. in d. l. si quis in rem, ff. de procur. crediderit non esse admittendā, quam opinionē tenuit Mart. Sylli. & quam ueriorē dicit ibi Paul. de Cast. & in l. eius, de compens. & cui opinioni Ang. in cōs. pręallegato 258. 2. col. dicit q̃d forsitan adhæreret, nisi ꝑ p tenerentiam tenentium cōtrariū, quibus nō audebat contrariare, tn̄ cōis opinio est, quod cessionario possit obijcit exceptio cōpēsationis, sicut 1
ipse de debito sibi cesso alteri suo creditori exceptionē obijcere posset, l. in rem, & ibi oēs, ff. de compēsat. cum hæc exceptio sit in rem, & non pōt fieri cessio in præiudicium habentis hanc exceptionē, sed actio cessa dēt transire cū sua cā, & ita tradit Din. qui sic initur primæ rationi, in d. c. is qui in ius, quæst. ult. Spec. in d. §. fin. de procur. col. 3. uersi. sed nūquid contra procuratorem. Bart. Bald. Ang. & Salic. Cin. Alb. & Ioan. Faber in d. l. eius. Bart. Alber. Ang. & Imola, in dicta l. doli, de nouat. Bartol. Bald. & Ang. in d. l. si quis in rem suam, Fulg. in dicta l. in rem, Bartol. & alij, in l. qui duos, ff. de leg. 2. Castr. sibi contrarius, in consilio 47. Viso puncto, 2. colum. quod est 181. in prima parte nouissimorum. Et hanc etiam tenet Roman. consilio 87. Circa id, de quo quæritur, col. 2. Alexand. consilio 54. Circa id quod quæritur, col. finali, 2. uol. quod & admittit Ruinus, cons. 148. numero 3. 1. uol. & firmat Tind. in tractatu de compensat. artic. 7. nume. 3. & sequen. & secundum hanc sententiā fuisse pluries iudicatum affirmat Steph. Aufrer. in addit. ad quæst.

quæst. 93. Capel. Tholos. Guid. Pap. d. quęst. 567. & Afflict. decisione 163. ad finem, & sequitur Tiraquel. in d. tractatu §. 3. glos. 3. nu. 13. Ang. tamen in d. consi. 258. Nititur limitare dictam opinionem, ut non procedat facta notificatione per cessionarium debitori, ne soluat, qua facta, sicut non posset soluere, non posset etiam compensare, prout suprà dictum fuit, in uerbo, agere, in 2. quęst. & idem vr̄ tenere ante eum Bal. in d. §. nos autem, in fine, vbi voluit, quod post litis cōtestationem non possit opponi, ex quo non posset solui cedenti, sed certè ego nō auderem sequi hāc limitationem, per ea quę tradunt Tynd. in d. tractatu, 6. artic. & Tiraquel. in d. glos. 3. nu. 8. & sequenti. Et si uerum est, ut communiter concludunt Doctor. quod hæc sit exceptio in rem, quæ concomitetur actionem, & non possit cedens cedendo præiudicare debitori, qui potest compensare, equidem non debet cessionarius posse sua notione de litis contestatione eam excludere, aliàs esset reperta via eludendi, & excludendi compēsationem
5 ipsam; illud tamen † omittendum non est, quod si cessionarius excludatur compensationis exceptione opposita per debitorem, habet regressum cōtra cedentē, si quidem facto sui, non soluentis id quod debet ipse debitori, cēsetur cessionarius exclusus, ut declarāt Bar. Bal. & Paul. de Castro, in d. l. qui duos.

Consequi.

S V M M A R I A.

1 Consequi, verbum, quid importet, & an idem sit quod obtinere, & adipisci.

GLOSSA VIII.

ALij etiam addunt (prosequi) sed in casu isto plura ex huiusmodi uerbis magis superflua, quàm necessaria uidentur, immò Petr. de Vazo. in addit. suis super apparatu Rolandi super instrumento cession. iur. ex causa uendit. fact. in pen. declaratione dicit, quod huiusmodi uerba non multum uidentur operari, quia ex quo cedēs oīa iura, & omnes actiones suas cessit, & mandauit, uidetur dedisse omnia quæ in huiusmodi uerbis continentur, nam cui committitur aliquid, & illud ur̄ commissum, per quod peruenitur ad illud, l. 2. ff. de iur. om. iud. l. ad rem, et l. ad legatū, ff. de procur. nō tamē nocere, sed prodesse possunt: quia magis potestatem concessam ex-
1 primunt, & declarant. De isto uerbo, † consequi, quod idem importet quod obtinere, & adipisci, habetur in d. l. 1. §. 1. ff. de superficie, in l. si pecuniam, §. fin. uersi. planè, ff. de condict. ob caus. in l. ijs quidē, post medium, C. qui milit. poss. uel nō, lib. 12. & in alijs locis.

Defendere, & se tueri.

S V M M A R I A.

1 Defendere, verbum, quid importet.
Defendere qui tenetur aliquem in iudicio, quid agere debeat vide hic pulchrè.
2 Defendere verbum generale est tā defensionem iuris quam facti respiciens.
3 Defensio ab exceptione quomodo differat, & an aliquando vnum pro alio sumatur.
4 Defendere, verbum, diuersimodè in iure acceptum.
5 Defensio propriè negationem non includit.
Statutum prohibens defensionem non censetur prohibere per hoc ipsam negationem.
6 Tueri, verbum, an idem sit cū verbo, defendere.
7 Defensiones quæ adiuuant venditorem, adiuuant etiam emptorem.
8 Cessionarius vel procurator in rem suam, numquid teneatur defendere cedentem, vel mandantem, vide hic.
9 Cessionarius in casibus in quibus non tenetur defendere cedentem, reconueniri non potest.
10 Cessionarius numquid possit opponi quòd Dominus sit legalior, & propterea teneatur ipsum præsentare ad respondendum remissiuè.

GLOSSA IX.

IN formularijs Roland. & Spec. & etiā plurium aliorum neotericorum verbum (defendere) non est appositum, sed solum uerbum sequens eiusdem significationis & importantiæ, non tamen obest ut supra; Defendere, est notæ significationis uerbum, ab ipsa ferme natura ostensum, nam qui in discrimen aliquod penitus uocabantur, defendendi sui rationem excogitarunt, qua secùs in Republica inuenirentur, atque per accusationem essent postulati. Ita Ioan. Ferra. Montan. in l. non uidetur defendere, in prin. ff. de reg. iur. sed ut ipse inferius dicit, est uerbum ciuile, et denotat alterius causā tueri; siue fiat per mandatum, siue citrà mādatum. Vlpianus aūt in l. sed & ea, §. defendere, ff. de procurat. dicit, quod defendere est id facere, quod dominus in litem faceret, hoc est nihil omittere, quod
1 † ad tuitionem litis pertinere potest, ut addit Montan. & nihil aliud importat defensio in substantia, quàm protectio, secundum Bald. in consil. 312. Visis actis, nume. 2. vol. 4. & qui tenetur defendere, non sufficit quod se ingerat, sed quod non sit defuturus defensioni, & in ea perseueret usque ad finem, l. item ait Prætor, §. penult. ff. ex quibus caus. maior. & l. 2. in fin. ff. ex quibus caus. in poss.

eat.& tenetur etiam iudicatum soluere,aliàs non rectè dicitur defendere, l.rectè defendi, & ibi Castr.vbi dicit, hoc alibi non ità bene inueniri,ff.de iud.ubi etiam dr,quod tenetur satisdare, quod non procedit in principali, qui copiam sui facit,l. hęc autem,§.rectè defendi,ff.ex quibus cauſ.in poſſ.eatur. & hæc appellatur plena defenſio, d.l.item ait prætor,§.fin.verbum† etiam istud defendere ge
2 nerale est,& tã defenſionem iuris, quàm facti importat,l.defenſionis facultas,& ibi gl. & Bart.C.de iur.fiſci lib.10.tradunt Dec.& Cagnol.nu.4.in d.l. non videtur defendere, ubi habentur plura ad propositum.ſequitur et Iac. Nouel. in tractatu ad defenſam reor. in prin.nu.1. & pluribus ſequent.ubi alia ad ducit. De defenſione etiam iuris, & facti ponit Bal.col.12. nu.57.C. qui accuſ.non poſſ.
3 Differt modo† defenſio ab exceptione: quia illa propriè dicitur defenſio,quę ipso iure tollit, & perimit actionẽ,ut est ſolutio, acceptilatio,renunciatio,& ſimilia, quę licèt defendant rem, tamen non excludunt actionem, quæ nulla est, largo tamen modo poſſunt dici exceptiones gloſ. in d.c.1. in verbo defenſionis,de litis conteſt.in 6.& ibi Io.Andr.& Dorn. tradit Spec.in d.§.1. de except.2.col. verſic.defenſiones.Aret.in d.Rubrica col.2. nu.3.Lanfranc.in d.uerſi.exceptiones,nu.3. & Felin.etiam in d.Rubrica,nu.2.inferentes ad statutum, quod in proprio ſignificatu accipiendum eſt,& defenſio eſt terminus generalis magis quàm exceptio, ut per Bart.in l. 1.§.& parui,num.7.8.ff.quod vi aut clam.& Doctor. in dictis Rubricis ubi Dec. in dicta Rubrica extra de except.num.5.concludens exceptionem, à defenſione eo distare, ſicut
4 ſpecies à genere,ut ibi per eum. Et licèt† verbum hoc,defendere,in iure diuerſimodè accipiatur, ut latè per Alber.in Dictionario ſuo, in verbo,defendere,& inverbo,defenſionis, per Alex.in l.de pupillo, §.ſi.ad finem, ff. de noui opet.nunc. Doctores in l.1.C.de iur.& facti ignor.&in l.1.C. de teſt. & Felin.in d. Rubrica nu.3. tamẽ propriè & ſecundũ eius propriam ſignificationem accipitur pro defenſione,quę fit ab impugnatione,quæ fit de iure, vel de facto,d.l.defenſionis facultas,cũ gloſ.Ita Alber. in dicto uerbo defenſio.hinc dicit Bart.quem cæteri ſequuntur,in d.§.fin. num.3.quod defendere ſumitur quandoque largiſſimè, pro omni eo qui cauſam ſuam agit, agendo, vel excipiendo,uel accuſando, ut C.de abolit.lib.11.quandoque largè,ut in gloſ.illius §. quandoque strictè, pro eo qui prouocatur. ad iudicium, l. in tribus, ibi
5 per eum allegata,ff.de iudic. propriè† tamen defenſio non includit negationem, vnde ſi ſtatutum excludit defenſionem poterit reus negare.Bald.in l.ſi quidem,nu.3.C.de exceptuon.de defenſione plura habentur in l. ut vim,ubi Doctor.ff.de iuſtit.& iure,& an poſſit tolli per statutum uel denegari, per Bart. Bald. Alex.& alios,in l.cum mulier,ff.ſolut. matr.& in dictis Rubricis, & alibi in alijs locis;& an ei poſſit renunciari latè Paris de Puteo,in tract.Sindic.in uerbo, condemnatio, in uerſi.An poteſtas, per totum.fo.mihi 83.
6 De uerbo † tueri quod idem importat quod defendere,habetur in l.1.in princ.ff.de tutelis, & in §.1. & 2. Inſtit.eod. tit.ubi tutores quaſi tuitiores ideſt defenſores dicũtur, & in l.3.in princ.ff.de offic.præfec.uigil. Illud ta-
7 men nõ omittẽdum eſt,quod† defenſiones, quæ adiuuant uenditorem, adiuuant exemptorem, l.dolia, §.1. ff. de contrahen.empt. & l.de acceſſionibus,ff.de diuer.& temp.pręſcript.
8 Sed numquid teneatur † ceſſionarius uel procurator in rem ſuam cedentem defendere?textus eſt in d.l.ſeruus quoq;,§.fin.cum l. ſequẽti,& ibi gloſ. Bart. Bald.& Castr.distinguentes,quod aut eſt ceſſionarius ex cauſa lucratiua,& uoluntaria, & tenetur defendere: aut ex cauſa onerosa, & non in fraudem creditorum ceſſio emanauit, & tunc non tenetur.& ita etiam, quod teneatur ceſſionarius ex cauſa lucratiua, tenet Spec.in d §. fin.de procurat.col.2.uerſi.item obijcitur quod cõstitutus. & idem tenet Aretin.in d.§. Præterea,nu.34. uerſi.quinto ſemper aduertas. Et
9 in caſibus† in quibus non tenetur defendere ceſſionarius cedentem, non poteſt reconueniri,l.ſi actor,& ibi gloſ.& Doctor.ff.de pro
10 cur. ubi tradunt Doctor. an † poſſit opponi quod dominus ſit legalior, & propterea teneatur ipſum præſentare ad reſpondendum, de quo etiam per Doct. in l.fin.C. eod tit.& Aret.d. præterea, §. nu.35.

Et omnia & ſingula alia facere, & exercere,iuribus,& actionibus antedictis,& alijs quibuſcumque.

SVMMARIA.

1 *Procurator non poteſt paciſci vel transfigere regulariter in præiudicium domini.*
Niſi conſtitutus ſit in rem ſuam.
Procurator in rem ſuam, poteſt iuramentum deferre.
Procurator in rem ſuam,domino comparatur,et differt à ſimplici procuratore.
Ceſſionarius poteſt procedere contrà debitorem executiuè,ſicut & cedens poterat.

Ceſſio-

2 *Cessionarius numquid poterit facere capi debitorem cessum virtute statuti permittentis debitorem capi ad instantiam creditoris.*
Cessionarius an possit appellari creditor.
3 *Debitoris hæres non potest capi ad instantiam creditoris nisi eo citato inprimis liquidetur eũ esse hæredem debitoris.*
4 *Cessionarius potest pignora, & hypothecam uendere sicut poterat cedens.*

GLOSSA X.

Icèt procurator non possit pacisci
vel transigere in præiudicium do
1 mini regulariter, tamen † si est cõ
stitutus in rem suam, habetur lo
co domini, & põt pacisci, l. sed & si tantum,
l. sed & si fideiussor, & d. l. si cum emptore,
de pact. l. sicut, §. si procurator, ff. qñ pignus
vel hypoth. soluit. glos. & Doctor. in l. trãsa
ctionis, C. de transact. sic ẽt põt iuramẽtum
deferre, licèt simplex procurator nequeat, l.
iusiurandum quod ex conuentione, §. fin. ff.
de iureiurando, glos. vlt. in c. qui ad agẽdum,
de procur. in 6. & Io. Andr. in addit. Spec. in
d. §. fin. in prin. sic etiam licèt procurator an
te litem contest. non possit alium procurato
rem substituere, nisi id habeat in mandatis,
tamen aliud est in hoc procuratore in rem
suam, c. 1. §. 1. de procur. in 6. & quod procu
rator iste dño comparetur tam ante, q̃ post li
tem contestatum, tradit ẽt Ioan. de Grass. in
trac. de substantiali procurator. in Clausula,
& quæ per quemlibet procuratorem verũ,
nu. 1. Præterea, potest cessionarius procedere
contra debitorem executiuè, vel officio iudi
cis habente executionem paratam, vel vigo
re sententiæ latę contra debitorem, prout po
terat cedens: hmõi enim ius executiuum trã
sit in cessionarium, & procuratorem in rem
suam. Bart. in d. l. 1. nu. 22. versi. quęro ex for
ma statuti, ff. de action. & oblig. & Bald. in d.
l. ex legato, in fine, C. de legat. Tiraquel. d. §.
26. glos. 3. nu. 15. 22. & 23. vbi alia adducit,
quæ cessionarius facere, & exercere põt, licèt
aliter videatur velle Guid. de Suzar. in tract.
de Guarẽt. instr. col. antepen. nu. 45. Sed non
leue dubium vr̃, numquid ad instãtiam cessio
narij possit capi debitor, stante statuto quod
debitor ad instantiam creditoris capi possit,
2 cum nõ † videatur propriè debitor ipsius ces
sionarij, nec ipse cessionarius creditor, ut
Bald. tradit in d. l. planè, ff. fam. ercisc. tamen
cõcluditur communiter, quod capi possit, ut
conclusit disputando Iac. Butr. & refert Io.
Andr. in addit. Spec. in Rubrica d. tit. de ces.
act. & quod possit dici creditor, tradit Bald.
in d. l. 1. 12. quæst. C. de action. & oblig. nu.
23. Sicut etiam videtur, quod debitor possit
dici cessionario obligatus, iuxta ea q̃ tradit
Bar. in d. l. 1. ff. de act. & oblig. nu. 16. & in l.
1. C. eod. nu. 12. 1. lect. & 2. lect. nu. 21. & ibi
Salic. quæst. 5. & 8. & quod possit capi, tenet
idem Bald. in l. 1. col. pen. versi. quæro dicit
statutum, ad finẽ, nu. 5. ff. si cert. pet. idem te
net Bald. in d. l. per diuersas, quęst. 10. nu. 14.
& ibi Salic. quæst. 13. licèt in l. si à creditore,
C. de act. & oblig. idem Salic. nõ uideatur fir
mare, & qđ dicatur creditor, tenet ẽt idẽ Bal.
in d. l. si sic, §. fi. post Cinũ, ff. de leg. & Fulg.
d. l. 1. col. fin. ff. si cert. pet. Rom. consil. 38. In
casu proposito, & 202. non est dubiũ. Castr.
in l. si postulante, col. fin. ubi quod capi pos
sit debitor uigore dicti statuti, & sequitur ẽt
ibi Alex. ff. ad Trebel. & idem tenent Aret.
Alex. Dec. & Alciat. in d. l. 1. ubi Dec. 1. lect.
in fine, dicit esse communem opinionem, li
cèt Aret. distinguat, nu. 23. declarando eam
procedere certis casibus, ut ibi per eum, de
qua distinctione aliquam mentionem nõ fa
ciunt Scribentes, fortè eam non admitten
tes. Et ista opinio procedit sine dubio, modo
cessionarius prius fidem faciat, & liquidet
parte citata coram Iudice cessionem suam,
& deinde utatur remedio statuti: quia aliàs
non poterit capi facere debitorem, sicuti
3 † etiam hæres debitoris ad instantiam credi
toris capi non potest, nisi eo citato in primis
liquidetur eum esse hæredem debitoris. ita
notabiliter declarat Bald. in d. quæst. 10. &
ibi sequitur Salic. d. quæst. 13. in d. l. per di
uersas. Aret. d. l. 1. nu. 20. & ibi Alex. nu. 47.
& in d. l. si sic, in fine, nu. 24. & uidetur etiam
sequi Dec. prout etiam uidentur sequi Aret.
& Felin. & idem Dec. nu. 7. loquentes in hæ
rede, in c. quia V. de iudic. Soci. in Reg. 135.
Executio, 1. Fallent. Castr. & Alex. in d. l. po
stulante. Alciat. in l. 2. §. ex his, nu. 11. ff. de
verb. oblig. & in cessionario expressè Alex.
cons. 95. Visis processibus, col. 4. uers. unum
est, uol. 5. Marsi. in Sing. suo 26. Licèt ex for
ma statuti, ubi dicit habuisse in facto, & in l.
si quis ne quæstio, nu. 9. ff. de quæstion. & la
tè tradit Boer. quæst. 10. est uerũ quod Rom.
in consi. 142. Quod cessionarius, quem sequi
tur Alciat. in d. l. 1. pen. pag. uoluit non esse
necessariam citationem debitoris pro liqui
datione huiusmodi cessionis, quando statu
tum expressè disponit citationem debitoris
non exigi: tamen ego uereor, in practica suã
opinionem non procedere propter præce
dentem communem, indistinctè uolentem
citationem exigi pro liquidatione cessionis.
4 Potest † insuper cessionarius pignora, & hy
pothecam uendere prout cedens poterat, ut
tradit Salic. in d. l. si à creditore, per illũ text.
& in d. l. per diuersas, d. 13. quæstione.

Prout & quemadmodum dicti venditores facere poterant, & ante præsentis venditionis contractum facere potuissent.

SUMMARIA.

1 *Cessionario numquid competat priuilegium cedenti competens.*
2 *Cessionarius habens priuilegium ex persona propria numquid eo uti possit agens iuribus cessis.*
3 *Cessio fieri potest de interusurijs dotis per uxorem non per virum.*
4 *Cessionarius an habeat, & quādo priuilegia personalia cedenti competentia.*
5 *Mulier numquid possit cedere priuilegium quod habet ut præferatur cæteris creditoribus.*
6 *Cessio non valet virtute statuti eam prohibentis.*
7 *Cessio volontaria vbi non valet, non valeret etiam si per laudum latum inter partes cogeretur quis ad cedendum, & subinde cessio fieret.*
8 *Cedens vel eius filij numquid possint esse testes pro cessionario.*
9 *Contractus aliquando in genere, aliquando in specie accipitur, ut hic exemplificatur.*
10 *Contractus cur sic dictus.*
11 *Contractus cur inuenti.*
12 *Contractus quid sit.*
13 *Contractus propriè, & impropriè fieri dicitur, & quomodo.*
14 *Contractus, verbum, largo, & largissimo modo quandoq; accipitur.*
15 *Contractus dicitur pater obligationis, obligatio filia, actio neptis.*
16 *Statutum de contractu loquens, an improprium contractum, vel quasi contractum comprehendat.*
17 *Contractus & Instrumentum contractus differunt, & quomodo.*
18 *Contractus non redditur falsus ex eo quod falsum sit eius Instrumentum.*

GLOSSA XI.

Sed videndum est, numquid priuilegium competens cedenti, competat etiam cessionario, & si competit, ratione rei uel † causæ certū
1 est competere, secùs si ratione personæ: quia mutata persona, mutatur etiā priuilegium, ut in priuilegio fori concludit Bald. in d.l. per diuersas, quæst. 17. & ibi sequitur Salic. quæst. 20. & Alex. in l. si post diuortium, num. 2. ff.
2 sol. matr. Sed † si ex persona propria competit priuilegium cessionario, tunc eo vtetur agens iuribus cessis, ut post longam argumentationem ad vtramq; partem concludit Iac. de Aret. d. tract. nu. 42. Et ex prædicta conclusione, qđ priuilegiū cōcernens rē seu cām trāseat in cessionariū, et eo vti possit, cōsultus
3 Rndit Paris. in cons. 64. vol. 4. valere † cessionē factam per mulierē de interusurijs dotis sibi debitis. Sequitur Cagnol. in l. curabit, n. 19. C. de actio. empt. licèt Bald. in Rub. C. de usur. quæst. 4. nu. 5. col. fin. in viro, cui hmōi interusuria debentur aliud uoluerit, & sequitur Alex. in l. insulā, §. usuras, in fi. ff. sol. matr. Neg. in trac. de pign. 5. parte ult. membro. col. pen. nu. 224. & Dec. cons. 571. num. 1. & idem in cessione facta de interesse debito ex dispositione l. curabit, C. de action. empt. qđ ualeat & debeatur cessionario, tradit idem
4 Paris. in cons. 75. eod. uol. Est uerum, † etiam in priuilegijs personalibus quod competant cessionario modo uiuat cedēs, & intentetur directa actio nomine cedentis, non utilis no
5 mine cessionarij, ut in priuilegio † quod hēt mulier, ut præferatur cæteris creditoribus in dote, tradunt Petr. & Cin. & ibi Bald. nu. 11. qui dicit, quod est bona consideratio in l. 1. C. de priuil. dot. quod declarauit Bart. procedere in cessione quæ fit ex necessitate, non ex uoluntate, in l. post dotem 6. quæst. ff. sol. matr. cum quo trānsit Castr. in d.l. 1. ad ipsum se referens, & licèt opinio Bartol. à nonnullis non admittatur, ut per Alex. ibi, post Angel. Imol. & Roman. quos allegat Bald. nouell. in tractatu de dote, parte 12. quæst. 4. nume. 12. qui post longam opinionum recitationē cōcludere uidetur, transire ad cessionarium, si ad utilitatem mulieris cedentis fiat cessio. Et ipsum sequitur Gomes. in §. fuerat, nu. 38. ubi etiam tenet contra Bart. & Campeg. qui in effectu contra eum uidetur concludere, in tractatu de dote, 1. parte, quæst. 8. Ripa, qui indistinctè tenuit etiam hoc priuilegium non transire ad filios, in l. 1. num. 49. ff. solut. matr. Et non transire in cessionarium, tenet in l. quæsitum, §. si sponsa, num. 18. de priuil. credit. Et in hanc opinionem uidetur inclinare relatis pluribus diuersa tenentibus Tiraquel. d. §. 26. glos. 1. num. 78. Tamen opinio Bartol. in iudicando, & consulendo uideretur amplectenda tanquam magis communis, & uerior, ut tradit Curt. in addit. ad Alexand. in d.l. post dotem, quam etiam tenet Castrens. in consil. 222. Super secundo, in 3. dubio, in 1. parte nouissimorum Aret. in d. §. fuerat, dicens fortè eam ueriorem in 11. col. sub nu. 16. uersi. in glos. ibi, sed numquid procurator, & ibi sequitur Ias. nume. 122. & idem Ias. in dicta l. qui stipendia, in fine, & in l. cum fundus, §. primo, col. penult. & ibi Dec. num. 22. qui tamen uidetur se remittere ad Ale-

ad Alex.& Moder. in d.l. post dotē,ff.si cer. pet.& cum Bart.transit etiam Socin.in cōsi. 143.duplicato consil.171.col.fin.1.vol.& secundum eam dicit fuisse iudicatum Afflict. decis.306.nu.6.& sequēt.& hi omnes tenentes Bart.decisionem concludunt eam procedere,modo intentetur directa,vt supra,aliàs non.Et quia in multis locis extāt statuta pro hibentia posse fieri cessionem contra ciues, vt est Ferrariæ,& Mutinæ,& in alijs Ciuita
6 tibus, propterea in illis casibus cessio † non valeret,& non posset sicut cedens agere cessionarius, ut in casu huius statuti tradunt Card.in consi.125.Petrus in testamento,nu. 4.de quo etiam statuto meminit Alex.ipsum limitando non procedere in eo casu, in quo ipse respondit in aliàs allegato consi.103.in 6.vol. & super dicto statuto Mutinēsi scribit Ruin.consi.192.1. uol.& abundè Crauet.in simuli statuto, in consil.242.in princ.& vbi
7 †non pōt fieri cessio voluntaria,non valeret, ēt si per laudum latū inter partes cogeretur quis ad cedendum,& subinde cessio fieret,ut Ang.tradit in consi.228. Punctis talis est.

Huc pertinet quæstio q̄ ponit Spec.in tit. de teste, §.1.col.28.versi.sed pone mutuaui, vbi quærit,an filij cedentis possint esse testes pro cessionario cui donata fuit actio,licèt nō
8 potuisset pro cedente† eorū patre,ante factā cessionem,& arguit ad partes, & tandem soluit,qđ si donatio incepit à traditione,quo casu donans de euictione non tenetur,nō à pactione,& facta fuerit bona fide, poterunt admitti:& vr̄ sequi ibi Io. And.in addit.fortius voluit idē Spec.in d.§.fin.in fine,de procur. qđ ēt cedēs sit idoneus testis pro cessionario Sed qđ immò non admittatur indistinctè cedens,tenuerunt Cin.Petr.Bald.& Salic.in l. in omnibus, & vr̄ ēt idem sequi ibi Castr.C. de testib.Alex.in d.l.& hæredi,§.nos aūt,ad finem,ff.de pact.& in cons.13.Ex his,col.5. uersi.ex quibus,1.uol.duplicato consi.18.in 4. uol. & sm̄ istam opinionem fuit iudicatū in Capel. Tholos. ut in decis. ipsius Capel. 94.Itē fuit quęsitum an uenditor,& hācdn̄t cōem opinionem Steph.Aufrer.in tract.suo de testib.in uerbo cedens, nu.17.& Petr.de Monca.in add.ad trac.Io.Crot.de testib.sub nu.169.Opinionem tn̄ Spec.tenet Iac.de Aret.in d.tractatu in fine Ang.in cōs.274.Thema super quo,col.pen.distinguendo, an cessionarius habeat regressum contra cedentem, nec ne, & sic habeat interesse in causa, uel non,ut hoc casu admittatur; & ita etiam distinxit Bald.in d.§.nos autem, & hoc casu erit arbitrarium iudici quāta fides sit testi ipsi adhibenda, ut tenet declarando Abb.in c. insuper,nu.13.de testib.& sequitur etiam ibi Aret.addendo ut Spec. in loco primo allegato. Si cessio non sit facta in fraudem, nu.15. & Felin.num.13. qui hos casus purificat, & sequitur Nellus,etiā in suo tractatu de test. in uerbo fideiussor,nu.33.& in ista opinione residet Steph. Aufrer. & Petr. de Monca.in locis prąllegatis,licèt Alber.in suo tractatu de testib.in Rubrica,Quādo testes repellantur ratione affectionis,nu.19. & sequēt.non uideatur uelle admittere etiam cedentem,si cessio titulo donationis facta fuerit, ut ibi per eum, quod est contra opinionem omnium prædictorum.

Contractus aliquando accipitur in genere, aliqn̄ in specie(ut Ioan.Pyrrhus tradit in
9 †Repet.l.cōtractus,de reg.iur.in princ.) primo modo omnem cōuentionē, & quicquid inter agentes placuerit continet, l.1. §.conuentio,ff.de pact. de qua conuentione etiam inferius dicemus. Secūdo modo, accipiendo contractum in specie, continet ultrò citroq; obligationem, ueluti emptionem,uenditionē,locationem, conductionem, societatem, l.Labeo,la.1.§. contractum,ff.de uerb.signi
10 fic.& ibi Alciat.ubi dicit, contractum † dici quasi contra seu uicissim actū,sicut contrahe re mutuo,& uicissim trahere importat,à Grę co uerbo descendens. Ang.uerò in eius Summa,in uerbo,cōtractus, post glos.Rayn.quā allegat,dicit, qđ contractus est ultrò citroq; obligatio ex uolūtate,& pacto surgēs partiū, et dicit Mōta.in l.qui cū alio,in prin.de Reg.
11 iur.qđ ad †acquirendas res, cōtractus perne cessarij sunt, & ex pactionibus obligationes ultrò citroq; conflātur, quibus uel adipiscendarū rerum, uel aliàs rectè gerendarū ius in Republica cōsequimur,& licèt gl.fin.in §.fi.
12 Instit.de obligat.uoluerit †cōtractū esse uerborum conceptionem, uel consensum, tn̄ cū sine uerbis contrahi possit, merito repræhenditur,ut per Aret.ibi. Contractus igitur pro
13 priè fieri dicitur, †cū obligatio ex utraq; parte contrahētium nascitur,ut in exemplis positis in textu in d.§. contractum, & in uenditione est text. in l.ex consensu,ff.de action.et obl.& Instit.de oblig. ex consensu, in princ. & in fine emptor.n. obligatur ad preciū soluendum uenditori,& uenditor ad rem tradē dam emptori,l.ex empto,in prin.ff.de actio. empt.tradit Fab.d.tract.quęst.1.post prin.de quibus inferius suo loco dicemus, impropriè cum altera pars tm̄ obligatur,ut in donatione,& stipulatione contingit,improprijssimè cum ex neutra parte oritur obligatio, ut in transactione nudo pacto facta, & sub conditione,ut per Bartolū, & alios, in l. siue apud acta, C. de transaction. ita tradunt Ioan. de Platea, Ias.in additione ad Por. & Moderniores

niores in Rubrica seu principio dicti tituli de obligationibus Instit.& quod contractus
14 †largo, & largissimo modo quandoq; accipiatur, tradit etiam glos.in d.§.contractum, & ibi Bart.dicit eam notandam,propter statuta de cõtractibus loquentia,in quibus uerba strictè & secundum eorum proprium significatum sunt accipiẽda,de quo etiam per Bald.in l.contractus,in prin.ff. de fide Instr. & Alciat.in Rubrica, C. de pact.col.pen.& per Doct. in d.tit. de oblig. in princ. & in §. omnium, ubi Gomes. nu.27. & sequent.Instit.de action. de quo aliqua diximus supra, in capitulo uenditionis factæ per mulierem, in quæst. 14. super statuto prohibente eam contrahere, ex tractatu modo nascitur obligatio,ex qua oritur actio, ut per.d. glos.fin. in d.tit. de oblig. & Doctor.ibi in Rubrica,
15 & sic cõtractus † dicetur pater obligationis, obligatio filia,actio neptis; Quod autem di-
16 ctum est in statuto † de contractu loquente, non venire nisi proprium contractum, non autem improprium, uel quasi contractum, intelligendum est,nisi eadem ratio militaret in uno,quæ in alio quoq; militat,ut per Dec. & Cagnol.nu.19.in d.l.qui cum alio. Alciat. in d.Rubr.pen.pag. & in d.§.cõtractũ, Gomes.d.§.oĩum, n.28.& Modernior.in d.Rubrica de oblig. Præterea sciendum est,aliud
17 esse contractum, † aliud esse instrumentum contractus, & unum ab altero distare, sicut differunt continens & contentum, instrumentum enim est scriptura notarij de conuentione partium celebrata, & facta,contractus uerò est ipsa conuentio.Bart.in l.si quis legatum,col.2.uersi.aduerte appello, ff.ad l. Corn.de sicar.Bald.in l.alia, 3.col.C.de his
18 quibus ut indignis,ubi dicit, † quod non sequitur,est falsum instrumentum,ergo est falsus contractus, de quo per Andr.de Exea,in lib.de pact.nu.580. & Tiraquel. in l.si libratius,ad finẽ nu.85.ff.de reg.iur. & latius Tiraquel.in d.tract.§.2.glos.1.nu.1.& sequẽt. ubi plura adducit ad hoc,licèt de consuetudine, & communi usu loquendi cõtractus pro instrumento usurpetur,ut ibi per eum.

CLAVSVLA XXX.

Nominatim pro precio.

SVMMARIA.

1 *Precium est vnum ex tribus substantialibus venditionis.*
Precium & merx non differebant antiquitus ante numerum inuentum.
2 *Emptionis, & venditionis contractus fuit inuentus nummo inuento.*
Permutatio, & Emptio differunt ex iurisgentium dispositione.
3 *Alciati locus parerg.libro 9.capit.17.examinatus.*
4 *Precium quid sit, & vnde dictum, & qualiter scribenda vox hac.*
5 *Venditio numquid contrahi possit absque precio.*
Venditionis contractus an dici possit aliquando perfectus absq; precij traditione.
6 *Precium numquid consistere possit in alio quàm in pecunia numerata in materia venditionis.*
Precium numquid largo modo possit comprehendere quidquid iure compensationem rei datur.
7 *Venditionis contractus esse non desinit licet aliqua res in solutum detur venditori dummodo ab initio contractum fuerit de precio in pecunia numerata.*
8 *Venditionis contractus censetur si quis vendat rem pro centum, & pro vinea valente centum.*
9 *Venditionis contractus celebratus an præsumatur,attendendum est quid præponderet quando non constat de mente partium, an pecunia, an res pro re data.*
10 *Precij loco aliquando succedit pactum inter partes initum.*
11 *Precium debet esse certum.*
Precium potest remitti in arbitriũ tertij, non autem alterius contrahentium.
12 *Venditio ualet si precium certificari potest per relationem ad aliud factam.*
Venditio fundi fieri potest pro centũ & pro quanto pluri ipsum uendiderit Emptor.
13 *Venditionis contractus ut probetur per testes an oporteat quòd testes ipsi non ignorent precium & de ipso deponant, vide hic distinctionem.*
Precij solemnitas non præsumitur.
14 *Venditio facta in dubio præsumitur quando est facta mentio de precio.*
15 *Precium conuentum, & precium commune, & singulare differunt.*
16 *Nominatim dictio quid importet, & quid nominatim fieri dicatur.*

GLOSSA I.

Hic uenit tractanda materia precij quod est unum ex tribus substantialibus uenditionis, ut supra di-
1 ctũ† fuit in præludijs,in 2.quæst. Et principio sciendum est, quod antequam ars nummum inueniret,non aliud precium, aliud merx vocabatur, Vnusquisq; enim secundum necessitatem temporum ac rerum, utilibus inutilia permutabat, quoniam plerumque

rumque euincebat, vt quod alteri superesset alteri deesset, & sic non erat inuẽta emptio,
2 & venditio: sed tandem † nummo reperto, introductus fuit contractus emptionis, & venditionis, vt dicit text. in l. 1. ff. de contrahen. empt. & iure gentium introducta fuit differentia inter huiusmodi contractus permutationis, & venditionis, ut d. l. 1. & §. item precium, Instit. de empt. & vendit. Vbi bellissimè Claud. Cantiuncula bonarum literarũ vir, quasi ab ouo (vt aiunt) rem recensendo, optime originem emptionis declarat, in d. verò l. 1. extãt annotationes perpulchræ Budæi, quem text. etiam restituit Alciat. in lib. 2. prætermissorum, super eod. tit. licèt idem
3 † Alciat. in c. 17. lib. 9. Parerg. Paulum Iureconsultum in d. l. 1. redarguat, qui ex Homero quæstionem inter Cassianos, & Proculianos ex vna parte certãtes, et Neruç et Proculi sequaces ex altera decidit, cũ tñ illa Homeri auctoritas alio tenderet, si quidem hecatõbæum non centum boues, sed centussem nũmum significare ostendit, & magis legum rationibus, quàm ex auctoritate illa quæstionem finitam esse censet, quod non approbat Tiraquel. d. tract. §. 30. glos. 1. nu. 24. ex Polluce sententiam Pauli defendens. Est autem
4 † precium valor rei à venditore in eius compensationem petitus, conuentusq;, secundũ eundem Alciat. in c. 11. ad finem, lib. 3. Parergon; & secũdum eum videtur ab antiquo verbo precium dictum, quod petere significat, licèt recentiores Grammatici, quasi precium dici sentiant, quibus ratio syllabæ item que scripturæ aduersatur, per c. enim uidetur
5 scribẽdum. Sine † precio modo nulla contrahitur uenditio, d. l. 2. ff. de contrahen. empt. & l. empti fides, C. eod. tit. & §. precium, Instit. eod. tit. perficitur enim uenditio statim quod inter partes de precio conuentum extitit, licèt id numeratum non sit, ut in principio eiusdem tit. Instit. & in d. l. empti fides, quæ perfectio operatur ut ab ipsa altera pars recedere nequeat, l. sicut, C. de action. & oblig. ut per glos. primam in d. princ. licèt alijs respectibus emptio dicatur perfecta alijs duobus modis, quando purè est contracta, quo casu transit periculum in emptorem, l. necessario, de peric. & commodo rei vend. & quãdo est facta rei traditio, quia tunc magis perficitur, l. si alienam rem, ubi glos. ff. de action. empt. ut per d. glos. primam, & Fab. d. tracta tu de empt. & vendit. 5. quęst. principali, col.
6 16. quæst. 6. Et debet consistere † in pecunia numerata, quia aliàs esset permutatio, ut supra dictum fuit d. l. 1. & d. §. item precium, latè Fab. hanc materiam prosequens, & tractans, plura de monetis in d. 5. quæst. per sex col. quorum aliqua tangemus inferius suis locis, & tradit Aret. in §. actionum autem, num. 6. uerbo requiritur. Instit. de action. & tunc propriè & strictè dicitur precium, cum est in pecunia numerata, & hoc casu statutũ de precio loquens sibi locum uendicat, ut Bald. tradit in consi. 98. Betonus nu. 2. 1. uol. duplicato 383. vol. 5. & tradit Tiraquel. d. tractatu §. 1. glos. 14. nu. 44. licèt largo modo accipiendo veniat quicquid in recompensationem rei datur, ut per eundem ibi, nu. 41.
7 potest tamen † emptor facta conuentione de precio, in pecunia numerata pro dicto precio aliquam rem pro soluto dare uenditori, nec propterea desinet esse contractus venditionis, l. precij causa, C. de rescind. uendit. glos. in d. l. 2. Aret. alios adducẽs in d. §. actionum, nu. 12. uers. item aduertas, sicut etiam
8 valeret contractus † ut uenditionis, si quis uẽdat rem pro centũ, & pro uinea ualente centum, ut per Tiraquel. d. tractatu, §. 30. glos. 1. nu. 7. licèt Alciat. in l. 2. in princ. nu. 18. ff. de verb. obligat. uoluerit partim esse uenditionis, partim permutationis: in dubio tamen quando non constat de mente partiũ, attendi
9 tur † quid præpõderet, an pecunia, an res pro re data, ut per Canon. in c. ad quæstionem, de permut. de quo per Bertrand. consi. 155. 1. parte priorum, & latius Tiraquel. loco præal
10 legato, nu. 9. immò etiam † quandoq; pactũ inter partes initum succedit loco precij, uel partis ipsius, l. fundi partem, ubi Bald. ff. de
11 contrahen. empt. insuper precium debet † esse centum, §. precium, Instit. de empt. & uendit. glos. in d. l. empti fides, et licèt in arbitrio tertij remitti possit, d. §. precium, & l. fin. C. de contrahend. empt. non tamen in arbitrio alterius ex contrahentibus, l. hæc venditio, ff. de cõtrahen. empt. l. quod sæpe, §. 1. ff. eod. tit. & tradit Fab. d. 5. quæst. col. 20. quæst. 13. nisi ad tempus, ut per Io. Pirrhum, in d. l. contractus, fol. 10. 2. pag. per l. in uendentis, C. eod. tit. vbi Bald. 2. col. & idem tenet Claud. in §. emption. Instit. de empt. & vẽdit. de certitudine uerò precij latè ipse Fab. differit,
12 col. 7. & sequenti. Valet tamen † uenditio, si preciũ certificari potest ex relatione ad aliud facta, ut si emptio facta sit pro precio, quo tu eam emisti, uel pro quanto precio in arca habes, l. hæc uenditio, §. huiusmodi, de contrahen. empt. sed remanebit inutilis uenditio, si precium certificari non poterit, l. si quis fundum, ff. eod. tit. sicut etiam ualeret uenditio, si fundus uendatur pro centum, & pro quanto pluri ipsum uendiderit emptor, d. l. hæc uenditio, §. fin. nam habet uenditio certum precium, licèt aliquo euentu possit augeri, & tenet Socin. consi. ult. 2. col. 3. uol. quo fit, ut valeat

valeat etiam si pro certo precio res venderetur, & pro eo pluri quod Titius arbitraretur, vt per Fab. post Bald. in d. 8. col. Et in tãtum
13 exigitur precij certitudo, vt testes † deponentes de venditione facta, sed ignorantes precium, non censentur ipsum contractum venditionis probare, vt tradit Alex. consi. 18. Viso 1. col. 1. vol. & tradit Marsil. in Singu. 38. Emptio, & venditio, quod & tradit idem Alex. consi. 28. Viso, col. 3. versi. ad hoc etiam, 2. vol. & idem Alex. post alios, in l. sciẽdum, nu. 15. vbi etiam Crotus, nu. 13. ff. de verbor. oblig. decidentes, non præsumi solennitatem precij, cum non sit intrinseca, sed extrinseca materialis, vt Bald. & alij ibi tradunt, seu substantialis, vt Crot. ibi mauult. Et idem quod non probetur venditio, tenet Dec. in consil. 57. nu. 5. quod admittit Crauet. consil. 272. num. 18. Quod tamen procedit, cum disputa tur inter emptorem, & vẽditorem, vel super precio sit controuersia, secùs si cum alio, vt quia dicit emptor se rem præscripsisse, & ad probandum titulum inducit testes, qui deponunt de venditione, non tamen recordantur de certo precio, hoc casu faciunt probationem, quia tertius non potest referre quæstionem de quantitate precij. ita Bald. in l. 1. 2. col. versi. denuo quæro, nu. 3. C. de rebus alien. non alien. Rom. consil. 91. Visis, col. 2. nu. 6. Alex. & Crot. in d. l. sciendum, Felin. in c. sicut, col. fin. nu. 43. de senten. & re iudic. et idem est, si tractatur de retractu fiendo per consanguineum, qui rem venditam retrahere potest ex forma alicuius statuti, vel cõsuetudinis, sat enim hoc casu venditio probata censetur, vt latè comprobat Tiraquel. in fin. dicti tractat. quæst. 18. nu. 86. & sequent. & ibi num. sequenti loquitur in instrumento uẽ
14 ditionem sine precio continente. Ad hoc † ẽt pertinet, quod in dubio, cum de precio facta sit mentio, de contractu uenditionis intelligendum sit, cui propriè & strictè conuenit precium, glos. in uerbo intelligi, in l. fi. C. de prædijs Decur. lib. 10. ubi Bar. nu. 2. & Alex. Loseus, in addit. ad ipsum, & est glos. in uerbo, quis enim, & ibi Bald. in lectura noua infert ad statutum, in l. cum dotem, C. de iure dot. Fabi. d. tractatu alios allegãs, in 2. quęst. 1. col. num. 2. uersi. hoc tamen fallit, & in d. quęst. 10. col. 5. uers. circa secundum. Afflict. decis. 72. nu. 9. & decisione 270. nu. 2. Marsil. Singul. 105. Vbicumq; & plures alios aggregat Tiraquel. d. tractatu, in §. 1. glos. 2. nu. 1. & sequitur alia adducens Paris. in consil. 82. nu. 10. & sequent. 3. uol. Ripa in l. 2. in princ. nu. 31. reprobando Ias. & Dec. ibi, ff. si cert. pet. & ibi etiam Alciat. super uerbo aliud genus, 3. pagina. Et prædicta procedunt, ut diximus, in casu dubio, secus in claro, in quo constat partes uelle facere contractum, puta locationis, & de precio mentio habita est, tunc stabit impropriè, cum non possit conuenire propriè contractui, de quo agitur, l. si qs ante, & ibi declarat Ias. in ultimo not. ff. de acquir. poss. & in d. l. 2. in fine prin. Sequitur Ripa, in l. filiusfam. §. diui, nu. 103. de legat. 1. quod etiam uoluit Anchar. consi. 72. Tantum, ad finẽ, & ita uenit intelligendus Ruin. consi. 110. num. 5. vol. 4. Qui aliàs diceret cõtra communem opinionẽ, de qua supra. Hãc etiam conclusionem limitat Bald. procedere in l. ex conuentione, num. 1. uersi. tertio casu, C. de pact. quando precium est condignum, per glo. in l. 1. §. 1. ff. de superficie. & sequitur Ias. in l. 1. col. 5. uersi. unum tamen in proposito, C. de iure emphyt. & Mars. d. Sing. 105. quod tamen uenit restringendum, secundum Alciat. in d. l. 2. dum agitur de interpretatione contractus, an sit locationis, uel uenditionis, secùs si an sit nominatus, uel inominatus, ut ibi per eum; in quo etiam loco redarguit Ias. ibi, in fine facientem differẽtiam an sit dictũ pro precio, uel pro precio, & nomine precij. Procedit etiam dicta Conclusio, quoties in Statuto, uel Lege de precio conuento mentio facta sit, secùs si de precio communi, ut declarat Bald. in d. l. cum dotem, & sequitur Fab. d. uersic. circa secundum, diffe
15 runt † enim precium conuẽtum, & precium commune, & singulare, sicut interesse, quod aliud est conuentum, commune, uel singulare, ut per glos. primã, & Bart. nu. 10. in l. unica, ubi Dec. nu. 11. Rebuff. in d. 1. glos. nu. 9. Cagnol. nu. 80. & sequent. & Grammat. decisione 58. nu. 8. Vltimo sciendum est, quod
16 uerbum, nominatim, † idem importat quod expressè, l. proinde, in prin. ff. de stip. seruor. Alber. in Dictionario suo, in eod. uerbo, & illud dicitur fieri nominatim, quod ita exprimitur, ut de eo nequeat dubitari, l. 1. & 2. & ibi Doctor. ff. de liber. & posth. & l. nominatim, ff. de condit. & demonstr. tradit Aret. in l. certum. ff. si cert. petatur.

Inter ipsas partes vt supra agentes conuento.

SVMMARIA.

1 Conuentionis verbum quid importet, & quid conuenire.
Conuenire qui dicantur.
2 Conuentionis nomen generale ad omnes contractus & obligationes, & nu. 7.
3 Conuentio fit expresso & tacito partium consensu.

Conuen-

4 *Conuentionum triplex species remißiuè.*
5 *Venditionis contractus proficiscitur ex conuentione precij.*
6 *Venditio noua censetur facta & prior reuocata ex noua precij conuentione.*
8 *Conuentio, & pactū differunt, et habent se tam quam excedentia, & excessa.*
9 *Conuenire verbum, simplex pactum non stipulationem importat.*
10 *Venditio fieri potest pro eo precio maiore quod uenditor reperire poterit ab alio.*
11 *Venditor qui conuenit vendere rem alicui pro decem minus quàm à quocumque habere posset an teneatur eam pro nihilo dare, si non potest reperire emptorem qui eam nolit nisi pro decem.*

GLOSSA II.

Conuētionis verbum generale est, ad omnia pertinēs, de quibus ne-
1 gotij contrahendi,† transigēdiq; causa consentiunt, qui inter se agunt: nam sicut conuenire dicuntur, qui in diuersis locis in vnum colliguntur, & veniunt, ita qui ex diuersis animi motibus in vnum consentiunt, idest in vnam sententiam decurrunt; Hac sunt verba Vlpiani, in l. 1. §. conuentionis, ff. de pact. qui in §. sequēti subdit, conuentionem adeo nomen esse generale,
2 †vt nullus sit contractus, nullauè obligatio, quæ non habeat in se conuentionem, siue re, siue verbis fiat: nam & stipulatio, quę verbis fit nisi habeat consensum, nulla est, & in §. si. eiusdem l. dicitur, conuentiones plerasq; in aliud nomen transire, veluti in emptionem, locationem, pignus, vel stipulationem. Fit
3 etiam conuentio † nedum expresso, sed tacito partium consensu, ut si debitori cautio reddatur, censetur inter partes conuentum, ne ab eo debitum petatur, l. 2. ff. eod. & l. 4. De
4 triplici † specie conuentionum habetur in l. conuentionū, & l. sequenti, ff. eod. tit. Est igitur bonum consilium, (ut Pract. Papiens. docet in forma libelli ut pacta seruent. in glos. conuentiones) uti isto uerbo in Instrumentis tanquam omnium generaliori, ut per eū ibi.
5 Conuentio † igitur precij contractum uenditionis perficit, si modo sine scriptis fit, ut d. l. 2. ff. de contrahenda empt. & si numeratio non intercedat. & idem dicitur in d. princ. Instit. de empt. & vendit. ibi, simulatq; de precio conuenerint, & de cōuentione super precio, habetur in l. pacta conuenta, in princ. ff.
6 de contrahen. empt. ubi per † conuentionem factam de augendo uel diminuendo precio, censetur recessum à priore contractu uenditionis, & noua censetur facta emptio. De cō-
7 uentione † quod sit uerbum generalissimum, habetur etiam per Modern. in Rubr. de uerbor. oblig. ubi Ripa, nu. 16. & in l. lecta, ubi Alciat. in uerbo, conuenit, & Cagnol. 14. not. nu. 87. & Andr. ab Exea, in lib. de pact. in 2. parte Rubr. nu. 252. & ibi nu. 259. quod
8 differat † à pacto secūdum suam sententiam, declarat ut se habeant tanquam excedentia, & excessa, ut per eum ibi. Si modo in instru-
9 mento uerbum istud (conuento) † appositum constet, non censentur partes per stipulationem conuenisse, sed pacto modo, secundum frequētiorem Doctor. sententiam, licèt Ias. dicat, pro aduersa parte cōem esse, ut per Ripam, Alciat. & Cagnol. locis prællegatis, licèt in uerbo (promiserunt) aliud dicēdum sit, §. si scriptum, Instit. de inutil. stipul. de quo tamen latius suo loco dicetur, & supra etiam fuit dictum in Clausula ratihabitionis, super uerbo, (promiserunt,) & super uerbo, (promissionibus.)
10 Sed quid si partes † conueniunt, quod res sit empta pro eo precio, quod reperierit uenditor? Fab. d. 5. quæst. col. 7. in fine, uersic. sed quæritur, tenet ualere uenditionem, & teneri emptorem eo precio emere, quo alius quis piam emere uellet, etiam si iustum precium excederet; & ipsū sequitur Tiraquel. d. tract. §. 1. glos. 18. nu. 4. ubi plures alios adducens, ostendit eum qui tenetur ex pacto, uel statuto rem uendere, debere consequi illud precium quod iustum, & commune excedit, modo id alius uerè soluere uelit: licèt nonnulli fuerint in contraria sententia, ut per eum ibi, & in num. sequentibus.
11 Aliam quæstionem † ponit Fab. in d. tract. in quæst. 10. notab. 6. ad propositum conuentionis de precio factæ inter partes, quod si Titius conuenit Seio rem quam dicit ualere cētum, uendere pro decem minus, quam à quocūq; hēre posset, si non posset reperire emptorem, qui eam uellet nisi pro decem, an teneatur illam dare ei cui conuenit pro nihilo? & cōcludit post Cin. & Pet. in l. illud, §. minus, ff. de tribut. & ibi ēt ponit Bald. remittendo se ad Guiliel. quod teneatur uendere pro nouem, & sic teneatur relaxare decimam partem precij emptori, ut ibi per eos.

Conclusio.

SVMMARIA.

1 *Venditio antequàm perficiatur plura verba fiūt hinc inde.*
Emptor viliore, venditor cariore precio celebrari cupiunt venditionem.
2 *Contractus dicitur in sola conclusione, licet alia multa*

multa verba soleant interuenire.
3 *Conclusum quando dicatur in contractu.*
4 *Esse nascitur ex perfectione.*
5 *Testes deponentes de tractatu non probant contractum.*
6 *Dies conclusionis contractus est scribendus non dies tractatus.*
7 *Actus denominatur ab hora in qua finitur.*
8 *Contractus an censeatur conclusus, & firmatus si alter dicat ego volo tibi vendere solum rem pro centum, & alter respondeat volo emere.*
9 *Venditio valet si dicatur vendo si vis, & sit responsum emo si vis.*
Secus autem si dicatur vellem vendere, & vellem emere.
10 *Venditio an intelligatur facta si dicat aliquis vendo talem rem Titio pro centum, quod audiens Titius extra existens dicat, emo.*
Venditionis contractus exigit praesentiam contrahentium seu nuncium ad hoc destinatum vel Epistolam.
Venditio nō censetur contracta si quis dicat, uolo vendere Titio rem pro centum, & aliquis id sibi referat, & ipse dicat se velle emere.
11 *Venditio non censentur suspensa in tempus instrumenti si conuentum sit inter partes de precio, & de re, & quod pro dicto precio, & re uenditor faciat instrumentum emptori, latè hic discutitur vide distinctionem. nu. 19.*
12 *Notarius si vno die partes concordent, & alio ipse rogatur, scribit diem rogitus, non diem conclusionis contractus.*
13 *Contractus in scriptis an censeatur factus si sit actum inter partes, vt fiat ad sensum sapientis.*
14 *Contrahere in scriptis voluisse praesumuntur partes si ante contractum, vel in contractu exprimant velle facere scripturam.*
Contrarium tamen alij senserunt.
15 *Contrahere in scriptis voluisse censentur partes quando ante perfectum contractum dicunt habeamus notarium.*
Verius tamen est contrarium.
16 *Emptio valet sine instrumento.*
17 *Contrahere in scriptis voluisse tunc demū partes praesumuntur, quando expresse egerunt vt non valeat aliter contractus nisi facta scriptura.*
18 *Contrahere in scriptis voluisse in dubio partes non praesumuntur.*
20 *Statutum Bononiae declaratum.*
Scriptura an & quando intelligatur exigi ad probationem, an verò ad essentiam, vel validitatem contractus.
21 *Doctrina distinguenti magis standum est tamquam magis appropinquanti veritati.*

GLOSSA III.

Olent partes quę contractum uenditionis facere intendunt, super
1 eo ratiocinari, & † plura verba facere cum emptor, viliore comparandi, uenditor cariore distrahendi, totum gerant, uixq; post multas contentiones paulatim uenditore de eo quod petierat detrahente, emptore autem huic quod obtulerat addente, ad certum consentiunt precium, ut notabiliter dicit text. singularis, in l. si uoluntate, C. de rescind. uēdit. ex quo not. ibi Bal.
2 & Salic. quod licèt † multa uerba in cōtractibus interueniant, hinc inde tamen sola conclusio dicitur esse contractus, & hanc notarius scribere debet. Sequitur Afflic. decisione
3 375. nu. 6. In contractu † uerò dicitur esse cōclusum secundum Bald. in l. contractus, col. 2. nu. 5. uersi. sed quęro hic, C. de fide instru. quando constat de perfectione respectu uo-
4 luntatis cōclusiuæ: quia esse † nascitur ex perfectione, & quia esse constat in conclusione, quod in uenditione, & cōtractu sine scriptis optimè procedit. Si uerò fiat in scriptis, de quo aliqua inferius dicemus, exiguntur alia, de quibus in d. l. contractus, & per Bald. & alios ibi; & quod sola conclusio attendatur, per text. supra allegatum, in d. l. si uoluntate, tradit etiam Socin. in consil. 93. col. 2. ad fin. 1. uol. & consi. 214. col. 3. uol. 2. Felin. in c. 1. num. 8. de fide instrum. & ibi Dec. num. 10. Dec. consil. 404. num. 12. & 463. in princ. & Afflict. decisione 375. nu. 6. & Tiraquel. in d. tractatu in fine, nu. 2. sic etiam testes non pro-
5 bant, † qui non de conclusione, sed de uerbis eam præcedentibus attestantur, ut per Paris. consi. aliàs allegato, 162. nu. 22. & 23. 4. uol. post Salic. & Felin. quos ibi allegat. Et de testibus deponentibus de tractatu quod non probent, scribit Dec. dictis consilijs, & in alijs locis relatis per Tiraquel. ubi etiam plures alios citat, d. nu. 24. Ad quod faciunt quę supra diximus in principio instrumenti, in uerbo, die decimo, col. 2. concludentes diem
6 † conclusionis contractus per Notarium esse scribendum. quod etiam uoluit Cagnol. in l. si librarius, de reg. iur. n. 71. ubi dicit, quod solent in instrumentis notarij dicere, actum, &c. ad denotandum rem perfectam, & ibi plures allegat. De qua Clausula etiam suo loco dicemus, & num. sequenti dicit, quod a-
7 ctus † denominatur ab hora in qua finitur, ideò notarius debet dicere, actum die tali, ponendo diem actus finiti.
8 Sed an partes † censeantur conclusisse, & firmasse contractum, si alter dicat, ego uolo tibi uendere hanc rem pro centum, alter respondeat

spondeat uolo emere.glos.in l.uendentis,ad fin.C.de contrahen. empt.tenet ualere contractum. Cin. & Petr.ibi aliter, sed Bald.& Salic.ibi,in 5.quæst.tenent glos.quam etiam tenet Bart.in l.serui electione, in princ.ff.de leg.1.cum quo est communis opinio, ut per Ripam ibi,nu.19.& cum eis uidetur transire Fab.d.5.quæst.col.14.2.quæst. & idem est si
9 dicatur, † uendo si uis,& emptor respõdeat, emo si uis,ex istis enim uerbis oritur conclusio, & perfectio contractus, ut per glos.ibi Bald.& Salic.7.quæst. & Fab.d.2.quæst.secùs si diceretur uellem uendere,& uellẽ emere,ut per glos.Salic.& Bal.in locis prędictis, & hoc modo cẽsetur loqui Aret.in d.§.actionum,nu.6.uersi.uideamus aliqua, ubi dicit, non ualere uenditionem factã per uerba de futuro, uel suspẽsiua; Et licèt Ang.in Auth. de Nupt.in princ.collat.3. allegando d.glo. in d.l.in uendentis,aliud uelit,tñ eius opinio reijcitur:quinimò, contrariũ tenuit ut suprà respõdendo exemplo quod ponit,uolo ascẽdere arborem,& tamen nõ ascendo quia factum exigitur:aliud enim est, uolo uendere, cum solus consensus sufficiat.

10 Quid si aliquis † existens in domo dicat, uendo talem rem Titio pro cẽtum,quod audiens Titius extrà existens dicat emo, numquid perfectus uel conclusus dicatur contractus?Bar.in l.absenti,in prin.ff.de donat.mouet quæstionem in donatione, & concludit non ualere:quia exigitur pręsentia contrahẽtium,seu nuncius ad hoc destinatus, uel epistola,& in terminis in uenditione quod non ualeat firmat Aret.in d.§. actionum aũt,nu. 6.uersi. quid aũt si ego existens,huc ẽt pertinet qđ notat glos.in l.1. in fi.ff. de cõtrahen. empt.quã ibi sequuntur Doct.dicentes,qđ si quis dicat uolo uendere Titio rẽ pro centũ, & aliquis id sibi referat & ipse dicat, se uelle emere non censetur contracta uel perfecta uẽditio.Sequitur Fab.d.5.quęst.col.11.uersi. sequitur secunda pars nu.46.& seq.& col.sequenti, ubi plura ad propositum adducit.

Sed alia suboritur quęstio difficilior discutienda,in qua Doctor.parum conueniũt,ita, quod modo pro una parte, modo pro altera diuersa iudicatum extitit, statim enim quod partes de precio conueniunt,& in eo concordant,& concludunt,perficitur uenditio,nisi sit facta in scriptis,d.l.2.ff.de cõtrahẽ.empt. & Instit. eod.tit. in princ. secus, si partes intendant in scriptis contrahere, quo casu nisi perfecta fuerit scriptura,& subscripta,ac cõfirmata,& absoluta à partibus,prout dicetur etiam infrà, non est perfectus contractus,& possunt partes pœnitere, & non habet effectum aliquem,l.contractus,& ibi omnes,C. de fide instrum.& habetur in d.princ.modo aliquæ partes concordant in precio alicuius fundi pro centum, & conueniunt quod pro dicto precio uenditor faciat instrumẽtũ uenditionis emptori, prout cõmuniter fit in uenditione rerum immobilium,cum aũt adhibetur notarius rogandus de tali instrumento, altera pars recusat uelle cõuenta obseruare, asserens sepœnituisse,& non teneri stare conuentioni, siquidem contractus non fuit perfectus,quia cum partes ipsæ egerint,ut de eo rogaretur notarius & fieret scriptura,censentur uelle in scriptis contrahere, & donec sit perfecta scriptura, & absoluta à partibus,ut suprà, est locus pœnitentiæ, d.l.contractus. contra verò diuersa pars negat conuẽtionẽ, solum de scriptura fauenda factam fuisse affirmans,ad rei gestę promptiorem probationem,non substantiam,l.cũ res, C.de probat. l.contrahitur,ff.de pignor.cũ similibus. Hãc quæstionẽ in terminis monet Paul.de Castr. in d.l. contractus,3. col. & concludit partes
11 † uoluisse suspendere contractus substantiã, in tempus rogationis,& quod prius contractus nõ fuerit perfectus, sed fuisse quoddam rõcinium de futuro contractu; Vndè,quemadmodum cõtractus qñ agitur ut fiat in scriptis,non est perfectus,nisi scriptura perfecta & absoluta , ut suprà ita hoc casu, qñ agitũ ut notarius rogetur, nõ dr perfectus antequam sit rogatus,& sic pars potest pœnitere, quod
12 ostendit (ut ipse dicit)euidenti rõne:quia † si uno die partes concordant, & alio die rogatur notarius,apponit diem rogitus non conclusionis contractus, quod vr ostendere,qđ prius non fuerat perfectus contractus:& ita dicit de facto se vidisse Florentiæ. Idem ipse ẽt tenet in l.cum res, 2.col.C. de probat.ubi dicit se habuisse pluries in facto, licèt multi sentiant contrarium, & credunt Euangelium esse, & in l.qui bis idem, 2.col. ff. de uerbor. oblig.idem repetit, dicens se ita consuluisse, Florentiæ,& Raph.subscripsisse,& fuisse obtentum, & sequitur ibi Ias.num.22. & idem tenuit consulendo in consil. 132. Viso puncto,ante finem ,in antiquis.& consil.241.In quæst. quæ uertitur, num.2. 2.parte,in nouis. Fulg.etiam id tenuit,in consi.200.in quęstione quæ uertitur, & Ias.ita dicit tenẽdum, quicquid ibi teneat Aret. in dicta l. qui bis idem,2.col. Hoc etiam tenet Socin.in consi. 169.col.4.1.uol.duplicato consi.120.nu.17. 4.uol. Dec.consi.11.col.1.& 2.& consi.155. num.4. & idem sequitur Boer.decisione 48. num.18. & 183.num.9. Et pro ista parte facit quod decidit Spec. in d. §.1. de empt.& uendit.col.6. uersic. sed si dictum sit,ubi uo-
13 luit † contractum censeri factum in scriptis, si sit

si fit actum inter partes vt fiat ad sensum sapientis, quam Spec. decisionem sequi videtur Fab. d. 5. quæstione, col. 22. Socin. dicto consil. 169. col. 5. Mars. in Rubrica de probat. num. 66. & in Sing. 666. Pendet. & Iac. Phil. Porr. qui vtramque opinionem ponit, in vltimo libro suarum conclusionum, vltima etiam conclusione. Alciat. in l. pactum quod bona fide, 5. pagina, C. de pact. & in consil. 156. nu. 2. lib. 5. & in l. qui bis idem, in fine, ff. de verbor. oblig. & Boer. dicta quæst. 183. nu. 10. Huic etiam parti adstipulatur opinio Placent. & Azon. glos. quæ videtur magis communiter recepta, quod si in te cōtractu,

14 vel † in contractu partes exprimant uelle facere scripturam, censentur velle contrahere in scriptis: licet Ioan. glos. voluerit, quod nisi expresse sentiant, aliter non valere nisi fiat scriptura, nō censeri partes in scriptis uoluisse contractum facere, vt videtur velle glos. in verbo, scriptis, in d. l. contractus, que hanc vltimam opinionem per eam relatam approbare censetur, iuxta tradita per glos. fin. vbi Doctor. in l. qui filium, §. Sabinus, ff. ad Trebel. Aret. in §. item precium, Instit. de empt. & vendit. Felin. & Dec. in c. 1. in fine, de constit. quod tamen uenit declarandum, ut per Bertrand. consil. 159. 3. uol. posteriorum; & idem uidetur tenere glo. in verbo in scriptis, in l. testium, C. de testib. & glos. magna in Authent. sed nouo iure, C. si cert. petat. clarius idem tenet glos. in uerbo scriptura, in d. princip. Instit. de empt. & uend. ubi dicit opi. Io. nō esse in usu, & ibi Franc. Aret. in figuratione casus refert Mar. idem tenere quod Io. sed dicit non inueniri iure cautum, & quod D. Guid. dicit, quod contractus dicitur fieri in scriptis, quando in principio dictum est quod super contractu illo debeat fieri scriptura, hoc etiam tenet Azo. in Sūma, C. de fide instr. ad finem, & in tit. de contrahend. emp. col. pen. idē et tenet glo. in uerbo, sancitum est, in §. finali, in Auth. de instr. caut. & fide, col. 6. & ibi Bart. in fine, & idem uidetur tenere etiā Azo in Summa, C. si cert. petat. col. fin. & cum ista opinione vr̄ transire Bar. & Io. de Platea, in dicto princip. Instit. de emptione & uenditione, & ibi dicit Port. quod ista opinio est communior, & sequitur D. Silvester. Aldobr. in addit. Hanc opinionem etiam tenet Bald. in dicta l. contractus, in 3.

15 not. nume. 3. ubi dicit, quod quando † ante perfectum contractum partes dicunt, habeamus notarium, est signum quod debeat contrahi in scriptis, & idem est, si à iure uel consuetudine id sit inductum, ut per Nicol. de Mattar. & Cin. quos ibi allegat, & idem tenet sequendo Bald. ibi Anton. de Canar. in tractatu de insinuatione 1. par. 21. quæst. nu. 39. & idem Angel. in §. & licet, col. 2. in Authent. de testib. collat. 7. & hanc opinionem Azon. dicit Salic. in d. l. contractus, 4. col. uersic. uenio ad apparatum, tenere Cin. Iac. But. & communiter Doctores ibi.

Contrariam opinionem tanquam ueriorem, & receptiorem, cum hæc species in facto multoties mihi accidisset sequutus sum: quam partem in istis terminis disputādo ad partes tenet Barb. plura adducens in Rubrica de empt. & uendit. 3. col. & sequent. ubi dicit ita consuluisse, & obtinuisse; & idem tenet in l. sciendum, car. 5. col. 1. ff. de uerbor. oblig. quam etiam tenuit Aret. & legendo, & consulendo, in d. l. qui bis idem, numero secundo, 1. & 2. col. ubi Claud. numero secū do, dicit communem, reprobat Paul. contrarium tenentem, dicens in contrarium esse cōmunem opinionem, & in consi. 160. Longa est, 2 dub. col. 3. & sequent. idem tenet; & in hanc etiam uidetur inclinare licet dixerit rē dubiam, in consil. 129. Clarissime Domino Collateralis, ante fin. Hanc etiam opinionem tenuit Fab. dicta 5. quæst. quintæ quæstionis principalis, ubi dicit, decisionem Pau

16 li dubitabilem: quia facere † instrumentum, non est de substantia emptionis, cum uideatur fine eo, d. l. cum res, cuius reseruatio non debet illam factam uiciare, sed superuacua debet haberi illa adiectio de instrumento faciē do, argum. l. fundus ille, ff. de contrahenda empt. Hanc etiam sententiam sequitur Roch. de Curte, in Rubrica seu tractatu de consuetud. nu. 4. & nu. 533. Hanc etiam partem ualidissimis rationibus tutatur Dec. sibimet contrarius melius (ni fallor,) sentiens, in consil. 340. ferè per totum, ubi respōdendo rationibus Pauli, & auctoritatibus, & rationibus ipsum reprobat, dicens eius decisionem non esse ueram, & contra communem Doctorū sententiam. Hanc etiam partē tenet Io. Fab. in d. prin. Instit. de empt. & uendit. seu in uerbo, in his, num. 4. ubi dicit, quod contrarium communiter usu seruatur, & reprobat Spec. in decisione in contrarium allegata, tenens, quod neutra pars possit pœnitere, tanquam censeantur partes uelle in scriptis contrahere, licet dixerint in contractu uelle notarium adhibere, & fieri scripturam de contractu; quod & tenēt alij citati per Iac. Phil. Port. d. conclusione ultima, maximè Grat. Respōso 107. col. 1. uol. 1. & Sigism. Loffred. Neapol. consi. 19. num. 20. & Fernan. Vasq. in c. 28. num. 22. Illustrium Controuersiarum. Dec. in l. pactum quod bona fide, num. 2. & 3. & ibi Card. C. de pact. & August. Berous, consi. 80. ad fin. 3. uol. Afflict. decisione 332. nu. 1. in fine,

in fine, et in fine decisionis, & Claud. de Seiss. in d.l. qui bis idem, n.2. & Ferret. nu. 19. Et hanc partem valdè fouet opinio tenen-
17 tium sententiam Io. glos. quod partes † non censeantur velle contractum in scriptis facere, nisi expressè agant, vt non valeat aliter contractus nisi facta scriptura, quam opinio nem sequuta fuit glos. fina. post medium in Authen. at si contractus, C. de fide Instrum. & eam vbique tenuit Bart. ut in d.l. contractus, in vtraque lectura, in l. generaliter, 2. lectura, num. 10. C. de non numer. pecun. in d. Auth. sed nouo iure, C. si cert. pet. nec aliter videtur tenere in d. §. fin. in Auth. de instru. caut. ex fide, in contrarium supra allegato: quia se remittit ibi ad d.l. contractus, ubi tenet contrarium licèt referat Azon. ut supra, qui Azo in hanc opinionem magis inclinasse videtur, in d. tit. si cert. pet. col. fin. Et cum hac opinione videntur transire Alb. et Ang. in d.l. contractus, sed & Paul. de Cast. expressè eam tenet in consil. 42. Tria sunt, col. 2. versi. nec obstat l. contractus, in antiquis, aliàs 52. par. 2. in nouis, qui (licèt in alio casu) videtur recedere ab illa sua priori opinione, quod partes primum contractum habuissent pro ratiocinio quodā futuri contractus, & quod non valeat, ex quo partes uoluerunt aliam scripturam facere. Hanc etiam opinionem tenet Card. consi. 44. pro B. Christoforo, nu. 2. Angel. consi. 156. Domina Angelina, Bald. in d.l. cum res, in princ. in 1. oppos.
18 ubi dicit, † quod in dubio non censentur partes uelle in scriptis contrahere. Hanc etiam tenet Barb. in dicta Rubrica col. 5. ubi dicit, quod communis schola Doctor. eam tenet: quam etiam tenent dicentes communem, Fab. Aretin. & Dec. in locis præallegatis, quam etiam communem dixit Iac. Butr. in d.l. fina. C. si cert. pet. ut refert Aret. in dicto princ. nu. 2. & ibi eam etiam tenet Claud. 2. pagina. Et quicquid sit de veritate istarū duarum opinionum, gloss. quæ ambæ habent auctoritates pro ipsis, & sequaces plures, ut supra, tamen in hac proposita quæstione stan-
19 dum † videtur opinioni distinguenti, & cæteras dissonas concilianti, quam posuit Salic. in d.l. contractus, 1. & 2. quęst. & in d. Authent. Sed nouo iure, col. 5. cum duabus sequent. distinguit enim casus claros à casibus dubijs, casus est clarus si utraque pars fateatur se uoluisse in scriptis contrahere; idem, si in scriptura diceretur, tales partes uolentes in scriptis contrahere, his enim casibus procedit opinio Azon. & tenentium primam partem, & idem est si cōtractus sit talis, quia ad sui ualiditatem de iure communi municipali, uel consuetudine exigit scripturam, se-
20 cūs si ad probationem, ut in statuto † Bononiensi, quo cauetur, ut contractus excedens summam librarum 50. nō possit probari per testes, sed per scripturam, quo casu exigitur scriptura ad probationem, non ad essentiam uel ualiditatem contractus; & idē est si prius quàm concludatur in contractu fuerit, fiat scriptura, uel capitula in scriptis, ut contingere solet in pace facienda, tunc enim animus contrahentium colligitur, quod noluerunt in scriptis contrahere, & his omnibus casibus procedit opinio contraria Azon. Casus est clarus si partes contrahant, & concludūt in contractu, demum perfecto contractu, celebrant instrumentum, aut dicunt uelle facere scripturam, intelligitur enim ad probationem; sed dubium est, si in contractu in quo ad sui substantiam, & ualiditatem non exigitur scriptura, & ante eius perfectionem partes dicunt uelle facere scripturam, quo casu tenuit Paul. de Castro partes noluisse ualere contractum nisi confecta, & perfecta scriptura, & partibus lecta, ut supra, et hoc casu non censeri partes uoluisse in scriptis contrahere, sed contractum illicò ante factam scripturam ualere, & perfici, tenet ipse Salic. hoc est su volens opinionem Ioan. procedere, ut ibi per eum, & hanc distinctionem Salic. atenent Barb. dicta Rubrica, Aret. dicto consil. 110. & Dec. dicto consil. 340. nu. 3. & in Rubrica de consuetud. nu. 1. in princ. col. 2. ipsum refert Marsi. d. Sing. 666. in fine, licèt alleget Aret. aliter uelle in dicto consi. Aret. in d. princ. n um. 2. col. 2. vbi dicit istam esse ueritatem, & eam esse tenendam, cum opiniones concordet, & quod ita vidit practicari, licèt Ferrariæ aliter dictum fuerit in quadam causa, & non benè iudicio suo. quam etiam sententiam sequitur Socin. in consil. 173. col. fin. 2. uol. Et pro ista opinione, quod ei standum sit, cum per eius distinctionem opiniones contrariæ concordantur, ultrà Aret. d. col. 2. facit text. in l. si finita, §. illud, ff. de dam. infecto, in l. apud antiquos, C. de furt. & in c. literas, de restut. spol. cum similibus. tradit Paul. de Castro, consil. 223. Super eo, in fine, in antiquis. Aret. in §. cum ex aliena, 2. not. per illum text. Instit. de rerum diuis. Alex. consi. 50. num. 7. uol. 7. & Socin. consil. 56. col. 7. 1. uol. Et dicit Salic. in l. filiæ cuius pater, col. 3. versi. expeditis glos. allegando Senecam, C. famil. ercisc. quod debet stari
21 Doctori distinguenti † tanquam magis appropinquanti ueritati, refert & sequitur Neuizan. in silua nup. l. 5. nume. 32. De opinione verò Spec. supra in contrarium relata suo loco inferius dicemus.

Defini-

Definito, & declarato.

S V M M A R I A.

1 *Definire pro decernere, & constituere.*
Declarare pro demonstrare.
Definire, & declarare aliquando sunt sinonima.

2 *Precium rei venditæ numquid conferre possit in arbitrium tertij.*

3 *Venditio corruit si is in cuius arbitrio collatum erat precium illud noluit diffinire.*

4 *Locatio an valeat si in personam incertam sit remissa mercedis definitio.*

5 *Contractus si non valeat in vim venditionis, vel quia precium fuit remissum in arbitrium alterius ex contrahentibus, vel ob aliud quidpiam simile, & tamen alter contrahens impleuit pro parte sua sibi consulitur actione præscriptis verbis, vel in factum ex æquitate tam quam ex contractu innominato.*

GLOSSA IIII.

1 DEfinire, vel Definitio † hic non accipitur prout accipit. in l. omnis diffinitio, ff. de reg. iur. ubi Moder. sed prout accipitur in l. fina. C. de contrahend. empt. ibi precium definiuerit, & in §. precium autem, Inst. eod. tit. sci licet, pro decernere, & constituere, sicut uerbum declarato non videtur accipiendum esse prout accipitur in l. hæredes palam, §. 1. de testamentis. Vbi declarare nihil noui inducit, nec addit, vel minuit, & in q. super quæstionum, ubi Felin. 1. & 2. col. de declaratione, & interpretatione, latè differit, sed pro demonstrato accipiendum magis est, & uidentur hæc hoc casu synonima. Et quia supra in princ. huius Clausulæ diximus, non posse definitionem, uel declarationem, precij in arbitrio alterius ex contrahentibus tanquam v-
2 nam ex † substantialibus remitti, uidendum est, numquid in arbitrium tertij remitti possit: & licèt apud antiquos dubium esset, tamen hodie decisum est, per d. l. fin. & dictum §. precium autem, ut arbitrio nominatæ personæ definitio precij committi possit, & interim ualebit uenditio tanquam sub conditione facta, quæ facta definitione per nominatum habebit effectum, & precium diffinitum emptor soluere, uenditor uerò rem tradere tenebitur, non secùs ac si ipsæ ambæ partes concorditer precium ipsum definiuissent. Si ue-
3 rò † tertius ille nominatus noluerit, uel non potuerit definire, seu declarare, irrita fit uenditio, quasi in substantia defecta nullo precio constituto, ut in dictis iuribus: & habetur etiam in l. si quis arbitratu, ff. de verbor. obl. ubi Bar. & Doctores plures quæstiones ad propositum examinant, quas apud eos uidere licet. Voluit tamen Bart. in loc. † locationem:
4 quod idem procedat in conditione, partibus etiam passibus incedunt ij contractus; Instit. de loca. & conduct. in princ. & l. 7. ff. eod. tit. etiam quod in personam incertam sit remissa, definitio mercedis, in l. si merces, in princ. ff. loca. dummodo remissio sit facta ad arbitrium duorum eligendorum per partes, secus si vnius tantum, quia possent discordare, & sic procedere quod dicit glos. ibi; & hanc Bart. opinionem tenet Corneus dicens non inueniri aliquem à Bart. discedere, in consil. 50. col. 3. uersic. tamen his non obstantibus, uol. & dicit Decius quod iste modus contrahendi à iure uidetur approbatus, in consil. 648. in princip. ubi allegat consilium Anan. 91. quod tamen non proprio in isto casu loquitur. Sed si contractus uenditionis ob non factam declarationem non ualeret, uel quia in arbitrium alterius ex contrahentibus precium remissum fuerit, uel simili casu, quo certum est contractum non ualere in uim uenditionis, si res sit tradita emptori, uel precium
5 solutum, poterit agi actione præscriptis uerbis, uel in factum, ex æquitate, tanquam ex contractu innominato, ne remaneat contrahens in damno, l. si tibi polienda, ff. de præscript. uerb. & facit Insti. de locat. in princ. & ibi Azo in Summa, & Aret. in fine princ. & Claud. 1. pagina, quod tenet Bald. in d. l. contractus, 3. col. nu. 8. versi. modo ego quæro. Paul. de Cast. in d. l. si merces, in prin. ubi Bart. in decisum reliquit, & in l. si in lege, in princ. ff. eod. Fab. d. §. quæst. col. 7. uers. circa quartum, nu. 25. Rom. & Alex. in l. sciendum, nu. 17. licèt Crot. ibi, nu. 13. dissentiat, ff. de uerbor. oblig. & Alex. in l. si quis arbitratu, nu. 6. & ibi Socin. col. 6. nu. 21. ff. eod. & idem Socin. in consi. 44. col. 3. & 4. 1. uol. & idem tenet Ruinus, consi. 144. nu. 1. 1. uol. & Paris. consi. 132. nu. 3. uolumine quarto.

Librarum mille Marchettorum pro dicta domo vt supra vendita.

S V M M A R I A.

1 *Moneta illa attenditur in contractibus, quæ in loco contractus expendi solet.*
Bononeni, seu bolognini constant ex quatrenis sex.
Libra Ferrariensis, Bononiensis, Mutinensis sunt æquales quo ad summam Bononenorum.
Moneta Ferrariensis melior est, & differt a Mutinensi, & Bononiensi.

Moneta

2 Moneta aliquando attenditur habito respectu ad partium consuetudinem non ad locum contractus.

3 Moneta diuersi ualoris si sint in ciuitate, & loco contractus quanam moneta sit attendenda.

4 Libra quandoque pondus quandoque numerum respicit.

Librarum respicientium pondus diuersitas secundum locorum diuersitatem.

Librarum respicientium numerum diuersitas secundum locorum diuersitatem.

5 Precium numquid apponi possit in uenditione ad pondus non ad numerum.

6 Creditori inuito reddi non potest libra auri, uel argenti, qui aurum uel argentum numerauit in pecunia numerata.

GLOSSA V.

Sicut in mensura suprà diximus in Clausula venditionis rei rusticę, in verbo, modiorum quindecim, debet attendi locus contractus: ita idem dicendum est in moneta soluenda pro precio rei venditæ, ut de eadem moneta
1 censeatur conuentum,† quæ in loco contractus expendi solet, & vsitata est, ut glos. & Bar. tradunt in d. l. semper in stipulationibus, ff. de reg. iur. & probatur in l. Imperatores, in fin. ff. de contrahenda empt. & in ca. 2. & ibi glos. & Abb. de maledic. & in Clem. beneficiorum, de decim. & tradit Bald. in l. qui non militabat, §. 1. ff. de hære. instit. & Fab. in d. 5. q. col. 4. vers. vlterius est not. Alex. consil. 21. Visis his, col. 2. vers. aut nos dicimus, 2. vol. duplicato consilio 37. in 5. Socin. cons. 247. columna quarta versiculo non obstat quod tertio loco. Brun. latè in tractatu de augumento, ultima conclusione principali, columna 9. & 10. & sequitur Cagnol. in dicta l. semper in stipulationibus, numero quinto Censerentur igitur partes intellexisse de libris monetæ seu Bononenorum, uel Bologninorum Ferrariæ, qui idem sunt ut uidetur uelle Statutum Ferrarię subtus Rubrica, Modus faciendi solutiones, ante finem, qui quidem Bononeni, ualent sex quatrenos ut notum est, & tradit etiam Alexand. dicto consilio, & licèt libra Ferrariensis constituatur ex uiginti solidis monetę vel Bononenorum, prout etiam libra Bononiensis, & Mutinensis, tamen est differentia in monetis, quæ minus ualent Ferrariæ, quàm Bononię, & Mutinæ, & in pluribus alijs Ciuitatibus, quo fit, ut magis prodesset uenditori si fieret contractus Ferrariæ propter bonitatem monetæ Ferrariensis, cum de ea censeatur actum, ut suprà, quàm alibi, ubi monetæ plus valent. Et benè verum quod Brun. in dicta
2 columna decima limitat prædicta † nisi aliter constaret de consuetudine partium, quæ esset præponenda consuetudini loci contractus, & ibi plura allegat, sed si in loco contractus plures monetarum species expendi solitum esset, tunc de magis usitata censerentur partes intellexisse, ut per eundem Brun. ibi, in uers. & qđ quando una, & quod interpretatio sit facienda de libris, & monetis secundum consuetudinem loci contractus, in quo celebratur, non ad quem refertur, tradit etiam Ioann. de Sel. in tractat. de benefic. post Felin. quem allegat, in tertia parte quæstione vndecima numero 17. Sed
3 si† diuersæ libræ essent in Ciuitate, diuersam summam ualentes, prout Florentiæ cōtingit in Florenis, ut per Bartol. & Paul. in l. Paulus, ff. de solut. de libris Turonensibus, & Parisiensibus, quæ currunt in Gallia, tradit Tiraquel. in dicto tractat. §. primo, glos. 18. numero 73. & Papiæ libra Papiensis est solid. decem, & Imperialium viginti, ut per Curt. seniorem in l. cum quid, ff. si cert. pet. aliàs est tractatus monetarum 14. quæstione, colum. fin. sic etiam est in Ciuitate Regij duplex moneta, moneta Imperialis solid. viginti in rationem quatuor quatrenorum pro solido, & moneta antiqua Regij, solid. viginti in rationem quinque quatrenorum pro quolibet solido, tunc imprimis inspiciendum esset, quod uerisimilius est, l. in obscuris, & ibi glos. ff. de regul. iur. & hoc casu consideratur qualitas rei venditæ, & eius ualor, secundum quem poterit iudicari, uel conieccturari de qua moneta, an de maiori uel minori censeantur partes intellexisse, de illa enim, quæ magis vero ualori correspondet actum censetur ut Bart. Castr. & Tiraquel. tradunt in locis proximè allegatis, & glos. in dicta l. semper in stipulationibus, & ibi Cagnol. numero quarto, & Brun. d. column. 9. & Curt. sequen. dicta quæstio. 14. & facit quod nón extrà propositum tradit Fab. dicta quinta quęstione, colum. 6. ad finem, versiculo circa tertiam. Cæterum de libra, quæ quādoque respicit pondus, quandoque numerum, ut hic
4 plura in iure† scripta extant de ea, quæ pondera continet, quæ regulariter continet 12. uncias, ut tradit glos. in l. secunda, C. de metalla. & metal. libro 10. licèt quandoque aliter à lege statuatur, ut in d. l. 2. habetur, in l. unica, C. de argen. precio, eo libro, ubi precium argenti taxauit quinque solidis pro singula libra, licèt glos. & nonnulli alij dixerint, decem, de quo inferius dicetur in l. prima, C. de collat. ęris, eod. libro ubi 20. libræ æris uno solido taxant, et in pluribus alijs ll.

quod libra contineat. 12. vncias tradit etiam Io. Fab. in §. nos autem, Insti. de Attili. tutor. latè Boer. decis. 327. nu. 2. & Alciat. in annotat. in l. 1. d. tit. C. de mettal. lib. 10. vbi librã Romanam ab Attica distare asserit, cum illa ista minor sit drachmis quatuor, & ibi latius de drachmis, scrupulis, granis, & similibus ponderibus disserit, quæ latius in suo tractatu de ponderibus & mensuris posuit, de quo etiam plura habentur per Budæ. in lib. de asse, ad quos recurrendum est si libet. De libra verò quæ etiam cõtinet numerum, habemus text. in l. quotiescumque, C. de suscept. præpos. & arch. lib. 10. vbi libra auri continet septuaginta duos solidos, licèt tam pondus q̃ numerum contineat, de quo inferius abũdè disseremus. sed de libris Turonensium, quæ constant duodecim Turonens. habetur in Extrauagan. Benedict. XII. Vas electionis; §. fi. in tit. de censi. & unde habuerit originem huiusmodi moneta, tradit Gomes. in compen. utriusque signat. in reg. de ualor. exprimen. in impetr. benefi. quest. 9. nu. 11. & sequen. & ibi enumerat plures libras plurium Ciuitatũ inter se differentes & disformes, & inter cetera ibi loquitur de libra Papiensi, quę ualet solidos 20. quod etiam refert Alciat. in l. cum quid, in uerbo, eadem bonitate, pagin. 2. ff. si cert. petit. & de libra Veneta quæ continet duos Marcellos, & Bononien. quæ continet uiginti Bologninos, seu Bononenos, ut ita loquitur Alexand. dicto consilio, quæ concordat cum Ferrariensi in numero ipso, sed tantum propter ualorem monetarum, ut suprà est minor ea decima parte plus minusve, secundum qualitatem monetarum, & de libris prædictis Turonen. & Parisiens. loquitur Tiraquel. loco præallegato. Et dicit Gomes. loco præallegato, nu. 14. quod exceptis nonnullis ibi enumeratis, omnes aliæ prouinciæ Christianitatis differunt in ualore libræ; Et ad propositum nostrum, sciendum
5 est, quod † interest, an pro precio alicuius rei conueniatur de libra, quæ continet pondus, an de ea, quæ continet numerum: quia cum (ut suprà dictum fuit) precium debeat interuenire in pecunia numerata, si pro re conueniretur libra, uel marcha auri uel argenti, non ualeret uenditio, ut per Doctor. in dicto §. item precium, & per Tiraquel. in dicto tractatu, §. primo, gloss. 14. numero 44. nisi pondus illud auri vel argenti taciti numeri haberet certitudinem, ut plerumque apud opulentiores mercatores pecunia precio numerabili destinata ob ingentem molem appendi solet, ut tradit Claudi. in dicta §. item precium, ad finem, nec propterea desinit esse emptio, & uenditio, & contractus valere, & faciunt, quæ tradunt Modern. post Bartolum in l. secunda, §. mutui, ubi Ripa, numero 12. ff. si cert. pet. quod li-
6 bra † auri uel argenti non potest reddi inuito creditore, qui argentum uel aurum in pecunia numerata mutuò dedit.

Et librarum viginti Marchettorum pro quolibet stario, & ad rationem cuiuslibet starij primæ petiæ dictę possessionis vt suprà venditę.

SVMMARIA.

1 *Venditio ad mensuram facta censetur, quando constituitur precium pro numero stariorum, vel iugerum, & nu. 3.*
2 *Venditio non est perfecta si uendatur prædium quod dicitur esse centum stariorum, pro centum non facta mensuratione.*
4 *Venditio ad mensuram non censetur facta si vendatur tota res, & dicatur ad rationem viginti pro mensura, vel campo.*
5 *Venditio facta ad mensuram non est perfecta sed conditionalis.*
6 *Venditio ad mensuram, & sic conditionalis an facta censeatur si sit venditus fundus, qui asseritur esse centum tornaturarum in rationem decem pro qualibet tornatura cum hoc pacto, quod qualibet partium possit petere mensurationem.*
7 *Venditio licèt sit imperfecta, aditum tamen non probat pœnitentiæ.*
8 *Venditio, & contractus multum interest an sint nec ne perfecti propter incommoda, & commoda, quæ rei accedunt.*
Venditoris est periculum, & utilitas etiam rei vendita, quæ accesserunt nondum perfecta venditione.
9 *Venditio perficitur etiam ante mensurationem si venditor rem tradat emptori.*
Declara tamen, & intellige ut hic.
10 *Emptor non potest dici in mora non facta mensuratione.*
11 *Traditio in dubio facta præsumitur ut dominium transferatur.*
12 *Traditionem conditionaliter factam dicens probare debet.*
13 *Constitutum numquid operetur veram traditionem, & possessionis translationem.*
14 *Traditio etiam ficta per precarium sufficit ad perfectionem contractus conditionalis.*
Sed dubium redditur ex multis hic relatis.
15 *Venditio conditionalis, & ad mensuram ut perficiatur quid agendum.*
16 *Venditio an unica censeatur, an vero plures si fiat plurium rerũ uno precio pro oĩbus statuto, vel*

vel pro pluribus precijs singulis rebus additis.
17 *Venditionem vnam esse an vero plures multum interest.*
18 *Statuto disponente quod certum quid soluatur pro gabella cuiuscumque contractus si venditio erit facta vnico precio pro pluribus rebus vnica gabella debetur secus si pluribus precijs.*
19 *Statuto annullante contractus non soluta gabella, si sunt plures conditiones ratione plurium preciorum, & pro aliquibus sit soluta gabella, pro aliquibus non, omnes non annullabuntur.*
20 *Venditionibus pluribus factis, respectu vnius in qua sit læsio potest peti rescissio.*
21 *Venditio facta de duobus seruis vnico precio si unus moriatur ante traditionem non sustinetur quoad alterum, secus autem esset si diuersis precijs venditi fuissent.*
22 *Venditiones si plures factæ, sint una res poterit redhiberi, & altera non ad libitum, quod declara vt infra nu. 24.*
23 *Venditiones plures factæ censentur etiam si sit appositum precium vnicum postea distinctum, & assignatum singulis rebus, & e vestigio unica erit venditio si pluribus precijs sit facta, & deinde totum precium simul redactum.*

GLOSSA VI.

Vando constituitur precium pro numero stariorum vel iugerum, in casu isto (pro quolibet stario) venditio censetur facta ad mensuram, secùs si dicatur vendo prædium, & di
1 co, quod sunt centum staria pro precio † centum, & non facta mensuratione precium est
2 incertum, & venditio † est conditionalis, & non est perfecta, l. quod sepè, §. in his, de con trahen. empt. qui text. licèt in uenditione mo bilium loquatur, tamen etiam in uenditione immobilium, secundum glos. & Doct. ibi, & in locis infrà allegandis, procedit; & in uenditione immobilium est text. in l. si in uenditione, §. 1. ff. de peric. & commo. rei uendi. & ita tenet Bart. & Paul. de Cast. in l. Iulianus, §. si Titius, ff. de action. empt. Bald. in l. 1. 3. et 4. oppositione, C. de peric. & commod. rei
3 uend. vbi dicit, quod si precium † sit promissum distributiuè, in singulas mensuras metiẽdas, censetur uenditio facta ad mensuram, secùs si collectiuè pro omni mensura. Idem tenet Salic. in l. sicut, col. pen. C. de actio. emp. Fab. in 6. q. d. 5. quæst. principalis, col. 17. uer sicu. vlterius in d. tractatu. Aret. in d. §. actionum, nu. 16. & Franc. Aret. in cons. 11. Procedendum est, in princ. Alex. in cons. 90. Viso processu, 2. col. 5. vol. duplicato in cons. 32. vbi habetur magis persectum, 6. vol. Corn. cons. 59. littera B. 4. vol. Socin. in cons. 34. in princ. 4. vol. Ruin. cons. 83. in princ. & 190. nu. 10. 1. vol. Cur. iun. quæst. 4. nu. 15. Paris. cons. 64. nu. 10. 1. vol. & Capic. decisione 14. nu. 6. Et licèt Bal. & latius post eum Paul. de Cast. in d. l. sicut, velint, quod non censeatur facta uenditio ad mensuram, si uendatur tota res, etiam si dicatur ad rationem 20. pro
4 mensura, † uel campo, seu stario; sed secùs si diceretur uendo decem campos, vel staria, ex isto fundo, ad rationem uiginti pro stario, & videtur sequi referendo Aret. in d. cons. 11. in princ. & Afflict. decisione 399. nu. 6. tamen etiam quod tota res uendatur, si precisi sit constitutum pro quolibet stario, seu mensura, tunc censetur facta ad mensuram ut tènent prædicti suprà allegati, & reprobat in specie Bal. & Salic. ibi, in d. l. sicut, col. pen. & latè Didac. d. cap. 3. nu. 7. practic. qq. & quod
5 uenditio facta ad mensuram † non dicatur perfecta, uel pura, sed conditionalis, ultrà suprà allegatos tenet etiam Aret. in l. 3. §. incertam, 2. col. in fine, ff. de acquir. pos. Cor. cons. 79. 2. col. 3. vol. Crot. in l. si is qui pro empto re, col. pen. nu. 107. ff. de usucap. Mars. in Rubrica de probat. nu. 400. Bertr. cons. 337. nu. 3. 1. par. priorum. Paris. cons. 59. in princip. 1. vol. & Boer. decis. 183. nu. 8. & tanto magis censetur uenditio facta ad mensuram, si partes expressè agant, quod debeat mensurari, ut per Curt. d. cons. 74. nu. 15. de quo pacto quod mensurari res debeat, & precium augeri, uel minui iuxta mensuram tradit etiam Alex. sentiens esse ad mensuram, in consilio 220. alias allegato, 2. col. in fine, 2. vol. vbi allegat l. qui fundum, §. qui agrum, ff. de cõtrahen. empt. quæ loquitur in uenditione facta ad mensuram, quod debet solui precium maioris quãtitatis in mensura reperta, quàm fuerit expressum in contractu, secùs uerò esset, si uenditio esset facta de quodam corpore pro certo precio, quod asserebatur esse certæ quãtitatis, puta centum stariorum, & non fuerat taxatum precium pro quolibet stario, sed bene fuerit dictum, quod preciũ augeretur uel minueretur, si esset pluris, uel minoris quantitatis, quàm esset expressum. Ruin. d. cõs. 198. num. 10. fortius uoluit Socin. in cons. vlt. 2. col. 3. vol. non censeri uenditionem factam
6 † ad mensuram, & per consequens non esse conditionalem, si sit uenditus fundus, qui asseritur esse centum tornaturarum in ratione decem pro qualibet tornatura, pacto addito, quod qualibet partium posset petere mensurationem: quia cum precium iam esset certum, licèt posset augeri, uel minui in euentum quo mensuratio peteretur, ualet uenditio, l. hæc uẽditio, §. fin. ff. de cõtrahen. empt. de qua dictũ fuit supra in prin. huius capituli, & per alia quæ ibi adducit: sed licèt uen-

ditio isto casu facta non dicatur perfecta,
quo ad hoc, vt non transferatur dominium,
vel possessio in emptorem, uel quis possit ex
ea agere ante mensurationem, & similia,
7 non tamen est imperfecta, † quo ad poeniten
tiam, si quidem etiam quod sit conditiona-
lis, & imperfecta; neutra partium potest ab
ea recedere, & poenitere, vt tradit abundè Af
flict. dicens ita fuisse in consil. Neapol. deci-
sum, in decisione 280. num. 6. & Paris. alia ad
ducens in d. cons. 64. nu. 14. & cons. 59. nu. 4.
& sequent. cod. vol. 1. & latius Tiraquel. d.
tract. glos. 2. §. 1. nu. 26. & in glos. 10. nu. 43.
8 An autem sit perfectus † contractus; nec ne,
multum refert propter deteriorationem, uel
rei peremptionem, quę ante mensurationem
seu periculum, & incommodum rei contin-
gere potest: quia pertinet ad uenditorem, ut
per Curt. in d. cons. 74. num. 16. 76. nume. 7.
& 77. num. 5. & Paris. dicto cons. 59. nu. 15.
& sequent. sicut etiam commodum alluuio-
nis cedit ad eius vtilitatem; d. §. si Titius; &
ibi Doctor. de quo suprà etiam diximus in
Clausula uenditionis rei ruralis, in verbo u-
no latere flumen Padi, vlt. quæstio. Si tamen
traditio rei ante mensurationem fiat empto-
ri per venditorem, perficitur uenditio; &
transfertur dominium, & possessio in eum,
9 ut tradunt Ang. & Paul. † de Cast. in l. 2. C.
de peric. & commo. rei vend. & tradit etiam
Corn. cons. 50. præallegato, littera F. G. &
Capic. d. decisione 14. num. 10. & defendit
Dec. in cons. 179. per totum, quod & admit-
tit Alex. d. consilio 90. col. secunda; & sequi-
tur Paris. dicto consil. 59. nu. 17. & sequen. &
d. cons. 64. nu. 20. Boer. d. decisione nume. 8.
Didac. d. ca. 3. nu. 6. ad fin. Grat. consil. 90. nu.
6. 1. vol. Bursat. cons. 100. num. 22. Thobias
Non. cons. 81. nu. 15. & Menoch. consil. 26.
nu. 29. & Cæsar Vrsil. in addi. ad dictam de-
cisionem Afflic. 280. Borgni. de tutor. & cu-
rat. num. 261. & latius Tiraquel. in d. glos. 2.
nu. 28. & sequent. & ibi nu. 31. limitat, nisi e-
tiam traditio fieret conditionaliter: quia ni-
hilominus perficeretur contractus. si tamen
non constaret de traditione per venditorem
facta, sed quod tantum emptor rem possede-
rit, sciente & patiente uenditore; noluit Ale-
xand. censeri factam traditionem, & per con
sequens contractũ esse perfectum, & transla
tum dominium vel possessionem, qñ emptor
pro parte sua non impleuit soluendo precisi
integrum, & quia uenditor non tenebatur
tradere, cum venditio esset imperfecta; & se-
quitur Curt. dictis consilijs 74. nu. 17. & 76.
nu. 10. quorum opinio non uidetur sine dif-
ficultate procedere propter decisiones in cõ-
trarium adductas, quarum aliquæ uidentur
indistinctè loqui, siue fuerit facta traditio ex
pressè, siue tacitè per patientiam, ex qua præ
sumitur traditio, ut per Dec. in d. cons. 179.
in fine, quem plures ex præallegatis sequun-
tur. Præterea, quod etiam traditio huiusmo-
di præsumpta operetur contractus conditio-
nalis perfectionem, tenet expressè ẽt Aretin.
in l. 1. §. si vir uxori, nu. 41. vers. tertio adde, li
cèt Socin. ibi, col. fin. nu. 15. dubitet, ff. de ac-
quir. poss. & sequitur Tiraquel. in d. glos. 2.
nu. 29. nec obstat, quod emptor nõ soluit pre
10 cium: quia non propterea censetur † esse in
mora, ex quò adhuc non constabat quid, &
quantum soluere teneretur, non facta mensu
ratione, & agenti venditori ad ipsum, obsta-
ret exceptio l. nulla, ff. de regulis iur. & l. le-
cta, uers. sed cum fortis, ff. si cer. pet. & tradit
Ruin. in terminis, in d. cons. 198. nu. 1. sicut
etiam nihil facit quod non tenebatur trade-
re, quia etiam quando tradit expressè, cum
non teneatur, transfertur possessio, & domi-
niũ, & perficitur contractus: ita quãdo tacitè
per patiẽtiam, cum taciti & expressi idem sit
iudiciũ, l. cum quid, ff. si cert. petat. & sibi im-
putandum est, quod passus fuerit. Illud tamẽ
11 † sciẽdum est, quod qui rem expressè tradit,
eo animo tradidisse censetur, ut dominium
transferat, ut tradit Corn. d. cons. 50. col. 5.
12 littera F. quo fit, ut si quis † traditionem etiã
conditionaliter fuisse factam allegaret, tene-
retur probare. Sed maius dubium est, num-
quid per constitutum quod traditionem pos
sessionis importat, l. quod meo, ff. de acquir.
13 poss. & latius, † infrà suo loco dicetur, censea
tur tradita possessio, ut uẽditio censeatur per
fecta? & quod hoc casu cõstitutũ operetur ue
rã traditionẽ, sensit Capic. d. decisio. 14. nu.
10. licèt in casu suo teneat cõtrariũ, ex eo, qđ
alijs rationibus constitutũ non ualebat. & ad
hoc optimè cõfert decisio Baldi in cons. 478.
Quidã Franciscolus col. 2. nu. 2. 1. uol. qđ tra
14 ditio † etiam facta per precarium, sufficit ad
perfectionem contractus conditionalis, re-
fert, & sequitur Tiraquel. d. gl. 2. nu. 28. & in
tractatu de constitut. 1. par. in fine; & expres-
sè in terminis istis firmat Dec. in d. consilio
179. Bursat. & Thob. Nonius, suprà citati.
Sed huic opinioni ego numquam adhærerẽ,
cũ plures, & maiores habeat cõtradictores,
ueriori parti accedẽtes; & in indiuiduo cõtra
rium tenet Crot. in d. l. si is qui pro emptore,
nu. 107. Marf. in d. Rubrica nu. 400. Paris. d.
cons. 59. nu. 22. & Curt. d. cons. 74. nu. 18 &
76. nu. 10. Did. d. cap. 3. num. 6. uers. 8. in fi. &
quod constitutum additum contractui con-
ditionali, ipsũ quoq; conditionale efficiatur,
& naturam principalis contractus sortiatur,
latè comprobat Dec. cons. 247. col. 2. uers. &
ista

ista conclusio, Cur. iun. cons. 244. nu. 17. & sequent. & latius plura adducēs Tiraquel. in d. tractatu de const. 2. par. in 15. ampliat. & Cagnol. post Dec. in l. contractus, nu. 34. ff. de reg. iur. vbi etiam alios citat hanc sententiam tenentes. & faciunt etiam quę tradit idē Tiraquel. ead. par. 16. ampli. & 3. par. 2. limitatione. Vt autem perficiatur uenditio† conditionalis, et imperfecta, propter mensuram, dēt fieri mensuratio, vt suprà, & si altera pars denegēt, uel differat, poterit interpellari, & per interpellationē in mora constitui, & quo ad sui damnum, & incommodum habebitur pro pfecta, ut per Capic. d. decisione, nu. 18. de quo ēt aliqua diximus suprà, in dictis verbis, & stariorum octo, in fine. Cæterum, illud etiam non omittimus, quod Clausula hic addita (& ad rationem cuiuslibet starij) magis esse superfluam, quàm necessariam; cum etiam ea non apposita etsi vltima mensura non esset plena, vel vltimum starium non esset integrum, pro rata ipsius precium soluendum esset, ut tradit Salic. loquens in venditione vini ad mensuram, in d. l. sicut, col. pen. in fine, qđ ēt ex regula illa quod eadem est rō de toto ad partē, l. quæ de tota, ff. de rei uend. cōprobari posset. Sciendū est in-

16 super, multū interesse, †an uenditio pluriū rerū fiat vno precio pro oībus statuto, an pro pluribus precijs singulis rebus additis, vt in casu nostro, primo. n. casu est vnica venditio, non plures, scđo plures sunt uenditiones, & tot, quot res distinctæ, l. cū eiusdem, cum dua bus ll. sequent. ff. de ædil. edic. tradunt Bart. Aret. & Ias. in l. scire debemus, in princ. ff. de verb. oblig. Fab. in dicto tractatu, 5. q. col. 7. vers. item distinctio. Aret. d. cons. 11. col. 1. vbi idem voluit, qñ venditio est facta ad mensuram pro quolibet stario terræ, vt suprà: qa tot censentur uenditiones, & Tiraquel. d. tractatu, §. 23. glos. 1. nu. 17. plures aūt resultant

17 †vtilitates, si censeantur plures contractus, an unus tantum, quarum aliquas enumerāt glos. & Doct. in d. l. scire debemus, in princ. & inter cæteras ea est notanda, quam ponūt Bald. & Angel. in d. l. cum eiusdem, quod si

18 extat† statutum, quod pro quolibet contractu sit soluendum, puta decem pro gabella, si venditio erit facta vno precio pro omnibus rebus, vnica tantum erit soluenda gabella: secùs, si pro pluribus precijs distinctis, cum plures sint contractus; ut suprà, sequitur Bertach. in tractatu de Gabel. 15. q. 5. q. principalis. Dec. cons. 343. nu. 3. & Tiraquel. d. nu. 17.

19 Similiter si statutum† dicit, quod contractus sit nullus, non soluta gabella, & non in totū, sed pro parte soluta fuerit, si erunt plures uenditiones, non omnes annullabuntur, secùs si vna tantum, ut tradit Bald. in l. fin. §. præterea, 2. col. nume. 6. in lectura noua, C. de iure dot. sequuntur Aret. col. 3. & Ias. col. fin. in d. l. scire debemus, & Cagnol. in l. 2. q. 40. nu. 199. C. de rescind. vend. Infert etiam Bal. ibi, & sequuntur alij pręallegati, ad q. d. l. 2. quod

20 † si vna res est vendita citra dimidiam iusti precij, respectu eiusdem potest rescindi contractus, secùs si omnes vno precio uenditæ sint, quia quod deest in vna, suppletur ex alia, refert Dec. in cons. 421. num. 3. & sequitur Tiraquel. alia adducens, dicto nu. 17. Ex hoc etiam deciditur quęst. posita, in l. si duos,

21 ff. de contrahen. empt. quod si duo† serui unico precio venduntur, & ante traditionem vnus obierit, in altero non valet venditio, quod secùs esset, si diuersis precijs venditi

22 fuissent; propter † redhibitionem etiam rerum uenditarum refert an sit vna, vel plures uenditiones, d. l. cum eiusdem, cum sequent. cum alijs traditis per Tiraquel. d. glos. nu. 2. tamen propter ratificationem contractus, ut

23 per eundem ibi, numero 1. censentur † diuersæ uenditiones, etiam si sit appositum precium unicum postea distinctum, & assignatum singulis rebus, sicut è contra, si pluribus precijs sit facta uenditio, & deinde totum precium simul redactum, ut est exemplum primi casus, si sit dictum pro precio mille, lib. uidelicet centum pro domo, & reliquarum pro possessione. Secundi casus, si sit dictum, pro precio centum, pro domo, & nongentarum librarum pro possessione, quæ faciunt precium librarum mille, ut per Tiraquel. dicta glos. nu. 18. & 19. Quod autem di

24 citur† de redhibitione, & ratificatione contractus, ut possit una res redhiberi, uel emptio ratificari respectu unius rei tantum, non cæterarum, ita demum procedit, nisi constet emptorem, aut uenditorem, non emisse, aut uendidisse, nisi omnes, quod ex coniecturis, & uerisimilitudine constare potest, ut in dicta l. cum eiusdem, & tradit Dec. dicto consilio proximè allegato, numero quarto, & Tiraquel. loco præallegato, numero uigesimo, ubi alijs modis declarat hanc conclusionem non procedere, apud eum uidendum est.

Pro secunda verò petia terræ dictæ possessionis scutorum ducentorum auri.

SVMMARIA.

1 Commercia hominum cessarent cessante ipsorum indigentia.

2 Permutatio quando, & cur inducta.

Permutatio non semper locum habere potest.
3 *Pecunia cur, & quando reperta.*
Pecunia est futura necessitatis fideiussor.
Est vita hominis.
Expromissor futura indigentia.
Pecunia omnia mensurat, & non mensuratur.
Pecuniæ omnia obediunt.
Pecuniam ita diligere debemus, ut ei, intellectum non subijciamus.
4 *Pecunia est à lege non a natura reperta.*
5 *Nummus ideò dictus quasi nomos à lege.*
6 *Pecunia cur signata.*
7 *Pecunia à Lidis inuenta.*
8 *Pecunia argentea etiam ante tempora Regum Hebræorum in usu fuit.*
9 *Nummus, & per duplex, & per simplex, m, scribi potest.*
10 *Nummus à numerando dictus secundū Cagnol. Sed male vt hic per Auctorem.*
11 *Nummus a numismate dictus.*
Numisma significat monetam legitimè signatam.
12 *Moneta cur sic dicta.*
13 *Pecunia primis temporibus qualis fuerit.*
14 *Precium rerum emptarum antiquitus non numerari, sed appendi consueuit.*
15 *Pecunia a pecudibus dicta, ex eo quod prius pecudum nota fuit signata.*
Pecuniæ primus signator Seruius Romanorum Rex.
Vel vt alij dicunt Ianus.
16 *Pecunia antiquitus ouis, suis, & bouis nota fuit excusa, & cur.*
17 *Bos super linguam adagium vnde ortum.*
18 *Pecuniæ etymum secundum Diuum Augustinum.*
Pecunia generaliter omnem rem comprehendit.
19 *Patrimonia apud antiquos ex pecoribus ferè consistebat.*
20 *Mulcta apud Romanos antiquitus non in pecunia sed in pecoribus fieri consueuerat.*
21 *Aes antiquitus familiarissimum fuit pro pecunia fabricatione.*
22 *Pecunia qualiscumque etiam ex auro, & argento fabricata aris appellatione continetur, & cur.*
Aurum, & argentum parum in vsu penes antiquos.
23 *Nomen durat aliquando licèt cesset id cuius causa fuit impositum.*
Paganus quis dicatur, & vnde.
24 *Pecunia argentea quando prius signata, & qua nota.*
25 *Pecunia aurea quando prius percussa.*
26 *Monetarum aris, argenti, & auri diuersitas apud antiquos.*
As quid apud antiquos.
Sestertius nummus cur sic dictus, et qd ualeret.
Denarius ex qua materia fieret, & cur sic appellatus.
Sestertium argenteum quid apud antiquos ualeret.
27 *Aureus nummus diuersi tamen ualoris ab antiquis fuit impressus.*
L. fin. ff. de in ius voc. & §. fin. Inst. de pæn. tem. litig. declaratur.
28 *Error calculi non uitiat, sed iterum calculatio est facienda.*
29 *Aureus minoris ponderis cudi, & signari quando, & cur captus.*
30 *Solidus idem quod aureus.*
Numisma quid valeret, & an idem quod solidus, & an ex auro tantum fabricaretur.
31 *Solidi cur sic appellati.*
32 *Solidus libras viginti aris valebat.*
33 *Libra argenti ualebat quinque solidos, & nu. seq.*
L. vn. C. de arg. prec. quod thes. suffer. lib. 10. declaratur contra gloss.
34 *Quina aliquando pro decem ponuntur.*
35 *Argenti ad aurum proportio quanta olim fuerit, & quanta hodie.*
36 *Aurei diuersi valoris.*
37 *Ducatus quando, & cur sic appellatus intelligendo de moneta.*
38 *Scutum unde prius profectum, & quotuplex.*
39 *Aurei nostri temporis valde diminuti.*
40 *Aurum Vngaricum principatum obtinet inter reliquum.*
41 *Aurum obrizum quod dicatur.*
42 *Moneta argentea hodiernis temporibus imminuta.*
Argentum purum, & pusulatum quodnam dicatur.
43 *Argentum quomodo contaminetur per admixtionem aris.*
44 *Floreni a quibus originem prius duxerint, & cur sic dicti.*
45 *Salarium aduocatorum hodiernis temporibus ad maiorem summam centum aureorum excrescit licèt antiquitus secus.*
46 *Donatio etiam si excedat summam scutorum septingentorum hodiernis temporibus non insinuata ualebit.*
47 *Auth. Alearum usus. C. de reb. cred. declarata.*
48 *Alciatus sibi contrarius.*
49 *Iudicis cuiusdam ignari circa donationem insinuandam iudicium ridiculum.*

GLOSSA VII.

On arbitramur inutile fore, uel à tractatu nostro oio alienum plura scitu non indigna, quæ ex multis in iure nostro scriptis, & huius professionis scriptoribus decerpsimus, hic disserere, ad inuētionem, & originē nummorū tam

tam antiquorum,quàm modernorũ, attinen
tia; Nam principio sciendum est, quod cum
indigentia hominum omnia commercia re-
perijsset, si quidem si nullius rei indigerent
1 †homines, etiam ipsa hominum commercia
cessarent, vt ipsi indigentię satisfieret,contra
2 ctus† permutationis inoleuit, ut dicitur in d.
l.1.ff.de cõtrahen.empt. de quo aliqua suprà
diximus in principio huius capituli:sed cum
semper locum sibi uendicare nõ posset, cum
nõ uterque uel pariter indigerent, puta alter
3 frumento, alter vino, propterea lege† num-
mus ẽt repertus fuit,per quem suppleretur in
digentia,cũ sit vt mensura, ex qua rerũ com-
mercia functionẽ recipiunt,res ipsas ad ęqua
litatẽ redigens:vnde nummum philosophus
futuræ necessitatis fideiussorẽ appellauit, ut
Bal.tradit in l.2.nu.4.C.de constit.pecun.di
cens,quod qui habet pecuniam,habet omnẽ
rem quam vult,& idem Bald. in l.aduocati,
C.de aduoc.diuers.iudicior.dixit id notãs ex
illo textu,quod pecunia est uita hominis qđ
etiam ibi not. Aret. & vtrumque dictum fuit
sequutus Curt.in tractatu de sequestro, nu.4.
idem est quod nummus tanquã expromissor
futuræ indigẽtię repertus fuerit, tradit Clau.
in d.§.item precium,3.pag. Inst.de empt. &
vendit.Idẽ,quod pecunia sit uita hominis,di
xit Bal.in l.si tuis,C. de oper.liber.& in l.sin
gularia,4.col. vers.vndecimo est speciale,di-
cit,quod pecunia omnia mensurat,& nõ mẽ
suratur.ff.de fideius. l.si ita fideiussorem acce
pero,& ideò scriptũ est pecuniæ oĩa obediũt;
& iterũ dicit Aristot. ꝙ nummus est fideius-
sor; & iterũ ita debes diligere nummũ, ut ei
non subijcias intellectũ,& prædicta ẽt refert
& sequitur plura alia adducẽs Cagnol. in d.
l.singularia nu.144.oĩa igitur nummo metiũ
4 tur,à lege† nõ à natura reperto:qui eo nomi-
5 ne nummi ideò dictus est,quia† à nomo idest
lege ortum habuit,& ita de nummi inuentio
ne, & nomine tradit Budę. ex Aristot.in an-
not.suis,in l.ius ciuile,pag.6.& sequent.ff.de
iustit.& iure,& latius in d.l.1.sed amplius,et
clarius prosequitur hanc rẽ Claud.in d.§.itẽ
preciũ;hoc idẽ innuit Alciat. in l. propemo-
6 dũ,in princ.ff.de uerb. signifi.vbi dicit,†iure
gentiũ ea de causa signatũ nummũ fuisse, vt
commercia rerũ faciliùs celebrarentur, fun-
ctionẽq; ex eo reciperent, quæ in rebus non
est,undè minus in vsu cæpit esse permutatio;
huiusmodi etiam nummi inuentionis causã
latè ponit Cagnol.declarando text. in d.l.1.
in illis verbis,(electa est materia,cuius publi
ca,& ꝓpterea ęstimatio,&c.)in l.2.q.73.nu.
24.versicu.non obstat text. C. de pact. inter
empt. & vend. de inuentione etiam nummi
scribit Tiraquel.d.suo tractatu de retractu,§.
30.glos. 1. nu. 20. plures citans auctores de
7 ea loquentes ex Herodoto,à Lydis† inuentũ
nummum fuisse asserens, vbi ẽt addit, num-
8 mum argenteum etiam† ante tempora Regũ
Hebræorum in vsu fuisse, vt in c.2.Reg.1.ad
fi.comprobatur,& num.sequent.cum Budæ.
concordat,qui etiam Aristot.in hoc adduxit
vt nummus à nomo dictus sit,idest à lege, v-
9 bi etiam tam† per simplex m.quàm duplica-
ta littera scribi posse dicit, vt apud probatos
auctores vtroque mõ scriptum videmus, &
idẽ quod à lege siue nomo dicatur nummus
dicit Curt.in tractatu de sequestr.nu.3.addu
cens ipse quoque dictã Aristo.auctoritatem,
& sequitur Cagnol.in l.singularia,nu.2. ff.si
10 cert.pet.licèt ibi addat,quod forsitan† à nu-
merando nomen sumpserit,l.certi cõdictio,
§.si nummos,ff.eod.quod non videtur tenen
dum,tũ,quia repugnat auctoritati Doctorũ,
tum qa pecunia uel nummus nõ fuit primo
in eũ vsum repertus,vt numeraretur,ut dice-
mus infrà:& Bart.ẽt tradit,in l.1.§.1.ff. eod.
tit. Alciat.autem in d.l.2.§.credimus,in ver-
bo, item mutuum, in fine, non penitus rece-
11 dens à prædictis,dicit,quod nummi† dicun
tur ἀπὸ τὸν νομισμένον, quæ vox monetam si-
gnificat legitimè signatam:monetã verò ma
12 iores nostri nummos† ideò dixerunt, ex eo,
quod signo nomismatis moneremur, cuius
precij, & æstimationis essent, ut tradit Ca-
gnol.in d.nu.2.quod à Gramm. mutatus est.
13 nummi aũt† primis temporibus non ex au-
ro,vel argẽto,seu ære prodiere.sed ut Claud.
loco præallegato refert pagi.4.ex terra poli-
tius exculta,& igne solidata certis quoq; ex-
pressionibus figurata in vsu esse cęperunt.De
inde posteriores fastidientes priscæ vilitatis
inuentum formatos è corijs orbes auro mo-
dico signauerunt, quibus regum munificen-
tia,& commutationũ necessitas utebatur, &
de his etiã nummis, quos antiqui signabant
in corio, & in aliqbus locis temporibus suis
signabant in carta, meminit Bart.in d. l.1. &
alij sequũtur,ut ẽt sequitur Barb.in Rubrica,
extra eo.ti. col.5.& Fab.in fi. 1.q.in d.suo tra
ctatu. Successiuis modo temporibus æris re-
dundante materia prisci Romani rudi,& in-
formi grauique ære in emptionibus vsi sunt,
14 & precium rerum† emptarum non numera-
ri sed appendi consueuit, sed & Seruius Rex
15 primus æs signauit, signatumque† est no-
ta pecudum , undè , & pecunia appellata
est, vt ex Plini. & Budæ. tradit idem Clau-
dium loco præallegato, & idem Zas. in l. se-
cunda, ff. de origin. iur. in versiculo trium
uiri monetales , de huiusmodi etiam mo-
neta ærea primum signata ante nummum
argenteum , uel aureum, solumque æs in

precio habitum fuisse, usque ad primum pro pè bellũ Punicũ, scribit etiam Tiraquellus d. tract. §. 1. glos. 20. nu. 9. vbi refert Seruii primo ęs signasse, s̃m Plin. in auctoritate Timęi se fundantem, sed secundum Draconem, & alios quos adducit, Ianus fuit primus signator. & quod nota pecudũ signauerit, & inde dicta sit pecunia, concordat cũ Zas. et Claud.
16 prout ẽt† subscribit Alciat. in d. §. creditum, vers. item mutuum, post princ. & Cagnol. in d. l. singularia, nu. 3. vbi ex Plutarcho ouis, et suis, bouisq; conspectum signũ in uetustissimis nummis fuisse asserit. Causas autẽ hmõi impressionis ex eodem Plutar. videtur uelle fuisse Bud. in annot. in d. l. 1. pag. 2. ad finem, & sequent. quia incisio bouis in nummo facta, aut Marathon taurum, aut Minoem duce designabat, uel ex eo, quod ad agriculturã ciuẽ prouocare vellet, & ab eo nummo Hecatombęon, quod est centum boum, & decabæon decẽ, nomen traxisse, & idẽ ex Polluce apud Athenienses bouẽ genus nummi fuisse ac à bouis forma sic dictũ, quæ in eo sculpta
17 erat, & inde ortũ† Adagium illud, bos super linguã, quod pro ijs, qui mulctę metu deterriti linguã compescebãt, dictum extitit, quę ẽt refert, & ampliat Tiraquel. alia adducens in d. §. 30. glos. 1. nu. 22. Est uerum, quod Aug. in libro de doctri. Christiana, cuius uerba re
18 gistrata habentur in c. totũ, 1. q. 3. maluit† pecuniam ideò dictã esse, ex eo, quod quicquid habebant antiqui in pecoribus consistebat, & ipsum quãplures Grammat. & plurimi Legistę sequũtur, quod & Alciat. sequutus è dũ de pecunia, quæ generaliter oẽm rem cõprehendit, & latissimè accipitur, uerba fecit, vt in l. pecuniæ appellatione, ff. de uerb. signifi. sed in d. §. creditum, d. verbo, item mutuo, dixit hanc rationem potius effectum quàm nominis significationem respicere. Quod autẽ
19 †apud antiquos hmõi pecora patrimonium eorũ implerent, etiam constare potest, eo qđ
20 mulcta non in pecunia sed in † pecoribus apud Rom. fieri consueuit, ut Bud. tradit, in d. l. 1. pag. 1. & Alciat. in l. aliud est fraus, §. inter mulctã, super verbo hodie, ff. de uerbor. signifi. & sequitur Tiraquel. d. nu. 22. in fine. Species itaque ista metalli æs, ab auro & ar-
21 gento separata, adeò in vsu† fuit, ad nummorum fabricationẽ, ut passim factum sit, quod
22 qualiscumque pecunia † exinde conflata, ęris appellatione contineretur: nam etiam aureos nummos æs dicimus, l. etiam aureos, ff. de verbor. signifi. & ibi Alciat. idem dicens, hanc etiam metalli speciem prius quàm ferrum in usu fuisse affirmans; & idem tradit in l. cedere diem, §. æs alienum, ff. eod. tit. vbi dicit, quod pecunia vetustissimorum Rom. in ære consistebat, quoniam propter eorum paupertatem rarus illis argenti, rarior auri usus fuit, indeque æris appellatio pro pecunia accipi consueuit; & quamuis domitis nationibus in maximas diuitias excreuissent, seruauerunt tamen antiquum nomen, & siue pecunia aurea, siue argentea esset, æs appellabatur; hæc ille, de quo etiam aliqua supra diximus in Clausula, ratihabitionis, in uerbo (aliàs de suo proprio ære,) & his concordat Tiraquel. d. glos. 20. nu. 7. & sequent. vbi more suo plura ad propositum adducit. Nec mirum est, quod pecunia etiam hodie dicatur, licèt non pecudum, sed regum, uel dominorum imaginibus signetur, sicut ęs appelletur aurea, vel argentea pecunia, nam cum semel
23 †nomen accepit res aliqua, licèt cesset id cuius causa nomen impositum fuit, tamen durat nomen, ut uidemus in hominibus, qui vocantur pagani, si militiam non exerceant, tametsi pagum, uel villam non inhabitent, sed nobiliter uiuant, nullam artem rusticalem exercentes, vt habetur in §. 1. in fine, Instit. de milit. testa. & in pluribus alijs locis, ex quo semel homines, qui agriculturam exercebãt, aut militiam, aut erant pagani, aut milites, vndè qui non est miles, pagani nomine continetur, ut declarat Zas. in tractatu de substit. ca. 5. in Rubrica de compendio. nu. 8. Porrò
24 argentum secundum Claud.† loco præallegato, signatum fuit anno ab Vrbe condita, 585. Q. Fabio Consule, quinq; annis ante primum bellũ Punicum, quod ẽt confirmat Tiraquel. d. glos. 20. nu. 9. addens bigarũ, & quadrigarũ nota signatum fuisse, & ibi ex Eutropio dicit argẽteum nummũ in urbe figuratũ esse primo bello Punico, quo Regulus à Xãtippo Lacedęmonio Duce Carthaginensiũ
25 captus est. Illinc† verò ad annum 62. aureus nummus percussus est, ut tam Claud. quàm Tiraquel. in locis prædictis referunt, hunc etiam ordinem innuit Cagnol. in d. l. lecta, nu. 23. referendo Plinium, de usu æris rudis & informis postea signati, & successiuis temporibus argenti signati, & demum signati
26 auri. Monetę† vero signatę tam in ęre, quàm in argento, & in auro plures fuere, & diuersi ualoris, ut apud Bud. in lib. de Asse, & alios scriptores cernere est, de paucis solum uerba faciemus, de quibus in pluribus ll. & apud scriptores nominatos mentio habetur, ex ęre enim fuit signatus as modici ualoris, & paruę æstimationis, ut dicit Cagnol. in d. l. lecta, nu. 24. & secundum Bude. ualebat quaternos denariolos nostros, paulo pluris, siue solidum vnum Imperialium, vel Baiochum, ut uidetur uelle Alciat. ex calculo suo, quem facit in c. 9. 2. pag. lib. 3. dispunct. fuitque etiam

signatus

signatus nummus, qui & nummus vocabatur.& sestertius,ex eo,quod duos asses,& semissem tertij assis, & sic duos asses cum dimidio valebat,vt per eundem Alciat.in ca.2.& d.c.9.d.li.3.dispunct.& in d.l.lecta,in princ. vbi etiam Cagnol.cum eo concordat in hoc nu.23.& sequent.& nu.51.licèt in nonnullis alijs ab eo discrepet; Denarius verò argēteus cussus fuit,& nunquam aureus,licèt glos.& nonnulli in l.quæ extrinsecus, aliter voluisse videatur,quos reprobat Alciat. in l.hæc enūciatio,ff.de verbor.signific. pendebat autem drachmā argenti quæ est octaua pars vnciæ, & valebat decem asses æris, vnde nomen denarij accepit,vt dicit tex.in c.ieiunium,quod fuit dictum Augustini,de consecrat.distin.5. seu quatuor sestertios, vel nummos, qui idē important,vt per Alcia. in d.l.etiam aureos, & in d.l.hęc enunciatio,in d.l.pecunię nomine,in fine,in d.c.2.& in d.l.lecta, in princ. & ibi etiam Cagnolus num.24.in qua de huiusmodi denario mētio habetur, vt etiam fit in l.scire debemus,in princ.ubi disputat Ias. littera text.in l.cum quis decedens, §.Titia. de leg.3.de denarijs etiam loquentis; De huiusmodi etiam denario argenteo ualēte decem nummos usuales unde nomen sumpsit,quod solueretur pro censu tradit Io. Hugo. in tractatu de offic.quatuor prælato.4.parte,in Rubrica, Tributi Imper.a Roma.instit. nu.2.& passim in scriptura sacra de eo mentio habetur; Fuit etiam apud Rom. sestertium modo argenteum mille sestertios æreos ualens, & duas libras & semissem argenti continebat, & de huiusmodi sestertijs habemus tex.in §. postea,cum §.sequenti,Instit.de succes.liber. ubi Claud.not. declarat prout etiam Alciat. in d.c.2.& c.9.in d.l.lecta,ubi etiam Cagno.

27 Nummus†etiam aureus percussus & signatus fuit sed diuersi ponderis tempore enim Digestorum aurei 48. libram implebant, duas enim drachmas scilicet quartam partē unciæ singuli pendebant,quibus additis quatuor drachmis,& sic duobus alijs aureis, fiebat iusta & plena libra, in qua quinquaginta numumismata erant,ut tradit Claud.in d.§. postea uerò,ualebat autem aureus cētum sestertios, & sic centum aurei decem sestertia argentea complectebantur, ut tradit Bud.in annot.in l.eadem lege, ff.ad l.Iul. repetund. ubi illum text. de aureis centum loquens, & text.in l.1.§.licita,de uar.& extraor.cogn.taxantem aduocato mercedem usque ad centum aureos,ita declarat,ostendens ipsos centum aureos & 50.aureos Francicos importare.& Alciat.in d.c.9. qui calculo facto libras mille monetæ(ut censeo)Imperialium implere censet;quod & sequitur Cagnol.in l.diem functo,in fine,ff.de offic.assessor.& ita etiam interpratatur Rip. Alciat. de libris Mediolan.intellexisse in l. si constante, in princ.nu. 28.ff.sol.matr.ubi tamen de hac doctrina dubitat,per text.in l.fina.ff.de in ius uoc.ubi de aureis loquitur,& in §.fi.Instit.de pœn.reme re litigāt.ubi Iustinianus loquitur de solidis, de quibus statim dicemus. Sed respōderi potest, nihil huic sententiæ aduersari, quandoquidem quod erat statutum respectu uocantis patronum,uel parentem in ius sine uenia, ut d.l.fin.& l.in eum,& l.si libertus,suprà eodem ut pœna 50.aureorum plecteretur.Iustinian.in d.§.fin.reduxit ad solidos, seu ad aureos sui temporis,quo diminuti fuere in pondere,ut statim dicemus. & ita respondit Alciat.ipse,licèt ad aliud propositum, in l.fi.ad finem, C.de in ius uocand. Quod autem cōputatio uera nō uideatur inspecto ualore nostri temporis, non tollit quin hæc sentētia uera sit,ut ex auctoritatibus Budæi, Claud.Alciati & Cagnoli, & magis ex rationibus, in quibus fundant suam sententiam comproba

28 tur,et error†calculi non uiciat,cum iterū calculatio fieri possit, l.1. C.de errore calculi; Hanc etiam sententiam de ualore aurei antiqui, quod esset didrachmalis, scilicet duas drachmas auri contineret et penderet,Budę. lib.2.de Asse, affirmat, & sequitur Alciat.in d.l.fin.an.finem,& in d.l.etiam aureos,& in d.l.hæc enunciatio. Sed cum successiuis temporibus diuitiæ quę amplæ erant sub Augu-

29 sto ualdè diminutæ essent, cœpit†aureus minoris ponderis cudi & signari,qui sescuplam tantum proportionem haberet ad ueterē aureū, scilicèt dimidiam partē auri minus continebat,quàm antiquus,ut cum ex primis 48 libram constituebant,72.ex postetioribus eā implebant,ut est text.in l.quotiescumque, C. de suscept.prępo.& arch.lib.10.ubi non au-

30 rei†sed solidi appellantur, ut etiam in l.1.& finali,C.de uete.numis.potest. licèt etiā tempore Vlpiani & sic Digestorum quandoque aurei solidi appellarentur,ut in l.qua uulgo, ff.de ædil.edic.& in l.cum ex falsis, ff.de manum. test. & idem quod aurei importabant, ut probatur in l.si mulier, iuncta d.l.cum ex falsis, ff.de minor.& in l.Papin. in fine, ff.de inoffic. test. & quod aurei idem essent quod solidi,et crebrius solidi tempore Imperatorū dicerentur, habetur etiam in l.2. C.de sportul.tradit glos.in l.1.C.de collat.ęris,lib.10. in Rubrica, C.de veter.nūmism.potest. licèt ibi dicat idem esse nummisma quod solidū, quod non uidetur iure probari,et similiter dicit,quod fiebat tantum de auro, cum habeamus text.in l.nummismatum, ff.de usufruc. quo probatur, nummisma etiam esse argenteum,

temn,& ibi glos.dicit, quod erat genus num
mi valens 10.& sic fortè denarius. Idem de
solidis & aureis quod idem essent,tenuit vbi
que glos.& maximè in d.§.fin.Instit.de pœ-
na temere litig.& in d.l.fin.de in ius voc.qđ
tenuerũt Claud. Alciat.& Cagnol.locis præ
allegatis,licèt Alciat. sẽtiat in dictis locis an
te Cæsarum Constitutiones, aureum solidũ
dictum non fuisse, quod confunditur ex d.l.
qua vulgo,vbi Bud.eam intelligit de aureis,
vt suprà, & ex alijs ll. supra allegatis, quare
31 autem dicti fuerint solidi,† Doctor.non con
ueniunt.glos.in d.l.1.C.de veter.nummisin.
potest.dixit solidos à soliditate dictos, eo qđ
de solido auro fierent,et idem dixit Alber.in
d.l.fin. ff.de in ius vocand. & Boer. sequitur
decisione 327. nu.1. aliter dicit Budæ. & ve-
rius videtur in annotat. in d.l. qua vulgo, &
in l.moris,5.pagina, ff.de pœn.quod ideò di
cti fuerunt solidi, quasi integri aurei, iustum
& integrum pondus habentes, cum tamen
alij dimidiati alij tertiarij cuderentur, scili-
cet dimidiam vel tertiam partem aurei conti
nentes, & valentes; Sed & temporibus istis
32 solidus † seu aureus libras viginti æris vale-
bat,l.vnica,C.de collat.æris,lib.10.libra ve
33 rò†argenti valebat quinque solidos, l.vnica
C.de argen. preci. quod thesau.infer.lib.10.
licèt glo.ibi dicat valuisse decem, decepta ex
verbis tex.qui dicit, pro singulis libris argen
ti quinos solidos inferat:quo casu,cuilibet li-
bræ,quinque attribuuntur,non decem, licèt
34 quandoque † quina pro decem accipiantur,
& decem importent, cum de duobus loqui-
mur,quibus singulis quinque debentur,vt in
l.si duos,ff.de euict.ubi glos.exponit,quinis,
idest bis quinque, & in l.cum duo, ff.de cõd.
indeb. & in l.nam & si fur. §.si seruus, & ibi
declarant Dec.& Alciat.ff.si cert.pet.& hũc
errorem glos.nonnulli alij sequuti fuere, ar-
bitrantes libram argenti temporibus illis de
cem aureis æstimatam fuisse, & quina ibi bis
quinque,& sic decem importare,ut Alber.e-
tiam dixit in Dictionario suo, in uerbo, qui-
na, & Io.de Platea, in d.l.unica,quos sequu-
tus fuit Boer.d.decisione 327.nume.2.Brun.
in dicto suo tractatu de aug. in ultima cõclu-
sione, colu.2.& Ludo.Gomes.in d.Regu.de
ualo.exprimen.9.quæst.nu.15.ubi mirãtur,
quare tam magno precio uenderetur, & di-
cunt, quia fortè erat minor copia argenti, q̃
auri, quorum admiratio fuisset superflua, si
ad text.prædictæ l.unicæ,bene animaduertis
sẽt.Cum eis etiam & ante eos tenuerũt Alb.
& Ias.in d.l.fina. ff.de in ius vocand. licet ibi
Ias. alleget Ioan. Fab. idem tenentem, in §.
nos autem, Instit.de Attiliano tuto.qui in li-
bro meo contrarium tenet; Et quod text. in
d.l.vnica,de quinque et non de decem solidis
soluendis pro libra argenti loquatur, tamet-
si uerba sint clara, firmat Bar.ibi,ita summãs
illum text.& Ioan.Fabr.in d.§.nos autẽ. idẽ
Feder.Schenck.in tractatu de testib. num.6.
Guid. Papæ,quæst.492.Vtrum appellatione
nu.2. & idem in effectu vult Alciat. in l.cum
quid, in uerbo, eadem bonitate, pag.3.in fi-
35 ne, ubi dicit, quod nostro tempore†argenti
ad aurum est proportio quędam,quanta ferè
unius ad 12. olim maior erat, nempè ad 14.
& eo amplius; & allegat d.l.unicam, quibus
uerbis apparet omninò intellexisse libram ar
gẽti,nõ 10.sed quinque aureos ualuisse.Rur-
36 sus successiuis † temporibus etiam aurei im-
minuti fuere, ita, quod tempore quo floruit
Bart. aurei Veneti & Florentini pendebant
octauam partem uncię, licèt sextam partem
illi priores pręcedentes penderent, & sic 96.
libram continebant auri,ut ipse tradit,in d.l.
quotiescumque,& in dicta Rubrica, C.de ue
ter.nummis. potest. & ita cum Bart. concor-
dant omnes,ut Abb.& Felin.in c.conquerẽ-
te,de offic.ordin.Alb.& alij, in d.l.fin.Ias.in
l.puniri, C.si contra ius, uel util. publ. Abb.
et Felin.in c.1.de Iudę. Alciat.in pluribus ex
locis supra allegatis. Alex.in consil.4. Circa
primum,col.7.uers.nec ad hoc obstat,qui ta-
men est corruptus,cum tantum de 86.loqua-
tur,prout etiam ipsum corruptum allegat Fe
lin.in d.cap.conquerente, Sequitur Henric.
Bor.in tractatu de sinod.epis.3.par.num.82.
Caccialup.in tractatu de Lud.6.quęst. num.
29.Brun.dicta colu.2. Cagnol.d.l.diem fun-
cto,in fi.& Gomes.dicta quęst.9.num.15. So
cin.cons.48.col.fina.& Boer.dicta decisione
227. nu.2.& quod omnes ducati tam Vene-
ti,quàm Vngari, Hispani & Florentini, sint
eiusdem ponderis et ualoris,quod 96.libram
auri impleant,ut 72.ex illis aureis de quibus
in d.l.quotiescumque,ut unusquisque drach-
mam auri, et sic octauam partem uncię pen-
dat,tradit etiam Gomes. nu.20.et nu.26. 28.
37 et num.25.dicit ducatum†nomen illud acce
pisse ex eo,quod fuit cusus, postquam Albi-
nus in Italia singulis vrbibus singulosq; po-
testate pręirent constituit, quos duces uoluit
appellari, & primo ducatus Romanus fuit
appellatus, indeque nomen est adeptus, qui
usque in hodiernum diem manet. Ex Gallia
38 †deinde alia moneta aurea prodijt, quã scu-
tum uocauerunt,& duplicem habuerunt, ue
terem & nouum, primus idem ualuit quod
Ducatus, secundus non, ut dicit idem Gom.
39 loco pręallegato,num.27.Nostri†autem au
rei, quos etiam scutos seu ut alij maximè Vl-
tramontani neutro genere dicunt scuta,sicut
sunt bonitate intrinseca diminuti, quia aurũ
est

est argento contaminatum, ita etiam sunt pō
dere minores, cum temporibus nostris 108.
vix libram compleāt auri vt notum est, licèt
tempore Ripę cum scripsit, super d.l.2.§.mu
tui datio, ff. si cert. pet. scuti 110. implerent li
bram & duc.97. Bonon. vt ipse allegādo Io.
de Platea, tradit ibi nu. 12. vers. solutio, dicēs
etiam 10. lib. argenti valere librā auri, vt ibi,
sed respectu preciosioris auri, & bonitatis in
trinsecæ, quæ ad 24. gradus, seu vulgo chara
cteres vsque extenditur, vt tradit Brunus d.
tractatu & conclusione colum. 3. vbi dicit, ta
40 lis ligę esse ducatos aureos; Aurum † Vngari
cū principatum inter reliquū aurum obtinet,
si Gom. tamen credimus, d. quæst. nu. 19. qui
tamen dicit, quod non transcendit 23. chara-
cterem, & quod nostra ætate nullum aurum
reperitur, quod 24. attingat, & tamen illud
ęquiparat auro Obrizo, de quo loquitur tex.
in l. fina. C. de veter. numis. potest. lib. 11. vbi
glos. exponit solidos obrizatos; idest de opti
mo auro confectos, & de solidis obrizatis e-
tiam loquitur text. in l. vnica, C. de obla. uot.
41 lib. 12. & Bud. obrizatum † aurum purgatissi
mum, & excoctissimum interpretatus est; &
in annotat. in l. in naue, 2. pag. ff. locati, uel ut
vulgus dicit, Cimentatum, ut dicit ibi Go-
mes. & idem exposuit etiam plura ad propo-
situm adducens; Alciat. ubi declarat Adagiū
illud ad obmissam, idest ad summum perfe-
ctionis in c.9. lib. 5. Parerg. Cęterum quia ra
tum est quod aurea pecunia in bonitate in-
trinseca diminuatur. quod etiam argentea æ-
re non contaminetur, & comminuatur, l. 2.
C. de ueter. nummis. potest. & tradit Alciat.
in d. l. cum quid, in uerbo eadem bonitate, ad
finem, sicut imminuta est moneta aurea, ita
42 etiam † argenteæ accidit, quia non videmus
amplius monetas, quæ sint argenti puri, seu
pustulati, idest purgatissimi, & excoctissimi,
de quo loquitur tex. in d. l. in naue loca. & ibi
Budæ. qui loquitur etiam de argento puro,
idest expurgato, excoctoque, & omni alia
materia carente, immaculato, & candefacto,
quod ut dicit Gom. d. quæst. nu. 17. vulgus ar
genteum de coppella appellat, quod quidem
purissimum, argentum est ligæ graduum, seu
denariorum 12. ut per eum ibi, & Brun. d. co-
lum. 3. ubi docet, quomodo per admistionem
æris contaminetur argentum, & cuius ligæ
tunc censendum sit, si una uel plures unciæ
æris detrahantur ex libra argenti talis, & ap-
ponatur una uel plures uncię æris, sed ne diu
tius immoremur in hac materia, quæ magis
aurifices, & impressores monetarum, quam
Iuristas concernere uidetur, sat erit lectorem
remittere ad Brun. loco præalle gato, & Go-
mes. in dicta quęst. ubi num. 21. & sequent. lo
44 quitur de Florenis † qui originem à Florenti
nis habuerunt, ideo sic dicti à flore Lilij in
eis signato, impressione, & nu. 29. de quibus
etiam per eundem in procem. eiusdem Regu
læ nu. 8. de marabatinis, de quibus fit mētio
in c. cum olim, de priuil. de eorum origine &
ualore, & inferius scribit etiam de pluribus
alijs monetis, ubi uidendum est de marcha,
& marco auri, & argenti, tradit etiam ipse
Gom. & Brun. d. col. 2. et Boer. d. decis. num.
2. Non tamen erit sine fructu scientia prædi-
ctorum; quādoquidem, ad practicam, ea ual-
de inseruire possunt, quia cum aurei currētes
tempore Digestorum 48. libram implebant,
ut suprà, debeant attendi in eandem rationē
45 temporibus nostris, salarium † taxatum aduo
catis, ut supra centum aureorum, d. l. 1. §. lici
ta, ff. de uar. & extraord. cognit. ad maiorem
summam, nempè ad ducentos aureos nostra
tes ascendet, ut ex Budęo, Alciato, Claud. &
Caghola superius dictum fuit, nisi per statu-
ta Ciuitatum aliter dispositum fuerit, quod
etiam in alijs, ubi fit mentio aureorum, uel e-
tiam solidorum in digestis (nec etiam eo tem
pore inter eos fuisse differentiam arbitramur
licèt aliud senserit Alciat. ut suprà compro-
bauimus) Idem obseruandum esset; Præterea
cum in l. penul. C. de don. & in l. illud, C. de
sacrosanct. Eccles. sancitum sit, donationem
non insinuatam non ualere, si excedat sum-
mam quingentorum solidorū, solidi sunt ac-
cipiendi in rationem prædictam, ut 72. librā
constituant; undè, cum hodie ducati 96. &
scuti 108. exigantur ad libræ auri impletio-
nem, sequitur, ut donatio non insinuata tem
poribus istis ualeret, etiamsi excederet sum-
mam scutorum septingentorū quinquagin-
46 ta, uel circa rectè calculando, et ita † in termi-
nis firmat Bald. in d. l. illud, col. pen. ult. quæ-
stio. nu. 13. et Castr. in l. fin. in fine princ. C.
comm. de legat. Ant. de Canar. in tracta. de
insinuat. 2. parte, ult. quæst. Alex. in addit. ad
Bar. in l. cum de debito, in additione magna,
2. col. uers. nec ad hoc obst. ff. de probat. et in
d. cons. 4. col. pen. 1. uol. Corn. cons. 54. 2. co-
lum. 4. uol. Socin. d. cons. 48. col. fin. et secun-
dum hanc opinionem dicit Ias. obtinuisse, in
l. 2. §. ex his, pen. col. uers. sed prius, ubi etiam
allegat Angel. idem tenere, in l. sancimus, C.
de dona. ff. de uerb. oblig. et eam etiam tenet
in d. l. fin. 1. col. de in ius uoc. et in d. l. puniri,
et idem tenet Felin. in d. c. conquerente, et ui
detur sequi Boer. d. decisione 327. nu. 2. et ex
presse Brun. in d. tractatu dicta ultima cōclu
sione col. 28. aliàs 12. declaratione, col. fi. quod
etiam tetigit suprà col. 11. uers. his sic premis
sis.

sis. Quod tenet etiam Caecialup.d.tractatu de Ludo, d.6.quæst. nu.29.ubi dicit, Auth.
47 Aliarum † vsus, C.de rebus credit.& iureiurand. disponens ne quis ludere possit, ad ludos etiam ibi permissos vltra solidum, debere intelligi de solido secundum rationem prædictam, & hanc opinionem adducend. Ias. & Socin.in locis præallegatis. videtur etiam sequi Cagnolus in l. secunda, quæstione 73. numer.21.C.de pact.int.empt.& vendit.solus Alciat.in dicta l.hęc enunciatio,ff.de verborum significatione, & in dicta l.finali, C.
48 de in ius vocando,contrarium † tenuit,ea ratione,quod aurei nostri ex generali omnium populorum consuetudine censentur loco illorum solidorum,vel aureorum maioris põderis subrogati,cuius Alciati sentẽtia ex diametro pugnat cum ea quam ipse posuit in dicto capitulo nono,vbi voluit,etiam in casu l. eadem,ff.ad l.Iuliã repetund. quæ est pœnalis, habendam esse rationem valoris aureorum currentium tempore latæ ipsius legis, & idem in casu l.nonnulli, ff.de accus. & generaliter in omnibus alijs casibus, cum tamen ea ratio subrogationis ita in eis casibus militaret, ut in casu donationis, licèt in pœnalibus amplius cogitandum esset, per ea quæ scribit Brun.dicta 12. Conclusione. Nõ tamen omittere volui ad propositum nostrum pulcherrimum Iudicium, † cuiusdam
49 ignari Iudicis Potestatis Montis Policiani, relatum per Rofred. in suo tractatu de libel. tertia parte,in Rubrica,si quis ius dic.non ob temper. numero tertio, & per Ioan. Andr.in addit Specul.in §.porro, in fine, de instrum. edit.& Canar.dicta quęstione vltima,& Boer.dicta decisione 327. numero secundo, qui nesciẽs ualorem solidorum legalium,de quo supra, sed arbitratus quod essent solidi parui valoris quatrinorum sex,per dictã l.penultimam, C.de donat.reuocauit donationem factam & non insinuatam tanquam nullam, quæ excedebat libras vigintiquinque Bononenorum,& sic solidos,seu Bononenos quingentos.

Et in auro.

SVMMARIA.

1 Scuti simpliciter, & scuti auri, & scuti auri in auro, differunt, & quomodo.

2 Scuti si de scutis auri in auro sit conuentum solutio debet fieri de ipsis scutis etiam si auctus sit illorum valor.

3 Contrahentes aliquando sunt discordes maximè circa precium & tamen videntur concordes, vt in casu de quo consuluit Corneus.

GLOSSA VIII.

1 Refert,an partes conueniant,& concordent,vt pro precio rei tot scuti soluantur, an † tot scuti auri, vel auri in auro, primo casu olim apud mercatores Ferrarię erat consuetudo,& fortè etiam nunc alibi seruatur,quod scutus, de quo simpliciter fit mentio, capiat libras tres monetę.Secundò casu intelligitur de scutis auri,sed potest solui valor, iuxta communem cursum, ut dictat statutum statim allegandum, de quo latius infrà suo loco dicetur.Tertiò casu, casus est decisus tam de iure municipali Ciuitatis Ferrariæ, quàm de iure
2 communi,quod solutio † debet fieri in tot scutis auri in auro, etiam quod ualor eorum augeatur, de iure municipali, hoc cauetur ex statuto præallegato sub Rubrica Modus faciendi solutiones,circa medium,quod de iure communi idem fit firmat Curt. in l. cum quid,ff.si cert.pet.aliàs est contractus monetarum 10.quæst.& idem tradit Brun.d.tract. col.7.in fi.vers. aliquando verò quis promittit Ducatos,uel Scuta auri,& in auro; sequitur Cagnol.in l.lecta,nu.75.ff.si cert.pet. Et propterea bènè debent aduertere contrahentes,quomòdo conueniant in precio respectu monetarum,& melius notarij,qui eorum
3 contractus scribunt: nam quandoque † partes discordant in precio, & tamen nonnulli ex astantibus credunt esse concordes, ut accidit in casu notab. in quo consultus respondit Corn.in cons.123. vol.4.vbi uenditor dixit, quod uolebat 400. Florenos pro precio sui collarij, qui quidem Florenus ualebat tunc Bologninos quadraginta, & emptor dixit se uelle dare quadringentos Florenos in rationem Bologninorum decem pro quolibet Floreno,uenditor respondit tu intellexisti, tamen fuit data arrha per uenditorem, fuit consultum, & iudicatum contra emptorem, quod non censeretur uenditor de tali precio intellexisse, tanto magis, cum non erat correspondens uerò ualori dicti collarij, ut ibi per eum.

In rationem solidorum septuagintatrium Marohettorum pro quolibet scuto.

SVMMARIA.

1 Solidus in instrumentis accipitur pro paruo solido moneta usualis non pro aureo.

Et ita accipitur solidus in iure canonico.

2 Solidus in statutis, & in hominis dispositione intelligitur de minutis.

3 Solidus ex quot denarijs constet.

4 Mar.

4 *Marchesanus quæ moneta sit, et unde sic dictus.*
5 *In monetis communis loquendi usus attendi debet.*
6 *Moneta valore mutato, an & quando ex contractus dispositione prior valor videatur attendẽdus hic latè disputatur & numm. seqq.*
Ludouicus Catus laudatur vers. ego tamen.
Ioannes Caphalus laudatur ibidem.
7 *Aureus potest taxari certa æstimatione iuxta partium conuentionem.*
8 *Solutio est facienda secundum æstimationem, & valorem monetæ currentem tempore contractus.*
Nisi aliud sit conuentum.
9 *Aurei ualore taxato non tenetur quis soluere aureos, sed tantum valorem taxatum quod vide hic pluribus exemplis explicatum, & vide nu. 13. & nu. 21.*
10 *Moneta mutata tali pacto, mutuo tibi centum libras in florenis, quomodo sit facienda restitutio an centum librarum, an verò tot florenorum, & ita ad quem damnum pertineat, uel utilitas quæ monetæ accessit.*
11 *Quid autem si depositum fuit huiusmodi verbis celebratum?*
12 *Bartolus à contrarietate defensus.*
13 *Boerij decisio 327. reiecta & nu. 16. & 18.*
14 *Monetæ taxatio quid operetur in contractu sine dispositione hominis.*
15 *Barbatij consil. declaratum & nu. 18.*
16 *Guidonis Papæ decisio 492. declaratur.*
17 *Consuetudo particularis restringitur ad locum in quo viget.*
18 *Baldi consil. declaratum.*
Aestimatio monetæ an & quando faciat emptionem.
19 *L. si inter virum. C. de iure dotium declaratur.*
20 *Crauetæ consilium declaratur.*
21 *Precium debet esse congruum, & proportionatum rei venditæ, & ratio.*
Venditio rei magni valoris si vno nummo fieret non valeret.
Locatio, quæ vno nummo fit non valet.
22 *Venditio imaginaria numquid, & quando admittatur his temporibus.*
23 *Contractus imaginarius, fictus, simulatus, & factus in fraudem quinam dicantur, & quomodo inter se distent huiusmodi contractus.*
24 *Venditio rei magni valoris pro modico precio rescindi potest per l. 2. C. de rescind. vend.*
25 *Venditio habens donationem admixtam an & qualiter valeat.*
Venditio an donatio sit dicenda quando cum uẽditione est admixta donatio.
26 *Procurator constitutus ad vendendum precio limitato si minore precio vendit non transfert dominium.*
27 *Vendita res vindicari potest per dominum si procurator vendidit minori precio quam in mandato limitatũ fuisset, nisi præstetur sibi id quod expresso precio deest.*
28 *Emptor qui minori precio emit à procuratore quam haberet in mandatis, vsucapere potest.*
29 *Procurator vendere potest maiori precio quam in mandatis haberet.*
30 *Procurator potest emere minori precio quam sibi esset præscriptum.*
31 *Procurator ad vendendum constitutus sine precij præscriptione potest vendere ad libitum dũmodo iusto precio vendat non pro minore.*
32 *Procurator datus ad emendum si non sit expressum precium & emat, valet emptio pro precio conuento.*
33 *Procurator qui emit maiori precio quam sibi in mandatis præscriptum esset non habẽs actionem mandati ad repetendum à domino etiam si res valeret precium, quo per procuratorem fuit empta.*
34 *Procurator ad vendendum si non tradidit rem, illam potest retinere nisi toto precio sibi refuso si velit.*
35 *Procurator si emit maiori precio & res est tradita, et id sciuit dominus, censetur ratum habere contractum, & tenetur totum precium reddere.*
36 *Procurator si non potest habere rem pro precio sibi limitato pro se emere potest, quo casu tradere non tenetur.*
37 *Procurator si est constitutus ad vendendum pacto, quod si plus vendiderit, illud plus sit ipsius mãdatarij, si vendidit plus, tunc demum efficitur dominus illius pluris, si etiam periculum rei venditæ pro rata subeat.*

GLOSSA IX.

Solidi hic nõ accipiuntur prout in iure accipi solent pro aureis, sed
1 prout accipiebat † fatuus ille Potestas, de quo supra mentionẽ fecimus nempè pro moneta minuta valẽte decem denarios, prout de eis solidis paruis meminit Vbert. de Bob. in l. sancimus, C. de donat. & Ioan. Andr. in dicta addit. ad Specul. in d. §. porrò, & propterea animaduertẽdum est, ne fiat æquiuocatio, Solidum aliter atque aliter accipi solere; cum enim de eo mentio fit in iure Pontificio, non semper de illo solido aureo de quo in iure ciuili est intelligendum, sed de solidis vsualis monetæ, vt dicit text. in c. 2. de maledic. & ibi glos. dicit, de tali vsuali moneta semper l. loqui interprætandum esse. Sic etiam in c. conquerente, præallegato, non bene conueniunt Doct. an solidi ibi accipiantur pro aureis, quod Archid. negauit, in c. placuit, 10. quæst. 3. licèt glos. ibi, aliter senserit. & idem Ioan. Andr. in cap. fin. de iud.

de iud. Abb. & Felin. in d. c. conquerente, & per Henri. Bote. d. tractatu, de Synod. Episc. nu. 8. & nu. 90. sed in cap. 1. & fin. de Iudæis, de solido aureo videntur Doct. intelligere; sed in cōtractibus minor est difficultas, cum de solidis currentibus tempore cōtractus sit dispositio intelligenda, secundum Castr. in d. l. fin. in fine princ. C. com. de leg. vbi idem dicit si de eis fiat mentio in statuto; & quod
2 statutum † vel dispositio hominis loquens de solidis debeat intelligi de solidis minutis, tradit etiam Ioan. de Anan. in d. c. fin. de Iudæ. & sequitur Felin. d. c. conquerente, ante finē, & idem quod de consuetudine de eis sit intelligendum tenet Bart. in d. l. quotiescumque, & sequitur Brun. d. tractatu & conclusione, col. 1. in princ. & Boer. d. decisione 327. nu.
3 2. in fine, vbi dicit, quod etiam in Francia † solidus accipitur pro 12. denarijs Turonensibus prout etiam continere 12. denarios Valētiæ refert Gom. d. quæst. 9. nu. 32. licèt denarij illi sint maioris valoris, quàm nostri, cum valeat solidus suus dimidium Regalis, quod quidem Regale valet Iulium quorum 12. seu tum ex nostratibus conficiunt, nō autem valet quatrenos sex, seu denarios duodecim, quæ est minima moneta, qui important solidum, seu Bononenū, vel vt alij malunt Bolo-
4 gninum, seu Marchesanum, † qui quidē marchesani amplius non sunt in vsu, sed fortè erant tempore quo Marchiones Ferrarienses florebant, à quibus dictam monetam nomen accepisse credimus, sicut à Ciuitate Bononię Bononenos dictos fuisse verisimile est, & in
5 his omnibus † monetis pro eorum interpretatione debet attendi communis vsus loquēdi, ex quo declaratur de quibus senserint disponentes, l. librorum, §. quod tamē Cassius, ff. de lega. 2. & ad propositum tradit Castr. in d. l. fin. Tiraquel. d. tractatu, §. 1. glo. 20. nu. 2. & latius in §. 2. glos. 1. num. 5. & de modo ipsum probandi in istis terminis tradit Lanfrā. in c. quoniam contra, de probat. in verb. Testium depositiones, col. antepen. num. 187. sequitur Curt. in Rubrica, seu tractatu de consuet. 7. quæst. nu. 633.

Sed maior oritur difficultas, nunquid propter huiusmodi Clausulam, valorem scutorū
6 † taxantem, teneatur emptor ad valorem tantum taxatum aureorum, vel scutorum, vel ad scutos ipsos aureos persoluendos? effectus enim magnus est propter augmentum, uel diminutionem ualoris scutorum, quod quādoque multum importare potest, maximè, quādo solutio in longum tempus dilata est, ut cōtingit in restitutione dotium, quæ fiūt solutis matrimonijs quamdiu durauerunt. Istam, quæst. longo sermone tractauit Boer. d. decisione 327. loquens in dote solui promissa in scutis mille quingentis boni auri & recti pōderis, vno quolibet scuto auri computato in ualore uigintiseptem solidorum, & sex den. monetæ currentis, et concludit per plura fundamenta & auctoritates Doctorum hāc partem tenētium, scutos auri fuisse in obligatione soluendi, & solui debuisse per debitorem non autem eius ualorem, & ita fuisse decisū pluries in Consilio Parisien, siut ibi per eum. & uide Alciatum distinguentem, quæst. 34. lib. 8. Et pro ista parte in simili quæstione cōsuluit D. Aymo Crauet. cons. 47. Emptorem teneri soluere scutos sex mille auri in auro, pro retroemptione rei cum pacto de retrouēdendo uenditæ, pro precio librarum duodecim millium, in sex millibus scutis auri, & ex pressionem librarū eo casu nihil officere, plu ribus rationibus, de quibus ibi per eum. Et cū quæstio hęc in facto accideret inter Illustr. Dominam Marchionissam Massæ agentem ex una, & Illustr. Dominū Comitem Alfonsū Calcagninum reum conuentum ex altera, de anno 1548. uel circa, & causa ageretur coram Magnificis Dominis Consiliarijs Ducalibus Iustitię Ciuitatis Ferrarię, tandem per prædictum Dominum Aymonem & Dominum Cæsarem de Nobilibus, Consiliarios, absente olim Domino Nicolao Orsutio, tertio eorum collega, pro ista parte fuit sentētia tum ad fauorē dictę Illust. Dominę Marchionissę, prædictum Illustr. Dominū Comitem teneri soluere Florenos aureos largos Venetos, seu eorum ualorem, prout currebāt tempore sententię ipsius, non obstante quod in instrumento esset dictum prout hic in rationem solidorum sexaginta duorum pro quolibet Floreno.

Ego tamen in hac quęstione qualisqualis sim, contrarię sum sententię, prout etiam erā tunc temporis ad fauorē prædicti Illustr. Comitis, pro quo scripseram, & quam sententiā etiam tenuerunt olim insignis Dominus Ludouicus Catus inter Iureconsultos Ferrariēses tunc temporis nulli secundus, & Excellētissimus Dominus Ioannes Cephalus maxime auctoritatis, & legalis scientiæ vir, qui latè hanc partem tutati fuerunt, quod immò stante taxatione per partes, ut supra facta, nō teneatur debitor ad soluēdum scutos auri in auro, sed solum ualorem taxatum per partes in contractu. Quam partem & ueriorem, & communiorem esse censeo; Et pro fundamē
7 to præsuppono, quod partes † conueniire possūt, ut certa æstimatione taxetur ualor aurei, uel alterius monetæ, & monetam ipsam soluere, iuxta dictam taxationem, ut probatur in l. sed addes, §. si dominus, & ibi Bar. Fulg. & Paul,

& Paul. ff. loca. tradit Imola, in Clem. fin. co
lum. pen. de dotib. tradit Aret. in consil. 112.
Consideratis diligenter, 2. col. & latè Calca.
cons. 14. in pluribus col. dicti cōsilij, & apud
omnes Scribētes hoc est indubitatum. Hinc
dicit Andr. de Isernia, in tit. quę sint Regalia,
in verbo, Monetæ, col. 3. nu. 5. quod licèt so-
8 lutio † per debitorem sit facienda secundum
æstimationem & valorem monetæ currentē
tempore contractus, c. olim, & c. cum Cano-
nicis, de censib. de quo ipse suprà col. præce-
denti abundè dixerat; illud tamen procedit,
nisi aliud conuenisset, expressim subiungens
(de quo curent negociatores si dubitent de
augmento, vel diminutione valoris, arg. l. 2.
C. de furt.) Quod modò per clausulam prędi
ctam censeantur partes limitasse, & taxasse
valorem aureorum, ità quod debitor non te-
9 neatur † ad soluendum aureos, sed tantum ad
valorem taxatum, in indiuiduo decidit Bal.
cons. 213. Punctus quæstionis talis est, 5. vo-
lumine quod secundum aliam impressionem
est 339. 2. vol. vbi ex facto consultus respon-
dit, dotem habitam per maritum in Florenis
ducentis boni auri, & iusti ponderis, restituē
dam esse in Florenis, cum Floreni essent in
obligatione, etiam quod æstimatio vel valor
ipsorum creuerit & auctus fuerit, d. Clem. vl
tima de decim. postea eius decisionem limitā
do subiungit (prædicta tamen vera nisi tēpo-
re contractus Florenus fuisset datus ad ratio-
nem librarum pro quolibet Floreno, quia is-
ta æstimatio debet reddi & non maior, sicut
in qualibet re data in dotem æstimata verā ę-
stimatione, ff. sol. matr. l. æstimatis, & ità cau
ti homines futura aspicientes facere consue-
uerunt, & ideò attēdi debet diligenter tenor
obligationis) quod consilium Bal. referunt et
sequuntur quamplures Doctor. in diuersis lo
cis, sed in terminis proprijs illud retulit & se
quutus est Socin. in cons. 398. 2. volu. in casu
cuius maritus cōfessus fuerat recepisse in do-
tem Florenos centum quinquaginta ad com
putum librarum trium pro singulo Floreno,
& dicit ibi Socin. adducendo dictum consi-
lium Bal. quod illa verba significant, quod il
la æstimatio reddi debet, & non maior, sicut
in qualibet re data in dotem æstimata uera ę-
stimatione. Hanc etiam partem sensit Corn.
in con. 181. dub. 3. uol. 2. in cāsu cuius fuerint
promissi centū sexaginta Floreni ad rationē
32. solidorum pro Floreno, ut ibi per eum, an
te pen. colum. littera. F. & consuluit Corn. te-
neri promissorem ad solutionem monetæ ta-
xatæ, iuxtà conuentionem currentis tempo-
re solutionis, sed & latius hanc opinionem
amplectitur Brun. d. tractatu col. 36. 8. fallēt.
& col. 38. 3. quæst. ipsius fallen. ubi eā quæst.
in terminis nostris ponit & decidit; Consiliū
autem Baldi prædictum, refert & sequitur
Anch. in d. Clement. fin. vbi dicit fuisse deci-
sionem Bart. in l. Paulus, ff. de solut. & Io. de
Anan. in d. c. 2. col. pen. post prin. de maledic.
& Curt. in tract. moneta. quęst. 3. & Aret. li-
cèt ad aliud propositum, in præallegato cōs.
11. & cons. 84. Diligenter ponderatis, & d.
consil. 112. & Brun. in d. 8. limitatione hanc
Conclusionem tenentem etiam refert & ui-
detur sequi Cagnol. in l. 2. C. de pact. inter
empt. & uendit. quęst. 73. num. 216. Pro deci
sione huius quæst. optimè facit decisio alte-
rius, huic similis, quę non solum cum hāc no
stra fraternizat, sed uidetur in effectu eadem
cum illa, & in qua fundatur decisio Baldi &
cęterorum supra allegatorum hanc partem,
tenentium, quam posuit Bart. à cæteris com-
muni calculo receptus, in d. l. Paulus, ad finē
ff. de solut. quærit enim, quid si in instrumen-
to sit dictum, aliquem mutuasse uel in dotem
dedisse centum libras in Florenis, quomodo
sit facienda restitutio, an secundum æstima-
10 tionem tempore † contractus currentem, an
secundum tempus solutionis? & soluit quæ-
stionem, quod illa uerba (centum libras in
Florenis) important, ac si esset dictum Flore-
nos datos fuisse in solutum pro cētum libris,
ut l. si quis stipulatus fuerit decem in melle,
ff. eod. titu. de solut. & ideò non possunt peti
nisi centum libræ, sicut si aliqua res esset data
in dotem pro æstimata, l. cum dotem, C. de
iure dot. & d. l. æstimatis, ff. sol. matr. & dam
num & lucrum Florenis cōtingens, pertinet
ad eū qui recipit, ideò illa uerba, scilicet (Flo-
renis) non operantur aliquid. Et idem decidit
11 † in deposito sub eis uerbis facto; cum Flore
ni censeantur uenditi pro illis libris centum,
et precium apud depositarium depositatum,
ut ibi per eum. Limitat tamen prædicta idem
Bart. ibi, nisi sit facta promissio de restituēdis
Florenis in eadem æstimatione, quia tunc in
eadem æstimatione & valore currente tēpo-
re contractus, erit facienda restitutio, l. pen.
§. mancipia, ff. sol. matr. quod si ista promis-
sio de eadē æstimationē omissa fuerit, atten-
di debet tempus solutionis, ut in solutione
quæst. per eum supra facta, quam Bartolī de-
cisionem sequitur ibi Imola, eam declarans,
& Pet. de Anchar. in Clem. fi. de decim. Bal.
in cap. quanto, nu. 8. & Abbas ibi, nu. 5. col.
fin. de iureiur. Practi. Papiens. in forma libel.
in actione hypot. in glos. relaxandum, nu. 3.
Aret. d. cons. 84. dubitatione 2. & hanc dicit
communem Curt. senior, in d. l. cum quid, ff.
si cert. pet. alias est tractatus monetarū. quæ-
stio. 11. & Curt. iunior cons. 24. nu. 6. & eam
etiam communem dicit Brun. d. octaua fallē
tia 3.

12 tia 3.quæst. Et licèt Bart.in†d.l.si quis stipulatus fuerit decem in melle, col.2.num.3.videatur inferre ex dictis ibi per eum, quod eo casu Floreni nedum sint tantum in solutione, sed etiam in obligatione, cum sit promissum solu. libras centum in Florenis, ex quo Florenus habet communem æstimationem, de qua contingit quandoque lucrari, tamen non propterea concludit Bar. quod etsi esset in obligatione soluendi, deberet omninò solui, secundum æstimationem, & valorem currentem tempore solutionis, quia ex diametro sua decisio pugnaret cum ea, quã posuit in d.l.Paulus, & ita ipsum videtur intelligere.Mar.de Laude,in tractatu suo Monet.colum.pen. vbi propter opinionem hanc Bart. dubitat de decisione posita in d.l. Paulus, & ita etiam ipsum à contrarietate videtur saluare Curt.d.tractatu 11.quæst.in fine, licèt dicat esse durum,et vix videri quod possit saluari.Hoc etiam voluit Brun. ita intelligens dicta Bartoli in dicta 8. fallent. in 1.quæst. sed quod Floreni non sint in obligatione,sed tãtum in facultate soluendi, tenet Ang.in d.l.si quis stipulatus fuerit decem in melle,et in eã partem videtur inclinare Castr.ibi,dũ vult,licere debitori soluere alterutrum usque ad litem contestatam, quam sententiam tenuit etiam Are.in d.conf.11.col.2. & est communior & verior secundum Brun. in d.1.quæst. Ex quibus clarè constat,hanc conclusionem & veriorem & communiorem esse, facta dicta taxatione & æstimatione aureorum,debitorem non teneri ad solutionem aureorũ,uel valoris ipsorum aucti,& currẽtis tpe solutionis,non obstãtibus dictis decisionibus aliter factis,quæ tantò clarius procedere cõstabit, si ea quæ pro diuersa parte adducta sunt ostẽderimus in casu nostro non obstare. Verùm
13 quia Boer.†in d. decisione iuxta morem suũ fimbrias dilatauit,ut etiam plura impertinẽtia & ad decisionẽ huius quæstionis minimè facientia adduxerit, solum discutiam ea fundamenta quæ rem ipsam tangere videntur, primo enim mouetur Boer. quod ex quo in casu suo fuerat dictum contrahentẽ promisisse scutos mille quingentos auri,tunc currentes,boni auri & recti ponderis, Cunei & ligę Regis Franciæ cum tribus floribus lilij, licèt postea fuerit addita taxatio, & ęstimatio per uerba sequẽtia, videlicet cum (uno quolibet scuto auri cõputato & existente in valore vigintiseptem solidorum, & sex denariorũ monetę currentis) tũ ex quo conuentio facta fuerat de soluendis scutis qualificatis vt supra, q̃ conuentio seruari dẽt,l.semper in stipulationibus, vbi Dec.de reg.iu. ne illa verba sint superflua, & sine effectu operãdi, l.si qñ, de leg. 1.ca.si Papa, de priuil.in 6.ęstimatio & taxatio addita, non est attendẽda,quę potius fuit addita causa demonstrationis,quam taxationis facta,ad differẽtiam fortè paruorum scutorum, prout in simili secundum eum tenet Signor.in conf.74.col.2.vers.8. cum alijs ibi adductis per eum,nu.3.col.5. Sed licet in casu nostro non fuerint addita tot verba,ex quibus partes videantur intellexisse, quod scuti aurei soluerentur,& non eorũ valor taxatus, tamen etiam hoc fundamentum non subsistere in casu Boerij apparet ex decisione Bar. in d.l.Paulus,in quo de Florenis fuit facta mentio, & tamen quia fuit eorum valor taxatus, illa verba(in Florenis)nihil operantur, vt ibi dicit Bart.cum censeatur venditus Florenus iuxta æstimationem factam.quod tenẽt omnes ipsum sequẽtes:& si verum est, quod moneta aurea censeatur vendita pro æstimatione monetę minutę, nihil facit quod pluribus verbis sit expressa qualitas dictę monetę; Sic etiam in casu Baldi in d.conf. constabat fuisse datos in dotem ducẽtos Florenos boni auri,& iusti ponderis, & sic qualificatos,tamen decidit Bal.quod si sit limitatus eorum ualor non Floreni, sed ualor ipsorum taxatus sit restituendus,aliàs verba dictæ taxationis & æstimationis essẽt superflua,& sine effectu operandi, quod esse non debet per argm̃. Boer. quod contra ipsum retorquetur. Quod mo-
14 do uerba† taxationis possint operari demonstrationem, de quibus scutis censeantur partes intellexisse, licèt Signor. in loco allegato nihil ad propositum huiusmodi dicere uideatur,esset uidendum, numquid esset huiusmodi demonstratio necessaria necne, puta si cõstaret, quod currebant seu extabant in loco contractus plures species aureorum differentium ualore & cõuenientium nomine,prout de Florenis loquitur Bartol.in d.l.Paulus,in princ.uel ut loquitur ipse Boer.in scutis,quorum aliqui sunt parui, aliqui magni ualoris, & tunc decisio Boer. procedere posset: quia non censerentur partes uoluisse addere taxationem,& ualorem,ut censerentur aurei uenditi,uel in solutum dati,ut dicunt Bart. & sequaces,sed ut demonstrarent, de quibus aureis intellexissent, scilicèt de illis,quę tũc currebant & expendebantur pro dicto expresso ualore, nam æstimatio ad alium effectum fa-
15 cta non operatur uenditionem,& in hoc†casu procedit consilium Barb. inferius allegatum per Boer. 19.in quarto uolumine,vbi respondit ex facto non censeri taxatum Florenum ad libras, licèt in capitulis Hæbreorum dictum fuerit quod possent mutuare in rationem denariorum quattuor pro libra, cum illud dictum fuerit non ut Floreni æstimarentur

tur per libras, sed ut sciretur quid, & quãtum pro usura esset soluendum, & idem declarat Aret. qui etiam in eadem causa consuluit in d.consil. 74. in primo dub. secùs verò si non cõstaret de pluraritate monetarum eiusdem nominis, quia non posset dici, quod ea ratione fuerint moti contrahentes ad exprimendum ualorẽ, & valor expressus remaneret sine effectu operandi, vnde standum esset decisioni Bart. Bal. & sequatium communiter receptæ, ut suprà.

16 Secundò † mouetur Boer. ibi, nu. 4. ex decisione Guid. Pap. 492. Vtrum appellatione vbi ponit q. de eo, qui constituit dotem filiæ suæ mille Florenos auri, monetæ currentis in Delphinatu, & decidit, dicta uerba esse intelligenda, quod mille Floreni in moneta aurea currenti in Delphinatu constituti, debẽt solui ad auri rationem, aliter uerbum auri, nihil operaretur, contra d. l. si quando; Et ideò considerato quod nulli Floreni auri cuduntur in Delphinatu, nec cudi consueuerunt, solui debent dicti Floreni auri in Sicutis auri currentibus, & ibi adducit etiam consuetudinem illius patriæ, subiungens pluries ita uidisse determinari: quod aut debeantur scuti aurei, aut eorum ualor, addit etiam Boerius consuetudinem esse, quod in retroemptionibus precium reddatur in precijs auri, uel argenti, prout solutum fuit. sed dicta decisio Guid. Pap. nihil facit ad quæst. nostram, cum in casu suo non posset dici taxatum fuisse ualorem aureorum, & per consequens venditos fuisse aureos pro æstimatione addita, qđ est potissimum fundamentum tenentium hanc partem; sed solum dubium erat, ex quo de Florenis auri monetæ currentis erat facta conuentio, & nulli in illa patria extabant Floreni, de quibus monetis esset intelligendum, & de scutis fuisse determinatum affirmant, tametsi ipse magis in consuetudine, quàm in iure scripto fundamentum facere uideatur, consuetudo etiam retroemptionis nihil facit, quia vltra quod non est uniuersalis,

17 & restringenda † esset ad locum in quo vigeret, iuxta not. in l. de quibus, ff. de legib. in Rubrica, de consuet. & in alijs locis, tamen ea etiam non procedit in casibus, in quibus est facta taxatio aureorum, ut in quæst. ipsa suo loco dicetur.

Tertiò, Boer. in d. decisione nu. 10. adducit dictum consilium Baldi suæ sententiæ re-

18 pugnantis, & sequaces ipsius, † & allegat etiam Barb. dicto consil. quasi in eam partem cum Baldo inclinare censeatur, cuius tamen contrarium verius est, cum teneat in eo casu, in quo consuluit æstimationem alia ex causa factam non fecisse emptionem, ut suprà, & volens illud euitare distinguit, quod, aut constat æstimationem additam fuisse ad finem emptionis, & hoc casu emptio facta censetur, l. plerumque §. si ante, cum sequent. ff. de iure dot. & dicta l. si æstimatis, & l. quoties, C. de iure dot. & hoc casu procedat limitatio Bartol. Baldi, & sequacium, aut fit æstimatio non ad illum finem emptionis, sed ut sciatur an crescat, uel decrescat ualor rei, dicta l. plerumque, & glos. in l. ex conuentione, uerbo ęstimatis, C. de pact. & tunc non censetur facta venditio, & hoc casu procedat sua sententia, de qua in dicta decisione. Præterea, in casu dubio æstimatio non censetur facere emptionem, ut per eum ibi, nume. 11. & contra dictam limitationem Baldi adducit text. qui secundum eum formaliter decidit quæstionem istam, in l. si inter uirum, & uxorem, C. de iure dot. vbi conuentum erat, quod si matrimonium intra quinquenij tempora quoquomodo dissolueretur, species æstimatæ dotis datæ precijs quibus ęstimatæ sunt, redderentur, & tamen decidit ibi Imperator, res ipsas debere restitui, & nõ precia earum, cum in placito specierum reddendarum idcirco preciorum nomen uideatur annexum, ne si species aliqua diminuta fuisset, aut perdita, alio precio quàm quo taxata fuerat, posceretur. Sed profectò, hoc fundamentum minus alijs constat: namque, aut sumus in casu in quo apparet partes uoluisse fieri emptionem propter æstimationem, & hoc casu non loquuntur Bart. Baldi & alij, quia sumus in claris, in quibus non est opus coniecturis, l. continuus, §. cum ita, ff. de verbor. oblig. Aut sumus in casu contrario, in quo similiter constat de voluntate partium, quod non intendunt apponere æstimationem, ut fiat emptio, sed ex alia causa etiam ex coniecturis, ut in casu Aret. & Barb. & in casu dict. l. si inter, & dicta l. penult. §. mancipia, ff. soluto matri. & hoc casu etiam non loquuntur Bartol. Bald. & alij. Aut sumus in casu dubio, & tunc communis est opinio, quod æstimatio faciat emptionem, l. quoties, & l. cum dotem, C. de iure dot. & not. in dicta l. si inter, tradunt communiter Doctores, in dicta l. ex conuentione, & tradit Tiraquel. in dicto tractatu de retractu, §. primo gloss. 14. numero 20. quod etiam fatetur Boer. loco præallegato: Nec hoc ca-

19 su habet locum dispositio dictæ † l. si inter, quia loquitur prout loquitur dictus §. mancipia, scilicet, in casu claro, quando est dictum, quod res debeat reddi in eadem æstimatione, nam tunc verum est, quod debent solui aurei siue sint maioris, siue minoris valoris, quàm essent tempore contractus, ut Bar-

ut Bartol. distinguendo conclusit, in dicta
l.Paulus, ad finem, & in d.§.mancipia, vbi e-
tiam Paul.de Castro, licèt Alex.ibi autuma-
uerit Bart. esse contrarium his quæ dixit in
d.l.Paulus, cum tamen utroque loco idem di
xerint; & idem tenet Brunus, hanc opinionẽ
dicens communem, in d.8.fallent.2.q.vbi re
probat Imolã, qui aliter videtur tenuisse, in
d.§.mancipia, quem videtur sequutus Cam-
peg.quem etiam pro se allegat Boer. licèt nõ
dicat contrarium eius quod tot alij dixerint,
in tractatu dot.2.parte, q.89. Præterea, text.
in d.l.si inter, nullo modo facit ad hunc ca-
sum, cum maritus teneatur restituere res in
eadem æstimatione si deterioratæ fuerint, &
si fuerint auctæ, nihil lucratur: quod non est
in casu aureorum, quia (modo eorum intrin-
seca bonitas mutata nõ fit) siue eorum ualor
auctus fuerit, siue diminutus, totum cedit ad
lucrum, vel damnum creditoris; & ita etiam
tradit Bart.in d.§.mancipia, ostendens discri
men inter hos casus, ut ibi per eum; et omnes
sentiunt in hac materia, quod commodum,
& incommodum augmenti, & diminutio-
nis ad alterum ipsorum pertinens, non au-
tem quod omni casu alter possit lucrari, sed
non amittere; quod autem tradit Barb. in d.
cons.col.5.vers.et ideò uidemus, quem refert
Boer.d.decisione, nu.10.col.2.vbi dicit, quod
quotidie in instrumentis dicitur, quod quis
mutuauit centum Ducatos ad æstimationem
32.solidorum pro Ducato, & tamen talis æsti
matio non fit, ut moneta grossa transeat in
minutam, sed ut sciatur quantum ualeat Du-
catus, & sic talis æstimatio non facit emptio
nem, secundum prædicta intelligendum est,
scilicèt, quando essemus in casu, in quo plu-
res species Ducatorum diuersi ualoris in lo-
co contractus extarent, quo casu posset dici,
quod magis ad ostendendum qualitatem du
cati, & de quo partes intellexerint fuerit ex-
pressus valor: quam aliter, aliàs malè diceret,
per prædicta. Et per hæc in ea sententia resi-
deo, ut non obstante dicta Boer.decisione, &
alijs suprà in contrarium adductis, teneatur
debitor soluere valorem scuti vel aurei in
contractu taxati, ut suprà. Nec refragatur
20 consilium Crauettæ † 47. suprà allegatum:
quia ipse ibi non impugnat hanc senten-
tiam immò approbat opinion. Bartol.in d.l.
Paulus, verum quia in casu suo fuerat facta
promissio de restituendo precio librarum
12. millium, in similibus sex millibus scutis
auri Regis ad marcham seu signum Solis,
prout solutum fuerat, concludit habere lo-
cum decision. Bartol.in eo membro, ubi est
facta promissio de restituendis Florenis in
eadem æstimatione, ut ibi per eum.

Hanc tamen Conclusionem quod æstima
tio taxata, per partes sit attendenda, siue cre-
21 scat, siue decrescat ualor aureorum, † decla-
rant Doctor. procedere, ita temen, ut in mo-
netis currentibus tempore contractus sit fa-
cienda solutio, adeò quod si monetæ curren-
tes tempore contractus, uel propter earum
bonitatis intrinsecę diminutionem uel aliter
quomodocunque sint maioris ualoris, tem-
pore solutionis, tamen de eis erit facienda so
lutio in rationem ualoris, & æstimationis,
quo, seu qua, ualebant tempore taxationis, et
ita declarant Socin.d.cons.298.Cor.d.cons.
181.col.antepen.& cons.321.col.pen.littera
L.in 3.volu.& Cagnol.d.l.2.nu.216. Mart.
de Laude, d.col.pen.Brun.d.3.q.dicẽs ita in-
telligendum esse consilium Baldi, & Crauet
ta, d.cons.47.nu.6. Debet tamen hoc casu cõ
stare de ualore antiquæ monetæ, & id debet
deduci, articulari, & probari, aliàs de mone-
ta currenti esset facienda solutio, ut tradit
Corn.d.cons.181.car.vlt.col.1.& sequitur
Brun.in d.vlt.conclusione col.34.4.Fallent.
2.col.ipsius fallent. de quo etiam aliqua dicẽ
tur inferius in alia q. Limitatur tamen hæc
declaratio non procedere, si taxatio sit facta
de solidis currentibus tempore solutionis, ut
latè prosequitur Brun. d. 8. limitatione q. 4.
Sed antequam hinc abeamus, admonen-
di sumus precium debere esse congruum, &
proportionatum rei uenditę, cum non ualc-
ret uẽditio, si res magni ualoris uno nũmo
uẽderetur sicut ẽt non valet locatio, quę uno
nummo fit, l.si quis ante, & ibi Bart. & alij, ff.
de acquir. pos.& l.si quis cõduxerit, ff.locati,
ubi glos.loquitur in uẽditione, & tradit Dec.
& communiter omnes scribentes, in l.imagi
naria, ff.de reg.Iur. & ante eos Fab.d.q. 5.6.
col. vers. circa tertium, ubi plura adducit ad
propositum de cõgnitate precij, nam habet
instar donationis hæc venditio uno nummo
facta, tradit Budæ. in annotat.in titul. de in
diem addict. ad fin. vbi adducit prouerbium
addicere nummo, quod nostrates dicunt
fragmento panis vendere, licèt lib. quandoq;
22 quæ propter necessitatem admittant † talem
venditionem imaginariam, ut in l.si vsusfru-
ctus, ad finem, ff. de iure dot. prout etiam o-
lim fiebat in emancipationibus, ut in §.præ-
terea, & ibi glos.in uerbo per imaginarias,
Instit. quibus mod. ius patr. pot. tollit. & in
princip.tit.de testam. vbi glos. in uerbo libri
pende, & tradit Alciat.lib.5.Pareg.cur. c.4.
& c.11.ubi apertius, & melius declarat quo-
23 modo contractus † dicatur imaginarius, fi-
ctus, simulatus, & factus in fraudem, & quo-
modo inter se distent huiusmodi contractus,
quàm faciant scribentes, in dicta l. imagi-
naria;

24 naria; Si tamen † pro modico precio uendere
tur res magni ualoris, posset uenditor habe-
re remedium l. 2. C. de rescind. vend. de quo
25 plura suo loco dicentur: sed si fieret aio † do-
nandi per uenditorem uenditio pro minori
precio quàm vere res valeat, utiq; ualeret uē
ditio hanc donationem admissam habēs, ni-
si fiat inter prohibitos, l. si quis donationis,
ff. de contrahen. empt. licèt non ualeret ut uē
ditio, si totum precium poneretur in uēditio
ne animo donandi, & ut donaretur, l. cum in
uenditione, ff. eo. tit. Et an magis contractus
uenditionis, quàm donationis hoc casu uel,
è contra sit dicendus, ponunt Dec. Ioan. Pir-
rhus, & moderniores, in d. l. imaginaria, con
cludentes attendendum fore, an maior pars
sit donata, vel uendita, ubi alios allegant; ad
quam materiam faciunt scripta per Tira-
quel. in d. tractatu de retractu §. 1. glos. 18.
num. 14. & sequent.

Cæterũ, quia hic agimus in uenditione
facta per procuratorem nomine Dñi, sciēn-
dum est, multum interesse an in mandato sit
expressum quo precio debeat uendere rē pro
26 curator, † an id minus, primo casu nō potest
procurator pro minori precio uēndere, & vē
dendo, nō transfert dominium in emptorē,
27 quo fit, ut dominus † rem suã uēdicare pos-
sit, nisi sibi id reliquũ præstetur, quod expres
so precio deest, & indemnis seruetur, l. dilige
ter, §. 1. & secundo, & ibi Doct. ff. mand. licèt
28 † causam usucapiendi præstet, ut per Ioan. de
Platea, Ias. in add. ad Por. & Claud. in §. is
qui exequitur, Instit. eod. tit. Si verò pro ma-
29 iori precio uendidit, cum † melior conditio
domini facta sit, ualet uēditio, sicut cum pro
30 curator ad emendum † datus, emit rem pro
minori precio, quàm ei esset præscriptum, d.
l. diligenter, §. fin. & d. §. is qui exequitur, &
facit, l. si quis pro eo, ff. eod. cum alijs latissi-
mè traditis per Tiraquel. in tractat. prædicto
§. 36. glos. 2. nũ. 98. & seq. secundo casu ualet
31 uenditio, † modo sit facta iusto precio, & nõ
pro minori, quia aliàs præsumitur fraus, ut
per Ioan. de Platea, in d. §. in fine, de quo ulti
mo dicemus infrà suo loco, ubi de materia l.
2. C. de rescind. uend. agemus. Contra uerò
32 in procuratore † dato ad emendum, si non sit
expressum precium, ualet emptio pro precio
conuento, l. 3. ff. mandati, si expressum, & e-
33 merit pro maiori, non habet actionem † man
dati, ad repetendum à domino, d. l. 3. cum l.
sequen. & d. §. is qui exequitur, & ibi omnes
post glos. idem tradit glos. & Doct. in l. fin.
C. de negot. gest. & Paul. de Castr. in cons.
157. Super differentia, 1. colum. in antiquis,
quod procedit etiam si res uēdita ualeret pre
cium quo per procuratorem empta fuerit, ut
34 in dictis locis: Si tamen † procurator rem nõ
tradiderit, & uelit retinere nisi toto precio so
luto sibi refuso id sibi licebit, ut per Salic. in
d. l. fin. Aret. in d. §. is qui exequitur, & Fran.
Crem. Sing. 72. Si dedi tibi mandatum. si ue-
35 rò tradidit, † & dominus sciuit rem emptam
maiori precio, censetur ratum habere contra
ctum, & tenetur totum precium reddere,
quia non potest pro parte contractum appro
bare; Si uerò postea id ad sui notitiam perue-
nit, tenetur restituere precium, aut rem; ut
tradunt Salic. & Alex. in d. l. fin. et sequitur
36 Aret. in d. §. addentes, quod † procurator e-
mens rem pro minori precio expresso, potest
pro se emere, ex quo pro precio taxato rem
habere non potest, et eo casu nō tenetur rem
domino tradere, ut per eos ibi. Sed si sit fa-
ctum pactum inter dominum, & mandata-
37 rium, quod id quod pluris † uendiderit ultra
precium expressum mandatarius, sit ipsius
mandatarij, quod pactum valet l. si tibi rem
uendendam, ff. de præscript. verb. & uendita
fuerit res, puta pro decem, ultra precium præ
fixum per dominum, dubitatur, an illud plus
sit procuratoris uendentis (qui tamen hoc ca
su non potest propriè dici procurator, cum
hoc negotium sine mercede nõ curet, ut d.
l. si tibi rem uendendam, ubi dicitur, quod
non datur inter eos actio mandanti, sed præ-
script. uerb.) & glos. in §. actionum autem, in
uerbo, pro æstimato, Instit. de action. uidetur
innuere quod sic, sed Io. Fab. ibi, num. 27. &
Ias. nu. 87. intelligunt, si etiam periculum rei
ad talem procuratorem seu paciscentem per
tineret, & aliter non, quia aliàs sentiret lu-
crum sine periculo damni: quod usuram sape
re uidetur, ut tradit etiam Ias. in l. 1. col. pen.
& fin. ff. de æstim. actio. intelligit tamen Ias.
ibi, quod sit satisfaciendum aliter de sua mer
cede nisi uendenti, est uerum, quod in dictis
locis allegat Ioan. de Platea, idem tenentem,
in d. §. actionum, qui illum §. in libro meo
non legit, & hanc Ias. decisionem sequitur
Mars. licèt dicat quod plura in contrarium
adduci possent, ut singu. 664. Audias quæso.

Libero, exempto, franco, & nitido.

S U M M A R I A.

1 *Liberum, dictio, quid importet.*
2 *Francum, dictio, quid importet.*
3 *Franchisia eadem importat, quod immunitas.*
4 *Gabella solui debet per emptores si uenditio fa-*
cta sit cum hoc, quod venditori soluatur pre-
cium liberum, exemptum, francum, & niti-
dum.

GLOSSA X.

DE dictionibus, (libero, & exempto) plura diximus suprà in Clausula immunitatis, in uerbo, liberam, & in uerbo, exemptum: quibus addendum est, quod verbum hoc (libro) idem importat quod sine diminutione, & ibi
1 Ioan. Andr. & Dom. † de regul. in 6. Alex. loquens de ambobus uerbis, liberis, & nitidis, in cons. 12. Viso themate, col. 1. & col. 4. 2. vol. & Ias. in l. 1. col. 1. C. de sacrosan. eccles. ubi pluribus alijs modis uerbum huiusmodi exponit, & liberum etiam dicitur, quod non potest inquietari, uel molestari, Alex. consil. 96. Consideratis, 1. col. 5. vol. de quo verbo. Vltrà Alber. in Dictionario suo in verbo (liberè,) tradit Ruin. in cons. 249. nu. 3. 1. vol. & nonnullas remissiones adducit Cagnol. in l. si quis maior, nu. 82. C. de transac. Verbum
2 verò francum † idem importat quod liberũ, ut nihil pro eo sit præstandum, ut tradit Old. loquens de feudo franco, in cons. 234. Factum tale est, sequitur Bal. in c. 1. ad finem, de Capitaneo, qui Curt. vend. & de liberto frãco tradit Bald. in l. 1. §. fin. C. de latin. liber.
3 tollen. et de franchisia † concessa, quod idem importet quod immunitas, tradit Bartol. in consilio 59. Commune Spoleti, & de feudo franco, quod idem quod liberum, importet, trad. Zas. in tractat. feud. 12. par. 13. Conclusione, num. 36. & parte 8. nu. 44. & latius Pet. Rebuff. in arbo. feudor. 14. diuisione, & de ista Clausula, Liberum, & francum, tradit Cagnol. aliàs allegatus in dicto uerbo libera, in l. 2. C. de pact. inter empt. & vendit. quæst. 68. ad fin. nu. 227. Importabunt igitur
4 ista uerba, quod dictum † precium integrum debeatur, & sine aliqua diminutione uenditoribus, de quo gabellam soluere non teneantur, sed ad gabellam ipsam teneantur emptores, & ad hoc facit quod ad propositum tradit Ioan. de Amic. de huiusmodi verbis in cons. 151. quasi per totum, quod si uenditor promisit emptori ponere, & consignare quantitatem frumenti uenditam, francam, liberam, & exemptam ab omni, & quocunque dirictu, & quouis pagamento in barca, parua, tenetur ad gabellam extractionis pro dicto frumento uendito, ut ibi per eum, licèt aliud esset, si venditor promisisset rem uenditam assignare in portu puta Pisano suis periculo, & expensis, quia tunc non teneretur ad gabellam debitam pro contractu in loco factæ uenditionis, ut consultus ex facto respondit Alex. in consil. 51. Viso themate, tertio volumine.

A gabella.

S V M M A R I A.

1 Gabella quoduã vocabulũ sit, & quid importet.
Vectigal quid sit.
Vectigalia vulgo dicuntur telonia.
2 Telonia cur, & unde sic dicta.
3 Vectigalia diuersimodè nuncupari solent.
4 Vectigalia soluuntur non solum pro his, quæ uehuntur, sed etiam de his quæ uenduntur in ciuitate.
5 Publicani cur sic dicti, & quinam sint.
6 Publicani sunt dicti quasi canes publici.
7 Publicanorum ordo cur pessime audiret apud Iudæos, & an esset iniquus, & improbatus.
8 Publicanus aliquãdo dicitur qui publicè peccat.

GLOSSA XI.

GAbella non est uocabulum Latinũ vel legale, sed à cõi usu loquẽ
1 di inuentum, † quo iura municipalia, & sæpenumero Legistæ vtuntur, ut dicit Bertachi. in tractatu, de gabel. in prælud. 1. col. post princ. uectigal autẽ appellatur Latino uocabulo, & legali, ut in tit. de publi. & vectig. ff. & C. de uecti. & cõmiss. & est id quod soluitur Ciuitati, uel principi, seu publico. pro rebus inuectis, uel euectis, quod comprehendit octauam partem, l. ex præstatione, C. de vectig. & cõmis. glos. in l. eum, qui vectigal, & ibi Alcia. ff. de uerb. sign. & in Rubrica, C. de uecti. & commis. dicuntur etiam vulgo telonia huiusmodi uectigalia ut dicit text. in c. 1. in tit. quæ sint regal.
2 à verbo † Græco Telonion quod mensam publicanorũ, ubi huiusmodi uectigalia exiguntur importat, uel à verbo Telon, quod vectigal significat, non ut Andr. Isern. existimauit in d. c. 1. in uerbo vectigalia, & Bertach. in loco preallegato à uerbo tollo, tollis, quia tollitur octaua pars, aliquando huiusmodi vectigal publicum dicitur, à quo Publicani dicti sunt, de quibus inferius dicemus, & ita accipitur in l. miles, §. 1. licèt glos. aliter ibi, & malè intellexerit illud uerbum (in publico) ff. ex quibus caus. maior. ut ibi declarat Bud. in annotat. & Alciat. in d. l. eum qui uectigal, in
3 verbo publicanum. Huiusmodi etiam † uectigal quandoque Doct. & statuentes dacium appellãt, ut apud plerosque uidere licèt. Appellantur etiam quandoque pædagia, quandoque guidagia, quandoque portoria, ut in c. quibusdam, & ibi glos. de verbor. significatione, & in alijs locis adductis per Bertach. in dicta 1. col. & in l. 2. vbi de portorijs mentio habetur, C. de vectig. & commis. & licèt
4 vectigalia seu gabellæ † & dacia ꝓ his quę uehuntur solui debeant, tamẽ etiam soluuntur de his,

de his, quæ in Ciuitate venduntur licèt res ibi natæ sint propter identitatis rationem ut Salic. tradit in l. vectigalia, in princ. C. de uectig. & commiss. & Bertach. loco pręallegato
5 publicani † autem sunt qui huiusmodi uectigalia, & gabellas exigunt, ut qui uectigal à principe conductū habent, vel à libera Ciuitate, d. l. cum qui vectigal, vbi Alciat. & dicit text. in l. 1. §. 1. ff. de public. & vectig. qđ publicani sunt qui publico fruūtur (nā inde nomen habent) siue fisco uectigal pendant, siue ēt tributum consequantur; & omnes qui q. d. à fisco conducunt rectè appellantur publicani, tradit Bertach. in pręlud. d. tract. ad finē in ultimo præmisso. Ex quibus merito cōprehēditur Practic. Papiens. q. in forma super solutione pedagior. in glos. Marcus publicanus, 1
6 dicit, quod ideò † publicani eo noīe sunt appellati, quasi canes publici, cū eorū temeritas & audacia sit immensa, l. quantæ audaciæ, in prin. de publi. & de his publicanis sæpissimè mentio habetur in Euangelio, de quorū ordine erat Mattheus Apostolus; Matt. 9. & Luc. 5. ac Marc. 2. c. vt ēt dicit glos. in d. l. cū qui uectigal, & Bertach. in loco prędicto, qui quidē
7 ordo † publicanorū pessimè audiebat, et apud Iudęos ualdè erat exosus, non quod talis ordo per se esset iniquus, uel officiū huiusmodi contra legem diuinam, uel religionis cultū, sed quià cū ipsi essent iure diuino liberi, de facto tñ Imperio Romano subiecti, iudicabāt eos Iudęos quodammō sacrilegos, & suæ patriæ perduelles proditores, qui huiusmodi officium à Romanis cōducebant colligend. ac exigend. à suis cōciuibus, & cōpatriotis uectigalia, & tributa, licèt fortè p̄p̄ auaritiam ēt plus licito exigerent, extorquerentque, qđ redarguebat Ioannes Luc. 3. ordinē ipsorū non damnās, sed factū iniquū respondens eis quęrentibus, q̄d facere haberēt, ut salui fierēt, nihil amplius q̄ quod constitutum est vobis faciatis, quod aūt hmōi ordo publicanorū Romæ, & numero amplissimus, & personarū dignitate potentissimus fuerit Cic. pro Planc. latè explicat inquiens Flos Equitum Rom., ornamentum ciuitatis, firmamentum Republicæ publicanorum ordine cōtinetur, & alibi pro Pōpon. & si uectigalia neruos Reipu. esse semper duximus, cū certè ordinem qui exercet illa, firmamentum cęterorū ordinū, rectè esse dicemus, quo fit ut probare nō pos-
8 sim opinionem eorum qui publicanum † eū etiam dici uolunt qui publicè peccat, cuiusque peccatum omnibus patet, ut Albe. tradit in dictionario suo, in uerb. publicanus. Abb. post Io. Andr. in c. nouit, in glo. Ethnicus, de Iud. & refert Bertach. loco præallegato, quod etiam sine ratione alij sequuti fuere.

Debita pro præsenti contractu.

SVMMARIA.

1 Gabella a quo sit soluenda si non sit expressum in contractu.

Gabella solui debet per hæredem grauatum a testatore emere possessionem, & tradere loco pio.

2 Statuto mandante quod soluatur gabella de precio quo fuerit res uendita q̄uo intelligendum.

3 Gabella si solui debet de uenditione an etiam de promissione de uendendo sit soluenda.

4 Gabella non soluitur de cessione quæ fit per procuratorem domino cuius nomine emit.

Gabella non soluitur pro renunciatione quam facit uxor uenditoris iuribus suis, quæ habet in re uendita.

Gabella non soluitur pro stipulatione pœnali, quæ est accessoria ad contractum uenditionis.

5 Gabella unica debetur si unus contractus in alium transfunditur.

6 Gabella si est soluenda de quolibet instrumento an debeatur pro refectione instrumenti.

Gabella nūquid solui debeat per hæredē uendētem ex mandato testatoris rē aliquam alicui.

Gabella unica debetur si uenditio alicui facta sit, a quo uicinus, vel proximior, qui habet ius retrahendi ex forma statuti, vel de consuetudine eam auocat.

7 Gabella quo in loco sit soluenda si in uno loco res uendita sit, & in alio factus contractus.

Maritus qui extra territorium uxorem recepit, matrimonium consumauit, et gabellam soluit, non tenetur soluere gabellam in territorio vbi res in dotem data extat.

Forensis numquid ligetur statuto de gabellis loquente.

Gabella est onus consecutiuum contractus.

Forensis sortitur forum ratione contractus.

Gabella in soluenda locus in quo est destinata solutio attenditur, non ubi est facta promissio.

Gabella ubi soluenda ubi fuit facta traditio, non ubi factus contractus.

8 Gabella contractus conditionalis si in uno loco sit celebratus contractus, & in alio purificata conditio, ubi sit soluenda.

Gabella debetur in loco contractus licèt alibi celebretur instrumentum.

Declara tamen ut hic.

Gabella an debeatur tempore contractus an uero tempore subsecutæ ratificationis.

9 Gabella nūq̄d debeatur, et quādo cōtractu rescisso, et annullato uide hic satis latā distinctionē.

Integra quando uec ne dicatur res.

Instrumentum cancellari non potest etiam ad partium instantiam publicato contractu.

Statutum de contractu loquens an vendicet sibi locum in distractu.

Gabella soluta pro re uitiosa, & morbosa resti-

tui debet emptori agenti redhibitoria non per fiscum seu publicanum, sed per uenditorem.

Gabella debetur de venditione facta rei restitutioni subiecta.

Gabella non est soluenda de contractu nullo, & inualido.

10 *Statutum mandans solui gabellam de quolibet contractu intelligitur de ualido.*

11 *Gabella non debetur pro nominatione, quando fit in executionem emptionis facta pro persona nominanda.*

Gabella non debetur de secundo contractu regulariter, qui est potius impletio primi, quam nouus contractus.

Gabella unica debetur ex duobus contractibus ad unum tamen finem tendentibus.

Emptor pro persona nominanda an possit altera re contractum in nominatione.

Gabella an debeatur si in nominatione fit alterius contractus ab emptore pro persona nominanda.

Gabella debetur pro bonis in solutum acceptis quando fuit facta promissio creditori soluendi certam quantitatem pecuniarum infrà certum terminum ita quod eo non soluente possit creditor accipere in solutum de bonis ipsius debitoris, licèt de tali contractu promissionis gabella etiam fecerit soluta.

Gabella noua debetur pro libello in substantialibus reformato.

12 *Gabella debetur regulariter etiam de rebus emptis a Principe, Ciuitate, uel similibus.*

13 *Gabella immunitate alicui concessa, Princeps tenetur id resarcire conductoribus gabellarum.*

GLOSSA XII.

SEd ponamus quòd nullum inter partes sit factum pactum de soluenda gabella, & statutum non specificet per quem soluenda sit,
1 ad quē pertinebit † huiusmodi onus? uidetur quod ad utrumque pro sua dimidia, ut arguit Abb. in c. qm̄ frequenter, in princ. nu. 12. ut lite non contestata, per text. in l. cui fundū, ff. de cōd. & demonstr. sed quod immò emptor teneatur, probat text. in l. debet, ff. de ædil. edic. & ita firmat Bald. in l. si prædium, nu. 6. C. de ædil. action. Rom. in sing. 582. Per Italiam, & sequitur Alex. in cons. præallegato 51. col. fi. in 3. vol. Idem tenet Bertach. in d. tractatu 7. p. 1. q. & Ioan. de Amic. d. consil. 151. nu. 2. & latè Soci. cōs. 247. 1. & 2. col. vbi cōsuluit hæredem grauatum per testatorem emere possessionē, & tradere loco pio, teneri et ad gabellam debitam pro dicta emptione. Sequitur Dec. in cap. dilecti, nu. 8. de except. & secundum istam partem fuit decisum in cons. capel. Tholos. ut in decisione ipsius Capel. 451. & ibi Aufr. in addit. & Tiraquel. in tractatu de retract. conuention. & sic tit. 2. §. 6. glo. 2. in prin. & Cagnol. in l. 2. C. de pact. inter empt. & vend. 82. quęst. nu. 236. & uide Iul. Ferret. in tracta. de gabel. & publica. nu. 371. 377. & seq. Et pro ista decisione Facit qđ tradit Sali. post alios in Rubrica C. de rebus cred. & sequitur Bertach. in d. 7. p. q. 2. quod si de quolibet contractu sit soluenda gabella, solutionis onus tangit eum, qui ex contractu ipso consequitur, & percipit commodum, & utilitatē. Et multum ponderanda sunt uerba statuti, mādantis soluendā esse gabellam de cōtractu uenditionis, quia multū interest quibus verbis lòquatur: si enim disponit de precio quo fuerit res uēdita, soluendū esse, puta
2 † solidū unū pro libra, & tunc nihil est detrahendū de precio ipso, nec est habenda aliqua consideratio deductionis expensarū factarū in proxenetis, uel subhastationibus, & similibus, secùs si dicat quod tantùm sit soluēdum pro libra precij recepti per emptorē, uel simpliciter precij rei, quia tunc debent detrahi omnes expensæ prædictæ, & de precio deduci, ut tradit Bart. in l. sed si hoc, §. cuidam, & sequitur ibi Castrēs. ff. de condit. & demonst. Fab. d. q. 5. col. 5. Alex. & Ripa, nu. 6. in l. vbi purè, §. fi. ff. ad Senatuscōsult. Trebel. Ias. in l. non amplius, in princ. ff. de leg. 1. & in l. cū quædam puella, col. pen. de iurisd. om. iudic. Bertachi. d. tractatu, 3. p. 8. partis principalis, q. 28. & latè Tiraquel. alios citans, in d. tract. §. 15. glos. 1. nu. 5. Pro quo facit etiam decisio Bar. in l. quoties, per illum text. ff. ad l. Falcid. quod de donatione facta debent deduci gabellæ, & alia onera, ita quod si eis deductis donatio nō excedit quingentos aureos, quæ tamen excedebat, nulla facta deductione, ualet sine insinuatione, quem sequuntur plures ex supra allegatis, & Tiraquel. plenè loco præallegato, nume. 4. Sed licèt de uenditione sit soluenda gabella, statuto ita di-
3 ctante, aliud tamen erit † si promissio tantum de uendendo facta fuerit, ut tradunt Iac. Bertran. Bald. & Angel. in l. prima C. de pact. pign. Angel. & Alexan. in l. si pupillus, in fine princ. ff. ad l. Falcid. Corset. in Singu. suo, in uerbo statutum, il 2. Boer. decisione 48. nu. 9. & Tiraquel. in tractatu de retrac. conuention. in fine, num. 41. ubi alij allegantur, & si de promissione soluta sit gabella, non debet postea solui de uenditione subsequuta. Bart. in l. fin. §. quoties, in fine, de publica. & idem uidetur uelle, in d. l. si pupillus, in fine princ. tradit Bertach. d. tractat. 5. part. q. 3. & 3. parte 8. partis principalis 13. q. & Boer. d. decisione numero 9. sic etiam non debet solui pro cessione, quam facit procurator emens domino suo, de re empta, uel

de acce-

4 de acceptione † possessionis rei emptæ, cum tendat ad executionem primi cōtractus, Bal. & Salic. in l. cum per eos, C. si quis alteri uel sibi, Bertach. d. 5. parte q. 12. & Corn. cons. 106. col. fin. ad fi. 4. vol. & idem est in renunciatione, quam facit vxor uenditoris, iuribus suis, quæ habet in re uendita, ut per Bertach. loco præallegato, quæstione 14. & in stipulatione pœnali, quæ est accessoria ad contractum venditionis, ut Bal. tradit, & sequitur ibi Ias. col. 54. vers. hanc glos. dicit Bald. nu. mihi 80. in l. 2. C. de iure emphy. & Bertach. d. 5. parte, q. 20. sicut unica tantum gabella debetur si unus contractus in alium
5 † transfunditur. Bal. in l. cum dotem, C. de iure dot. Ias. loco præallegato Bertach. d. par. q. 5. & Tiraquel. d. tractat. de retract. lignag. seu tit. 1. §. 29. glos. 2. nu. 3. Facit, quia si gabella est soluenda de quolibet instrumento,
6 & celebrato instrumento sit † soluta, quod combustum, uel deperditum fuerit, pro refectione ipsius instrumenti non est iterum alia soluenda gabella. Bart. cons. 67. satis dubiè, & Bertach. d. tractatu, 5. parte, quæst. 6. & sequitur subscribens videlicet ad cōsilium Socini 302. 2. vol. in quo cons. Soci. ipse & omnes subscribentes gabellam tātum semel pro uno contractu uel facto soluendam esse respōdent, quod etiam tradit Castr. cons. 455. Visis, & consideratis, 3. dub. 1. uol. nouissimorum, & Alex. cons. 143. nu. 5. in 6. & Cor. d. cons. 106. & Boer. decisione 182. nu. 37. Sed si testator mandat hæredi, ut rem quandam hęreditariam uendat Titio, quia magis ex causa legati, quam venditionis Titius habere videtur, non tenetur ad gabellam pro uenditione debitam, vt Iac. Butr. disputādo conclusit, & refert, & sequitur Bald. in cons. 440. Casus talis est, aliàs secundum ea, quæ proponuntur ad fin. 5. vol. vnica etiam gabella debetur si uenditio alicui facta sit, à quo vicinus vel proximior qui habet ius retrahendi (quod ita vocant) ex forma statuti, uel de consuetudine, eam auocat, euincitque, ut per Tiraquel. d. §. 29. glos. 1. nu. 3. & 4.

Rursus quæritur, pone quod in uno loco fit contractus uenditionis, in alio loco res uendita sita est, in quo loco sit soluenda gabella? Bald. in l. 1. C. de contrahenda empr.
7 q. 4. & in l. magis puto, §. illud, ff. de † rebus cor. firmat, quod in loco contractus sit soluēda, & is locus in huiusmodi solutione sit attendendus, quod etiam tenuit Alex. in d. cōs. 51. in princ. 3. uol. & d. cons. 143. nu. 4. in 6. Socin. alios adducens, in cons. 302. 1. col. & Dec. cons. 457. nu. 2. ubi consuluerunt in statuto mandante solui gabellam de dote recepta, ut non teneatur is qui extra territorium uxorem recepit, ibi matrimonium consumauit, & gabellam soluit, & in uenditione idē tenet Seuer. in repet. l. cunctos populos, col. 64. dicens se pluries ita cōsuluisse, C. de summa Trin. & fide Cathol. qđ ante eos tenuit licèt nō sine dubitatione Bertach. in d. tract. 6. p. principali, 3. q. qđ procederet, nisi expressis uerbis statutū exigeret, ut & de contractu facto extra territoriū soluatur gabella pro uēditione rei existētis in territorio, quo casu attēderetur locus rei sitæ, ut per Seuer. distinguētē in loco præallegato, ubi col. 65. firmat locū contractus non esse attendendum, si contrahentes ut fraudarent gabellā contrahunt extra territoriū, ut ibi per eū; ad quod faciūt, quæ diximus suprà in Clausula uenditionis factæ à muliere cū solennitate statutaria, in 9. q. 1. declaratione: sed tñ in quantum idem Seuer. sub dubio fortè tenet, personā forēsis non ligari statuto de gabella loquēte, qđ magis grauat personam, q̄ contractū respiciat, dubitabilis redditur eius opinio, cum contrariū in terminis teneat Bal. in d. l. 1. 5. q. C. de contrahen. empt. dicens, quod cum gabella sit onus consecutiuū contractus, ideò sicut forenses sortiuntur forum rōne contractus, ita respectu gabellæ uenientis in consequentiā, arg. l. fin. §. in computatione, C. de iure deliber. Et licèt in quęst. p̄dicta durū esset obtinere contrarium, p̄p aūctoritatem eā partem tenentiū, tñ faciunt contra dictā decisionē quę tradūt Bald. & Salic. in l. multū interest, col. fi. C. si quis alteri uel sibi, quod in soluenda gabella, attenditur locus in quo est destinata solutio, non ubi est facta promissio, licèt Bal. aliter uoluerit, dicens id fortè uerius, in l. 1. C. vbi conuen. qui cer. loco dare promis. & propterea Bertach. reliquit cogitandum, in 6. part. dicti tractat. quæst. 4. Sic etiam quod locus traditionis non contractus esset attendendus, nisi sit factus in fraudem gabellę, uoluit Bald. in consil. 243. Tempore, & consil. 253. Licèt istæ allegationes, 4. vol. tametsi in cons. sequenti (si tamen id etiam fuit consilium Baldi) aliter uoluerit, & tradit alia adducēs Tiraquel. in d. tractatu, §. 1. glos. 2. nu. 46. & 47. adde Iul. Ferret. in tractatu de gabel. & publican. nu. 326. cū nu. seq. & 377. & Seuer. in repet. l. 1. nu. 97. & seq. C. de sūma trin. & fide Catho. Ro. Sing. 478. Per Italiā, & alios cōsultus citat Cęph. cons. 58. nu. 33. & Ant. Gabri. lib. 6. suarū Conclusionum, in tit. de consuetud. conclusione 2. nu. 12. & sequent. Sed pro decisione prædicta facit decisio alterius q. qđ de contractu sit soluēda gabella, & cōtractus sub cōditione in uno loco
8 celebretur, et in alio purificetur cōditio, † attēditur locus celebrationis cōtractus, & idē

est in tempore, ut tradit Bertach. dicens tamen sufficere primam solutionem, in dicto tracta. 5. par. q. 11. in 6. par. 1. q. & in 3. parte, 8. partis, principalis q. 27. Tiraquel. qui alios adducit, in dicto tractatu §. 1. glos. 10. nu. 44. & num. 115. & in tit. sequen. de retract. conuention. §. 5. glos. 4. num. 24. sicut etiam debetur gabella in loco contractus licèt alibi celebrentur instrumenta, quod tamen procedit, nisi statutum de instrumento non de contractu loqueretur. Bertach. d. 6. par. q. 2. & eo casu de contractu celebrato siue instrumento gabella non deberetur, Imo. cons. 17. In causa, ante finem, & Tiraquel. d. tractatu, tit. 1. §. 2. glos. 1. nu. 3. Sciendum est etiam, quod gabella debetur tempore contractus non tempore ratificationis subsequutæ, quod potest facere ad multa, Bald. in l. obseruare, §. posthac, q. 10. vbi tamen arguit pro contraria parte, ita quod nonnulli ipsum allegant contrarium dicere, ff. de offic. Proconsul. & lega. & Tiraquel. d. tract. §. 1. glos. 10. nu. 67.

Sed pone, celebrato contractu venditionis partes ipsum rescindunt, & annullant, numquid debeatur gabella? & in hoc plures casus distinguendi sunt: quia aut primo res
9 non est integra, † aut est integra, dicitur autem res integra, quoties res non est tradita, vel precium solutum in toto, uel in parte, §. fin. Instit. quibus mod. tol. oblig. l. 1. cum ibi not. C. quando lice. ab empt. disced. & l. ab emptione, ff. de pact. 1. casu communi omnium consensu debetur gabella, immò si fiat per verba denotantia renouationem contractus, non resolutionem primi contractus, deberetur duplex gabella, tã pro primo, quàm secundo contractu, ut tradunt omnes, in d. l. 1. & sentit Bar. in l. iurisgentium, §. adeo, & ibi Castr. expresse, ff. de pact. & Aret. in d. §. fin. nu. 5. Bal. Paul. & Ias. in d. l. ab emptione, & declarat Ang. in d. l. 1. quomodo practicandum sit, ne dicantur duo contractus. sequitur Fab. d. tract. 8. q. col. 2. & sequitur Tiraquel. in tractatu, de retract. conuention. & sic tit. 2. sui tractat. §. 6. glos. 2. nu. 11. & inter cætera sciendum est, rem non esse integram, si interuenit in contractu constitutum, de quo suo loco latè dicetur, ut disputando concludit glos. magna in d. l. ab emptione, quam Bartol. & communiter cæteri sequuntur ibi, & in d. l. prima, & eo casu non sufficit solus dissensus, uel recessus à venditione, sed exigeretur actus retro similis, ut in d. l. ab emptione, cum ibi not. & tradit Tiraquel. in tractatu Constit. prima parte, nume. 19. Secundo casu, quando res est integra, & tunc, aut reuocatio fit ex interuallo, aut incontinenti, scilicèt, antequàm partes recedant de loco, uel ad alios actus diuertant, primo casu communis est Doctor. Conclusio, quod ex quo est ius quæsitum fisco, gabella debeatur, & ad hoc facit l. in insulam, §. fi. ff. sol. matr. Ita tenent Gui. Bal. in utraque lectura, Paul. & Ias. in d. l. ab emptione, Ang. in Auth. de nup. §. quia uerò, in fi. colla. 4. Bal. in l. si constante, ante finẽ, C. de don. ante nupt. Ang. Cast. Alex. & Iac. de Sãcto Georgio, in d. §. adeò. Ang. Imola, & Alex. nu. 8. ff. de re iudic. vbi dicunt, quod publicato contractu, non possunt partes facere cancellari Instrumentum. Idem Ang. Raph. & Dec. nu. 6. in l. petens, C. de pact. Alex. in d. §. fin. Bertach. in d. tractatu, 3. p. 8. par. principalis, q. 14. Nicol. Euerar. in sua Topica, seu cẽtuplici mõ argumẽ. in loco à contractu ad distract. in fine. Sequitur Cagnol. in l. id quod nostrum, num. 5. & nu. 12. ff. de reg. iur. & Tiraquel. d. tractatu, tit. 1. §. 1. glos. 2. nu. 39. & latius dicto tit. 2. d. glos. 2. nu. 10. vbi citat Rom. & Barb. tenentes contrarium, & male, aut reuocatio seu rescissio fit incontinenti, antequam partes ad alios actus diuertant extraneos, vt intelligit Cast. seu incontinenti ante perfectionem cõtractus, & antequàm partes habeant contractum pro absoluto, et perfecto, ut intelligunt alij infrà allegandi, & iuxta tradita per Doct. in l. in bonę fidei, C. de pact. in l. lecta, ubi Cagnol. nu. 151. & sequẽ. & Andr. ab Exea, lib. de pact. nu. 574. cum pluribus sequẽtibus, & hoc casu Paul. de Cast. in d. §. adeo, tenet, qđ non debeatur gabella, intelligendo, quod incontinenti censeatur facta rescissio, uel reuocatio, si sit facta anteq̃ partes diuertant ad actus extraneos, & idem tenent Alex. & Iac. de Sancto Georg. ibi, intelligendo tñ incontinẽti aliter factũ esse, scđo modo ut suprà, & Bertach. d. 14. quęst. & Tiraq. d. nu. 10. decidẽtes prędicti Doct. statutũ de cõtractu loquẽs in distractu, sibi locũ non uendicare, qđ ẽt tenuit Bertach. plures ad id citans eã partẽ tenentes, in d. tracta. 5. p. 5. q. & Ias. in l. siue apud acta, 1. col. vers. secundo quia statutũ, C. de transact. sed si cõtractus sit rescissus uel resolutus per actionem redhibitoriam, ut quia redhibita fuit res uendita propter aliqđ eius vicium, uel morbum, debet emptori restitui gabella soluta, non quidẽ per fiscũ uel publicanũ, qui eam exegerit, sed per uenditorem. Bal. in d. l. fin. nu. 6. C. de ędil. act. Ang. in d. l. dẽt, ff. eo. Bertac. d. tractatu 1. p. 8. par. principalis, q. pen. & d. 3. p. eiusdem 8. p. q. 21. Bertrand. cons. 211. 1. vol. posteriorum, non autem noua gabella debetur. Ang. in l. si hominẽ, de usucap. Tiraquel. d. tit. 2. d. glos. 2. nu. 16. sic etiã debetur gabella de uenditione facta rei subiectæ restitutioni. Bart. in d. l. fin. §. fin au-

ſin autem,& Iaſ.in §.ſed quia noſtra,col. vlt.
eiuſdem l.C.commu.de leg. & tradit Tiraq.
d.tit.1.dicti tract. §.29.gloſ.2.nu.2. Illud ta-
men in confeſſo eſt,quod ſi cõtractus ſit nul-
lus,& inualidus,nulla gabella debetur, cum
ſtatutum diſponens eam ſolui debere, de cõ-
10 tractibus validis ſit †intelligendum. Bart.&
communiter omnes, in l.fin.§.ſin autem, C.
com.de legat.Bald.in l.2.C.de eunuch. Ber-
tach.d.8.parte , principali, 3.parte eiuſdem
par.quæſt.31.Ripa, in l.4.§.condemnatum,
nu.6.per illum text.ff.de re iud.& in l.edita,
num.42.C.de eden.Marſ.in Rubrica,de fide
inſt.nu.107.& in pluribus alijs locis, cum a-
lijs traditis per Tiraquel.d.tractatu,de retra-
ctu,tit.1.§.1.gloſ. 2.numero 7.& titu.2.§.6.
dicta gloſ. numero 5. & Grammat.deciſ.74.
num.27.

Et cum ſuprà in Clauſula perſonarum em
ptorum,in verbo,ementi,& recipienti, dixe
rimus , valere venditionem factam alicui e-
menti pro perſona infra certum tempus no-
minãda,quod multùm practicatur Mutinæ,
ad fugiendum ſolutionem gabellæ, cum fa-
cta nominatione, res acquiratur nominato,
& non ſit pro tali nominatione alia gabella
ſoluenda,ſicut de ceſſione facta per procura-
11 torem ſuprà diximus , non eſſe †ſoluendam,
nec de contractu qui venit ad executionẽ pri
mi , cum ſecundus ſit magis impletio primi
quàm nouus cõtractus, l.ſi tibi pecuniam, ff.
ſi cert.pet.tradit Caſtr.in conſ.188. Videtur
dicendum,in antiquis,aliàs 266. 1.par.in no
uiſ.& quando duo contractus tendunt ad v-
num finem,vnica tantùm eſt ſoluenda gabel
la , ſtatutum enim ad gabellam arctans pro
quolibet contractu,procedit in contractibus
ſeparatis,non in antecedenti,& conſequenti
ex prædicta intentione contrahentium. Bal.
in l.cum dotẽ,2.col. C.de iure dot. Bertach.
d.5.par.quæſt.13. Aret.in l. patris & filij, 2.
col.ff.de vulg.& pupil. & Corn.d.conſ.106.
& Bald.d.ſupra allegato conſ.440.num.6.5.
vol.& ad hoc plura faciunt,quæ ſuprà in hac
materia adduximus;quæ repetere ſuperuaca
neum eſſet;& hoc habetur pro indubitabili.
Oritur quæſtio, quæ accidit tempore quo in
dicta Ciuitate Mutinæ eram Iudex appella-
tionum , & auditor Domini Gubernatoris ,
& Domini Ducalis Maſſarij, numquid em-
ptor in nominatione facta de emptore, &
ceſſione eidem facta de re empta,poſſit altera
re preciũ,& alia pacta ſubſtantialia dicti con
tractus,& ſi alteret,an cenſeatur nouus cõtra
ctus,& per conſequens debeatur noua gabel
la?& poſt longam diſceptationem,fuit deci-
ſum per me,nouam gabellam deberi,cum cẽ
ſeatur noua venditio,per text.in l.pacta con-
uenta,ff.de contrahen.empt.& in l.2.ff.de re
ſcind.vend. & faciũt tradita in d.§.adeo, per
Doctor.ad hoc eſt conſilium in his terminis
Dec.etiam ſupra allegatum,543.in 1.dub.u-
bi pluribus rationibus comprobat emptorẽ
non poſſe alterare contractũ factum pro no-
minando,ut ibi per eum.ſequitur Cagnol.in
l.2.quæſt.68.nu.205. C.de pact. inter empt.
& uend. & quia hic ſecundus contractus no-
minationis per ſe ſubſiſtebat, & nullã habe-
bat neceſſariam dependentiam à primo, etiã
cenſebatur nouus contractus, & ſoluenda e-
rat gabella.ut per Bald.& Salic. in l.cum per
eos,ad fi. C.ſi quis alteri uel ſibi, & Bertach.
d.5.par.quæſt.12.nec eo caſu ſecundus cõtra
ctus erat exequutio primi, ſed diuerſus à pri-
mo,quo caſu gabella debetur. Caſtr.d.conſ.
266.ubi decidit,quod ſi fiat promiſſio ſoluen
di certam quantitatem pecuniarum credito-
ri infra certum terminum,ita quod eo nõ ſol
uente poſſit creditor accipere in ſolutum de
bonis ipſius debitoris, & de tali contractu
promiſſionis ſit ſoluta gabella, eueniente ca-
ſu quod creditor pro ſuo credito de bonis de
bitoris in ſolutũ accipiat,alia gabella eſt ſol-
uenda,de hoc ſecundo contractu,cum ſit di-
uerſus à primo,licèt emanauerit eius occaſio
ne,& ſequitur Bertachin.d.5.par.principali,
quæſt.4. & faciunt etiam tradita per Bart. &
alios,in d.l.edita, ubi Ripa, nu.43.quod pro
libello in ſubſtantialibus reformato debetur
noua gabella, & uidetur etiam tenere Tiraq.
in tract.de retractu, tit.1.§.1.gloſ.18.nu.55.
in fine.

Vltimò ſciendum eſt,quod emens ab eo q
ad gabellam non tenetur,ut à Principe,Ciui
tate,uel ſimilibus,non propterea excuſatur à
gabella,niſi ſtatuto aliter caueatur , ut tradit
12 Socin.in cõſ.12.dub.2. 4.†parte, & latè pro
ſequitur Tiraquel.in d.tract. tit.1.§.1.gl.13.
nu.12.de quo diximus ſupra, in Clauſula im
munitatis & exemptionis, in uerbo, quã co-
lonos, & laboratores ipſius, & ſi Princeps
13 †uel Ciuitas gratiam facit alicui , ne tenea-
tur ad gabellam,tenetur id computare publi
canis,dacium,uel gabellam conducentibus,
ut per Socin. d.conſ.3.dub. licèt ipſe alleget
Paul.de Caſt.in l.licitatio,§.res exercitui,de
Public. qui id non dicit in libro meo.

Venditionis.

S V M M A R I A.

*1 Gabella ſi eſt ſoluenda vigore ſtatuti pro vendi-
tione an vendicet ſibi locum in permutatione.*
*2 Permutationis appellatione an veniat venditio,
vel econtra in ſtatutis.*

3 Permutatio

3 *Permutatio non venit appellatione compra seu comparationis in statutis.*

4 *Permutatio comprehenditur sub statuto de alienatione loquente.*

5 *Datio in solutum venit sub statuto venditionis.*

6 *Contractus onerosi veniunt sub statuto de venditione tractante.*

7 *Statutum de precio mentionem faciens in dubio de venditione tantum loqui præsumitur.*

8 *Statutum disponens de quolibet contractu gabellam solui intelligitur de quolibet contractu dominii translatiuo.*

9 *Diuisionis contractus non venit sub statuto obligante ad gabellas.*

10 *Gabella est soluenda etiam si contractus sit celebratus inter patrem, & filium dummodò sit onerosus non lucratiuus.*

GLOSSA XIII.

SEd numquid statutum loquens de venditione vt pro ea sit soluenda gabella, sibi etiam locum vẽdicet
1 in †permutatione? Ioan. Andr. in addit. ad Specul. in tit. de empt. & vendit. in §. nunc dicendum est, in verbo, sed pone statutum est, in addit. magna post princ. sequendo Guil. de Suzar. tenet, quod non. & idem tenet Bald. in l. 1. nu. 4. C. de rerum permut.
2 vbi dicit, in statutis, permutationis †appellatione venditionem non venire, nec è contra; & idem in effectu uidetur uelle Bertach. pluribus hincinde adductis, in d. 3. par. 8. partis principalis 3. quæstio. quod tamen intelligitur, nisi fieret in fraudem statuti, ut per Ioan. Andr. loco præallegato; uel res darentur æstimatæ, seu altera daretur æstimata, ut tradit Castr. in l. prima, secunda columna, ff. de rerũ permutat. Dec. consilio 160. numero secundo, & Tiraquel. dicto tractatu, & titulo primo, §. primo. glos. 14. numero 19. sicut etiam
3 statutum †de compra, seu comparatione loquens, non comprehendit permutationem, secundum communem usum loquendi, qui hoc casu attenditur; Baldus, in his terminis, in dicta l. prima, numero tertio. Fab. dicto tractatu, secunda quæstione, secunda columna, 2. fallent. & Bertach. dicta 3. parte 1. quæstio. eandem sententiam quod permutatio in statuto non compræhendatur, tenet Abbas in capitulo primo, in princ. de his quæ fiunt à prælat. sine consensu Capit. Bald. Alexan. & Ias. in l. fin. 2. colum. ff. de condict. caus. data, et idem Ias. in l. prima, ff. de rerum permut. 4. col. Iul. Ferret. in tract. de gabel. & publ. nu. 368. & adhæret Tiraqu. d. glos. nu. 29. & 30.
4 Secus si †statutum loquatur de alienatione, quia tunc compræhenditur permutatio. Bertach. d. parte, 7. quæst. & Iul. Ferret. d. tracta.
5 nu. 322. & secùs in datione †in solutum extra iudicialiter facta, quia benè compræhẽditur sub statuto de uenditione loquente, ut per eũdem ibi, 4. quæst. & idem est dicendum de cõ
6 tractibus †onerosis, ut ibi, in 5. quæst. per eũ
7 dem Bertach. si tamen statutum † de precio mentionem faceret, in dubio tantùm contractum uenditionis compræhendit, ut ibi in 6. quæst. & in 3. de quo per Mars. in Sing. 105. Vbicumque, de quo plura diximus suprà in princ. huius Clausulæ, precij, in uerbo nomi-
8 natum pro precio. Si modo †statutum disponat de quolibet contractu soluendam esse gabellam, etit intelligendum de contractu dominij translatiuo, ut per eundem Bertach. d. parte, 44. quæst. ubi alios citat. De discussio-
9 ne †quod non compræhendatur in statuto, tenet Bald. in l. tres fratres, ff. de pact. & Ias. sequitur in d. l. ab emptione, col. fin. & Bertac. d. 3. parte, 9. quæst. 2. col. licèt Rom. aliter teneat, in con. 182. In casu proposito, in 2. dub. quem refert Tiraquel. nihil decidẽs, in dicto tractatu, §. 1. glos. 14. num. 77. Et huiusmodi
10 †statutum de gabella soluenda de cõtractu, habet locum, etiam si cõtractus onerosus sit factus inter patrem & filium, secùs si contractus sit lucratiuus, Bart. in l. 1. C. de impo. lucra. descrip. Bertach. d. tractatu 7. par. quæst. 21. & 3. par. 8. quæst. 25. & Tiraquel. alios adducens in d. tracta. tit. 1. §. 32. glos. unica, nu. 47. licèt in hoc ultimo contrarium teneat Socin. cons. 118. 3. uol. de quo uidendus est V. bert. Zucchard. in l. fi. C. de edi. Diui Adria. tol. nu. 26. & seq. & maximè nu. 33.

Ad quam totam ex pacto inter eas partes solenniter apposito teneantur dicti emptores.

SVMMARIA.

1 *Pactum de soluenda gabella est seruandum inter partes.*

Gabella pro qua parte sit soluenda si non sunt satis clara verba ex quantitate precij pro re vendita conuenti.

Statuto disponente quod infra octo dies debeat solui gabella si is qui ex pacto debebat soluere non soluit, numquid alteri, qui soluere non tenebatur vigore eiusdem pacti, hoc nocebit.

Gabella soluta ex parte vnius non autem ex parte alterius cõtractus valebit pro parte soluẽtis.

Gabella à nemine soluta is qui tractat de damno vitando poterit excipere seu replicare contra agentem vel excipientem de nullitate.

Gabella non soluta an contractus ipso iure, vel per exceptionem intelligatur annullatus remissiuè.

Statutum

Statutum mandans non soluentem gabellam nō audiri, debet intelligi tam in Ecclesiastico quā in saeculari foro.

2 *Gabellam solutam nec ne, fuisse, ex inspectione librorum ipsius gabellae probatur.*

3 *Gabella integrè est soluenda ita vt non desit etiam denarius.*

Bertachin. tract. de gabell. par. 3. quaestio. 36. damnatus.

4 *Venditio non probatur per solutionem gabellae factā per contrahentes, vel aliquem ex eis licet de illa constet in libris gabellarum, & hoc quo ad praeiudicium tertij, vel etiam contrahentis qui non interfuit tali scripturae.*

5 *Gabella est res odiosa, & in dubio contra illam interpretatio fieri debet.*

GLOSSA XIIII.

1 PActum de soluenda gabella † inter partes factum, proculdubio obseruādum est, vt in hac specie tradit Ioan. de Amic. d. cons. 151. nu. 3. & sequent. & quando verba non essent satis clara, ex quantitate precij pro re vendita cōuenti, potest coniecturari quam partem intellexerint partes teneri ad gabellam, vt per eūdem ibi, nu. 20. Sed quid si extat statutū, qđ infra octo dies à die contractus debeat solui gabella, aliàs contractus sit nullus, numquid hoc nocebit ei, qui ex pacto ad gabellam nō tenetur, vel qui suam partem soluit? & dicendum est quod non: eo enim casu non poterit aduersarius opponere de nullitate cōtractus facto & culpa sua causata. Bart. in l. bona fides, ff. de act. empt. & videtur sequi Bal. in l. fin. C. de peric. & commod. rei vendit. & tradit Sebast. Vant. in tractatu de nullita. in tit. quoties, & intra quod tempus, &c. num. 58. Idem tenet Abb. in casu, quando vnus soluit suam partem, alter verò nō, vt contractus ualeat respectu soluentis, in c. quoniam frequēter, in princ. nu. 12. Vt lite non contest. & sequitur Sebast. Vant. dicto tracta. in tit. quod et quib. modis nullit. proponi. nu. 124. immò tractans de damno vitando, potest excipere vel replicare contra agentem, vel excipientē de nullitate, casu, quo neutra pars gabellam soluisset, vt videtur magis communis opinio Doct. in l. cum mulier, la prima, ff. sol. matr. in l. fin. §. sed & si stipulator, ff. de eo per quē fact. erit. & per Abb. Felin. & Dec. in c. dilecti filij, vbi Felin. col. 3. & Dec. num. 8. de except. de quo etiam per Bertach. d. 3. parte, 8. quaest. 16. & quest. 24. tractat, an censeatur ipso iure vel per exceptionem annullare cōtractum; & in quaest. 30. qđ non admittitur purgatio morae; etsi mandat non soluentem non audiri, debet intelligi tàm in foro Ecclesiastico, quam saeculari, vt per eundem in 4. par. eiusdem 8. par. quaest. 12. de isto etiam statuto tangunt Ang. cons. 215. Reperitur, ante finē, & Aret. cons. 129. Clarissime 3. col. vers. secundo est aduertendum, & Bertach. in pluribus quaestionibus dictę 3. par. in quibus locis, alij de hac materia loquentes allegantur, ea loca adeat qui alias quaest. videre cupit ad eam materiam pertinentes. Nō fuisse autem
2 † solutam gabellam probatur per inspectionem librorum ipsius gabellae, vt per Ias. in d. §. & si stipulator, col. 2. Dec. consi. 496. nu. 7. & Sebast. Vant. dicto tractatu. in tit. à quo & quibus modis, nu. 15. Illud autem non est omittendnm, solutionem de gabella fiendam esse integrè, ita, quod etsi vnus tantum dena-
3 rius defuerit, non † propterea euitabitur poena, & validus erit contractus, vt latè prosequitur Bertach. plures ad id citans, in d. 3. parte quaest. 36. vbi voluit hincinde relatis plurium sententijs, id etiam procedere, si per errorem fiat, quod vltimum est contra communem opinionem Doctorum de qua per Soc. in l. quamuis, nu. 3. ff. de condit. & demonstr. & Tiraquel. d. tractatu, de retractu conuētionali, §. 4. glos. 6. num. 29. ubi etiam alios allegat. Notandum tamen erit, quod solutio gabellae facta per contrahentes, vel aliquem ex
4 eis, etiam si de eis constet in libris † publicanorum, non probat venditionem in praeiudicium tertij, vel contrahentis, qui non fuit pręsens dictae scripturae. Imola, cons. 96. in fine, & Alex. in cons. 36. Viso processu, 5. volu. & Crauet. in tractatu de antiquit. tempor. 1. parte 4. limitatione. nu. 71. secùs, si contrahens fuit praesens, de cuius pręiudicio tractatur, ut per eundem Crauet. ibi, nu. 73. reprobārem Socin. aliter tenentem, in consil. 208. colu. 2. vers. 3. vol. secundo. Vltimò, huic materia finem imponentes, illud adnotandum est, qđ gabella est res odiosa, vt plures tradunt, quos
5 refert Dec. in consil. 457. nu. 6. & † sequitur etiam Tiraquel. in d. tractatu, tit. 1. §. 15. glos. 1. nu. 12. & in dubio contra eam facienda est interpretatio. Corn. cons. 199. littera Q. 1. volum. & Crauet. cons. 231. ad fi.

CLAVSVLA XXXI.

De quo precio & ad computum cuius precij, ipsi venditores vt supra, agentes & obligantes.

SVMMARIA.

1 *Procurator ad vendendum constitutus, numqd alio non expresso intelligetur etiam habere facultatem exigendi precium.*

2 L. 1. §.

2 L. 1. §. igitur præpositio. ff. de exercitor. declaratur.

L. Quod seruus. ff. depositi. declaratur.

GLOSSA PRIMA.

QVia præsens venditio fingitur facta per procuratorem vt supra, opus est videre, nunquid †procura
1 tor datus specialiter ad vendendā rem domini, censeatur etiam datus ad precium recipiendum, absque eo, quod in mandato id expressū fuerit, & prima facie videt probari, quod non, ex tex. in l. 1. §. igitur præpositio, ff. de exercit. & ibi in individuo firmat Guid. & pro notabili & singulari retulit, & sequutus est Rom. Singul. 23. Quod habens mandatum, & expresse Ang. in d. §. & idem tenuit idem Roman. in cons. 461. In eo quod queritur, in prin. ubi respondet ad text. l. qđ seruus, ff. deposit. quod procedit in proposito alicui negociationi, seu Vniuersitati, quia potest ei solui; & hanc partem etiam tenuit Fab. d. tractatu quæst. 3. col. 7. vers. & est aduertendum, vbi hoc modo videtur concordare hæc iura, quæ dissona videntur. Contrarium tamen tàm uetius, quam crebrius receptum est, per text. in d. l. quod seruus, in fine & in l. quod seruus, ff. depositi & expressè tenet & firmat Bart. in l. filiæ, ff. de solut. Bal. in d. l. quod seruus, eod. tit. & quod notat, refert & sequitur Castr. in d. l. quod seruus, ff. depo. hanc eandem sententiam sequitur Ias. in l. si urbana, 2. notab. ff. de cōndict. indebiti, & latius disputando firmat in l. cum qui ita, §. qui sibi, 3. col. uers. secundo amplia, & latius col. sequenti uers. sed ut nihil omittatur, ubi dicit Guid. non tenere contrariam opinionem, &
2 respondet ad text. †in d. §. igitur præpositio, quod loquitur in casu, in quo limitata erat potestas procuratori ad uendendum tantùm, et idem tenet idem Ias. in l. filius, col. 2. & idem etiam ibi tenent Dec. nu. 6. & Alciat. in prin. ita etiam respondentes ad dictum §: contrarium, C. de pact. quam sententiam etiam tenet Dec. cons. 330. nu. 3. hoc etiam tenet Benuen. Stracha, ita etiam respōdens ad dictum text. licèt de prædictis non meminerit, in tractatu de mercator. in tit. manda. num. 23. 24. sed & procurator prædictus poterit agere cōtra debitorem ex suo cōtractu, cum actiones directæ sint sibi quæsitæ, quas tamen cedere tenetur, licèt teneatur cauere dominum ratū habiturum, l. non solum, §. sed interdum, ff. de procurat. & ita tradit Paul. in d. l. quod seruus, ff. depositi. Alex. nu. 6. & Ias. col. 3. in d. §. qui sibi, ad tollendum tamen omnes difficultates, cautius esset in mādato facto procuratori ad uendendum etiam expressè dicere, & ad precium recipiēdum, & consequendū.

Dixerunt & publicè confessi fuerunt.

SVMMARIA.

1 Procurator constitutus ad vendendum non solū debet esse etiam constitutus ad recipiendū precium, sed & ad confitendum se recepisse ad hoc vt talis confessio domino præiudicet, vide hic late examinatum articulum.

2 Quæ conclusio ampliatur vt hic.

3 Licet contrariam partē aliqui fuerint amplexi.

4 Procuratoris fiscalis confessio ipsi fisco præiudicat.

5 Procuratoris confessio de recepta pecunia non in instrumento sed tamquam testis facta probat.

Quod dictum habet aliquam difficultatem.

Testi de facto suo deponenti magis creditur quā alteri si tamen non prætēdat interesse aliquod.

Testis inhabilis fides suppletur per alium testem habilem.

6 Procuratoris confessio de recepta pecunia domino præiudicat quando est soluendo secus si non sit soluendo.

Quod tamen non transit sine contradictione.

Procurator sine speciali mandato confitens ex sua confessione tenetur, & statur contra eum.

Procurator ex sua confessione obligatur respectu domini & erga dominum quando habuit mandatum ad confitendum.

Debitor qui soluit procuratori non soluendo non liberatur.

7 Procuratoris confessio si vel tacitè, vel expressè rata habita sit per dominum ipsi domino præiudicat.

8 Procuratoris cōfessio de recepta pecunia an præiudicet domino qui in mandato iuramento mediante promisit se ratum habiturum quidquid per eum gestum fuerit.

9 Procurator cum libera potest confiteri de recepta pecunia, & domino præiudicat.

Contrarium tamen aliqui senserunt.

Procurator cum libera non potest donare.

10 Procuratoris in rem suam confessio de recepta pecunia bene probat, & præiudicat.

11 Procuratoris confessio de recepta pecunia si iudicis decretum interuenit præiudicat domino, & sic probat.

12 Procuratoris confessio de recepta pecunia ad mēsam campsoriam facta probat.

13 Procuratoris confessio de recepta pecunia probat si talis procurator non erat solitus apocham, uel confessionem de recepto facere nisi sibi prius soluta pecunia.

14 Procuratoris confessio quod pecunia fuerit erogata in causam in quam erogari debebat sufficit, si constat ex instrumento solutum esse precium.

15 Procuratoris habentis mandatum ad vendendum, & recipiendū pecuniam, & confitendum

etiam

etiam se recepisse confessioni de recepta numquid sit standum in praeiudicium domini an vero constare debeat de actuali numeratione.
16 *Tutoris, vel curatoris confessio, vel alterius etiã administratoris an praeiudicet.*
17 *Publicè, dicto, quid importet.*
18 *Publicè & palam an differant.*
19 *Fama probatur per testes dicentes id publicè audiuisse licet non dicant à maiori populi parte. Contrarium tamen & rectius sensit Bart.*
20 *Publicum quid dicatur.*

GLOSSA SECVNDA.

Debent emptores in soluẽdo precio esse valde cauti, maximè cum emunt à procuratore alicuius, quia debent animaduertere, an mandatum ipsius sit ad recipiendum precium, & etiam ad confitendum recepisse, quia aliàs illa prima Clausula non sat esset, vt posset procurator confiteri, & eius confessio non ligaret dominum, qui ad precium recipiendum mandatum dedit, & de confessione nihil expressit, vt tradunt Bart. Ang. Alex. Pet. de Besut. Bart. de Herculan. & Ias. in l. à Diuo Pio, §. sed si emptor, ff. de re iud. Abb. in c. cum olim, nu. 6. vbi Felin. nu. 3. de offic. deleg. & sequitur Anchar. in cons. 57. Quidam ex praedictis, in fine, ac videtur etiam sequi Angel. consil. 244. Frater Apollinaris, 7. dub. Quod procedit, nedum in procuratore constituto ad vendendum, sed etiam ad mutuum recipiendum, vel ex alio contractu pecuniam recipiendum: intelligitur enim de reali, & actuali receptione, non de ea, de qua tantum facta est confessio procuratoris, ut in effectu uidetur concludere Fed. de Sen. cons. 53. Ti-
1 tius fecit, † in fine, & post Iac. de Aret. firmauit Bart. in l. 2. §. fin. nu. 8. ff. si cert. pet. quem ibi sequitur Bald. dicẽs in lectura antiqua, aliquos referre, quod propter istam quaestio. Iac. de Aret. fuit toxicatus à quibusdam creditoribus, qui eum conueniebat, & ibi etiam sequuntur Fulg. Paul. Alex. Socin. & Ias. dicentes hanc esse communem Doctorum sententiam, quam etiam communem ibi dixerunt Dec. & Alciat. & secundum quam dicit fuisse iudicatum Io. Andr. in addit. Speculat. in tit. de teste, §. 1. super uerbo sed pone, egi in addit. magna, ad finem. Ang. in l. 2. §. fin. C. de quadr. pscript. Butr. & Abb. nu. 5. & Felin. nu. 86. in c. si cautio, de fide instrum. Hãc etiam opinionem tenuit Bar. in l. si debitorẽ, & videtur, quo ad hoc ibi sequi Castrens. ff. de nouat. dicens, quod notarius debet in instrumento dicere (dedit & numerauit, in praesentia mei notarij) & idem loquens in tutore, tradit in l. Lucius, §. tutela, ff. de admin. tutor. & in exequutione testamẽti, in l. alio, nu. 23. ff. de alim. & cib. leg. & sequitur Pract. Papiens. in forma libelli ad reddendum rationẽ tutelae, in glos. & executores, nu. 19. Idem tenet Bald. in l. falsus, col. 2. nu. 5. vers. tertij dicunt, C. de furt. & in consi. 123. Res publica, circa medium, & cons. 131. Procurator, 3. uolum. & cons. 287. Dicta mulier, nu. 4. uol. 4. Imola, in l. ita stipulatus, §. Grisogonus, ubi etiã Aret. & Ias. post alios; & hãc opinionem tenet etiam Fulg. cons. 209. Duobus. Ioan. de Platea, in l. finali, C. de apoch. public. nu. 2. lib. 10. & hanc dicit communem Castr. in cõsilio ultimo. In causa q̃ uertitur Pisis, in principio, in antiquis, aliàs est cons. 186. 1. uol. & cons. 337. Primo quaeritur, 2. col. nu. 3. uers. item quia per confessionem, eo. 1. uol. & cõs. 32. Circa primum, ante finem, 2. uol. Anchar. in c. qui generaliter, in prin. & ibi Domin. in §. finali, in fine, de procurat. in 6. & idem Anchar. cons. 57. Quidam ex praedictis, in fine, Aret. in l. certi condictio, §. si nummos, ff. si cert. petat. & in cons. 4. Ex facto, 2. col. Rom. in l. praedia, ff. de acquir. poss. & in cons. 352. Quaeritur primo in 1. dub. Abb. cons. 18. Qđ Communitas, nu. 3. uol. 2. Alex. in l. iusiurandum quod ex conuentione, §. fin. nu. 5. ff. de iureiuran. in cons. 37. Viso dicto instrumẽto 1. col. ubi loquitur in tutore, 3. uol. & consil. 130. In causa & lite, col. 3. uersic. denique ista scriptura, 4. uol. quam etiam dicit communẽ Corn. in cons. 193. Littera E. 4. uol. & eam etiam tenet Socin. in cons. 3. 2. col. 1. uol. & sequitur Mars. Sing. 265. Fines mandati. Dec. consi. 146. col. pen. uers. tertio non obstat, & latius quaest. 493. Benuen. Strach. in tractatu de mercat. in tit. mandat. in princ. nu. 4. & suffissimè Tiraquel. in tractatu de retractu conuention. §. 4. glos. 6. nu. 12. & Roder. Suarez. in Repet. l. post rem iudic. in c. incip. Quia supra uisum est, nu. 15. & 16. pag. 684. Quę Cõ-
2 clusio ampliatur † procedere, etiam si dicatur in instrumento, qđ procurator confessus fuit se precium habuisse, & penes se habere, quia est inculcatio verborum, ut Bald. tradit in d. §. fin. col. 2. & in lectura antiqua in fin. & Ias. ibi, col. fi. & idem est etsi dictum sit in instrumento, quod procurator confessus fuit se habuisse per litteras cambij, ut tradit Castrens. d. cons. ultimo. & sequitur Dec. d. cons. 493. nu. 15. & etiam si sit dictum (renunciauit exceptioni non habitarum pecuniarum coram me) Paul. d. cons. col. fin. Sed licèt ista Cõclusio sit cõiter recepta, ut suprà, & in iudicãdo, ab ea non sit recedendum, attamen non sine contradictione procedit: contrariam. n. par-
3 tem vr† tenere inter consilia Fed. Quidã Doctor, ad quaestionem Feder. respõdens, in cõs. 542. re-

54.2.refpõfione,in fine; Quæ opinio fecit, vt nonnulli allegent Fed.tenuiffe contrariã opinionem Bart. quod in veritate non eft ita, vt videri poteft. idem tenet Salic.in d.§.finali, Imola in d.c.fi cautio,& in d.l.fi debitorẽ,& in d.§.fed fi emptor,vbi & idem tenet Raph. Idem tenet Comenf.in d.l.Licinius,§.tutelæ, & conf.312.dub.& hanc opinionẽ dicit veriorem Dec.in d.§.fin.nu.14.quam etiam tenet Paul.de Caft.in conf.1. Ego Pau.de Caftro,in antiquis,alias 34.1.vol.vbi tñ diftinguit actũ liberationis ab actu obligationis, vt ibi per eum. Quam fententiam defendit Iaf. in l.Iulianus, col.vlt.ff.de confeff. Alciat. in l.folutionis,ff.de verb.fignif.quam & fequuti funt nonnulli alij,relati per Tiraquel. loco præallegato,nu.13.licèt Bal. Alex.& Iaf.pro contrarijs citati ibi, mihi non benè videatur in contrariam fnĩam ire. Eft verum,quod cũ hæc Conclufio potiffimum videatur habere fundamentum in præfumpta donatione,quã cõfitendo cenfetur facere procurator, vt per Doctor.in dictis locis in hoc effent attendendæ coniecturæ,& in arbitrio Iudicis multũm refidere videtur, an procurator donaffe cenfeteretur,vt tandem concludit Alciat.in d.§.fi. & fequitur Tiraquel d.num.13.& quod hoc cafu attendantur coniecturæ,ante eos uoluit Anchar.conf.ult.3.dub. col.6.& in propofito plures coniecturas ponit Alciat.ipfe, in d. §.fin.feu cafus,quos alij limitationes effe affe runt,in quibus d.conclufio nõ procedit: nos autem omnes huiufmodi cafus fub infrafcriptis limitationibus comprehendemus.

Primo igitur limitatur dicta Cõclufio, nõ procedere in procuratore fifci tendente,quia
4 eius†confeffio præiudicat, ut eft text. & ibi Bald.& alij,in l.2.§.fin.C.de quadrien.præfcript.tradit Bart.in l.fi procurator,§.1.in fine ff.de iure fifci.Ioan.de Platea in d.l.fin.numero 1. C.de apoch.public. lib.10.& tradit Bart.& alij, in d.§.fin.& plerique ex fupra allegatis etiam tradunt.

5 Secundo limitatur†procedere, qñ confeffio procuratoris fit facta in inftrumento, fecus fi procurator ut teftis examinaretur,& iuramento fuo deponeret fibi folutam fuiffe pecuniam,tunc enim ei credendum eft,cum deponat de fuo facto ad utilitatẽ tertij,ut Paul. tradit in d.l.fi debitorẽ,& tantò magis,fi probaretur numeratio ex alio tefte idoneo, tunc enim dictum & confeffio procuratoris facta in forma teftis,probaret,ut per eundem Pau. in d.§.fi. & ibi eum fequitur Alciat. fed cum procurator habeat intereffe in caufa, & tractetur de fuo commodo uel incommodo,pofsitque fibi afcribi ex tuo actu fuper quo deponit,laus,vel uituperium,non putarem primũ dictum Pauli effe tenendum, iuxta notata in c.cum à nobis,de teftib. licèt magis credatur tefti deponẽti de facto proprio,fi aliquod intereffe nõ prætendat,ut per Crauet.conf.99. nu.6. Secundum dictum admitti poteft ea ratione, quod teftis inhabilis fides fuppletur p aliũ teftem habilem, iuxta notata per Bal. & alios,in l.fi quis ex argentarijs, §.1.de eden. Ioan.de Amic.conf.139.nu.13.Parif.confil. 53.nu.7.uol.4.& Doctor.in alijs locis.

6 Tertiò limitat†Ang.in d.§.fed fi emptor, dictam Conclufionem procedere, fi procurator non eft foluendo,fecus fi fit foluendo:quia cum habeat actionem contra ipfum Dñm,et ab eo exactum,vel id quod fe exegiffe confeffus eft,repetere poffit,æquum eft,confeffione procuratoris dominum ligari, & ita tenet et Claud.& Alciat.in d.§.fi.fed Imola Hercul. & Alex.in d.§.fed fi emptor, contrarium concludunt. Et hoc eft de mente Bar.& aliorum fuprà in dicta Conclufione allegatorũ firmãtium ex dicta confeffione procuratoris nõ obligari dñm. Eft bene uerum,quod procurator fine fpeciali mandato cõfitens,ex fua cõfeffione tenetur,& ifti agetur contra eum ut Bar. Caftr.Iaf.& alij tradunt, in d.§.fi. Bal.d.cõf. 234.in 5. Ang. in lectura Bart. in l.fin. C.de præd.Decur.lib.10.& Felin.in d.c.cũ olim; nu.3.ficut et ex fua confeffione obligatur refpectu dñi, & erga dñm,fi nõ habuit mandatũ ad confitendum,ut Bal.d.Alex.Iaf.& Alciat. tradunt,in d.§.fin.& Roman.in d.l.prædia.Bal. d.conf.131.& conf.287.nu.4.in 4. Si tñ procurator à principio fuæ creationis fuerit foluendo,et ex poft facto fit effectus non foluẽdo,& id fciat foluere debẽs,fiue debitor,fiue quilibet alius,non debet foluere tali procuratori, aliàs non cõfequitur liberationem, arg. l.cum quis,in prin.ff.de folut.ità tradit Imola,& fequuntur Hercul. & Alex.col.antepẽ. fub num.13.in d.§.fed fi emptor.

7 Quartò omnium†confenfu non procedit dicta Regula, fi dñs ratam habeat cõfeffionem per procuratorem factam, fiue expreſsè,fiue tacitè,puta, per folutionem creditori factam l.pen. C.de re iudic.Alciat.d.§.fin.pen.pag. Si tamen procurator efficietur non foluẽdo, putat Roman.in d.l.2.§.fin.& in d.l.prædia, reftituendã effe actionem aduerfus foluentẽ: & fequitur Felini in d.c. fi cautio, nu.88. contra tamen tenet Alexand.poft Imolam, in d.§.fed fi emptor,num.10.in fine.Barb.in conf.18.2.dub.3.uol.Purp.& Alciat.d.§.fi.

8 Quintò limitatur, †nifi in mandato dominus iureiurando promiferit fe ratum, & gratum habiturum totum id, & quidquid per dictum conftitutum geftum fuerit, ut tradit Paul.Caftr.in confilio 220. Confideranda, in an-

in antiquis, circa medium, aliàs 449. in primo volumine, & Ias. in d. §. fi. col. fi. 2. limitatione immò secundum Alciat. ibi, pag. fina. idem est etsi Iuramentum non interuenerit. Dec. tñ in vtroque contra, in d. §. fin. & in d. cons. 493. nu. 24. & sequent. & si ista limitatio esset vera, cum temporibus nostris in omnibus mandatis apponatur huiusmodi Clausula, inanis esset disputatio Doct. in d. quæst. nec Felin. aut Bald. allegati per Alciat. ibi nihil concludenter dicunt ad id ad quod allegantur; si tamen dicta Clausula importaret liberam potestatem, vt voluit Roman. in cons. 4. Visis his, col. fin. aliud esset, fm opinionẽ aliquorũ, de qua in sequenti limitatione.

9 Sexto limitatur, † nisi fuisset datum mandatum procuratori cum libera, quia hoc casu videtur quod posset confiteri, & domino prę iudicet, vt videtur uelle Bald. in d. cons. 131. in 3. Ang. Alex. & Hercul. in d. §. sed si emptor, & Alex. in d. §. fin. nu. 8. licèt Ias. Dec. & Alciat. in d. §. fin. aliter videantur uelle, & idem Dec. in d. cons. 493. nu. 16. moti ea ratione, quod etiam habens mandatum cum libera, non potest donare, quæ donatio hoc casu præsumitur. & Dec. d. consil. sequitur Strach. loco prællegato. Et si teneamus primam opinionem, & sic hanc limitationem, essent bene ponderanda verba ex quibus censeri concessam liberam potestatem uel administrationem procuratori affirmatur, iuxta l. procurator totorum, & l. procurator cui generaliter, ff. de procur. quia aliquando restringuntur, & non important concessionem liberæ, vt latè per Dec. d. cons. nu. 17. & sequent. & ad hoc videnda sunt quę scripsimus suprà, in Clausula venditionis procuratoris, in glo. seu verbo Prout de suo speciali mandato.

10 Septimo limitatur † in procuratore in rem suam, cum sua confessio sibi obsit, & numerationem probet, vt Castr. tradit in cons. 239. & Alciat. d. §. fin. in fine, pro quo faciunt quę abundè tradidimus suprà, in Clausula, Insuper in pluribus locis.

11 Octauo limitatur, † nisi decretum Iudicis interueniret, Ang. in d. l. 2. C. de pred. Decur. in lectura Bart. in addit. Sequitur Ias. in d. §. fin. col. fin. & Alciat in antepenultima pag. licèt ille text. per quẽ mouetur Ang. loquatur in decreto Decurionũ, & sic principalium, & aliud videntur velle Bal. & Io. de Platea, ibi, licèt expressè non loquantur in hoc casu.

12 Nono limitatur † in confessione facta ad mensam campsoriam, ubi regulariter solutio naturalis fieri solet. Bald. in c. ex insinuatione, nu. 4. de procur. sequuntur Ias. & Alciat. dicto §. fin.

13 Decimo, si procurator † nõ erat solitus cõfessionem, uel apocham de recepto conficere, nisi sibi soluta prius pecunia. Alciat. d. §. fin. pag. penultima.

14 Illud autem † sciendum est, aliud esse, si cõstat ex instrumento solutum esse precium, tamen ex confessione tantum procuratoris, uel alieno nomine vendentis apparet fuisse erogatum in causam, in quam erogari debebat, hoc enim casu sufficit confessio, ut Bart. tradit, & uidetur sequi alij, in d. §. sed si emptor.

Quid si procurator habeat mandatum nedum ad precium recipiendum, sed etiam ad
15 illud confitendum se recepisse, † Bart. etiam hoc casu in d. l. 2. §. fin. in ea fuit sententia, ut non ualeat cõfessio in præiudicium domini, cum debeat intelligi ad confitendum recepisse id quod actualiter exegerit, uel receperit, non id quod non constat exegisse, & sequitur Bald. in d. l. non abstulit, C. de nouat. & in d. l. 2. §. fin. C. de quadr. præscript. ubi dicit esse tenendum menti, quia erratur quotidie, & sequitur Ang. etiam in dictis locis. Hoc etiam tenet Paul. de Castro. in d. cons. 337. 2. col. 1. uol. Io. de Platea, in d. l. fin. C. de apoch. public. Hanc etiam opinionem uidetur sequi Dec. d. cons. 493. nu. 15. & eam defendere nititur Socin. in d. §. fi. & Felin. in d. c. cũ olim, 1. col. Contrariam tñ sententiam tenent Bal. Fulgos. Ang. Castr. Alex. Ias. Dec. & Alciat. in d. §. fin. quam ẽt esse magis cõem fatetur Socin. ibi. & idem tenent Imola & Rom. in d. l. prędia, Ang. Imola, & Cast. in d. l. si debitorem, Cast. d. cons. ultimo Hercul. & Alex. in d. §. sed si emptor, in fine, Felin. in d. c. si cautio nu. 87. & Stracha, d. nu. 4. ac Aret. d. cons. 4. quam sequitur ẽt Roderic. Suarez. loco prællegato, nu. 16. Et licèt ista sit magis cõis Doctor. sententia, à qua in iudicando, & consulendo non sit recedendum, ad euitandas tamen omnes difficultates, posset seruari cautela Imolę & Felini. in d. c. si cautio, ut in mandato dicatur ad recipiendum pecunias, & confitendum recepisse, ẽt si aliter de receptione non constet, uel melius erit, ut tam Bald. quàm alij supra allegati, & Roderic. d. loco, nu. 17. docent, facere constare ex Instrumẽto, quod precium uel pecunia fuerit actualiter, & realiter soluta. Notandum tamẽ est,
16 confessionem † tutoris, uel curatoris, aut alterius administratoris, tantò minus obesse principalibus suis, si facta per procuratorem principali non obest, ut latè per Tiraquel. in d. glos. num. 12.

Publicè, pluribus modis in Iure accipitur, ut in c. per tuas, de probat. in c. exceptionem, de except. in c. ad probandum, de re Iudic. in §. re-

§. responsa prudentum, Instit. de Iure natur. gent. & ciuili, glos. & tex. in Clementina prima de sepult. in verbo publicè, & licèt aliqui voluerint aliquando accipi pro notoriè, & quasi populicè, vt aduersus Barto. voluit Salic. in l. ea quidem, antepen. car. C. de accus.
18 volens differre ab aduerbio† (palàm) & potentiorem habere significationem, vt palàm dicatur factum, etsi ab vno coram aliquibus, l. palàm, ff. de verbor. signif. publicè verò coram maiori parte, vel per maiorem partem populi, vt per Felin. ei adhærentem, in dicto capitulo exceptionem, columna penultima, numero 48. qui citat alios pro ea sententia, cui concinit etiam opinio Baldi in dicto capitulo, per tuas, & in capitulo, prętereà, vltima columna, de testib. firmans contra Bart. sta-
19 tim allegandum, quod† ad probandum famam, sufficit quod testes dicant id publicè audiuisse, licèt non dicant à maiore parte populi, vt voluit Bartolus, in l. de minore, §. plurimum, ff. de quæstion. numero 22. & in l. tertia, §. eius quoque, ff. de testib. quam opinionem Bald. & Salic. videntur sequi Alexan. in addit. ad Bart. & Marsi. ibi cum ea transeundo, numero 48. quam etiam tenet Ias. in l. nō hoc, numero 10. uersiculo octauo principaliter, C. unde legi. secundum quam in Rota Vrbis fuit iudicatum, ut tradit Cassad. qui hanc quæstionem abundè prosequitur, in titul. de probat. decisione 3. 1. & 2. columna, tamen hoc loco accipitur ut accipiunt Grammatici, pro (palàm) uel vulgo, & cum dirigatur ad certas personas, quæ publicè hanc confessionem fecerunt, non importat famam publicam, uel factum coram maiori parte populi, etiam secundum opinionem Salic. ut per Felin. in dicta colum. fin. quo sensu etiam in testibus de fama deponentibus quod publicè id audiuerunt, Bart. in dictis locis secundum eius proprietatem censeri ipsum aduerbium accepisse, dicens, ideò testes non probare famam, etsi publicè id dici audiuerint, quia posset esse, quod ab uno publicè dicente audiuissent. quæ Bart. opinio communior est, & uerior, ut per Capel. Tholos. decisione 379. col. 4. in fine, uersi. sed quid si dicit, & ibi Aufrer. in add. Paris. consilio 61. numero 25. & 169. numero 44. in 4. & Hieron. de monte, in tractatu de finibus, qui nititur cōciliare opinio-
20 nes, in c. 56. num. 3. Publicum† uerò dicitur, quod omnibus patet, l. 1. §. penult. ubi Bart. ff. de suspect. tutor. nec sufficit id uni uel duobus notum esse, sed maiori parti populi, ut per Tiraquel. qui ad id alios citat in tractatu de retractu tit. 1. §. 36. glos. 2. nu. 44.

Ad instantiam prædictorum emptorum & mei notarij infrascripti, ut supra recipientium.

SVMMARIA.

1 *Confeßio non valet si fiat parte absente etiam si sit iudicialis, & ideo cautela datur notarijs scribentibus in instrumentis confeßionem factam fuisse.*
Facit tamen semiplenam probationem.
2 *Confeßio facta parte præsente, sed non acceptāte numquid sit valida.*
3 *Præsens tunc demum videtur acceptaße si constat eum bene intellexiße.*
4 *Confeßio facta parte absente probat quando est facta in instrumento.*
5 *Confeßio facta absente parte, licet notarius non receperit pro absente sed alius quilibet, priuatus nomine absentis valet, & secuta ratihabitione ius absenti ratificanti acquiritur.*

GLOSSA III.

QVia confessio non ualet si fiat parte ad cuius fauorem fit, absente, l. certum, §. si† quis absente, ff. de
1 confess. ubi Bart. admonet partē, ut faciat scribi partem fuisse præsentem; & tradit glos. magna, in c. fin. eod. tit. quod procedit etiam in confessione iudiciali, ut ibi tradit abundè Alex. in cons. 131. In causa inter Vniuersitatem, nu. 8. uol. 4. & 174. nu. 2. uol. 6. Socin. in Reg. 63. Confessio, in prima ampliat. Felin. in c. si cautio, nu. 22. de fide instr. & latius Marsi. in Rubrica. de probat. nu. 89. & sequent. ubi post Felin. multipliciter limitat, de quo ꝑ Maranth. in suo Speculo aureo seu tract. de ord. iud. 2. par. principali 5. actu, nu. 12. ubi tū uoluit facere semiplenā probationem, quod ēt alij uoluere in l. admonēdi, de iureiur. & in alijs locis. Propterea ad euitādas difficultates, notarij utuntur hac Clausula in instrumentis confessionum, quę ēt tollit aliam difficultatem, numquid confessio facta parte præsente, tamen non acceptante, sit ualida, cum non sit leue dubium, ꝑp auctoritates Doctor. inter se controuertentium, & aduersātium, an ualeat nec ne, quod. n. sit opus acceptatione, & aliàs non acceptans non pos-
2 sit in ea se fundare, uidetur † tenuisse Cinus in l. 1. quæst. 6. & clarius Salic. ibi, in 15. oppos. C. de cōfes. idē Salic. in l. iubemus, C. de dibe. caus. & in l. generaliter, C. de non num. pecun. huius mentis ēt vr̄ esse Bal. in l. 3. nu. 2. C. de repud. hæred. ubi dicit, quod qui non acceptat uerba aduersarij, uel dissimulat, non potest se ex eis iuuare, Flori. in l. fin. ff. de interrog.

terrog. action. Alex. in pluribus consilijs, in cõsi. 111. Viso superiori themate, n. 7. 3. uol. 82. In causa & lite, nu. 3. vol. 4. & cõsi. 20. In causa appellationis, eod. vol. col. 2. 174. nu. 2. in 6. & 212. nu. 28. eod. 6. vol. Socin. in Regu. prædicta 63. in 2. ampliat. quanquam plериq; malint tractatum illum non fuisse opus Socini, sed ei falso adscriptum. Felin. in d.c. si cautio, num. 23. de fide instr. & in c. capitulum, 15. col. de Rescript. Hanc opinionem etiam tenet Ias. in l. postquam liti, nu. 2. C. de pact. & in l. tale pactum, in princ. nu. 7. ff. de pact. & eam dicit communem in l. error, nu. 3. C. de iuris, & facti ignor. quã abundè prosequitur Marsil. in d. Rubrica de probat. nu. 114. & in l. de vnoquoq;, nu. 124. de re iudic. cui inhæret. in Sing. 315. Acceptatio, & 329. Plures, versi. alius est etiam casus, secundum quam consuluit Curt. senior, in consil. 77. quam etiam communem dicit Ripa, in Rubrica de verborum obligatione numero 22. Ad euitandas igitur has auctoritates, cõmuniter scribitur (præsente, & acceptante) vt dicit Felin. in d.c. si cautio, & ẽt eã opinionem dicit cõem Alciat. in dicta Rubr. nu. 3.

Contrariam tamen opinionem ueriorem & communiorem, & in praxi amplectendam esse semper censui, & secundum eam etiam antequam gradum Doctoratus ascenderem in contradictorio iudicio obtinui, quod confessio facta parte præsente, licet nõ expressè acceptante, valeat, & confitentem liget, cum præsens censeatur satis acceptare, quod ad suum fauorem fatetur aduersarius, l. qui patitur, ff. mand. & tradit Bart. & alij, in l. prima, C. de pact. & ità in terminos firmar Alexand. sibi contrarius, in addit. ad Bald. in dicta l. tertia, C. de repud. hæred. & in lectura sua, numero tertio, & uidetur casus in capit. fin. & ibi expressè Abbas, & Andr. Sicul. idem tenent de succes. ab intestat. Seuer. in dicta l. admonendi, col. 67. Socin. consilio 228. numero sexto, 2. uol. & quam latè examinans, & discutiens quæst. firmat Alciat. in tractatu præsumpt. 3. Regula, præsumptione 21. numero 6. Dec. in c. at si clerici, in princip. num. 25. de iudic. & in d.l. postquam liti, ubi etiam eã tenet Alciat. et quam ẽt dicit cõem Marantha, in d. 2. actu, num. 2.

3 Quæ opinio † uenit declaranda, ut ita demum procedat, si uel ex instrumento, ut hic, uel ex dispositione testiũ apertè constet, partem præsentem confessioni ad eius utilitatẽ factę, bene intellexisse, & sic fuisse pręsentem & animo, & corpore: quia aliàs depositiones testium de præsentia non concluderent, & hoc est qđ maximè uoluit Alex. quæst. 111. 374. & 212. in contrarium allegatis, & ita dicit obtinuisse Bononiæ, in addit. ad Bald. in d.l. 3. pro quo faciunt, quę ad propositum latè deduximus supra, in capitulo testium, super uerbo pręsentibus testibus, fol. 18. quam opinionem optimè comprobant.

4 Est benè uerum, † quod ad dictam Regulam datur alia limitatio, ut etiam parte absente cõfessio probet, & ualeat, si sit facta in instrumento, ut in casu isto, per text. in l. desiderium, ubi Bald. C. depos. Castr. in consil. 92. Quod prædicta sententia. 2. uolum. nouissimorum, de quo latè Marsi. in d. Rubrica de probat. nu. 101. de quo textu uidendus est Ripa post Ias. in d.l. admonendi, nu. 155.

Sciendum tamen est, quod licèt notarius non receperit cõfessionẽ pro absente, cui dubium non est per ipsum ius acquiri, ut dictũ fuit suprà, in c. contrahentium, in uerbo, & mihi notario infrascripto, &c. sed alius quilibet priuatus nomine absentis, tamen ualeret confessio, & ratihabitione sequuta, ius absenti ratificanti acquireretur. glos. & Paul. de
5 † Cast. in l. tale pactũ, in princ. ff. de pact. Socin. d. Regula 63. Fallent. 15. Felin. in d.c. si cautio, nu. 24. Marsi. in d. Rubrica nu. 96. Marantha, in d. 2. actu, nu. 18. uersi. sexto limita. Dec. in d.c. at si clerici, in princ. nu. 25. & Io. Nic. Arch. in add. ad dictam præsumpt. Alciati 21. num. 10.

Verè habuisse, & recepisse à prędictis emptoribus.

SVMMARIA.

1 *Confessio facta de precio recepto per venditores, censetur continere quemlibet suam partem: virilem accepisse.*

2 *Maritus, & uxor si confiteantur se recepisse precium de fundo dotali vendito, numquid præsumatur preciũ pro uirili ad vtrumque peruenisse, an vero ad maritum solum.*

GLOSSA IIII.

Confessio facta de precio recepto per uenditores, censetur cõtinere quemlibet suam † partem uirilem
1 accepisse, ut in uenditione facta per maritũ, & uxorẽ de prædio dotali, tradit Bart. in cõsi. 124. Pũctus quæstionis talis est. Sequitur Bald. cum aliquali tñ distinctione, in l. marer, nu. 10. C. de rei uẽdic. & in l. si eũ seruũ, 2. col. uer. quid aũt de marito, ff. si cert. pet. Castr. in consil. 296. Visis actis, num. 1. 360. Bart. in quodam consil. num. 2. 1. uol. & cõsi. 362. super primo, 2. uol. nouissimorũ, & uidetur sequi Alexand. qui tamen pro constanti non audet affirmare, in consilio 38. Consideratis his, secundo uolum. & Fab. de Monte, in dicto tractatu de empt. & uendit.

quæst.3.principali,quęst.38.nu.64. & Crot. in cõsi.396. nu.8.vol.3.Sed licèt hæc opinio in alijs communiter suas res vendẽtibus posset procedere, ut ad quoscumq; pro sua virili, vel pro rata sua, vt inferius dicetur, preciũ peruenisse censeatur, in coniugibus prędium dotale vendentibus aliud tamen dicendum est, vt magis ad maritum veluti caput vxoris in totum peruenisse cẽseatur, vt aduersus

2 †Bart. videntur firmare Bald.& Salic.in Auth. Si qua mulier, per illum text. C. ad Vel. Bald.in l.1.2. col.nu.4. Licèt dicat nolle determinare, C.de duob.re.Imo. in c.cum contingat, de iureiur.27.col.vers.iuxta primam, de iureiur. Dom.de Sancto Gemin.in c.2.7. col.de poen.in 6.Bald. Nouel.in tractatu de dote 7.parte, priuil. 1. col.7. post mediũ, Afflict.Decisione 209. & illic Vrsil.in addit.& Crauet.qui dicit hãc esse communem opin. in consi.91.per totum, ubi pro hac parte plures rationes,& auctoritates adducit. Et huic parti etiam videtur inhærere Fab.loco præallegato, nisi concurrant aliqua, de quibus ibi per eum, quę opinio est communis. Boer. decisione 23.num.6. & sequent. Tiraquel.in tract. de tetractu, tit. 1. §.31.glos.vnica, nu. 5. Moder. Gal. in tract. de vsur. cõpillat.per Caballin.quæst.38.nu.288.Ronchegal.in l. eandem, in princ. nu.58. & seq.ff. de duob. reis.Rolan.à Valle, consil.64.per tot.in 1.& Lauren.Kirchof.Cẽturia 3.com.opinionũ, Conclusione 37.Maritus. Ad euitandum tamen omnes difficultates, debent esse cautæ mulieres, vt in Instrumentis huiusmodi faciant constare totam pecuniam ad maritum peruenisse, & per maritos de nouo cauere pro restitutione dotis, ut docet Bald. in d.l. mater, nu.11.

De illa dictione (verè) quare sit apposita, inferius declarabitur.

Dantibus,& soluentibus.

SVMMARIA.

1 Numeratio actualis numquid probetur facta per verba dantibus, & soluentibus.

2 Solutio realis nũquid præsumatur facta ex uerbis, habuit, & recepit, in instrumento appositis.

3 Solutio probatur si notarius loquatur per gerundium, dando, & numerando.

GLOSSA V.

1 Verba ista non probãt factam fuisse actualem †numerationẽ, sed solũ confessionem tãtum de recepto, ut tradit Bal. in l.2. §.fi. ff. si cert. pet.& in l.si ex cautione, nu.8.quæstione 4. vbi sequitur Salic.C.de nõ num.pecun.& in l.si ex precio, nu.3. C. si cert.petat. Aret.in tit.de liter.oblig. Inst.nu.9. & in §. actionũ, nu.13. Inst.de action.ubi idẽ dicit, & si sit additum, dantibus, & soluentibus de propria pecunia. Alex.in l.prædia, nu.7.ff.de acquir. pos.Ias.in l.singularia, nu.51.ff.si cert.pet.sequitur Felin. in c.si cautio, nu.53.de fide Instrum. uel si dicatur in pecunia numerata, Pract. Papiens. in sua practica, in forma oppos.contra Instrumentum, in glos.quod ne-

2 gatur, nu.8. prout etiam non censeretur† facta solutio realis, tempore confecti Instrumenti, si notarius addiderit in Instrumento, quæ habuit, & recepit, cum possent esse hæc verba de confessione partis, in prima persona loquentis (confiteor habuisse cẽtum, quæ habui, & recepi) ut tradit Bar.in d.l.si ex cautione, nu.1.& ibi Salic.pen.col. Aret.in locis præallegatis, licèt hæc opinio nõ careat scrupulo, cum But.& Imo.teneant hoc casu probari numerationem, & realem solutionem, in d.c.si cautio, cum quibus ibi vr transire Felin.nu.52.secùs uerò erit, si per copulam notarius dicat cõfessus fuit habuisse, & habuit & recepit, quia hæc ultima Clausula, salua rõne recti sermonis, non põt referri ad participium confessus, ut per Bart. Aret.& Felin. in dictis locis,& hoc casu magis cẽsetur probari solutionem q̃ confessionem, sicut etiam

3 †probatur solutio, si per gerundium loquatur notarius, (dando, & numerando) ut tradit Bald. in d.l.si ex cautione, 5.quæst.nu.9. Aret.& Felin. in locis præallegatis, & propterea bene cauere debent Notarij, ut non apponant uerba importantia actualem solutionem, si pecunia non interuenit, ne Instrumentum tanquã falsum reprobetur. Et ideò cauti notarij, ut euitent hunc scopulũ, addũt instrumento hanc Clausulam sequentem.

Ante præsentis instrumenti celebrationem libras octingentas Marchettorum.

SVMMARIA.

1 Solutio præsumitur facta tempore contractus, vel facta confeßionis.

2 Solutio non probatur per instrumentum in quo dicitur solutionem factam fuiße, sed non tempore celebrationis instrumenti sed alio, & rõ.

3 Notario numquid sit fides adhibẽda in his, quæ scripsit in instrumento coram se factis ante tempus instrumenti.

GLOSSA VI.

1 Solutio præsumitur facta tempore contractus vel factæ confessionis, ut probatur in l.ita †stipulatus, §.Grisogonus, ff. de verb. oblig. & ibi tradunt post Bart.

Bart.nu.3. Ang. Castr. Alex.num.14.Ias.2. not.nu.16. & alij. Bart.in d.l.si ex cautione, nu.9.2.lectura, & Bald.in 6.q.nu.10.& Castr. nu.3. & idem Castr. & Alex. in d.l.prædia,& Aret.in d.tit. de litt.oblig.nu.7.Alex. consil.77.nu.10. 6.uol.178.nu.3.in 7.vol.licet Alciat. contrarium censeat in tract. præsumpt.3. reg. præsumpt.35. nu.9.& pro prima Bald.in l.fin.col.pen.quęst.vlt.nu.10.C. commun.utr.iud.ubi in fert ad quęstionem, & distinguit ut ibi per eum. Sed aliter dicendum est cum expresse dicatur in instrumento solutionem alio tempore factam fuisse: non probat tamen hoc casu instrumentum solutionem, sed confessionem tantum, quia notarius non potest rogari nec instrumen-
2 tum † facere nisi de his, quæ tempore contractus coram eo fiunt, ut per Innoc. & omnes, in c.quoniã contra, de probat. tradunt Doct. in Auth.Si quis in aliquo, C. de edend.& in l.sciendum, ff.de uerb.oblig. Bald.in d.l.si ex cautione, q.3. Castr. & Alex. in d.l.prædia, Castr.consi.186. In causa quæ uertitur Pisis, nu.2.& cõsi.428. Visis, & cõsideratis.n.9.1. uol.nouissimorũ. Fel.d.c.si cautio, n.69. Mar sil.ĩ l.1.§.si qs dicat, n.15.de qq.& sing.462. Notario, ubi ampliat, etiam si ipse notarius præsens fuerit solutioni factæ ante celebrationem instrumenti, nec enim sibi creditur
3 nisi tamquam † priuatæ personæ, ut testi, nõ ut publicæ, unde nihil faceret, etiam si ipse attestaretur in instrumento de solutione facta hesterna die coram eo parti, de qua ipse non fuit rogatus, & idem tradit Ias.in l.singularia, nu.50.ff.si cert.pet.& quod non creditur notario, tradit etiam abundè Crauet. consi.170.nu.5.& 196.nu.6. De confessione uerò facta per debitorem per annum ante recepisse pecuniam, ponunt Salic. in d.l.si ex cautione, & Aret.in §.1.num.23.Inst.de except. ubi an in ea confessione habeat locum exceptio non num.pecun.de qua aliqua inferius dicentur, ad quos me remitto. Nihil etiã proderit ad probandam numerationem, si notarius in instrumento addiderit, confessus fuit habuisse, & de præsenti habere, penes se dictam pecuniæ quantitatem, quia est inculcatio uerborũ, ut tradũt Bal.& Ias.supra citati in Claus.dixerũt, &c.et idẽ tradit gl.in uerbo hr̃e, Bal.Ang. & Cast. in l.si ex pluribus, ff.de solut.Ro.Sing.638. Scis qđ cõfessioni.

Computatis libris Centum Marchettorum habitis pro arris.

SVMMARIA.

1 Arra quid sit.

Arra dicitur etiam quod inter sponsos traditur in pignus contrahendi matrimony.

Arra an sit de substantia venditionis, & an demonstret perfectam venditionem.

Arris traditis pro adimplemento contractus si altera pars non vult obseruare conuenta, sed pœnitet, si arram dedit, illam amittit, si recepit, duplicatam reddit.

2 Arræ duplicatæ non solũ, sed & quadruplicatæ aliquando restitui dẽut ex partiũ cõsentione.

Arra nedum in pecuna, sed in quacumq. alia re, vel specie dari potest, ẽt si esset res immobilis.

Arra numquid possint excedere valorem rei in contractu deductæ.

3 Arræ in quocumque contractu dari possunt.

Arrarum contractus est innominatus.

Arrarum contractus est separatus ab emptione, & venditione.

Arræ possunt hinc inde, & dari, & accipi.

Arrarum datio hinc inde in sponsaliorum contractu facta an valeat.

Arrarum promissio valet licet actualis traditio non interuenerit.

Confessioni partium de arris receptis numquid standum sit.

Arras non amittit qui aliquo casu impeditus contractum non implet.

4 Arris acceptis per procuratorem ad vendendum, si decoxerit, emptor non perfecto contractu an teneatur dominus.

5 Arræ data perfecto, vel non contractu qua actione repetantur.

6 Arris amissis propter nõ impletum contractum, an talis non implens teneatur ad aliud.

GLOSSA VII.

1 Arra † est id quod datur pro confirmatione contractus, seu loco pignoris, seu argm̃ uenditionis cõtractæ. Instit. de empt.& uend.in prin.sicut ẽt dr̃ arra quod inter sponsos traditur in pignus complendi matrimonij, ut probatur in l. Arris, & in l.fi. C.de sponsal.& tradit Didac. Hispan.in epitom.in 4. Decretal. 2.par.c.3.nu.6.nõ tamen est propriè pignus, sed loco pignoris.l.un. C. si rect.pron.& tradit Bart.in l.contractus, §. illud, C.de fide instrum. Arra aũt non est de sub̃a uenditionis, sed est argm̃ cõtractæ ut in d.prin. & in l.qđ sæpè, in prin.de cõtrah.empt.& tradit Aret. in §.actionũ, nu.15.Inst.de act.qđ est uerũ, si non sit conuentum inter partes, ut uenditio fiat in scriptis, quo casu arra nõ ostẽdit perfectam uẽditionem, si quidẽ opus est ut sit perfecta scriptura, & partib. lecta, et subscripta, ad hoc ut perfectus sit cõtractus, & interim est locus pœnitẽtiæ, d.l.cõtractus, & d.prin. Inst.de emp.& uẽd.solutis mõ uel traditis arris ꝓ adimplemento cõtractus, si altera pars nõ vult obseruare cõuẽta, sed pœnitet, si arrã dedit, illã amittit, si recepit, duplicatã reddit,

d.prin.& d.l.cōtractus.§.illud, & ibi oēs,& idē est in arris datis pro sponsalibus futuris, d.l.fi.C.de spōsal.gl.& Doct.in c.Gēma,eo. tit.& Doct.in l.Titia,in prin.ff.de ver.obl.licèt partes possint cōuenire expresè,ut nedū
2 ad duplicatas, sed ad † quadruplicatas arras teneat pars nō obseruās, & cōtraueniēs,d.l. fin.vers.quæ oīa,vbi Bald.& Salic.& Bal.in l.2. C. quand.lic. ab empt. disced.q.7.nu.5. Et non tātum potest dari arra in pecunia numerata, sed etiam in quacumque alia re, vel specie,l.emptorē,§. is qui vina,ff.de act.empt.Bal.in d.l.2.q.2. & Salic.in d.l.fin. q.2.in princ.licèt Bart.in d.l. Titia.in prin.& Abb. in d.c.Gemma,aliter voluerint,contra quos est cæterorum cōis opinio, ut per Didac.d. c.3.nu.8. etiam si res esset immobiles, ut per Bald.in d.q.nam transfertur dominium talis rei,ut per eundē Bal.ibi,q.4. & hr per Doct. in d.l.Titia, & quāuis Bart. & Abb.in dictis locis autument, in sponsalibus celebrandis dationem arrarum non excedere quantitatē dotis,uel donationis pp nuptias sponsę,quę opinio ēt communiter exploditur per scribentes,in d.l.Titia.in prin.& per Didac.d.c. nu.9. tñ in cōtractu uenditionis tāto clarius procedit in quo pœna ēt grauis nō implēti con tractum pro sua parte liberè imponi potest,quod in matrimonijs contrahendis secus est.d.c.Gemma,& d.l.Titia.

3 Non tm̄ † aūt in his duobus generibus cōtractuum emptionis,& venditionis, ac spōsaliorum dationi arrarum locus est,sed in quocumque ēt alio contractu,ut per Bal.d.l.2.q. 3.post Nicol.de Mattar. ibi.Est.n.hic contractus arrarū innominatus, ut per Bar.& alios in d.l.contractus.§. illud.& Bal.d.l.2.q.1.& Fab.de Mont.in tract.præd. q.5.prin.par.2. q.9.nu.67. Dicit esse contractum separatū ab emptione,& uenditione, & non solum arra dari pōt ab vna parte alteri, sed utraque pars pōt & dare, & accipere Bald.in d.l.2.q.9.& Didac.loco præalleg.nu.8. Vbi reprobat Bal. & quosdā alios in d.l. Titia.in cōtractu sponsaliorum tenentes non ualere dationem arrarū hinc inde factā, quorū opinio tāto minus extra casum matrimonij,& spōsaliorū procedit, sicut ēt in casu isto valeret promissio facta arrarum, etsi actualis datio non interuenerit, uoluit Bal.in d.l.2.q.8.licet in illo secus sit,ne per indirectū fiat fraus legi,& pœna apponatur contractui matrimonij,ut per Bar.& alios in d.l.Titia,& Didac.loco præalleg.nu.10. Sicut eadē rōne crederem indistinctè standū esse dicto casu confessioni partium de arris receptis,licet eo casu de actuali traditione aliqui cōstare uelint, & nō passim esse standū partiū confessionibus,ut in d.l.Titia.Socin. consi.3. uol.1.& abūdè Didac.d. c.nu.7. & nu.10. Si tñ alter ex cōtrahētibus impediretur aliquo casu adimplere cōuēta, nō faceret arrarū amissionē nisi tñ culpa eius casum ipsum præcederet,l.1. ubi Bart.C. de
4 spōsal.Illud aūt nō est omittēdū,qđ si † procurator noīe dñi cōuenit cū emptore de uenditione facienda,& arras acceperit, & decoxerit aliter non perfecto contractu,tenetur dñs nisi hēt mandatum limitatum ad uendendū præsente pecunia, non aūt habita fide de precio,ut est text.in l.quicumq.uersi.Itē si institor.ff.de institor.& tradit Rom.Singul.523.
5 cōstituo.Sed qua † actione repetātur arræ datæ perfecto,uel non perfecto contractu quia Doct. diuersimodè distinguūt uidenda sunt tradita per Doct.in d.l.contractus.§.illud.& in d.princ.Inst.de empt.& uend. post glos.& Fab.loco præallegato nu.68.
6 Sed † numquid ultra amissionem arrarum teneatur ēt pœnitens,& non implens contractum ex parte sua ad aliud implēti? distinguēdum est, quia aut agimus de cōtractu in scriptis nō perfecto,& tunc sufficit sola arrarum amissio,ut supra d.tit.de empt.et uēd.in prin. & d.l.contractus.§.illud. aut de alio contractu sine scriptis perfecto, & in hoc sunt opiniones Mar.& Azo,gloss.antiqui tenuerunt qđ non, censentes contrahentem solo lucro arrarum esse dñe contentum,quorū opinioni adhæsit gl.in d.l.qđ sæpe.in princ.ff.de cōtr. empt.& in d.§.illud.in uerbo reddere, cuius opinio.fuit quandoq; Cin.ut refert Castr.in d.l.contractus.nu.13.& Din.& Iac.de Aret. ibi,ut refert Fab.d.q.5.part.2.q.11.num.69. Quā ēt tenet Salic.ibi,qui dicit audiuisse seruari in praxi; sed tamē in contrariū est cōis Doctorum sententia,cuius fuerunt Bald. & Io. antiqui glossatores, qui sequitur gloss. in d.prin.in uerbo compellitur,& quam tenent Bart.Bal. Rain. & Castr.nu.11.in d.§.illud. seu d.l.contractus,quia aliqui legunt totā legem simul,idem tenuit post Din.Bart.in l.1. §.dixerit.uers. quęritur.quem sequitur ibi ēt Imol.ff.de public.& Castr.in l.1.in prin.nu. 6.ff.de action.empt.& dicit Aret.in d.princ. tit.de empt.& uend.nu.6. ubi illam sequitur Claud. Cantiunc.in fin.d.prin.adde Alex.in l.si cū dotē.notab.2.nu.5. ff. sol.matr.& Ias. in l.2.col.52.C.de iur.emphit.quod hæc opinio est uerior, & credit seruari in practica, quod ēt repetit in d. §. actionum. nu. 15.& sequitur etiam Fabian.d.nu. 69. concludentes qđ vltra amissionem arrarū teneatur recusans implere contractum pro parte sua,ēt ad interesse partis obseruantis vltra dictas arras, si eius intersit, in quo tamen interesse computentur & compensentur arræ ipsæ.

Et lo-

Et loco, ac ad computum, & pro parte dicti precij.

SVMMARIA.

1 *Arris amissis tenetur pœnitens ad interesse partis, & ad implementum contractus.*

2 *Arris datis re integra possunt partes recedere à contractu venditionis.*

3 *Arris datis ad computum seu pro parte precij non est locus rescissioni contractus nisi per restitutionem precij, & retrosimilem actum.*

4 *Arra data pro arris, & parte precij numquid pars arrarum, pars precij nomine veniant.*

5 *Arra aliquando duas habet naturas, arrarum scilicet, & precij.*

6 *Arra soluta venditori in quantitate aliqua an in dubio cedere debeant ad computum precij.*

7 *Emptor stante pacto legis commissoria die præstituta non soluens arras, & partem precij soluti amittit.*

GLOSSA VIII.

Ex ista Clausula tollitur supra proximè tacta difficultas, quia omnium consensu si solutio facta fit pro arris, et loco precij, & seu pro parte precij vltra amissionem arrarum tenetur pœnitens ad interesse partis, vt tenet tam glo. quam omnes præallegati in dictis locis, nec hoc casu potest recedi à contractu etiam amissis arris, immo vltra earum amissionem tenetur contrahens etiam adimplere contractum tradendo rem si est venditor, vel preciū si est emptor, vt per gl. in d. verbo compellitur, in d. prin. licet aliter videatur velle gl. fi. in d. §. illud, & propterea hæc Clausula hēt vim Clausulę, rato manēte pacto, de qua suo loco dicet, q᷑ vltra pœnā teneatur ēt pars ad obseruationē cōtractus, vt trad. Bal. & Salic. in d. l. cōtractus. in fi. et Aret. in fi. d. prin. n. 7.

2 Operatur † etiam dicta Clausula alium effectum quod licet re integra etiā datis arris possint partes per simplicem dissensum recedere a contractu venditionis, d. l. 2. C. quan. lic. ab empt. disc. & l. ab emptione. ff. de pact.

3 tū † facta solutione arrarū pro arris, & ad cōputum, seu pro parte precij, non est locus rescissioni cōtractus nisi per restitutionem precij, & retrosimilem actum, glo. Bal. & Sal. in d. l. 2. Bart. Ang. Fulg. & Castr. in d. l. ab emptione. declarantes hoc tū procedere qñ est data pecunia pro arris non species, quæ pōt cedere ad cōputum precij, quāuis Ias. ēt hoc casu idem teneat, cū species & alia res ad cōputum, & in solutionem precij dari possit l. precij cā, C. de rescin. uēd. cū alijs ibi citatis, per eū, cui assentior, cum hæc Clausula aliter eo casu nihil operaretur, contra l. si qñ. ff. de leg. 3. & l. si stipulatus, in prin. de vsur. Est hic ne uerum q᷑ Sali. in d. l. contractus. in fi. & Aret. in fin. d. prin. nu. 7. intelligunt qñ est di-

4 ctum pro arris, † & parte precij, uel pro arris, & precio, censeri quātitatem esse solutā, dimidiam scilicet pro arris, & dimidiam pro precio, cum partis appellatione de dimidia intelligatur l. nomē filiarū. §. portionis. ff. de uer. sign. de quo nos supra diximus, & quia copula, &, diuidit in partes l. 1. C. si plur. una snīa, & l. reos. §. cū in tabulis. ff. de duob. reis. quorū opinioni acquiescere non possum, qui sciā cæteros Doct. post gl. aliter sentire, ut totū id q᷑ eo casu datum fuit amittatur, seu duplicatū reddatur, & nihilominus ēt agi possit ad obseruantiam cōtractus, & expressius id uo-

5 luit Bald. in d. l. 2. in prin. dū dicit q᷑ arrę † datæ hñt hoc casu duas naturas scilicet, naturā propriam arrarum, & naturam precij, quod non esset si pro parte tantum pro arris quantitas censeretur soluta, & pro parte ad cōputum precij, & idem dixit Fab. in d. quæst. 9. nu. 67. vbi dicit hoc casu arram transire in aliā naturā, per d. l. 2. quod repugnat opinioni Salic. & Aret. ad quā euitādā possent cōcipi verba exprimentia clarius hūc sensum, & mētē partiū, ut hoc illud q᷑ datur, totū cēseatur datū pro arris, & totū ēt cedat ad cōputū precij, q᷑ fieri pōt per prædicta; si. n. perficietur cōtractus, erit solutū ad cōputū precij sicut ēt arræ solutæ cedunt in precium qñ sunt datæ in quātitate, si altera pars recusabit, & pœnitebit, amittet totas arras, seu reddet duplicatas, si eas habuerit, & ulterius tenebit ad obseruationē cōtractus ut supra. Illud aūt nō est

6 omittendū Cin. & aliquos fuisse in ea opinione, q᷑ qñ solutę sunt arræ uēditori in quātitate aliqua, in dubio cedere debeat ad cōputū precij, quod si uerū esset, esset magna, & utilis decisio ut refert Bal. in l. si fundus in lect. antiqua per gl. ibi. ff. de leg. commiss. & Fab. loco præallegato nu. 67. Vbi dicit ēt Bald. in loco prædicto hanc snīam sequi, & tenet ēt Cin. in d. l. 2. quem refert, & sequitur Afflict. in tract. de iure protom. in prin. 6. not. nu. 26. Sed tū nec glos. in d. l. mihi hoc dicit, immo Bal. ibi recedit ab ea sentētia dicens ēt aliter tenere gloss. & hæc opinio est omnino tenenda, quam ēt tenuit Fab. loco prędicto cū alias nulla esset differentia in solutione, et datione arrarum simpliciter facta, & pro arris, & precio, præter quā in arris datis in aliqua specie, vel re, quod non est tenendum ēt quod Fab. videatur uelle cōcordare opiniones hoc modo, sed indistinctè tenendum est aliud esse si etiam pecunia sit soluta pro arris, aliud si pro arris, & precio seu parte precij, ut supra. Sed

7 si factum † sit pactum ut intra certum diem reliquum precij soluatur, aliàs [illegible] sit in-

empta, & sic sit pactum legis commissoriæ, & ad diem statutam solutio facta non sit, emptor arras, & partem precij soluti amittit, d.l. si fundus, cum glo. in verbo perdidit, quod tamen non procedit regulariter in alijs pactis venditionum, quia etsi totum precium non soluatur in termino conuento arræ uel pars soluta non amittitur, ut per Bald. ibi.

CLAVSVLA XXXII.

Exceptioni non numeratæ pecuniæ.

SVMMARIA.

1 *Exceptio non num. pecun. an habeat locum in omnibus confeßionibus.*

2 *Exceptio non num. pecun. reformata, & renouata à Iustiniano.*

3 *Exceptio non num. pecun. habet locum in mutuo, & in dote non in alij.*

4 *Exceptio non num. pecun. non habet locum licet quis fateatur se ex causa mutui debitorem alicuius quātitatis creditoris cui tenebatur ex cā venditionis, & cōuenerunt partes ut debitū cederet in mutuū uel debitor mutuo hēret preciū.*

5 *Exceptio non num. pecun. non solum debitori, sed & creditori intra triginta dies competit intra quos nisi debitor probet solutionem realiter factam sibi non prodest confeßio creditoris.*

Et solet appellari ab aliquibus talis exceptio non soluta, seu non receptæ pecuniæ.

6 *Exceptio non num. pecun. competit confitenti siue in scriptis, siue sine fuerit facta confeßio.*

Si tamen vltra litterarum obligationem interuenit stipulatio, potest competere actio in factum, quæ eundem habet effectum.

7 *Except. nō nu. pecu. procedit ēt de iure canonico.*

Et de æquitate.

Et in foro mercatorio.

8 *Except. nō nu. pecu. & cōfitēti, & hæredib. eius, & fideiussoribus, & mandatoribus eius datur.*

9 *Exceptio non num. pecun. potest opponi etiam per creditorem confitentis pro suo intereße.*

10 *Excipiens de non num. pecun. si probetur numeratio dupli pœna punitur.*

11 *Exceptio non num. pecun. numquid opponi poßit lapso etiam biennio si prius per partem non fuerit accusata contumacia non opponentis, & per iudicem fuerit interlocutū ipsum amplius non esse audiendum.*

12 *Aret. sñia in §. 1. nu. 62. Inst. de excep. reiecta.*

Termino à iudice statuto pars non excluditur ēt si sit lapsus nisi prius per partem fuerit accusata contumacia, & interlocutum per iudicem.

Secus autem in termino legis, quia non exigitur alia monitio, vel pronunciatio iudicis, sed per eius lapsum ipso iure excluditur.

13 *Creditores debent esse cauti in cautionibus, confeßionalibus debitorum quibus mutuant pecunias, debent enim facere constare de actuali numeratione in instrumento, vel accipere confeßionem de deposito.*

14 *Exceptio nō num. pecun. nō hēt locū in deposito.*

15 *Depositum excedens notißimos depositi terminos an & quando habeat priuilegia verō, & proprio deposito competentia, remißiuè.*

GLOSSA PRIMA.

1 Exceptio ista † non numeratæ pecuniæ non passim in oībus confessionibus locum sibi uendicat, tametsi cōiter notarij in instrumētis omnium confessionum apponant renunciationem per partes factam tali exceptioni, solū enim locū hēt ubi debitor confitetur mutuo habuisse aliquā quātitatem pecuniarū, uel aliarū reiū à creditore, uel maritus confitetur habuisse dotē ab vxore; sed hoc vltimo casu hēt locū exceptio non num. dotis, & hēt alia tpa, & alias regulas, quam hæc de qua tractamus, ut in rub. & nigr. de dot. caut. non num. C. & Auth. ibi posita, de qua abundè scriptū est à Felin. in c. si cautio, nu. 71. cum seqq. de fid. instrum. & Didac. Hispan. lib. 1. resolut. suarum. c. 7. nu. 4. & seqq. de qua non est quærendum, cum ad materiam nostram non attineat, sed tantum de except. non num. pecun. uerba facienda sunt ad declarationem huius Clausulæ, & eius materiæ pertinentia. Fuit

2 igitur hæc † exceptio inuenta seu reformata, renouataq; à Iustiniano ut in tit. de litter. obl. Inst. per totum, & in l. in contractibus, C. de non num. pecun. ad fauorem debitoris, & in eius priuilegium, ut tradit Doct. in l. si ex cautione. C. eod. & expressius Felin. in d. c. si cautio. nu. 45. cum enim sæpissimè hoīes egentes pecuniā confidant de creditoribus, ut sibi intra certa tēpora mutuo dent, & interim cautiones faciant de recepto spe illius futuræ numerationis, sanxit Imperator ut liceat debitoribus intra biennium à tpe factæ confessionis (licet antea esset ad hoc datū quinquenniū) opponere hāc exceptionem nō num. pecun. et teneatur creditor pbare numerationē, aliàs liberat debitor vt in d. tit. de litt. obli. & in d. l. in cōtractibus, & tradit gl. & Doct. in d. l. si ex cautione. C. eod. tit. & Aret. in §. 1. nu.

3 9. Inst. de except. qd ut diximus procedit in mutuo, & in dote sm dispositionē dicti tit. de dot. caut. nō num. ut supra, ut tradit gl. fin. in d. tit. de litt. obl. in l. generaliter, in uerbo religionē, circa med. & in alijs gl. & ibi oēs C. de non num. pecun. Aret. in d. tit. nu. 4. & in d. §. 1. num. 21. Inst. de except. Bald. in d. l. si ex cautione. 3. oppos. & Castr. col. 2. & Felin. in d. cap. si cautio. num. 54. Et propterea si quis

si quis ex causa venditionis confiteretur se debitorem emptoris, exceptio hæc locum si bi minime vindicaret, sed staretur indistinctè confessioni cōfitentis, ut per gl. & Doct. in d.l.generaliter, & in l.aduersus.ubi gl. C. eod.tradit etiam Petr. de Vnzol.in tract.seu pract. artis notariatus, in tit. de except. non num.pecun.in princ.nu.1.& idē est si ex alia causa quam mutui confessio emanet, vt in locis prædictis, quibus casibus superflua est renūciatio huic exceptioni, & in tātum hoc est verum, vt attēdatur causa originaria debiti,
4 vt licet † quis fateatur se ex causa mutui debitorem alicuius quantitatis, creditoris, cui tenebatur ex causa venditionis, & conuenerūt partes vt debitum cederet in mutuum, vel debitor mutuo haberet precium, non habet locum hęc exceptio l.aduersus. vbi Doct. C. eod. Felin.in d.c.si cautio.nu.56.7. Fallen.

Sed si confessio fiat per creditorem de recepta pecunia vel alia re à debitore ne dum ex causa mutui, sed ex quacumque alia causa
5 tunc † exceptio non numer.pecun.datur confitenti intra triginta dies continuos a tempore confessionis intra quos nisi debitor probet solutionem realiter factam, sibi non prodest confessio creditoris: quam exceptionem non nulli appellant non solutæ, vel non receptæ pecuniæ, vt per Petr.de Vnzol.in d.tract.in princ. & per Salic. in d.l. in contractibus.§. super cæteris, vbi est text.apertus ad hoc, & ibi glo.in verbo triginta, affirmans hoc casu onus probandi solutionem incumbere debitori cuius mentis etiam videtur glo.fin.in d. tit.de lit.oblig.licet Bald.in d.§.dubitauerit, quod expressè firmant Salic.& Castr.in d §. super cæteris, & Aret.dicit habuisse de facto in d.tit.de litter. oblig. nu.4. quod etiam admittit R uin.cōs.73.in prin.vol.4.& hęc propriè competeret in casu huius instrumēti uēditionis ob cōfessionem factam de precio recepto, vt in puncto tradit Cast. cons.233. Viso casu & allegationibus, uol.2.nouissimorū, de qua exceptione, quia in nonnullis differt a prædicta competente debitori aduersus creditorem, aliqua dicentur in sequentibus verbis instrumenti; nunc autem aliqua subijcie-
6 mus vtriq; conueniētia. Exceptio † igitur nō numer.pecun. competit confitenti siue confessio facta fuerit in instrumento publico, & in scriptis, siue sine aliqua scriptura, l.non vltra, vbi Bart.& Bald.num.3.C.eod.tit.Bald. in d.l.si ex cautione.quæst.10.num.14.Aretin.in d.tit. de litter.obl.nu.7. & in d.§.1.de except.nu.22.& latè Felin.in d.c.si cautio.n. 63.& 64. licet si interueniat stipulatio vltra confessionem, & litterarum obligationē, habeat locum actio in factum, quę hēt eundem effectum licet nomen diuersum, l.cum ultra. ubi oēs.C. eod. Aret.in d.tit.n.6.& in d.§.1.
7 nu.10.col.2. Et procedit † ēt de iure canonico, quamuis sit inuenta de iure ciuili. Feli. in d.c.si cautio.nu.57.et seq.& Ias.dicēs ita fuisse decisum in l.cū quis, col.pen.nu.17. & 18. C.de iur.& fact.ignor. ubi qđ ēt procedit de æquitate, et in foro mercatorio. sequitur Marsil.in singul.277. Licet supra.in fi.& Bēuen. Stracc.in tract. de mercat. in tit.quē.in caus. merca.proced.sit, in c.de exceptionibus.nu.
8 9. Datur † autem hæc exceptio nedum confitenti, & eius hæredibus, scilicet & fideiussoribus, & mandatoribus eius, l.si intra, & l.si mandatori, vbi Doct.C.eod.tit.immo & po
9 test † opponi per creditorem debitorem cōfitentis pro suo interesse, l.si cui.C.eod.sed bene cauendum est per opponentem talem exceptionem, quia si per partem postea fuerit
10 probata numeratio † quantitatis in instrumēto, uel scriptura confessę opponens punietur pœna dupli. Auth. contra. qui propriam.C. eod.tit.Aret.in d.§.1.nu.29.& sequ. Qui qui dē Aret.in d.§.1 col.pen.nu.62. voluit uūi mirabile in hac materia, quod etiā lapso biē-
11 nio possit † opponi per cōfitentem huiusmodi exceptio, si prius per partem non fuerit accusata contumacia non opponentis, & per iudicem fuerit interlocutum ipsum amplius non esse audiendum, quem sequitur Marsil. Singul.283.lapsus, col.2.sed fallitur Aretin.
12 † quia aliud est in termino statuto a iudice quia non excluditur pars nisi accusata contumacia ipsius, & facta interlocutione per iudicem, iuxta tradita in l. diffamari. C.de ingen. & manum.secùs uerò in termino statuto a lege quia non exigitur alia monitio, uel pronūcia iudicis sed excludēdum sed per eius lapsum ipso iure excluditur. l.ob commissa. C.ad leg.Iul.de adult.Bald.in d.l. Diffamari.nu.5.Felin.in c.pen.nu.8. de iudic.& Cagno.in d.l.Diffamari, nu.16. Ad euitandam difficultatem huiusmodi exceptionis monet
13 Castr.creditores † caute agere, ne fidant cautionibus confessionalibus debitorum quibus mutuo dant pecunias, sed faciant constare de actuali numeratione in instrumento; vel accipiant confessionem de deposito, nō
14 de mutuo, in quo huiusmodi † exceptio locum sibi non uendicat, etiam si notissimos depositi terminos excedat, l.huius, & l.dies spōsaliorum.ff.depo.ita Castr.in rub.C. de non num.pecun.ad fin.& quod in deposito prædicto nō procedat, nec locū hēat hęc exceptio, tradit ēt Bal.& Salic.in d.l.in cōtractibus.§. 1.& Felin.in d.c.si cautio, nu.54. nisi tñ fieret fraus de vno cōtractu ad alterum, ut per eos ibi, & per Castr.in §.1.nu.6.d.l. in contracti

bus vbi exemplificat si pecunia fuerit mutuo petita, & creditor voluit vt cautius sibi esset, quod fieret instrumentũ depositi de quo per Rol.a Vall.consi.17.nu.7.vol.1.Emanuel.à Cost.in repet. C.si ex cautione.2.Fallen.nu.
15 4.& seq.C.de non num.pecun.Quando† au
tem depositum excedens notissimos deposi-
ti terminos ut supra habeat priuilegia vero,
& proprio deposito concessa, videnda sunt
iura, & decisiones citatæ per Cagnol.in l.cõ
tractus.nu.16. ff. de reg. iur.

Et non habitæ, & non receptæ dictæ partis precij.

S V M M A R I A.

1 *Creditor confessus se recepisse habet exceptionem non recepta neque habitæ pecuniæ intra triginta dies.*
2 *Exceptio non habitæ seu recepta pecuniæ cuicumq; creditori competit.*
3 *Absolutio fauorabilior est quam obligatio.*
4 *Exceptio non num. pecun. post biennium opponi nequit, sed bene quidem exceptio doli, si tamen probare paratus sit excipiens factam non fuisse numerationem.*
5 *Exceptio non habita, seu receptæ pecuniæ, lapsis triginta diebus opponi nequit per creditorem etiam si vellet probandi onus in se suscipere.*
6 *Exceptio non habitæ, seu receptæ pecuniæ, quibus in casibus opponi nequeat.*
7 *Mulier amittit Velleiani beneficium si confessa est in instrumento tribus testibus subsignato se aliquam pecuniæ quantitatem accepisse ut pro alio intercederet.*
8 *Creditor per aliam viam, quam per confessionem debitorem liberans statim sibi præiudicat, neque potest opponere exceptionem non habitæ seu receptæ pecuniæ.*

GLOSSA II.

1 HÆc est illa exceptio, †quæ compe-
tit creditori cõfitenti recepisse ali
quid a debitore suo aduersus ip-
sam confessionem, vt & ipse pos-
sit intra triginta dies post factam confessio-
nem opponere se nõ recepisse illam rem uel
pecuniam quam constat confessum fuisse, &
hoc spe futuræ numerationis, seu receptio-
nis, quæ, vt supra dictum fuit, in quocumque
2 creditore cuiuscumque †rei procedit, cum ex
ceptio illa non numeratæ pecuniæ debitori
tantum ex mutuo detur, quod tamen parum
æque statutum videtur, cum tantum illa in
contractu mutui procedat, in aljis statim
confitenti præiudicat, & propter illam ratio
nem quia egens pecunia confitetur de facili
recepisse, quod recipere sperat, ut per Doct.
in d.l.si ex cautione, quæ ratio cessat in credi
3 tore suum recipiente, & fauorabilior† est ab-
solutio, quam obligatio, l. Arrianus.ff.de act.
& obligat. tamen ex duobus cessare uidetur
talis legis iniquitas uel rigor quia in alijs ta-
les creditores releuantur, iuxta l.cum qui.in
princ.ff. de iureiurando. primo enim ad mi-
nus, & breuissimum spatium tẽporis trigin-
ta dierum restricta est oppositio huius exce-
ptionis ut in d.§.super cæteris; secundo quia
4 licet post biennium non† possit per confiten
tem mutuo recepisse pecuniam opponi exce
ptio illa, ad finem ut transferat onus proban
di in aduersarium, ut supra, potest tamen op-
ponere exceptionem doli, & probare ipse cõ
tra cõfessionem suam hanc negatiuam, non
fuisse sibi numeratam, ut tradunt gl. Bart. &
alij in d.l. si ex cautione. Aret. in d. princ.de
except. nu.4. & 6. Felin. in d.c.si cautio nu.
66.6. Fallen. & Marsil. in dictis singularibus
5 277. & 283. tamen† lapsis dictis triginta die
bus penitus excluditur confitens, ut etiam su
scipiendo hoc onus probandi contrarium in
se, non tamen audiatur, sed sua confessio im-
pugnari nequeat. ita uolunt Bald. Salicet. &
Castr. in d.§.super cæteris, & Castr. in d.cõs.
6 233. in 2. uol. Non procedit† tamen, nec lo-
cum habet hæc exceptio tribus casibus posi-
tis in textu d.l. in contractibus. §. 1. & duo-
bus additis ibi in gloss. in uerbo penitus, pri-
mo in confessione facta pro depositis rebus,
secundo in confessione procuratoris, uel ad
ministratoris rerum fiscalium de solutione
facta publicarum functionum; tertio in con
fessione dotis receptæ post confectionem do
talium instrumẽtorum; quartus est casus ad-
ditus per glossam, si procurator fisci confite-
tur habuisse, & recepisse precium rerum fisca
lium uenditarum. l. omnes. §. fin. C.de qua-
drien.præscript. quintus, & ultimus casus est
in casu l.antiquæ. in princ. C. ad Velleian. si
7 mulier † fatetur in instrumento tribus testi-
bus subsignato se aliquam pecuniæ quantita
tem accepisse, ut pro aliquo intercederet, sta-
tur enim suæ confessioni, & beneficium Vel-
8 leiani amittit. Sed si creditor† non per viam
confessionis liberaret debitorem, & non ex
ea causa quia sibi solutũ esset, huic exceptio-
ni etiam locus non erit, sed statim sibi præiu-
dicaret, ut per Salic. in d.§.1. Castr. in l. gene
raliter. nu.13. in d. §.1. nu.4. & in l. tale pa-
ctum, in princ. nu.5. ff. de pactis, & causa do-
nationis in dubio censeretur facta liberatio
ut per Salic. in d.§. in fin. quo fit, ut si per acce
ptilationem sit facta confessio solutionis, &
liberatus sit debitor, cessat hęc exceptio. Bar.
& Castr.

& Castr.in l.si ex pluribus.in princ.ff. de solut. licet ibi Bald. contrarium tenere videatur, & in l. si accepto latum. la secunda. vbi Bald.in §.1. transit cum Bart. ff. de acceptil. Castr.in d.l.generaliter,nu.13.& in d.l.tale pactum. in princ. licet Raphael. in d.l. si ex pluribus. teneat contrarium,cuius opinionē dicit Aretin.veriorem,quam tamen in praxi nō putat posse victoriam dare in §. item per acceptilationē.ad fin. Instit. quib. mod.toll. oblig. & idem esse videtur quando principaliter creditor facit pactum de non petendo vt in d.l. tale pactum, & Ruin. alleg.consil. 73.num.2.& sequ.vol.4. licet aliud esset si esset factum pactum de non petendo post confessionem solutionis factæ,& quodammodo in Clausulis accessorijs, ut cōmuniter fit in instrumētis absolutionum,& liberationum, & in consequentiam,ut tradit Bald.in d.l. in contractibus.in prin.q.3. nu.6.

Speique futuræ numerationis, & receptionis.

SVMMARIA.

1 *Exceptio non numeratæ pecuniæ opponi poterit licet renunciatum sit spei futuræ numerationis.*

GLOSSA III.

1 Non propterea †excluditur hæc exceptio,& si cōfitens in instrumēto renunciet huic spei futuræ numerationis,licet aliquando glos. voluerit contrarium vt dicit Bald. in d.l. in cōtractibus,in prin.quæst.2.nu.5.sicut etiam nihil facit, si apponatur alia Clausula eiusdem effectus, non spe futuræ numerationis, vt tradunt. Bart. & Castr.in d.l.si ex cautione.Alex.in l.2.§. creditū.nu.6. ff. si cert.pet. Ias.in d.l.Cum quis.nu.18.C.de iur.& fact. ignor.& Felin.in d.c.si cautio.nu.51.non tamen vmquam debet notarius dicere contrarium in instrumento confessionis ubi non est præsens pecunia,scilicet aliquem confessum fuisse spe futurę numerationis, ut Bal.tradit post gloss.ibi,in l.fin.C.de condict.ex lege.

Omnino renunciantes.

SVMMARIA.

1 *Exceptio non numeratæ pecuniæ,vel non habita,& receptæ numquid possit opponi stāte etiā quod fuerit renunciatum tali exceptioni, hic pulchrè examinatur.*

2 *Exceptio non numeratæ pecuniæ, vel non habita,& receptæ numquid opponi possit licet sit renunciatum tali exceptioni cum iuramento,hic distinguitur.*

Non sufficit tamen Clausula,qua cōfitens innuat omnia, & singula in instrumento contenta uera esse.

3 *Exceptio non numeratæ pecuniæ opponi non potest per eum qui promisit non cōtrauenire de iure, vel de facto, sed facta solutione repeti potest.*

4 *Exceptionem non numeratæ pecuniæ non opponens, quia iurauit verè factam fuisse numerationem, si soluit non repetit.*

5 *Exceptio non numeratæ pecuniæ per minorem etiam si iurauerit lapso etiam biennio opponi potest.*

6 *Omnino dictio quid importet, & quot habeat significationes.*

GLOSSA IIII.

Notarij passim in omnibus instrumentis confessionum apponunt hanc renunciationem putantes satis cautum esse ijs, ad quorum fauorem fit talis cōfessio, quam etiam ponit Specul.in d.§.1. de empt.& vēd.nu.18.post Roland. ibi citatū per Io.Andr.in additionibus,quod uoluit glo.loquens de notarijs Bononię in cōfessionibus dotium receptarum, in l.1.in gloss.vlt.C. de dot.caut.nō numer. quam opinionem tenuerunt antiqui Doctores Iacob.de Beluis. & Odofr.vt refert Cin. affirmantes quod falsē talis renunciatio trās fert onus probandi in confitentem, quę uidetur fuisse etiam opinio glo.in d.l.si ex cautione, quod etiam tenuit Petr. de Vnzol. in d. sua practica seu tractatu nu.5.& nu.14. Fortius tradit Marsil.in singul.222.exceptio.ex Bald.in consi.452. duo rei.in 1.uol.quod ex ea confessione, & renunciatione oritur præsumptio contra confitentem iuris, & de iure contra quam non admittitur probatio in cōtrarium nisi per confessionem partis dicens quod illa doctrina aliàs sibi fecit honorem in practica,sed certe falluntur,quia commu-
1 nis est Doctorum sententia, quod hæc †renunciato non noceat confitenti cum ea facilitate,& fragilitate qua spe futurę numerationis inducitur ad confitendum,pariter inducitur ad renunciandum ita tradit Bart.in fi.primæ lecturæ,& col.fin.secūdę post Iacob.Butrig. Bald.secunda quæst.Salic.quæst.1.num.5.& Castr.nu.6.in d.l. si ex cautióne,quam etiam ibi tenuerunt Iacob.de Are.& Cin.ut refert ibi Salic. Bal.in d.l. In contractibus.in prin. nu.5. & Castr. in fine princ. Aretin. in d.tit. de litter.oblig.nu.14. & in d.§.1. de except. nu.36. Bart. in l.fin. secunda lect eod.tit.C. de non

de nō numer.pecun.Abb.Imol.& Felin.nu. 48.in d.c.si cautio.Alex.qui etiam dicit communem in consi.179.Visa scriptura 1.col.2. vol.aliàs est consilium 35. in primo uol. Socin.consi.80.nu.12.1.uol.quam etiam tenet Steph.Aufrer.in addi.ad decisionem Capellę Tholosanæ 373. Quæ opinio procedit qñ renunciatio fiat eodem instanti,& tempore, quo fit confessio, & communiter fieri solet, secus si ex interuallo, ut firmāt quam plures ex supra allegatis, & maxime Salic.in d.l.si ex cautione. Aretin. & Felin. in locis supra citatis, & tunc renunciatio facta ex interuallo in hoc proderit ut transferatur onus probandi contrarium in renunciantem,pro quo facit, quia tollitur hæc exceptio si confitens debitum ex interuallo debitum ipsum agnouerit,partem aliquam soluēdo, l.cum fidem. C.eod.tit. Castr.in d. l.si ex cautione, nu.6. Aretin.d.§.1. nu.38. Ias.in d.l. Cū quis,col. pen. & Felin.in d.c.si cautio,nu.56.

2 Sed quid † si in instrumento sit appositum iuramentum,numquid confitens hanc exceptionem opponere possit? Distinguendum est,quia aut fuit facta simplex cōfessio de soluto nulla subsecuta renunciatione, & simplex additum iuramētum, & tunc non tollitur hæc exceptio, cum iuramentum habeat eandem naturam,quam sortitur confessio ipsa super qua interponitur,scilicet si numeratio fuerit subsecuta,& eo prætextu emanat l. fin.& ibi omnes.C.eod.tit. de non num.pecun. Aut iuramentum additur in instrumento in quo pars fatetur vere habuisse pecuniā, & hoc casu cum iuret confitens vere sibi fuisse numeratum, non admittitur ad allegandū hanc exceptionem, scilicet non fuisse solutā pecuniam.ita declarant Bald.Salic.& Castr. in d.l.fin.Butr.in c.fin.de solut. Felin.in d.c. si cautio.nu.46.Socin.consil.62.col.3.nu.2. 1.uol.& Butr.in tract.de iuramento.31.effectu.nu.46. quod tenet etiam Steph. Aufrer. in d.addit. Non crederem tamē hoc casu sufficere Clausulam, qua cōfitens iurat omnia, & singula in instrumento contenta uera esse,vt communiter fit,quia non propterea diceretur iurans iurasse uere sibi numeratum, sed confectum fuisse,ut instrumentum continet,& propterea ad tollendam hanc difficultatem fuit addita in confessione supra illa vox, vere, licet hoc casu secundum Butr.& Felin. posset peti absolutio a iuramento,ad finem opponendi exceptionem. Aut non fuit renunciatum exceptioni non numer.pecun. vt in casu isto, & additum iuramentum, & tunc nō potest opponi hęc exceptio,sed omnino soluere debet confitens licet repetere possit solutum, per tradita in c. debitores,de iureiur.vt trad.Bar.Salic. & Castr.in d.l.fin. Salic. in d.l. si ex cautione, quæst. 4. Socin. consi.80.num.13. 1.uol. Felin.d.c.si cautio. nu.50. Bauer. & Aufrer. in locis præallegatis,& fuit decisum in capell. Tholos.d.quęst.

3 374.ubi idem † dicitur,si fuit promissum non contrauenire de iure,vel de facto, & Marsil. in singul.327.Exceptio,ubi tamen vult posse opponi exceptionem simulationis,quę tñ eo casu per opponentem veniret probanda, sicut etiam censerem proban dam esse si obtineretur absolutio,uel habilitatio à iuramento:sed quando iuratum est uerè fuisse nume-

4 ratum,ut in secundo casu,tunc † facta solutione non esset locus repetitioni, ut hoc vltimo casu, ut per Castr.in d.l. fin.nu.4. Iuramentum tamen hoc præstitum hoc casu per minorem, non repræsentat ipsum maiorem, sicut in casu Auth.Sacramenta puberum,C.si

5 aduers.uendit.ut etiam † ipse omnino excludatur ab hac exceptione, cum tempus biennij ei non currat, quin possit ex post etiam hanc exceptionē opponere,l. fin.C.in quib. cau. in integ. rest. necess. non est.ita tradunt Bald.Salic. & Castr. in d.l.fin.& Felin.in d. c.si cautio.num.50.Cætera ad hánc materiā pertinentia uideantur per Doctores in locis ordinarijs, & præsertim Felin. in d.c.si cautio,per Vital.Camb.in tract. Claus.in tit.de simulatione,& in tit.An exceptioni non numeratæ pecuniæ renunciari possit;non enim de hac materia voluimus facere plenum tractatum,sed tantum aliqua quasi per modum summæ,& compendij ad declarationē Clausulæ nostri tractatus tangere.

6 De dictione † autem, (Omnino) hic apposita dicendum est, quod habeat plures significatus, ut per Felin. in c. ex parte, il 1. post princ.de offic.deleg.per Tiraquel.in l.si vnquam,in verbo,Reuertatur, nu.73.C.de reuoc.donat.& in tract. de retract.tit.1.§.1. gl.1.nu.22. & Alber.in Dictionario suo super eadē dictione, & inter cætera habet præcisam significationem,& idē importat quod præcise,l.si cum exceptione,§. sed & si quis, ff.quod met.caus.Ias.in l. precibus, nu.2. C. de impub. & alijs substit. & ante eum Bald. in l.fin. in princ. C. de contrah. empt. & alij in alijs locis, & hoc modo capi potest hic, ad ostendendam præcisam,& enixam uoluntatem partis renunciantis huic exceptioni, ut in simili ad comprobandam voluntatem testatoris tradit Socin. de hac dictione, in consil.249.nu. 17.2.uol. Dec.consil.1.nu.4. & consi.582.nu.2.& Socin.in l.si mihi & tibi,§.in legatis, nu.17.ff. de leg.1.de quo per Didac.Hispan. in Rubrica, extra de testam. 2.parte,nu.20.col.3.uersi.undecimo quādo.

Et de

Et de ea late habetur per Tiraquell. in repet. l. si vnquam, in verbo, Reuertatur, 18. Fallen. nu. 76. & sequ. C. de reuoc. donat.

CLAVSVLA XXXIII.

Et pro libris septingentis dictæ monetæ ipsi emptores, videlicet prædictus D. Rodulphus agens suo proprio, & principali nomine,

SVMMARIA.

1 *Cõtrahere quilibet præsumitur nomine proprio, etiam si cum rebus alienis contrahat.*

GLOSSA I.

1 Licet quilibet † contrahens in dubio censeatur contrahere nomine proprio, l. & magis, ff. de solut. Bart. in l. Titium, §. altero, nu. 3. ff. de admin. tut. cum alijs traditis supra in c. contrahentium, in glo. agentes, tam suis propriis nominibus, &c. quod procedit, etiã si cũ rebus alienis contrahat. Dec. consil. 7. nu. 5. tamẽ ex eo quod isti emptores diuersimodè contrahunt, alter scilicet nomine proprio, alter nomine patris, ideo ad maiorem declarationem hæc Clausula inseritur hic, ut etiam dictum fuit in d. gloss. Agentes, &c. de dictione videlicet inferius dicetur in gloss. prædicti emptores, ut supra, agentes, &c.

Et dictus Antonius agens nomine dicti sui patris, pro quo de rato, & ratihabitione omnium, & singulorum infrascriptorum, & in præsenti instrumento contentorum,

SVMMARIA.

1 *Filius acquirendo nomine patris sibi acquirit.*
Filius non potest patrem obligare, eius præiudicare.
Filius maior annis viginti quinque potest pro alio fideiubere, & promittere.

2 *Pater si vult rem suo nomine per filium emptam; debet approbare totum contractum suo nomine gestum, et sic delegationem factam per filium.*
Si tamen delegatio sit facta per filium eodem contractu, secus, si ex interuallo re iam patri acquisita.

GLOSSA II.

1 Filius acquirendo nomine patris, sibi acquirit ut dictum fuit supra, in Clausula, præsenti, ementi, &c. non tamen ita passim † potest patrẽ obligare, C. ne fil. pro patre, in rubr. & nigro, nec ei præiudicare, l. filius paciscendo, cum ibi not. C. de pact. l. nec filius, C. de reb. cred. ut infra in Clausula, Sponte, &c. & propterea opus est quod se obliget pro patre, & pro eo promittat ut cautum sit contrahenti; si sit enim maior annis viginti quinque, põt pro alio fideiubere, & promittere, l. nulla, C. quod cum eo. Et † si pater uellet rem suo nomine emptam, tenetur approbare totum cõtractum suo nomine gestum, & sic delegationem factam per filium, ex quo est facta eodem contractu, l. cum quæritur, ff. de admin. tut. Cagnol. in l. secundum naturam, ff. de reg. jur. nu. 8. & in l. 2. C. de pact. int. emptor. & vendi quæst. 36. num. 148. & Tiraquell. in tract. de retractu Conuent. in fine, num. 4. & sequ. secus si ex interuallo id fieret, iam re acquisita patri, per tradita per Alex. in consil. 106. lib. 7. Cagnol. in d. l. 2. quæst. 70. & 71. nu. 207. & sequ. & Tiraquell. loco præallegato. num. 1.

2

Sponte, & ex certa scientia.

GLOSSA III.

De his Clausulis satis dictum fuit suprà Clausul. 11. gloss. 1. & 2.

Dederunt, & delegauerunt.

SVMMARIA.

1 *Delegare quid sit, & quid delegatio.*
2 *Delegatio propriè fit tribus concurrentibus.*
Licèt duo alia requirat Cagnol. & male.
3 *Delegatio ad hoc ut valida sit, numquid sit necessarium quod delegatus sit debitor delegantis.*
Delegatio eius qui non est debitor delegantis, nõ est propriè delegatio.
Sicut etiam si fiat de debitore per non debitorem.
4 *Delegatione in facienda duplex actus cõcurrit.*
5 *Delegatio an possit fieri absente delegante per scripturam vel nuntium.*
L. Delegare, la. 2. ff. de nouat. declarata.
6 *Delegatio etiam fit per litis contestationem.*
7 *Emptores precij debitores, possunt satisfacere venditoribus per delegationem.*
8 *Delegatio facit conuersionem de vno debito in aliud.*
9 *Delegans numquid dicatur soluere.*

GLOS-

GLOSSA IIII.

1 DElegare † eft vice fua alium dare
creditori, vel cui creditor iufferit,
l.delegare, la prima, in prin.ff.de
nouat.& delegatio: vt tradit Iaf.
nu.36.& Cagnol. nu. 163. in l.fingularia,ff.
fi cert. pet. eft alterius debitoris loco fui per
ftipulationem creditori, vel cui iufferit facta
2 datio. Fit autem delegatio † propriè tribus
concurrentibus; Primo, quod delegans fit de
bitor eius, cui delegat; Secundo, quod dele-
gatus fit debitor delegantis; Tertio quod pro
mittat delegatus per ftipulationem fecundo
creditori, & fic ei, cui delegatur, d.l. delega-
re, §. 1. & l. 1. C.eod.tit.de nouat. licèt Ca-
gnol.in d.l.fingularia, nu.165.exigat duo a-
lia, quæ verè non funt neceffaria, quia alte-
rum comprehenditur in dictis tribus enume
ratis; alterum verò exigitur quo ad nouatio-
nem faciendam, & inducendam citra dele-
gationem, vt dicetur inferius: quod autem
hæc tria exigantur copulatiuè, tenet Ca-
ftrenf.in d.l.delegare, in princ.& in l.quam-
uis,§.fi mulier, il fecondo per gloff.ibi,nu.3.
ff.ad Velleian.& in l.qui vfumfructum.nu.3.
& ibi Alex.nu.5.& Socin.nu. 10.ff.de verb.
oblig. idem tenent Moderni, in d.l.fingula-
ria, faluantes opinionem Bartoli ibi hoc ca-
fu, quãdo erat facta delegatio, vt ibi Aretin.
nu.14.Socin.nu. 17. 3. Concluf. & concluf.
vlt.nu.20. Iaf.nu. 36. Dec.qui dicit commu-
nem, nu.27.quam etiam tenet Alex.conf. 10.
Vifis depofitionibus, nu. 3. & 4.in 2. vol. a-
liàs eft conf.173.in 7.uol.& conf. 159.Circa
primum, nu.3.eodem 2.uol.& conf.69.Vifo
titulo, 6. uol.quod admittit Socin. conf.37.
ubi tamen reducit ad duo hæc tria compre-
hendentia, nu.6.uol.4.& Dec. qui in eodem
cafu contra Socin.confuluit, in conf.107.nu.
1.cui etiam fubfcribit Benuenut. Strach. in
tract.de decoct.5.part. nu.5. Et licèt Aretin.
in conf.5. In caufa, & puncto, magis per mo-
dum dubitandi, quam decidendi videatur te-
3 nere, † nõ effe neceffarium, quod is, qui dele-
gatur, fit debitor delegantis, per ea quæ ibi
tradit, cum quo videtur tenere Afflict.decif.
353.& Alciat.in d. l. fingularia, tamen eius
opinio communiter reijcitur, ut per Docto-
res præallegatos, & Cagnol. in d.l. fingula-
ria, nu.174.& fequ. Quod autem neceffariò
exigatur ftipulatio, tradit etiam Socin.conf.
267.in princ.2.uol.& Dec.conf.421.nu.17.
fed fi fit delegatio de eo qui non fit debitor
delegantis, illa non eft propriè delegatio, fed
impropriè, & largo modo, ficut etiam fi fit
de debitore, per non debitorem, ut tradit Ca
ftrẽf. in d.l.delegare, & in l. fi ufusfructus, in
princ.ff. de nouat.fequuntur Socin.in d.l.fin
gularia, num.20.& Cagnol. numero 164.&
4 174. In delegatione † tamen facienda du-
plex actus concurrit, ut tradit Bart.in d.l.de-
legare, unus refpectu obligationis diffoluen-
dæ inter delegantem & delegatum, alter re-
fpectu contrahendæ inter delegatum, & fm
creditorem, cui fit delegatio. Quo ad primũ
actum, (poffunt.n.hęc fieri diuerfis contracti
bus, licèt paffim fiant unico tantum) cer-
5 tum eft, † quod poteft fieri etiam abfente de-
legante per fcripturam, uel etiam nutu, l.de-
legare, la fecunda, ff.de nouat. Quo ad fecun
dum actum exigitur ftipulatio, ut fuprà, &
hoc cafu loquitur §.primus, d. l.delegare, la
prima, & d.l.prima, C.de nouat.ut declarant
Bart. & Caftr. in d.l. delegare, la prima, &
la fecunda. quod etiam fentit Azo. in fine,
eod.tit. in fua fumma, & Bald. in d.l.delega-
re, la fecunda, Cagnol.in d. l. fingularia, nu-
mero 173.& 179. quamuis Imola in d.l.dele
gare, la fecunda, dixerit, non effe peccatum
in fpiritum fanctum, tenere illum textum lo-
qui, in non valente loqui, cuius opinio reijci-
6 tur, ut fup. Fit ẽt † delegatio per conteftationẽ
litis, ut in d.§.1.de qua tradit Iaf.in l.1.C.de
iudic.quæ cũ ad materiam noftram non atti-
neant, in ijs nihil fcribam, fed uidendi funt
7 Doctores in dictis locis. Dubium † autem
non eft, quin hoc cafu emptores debitores
pro precio potuerint per delegationem fatif-
8 facere uenditoribus; quia per † eam conuer-
fio de uno debito in aliud fieri poteft, ut poft
Bart.tradunt omnes in d.l.fingularia, ubi Ca
9 gnol. numero 149. & quia † qui delegat fol-
uere cenfetur, l.quamuis, §.interdum, ff. ad
Velleian.l.Inter caufas, §.abeffe, ff.mandati,
& l.Verbum exactè, ff.de verb. fignif. tradit
Aretin. in d. l.fingularia, num. 13. & cæteri
Moderni poft eum, ubi Cagnol. nu. 166. li-
cèt non fit propria folutio, fed ficta, & impro
pria, vt etiam inferius dicetur.

Ipfis venditoribus vt fupra agenti-
bus, præfentibus, ftipulantibus, &
recipientibus pro fe, & fuis heredi-
bus.

S V M M A R I A.

*1 Delegatio non valet non interueniente ftipula-
tione.*
2 Stipulatio quid fit, & vnde dicta.
*3 Stipulatio olim folemnia quadam verba exi-
gebat, hodie verò quibufcunque verbis conci-
pi poteft.*
Stipulatio neceffario exigit verba.

Stipu-

Stipulatio rectè fit etiam si alter Græca, alter Latina lingua loquatur.
Notarius potest conficere instrumentum stipulationis, licèt non intelligat idioma contrahentium; quod quomodo procedat vide hic.
Notarius non potest conficere testamentum si non intelligit idioma testantis, etiam si adhibeantur interpretes.
Stipulatione in conficienda cur præcedere debeat interrogatio.
4 *Pactum nudum quale sit, & cur sic dictum.*
Pacti appellatione in dubio venit pactum nudum, etiam in instrumento.
5 *Delegatio fieri non potest pacto nudo etiam si esset constitutum.*
Quod etiam extenditur ad campsores nudo pacto promittentes.
6 *Nouatio pacto nudo non fit.*
Delegatio pacto nudo facta in curia mercatorum, an valeat.

GLOSSA. V.

QVia exigitur stipulatio creditoris cui fit delegatio, vt sup. dictū est, ideò, hic est apposita hæc Clausula, & alia de qua infrà (præsenti-
1 bus, & vt suprà stipulantibus) non † enim valeret delegatio si non interuenerit stipulatio,
2 sed pactum nudum. Est autem † stipulatio verborum conceptio, quibus is, qui interrogatur daturum, facturumue se id quod interrogatus est respondet, l. stipulationum aliç, §. stipulatio, ff. de verb. obligat. gloss. in uerbo stipulamur. Inst. de verb. oblig. in princ. tradunt Doctores in Rubr. ff. de verb. oblig. ubi Ripa, num. 1. & Alciat. nu. 16. vel ab eo deducta quod stipulum apud veteres firmum appellabatur, fortè à stipite descendens, ut traditur Inst. in d. tit. de verb. oblig. in princ. uel vt mauult Catellian. Cotta, in suis Memor. à stipe potius deducta, quod circa stipem id est pecuniam maximè consistat, cui aliqui ex Latinis consentiunt: hoc autem verbum, stipulantibus, vel simile, est apponendum: quia non potest dubitari an legitimè facta sit promissio, §. si scriptum, Inst. de inut. Stipul. Specul. in tit. de oblig. & solut. §. 1. versi. verbum
3 stipulata, nu. 5. Et licet † olim ad stipulationē faciendam, & inducendam, quædam verba solemnia exigerentur, vt spondes, spondeo, promittis, promitto, & similia, de quibus in textu, in §. primo, Instit. dicto titulo, tamen hodie ex constitutione sublata est ista necessitas † & sufficit stipulationem fieri quibuscumque verbis contrahentium consensu eorum compositam, l. omnem, C. de contrahenda, & committ. stipulat. & dicto §. primo. Sunt tamen necessaria verba, & propterea inter præsentes fit, l. prima, in principio, ff. de verborum obligatione, & dicuntur prȩsentes, qui inuicem se audire possunt, ut per Doctores ibi; nec refert si alter ex cōtrahentibus Græcà lingua alter Latina, vel vulgari loquatur, modo se intelligant, & congruenter ad interrogata respondeatur. dicto §. primo, & dicta l. prima, §. finali. Et quando notarius intelligit idioma, & linguam loquentium, potest conficere instrumentum, & sibi creditur, vt per Aretinum, in dicto §. primo, numero secundo, per tradita per Bart. quem cæteri sequuntur in dicto §. finali, Si verò non intelligit eos, tunc debent adhiberi interpretes duo, vel saltem vnus si plures habere non possunt; Et notarius in subscriptione instrumenti tunc debet dicere partes sic fecisse, & dixisse, licèt lingua theutonica vel alia loquerentur, quod & constitit ex uerbis sibi tunc interpretatis, & declaratis per talem interpretem, vnum, uel plures ad hoc assumptum à partibus, in præsentia ipsius notarij, vt tradit Bartol. & alij sequuntur magis communiter, in d. §. fina. Non posset tamen notarius conficere testamentum, uel de eo rogari si non intelligat verba testatoris loquentis, puta lingua Hæbraica, vel Theutonica, nec hoc casu sufficeret quod vnus interpretaretur verba testantis, ut tradit Bald. in l. Iudices, in fi. C. de sent. & interlocut. omn. iud. & Crot. in d. §. fin. numero secūdo. Fuit inductum ut in stipulatione interueniret ac præcederet interrogatio, vt certior esset animus promittentis, qui magis deliberatè ad promissionem accedit, cum aliàs multi promittant plura, quæ non promitterent si scirent partem acceptaturam, ut tradunt Castr. & alij, in dicta Rubrica, ff. de uerborum obligatione, & ibi Ripa, numero secundo,
4 & Alciatus, numero 23. Pactum † modo nudum est, quod fit nulla præcedente interrogatione, sed tamen parte præsente, & acceptante fit, cum sit duorum, pluriumue in idem placitum, & consensus, l. prima, ff. de pactis, tradit Crot. in dicta Rubrica, numero primo, & dicitur nudum, quando est in meris terminis naturalibus relictum, & nudum à forma, & approbatione ciuili, l. Iurisgentium, §. igitur nuda, ff. de pactis. Ripa, in dicta Rubrica, numero 20. ubi etiam agit de pactis vestitis, de quo etiam alij ibi; ubi ex Baldo, idem Ripa ibi dicit appellatione pacti in dubio de pacto nudo intelligendum esse,

esse, & idem tradit post Rimin. & Decium, Cagnol. in Rubrica, C. de pact. numero sexto, vbi extendit post Modern. in dicta Rubrica, hoc procedere, etiam si in instrumento dictum sit, aliquem pactum fecisse, ut per eos ibi; qui plura ad hanc materiam ponunt, quæ ne nimis onerem tractatum nostrum, missa
5 faciam. Quod autem † pacto nudo non possit fieri delegatio, etiam si esset constitutum, probatur in l. item illa, §. fina. ff. de const. pecun. tradit Castr. in dicta l. delegare, la prima, num. 2. & ibi num. 3. etiam extendit ad campsores pacto nudo promittentes. Sequitur Socin. in d. l. qui usumfructum, num. 11. & Purpur. in d. l. singularia, col. 2. & quod
6 † nouatio pacto nudo non fiat, tradit etiam Alex. in dicta Rubrica, num. 10. alios citans.
7 Si tamen † ageretur in Curia Mercatorum, ubi de æquitate proceditur, delegatio etiam facta pacto nudo, procederet, & ita uidisse consultum firmat Socin. in d. l. qui usumfructum, conclus. 7. nu. 18. & idem tenet in d. l. singularia, 3. Conclus. nu. 17. & fortè uidit consi. Dec. 107. qui idem tenet, in 2. col. licèt ipse Socin. in eadem causa uideatur contrarium consuluisse, in d. consi. 37. in 4. & idem admittit Dec. in d. consil. 421. nu. 17. Quod etiam tenet Benuen. in d. tract. de decoct. par. 5. nu. 5. & Cagnol. qui extendit etiam si causa agatur inter nobilem, & mercatorem, in d. l. singularia, nu. 181. & sequent.

Et ipsis de Amadæis agentibus pro dicto Iacobo, ac mihi notario infrascripto, vt publicæ personæ stipulantibus, & recipientibus pro ipso Iacobo, & suis hæredibus.

SVMMARIA.

1 *Stipulatio ius acquirit absenti, in tantum, vt reuocatio fieri nequeat sola uoluntate promittentis.*
Declara tamen ac distingue vt hic.
2 *Donatio acceptari potest donatore etiam mortuo, virtute stipulationis pro absente facta à notario instrumentum donationis conficiente.*
3 *Donatarij hæredes possunt etiam viuo donatore ratificare donationem defuncto factam.*
4 *Contractus in omnibus suis partibus debet ratificari ab eo cuius nomine factus est, non autem pro parte acceptari, & pro parte non.*
Et idem quando notarius stipulatus est pro absente.
5 *Absenti acquiritur etiam nulla interueniente stipulatione, si iuramentum in contractu fuerit additum.*

GLOSSA VI.

Quia delegatio, ut supra dictū est, exigit ad eius ualiditatem stipulationem, & stipulatio inter absentes fieri non potest, ut proximè dictum est, ideo hic fuit necesse quod uendentes pro absente, & notarius ut publica persona pro eo acceptarent delegationem, & stipularentur à delegato debitore: quæ qui
1 dem † stipulatio ius acquirit absenti, per ea, quæ latè tradita fuere in Clausula contrahentium, in uerbo, præsenti, ementi, &c. in tantum, ut reuocatio fieri non possit, sola uoluntate delegantis, ut ibi dictum fuit. ad quam quæstionem uidendus est Tiraquell. in tract. de constit. 3. parte 30. limit. Plot. in repet. l. si quando, nu. 12. C. Vnde vi, & Didac. Hispan. in 1. lib. suarum resolut. cap. 14. nu. 11. & plenius in Rubr. extra de testam. in 3. par. nu. 13. vbi declarat quomodo conciliandæ sint Doctorum opiniones in hac materia, tenentes ex stipulatione notarij ius acquiri absenti, vt actus reuocari non possit, sed tamen ratificatione non subsecuta, & interim facta rei alienatione in alium, præferri secundum acquirentem primo, ex stipulatione notarij acquirenti, sed post factum alium contractum in tertium, & re non integra ratificanti; cum id intelligendum sit, vt reuocari non possit nuda voluntate, secùs si interim in
2 alium fiat translatio; Et ibi etiam tenet, † ex stipulatione notarij ius acceptandi donationem, vel aliud quidpiam acquiri etiam defuncto donatore, vel contrahente, & dominio quæsito hæredibus, licèt alij contrarium tenuerint, quos ipse citat, & quorum aliquos supra citauimus, loco præallegato, cum ipsi hæredes ex persona donatoris vel cōtrahentis defuncti teneantur actione personali ad obseruantiam, vt per eum ibi, vbi etiam agit,
3 numquid † hæredes donatarij possint donatore viuo ratificare donationem defuncto factam, apud illum hæc omnia videto; ex cuius dictis venit declarandum id, quod in hac materia scribit Cagnol. in d. l. singularia, nu. 155. de reuocatione facta de mandato de soluendo ante ratificationem creditoris, de quo etiam inferius aliqua dicentur. Illud tamen
4 non est omittendum, quod sicut is, † cuius nomine contractus aliquis initur, debet contractum ipsum in omnibus suis partibus acceptare, nec potest in partes diuidere, partem acceptando, & partem respuendo, ut suprà dictum fuit in Clausula, Et dictus Antonius, ita pa-

ita pariter dicendum eſt, quando notarius ex ſua ſtipulatione acquirit abſenti, ut de utroque tradit Tiraquell. in tract. de retract.
5 conuent. ad fin. nu. 7. Sed ſi pro abſente † nulla eſſet facta ſtipulatio, & in contractu additum ſit iuramentum, abſenti quæritur, ut dictum fuit ſupra, in Clauſula, præſenti, ementi, &c. ad finem; & in delegatione in terminis tradit Pariſ. in conſi. 107. num. 49. & ſeq. 3. uol. ſi tamen illud ſit conſilium Pariſij, de quo iure ſuſpicandum eſt, cum illudmet mutatis nominibus reperiatur etiam inter conſilia Ruini conſi. 209. 1. uol.

Necnon & dicto Marco procuratori antedicto, præſenti, ſtipulanti, & recipienti pro dicto Ludouico eius principale, & eius hæredibus.

SVMMARIA.

1 Procurator conſtitutus ad precium recipiendum, uel etiam ſolutionem, non poteſt recipere delegationem.

GLOSSA VII.

Cum delegatio ſit ficta, & impropria, non uera, & propria ſolutio glo. in d. l. quamuis, §. interdum, uer. ſoluit, & ibi Caſtrēſ. ff. mandat. Bald. in l. cum filiusfamil. in fine, ff. ſi
1 cert. pet. propterea habens † mandatum ad precium recipiendum, nō poſſet recipere delegationem, quæ non eſt uera ſolutio, ut ſupra, ut tradit Iaſ. in l. filius paciſcendo, ſupra allegata, 2. col. C. de pactis. & in l. eum qui ita, §. qui ſibi, col. 4. nu. 12. ff. de uerb. oblig. per text. in l. fugitiuus, ff. de ſolut. & idem ſi ad ſolutionem recipiendam quis conſtituatur procurator. Alex. conſ. 95. in 3. uol. & Alciat. in l. ſolutionis, ff. de uerb. ſignifi. ideo ad euadendas difficultates, benè inſpiciendum eſt procuratoris mandatum.

In debitorem ac pro debitore in & pro dicta ſumma.

SVMMARIA.

1 Debitor dans ſimpliciter creditori ſuo alium in debitorem, non cenſetur facere nouationem, nec ipſe liberatur niſi alia concurrant.
Nouatio quid ſit.
2 Debitor dicens ſuo creditori, non habeo paratam pecuniam, ſed dabo tibi unum bonum debitorem, & ita det aliquem etiam campſorem, qui promittat pro eo, non liberatur, nec cenſetur feciſſe nouationem.
3 Debitor quis dicatur.

GLOSSA VIII.

Per hanc Clauſulam ſi non concurrent alia, quæ in hoc inſtrumē to concurrere finguntur, ex quibus conſtat eſſe factam delegationem de quibus ſupra ſatis abundè dictū eſt,
1 ſed tantum † debitor creditori ſuo dederit alium in debitorem non cenſeretur facta nouatio, nec liberaretur primus debitor, quæ quidem nouatio eſt prioris debiti in aliam obligationem uel ciuilem, uel naturalē transfuſio, atque tranſlatio, hoc eſt cum ex præcedenti cauſa ita noua conſtituitur, ut prima perimatur, ut tradit Raph. Com. in d. l. delega
2 re, la prima, dicens, quod ſi debitor dicat † creditori, nō habeo pecuniam paratam, ſed dabo tibi unum bonum debitorem, & ita det aliquem etiā campſorem qui promittat pro eo, non cenſetur facta delegatio, nec primus debitor liberatus, ſequitur Soc. in d. l. qui uſumfructum, numero 12. & Iaſ. in dicta l. ſingularia, numero 38. ubi etiam alij ſequuntur tenentes contra Bartolum ibi, quod tamen non procederet in nonnullis caſibus,
3 quos infra ſubijciam. Debitor † autem is intelligitur à quo inuito exigi pecunia poteſt, l. debitor, ubi Alciat. de uerb. ſignific. unde qui habet exceptionem legitimam, definit eſſe debitor l. Marcellus, ubi Cagnol. ff. de regul. iur. facit l. creditores, ff. de uerb. ſignifi. & l. creditor, ubi Alciat. ff. eod. tit.

Benedictum F. Q. Borſij de Ciffolinis Ciuem Ferrariæ, de contrata Sancti Stephani, præſentem, volentem, & conſentientem.

SVMMARIA.

1 Delegatio non fit niſi debitore delegando conſentiente, & permittente.
Fallit tamen in dote.
Fallit etiam in debitore operarum.
2 Creditor poteſt cedere iura ſua contra ſuum debitorem alteri ſuo creditori.
Debitor per indirectum cogi poteſt ſoluere creditori creditoris.

GLOSSA IX.

1 Non fit delegatio † niſi debitore delegando conſentiente, & permittente, l. 1. C. de nouat. nec inuitus delegari poteſt, l. nec creditoris. C. eod.

C.eod.tit. & tradunt omnes magis communiter in dictis locis, sed fauore dotis aliud in dote dispositum est, l. secunda, in princip. ff. soluto matrimonio, quod procedit etiam in debitore operarum, ut per Alexand. in l. si non fortem, §. libertus, nume. 10. ff. de condict. indebit. & ibi Socin. nume. 16. Et quod inuitus debitor alteri delegari nequeat, nec cogatur mutare obligationem, uel promittere debitori creditoris, tenent Alex. num. 27. Socin. num. 11. & Ripa, num. 44. in d.l.2. in
2 princip. Potest bene † creditor cedere iura sua contra suum debitorem alteri suo creditori, & hoc modo cogitur per indirectũ soluere debitor creditori creditoris, dicta l. prima, §. primo, ubi omnes, C. de nouat. & Ripa, d. nu. 44.

Ac loco ipsorum emptorum.

SVMMARIA.

1 *Delegatio vera, & propria, numquid requirat quod debitor delegatus promittat loco debitoris delegantis.*

Cagnoli opinio reiecta.

2 *Nouatio an præsumatur facta delegata persona non debitoris, campsoris puta, uel alterius, qui dicat promitto loco talis nempe delegantis.*

3 *Nouatio quomodo facta censeatur, delegato campsore dignoscitur ex verbis diuersimodè conceptis, ut hic.*

4 *Nouatio præsumitur facta nomine debitoris in solutum dato.*

GLOSSA X.

Agnol. in d.l. singularia nu. 165. & num. 183. firmat hoc vltra tria supra requisita ad delegationem
1 † veram, & propriam esse necessarium vt etiam debitor delegatus promittat loco debitoris ei cui fit delegatio; sed tamen fallitur: quia in propria, & vera delegatione non est opus debitorem delegatum promittere loco debitoris delegantis. Et Bald. cuius fuit hæc originalis decisio, in l.2. nume. 7. C. de execut. rei iud. non loquitur in propria, & vera delegatione, sed in impro
2 pria, quia † delegatur non debitor, campsor, vel alius, & tunc censet, quod si dicatur, promitto loco talis, censetur facta nouatio, d.l. delegare, ex quo pars vnum debitorem pro alio accipere videtur; & licèt Castr. in d.l. quamuis, §. si mulier, il secundo, videatur recedere ab hac sententia Bald. cuius opinioni videtur adhærere Andr. Pomat. in addit. ad Bart. in d.l. singularia, sub num. 19. in 6. quæst. tamen idem Castr. post Imol. in d.l. delegare, in prin. eam sequitur, quam etiam sequitur Alex. declarans hoc casu debitorem liberari, etsi non fiat propriè delegatio, in d.l. qui vsumfructum, num. 6. vbi idem tenet Socin. num. 14. & idem Socin. in d.l. singularia, 4. conclus. num. 18. & Ias. num. 40. licet subdubius, vbi etiam Dec. num. 27. quam decisionem sequitur Alexander. in d. consi. 10. in 2. aliàs 173. in 7. num. 3. consi. 159. Circa primum, num. 3. in 2. & 60. in 6. vol. Paris. d. consi. 107. num. 24. & seq. & num. 44. & Cagnol. in d.l. singularia, num. 185. Et idem uo luit Paris. in d. consil. num. 12. si sit dictum, quod quis promisit pro tali, quia idem est ac si diceret, loco talis, quem iure optimo in hoc reprobat Cagnol. d. nu. 185. adducens in terminis Imolam tenentem contrarium, in d.l. delegare, & Alex. d. consi. 173. aliud tamen esset si quis daret alium debitorem pro se, vt Bald. tradit in l. fi. C. ad leg. Falcid. ubi
3 dicit, † quod si dicatur do tibi talem argentarium pro me, censetur facta nouatio, secus, si dicatur, in tantam quantitatem, uel propter me, dicens tamen quod in dubio non uidetur datus in satisfactionem, nisi aliter sit consuetudo, & hoc casu admonet, ut uideantur Codices rationum, ex quibus secundum sonum uerborum poterit dignosci an sit facta nouatio nec ne, sequit Alex. d. cons. 173. nume. 5. multum igitur interest, an dicatur quod campsor promisit pro me, quia potest promisisse accessoriè ad meã obligationem citra nouationem, iuxta tradita per Bald. in d.l.2. num. 7. an uerò quod dederim talem campsorem in debitorem pro me; nam hoc casu censetur facta nouatio, & liberatio pri
4 mi debitoris, ut supra: sicut † etiam facta censetur quando nomen debitoris uidetur datum in solutum, iuxta not. per Bald. in l. Mœuia, in princip. ff. solut. matrim. & huius mentis uidetur fuisse Alex. in d.l. qui usumfructum, numero sexto, & expressius Socin. in dicta l. singularia, numero 18.4. conclus. & in dicta l. qui usumfructum secunda conclus. nume. 13. & Cagnol. in dicta l. singularia, numero 187. & quod ex libris campsoris, uel promittentis probatio, uel coniectura capiatur an sit facta nouatio inter partes, uel non, & liberatus sit primus debitor, tradit etiam Socin. dicto consilio. 267. col. fin. ad finem.

Sponte,

Sponte, & ex certa scientia obligando se, & omnia, & singula eius bona, præsentia, & futura, per se, & suos hæredes promittentem.

SVMMARIA.

1 *Promittere, uerbum, in instrumento, & scriptura positum, importat stipulationem, secùs si sit per testes prolatum.*

2 *Promittere, uerbum, numquid importet stipulationem, etiam si ab imperito, & ignaro litterarum sit in scriptis prolatum.*

GLOSSA XI.

Etiam si in instrumento non constaret aliter interuenisse stipulationem, si tamen est additum hoc verbum, promittentem, uel, pro-
1 misit, stipulatio † præsumitur interuenisse, l. 1. C. de contrahen. & committ. stipulat. §. si scriptum, Inst. de inut. stipul. tradunt Bart. & alij, in l. 1. C. de vsur. & in l. sciendum, ff. de verbo. oblig. & Moderni in Rubr. ff. eod. tit. secùs est in verbo, conuenit, ut per Doctores, in d. Rubr. vbi Galliaul. nu. 27. Ripa nu. 16. & Cagnol. in l. lecta, num. 87. & sequ. & Fran. Viu. in suis Commun. opin. opin. 437. verbum, conuenit, 1. parte, secùs tamen est, si testes deponerent aliquem promisisse, quia intelligeretur per pactum, non per stipulationem, ut per gloss. Bart. & Bald. in d. l. 1. C. de usur. & rationem diuersitatis ponunt ibi Bartol. & alij, & Crot. post alios, in dicta l. sciendum, nu. 17. Et hoc procedit, siue istud uerbum, promissionis, sit positum in scriptura publica, siue priuata, ut per Bartolum, numero decimoquinto, Castrens. & alios, in dicta l. prima, C. de usur. Aretinum in dicto §. si scriptum. Gallia. in d. Rub. nu. 29. Et licet Socin. in alleg. cons. 267. col. 1, aliter uideatur voluisse in ista materia delegationis, maximè quando profertur à persona ignara, & uulgari, & materno sermone, quia vulgares non intelligunt stipulationem, citando Aretin. in d. l. sciendum, per not. per Iac. Butrig. in d. l. 1. C. de contrah. & committ. stipul. qui
2 idem tenuit, quod scilicet uerbum, † promisit, in scriptura priuata importat stipulationem, ita demum, si à iuris perito apponatur, quam limitationem mandant notari Bald. & Angel. ibi, & Socin. in hoc uidetur sequi Gallia. in d. Rubr. nume. 28. & tradit etiam Ias. in dicta l. lecta. colum. 4. tamen opinio Pauli de Castro in dicta l. delegare, numero 3. & verior, & communior est, quod indistinctè scilicet verbum, promisit, etiam in scriptura priuata materno sermone composita, & ab ignaro iuris, importat stipulationem, quam etiam tenet Alex. in d. cons. 173. nu. 5. Dec. d. cons. 197. 2. col. & ipsemet Socin. sibi parum constans in d. l. qui usumfructum, nu. 11. & est communis opinio, secundum Cagnol. in d. l. lecta. num. 92. licèt pro ista opinione alleget Socin. in d. cons. inaduertenter, qui tamen tenet contrarium, quam etiam tenet Viu. d. 1. parte, opin. 438. Verbum promitto. Et propterea si per campsorem in libris suis scriptum sit, se promisisse pro aliquo eius creditore, intelligeretur per stipulationem, & sic per delegationem, si alia duo necessaria concurrant, de quibus suprà, ut per Castr. in d. l. delegare, nume. 3. & Alexand. dicto consil. num. 5.

Prædictis venditoribus, & mihi notario infrascripto præsentibus, stipulantibus, & recipientibus, vt supra.

SVMMARIA.

1 *Emptor tenetur ad usuras recompensatiuas loco fructuum perceptorum venditori.*

2 *Fallit tamen, quando venditor delegasset emptorem alteri suo creditori, tunc enim emptor delegatus neutri teneretur ad usuras.*

3 *Sublimitatur tamen hæc fallentia, quando emptor promisit soluere quidquid occasione venditionis, vel ex vendito dare, vel facere oportet.*

GLOSSA XII.

Debent cauere debitores in accipiendo delegationem pro precio
1 sibi debito, quia licèt † emptor teneatur ad vsuras recompensatiuas loco fructuum perceptorum venditori, l. curabit, C. de action. empti. de quo suo lo-
2 co dicetur, ad eas tamen non † tenetur debitor delegatus, cum nouata sit illa actio ex vendito, immò, si venditor delegaret emptorem, qui sibi ad dictas vsuras tenetur alteri suo creditori, neutri ad dictas vsuras teneretur debitor delegatus, l. emptor, & ibi om-
3 nes, ff. de nouat. quod tamen † procedit secundum Bart. ibi, nisi promisio sit facta in rem, vt si emptor promittat soluere, quidquid occasione venditionis, vel ex vendito dare, vel facere oportet; sequitur Aretin. in §. præterea, ad finem, Institut. quibus modis tollit. obligatio.

Eifdem, vel fuis vt fuprà, dicta libras feptingentas M. dare, foluere, & numerare hinc ad feftum Pafcatis refurrectionis dominicæ anni proximè futuri 1548.

SVMMARIA.

1 *Debitor qui promifit purè fine diei adiectione, tenetur ftatim foluere, ipfi tamen aliquod temporis fpacium eft præfcribendum arbitrio iudicis.*

2 *A debitore non poteft exigi eo die quo folutionem facere promifit, cum tota dies beneficio ipfius cedat.*

Sed fi promifit hodie eodem etiam die agi poteft.

3 *Debitor purè numquid poffit delegari, ut teneatur ad diem, uel fub conditione.*

4 *Debitor in diem delegari poteft, & fi promittat purè, fibi præiudicat.*

GLOSSA XIII.

1 SI non fuiffet † adiectus dies promiffioni, promittens fimpliciter ftatim teneretur. Inft. de verbor. oblig. §. omnis ftipulatio, ubi Aret. l. eum qui Kalendis, §. fin. ff. eod. titul. de uerbor. oblig. l. in omnibus obligationibus, ubi Dec. & Cagnol. latè, ff. de reg. iur. quod tamen aliquod temperamentum recipit, ut non ftatim ueniat cum facco paratus, fed aliquod temporis fpacium arbitrio iudicis detur debitori, l. quod dicimus, ff. de folut. nifi fit dictum exprefsè in inftrumento, ut illamet die folutio fit facienda, ut per Aretin. in d. §. omnis ftipulatio, & Dec. in d. l. in omni-
2 bus, ad finem, intelligendo tamen † ut etiam eo die exactio fieri non poffit, cum tota dies cedat beneficio debitoris, d. §. omnis ftipulatio, & dicto §. fin. vt per Cagnol. in d. l. in omnibus, nu. 4. & fequ. licèt fi promiffio fit facta de foluendo hodie, eodem etiam die agi poffit, l. liber homo, §. decem hodie, ff. de verb. obligat. glof. in verbo, ne eo quidem, in d. §. omnis, de quo per Alex. & alios, in l. 3. vbi Ripa, nu. 36. ff. de leg. 1. & eundem Ripam in l. ita ftipulatus, nu. 72. ff. de verb. oblig. Sed quia additum eft tempus præfixum folutioni, obligatio eft in diem, l. cedere diem, ff. de verb. fign. & Cagnol. poft alios, in d. l. in om-
3 nibus; Nec eft dubitandum, † quin debitor purè poffit delegari ut teneatur ad diem, quia cum liberatur à principali obligatione, ut inferius dicetur fuo loco, & fiat nouatio, incipit teneri uirtute huius fecundæ obligationis, & fic ad diem, immo, & poteft delegari, ut promittat fub conditione fecundo creditori, & tunc non tenebitur fecundo creditori, nifi in euentum conditionis, quę fi non purificaretur, remaneret obligatus priori creditori, l. pecuniam quam, intelligendo illam legem in delegatione, ut illam ibi Bal. dicit effe intelligendam, ff. fi cert. pet. & facit l. quo-
4 ties, ff. de nouationibus, ficut † etiam debitor in diem poteft delegari, & fi promittat purè, fibi præiudicat, ut dicetur inferius.

Omni iuris, & facti exceptione remota.

SVMMARIA.

1 *Claufula omni iuris, & facti exceptione remota, quid importet.*

2 *Debitor delegatus, an, & quibus in cafibus poffit contra eum, cui fuit delegatus opponere exceptionem, quæ competebat contra delegantem. & nu. fequ. & 8.*

3 *Debitor delegatus fi non erat uerus, fed putatiuus, numquid poffit fe defendere ab eo cui fuit facta delegatio.*

4 *Debitor delegatus cui competebat priuilegium ut non teneretur nifi in tantum, quantum facere poffet, facta delegatione amittit huiufmodi priuilegium.*

5 *Debitor delegatus poteft opponere exceptionem nullitatis delegationis.*

6 *Statuto prohibente donationem in forenfem fi forenfi fit facta delegatio, delegatus poterit opponere de nullitate delegationis.*

GLOSSA XIIII.

1 ISta claufula † importat ut nihil poffit in iure, uel in facto allegari, ut Bald. tradit in addit. ad Specul. in tit. de emp. & vend. in principio fequitur Celf. Vg. in tract. Claufu. in Claufula, contractu. in uerb. fine exceptione. nu. 3. vbi dicit ex Bal. ipfam excludere omnem exceptionem, & Soci. in conf. 288. 5. q. nu. 31. vol. 2. de qua aliqua dicta fuere fup. in Clauf. Rati, in Clauf. oibus iuris, &c. fol. 31. & fuper iftamet Claufula latius etiã alibi fu-
2 pra fol. 120. Regulariter † tñ debitor delegatus non põt opponere contra eum cui fuit delegatus exceptionem, quæ competebat aduerfus delegantem; quia patiendo fe delegari & promittendo fcienter, cenfetur exceptionem remittere, fi ignorans exceptionem fibi competere, habet regreffum contra delegantem, l. fi quis delegauerit, ubi Bart. & alij, ff. de nouat. & l. doli mali, ubi Din. & Bart. ponunt longam diftinctionem, ff. de noua. quod non procedit in aliquibus cafibus, ut per eos ibi, & per Paul. de Caftro, numer. 4. Primo,
3 † quando is cui eft facta delegatio habebat caufam lucratiuam, l. Iulianus, ff. de doli except. l. fecunda §. aliud, de donat. gloff. in l. fed Iulianus, §. non folum, in uerbo aduerfus, ff. ad Macedon. Secundo, quando eft

eadem

eadem causa nullitatis, & militat eadem exceptio in secũdo contractu, & sic in delegatione, quæ militabat in primo, ut si mulier, quæ non potest intercedere pro alio delegetur debitrix, uel minor viginti quinque annis, qui etiam in secundo contractu pariter læditur, dicta l. doli mali. tertio quando pecunia est reuersura ad delegantem, ut quando delegatur maritus, & facta est delegatio ex causa dotis, l. apud Celsum, §. apud Iulianum, ff. de doli except. cum alijs traditis ibi
4 per Doctores. Fortius etiam † si quis non esset debitor delegantis uerus, sed putatiuus, & credens se debitorem, patiatur se delegari, non habet exceptionem contra eum cui delegatur, sed habet condictionem aduersus delegantem, l. si non debitorem, ff. de nouat. etiam si dolo sit inductus ad promittendum à delegante, d. l. apud Celsum, §. item quæritur, l. si donaturus, §. 1. de cond. causa data, cum alijs citatis per Doctores in dictis locis, & maximè in d. l. doli mali, & Parif. d. cons. 107. nu. 19. in tertio vol. Potest tamen putatiuus iste debitor se tueri à creditore uel ab eo cui fuit delegatus, si ipse habeat causam lucratiuam, ut suprà, uel non erat uerus creditor delegantis, d. l. Iulianus, §. 1. l. 2. §. item si ei, ff. de donat. Bar. in d. l. si quis delegauerit, & in d. l. doli mali, nu. 9. vbi declarat. Minor
5 tamen est difficultas in exceptione, † quæ competit in priuilegium personæ, ut quia non teneatur nisi in quantum facere potest, cũ certũ sit eam oĩno excludi facta delegatione, l. si Titius, ff. de nouat. l. purè, §. si eum, ff. de doli except. l. Nesennius, ff. de re iud. & alijs pluribus ll. citatis per glos. & Doctores in locis prædictis: nam etiam contra habentem causam lucratiuam non potest opponi, ut in dictis iuribus, & tradit Bart. in d. l. doli
6 mali, nu. 10. Posset tamen debitor † delegatus opponere exceptionem nullitatis delegationis, l. vir cum uxori, ff. de don. int. uir. et uxor.
7 & ibi Bart. dicens, quod si ex forma † Statuti sit prohibita donatio in forensem, & ei fiat delegatio, potest delegatus opponere nullita
8 tem delegationis. Sic † etiam è contra, si debitor primus habebat exceptionem aduersus creditorem suum, & delegat debitorem suũ, & sic soluere uidetur, ut suprà dictum fuit, si scienter id facit: exceptionem remittere censetur, si ignoranter. Tamen hæc exceptio opponi non potest per debitorem delegatum, quia sua non interest, cum sit debitor, & soluere tenetur, secùs si esset debitor putatiuus, quia tunc interest sua magis non soluere, quam solutum repetere, ut per Paul. de Castro in d. l. doli mali, nu. 4. per text. cum glos. in l. 1. §. pen. ff. quar. rer. act. non detur.

Ad quam summam ipsis D. Rodulpho, & Baptistæ ex causa mutui ipse tenebatur.

SVMMARIA.

1 Debitor communis duorum reorum credẽdi, uel stipulandi, potest ab altero delegari, & liberatur à primo debito quo ad utrosque.

GLOSSA XV.

EX hac Clausula colligitur hic interuenisse tertium requisitum, de quo suprà fuit dictum, quod scilicèt delegatus sit debitor delegan-
1 tis. Sciendũ tñ † est, quod si sunt duo rei credendi, uel stipulandi, ut in hac specie uidentur fuisse, quod alter potest delegare communem debitorem, & liberatur debitor delegatus, l. si rem aliquam, §. 1. & ibi Bart. & omnes, ff. de nouat. Bart. in l. ex duobus, nu. 30. ff. de duobus reis.

Prout constat ex eius chirographo manuscripto.

SVMMARIA.

1 Chirographum quid sit, & an eius appellatione ueniat etiam scriptura publica, ut instrumentum.

2 Apocha, vel apodissa quid sit.

3 Antapocha quid sit.

GLOSSA XVI.

1 CHirographum, † et chirographus, est scriptura manu nostra scripta, in fidem alicuius, secundum Gramma. nec est scriptura publica, sed priuata, l. comparationes, cum glos. C. de fide instrumen. & de ea plures in iure mentio fit, ut in l. si chirographum, ff. de probat. in Rubr. C. etiam ob chirographa. pecu. pign. tene. poss. in l. si quis testamentum, in fine princ. ff. ad leg. Aquil. vbi glos. in uerbo, penè, dicit, quod chirographum dicitur scriptura, quam quis sua manu emittit in suum præiudicium, licèt largius accipiatur etiam pro quolibet instrumento, in l. Chirographis, ff. de admin. tut. & in pluribus alijs legibus, quam scripturam plerique ex nostratibus apocham uocant, uel apodissam, secundum vulgarem usum, ut Bart. tradit in l. admonendi, nu. 25. quem magis communiter cæteri sequuntur, ff. de iureiur. licèt propriè
2 † apocha sit scriptura de recepto facta per cre
3 ditorẽ, & tradita debitori; antapocha † uero scriptura quã debitor facit creditori in præstationibus annuis necessariã propter præscri-

ptionem, ut in l. plures, C. de fide instrum. ita tradit Alciat. in libr. prætermiss. primo su per eo uerbo. licèt gloss. in l. fin. §. si Titius, ff. de cond. indeb. hoc secundum non benè expresserit, ut etiam animaduertit Ripa, in d. l. admonendi, num. 95.

Quod ipse D. Rodulphus eidem Benedicto restituit, & relaxauit.

SVMMARIA.

1 *Chirographi restitutio numquid sit necessaria ad debitoris liberationem.*

2 *Debitor liberatur per restitutionem chirographi, uel instrumenti debiti sibi factam per creditorem.*

Etsi reddatur ei in cuius potestate est debitor.

Et liberatur etiam fideiussor.

3 *Debitor in aliquibus casibus non intelligitur liberatus per solam instrumenti debiti restitutionem, & ideo cautius erit, ut expressam in omni casu postulet liberationem.*

4 *Creditor renuncians instrumento, non propterea censetur renunciare obligationi, & debito, sed probationi.*

5 *Debitor allegans solutionem si est persona fide digna, & non familiaris creditoris, præsumitur liberatus, ex eo, quod habet penes se instrumentum crediti, licèt non constet de traditione, & concurrentibus alijs adminiculis, uel iuramento faciente plenam probationem.*

6 *Debitor numquid liberatus censeatur ex eo, quod reperitur penes creditorem, uel tertium instrumentum crediti cancellatum, remissiuè.*

GLOSSA XVII.

1 Restitutio† istius chirographi ad liberationem debitoris delegati, non esset necessaria, quia satis per delegationem liberatur, ut sæpè, dictum fuit, & inferius latius dicetur: sed bene esset necessaria, quãdo esset impropria delegato, ut quia daretur campsor, non debitor pro debitore creditori, & creditor tunc restitueret instrumentum, uel cautionem crediti, tunc enim fit liberatio, ut ad propositum tradit Bald. in d. l. 2. nu. 7. C. de execut. rei iudic. sequitur Ias. in d. l. singularia, num. 40. col. 2. & Andr. Pomat. ibi in addit. ad Bartol. in quinta quæst. Et idem esset si absolueret debitorem prædictum à debito ut per Afflictum decisione 353. Et licèt in casu illius decisionis cæteri Consiliarij fuerint in contraria sententia, id fortè accidit, quia ex alijs coniecturis sibi constabat debitori primo danti litteras cambij ad campsorem attinentem de proximo decocturum, huiusmodi futuræ decoctionis potuisse notitiam habere, ut tradit Benuen. dicta 5. parte, in tractat. de de-

2 coct. nume. 5. Quod autem † redditio instrumenti debiti facta per creditorem debitori, inducat liberationem à debito, etiam citrà casum delegationis, uel mandati facti de soluendo alteri, probatur in l. prima, §. ille etiam, ubi Bald. & gloss. C. de latin. libert. tollen. in l. 2. ff. de pact. & ibi omnes, in l. si chirographum, ff. de probat. gloss. in l. 3. ff. de pact. in capit. sanè, in uerbo reddens, de renunc. in capit. ecclesia, il secundo in gloss. fin. & ibi Abb. latè, quæst. lite pend. Batto. in l. sullo, §. qui tabulas, ff. de furt. & d. l. secunda ubi alij, & Felin. in cap. accedens, il primo nu. 2. Vt lite non cont. quod procedit etiam si reddatur ei in cuius potestate est debitor, Angel. & Alexand. & Ias. in dicta l. 2. in principio. & etiam si creditor haberet duo instrumenta debiti, & unum reddat. Bal. Castr. & Ias. ibi: & hoc casu nedum liberatur debitor principalis sed etiam fideiussor. Bal. in d. §. il

3 le etiam, nu. 5. Quod † tamen non procedit, si ex alia causa potuisset reddi, quæ posset afferre aliquam utilitatem debitori. Bald. Castr. & alij, in dicta l. 2. uel si fiat à procuratore non à domino, qui non habet mandatum ad remittendum debitum, uel donandum. Bal. in dicta l. 2. §. 1. num. 1. & Ias. colum. secunda. uel si probetur redditum contra uoluntatem creditoris, l. quod debitori, C. de solut. Et ideo cautius agit debitor, non fidens tantum redditioni instrumenti crediti, uel chirographi, si facit se expresè liberare à debito, ut docet Imper. in l. pecuniæ, C. eod. titul.

4 non censeretur † etiam liberatus debitor si creditor non redderet cautionem debiti, sed renunciaret instrumento: quia non propterea censeretur renunciatum obligationi, & debito, sed probationi. Bald. in dicta l. 2. §. primo, & Ias. colum. secunda, & Tiraquel. in tract. de retractu, tit. primo, §. secundo, glos.

5 1. num. 2. sed si † non constaret de traditione, sed tantum reperiretur instrumentum debiti penes debitorem, qui allegaret solutionem si esset persona fide digna, & non familiaris crediroris, qui potuisset subtrahere, inducitur præsumptio liberationis, quæ alijs concurrentibus, uel etiam iuramento in supplementum faceret probationem plenam, ut per Doctores in locis præallegatis, & Alexan. in consilio 59. Viso processu ad finem, secundo uolumine, & per Capel. Tholos. decisione 229. vbi Aufrer. in addit. & ibi po-

6 nunt † quid si reperiatur cancellatum apud creditorem, uel apud tertium, ubi uidendum est.

Ad li-

Ad liberationem, & pro liberatione ipsius Benedicti.

SVMMARIA.

1 *Delegatione verè & propriè facta absque alia liberatione prior actio tollitur ipso iure.*

2 *Nouatio numquid inducatur ex delegatione verè, & propriè facta.*

Fideiussores numquid liberentur facta delegatione per principalem debitorem.

L. fin. C. de nouat. an habeat locum in delegatione.

3 *Debitor in aliquibus casibus non liberatur, etiam facta delegatione.*

4 *Delegatio non censetur facta ex eo, quod debitor mandauit debitori suo quod solueret creditori suo certam quantitatem, & ipse promisit, nam nec liberatur promittens, nec etiā prior debitor.*

5 *Cagnoli doctrina reprobata.*

GLOSSA XVIII.

1 Quando est † facta delegatio debitoris vera, & propria, non est opus alia liberatione debitoris delegati, quia ipso iure tollitur prior actio, l. 2. & l. 3. C. de nouat. Bald. in l. fin. C. de constit. pecun. & in dicta l. 2. num. 7. C. de exec. rei iud. Socin. dicto consil. 267. 1. col. Ruin. consil. 45. nume. 4. in 5. Dec. d. consil. 107. nu. 1. col. 2. & 421. num. 16. quia secun-
2 dum † eos inducitur hoc casu nouatio, & hoc casu etiam liberantur fideiussores. Bart. & alij, in l. aliam, ff. de nouat. Dec. dicto consil. 107. nu. 1. Nec hoc casu habet locum dispositio l. fin. C. de nouat. quod nouatio non inducatur nisi expressè agatur, quia in delegatione nihil immutatum est per ius nouum, licèt Raph. in dicta l. singularia, uoluerit contrarium, & ibi etiam Roman. quod etiam uisa fuit tenere gloss. in l. 2. C. de noua. & Guil. quem ibi refert Bald. in l. pecuniam quam, ff. si cert. pet. & dixit Angel. in d. l. delegare, adeò hoc esse dubium, ut indigeret decisione Cæsarea, quia in contrarium est communis opinio, quam tenet Bald. in d. l. 2. num. 6. & uisus fuit in eam inclinare Bart. licèt non posuerit pro constanti, in dicta l. delegare, ubi Imola, Castr. & Cum. expressè, & idem Castr. in dicta l. quamuis, §. si mulier, il secundo, num. 3. ad Vellei. Castr. Alexand. & Socin. in dicta l. qui usumfructum, & in dicta l. singularia, ubi Castr. nu. 21. dicit, quod aliàs fuit in errore tenendo contrarium, & ibi cæteri tenent id communiter, ubi Cagnol. num. 167. Alex. d. cons. 173. nu. 1. & 3. Socin. dicto consil. 267. in princ. & Dec. d.
3 cons. 107. & 421. nu. 16. Aliquibus † tamen casibus non liberatur debitor etiam facta delegatione; & primò, si non fuit ex delegatione acquisita obligatio ei cui fit delegatio, l. si mulier, §. primo, & ibi Bart. ff. de iure dot. & probatur in l. pecuniam quam, suprà alleg. vbi Bald. ff. si cert. pet. & in l. quoties, in prin. ff. de nouat. Secundo, si facta sit delegatio periculo delegantis, l. si mandato meo, §. fin. ff. mand. vbi Doctores, & idem est, quando delegans promittit se facturum, & curaturum quod delegatus solueret. ut Bald. tradit in l. pro debito, ad fin. C. de bon. auctor. iud. possid. sequitur Alexan. in cons. 94. Viso puncto, nume. 4. vol. tertio, quod est notandum pro cautione creditoris delegationem recipientis, vel litteras cambij acceptantis, quo casu etiam loquitur Bald. ibi, si tamen esset facta delegatio cum expressa protestatione creditoris, quod casu quo debitor delegatus non solueret, delegans non censeretur liberatus, deberet creditor curare ut exigeret debito tempore à delegato suum creditum, & si fuerit in mora exigendi, & debitor efficiatur non soluendo, sibi esset imputandum; nec haberet regressum contra priorem debitorem, ut respondit Ruin. dicto consil. 45. numero 4. & sequ. 5. volum. Posset etiam pacto fieri reseruatio iurium priorum, & eo casu non esset facta nouatio, ut per Cagnol. in dicta l. singularia, num. 188. nisi tamen nomen debitoris esset datum in solutum, ut per Gozad. consil. 38. nume. 2. quod sequitur Cagnol. dicto numer. 188. ad aliud propositum. Tertio, non liberaretur etiam creditor prior, si delegauit debitorem, quem sciebat de proximo foro cessurum, & decocturum, ut per Bald. in dicta l. pro debito, & in l. si cum dotem, §. si mulier, & ibi etiam Alexan. ff. sol. matr. Socin. in d. l. qui usumfructuum, nu. 17. & in l. singularia, num. 20. vbi Ias. nu. 40. & Cagnol. num. 190. & Pomat. in addit. ad Bart. q. 4. Alex. d. cons. 98. nu. 4. & Benuen. d. tract. de decoct. 5. par. nu. 4.

4 Sed si creditor † mandaret debitori suo, quod solueret creditori suo certam quantitatem sibi debitam, & ipse promitteret, non censeretur facta delegatio, nec liberaret̄ promittens, nec etiam prior debitor, licèt Bart. & nonnulli alij aliter uoluerint, in d. l. singularia, quia debitor non seruauit fines mandati promittendo, l. si debitorem, & ibi expressè Castr. ff. de nouat. tradit idem Castrens. in d. l. delegare, nu. 4. & in d. l. vsumfructum, ad finem, & ibi etiam Alex. nu. 7. & Socin. nu. 15. & idem Socin. admittit d. cons. 37. & firmat d. cons. 267. num. 3. & in d. l. singularia, nume. 20. Ias. num. 36. Dec. num. 26. & Cagnol. qui dicit communiorem, nu. 161. Marsil. in Singu. 265. Fines, & Benuen. Stracch. d. tit. mand. numero 3. Et licèt Dec. in dicto

consil. 107. & Bennen. loco præallegato, uelint saltem respectu creditoris mandantis liberationem contingere, tamen eorum opinio reijcitur, ut per Cagnol. loco præallegato, voluntque Doctores in dictis locis, mandatum re integra factum de soluendo reuocari posse, cum nonnullis limitationibus, de quibus ibi per eos, & per Cagnol. num. 153.
5 & sequ. qui tamen nu. 165. & nu. 184. † inaduertenter uoluit, quod ad delegationem etiam hoc quintum requireretur, quod delegatus seruaret formam mandati, quia si est mandatum ut soluat, non debet promittere, sed hoc est superfluum, quia numquam fit delegatio nisi interueniente promissione, & stipulatione, ut suprà, quæ apud eos videnda sunt, qui etiam ponunt quid stante consuetudine an sine delegatione uera debitor ex mandato acceptato liberetur: satis enim sunt hæc quæ tacta sunt ad propositam materiam nostram.

CLAVSVLA XXXIIII.

Necnon, & scutos trecentos auri in auro, boni auri, & iusti ponderis.

SVMMARIA.

1 *Creditor non tenetur recipere pecuniam reprobatam, & non expendibilem.*
2 *Scuti auri si sunt promissi, tenetur promissor soluere in auro, & non in monetis.*
3 *Creditor non tenetur accipere nummos illegitimi ponderis, etiam pro tanto quanti valent.*

GLOSSA I.

1 QVia creditor, uel solutionem recipere debens non tenetur † recipere pecuniam reprobam, & non expendibilem, l. eleganter, §. qui reprobos, ff. de pign. act. Tiraquel. tit. primo in tract. de retract. §. 1. glos. 20. num. 11. propterea hanc Clausulam dicunt non necessariam in instrumentis. Bartol. num. 5. Angel. & alij, in l. lecta, ff. si cert. pet. Fabian. dicto tract. de empt. & vend. q. 5. colum. 2. num. 6. & post alios, Cagnol. defendit in dicta l. lecta, numer. 74. Non tamen esset sine effectu
2 operandi, si adijceretur † in promissione soluendi, scutos auri, ut per Modern. in dicta l. lecta, ubi Cagnol. nume. 75. quia teneretur promissor soluere in auro, & non in monetis, de quo etiam dictum fuit suprà, in verbo. Et in auro, & propter moram debitoris, ut per eos in dictis locis, si tamen diuersa essent pondera aureorum in loco solutionis, uel contractus, licèt solutio fieret in scutis minoris ponderis currentis non posset solutionem recipiens recusare, ut per Doctores, in dicta l. lecta, & ibi Cagnol. num. 75. in fine,
3 nec tenetur † creditor recipere nummos illegitimi ponderis, etiam pro tanto, quanti ualent Ioann. de Platea, in l. prima C. de uet. numism. pot. lib. 11. Tiraquel. loco præallegato. numer. 13.

In rationem prædictam.

SVMMARIA.

1 *Qualitas in uno capitulo contractus adiecta, an censeatur repetita in alio remissiuè.*
2 *Verba tolerantur ad tollendam dubitationem, etiamsi uideantur superflua.*
3 *Verborum inculcatio in contractibus, & instrumentis non reprobatur.*

GLOSSA II.

AD maiorem declarationem additur hæc Clausula, ut tollatur quæstio posita per Bart. & Doctores, in l. si ita stipulatus, §. Chrisogo-
1 nus, ff. de verb. oblig. † an qualitas adiecta in vno capitulo contractus censeatur in alio re-
2 petita; tolerantur † enim verba ad tollendam dubitationem etiam si videantur superflua. l. quæ dubitationis. vbi abunde Cagnol. ff. de reg. iur. & supra dictum etiam fuit; & incul-
3 catio † verborum in contractibus non reprobatur, vel instrumentis, d. l. lecta, in verb. data, & soluta, & per Cagnol. ibi, qui dicit hoc seruari ex inueterata consuetudine.

Prædicti emptores de pecunijs communibus ipsius D. Rodulphi, & dicti Baptistæ prout dixerunt, & confessi fuerunt.

SVMMARIA.

1 *Emens nomine etiam alieno, et soluens precium, præsumitur soluisse de pecunia propria, non de pecunia eius, cuius nomine emit.*
2 *Quod tamen non procedit concurrentibus aliquibus coniecturis in contrarium.*
3 *Emens de propria pecunia alieno nomine nullum ius habet in re, uel dominij, uel hypothecæ. Quod tamen limitatur in milite, pupillo, ecclesia, uel similibus.*
4 *Emens rem alieno nomine de propria pecunia, haberet priuilegium inter personales actiones, si pecuniam credidit specialiter ad illam rem emendam, secus si generaliter crediderit.*
5 *Emens rem alieno nomine de propria pecunia si rem tenent, & fructus percipiat, ad fructuum restitutionem tenetur.*

6 Emens rem alieno nomine de propria pecunia debet sibi reseruare hypothecam.
7 Cautela ut quis habeat rem sine aliqua solutione precij.

GLOSSA III.

1 QVia emens † nomine etiam alieno,
& soluens precium, præsumitur
soluisse de pecunia propria, non
de pecunia eius cuius nomine e-
mit, ut probatur in l. 2. & ibi expressè not.
Bartol. & alij, C. pro soc. licèt aliter uideatur
uelle Abb. in c. presbiter, in secundo notab.
de pecul. cleric. quamuis idem Abb. melius
sentiens teneat primam opinionem, in cons.
46. Tria mihi, in 3. dub. 1. vol. quam etiam te
net Bart. in l. si patruus, num. 4. C. commun.
utr. iud. Alexan. consil. 134. Circa ea, in 5. &
77. in princip. in 6. Corn. consil. 98. in 4. Ber-
tran. cons. 253. nu. 2. 3. par. priorum. Dec. la-
tè, in cons. 21. nu. 10. 99. nu. 2. vbi tamen non
loquitur in emente, sed in soluente, & in e-
mente nomine alieno, ut hic in filio, in con-
2 silio 348. num. 4. & 628. nu. 2. quod † tamen
venit temperandum nisi aliud ex coniectu-
ris constet, ut per plura consuluit Crauet.
consil. 129. nu. 2. & sequ. de quo etiam est ui-
dendum cons. Baldi, 109. in 2. vol. Ioan. de
Amic. cons. 16. nu. 9. & 124. nu. 7. & Capic.
decis. 194. nu. 15. Corn. cons. 79. in primo, &
213. in 3. vol. & 310. eo. volum. & propterea
cautela est pro eo, pro quo fit emptio, ut hæc
Clausula addatur in instrumento ad tollen-
dam difficultatem, secundum Bart. & alios,
3 in dicta l. 2. in fine. Si tamen † aliquis emeret
de propria pecunia nomine alieno, nullum
ius in re haberet uel dominij, uel hypothe-
cæ, l. quamuis, la terza, C. de pignor. Neguf.
tract. de pignor. in 5. part. 2. membro, nume.
19. tertia fallent. & latè Ripa, in l. 2. §. si quis
cum tutor, nu. 15. ff de priuil. cred. & in l. 1.
nu. 10. & sequ. ff. in quib. caus. pign. vel hy-
poth. tac. contrahat. vbi limitat in pupillo,
milite, ecclesia, & alijs personis, quibus de iu
re speciali acquiritur res empta ex eorum pe
cunia; de quo etiam per Neguf. loco præal-
legato, & ead. par. primo membro, num. 40.
& Paris. consil. 80. nu. 17. & sequ. primo uol.
4 haberet † tamen soluens priuilegium inter
personales actiones, si pecuniam specialiter
credidit ad illam rem emendam, secùs si ge-
neraliter crediderit, & ex ea res aliqua sit em
pta, ut declarat Ripa, in locis præallegatis.
5 Et propterea † debet esse cautus emens, seu
mutuans pecuniam ad rem emendam, ut cæ-
teris creditoribus præferatur, ut faciat eam
sibi expressè hypothecari, & conueniat ante
uenditionem, ut sit sibi pro restitutione suæ
pecuniæ specialiter hypothecam, ut per Ne-
guf. dicto 2. membro, nu. 17. de quo per Af-
flict. decis. 366. & Ripam in dicta l. 1. nu. 13.
vbi dicit, quod hæc cautela hodiernis tempo
6 ribus est maximè necessaria. Et † si emens a-
lieno nomine de proprijs pecunijs rem te-
neret, & fructus perciperet, teneretur ad fru-
ctuum restitutionem, Bald. in Rubrica C. de
contrahen. empt. q. 10. nu. 15. Ias. in l. 2. §. 1.
ff. si cert. pet. Ripa, in l. serui electione, §. fin.
7 in fine, ff. de leg. primo. Et hæc † erit optima
cautela ad habendam rem sine aliqua solu-
tione precij, ut fiat mandatum alicui ad e-
mendam rem nomine mandantis, & si man-
datarius emat de suis pecunijs permittere ip-
sum tenere rem diu, & fructus percipere,
quia fructus computabuntur in sortem, per
prædicta, ut per Ferrar. caut. 54. & Ripam, d.
l. 1. num. 12.

**Me notario pro dicto Baptista reci-
piente.**

GLOSSA IIII.

HÆc Clausula adijcitur per ea, quæ
dicta fuere suprà, super Claus.
Ad instantiam prædictorum em-
ptorum.

Dederunt soluerunt.

SVMMARIA.

*1 Numeratio non probatur ex eo quod fuerit di-
ctum in instrumento, datum, uel solutum fuisse.*
*Mutui instrumentum si dictum sit dantem dedis-
se, & mutuasse, licèt pecunia non interuenerit,
non propterea redditur falsum: quia potest ue-
rificari in confessione, uel in delegatione, & sic
in mutuo ciuili.*
*2 Numeratio facta censetur, & solutio, si dictum
sit in instrumento, quod creditor habuit, & re-
cepit.*
*Notarij non debent scribere numerationem, uel
uerba illam importantia, si pecunia non inter-
uenit.*
*3 Numeratio non probatur per uerba habui, & re
cepi in chirographo, & sic in priuata scriptura
apposita.*
*Etiam si diceretur habui, & recepi ad præsen-
tiam talium testium, secundum Salic. & malè.*
*4 Solutio uera, & naturalis intelligitur facta, non
ficta, & impropria, si in instrumento sit dictum
solutam fuisse pecuniam, secùs autem si abs-
que uoce pecuniam, & nu. 5.*
*Solutionis uerbum comprehendit omnem libera-
tionem quoquomodo factam.*

GLOSSA V.

1 SI in instrumento† dictum sit fuisse
aliquid datum vel solutum non
semper probatur numerationem
interuenisse, nisi sit expresse di-
ctum, & propterea in casu mutui si dicatur
dantem dedisse, & mutuasse, seu(dedit, & mu
tuauit) licèt pecunia non interuenerit non
propterea instrumentum redditur falsum, nec
reprobatur; quia potest verificari in confes-
sione, vel delegatione, & sic in mutuo ciuili,
ut tradit Bart. in dicta l. singularia, nu. 22. li-
cèt Angel. dissentiat in l. prædia, ff. de acqui-
ren. poss. & cum Bart. concordat Bald. in Ru
brica C. de fide instrum. nu. 14. & sequuntur
Castr. qui dicit hanc sententiam humanio-
rem, nu. 8. Alex. nu. 33. Ias. nu. 46. & sequ. &
Dec. nu. 30. in d. l. singularia, Castr. & Alex.
in d. l. prædia, Alex. in Cons. 179. Visa scri-
ptura, nu. 6. 2. vol. & Felin. in d. capit. si cau-
2 tio, nu. 53. de fide instru. secùs verò esset † si
in instrumento diceretur, quod vna ex parti-
bus habuit, & recepit, tunc enim censetur fa
cta solutio, & subsecuta numeratio, ut tradit
glos. magna, in uerbo vel accepit, quę in hoc
reddit cautos notarios, ut animaduertãt quo
modo scribant. & ibi Bald. 3. q. nu. 7. Salic. in
8. oppos. vbi etiam admonet notarios ne scri
bant numerationem, uel verba eam impor-
tantia, si pecunia non interuenit & in 5. q. in
d. l. si ex cautione, C. de non num. pecun. A-
ret. in §. actionum, nu. 13. & Socin. in cons. 3.
nu. 2. 1. vol. pariter docentes notarios quo-
modo debeant scribere in instrumentis, uel
confessionem, vel numerationem, quod etiã
tenet Alex. in l. si ita stipulatus, §. Chrisogo
nus, nu. 11. ff. de verb. oblig. & in cons. 179.
nu. 3. in 7. & Ias. in d. l. singularia, nu. 48. si ta-
3 men † in instrumento priuato, seu chirogra-
pho debitor, uel contrahens dicerent (habui,
& recepi) non censeretur facta numeratio,
uel actualis solutio, d. l. prædia, ubi Angel. &
alij. Bartol. in dicta l. si ex cautione, prima
lect. nume. 1. in fine, & ibi Castr. 2. columna.
nume. 4. & idem Castr. in fin. Rubricę C. de
non num. pecun. & Salic. in dicta l. si ex cau-
tione, col. antepen. amplians etiam si dica-
tur ad præsentiam infrà scriptorum testium,
quod tamen non admittit Felin. dicto num.
53. cum illa uerba in actu confessionis tan-
tum salua ratione recti sermonis intelligi
non possint, quam opinionem sequitur Ale-
xand. in dicto §. Chrisogonus. num. 12. no-
4 tandum tamen † est, quod quando in instru-
mento dicitur, fuisse solutam pecuniam, ut
in casu isto, tunc de naturali, & vera solutio-
ne intelligendum est, non de ficta, & impro-
pria, ut probatur in l. solutam, in princip. ff.
de solut. licèt solutionis uerbum compre-
hendat omnem liberationem quoquomodo
factam, l. solutionis uerbum, ff. eo. tit. l. solu-
tionis, & l. liberationis, ff. de uerbor. signifi-
5 catione, secùs † si de solutione tantum men-
tio facta sit, absque illa uoce, pecuniam, ut
aduersus Din. firmat Bartol. in dicta l. solu-
tionis, Bald. & Castr. in d. l. solutam. Et licèt
Ang. in dicta l. solutionis, aliter teneat, per
text. in l. 4. §. soluisse, iuncto §. ait prætor, ff.
de re iud. cuius opinionem dicit ibi per illum
textum ueriorem Alexan. & sequuntur Ias.
& Socin. in lectura noua, ibi, tamen opinio
Bartoli est communior, & uerior, ut per So-
cin. consil. 65. secunda colum. in 4. Ripa in d.
§. soluisse, & Alciat. in d. l. liberationis, qui re
spondent ad d. §. soluisse, ut ibi per eos, quam
etiam tenet Cagnol. in l. nemo dubitat, nu.
31. & 4. ff. reg. iur. quod admittit Paris. d. cons.
107. nu. 132. vol. 3.

Et numerauerunt.

S V M M A R I A.

1 Numeratio nullo modo est scribenda per notarios si non interuenerit, quia si est additum istud verbum, non potest intelligi de mutuo ciuili, sed instrumentum conuinceretur de falso.
Neque possunt hoc casu notarij à falsitate defendi.
Bartoli opinio eiecta.
2 Numeratio non potest intelligi nisi uno modo pro naturali actu.
3 Pecunia si sit in marsupio notarius debet eam facere numerare, & si partes fateantur esse tantam quantitatem, cautius agit si magis loquatur per modum confessionis, quam per modum veritatis.
Et debet ponere verba de uisu, non de numeratione.
4 Pecunia in sacculo, uel in folle posita, perinde est ac si inter contrahentes, & rem de qua contrahitur esset in medio cortina, quæ uelat rem ab oculis suis.
5 Notarij circumspecti quando non vident quid, quale, & quantum, scribunt per modum confessionis partium.
6 Notarius excusatur à falso, si dicat partem habuisse, & recepisse in præsentia ipsius, & testium, licèt actualis numeratio facta non sit, sed si dicat numeratum, non excusatur.
7 Instrumentum reprobatur ex sola probatione numerationis non facta.
8 Pecunia non præsumitur fuisse præsens, nisi probetur.

9 Nota-

9 *Notarius excusatur à falso, si scripsit solutam pecuniam, quando ipsa tantum fuit præsens, & non numerata, stante tali consuetudine inter notarios.*

Etiam si esset consuetudo quod scriberetur de numeratione.

Dummodò non subiungatur numeratam fuisse pecuniam in præsentia ipsius, & testium, talis enim consuetudo non valeret, vide tamen numero 12.

10 *Notarius excusatur à falso si scripsit numerationem factam fuisse de consilio sapientis.*

11 *Numerationem factam fuisse si dicatur, intelligitur tempore præsenti ipsius contractus, licèt notarius locutus sit per verba, dedit & numerauit.*

GLOSSA VI.

1 NVmeratio †nullo modo est scribẽda in instrumento per notarios, si non interuenerit, quia si est additum istud verbum, non potest intelligi de mutuo ciuili per confessionem, vel alio modo, sed instrumentum conuinceretur de falso, vt Bar. tradit in d.l. singularia, num. 22. quem communi calculo cæteri sequuntur, vt per Ias. ibi, nu. 46. qui admonet notarios, vt caueant hoc uerbum in instrumẽtis adscribere, si uera numeratio non interuenit. & Dec. nu. 33. Felin. d.c. si cautio, nu. 53. & Castro, in d.l. prædia, num. 5. Et licèt Bar. in d.l. prædia, post Iac. Butr. uoluerit etiam notariũ excusari à falso hoc casu, tamen eius opinio communiter reijcitur per scribentes ibi, & in d.l. singularia, per Imolam & alios, in d.c. si cautio, Ang. Imola, & alij in d. §. Chrisogo-
2 nus. numeratio †enim non potest intelligi nisi uno modo pro naturali actu. Rain. de Forliu. in d.l. singularia, Bald. in d. rub. num. 14. Alex. conf. 179. Visa scripturã, col. 2. in 2. uolum. & Dec. in d.l. singularia, nu. 33. Et pro-
3 pterea Bald. in d. Rubr. nu. 14. dicit, quod † si pecunia sit in marsupio, notarius debet eam facere numerare, & si partes fateantur esse tã tam quãtitatem, cautius agit, si magis loquatur per modum confessionis, quam per modum veritatis; quam decisionem etiam sequitur Ias. in d.l. singularia, nu. 48. immò secundum Felin. d. num. 53. non sat est, si pro parte numeretur, dicit etiam idem Bald. in d.l. si ex cautione, 7. q. nu. 11. quod notarius debet ponere uerba de uisu, eius quod uidere potuit, non de numeratione si non uidit numerari. Et inferius in d. Rubr. d. nu. 14. subiungit, qđ
4 † si pecunia est in sacculo, uel in folle, est simile ac si inter notarium & contrahentes, & rem de qua contrahitur, esset in medio cortina quæ uelat rem ab oculis suis; & licèt excu setur à dolo, propter assertionem partium, tamen notarius non est multum peritus in arte nec satis cautus, d.l. si ex cautione, & ideo no
5 tarij † circumspecti, quando non uidẽt quid, quale, & quantum, scribunt per modum confessionis partium, & per modum præcisæ essentiæ rei in se, hæc Bald. & sequuntur Alex. in d.l. prædia, nu. 5. & Ias. d. num. 48. Et licet
6 † quando est dictum (habuit, & recepit) & etiam sit addita clausula de qua infra (in præsentia mei notarij, & testium suprascriptorũ) si pecunia sit præsens, licèt non numeretur, excusetur notarius à falso, tamen non excusaretur, si etiam diceret fuisse numeratam, ut p. Bart. in d.l. singularia, num. 23. cum quo alij transeunt, ut per Alex. num. 34. Ias. nu. 52. & Dec. ad fin. Cagn. in l. si librarius. nu. 78. de reg. iur. Bald. in l. si ex precio, nu. 2. C. si cert.
7 pet. ibi tamen uoluit † satis esse ad reprobationem instrumenti, probare, nõ fuisse factã
8 numerationem, nec præsumi † pecuniam fuisse præsentem, nisi probetur, & idem uidetur tenere in d.l. si ex cautione, nu. 10. tenet Are. in d. §. actionum, nu. 13. ad finem, & Felin. d.
9 nu. 23. Excusaretur † tamen notarius à falso, si esset consuetudo scribendi solutam pecuniam, quando ipsa tantum fuit præsens, & non numerata, ut per Bald. in d. Rubr. qui tamen loquitur, quãdo esset simpliciter dictũ, habuit, & recepit. & idem in alijs terminis, quod confessio excuset in l. unica nu. 30. C. de confess. Felin. d. nu. 53. in fine, & idem si sit scriptum, numeratam fuisse, secũdum Ias. qui dicit quendam notarium Placẽtinum eo casu defendisse, qui scripsit numeratã, & non fuit præsens pecunia (quod erat fortius) in d. l. singularia, nu. 48. & Alciat. in d.l. singularia, 1. pag. qui tenet excusari propter consuetudinem, quæ tamen consuetudo non procederet, si etiam additum fuisset, numerauit in præsentia mei notarij, & testium, secundum Dec. ibi, col. fi. quia talis consuetudo tanquã repugnans iuri, & rationi naturali, non uale-
10 ret. Excusaretur etiam notarius † si de cõsilio sapientis addiderit dictum verbum in instrumento, ut per Ias. ibi, nu. 51. & Alciat. penul. pag. Et quando in instrumento est dictum,
11 † dedit, & numerauit, debet intelligi tũ tempore contractus. Bal. in d.l. si ex cautione, & Alex. d. conf. 179. nu. 5. in 2. Est uerum, quã Dec. in d.l. singularia, col. fin. nititur concordare opiniones Bart. dissonas, in d.l. prædia,
12 & in d.l. singularia, ut primo procedat, † qñ, fuit dictum tantum, dedit, & numerauit, & hoc casu possit excusari à falso, si numeratio non interueniat, secùs si sit etiam dictum coram me notario & testibus, quo cum procedat secunda opinio, & pro hac concordia citat

tat Rom. in d. l. p rædia, Cępol. cõs. 20. Cõsul tationis, col. 3. & Alex. in d. cons. sed fortè in practica non obtineretur propter commune opinionem de qua suprà, tenentem, quando est additum verbum, numerauit, non excusa ri notarium etiam si pecunia sit præsens; vt igitur amaritudines, & scopuli isti euitentur fiat numeratio, & tuto poterit addi hoc verbum, & si non fiat, non apponatur.

Realiter.

SVMMARIA.

1 Realiter, dictio, in materia numerationis actũ vera numerationis importat, quæ si non interuenisset, & addita fuisset, instrumentum reprobaretur.

Et idem de verbis manualiter, & cum effectu.

GLOSSA VII.

1 HAec dictio ostendit † etiam actum veræ numerationis interuenisse, quæ si non interuenisset, & additum fuisset, reprobaretur instrumentum, vt de verbo, manualiter, apposito in instrumento tradit Paul. de Castro, in l. singularia, nume. 9. & de hoc verbo realiter & de verbo etiam cum effectu, tradit Socin. idem affirmans, in cons. 143. nu. 4. 1. volum.

Coram me notario infrascripto & testibus suprascriptis.

SVMMARIA.

1 Numeratio actualis præsumitur facta si notarius dicat, habuit, & recepit, cum adiectione uerborum, coram me notario, & testibus.

2 Hæc tamen verborum conceptio vsurpari etiam potest, & verè, licet numeratio non interuenerit sed pecunia fuit præsens.

3 Numeratione interuenisse si scriptum sit, licet postea pecunia restituta illico fuerit soluenti, an propterea instrumentum falsum reddatur.

4 Numeratio magnæ summa numquid possit fieri numerãdo sæpius modicam summã remissiuè.

GLOSSA VIII.

1 CLausula hæc ad ostendendũ actualem † numeratione factam fuisse consueuerũt apponere notarij in instrumentis, ut tradit Salic. in d. l. si ex cautione, col. 3. 9. oppositione, si enim apponatur in instrumento, in quo sit dictum quod aliquis confessus fuit habuisse, & recepisse 100. quę in veritate habuit & recepit, in præsentia mei notarij, & testium, instrumentum probat numerationem, non confessione tantum, ut per Bart. in d. l. si ex cautione, nu. 1. vbi Salic. pen. col. Alex. 95. 37. Viso primo instrumento, nu. 8. in Aret. in tit. de liter. obl. instit. nu. 9. & in d. §. actionum, nu. 13. Alex. in d. l. prædia, Felin. in d. c. si cautio, nu. 52. & Socin. d. cons. 143. nu. 1. ac Cagnol. in d. l. si librarius, nu. 78. vbi dicit notariũ debere cauere, ut ab igne, ne attestetur numerationem interuenisse dicta reg. iur. minus tamen probat numerationem realem, quã verbum nu-
2 merauit, cum sufficiat apposita † hæc clausula, pecuniã fuisse præsentem sine numeratione, quod non est, si dictum sit fuisse numeratam, & si sit addita numerationi, numquam notarius potest excusari à falso, etiam secundum opinionem eorum, qui tenent opi. Bart. in dicta l. prædia, uel stante consuetudine de qua supra, ut dictum fuit supra. Non repro-
3 baretur † tamen instrumentum, si probaretur statim facta stipulatione instrumẽti pecuniam fuisse redditam soluenti, nisi etiam probaretur quod à principio actum fuit de reddendo. l. qui sic, ff. de solut. cum ex alio contractu uel ex mera liberalitate creditoris potuisset remanere soluenti, l. si quis duos, ff. de solut. ut tradit Bart. in d. l. singularia, nu. 25. & sequuntur alij ibi, quod tamen limitat Alex. nu. 35. non procedere in contractibus in quibus exigitur numeratio, propter præsumptionem simulationis, ut in cessione, l. per diuersas, & l. ab Anastasio, C. manda. quo casu non esset opus probare, pactum fuisse ab initiò de reddendo. & sequitur Felin. in d. num. 53. Opinionem etiam Bart. tenet Aret. in d. tit. de liter. oblig. nu. 10. ubi dicit idem procedere etiam si sit additum in instrumẽto quod creditor habuit, & recepit, ac ad se traxit pecuniam. & in d. §. actionum, nu. 13. in fine, & Ias. in l. Titia, in princ. nu. 31. d. verbo. oblig. Vidi tamen quãdoque, peritos notarios scribere in instrumentis alias Clausulas, probantes omnino pecuniam remansisse recipienti (ut addendo præsenti, & ad se trahenti, & in
4 sua potestate retinenti) An † autem possit fieri numeratio magnæ summæ pecuniarum numerando sępius modicam summam, & quomodo valeat contractus ponunt idem Bart. & alij, in d. l. singularia, ad fin. uer. est uidendum.

Pro dictis Frederico & Paulo fratribus de Gandulphis minoribus venditoribus, & de consensu, voluntate & mandato ipsorum venditorum, vt supra agentium.

SVMMARIA.

1 Debitor alteri soluens de mandato, & voluntate creditoris, liberatur.

2 Notarius potest scribere creditorem habuisse, & recepisse

recepisse pecuniam alteri de eius voluntate numeratam.

3 *Debitor an & quibus in casibus possit creditori creditoris sui soluere hic distinguitur.*

GLOSSA IX.

Non est dubium, quòd soluens alteri de mandato & voluntate creditoris, liberatur à debito, l. si ven-
1 tri, §. 1. ff. de † priuil. cred. l. nihil interest, C. de solut. l. solutum, §. solutam, ff. de pignor. action. l. 1. & ibi Ripa, ad fin. ult. not. ff. in quibus caus. pign. vel hypot. tacita contrah. vbi tamen declarat, nam & hoc ca-
2 su potest † scribi securè per notarium creditorem habuisse, & recepisse pecuniam alteri de eius volũtate numeratam, vt tradit Bart. quẽ omnes sequuntur, in d. l. singularia, num. 23. per l. falsus, §. sed is, ff. de furt. & l. si procuratori præsenti, ff. de verb. oblig. & sequitur et Felin. d. c. si cautio, nu. 53. immo etiam soluẽ
3 do creditori † creditoris, liberatur debitor, si ipse creditor creditoris habebat ipsum debitorem soluentem vel eius bona obligatum, vel obligata, etiam inuito eius creditore, cũ posset etiam cogi ad soluendum per l. nomẽ, C. quæ res pign. oblig. pos. l. usum de constit. pecun. & idem si ideo teneretur debitor soluẽs suo creditori, quia ipse est creditor, alteri creditori teneretur, l. si liber homo. ff. de neg. gest. si extra hos casus soluit creditore ignorãte liberatur ope exceptionis, l. si opẽ, ff. de dol. except. si inuito non liberatur. l. fi. C. de neg. gest. & l. inuito, ff. de solut. ita distinguẽdo declarat Bar. quẽ sequuntur ibi Bal. Cast. & alij, in d. l. solutum. §. solutã. Aret. in prin. tit. Institution. quibus mod. toll. ob. num. 4. & est comunis opinio, ut dicit Socin. cõs. 95. nu. 5. 4. uol. quam et sequitur cons. 5. 199. col. fi. eo uol. & Paris. (si id tamen fuit eius respõsum, & nõ Ruin. ut supra,) in d. cons. 107. nu. 128. & sequ. ubi loquitur in casu fortiori in quo scilicet erat condemnatus debitor ad soluendum puta Titio, & erat detentus in palatio sub pœna, & soluendum creditori ipsius Titij cui eius nomen erat hypothecatũ, respõdit esse liberatum à creditore suo, & potuisse impune recedere, ut per eum ibi, de quo articulo uidendus est etiam Corn. consil. 62. & 262. uolum. 3.

D. Alberto. F. Q. Cæsaris de Isinardis Ciui Ferrariæ de contrata Sancti Blasij, eorum minorum creditori.

SVMMARIA.

1 *Creditores qui nam dicantur.*

2 *Credere verbum quam nam habeat significationem, & quibus personis adcommodetur.*

3 *Creditum, verbum, numquid sit strictius accipiendum, quam verbum creditor.*

GLOSSA X.

Creditores eos accipiendos esse cõstat quibus debetur ex quacumq; actione vel persequutione, vel in
1 re ciuili, † sine vlla exceptionis ꝑpositæ remotione, vel ordinario vel extraordinario, siue pure, siue in diẽ, siue sub conditione, siue ex mutuo, siue ex quolibet alio cõtractu quod debeatur, nõ tamen si natura tãtum debeatur, l. creditores, ff. de verbo. sign. Et non tantum hi accipiuntur qui pecuniam crediderũt, sed omnes q̃bus ex qualibet causa debetur, l. creditor, ff. eod. tit. Sed & creditoris loco accipitur is, cui ex cõtractu, vel ex delicto, vel ex populari causa ante litẽ cõtest. debent, l. si cui, eo. tit. si tamen creditor exceptione proposita, submoueri pot, nõ est dicẽdus creditor, quia is est creditor qui nulla exceptione proposita submoueri potest, l. creditor, ff. eod. l. is cui, §. primo, ff. de action. & oblig. facit, l. Marcellus, & ibi not. Cagnol. ff. de reg. iur. si tamen quis temporalẽ exceptionem timet, similis est creditori conditionali,
2 d. l. creditor. Credẽdi † modo appellatio generalis est, cuicumque enim rei assentimur alienam fidẽ sequuti mox recepturi quod ex hoc contractu, credere dicimur, l. 1. ff. si cert. pet. ubi Doctor. post Bart. disputant latè, an legatarius, vel is, cui ex delicto debeẽ propriè creditor sit, & idem de creditore in diem uel sub conditione ac cessionario; Et an uerbum,
3 † creditum, strictius sit accipiendum quã uerbum, creditor, in quo Bart. concludit quod sic, cum quo est magis communis opinio, licèt Salic. Fulgos. Rom. Dec. & Ripa dissentiant, de quo etiam tangit Alciat. in d. l. creditor, illuc recurendum est, quia nobis satis est aliquã attingere ad declarationem nostri instrumenti pertinentia.

Presenti, recipienti, et ad se trahenti, pro residuo maioris summæ.

SVMMARIA.

1 *Residui appellatione an veniat pars tantum, an verò aliquando totum.*

2 *Creditor recipiendo aliquam quantitatem pro residuo maioris summe, censetur fateri se reliquam partem accepisse.*

3 *Creditor petens in iudicio centum puta ex contractu maioris summa non propterea censetur fateri sibi nil plus deberi.*

4 *Creditor tacens si recipiat ea, qua sibi soluit debitor*

bitor dicens se soluere ea, quæ tantum debet, potest reliquum petere.

5 *Confessio, & promissio sine causa regulariter non valet.*

Fallit tamen in casu quando quis confessus fuerit se debitorem, vel se obligauerit soluere certam quantitatem pro resto, & saldo rationum inter partes facto.

GLOSSA XI.

RESIDUI appellatione uenit nedum pars sed etiam totum, quando in parte uerificari hæc dictio nequit, 1 l.2.†ubi omnes, C.de hæred.inst. l.cæterorum, & l.potest reliquorum, ff.de uerbor.sign.& idem de uerbo, resto, reliquo, cęteris, & similibus dicendum est, ut in dictis 2 iuribus. & ibi not. Sed si creditor†aliquam quãtitatem recipit pro residuo maioris summæ, tunc censetur fateri se reliquam partem accepisse, vt post glos. in uerbo, reliquum, tradũt Ruin. Ang. Imo. & Castr. in l.si ex pluribus, in prin.ff.de solut. Bald. in l.ab Anastasio, ad fi.C.mand. Bal. & Salic. Castr. & Ias. in l.si quidem, C.de transact. Cast. Alex. & Ias.in d.l.2. Cæpol.caut. 177. Guido Papæ, loquens in petente in iudicio partem crediti pro resto, quæst.177. Fuit etiam, & Alciat.in d.l.pôt reliquorũ. Alex.cons.116.nu.4.uol. 6. Si uerò sine hac dictione uel aliqua dictione taxatiua (tantum) uel simili, creditor pete-3 ret etiam in iudicio†centum puta, ex contractu maioris summæ, non propterea censeretur sibi plus non deberi. Bart. Bald. & alij, in d.l.si quidem, & dicit ibi Raph. Fulg. qđ habuit in facto, & quia nesciuit allegare Bar. ibi succubuit, & idem tenent Bar. & Raph. in d. l.si cum dos, rer.amot. & Arct. in §.si minus, in 1.not.Instit.de actio. & Guid.Papę, d.quæ-4 stio.177. Si uerò soluẽs dicat soluere†50. quę tantum debet, & creditor tacens recipiat, aliud est, quia potest reliquũ petere, et in hoc est differentia, an creditor petat taxatiuè, uel debitor offerat, & soluat taxatiuè. Bal. Salic. & Castr. in d.l.si quidem, licèt aliqualiter Iason ibi dubitare uideatur. Et licèt regulariter non ualeat promissio, uel cõfessio sine causa, ut in sequentibus uerbis dicetur, secùs ta-5 men est, si quis confessus fuerit se†debitorẽ, uel se obligauerit soluere certam quantitatẽ pro resto & saldo rationum inter partes facto, ut per Salic. in l.unica, colum.3.uersi.sed iuxta, C.de confes. Alexand. consil.4. Circa primum, num.8.1.uol. Et huius mentis uidetur in cons.83. In causa & lite, num.5.eod.1. uol. et cons.141.nu.4.uol.6.& in add. ad Bartol. in add. magna, in l.cum de indebito, §.1. ante med.ff.de ꝓbat. licèt aliter uideatur uelle cons.3.num.2.in 2.uol.& uidetur etiam se qui Plot.in Repet.l.si quando, nu.36.C. Vnde ui, & tenet Bertrand.cons....

In qua eidem tenebantur ex causa pretij vnius possessionis eis venditę per ipsum Dominum Albertum.

SVMMARIA.

1 *Causa semper in confessione, promissione, & obligatione est exprimẽda, aliàs obligatio est nulla.*

Etiam si statutum disponeret plenam esse scripturæ fidem adhibendam.

GLOSSA XII.

CAusa semper in confessione, permissione, & obligatione, est exprimenda, aliàs obliga.est nulla, d.l. 1 cum de†indebito, §.fina.& d.c.si cautio, ubi Felin. limitat in 16. casibus, de fide instr. Alex.d.cons.4.in primo, & tertio, in causa & lite, nu.2.in 2.ubi Ampliat, etiam si statutum disponeret plenam esse scripturę fidem adscribendam; & in cons.13. Ex his, numero 2.& seqq.1.uol.& cons.159. Circa primum, nu.2.in 2.& cons.180.nu.7.in 7.& in l.à Titio, ubi etiã Ias.ff.de uerb. oblig. Mars. Sing.219.& 249. Obligatio, & 482. Nedum docti, in l.1.§.pręterea, nu.59.ff.de consti.& seq.num.& in Rubrica, de probat.nu.77.& seq.& Plot.d.nu.36.

Vt constat ex instrumento rogato per me notarium infrascriptum tempore quo in eo.

SVMMARIA.

1 *Solutum tamquam indebitum repetitur si in instrumento ad quod facta fuit relatio aliter constet, quam assereretur, vt fieret solutio.*

2 *Minorum venditio non valet sine causa expressione.*

GLOSSA XIII.

DE hac clausula satis supra dictum fuit in Clausula prout de suo speciali, & Clausula sequenti. Si tamen in hoc instrumento aliter cõ-1 staret†solutum, tamquam indebitum repeti posset, iuxta not. in d.l.cum de indebito, per glos.& Doctor. & per Alex.d.consil.184.in princ.& ex hac Clausula cõstat de causa qua-2 re minores†deuenerunt ad uenditionem pręsentem, quæ exigatur, ut latè dictum fuit supra

pra scilicet, sed vt soluerent æs alienum, de quo etiam per Ioan. Bapt. Plot. in Repet. l. Si quando, nu. 198. C. Vnde vi.

CLAVSVLA XXXV.

Et propterea absoluenti, & liberanti ipsos de Gandulphis à dicto debito, & obligatione soluendi dictum precium.

SVMMARIA.

1 *Expressa magis prosunt, quam non expressa.*
Contractus vnus alteri inseri potest.
Contractus in testamento fieri potest.
2 *Absolutio & liberatio, numquid sint sinonima.*
3 *Liberationis verbum numquid, & quomodo differat a solutione.*
Absolutio, & liberatio semper fieri debet causa inserta.
4 *Creditor solutionem accipiens numquid possit cogi per debitorem sibi facere instrumentum absolutionis.*
5 *Debitor numquid possit cogi per creditorem sibi facere instrumentum obligationis de soluendo debitum.*
6 *Debitor, qui soluit potest petere cassari instrumentum de originali.*
7 *Creditor non tenetur facere liberationem, vel quietationem generalem.*
8 *Creditor non tenetur apponere clausulas generales in absolutione nisi in quantum venirent ad robur specialium.*
9 *Creditor liberans consultius agit si generalem sermonem non effundat.*

GLOSSA PRIMA.

Licet ex Clausula supradicta (pro residuo maioris sũmę &c.) vt supra super ea dictum fuit, cẽsẽtũr dicti venditores liberari, tamen ad cautelam, & quia expressa magis prosunt q̃ non expressa, l. expressa, vbi Cagnol. nu. 3. ff. de reg. iur. additur specialis absolutio à debito, & sic alius contractus incidenter diuersus à contractu venditionis, certum enim est, qđ
1 nedum† potest inseri alius contractus vni cõtractui, sed etiam contractus in testamento fieri potest, glos. in l. hæredes palam, §. fi. vbi omnes, ff. de testament. cum alijs citatis per Cagnol. in l. vinum, nu. 35. ff. si cert. pet. Ab-
2 solutio †modo, & liberatio, videtur Synonima, cum enim is qui iuris vinculo tenetur ad aliquid faciendum, vel soluendum, qui obligatus dicitur, vt probatur in princ. Instit. de obligat. soluit ab huiusmodi nexu tunc ab solutus, & liberatus censetur, vt probatur in l. 1. ff. de acceptil. & ipse dicitur soluisse, quo
3 fit, vt liberationis †uerbo solutio comprehendatur, l. liberationis, & ibi not. Alciat. ff. de uerb. sign. & facit l. solutionis, ff. eod. & l. solutionis, ff. de solut. de stricta tamen significatione liberatio differt à solutione, quia solutio est rerum, liberatio obligationum, ut tradit glos. in Rubrica, C. de solut. & liberat. & ff. eod. tit. etiam in Rubricà, ubi eam defendunt Bart. & Castr. dicẽtes, qđ solutio est causa, & liberatio effectus, & solutio consistit in facto, & liberatio in iure, solutioque fit de re corporali, & liberatio de iure incorporali, cũ obligatio sit ius incorporale; Ideo autem apponitur hic dictio illa (propterea) quæ denotat causam propter quã fit absolutio, scilicet propter solutionem factam: nam si absolutio uel liberatio non fit per acceptilationem, de quo inferius dicetur, semper additur causa in instrumento liberationis, uel quia fuit facta solutio, uel quia absoluens fuit confessus sibi satisfactum, ut ad propositum tradit Bartol. in l. Aurelio, §. Caius, num. 12. ff. de liberat. lega. ubi loquitur de illa Clausula solita apponi (Et hæc ideo fecit, &c.) sequitur Arc. in §. item per acceptilationem, num. 7. Instit. quibus mod. tol. oblig. & Socin. cõs. 159. col. 5. uers. quarto & ultimo principaliter, 2. not. & Crauet. cons. 192. num. 21. Et potest cogi creditor solutionem recipiens ad faciendum absolutionem, & liberationem debitori sol-
4 uenti. †Bart. & alij, in l. cum Aquiliana, ff. de trãsac. Cast. cõs. 34. Ego Paulus, in principio 1. uol. Felin. in c. significauit, nu. 8. de testib. decis. Capel. Tholos. 307. & ibi Aufrer. in additione, sicut è cõtra, debitor potest cogi per creditorem sibi fieri instrumentum obligationis de soluendo debitum, ut per omnes, in
5 l. †2. in prin. ff. sol. matr. & Tiraquel in tractatu de retractu, titu. 1. §. 29. glos. 5. in princ. de quo ꝑ D. Ant. Gales. in tract. de sot. Camera oblig. 3. par. q. 3. & Rodo. Suarez. in l. post rẽ iudic. in §. incipit. item quæritur aliquis, nu.
6 2. de re iudic. fol. 725. sicut etiam †potest petere cassari etiam instrumentum de originali, sm Bart. Castr. & Dec. nu. 7. in Auth. Cassa, C. de sacros. Eccles. per l. 2. C. de condict. ex lege, de quo latius inferius dicetur in Clausu
7 la, necnon cassanti, licèt non †teneatur creditor facere liberationem, uel quietationem generalem, l. 3. §. contrarium, & ibi Bal. post antiquos, ff. de contraria, & uti. actio. tutel. Bar. Castr. & Ias. in d. l. cum Aquiliana, uel l. aquiliana præcedent. quas simul legunt. Felin. d. c. Aret. in d. §. per acceptilationem, nu. 7. Ias. in l. si de certa, nu. 5. C. de transact. Tiraquel in ipsa. l. si unquam, nu. 116. C. de reuocand. donat.

donat. Et dicit Bal. in l. pactum, 16. quæst. C.
8 de colla. quod non †tenetur creditor apponere Clausulas generales, nisi in quantum venirent ad robur specialium sequitur & Felin. in c. accedens, il primo, nu. 5. vltima Conclusione, Vt lite nō contestata. est enim captiosa talis liberatio, d. l. cum Aquiliana, in fine, ideo
9 consultius †agit liberans, si generalem sermonem non effundat, ne in promptum incidat periculum, l. fin. C. de dot. promiss. Bald. in d. quæst. Alex. cons. 42. Super præmisso, nu. 8. in 1. & cons. 11. Viso, ac vt oportet, nu. 8. & 9. vol. 2. quod etiam admonet Tiraquel ex Bal. & alijs per eum citatis in loco præallegato num. 120.

Et generaliter ab omnibus, & singulis quę ab eis occasione prędicta quouis modo ratione vel causa, de iure vel de facto.

SVMMARIA.

1 *Absolutio aliquando non excedit causam propter quam fit, aliquando verò extenditur ad omnes causas etiam non excogitatas, quæ tamen in genere potuerunt præuideri.*
2 *Liberatio in dubio strictè est interpretanda, & ad suam expressam causam restringenda. Declara tamen vt hic & nu. sequ.*
4 *Liberatio generaliter concepta an & quæ comprehendat, & quæ non.*
5 *Absolutio generaliter concepta numquid importet remissionem fideicommissi.*
6 *Agere permittitur aliquando nedum de iure, sed etiam de facto.*

GLOSSA SECVNDA.

Multum intuēda sunt verba in istis gnālibus absolutionibus vt docet Aret. in d. §. item per acceptilationem, nu. 6. in fine, quia quin
1 que absolutio & liberatio †nō excedit causā propter quam fit: quādoq; verò extēditur ad omnes causas etiam non excogitatas, quàm tamen in genere potuerint prouidere, vt per Bart. in d. §. Caius, quod etiam alij trad. in locis infra allegandis. in dubio tamen liberatio strictè est interpretanda, & ad suam expres-
2 sam causam restringēda. Castr. in l. si ex †pluribus in princ. vbi est text. not. ff. de solut. Socin. cōs. 73. nu. 4. in primo. Ruin. cōs. 140. numero 3. in primo, & Paris. cons. 89. nu. 44. & cons. 100. nu. 64. etiam in 1. vol. et licèt fit per verba generalia confecta, conscriptaque, tamē si salua ratione recti sermonis ad rem vel causam specificatam restringi potest, non est vlterius extendenda, nisi aliter de mente partis constet, d. l. si ex pluribus, in princ. ita tradit Bart. & communiter cæteri, in d. l. si de certa, C. de transact. in d. l. Aquiliana, & in d. §. Caius, & in l. emptor, §. Lucius, ff. de pact. Aret. in d. §. per acceptilationem, Socin. con. 103. 1. & 5. col. in 3. Iaf. consil. 98. in fi. 1. lib. Crot. in l. q. Romę, §. duo fratres, nu. 45. ff. de verb. oblig. quod admittit Curt. iunior, cons. 101. nu. 1. iuncto fi. cōs. sequitur Ruin. consil. 25. nu. 9. in 1. & Paris. cons. 20. nu. 78. eod. 1. uol. quod procedit, etiam si sit dictum, qđ liberatio sit plena, & plenissima, secūdum Castrēs. in dicto §. Lucius, si tamen expresè partes limitarent, vlterius non extenderetur. Castr. cons. 396. nu. 4. 1. uol. in proposito tamen nō possent restringi verba, si sit dictum, ut solet dici, per notarios (teste Bar. in d. l. si de certa nu. 5.) quod generalis sit liberatio, & generaliter intelligatur, & porrigatur, etiam ad incognita; vel si sit dictum, quod fuit facta liberatio ab omni eo in quo sibi tenebatur ex quacumque causa quæ dici vel excogitari posset.
3 †vel si sit promissum non petere decem, nec aliam quātitatem, nec ex præsenti cā, nec ex alia, ut per Ias. ibi, num. 5. & 6. vel si ponatur Clausula generalis, (Ab omni eo, & toto, & ab omni iure, & actionibus debitis, & obligationib. contractis, & ab omnibus, & singulis ad quæ dictus debitor hactenus tenebatur) non enim hæc verba restringi possunt ad specificatam causam, salua ratione recti sermonis, ut per Soci. d. cons. 103. col. 4. nu. 4. Aliā etiam Clausulam generalem ponit Alex. d. cons. 11. nu. 10. Paris. in d. cons. 20. nu. 35. & vbi mentio habetur de clausula quod extendatur ad quæcumque etiam incogitata, & penitus extranea, & licèt Paris. in d. cons. 20. voluerit dictam Clausulam restringi, & non generaliter extendi, nu. 83. tamen aliter uidetur dicendum in hac materia, secūdum Bart. in d. §. Caius, nu. 11. ubi vult, censeri etiam remissa ea quæ quis ignorat, si dictum sit generaliter, uolo quod omnis causa quę esse possit, sit remissa. & opinionem Paris. etiam reiecimus supra in c. immunitatum, in Clausula, & tam cogitatis, &c. f. 113. ubi alios in hanc snīam citauimus. facilius tamen extendetur liberatio, si nulla sit expressa, et subinde addita Clausula generalis, l. pluribus, ff. de accep. Bart. in d. §. Caius, Bald. in d. l. pactum, 14. et 15. quest. Alex. dictis consilijs 42. nu. 7. et 11. nu. 12. et cons. 117. Visis supra narratis, 2. colum. 1. uol. et latè de generali liberatione scribit plures citans Tiraquel in l. si unquam, in prefatione, nu. 116. & seqq. C. de reuoc. don.

Illud tamen non est omittendū, quod etiā facta generali liberatione, censetur exclusus dolus

dolus liberati, vt per Bald. Castr. & Ias. in l.
4 sub prætextu, C. de † transact. Cast. in d. §. Lucius, Socin. d. cons. 73. nu. 3. in 1. 190. nu. 5. in 2. & 92. in 4. & Paris. cons. 88. nume. 40. & sequen. & 89. etiam nu. 40. & seq. 1. vol. nec reprætenduntur etiam ea, quæ per liberantem possunt vendicari. Alex. cons. 46. Visis, & accuratè, num. 4. in 1. & cons. 170. col. 2. & 3. in 2. & in d. l. sub prętextu, num. 3. vbi etiam Ias. num. 2. & est text. & ibi Bart. in l. Aurelius. §. Mæuia, ff. de liber. legat. & idem tenet Ias. in cons. 171. col. 3. in 1. & Ruin. d. cons. 25. nu. 17. in 1. licet Alciat. dissentiat in l. pecuniæ verbum, §. hęc verbum, de verb. sign. Verum quia in casu huius nostri instrumenti restricta est Clausula liberationis, ex illis verbis (occasione prædicta) de cuius uerbi, occasione, abundè supra diximus, in Clausula cessionis, cum etiam quia fuit facta ob solutionem de debito factam, quo casu non se extendit nisi inquantum est solutum. Bald. in d. l. sub prętextu, nu. 13. propterea solum censeretur facta specialis liberatio; & non extenderetur ad alia debita extra causam expressam pręter quam quo ad accessoria connexa, & dependentia, ut per Bar. in d. §. Caius, ubi dicit, qđ habentur formæ liberationis ita generales quæ omnia compræhendant, [illegible] trad. Castr. Alex. & Ias. in d. l. si de certa.

De hac autem Clausula, hic posita in ab-
5 solutione generali, qđ † importet remissionē fideicommissi, trad. Ioan. Andr. Crot. & alij, quos supra citauimus in dicta Clausula (Et tā cogitatis &c.) & de Clausula (quonis modo, ratione uel causa) dictum fuit etiam supra in d. c. immunitatum, de Clausula vero (de iure) aliqua dicta fuere pariter supra in claus. ratihabitionis super uerbis, tam de iure. fol. 37.
6 Et quia qñque aliquis agit † uel petit, nedum de iure, sed etiam de facto, sed etiam quandoque pmittitur ut tradit Bar. & alij, post gl. in l. ubi pactum, C. de transact. propterea hic subijcitur ad excludendum etiam actorem ab hac petitione, quod de facto fieret, hæc clausula de iure uel de facto super qua clausula etiam inferius aliqua scribenda erunt.

Habere, petere, exigere, & consequi posset.

SVMMARIA.

1 *Habere, verbum, generalem habet significationem, & quid importet.*
2 *Exigere, verbum, quid importet propriè, et quid secundum latam significationem.*
3 *Procurator ad exigendum datus numquid possit a sponte soluente recipere.*

GLOSSA III.

1 Verbum habere, † est generale, comprahendens tam dominiū quàm possessionē & de facto detenationem, ut dictum fuit supra in Clausula eum introitibus, &c. super uerbis, & cū oibus & singulis, fol. 125. text. tñ in l. habere, ff. de uerb. sig. etiam ibi citatus, dicit, duobus modis accipi; altero iure dominij, altero qđ importet obtinere sine interpellatione id, qđ quis emerit. De uerbo, petere, fuit etiam scriptum supra in Clausula cessionis; super verbo agere, fol. 147. & de uerbo, consequi, in d. Clausula super eodem uerbo, fol. 154. & latè de uerbo potest, in eadem clausula super
2 uerb. possent fol. 141. uerbum modo, † exigere, propriè importat ab inuito extorqre, l. debitor, ubi Alciat. in fine, ff. de uerb. sig. & glos. in l. fideicommissa §. si rem, ff. de leg. 3. Alci. in l. transacta, in princ. ff. eod. tit. de uerb. sig. & in l. uerbum exactæ; Cagnol. alios citans in l. bona fides, nu. 8. ff. de reg. iur. de larga tātum significatione uenit exactio spontè facta per soluentem, ut per Alciat. in d. l. uerbū exa-
3 ctę, & propterea infert procuratore † datum ad exigendum, posse à spōte soluente solutionem recipere, licet aliter Specul. senserit, quē sequitur Franc. in c. bona fides, de reg. iur. in 6. contra quem communiter tenent Doct. in l. non solum, sol. matr. & Cagnol. in d. nu. 8. ubi alia adducit ad propositum huius uerbi. & idem Rodo. Suarez. in l. post rem iud. in c. incip. quia supra uisum est, num. 11. & sequ. pag. 682.

Facientique eisdem finem.

SVMMARIA.

1 *Obligatio quomodo finiatur, & quibus verbis uti debeant notarij ad demonstrandum finem ipsius obligationis.*

GLOSSA IIII.

Finitur res, & obligatio, cum debitor liberatur à creditore, consensu enim imponitur finis, l. 1. §. fi.
1 ff. ad † Senatuscons. Tertyl. & l. 1. ubi Doct. & ibi Cagnol. latè in secūdo not. nu. 10. & seq. C. de pact. & nō solū transactione, sed etiam quocumque actu quo cōcordia inducatur, ut tradit Alcia. in l. transacta, ff. de uerb. sign. & faciunt etiam tradita in l. sequ. eod. tit. facit etiam tex. cum glo. in c. 1. de lit. contestat. in 6. propterea not. apponunt hæc uerba in liberationibus, ut ostendant consensu partium impositum esse finem rei. Practici autem,

autem, vt Roland. & Speculat. qui ab eo formam sumpsit, in tit. de pactis & transaction. in §.2. in prin. nu.1. & nu.4. ponunt formam & Clausulam hanc, quod facit finem, refutationem, transactionem, & pactum.

Quietationem absolutionem liberationem.

SUMMARIA.

1 *Quietatio, absolutio, liberatio, & alia similia sunt synonima.*

2 *Remissio numquid importet dationem.*

GLOSSA V.

1 De huiusmodi verbis † promiscuè loquuntur Doct. in pluribus ex locis citatis, tamquã de synonimis, & præsertim in d.l. sub prætextu, & in d.l. si de certa, licèt Spec. in loco præallegato ponat alia uerba, scilicet refutationem, & transactionem, quæ speciali liberationi parum mihi conuenire uidentur; quod etiam uidetur innuere idem Spec. in d. tit. in §. primo, in fi. ubi dicit, quod finis, remissio, & refutatio, & huiusmodi, referuntur ad idem, licet non adeo æquipolleant, quia diuersum habeant significãdi modum. De remissione uerò, de qua meminit Spec. quod importet da-
2 tionem, quia qui ab obligatione † liberatur, uidetur accepisse, l. si quis obligatione, ubi Dec. & Cagnol. & l. si mulier, de condict. ob cauf. uidendi sunt Scribentes in dictis locis, & Felin. in c. ueniens, il primo, de testib. in 3. not. Socin. in l. Iulianus, ff. de condit. & demonstr. & Alcia. in l. dedisse, ff. de uerb. sign. de quo per Tiraquel. in d.l. si vnquam in uerbo donatione largitus, nu.171. & sequent.

Et pactum perpetuum de aliquid vlterius in futurum non petendo.

SVMMARIA.

1 *Pactum de non petendo à quocumque creditore etiam ex sententia, fieri potest.*
Pacto de non petendo remitti potest ius priuatum non ius publicum.

2 *Pactum de non petendo quot effectus operetur.*

3 *Pactum de non petendo potest fieri & in perpetuum, & ad tempus.*

4 *Pactum de non petendo aliquando in rem est, aliquando personale est, & quomodo distinguatur.*

5 *Pactum de non petendo personale non transit ad hæredes, nec egreditur personam eius cui factum est, secus si sit reale.*

6 *Pactum de non petendo prodest omnibus quorum pecuniariter interest, & ideo liberat etiam fideiussorem.*

7 *Pactum de non petendo habet multa specialia remissiuè.*

8 *Pactum de non petendo nullam causam requirit, si tamen apponeretur esset habenda consideratio an esset potens, vel valida.*

9 *Obligatio facta per pactum obligatorium domino & principali non acquiritur per procuratorem nisi mediante cessione, secus si per pactum de non petendo.*

10 *Pactum de non petendo non solum expressis, sed & tacitis verbis fieri potest.*

11 *Pactum de non petendo habet vim donationis.*

12 *Pactum de non petendo numquid insinuatione indigeat ex eo quod habet vim donationis.*

13 *Donare qui non potest, non poterit etiam pactum de non petendo facere.*

14 *Pactum de non petendo pro parte debiti fieri potest & pro parte reliqua ex solutione debitor liberari.*

15 *Pactum de non petendo quomodo differat à pacto de non agendo, & in quibus.*

GLOSSA VI.

Clausula hęc adijcitur absolutioni, & liberationi factæ in instrumento, per Spec. post Rolan. in d. §. 2. & de materia ipsius aliqua scribit in §.3. quę materia in diuersis locis tractatur per glos. & Doct. sed tantum aliqua tãgemus ad declarationem, & dotem huius clausulæ facientia. Pactum itaque de non petẽdo, potest fieri regulariter per quemcumque cre-
1 ditorem, etiam ex sententia, & per ipsum † ius priuatum, non autem publicum remitti potest, nisi ius commune repugnet, l. iuris gentium, §. si pacisear, ff. de pact. ubi not. Et ope-
2 ratur † quatuor not. per gl. magnã, post med. & in fi. in l. si unus, §. pactus ne peteret, quam ibi sequuntur Bart. & communiter cæteri, ff. eod. tit. quia primo tollit obligationem naturalem eius, cui fit pactum, secundo elidit ciuilem, tertio obligat naturaliter paciscentem ad non petendum, & quarto parit exceptiones reo, & hæc etiam tria prima ponit glo. in §. præterea debitor, & text. ibi, quartum probat. uide Aret. Instit. de exception. & de hoc quarto est etiam text. in l. creditori, C. de pactis, in quibus locis Doctores ponũt aliquas limitationes, & declarationes, quas non pro-
3 sequor. Et † potest fieri in perpetuum, & ad tẽpus, vt l. si vnus, §. si cum eo, ff. de pact. & propterea ad tollendum dubium, ne duceretur factum ad tempus, adijcitur hic verbum (perpetuum) & id innuunt etiam verba sequentia
4 (aliquid vlterius in futurum) Fit modo quandoque

doq; in rem, quādoq; personale, & id digno scitur tam ex verbis contrahentium, quam ex mente, d.l. iuris gentium, §. pactorum, & in hoc Doct. distinguunt, vt ibi per eos, & latè per Aret. in d. §. præterea, nu. 2. concludentes, quod si persona est adiecta, vt ostēdatur cū cū quo sit factum pactum verbo obligatiuo, vt promitto tibi non petere, censetur reale, si executio, vt promitto à te nō petere, est personale, in dubio tamen, vt in casu nostro, cēsetur reale, vt Bart. Bald. Alex. & Iaf. trad. in d. §. pactorum, & Aret. d. nu. 2. effectus est magnus, an sit personale, vel reale, quia si
5 personale † non transit ad hæredes, nec excedit personam eius cui est factum, secùs si reale; de primo est text. in l si tibi, §. si quis paciscatur, & in l. idem in duobus, §. personale, ff. de pactis, de secundo in l. & hæredi, §. t. ff.
6 eod. vbi habetur, quòd prodest † oībus quorum pecuniariter interest, & propterea liberat etiam fideiussorem, l. nisi, ff. eod. licèt aliud sit, si fiat fideiussori, respectu rei, l. fideiussoris, ff. eod. tit. in quibus locis etiam Doct. aliquas declarationes ponunt, quas non cu-
7 ramus referre, habetque † multa specialia, ut in dictis locis prosequuntur Doct. & maximè quia licet in pacto obligatorio exigatur causa, d.l. cum de indebito, in fin. de probat. & c. si cautio. de fide instrum. ut supra dixi-
8 mus, in pacto † tamen liberatorio nulla exigitur causa, licet Glos. & Odofr. aliter uoluerint, in d.l. creditori, ut tenent glos. Bart. & omnes, in l. tale pactum, in princ. ff. de pact. & in dicta l. creditori, & Cagnol. in dicta l. si quis obligatione, in fin. ff. de reg. iur. licèt si apponerent, tunc esset habenda consideratio, an esset petens aliter ualida, vt per Alex.
9 Iaf. Socin. ac alios, in d. l. creditori; sic † etiam licèt obligatio facta per pactum obligatorium domino, & principali non aquiratur per procuratorem, nisi mediante cessione, l. possessio quoq; , §. & si possessio, ff. de acquir. possess. tamen si fiat pactum de non petendo, procurator acquiret directo sine cessione Domino. Bald. & Iaf. in l. rescripto, §. fina. ff. de pact. Castr. in l. idem in duobus, §. 1. num. 2.
10 ff. eod. tit. & † non tantum fit uerbis expressis pactum de non petēdo; sed etiam tacitis, ut si quis confiteatur aliquem ibi præsentem sibi non teneri, d.l. tale pactum in principio
11 ubi Doct. Et † quia pactum huiusmodi habet vim donationis, communi calculo conclu-
12 dit, insinuationem in eo esse † necessariam, si quingentos aureos excedat, sicut in donatione uera exigitur, ut per Castr. Alexand. & communiter cæteros, in d.l. creditori, contra Saliect. ibi; Cagnol. in d.l. si quis obligatione, nu. 4. & Ruin. consil. 133. num. 5. in 4. &

13 † quemadmodum is non potest donare sine causa, uel sine solemnitatibus quę à iure communi uel municipali prohibetur, ita non poterit facere pactum de non petendo sine causa, & sine ipsis solēnitatibus, cum habeat inclusam causam donationis, ut per Aret. in l. pactum curatoris, C. de pact. Cagnol. in d.l. si quis obligatione, num. 6. ita tradit Socin.
14 in d.l. creditori, nu. 4. Potest tamen † pactum de non petendo fieri pro parte debiti, & pro parte reliqua ex solutione debitor liberari, d.l. creditori, ubi habetur, quod si contra pactum fiat exactio, datur repetitio, & cōdictio indebiti, ut per Cast. Alex. & Iaf. ibi; Differt
15 † modo hoc pactum de nō petendo, à pacto de non agendo, in quatuor, ut tradunt Doct. post Bartol. in d. §. pactus ne peteret, ubi Iaf. post alios, nu. 36. quia istud de non agendo non tollit obligationem naturalem, nec impedit extraiudicialem conuentionem, nec exactionem, seu solutionem, sed tamen impedit litis contestationem, & litis ingressum, quod tamen non impedit hoc de non petendo, ut tradunt etiam Doct. in d.l. creditori.

Vel quæstionem.

SUMMARIA.

1 *Quæstio quid sit, & quotupliciter sumatur.*
2 *Quæstionem si aliquis promisit non mouere, si mouit controuersiam aliquam, incidit in stipulatum.*
3 *Quæstio, turbatio, & controuersia idem important.*
4 *Quæstio intelligitur mota etiam resistendo.*
5 *Quæstio si est prohibita moueri per legem, intelligitur post litem contestatam si per hominem etiam ante, secundum Bart.*
Sed male secundum Alciatum.

GLOSSA VII.

Quæstio est dubitabilis præpositio, l. quęstionem, C. de fideicomm. l. vlti. C. de pact. ut tradit Bart. in l.
1 amplius † non peti, nu. 6. ff. rē rat. habe. licet quandoque aliter, atque aliter accipiatur, ut per eum ibi, & fit ēt de facto, sine lite, & cā, extra iudicium. Bald. in l. 2. & in l. cās, uel lites, C. de trāsact. & idē importat q̄ cōtrouersia uel molestia, ut p gl. in l. Lucius, la 2. §. tres hæredes, ff. ad Trebel. si igitur fit
2 promissum non † mouere quæstionem, committitur stipulatio si parti molestia aliqua inferatur, ut tradit Bart. in d.l. amplius non peti, nu. 5. & sequitur Alex. in consi. 52. Viso te

stamento nu.2.2.uol.duplicato consi.177.in
3 5.& quod quæstio, † turbatio,& controuersia, sint eiusdem importantiæ, & quod con-
4 ueniatur † etiam resistendo, tradit Bald.in l. 1.in prin. C.de test.de quo Marant.in tracta. iudic.seu Spec.aureo, 5.par.nu.68.& Corn. consi.268.litera Q.in 4.uol. Bart.tamen facit
5 differentiam in d.l.amplius, nu.5. si à lege † sit prohibitum,quæstionem non moueri,vel ab homine, ut primo casu intelligatur per litis contestationem,secundo, errante, per l.3.C. fin.regund.quod non admittit Alciat.in l.litis,in fine,ff.de uerb.signifi.

Seu controuersiam aliquam mouendo.

SVMMARIA.

1 *Practica notariorum Ferrariensium postponitur practicæ Rolan.& Specul.circa pactum de non mouendo controuersiam.*
2 *Controuersia quid importet.*
3 *Controuersiam non mouere promittens tenetur si contra faciat, & committitur stipulatio etiã ante litem contestatam.*
4 *Controuersiam mouere intelligitur tam agendo quam excipiendo, & siue de iure, siue de facto resistendo.*
5 *Promissio de non mouendo controuersiam inducit exceptionem pacti de non petendo, & impedit litis ingressum.*
6 *Promissio de non mouendo controuersiam tollit restitutionem in integrum.*
7 *Promissio de non mouendo controuersiam non tollit quin possint peti ea, quæ sunt de natura contractus.*

GLOSSA VIII.

Spec.in d.§.2.in tit.de pact.& transact. nu.1.& nu.4. post Roland. de non mouendo quæstionem, uel controuersiã, scilicet per uiã promissionis, & per verba clariora, & mihi
1 magis placet illa praxis,quã hæc † notariorũ nostrorum Ferrariensium, apponitur enim hæc Clausula sub hoc tenore Nec non promittens soleni stipulatione eidem. N.litem uel controuersia seu quęstionem aliquam ei, uel eius hæredib. prædictorũ occasione, uel alia quacumque,per se,uel alium,de iure,uel de facto ullo tempore non inferre, nec inferenti consentire. Controuersia igitur idẽ importat,qđ molestia, uel inquietudo, seu turbatio,ut per Bar.in d.l.1.& Tiraquel in tract. de retractu,tit.1.§.35.glos.4.num.39.& qui
3 promittit † non mouere controuersiam, tenetur si contra faciat,& committitur stipulatio etiam ante litem contest.l.diuus, & l.sed etsi, §.ante litem, ff.de petit.hæredit. Spec. in tit.de empt.& uend.§.1.nu.35.uersi.nota,
4 quod promittens, † & siue agendo,siue excipiendo,l.non solum,§.status,ff.de procur.facit l.cõtrouersia,C.de euict.glos.in d.§.tres, hæredes,in uerb.mouerit, ubi siue de iure siue de facto etiam resistẽdo, & ibi Bar.& idẽ Bar.in d.l.amplius non peti,num.3. & idem Bald.in d.l.1.& in d.l.causas, uel lites,& cũ Bart.in d.l.amplius,transit Alex.alios citãs, in d.l.si quis maior,nu.6.C.de transact.& in d.consi.52.1.col.Felin. in c.super quęstione, nu.6.de offi.delegati.& Marantha loco prę allegato.Bald. Salic.Soci.Ias.& Dec.in l.cũ
5 postea quam, C.de pact.ubi dicunt,quod † ex promissione de nõ mouẽdo cõtrouersiã,inducitur exceptio pacti de nõ petendo, & impe-
6 dit litis ingressum, secundum Socin.ibi, † tollitq; etiam restitutionẽ in integrum, ut per Alex.in consi.151. Viso themate,in fi.2.uol.
7 & Tiraquel d.nu.39.non † tamen tollit quin possint peti, ea quæ sunt de natura contractus,ut per Bald.in l.1.nu.13. C.de usufr.admittit Alex.d.consil.52. nu.6.& sequitur Felin.in c.causam quæ,nu.22.& sequent. de rescript. vbi agit de Clausula de non molestãdo,de qua etiã tract.Didac.Hispan.in c.Rainaldus,§.1.nu.8.de testamen.& Ruin. consi. 77.nu.6.2. uolumine.

Vel petentibus, seu mouentibus,consentiendo.

SVMMARIA.

1 *Pactum de non petendo qui fecit, tenetur etiam curare ne alius,quem ipse potest prohibere,contraueniat,vel molestet.*
Declara tamen vt hic.

GLOSSA IX.

1 Clausula hęc vr̃ magis superflua q̃ necessaria, quia † quod promittit nõ petere, seu facit pactũ,& quietationẽ de nõ petendo, tenetur ẽt curare ne alius quẽ ipse põt prohibere cõtrauematur,uel molestet absolutum, scilicet procuratorem suũ,uel alium similem,l.cũ filius, §.in hac, & l.in illa stipulatione per te nõ fieri,& ibi not.ff.de uerb.obl.prohibendo ne instrumenta debiti ad procuratorẽ uel aliũ qui nomine suo petere posset deuenirent, ut per Bart.in d.l.in illa stipulatione. Sed si procurator generalis uel constitutus ante liberationem, peteret quem ipse prius admonere non potuisset,excusaretur à pęna; secus si potuisset,& nõ fecisset,ut p Castr.& Alex.in d. l.licet

h licèt Bartol. ibi aliter uoluisse uideatur, tamen quia numquam obest bene exprimere quoscumque casus ad dubitatiouem tollendam, ideo addita est ut etiam eam addit Specul. in d. §. 2. num. 1.

Etiam per acceptilationem.

S V M M A R I A.

1 *Acceptilatio quid sit.*
Acceptilatio in quo differat a pacto de non petendo.
2 *Acceptilatio generaliter fieri potest ab omnibus obligationibus, & ab vna re tantum, & a parte vnius rei, & obligationis.*
3 *Acceptilationis uerba conuenire debent verbis primæ obligationis.*
4 *Acceptilatio non tollit nisi obligationem uerborum.*
5 *Acceptilatio si non ualet uti facta est quia peccat in materia an valeat saltem in uim pacti.*
Et quid si peccat in forma.
6 *Acceptilatio an recipiat diem, uel conditionem expressam, uel tacitam.*
7 *Acceptilatio per Aquilianam stipulationem facta, tollit omnes actiones, et obligationes ex quacumque causa competentes.*
8 *Acceptilatione fideiussori facta liberatur principalis.*
9 *Acceptilatione vni correo facta liberantur omnes correi.*
10 *Acceptilatio fieri potest etiam per procuratorem specialiter constitutum, vel generalem cum libera.*
11 *Acceptilatio ualeret si fieret præcedente nouatione facta per procuratorem etiam generalem, vel tutorem, & curatorem, & eo modo liberaretur etiam absens.*
12 *Acceptilatio non habet locum si est facta solutio.*
13 *Acceptilatio numquid sapiat donationem, & propterea indigeat insinuatione.*
14 *Acceptilatio numquid comprehendatur sub statuto de solutione loquente.*
15 *Acceptilatio potest fieri ex causa expressa donationis quo casu omnis agendi uia est perempta, nisi sit facta ab eo qui libere de bonis suis dispo nere non poterat.*
16 *Acceptilatione facta si is cui facta est postea soluat repetere potest indebitè solutum.*

GLOSSA X.

NVnc de acceptilatione dicendum est, quæ passim apponitur in omnibus instrumentis absolutionū, & liberationum, & tamen ut dicit Bald. in Rubrica, C. de reuoc. his quæ in fraud. cred. nu. 6. idiotę, non capiunt quid sit acceptilatio, immò pauci tabelliones sunt qui intelligant hos apices iuris. Est autem
1 † acceptilatio, liberatio per mutuam interrogationem, qua utriusque contingit ab eodem nexu absolutio, l. 1. ff. de acceptil. & est imaginaria solutio, ut dicit Imperator in §. itē per acceptilationem, Instit. quibus mod. tol. obl. glos. in Rubrica & Azo in summa, C. eo. tit. dicit tamen Cast. in d. l. 1. quod non ponitur in illa l. diffinitio, sed magis effectus acceptilationis, & ipse ponit diffinitionem, qđ acceptilatio est quidam distractus uerbis solemnibus celebratus ad similitudinem stipulationis, in quo debet præcedere interrogatio debitoris, & responsio creditoris incontinenti, & per eam tollitur ciuilis, & naturalis obligatio. Et subiungit, qđ in hoc differt à pacto de non petendo, cum per ipsum non tollatur nisi sola naturalis; de quo supra diximus, super Clausula (Et pactum perpetuum) Dum autem dicitur in d. l. 1. quod uterque liberatur à nexu, intelligit ibi glos. & Bart. & Azo in Summa, illud procedere, quoniam, quando nouátur omnes obligationes præcedentes, duplex interuenit stipulatio, ut de Aquiliana stipulatione dicetur, & tunc uterque cōtrahentium liberari dicitur, aliàs respectu creditoris in propriè dicetur facta liberatio, ut etiam inpropriè accipitur in l. 1. §. non autē, ff. de exer. & in l. quoties, §. sicut, ff. de admin. tut. quibus addi potest, quod cum iura, & actiones sint infixa creditori sicut caracter fidei, & sacramenta spiritualia, & non possint facilè separari, ut dicit glos. in l. 3. ff. pro soc. & facit l. quod ergo, in fi. & l. si Sticho, ff. de pecul. potest dici ab eis etiam liberari creditor solutione uera uel ficta. Potest modo fieri acceptilatio generalis ab omnibus obligationibus, & ab una re tantum, l. pluri-
2 bus, & l. sanè, ff. de † acceptil. immò & de parte unius rei vel obligationis, l. pars stipulationis, cum l. seq. & l. qui hominem, cum l. seq. in princ. & §. 1. ver. sicut autem, eo. tit. verba
3 † autem acceptilationis debēt conuenire uerbis prioris obligationis, ut acceptilatio respiciat ipsam priorem obligationem, l. nisi ff. eo.
4 tit. Sciendumque est, quod † acceptilatio non tollit nisi obligationem uerborum, seu uerbis inductam tantum, cum & ipsa verbis fiat. l. an inutilis, §. acceptum, ff. eod. tit. & d. §. item per acceptilationem, Azo in Summa, num. 3. Castrens. declarans in d. l. 1. & Aret. in d. §. item per acceptilationem, & tradunt etiam DD. in l. ut responsum, C. de transact.
5 licèt hoc casu † si fieret acceptilatio de debito ex alia causa quam ex stipulatione, licèt non ualeret ut acceptilatio, competeret exceptio ueluti ex pacto l. si acceptolatū, in prin. qn̄ enim acceptilatio peccat in materia, ut

quia est facta ratione rei debitæ, vel ex cōtractu iuris gentium, vel ex alia causa quam ex stipulatione, & tunc ualet saltem ut pactum, l. cum emptor, in princ. ff. de rescind. vend. l. si vnus, §. pen. & ibi glos. ff. de pact. & d. l. si accepto latum, secùs verò, si defectus sit in forma, ut quia fuit facta sub conditione, uel in diē, vel inter absentes, d. l. inutilis, in prin.
6 quod autem non † recipiat diem uel conditionem expressam, licèt tacitam, est text. in l. actus legitimi, ubi Cagnol. ff. de reg. iur. & in l. acceptilatio, cum l. sequen. ff. de acceptil. licèt possit fieri sub modo, l. si quis accepto, nu. 2. ff. de cond. ob caus. quam distinctionē post Azon. in summa nu. 4. sequuntur omnes, in d. §. pen. Aret. in d. §. item per acceptilationē, nu. 3. Bar. & omnes magis communiter, in l. 1. §. si quis ita, ff. de verb. oblig. vbi Ripa, nu.
7 19. & 23. & Alciat. nu. 39. sed si fiat † acceptilatio per Aquilianam stipulationem, tolluntur omnino omnes actiones, & obligationes ex quacumque causa competentes, ut super
8 sequenti Clausula dicetur. Ex † acceptilatione facta etiam fideiussori, cum sit ficta solutio ut suprà liberatur reus, etiam re obligatus, l. & per iusiurandum, §. & si fideiussori, & l. si
9 ex pluribus, §. 1. ff. eo. tit. sicut † etiam liberātur omnes correi facta acceptilatione uni, l. si ex pluribus, eo. tit. Bart. & alij, in l. 1. C. de
10 transact. requiritur † etiam speciale mandatum, utriusque ad hanc acceptilationem faciendam, vel generale cum libera, l. per procuratorem, cum ibi not. eod. tit. & Azo
11 in d. Summa, ad fin. Valeret tamen, † si fieret præcedente nouatione facta per procuratorem, etiam generalem, vel tutorem, & curatorem, & eo modo liberaretur absens, d. l. & per iusiurandum, §. tutor. Et liberatur reus, etsi pecunia soluta non sit, d. l. si accepto la-
12 tum, §. 1. immo † si fieret solutio, non haberet locū acceptilatio, ut tradit Bart. in l. si in stipulatu, ff. de dona. in l. 1. ff. quę in fraud. cred. & Socin. conf. 92. col. fin. in 4. de quo etiam in-
13 ferius dicemus, & propterea † insinuatio sicut vera donatio exigit, ut per Socin. ibi, & Alciat. in d. l. dedisse, ff. de verbo. sign. Tiraquel. in d. l. si unquam, in verbo, donatione largitus, num. 176. sicut etiam suprà diximus, in pacto de non petendo, & cum sit non vera, sed ficta solutio, ut suprà de quo etiam diximus suprà super verbo, quietationem,
14 non † cōprehenderetur in statuto de solutione loquente, ut per Aret. in d. §. item, per ac-
15 ceptilationem, nu. 1. potest † tamē fieri etiam ex causa expressa donationis, & tunc omnis uia agendi est perempta, l. 2. C. de acceptil. quod tamen procedit in eo, quod de bonis suis liberè arbitrio suo disponere potest, ut
16 per Socin. in d. cons. Si quis autem, † cui accepto latum fuerit, soluerit, post acceptilationem repetere potest indebitè solutum, l. 1. C. de acceptil. cum ibi notatis.

Et Aquilianam stipulationem.

SVMMARIA.

1 *Acceptilatio non potest tollere omnes obligationes.*

2 *Aquiliana stipulatio quanam sit, & quomodo accipiatur.*

3 *Aquiliana stipulatio etiam generalissimè concepta non comprehendit quæ partes ignorabant.*

4 *Acceptilatio, & Aquiliana stipulatio numquid sint apponenda in omnibus absolutionibus.*

5 *Absoluens non per acceptilationem, sed quia confitetur sibi de omnibus satisfactum præsumitur habuisse scientiam, & de omnibus cogitasse a quibus partem aduersam liberauit, secus autem si sit addita acceptilatio.*

6 *Acceptilatio non tollit ipso iure obligationem de iure gentium inductam, sed ope exceptionis. Declara tamen ut hic.*

7 *Veritas non potest obumbrari imperitia loquentium, & fictione.*

8 *Liberatio naturalis per solutionem facta numquam se extendit nisi in quantum est solutum. Et idem si est liberatio ciuilis cui natura cooperatur.*

Secus si est liberatio ciuilis per pactum, uel per acceptilationem.

GLOSSA XI.

1 QVia ut supra in Clausula præcedenti dictū est, acceptilatio † non potest passim tollere omnes obligationes maximè à iure gentium inductas, cum ipsa sit a iure ciuili inuenta, & eas quę uerbis non sunt inductę, ut etiam tradunt Doct. in l. actione, C. de transact. vbi Dec. 2. notabili, licèt ex quadam æquitate obliget faciens acceptilationem ad non petendum, d. l. si acceptolatum, & trad. etiam Bar. & alij, in l. vbi pactum, ubi Ias. nu. 6. C. de trāsact. propterea inuenta fuit à Gallo Aquilio stipulatio, & uerborum conceptio quædam, qua renouantur omnes obligationes cuius-
2 cumque generalis, & postea † acceptilatione subsequente, tolluntur, & l. & uno, §. 1. ff. de accept. & d. §. item per acceptilationem, uer. est autem, Instit. quibus mod. tol. oblig. ubi Are. in glos. in quibus locis ponitur forma ipsius conceptionis, quod et probatur in l. fi. C. eo. vbi Bald. in l. Aquiliana, ff. de transact. & in l. vt responsum, C. eod. tit. Formam etiam huius Aquilianæ, stipulationis ponit Spec. in tit. de obli. & solut. §. 2. vers. Aquiliana autem, nu. 25. quæ talis est describenda in

tertia

tertia pſona. A. debitor, ad interrogationē T. creditoris, solemni stipulatione interueniente, promisit d. T. dare, soluere, & facere, quicquid eidem ex quacumque causa oportet, oportuit, oportebitue, purè, in diem, aut sub conditione, quarumcumque rerum ipsi T. cum d. A. actio queq; ab eo, petitio uel aduersus eum prosequutio est, vel erit, quodq; ipse A. eiusdem T. habet, tenet, possidet, & doloue malo fecerit quo minus possideret quantique earum rerum res erit, tantam pecuniam dari stipulatus est ipse T. & subinde ipse A. interrogauit dictum T. præsentem, & intelligentem, numquid acceptum haberet, quod eidem daret, & sibi ut suprà promiserit, spoponderitque, qui T. sponte acceptum fecit, & tulit. Et hęc, est forma plenior, & magis conformis, dictis ll. quam descripta per
3 Spec. in d. loco. Est benè uerum, quòd ista † etiam generalissima liberatio non comprehēdit ex interpretatione prudentum, quæ partes ignorabant, d. l. cum Aquiliana, ff. de trāsact. vbi dicitur, quod liberalitatem captiosam interpretatio prudentium fregit: de quo dicendum est, ut per Bart. in allegato §. Caius, nu. 11. & supra dictum fuit in Clausula,
4 & generaliter. Illud † autem sciendum est, quod ista Clausula acceptilationis, & Aquilianę stipulationis non est apponenda in omnib. absolutionibus, & liberationibus, & maximè particularibus, sed tantum in quietationibus generalibus, ut & facit Spec. in d. §. 2. nu. 1. & num. 4. & maximè quando liberatio fit per eum, qui est prohibitus donare, ut per Socin. in d. consil. 92. col. fin. Prętereà, ut Bart. animaduertit in d. §. Caius, num. 12. & sequitur Aret. reddens cautos contrahentes, in d. §. item per acceptilationem, num. 7.
5 quando absolutio, † & liberatio non est facta per acceptilationem, sed quando confessus est liberans, sibi de omnibus satisfactum, prę sumitur habuisse scientiam, & in genere cogitasse de omnibus, à quibus generaliter aduersam partem liberauit, secus si sit addita acceptilatio quia illa confessio præsumitur addita ad solennizandum acceptilationem magis quā quod hoc sit uerum quod etiam firmauit Bart. in d. l. si in stipulatum, de don. & in dicta l. 1. quæ in fraud. credit. Et idem videtur uoluisse in l. si ex pluribus, in prin. ff. de solut. & videtur in effectu sequi inspecto rigore verborum, Bald. in d. Rubr. C. de reuoc. his quæ in fraud. cred. nume. 6. vbi dicit
6 † obligationem de iure gentium inductam non tolli per acceptilationem ipso iure, sed ope exceptionis, quod intellige, nisi etiam interuenerit Aquiliana stipulatio, ut suprà, quia etiam illas nouat, & perimit, & opinionem Bart. sequitur etiam Socin. d. consilio col. fin. sed si in instrumento constaret (ut in hoc nostro constat) de actuali solutione debiti, tunc cessaret decisio Bartoli, vt tradit Bald. in d. Rubrica numer. 6. vbi dicit, quod si sit dictum, habuit, & recepit, uerbum acceptilationis per imperitiam prolatum, for-
7 mam uniuersitatis † mutare non potest, l. si filiæ, in principio, ff. famil. ercis. & idem tenet in d. l. 2. C. de acceptil. vbi dicit quod sustinentur instrumenta in quibus constat de solutione reali, quia ueritas non debet obumbrari fictione. Pro hoc etiam facit quod distinguendo tradit idem Bald. & sequitur Ias. ibi, in allegata l. sub prętextu, nu. 13. C. de trā-
8 sact. quod liberatio † naturalis per solutionē facta, numquam se extendit, nisi inquantum est solutū, l. si ex maiore, C. de except. & in l. si ex pluribus, in princ. de solut. & idem si liberatio est ciuilis, cui natura cooperatur, quia iuuatur adminiculo actus naturalis, & ad ipsum restringitur, secùs in liberatione ciuili, per pactum uel per acceptilationem, quia si habet speciales terminos per se, uel per relationem ad aliud, ultra non extenditur, si est generalis in se, & in relatione ad aliud, tunc generalis refutatio generaliter operatur, & sic patet, quod attenditur solutio, & sic actus naturalis magis quàm ciuilis, & fictus.

Legitimè interpositam.

SVMMARIA.

1 Aquiliana stipulatio ita fit ut præcedat ipsa, & subsequatur acceptilatio.

2 Legitimè uerbum concernit factum, ac modum, & ordinem iuris.

GLOSSA XII.

QVia in hac forma, ut etiam in forma posita per Spec. in d. §. 2. numer. 4. dicitur factam fuisse abso-
1 lutionem, † & liberationem per acceptilatione, & Aquilianam stipulationem, cum imò deberet dici, per Aquilianam stipulationem, & acceptilationem subsequutam, quę debet subsequi, ut in d. l. & uno, §. 1. & in d. §. item per acceptilationem, & locis supra citatis propterea ad tollendum omnem difficultatem, ne posset dici nulla, quasi forma non seruata, addita sunt hæc uerba, ostendentia factam fuisse, prout fieri debuerat, quod importat aduerbium, legitimè, concernens factum, & modum, ac ordinem iuris. glos. & Abb. in capitulo consanguinei, de re iudic. tradunt Doct. in capitulo factum legitimè, in princip. de reg. iur. in 6. de quo diximus suprà in Clausula, legitimè fol. 62.

tradicat, ſed acceptet, ſibi præiudicat, per text. in d. §. Lucius, vbi Bartol. Bald. & omnes ſcribentes, non mirum igitur ſi ad euitandum hoc dubium, notarij ſæpè vtuntur, hac Clauſula in iſtis abſolutionibus.

Ac omnem aliam ſcripturam tam publicam quàm priuatam, in qua conſtaret ipſos venditores ſibi ex dicta cauſa quomodo libet teneri.

SVMMARIA.

1 *Cancellatio inſtrumenti ſufficit ad liberationem debitoris licèt non cancelletur prothocollum.*

GLOSSA III.

Vando conſtat de mente partis liberantis aliquem à debito nihil refert, quòd caſſet omnia inſtrumenta de dicto debito loquentia, ſed ſufficeret etiamſi caſſaret unum, ſicut liberatur debitor ex uenditione vnius inſtrumenti debiti ſibi facta per creditorē, etiā ſi plura de dicto debito extarēt, ut tradunt Gui. Bar. Bald. & Iaſ. in allegata l. 2. ff. de pact. & de cancellatione inſtrumenti, quòd ſufficiat ad
1 liberationem debitoris, † ēt ſi per prothocollum non cancelletur ex quo conſtat de mente, tradit Bar. in l. fin. ff. de his quæ in teſta. delentur. & Bald. in l. noſtram, nume. 3. C. de teſtamentis.

Volens, & mandans id, & eam haberi pro caſſis, vanis, irritis.

SVMMARIA.

1 *Caſſatio numquid, & quomodo poſſit fieri per partem.*
2 *Cancellatio, & inductio quomodo differant.*

GLOSSA IIII.

Aſſatio per partem poteſt fieri, ne
1 dum facto, ſed etiam† nudo uerbo, ut probatur in d. §. Lucius, & ibi tradunt omnes, ſi tamen ex pacto conueniunt, partes de caſſando, id facto fieri debet, cum aliter nihil intereſſet expreſsè pacto conuenire vel verbo caſſare, tum quia poteſt intereſſe partis ut caſſatio omnino fiat, ut aduerſus Bart. ibi tradunt Angel. Fulg. Paul. & Iaſ. nume. 7. in d. §. Lucius, & Dec. in d. Authen. Caſſa. num. 10. iſta autem caſſatio facienda, ut etiam diximus ſuprà in verbo Caſſari, debet, etiam cancellatio, non abraſio, vel deletio, ita ut legi nequeat. Can-
2 cellatio autem differt †ab inductione, quia illa fit per tranſuerſum per modum crucis, inductio verò continuata linea, & per medium ducta, gloſ. in l. ſi quis libertatem, in verbo inducatur, ubi not. ff. de pet. hære. & in l. inductum, C. de ſolut. & tradit Bart. in l. cancellauerat, num. 3. ff. de his quæ in teſtamen. delent.

Et nullis, ac nullius valoris.

SVMMARIA.

1 *Inſtrumentum nullum non eſt inſtrumentum.*
Inſtrumenti, uel ſcriptura mentio ſi habeatur, intelligitur de ualido, ſeu ualida.
Inſtrumento annullato an cenſeantur annullata Clauſula acceſſoria.
2 *Inſtrumento annullato, an & quando cenſeatur annullatus contractus.*

GLOSSA V.

Nſtrumentum nullum non eſt inſtrumētum, quia quoties de inſtrumento vel ſcriptura publica, ſen-
1 tentia, uel† alio huiuſmodi ſermo habetur, de ualido, ſeu ualida intelligendum eſt, l. non putauit, §. non quæuis, & ibi Bar. ff. de bon. poſſ. cōtratabu. l. 4. §. condemnatum, & ibi omnes, ubi Ripa, nu. 3. ff. de re iud. trad. Feli. in c. ex tenore, nu. 4. & ſequen. de Reſcriptis, & annullato inſtrumento, Clauſula guarentigiæ, & omnes aliæ Clauſulæ acceſſoriæ annullatæ cenſentur, Bal. in l. ſi abſentis, nu. 11. in fi. & ibi in add. C. ſi cert. pet. Felin. in c. cum uenerabilis, nu. 25. de exce. cum alijs citatis per Marſ. in ſua practic. crimin. in §. ſe-
2 cunda quæſtio, nu. 10. & ſequen. Et licèt† annullato inſtrumento non cenſeatur annullatus cōtractus in eo deſcriptus, qui ab eo differt tanquam quid diuerſum ut per Cagnol. poſt Bart. in l. ſi librarius, ad fi. nu. 83. de reg. iuris, & latè Tiraquel. in tract. de retract. tit. 1. §. 1. gloſ. 1. nu. 1. & nu. 2. tamen non ſic eſt in caſu iſto, in quo cōſtat de mente partium, ne dum uoluiſſe caſſare inſtrumentum; ſed etiam tollere obligationem, & contractum quo caſu ceſſant quæ tradit Caſtr. Alexan. & alij, in l. ſeruum filij, §. cum qui chirographum, de leg. 1. & in alijs locis Docto. citati, per Tiraq. d. nu. 2. ponderantes mentem legis uel ſtatuti ſeu partis annullantis inſtrumentum.

Roboris efficaciæ, vel momenti.

SVMMARIA.

1 *Clauſula, nullius roboris, efficacia, uel momenti omnimodam nullitatem inſtrumenti, & ſcripturæ importat.*
2 *Clauſula, nullius momenti, importat nullitatem ipſo iure.*

GLOSSA VI.

Clausulæ Istæ denotant omnimodam nullitatem instrumenti, & scripturæ debiti, ut probatur in c. cæterum, de † præscript. vbi dici-
1 tur alicuius roboris non obtineant firmitatẽ, & in c. ne captandæ, de concess. præben. in 6. dicit text. viribus careant, nec aliquam roboris obtineant firmitatem, de quibus Clausulis tradit & Feli. in c. Rodulphus, num. 30. de Rescrip. de Clausula verò nullius momenti, est text. in dicto §. condemnatum, & in l. qui in carcerem, ff. quod met. causa, in l. si quis Sempronium in fine, ff. de hæred. instit. & in c. ordinarij, in fine, de offic. ord. in 6. dicitur, nullius penitus sit momẽti, de qua Clau
2 sula † quod importet nullitatem ipso iure tradũt Ias. & Ripa, nu. 1. in d. §. condemnatum, sed quamplura alia loca citat Tiraquel. vbi disputat de uiribus huius Clausulæ, in d. l. si unquàm, in verbo reuertatur, 24. Fallen. nu. 97. & sequen. C. de reuoc. don.

CLAVSVLA XXXVII.

Et libras ducentum M. & actualiter vt supra dederunt, soluerunt, & numerarunt, prædictis Amadæo, & Andreæ fratribus.

SVMMARIA.

1 Vt supra, dictio, quid importet.

GLOSSA I.

Qvia quandoque soluitur precium rei uenditæ uenditoribus actualiter in cõtractu, ideo apponit̃ hęc Clausula, de qua etiam loquitur Spec. in d. §. 1. de emp. & uend. nu. 27. nec est ut etiam ipse dicit ibi, opus apponere Replicationem exceptionis non num. pecun. sed si numeratur pecunia, dicitur ut hic, soluit, & numerauit, emptor uenditori, si sit presens in sacculo, uel aceruo, dicitur, dedit, & soluit, coram me notario & testibus, 100. libras, prout ipse uenditor confessus fuit, tantam esse quantitatem, exceptioni non num. pec. &c. Et quia supra super eisdẽmet uerbis abundè scripsimus, ad alia transibimus, dum primo admonuerimus illam Clausulam (ut suprà) repetere omnes qualitates, quæ suprà in mater. realis solutionis expressę fuere, l. 1. §. deinde, & Bart. ibi, in §. ex hoc edicto, ff. de postul. de quo supra dictum fuit in Clausula immunitatis.

De consensu, & voluntate cæterorum venditorum.

GLOSSA II.

Ideo apponitur hæc Clausula, ut soluentes etiam pro ista rata his nominatis soluta à conuenditoribus, & consocijs liberẽtur, per ea quę supradicta fuere in Clausula, & de cõsensu uoluntateq;. Verum quia fieret præiudiciũ consentientibus in reliquo persoluendo, ut ipsi suas ratas integras postea exigere non possent, quasi hæc pars soluta etiam cederet ad eorum beneficium, ideo subditur Clausula sequens.

Ad computum, & pro parte suarum ratarum, quas habent in dictis bonis, vt suprà venditis.

SVMMARIA.

1 Rata quid significet, & quid uerbum pro rata.
2 Venditores omnes tenentur de euictione si ex instrumento constat omnes suam partem precij recepisse.

GLOSSA III.

1 Rata dicitur quandoque pars uirilis contrahẽtis uel hæredis, l. 1. vbi glo. C. Vnde lib. & l. fin. † C. de impub. & alijs substit. quandoque hæreditaria, ut in l. 1. C. eo. licèt in dictis locis de hoc uerbo rata mentio non habeatur, ut dicit Bald. in d. l. fin. num. 1. scias ergo alibi dicit Bal. in Auth. Defuncto, nu. 11. C. ad Tertyl. quòd verbum, pro rata, debet intelligi pro portione, quæ se contingit, & secundum naturam subiacentem, idest pro portione, quam iuris ratio unicuiq; distribuit, quo sensu etiam accipitur in l. sic pro rata, ff. de relig. & sump. funer. & tradit Dec. in d. l. 1. in princ. C. Vnde lib. & abundè Tiraquel. in tra 1
cta. de retractu, tit. 1. §. 11. glos. 8. per totam. sequitur Benuen. Strach. in trac. de decoctor. vltim. parte, nu. 28. expressè igitur ad tollen. omnes dubitationes hic declaratur, quod
2 importet hic uerbum ratarum, & not. † est, quod quando in instrumento constat omnes uenditores uel uenditioni consentientes suã partem, & ratam precij recepisse, haud dubiè tenentur de euictione, ut Bar. tradit in l. quidam, in fi. ff. de euict. & Fab. in tract. de emp. & uend. 34. q. in fi. 3. q. principalis, nu. 59. vbi dicunt, qđ ideo cautè in instrumentis apponitur, omnes uenditores pro sua parte, & rata se precium habuisse confessos fuisse.

Præsentibus & ad se trahentibus, & in sua potestate retinentibus, tantamque fuisse quantitatem confitentibus, in tot monetis aureis, & argenteis, bonis, & expendibilibus,

SVMMARIA.

1 Emptor tenetur facere precium venditoris, & sic in eum dominium transferre, licet aliàs teneatur emptor respectu rei, & ratio.
2 Emptor non dicitur soluisse precium si non mansit penes venditorem, sed statim redditum fuit.
3 Emptor si soluit precium de pecunia aliena quãdiu extat dicta pecunia, ita vt non fuerit consumpta, & commixta, non dicitur soluisse.
4 Pecunia dominium transfertur per consumptionem & commixtionem.

GLOSSA IIII.

DE istis Clausulis & earum materia satis dictum fuit supra super verb. et numerauerunt, cum sequẽtibus verbis, et supra proximè sup verbis, & libras 200. citãdo Spec. solum duo hic etiam addenda censuimus. primum, quod te-
1 netur†emptor precium facere venditoris, & sic in eum dominium transferre, licèt aliàs teneatur venditor respectu rei (vt suo loco dicetur,) l. ex empto, in fine princ. vbi glos. ponit rationẽ, qđ ideo tenetur, quia latius tenetur, cum teneatur in genere, & vẽditor in specie, & ibi quoq; Doct. ff. de action. empt. Aret. in §. actionũ, nu. 7. Insti. de actio. et Fab. d. tract. 5. quæst. principali, col. 7. circa sextum & vltimum, nu. 34. Secundum, quod precium dẽt esse mãsurũ, penes venditorẽ, vnde si statim
2 redderetur, non diceretur solutũ, †vt citando Bald. tradit idem Fab. ibi, nu. 33. de quo tñ dicẽdum est vt supra diximus in Clausula (Coram me notario) ad tollendas verò difficultates addità est illa Clausula (& in sua potestate
3 retinentibus) si ẽt†solueretur pecunia aliena, venditori non prodest solutio emptori, cũ pecunia ipsa si extet possit vindicari, & ꝑpterea nõ transfertur dñium rei in emptorem, vt inferius dicetur. ita trad. glo. verb. emptori, in l. cum fundus, §. seruũ tuum, et ibi Salic. & alij post eũ, ff. si cert. pet. quod procedit donec sit facta cõsumptio, vel commixtio, ita quod discerni, & ad oculũ demostrari non possint, l. si alieni, ff. de solut. l. nõ oĩs, §. 1. ff. si cert. pet. Castr. in d. §. seruum tuum, in fi. & tradit idẽ Castr. in l. procuratoris, §. pen. nu. 5. ff. de tri-
4 but. De consumptione†aũt pecuniæ, seu commixtione per quam transfertur ipsius dominium, tradit Bar. & alij latè, in l. singularia, in primo speciali pecuniæ, & ibi latissimè Cagnol. nu. 133. & sequen. supra allegata.

CLAVSVLA XXXVIII.

Residuum vero dicti precij quod fuit & est, in, & de libris 5075. M.

SVMMARIA.

1 Vendita rei dominium ad hoc vt transferatur necesse est vel precium esse solutum, uel alio modo venditori satisfactum ex promissione, vel pignore, vel habita fide de precio, etiam si modica summa remanserit soluenda.
2 Venditor potest retinere rem venditam loco pignoris nisi sibi sit integrè de precio satisfactum.
3 Vendita rei dominium pro parte non transit licet soluta sit pars precij.
Licet quo ad fructus aliud sit.
4 Venditor potest rem venditam vindicare si tradita sit quando non fuit habita fides de precio nisi emptor paratus sit precium soluere.
5 Venditor uidetur habuisse fidem de precio rei traditione facta, etiam si venditor dixerit se habere fidem per decem dies: nam non retransfertur dominium elapso tempore præscripto sine noua traditione.
6 Vendita rei dominium non soluto etiam precio transfertur si venditor permittit rem per emptorem exportari, nec nunctum mittat cum eo.
Declara tamen & intellige vt hic.
7 Venditor non censetur habuisse fidem de precio in nundinis personæ ignotæ, & recessuræ vendens.
8 Venditor non præsumitur habuisse fidem de precio, si ei vendidit qui iam inierat consilium decoquendi.
9 Venditio perficitur habita fide de precio, & dominium transfertur data dilatione ad soluendum.
10 Vendens alieno nomine, an & quando possit fidem de precio habere.
11 Procurator fisci vendens nõ potest habere fidem de precio.
12 Minor seu eius administrator vendens non potest fidem de precio habere.
13 Prælatus, vel ecclesiæ administrator vendens fidem de precio habere nequit.
14 Procurator generalis potest & vendere, & fidem de precio habere.
15 Procurator specialis ad vendendum numquid possit fidem de precio habere.
16 Venditæ rei dominium non transfertur in casibus, in quib. fides de precio haberi nequit etiã si sit habita pro modica summa.
17 Venditionis contractus fide de precio non habita valet, licet dominium non transferatur, valet inquam quo ad actionem personalem ad repetendum precium.
18 Venditione facta si precium pure sit promissum, statim debetur.

19 Pro-

19 *Procurator licet regulariter fidem de precio habere non possit, habere tamen poterit si ita vigeat consuetudo vel loci, vel mandantis, vel etiam ipsius procuratoris.*

20 *Procurator fidem habere potest de precio, quando est coactus ad id faciendum, & non potest resistere etiam propter nimiam reuerentiam, vel id ex rerum qualitate faciendum erat.*

21 *Procurator fidem de precio habere poterit quando promissio emptionis reputaretur pecunia numerata, & fuit dilatio breuius duorum, vel trium dierum data.*

22 *Executor testamentarius an, & quomodo possit vendens fidem de precio habere.*

23 *Creditor vendens pignus numquid fidem de precio habere possit.*

24 *Vendere coactus rem suam non tenetur fidem de precio habere.*

GLOSSA PRIMA.

AD hoc vt dominium rei venditæ, transferatur in emptorem, necesse est precium esse solutum, vel a-
1 lio modo † venditori satisfactum expromissore, vel pignore: vel sit habita fides de precio, §. venditæ, vbi Doct. Instit. de rerũ diuis. l. quod vendidi, ff. de contrah. empt. d. l. procuratoris, §. pen. vbi Castrens. nu. 5. de tribut. tradit Bal. in l. inciuile, C. de rei vend. & in l. si non donationis, C. de contrah. empt. Fab. d. tract. 5. q. vers. circa sextum, nu. 33. & supra in 16. quęst. 3. quæst. principalis, nu. 32. quod procedit etiam si modica summa remãserit persoluenda, l. quamdiu, C. de distract. pign. Fab. d. nu. 32. & in d. 5. quæst. nu. 43. & latissimè Tiraquel. qui alios citat, in tracta. de retractu conuention. §. 4. glos. 6. nu. 24. in qui-
2 bus locis dicunt Doct. licere † venditori retinere rem venditam loco pignoris, nisi sibi sit satisfactũ integrè de precio, l. Iulianus, §. offerri, ff. de action. empt. glos. in d. §. venditæ, in verbo, tes, Fab. locis pręallegatis in primo nu. 35. in 2. nu. 44. de quo etiam per Alex. cõs. 90. 2. col. 5. uol. Io. de Amic. cons. 73. nu. 2. & Bertran. 95. 1. nu. 39. 1. par. priorum admittit Socin. cõs. 109. nu. 2. 1. uol. & trad. Capic. de-
3 cisione 119. nu. 14. & licet † sit soluta pars precij, tamen nõ acquiritur pro parte dominium rei, licet quo ad fructus aliud dicẽdum sit; de quo suo loco dicetur, ut per Tiraquel. qui plures citat in d. tract. de retractu conuention. in fine, nu. 70. 71. Boer. cons. 23. num. 12. Ruin. cons. 144. nu. 3. 1. uol. & Io. Pirrhus, in repe. l. contractus, 2. col. 5. quæst. ff. de reg. iur. & po-
4 test etiam res † uendicari, si tradita sit, quando non fuit habita fides de precio, nisi emptor paratus precium soluere, d. §. penul. ubi Castr. glos. in d. l. quod uendidi, & in d. §. uenditæ; in uerbo dato, Bald. in d. l. si non donationis, Fab. d. quæst. 5. num. 36. In dubio autem facta traditione rei, uidetur uenditor fi-
5 dem habere de precio, glos. in d. l. quod uendidi, & in d. §. pen. & Castr. in d. §. uenditæ, in uerbo fidem, Bald. in l. inciuile, & Castrẽ. C. de rei uendic. & est communis opinio etiã si sit dictum quod uenditor confidit de emptore, usque ad decem dies tantum, quia trãslato dominio nõ retransfertur sine alio actu retraditionis, ut per Bald. in d. l. inciuile, & Aret. in §. uenditę, prędicto nu. 2. Alex. cons. 86. num. 6. in 6. licet Fab. in d. 5. quæst. num. 40. pluribus rationibus nitatur contrariam partem tueri; Fortius uoluit Salic. post Guil. in d. l. inciuile, & Aret. sequitur in d. §. nu. 2.
6 quod sufficiat, † quod uenditor permittat rem per emptorem exportari, nec nuncium mittat cum eo, qđ tamen in aliquibus casibus nõ procedit, ut quando agebatur inter contrahẽtes, quod statim precium solueretur, l. si quasi, ubi omnes, ff. de pign. action. Bald. in d. l. inciuile, num. 1. ubi etiam Castr. & idem si crediturres per duos uel tres dies, quando promissio debitoris communiter habebatur pro pecunia numerata, ut dicetur infra de procuratore habente fidem de precio, nec in his in quibus statim consueuit precium solui, uel ex cõiecturata mente partium, idem dicendum es-
7 set, ut quia † res uenditur in nundinis, & personæ ignotæ & recessuræ, cui non est uerisimile uenditorem uoluisse credere, & dare dilationem ad soluendum, ut per Bald. in d. l. si non donationis, Castr. in d. §. pen. & Fab. d.
8 5. quæst. nu. 40. & idem est, † quando mercator iam inniuerat consilium decoquendi, & fugiendi, tunc propter eius dolum non censetur habita fides de precio, vt per Ang. & Ale. in l. si cum dotem, §. fin. ff. sol. matr. cum alijs traditis p Benuen. Strach. in tract. de decoct.
9 3. par. num. 31. Habita † itaque fide de precio, perficitur uenditio, ut d. §. uenditæ, & alijs iurib. sup. citatis, & tradit Alex. in cons. 173. numero. 11. 6. uol. & dominium transfertur data dilatione ad soluẽ. ut hic, iuribus, sup. citatis, & tradit Socin. cons. 130. nu. 2. in 4. uolu.

Sed nunquid procurator, uel alius administrator uendens alieno nomine, possit habe-
10 re fidem de precio, & ualeat † contractus? &
11 respectu procuratoris † fisci certum est quod non, l. si procurator, §. 1. ubi Bart. ff. de iure fisci. glo. Bal. & Salic. in l. cum uendente, C. ubi caus. fiscal. glos. & Bart. in l. 1. C. de fide instrum. & iure hastæ fisc. lib. 10. Bald. & Salic. post antiquos, in l. inciuile, C. de rei uend. & trad. omnes, in l. à diuo Pio, §. sed si emptor,
12 post Bart. ff. de re iudic. Et idem † est in minore uendente seu eius administratore, qui non potest

potest vendere nisi ex causa, l. magis puto, §. non passim, ff. de rebus eorũ, de quo dictũ fuit
13 supra, & idē † in prelato vel administrator Ecclesiæ, qui sine causa legitima res Ecclesiæ alienare non potest. Authē. Hoc ius porrectũ, C. de sacrosanct. Eccles. in his enim quia causa propter quam fit venditio, precio nō recepto non adimpleretur, non potest alienando fidem de precio habere, vt tradit glos. in d. l. si procurator, §. 1. ubi Bart. & in hoc conueniũt omnes, in d. l. inciuile, & in d. §. sed si emptor, Abb. in c. 2. de precar. & in c. cum olim Abbas, & ibi Felin. nu. 5. de offic. deleg. Castro, in l. eleganter, §. si uendiderit, ff. de pign. act. Fab. d. tract. in 16. quæst. 3. quæst. princi-
14 palis, nu. 31. in procuratore † uerò generali, omnes etiam concordant, quod possit uendere, & habere fidem de precio, nisi id sibi sit prohibitum, ad notata per tex. in l. quicumq. §. item si institor, ff. de instit. & tradunt Doct. in locis præallegatis, & Aret. in §. uendita, præallegato, Bart. in l. 1. 1. lectura, ff. de offic.
15 procur. Cæsar. In procuratore † uerò speciali ter ad uendendum, controuertunt Doctores nam antiqui Guil. & Iac. de Aret. & Cin. in d. l. inciuile, uidētur indistinctè tenere, quod non possit habere fidem de precio, sed pecunia præsenti uendere debeat, cui opinioni uidetur adhærere Barto. in d. l. 1. licet mihi uideatur se remittere in d. §. sed si emptor, prout etiam se remittit in pluribus alijs locis, & huic opinioni et accedere uidēt Salic. in d. l. inciuile, adducens rationem diuersitatis, qa procurator generalis pōt in alia negocia dñi erogare precium, secùs in speciali, qui debet statim soluere domino. quem sequitur etiam Aret. in d. §. uenditæ, col. 2. & huius opinionis uidetur fuisse Castr. in d. l. quicũque, §. nō tamen. Sed tamen aliter distinguendo declarant Bart. in d. §. sed si emptor, quod autē procurator specialis habet mādatum limitatum ad uendendum pro certo precio, & tunc habendo fidem de precio, censeretur minus uēdere, propter dilationem, l. si prędio, in diem in fi. ff. de in diē addict. §. plus autem, Inst. de actio, tradit Corn. cons. 303. in 3. & plura ad hoc citat Tiraquel in tract. de retractu, tit. 1. §. primo, glos. 18. num. 35. & seq. & tunc non potest, quia excederet fines mandati, l. diligenter, ff. mand. Et idem est quando ob certā causam fit uēditio, ut d. §. sed si emptor, aliàs posset procurator habere fidē de precio, maximè quando cedit ad utilitatem domini, l. qui fundum, §. procurator tuus, ff. pro emp. l. 1. §. 1. ff. de excep. rei. uend. & tradit. cum Bart. concordat Bald. in d. l. inciuile, & Bald. & Castr. uidentur sequi ad Bar. se remittēdo, in d. l. quicumque, §. ne tamen, & idem Cast. in l. fin. aũt dominicam, quam legit cum §. 1. præcedent. ff. de pact. & in d. §. si uendiderit, Abb. in d. c. 2. & in d. c. cum olim Abbas, uide etiam Felin. qui dicit, qđ omnes concordant cum Bar. nihil mutantes, qđ de Salic. & Are. supra citatis in contrariũ dici non pōt. Ale. & Ias. in d. §. sed si emptor, & Fab. d. 3. quæst. nume. 30. Ang. in l. 2. ff. de iurisd. omi. iud. & in cons. 43. ad fin. & Benuen. Strach. in tract. de
16 mercat. in tit. manda. nu. 26. His igitur † casibus quibus non potest haberi fides de precio per uendentem, dominium non transfertur, etsi pro modica summa sit habita fides nō pro toto. Bal. in d. l. inciuile, nu. 4. licèt quo ad actionem personalem ad repetēdum precium valeat contractus, licet dominium non transferatur. Bal. et Salic. in d. l. inciuile, nu. 4. et in d. l. cum uendente, Fab. d. quæst. nu. 32. Alex. nu. 8. & Ias. nu. 7. in d. §. sed si emptor, & Fel. in d. c. nu. 5. & propterea his casibus cautius esset quod non daretur dilatio ad soluendum ut hic fingitur data, sed procurator cōfitetur habuisse precium, ut per Bar. in d. l. si procurator, §. fin. Abb. in d. c. 2. de precar. & sequuntur nonnulli ex supra citatis. Est uerum, ut tenent Bald. et Salic. in d. l. inciuile, quod si sit
18 facta † uēditio, et purè sit promissum preciũ, quia statim deberetur, §. omnis stipulatio. In stit. de uer. obli. et supra dictum fuit in Clausula (Eisdē, uel suis) fol. 185. ualet cōtractius, quod tunc non soluatur, secùs si ad diem uel sub conditione, sequitur etiam Fab. d. nu. 32. In aliquibus tamen casibus potest etiam procurator, qui regulariter non posset habere fidem de precio, ut supra uendere, et ipsam, fidem habere dando dilationem ad soluēdum
19 pure, si † sit consuetudo in illa regione uendēdi ad credentiam ut uocāt, seu habita fide, ut tradunt Raph. et Alex. nu. 7. in d. §. sed si emptor, Castr. in cons. 305. Visis, et ponderatis, 2. col. in princ. 1. uol. nouissimorum, et Aret. in d. §. uēditæ, 2. col. ubi idem dicit, si talis sit consuetudo domini mandantis, uel procuratoris uendentis, et id sciuit mandans, et idem
20 firmat Castr. in d. cōs. si † procurator fuit coactus id facere et non potuisset resistere, etiam propter nimiam reuerentiam, uel id ex qualitate rerum erat faciēdum, et idem secundum
21 Raph. et Alex. in d. §. quando † promissio emptoris reputabatur pecunia numerata, et fuit data dilatio breuis duorum uel triũ dierum.

In executore uerò ultimæ uoluntatis, si sit datus simpliciter, nō potest habere fidem de
22 precio, ut per † Bar. et omnes, in d. §. sed si emptor, et per Canō. in d. c. cum olim Abb. si cũ libera potest, secundum Bart. in l. alio, nu. 22. ff. de alim. et cib. leg. Aret. in d. §. uenditæ, 2. col. et Ias. in d. §. sed si emptor, nu. 8. licèt Fabian. ali-

bian.aliter voluerit loco præallegato nu. 31. quod tamen concordando opiniones tenet Imo.in d.§.sed si emptor,& sequuntur Alex. & Iaf.& Felin. in d.c. nu.6.modo in tempore dato ad soluendum possit satisfieri legatis & voluntati testatoris, & sic quod dilatio ad soluendum precium data, non sit longior & excedat tempus quo debet satisfieri legatis.
23 An autem creditor† vendendo pignus possit habere fidem de precio, est text. & ibi not. Doct.in d.l.eleganter,§.si vendiderit,de pig. act.de quo etiam per Alex. & Felin.in dictis locis.Illud autem non est omittendum,quod
24 †si quis ex dispositione legis vel statuti,cogitur vendere rem suã,non tenetur fidem habere de precio,glos.in verbo,necessitatem, in l. 1.C.de commun.ser.manu.Tiraquel in trac. de retractu,tit.1.§.1.glos.3.in principio.

Saluo iure verioris calculi.

SVMMARIA.

1 Clausula,saluo iure verioris calculi, quemnam habeat effectum, & quid importet.
2 Instrumentum certam habet executionẽ licet pacto conuentum sit quod si facto calculo reperiretur minus deberi q̃ fuerit quãtitas promissa, illa tantũ minor quantitas censeatur promissa.

GLOSSA II.

1 Ista Clausula† solet esse in usu, & est similis Clausulæ illi, plus minus,de qua habetur in l.Publia §. fin.ff.depos.quam Clausulam antiqui duabus litteris.P.M.scribere solebant; ut tradit Alciat.in l.hæc adiectio, in princ.ff. de uerb.sign.& eundem hęc,quem illa habet effectum,nec enim suspenditur obligatio,sed interim certa est summa,nisi aliter ex calculo reprobetur,ut uidetur probari in l.2.eum gl. ff.de in diem addict. nec propterea diminuitur confessio uel obligatio licèt possit resolui alio cõstito, ut supra,ut Bar.tradit,& sequuntur Bald.& Castr.in d.§.fin.& Bart.in l.in actione,in fi.princ.ff.de furt.facit etiam l.hæc uenditio,§.fin.ubi idem tenet Bald.ff.de contrahend.empt.& idem Bald. in Rubrica, C. depositi,6.quæst.nu.6. Dec.in l.is damnum, §.quod pendet,& in l.plerumque, nu.5.ff.de reg.iur. & ad propositũ tradit Socin. in l.pecuniam,ultimo not.nu.10.ff.si cert.pet.quod si in instrumento dictum sit,& pacto conuentũ,qđ si facto calculo reperiretur minus dēri quam fuerit quantitas promissa, illa tantum minor quãtitas censeretur promissa, interim
2 †tamen instrumẽtum habet executionem,tã quam certam quantitatem continens, & ita dicit pluri es obtinuisse,quod etiam firmat in l.quibus diebus,§.quidam Titio,ad finem,ff. de condit. & demonstr.sequitur. Dec.in d. l. pecuniam,nu.8.& Cagnol.in d.§.quod pendet,nu.4.& Tiraquel in tract.de retractu cõuention.§.2.glos.unica, nu.74.in quibus locis plura citantur ad hoc propositum. & idẽ de Clausula quamtęcum que sit quantitatis, tradit Alex.cons.7.col.2.in 4.citato supra super Clausula; Vel cuiuscumque fol. 102. & Galef.in tract. ad for. Came. oblig. 3.par.5. quęst.in tit.de ui instr.oblig. Came.num.34.

Prædicti emptores vt supra agentes, videlicet Dominus Antonius nomine dicti patris,& Dominus Rodulphus suo nomine proprio.

SVMMARIA.

1 Videlicet,dictio,quot modis sumatur.
2 Scilicet, dictio, idem importat quod videlicet.
3 Id est, dictio, idem quod scilicet, & videlicet.

GLOSSA III.

1 De ista dictione†(uidelicet) quę quãdoque stat limitatiuẽ, & restrictiuẽ,ut in l.tempus,ff.de re iud.quãdoque declaratiuẽ, l. filio quem pater,in prin.ubi Aret.in fi.ff.delib.& posth. quibus modis hic stare potest, & aliquando alijs modis,ut per Bart.in l.1.ff.ad l.Aquil.et per Bart.in l.1.ff.ad l.Aquil.& per Bal.de dictione scilicet, quæ uidetur eiusdem significationis, in l.1.ff.quando act.de pecul.est an nal.& latè Iaf.qui plura citat, in d.l.tempus,
3 in princ. et de dictione idest, †Alex.in l.sunt qui, nu.6.ff.de re iud.præter ea quæ de dictis dictionibus tradit Alber. in Dictionario suo, super illis uerbis, et de qua Clausula aliqua etiam diximus supra fol. 182. et de ea etiam Paris.cons.92. nu.33.in 1.6.nu.21.eod.uolu. Ruin. cons.97. nu.13.et 15.uol.2.

Sponte vt supra obligantes dictus Antonius prædictum Baptistam eius patrem, & omnia, & singula eius bona,præsentia & futura, per se, & suos hæredes.

SVMMARIA.

1 Filius non potest obligare patrem nisi habeat mãdatum seu de peculio,vel de in rem verso, & similibus causis.
Obligare regulariter nemo potest alium.
2 Filius potest meliorem patris conditionem facere eique acquirere.
3 Pater obligatur ex contractu filij secuta ipsius ratificatione.

GLOSSA IIII.

1 Filius non†potest obligare patrem nec eius bona, vt supra ēt dictum fuit, super verbis, & dictus Antonius nisi habeat mādatum seu de peculio, vel de in rem verso, & similibus causis, sicut nec quilibet alius alium regulariter obligare potest, l.nec filius, allegata cum gl. C. de rebus cred.& d.l.filius, C.de pact.& l. contra iuris, §.fi.cum l.sequen.ff.eod. tit.sed
2 †bene potest facere meliorem conditionem patris, & acquirere ei obligationem, l.filiusfam.ff.de solut.& idem in seruo l.3.C.de pa-
3 ctis, cum ibi not.tamen subsequuta†ratificatione patris, obligatur pater, & reconualescit obligatio facta per filium, d.l.nec filius, & ratihabitio renouabitur, & habet vim mandati, c.ratihabitionem, de reg.iur.in 6.& l.semper qui non prohibet, ff.eod.tit.vbi Modern. & latè dictū fuit supra in Clausula ratihabitionis, super verbo ratificabit, fol.33.& quia tenetur permittens de rato, non sequuta ratificatione ut in eadem Clausula in verbo, Et pro quo de rato, & in uerbo. Et se facturos, & curaturos, fol.30.& 31.

CLAVSVLA XXXIX.

Et ipsi ambo & vna cum eis.

SVMMARIA.

1 *Vnà, dictio, quid importet.*
Notarij clausulas ponunt in instrumentis illis abutentes tamquam ignari.
2 *Fideiussor quis sit, & quotupliciter sumatur.*
3 *Fideiussor differt à mandatore, sponsore, constitutore, & expromissore.*
4 *Mandator quis dicatur, & quomodo à fideiussore differat.*
5 *Sponsor quis dicatur.*
6 *Constitutor quis dicatur.*
7 *Expromissor quis dicatur.*
8 *Intercedatur pro alio quinque modis mandando, fideiubendo, constituendo, nouando, & promittendo.*
9 *Fideiussor quibus obligationibus possit accedere.*
10 *Fideiussor accedere potest etiam si principalis officio iudicis tantum teneatur.*
11 *Fideiussor fideiussoris esse potest.*
12 *Fideiussor obligari potest pro seruo, & pro pupillo, et potest cogi ad soluendum licet non possit cogi principalis, vel ipse non haberet contra eum regressum.*
Declara tamen vt hic.
13 *Fideiussor obligari potest pro obligatione ortum habente à delicto, licet non pro ipso delicto.*
14 *Fideiussor verbis tantum obligatur, & quibus.*
15 *Fideiussor nedum tenetur quando pro alio debitore simpliciter promisit, sed etiam si fit dictum quod teneatur si debitor non soluerit.*
16 *Fideiussor obligatur etiam si promittat pro persona repræsentata vt pro hæreditate iacente.*
17 *Fideiussor nedum fauore creditoris, sed & fauore debitoris accipitur.*
18 *Fideiubens pro alio, male vti dicitur substantia sua.*
19 *Exercitium nullum, ars nulla est, quod, quaeve addisci, vel exerceri magis damnosum, aut dānosa addiscenti, exercentique ipsi, quam pro alijs fideiubere.*

GLOSSA PRIMA.

1 Dictio, †Vnà, idē importat quod simul, l.fin.& ibi Bald. in 6.oppos. nu.8.& Ias.col. fin. C.de impub. & alijs subst. & idem Bald. in l. vnica, §.his itaque, num.2.C.de cad.tollend.

Et quia hic fingitur factam esse permissionem de soluēdo reliquum precij cum fideiussore, & per plures obligatos, ideo hic venit tractanda materia fideiussorum, & plurium rerum obligatarum; quantum tamen attinet ad declarationem clausularum nostri instrumenti, & vltra etiā prout videbitur posse expedire tam contractibus quàm tabellionibus, qui clausulas istas ponunt in instrumentis, & eis abutuntur tamquam ignari, vt dicit Spec. in tit. de renūc.& conclus.§.1.nu.10. Et à fideiussoribus initium faciēdo, de pluribus, reis postea inferius suo loco dicet, pri
2 mo sciendum est, quod†fideiussor quādoque generaliter accipitur, seu est nomen generale. quandoque specialiter seu speciale. si generaliter accipiatur, comprehendit etiā mandatorem, & constitutorem, & eum qui ex toto in se trāsfert obligationem, qui expromissor dicitur, ut tradit Azo in Summa tit. C.de fideiuss.nu.1.& Bart.in Auth. Hoc itaque, 4. quæst.nu.68.C.de duob.reis.propriè uerò et strictè, fideiussor est, qui accessoriè obligatur ad maiorem cautelam creditoris, vt probatur Instit.de fideiuss.in princ.& ibi Aret.nu.1.qđ etiam Pet.de Vazo.ponit in sua pract.seu appara. Notariæ, in tit.de benef.competere fideiuss.nu.1.& Io. Oldendorp. in tract.de iur. singul.in tit.de priuil.fideiuss.sed latius ipsum definiuit vel descripsit Hostiens. in prin. eius Summæ, in eo.tit.quod fideiussor est ille, qui alienam obligationem in suam suscipit fidē, principali tamen debitore remanente obligato, sequitur Marsil.in Rubrica, de fideiuss. num.2.& Paris.cons.110.nu.7. 1.uol.sed addendū est, urper Azon.in d.tit.in prin.(per stipulationem) cum fideiussor tantum uerbis obligetur, l.blanditus, videantur Bart.& alij. C.de

C.de fideiuſ. Alexander, in l.5. §.ſtipulatio,
numero 4.ff.de verbor.obligat & etiam dice
3 tur inferius. Et differt † fideiuſſor à mandato-
re, ſponſore, conſtitutore, & expromiſſore,
vt per gloſſ. in uerbo fideiuſſorem, in Auth.
de fideiuſ.in princip.collat.prima,aliqua per
gloſ.& Doctor.in Rubrica, ff.& C.eod.titu.
& gloſ.in locis citatis, per Alexand. in dicto
§.ſtipulatio, numero ſecundo. Pet.de Vnzo.
& Ioan.Oldendorp.locis præallegatis. Are-
tin.in dicto princip.Institut. eod.tit.& Marſ.
in dicta Rubrica prima & 2. columna. nam
4 † mandator eſt, qui alteri mandat ut fideiu-
beat, uel eum rogat, ut per Marſ.ibi, numero
tertio, et ſemper ante fideiuſſorem obligatur,
niſi in aliquibus caſibus ſpecialibus, ut l.ſi ue
ro non remunerandi, §.ſi poſt, & §.planè, ff.
mand. fideiuſſor uerò ante & poſt accipitur
§.fideiuſſor, il 2. Inſtit.eod.tit.de fid.& l.4.§.
1.ff.eod. licet quæſitum ad effectum obliga-
tionis ſemper eius obligatio ſubſequatur, de
quo etiam latè Pariſ. conſilio prædicto 110.
num.71. & ſequen.in primo, tametſi contra
ctus ipſius poſſit procedere, ut per Caſtr.poſt
alios, in dicta Rubrica, & Marſil. numero 6.
qui ponunt alias differentias, ut etiam Aret.
in dicto principio, ut quia mandator obliga-
tur conſenſu, fideiuſſor uerbis, ut ſupra ille
ex bonæ fidei iudicio, hic actione ſtricti iu-
5 ris, ut per eos ibi. Sponſor † eſt, qui ſponte, &
ſine rogamine ꝓ alio intercedit, l.q patitur,
6 ff.manda. Conſtitutor, † qui poſt obligatio-
nem rei pro eo ſine ſtipulatione promittit, §.
de conſtituta, Inſtit.de action.l.fin.C.de con
ſtit.pecun.& tradit Aretin. in dicto prin. ubi
ponit etiam differentias inter ipſum & fide-
iuſſorem. Expromiſſor qui promittit pro alio
non obligato, l.& eleganter, §.ſeruus pactio
8 nis, ff.de dolo. His † igitur quinque modis in-
terceditur pro alio, mandando, fideiubendo,
conſtituendo, nouando, & pormittendo pro
eo qui nullo modo eſt obligatus, ut Baldus,
tradit in l.cum alter, C.de fideiuſ.& Aretin.
per alia uerba, in dicto princ.nume.3. Omni
autem obligationi accedere poteſt fideiuſſor
ſiue re, ſiue uerbis, ſiue litteris, uel conſenſu
contractę, & ſiue naturali, ſiue ciuili tantum,
§.1. Inſtit.eo.tit. uide Aretin.l.1.ff.eod.tit.l.
quod enim, l.Græce, §.1.& §.generaliter, &
l.fideiuſſor obligari, §.fideiuſſor, ff.eo.tit. et
10 † ſi principalis tantum officio Iudicis tenea-
tur, Bar.in l.Marcellus, nu.4.& Caſtr.in l.1.
ff.eo.tit. Aret.d.§.1.num.2. Alex. poſt Imol.
in l.1.nu.25. ff.de leg.1.& Guid. Pap.quæſt.
11 570.nu.5.immo, † & obligationi acceſſoriæ
alterius fideiuſſoris accedere poteſt, d.l.Græ
ce, §.fi.& gloſ.in d.princ.Inſtit.eo.& Azo in
12 Sum. nu.2. & obligari † poteſt pro ſeruo, &
pro pupillo, l.2.ff.eod.& l.ſi à reo, §.adeo, de
clarando ut per Azon.ibi, num.2.& tali caſu
poteſt cogi ad ſoluendum, licet nõ poſſet exi
gi principalis, uel ipſe non haberet contra eũ
regreſſum, ut per Azon.ibi, & Aret.in d.§.1.
in prin.quod etiam procederet, niſi lex omni
no annullaret contractũ pupilli, uel minoris,
puta non ſeruata certa ſolennitate, l.qui con-
tra, & l.ſi quis, & l.cum lex, cum leg.ſequen.
ff.de fideiuſſ.& Azo in d.Sum.nu.2.in fin.&
Corn.conſ.249.nu.5.in 3.& cõſ.214.nu.12.
in 2.& 121. nu.7. in 4.de quo & nos abundè
diximus ſupra, ſuper ſtatuto de indemnit.mu
13 lier.in 2.quæſt.nu.3.fol.53.& poteſt † obliga
ri pro obligatione ortũ habente à delicto, li-
cet non pro delicto ipſo, l.ſi à reo, §.fin.de fi-
de.& cum uerbis obligatio fideiuſſoris cõtra
hat ut ſupra d.l.blãditus, ut trad.omnes in d.
14 Rubrica, ſufficit † fuiſſe ſcriptũ ipſum promiſ
ſiſſe uel fideiuſſiſſe, §.fin. Inſtit.eo.immo alia
uerba etiam ſufficiũt, ut ſi dicatur fideiubeo,
volo, cupio, affirmo, dico, l.Græce, in princ.&
§.pen. Inſtit.eo uel (quia igitur uis faciã) d.l.
blanditus, & idem ſi quis dicat, uel ſcribat ali
cui, periculo meo crede, vel bñ credis, l.ſi ue-
ro non remunerandi, §.ſi quis mandauerit, ff.
mãd.uel ſi dicatur, ſu ꝑ me, ſeu periculo meo
habebitis fidem. Bart.in l.Lucius, poſt princ.
ff.de fideiuſ.Rip.in Rubrica, de pignor.nu.5.
uel ſi quis dicat facio te ſecurũ pro tali. Imol.
in l.delegare, ff.de noua. Alex.in cõſ.174.nu.
15 9.in 7.vol.tenetur ẽt fideiuſſor, † nedum qñ
ꝓ alio debitore ſimpliciter promiſit, ſed etiã
ſi ſit dictum, q teneatur ſi debitor non ſolue-
rit, qđ vulgariter ſolet fieri, & tũc facta inter-
pellatione rei, uel cedẽte reo, tenetur, l.fideiuſ
16 ſor obligari, §.fi.ff.eo.& obligari, ẽtſi † ꝓmit
tat pro pſona repręſentata, ut ꝓ hrẽditate iacẽ
te, l.mortuo reo, ff.de fideiuſ.& licèt fauore
creditoris, ut ſibi magis cautũ ſit, fideiuſſores
17 † accipiãtur, ut in prin.d.tit.inſtit.tñ & in fa-
uorem debitoris præſtitus fideiuſſor cẽſetur,
ut prioribus rationibus comprobat Socin.
conſ.23.nu.26.in 4.ubi non ualere fideiuſſio
nem filij pro patre ſtante ſtatuto, de quo in il
lo caſu, reſpondit, ut per eum ibi. Vltimo no-
18 tdum eſt; quòd ille dicitur male † uti ſubſtã-
tia ſua, qui pro alio fideiubet, ut tradit Ang.
in l.in perſona, §.1.& ibi ſequitur Iaſ. ff.de
pact.ſequuntur Alex.& Ripa, in l.ſi conſtãte,
in prin.ille nu.13.in fi. hic nu.38.ff.ſol.matr.
et hoc excipiẽtia rerũ magiſtra, c.q̃ ſit, de ele.
in 6.probatur, cum nihil lucrari, multum ue-
ro fideiuſſor ex fideiuſſione amittere põt, &
ꝓpterea audiui ſæpius iocosè dici, nullum eſſe
19 exercitium nullãve artẽ, † quod uel q̃ addiſci
uel exerceri poſſit magis dãnoſũ damnoſãve
addiſcẽti exercẽtiq; ipſi, q̃ ꝓ alijs fideiubere.
Et eo-

Et eorum precibus & instantia motus. D. Antonius Maria filius quõdam Petri de Fallatis, ciuis Ferrariæ de contrata Sancti Andreæ.

SVMMARIA.

1 Fideiussor habet actionem mandati aduersus principalem quibuscumque verbis obtinuerit principalis illum pro se promittere.
Quod etiam in mandato ad maleficium committendum procedit.

2 Fideiussores esse possunt omnes, qui obligari possunt.
Mulier, miles, clericus fideiubere nequeunt nisi expressè priuilegijs suis renuncient.

3 Fideiussorem dare obligatus ex contractu, vel ex pacto inito tenetur dare ipsum in loco contractus, & de hominibus illius loci.

4 Fideiubens in contractu venditionis, vel alio quouis censetur contractum ipsum approbare et ei consentire, ita ut sibi in iuribus suis praiudicet ultra fideiussoriam obligationem.

GLOSSA II.

Liqui tabelliones solent scribere precibus, & mandato, vt Spec. ponit multas formas in tit. de fideiuss. per totũ, & ita dicit Aret. in prin. d. tit. Insti. de fideiuss. nu. 2. sed tamen nihil refert, si dicatur Instantia, vt hic, ut e-
1 tiam dicit Marsi. in d. Rubrica nu. 3. quia † actione mandati tenetur principalis, siue roget, siue mandet, siue aliquibus alijs verbis eundem sensum inferentibus obtineat aliquem pro eo promittere, quod procedit etiã, in mandato ad maleficium committendum, ut per Bar. in l. non solum, §. si mandato, nu. 2. ff. de iniur. Vt autem constet aliquem non pro suo sed pro alieno debito promisisse, & non esse principalem, sed fideiussorem, hæc Clausula addijcitur, ut per Aret. & Marsi. in dictis locis. Sciendum est tamen quod regulariter omnes, qui possunt obligari, possunt pro alijs fideiubere, tamen hoc fallit in muliere, quæ iuuatur Velleiano, tot. tit. ff. & C. ad Velleianum, in milite, & in clerico, l. milites, C. loca. l. de die, §. 1. ff. qui satisd. cogant. & in Auth. de sacrosanctis Episc. §. Deo aũt amabilibus. collat. 9. secũdum Azon. in Summa, d. tit. nu. 4. glos. in l. curialis, C. loca. dicit tamen Azo, quod si expressè renuncient suis priuilegijs, (quod possunt) obligantur. Sed in clerico prohibetur obligari, tñ si fideiubeat obligatur, ut uidetur tenere Bart. in l. 3. nu. 11. de fideiuss. & expressius Rom. cõsi. 409. Quo ad primum, num. 18. quo ad secundum, per text. in c. peruenit, & in c. constitutus, de fidei. & sequitur Ias. in l. patre furioso, n. 14. 3. col. vers. 3. facit, ff. de his q sũt sui uel alie. iuris. & in l. 1. nu. 10. ff. si quis in ius uoc. non ierit, & Marsi. in d. Rubrica 4. quęst. 2. nu. 310. Cautius tamen erit, si apponetur in eorum obligationibus, & fideiussionibus, expressa renunciatio suorum priuilegiorum, ad tollendum omnes difficultates.

Et quia hic dicitur datum fuisse in fideiussorem Ciuem Ferrariæ, illud non extra pro-
3 positum addam, quòd si quis † tenetur dare fideiussorem alicui, uel ex contractu, seu ex pacto, cũ eo facto, tenetur dare ipsum in loco cõtractus, & de hominibus illius loci, ut tradit Bar. & communiter omnes post eum, in l. si fideiussor, §. si necessaria, ff. qui satisd. cogant. Marsi. in l. De minorum, §. plurimũ, nu. 35. ff. de quæstion. & in d. Rubr. de fideiuss. nu. 262. & Boer. decisione 99. num. 4. & Rodo. Suares, in declaratione l. 2. foro ll. lib. 2. tit. de los emplazamientos, in §. incip. v lterius quæritur, nu. 17. fo. 75 1. de quo etiam dicetur infra.

Illud etiam sciẽdum est, quod fideiubens in contractu uenditionis, uel alio contractu,
4 censetur contractum ipsum † approbare, & eidem consentire, adeo, quod sibi in iuribus suis sibi præiudicet, ultra obligationem fideiussorum, l. 1. §. sed & si serui, ubi glos. & Doct. ff. quod iuss. l. exceptione, & ibi glo. & Bald. C. de euict. cum alijs traditis per Tiraquel. in tract. de retractu, tit. 1. §. 1. glos. 9. num. 268.

Sciens se non teneri, sed teneri, & efficaciter obligari volens.

SVMMARIA.

1 Clausula, Sciens se non teneri, sed teneri volens, cur apponatur, & quem effectum habeat.

2 Fideiussorem dare obligatus, an liberetur dando aliquem qui efficaciter non obligetur.

3 Fideiussorem idoneum dans si hic taliter datus efficiatur minus idoneus, an teneatur etiam illum qui dedit alium dare.

GLOSSA III.

1 Lausula ista ideo † apponitur secũdum Marsi. in d. Rubrica, nu. 3. ea dem ratione de qua supra in præcedenti, ut ostendatur alium esse mandatorem principaliẽ obligatum pro quo fideiubet fideiussor, sed & alium effectũ potest operari, ut non possit fideiussor allegare se errasse in fideiubendo, & se obligando, cre dens se

dens se teneri ad illud debitum, per ea quę su pra dicta fuere super Clausula, (& ex certa scientia,) & Clausula sequen. fol. 72. & 73. Et sciendum est, quod qui tenetur dare fide-
2 iussorem, †non liberatur dando aliquē, quod efficaciter non obligetur, ut quia non potest obligari, & conueniri, l. 3. in prin. & ibi Bar. & oēs, ff. de fideiuss. l. 1. ff. si quis in ius uocat, non ierit, l. quoties, & l. de die, §. 1. & §. si ser uus, ff. qui satisd. cogant. quod procedit etiā, si scienter receptus fuerit, ut per glos. in uerbo, impletam, in d. l. 3. & in uerbo, pro nō da to, in fi. in d. l. 1. quæ commmuniter approbatur, ut per Alex. & Socin. ibi, & per Bart. & alios, in d. l. 3. Secùs uerò, si fideiussor datus non esset idoneus facultatibus, quia imputādum est recipienti, d. l. 3. in fine, l. si is à quo, §. fin. ff. vt in pos. lega. facit l. inter causas, §. abesse, ff. mand. quod procedit sine dubio in sciente, sed dubium est si ignorāter receptus sit, in quo glos. uidentur contrariæ, in d. l. 3. & in d. §. abesse. Bart. tamen in d. l. 3. nu. 8. ui detur uelle, quod ignorantia iusta excuset, & tunc teneatur debitor ad interesse, si teneatur ex promissione, uel pacto, secùs si officio iudicis, quia ex quo durat obligat ipsum ad iterum fideiubendum, & Cast. idem in eo qui ignorauit iustissima causa motus, uel si dolo dātis fideiussorem, asserentis ipsum esse idoneum illum accepit, ut per eū ibi, in fine, qui docet, contrahentes cauere in accipiendo huiusmodi fideiussores, & licet specialiter Bal. in d. l. 1. uelle uideatur, quod ignorātia excuset, & in d. l. quoties, tamen in dubio dicendum est, sibi præiudicare acceptans nō idoneum, quia debet perquirere de qualitatibus ipsius cum eo contrahentis, l. qui cum alio, ff. de reg. iur. & præsumitur scire, uel sciuisse eius qualitates, & scienter acceptasse, ut per Alex. num. 4. licet aliqualiter dubitet, & Socin. num. 13. in l. si ab arbitro, ff. qui satisd. cogant. & Mars. in d. Rubrica, quęst. 2. num. 66. & sequ. & in l. si quis ne quæstio. nu. 45. ff. de quæstion. & Cagnol. in d. l. qui cum alio, in princ. si tamen ex uerbis aduersarij asseren tis eum idoneum, uel ex alia iustissima causa quæ probari posset fuisset motus recipiens, posset sibi succurri, ut per Ang. Castr. & Ias. num. 10. in dicta l. 1. Alexand. in consil. 60. Consideratis, uol. 5. Marsil. in dicta Rubrica 3. quæst. num. 73. & Cagnol. in d. l. qui cum alio, num. 7. & num. 11. tenentes, quod hoc casu possit agi ad interesse, non autem vt de-
3 tur alius fideiussor, vt per eos ibi. Sed † si datus sit fideiussor idoneus, qui ex post facto efficiatur non soluendo, non tenetur datus alium dare si sit fideiussor contractus, secùs si teneretur officio iudicis, vel ex stipulatione, prætoria, ut tradit Bart. in d. l. 3. in fine. Ang. & Paris. in d. l. quoties, & in l. arbitro, nu. 7. Aretin. in consil. 133. Clarissime, & latè Marsi. in dicta Rubrica, quæst. 4. num. 74. vbi limitat nō procedere in fideiussore dotis, per not. in l. si cum dotē, §. si mulier, ff. sol. matr. vbi vidēdū est, licet Spec. voluerit contrariū in tit. de fideiuss. §. 1. nu. 3. de quo ēt tradit Bēuenu. Strach. in tract. de decoct. 5. par. nu. 2. vbi tenet primam opinionem.

Et se principalem constituens.

SVMMARIA.

1 *Fideiussor, qui se principalem constituit numquid, & quando teneatur ut principalis, & pos sit ante principalem conueniri.*

2 *Fideiubere qui pro alio promisit, non tenetur se principaliter obligare sed si ipse principalis pri us se obliget.*

GLOSSA IIII.

DVbiū facit ista Clausula quam po nit in omnibus obligationibus fideiussorū Spec. in d. tit. de fideiuss. an fideiussor teneatur vt prin cipalis, & ante tanquā principalis possit con ueniri, & non tāquam fideiussor? quā quęst. tetigit Salic. in Auth. pręsente, in 5. quęst. C. de fideiuss. vbi distinguit, & tandem in decisam reliquit. In qua tamen concludendum est, fideiussorem non amplius teneri quam si non esset apposita hæc Clausula, quando cō
1 stat negotium †ad alium pertinere, nisi noua tio interueniat, & liberetur principalis, l. si paternam, cū ibi not. C. ad Velle. ita firmat d. glos. cum qua ibi transit Ang. in d. Auth. de fideiussoribus, in princ. in verbo fideiusso rem, ad fi. coll. 1. & Azo in summa ipsius tit. super Auth. num. 6. Petr. de Vnzo. in d. tit. de benefi. compet. fideiuss. num. 3. Spec. in tit. de renunc. & conclus. num. 18. versi. sed si fideiussor. Aret. in l. in duobus §. 1. col. pe. ff. de duob. reis. Abb. in c. 2. de fideiuss. Dec. in l. fi. in princ. num. 27. ff. si cert. pet. & Dec. Tholo sa. 80. Admittit. Cur. sen. consi. 6. in princ. & Alexand. in l. vbi autem, §. illud, num. 4. ff. de verbor. oblig. sequitur Ruin. consi. 99. num. 1. vol. 5. & vide eundem consi. 140. num. 8. in princ. Guid. Pap. d. quæst. 570. nu. 6. & Aret. in §. si plures, in fin. vbi declarat, Instit. de fideiuss. licèt Guil. de Cun. & Paul. de Castro, qui eum citat, in l. 3. §. 1. nu. 2. aliter uelle uideantur, & idem Paul. clarius in l. in persona, §. 1. col. fi. vbi ihādat notari. ff. de pact. & in l. reos, nume. 4. de duob. reis, & in l. mir vxori, §. fi. co. pen. ff. ad Velleian. licèt Alex. plures

plures hinc inde citat, nil decidens, in l. dicentibus, C. de Testamen. Barb. tenet consilio 86. num. sexto, in quarto. Boer. decis. du centesima uigesimaprima, numero 13. in fine, & licet Marsil. in dicta Rubrica debilibus motus rationibus, in prima quæstione, numero 62. cōtrarium defendere nitatur, quorum opinio nullo modo attenderetur in practica, propterea nisi sit renunciatum beneficijs de fideiussoribus, & alijs de quibus infra suo lo-
5 co dicetur, ut per Aret. in d. §. sciendum † est tamen, quòd si quis promiserit fideiubere pro aliquo, non tenetur se obligare principaliter, sed si ipse prius se obliget, ut Bal. trad. in l. sancimus, num. 5. ubi Ias. in fin. C. de uerborum significatione.

Obligantes se, & omnia & singula eorum, & cuilibet eorum bona, præsentia & futura, & dicti emptores dictam rem vt supra venditam.

SVMMARIA.

1 *Obligatione in generali non veniunt ea, quæ quis verisimiliter in specie non esset obligaturus.*
Declara tamen vt hic.
2 *Filius licet non sit idoneus fideiussor pro aliquo extraneo, potest tamen pro patre obligari.*
Pater pro filio fideiubere potest.
3 *Fideiussor vnus esse potest pro duobus correis.*
4 *Fideiubere quis potest pro vno correo tantum et pro tota quantitate.*
5 *Fideiussor sui ipsius nemo esse potest.*
6 *Cuiuslibet, dictio, attribuit actum cuilibet in solidum.*
7 *Contrahentes licet obligentur in virilem eorum, tamen bona in solidum obligari possunt.*
Venditor si sibi precium non soluatur quasi iure pignoris retinere sibi potest rem venditam.
Obligatio generalis rem ipsam comprehendit.
8 *Venditor in re vendita postponitur creditori emptoris quando est habita fides de precio.*
9 *Venditor præfertur anterioribus si faciat sibi expresse rem venditam obligare.*
Venditor si sibi reseruauit dominium, præfertur omnibus.
10 *Creditori habenti specialem, & generalem hypothecam an debeat prius satisfieri in specialiter, quàm in generaliter obligatis.*

GLOSSA V.

DE Clausula ista obligationis bonorū supra dictū fuit, sup eadē Clausula fol. 74. & seq. sed hic addēdū
1 est, quòd licèt † in generali obligatione non veniant ea quæ verisimiliter in specie non esset obligaturus, tamen secùs est, si fideiussor nulla alia bona haberet, quia tunc ea veniunt, vt pluribus rationibus comprobat Mars. in d. Rubrica, 27. quęst. nume. 194. Et quia hic filius se obligat pro patre, pro quo de rato promisit, sciendum est, qđ licèt quando filius non habet bona, non sit idoneus fideiussor, pro aliquo extraneo, d. l. 3. ff. de fide-
2 ius. tamen potest † obligari pro patre, l. si dubitet, §. fin. & ibi declarat Castr. post alios, ff. de fideius. & est text. in l. filiusfam. C. eod. tit. latè tradit Marsi. qui tamen non distinguit, vt Castr. in d. Rubrica, de fideius. 41. quæst. nu. 307. sicut pater potest fideiubere, è cōtra pro filio, vt per eum ibi, & quia etiam alter D. Rodulphus emptor est principalis respectu dimidiæ precij soluendi, ipse censetur se obligando pro toto precio, ut inferius dicetur, etiam fideiubere pro ea parte, pro coemptore & fideiussor pro vtroque principali, quod potest
3 fieri, quia † pro duobus correis vnus fideiubere potest, l. hæres, §. cum tu, ff. de fideiuss. im-
4 mò, † & pro tota quātitate etiam pro uno correo tantum, quis obligari, & fideiubere potest, l. cum duo, & l. duos reos, in princ. ff. de duob. reis. Sed pro se ipso non potest dici fideiubere dictus emptor, quia non valeret fideiussio, in vim fideiussionis, d. l. hęres, §. seruo.
5 Obligatione † vero principaliū cassata, & annullata, tolleretur etiam accessoria fideiussorum, ut per Socin. consil. 273. colum. 2. volu.
6 2. De dictione modo † (Cuiuslibet) quæ attribuit actum cuilibet in solidum, tradit Bar. in dicta Auth. Hoc ita, prima quæstione, nume. secundo. Illud autem sciendum est, quod
7 † licèt contrahentes obligentur in virilem, tamen eorum bona possunt obligari in solidum, vt per Bartolum, in l. 4. §. actor, ad fi. ff. de re iudic. Baldus, in l. prima, §. quod si nemo, secunda columna, ff. quod cuiusque vniuers. nom. & licèt Aretinus, in l. prima, colūna tertia, versiculo tertio principaliter, ff. de duob. reis, & Alexander, & Ias. in dicta l. 4. in fine prin. videantur dubitare, tamen eam defendit Rip. in fi. ibi. Et Clausula ista est maximę importantię, quia licet venditor si sibi precium non soluatur, possit quasi iure pignoris rem venditam retinere, l. Iulianus, §. offerri, ff. de action. empt. & res empta veniat etiam in generali obligatione, vt per Negul. in tracta.
8 de pig. 2. par. 2. mēb. nu. 33. tū † qñ est habita

 fides

fides de precio, anterior creditor ipsius emptoris præferretur ipsi venditori in sua re, l. procuratoris, §. planè, uers. sed si dedi, ubi Castrens. de tribut. l. quidam fundum, ff. de in rē uerso, tradit Bar. & communiter omnes, in l. si cum dotem, §. fin. ad fi. ff. sol. matr. Neguf. in tract. de pignor. 5. par. 2. membro, nu. 13. Ripa, in l. si uentri, §. in bonis, nu. 6. & seq. ff. de priuil. cred. et Benuen. Stracha, in tract. de
9 decoctor. ult. parte, num. 5. & propterea † si faciat sibi expressè obligari rem uenditam, præfertur uēdiror anterioribus, l. licet, C. qui potior. in pign. hab. ubi Alber. Neguf. d. 2. membro, nu. 18. & alij citati per Strach. d. nu. 5. sed quia in hoc instrumento supra fuit reseruatum dominium, donec integrum precium solueretur, ut supra in Clausula, Donec, & Quousque &c. fol. 81. cessat oīs difficultas, per ea quæ tradit idem Benuenut. ibi, nu. 7. ultra tradita supra per nos d. fol. 81. sciendum ta-
10 men est, † quòd habens specialem & generalem hypothecam, debet prius in speciali sibi satisfieri, antequā ad generalē obligationem procedat, quando tamen cōtrouersia est cum alijs posterioribus creditoribus ut est text. in l. 2. C. de pigno. ad cuius text. ampliationem & declarationem uidēda sunt tradita per Neguf. d. tract. de pignor. & hypoth. 5. parte, 2. membro, ad fi. Ripa in l. priuilegia, nu. 19. & seq. ff. de priuil. cred. & Didac. Hispan. lib. 3. capitulo 18. suarum resolutionum, ubi ad saturitatem, de quo etiam per Paris. cons. 103. uolumine 3.

Per se, & suos hæredes.

SVMMARIA.

1 *Fideiussor si decedat suos hæredes relinquit obligatos.*

2 *Fideiussor delicti si decessit antè condemnationem non relinquit hæredes obligatos maximè si non promisit certam quantitatem pro pœna.*

GLOSSA VI.

Ltrà ea quæ super hac Clausula diximus supra fol. 75. admonendi sumus, quòd nedum fideiussor te-
1 netur ex fideiussione, sed etiam † sine alia expressione, si decedat, obligatos hæredes relinquit, l. 4. ff. de fideiuss. §. fideiussor non tantum, Instit. eod. tit. & l. fideiusso-
2 ris, in prin. C. eo. tit. quod procedit, nisi † quis fideiusserit pro maleficio pro aliquo, & idem fideiussor postea decessit ante condemnatiōnem rei, hæres ipsius non est obligatus, maximè si non promisit certam quantitatem pro pœna, ut per glos. & Doctor. in dicto §. fideiussor non tantum, Aret. in tractatu Malefic. in glos. pro quibus et quolibet eorum, penultima quæstione, & Marsil. Singul. 159. Obligatio.

Principaliter, & in solidum.

SVMMARIA.

1 *In solidum, dictio, attribuit totum unicuique & propriè conuenit promittentibus non autem vendentibus.*

Duo non possunt esse domini unius rei in solidum.

2 *Fideiussor se obligans in solidum non propterea amittit beneficia, quæ fideiussoribus competunt.*

Fideiussores in solidum etiam si id non exprimatur tenentur.

Expressio eorum quæ tacitè insunt nihil operantur.

3 *Duo rei debendi quomodo constituantur.*

Rei promittendi, & rei stipulandi qui sint.

Obligari pro virilibus portionibus an vero in solidum quomodo dignoscatur.

4 *Duo plures ue rei debendi numquid per alia verba æquipollentia quam per verba in solidum possint constitui.*

Rei plures à fideiussoribus differunt.

5 *Correi ad quos non peruenit pecunia vel non pertinet negotium, & in effectu sunt fideiussores, si non renunciauerint beneficijs de fideiussoribus, & Epistolæ Diui Adriani numquid ipsis beneficijs uti possint stante obligatione principaliter, & in solidum facta.*

GLOSSA VII.

1 Dictio † in solidū attribuit totum unicuique, ut ex infinitis legibus probatur, & in materia ista in l. 3. C. de fideiuss. in §. si plures, Instit. eo. tit. in l. si non singula. C. si cert. pet. & in l. si diuisa, C. loca. & propriè conuenit promittētibus nōn autem uendentibus rem unam: quia duo nō possunt esse domini unius rei in solidum, l. si ut certo, §. fin. ff. commo. ut tradit Specul. in tit. de empt. & uendit. §. 1. nu. 58. uersic. hoc tamen nota. Et sciendum est,
2 quòd licèt † fideiussor se obliget in solidum, non tamen propterea amittit beneficia quæ fideiussoribus competunt, Epistolę diui Adriani maximè, de quo infra dicetur, dicta l. 3. ubi Bartol. & Salic. quia cum semper fideiussores

iussores in solidum etiam si id nõ exprimatur teneantur dicta l.tertia, & dicto §. si plures, expressio eorum quæ insunt, nihil operatur, d. l. 3. & cum non renuncient beneficio Epistolę & de fideiussoribus, dictio, in solidũ, non alterat obligationem fideiussoris quãdo ipse solus pro alio se obligaret in solidum, sine dictis renunciationibus. Sed quando plures obligantur principaliter, & in solidum, licet in veritate vnus sit principalis, quia negotium ad ipsum pertinet, & alter sit fideiussor, efficiuntur duo rei debendi seu promittendi, & tenentur ambo in solidum, ut in l.2. ff. de duob.reis, in l.1. C.eo. & in §.ex huiusmodi, Instit.eod.tit. & in d.l.si non singulari, & infinitis alijs legibus, qui quidem rei fieri possũt, & obligari re, verbis, consensu, & testamento, l.eandem, in princ.ff.de duob.reis Bart. in Repet. Auth. Hoc ita, C.de duob.reis, 1.quæstione num.2.& qui se obligant hoc modo ut in solidum, ad solutionem teneantur, dicuntur rei promittendi: qui verò in solidum promissionem recipiunt stipulandi, l.1.ff.eod.tit. & Instit.eodem tit. in princ. & §. 1. Et licèt, quando plures se obligant pro aliqua re, in dubio censeantur pro virilibus portionibus, & sic quilibet pro sua parte, l.reos. §.1.ff. de duob.reis, tamen quando in solidum se obligant, aliud est dicendum.ut supra, & possint constitui; etiamsi pecunia uni numeretur de voluntate aliorum d.l.si non singuli, vbi not. & l.penultima, C.eod.tit.de duob.reis. Et in his licet obligatio in persona vnius sit inutilis, non tamen respectu alterius vel aliorum est nulla, l.his verbis, in princ. ff.eod.tit.potest bene creditor si pro correis interuenit etiam fideiussor, partem debiti à correo, partem à fideiussore petere, l.3.§.1.ff.eod.tit.ubi Castr.& Aret. Sed etsi etiam hæc vox addi
4 ta non sit (in solidum) tamen etiam †constitui possunt duo pluresve rei debendi, p alia uerba ęquipollentia, etiam de iure nouissimo, cũ in modo constituendi nihil sit immutatum, vt per Bart. in dicta Auth. Hoc ita, 5.opposi. & prima quæstione, num.primo. in qua quæstione ipse agit de modo eos constituendi. & sequitur Salic.ibi, prima quæstione, & Aret. in dicta l.1.columna 3.ff.eo. Differunt tamẽ plures rei à fideiussoribus cum habeant diuersa beneficia, ut in Auth.de fideiusso. & in Auth.de duob.reis, in corpo. & inferius dicetur, ut tradit glos. in verbo tenentur, in dicto §.si plures, Instit.de fideius. & Barto.in dicta Auth.hoc ita, 7.quæstione numero nono, & in l.eandem, quinta quæstione numero quinto, ff.eod.titu. stante itaque obligatione facta principaliter, & in solidum, ut hic, dubium est non leue, an illi qui ut correi obligãtur ad quos non peruenit pecunia, uel non pertinet
5 negotium, & in effectu sunt †fideiussores, si non renuntiauerint beneficijs de fideiuss. & epistolę D.Adriani, de quibus suo loco dicetur, possunt vti dictis beneficijs. in quo articulo non leuiter cõtrouertunt Doct. 1.enim qđ fideiussores, & mandatores non possint fieri duo rei, nisi hoc expresse agatur, per l.vir vxori, §.fin.cum l.sequ.ad Vel.etiam si sit actũ quod teneantur in solidum, per d.l.3.C.de fideius.tenet Bart.in d.Auth. 7.quæst. pri.par. nũ.9.& in d.l.tandem, 5.quęst.nu.5.& in d.l. 3.§.1.7.quæst.ff.eo.firmat. quod si est actum cum creditore, quod pecunia tota perueniat ad vnum, licèt voluerit quod omnes principaliter promitterent, potest petere fideiussor. ut prius excutiatur principalis, & sic habet beneficium de fideius. Quo habeat beneficiũ Epistolę Diui Adriani, ad plures fideius.obligari in solidum, tenet glo.ult. & Bal.in d.l. si diuisa, C.loca. & videtur etiã firmare Pet. de Vnzo.in tract.prędicto.notã.in tit.de bñ. plur.reorum, nu.4.& dicit Alex.in l.Marcellus, in fi.in addit.ad Bar.ff.de fideius.ita fuisse obtentum per l.Iulianus, §.item si duos, ff.ad Maced.& per alia notibi per eũ, & hanc tanq cõem vr̃ tenere, & sequi Aret.in d.§.1.col. pen.licet dicat opinionem Castr.aliud tenentis ibi, de subtilitate iuris procedere. Hanc et tenent Rom. Anan.& Are.in cõsilijs citatis per Mars.in Sing.suo, 2. Si plures, ubi ẽt ipse hoc tenet, licèt Are.in cons.33.per eũ citato, teneat cõtrariũ magis, & Rom.cõs.114. Visis supra cõsultis, prout idẽ tenet in d.Rubr.1.q. nu.65.& q.57.nu.370. licèt ibi citet Guil.de Cun.pro ista opinione qui vr̃ tenere cõtrariũ & p hac opinione vr̃ facere cõsiliũ Cast.338. Incã Sylnestri, in princ.vol.1.& alij quos citat Apostil.ad Alex.in cõs.29.col.fi.7.vol.& Boer.decis.255.num.5.sed tñ non desunt qui contrariam partẽ sint sequuti, quam vr̃ velle tenere Bar.in d.l.reos, 1.quæst.2.col.vt aiaduertit ibi Castr.& cui vr̃ adhęrere Azo in Sũma in Auth.de fideius.2.col.& Pet.de Vnzo. d.tit.de pluribus reis, nu.5.& quam expresse firmat Bal.in l.pen.col.4.n.17.C.de exec.rei iudic.& in l.dictantibus, nu.2.ubi ẽt sequitur Salic.C.de testamen.quam in pluribus locis tenet Castr.& maxime, in d.l.uir uxori, §.fi. in fine, in d.l.3.§.1.ult.oppos. nu.2.& in d.l. reos, in princ.col.2.nu.4.ff.de duob.reis, citans Guil.idẽ tenentẽ, in d.l.sed & Iulianus, in prin.ad Maced.fatẽt tñ oẽs, q si fuit color q̃situs, ut in d.l.uir uxori, §.fi.ut qa mulier nõ poterat fideiubere, & intercedere pro alio, se principaliter obligauit, hoc casu principalis habeatur pro fideiussore. Et similiter admittũt oẽs q licèt isti fideiussores, q principaliter se

obligant, non habeant beneficia competentia fideiussoribus, vt tenent ij qui secundam partem sequuntur supra citati, tamen habēt beneficium Auth. de duob. reis, scilicet diuisionis debiti, de quo inferius dicetur, nisi ei sit renunciatum. ideo ad euitādum omnes istas difficultates, debent cauti notarij apponere renunciationem omnium istorum beneficiorum, simul nouarum constitutionum de fideiuss. & de pluribus reis debēdi, ut dicit Bart. notarios facere in d. Auth. Hoc ita, 10. quæst. 2. part. nu. 33. & in l. si ex duobus, §. 1. nu. 4. ff. eod. tit. & Aret. in d. §. si plures, in fine, de quibus beneficijs, & renuncijs nunc latè dicturi sumus.

CLAVSVLA XL.

Renunciantes beneficijs.

SVMMARIA.

1 Beneficium quid sit, & quotupliciter sumatur.
2 Beneficium a priuilegio, & rescripto differt.

GLOSSA I.

1 Beneficiū † diuersimodè accipitur nam capiendo generaliter, est beneuola actio gaudium tribuēs capienti, & in primis, in tit. in quibus caus. seu. amittat. Bald. in l. pen. alias fina. in prin. ff. de consti. princ. ubi & et de hoc beneficio Alber. latè col. 3. propriè verò capiendo, est beneuola actio præter ius, Felin. in Rubr. de rescript. nu. 8. seu (vt dicit Alex. in l. quia tale, in princ. ff. sol. mat.) concessio præter ius commune emanans, uel gratia à principe cōcessa præter ius, ut per Ripam in d. Rubr. nu. 24. quæ omnes diffinitiones eundem sensum
2 habere videntur, differt tamen à priuilegio, & à Rescripto, ut per dictos Doctor. in dictis locis, & præsertim Alex. & Ripam, quia priuilegium conceditur contra ius commune, Rescriptum, ad obseruationē iuris communis; Aliquas remissiones etiā de beneficio, citat Alex. in l. beneficio, ff. ad. l. Falcid. & latè Mode. in d. l. pen. quam multi allegant per l. fi. de constit. princip.

Epistolæ Diui Adriani.

SVMMARIA.

1 Antiquiora sunt præponenda.
Beneficium Epistolæ Diui Adriani non est scriptum in iure verbis extensis prout extant aliæ Epistolæ aliorum Imperatorum.
2 Beneficium Epistolæ Diui Adriani quibus, & quando competat, & ad quid detur.
3 Beneficium Epistolæ Diui Adriani competit mādatoribus, & constitutoribus.
4 Beneficium Epistolæ Diui Adriani nedum opponi potest ante litem contestatam, sed & quandocumque ante sententiam, & post sententiam etiam in causa appellationis.
5 Beneficium Epistolæ Diui Adriani competit etiam pluribus tutoribus, curatoribus, & similibus.
6 Fideiussor vnus si non sit soluendo, vel non potest conueniri, hoc cæteros onerat.
7 Fideiussoris bona si sint confiscata, succedentis fisci ratio haberi debet quo ad obligationem, & beneficium etiam Epistolæ Diui Adriani.
8 Fideiussorum facta diuisione beneficio Epistolæ Diui Adriani periculum pertinet ad creditorem si aliquis postea efficiatur non soluendo.
9 Fideiussorum diuisio quomodo censeatur facta.
10 Minor qui facit diuisionem fideiussorum propter periculum superuenientis inopiæ, non potest restitui aduersus diuitem, & soluendo, & ratio.
11 Beneficium Epistolæ Diui Adriani numquid competat pluribus fideiussoribus non eodem tempore fideiussoribus.
12 Beneficium Epistolæ Diui Adriani numquid detur fideiussori, qui fuit purè receptus vel purè promisit, cum alius sub conditione promiserit, & quomodo.
13 Beneficium Epistolæ Diui Adriani quibus casibus cesset.
Fideiussor tutoris non habet beneficium epist. Diui Adriani.
Fideiussor fideiussoris Diui Adriani beneficio non fruitur.
Fideiussores diuersorum non habent beneficium Adriani.
Fideiussores si omnes non sunt soluendo, non gaudent beneficio Adriani.
Fideiussores, si aliqui eorum sint absentes Adriani beneficio non vtuntur.
14 Fideiussor negās se fideiussorem numquid amittat Adriani beneficium.
15 Beneficio Epistolæ Diui Adriani renunciari potest.
16 Statutum excludens omnem exceptionem, intelligitur etiam excludere beneficium Adriani.

GLOS-

GLOSSA II.

Licèt notarij ut plurimum soleant prius ponere beneficia sequentia de fideiussoribus, & de duob.re. quod etiam ponit Spec.in d.§.1. tit. de fideiuſ. tamen in hoc non est facienda uis.mihi plus placet, ut primo procedat hoc beneficium, tamquam antiquus, §. singulorum, Insti. de rerum diuiſ.nam,& Spec.ipse qui de omnibus his beneficijs abundè tracta uit,latèq; differuit,in tit.de renunciat.& con cluſ.numero 10. initium fecit ab hoc Epistolæ Diui Adr.Beneficium igitur hoc non habemus scriptum in iure uerbis extensis,prout extant aliæ Epistolæ aliorum Imperatorum,ut omnes consentiunt, & tradit gloſ.in §.si plures, Instit.de fideiuſ.& Spec.in dicto numero 10. sed tantum habemus sensum,& effectum ipsius in pluribus legib. & præsertim in dicto §. si plures; Competit † autem pluribus fideiussoribus,qui p aliquo fideiusserint,& habeant hoc beneficium diuisionis debiti, pro quo se obligauerint, nec grauari possint,nisi pro parte eos tangente,& omnes alij qui soluendo sint tempore litis contestatæ conueniantur;sed si quis non est soluendo ex fideiussoribus,hoc cæteros onerat:imputatur tamen non opponenti,sed solidum soluenti, si eo beneficio uti noluit,ut in dicto §. si plures,& l.inter fideiussores,& l.inter eos, fi. 1.ff.eod.tit.de fideiuſ.Specul.dicto numero 10.qui unum addit, quod ad hoc ut habet locum, oportet etiam omnes esse præsentes fideiussores, per l.si dubitet, in principio,ff. eodem titulo,quia absentes non sunt conueniendi,quod idem repetit numero 12.nec audiretur fideiussor si absentem infra terminū sibi præfigendum putare uellet, ut per eum ibi,nume. 13.& de hac Epistola tradit etiam Azo,in Summa, C. de fideiuſ.nume.7.gloſ. in l.3.C.eod.Bart.in dicta Authent.Hoc ita. C.de duob.reis. 8.quæstione,primæ par.numero 10.6.quæstione secundæ part.numero 28. & in l.3. §.1.6.quæstione, nu.14. ff.eod. tit. ubi etiam Aret. col. antepen.Bald.in l.fideiussor,C.eod. Aret.in dicto §.si plures,&
3 alijs in alijs locis. Et hoc † beneficium competit etiam mandatoribus, & constitutoribus. l.fina.C. de non numer. pecun.& Spec.loco præallegato, numero 11. & nedum potest
4 † opponi ante litem contestatam, sed etiam quandocumq; ante sententiam, dicta l. fideiussor, ubi Bald. & Spec.ibi,nume.14.Bart. in l.si dubitet, in princip.imò etiam post sententiam, in causa appellationis si fuit appellatum, ut per Bartol. & alios ibi, & Aret.in dicto §.si plures,numero septimo,ad exemplum etiam fideiussorum datur hoc benefi-
5 ciū † diuisionis pluribus tutoribus, curatoribus,& similibus, l.1.§.nunc tractemus,ff.de tutel.& ration.distr. Bar.in dicta Auth.Hoc ita, d.2.quæst.num.28.de quo et per Aret.in
6 d.§.si plures,num.3.Et † licet si vnus ex fideiussoribus non sit soluendo vel non possit conueniri, hoc cæteros oneret,dicto §.si plures, & l.si Titius. ff. de fideiuſ.tamen si bona
7 † sunt vnius fideiussoris confiscata, etiam fisci sucedentis, est habenda ratio.l. inter eos,
8 §.finali,ff.eodem titulo,facta † autem diuisione, periculum pertinet ad creditorem,si aliquis efficiatur non soluendo, dicta l. inter eos,§. cum inter, & facta diuisio censetur,si
9 contra † alterum sit lis contestata in iudicio in quo pars petitur, l.liberum,C. de fideiuſ. licèt sola electio non excludat agentem, l.
10 reos, & l.finali, C. eod.nec hoc casu,† periculum post diuisionem inopiæ superuenientis operatur, ut minor restitui possit aduersus diuitem, & soluendo, cum sit vsus iure communi,nec potest dici læsus,dicto §.cum inter, secùs si læsio à principio ex diuisione contingat,l.amissi,§.primo,ff.eodem titulo, si tamen fideiussores non simpliciter promitterent, quo casu in solidum tenentur, vt supra, uel non promitterent solidum, & viriles partes, quo etiam casu in solidum tenentur, sed alternatiuè solidum uel viriles partes,non esset locus Epistolæ,dicta l.inter
11 eos,in principio. Sed numquid † competat pluribus fideiussoribus,non eodem tempore fideiubentibus sed diuersis unus post alium. Specul.post Azon.loco præallegato numero 13.tenet quod non,per l.si plures,in principio, & dicta l.si Titius, vbi gloſ.ff. eod.sed contrarium ibi tenet Bartol.quia illud quod dicitur in dicta l. si Titius, procedit,quia secunda fideiussio non ualuit. Et idem tenuit Cin.in l.si fideiussor, in fine, C. eod.& Aret. in dicto §.si plures,numero tertio, Castr.uerò in d.l.si plures, & in dicta l.si Titius,conciliat opiniones,ut prior, Spec.procedat si à principio non fuit conuentum,quod præstarentur plures fideiussores, quo casu primus non habet hoc beneficium, quasi qui hac spe motus fideiusserit,licèt ex euentu fuerint alij præstiti, sed tunc secundus præstitus habet si sciuit alium præstitum fuisse. Aut verò fuit conuentum, & procedat opinio Bart.& Cini. Datur etiam hoc beneficium fideiussori qui fuit purè receptus, uel purè promisit:
12 cum aliis sub † conditione fideiusserit,ut interim tantum grauetur pro sua parte, donec certum sit, an existat conditio; quod si non existat, uel tempore purificatæ conditionis alter non sit soluendo, in ipsum

obligatum purè restituitur obligatio l. si plures in principio, ff. de fideius. Bal. in dicta l. si fideiussor, num. 2. C. eod. sed si dubitatur an alij sint soluendo, & creditor conueniat unũ in solidum, potest conuentus opposito hoc beneficio, petere, vt suo periculo excutiantur cæteri, & cauere, & creditor tenetur id facere, l. si dubitet, in princip. ff. eod. Azo in d. tit. num. 7. Bald. in dicta l. si fideiussor, num. 2. uel probare potest alios esse soluendo, ut per Bart. in d. Authen. Si ita, dicto num. 28. & in dicta l. 3. §. 1. num. 14. Aliquibus modo
13 † casibus cessat beneficium dictæ Epistolæ, vt per glos. in d. §. si plures, & Spec. loco præallegato, & primo in fideiussoribus tutoris, uel curatoris, l. fin. ff. rem pupil. sal. fore, licet enim competat tutoribus ut supra, id æquũ est, cum tutor cogatur illud munus à iure suscipere, fideiussor verò uoluntariè obligetur, ut in dicta l. finali, & glos. prædicta idem in fideiussore fideiussoris, dicta l. si plures, §. finali, quia prior fideiussor loco rei est, ut ibi. idem quando sunt fideiussores diuersorum, l. si à Titio, & l. inter eos, §. duo rei, ff. eod. & idem quando non sunt omnes soluendo, ut dictum fuit supra, & tali casu attenditur tempus litis cõtestatæ. ut dicto §. si plures, & d. l. inter eos, §. primo. uel sunt absentes, ut supra.
14 Addunt Glos. & Spec. alium casum, † quando fideiussor negauit se fideiussorẽ, propter mendacium enim amittit hoc beneficium, dicta l. si dubitet, §. ita demum, tradit Salic. in dicta l. 3. C. eod. tit. quod intelligendum est, si specialiter negetur, non si generaliter, negando narrata, prout narratur, vt per Bart. Castren. & alios, in dicto §. ita demum, uel si peniteat ante litem contestatam, ut per Castr. & Alexand. in add. ad Bart. ibi, & de negante generaliter Arc. in d. §. si plures, nu. 5. de quo latius inferius dicemus dum tractabimus an propter mendacium fideiussor etiã amittat alia beneficia fideiussoribus competentia, super Clausula sequenti. Et ultimo si huic beneficio sit renunciatum cui
15 † potest renunciari. l. pen. C. de pact. Spec. d. nu. 10. & 15. & ibi Bald. in addit. & propterea secundum Spec. d. nu. 15. notarij addunt hanc Clausulam, & renunciauit beneficio seu Epistolæ Diui Adr. quod etiam possit renunciari, trad. Aret. in d. §. num. 6. & Marsil. in d. Rubrica num. 27. & ante omnes Pet. de Vnzo. loco præallegato scilicet in tit. de benef. compet. fideiuss. nu. 2. & num. 5. addit Angel. alium casum in d. §. ita demum, si ex-
16 stat † statutum quod instrumenta guarentigiata habeant executionẽ paratam, & nulla exceptio impediens executionẽ cõtra ea opponi possit, tunc cessabit hæc exceptio huius beneficij sequitur Castr. ibi. & Rodo. Suarez in repe. l. post rem iudic. & declaratione l. regni. in 1. part. num. 43. fol. 653. ubi tamen il. lius l. ipse tenet contrarium, licet in casu dicti statuti cum Ang. transeat.

Nouarum Constitutionum.

SVMMARIA.

1 Constitutio quid sit, & quotupliciter sumatur.

2 Constitutionis etymologia, & cur sic dicta.

GLOSSA III.

Onstitutio propriè, & in specie sũpta est lex Imperialis uel supremi
1 Principis. l. 1. ff. de consti. † princ. fi. sed, & quod Principi, Insti. de iure nat. gen. & ciui. & c. cõstitutio, distin. 2. in genere uero, & largo modo sumpta pro qualibet lege etiam inferioris accipitur, l. omnes, C. de quad. præscript. trad. Azo. Bart. & alij in Rubrica, C. de legi. & constit. omnes in Rubrica extra de cõst. & ibi latè Ripa. nu. 6. & sequ. qui dicit, quod Cõst. est quod rex, uel princeps statuit, uel Principis edictum.
2 Et licet † aliqui in dicta Rubrica uelint ideo dictam esse cõstitutionem, quasi simul sit statutio, ut etiam per Felin. ibi. in princip. post Abb. tamen melior uidetur eiusdem Ripę, sensus, & interpretatio, ut dicatur cõstitutio quasi considerata, & deliberata statutio, seu quasi constans statutio, ut per eum ibi, num. 13. sed hic intelligimus de constitutionibus Iustiniani quas Nouellas appellauit, quę etiã liber authenticorum uocantur, ut in inscriptione ipsius libri, & trad. Ioan. in eius summa super dictis Auth. quæ imprimitur post summã Azo. in procemio ipsius lib. in quarum constitutionum numero exstant sequentes constitutiones quibus in specie renunciatur, & quod dicta Authen. de fideius. de qua infra, dicatur noua constitutio, dicit Bald. in Authen. præsente. C. de fideius. & Dec. consil. 27. num. 5.

De fideiussoribus.

SVMMARIA.

1 Auth. præsente. C. de fideiussor. quanam priuilegia fideiussoribus tribuat.

Fideiussor habet beneficium excussionis opponenda.

Fideius-

Fideiussori soluenti creditor tenetur iura sua cedere aduersus principalem debitorem.

2 *Excussionis exceptio ante litem contestatam est opponenda.*

Excussio quid sit.

Excussionis exceptio est dilatoria.

Excussio non opposita in principali opponi pariter non potest in appellationis iudicio.

Excussionis beneficium opponi non potest absente principali, uide tamen hic.

Praesens quis dicatur in materia excussionis.

Absens quis dicatur in materia excussionis.

Excussio numquid, & quando fieri debeat extra territorium creditoris.

3 *Excussio non solum fieri debet quo ad bona, sed quo ad personam.*

Excussio fieri potest, & eodem tempore etiam potest dari tenuta bonorum.

Excussio non solum unius rei, sed plurium si plures sint, & sic omnium fieri debet etiam si fideiussor pro uno ex eis tantum fideiussisset.

Excussione facta, & non reperto debitore quod sit soluendo, bona superuenientia non prosunt fideiussori conuento cum quo fuit lis contestata.

Excussio non solum fieri debet contra principalem, sed & contra fiscum, qui principali successit.

Excussio nedum respicit ordinem, sed & interesse partis.

Excussio numquid admittatur in foro mercatorum, & in causis in quibus proceditur sola facti ueritate inspecta.

4 *Excussionis beneficio renunciari potest.*

Excussionis beneficio renunciatum censetur per generalem renunciationem etiam si sit facta, seu concepta clausula renuntiationis cancellata; puta Renuncians &c.

Excussionis renunciatio apponi non potest per notarium si instrumentum sit caceratum, & non adsit saltem principium ipsius clausulae renunciationis caceratum.

Excussionis renunciatio nihil operatur in fideiussore indemnitatis, seu qui promiserit soluere id quod creditor a debitore minus consequi potest.

5 *Excussionis beneficium quibus casibus locum sibi non uendicet remissiuè.*

6 *Excussio fieri debet quando principalis est obligatus, & potest conueniri, secus si non posset conueniri, ut quia minor sine auctoritate administratoris promisit.*

Excussionis beneficium non competit fideiussori qui per negationem factam conuictus est de mendacio.

Excussio non exigitur quando quis promisit soluere si alius puta Titius non soluerit, eo enim non soluente, uel quia non possit, uel quia noluit absque alio tenetur fideiussor.

Pater, an & quando teneatur pro filio ut fideiussor, ita quod non sit necessaria excussio filij principalis remissiuè.

Cessio actionum fienda per creditorem fideiussori ne dum de iure nouo, sed & de iure antiquo competebat.

7 *Cessionis actionum beneficium quibus competat an solum fideiussoribus, an uerò etiam alijs, uide hic plures enumeratos.*

Creditor cedendo actiones fideiussori, qui sibi soluit uidetur quodammodo nomen debitoris uendere.

8 *Creditor ultra cessionem actionum tenetur etiam restituere pignora, quae habet debitoris ipsi fideiussori soluenti.*

Creditor numquid teneatur fideiussori soluenti ultra cessionem actionum ipsi etiam exhibere instrumentum obligationis principalis ita ut si illud non habeat, non possit etiam executioni mandari sententia lata contra fideiussorem.

Cessio actionum fienda per creditorem fideiussori soluenti, quando sit facienda, an ante, an uero post solutionem.

Exceptio cedendarum actionum nedum impedit processum si apponatur ante sententiam sed etiam impedit executionem si post sententiam opponatur per condemnatum in solidum.

Creditor, qui nullas habet actiones cedendas, excluditur a petitione sua a fideiussore, uel mandatore.

Creditor in tantum cogitur cedere actiones, ut aliter non possit compellere fideiussorem ad soluendum.

Statutum excludens exceptionem, ac defensiones omnes, non censetur excludere exceptionem cedendarum actionum.

9 *Exceptioni cedendarum actionum renunciari potest.*

Beneficio cedendarum actionum renunciari debet in specie, neque sufficit generalis renunciatio uel si sit etiam renunciatum beneficio diuisionis.

10 *Beneficio cedendarum actionum numquid censeatur renunciatum per renunciationem beneficij de fideiussoribus factam.*

Cessio actionum an & quando sit facienda pro tota summa, & in solidum, & quando pro rata.

11 *Fideiussor cui facta est cessio actionum per creditorem an teneatur actiones sibi cessas confideiussori cedere.*

12 *Creditor succedens fideiussori, numquid teneatur cedere iura confideiussori soluenti contra seipsum.*

31 *Pater non habet beneficium cedendarum actionum cum pro filio intercedit.*

14 *Mulier quæ consensit viro alienanti, & renunciauit hypotheca, si agat contra possidentem alia bona, vel obligatum pro restitutione dotis, an teneatur cedere iura respectu bonorum quorum alienationi consensit.*

GLOSSA IIII.

HÆc est constitutio Iustiniani quæ habetur in tit. de fideiuss. & manda. in Authē. Colla. 1. quæ summatim posita est in Auth. præsente, C. de fideiussor. Ex ista constitutione fideiussores, & cęteri qui pro alijs se obligant, vt mandatores, sponsores, & constitutores, de quibus in glos. Crediderit, in §. 1. d. Authent. omnibus enim datur hoc beneficium qui pro alio intercedūt, modo principalis sit obligatus. Sali. in dicta Auth. Præsentem, 3. quæstione, & dictum fuit supra. Et duplex
1 † habent beneficium, primum est, quod licet de iure antiquo tenerentur in solidum, dicta l. 3. C. de fideiuss. & l. iure nostro, C. eod. tit. licet habuerint beneficium Epistolæ Diui Adri. vt supra dictum fuit, tamen nunc ex dicta constitutione possunt opponere, primo agendum esse contra principalem, & ipsum prius excutiendum si p̄sens est, & soluendo, & tenetur creditor id facere antequam agat contra fideiussores. Si verò absens sit principalis, arbitrio iudicis fideiussoribus datur dilatio ad ipsum præsentandum, qua elapsa, eo non præsentante, conueniri potest. Secundum est beneficiū, quod tenetur creditor cedere iura sua fideiussori soluenti contra principalem debitorem, & eius bona. De primo itaque beneficio dicamus aliqua scitu non indigna, maximè tyronibus, postea de secundo dicemus.

Ad hoc enim primo vt hoc beneficium competat, opus est vt fideiussor ante litē con-
2 testatam opponat † exceptionem istam excussionis contra principalem faciendę, est enim excussio (vt dicit Bald. in §. 1. in princ. in noua addit. l. fin. ff. si cert. pet.) bonorum ac rerum principalis debitoris ad vnguem vsque ad sacculum, & peram per iudicem facta discussio, quod etiam tradunt alij de excussione tractantes infra citandi, est enim dilatoria ut tradit Bartol. Comens. & Socin. numero nono, in l. secunda, §. primo, ff. de exceptio. Bald. in dicta Authent. præsente, prima columna. Abb. in cap. 2. num. 5. de fideiuss. Alexand. consil. 78. In causa, & lite, ad fi. 1. uol. Guid. Pap. d. quæst. 570. num. 6. Decis. Tholos. 166. & Steph. Aufrer. in add. ad dictas decisiones Capel. Tholos. decisione 81. tradit etiam Boer. decisione 59. nume. 10. & 221. n. 16. Quo fit, ut lite contestata in causa principali non possit opponi in causa appellationis. Alexand. consil. 34. Consultus, in 4. 73. & 83. in 6. vol. Dec. in d. l. fina. in princ. nume. 29. & Negussant. in tracta. de pignor. 8. par. 1. membro, num. 36. Et si pro parte fideiussoris non opponeretur, valeret iudiciū, ut per Bart. in dicta l. finali, in fine princ. vbi Ias. nume. 11. & Dec. nume. 29. Castr. & Alexand. in l. decem, primus num. 6. secundus num. 15. ff. de uerbor. obligat. Ias. in §. item si quis in fraudem, num. 81. post Aret. Insti. de action. Socin. Reg. 134. Excussio 6. Fallent. Tholos. decisione 81. Guid. Pap. quæstione 94. & Boer. decisione prædicta 221. num. 16. Sic etiam vt hoc beneficium competat fideiussori, necesse est quod principalis debitor sit præsens, vt in dicta Authent. quod & tradit Bald. in dicta l. fin. in lectura noua, §. 1. 3. col. & alij post eum ibi. Socin. dicta Regula 3. Fallent. Alexand. consi. 100. Discussis, nu. 11. in 5. & Marsi. in dicta Rubrica de fideiuss. num. 14. Et in proposito ille dicitur præsens, qui est in eo territorio, ut per glos. in d. Authen. in corpore, in uerbo. præsentes, in fine. Bart. in dicta Auth. Hoc ita, 8. quæstione, 2. part. num. 30. Salic. in dicta Auth. præsente, quæstio. quarta, & in dicta Authen. Hoc ita, vndecima quæstione, Barto. in l. tertia §. primo, octaua quæstio. nume. 16. ff. de duobus reis. vbi Roncheg. num. 179. & sequ. Bald. in dicta l. fin. §. 1. 3. col. Alexand. dicto consilio 100. Roman. consil. 93. Visis quæ superius, Dec. in d. l. fin. nume. 26. Steph. Aufr. in add. ad decisionem Tholos. 196. & Negusant. d. 1. membro, nu. 42. Diceretur etiam absens, si latitaret, secundum Guid. Papæ, qui dicit ita fuisse decisum dicta quæstione 570. in princ. licèt Salic. in dicta Auth. pręsente, uelit nihil obstare absentiam principalis, si habet domicilium, & bona in foro creditoris, & est soluendo, cuius opinionem uidi seruari in praxi. pro qua optimè facit, quod licet regulariter excussio non sit facienda de bonis existentibus extra territorium ne creditor cogatur peregrinari, ut per glos. in dicta Auth. Alex. consi. 84. In causa nume. 11. vol. 3. & consil. 91. num. 5. in 7. uol. tamē si bona sint in loco vicino, in quibus commodè creditori satisfieri possit, de illis etiam facienda est excussio, ut per Alexand. in dictis consilijs. Dec. post alios, in dicta l. finali, num. 26. Socin. dicta Regula, 8. Fallent. Neguf. dicto primo membro, nume. 42. Marsil. Singul. 220. Fideiussor. & Rodo. Suarez. in declarat. l. secundę foro Legum libro secundo, capit. seu §. incip.

incip. quæritur ultimus, nu. 4. & seq. pag. 791. de quo etiam per Parif. consil. 80. num. 43. & consi. 50. num. 65. 1. uol. Et nedum sunt accipienda bona rei principalis antequam ad fi-
3 deiussorem deueniatur, sed etiam † accipienda est eius persona, ut per Bart. in d. Authen. Hoc ita, 8. quæstione 2. part. num. 30. & in d. l. 3. §. 1. 8. quæstione, num. 16. ff. de duob. reis, licèt non propterea liberetur fideiussor quin teneatur, & exigi possit, si à principali creditor suum consequi creditum nequeat. Bald. in dicta l. fin. §. 1. in fin. & Marsi. in dicta Rubrica, nume. 380. & supra nume. 378. ponit, quòd etiam utroque tempore potest dari tenuta bonorum, & deueniri ad capturam debitoris. Et non tantum unus reus exequendus est ante principalem, sed plures, si plures sint rei, adeo quod omnes debent prius exequi, etiam si fideiussor pro uno ex eis tantum fide deiussisset. Aret. in d. §. item si quis in fraudē, num. 7. versiculo, & aduertas, & Alex. consi. 73. col. 1. in 6. Sic tamē reus est absens, & data dilatione fideiussori ad eum præsentandum non presentauerit ipsum, & contra eundem fideiussorem fuerit motum iudicium, nihil sibi prodesset si pendente iudicio reuerteretur lite contestata cum eo. Salice. in Authent. præsente, prædicta quæstione octaua, & Aufrer. in add. ad dictam decisionem 81. sicut etiam facta excussione contra reum, & reo non reperto soluendo, licèt superueniant ei bona, non prodest fideiussori conuento, cum quo fuit litis contestata, ut per Bald. & Castr. nume. 10. Ias. nu. 8. Decium, numero 33. in dicta l. finali, in princi. Socin. in dicta Regula, quinta Fallen. licèt Alexan. in dicta l. fin. numero 15. & in dicto consilio 100. & Roma. citatus per Socin. in dicta Fallent. & Marsil. qui plures citat pro sua sententia, qui contrarium tenet, in dicta Rubrica nume. 24. Non solum autem conueniendus est principalis antequam ad fideiussorē deueniatur, sed etiam fiscus, si ipsi principali successerit ob cōfiscationē, ut aduers' Bart. in d l. fin. in princ. tenent Fulgos. Castr. Alexander Ias. & Dec. ibi, & uidetur tenere Bal. in l. prima, C. de fideius. firmat Rom. consil. 93. Visis, num. 2. & latè Crauet. consil. 263. num. 7. licèt cum Bart. teneant Salic. in dicta l. finali, Anch. consil. 283. Ex prædictis, & Abb. consil. 29. In quæstione, num. 3. uol. 2. Et cum ista exceptio discussionis de reo principali faciendæ, nedum respiciat ordinem sed etiam interesse partis, cum intersit fideiussoris ne litibus uexetur, & expensis, ideo uerior uidetur sententia illorum qui tenent etiam de æquitate debere admitti in Curia mercatorum, & in causis in quibus procedditur sola facti ueritate inspectas ut per Dec. & Alciat. in dicta l. fina. in quo amplectanda est distinctio Corn. in cōnsil. 55. littera, S. in 3. Neguf. loco præallegato, nu. 28. & Benuen. Strach. qui etiam citat Blanc. in tract. de compro. ut ibi per eum, in dicto tract. de mercat. in tit. quomodo in caus. merca. procedendum sit, in Rubrica de excep. nume. 4. quæ etiam procedit in eo, qui uoluit posse grauari more debitorum fiscalium. Guid. Pap. d. quæst. 570. num. 1.

Vt igitur hoc beneficium tollatur, & fideiussor possit in solidum conueniri, ut poterat iure antiquo, & creditori facilius satisfiat inuenta hæc est uia, ut renuncietur dicto be-
4 neficio, cui renunciari potest, † ut per gloss. ac cedat, in dicto §. 1. in Auth. de fidei. in fine Spec. in dicto tit. de renunc. & conclus. num. 16. Bald. in dicta Authent. præsente, in fine. Imola consi. 46. In casu. Abb. in cap. 2. de fidei. Ro. cons. 392. Circa primū. Abb. cōs. 72. num. 1. 2. uol. Aret. consi. 33. num. 8. ubi uoluit generalem renunciationem sufficere; Alexand. consi. 78. ad fin. 1. uol. Guid. Pap. quæstione 94. Steph. Aufrer. in add. ad quæst. 80. & 196. Capel. Tholos. Dec. in dicta l. fin. nu. 20. & in consi. 27. num. 6. & num. 8. & Marsi. in dicta Rubrica nume. 77. imò satis esset, si in instrumēto esset dictum, Renuncians, &c. secundum Cur. seniorem consil. 6. in princ. cum de cōmuni stilo notariorum dicta Clausula esset extendenda ut censeatur renunciatum dicto beneficio, licet si non adesset principium illius Clausulæ cæteratum, notarius non posset apponere, nisi esset instrumentum factum cum pacto, quòd extendatur ad consilium sapientis, ut tradit Bald. in Rubrica, C. de reuo. his quæ in frau. cred. num. 6. versic. & not. quod Bar. & sequitur Tiraq. in tract. de constit. ult. par. ult. limit. nu. 11.

Ista tamen renunciatio nullum effectum operaretur in fideiussore indemnitatis, seu qui promiserint soluere id, quod creditor à debitore minus consequi posset, ut in l. si fide iussores, in princip. ff. de fideius. in dicta l. finali, in princip. & in dicta l. decem, de uerb. oblig. nam cum omnino prius sit agendum contra principalē, ut uideatur quid, & quantū soluere possit, quia pro reliquo fideiussor tenetur, nihil faceret renunciatio huius fideiussoris, qui etiam potest diei fideiussor hoc casu, ut per Dec. in dicta l. finali, 1. col. ita tenent Angel. Alexand. Ias. & Dec. qui dicit communem, num. 7. in dicta l. fin. citando alias decisiones Rom. consil. 211. Allegationes num. 2. & 241. Spectabiles Domini, nu. 6. Marsil. in dicta Rubrica num. 23. Socin. in l. eum filiusfamiliàs, §. 1. nume. 3. ff. de uerb. oblig.

obligat.& per Boer.decisione prædicta 221. nu. 12.& Rodor. Suarez in declaratione l.2. foro legũ lib.2. Tit.de los empladamiẽtos.§. incip. quæritur vlt.num.7. & sequ.fol.792.

Ad hanc regulam huius beneficij dantur plures fallentię per Doct.quas prosequi non
5 pertinet ad rem nostram, † sed uideantur in locis supra citatis, quia ad eos sufficiet remissio, Socin.plures ponit in dicta Regula 134. Ias. post Aret. in dicto §. si quis in fraudem, omnes in d.l.fina.& in d.l.10.Neguſ.in d.8. mẽbro. Aufr.in add.ad.d.quæſt.196.Firmã. in suo Repert. uerbo discussio, uer. 12. cum duobus sequentibus,& plures casus ẽt ponit Marsil.in dicta Rubrica, in quibus excussio non est necessaria, incipiendo à nu.8.vsq; ad nume. 23. De modo faciendi excussionem ultra tract. Iac. de Aret. qui latissimè tractat materiam, qui attribuitur Bar.ponunt etiam Doctores in dictis locis.

6 Solum tres casus tangam ex multis † tibi tactis. primus est, quod id qđ dicitur de dicta excussione facienda, habet locum quando principalis est obligatus, & potest conueniri, secus si non posset conueniri, ut quia minor, quod sine auctoritate administratoris promisit, ut in l.Marcellus, ut ibi Bar.& alij, ff.de fideiuſ. Bart. in d. Authent.hoc ita, 10. quæſt. secundæ part.num.32. Bald.in d. Authent. Præsente, ad fin.decis. Tholos.196.& ibi Aufret.in addit.& Negus.in dicto primo membro, num.33. Secundus est casus bene menti tenendus, per fideiussores, de quo etiã aliqua diximus supra in beneficio Epistolæ Diui Adr. quod per negationem factam per fideiussorẽ si conuincatur de mendacio, amittit beneficium excussionis, dicta l.si dubiter, §.ita demũ, de fideiuſ. & in his terminis tradit Bald.in Auth.cõtra propriam, 2.not.nu. 7.C.de non num.pecun. Salic.in d.Authen. Præsente, 7.quæſt.Alex.in l.etiam, §.1.num. 9.ff.sol.matr.& in l.non tantum, §.quod autem, num.2. ff.de re iud. ubi multipliciter limitat.Corn.consil.90. nu.42.in 2.uol.Ias.in d.§.item si quis in fraudem, num.79.6.limit. Aufrer. in addit. ad dictas quæſt.80. & 196. & Marsi.d.Rubrica num.19.& 322.& sequ. Tertius, ẽst casus, quando quis promisit soluere si alius puta Titius non soluerit, eod.n. non soluente, uel quia nõ potuit, uel quia noluit, tenetur fideiussor, nec exigitur aliqua excussio, vt tradit Ripa, in l. ita stipulatus, nu. 50.ff.de uerbor.obligat. An & quando pater teneatur pro filio, ut fideiussor, ita qđ non sit necessaria excussio filij principalis, abundè habetur in d.decisione Boer.221.per totum.

Nunc de secũdo beneficio cessionis actionum per creditorem faciendę, dicendum est, quod quidem beneficium, licet etiam competat ex dispositione d. Auth. ut in ea expresse dicitur, tamen etiam competebat de iure antiquo, ff.& etiam C.ut in l.fideiussoribus, in l.ut fideiussor, & alijs quam pluribus legibus, ff.de fideiuſ. & quod hoc sit beneficium ueteris constitutionis, tradit expresse Bald. in l.si diuisa, supra allegata, C.locati, et quod beneficium competit tam fideiussoribus, & mandatoribus, quam correis, & tertijs possessorib.necnõ & negotiorum gestoribus, procuratoribus, & alijs soluentibus pro alio, de fideiussoribus probant leges allegatæ, & alię infra allegandæ. Spec.in d. tit. de renunc.& conclus.nu.21.uersi. postremo dicendum,& Negusant.qui ponit regulam, in tracta.de pignor.1.parte tertij membri 5.part.principalis, nu.33. de correis probatur in l.1.secundũ antiquos Codices, nunc secundũ nouos, est l.2.C.de duob.reis, ubi Bald.& alij, Bart.in l.Modestinus, 1.quæstione, nu.5.ff.de solut. Bal.in d.l.si diuisa, & ante eos Spec.loco prę allegato, nume.20. uersic. sed numquid uni, quod etiam tenent nonnulli ex infra allegandis. De possessore est text. in l. mulier, ff.qui pot.in pign. habeant. & probatur in l. si res, ubi Doct. de leg.1.Spec.in d.tit.versi. sed pone emi domum, nu.22.Dec.in consil. 104.num.2.& consi.446.in princ.& Negus. loco præallegato nu. 25. De alijs quarto loco, & vltimo expressis, tradũt Ang.& Paul. de Castro, num.3. in l.si stipulatus, §.1.ff.de fideiuſ. per l. si mandato meo, ff. cod.tit.vbi dicunt, tali casu non sufficere renunciationem beneficij de fideiuſ. & de duob. reis, cũ hæc his alijs non competant, qui non sunt fideiussores uel rei, & propterea dant cautelã, ut renunciato expressa fiat exceptioni cedendarum. Cõpetit itaq; fideiussoribus, & alijs correis obligatis, beneficium hoc, seu exceptio cessionis faciẽdæ, per creditorem uni ex obligatis solidum soluenti, contra reum principalem, & alios confideiussores, & obligatos, d.l.ut fideiussor, l. cũ alter, quæ loquitur etiam in fisco qui credere tenetur, & l.sicut, C.eod.tit.de fideiuſ.l.cum is,& l.si mandato ff.eod. & tenetur nedum ad cedendum actionem personalem sibi competẽtem, sed ẽt hypothecariam quæ aliàs regulariter fideiussori non competeret, l.mandati, C.eo.tit.& d. l.cum alter, tradunt Bart.& alij post glos.in d.l. fideiussoribus. Dec.admittit consi.27. in princ.& firmat consi.446.in princ.imò, & tenetur cedere naturalem obligationem, & officium iudicis contra præsentem, & fideiussorem, ut per Bart.in d.l.Modestinus, nu.12. per quam cessionem censetur quodammodo creditor uendere nomẽ debitoris, d.l.fideiussori-

soribus, licèt suum recipiat, dicta l. cum is, quod procedit, siue conueniatur ad soluendum fideiussor, seu reus, siue sponte offerat solutionem. Castr. d. l. fideiussoribus, et Neg. loco præallegato d. 3. quæst. nu. 33. Et vltrà cessionem ipsam iurium, tenetur etiam creditor restituere pignora, quæ habet debitoris
8 † ipsi fideiussori soluenti, l. Paulus, ff. de fideiuss. & l. cum eorum, C. de sentēt. & interloc. om. iudic. fortius uoluit Bal. post Alber. Gal. in l. si nomen, ff. de hæred. uel action. uendit. & sequitur Alex. in l. sciendum, nu. 10. ff. de verb. oblig. quod teneantur etiam exhibere instrumentū obligationis principalis in cessione facienda, inferrentes, quod si illud non haberet, non posset etiam exequi sententia lata contra fideiussorem, & Rodo. Suarez in repet. l. post rem iudicatam, & declarationē l. regni, in c. incip. Visum est supra, nume. 6. fol. 669. cuius tamen contrarium in hoc vlt. voluit idem Bald. in d. l. in noua addit. Cessio autem ante factam solutionem, uel post incontinenti facienda est, uel in solutione addendum est pactum de facienda post, aliàs regulariter non valet, d. l. Modestinus, ff. de solut. vbi glos. & Bart. alia iura citant, glos. in d. l. mandato, C. de fideiuss. Spec. loco præallegato nu. 22. latè Tiraquel in tit. de retract. tit. 1. §. 26. glos. 1. num. 53. licèt in pluribus casibus etiam facta solutione sit facienda, l. Stichum, §. si mandato, ff. de solut. & not. in l. Papinianus, ff. mandati, & in l. cum is, vbi Cast. ff. de fideiuss. & in d. l. vt fideiussor, Bartol. Castr. & alij, in d. l. Modestinus, Et nedum exceptio ista actionum cedēdarum impedit processum si opponatur ante sententiam, sed etiam impedit executionem, si post latam sententiam opponantur per condemnatum in solidum, l. si fideiussores, §. 1. ff. de fideiuss. facit l. si minoris, ff. de admin. tut. Azo in Summa, in tit. de fideiuss. nu. 8. Spec. in d. tit. nume. 23. & Io. Andr. in addit. sub num. 21. Bald. in d. l. si nomen, & in d. §. 1. Castr. in l. si mandatori, ff. de fideiuss. & Aret. Instit. quibus modis tol. oblig. in fine, princ. sed si creditor nullas haberet actiones cedendas, excluderentur à petitione sua à fideiussore vel mandatore d. l. Stichum, §. pen. de solut. glo. magna, in d. l. stipulatus, §. 1. & ibi Cast. post Bar. distingunt plures casus, & limitāt Spec. d. nu. 21. Alex. in l. nisi, quam legit cum l. præced. ff. de pact. & Neguss. qui multipliciter limitat loco præallegato, nu. 36. Et in tantum tenetur creditor credere actiones, nec potest aliter cogere fideiussorem vel correū ad soluendum, ut etiam stante statuto quod instrumenta guarentigiata indistinctè, & non attē ta aliqua defensione mittātur executioni nō propterea excluditur hæc exceptio quæ uenit ex eadem causa, & inest. Bald. in d. Auth. Præsente, nu. 4. Dec. in consi. 27. nu. 1. dictis consilijs 104. nu. 2. in fine, & 446. in prin. & Rodo. in d. l. post rem iudic. in cap. seu §. sed pro euidentia, nu. 42. fol. 652.

Vt autem hoc beneficium tollatur fideiussori uel correo obligato, ne possit petere huiusmodi cessionem, & possit creditor gratificare alicui amico fideiussori, uel correo, ut dicit Specu. loco præallegato nu. 21. uel tollatur dubitatio, an quis teneatur credere iura, quādo quis liberauit aliquem ex eis nulla facta solutione, reseruato sibi iure consequendi suum creditum à cæteris. Vel renunciauit iuribus suis respectu aliquorum bonorum alienatorum per debitorem, iuxta tradita in l. iubemus, C. ad Vellei. ubi Bal. & alijs, seu teneretur cederi iura contra se ipsum possidentem aliqua bona debitoris virtute posterioris obligationis, ut per Dec. in d. consil. 104. in quo tamen casu aliter sentit Neguss. loco præallegato, quæst. 4. nu. 32. Vel si in casibus aliquibus traditis per Socin. in consil. 206. in 2. uol. inuentum est ut renuncietur huiusmodi beneficio, cui renunciari potest, ut per gl.
9 in d. l. si stipulatus, §. 1. vbi † Bart. nu. 3. Spec. d. nu. 21. & 24. Bart. in d. l. Modestinus, 1. quęstione, nu. 5. gl. & Doct. in d. l. nisi, ff. de pact. Bal. & Ang. in l. 2. C. de fideiuss. in d. Authen. Hoc ita, nu. 2. Socin. in consi. 200. nu. 3. & 4. uol. 2. duplicato consi. 125. in 4. Corn. qui in eodem casu consuluit, in consil. 51. 1 col. 2. uol. Afflict. decisione 182. nu. 10. & 12. & Neguss. d. 3. membro, nu. 24. & nu. 36. & Marsi. in Rubr. prædicta de fideiuss. nu. 29. Non censeretur tamen renunciatum huic beneficio, si tantum beneficio diuisionis renunciaretur, ut per Bart. in d. l. Modestinus, nu. 5. & Bald. in l. 2. C. de fideiuss. uel si in genere omnibus beneficijs esset renunciatum, ut tradit Bal. in d. l. si diuisa, C. locati, sed debet esse expressa renunciatio, secundum Roman. cons. 472. In eo quod quęritur, ut uidetur etiam tenere Castr. in cons. 239. Super hoc facto, nu. 3. 1. uol. sequitur Afflict. d. decisione 182. nu. 12. & latius Marsi. d. nu. 29. licèt etiam nō desint qui aliter uolunt, ut sat sit renunciare omni iuris auxilio de quo dicetur infra, super ea Clausula; sed tamen si ut hic fingitur, sit renunciatū
10 beneficio de fideiuss. censetur † renunciatum beneficio cedendarum, ut tradūt Bald. & Angel. in d. l. 2. C. de fideiuss. vbi dicūt, quod notarij dīt propterea in instrumētis quod fideiussores renunciant beneficio nouarum constitutionum de fideiuss. & de pluribus reis debendi, quam formam etiam ponunt cū plures rei se obligant, quia ita renūciando renūciatur

eiatur beneficio ceden darum, tam in hypothecaria quam uidetur personali, per dictam legẽ, & per alias ibi allegatas. idẽ tenẽt Soc. d.consi.200.nu.4.col.pen.in fine, & C or.51. col.pen. Afflict.d. decis.nu.12.Dec.d.consil. 27.nu.5.& in d.l.fin.in prin.nu.21. ff. si cert. pet.& Neguf.d.3.mẽbr.nu.25. Cum tamen cessio venit faciẽda alicui fideiussori, uel cor reo, non semper est facienda pro tota summa & in solidũ, sed pro rata, quia si fit cõtra principalem ad quem peruenit tota pecunia, vel totum negociũ pertinet, in solidum fieri poterit, & pro tota summa; Si verò contra correum, vel contra fideiussorem, pro rata tantum est facienda, glos. in d.l.fideiussoribus, vbi Castr. & in l.cum pupillus, ff.de tutel.& rat.distr. Spec. loco præallegato, num.20.& 23. Azo.in Sũma, d. tituli, nu.8.glos.& Bald. in d.l.1.aliàs 2.C.de duob.reis, & Bald.in d. l.si diuisa, in add.de quo per Bart.& Castr.in d.l. Modestinus, de quo etiam aliquid per Alex.in l.in lege Falcidia, nume.3.ff.ad legem Falcid. licèt si sunt plures correi, uel fideiussores, puta tres, uel quatuor, possit soluens, et actionum recipiens cessionem, agere contra unum ex cæteris in solidum, ad repetitionẽ soluti, detracta tamen sua 3. vel 4. parte, pro qua non potest fieri cessio, ut supra, ut tradit glo.fi.in fine, in d.l.1.& ibi Bal.in fine Spec. d.nu.20. Bart.in d.l.Modestinus, nu.10. vbi tamen temperat, & Bald.in d.l.si diuisa. Et te
11 netur etiam hic † cessionarius actiones sibi cessas cedere con fideiussori, & correo solucti solidum, contra alios correos, & con fideiussores, pro rata, ut per Bart.in d.l.Modesti
12 nus, nu.11. Vltimo in hac materia † sciendũ, est, quod si creditor successit fideiussori, non tenetur cedere iura con fideiussori soluenti contra se ipsum, licèt secùs esset, si succederet correo, ad quem spectat totum negocium, & ad quem emolumentum totum peruenit: quia excluditur ea exceptione, ut tradunt Paul. Alex. & Socin.in d.l. de die, §.fideiussor, ff. qui satisdare cogant.& Afflict.d.deci-
13 sione 182.num.12. De patre † quod non habeat hoc beneficium cum pro filio intercedat, tradit Boer.d.decisione 221.num.11.&
14 de muliere, † quæ consensit uiro alienanti, & renunciauit hypothecæ, quod agenti contra possidentem alia bona, uel obligatum pro restitutione dotis non teneatur cedere iura respectu illorum bonorum quorum alienationi consentit, tradũt Io.Andr.in add.ad Spec. in loco prȩallegato, nu.22. Socin.& Corn.in dictis cõsilijs Afflict.decisione 343.ubi limitat, nisi mulier fuisset in dolo, quod ultimum etiam tenet Castr. in d. consil.239.num.3.in princ.& Neguf.d.3.quæstione, nu.29.

Et de duobus reis promittendi.

SVMMARIA.

1 *Duorum reorum promittendi beneficium quodnam sit.*
Correi debendi numquid possint in solidum conueniri, & grauari, & quando.
Beneficio duorum reorum debendi renunciari potest.
2 *Cessionis actionum beneficium competit correis debendi.*
Correus etiam non facta cessione repetit ab altero partem pro eo solutam.
3 *Duo rei promittendi, seu debendi an censeantur inuicem fideiubere remissiuè.*
4 *Creditor qui duos reos habet obligatos si vnum conueniat pro parte, vel partem suam debiti recepit ab vno, an videatur diuisionem fecisse.*
5 *Beneficium duorum reorum locum non habet stante statuto quod contra executionem nihil possit opponi.*
6 *Ioannes Ronchegallus laudatur.*

GLOSSA V.

Liqui notarij dicunt, de pluribus reis debendi, & ita dicit Bart.in d. Auth. hoc ita, in 10.quæstione secundæ part.num.33.quod notarij dicunt, quod renunciauit beneficio nouarum constitutionum de fideiussoribus, & de pluribus reis debendi, sed illud de fideiussoribus additur ad cautelam, uti bi per eum. Bald. autem in d.Auth. Hoc ita, nu.2.dicit, quod appellatur beneficium nouæ constitutionis, de duobus reis, & quia hæc uerba conueniunt dictæ Rubricæ in corpore Authent. mihi magis placet ut hoc modo describatur, quod eo modo, ut refert Bartol. Beneficium modo de duobus reis, quod datur correis obligatis, per dictã Auth. de duob.reis, coll. 7.inuenta in tit.de duob.reis, in c.autem præsente, in eo consistit, quod licèt correi teneantur in solidum, & possint, & conueniri, & exigi in solidum, l.2.ff.de duob.reis, & §.ex huiusmodi, Instit.eod. tit.cum alijs supra deductis super Clausula, Principaliter, & in solidum, tamen per dictam Authenticam datur eis beneficium diuisionis debiti, ad instar beneficij Epistolȩ Diui Adr. de quo supra dictum fuit, & sic non possunt in solidum conueniri, sed omnes conueniendi sunt, si sunt præsentes, & soluendo, & negocium contra omnes communiter est examinandum, sed
1 executio † facienda est contra omnes qui sunt soluendo, ut tradit Bartol.in l.tertia, §. primo, num.10.& Castr.num.5.ff. de duob. reis, &

reis, & Bald. in d. Auth. Hoc ita, in princ. & ibi etiam Bar. in 6. quæst. 2. p. nu. 28. Ad hoc igitur ut correi in solidum possint conueniri, & grauari, solet apponi in Instrumentis hæc renunciatio dictæ constitutioni, cui procul dubio renunciari potest, ut per glos. in uerbo cedere, in d. Auth. in corpore, & ibi Ang. 1. col. & in glo. fin. in d. Auth. Hoc ita, Spec. d. tit. de renunc. & conclus. nu. 17. & ibi Bal. in add. Bart. in d. Auth. Hoc ita 11. quæstione 2. par. nu. 33. Bald. nu. 5. & Salic. in 4. quæstione Castr. in d. l. 3. §. 1. & Aret. in §. 1. nu.
2 4. de duob. reis instit. Beneficium etiam † cessionis competit correis, ut supra dictum fuit in glos. præcedenti, ut tradit. etiam Bald. in d. add. ad Spec. in d. tit. etiam non facta cessione repetit correus soluens ab altero partem pro eo solutam, l. 1. & 2. & ibi glos. C. eod. tit. de quo per Bart. in d. Auth. 2. quæstio ne ult. part. nu. 70. An autem censeantur in
3 uicem † fideiubere, latè ponit Bar. in d. Auth. Hoc ita, 4. parte 1. quæstione nu. 67. & in l. reos, ubi et iam alij, ff. eod. tit.
4 Et an si creditor † unum conuenit ex correis pro parte, uel partem suam debiti recepit, uideatur facta diuisio? ponit Castr. consi. 391. Non reperio, & Ias. in d. l. fin. in princ. nu. 7. ff. si cert. pet. latè Ripa post alios, in l. si ex toto, §. 1. ff. de leg. 1. Non habet tamen lo
5 cum beneficium d. Auth. † stante statuto, ut est Florent. quod cõtra executionẽ nihil possit opponi, ut per Bal. in d. Auth. Hoc ita, nu. 2. Et quia hæc materia duorum reorum, latè est tractata per Bar. in d. Auth. & ferè in omnibus ll. eiusdem tit. ff. & latissime ac subtili-
6 ter eam tractauit Excellentissimus † D. Ioan. Ronchegallus, mihi uti frater, & maior honorandus, in sua Lectura, tit. prædicti, cum etiam non pertineat ad nostrum tractatum, satis erit lectorem ad eos remittere, et ad alia procedere.

Et omni alij iuris, legum, & statutorum auxilio, & beneficio.

SVMMARIA.

1 *Renunciatio generalis omni iuris, legum, & statutorum auxilio, & beneficio, an idem operetur ac si specialiter beneficia essent expressa.*
Et an comprehendat beneficium diuisionis, & excussionis.
2 *Renunciatio generalis omni iuris, legum &c. an tollat beneficium cedendarum actionum fideiussori soluenti competens.*
3 *Renuncians omni iuris, legum &c. multa tollit beneficia ut hic exemplificatur.*
Mulier renuncians omni iuris, legum &c. Velleiano renunciare censetur, & beneficio ne possit carcerari maximè in materia tutela.
4 *Renuncians omni iuris, legum &c. censetur etiam renunciare beneficio speciali ratione in dolo ut restitutionis integrum, & ne conueniatur nisi in quantum facere possit.*
Mulier qua renunciauit omni iuris &c. censetur etiam renunciasse beneficio sibi competenti ne dos sibi retineatur.
Renunciatio generalis omni iuris &c. an censeatur includere renunciationem l. de his. ff. de transact.
5 *Renuncians generaliter omni iuris &c. an censeatur renunciare facultati petendi remissionem ob casum fortuitum.*
Renuncians generaliter omni iuris &c. an censeatur renunciare difficultati, & impossibilitati in promissione facti alieni.
6 *Renunciatio generalis omni iuris &c. an tollat remedium l. 2. C. de rescind. vend.*
Et an tollat l. si vmquam. C. de renoc. donat.
7 *Renuncians omni iuris auxilio an censeatur renunciasse nedum iuris ciuilis, sed etiam municipalis auxilio, & beneficio.*

GLOSSA VI.

Hæc Clausula est maximæ importantiæ per eam enim etiam si non fuisset expresse renunciatum di-
1 ctis beneficijs † competentibus fideiussoribus, & pluribus reis, ut supra, uideretur eis renunciatum, & hæc generalis renunciatio renunciantibus noceret, ne eis uti possent, nam de beneficio diuisionis de quo supra dictum fuit, super Clausula Epistolæ Diui Adriani, & in Clausula præcedenti, quod per hanc renunciationem tollatur firmat Imola in consilio 46. In casu præmisso. Aret. in allegato consilio 33. columna pen. Guid. Papæ, quæstione 367. In aliquo contractu, ubi dicit ita practicatum, & indicatum fuisse, & Tiraquel. in repetitione l. si unquam, in præfatione, numero 121. C. de reuocandis donationib. De beneficio uerò ordinis, & sic excussionis, de quo supra dictum fuit, in Clausula de fideiussoribus, idem tradit Guido Papæ, dicta quæstione, & ante eum Baldus, in l. prima, colum. tertia, C. de conuen. fisci debit. libro 10. Aretinus, dicto consilio trigesimotertio colum. penult. numero octauo. Alexand. consilio trigesimotertio. Consultus, colum. prima, quarto uol. & latius consilio vigesimonono, numero trigesimoquarto in septimo. Est uerum, quod Alexand. Ias. & Dec. in dicta l. finali, in prin. ff. si cert.

ff.si cert. petat. tenent contrarium, sed tamen loquuntur in excussione necessaria in fideiussore indemnitatis, in qua non sat est renunciare expresse huic beneficio, in quo tamen Bald. quam Alexan. contrarium firmauerant, de quo supra diximus in Clausula, de fideiussoribus, & cum ista opinione uidetur etiam transire Tiraquel. dicto numero 121. licet Boer. in dicta decisione 221. num. 10. dicat, aliam opinionem communiorem, quod ego intelligo in casu fideiussoris indemnitatem promittentis, ut supra. An autem tollat exceptionem cedendarum, est maior difficultas, per ea quae supra diximus in
2 glos. †praecedenti; namque licet Bald. Rom. Marsi. & alij ibi citati, teneant, quod non censeatur per hanc Clausulam generalem huic beneficio renunciatum, quod etiam admittit Dec. dicto consilio 27. numero 6. & expresse firmat in consilio 99. nume. 3. & consilio praedicto 446. numero primo, & idem uidetur tenere Alexand. consilio 196. vltim. column. 6. volum. & sequitur Paris. consilio 110. numero 98. in primo, Ripa in dicta l. si unquam, quaest. 57. nume. 118. & hanc opinionem dicit aequorem Tiraquel. dicto numero 121. Contrariam tamen partem consulendi tenuerunt Socin. & Com. in eadem causa cõsulentes, in consilijs supra citatis, primus 200. secundo volum. & secundus 51. colum. 3. in secundo, & huic opinioni uidetur adhaerere in effectu Afflict. dicta decisione pro altera parte citata. 182. numero 13. & ante omnes Bald. sibi contrarius, in consilio 4. Quaeritur unum, primo uol. qui dicit hanc esse veriorem. Dec. etiam sibi contrarius, in consilio 452. numero 19. quam etiam sequitur Boer. in tractatu de potestate legati a latere, prima quaestione 8. colum. nume. 83. licet alleget Rom. tenere hanc partẽ qui tenet contrariam; Et huic etiam parti uidetur adhaerere Tiraquellus dicto numero 121. licet etiam ipse citet pro hac parte Angel. & Dec. in consilio 27. & 446. supra in contrarium citatos, qui eam non tenent, & quasi subdubius in neutram partem uidetur inclinare; mihi magis placet prima opinio, quae est equior, & iudicio meo uerior & cõmunior, per rationes pro ea parte adductas. Praeter dicta beneficia fideiussoribus, & correis com-
3 petentia, dicta Clausula tollit etiam †alia beneficia, quorum plura enumerat Tiraquel. dicto numero 121. quae quia proprie conuenit materiae nostri tractatus, nolui omittere, per eam enim tollitur beneficium Velleiani cõpetens mulieri, quando maxime obligat se pro tutela; & beneficium ne possit carcerari, ut tradit Bartol. numero 12. & Bald. numero 3. in Authen. Matri & auiae, C. quando mul. tutel. offic. fungi potest, & in corpore unde sumitur, ubi disponitur, matrem uel auiam omnis iuris auxilio debere renunciare, ut tutelam administrent. Idem Bartolus in l. si quis sub conditione, numer. 17. ff. de testam. tutel. Matthes. not. 109. Nota casum, Ias. in dicta l. fin. in princip. nume. 4. Socin. in l. plerique, 7. quaestione, numero 40. & in consilio 180. colum. tertia numero 2. volu. secundo, Ripa dicto nume. 118. Boer. dicto tractatu, dicto numero 83. etiam Tiraquellus dicto numero 121. licet aliter obligatio esset nulla, ut per Bart. in l. antiquae, §. fin. C. ad Velleian. sicut etiam tollitur beneficium speciali ratione indultum, ut restitutionis in inte-
4 grum, Cur. iun. consilio 18. colum. † fin. & Tiraquel. vbi supra, imo censetur renunciatum omnibus exceptionibus in fauorem renunciantis facientibus, Bal. in dicta l. prima: C. de conuen. fisci debit. lib. 10. colum. 4. & Marsi. in dicta Rubrica numero 35. cum alijs citatis per Paris. dicto consilio 110. numero 21. Et beneficio dictae l. plerique, de in ius uoc. ut quis capi non possit in domo, ut per Ias. in dicta l. colum. 4. Ripa, dicto num. 118. etiam Tiraquel. 121. & idem ut tollatur beneficium, ne conueniatur renuncians vltra quam facere possit, Corne. consilio 128. col. fina. in tertio. Ripa et Tiraquel. in dictis locis, tollitur etiam beneficium concessum mulieri, ne sibi dos retineatur, l. unica §. taceat, C. de rei uxor. actio. nam retineri poterit pro administratione tutelae, ut consuluit Socin. consilio 126. column. 3. in primo duplicato consilio 180. in secundo uolum. Quod per eam censeatur renunciatum dispositioni l. de his, ff. de transact. tenuit Alexander consilio 11. Viso, columna quinta in secundo. Socin. dicto consilio 200. & Dec. dicto consilio 452. numero 18. Crot. in repet. l. quartae §. Cato. in secunda lectura, nona oppositione, numer. 35. & Ripa licet dubitet, etiam stante iuramento dicto nu. 118. sed contraria opinio uidetur uerior, & communior, ut per Socin. sibi contrarium, in consilio 214. columna septima, numero sexto, in secundo uolum. & Tiraquel. in dicta praefatione, numero 145. Et licet ibi citet aliquos tenentes saltem addito iuramento, tamen inferius numero 161. & sequent. tenet contrarium, & alios citat in eandem sententiam. Per istam etiam Clausulam uoluit Alber. in l. item quaeritur, §. si exercitu, ff. locati, & sequitur Crot. in dicta nona oppositione. numero trigesimo quarto, quod censeatur renunciatum facultati petendi remissionem ob casum fortuitum. Capicius decisione 87. num.

87.num.10.quod non puto verum,& plures scio tenere contrariũ, de quo inferius dicetur in promissione solutionis afflictus in recompensationem fructuum, sicut etiam tenet idem Crot. quod per talem Clausulam censeatur renunciatum difficultati, & impossibilitati in promissione facti alieni, cuius contrarium tenet Paris. d. conf. 110. nu. 42. & sequen. de quo etiam diximus in Clausula promissionis de rato, super verbo omnibus iuris & facti, &c. An autem tollat remedium l. 2. C. de rescind. vendit. quod non tradit A-
6 lexan. cons. 42. Super † promisso, nu. 5. in 1. Paris. cõs. 20. nu. 99. in 1. Tiraquel. loco præ allegato nu. 122. & Cagnol. in d. l. 2. nu. 134. An vero d. l. si vnquam, C. de reuoc. donat. disputant Ripa in d. q. 57. Ruin. conf. 60. nu. 17. 3. vol. & latissimè Tiraq. in quid præfatione, nume. 115. & sequen. num. uidentur tenere partem negatiuam. Illud autem ultimo loco non est omittendum, quod per renunciationem omni iuris auxilio, nedum iuris
7 Ciuilis, sed etiam † municipalis auxilio seu beneficio renunciatum censeretur, ut per Rom. cõs. 251. Clarissime. Dec. d. cons. 452. nu. 19. & Tiraquel. d. num. 121. in fine, & maximè si sit dictum, iuris, & legum, secundum Ruin. consil. 51. nume. 21. 1. vol. verum quia Marf. in d. Rubr. nu. 35. dubitauit de decisio. Rom. vt tollatur omnis scrupulus, fuit etiam additum illud verbum; (statutorum) aliqua etiam pertinentia ad hanc Clausulas dicentur infrà super Clausula, omni iuris, & facti exceptione, &c.

Sibi quomodo libet competenti, vel competituro.

S V M M A R I A.

1 *Renunciari numquid possit, & quomodo iuri competituro.*

Renunciatio facta beneficijs legum, numquid requirat certiorationem dictorum beneficiorum.

GLOSSA VII.

Iuri competituro potest renunciari expressè ut dictũ fuit supra in Clausula cessionis in verbo sperarẽt. fol. 41. & propter hãc Clausulam Alex. in d. conf. 196. col. vltima in 6. tenuit illam opinionem, quod censeretur renunciatum exceptioni cedendarum de quo
1 suprà dictum est. Sed an requiratur † certioratio dictorum beneficiorum de fideiussoribus & cęterorum facienda renunciantibus? Specul. in d. tit. de renunc. & conclus. nu. 15. mouet quæstionem, & arguit ad partes hinc inde, & licet concludat non esse necessariam certiorationem, sed sine ea renunciationem ualere, dicit tamen, quod ideo discreti tabelliones apponunt in instrumentis, & renunciauerunt tali beneficio, quod est tale, super hoc certiorati a me tabellione. Bald. autem in addit. ibi, limitat, nisi renunciantes sint personæ quæ præsumantur ius ignorare, ut mulier, & minor, qui sunt certiorandi, laudans addendam esse certiorationem, & idem tradit Marf. loquens etiam in rustico, in d. Rubrica, numer. 36. si tamen adderetur iuramentum certioratio etiam in his non esset necessaria, secundum opinionem communiorem, de qua per Docto. in l. sciendum, ff. de verbor. obligat. & Marf. d. Rubrica, num. 38. & Tiraquel. in d. præfactione, num. 135. & sequent. de quo etiam inferius dicetur in Clausula renunciationis Velleiani.

CLAVSVLA XLI.

Promiserunt, & conuenerunt prædictis de Amadeis, venditoribus vt supra, agentibus, & mihi notario infrascripto, ac domino procuratori præsentibus & vt suprà stipulantibus, &c.

S V M M A R I A.

1 *Fideiussor an possit in duriorem causam, quam principalis obligari, & si sit datus pro maiori summa quam principalis an valeat saltem fideiussio pro ea summa, pro qua principalis tenetur, & infra num. 3.*

2 *Plus, quot modis dicatur in materia obligationis.*

3 *Vtile per inutile vitiatur.*

4 *Fideiussor efficacius obligari potest quam principalis.*

5 *Constitutor in plus tempore obligari potest quam principalis.*

GLOSSA I.

De verbis promiserunt, & conuenerunt, satis supra dictũ fuit super verbo promittentem, fol. 185. Et quod stipulatio cẽseatur solemniter facta, si scriptum sit aliquem fideiussisse, & promisisse, ut in §. fi. Inst. de fideiuss. diximus super verbo, & vna cum eis, fol. 199.

Sed quid si principales tenebantur in minori quantitate quam in ea pro qua fideiussor promi-

promisit, numquid ualeat promissio, & fideiussio, saltem pro ea summa pro qua tenebantur principales? Et dicendum est, quod † licèt
1 fideiussor possit obligari pro quacumq; summa pecuniarum etiam in futurum credenda principali, l. si ita stipulatus, ff. de fideiuss. non tamen potest in plus obligari, uel in duriorem & grauiorem casum, quã teneatur principalis, ut est text. in l. Græcæ, §. illud, ff. de fideiuss. & in §. fideiussores, Instit. eod. tit. plus autem vel grauius quis dicitur obligari, re,
2 tempore, loco, & causa, §. plus autem, † Instit. de action. Glos. in d. §. illud, & ibi Cast. quando autem est disparitas inter obligationem principalis, & fideiussorẽ, an ualeat nec ne? Bart. post Din. ponit longam distinctionem in l. hi qui, ff. eod. quam refert ferè ad literam Aret. in d. §. fideiussores, sed in proposito nostro, an ualeat obligatio in minori summa? glo. in d. §. illud, & clarius in d. §. fideiussores, tenet, quod non: quia cum sit defectus in forma obligationis, vtile per inutile viciatur. Et ita tenent Bart. qui dicit ita communiter teneri, Bald. & Castr. in d. §. illud, Bart. Ioan. Fab. & Aret. nu. 3. in d. §. fideiussores, Roman. cons. 66. Vir eximie; & videtur cum ea transire Bald. in l. si ultra, C. eod. Et licèt hãc opinionem improbent Dec. in l. in eo, quod plus, ff. de reg. iur. Galliau. in l. 1. §. si stipulari, col. penul. 7. limitatione, num. 9. ff. de uerbor. obligat. & Crot. in prima lectura, 3. fallent. & in secunda lectura, col. fi. & Hier. Butigel. in repet. d. l. 1. §. sed si mihi, nu. 10. & 11. quod uidetur etiam tenere Christoph. Portius, in d. §. fideiussores, tamen præcedens opinio est communior, & seruaretur in practica, ut per Cagnol. in d. l. in eo quod, ante fin. & per Alciat. qui eam defendit, in d. §. si stipulari, num. 38. Quæ tamen opinio non procederet, si esset appositum iuramentum fideiussoris, ut per Bartol. in l. si quis pro eo, in princ. uersic. octauo prohibetur, nu. 15. ff. de fideiuss. Aret. in d. §. fideiussores, ad fi. vbi mãdat notari, & Cagnol. d. l. in eo quod, in fin. quod tenuerunt Ang. & Imo. in d. l. hi qui, & quamplures alij, quos suprà citauimus super statuto de indemnit. mulier. 2. q. fol. 53. quæ amplius non repetam, & ultra eos alios citat Didac. Hispan. qui dicit communem, licèt nimis duram, in Repet. c. Quamuis, 2. parte §. 6. nu. 4. Et si principaliter, (ut in casu huius instrumẽti) fideiussor se obligaret, ut per Bart. in d. l. hi qui, nu. 16. vbi etiam Castr. & Aret. d. §. num. 7. cum alijs suprà citatis d. 2. quæstione sed co. 534. Sed licèt fideiussor in plus non possit obligari quam principalis, potest tamen obligari efficacius, ut publico instrumento guarentigiato, habente ex forma statuti executionem paratam, licèt principalis non esset obligatus instrumento, ut per Bart. in d. l. hi qui, nu. 11. Aret. d. §. nu. 5. Socin. in Rubrica, ff. de verbo. obli. num. 20. Mars. in d. Rubrica, ff. de fideiuss. 38. quæstione, nu. 293. & Rod. Suar. in declaratione l. Regni, ad lectur. l. post rem iudicatam, in ca. seu §. incipiente Visum est suprà, nu. 7. sicut etiam potest promittere penam si fuerit in mora soluendi. Bart. d. l. hi qui, nu. 12. Castr. in d. §. illud, in fi. Aret. d. nu. 5. Socin. in l. 2. §. in fideiussorem, nu. 8. ff. qui satisd. cogant. Ripa, in d. l. 1. §. si quis ita, nu. 16. ff. de verbor. oblig. & Mars. d. quæst. num. 291. & 292. De
5 constitutione † verò, quod in plus tempore obligari possit, probatur in l. si citeriori, ff. de constit. pecun. Bart. in d. l. hi qui, nu. 9. Castr. in d. §. illud. Aret. in d. §. fideiussores, col. 2. vers. circa quintum.

Dare soluere, & numerare eisdem de Amadeis, & suis vt suprà, ac dicto procuratori vel domino eius principali.

S V M M A R I A.

1 *Promittens soluere alicui solutioni adiecto, potest soluere si vult, sed ei non est obligatus, puta si dictum sit promitto tibi, quod soluam Titio.*

Fideiussio data pro promittente soluere alij solutioni adiecto puta Titio, non ualet.

2 *Procuratori non habenti legitimum mandatum soluens precium uigore contractus cum eo initi, an liberetur.*

Filio contrahenti rectè soluitur.

3 *Fideiussor numquid, & quando possit in mercedem ac præmium suæ fideiussionis aliquid recipere licitè sine vsurarum suspicione, & labe.*

GLOSSA II.

Sed quid si fuit etiam promissum soluere alicui adiecto solutioni, puta Titio, iuxta l. cum qui, §. qui sibi, cum ibi not. ff. de verborum obligatione, & §. planè, Instit. de inutili stip. certè potest ei solui, ut in dictis iuribus, sed tamen promittens ei non est obligatus, adeo
1 quod non ualeret † fideiussio, si huic adiecto præstaretur, ex quo promittens ei non est obligatus, l. si mihi, aut Titio, ff. de fideiuss. & facit l. sed etsi filiofamil. §. primo, ff. de constitut. pecun. tradit Azo. in Sum. de fideiussoribus, numero 3.

Et quia

Et quia hic fit promissio soluendi precium procuratori vendenti, qui precium recipere potest, si habet mandatum, ad uendendum, ut conclusum fuit suprà super verbo, de quo precio, &c. sciendum est, quod etiam si non haberet mandatum legitimum ad uendendum, tamen soluens uigore contractus cum eo celebrati, liberaretur à debito precij uigore illius contractus, quod procedit, nisi sciret eum non habere potestatem exigendi pre-
2 cium, & ipse†procurator non esset soluendo, ut probatur in l. filiæ, & ibi Bart. & Castr. ff. de solu. & in l. si vrbana, & ibi expresè Pau. Castr. num. 2. ff. de condict. indeb. vbi ijdem Doct. loquuntur in prædone, prælato inruso, & similibus. quibus ex suis contractibus solui potest. & de filio contrahente, quod possit sibi solui, probatur ex textu in l. quod seruus, ff. de sol. & in l. quod seruus, ff. depositi. & tradit Ias. & alij, in allegata supra l. filius, C. de pactis.

Sed numquid fideiubens pro aliquo, possit aliquam mercedem uel premium aliquod
3 recipere à debitore pro†sua fideiussione, licitè sine labe usurarum, & tenendum est quod sic, per tex. in l. si remunerandi, §. fi. ff. mandati, in l. hoc iure, §. 1. ff. de donat. & utrobique Doct. tradit Bald. ēt per illum text. in l. antiquę, in princ. C. ad Vellei. & est cōis opinio tam Legistarum quam Canon. ut tradit Didac. Couar. 3. lib. resolut. c. 2. nu. 6. licèt ipse illam limitet procedere, nisi inspecta qualitate, & conditione debitoris nullum imminerет periculū fideiussori, quo casu pactio illa, ficto, & simulato periculo in fraudem usurarum inita censeretur, ut per eum ibi.

Intra tempus, & terminum duorum annorum proximè futurorum.

S V M M A R I A.

1 *Terminus solutioni præfixus in emptione quando, & a quo tempore currere incipiat, & num. sequ.*

2 *Tempus ad legatum præstandum præstitutum an incipiat currere a die mortis, an uerò a die adita hæreditatis.*

Venditor an a traditione per constitutum sit liberatus.

Venditor non potest rei precium petere ante traditionem.

Tempus solutioni præfixum non debet prius currere quam ipse uenditor agere possit.

Emptor licet sit facta traditio ipsi per constitutum, compellere tamen potest uenditorem ad actualem traditionem.

3 *Tempore solutioni præstituto, an, & quando in principio, vel in fine temporis sit facienda solutio.*

4 *Solutio est facienda in fine anni si dictum sit, quolibet anno, secùs si dictum sit singulis annis secundum gloss. sed malè, ut hic.*

Tempore præstituto causa limitandæ obligationis, ut quia promissor non vult teneri, nisi usque ad certum tempus numquid expectari debeat finis, an uero statim agi possit.

Solutio numquid in principio sit facienda si promissio sit facta de soluendo usque ad Pascha, vel nundinas.

5 *Solutio facienda est in tribus terminis iuxta conuenta de quibus terminis intelligatur, an de tribus annis.*

Soluere obligatus triennio certam summam singulo anno ratam soluere debet.

Soluere promittens annis, mensibus, vel diebus, de duobus proximis intelligitur.

Sicut etiam si promisisses soluere in diebus illis, nisi iocosè esses dictum.

In diebus illis uerba secundum uulgum tempus infinitum videtur importare vel numquam.

Et ita respondit dæmon cuidam incantatori.

6 *Tempore ad soluendum simpliciter dato si non est dictum quid uel quantum de quanto intelligendum sit.*

Tempus mensis si datum est incipit eo die, & finit eodem die mensis subsequentis licet incipere de mense February.

7 *Venditio non valeret si esset dictum quod emptor precium quandocumque vellet solueret.*

8 *Creditor numquid possit agere ante tempus solutioni præfixum, & si agat numquid in aliquo puniatur.*

9 *Creditor potest agere ante tempus solutioni a lege præfixum, sed debitor non potest condemnari nisi aduenient e die, quod in quibus casibus procedat uide hic.*

Afflictus a Caguolo defensus.

10 *Debitor regulariter potest soluere ante tempus solutioni præfixum.*

GLOSSA III.

Sed quo tēpore terminus iste biennij initium accipere debet? Et dicendum est, quod tempore factæ traditionis rei, per l. tali, in princip. ff. de iure dot. Ita determinant Bart.
1 †& communiter omnes, in l. si cui legetur, in princ. ff. de legat. 1. vbi Ias. num. 16. Aret. cons. 94. ad fin. Ruin. consil. 63. num. 1. in 5. vol. Corn. cons. 245. col. fin. 4. vol. Socin. in l. si in diem, num. 7. ff. de cond. & demonstr.

& alij quos citat Tiraquel. in tractatu de retract.tit. 1.§.1.glos.10.num. 108. & idem sequitur tit.2.§.2.glos.vnica,num. 16. Idem tenuerunt Gozad. & Cagnol. in Repet. l. 2. C.de pact.inter.empt.& uendit.primus q.7. secundus quæstio.37.num.152.quod tamen procedit nisi tempus esset additum in specie, ut in festo Pascatis præsentis anni, ut Bald. tradit in l.fin.§.1.in lectura antiqua,ff.de rescind. vend. vbi dicit, quod tali casu tempus currit, sine tamen præiudicio emptoris, & idem tenet in Rubrica,C.de contrahen.emption.quæst.23.sequuntur Aret.Alexander, & Ias.in d.l.si cui.Socin.d.num.7.Gozad.& Cagnol.locis præallegatis. Et idem si sit dictum ab hodierna die usque ad annum, nam tunc censetur tempus appositum in specie, secundum Salic.in l.2.ad fin.C. de contrahenda empt. & ita limitat Ant. de Butr. in cons. 57.In quæstione surgente.sequuntur Aret.& Ias.num.20.in d.l.si cui,& Cagnol.d.nume. 152.& Tiraquel.in d.tract.de retract.titul.2. §.1.glos.2.num.63. licèt Corn. aliter uoluerit in d.cons.255. cuius opinio ob dictas decisiones non procederet,& distinguit Socin. in d.l.si in diem, ad fin.nihil tamen facit si sit additum,ut in hoc instrumento,proximè futurorum,quia id etiam erat in d. l. tali. Et ita etiam firmat Socin.d.nu.7. Alciat. cons. 73. 1.dub.lib.8.sic etiam similis sit interpretatio
2 in legato † relicto per testatorem, soluendo intra certum tempus, quia illud tempus non currit à die mortis, sed aditæ hæreditatis, l. statu liberos, §. si quis hæredi, ff. de statu liber. vbi est etiam verbum, proximos, tradit Abb.& alij,in capit.nos quidem,ubi Didac. Hispan.num. 1.& sequent.de testament. sed inquantum Gozad. & Cagnol.in locis præallegatis censent tempus ad retroemendum assignatum ex pacto, censeri initium capere tempore traditionis rei, id non videtur tenendum,ut per Tiraquel.d.tractatu titulo 2. §.1.glos.2.num.63.nec rationes quibus mouentur Doctores in hac quæstio. ad firmandum tempus ad soluendum precium, initium accipere à tempore traditionis, habent aliquid commune,uel conueniunt cum illa. Sed si traditio fieret per constitutum, ut fit communiter in omnibus instrumentis, non tamen tempus tunc inciperet occurrere, sed tempore actualis traditionis, ut tradit Gozad.d.7.quæst.contra tenet Cagnol.in q.38. nu. 153.cum uenditor à traditione per constitutum sit liberatus,ut per Doctores in l.ab emptione, ff. de pact. quæ opinio si uera esset, quæstio ista raro accideret, cum ut dictum est in omnibus instrumentis uenditionum apponatur constitutum, sed solum in uenditionibus rerum mobilium, uel de quibus non fierent instrumenta locum haberet, tamen plus placet opinio Gozad. quia inter cæteras rationes adductas per Doct.in dictis locis, & præsertim per Ias. post Alex. in d.l. ¶ si cui, nu. 16. ad firmandum dictam decisionem una est potissima, quod non potest uenditor petere precium ante rei traditionem emptori factam, l.Iulianus, §.offerri, ff. de action. empt.quod etiam tradit Tiraquel. d.glos. vnica,num. 57.non mirum igitur, si tempus præfixum solutioni non debet prius currere quam ipse uenditor agere possit, quæ ratio militat etiam facta traditione per constitutum. Nec est verum simpliciter, quod uenditor per constitutũ sit liberatus ab actione ex empto,quia imo potest agi contra eum ad actualem possessionis traditionem,ut latè tradit Tiraquel.in tractatu de constitu. 1.par. nu. 10. & firmat idem Cagnol. in l. contractus,nu.27.col.3. ver. sed licèt.ff.de reg. iur. Ruin.cons.94.nu.1.vol.2.& Io.Bapt.Plotus in Repet.l.si quando,nu. 172.C. Vnde vi.

Solutio autem facienda est in fine termini duorum annorum, sicut si esset dictum in-
3 fra terminum † unius anni, l. qui hoc anno, cum ibi not.ff.de verbor.obligatio. & §. qui hoc anno, Instit.de inutili stipulatione,& facit l.quod quis, ff. de action.& obligat. & in hoc concordant omnes, quando unica solutio est facienda, licèt Bart. in d. l.qui hoc anno, & nonnulli alij distinxerint, an tempus in accusatiuo, uel in ablatiuo apponeretur, de quo etiam per Bald.post Bart.in d.l.si cui, in principio, ff.de leg. 1. nam contrarium tenet idem Bald.in l.prima num. 11. C. quando dies leg.ced. Alexan. & Ias.in dicta l.qui hoc anno, & in dicta l.si cui, & Aret.in §. at si ita stipuleris, prima col.ff.de verbor. obligatione,& in d.§.qui hoc anno. Secùs verò, si essent faciendæ plures solutiones annuæ, quia tali casu in principio cuiuslibet anni facienda est solutio, quod procedit si causa multiplicandæ obligationis dispositio uel promissio fiat, dicto §.at si ita stipuleris,& dicta l.prima C. quando dies leg. ced. & l.nec semel, in fine, ff.eodem titulo.& est communis opinio, ut per omnes, in d. l. qui hoc anno, nisi causa differendæ solutionis solutio in plures annos diuisa fuerit, ut in casu huius contractus, l. lecta, ubi Cagnol. 15.not. numero 93.ff.si cert.pet.& dicta l.nec semel, in principio, & tradunt omnes,in dicta l.qui hoc anno, & in dicta l.si cui,in principio, & Aretin. in dicto §. at si ita stipuleris, prima columna. Et idem nisi sint præstandi certi fructus alicuius rei, quæ in principio anni haberi non possunt, l. Firmio, §. pater, ff. quan-

quando dies legat. ced. Bartolus & alij, in d. l. qui hoc anno, uel si aliquid per partem est implendum, quia in fine, & post implementum, & non ante petere potest. Alex. & Ias. in d. l. qui hoc anno, & Aretin. d. §. 2. col. nu. 5. Et idem in fine temporis debetur, si sit dictum quolibet anno, glos. 2. in d. §. qui hoc anno, secùs si sit dictum singulis annis, ut per glos. in d. §. at si ita stipuleris, & in d. l. 1. verbo annuos, sed tamen opinio dictę primę glos. reijcitur, quia utroque casu saluis casibus prædictis solutio in princ. anni est facienda, ut probatur in d. l. nec semel, §. nouissimè, vbi idem si dicatur in annos, uel quotannis seu annuos, gl. in d. l. 1. & in d. §. an si ita stipuleris, ver. annuos. Bar. in d. l. qui hoc anno, in princ. & Aret. in d. §. 1. col. nume. 2. hoc enim casu, cum plures solutiones sint faciendæ pluribus annis, habet locum regula tradita in locis prædictis, & carmina posita in glos. & relata per aliquos ex Docto. supra citatis

Annua si debes, tunc inspicies caput anni.
Anno si debes, in fine teneberis anni.

Sunt vera, si vnica solutio tantum anno uno est facienda, non si pluribus, ut suprà, & per Bald. in d. l. 1. nu. 2. vbi idem dicit, si sint promissa decem ꝑ primo anno, & decem secundo anno. Quando autem tempus est appositum cā limittandæ obligationis, ut quia promissor, vel fideiussor non uult teneri, nisi usque ad certum tempus, l. eum qui ita, §. qui ita, ubi not. Bar. & alij, ff. de verb. oblig. & in fideiussore est text. in l. pen. ff. de fideius. non expectatur finis, sed statim agi potest, ut per omnes, in d. l. qui hoc anno; Si verò fiat promissio de soluendo usque ad tempus, puta pascha, uel nundinas, sunt opiniones, ut per Are. in d. §. qui hoc anno, nu. 1. qui tenet, quod in principio sit facienda solutio, licèt secùs si sit facta promissio de soluendo singulis annis, usque ad decem annos. Alex, post Imol. in d. l. qui hoc anno, num. 5.

Quid sit facta promissio de soluendo in tribus terminis? Bart. censuit de tribus annis in

5 telligendum fore, in† l. 3. per illum text. in fine, ff. de annuis legat. quem sequutus Roma. & Alex. in l. qui bona, §. fi. ff. de dam. infecto Alex. in l. eum qui calendis, quam legit cum §. fin. l. præcedent. ff. de verbor. obligat. Contra tenent Imola, & Roman. ibi, sed quod ille text. in d. l. 3. non probet opin. Bart. tenent ibi Com. & Ias. in d. l. eum qui calend. nu. 3. & plenè comprobat Didac. Hispan. libr. 2. Var. resolut. c. 11. nu. 5. vbi ponit de solutione facienda annua, bima, trima die, scilicèt primo, secundo, & tertio anno, de quo etiam Cagnol. dicit 15. not. nu. 97. sed si certa summa triennio sit soluenda, singulo anno tertiam ratum soluendam esse censet Didac. d. num. 5. vers. primam hanc. Si uerò promissio sit facta de soluendo annis, mensibus, uel diebus, de duobus proximis intelligendum est, l. inter illam, §. 1. ff. de uerbor. significat. gl. in d. l. eum qui calendis, in princ. Tiraquel. in repetitione l. boues, §. hoc sermone, in regula, num. 22. & idem est si diceretur promitto soluere in diebus illis, quod secundum commune vulgare, tempus infinitum uidetur importare, uel numquàm, ut refert Castr. in d. l. eum qui calendis, in princ. eo sensu fuisse responsum per dęmonem cuidam mago, seu incantatori ipsum interoganti, quando salua retur, nam ualida censetur huiusmodi promissio, & debetur solutio elapsis duobus diebus. Bart. Castr. Alex. & Ias. in d. l. in princ. Ang. citatus per Alex. ibi, & Aret. in §. omnis stipulatio, nu. 4. Instit. eod. tit. de verbor. oblig. contrarium tñ tenent Imola, & Rom. ibi, Alciat. verò in d. l. inter illam, §. 1. hoc remittit ad arbitrium iudicis, ut inspiciat an serio, uel ioco sit facta promissio, & idem tradit Didac. loco præallegato, vbi etiam terminum ad soluendum esse hoc casu debere arbitrarium iudici autumat, ut per eum ibi, ad finem. Sed si simpliciter sit datum tempus ad soluendum, nec sit dictum, quod, uel quan-

6 tum, an de uno anno† uel decēnio intelligendum sit, uidenda sunt quæ allegat Tiraquel. qui hanc secundam partem tenet in tractatu de retractu, tit. 1. §. 1. glos. 10. nu. 7. & in tractatu de præscription. §. 1. glos. 4. col. 9. vbi si sit dictum tempora in plurali vel dimidium temporis, de quo Bald. in l. usuræ, C. de usur. & idem Tiraquel. clarius in dicto tractatu, titul. 2. glos. 2. nume. 4. si autem daretur tempus mensis ad soluendum eo die quo incipit tempus alterius mensis, puta 15. Febr. incipit tempus, & 15. Martij finem accipiet, tametsi ille mensis non habeat regulariter nisi 28. dies, Aret. in dicto §. qui hoc anno, num. 3. Bart. & Alciat. in l. cum bissextus, ff. de uerborum significatione.

7 Illud tamen notandum est, quod non ualeret uenditio† si esset dictum, quod emptor solueret precium quandocumque uellet, quia esset obligatio potestatiua, non necessaria. Bald. in l. in uendentis, 2. col. C. de contrahenda empt. Fab. d. tract. d. 5. quæst. num. 21. de empt. & uendit.

8 Sed an antè tēpus pręfixum solutioni possit creditor agere? & dicendū est qđ nō, aliàs duplicantur† inducię, sed tempus illud statutū ad soluendū §. hodie aūt, Inst. de excep. ca. 1. de plus peti. habetur per Bar. & oēs, in l. pecuniam, ff. si cert. pet. vbi declarant, quod in

agente ante conditionem, & quod tempus sit duplicandum limitando hanc regulam aliquibus casibus, & Doct. in §. si quis agens, & in versi. seu, §. sed hæc quidem, Instit. de action. Si tamen ageretur, nec opponeretur per reum hæc exceptio, agis ante diem, procederet iudicium, & posset condemnari reus ad soluen. non pure, si ex eodem met instrumento constat, quod adhuc non est finita dilatio, & non uenit dies, sed adueniente die, ut per Bartol. & alios, in l. lecta, ubi Cagnol. num. 159. & sequent. ff. si cert. pet. & Ripa in l. ita stipulatus, num. 87. ff. de verbor. oblig.

9 Si tamen † dilatio sit concessa à lege miserationis causa, ut in dote restituenda, l. unica, §. exactio, C. de rei uxor. actio. potest actor agere ante tempus, non ut sibi ante tempus soluatur, sed adueniente die. Ripa in d. l. ita stipulatus, nume. 79. vers. quarta utilitas, ubi conciliat opiniones, & in l. intra dies, in princip. ff. de re iudic. Afflict. decisione 279. ad quos se remittit Cagnol. in d. l. lecta, nu. 166. & tenet in l. in omnibus obligationibus, nu. 16. ff. de reg. iur. licèt ibi reprehendat inaduertenter Afflict. in dicta decisione qui non dicit id, ad quod ipse eum allegat, ad quod uidendus est Ripa qui generaliter tenet per illum text. posse agi ante diem, ut tamen fiat condemnatio ad soluendum adueniente die, in l. in illa stipulatione, num. 9. & 10. ff. de verb. oblig. & Paul. de Castro, quod est contrariæ sententiæ in l. continuus, §. cum

10 ita, num. 2. ff. de verbor. oblig. Vltimo † sciendum est, quod regulariter potest debitor soluere ante tempus præfixum solutioni, & maximè, quando eius gratia est additum, d. l. qui hoc anno, ubi omnes, & l. qui Romæ, in princip. & ibi tradunt Doctor. hanc regulam limitantes, ff. de verbor. oblig. Aret. in d. §. qui hoc anno. Dec. & Cagnol. in l. cum tempus, ff. de reg. iuris.

In Ciuitate Ferrariæ.

SVMMARIA.

1 *Solutio absque alio si nil dictum sit regulariter in contractus loco est facienda.*

Forum sortimur diuersis ex causis, & præcipuè ratione contractus.

2 *Contractus censetur celebratus in eo loco vbi solutio est destinata.*

3 *Promissione facta de soluendo certo loco numquid statim reus possit conueniri.*

Promissio facta hodie Ferrariæ de soluendo hodie Romæ, non ualet tamquam impossibilis.

Debitori promittenti soluere in certo loco dilatio iudicis arbitrio est præstituenda.

Sicuti & eius fideiussori.

Fideiussor non potest conueniri antequam possit conueniri principalis.

Solutio si non sit facta loco conuento actio arbitraria competit, qua iudex arbitratur alteram partem in plus, uel minus teneri, quam sit summa promissa.

4 *Solutione certo loco promissa debitor non potest inuito stipulatore alibi soluere nisi soluat etiam interesse respectu loci.*

Debitor qui promisit soluere certo loco in loco contractus conueniri nequit, nec alibi, sed in loco tantum destinato, & infra nu. 6. insi. ubi uide.

Declara tamen, & intellige ut hic.

5 *Solutione pluribus in locis destinata, quo loco soluendum sit.*

6 *Creditor si non potest accedere ad locum solutioni destinatum, numquid possit in loco domicilij rei, uel alibi petere.*

Solutionis locus numquid sit in libello exprimendus.

Solutionis in alio loco facienda destinatio numquid possit fieri etiam ex interuallo post contractum.

Solutionis locus tacitè aliquando destinatur incipiendo puta illam in uno loco facere.

Solutio si est destinata in uno loco, & dies solutioni præfixa, licèt reus die statuta non fuerit in loco illo, si tamen actor etiam illuc non accessisse probetur, non incurrit debitor moram.

Limita tamen ut hic.

Debitor si fuit in loco solutioni destinato die præstituta numquid, & quãdo excusatur à mora.

Debitor quibus casibus teneatur perquirere creditorem.

7 *Debitor numquid, & quando teneatur accedere ad domum creditoris pro solutione facienda distinguitur.*

Debitor numquid debeat proprijs expensis rem soluendam ad domum creditoris deferre.

Debitor, si creditor mutauit domum ad quam tenebatur deferre pecuniam, numquid teneatur ire ad mutatam.

8 *Debitor numquid teneatur domi sua facere protestationem per se non stare ex quo creditor non accessit recepturus ab ipso solutionem.*

9 *Solutor rei nõ censetur in dubio aliquo certo loco destinata, si est faciẽda in genere secus si in spẽ.*

10 *Solutione destinata in aliquo loco, creditum ibi esse censetur, & in eo statuta, & consuetudines illius loci sunt seruanda.*

GLOSSA IIII.

Vm omnes partes essent, seu fingantur Ciues Ferrariæ, & contráctus ipse in hac Ciuitate fingatur celebratus, non esset opus addere hãc Clausulam, quam tñ pleriq; tabelliones ad ma-

ad maiorem declarationē apponunt, quia si addita non sit, subintelligitur, ut sit facienda in loco contractus, l. hæres absens, §. primo,
1 & ibi Bart. & alij, ff. † de iud. Ias. in §. plus autem, nume. 20. Instit. de action. vel magis in loco, vbi petitio est facienda, quam in loco, ubi reus sortitur forum facienda est, quando non est actum in quo loco facienda sit, l. fin. ff. de triticar. tradit Socin. in l. cum filiusfamilias, §. fin. ante finem, ff. de verbo. obligat. & Bartol. & alij, in l. vinum, vbi Cagnol. nu. 58. ff. si cert. pet. Sortitur modo forum in pluribus locis ex diuersis causis, cap. fin. cum ibi latè traditis per Canon. de foro compet. & de foro quod quis sortitur ratione contractus, habetur in c. Romana, §. contrahentes, eod. tit. in 6. super cuius materia plura abundè scripsit Didac. Couar. in c. 10. suarum practic. quæst. ad quem recurrēdum est. Interim aliqua de hac Clausula qua in aliquo loco per partes solutio facienda destinatur, cuius causa hæc Clausula hic addita est, uideamus.

2 Et primo sciendum est, quod † contractus censetur celebratus in eo loco in quo solutio destinata est, l. contraxisse, ff. de action. & obligat. tradit Castr. in l. 1. numer. 3. ff. de eo quod certo loco, Ias. in d. §. plus autem, nu. 15. & Cagnol. in d. l. vinum, num. 57. in tantum, ꝙ Bald. in l. multum interest, quem ibi sequitur Salic. col. fin. num. 11. C. si quis alteri uel sibi, qđ propriè, & uerè censetur ibi celebratus, adeo, quod statutum loquens de soluenda gabella pro contractu, in hoc locum sibi uendicare deberet; quod etiam tenent alij, quos citat Ias. qui licèt subdubius in hac partem videtur inclinare, d. nu. 15. & refert Felin. d. cap. fin. nume. 18. quod tamen non est uerum, & contrarium est verius, & magis communiter tenetur, ut per Aret. in §. præterea, nume. 31. Instit. de action. Felin. dicto numero 18. & Ripa in cap. 1. num. 62. de iudic. Et quando promissio fit de soluendo certo loco, non statim potest reus conueniri, sed ip-
3 so iure censetur † adiectum tempus quo possit illuc accedi: immò, non ualeret promissio facta hodie Ferrariæ de soluendo hodie Romæ, tanquam impossibilis, text. est in §. loca, Instit. de verbor. obligat. arbitrio tamen boni uiri idest iudicis debet dari reo dilatio congrua ad accedendum ad locum destinatum pro solutione facienda, l. continuus, §. cum ita, ff. de uerbor. obligatio. licèt si citius illuc peruenerit, statim teneatur, ut ibi, quamuis in iudicialibus tempus itineranti sit præfixum 20. millia passuum, pro quolibet die, l. prima, ff. si quis caut. Et quod aliter non ualeat stipulatio, probatur etiam in l. 3. ff. si quis ita, il secūdo, ff. de eo, quod certo loco, qđ tamen uenit declarandum, nisi partes conuenissent, ut eo die solutio per procuratores uel agentes suos in eo loco quos antea illuc destinassent solutionem huiusmodi facere, & recipere deberent l. fin. §. si inter eos, ff. de uerbor. oblig. glos. fin. in d. §. loca, & in dicto §. si quis ita, in fine, vbi Bart. Et quod dictum est de reo, quod dilationem hāc ad illuc commodè accedendum habere debet, & aliàs non constituitur in mora, procedit etiam in fideiussore, l. si testamento, §. fin. de fideiuss. ita quod licèt reus potuisset in loco destinatæ solutionis conueniri, ut quia ibi esset, uel illuc citius accessisset, si tamen fideiussor adhuc illuc accedere non potuisset, conueniri non posset, ut ibi, & tradit Castr. in dicto §. si quis ita, sicut econtra non teneretur fideiussor, licèt primo accesserit ad locum destinatum, uel in eo esset antequam laberetur tempus quo reus posset illuc accedere, quia non potest conueniri antequam possit conueniri principalis, dicto §. fin. & l. fideiussor, la terza, ff. de fideiuss. Propter locum autem additum promissioni, & solutioni, datur actio arbitraria, qua iudex arbitratur alteram partem in plus, uel minus teneri, quàm sit summa promissa, propter solutionem in loco conuento non factam, dicto §. præterea, gloss. Bartolus, & Castrē. in l. vnica, C. ubi conueniat qui certo loco dare promis. hoc modo declarantes, quare dicatur actio arbitraria, nam habetur ratio tamen actoris, quam rei, propter locum, l. secunda, in principio, & l. tertia §. nunc de officio, ff. de eo quod certo loco, & habetur in dicto §. præterea, qua actione arbitraria tenetur etiam fideiussor, l. centum Capuæ, & l. fina. ff. eodem titulo. Et cum facta est promissio de soluendo certo destinato loco, inuito sti-
4 pulatore non potest † promissor alibi soluere, l. penult. ff. eodem titulo, nisi tamen soluat etiam interesse creditoris respectu loci, l. qui Romæ, in principio, vbi omnes, ff. de verborum obligatione, & tradunt Bartolus, & Castrē. in dicta l. penult. Nec potest etiam in loco contractus debitor conueniri, quia conueniendus est in dicto loco destinato, l. quæro, ubi Bartolus, ff. de solution. glos. Bartolus Bald. & Castrēs. in dicta l. prima, ff. de eo quod certo loco, & in dicta l. prima, C. eodem. Ias. in dicto §. plus autem, numero 18. Felin. in dicto capitulo fin. numero 19. & Ripa in dicto capit. primo, de iudic. numer. 63. vers. tertia conclusio. nisi tamen in loco contractus debitor haberet domicilium, ut per Ias. & Felin. in dictis
5 locis. Est verum, quod † si in loco destinato non reperiatur reus, poterit in quolibet alio

loco conueniri, in quo tamen aliàs forum sor
tiatur, ut per glos. in d. l. 1. ff. de eo. quod cer-
to loco, & in l. 1. C. eod. & glos. in d. §. plus
autem, in verbo sine commemoratione, licèt
Bar. in d. l. 1. ff. eod. tit. post Nic. de Mattarel.
voluerit, quod etiam in alijs locis ubi forum
non sortitur, tali casu conueniri possit. quam
opinionem dicit ibi Bald. esse consonam iu-
ri, tamen contraria glos. est communis, ut ibi
ipsi fatētur, & tradunt ibi etiam Castr. & A-
ret. in d. §. præterea, nu. 31. & Ias. in d. §. plus
autem, licèt uideatur corruptus, nu. 28. Sed
si solutio non in uno tantum loco, sed in plu-
ribus copulatiuè destinaretur, in quolibet
pro parte, & rata agi potest, & debet, d. l. 3. §.
1. ff. de eo quod certo loco; Si verò alternati-
uè, est in electione actoris petere in quo ma-
gis uelit, licèt reus possit ante litem contesta
tam soluere, etiam in loco ubi non sit petitio,
si magis sibi libeat, post lit. contest. non, d. l.
3. in princ. vbi glos. & Doctores.
Sciendum tamen est, quod si creditor non
posset accedere ex aliqua iusta causa ad lo-
6 cum destinatum solutioni, † ut quia esset rele
gatus uel bannitus ab eo posset in loco domi
cilij rei solutiones petere vel in alio loco ubi
reus sortiretur forum. Bald. in l. vsuras, C. de
solut. Ias. in l. 2. quæst. 39. num. 95. C. de iure
emphyt. & Rum. cons. 32. num. 6. in 5. vol.
vel si propter pestem, ut tradit Ripa in tract.
de peste in tit. de priuil. contract. causa pest.
nu. 2. An autem in libello sit exprimendum
solutionem fuisse promissam certo loco, ha-
betur in l. 2. §. fin. vbi Bart. & idem Bart. in d.
l. 3. in princ. nu. 8. ff. eod. tit. de eo quod certo
loco. Aret. d. §. præterea, num. 31. 3. col. vers.
item ad alium finem, & Ias. in d. §. plus au-
tem, nu. 14. vbi uidendum est. Et quod æsti-
matio solutionis in alio loco faciendæ possit
etiam fieri ex interuallo post contractū, po-
nunt Aret. & Felin. in d. c. fin. nu. 17. in fine,
de foro compet. vbi quod etiam tacitè inci-
piendo facere solutionem in uno loco, ut ibi
per eos. Vnum tamen non est omittendum
in hac materia, quod si solutio in alio loco
est destinata, & præfixa certa dies solutioni,
licèt reus die statuta non fuerit in loco illo, si
tamen etiam actor illuc non accessisse pro-
bet, non incurrit debitor moram, l. item illa,
in princ. & ibi Bart. & omnes, ff. de constit.
pecun. Alex. cons. 172. Visis, & oportunè,
col. 2. in 2. vol. 41. Visis in 4. vol. 210. col. 1.
in 6. Dec. cons. 566. & latè Tiraquel. in tract.
de retractu, tit. 1. §. 15. glos. 2. nu. 10. quod li-
mitat Ioan. de Amic. in cons. 152. procedere
in casu quo creditori constaret debitorem nō
posse in loco destinato rem tradere, ex mul-
tis per eum citatis ibi, super qua limitatione
amplius esset deliberandum, cum habeat cō
tradictiones, ut per eum ibi. Sed si debitor
die statuta fuerit in loco destinatæ solutio-
nis, et non fuerit interpellatus ad soluendum
non incidit in pœnam, secundum Ioan. Fab.
& Aret. in d. §. loca, in fine, quod tamen intel
ligo procedere, si fecerit diligentiam in per-
quirendo in loco creditorem, ut excusaretur
à mora, iuxta ea quæ tradit Bal. in d. l. item il
la, in princ. nu. 12. & sequent. quem sequitur
Abb. in c. significante, de pignor. vbi decla-
rat, quibus casibus teneat perquirere debitor
creditorem, & per Gozad. cons. 58. vbi nu.
12. vult, stante iuramento teneri debitorem,
si cōstet creditorem fuisse in loco destinato.
Dum autem supradictum est, debitorem in
loco destinatę solutionis posse, & debere con
ueniri, debet intelligi si ibi inueniatur, secùs
si ibi non inueniatur, per d. §. contrahentes,
quia non potest ibi conueniri nisi ibi aliter
sortiatur forum ut diffinitiuè condemnari
possit, ut per Ripam in d. c. 1. nu. 64. 4. conclu
sione, ubi tamen pluribus modis limitat, de
quo etiam per Didac. d. c. 10. nu. 4. & seqq.
Sed numquid debitor teneatur accedere
ad domum creditoris pro solutione facien-
7 da, uel è contra, quando non est destinata † so
lutio in aliquo speciali loco, ut hic? Bart. in
d. l. item illa, in princ. nu. 9. post glos. & anti-
quos distinguit notabiliter, quem cæteri se-
quuntur communiter ibi, quod quando sunt
eiusdem fori contrahentes, seu partes, debi-
tor tenetur accedere ad domum creditoris
ad soluendum pecuniam debitam: si uerò sint
diuersi fori, ut quia vnus habitat in una Ci-
uitate, alius in alia, eiusdem etiam Domini,
vel præsidis, uel etiam vnus in Ciuitate, alius
in Comitatu remoto, ut per eum ibi, nu. 13.
& tunc debitor non tenetur accedere ad do-
mum creditoris, sed creditor tenetur accede
re ad debitorem, & hoc casu sat est, si debi-
tor domi suæ protestetur per se non stare,
quin solueret, si haberet cui. Hanc etiam opi
nionem quod non teneatur tali casu debitor,
tenet Bald. in l. acceptam, 12. q. nu. 12. C. de
vsur. Socin. post alios, in l. cum filius, §. fi. ff.
de uerb. oblig. Aret. d. §. pręterea, nu. 35. Ias.
in l. 2. q. 37. nu. 92. & q. sequen. C. de iur. em-
phyt. Alex. cōs. 92. Perspectis, col. 4. in 1. Go
zad. cons. 71. nu. 7. Ponunt tamen Doct. plu-
res casus in locis prędictis quibus tenetū debi
tor accedere ad domum creditoris, etiam si
sit diuersi fori, ut qñ solutio sit faciēda respe-
ctu rei existentis in foro creditoris, ut per
Bart. post Guil. ibi, quem alij sequuntur, &
idem si solutio respiciat commodum perso-
ne, l. quod nisi, ff. de oper. libert. Bartol. &
Castrens. in dicta l. item illa, uel si uolo ali-
quem

quem mihi obligare, vel mihi aliquid aquirere, vt per eos ibi, & per Tiraquel. dicto titulo primo §. 9. glos. 3. numero 6. vel si reus iam incurrit moram, & vult etiam purgare, addit Aret. in d. §. præterea, nu. 35. quando quis tenetur ex delicto, c. 1. de raptor. his casibus teneatur debitor ad creditorem accedere, Cuius autem expensis res soluenda sit deferēda ad domum creditoris, habetur per Bart. & Castr. in d. l. item illa, in fine, Bald. tradit in d. l. acceptam, nu. 24. Aret. d. nu. 35. Ias. in d. l. 2. quæst. 41. num. 77. & de expensis tam vecturæ, quàm Gabellæ, Bart. in l. 1. de alim. lega. Bal. in l. acceptam, 15. quæst. & Salic. 3. oppos. col. 7. & 8. C. de vsur. & Bertach in tract. de Gabell. in 7. par. quæst. 2. & 16. numero 37. sed si creditor mutaret habitationē ad quam tenebatur debitor rē deferre, simul tum grauaretur ob talem mutationem, non teneretur reus ad mutatam accedere. Baldus, quæst. 14. d. l. acceptam, d. nu. 24. Socin. in d. §. fin. Ias. d. 39. quæst. nu. 94.

Et in quantum supra dictum est, quod quādo debitor non tenetur accedere ad creditorem, satis est domi suæ facere protestatorem,
8 ut per Bart. † in d. l. item illa, & in l. si reus paratus, ff. de procurat. cum quo transit Alexander, cons. 120. Ponderatis, num. 12. in 5. & in cons. 20. nu. 3. in 7. & Gozad. cons. præallegato 71. nu. 7. & alij, quos citat Tiraquel in d. §. 9. glos. 3. num. 21. ubi inuunt protestationem hanc ad euitandum moram esse necessariā, tenendum est, quòd licèt hæc protestatio sit vtilis ad cautelam, tamen non est necessaria, ita, ut ea nō facta, debitor in mora constituatur, ut tradit Aret. in cons. 161. Verum est. Alex. d. cons. 92. in 1. Castr. in l. si emptorem, in princ. ff. de act. empt. Bauer. in tract. de mora. col. fin. Dec. d. cons. 566. Ruin. cons. 150. nu. 16. & 151. nu. 3. & sequen. & Gozad. consilio 66. nu. 8. & alij quos citat Tiraquel loco præallegato nu. 20. Aduertendum etiam & ad id quod tradit Gozad. in hac materia in d. cons. 71. nu. 7. quod licet excusetur debitor ob non solutionem tempore debito nō factam, quia non accessit ad eum creditor, uel per protestationem per eum factam, si tamē exinde cum potuit soluere, non soluit, non excusatur, ut per eum ibi, non est uerum indistinctè, si noua non interuenit interpellatio quæ hoc casu exigitur, ut per Bart. in d. l. item illa, numero 11.

Vltimò, illud non erit omittendum, quod
9 solutio † rei non censetur destinata in aliquo loco in dubio, cum in genere sit facienda solutio, secùs si promissio fiat de soluendo aliquid in specie, uel genere subalterno, ut si promitteretur solui uinum Mutinense uel quantitas uini Mutinæ, seu de Mutina, tūc enim propter expressionem huius loci, censeretur conuentum ut in eo loco fieret solutio. Alex. & alij magis communiter, in l. uinum, ubi Ca-
10 gnol. nu. 58. ff. si cert. pet. Et qđ si solutio † est destinata in aliquo loco, ubi debitor possit cōueniri, tunc creditum, & ius illud censetur esse in eo loco, & in eo statuta & consuetudines illius loci uenient obseruāda. Lap. allegatione 91. Casus est, col. fin. nu. 8. & Rubeus, cons. 136. nu. 2.

In pecunia numerata, & non in alia re, vel specie.

SVMMARIA.

1 *Pecuniam soluere promittens tenetur soluere numeratam licet expressè non sit dictum.*
Pecunia appellatione venit res, & non solum numerata pecunia, sed omnes res tam soli, quam mobiles, & tam corpora, quam iura.
2 *Rei appellatio generalis, & latior quam pecunia.*
Species diuersimodè accipitur sicuti etiam genus.
Creditori inuito regulariter aliud pro alio solui nequit.
Habet tamen regula hac multas limitationes, ut hic, remissiuè.
3 *Debitor qui non habet vnde satisfaciat in pecunia numerata, nec reperit qui emat bona sua, satis est si offerat de melioribus bonis suis creditori in satisfactionem.*
Plura tamen sint seruanda ad hoc ut talis oblatio sufficiat, vide tamen nu. sequ.
Fallit in Ecclesia, quæ de mediocribus bonis creditori offerre potest pro iusta æstimatione addita etiam decima parte precij.
4 *Auth. Hoc nisi. C. de solut. explicatur, eiusque materia.*

GLOSSA V.

Promittens soluere aliquam pecuniarum summam, etsi expressè non dicatur, ut hic, tenetur solue-
1 re in † pecunia numerata, l. solutam, cum ibi not. in prin. ff. de solu. ut dictum fuit abūdè suprà, super Clausula, Dederunt, soluerunt, &c. fol. 188. uerū qa ēt illa opinio habet contradictores, ut ibi dictum fuit, ideo ad tollendum omnem difficultatem, periti notarij hanc Clausulam addunt instrumentis, l. quæ dubitationis, ff. de reg. iur. Pecuniæ uero appellatione uenit res, l. pecuniæ appellatione, ff. de uerbo. signific. & non solum numerata pecunia, sed omnes res, tam soli, quam mobiles, & tam corpora, quam iura,

conti-

continetur l. pecuniæ nomine, ubi Alciat. eo. tit. de quo aliqua diximus supra in Clausula precij in verbo, pro secunda vero pœna, fol. 163.

Rei appellatio generalis est, l. prima, in fine, ff. si cert. pet. & latiorem habet significa-
2 tionem quam pecunia, l. † rei appellatione, & ibi Alciat. ff. de uerbor. significatione, de quo etiam per eundem in l. sequen. eod. tit. & comprehendit tam pecuniam, quam omnē speciem, glos. §. n. in dicta l. prima, ubi Doct. & Ripa, ibi, nu. 104 & sequent. de quo etiam aliqua tradit Baldus, in l. prima, ff. de statu homin.

Species modo diuersimodè accipitur, & aliter secundum Logicos, & aliter secundum Legistas, ut per glos. Bart. & omnes, in d. l. 2. §. 1. ff. si cert. per. sicut etiam genus aliter accipitur, ut per dictam glos. & per Bart. in l. legato generaliter, in princip. ff. de lega. primo, & in l. Meuius, §. duobus, in princip. ff. de legat. 2. & remissiuè per Cagnol. in l. omnis diffinitio, num. 51. ff. de reg. iuris, hic accipitur pro qualibet particulari re, & sic, pro quolibet indiuiduo, ut etiam accipitur in d. §. 1. ubi Bar. numero 2.

Clausula ista etiam uidetur superflua cum aliud pro alio inuito creditore solui non possit, dicto §. 1. in fin. l. item liberatur, §. 1. ff. quibus modis pign. uel hypoth. solu. & probatur in l. promissor, §. si. ff. de constit. pec. & alias concordantias citat glos. in d. §. 2. in fi. & ibi Ripa post alios, num. 21. & sequen. nec species pro quantitate, l. eum à quo, C. de solut. Bartol. in d. §. 1. in fine, quæ regula tamen patitur multas limitationes, ut per eos ibi, quarum una facit ad nostrum propositum, ad quam euitandam addita est hæc in instrumento quæ habetur ex Auth. Hoc nisi, C. de sol. & in corpore in Auth. de fideiuss. §. quod
3 autem, collat. 1. quod debitor, † qui non habet modum soluendi in pecunia numerata, uel in bonis mobilibus, nec potest inuenire emptorem suorum immobilium, ut creditori satisfaciat, potest offerre de melioribus bonis suis in satisfactionem creditori suo, qui tenetur ea accipere in solutum, & hoc modo euitabit carceres, tradit Capel. Tholos. quæstio. 68. & dicit Socin. in d. §. 1. nu. 11. quod fecit seruari in practica, licet aliud statutum sit in Ecclesia, quæ potest dare de mediocribus bonis creditori pro æstimatione iusta, addita etiam decima parte precij, §. si uero secundum prædictum, in Auth. de alien. & emphi. coll. 9. & transsumptione in Authen. Hoc amplius, C. de sacrosanct. Eccles. quæ tamen limitatio procedit pluribus concurrentibus; primo quod exprimatur causa, quare fit talis oblatio, quæ est impotentia soluendi uel habendi pecunias, ut tradit Rom. in consil. 63. Constitutio, numero 3.

Secundo quod in ueritate fecerit diligentiam suam debitor, & inuenire non potuerit, ut tradit Ripa in dicto §. 1. nume. 25. Tertio, quod non extent mobilia, quod est probandum, saltem per discussionem. Rom. dicto numero 3. & Gozad. consi. 32. nume. 8. Quarto oblatio debet fieri cum iuramento, ut tradit Practic. Papiens. dicens ita practicari in forma respons. libel. in action. hypot. in glos. exception. solutionis, nu. 3. & licet hoc alij non ponant, & forte iure non probatetur, tamen ad cautelam esset seruandam.

Quinto, qd' oblatio fiat ad electionem creditoris, Ripa post alios ibi, quod tamen sano modo intelligendum est, ut creditor pro mensura debiti proportionabiliter rem accipiat, & non rem ualentem magnum precium, & meliorem pro modico debito, ut per eum ibi numero 26. Sexto, quod ostendat instrumenta & titulos dictorum bonorum quæ offert. Rom. dicto consilio quod tamquam æquum sequitur Ripa, dicto numero 25. Septima quod caueat de euictione Rom. & Ripa 5
ibi, licet Rom. velit, quod tenetur cauere cum fideiussore, quod extra casum statuti vel consuetudinis loci in quo consuluit non procederet. Octauum addidit Rom. de translatione dominij. & nouum Moderni Taurinens. in d. §. 1. qd' debitor probet non potuisse reperire emptorem ob diffamationem creditoris, quę reprobatur per Ripā in loco præallegato. Si igitur in instrumento apponatur hæc Clausula, quod solutio sit facienda in pecunia numerata, non potest debitor se iuuare dicto remedio, & beneficio soluendi in bonis immobilibus, vt tradit Practic. Papiens. loco præallegato numero 4. licet Ripa in dicto §. 1. dicto numer. 25. alleget ipsum tenentem oppositum. Est bene verum, quod idem Practic. tenet aliam opinionem quando ipsi debitori contingeret casus ut facta omni diligentia, non posset habere pecuniam pro solutione facienda,
4 quæ cum sit † necessaria ut habeat locum dispositio dictæ Auth. ut supra bene intellexit Ripa, Pract. intellexisse non sat esse si promissio ista fieret expressa hoc modo: sed tamen bene operatur hæc Clausula, quando esset renunciatum dispositioni dictę Auth. ut per Ripā, post Alex. per eum citatum, in dicto §. nu. 28. potest enim ei renunciari Salic. in d. Aut. Hoc nisi debitor. & Steph. Aufrer. in addit. ad dictā quæstio. 68. Capel. Tholos. uel si interuenit iuramentum, ut in terminis istis tradit Alex. in cons. 37. Viso, & oportunè, num. 27. uol. 2. Ripa d. nu. 28. & Gozad. d. cons. 32. nu. 8.

numero octauo, quos refert Benuenut. Stracha, in tractatu, de decoctor. tertia parte, numero quadragesimotertio. Est verum, quod etiam Ripa ibi limitat hoc procedere, nisi post renunciationem, & iuramentum casus inopinatus superuenerit debitori, quo ipse non possit debitum soluere, quia renunciatio & iuramentum, debent intelligi rebus sic stantibus. l. quod Seruius, vbi Iason, de códictione ob caus. cuius contrarium tenet expressè Gozad. dicto consilio, numero decimoseptimo, & quando est facta expressa renunciatio dictæ Auth. vel quando est apposita hæc Clausula, & additum iuramentum, prout erat in casu Alexandri, non crediderim ob casum superuenientem excusari debitorem, cum satis constet de hoc casu, cogitasse; ad tollēdam igitur omnem difficultatem, possent omnia ista apponi in instrumento, promissio de soluendo in pecunia numerata cum iuramento, & renũciatione expressa, dictę Authen. Hoc nisi, & erit tutus creditor quod debitor non posset illum cogere accipere bona in solutum, vt si exstaret statutum de hoc disponens, ut uidi in pluribus locis extare, bene etiam esset illius statuti beneficio renunciari facere debitorem, per prædicta.

Nisi processerit de voluntate ipsorum emptorum.

SVMMARIA.

1 *Creditor si vult potest aliud pro pecunia sibi debita recipere.*

- *Creditor non potest cogere debitorem pro pecunia sibi debita aliam rem tradere.*

GLOSSA VI.

HAec Clausula exprimit id quod est de iure communi, quia creditor, si vult, potest aliud pro pecunia sibi debita recipere, l. manifesti, C. de solutio. l. prima, §. an possit, ff. de constituta pecunia, tradit Alexander, in dicto §. primo, numero primo. Et sicut non potest debitor regulariter cogere creditorem ad recipiendum rem vel speciem pro pecunia debi-
1 ta, ita è conuerso non potest creditor cogere debitorem pro pecunia sibi debita dare rem, vel speciem, l. domini prædiorum, C. de agricolis, & censitis, libro vndecimo, & tradit Ripa in dicto §. primo, num. 29. ubi multipliciter limitat.

Omni iuris & facti exceptione.

SVMMARIA.

1 *Excussionis exceptio non censetur exclusa per renunciationem omni iuris, & facti exceptioni.*

Fideiussor qui promisit soluere liberè, & sine aliqua exceptione intelligitur de friuola, & iniusta, non de ea, quæ ex natura contractus sibi competit, & sic non intelligitur voluisse renunciare excussioni.

2 *Excussio an sit necessaria si promissum sit solui omni iuris, & facti exceptione remotis, adiecto iuramento.*

3 *Excussio an sit necessaria, quando tota pecunia ad vnum ex contrahentibus peruenit, vel totum negocium ad vnum pertinet scilicet omnes principaliter & in solidum essent obligati.*

Creditor non potest vnum ex in solidum obligatis pro tota summa conuenire nisi omnes sint in mora soluendi.

4 *Fideiussor potest opponere regulariter illas ipsas exceptiones, quas & reus potest, & hoc quidem etiam reo inuito.*

Limi. tamen vt hic remissiuè.

- *Correus numquid possit opponere exceptiones illas, quas alius correus opponere potest remissiuè.*

5 *Fideiussor numquid liberatus censeatur si lapso tempore solutionis præfixo creditor prorogauit ad aliud tempus solutionem ad instantiam debitoris.*

Fideiussor in dubio censetur obligatus pro toto tempore, quo tenetur reus.

- *Nouatio in dubio facta nō censetur ad effectum liberandi.*

6 *Fideiussor numquid liberatus censeatur si debitor dedit creditori in solutum rem aliquam, quæ postea fuit euicta.*

7 *Fideiussor, an, & quando censeatur liberatus si debitor disposuit quantitatem debitam iuxta l. acceptam, C. de vsur. & postea ipsemet debitor repetijt, & velut debitum.*

GLOSSA VII.

SAtis de effectu, & importantia huius Clausulæ supra in tribus locis dictum fuit, videlicet, folio 31. 120. & 185. nunc autem illud tantum dicendum est, hanc Clausulam non importare, ut per eam censeatur exclusa exceptio excussionis competens fideiussori, de qua supra abundè diximus, etiam si sit dictum, quod fideiussor promisit soluere libe-

columna finali, secundo volumine, & Ronchegal. dicto §. vbi duo, numero 164. de qua Clausula nos supra plura diximus. Non poterit tamẽ vnum ex in solidum obligatis pro tota summa creditor conuenire, nisi omnes essent in mora soluendi, Castrẽs. in l. in executione, in principio, ff. de verborum obligatione, Alexander, in l. secunda, §. & harum, post principium, ff. de verborum obligatione, & Marsil. in Singul. 278. Habens.

Et sciendum est, quod fideiussor potest opponere illasmet exceptiones regulariter, quas potest opponere reus, etiam reo inuito, l. si stipulatus esses, in principio, & l. si testamento, in principio, ff. de fideiuss. l. omnes, vbi Socin. ff. de exception. tradit Specul. in dicto §. in titulo de fideiusso. numero decimosexto, Alexander, consilio sexagesimosexto, numero tertio, in quarto. Paris. in consilio 96. numero trigesimonono, uolumine tertio, & late Marsil. qui hanc regulam limitat in dicta Rubrica, numero 267. & sequen. An autem correus possit eas opponere, dicendum est, vt per Bartolum, in dicta Auth. hoc ita, decima quarta quæstione, tertiæ partis numero 66. C. de duob. reis.

Sed ponamus, quod lapsum fuerit tempus præfixum solutioni, & dicti uenditores prorogauerint ad aliud tempus ad instantiam emptorum solutionem, numquid fideiussor censetur liberatus? & licet in hac q̃st. sint opiniones, quia quod censeatur liberatus firmare ui

5 detur † Specul. in dicto §. primo, numero decimonono, & ibi Ioannes Andreas, in additione, & Capel. Tholos. quæstione 181. ubi dicitur ita fuisse iudicatum. cõtrarium tenuit Rota. decisione 859. Penes Titium, in antiquis, & quamplures alij eam partem sequuti fuere quos citat Tiraquel in tractatu de retractu, titulo secundo, §. primo, glos. septima, nu mero trigesimosecundo, & in hoc puncto illa uidetur communis, & uerior opinio ut fiat distinctio, aut fideiussor fuit receptus ad certum tẽpus, & sic se obligauit usque ad tempus puta pro quadam conductione temporali alicuius rei, & certum est quod si prorogetur conductio ipsa, liberatur fideiussor. l. item quæritur, §. qui impleto. ff. loca. & l. si cum Hermes. C. eo titulo, de quo trad. omnes in l. si unus, in principio, ff. de pact. & Brun. in tractatu, de augumen. conclusione tertia, columna duodecima, numero quadragesimosexto. Aut modo fuit receptus pro solutione certo tempore facienda, & tunc per prorogationem facta m reo fideiussor non liberatur, ut trad. distinguendo Iason, in l. prima, numero 18. C. de iudic. & in l. lecta, ubi moderniores, & ibi Cagnol. numero 99. dicit communem, ff. si cert. petat. Alexander, consilio septuagesimo secundo, sexto uolumine, Socin. consilio uigesimoprimo, numero decimo, in primo, & 91. numero decimoquarto, in quarto, ubi loquitur in primo membro huius distinctionis Decius, in consilio nonagesimotertio, numero quinto, & alij citati per Tiraquel loco prę allegato, quod etiam tenet Benuen. Strach. in tractatu, de decoctor. §. parte, in princ. & Gaeil. post decisionem Tholos. 181. in tractatu ad for. Came. oblig. tertia parte, quinta quæstione, ubi agit de ui instrumenti obligationis cameralis numero uigesimotertio, ubi quomodo debeat fieri prorogato, ut non præiudicet, ex Paris. consilio quadragesimotertio, in primo, & Paris. qui in dubio firmat fideiussorem obligatum censeri obligatũ pro toto tempore quo tenetur reus, in consilio quadragesimooctauo, numero decimoquarto, primo uolumine. quem sequitur quo ad hoc Cagnol. dicto numero 99. immo etiam per dationem aliorum fideiussorum nõ censentur primi liberati, sed accessoriẽ censeantur dati, ut per Bartolũ, & omnes, in l. penultima, ff. de prætor. stipul. Fulgos. consilio 129. Matthæus Socin. consilio decimonono, numero decimoquarto, in primo, & Brun. d. tractatu, de augmento, 4. conclu. numero octauo, nisi sit alterata prima obligatio ut per Socin. consilio 62. numero uigesimotertio, in quarto, uel renouata dicta l penultima, & l. nouatione, C. de fideiuſ. & l. ubicumque, Digestis, eodem titulo, seu secundi fideiussores dentur loco priorum, ut per Ripã, in l. quarta, §. si ex conuentione, numero septimo, ff. de re iud. & ibi, numero octauo, firmat in dubio secundum magis communem opinionẽ non censeri factam nouationem ut liberẽtur primi fideiussores de quo nos aliqua. ad propositum diximus supra in Clausula ad liberationem.

Non censeretur etiam liberatus fideiussor si reus dederit creditori in solutum rem aliquam quæ sibi euicta fuerit, quia restituetur sibi utilis actio aduersus fideiussorem, ut per Specul. dicto §. primo, in fi. quem in hoc sequitur Marsil. dicta Rubrica, numero 372. sed si aduenıente tempore solutionis debitor

7 principalis † deposuisset debitam quantitatem, iuxta l. acceptam, C. de usur. licet postea ipse debitor repetierit, et reluerit depositum, tamen censeretur liberatus fideiussor, secundum eundem Specul. dicto §. primo, quod si tibi obtuli, numero uigesimo, licet Marsil. contra dicto numero 372. quinquagesimaoctaua quæstione, motus pluribus rationibus, ut ibi per eum, quorum cõtrarietas ſęde re distinctionis posset conciliari; quia autem

fuit

fuit factum depositum per debitorem quod ex aliqua iusta causa non fuit acceptatum per creditores vel non fuit sibi intimatum, & se ipsũ retrohabuerit habeř pro non facto. Tira quel. dicto tractatu, & titulo, §. septimo, glos. vltima, numero quarto, & latius titulo secundo, §. quarto, glos. vltima, & hoc casu non liberaretur etiam fideiussor non liberato principali. Si vero ex iniusta causa recusauit, quia pecuniæ ipsæ pereunt periculo creditoris, & ex depositione ipsa liberatur reus, & fideiuss. dicta l. acceptam, cum ibi not. licet ex post facto reus recuperaret depositum, quod tamen non putarem fieri iure posse, per trad. per eundẽ Tiraquel. dicto § quarto, glo. nona, numero secundo, & tertio, & tunc crederem fideiussorem iam liberatum non incidere in nouam obligationẽ, secundum opiniones Specul. licet reus teneretur propter receptionem pecuniarum.

Ac compensatione penitus remotis.

SVMMARIA.

1 *Emptor potest opponere aduersus uenditorem precium petentem exceptionem compensationis, nisi à fisco emerit.*

2 *Compensatio quid sit.*

3 *Compensatio competit cuicumque creditori, qui ex alia causa esset debitor, vt creditor rem suam summouere possit.*

Compensans videtur dedisse, & soluisse.

4 *Fideiussor potest compensationem opponere tam pro credito proprio, quam pro credito principalis, & pro vtroque simul etiam inuito reo, vel non valente opponere talem exceptionem, puta quia est ex communicatus.*

5 *Correus non potest opponere compensationem de credito correi nisi sint socij.*

6 *Compensationis exceptioni renunciari numquid possit?*

7 *Compensatio numquid opponi possit non obstante renunciatione ipsi etiam cum iuramento facta.*

8 *Penitus, dictio, quid importet.*

GLOSSA VIII.

Non est dubium, quod emptor aduersus venditorem petentem precium potest opponere exceptio-
1 nem compẽsationis† de alio debito nisi emerit à fisco; l. si ex venditione. C. de
2 compensa. compensatio† autem est debiti, & crediti inuicem inter se contributio. l. primã,
3 ff. de compensa. & competit† cuicumque creditori qui ex alia causa esset debitor, ut creditorem suum possit summouere, l. secunda, ff. eodem titulo, nam qui compensat dedisse videt, l. dedisse, ff. de verborum significatione, perinde enim est, ac si soluisset, l. debitor, ff. qui pot. in pign. habe. trad. latè Doctores, in §. in bonæ fidei, Instit. de actio sed & fideius-
4 sor† opponere eam potest contra creditorem tam pro credito proprio, quam pro credito principalis, & pro utroque simul, l. verum & l. sequen. ubi Doctores, ff. de compensa. glos. in l. eius. C. eodem titulo, Baldus, in l. tam mãdatori, numero nono, C. de non numerata pecunia, quod procedit etiam inuito reo, vel non valente eam exceptionem opponere utquia excommunicatus. Paris. consilio 121. numero decimo, in primo uolumine. correus
5 †tamen non potest obijcere compẽsationem de credito correi nisi sint socij. l. si duo, ff. de duo. re. addita igitur est hęc Clausula ut exceptio etiam compensationis censeatur reiecta nec possit opponi ad solutionem impedien-
6 dam, nam uidetur, quod eidem possit† pars renuntiare, et eam remittere, l. penultima, C. de pact. sed tamen in praxi fortè non posset obtineri, ut censeretur exclusa compensatio quæ est bonæ fidei, etiã quod sit ei in instrumento renuntiatum, ex pluribus rationibus quas adducit Afflict. decisione 121. numero quarto, & sequen. si tamen additum sit Iureconsultum nullo modo poterit admitti quia licet sit alta quæstio inter Doctores, an iuramentum tollat compensationem cum debeat seruari in forma specifica, & illa videatur magis communis opinio Cano. quod excludatur, vt per Felin. post alios in capitulo, ad nostram, de iureiurando, quam opinionem sequuntur plures alij citati p Tiraquel. in tractatu, de retractu, titu. primo, §. primo, glos. tertia, numero sexto, contrariaque opinio maximè Legistarum videtur esse cum Bartolo, qui contrarium tenuit in l. amplius non peti. columna finali, ff. rem rat. habe. quã late defendit Socin. in l. Iulianus, circa fin. ff. de conditione, & demonstratione, Tynda. in tractatu compensatione, articulo septimo, numero decimo, & sequen. & Ioannes à Medi. in tractatu restitutionũ, quæstione tertia, causa vltima. & latè Didac. Couar. in repet. capituli, quamuis, prima parte, §. quarto, numero nono, & decimo, de pactis, in sexto, de quo habetur etiam in additione ad Alexan. in consilio nonagesimoprimo, secundo volumine, quam etiam videtur tenere Paris. consilio præallegato 121. numero trigesimoseptimo, & sequen. & quæ opinio semper mihi placuit, quando scilicet post promissionem iuratam superuenit creditum debitoris, & ius compensandi, vt per Socin. & alios proximè citatos,

citatos, & Paris. dicto cons. nu. 40. Si tamen addita sit expressè hæc Clausula per quam censetur renunciatum compensationi, & apposito iuramento, & tunc opinio Cano. procul dubio procedet, & non poterit opponi ut trad. Afflict. dicens ita fuisse iudicatum decisione 381. nume. 5. Quæ tamen opinio Cano. vno casu non procederet non tamen apposita hac Clausula, quando s. debitor esset pauper, & non posset commode soluere debitum, tunc enim opinio contraria quam omnes humaniorem fatentur locum sibi uendicaret, ut fuisse decisum refert Afflict. decisione 163. & sequitur Tiraquel. d. nu. 6. & Paris. d. cons. num. 41. sicut econtra opinio Bartol. & contraria non procederet quoties debitum quod debitor iurauit soluere excederet creditum ipsius debitoris quia non excusaretur à mora ut trad. Gozad. consil. 69. numero 8.

8 Dictio modo † (penitus) importat idem quod ipso iure, l. si qui aduocatorum, cum glos. fi. vbi Angel. & Raph. C. de postul. & est dictio præcisa, quæ non recipit limitationem aut modificationem, & importat idem, quod in totum vel ex toto habens eandem significationem quam dictio omnino, de qua suprà diximus in Clausula omnino, renunciantes, ut latè prosequitur Tiraquel. citans alios id tenentes in repe. l. si unquam in ver. reueratur, vers. 26. nu. 105. & sequen. de qua etiam aliqua diximus supra super eodem ver.

CLAVSVLA XLII.

Quod quidem precij residuum ex pacto inter ipsas partes apposito, & conuento.

SVMMARIA.

1 *Emptori utile est quod fiat pactum de precio, uel eius parte inuestienda pro sua cautione.*

2 *Emptor habet hypothecam anteriorem, & præfertur omnibus creditoribus ipsius venditoris, & secundi emptoris in bonis, in quibus fuit inuestitum precium rei per se empta stante pacto de inuestiendo, uide tamen infra nu. 5.*

3 *Dominus, qui mutuat pecuniam colono ad emendum boues, debet facere constare de eius pecunia fuisse emptos, tunc enim præfertur omnibus etiam anterioribus coloni creditoribus.*

4 *Pactum quod res emenda ex pecunia per me mutuata ad illam emendam sit mihi specialiter obligata pro mea pecunia facit præferri etiam contra creditorem ex causa dotis secundum Negusantium.*

Durum tamen videtur Auctori.

6 *Pacti appellatione simpliciter uenit pactum nudum.*

GLOSSA I.

Hic inseritur pactum in contractu venditionis ualdè utile pro emptore, ut precium, uel eius pars,
1 † inuestiatur in aliqua re immobili pro cautione emptoris, in casu euictionis rei emptæ, & sepè solet poni in instrumentis, & dicit Negus. in tractat. de pigno. & hypot. quinta parte, secundo membro, numero 18. quod practicatur Florentiæ. de quo pacto etiam trad. Alexand. & Ias. in l. si fideiussor §. si necessaria, ff. qui satisd. cogan. &
2 alij quos inferius citabimus † Effectus huius pacti est, quod cum precium ex pacto inuestiatur in aliqua re quæ expressè hypothecetur, & obligetur emptori pro euictione ipse in ea præfertur omnibus alijs, etiam creditoribus anterioribus ipsius venditoris pariterque & emptoris, per text. in l. licèt, C. qui potior in pignor. habean. ubi Bartolus, & alij, & in l. procuratoris §. planè, & ibi Castro, ff. de tribut. action. trad. Negus. in dicto secundo membro numero 17. & in hoc pacto expressè dicto numero 18. & idem tenet in quarta parte quarta quæstione numer. 34. & sequent. Ripa citans Cepol. & alios
3 docentes hanc cautelam pro patrono † qui colono obærato seu ære alieno grauato mutuo dat pecuniam ad emendum boues ut faciat constare de eius pecunia fuisse emptos, & sibi expressè obligetur, in l. priuilegia, numero trigesimo secundo nona fallen. ff. de priuileg. credi. & in l. prima, numero 13. ff. in quibus cau. pigu. vel hypoth. taci. contrahat. & Benuen. Strach. in tracta. de decocto. vltima parte numero quinto. Fortius uoluit Negus. in dicto secundo membro nu-
4 mero 17. vt priuilegium † hoc prælationis habeat locum etiam contra creditorem ex causa dotis, quod tamen durum esset obtinere, propter tex. in Auth. de equalitate dot. §. his consequenter, collat. septima, & quia contrarium tenent Spec. in titulo de oblig. & solutio. §. primo, vers. quid si uendidi fundum, & ibi Ioan. Andr. in add. citans illum text. quod etiam tenet Bartolus in l. interdum, ff. qui potior. in ping. hab. & Ripa dicta nona limitatione num. 32. & Affli. decisione 366. nume. 5. Et ad hoc † ut dispositio d. l. licet, locum sibi vendicet, ut is de cuius pecunia empta sit res cæteris anterioribus præferatur, cum res sibi expressè obligetur, debet ipsa obligatio fieri ante traditionē rei ipsius, vel in traditione ipsa, nec sufficit si fiat

post etiam in eodem instrumento, vt trad. Neguſ. d. q. 4. num. 35. quod etiam uix obtinebit eum in instrumẽto nihil dicatur prius, vel posterius factum ante quã sit lectum, & publicatum, iuxta trad. per Cagnol. post alios in l. lecta, nu. 151. & sequen. ff. si cert. pet. & expresse contra Neguſ. tenet Benue. in id citando conſ. Cur. iun. 147. col. 2. & Ruin. 214. num. 10. 1. uol. in d. ultima par. nu. 6. cautius tamẽ est ad euitandũ difficultates hanc obligationem apponere in traditione ipsa, vel ante eam.

De pacto satis dictum fuit supra in Clauſ. Ipsis venditoribus, &c. præsentibus, stipulãtibus, sed qa verba hic posita, pacto apposito, & conuento non importarent stipulationem sed pactum nudum, ut trad. Bald. in c. cum in iure peritus, col. pen. de off. deleg. Rip. in Rubrica de verb. oblig. nu. 16. & Galia. num. 28. Cagnol. in d. l. lecta, nu. 87. & in Rubrica, C. de pact. nu. 7. propterea addita sunt sequentia verba.

Ac solemni stipulatione firmato.

SVMMARIA.

1 *Pactum solemniter firmatum, vel appositum, & pactum solemni stipulatione firmatum idem significant licet in primo de stipulatione mentio non sit facta.*

2 *Pactum nudum in contractu bonæ fidei, & valido appositum, producit actionem etiam si incontinenti fuisset appositum.*

GLOSSA II.

Per hæc verba tollitur omnis difficultas, quæ fit per Doctor. in pacto nudo, an pariat actionem & idem crederem † si tantum esset di-
1 ctũ soluatur firmato vel apposito de stipulatione, & pacto nudo satis dictum fuit & de solemnitatibus supra in Clausula rati. bene
2 verum est quod licet † pactum esset nudum, tamen ex quo fuit oppositũ in contractu bonę fidei, & valido, cessat omnis difficultas quia pdueit actionem, quod procederet, etiam si incontinenti fuisset appositũ l. in bonę fidei, & l. petens, cum ibi not. C. de pact. & d. l. lecta, vbi omnes.

Inuestiri & erogari debeat in vna re immobili.

SVMMARIA.

1 *Venditor numquid possit inuestire precium in pluribus rebus, an verò teneatur inuestire in vnare tantum, stante pacto de inuestiendo.*

Dispositio de pluribus loquens, in vno non verificatur.

2 *Fideiussorem vnum dare promittens duos dare non potest.*

3 *Immobilium appellatione an veniant annui reddius.*

GLOSSA III.

Sed numquid possent venditores plures res emere, & non vnam tãtum cum ista quæstio in facto accidisset, fui in ea sententia, quod non. quia cum pactum de vna tantum loquatur, non debent plures emi, sicut econtra; quã-
1 do † dispositio de pluribus loquitur in vno non verificatur, vt trad. Ang. in conſ. 56. quidam non suppositus, & sequitur Tiraquel in l. si vnquam, in ver. susceperit liberos, nume. 232. C. de reuocandis donatio. & per ea quæ tradit Ripa, in l. secunda, §. primo numero vigesimo tertio, ff. si certũ petatur, de eo qui
2 † promisit dare vnum fideiussorem, qui non potest dare duos, de quo etiam inferius dice-
3 tur. sed an ueniant † annui reditus immobilium appellatione, videbis Tiraq. in tract. de retractu. titulo primo, §. primo, numero tertio, & sequen. & de molendinis Rip. in l. quo minus numero 126. ff. de flum.

In ciuitate vel districtu Ferrariæ.

SVMMARIA.

Precium si est inuestiendum ex pacto in re immobili, intelligitur in ciuitate, vel territorio vbi celebratus est contractus.

GLOSSA IIII.

Hæc Clausula est posita ad maiorem declarationem, quia etiam si simpliciter dictum esset quod precium deberet inuestiri in re immobili, dẽret intelligi in Ciuitate, vel territorio vbi celebratus est contractus, ut trad. Ale-
1 xander, † dicens ita consuluisse in ciuitate Boniæ, & ibi sequitur Iason, & Iacob. de Sancto Georgio, in l. si fideiussor. §. si necessariæ. ff. qui satisd. coga. sequitur Marsil. alia adducens in l. de minore §. plurimum, ff. de quæstion. numero trigesimoseptimo, & in dicta Rubrica de fideiuſſ. quæstione trigesimaquarta, numero 262. & Boer. decisione 99. ad fin. & Rod. in dicta l. secunda, foro II. libro secundo, §. vlterius quæritur, nume. 17. pag. 751. & Rolan. a Val. consilio 58. numero 19. 1. uol. & Cæsar Vsil. in addi. ad Afflic. ad decisionem 137. num. 4.

Quæ

Quæ perpetuò ſtare debeat hypothecata, & obligata pro euictione dictarum rerum vt ſupra venditarum.

S V M M A R I A.

1 Perpetuò, dictio, quot modis ſumatur.
2 Fundum obligare cenſetur qui mutuo accipit pecuniam, uel legat ſuper illo.

GLOSSA V.

1 DIctio, perpetuò, † diuerſimodè accipitur quandoque ſine temporis præfinitione, qñque pro, tempore præfinitio, ut per Cagnol. in l. 2. nu. 78. & ſequen. C. de pact. inter empt. & uend. & latius Tiraquel. in tracta. de retract. tit. 2. §. 1. gloſ. 2. nu. 8. & ſequen. de obligatione, & hypotheca diximus ſupra in Clauſula oĩa et ſingula fol. 74. & ultra ea adde Ripã in Rubrica, ff. de pigno. & hypo. nu. 4. Et ſcien-
2 dum eſt, † quòd ſi quis mutuo acceperit pecuniã, uel legauerit ſuper aliquo ſuo fundo, cenſetur ipſum obligare. Bar. in l. fundus, de annu. lega. & in l. codicillis, §. inſtituto, per illum rex. de leg. 2. cum alijs citatis per Ripã, in d. Rubrica nu. 5. & Craue. conſ. 20. nu. 10.

Quantum ſit pro parte dictorum de Amadęis venditorum.

GLOSSA VI.

PEr hanc Clauſulam limitatur generalitas de qua ſupra in præcedenti Clauſula, quia non eſt æquum quod pars precij ſpectãs ad hos de Amadęis uenditores deberet inueſtiri in re quæ etiam pro partibus aliorum uenditorum eſſet obligata.

Vel præſtari debeat per ipſos de Amadęis venditores fideiuſſor.

S V M M A R I A.

1 Venditor non tenetur præſtare fideiuſſorem emptori de euictione, niſi per pactum expreſſe conuentum ſit quod præſtetur.
2 Venditor quibus caſibus teneatur de euictione fideiuſſorem præſtare licèt non ſit conuentum de hoc.

GLOSSA VII.

REgulariter non tenetur uenditor
1 † pręſtare fideiuſſorem de euictione emptori: ſi tamen per pactum expreſsè cõuentum eſt, quod præſtetur, pręſtandus eſt, l. illud quęritur, in prin. & l. emptori, in prin. ff. de euict. & talis fideiuſſor vulgo auctor ſecundus dicitur ut dicit text. in d. l. illud quæritur, qui etiam dicitur confirmaror, §. & non ſolum, in Authẽ. de fideiuſſo. colla. 1. & quod quando eſt factum ſpeciale pactum de pręſtãdo, pręſtari debeat, eſt ẽt tex. in l. 1. §. ſtipulationũ, in fi. ff. de prætor. ſtip. vbi Bart. Caſtr. & alij in l. fi. §. 1. ff. de reſcin. vend. in l. ſi dictũ, in princ. de euict. in l. pacta conuenta in princ. de contrahend. empt. Spec. in tit. de empt. & vend. §. 1. verſ. fideiuſſoris præſtatione, nu. 7. Bart. in d. §. ſtipulationum, & Fab. in tract. de emp. & uend.
2 6. q. princ. 12. q. nu. 51. vbi ponunt caſus † in quibus tenetur uenditor pręſtare fideiuſſorẽ de euictione vltra hunc quando eſt expreſſum, & conuentum per pactum, ſcilicet quãdo pater uendit bona filij, l. 1. vbi Bal. C. de bon. mat. quando uenditio per reſcriptũ principis confirmatur, l. vniuerſa, ubi Bald. C. de preci. Imper. offeren. ſi ſit conſuetudo in loco, l. quod ſi nolit §. qui aſſidua, ff. de edil. edict. & quando ante ſolutum precium mouetur quæſtio emptori l. ſi poſt perfectam, C. de euict. de quo inferius latius dicemus ſuper verbo de euictione, & legitima defenſione, fol. ſequenti.

Idoneus.

S V M M A R I A.

1 Venditor ſi debet ex pacto cautum, uel ſecurum emptorem reddere etiam ſi ſit additum ad ſenſum ſapiẽtis nõ tenetur cauere cum fideiuſſore ſed per ſtipulationem cum obligatione bonorũ.
2 Secus tamen eſſet ſi ſit conuentum quod idonee caueatur, uel plenè, vel rectè, competenter, uel ſufficienter.
3 Fideiuſſorem dare obligatus, idoneũ dare debet.
4 Fideiuſſorem qui dare promiſit certam perſonam, qua non vult ſe obligare, tenetur ad pœnam, & intereſſe, ſi obierit tenetur dare alium æque idoneum.
5 Fideiuſſorem dare obligatus, ſi ipſe principalis eſt idoneus, poteſt dare, & præſtare fideiuſſorem etiam parum diuitem.
6 Excuſsio bonorum fideiuſſoris eſt neceſſaria antequam deueniatur ad capturam principalis debitoris.

GLOSSA VIII.

QVando eſt conuentum inter partes quod venditor debeat cautum vel ſecurum emptorem reddere etiam ſi ſit additum ad ſenſum ſapientis emptoris, non tenetur uenditor cauere cum fideiuſſore, ſed per ſtipulationẽ, cum obligatione bonorum, gl. accepta, in l. ſi mã-
1 dato Titij, §. fi. vbi † Doct. ff. mand. trad. Spec. in d. §. 1. & ibi. Ioan. And. in addi. in verſ. ſed

quod si in instrumento nu. 9. Bart. Angel. & Cast. in d. l. 1. §. 1. ff. de praeto. stip. Bal. & Ias. in l. sancimus, nu. 4. C. de ver. sign. & est communis secundum Ias. ibi, tamen secus esset si
2 sit conuentum, † quod idoneè caueatur, quia tunc intelligitur cum fideiussore d. §. fi. & ibi glos. & trad. omnes in l. 1. ff. qui satis. cogan. vbi Socin. nu. 8. & Ias. in d. l. sancimus nu. 3. Felin. qui etiam ponit regulam cum fallentijs in capit. ad nostram nu. 6. & nu. 8. de iure iur. & idem si sit dictum ut plene caueatur Spec. d. §. ver. qd si actum est, nu. 10. & Feli. d. nu. 8. & Ias. d. nu. 3. vel si dictum sit, quod rectè, competenter, vel sufficienter caueatur, ut per eos in dictis locis, vel si cautio instrumentalis esset superflua ut quia aliàs promissor erat obligatus per instrumētum vel quia erat suspectus, ut forensis, ut per Ang. & Castro, in d. §. 1. & in d. l. 1. & Felin. in d. c. ad nostram, licèt Castr. in cons. 259. super vltimo 1. vol. aliter uoluerit, quando quis tenebatur idoneè cauere, & licèt Alex. in cons. 173. nu. 9. in 7. uideatur uoluisse, qđ qui tenetur facere securum teneatur dare fideiussorem vel pignus, quod dicit intelligi secundum no. in d. l. 1. ad quae ipse se refert. Hoc autem verbum
3 videtur superfluum, quia qui † tenetur dare fideiussorem dēt dare idoneum, ut per Spec. d. §. 1. vers. sed si uenditor nume. 8. & si certā
4 † pecuniam dare promiserit, . & non vult se obligare tenetur ad pœnam vel interesse, & si obierit tenetur dare alium, æquè idoneum, ut per eum ibi. posset etiam iuuare hęc expressio in casu, quo principalis esset idoneus,
5 † quia sufficere deberet si praestaret fideiussorem, etiam parum diuitem, ut per Bart. in l. mulier, in fi. C. de iure dot. & Mars. in d. Rubrica, nu. 179. quia patrimonia ipsorum habentur pro uno, ut per eum ibi, & in singu. 3.
6 ad hoc ubi † uoluit excussionem bonorum fideiussoris etiam esse necessariam antequam ad capturam principalis debitoris deueniri possit si enim exprimatur quod detur, idoneus fideiussor dari debet, quia aliàs verba essent superflua, l. si stipulatus, de vsu. & l. si quādo, ff. de leg. 1.

Qui se, & sua bona principaliter, & in solidum obligando cum ipsis venditoribus se obliget.

SVMMARIA.

1 Fideiussoria obligatio alteratur per clausulam principaliter, & in solidum.

Fideiussor dandus regulariter non tenetur principaliter, & in solidum se obligare.

2 Fideiussor dandus dari debet in loco contractus.

3 Fideiussor si se obligare debet ad sensum sapientis emptoris, quomodo id intelligatur.

Sensus sapientis qualiter intelligendus.

GLOSSA IX.

De clausula ista principaliter, & in solidum satis fuit dictum supra sub per ipsa Clausula, & haec Clausula
1 alterat † naturam obligationis fideiussorię, quia regulariter fideiussor dādus non tenetur principaliter se obligare in solidum, per trad. per Bal. nu. 5. & Ias. in fi. in d. l. sancimus. de quo etiam supra diximus super Clausula, & se principalem constituens, fide
2 iussor uero dandus, † debet dari in loco contractus, iuxta trad. per Bar. & alios per illum tex. in d. l. fideiussor. §. si necessaria, ff. qui satisd. cogan. de quo dictum fuit suprà in Clausula. Et eorū precibus, &c. Hanc et Clausulam ponit Spec. in d. §. 1. 2. col. 1. forma Inst,
3 vbi addit, quod se † obliget ad sensum sapientis emptoris de quo pacto ipse trad. in d. vers. sed, quid si in instrumento, numero 9. vbi, quod sensus sapientis debet esse ut legitimę liget. & caute secundum naturā contractus.

In valida solemni, & ampla forma.

GLOSSA X.

De solemnitate, & forma, & quid sit, & quomodo intelligatur satis supra dictum fuit in Clausula ratihabitionis. ad hanc Clausulam facit Clausula Specu. in loco proximè allegato, ubi etiam in promissione facta per uenditorem de faciendo consentire uxorem uenditoris, & alios ius in re habere praetendentes, & de renunciari faciendo, iuribus suis addit, & in omnibus cartam rationabilem ei faciet, sed nostra Clausula maiorem habet efficaciam propter ampliora uerba.

De euictione, & legitima defensione dictarum rerum, vt suprà venditarum pro dicta parte, ad praedictos de Amadeis spectante, & per eos vendita vt suprà.

SVMMARIA.

1 Venditor qui adhuc pretium ab emptore nō exegit si mota fuerit quaestio emptori super re uēdita, tenetur praestare emptori fideiussorē de euictione, & de legitima defensione rei uendita.

Quod procedit nedum pro euictione litis mota, sed etiam generaliter cuiuscumque alterius mouenda.

Immò etiam uenditor tenetur licet emptor abstineret

neret in causa sibi mota, vel perierit actori in stantia.

2 *Venditor non tenetur fideiussorem de euictione praestare, si constat agentem nullum ius habere, vel quando debitum est conditionale.*

3 *Cautela ne precium quocumque colore retineatur ab emptore.*

4 *Venditor soluto precio si lis de euictione moueatur an sit obligatus praestare fideiussorem.*

GLOSSA XI.

Vprà super verbis vel praestari debeat, &c. fuit dictũ quod regulariter venditor non tenetur praestare fideiussorem de euictione, praeterquam in casibus ibi citatis, sed quia ultimus casus ibi tactus, quando imminet euictio in limine contractus saepius accidit, & conuenit materiae nostrae, non erit impertinens aliqua super eo scribere, caetera ad materiam euictionis, & eius promissionis pertinentia suo loco reseruantes. Tenetur itaque uenditor, qui adhuc precium ab emptore non exegit si mota fuerit quaestio emptori super re uendita, praestare fideiussorem de euictione emptori & de legitima defensione rei
1 venditae, l. pen. §. fi. ff. de periculo. † & cõm. rei. vend. & d. l. si post perfectam, C. de euict. & ibi Doct. trad. Spec. in d. §. 1. ver. verumtamen, nu. 8. Bart. & Cast. in d. l. 1. §. stipulatiõnũ de praeto. stip. Fab. d. 12. q. num. 51. Quod procedit, nedum pro euictione illius litis motę, sed etiã generaliter cuiuscumque alterius mouendae, glo. in verbo. latis, in d. l. si post perfectam. Ioan. Andr. in add. ad Spec. in d. ver. verumtamen. Bartol. in d. §. stipulationum, nu. 2. & Fab. d. 12. q. nu. 52. fortius uoluit Castr. in cons. 46. Super eo quod quaeritur, nu. 1. 1. vol. quod etiã quãdo emptor obtineret in causa sibi mota uel perierit instantia actori, tamen teneatur uenditor ad praestan. fideiussorem pro quacumque euictione generaliter, pro §. primum l. fi. ff. de rescind. uend. cuius tamen contrariũ uidetur uoluisse Alex. in cons. 65. Omissis argumẽtis nu. 3. 5.
2 vol. vbi uoluit uenditorem † non teneri si constat agentem nullum ius habere, uel quando debitum est conditionale, in quo standum est arbitrio iudicis qui debet considerare an actor fuerit submissus ab emptore ad inferendum litem, ut oneret emptorem fideiussione ad quam aliàs non tenebatur qui etiam potest deferre iuramentum ipsi actori an procurauerit dictam quaestionem moueri, ut per Ioan. And. in d. add. incipit facile erit sub d. vers. verumtamen. Cast. in d. §. stipulationũ, in fi. de quo per Afflict. decisi. 171. Et quia facile potest emptor ne precium soluat submittere petitorem qui moueat qõnẽ, propterea Io. And. in d. addi. quem sequitur Fab. d. nu.
3 52. dat † Cautelam ut res non tradatur emptori nisi soluto precio, uel fiat pactum quod etiam lite mota non possit retinere precium sed illud soluere teneatur, uel censeatur eum habere precario à uenditore quo usque sibi fuerit solutum integrum precium, ut per eos
4 ibi, sed si soluto precio † moueretur, lis nõ haberet locum regula praedicta de fideiussione prestãda pro euictione, licet Io. And. in add. in d. ver. verumtamẽ, incipit, quia iste §. post Guid. de Suza. aliter voluerit, cuius contrarium est uerius, & communiter tenetur ut per gl. primam in d. l. si post perfectam. Bar. & Cast. in d. §. stipulationum, Castr. in dicto cons. 46. nu. 2. & Fab. d. nu. 52. de quo aliquid per Ripã in l. 1. §. si haeres, n. 31. ff. ad Trebel.

Nec aliter vel alio modo possint dicti emptores cogi ad solutionem dicti residui ipsius precij.

SVMMARIA.

1 *Emptor non potest dici in mora soluendi precium tempore statuto, & praefixo solutioni, si fideiussor de euictione non sit praestitus iuxta conuenta, stante maximè Clausula, quod aliter nec alio modo possit cogi emptor ad solutionem precij.*

2 *Pactum, quod vel sit inempta non soluto precio locum non habet, cum per uenditorem stetit.*

3 *Venditor habet electionem si alternatiuè sit dictum quod inuestiat precium, vel fideiussorem det.*

GLOSSA XII.

De ista Clausula quae habet praecisam naturã suprà diximus sup. ea
1 fol. 78. qua apposita † emptor nõ uidetur posse dici in mora soluendi precium tempore statuto, & praefixo solutioni, licet dies aliàs interpellet pro homine, l. magnam, C. de contrahen. & committen. stipulationes immo etiam si esset factum pactum quod solutione precij non facta res es-
2 set inempta, cum per † uenditorem stetisset pactum locum non haberet, ut est text. in d. l. in §. 1. ff. de rescind. vend. sed contrarium tenet Soci. in cons. vltimo nu. 3. vol. 3. Bero. cons. 136. nu. 6. & sequen. in 2. vol. & 200. in
3 fi. in 1. vbi videndũ Et cum hic † factũ sit pactum de inuestiendo, aut fideiussorem dando, electio erit venditoris, & sic debitoris, seu rei, qui alterum adimplere tenetur, l. plerumque in fi. ff. de iure dot. §. huic aũt, instit. de actio. & c. in alternatiuis, de regu. iur. in 6.

CLAVSVLA XLIII.

Quem Antonium Mariam fideiussorem, & principaliter obligatum vt supra.

SVMMARIA.

1 *Debitor tenetur conseruare indemnem fideiussorem, & resarcire omnia damna propter ea passa licèt nihil sit dictum.*

2 *Fideiussor qui soluit pro reo habet actionem mandati contra ipsum reum.*

Quod procedit etiam si sine mandato, sed præsente reo fideiussisset.

GLOSSA I.

HÆc est clausula promissionis conseruationis indemnitatis fideiussoris factæ per reos, quam latioribus verbis ponit Specu. vbi facit instrumentum de hac promissione in d. tit. de fideiusso. §. sequitur. Et licet non apponeretur expressè in instrumentis, tamen non eo minus teneretur reus conseruare indemnem fideiussorem, & sibi reficere omnia dãna propterea passa. cap. 2. de fideius. & est de
1 †natura fideiussionis secundum Bal. in l. constitutionibus, C. de usur. trad. Abb. consi. 60. Quoniam, nu. 1. in prin. & cons. 82. conditoris omnium, in fi. & videtur tenere Alexand. cons. 114. Super eo. 3. vol. Marsi. d. Rubrica de fideius. q. 26. nu. 193. & q. 44. num. 315. & admittit Paris. cons. 104. nu. 12. 3. vol. Et fi-
2 deiussor † qui soluit pro reo habet actionem mandati contra reum. §. si quid autem, Institut. de fideiuss. quod procedit etiam si sine mandato ipsius scilicet tantum eo præsente fideiussisset. l. qui fide. ff. mand. & facit. l. tutor. in fi. ff. de fideius. si vero pro absente haberet actionem negotiorum gestorum, l. ex mandato, ff. manda.

Dicti emptores vt supra agentes, & obligatens promiserunt prædicto D. Antonio Mariæ præsenti, & stipulanti pro se, & suis hæredibus, indemnem.

SVMMARIA.

1 *Conseruare indemnem ita intelligitur ut nullum damnum patiatur is cui sit promissio.*

Conseruare indemnem promittens, est statim obligatus licet exactio suspendatur.

Conseruare indemnem obligatus ad quæ teneatur.

Fideiussor indemnitatis quando teneatur etiam ultra sortem, & usuras.

Fideiussor indemnitatis conueniri nequit nisi excusso prius principale.

Declara tamen ut hic.

2 *Fideiussor indemnitatis non tenetur quando culpa illius cui fuit promissio indemnitatis facta damnum contigisset.*

3 *Fideiussor indemnitatis an, & quo casu ad usuras teneatur.*

4 *Fideiussor tenetur se defendere, & opponere exceptiones omnes sibi uel reo competentes, excepta exceptione procuratoria, & excussionis non facta.*

5 *Fideiussor appellare debet si sibi sit facta iniuria.*

6 *Fideiussor si succumbit culpa sua, sibi est imputandum.*

7 *Fideiussor si non fouebat iustam causam, & uoluit litigare, nõ recuperat sumptus factos a reo.*

Quod intelligere ut hic.

8 *Fideiussori sunt subministrandæ expensæ pendente etiam iudicio.*

9 *Fideiussor iudicatum solui, non tenetur defendere, & si iudicium subiit, & succumbit, non recuperat expensas.*

GLOSSA II.

DE promissione indemnitatis habetur in l. 2. C. si mater ind. promis. & in l. quæro in fin. prin. vbi not. omnes, ff. loca. & qui † tenetur
1 aliquem conseruare indemnem intelligitur secundum quod verbum sonat ut nullum damnum patiatur is cui promissio fit, ut per Bart. in d. l. quæro nu. 4. Bald. in l. 1. nu. 1. C. de reuo. his quæ in frau. cred. & in Rubrica, C. de uerbo. signif. 7. q. & statim est promittens obligatus licèt exactio suspendatur, ut per Bart. in l. 1. C. de conue. fis. debit. lib. 10. Alex. cõs. 29. Clarissime Doct. nu. 25. 7. vol. & Dec. admittit cons. 551. nu. 7. Et tenetur promittens ad sortem, & vsuras ut per omnes in d. l. quæro, in princ. & ad omnia dãna, & interesse, ut per Dec. d. cons. Paris. d. consi. 16. nu. 124. in 2. & in cõsilijs supra citatis, & in capit. immunitatis super eadem Clausula ubi etiam citauimus Ruin. & Socin. iun. ut ibi. quando autem fideius. teneatur ultra sortem etiam ad usuras, habetur in d. l. quæro per glos. & Doct. in l. fideiussores magistratuũ, §. j. ff. de fideius. & in l. fideiussor. C. eod. & Azo in summa eiusdem tit. Et tenetur promittens ad defensionem, & ad subeundum iudicium pro fideiussore, l. pater, ubi Bartol. numero primo, & tertio, iuncta l. secunda, ff. de dote prælegata. Bald. in l. cum tibi. C. de euicti, & alij citati suprà. Et licèt quando

quis promittit aliquem conseruare indemnē
à fideiussione pro altero facta, censeaē fideius
sor indemnitatis, qui non potest conueniri,
nisi prius excusso principali pro quo fideius-
sio facta fuit, & idem in eo qui promisit sol-
uere id quod minus à debitore consequi pos-
set etiam si renunciasset beneficio de fideius-
soribus ut supra dictum fuit super Clausula
renunc. benefic. de fideius. secus tñ est in reo,
qui promittit eius fideiussorem indemnē con
seruare, tunc enim plenius hæc promissio in-
terpretatur ut trad. Bald. in l. si ꝓ ea, 12. quęst.
nu. 13. C. mand. Non procedunt tamen præ-
2 dictam quando culpa † illius, cui indemnitas
promissa fuit, damnum aliquod sibi contigis-
set, tunc enim promittens minime sibi tenere
tur. Alex. d. cons. 114. nu. 2. in 3. Socin consi.
70. in 3. uol. Paris. d. cons. 104. num. 12. & Ca
gnol. in l. quod quis ex sua culpa, in fi. ff. de re
gul. iur. ꝙ autem de vsuris ad quas promittēs
tenetur ut sup. declaratur procedere si modo
fideiussor fuerit de facto coactus ad soluen.
usuras ipsas, ut per Alber. in l. 1. col. fin. C. de
Sum. Trinit. & Fide Catho. Alex. cons. 107.
pro inuestigatione, col. pen. 2. uol. aliàs 8. nu.
2. in 6. Dec. cons. 456. nu. 2. 686. nu. 4. uel si iu
ratus soluere promisisset secus uero si oppo-
nendo potuisset se ab eis liberare non sol-
uere ut per glos. in d. c. 2. Spec. in d. §. de fide-
ius. quid si fideiussor, nu. 9. Bald. in d. l. confes
sionibus, Cagnol. post Alber. in d. l. quod q̃s
ex sua culpa. & Bart. Brix. in qq. uenere. quæ-
stio. 75. utrum fideiussor quam q̃st. disputāt
Laur. de Rodul. in c. consuluit. quæst. 47. per
12. conclusiones distinguens de usur, & Am-
bro. de Vigna. in d. c. seu tract. de usur. nu. 34.
& sequen. Sciendum etiam est, quod fideius-
sor tenetur se defendere, & opponere exce-
ptiones sibi uel reo competentes ut exceptio
nē doli, non nu. pecu. pacti conuenti, & simi-
les si sciebat reo, uel sibi competere, l. si fide-
iussor, in princ. ff. manda. secus in exceptione
procuratoria, d. l. §. quędam, & in exceptione
excussionis non factæ Castr. cons. 232. in cau
sa quā veriatur ad fi. vbi consuluit decisiuè. 2.
5 vol. inmo, & debet † appellare si sibi sit facta
iniuria si modo sibi constat de iniustitia. d. l. si
pro ea, & ibi Bald. nu. 2. & trad. Io. Andr. in
addit. Spec. in tit. de iudi. 4. par. §. specialia, in
addit. incip. dicit Ioan. de Bla. & de quo in l.
si procuratores, §. si ignorantes, ff. mand. etsi
6 culpa sua † fideiussor succumbat, sibi est impu
tandum. l. exceptione, vbi omnes, ff. de fide-
iuss. vbi Barto. & alij exemplificant in eo qui
ineptè opposuit exceptionem vel non oppo-
suit vel non conduxit aduocatum, vel condu
xit ignarum, seu iudicem prouocauit, his uel
similibus casibus non repetit, et idem est, quā
7 do non fouebat † iustam causam, & voluit liti
gare, nam non recuperaret sumptus factos à
reo, vt per Paris. d. cons. 104. quod ego intelli
go si notorie apparebat de non iure suo secus
in dubio quia cum teneatur se defendere ut su
pra posset etiam recuperare expensas factas
8 immo pendente † iudicio tenetur reus illas si-
bi subministrare. Barto. in d. exceptione in fi.
sequitur Marsil. in d. Rubrica, d. quæstio. 26.
nu. 193. Et in dubio licet sibi sit facta iniuria,
cum non cōstat de eius culpa repetit omnia à
reo. Spec. d. §. 1. nu. 17. Abb. d. cons. 60. nu. 1.
Ripa. in tractatu de pest. 2. par. de priui. con-
tract. nu. 93. Aliud tamen est in fideiussore iu
9 dicatum † solui is enim nō tenetur defendere.
etsi iudicium suscipit, & succumbat, non recu
perat expensas, secus si obtineat, text. est in l.
iam tamen. §. in hac stipulatione, ff. iudic.
solui.

Eiusque hæredes & bona indemnes & indemnia.

S V M M A R I A.

1 *Fideiussor indemnitatis non solum tenetur ei, qui promisit, sed & hæredibus, & bonis.*

2 *Fideiussor numquid possit ante quam soluat aduersus fideiussorem indemnitatis agere ut ipsum indemnem conseruet, & ab obligatione liberet.*

Fideiussor, qui stetit per multum tempus in fideiussione potest præsente se liberari.

3 *Fideiussor ad hoc ut possit ante solutionem quid faciendum.*

4 *Fideiussor aliquando licet per multum tempus steterit in obligatione non poterit tamen petere se liberari.*

GLOSSA III.

Tiam si de indemnitate hæredum
vel bonorum nulla fieret mentio
tamen promissio indemnitatis ex
tenderetur ad eius hęredem & bo
na. l. si pactum, in fi. ff. de probat. & l. veteris,
C. de contrahen. & committ. stipu. cum alijs
1 trad. † supra in Clausula prose, & suis hæredi
bus, & per Cagno. post Dec. in d. l. hęredem,
num. 2. ff. de reg. iur. sic etiam non censeretur
quis indemnis si eius bona grauarentur, &
possent sibi vel habēti causam ab eo auferri,
tamen ad maiorem declarationem exprimi-
tur ut sæpissime dictum fuit.

Sed nūquid fideiussor antequā soluat pos-
sit agere contra eum, vt ipsum indemnem cō
2 seruet, & ab obligatione liberet, & † tenen-
dum est quod non regulariter; tamen regula
fallit in pluribus casibus, si est condemnatus
ad sol-

ad soluen. l. fideiussor pro venditore. ff. de fideius. si sit factum pactū a principio vt teneatur vsque ad tale tempus, & exinde debeat liberari; vel debitor principalis cœperit bona dilapidare vt iuste fideiussor timere possit ne efficiatur non soluendo, d. l. si pro ea. vel diu stetit in obligatione quod est arbitrarium iudici. l. Lucius, ff. mand. & c. fi. qui tres ex dictis casib. ponit, de fideius. & ibi gl. addit quartū casum de pacto spāli. Io. And. in addi. in d. §. specialia, in tit. de iud. 4. par. nu. 3. Guid. Pap. decis. 117. Fideiussor. Marsi. d. Rubric. quæst. 31. num. 216. & Afflic. qui ponit quinque casus, decis. 241. nu. 3. & idem est si de proximo esset condemnandus, ut per Doctor. in dictis locis addit etiam Alexander, cons. 72. Visis, & diligerer nume. 6. vol. 2. idem esse quando quis est obligatus ex instrumēto guarentigiato habente executionē paratam, vt sententia, quod admittit Guid. Pap. d. decis. & sequitur Marsi. d. nu. 216. licet in Apostil. ad Alex. in d. cons. aliud teneatur, & contrarium firmat Rodo. Suarez, in repe. l. post rem iudicatam, in c. seu §. incip. visum est supra, num. 8. & 11. fol. 670. & sequ. cuius opinio verior uidetur, p trad. per eū ibi, & in praxi dicit seruari Galles. in tracta. ad for. Came. oblig. 3. par. 2. q. in Rubrica, de perso. petentis executionem, nu. 5. Idem est si fideiussor non soluisset, sed tantum depostuisset quantitatem conuentam. l. qui mutuam. §. fideius. ff. mand. & l. fideiussor qui minor, ff. de fideius. & Marsi. ibi, qui et plures casus ponit, illos etiam quinque casus supra tactos ponit. Soci. in reg. 192. Fideiussor, in fallen. ad dictam regulam, & in regu. præcedenti plures alios casus ponit sub regula quod qui steterit diu in fideiussione potest petere se liberari apud quos sunt uidendi, & ad de Pet. Duen. qui alios casus refert in regula 336. Fideiussor. Ad tollendum tamen omnes difficultates, ut fideiussor possit agere ante solutionem, bene esset in instrumentis addere

3 expressum pactum †quod reus teneatur quādocumque, & quoties per fideiussorem petitum fuerit ipsum ab obligatione eximere, & liberare, per d. l. si pro ea, quam Cautelam dicit Rodo. loco præallegato nu. 14. fuisse solitum practicare, quam praxim docet etiam Ang. in d. l. si pro ea. Quæ autem dicta sunt de fideiussore qui diu stetit in obligatione, quod possit agere ut liberetur, d. l. Lucius, cum alijs

4 supra citatis, non procedit, †quando quis fideiussit pro debito conditionali, ut pro euictionis alicuius rei, pro dote restituēda, uel pro tuto re qui non pōt conueniri ante finitam tutelā licet enim fideiussor diu in hac fideiussione stetisset, nō potest agere vt liberetur, quia nō stetit in obligatione quæ nondum fuit purificata, cum nūquam fuerit actum de euictione, nec uenit casus restituendæ dotis, uel potest agi actione tutelæ, ita trad. Cinus, Bal. & alij in d. l. si pro ea. Bart. Bald. Castr. & Alex. post Iac. de Aret. in l. facere posse. ff. sol. matr. Marsi. d. quæstio. 31. nu. 225. Socin. reg. 147. aliàs 191. 1. fallent. & Afflict. decisione 241. num. 4. si tamen id expresse permitteretur, & emptor uel alius creditor conditionalis nollet mutare fideiussorem, & alium accipere ad id enim non tenetur, l. si mandato. §. 1. ff. mūda. tunc satis est si promittens præstet fideiussorem idoneum de conseruando illum primum fideiussorem indemnem ab obligatione, ut trad. Bald. in l. 2. §. 1. in fi. Lecturę antiquę, ff. si cert. pet. & in l. 2. nu. 9. C. de senten. quæ sine certa quantit. & in l. si pater, cum quo communiter transeunt ibi Doctor. C. de collat. & trad. Alex. alias decisiones citans in d. l. facere posse num. 2. uide, & Hercul. tract. de cautio. de non offen. c. 50. nu. 75.

Ac penitus sine damno conseruare.

SVMMARIA.

1 *Fideiussor numquid possit protestari aduersus creditorem ut agat aduersus debitorem, et creditum exigat dum est soluendo, & si creditor neglegat, numquid excusetur.*

L. si fideiussor creditori, ff. de fideiussor. declarata.

GLOSSA IIII.

De ista Clausula aliqua trad. Paris. cons. 58. nu. 11. j. vol. & dictū fuit sup. fol. 120. & de dictione penitus, et supra super eo. ver. Sed pone quòd lapsum est tempus exigēdi debitum, pro quo præstitus est fideiussor creditor differt exigere, & dubitat fideiussor nē reus labatur facultatibus interim, & propterea denuntiat creditori vt agat contra debitorem, & creditum exigat dum est soluendo, ac protestetur, quod si efficiatur non soluendo, non vult teneri, nūquid excusetur †fideiussor si neg- 1 ligat creditor exigere, si postea reus non fit soluendi? In hac qst. distinguendum est, quod si fideiussio sit facta de soluen. id quod creditor ab aliquo puta Titio exigere non poterit, de qua supra dictum fuit, & est casus in l. si fideiussores, in prin. ff. de fideiu. & in l. inter creditores, ff. eod. & tunc certum est quod negligentia sua nocet creditori, d. l. si fideiussores, & trad. omnes in l. si fideiussor creditori, ff. eo. & Ruin. cōs. 45. n. 4. & 5. 5. uol. si vero simpliciter est facta fideiussio et pure, aliud est, d. l. si fideiussor creditori, quæ procedit secundum

dum ius antiquum ante ius Authentic. uel quando esset renunciatum beneficio de fideiuss. ut in casu nostro de quo latè dictum fuit. Et hoc nisi in pnicię fideiussoris, ut ipsum cõ uenire posset ad soluen. creditor differet, arg. l. 1. §. denique, & l. 2. §. pen. ff. de aqua. plu. ar. cen. ubi attenditur animus nocendi. ita dicit glos. & sequitur ibi Bar. qui dicit in dubio nõ censeri dilatum in necem fideiussoris in d. l. si fideiussor, & cęteri sequuntur sed quando habet locum beneficium excussionis, ut quia ei non sit renũciatum illa lex si fideiussor creditori, videtur conuenta, ut tenet Bart. ibi, & sentit Castr. & propterea quemadmodum in cau. d. l. si fideiussores creditor negligens exigere præiudicat sibi respectu fideiussoris, ita etiam in casu isto si sit sibi denunciatum, ut agat & creditum suum exigat. ita firmant Bal. in lectu. anti. ad fi. Castr. nu. 10. & Alex. nu. 10. cum quibus videtur tenere Dec. in 1. not. in allegata lege si. in princ. ff. si cert. pet. quam opinionem defendit Alex. uel Imo. & Raph. tenentes contrarium, in l. decem, nu. 3. & sequen. ff. de uerb. oblig. & ita cum casus mihi accidisset practicari feci. Bart. tamen in d. l. si fideiussor creditori dat alia remedia fideiussori ut offerat debitum creditori, ut faciat sibi cedi actiones, l. fideiussoribus. ff. eodem titu. uel de ponat, & agat contra reum ante quã labatur facultatibus, d. l. fideiussor qui minor cod. tit. de quo supra in præcedenti Clausula dictum fuit.

A præsenti fideiussione promissione & obligatione per eum factis.

SVMMARIA.

1 Promisisse, fideiussisse, & obligasse differunt.

GLOSSA V.

1 Differunt † inter se aliquem promisisse, & fideiussisse, ac se obligasse, quia quando quis promittit de euictione uel in casu restitutionis dotis cum nondum purificata fuerit conditio, nondum dr̃ obligatus proprie, nec dr̃ stetisse in obligatione, licet steterit in promissione, et fideiussione, quod est cõsiderandum pro formando libello ut Baldus, not. in dicta l. si pro ea, numero quinto, & Alexander, in dicta l. facere posse, numero primo, ut tamen nihil excludatur, omnia uerba hæc copulatiuè apponuntur & ad maiorem declarationẽ etiam additur sequens Clausula.

Et ab omnibus & singulis in præsenti instrumento contentis.

SVMMARIA.

1 Fideiussor si soluit creditori & repetat a reo numquid debeat probare solutionem per ueram numerationem seu satis sit probare per confessionem creditoris.

2 Fideiussor repetit a reo etiam si non uerè neque realiter soluerit sed tantum delegauit debitorem suum licet inopem.

3 Fideiussor & si nihil soluat exigit a principali ut si successit uenditori, uel gratis fuit liberatus contemplatione ipsiusmet fideiussoris.

4 Fideiussor soluens id reo notificatore debet.

5 Fideiussor licet sit vsque ad certum tempus obligatus elapso tamen dicto tempore potest soluere; & liberare debitorem, & ab eo repetere.

GLOSSA VI.

De ista Clausula satis scriptum fuit supra in Clausula ratihabitationis in verbo, omnium & singulorum & super verbo, cum omnibus in eo conuentis. Et quia in instrumẽto fuit promissa solutio per fideiussiones quem reus indem nem cõseruare promittit quæritur an fideiussor soluat creditori, & repetat à reo debeat ꝓbare solutionem per veram numerationem seu satis sit probare per confessiones creditoris, quod tenent glos. & Bart. per verbum forte. in l. duobus §. 1. ff. de iureiur. & Fulgos. sequitur ac nonnulli alij, quos citat Mars. in dicta Rubrica 35. quæst. nu. 265. sed tamen tenendum est contrarium vt tenuit Bar. in consilio 160. Titius promisit. & communiter omnes in d. l. duobus, §. 1. Afflict. decis. 91. nu. 3. Mars. alios citans d. nu. 265. etiam Tiraquel in tracta. de retract. tit. 1. §. 1. glos. 18. nu. 84.
2 & tit. 2. §. 4. glos. 6. nu. 17. Repetit † etiam fideiussor à reo, & debitore etiam si non vere, & realiter soluerit creditori, sed debitorem suũ sibi delegauerit, etiam inopem. l. qui debitorem, ff. de fideius. immo etiam, & quandoque
3 † etsi nihil soluat exigat, ut si succedit creditori. l. si ei cui damnatur, ff. manda. & l. heres, §. fi. ff. de fideius. sicut etiã si gratis liberetur contemplatione ipsius fideiussoris ex causa donationis, vel remunerationis. l. idem quod §. fi. ff. mand. secus si simpliciter, l. si vero non remunerandi, in princ. ff. eo. de quo per Marsil.
4 in d. Rubrica, quæst. 43. num. 312. Debet † tamen fideiussor soluens id notificare reo, ne forte is iterum solueret. l. si fideiussor, §. fi cũ debitor, ff. mand. quibus addendum est quod
5 licet † fideiussor esset tempore liberatus, vt quia

quia se obligauit vsque ad certum tempus tantum, tamen potest soluere & debitorem liberat, ac ab eo repetere potest. dicta l. si fideiussor. §. finali.

Omnibus ipsorum emptorum & suorum vt supra iudicijs, sumptibus, periculis, & expensis.

SVMMARIA.

1 *Fideiussori pauperi, et non habenti unde soluat si grauetur a creditore quomodo sit succurrendum ne carcer. mancipetur.*

GLOSSA VII.

Quia promittens aliquem conseruare indemnem tenetur eidē ad omnia damna, interesse, & expēsas, & ad suscipiendum iudicium in se, ipsumque defendendum, ut supra diximus in Clausu. Quem Dñm Antonium Mariam cum Clausu. sequ. hæc Clausula videtur esse magis superflua quā necessaria, super qua tamen in capitulo euictionis deo dante aliqua scribemus, sed quid si fideiussor est pauper, et non habet unde soluat, & grauatur à credi-
1 tore, quo modo potest sibi † succurrere ne carceri mancipetur. dici potest hoc casu solui de bonis debitoris, l. si procuratorem, §. si ignorantes. ff. mand. & ibi Bart. & alij trad. Mars. in dicta Rubrica, quæst. 54. numero 364. Paris. dicto consilio 104. numero octauo, tertio uolumine, & Rod. in decla. dictæ l. secundæ foro ll. libro secundo, in §. sed pone. quæstionem, numero 26. fol. 784.

Omni iuris, & facti exceptione remota.

SVMMARIA.

1 *Executio sententiæ lata contra principalem, numquid fieri possit contra fideiussorem.*

2 *Sententia lata contra fideiussorem, qua contra eum executioni mittitur numquid ad eius instantiam possit mitti executioni contra reum sine alio processu.*

GLOSSA VIII.

De ista Clausula sæpissimè supra dictum fuit, nunc duo pro complemento huius materię vidēda sunt, & primo numquid executio sententiæ latę contra principalem, possit fieri contra fideiussorem & con-
1 cludendum est quod contra fideiussorem † iudicis potest. l. fin. ubi omnes, per illum tex. C. de vsur. rei iud. Bar. in l. 1. ff. iud. sol. Guid. Papa quæstio. 26. Fuit inter. & Cagn. in l. in eo. quod plus, §. 1. in fin. secus verò in fideiussore contractus. Guid. Pap. dicta quæstione. Mars. in dicta Rubrica, quæstione 49. num. 349. & Rod. in dicta l. post rem iudicatam, in §. incip. visum est supra, numero primo, fol. 667. & in dicta l. secunda, dicto §. 53. pone, numero 20. vbi nu. 21. extendit.
2 Secundo numquid sententia lata contra fideiussorem, quæ executioni mittitur contra eum, possit ad eius instantiam pariter executioni mandari contra reum sine alio processu. In fideiussore iudicij iudicatum solui, non est dubium quod potest etiam per illum iudicem qui commisit exceptiones cōtra fideiussorem, licet respectu rei esset incōpetēs, l. cum vendente, ubi Bald. & Castr. qui dicit fuisse de facto in ciuitate Lucana. C. ubi causę fisc. & l. cum eorum, ubi etiam Bald. & Castr. C. de senten. & idem Bal. Cast. & alij in d. l. fi. C. de vsur. rei iud. & trad. Ioan. de Amic. consil. 34. nume. 2. Boer. decis. 277. numero 4. sed in fideiussore contractus aliud dicendum est, vt trad. Baldus, in d. l. fi. §. 1. numero 6. & in d. l. cum eorum nu. 2. & hanc distinctionē sequitur Mars. in d. Rubrica, quæst. 52. & sequen. nu. 362. & 363. & Rod. d. l. 2. d. §. sed pone, num. 21. fol. 782.

FINIS.

BARTHOLOMAEI BERTAZOLII FERRARIENSIS,

IVRISCONSVLTI PRAECLARISSIMI,
Et Sereniss. Ferrariæ Ducum quondam Consiliarij.

Repetitio solemnis, L. si quis maior. C. de Transactionibus.

CVM PRIVILEGIIS.

VENETIIS,

Apud Florauantem Pratum.
M D XCVIII.

Typographus Candido Lectori.

IVrisprudentiam humanarum moderatricem rerum Lector beneuole, vt prisca sęculorum memoria omnis summè veneratat est antiquitas, ita præsens hoc admiratur & obstupescit indies sęculum, & numinis singulare agnoscit cœlitus beneficium sibi munificentissima præ reliquis & ijs quidem innumeris passim collatis vltrò donarijs contributum, cum huius vnicæ medio Iurisprudentiæ, æqui boniq; inter homines sociali concordia copulatos parta administratio indies augeatur magis, adaucta con firmetur, confirmataque perpetua quadam duratione stabilita, in omnem quasi æternitatem diutina persistat viuacitate. Cui quidem Iurisprudentiæ (sic loqui liceat) æternitati, inexhaustis laboribus, indefesso conatu, studio singulari, & veterum prisca maiorũ ætate, & præsenti hoc sęculo pariter nostro potissimũ sanè ac fęlicibus auspicijs plurimum consuluere vt Papiniani, Scæuolę, Dorothęi, Treboniani q; quamplures, sic pręter innumeros ingenij laude pręstantes viros Iurium consultissimos, non multis ab hinc annis dum fœlici hac spiritus aura frueretur Bartholomęus de Bertazzolijs legum Coriphęus Ferrariensis, genere clarus auito, doctrina multiplici illustris, virtutisque tandem Myrmetia ornatissimus heros, talem se in hac colenda, ornanda, adaugenda, confirmandaque legum disciplina pręstitit athletam, vt non tam Iurium omnes quotquot sunt Candidati tyrocinio adhuc inhęrentes Legali, sed ipsi etiam legum antistites, & pręclarè de hac meriti iampridem scientia viri, iamque emeriti in hac militię palestra veterani, ipsius scriptis theoricam partim contemplationem concernentibus, partim actiuam praxim edocentibus adiuti, haud postremam illi inter huius ętatis Doctores laudem iure merito voluerint adscriptam. Quis enim adeo ab eo quòd passim omnium obuiam est cognitioni remotus inuenitur mortalium, qui nõ luce ipsa clarius videat, huius viri vnius pręclaris ingenij monumentis, abstrusos iurium recessus vt ciuiles, ita & eos qui in criminum enodatione iudicijsque versantur, cunctis faciles tritosq; singulari quadam methodo cõmonstratos, fecisse, eiusdemque doctissima Clientum votis obsecundando Responsa in publicum propalata tanquam ex Tripode & intimis Delphici cuiusdam Apollinis penetralibus, eruta recenter Oracula, non tam admirationem doctis, quam stuporem pręstantissimis passim huius sęculi ingenijs peperisse. Accedit eximium illud summę vtilitatis commodum in omnes fœlici scriptionis genere tamquam beata quadam optabilique in bonarum sobolem literarum propagine nixu fœcondissimo abundantissimè tanti opera Doctoris, transfusum, & incessanter. Hoc namque citrà inuidię metum vel vllum licet indubitatò nobis asserere, ipsum non tam patrię (cui plurimum profectò deberi vt cõmuni nostrę altrici vltroneè & lubentes agnoscimus) Vrbi Ferrarię, quam circumuicinis Ciuitatibus Insubrum, imo ipso omni Latio, totique demum Europę quæ Iuris agnoscit Cęsarei decreta, & Principum placita Romanorum vt Sacratissimas Sanctiones veneratur, non ingenio minus quam pio semper excelsoque conatu

gnauiter

gnauiter consuluisse. Extra affectum omnē loquimur: res ipsa edocet ac testatur, quanta huius opera viri in legalis studij vt paulo ante attigi tyrones alumnos & Laurea etiam decoratos Doctorali quamplures viros vbertim cum fœnore etiā literario commoda promanarint. Tu Lector candide nullo liuore tabidus arbiter ęquus ac iudex esto, & Bertazoliū nostrum imo verius tuum, ab inuidi obtrectatoris lingua mordaci & noxijs vibicibus pro tua vt velis protectum humanitate vehementer optamus. Interim nos tuis auidi subseruire studijs, & commoda adaugere pariter tua percupidi, operam dabimus omnem, vt sicut hunc quem vides tibi offerimus nouiter impressum Bertazolij Tractatum, ita etiam alia pro rerum mediocritate nostrarum indefessè bonarum monumēta literarum quę in rem futura tuam persenserimus non minori sinceritate quam voto si vitam largiri dignabitur diuturniorem cunctipotens vt semper antea, ita in futurum etiam euulgare constanter studebimus. Vale & plaude.

BARTHOLOMAEI BERTAZOLII

IVRISCONSVLTI PRAECLARISSIMI,

Et Sereniss. Ferrariæ Ducum quondam Consiliarij Repetitio solemnis.

L. Si quis maior, C. de Transactionibus.

SVMMARIA.

1 *Maior vigintiquinque annis transactioni iurata uel pacto iurato contrauenieus pœnas huius legis incurrit.*
Delinquens si pœna ipso iure insligatur, priuatur dominio; & num. seq.
2 *Lex nulla debet esse de indubitabili.*
3 *Diuersitas non infert, & separatorum ratio debet esse separata. & infra numero 195.*
4 *Iudicia, & contractus pari passu incedunt.*
5 *Ratio certa reddi non potest in statutis de iure positiuo.*
6 *Periculum ubi maius est, ibi plenius est consulendum.*
7 *Frequentia delicti delictum auget.*
8 *Peccat grauius deierans per Deum, quam per creaturam. & num. seq.*
10 *Principis potestas a Deo est.*
11 *Iuramentum quodcunque etiam per creaturas Christicolis prohibitum est.*
12 *Anima cunctis rebus est præferenda.*
13 *Extensio fauore animæ facienda. & nu. 140. & ibi. & quomodo id procedat vide infra num. 15.*
Pœnalis constitutio propter iuramentum extendenda. & num. sequent. & ibi.
14 *Dispositio correctoria extenditur fauore iuramenti.*
15 *Pœnalis constitutio licet extendatur quo ad principale dispositum propter iuramentum, tamen non debet extendi quo ad pœnam.*
16 *Extensio nihil aliud est quam quædam augmentatio prioris dispositionis, & ad materiam.*
17 *Augmentum fit cum omnibus suis qualitatibus.*
18 *Extensio fit cum suis qualitatibus, & conditionibus.*
19 *Pœnales casus sunt stricti iuris.*
20 *Pœna non censetur repetita.*
21 *Extensio non potest fieri in dispositione correctoria, & pœnali simul.*
22 *Extensio non fit in dispositione exorbitanti, & pœnali simul.*
23 *Extensio fieri non debet quãdo pęna ipso iure irrogatur.*
24 *Dispositio huius legis non procedit de iure canonico.*
25 *Lucrum inhonestum existimatur de iure canonico quod ex multo rigore descendit.*
26 *Iuramentum facit quem etiam de foro ecclesiastico, vide etiam infra. num. 687.*
Quomodo autem id procedat vide nu. 29. 30. & 726. cum seq.
Ius canonicum attenditur in materia iuramẽti. d. n. 26.
27 *Leges secularium principum ad confirmationem iuramenti pertinentes sunt hodie nullius momenti.*
28 *Iurisdictionis est ius legem ferendi.*
29 *Forum ecclesiasticum attenditur propter iuramentum respectu obligationis quæ Deo acquiritur directo ex iureiurando.*
30 *Secus autem respectu obligationis, quæ ipsi parti prouidet.*
31 *Ius canonicum in terris Papæ attendendum.*
32 *Aequitas scripta rigori præfertur.*
33 *Dolus an exigatur ut his pœnis hic explicatis sit locus vide disputatum vsq. in finem quæstionis.*
34 *Periurium non committitur sine dolo.*
35 *Et est quædam falsitas.*
36 *Difficultas excusat a periurio.*
37 *Infamis quis non efficitur ex culpa, sed ex dolo.*
38 *Dolus in causa criminali, & capitali exigitur, nec sufficit lata culpa.*
39 *Causa infamiæ æquiparatur causæ vitæ.*
40 *Retorsio est optimus, & efficacissimus modus conuincendi aliquem. & nu. sequ.*
42 *Periurus etiam est qui iurat falsum, licet credat iurare veritatem.*
43 *Periurus dici non potest cui aliquid impetrari nõ potest.*
44 *Lata culpa sufficit nec exigitur dolus cum ipso iure infamia irrogatur. & num. 46.*
45 *Lex magis factum notat quando ipso iure infamia irrogatur.*
46 *Infamiæ irrogatio non est pœna capitalis.*
47 *Causa qualibet etiam iniusta excusat a dolo.*
48 *Etiam si sit bestialis.*
49 *Credulitas etiam fatua excusat a dolo.*
50 *Temeritas excusat a dolo.*
51 *Lata culpa sufficit ad periurium incurrendum scilicet quo ad reatum, non quo ad pœnam.*
52 *Impotens ad soluendum an sit periurus.*
53 *Distinctio Doctoris concordantis opiniones est amplectenda. & nu. 312.*
54 *Doctori distinguenti tamquam magis veritati appropinquanti standum est.*
55 *Dispositio, seu decisio fundata in duabus rationibus altera sublata non cessat.*
56 *Sententia sustinetur ex causa vera licet etiam falsa sit expressa.*
57 *Dispositio huius legis an habeat locum si causa delegetur de æquitate.*
58 *Pactum nudum facit vt agi possit in causa commissa sola æquitate attenta.*
59 *Dispositio huius legis est rigorosa.*
60 *Clausula, sola facti veritate inspecta, quid importet. & num. seqq.*
63 *Pœna quæ ipso iure imponitur in foro conscientiæ debetur. vide infra nu. 61. 65. 67.*
64 *Pœna in foro conscientiæ exigi, vel retineri non potest. vide num. seq.*
68 *Pœna est commensuranda delicto.*
69 *Dispositio huius legis an habeat locum in muliere iurante & contrauenienie, quod non.*

A *De ve-*

De veritate tamen vide infra nu. 101.

70 *Fœmina non habet integritatem intellectus.*

71 *Minor, & fœmina æquiparantur.*

72 *Pœnalis lex, & odiosa est restringenda.*

73 *Si quis, dictio, an comprehendat fœminam, vide hic latè disputatum vsque in finem quæstionis.*

74 *Masculinum genus concipit fœmininum.*

75 *Mulieri non magis succurritur quam alij nisi in casibus a iure expressis, vide nu. seq.*

77 *Mulier quando teneatur si negligendo, vel committendo deliquit. & nu. seq.*

79 *Si qua, dictio, est propria mulieris.*

80 *Aetas perfecta est viginti quinque annorum.*

81 *Mulierum sexus fragilis est.*

82 *Mulieres habent consilium inualidum.*

83 *Consilium animi nullum reperitur apud mulierem.*

84 *Minores, rustici, & mulieres sunt personæ miseratione dignæ, quæ magis per imbecilitatem, quam per contumaciam non parere præsumuntur.*

85 *Masculinum an concipiat fœmininum in pœnalibus, & num. 92. & 93.*

86 *Masculinum genus an de propria significatione, vel ex interpretatione fœmininum concipiat. & nu. 61.*

87 *Masculinum genus an concipiat fœmininum in correctorijs. & numero 104.*

88 *Quid in exorbitantibus.*

89 *Quid in exorbitantibus & pœnalibus simul.*

90 *Quid in odiosis odio irrationabili.*

94 *Mulier tenetur pœnal. si quis in tantam. C. vnde vi.*

95 *Masculinum genus etiam de significatione Grammaticali fœmininum concipit & nu. seq.*

97 *Odium irrationabile quid sit, & nu. 108.*

98 *Richardus de Salyceto fuit condemnatus in libris nouem in sindicatu ex quo tenuit dictum, si quis, non comprehendere fœminam.*

99 *Statutum quod nullus vadat sine lumine comprehendit mulierem.*

100 *Statutum puniens violentiam cum armis vel sine, comprehendit mulierem.*

102 *Dictio si quis, est communis vtroque generi.*

103 *Proprietas verborum etiam in pœnalibus & odiosis est attendenda.*

105 *Lex quando dicatur correctoria, & quando exorbitans.*

106 *Lex correctoria quomodo differat ab exorbitante remissiue.*

107 *Dictum Doctoris intelligitur secundum legem quam allegat.*

109 *Statutum quod filij bannitorum non possint habitare in ciuitate non comprehendit filias fœminas.*

110 *Statutum quod viri bannitarum expellantur non procedit in vxoribus bannitorum.*

111 *Pœna non debet egredi suum auctorem.*

112 *Statutum quod extante patruo actus paternus excludatur non excludit auiam.*

113 *Sui, dictio, in odiosis odio irrationabili non comprehendit fœminam.*

Rebellis si quis fiat ex forma statuti, ipse & sui, non veniunt fœmina.

114 *Lex nihil iniqui continere in se præsumitur, propter auctoritatem conditoris.*

Lex pœnalis in foro contentioso seruanda.

115 *Mulier a vero dolo nō excusatur, licet sic a præsumpto.*

116 *Mulier punitur de audacia.*

117 *Glossæ auctoritas, omnem aliam antecellit.*

118 *Rigor scriptus æquitati non scriptæ præfertur.*

119 *Rusticus a pœnis huius legis an sit excusandus, & nu. 130. & 141.*

120 *Rusticus a dolo præsumpto excusatur.*

121 *Et a præsumpta fraude.*

122 *Rusticus a suspicione vsurarum excusatur.*

Dispositio c. ad nostram, de empt. & vend. & cap. illo ver. de pignor. non procedit in rustico.

123 *Rusticus excusatur licet rem emerit non obseruata statuti forma.*

124 *Rusticus excusatur a pœnis iure positiuo illatis.*

125 *Mater rustica transiens ad secundas nuptias non procurans inuentarium fieri a tutore non incidit in pœnam, quod declara vt num. seq.*

127 *Ignorantia iuris positiui rusticos excusat. vide tamen supra num. 121.*

128 *Iusta causa videtur esse rusticitas vt clausula generali rusticus ignorans restituatur.*

129 *Rusticus sagax non excusatur.*

Nec qui vadit sæpe ad nūdinas qui vocatur rusticonus.

130 *Dispositio huius legis an habeat locum in rustico, & num. seq.*

132 *Rusticus sicut vadit ad siluam pro lignis ita debet ire ad ciuitatem pro consilijs.*

Mulieres debent ire pro consilijs sicut vadunt pro indulgentijs.

133 *Rusticus non excusatur in his, quæ sunt contra speciem honestatis.*

134 *Item nisi in casibus a iure expressis.*

135 *Rusticus non excusatur quando factum vergit in detrimentum alterius.*

136 *Rusticus hæres non conficiens inuentarium amittit beneficium l. fin. C. de iur. delib.*

137 *Rusticus non excusatur quando erat in iure naturali, vel in ratione naturali.*

138 *Iuri naturali contrauenit qui promissa non obseruat.*

139 *Rusticus non soluens canonem pro emphiteusi cadit a iure suo.*

140 *Rusticitas non excusat in delictis.*

141 *Rusticus non excusatur etiam ignorans pœnam delicti dummodo sciat se delinquere.*

142 *Ciuitas & vniuersitas an pœnis huius legis affici possit, & num. 170.*

143 *Vniuersitas minori æquiparatur, & nu. 154. 155. & 171.*

144 *Si quis, dictio, in lege apposita non comprehendit vniuersitatem. vide nu. 151. 154. & 173.*

145 *Si quis, dictio, personam veram non fictam comprehendit.*

146 *Ciuitas, vel vniuersitas non est proprie persona, sed fingitur vice personæ.*

147 *Pœna priuationis a lege imposita non habet locum nisi expressè lex eam imponat. & nu. seqq. & nu. 174.*

150 *Extensio an fiat in dispositione pœnali non etiam correctoria. & num. 175. 178.*

151 *Lex loquens per dictionem, si quis, comprehendit vniuersitatem etiam si sit pœnalis. & nu. 154.*

152 *Ciuitas vel vniuersitas an veniat appellatione personæ.*

153 *Et saltem sublata significatione.*

154 *Vniuersitas non semper minori æquiparatur.*

Sed

258 *Disiunctiua natura est vt inter diuersas species ponatur.*

260 *Geminatio magis deliberatam voluntatem ostendit.*

261 *Geminatio etiam facta in vno instanti declarat animum.& num.600.*

262 *Transactio est inducta causa dirimendarum litium.*

263 *Ratione cessante cessat dispositio.*

264 *Ratio decidenti huius legis est vltio periurij.*

265 *Illustris vir promittens iuratus iudicio sistere si negligat an has pœnas incurrat.*

266 *L.nam sufficit.de dolo. & l. 2. C. de reb. cred.in totum per hanc legem corriguntur.*

268 *Verba in dispositione pœnali, & odiosa sunt quidem restringenda sed iuxta suam propriam significationem.*

269 *Vendens fundum emptori soluenti partem precij,& residuum promittenti soluere infra certum temporis spacium emptore non soluente an liberetur à periculo euictionis.& nu.273.*

270 *Emolumentum non continet actionem de euictione.*

271 *Lucrum non consequi aliud est, & aliud damnum facere.*

272 *Contrauenien non amittit ea, quæ sunt de natura contractus; vide tamen infra num.seq.& 275.276.*

274 *Actione priuatus per exceptionem potest ipso iure priuari.& nu.563.*

Remittens actionem personalem potest per exceptionem submoueri, vel contrauenien iureiurando promissis ipso iure eam amittit.

276 *Auxilium legis non meretur, qui in legem committit. & num.646.*

277 *Iuramentum alterat naturam contractus si consensus non deficiat.& nu.652.*

278 *Contrauenien laudo si in compromisso iurauit, tenetur ad obseruationem parte aduersa ab eo liberata.*

279 *Emphiteuta deficiens in solutione canonis nunquid propter iuramentum possit ante tempus a lege præfixum expelli, vide ad materiam quinque num. seqq.*

281 *Iuramentum regulatur secundum naturam actus super quo apponitur. de materia vide etiam num. 284. 651.667.vsq.ad nu.684.& nu. 710.*

282 *Sapientis est mutare propositum in melius.*

285 *Statutum quod emphiteuta, vel conductor non possit expelli etiam quantocunque tempore deficiens in solutione canonis, vel mercedis, non procedit si sit iuratum per emphiteutam, vel conductorem soluere.*

286 *Venditor si vendat duobus, & secundo tradat, an propter iuramentum primus præferatur, & nu. 288.& 625.*

287 *Iuramentum an priuet contrahentem, vendentemve dominio suæ rei propter inobseruantiam,& nu.624.*

289 *Compromittens ex necessitate statuti, vel iussu iudicis, & contrauenien an his pœnis affici debeat. vide etiam num.290.292.295.299.303.304.313.316. 317.319.& 321.*

290 *Compromissum pacti appellatione comprehenditur & ad litis decisionem pertinet.*

291 *Promittens coactus a iudice de iudicio sisti coram eo non perdit declinatoriam, & ius petendi compromissum ex forma statuti.*

293 *Appellari potest a sententia arbitrorum electorum ex forma statuti.*

294 *Arbitri electi ex forma statuti sunt magis iudices delegati, quam arbitri.*

296 *Necessitas per allegantem est probanda.*

297 *Canonicus nouiter receptus sponte aliquid soluens non committit simoniam etiam quod statutum ipsum arctaret ad tale quid soluendum.*

298 *Pater licet de necessitate teneatur dotare filiam, si tamen eidem legat aliquam quantitatem non censetur legare pro dote.*

299 *Compulsus dicitur etiam si quis sponte actum faciat dummodo sciat se ad id posse compelli.*

300 *Soluens nulla adhibita coactione si sciebat se ad id posse cogi, dicitur inuitus soluisse.*

301 *Soluens ad edictum Tyranni excusatur.*

302 *Paria sunt esse compulsum, & scire se posse compelli.*

304 *Compromissum est necessarium quando dispositioni id iubenti fieri, renunciari non potest, secus è contra vt num. 306.*

305 *Sponte factum non videtur id ad quod quis cogi potest.*

307 *Compromissum necessarium non censetur respectu partis petentis ipsum fieri.*

308 *Statutum iubens fieri compromissum intelligitur si petitum fuerit.*

309 *Compromissum non solet fieri nisi sponte.*

310 *Compromissum censetur voluntarium cum quis extra casum statuti compromittit.*

311 *Vel quando res est clara, & liquida.*

315 *Notarius censetur rogatus vt apponat clausulas consuetas.*

318 *Coactionis vitium purgat secundus actus spontaneus.*

320 *Ratihabitio laudi etiam iurata non sufficit ad incursionem pœnarum huius legis.*

Duo si exigantur vnum non sufficit.

322 *Sententia nulla potest per partes confirmari, & valet pactum.*

323 *Iudex regulariter non potest cogere partes ad compromissum faciendum; quibus autem casibus id facere possit vide nu.sequ.remissiue.*

325 *Arbitrium liberum quot modis capiatur, & tribus num. seqq.*

329 *Statutum dans liberum arbitrium potestatibus, quando tendit in præiudicium tertij, intelligitur de arbitrio boni viri.*

Quando autem dicatur tendere in præiudicium tertij vide num. 330.

331 *Iudex si est absolutus ab obseruantia statutorum, & sibi sit datum liberum arbitrium, intelligitur de leuibus, non autem de substantialibus.*

332 *Iudex etsi in criminalibus habeat liberum arbitrium, tamen non poterit reum torquere sine indicijs, alias tenetur in sindicatu.*

333 *Liberum, & liberè verbum quid importet, remissiuè.*

334 *Iudex ex quibus verbis in causa sibi delegata habeat liberum arbitrium, remissiuè.*

335 *Et quid vigore talis arbitrij facere possit remissiuè.*

336 *Executor vltimæ voluntatis, cui datum est liberum arbitrium, quid agere possit remissiuè.*

337 *Cogitationis pœnam nemo patitur, declara vt nu. seq.*

339 *Verbum, putauerit, ad effectum refertur.*

340 *Gerundium factum importat.*

341 *Citatio partis an exigatur vt his pœnis locus sit, & nu. seq.& ad materiam nu.353. cum seqq.*

343 *Libertus per libelli oblationem non censetur patronum*

in ius

547 *Iurans soluere vsuras, et cõtraueniens licet periurium incurrat, tamen infamia non notatur.*

548 *An vero cæteras hasce pœnas incurrat, vide hic.*

549 *Declaratoria sententia opus est etiam si pœna ipso iure sit imposita. & num. 659.*

550 *Declaratoria sententia ferri debet per iudicem auctoritatem habentem super illa causa cognoscendi, vide etiam nu. seq. & 555. & 559.*

552 *Reseruatio iudicis, qui de ea causa cognoscere non potest superflua est.*

553 *Declaratoria an sit opus quando infamia ipso iure irrogatur. & nu. 555. cum seqq.*

554 *Quid autem in excommunicatione, & nu. 560.*

555 *Pœna ipso iure irrogata secum trahens executionem declaratoriam non exigit, & nu. seqq.*

561 *Textus huius legis in verbo, actione priuatus, quomodo intelligatur cum quatuor, nu. seqq.*

Promissa non obseruans nullam actionem ex eo contractu intentare potest.

562 *Actio remissa per pactum ipso iure non censetur perempta sed exceptionis obice.*

563 *Priuatio vna potest esse super alia.*

566 *Periurus an agendo repellatur. & nu. seq.*

568 *Nemo sine actione experitur.*

569 *Periurij exceptio est litis finita.*

570 *Pactum nudum an vestiatur iuramento. & nu. 582. & 583.*

571 *Priuatio præsupponit habitum.*

572 *Potentius debet operari illud quod ordinatur ad vnũ effectum directè, quam per obliquum.*

574 *Iuramentum promissorium ordinatur directè ad obligandum.*

575 *Stipulatio quare actionem parit. & nu. 590. 591.*

576 *Deliberatè, magis dicitur fieri quod fit sine interrogatione alicuius.*

577 *Iuramentum censetur quid deliberatè subire.*

578 *Iuramentum habet vim consensus, & actus geminati, vide tamen. nu. 596.*

579 *Pactum geminatum parit actionem, & ratio n. 596.*

Constitutum parit actionem, & quare nu. 595.

580 *Iuramentum in multis casibus actionem producit.*

581 *Iuramentum decisiuum actionem producit, & est speciale. & nu. 587.*

Pactum nullum compromissi iuratum parit actionem.

584 *Pactum vestitum sicut stipulatio ipso iure actionem permit.*

585 *Pœna ex pacto nudo deberi non potest.*

586 *Stipulationem veteres subiecta pœnæ addere solebant.*

588 *Confessio iudicialis actionem, & obligationem parit.*

589 *Actio oritur ex sententia.*

592 *Ratio impulsiua non facit militare, vel cessare dispositionem, sed ratio finalis, & duobus nu. seqq.*

596 *Geminatus actus simultaneus habetur pro vno, & nu. 600.*

597 *Confessio geminata non dicitur facta vno instanti.*

598 *Interpellatio trina non dicitur si vno instanti ter dicatur solue, solue, solue.*

599 *Plura vno impetu facta habentur pro vno.*

602 *Pactum nudum actionem non producit. & num. 755. & 756.*

603 *Qui regulæ contradicit id expresse probare debet.*

604 *Regulę iuris sunt tenaces a quibus non est recedendum nisi contrarium expresse reperiatur in iure.*

605 *Pactum nudum iuratum actionem producit de iure canonico.*

606 *Restitui dicitur cum alienum redditur.*

607 *Verba impropriè accipiuntur quando non possunt accipi propriè.*

608 *Pœna in instrumentis additur vt id quod interest ad certam æstimationem deducat.*

609 *Restitutio est in pristinum statum repositio.*

610 *Restituere id est retro statuere.*

Textus hic in verb. rerum proprietate careat quinque habet intellectus d. nu. 610. cum pluribus nu. seqq.

611 *Actionem habens, an dicatur rem habere, & numero 618.*

613 *Res quæ actione recuperari potest in bonis nostris esse censetur.*

614 *Actionem nullam habens ad rem persequendam rem amisisse dicitur.*

615 *Actionem habens minus quam rem habere intelligitur quod quomodo procedat vide duobus nu. seqq.*

619 *Deberi non dicitur id quod perpetua exceptione defendi potest.*

620 *Debitoris dici non potest qui perpetua actione actorem summouere potest.*

621 *Creditor non censetur, qui perpetua exceptione summoueri potest.*

623 *Dispositio huius legis an procedat tam in transigente in actione reali, quam in personali.*

626 *Dominium sine traditione transferri non potest.*

627 *Iuramentum obligat præcise ad factum, & nu. 722.*

628 *Iuramentum non operatur dominij translationem sine traditione.*

629 *Proprietatis appellatione quid veniat. & nu. 632. & 635.*

630 *Proprietas ex eo dicitur quod sit proprie tua.*

632 *Proprium dicitur quod competit alicui soli.*

633 *Dominium habet latius significatum, quam proprietas, quia comprehendit directum, & vtile.*

636 *Emolumentum dictio quot modis in iure accipiatur, vide hic, & quatuor nu. seqq.*

641 *Promittens certam quantitatem pluribus terminis si in vno deficiat an propter iuramentum pro omnibus terminis possit conueniri, vide tamen num. 645. & 647.*

642 *Iuramentum licet efficacius obliget, tamen non facit quem tenere in plus.*

643 *Tempus est pars summę, vide tamen nu. 648.*

644 *Periurus non punitur, vt plus præstet, quam promiserit.*

649 *Videtur verbum denotat fictionem.*

650 *Intelligitur verbum, denotat fictionem.*

653 *Pœnæ huius legis an ipso iure omnes infligantur, & nu. 657. & 692.*

654 *Verbum præteriti temporis appositum in lege pœnali importat pœnam latæ sententiæ.*

655 *Mox, verbum, numquid importet ipso iure, & num. 667.*

656 *Plura sub vna determinatione posita censentur pariter terminata vide tamen nu. 671.*

658 *Reddere verbum importat retro dare.*

660 *Iuramentum includit facultatem purgandi moram,*

sed

In Domino confido.

T dles non esset sine linea, statueram tempore ocij, aliquam legem & interpretationes Doctorum super ea repetere, non tñ lucubrationes meas in scriptis redigere. Timens ne ad manus peritorum in iure deueniret, & successiuè nedum eis materiam ridendi, sed deridendi præstarent: Attamen cum nouerim memoriam labilem, (mutato in melius proposito) nugas hasce meas cartis commendare non dubitaui, sperans, quòd etsi (vt prius dubitaueram) deuenirent ad peritos, tamen excusationem apud eos mereri, quòd scilicet maturius & diligentius non considerauerim, tum paucis vigilijs in addiscẽdis legibus consumptis, tum etiam exiguitatem temporis, quo a negocijs iudiciarijs & officio tabellionatus vacaui; Sed quicquid sit in hac re, non curo, cum propter meam tantum vtilitatem hæc scripta cõgesserim & non vt ex ijs alij doctiores reddantur, non enim me latet a tenebris lucem haud accipi posse.

Materiam huius l. decreui tractare per quæstiones, vt veritas magis clarescat, eas tamen secundũ ordinem tex. applicando, sequendo semper vestigia excellentissimi inter scribentes D. Andreę Alciati veri legum interpretis.

Hæc l. singularis & notanda est secundum Bar. & singularissima secundum Castren. & Ias. hic. Quæ iuxta communem Doct. diuisionem, in duas diuiditur partes. In prima loquitur in iurante per Deum. In secunda quę ibi est, Etiam eos, loquitur in iurante per Principem. Et hoc dicit in summa.

1 Maior 25. annis contraueniens † transactioni, vel pacto iurato per Deum, vel per principem, quinque pœnis hic contentis plectitur: Infamia scilicet notatur, pœnam incurrit conuentionalem, actione priuatur, rerum proprietate caret, & vltimũ emolumentum omne quod ex contractu percepit amittit. Quæ omnia parti obseruanti applicantur: licet Docto. duo vltima pro vna tantum pœna accipiant, quod latius suo loco examinabitur.

2 Cum † nulla lex de indubitabili facienda sit, l. quod Labeo, & ibi glossa prima, Digestis, de Carboniano edicto, l. prima, in fine, Digestis, ad municip. §. affinitatis, vbi Aretin. secundo not. Insti. de nup. primo quærenda est ratio dubitandi in hac lege; & Alciat. hic in princip. eam esse affirmat, quod cum olim iure veteri qui aduersus iuratam transactionẽ quicquam fecisset si Dei nomine firmata erat, nulla afficeretur pœna, sed solũ Deum haberet vltorem l. nam sufficit, ff. de dolo; Si per geniũ vel salute Principis fustibus subijceretur, cum temere iurare non debuerit, l. si duo, §. fin. de iureiur. Demum lata est hæc Constitutio pœnam indicens augẽsque. Sed huic rationi obstare videtur, quod ll. hic allegatæ non loquuntur in iurante super contractu, & sic in iuramẽto promissorio vel obligatorio, sed in iurante in iudicio & sic in

3 iure decisorio, & † ex diuersis non infertur, l. fin. de calumn. l. si maritus, la prima, in fine, infra de don. inter uirum & vxor. Namq; in deierante in iudicio nihil immutatũ censetur, l. 2. infra de reb. credit. Ad hoc videtur responderi posse, nõ minus

4 rationem dubitandi procedere, cum † iudicia & contractus pari passu incedant, l. 3. §. idem scribit, & ibi Barr. ff. de pecul. Rationem modo decidendi eam etiam affirmant omnes Doct. hic post glo. in verbo, Proprietate, vltione scilicet periurij. Et propterea pater (ut Alciat. hic dicit) hanc l. esse iuris positiui, quod ipse commentitium appellat, arg. in Authen. vt non luxur. verbo, & sacramenta, collat. 6. ita enim visum est legislatori periurium vindicare, cum aliter veteres censerent, Dei quę iudicio vindictam relinquerent, d. l. 2. & Authen. Decernit ius, infra de arbitr. Sed licet cum

5 simus in statutis de iure positiuo, & † nõ possit red di certa ratio, l. non omnium, ff. de legi. tamen si quæratur, quare magis legislator pœnã affecerit deierantẽ in contractu quàm in iudicio, videtur responderi posse, id non fine ratione effectum esse, ex quo scilicet magis frequentatur iurari in contractibus, quàm in iudicio, & propterea

6 maius erat periculum periurij, & † per consequens plenius erat consulendum, l. 1. §. sed & si quis, ff. de Carb. edic. c. vbi periculum, de elect. in

7 6. † frequentia enim delicti delictum auget, l. 3. in fine, supra de episc. aud. l. quicunque, infra de seru. fugit. l. capitalium, §. solent, ff. de pen. Et ad hoc faciunt latè not. per Doct. circa hanc materiam, in l. certi cõdictio, §. si nummos, ff. si cert. petat. Nunquid autem zelo uel reuerentia Dei hoc effectum sit, vt deierantes puniantur his pœnis? videtur dicendum quòd non, cum hic idem constitutum appareat in eis qui per salutem Principis iurant. Nisi ita censeamus respectu diuini numinis tum quoque iuratum censeri, quod verius est, secundum Alci. hic, per tex. in l qui per salutem, de iureiuran. Sed tamen ille text. in diuersis terminis uidetur loqui, scilicet quãdo iuratur per

8 salutem propriã, non alienam, † grauius namque peccat deierans per Deum, quàm per creaturam, c. mouent, §. sed querit, 22. quæst. 1. & propterea grauiori pœna deberet affici, argumento eorum quæ notat glo. in c. penult. in glo. fi. de iureiur. ubi

9 dicit, quòd † mitior pœna venit puniendus qui venit contra fidem præstitam, quàm contra iuramẽtum per Deum acceptum, quam glos. approbat Ias. in l. 3. §. iurari, prima col. de iureiuran. de quo tamen latius in 36. quæst. infra dicetur. Posset dici pro sustentatione, quod licet verum sit, seuerius esse puniendum contrauenientem iuramento præstito per Deum, quam per salutem Principis, tamen etiam reuerentia Dei inductum esse ne per Principem vel salutem Principis iuramen-

10 tum præstitum quis non obseruet, cum † Principis potestas à Deo sit, & non sit ei resistendũ sed parendum, vt Apostolus ad Roman. c. 14. in prin. osten-

ostendit, & habetur in d.c. mouerit. Nec dici potest, quòd etiam hoc casu non offendatur Deus,
11 cum omne iuramentum † etiam per creaturas, Christicolis sit prohibitum, vt habetur Matth.5. & Iacobi 5.& in c.etsi Christus, de iureiuran.

QVAESTIO I.

SEd quia multę qõnes tangũtur hic per Docto. quarum solutiones pendent ab hac quæstione scilicet an hæc Constitutio fauorabilis & sic extendenda sit, vel odiosa, & sic restringenda. Operæ precium est prius hanc discutere, vt facilius solutiones aliarum habeantur. In hac igitur quæstione Ias. hic, in 2. col. hanc Constitutionem fauorabilem etiam cẽsuit; mouetur enim, quia licet sit pœnalis, tamen quia principaliter est facta propter obseruantiam iuramenti. & sic propter fauorem animæ, censetur fauorabilis & extendenda,
12 cum † anima cunctis rebus sit præferenda, l. sancimus, suprà de sacrosanct. eccles. Et hoc tenẽt Glo. Bart.& communiter cæteri, in Authen. Sacramenta puberum, infra si aduer. vend. & idem quòd
13 † Const. etiam pœnalis extendi debeat fauore iuramenti tenet Ant. de Butr. in c. si. 1. fallent. de consuet. Pet. de Anchar. Imola, & Gemin. in c. 1. de tẽp. ord. in 6. Io. Andr. Butr. Abb. & cæteri, in c. ex tenore, qui fil. sint legit. Abb. in c. quæsiuit, de dinott. Cor. set. in suis not. in verbo, extensio. Ias. in d. Authen. Sacramenta, 17. colum. & in Authen. Quas actiones, 8. col. vers. quinto limita, vbi multos allegat, supra de sacrosanct. eccles. & in l. cum quidam, num. 6. prima fallent. ff. de lib. & posthu. Felin. in c. translato, num. 11. de constit. Decius in l. factum, §. in pœnalibus, num. 18. de regu. iuris. Crot. in Repet. l. omnes populi, nu. 178. ff. de inslit. & iure, Euerar. in suo tractatu cent. mod. argumentandi, in loco à ratione legis larg. ampl. seu genera. ad exten. ipsius l. 6. fallent. & in toto opere fol. 13 t. Et hæc conclus. quòd fauore iuramen-
14 ti extendi debeat dispositio etiam pœnalis † procedit etiam in dispositione correctoria, & Alex. tradit cons. 42. Super præmissio themate, ad fin. 1. vol. & Felin. in loco præallegato.

Alciat. verò hic tenet cõstitutionem hanc quatenus ad pœnas attinet, fauorabilem, & sic interpretatione ad iuuandam non censeri, quod etiam tenuerunt Aret. Rimin. & Taur. & Cagnol. num. 32. & sequen. Corne. cons. 246. & 266. in 3. vol. & Dec. cons. 258. in princ. quos ipse allegat. Quantum verò attinet ad obseruationem contractus fauore iuramenti extendendam esse. Quam distinctionem admitto. Et licet Alciat. hic, nulla iura alleget, ex quibus ostendi possit hanc interpretationem partim fauorabilem & partim odiosam faciendam esse, facit in terminis doctr. Alexandri in l. 2. §. sp, in prin. ff. de in ius voc. Marsil. in l. eum qui ędes, col. 4. de vsucap. ego tamen eam cõfirmo ex not. decis. Ioan. Andr. & Domin. c. dispen-
15 dia, de Resc. in 6. dicentium, quòd † quamuis constitutio pœnalis extendatur quo ad principale dispositum, scilicet vt obseruetur statutum, tñ extensio non procedit quo ad pœnam infligendam, & idem tradunt Ioan. Andr. & Dom. in c. si forte, de elect. eo. lib. Butr. in c. fin. 13. col. & ibi etiam Imola, de consuet. Abb. in procem. Decret. 4. col. & in c. fin. vbi etiam Imola, de Rescript. Imola, in l. si vero, §. de viro, ff. solu. matr. Roman. & Ias. in l. fin. ff. de in ius voc. Euerard. in loco præallegato. fol. 128. litera D. cũ seq. Socin. cons. 275. In causa fratrum, 5. col. verbo non omitto, vbi multas glos. allegat. Lãcel. Dec. in l 1. supra de in ius voc. Socin. in l. in testamento, la prima, num. 4. ff. de cond. & demon. Dec. in dicta regula factum, §. in pœnalibus, num. 7. & Alciat. in suo tract. præsumpt. 3. Regula præsumptione vltima, nu. 5. licèt in hoc contrarium tenuerit Perus. in cap. 1. 21. fallent. de temp. ord. in 6.

Contra tamen hanc recentissimam conclusionem tenet Crot. in d. repet. l. omnes populi, 16. cõclus. num. 125. dicens, quòd ex quo extensio nihil
16 aliud est † quàm quædam augmentatio prioris di-
17 spositionis, & † augmẽtum fiat cum omnibus suis qualitatibus, l. item quæritur, §. qui impleto, ff. locati, l. Labeo, la secunda, in princ. ff. de arbitr. Bar. in l. si conuenerit, §. si nuda, de pignor. acti. & in l. prima, 36. & 37. quæst. infra quæ sit lon. consuet. extensio etiam hoc casu debet fieri quo ad pœnã.
18 Adde, quòd extensio † fit cum suis qualitatibus, & conditionibus, l. fin. infra de inoffic. donat. c. cum ex eo, de elect. in 6. Non tamen est recedendum à communi sententia, propter hanc singularem opin. maximè quia fundamẽtum contrarium non videtur obstare quia etsi augumentatio & extensio fiat cũ suis qualitatibus, hoc procedit in qualitatibus non odiosis, vt sunt pœnæ, quia tunc quo ad pœnas non fit extensio: & ratio est, vt tradunt Doctor. præallegati, & maximè Alciat. d. vlt. præsumptione, num. 5. quia non præsumitur talis fuis-
19 se intentio disponentis, † casus enim penales sunt stricti iuris, & non recipiunt interpretationem extensiuam, vt inquit Bald. in l. cum proponas, col. fin. infra de hæred. instit. & sequitur Dec. in d.
20 §. in pœnalibus, num. 3. hinc est, quòd pœna † non censetur repetita, vt tradit Bar. in l. multa, & in l. in testamento, la prima, vbi Socin. num. 4. de condit. & demonstr. & sequitur Dec. in d. §. in pœnalibus.

Secundo quòd extensio fieri non debeat quo ad pœnam, Alciat. hic adducit aliam rationem sci-
21 licet † quòd ex quo constitutio hæc & correctoria & pœnalis est, extra vim verborum non est extendenda, allegat l. fin. cum Authen. ibi, suprà de sacrosanct. eccles. Sed tu allega glos. in terminis hoc decidentẽ, in Clem. 2. in verb. in ijsdem, iuncto textu, de ętate & qualit. quam not. & sequitur Anton. de Butr. in c. fin. 1. & 12. fallent. de consuet. Dom. in c. 1. prima fallent. de tempor. ordin. in 6. & reputat singularem, Rom. cons. 129. Licèt magna, & in l. si quis id quod, de iurisd. om. Iudic. Alex. in l. si constante, num. 5. col. 3. sol. matr. Ias. in l. fin. ff. de in ius voc. Crot. in d. l. omnes populi, num. 105. Dec. in c. translato, in princ. de cõstit. & Euerard. in d. suo tract. in loco allegato fol. 129. in fine.

in fine.Nec obstare videtur si dicatur hanc consti
tutionem non esse correctoriam,sed tantum limi
tatoriam seu exorbitantem,vt dicetur infra in 6.
quæst.in 3. responsione. sexti fundamenti, num.
105.quia etiam extensio fieri non potest in dispo-
22 sitione † exorbitanti & pœnali simul, etiam si ca-
sus ad quem fit extensio,veniret appellatione ca-
sus expressi largo sumpto vocabulo,iuxta not.per
dictam glos.in d. Clem. 2.& expressè tradit Aret.
in c.per tuas,nu. 18. de probat. & sequitur Crot.
in d.l.omnes populi,num.102. Et quòd hæc con-
stitutio quo ad pœnas non sit extendenda vltra
prædicta,alia ratione ostenditur:nam ex hac lege
pœnæ ipso iure irrogantur non obseruanti,quod
patet propter verbũ mox, vbi latius dicetur:sed
23 quando † ipso iure pœna infligitur,etiam ex iden-
titate rationis,extensio non est facienda, vt tradit
Io.Andr. in c.odia, 3. col. de reg. iuris. Aret. in §.
ius ciuile,sub num.20.versic.tertio casu,Instit.de
iure natur.gent. & ciuili, allegat c.1.ne cler. vel
monachi, in 6. & c. statutum,de rescript.eod. tit.
Et idem tenet Euerard.in loco suprà allegato.fol.
134.1.col. vbi allegat l.fi. infra de interdic. matr.
dicens,quòd vbi pœna imponitur ipso iure, pro-
pter aliquod delictum commissum, nedum fit
stricta interpretatio in pęnalibus, ut scilicet pœ-
næ locum non habeant in casibus non expressis,
sed etiam fit stricta interpretatio ne tam latè su-
mantur verba, sicut se habere posset significatio
verborum quando subest aliqua ratio seu æquitas
restringendi.Et idem tenet Socin.d.cons.275.co-
lum.5.Concludit igitur in hac prima quæst.dispo
sitionem huius l. quo ad pœnas infligendas exten
di non debere tanquam odiosam,quo verò ad cõ-
tractus obseruationem, tanquam fauorabilẽ pro-
pter iuramentum extendendam esse.

QVAESTIO II.

SEcundo quæritur, Nunquid de iure Canoni-
co pęnis huius Cõstitutionis locus sit?Et glos.
in c.apud misericordem,per illum text.32.quęst.
1. quam dicit singularem Roman. Singul. suo
24 444.Iuramentum, † tenet quòd non, † lucrum
25 enim inhonestum existimatur quod ex tanto ri-
gore descendit,c.fin.de pœnis. Et propterea ad
mittitur purgatio moræ, de quo vltimo dicetur
infra,4 quęst.num....idem tradit Bald.in l.qui cri
men,quæst.11.infra qui accus.non poss. Butr. &
Imola,in c.dilecti,de arbit.Alex.Ias.et Alciat.hic:
Sed data veritate huius decisionis, videtur dicen-
dum,nunquam legi nostræ, & eius pœnis locum
26 esse, quia † iuramentum facit quem esse de foro
Ecclesiastico,& in materia iuramenti attendi de-
bet ius Canonicum, c.9. de iureiur.in 6.& tradit
latè Felin.in c.cum sit, 5.col. de foro compet. Al-
ciat.in c.cum contingat,num.50. & num.226. de
iureiur.quod tãto magis procedere videtur,cum
27 leges † secularium & ad sacramenti confirmatio-
nem pertinentes,hodie nullius sint momenti, vt
Butr. & Abb.in d. c. cum contingat, censuerunt,
vbi Abb.col 10. versic. vnum tamen: cum enim
cognoscere non possint,nec legem quidem face-
28 re possunt,quia † ius legem ferendi iurisdictionis
est, l. nulli, infra de sentent. Contrarium tamen
concludendum est, quia quantum est respectu o-
bligationis quæ directo ex iureiurando Deo ac-
29 quiritur, † forum Ecclesiasticum attendimus, c.
debitores,de iureiur. quãtum verò respectu obli
30 gationis quæ ipsi parti prouidet, † forum secula-
re est attendendum,& hoc casu huiusmodi causæ
cognitio ad secularem iudicem pertinet.Paul.An
char.et Domin.in d c.20.de iureiur.et Alciat.hic,
de quo latius dicetur infra,49.quæst. nume.726.
& seq. Concluditur itaque quòd in terris subie-
ctis temporalibus Romano Pontifici hisce pœnis
31 non erit locus.contra † ius canonicum non ciuile
attenderetur. c.si duobus.§.fi.de appella.vbi Dec.
post alios,num.6.& Alci. in d.c. cum contingat,
32 num.50. † præferreretur enim æquitas canonica
scripta rigori,iuxta not.per Abb.& alios in c. fin.
de transact. Et hęc erit prima limitatio huius l. vt
non procedat de iure canonico.

QVAESTIO III.

QVæritur nũquid pęnæ hui⁹ cõstitutionis si-
33 bi locũ vendicẽt aduersus eũ qui absq; † do-
lo malo contrauenit?Et Bald.in l.obseruare,§.pro
ficisci,2.col.nu.5.versic.Sed numquid,ff. de offic.
procon.& lega.tenet quod non,duplici fretus ra-
tione.Primo quia ista lex imponit pœnam periu-
34 rij,quod † sine dolo non cõmittitur: & licèt nihil
ad hoc alleget,tamen adde, quod hoc communi-
ter tradunt Doctor.in l.qui iurasse,in princ. ff. de
iureiur.Paul.Alex.& Socin.in l.fin.qui satisd.cog.
& hanc etiam communem opin.attestare Ias.in l.
Videamus,in princ.ff.de in litem iur. & dicit ipse
in d.l.qui iurasse, 2. col. se neminem vidisse Scri-
bentium ab hac opin. discrepare. Hanc etiam te-
net Thom.Grammat.Voto suo 10.nu. 24.& 25.
35 Pro qua facit,quod † periurium est quædam falsi-
tas,quæ non committitur sine dolo:l. nec exem-
plum, inf. de fals. Et facit glos. communiter ap-
probata,in c.breui,de iureiur. ubi habetur, quod
36 † difficultas excusat à periurio, quia propter diffi-
cultatem cessat dolus requisitus. Et ad hoc etiam
bene facere videtur text.in c.quæritur, §.item op
ponitur,22.quæst.2.

Secundo, alia rõne mouetur Bald. quia in hac
37 lege infamiæ pœna irrogatur, sed ex culpa † quis
non efficitur infamis,sed ex dolo, vt est text. in §.
suspectus, Instit. de suspect.tutor. Et ratio est se-
cundum Port.in d.§.suspectus, post glos. in verbo
ob culpam.Bart.in l.transigere,2.col. sup. eod. &
Ias.in l.in actionibus,6.col.vbi Dec.num.21.de in
lit. iur. quia quemadmodum in causa criminali,
38 † & capitali dolus exigitur,nec sufficit lata culpa,
l.lege Cornelia, ff.ad l. Corn. de sicar. & glos. &
Doctor. in d.l.in actionibus,& in d. §. suspectus,
39 ita in causa infamiæ † quæ causæ vitæ æquipara-
tur,l.iusta,ff.de manumis. vindicta.l. isti quidem,
in fin.quod metus causa.

Et hanc opin. Baldi expresse sequutus est. Alex.
in d.l. si qui satisd. cog. ad finem, & in consi. 92. Per
spectis his, ad finem, 1. uol. vbi plenius examinat,
ibi piceos, qd ideo text. legis nostræ voluit his pę
nis illaqueari eos tantum qui essent doli capaces
idest maiores. Et hanc opin. uidetur etiam sequi
Grammat. d. suo Voto. 10. allegando Alex. in d.l.
fin. & in d. consil. & expresse tenent. Guid. Pap. in
consi. suo 31. Viso ad plenum, nu. 24. & Alciat. hic,
dicens, quod hoc modo duram legem interpræ-
tatio prudentium frangit; & hanc esse cõmunem
opin. attestatur hic Cagnol. alios allegans, num.
187, & Anton. Gab. li. 3. suarum conclusionum tit.
de transaction. conclusione 1. limitat. 1. nu. 52.

Contrariam tamen sententiã tenet Ias. hic, in
princ. Et mouetur ex proprijs fundamentis Baldi,
40 quę retorquet contra eum, † quæ retorsio est opti
mus & efficacissimus modus conuincendi aliquẽ,
cap. in omni, ibi, nam in lege nostra scriptum est,
& ibi Abbas, Imola, & cæteri, de testib. & est text.
in c. qui sincera, ibi, ex eorum codicibus ostenden
tes quæ dicimus. 45. dist. Primo enim mouetur
41 Ias. quia secundum eum, immo † periurium com-
mittitur sine dolo, ex sola culpa, ut tenet Bald. in
c. licet, per illum text. Si de feudo fuer. contentio
inter dom. & agnat. post Andr. de Isern. & ibi Iac.
Alua. in 2. & 3. quæst. & idem Aluar. in c. fin. per
illum text. de alien. feudi pater. glos. fin. & Imola,
in Clemẽt. Non potest, de procurat. & facit quod
vult Bald. in l. secunda, §. quod obseruari, infra
de iuram. calumn. quod in iuramento ueritatis
42 † ille qui credit iurare veritatem, & iurat falsum,
tamen est periurius; & sequitur Petr. de Anchar.
in c. 2. de iuram. calum. in 6. Addo etiam Card. A-
lex. in d. c. licet, & in d. c. fin. tenentẽ idem, scilicet
periurium absq; dolo incurri posse. Pro quo facit
text. à contrario sensu, in c. significante. de pignor.
43 † vbi habetur, quod ille non potest dici periurius,
cui aliquid imputari non potest, si igitur aliquid
potest imputari, secus erit.

Secundo retorquet Ias. fundamentũ Baldi con
tra ipsum, nam clarum est, quod pœnæ huius ll.
infliguntur ipso iure, vt in textu in verbo mox,
hic, vbi dicetur. Sed quando infamia non per sen-
44 tentiam, sed ipso iure irrogatur, † tunc sufficit la-
ta culpa, nec exigitur dolus. ita notabiliter tradit
glos. quam ibi sequuntur Bart. Bald. & Ang. in l. li
berorum, §. notatur, ff. de his qui not. infam. & in
l. mora, sol. matr. & in d.l. in actionibus, in uerbo,
non etiam, & sequuntur ibi communiter omnes,
de in lit. iur. & in d. §. suspectus, il. 2. vbi Ang. Port.
& alij. Bart. in l. quod Nerua, nu. 21. ff. depos. Et ra
tio differentiæ est, quia quando infamia ipso iure
45 irrogatur, † lex magis factum notat, l. palam, §. pe-
nult. ff. de ritu nuptiar. Bartol. in d.l. quod Nerua,
Port. & Aret. in d. §. suspectus, & Ias. in d.l. in actio
nibus, 6. col. qui dicit hanc etiam communem sen
tentiam. Et dicit ipsemet Ias. hic, & in d.l. in actio-
nibus, quod hoc fundamentum multum stringit
contra Bald.

Fortius censuit Fulgos. quem ibi defendit Dec.
in d.l. in actionibus, etiam quando infamia irroga
tur per sententiam, latam culpam sufficere, quia
46 † eius pœna non est capitalis, l. capitalium, §. 1. ibi,
ceteræ pœnæ ad æstimationem, non ad capitis pe
riculum pertinet. ff. de pœn. Et quod causa famæ
propriè non dicatur capitalis, nec propriè æquipa
retur uitę, probatur in l. si adulterium cum ince-
stu, in fin. ff. ad l. Iul. de adult. ibi, etiam famæ mul-
to magis quam vitæ parcendum est, & hoc expres
sè tenet Alciat. in d. præsumpt. ult. supra allegata
in 1. quæst. num. 12.

Quid tenendum in hac specie, Vtilitas magna
est: nam si omninò exigitur dolus, quemadmodũ
47 † quælibet etiam iniusta causa excusat à dolo, l. igi
tur, §. potest, ff. de lib. caus. l. 1. in fine, iuncta glos.
ff. de abigeis; & glos. in l. plagij criminis accusatio,
infra ad l. Flau. de plagiar. facit text. in l. 3. §. si quis
ignorans, ad Sillan. tradit Bart. & cæteri, in l. iustè
possidet, in fine, ff. de acquit. poss. Ias. hic, & in d.l.
qui iurasse, & in d.l. videamus, in princ. Alex. d.
48 consi. 92. & Grammat. d. Voto. 10. nu. 26. † etiam si
sit bestialis. Socin. in d.l. iustè possidet, 2. col. & in
consi. 108. col. 6. uersi. insuper; & refert consi. 118.
49 col. 4. versi. circa tertiam, immo † credulitas etiam
fatua excusat à pœna doli. Ang in l. 1. ad fin. ff. de
50 eo per quẽ fact. erit, & idẽ † temeritas, Ang. in d.
l. plagij, & in l. prætor, §. hæc actio, ff. ui bonor. rap.
refert, & sequitur Ias. hic, & in d.l. qui iurasse, in
d.l. videamus, & in l. si quis id qd, 8. col. ff. de iurisd.
om. iudic. Grã. Voto allegato, nu. 21. & Curt. sen.
cõsi. 70. in fine, cum alijs allegatis per Grammat.
in loco præallegato, ita etiam excusaret à pœnis
huius legis. Ego quidem in iudicando, & consu-
lendo ab opinione Baldi, & sequacium temerè nõ
esse recedendum putauerim, tum propter ma-
ximam auctoritatem eam tenentium, propter qd
esse ipsemet Ias. hic dicit, durum esse ab ea rece-
dere, tum etiam, quia opinio Baldi optime susten
tari, & ab impugnationibus defendi posse vide-
tur.

Et primo quo ad primum fundamẽtũ, supra in
contrarium adductum, dupliciter rñderi potest,
primo, quod opinio tenẽtium quod quis in periu-
rium sola culpa incidat, non est attendenda, cum
receptior sententia sit in contrarium, ut tenuit ip
semet Ias. in locis supra pro fundamento Baldi ad
ductis, & tenent ultra eum alij supra allegati, &
propterea ab ea non est recedendum iuribus vul-
garibus.

Secundo respondetur, quod allegati pro parte
Ias. loquuntur quo ad actum periurij incurten-
51 dum, quia † tunc sufficit lata culpa, sed contrariũ
tenentes, loquuntur quo ad reatum, & sic ad pœ-
nam periurij infligẽdam, quo casu exigitur dolus
uerus: quæ responsio colligitur ex notabili dicto
Baldi in c. 1. §. porto, in 2. col. uersic. deinde nota,
quæ fuer. prima causa benef. amitt. vbi dicit, quod
52 † impotẽs ad soluendum, licèt sit periurus, quo ad
actum, non est tamen quo ad reatum, & sic pœnã,
allegati c. P. & G. de offic. deleg. & ita concordat
opiu. ipsemet Ias. in d.l. qui iurasse, & in d.l. videa

mus,in princ.& sequitur etiam Franc. Curt.in ad dit.ad Alex.in d.l.fin.qui satisd. cog.vbi in terminis expræssè tenet, pœnas huius l.sibi locum nisi contra dolosum non vendicare, quia etiam quod contraueniens deieret, & in actum periurij incidat, non tamen sine dolo pœnis periurij affici potest, cum per prędicta simul stare possint, quod qs actu & verè sit periurius, & tamen puniri non pos
53 sit pœna periurij, per prædicta. Et hæc† distinctio cum opin. concordet, proculdubio est sequenda, & amplectenda, l. si finita, §.illud, de damno infecto, l.apud antiquos, infra de iureiur.c.litteras, de restit.spoliat.cum similibus.Paul.de Castro, cons. 223. Super eo, in fine. Aret.in § cum ex aliena, 2. not.Instit. de rerum diuis. Alex.consil.50.num.7. lib.7. Socin.consil.56. col.7.1.uolu.Et dicit Salic. in l.filiæ cuius pater,col.3.versi.expeditis glos.al-
54 legans Senecam infrà famil.ercisc.quod† debet stari Doctori distinguenti tamquam magis appropinquanti veritati. refert & sequitur Neuizan.in sua Silua nupt.in tract.quam opin.sequi debeant iud.in iudicialibus nu.32. Et ita remanet solutum primum fundamentum contrarium.

Quo ad secundum fundamenrum adductum contra Bald.pro rei ueritate negari non potest quin satis vrgeat, & non puto realiter posse solui. Tamen non propterea dictum Baldi tamquam mi-
55 nus sustentabile reijciendum est, quia† cum duabus rationibus fulciatur, una tantum remanere altera sublata, non propterea tollitur eius decisio, arg.§.affinitatis, vbi Aret.3.notab.Instit.de nupt.
56 Pro quo facit quia† si in sententia duæ causę exprimantur, quarum altera uera est, altera falsa, sustinentur ex uera, ut not.Innoc.in c.in præsentia, de renunc. & in communis opin.secundum Ias.in l. is ad quem, penult.col.de acquir.hæred latè tradit Mars.Sing.suo 617.Memor existo, & Alcia.in suo tracta.præsump.3.Regula, pręsumptione 35.nu. 8.Et ita erit conclus.firma, quod cessante dolo qui dolus debet esse verus, & probari, Non.consi.70. nu.8.& 9.in cōtraueniente iureiurādo promissis, pœnæ huius consultationis sibi locum non uendicant; Et hæc erit huius l.2. limitatio.

QVAESTIO IIII.

SEd numquid pœnæ huius, l. sint attendendæ
57 † in causa ex qua ex cōmissione Principis uel aliter proceditur sola ęquitate attenta, & cum magis rigorem quam ęquitatem concernant, non videntur attendi debere, licèt propter vim iuramenti contractus sit obseruandus, & ita dicit vidisse seruari Alciat.hic, allegās Guid.Pap.quæst.29.Fa-
58 cit, quia in huiusmodi causa † ex pacto nudo agi potest. Bart.in l. Quintus, per illum text.ff.mand. Bald.in l.si pro ea, col.fin.infra mand.& late tradit Aret. in §. in bonæ fidei, col.pen. Instit.de action.
59 Et dicit † Neuizan.in sua Silua nuptiali 5. lib.nu. 62.audiuisse à præceptoribus suis, quod Consiliū Ducis Mediolani, nō solebat obseruare pœnas huius l. dicit etiam, quod in quadam causa fuerunt latæ tres uel quatuor sententiæ conformes in rigore huius legis, & quod postea fuit contrarium iudicatum per Summam Curiam quia solent dicere illi patres se esse iudices ęquitatis & non nullitatis; Et idem uidetur dicēdum si causa sit delegata, uel aliter iudex potest procedere sola facti veritate inspecta, cum talis Clausula non sit mino
60 ris potentiæ, quam Clausula præcedens † potest enim iudex in tali causa sicut Deus, & sicut Princeps, iudicare. Bald.in c. Inuestituram, col.fina.de noua forma fidel.per tex.in c.ad petitionem, in fine, vbi idem tenet Felin.de accusat. refert, defendit, & sequitur Dec.in c.dilecti, 2.col. de iudic, &
61 † importat ut iudex manu regia, & de facto procedere possit.ut per Bart.in Extrauag. Ad reprimendum, in uerbo uidetur, in fine. Aret.consil.80.Diligenter, 4. col. Ias.in l certi condictio, §. si nummus, 6.col.ff.si cert.pet. Imola in Clemen.Sępè, in qq post Ioan. de Lign. in pen.& fin.col.C.de verbor.signifi.Io. Bapt. Perus.in tractatu de arbir.lib. 10.cap.14. circa medium, Et ita tertio limita hāc l. non procedere quo ad inflictionem pœnarum, quando in causa proceditur de æquitate vel sola facti ueritate inspecta. Sequitur Neuiz.in Sil.nupt.lib.5.ampliat.4.nu.62.

QVAESTIO V.

QVid in foro conscientiæ an legi nostræ, &
62 eius pœnis, † locus sit? & Guid.Papæ d.cōsi. 31. num.17. & in suo tractatu quem dicit fecisse super hac lege, tenet quod sic.Pro quo facit, quod
63 quando pœna ipso iure † irrogatur ut in casu nostro, etiam in foro conscientiæ peti, exigi, & retineri potest. Abb.in c.dilecti, 6.col. de arbitr.& in c.1.& ibi Felin.nu.43.in fine, de constit. Cōtrariū tamen tenet Alciat. hic per glos. in c.fraternitas, in glos.finali.12. quæst.2. quæ indistinctè tenet,
64 quod in foro cōscientiæ † pœnæ exigi vel retineri non possint, dicens, quod quoties, supra crimen
65 seu maiores delicto sunt, † etiam quod ipso iure infligerētur, non sunt attendendæ, & in hoc inhæret opinio. Decij, licèt ipsū in particulari loco hoc tenentem non alleget. Adde, quod opin.dictę gl. est communiter approbata, ut not. Bald.in l.post decisionem, in fine, infra de furt.& in l.iubemus, §.sanè, 1.col.supra de sacrosanct.Eccles.Alex.cons. 109. Viso processu.2. col.lib.5.Felin.post alios, in d.c.1.de constit.& ibi Dec.nu.20. versic.quicquid tamen sit, in prima lectura, & in reg.quod a quoquā, ff.de reg.iur. Non obstat quod pœna illata ipso iure, possit etiam in foro conscientiæ retineri
66 vel exigi, ut supra, quia † illud uidetur dubium, per ea quæ tradit Dec.in d.c.1. nu.20.1.limitatio-
67 ne. Secūdo quia illud procedit quando pœna † est commensurata delicto, tunc enim lex dicitur iusta ut tradit Dec. d.nu.19.versic.modo his relatis,
68 & in d.l.quod a quoquā, & Alciat.hic, † pęna namque semper est commensuranda delicto, c.quæsiuit, de his quæ fiunt à maiori parte cap.c.fœlicis, §.illud, in fi.de pæn. in 6.24. quæst.1.c.non afferamus

mus

mus ftaterâs, Vnde cum in cafu huius legis pœnę delictum tranfcendant, fequitur quarta limitatio. huius legis in foro confcientiæ his pœnis locum non effe, quod tanto magis procedere uidetur, cũ fupra in 1. limitatione conclufũ fuerit de æquitate canonica, his pœnis locum non effe.

SI QVIS.

QVAESTIO VI.

QVærunt Doct. fuper text. hic, nunquid hæc
69 lex † procedat in muliere contraueniente iureiurando promiffis, non procedere tenuerunt Fulgof. in vna lectura, & Purpur. hic, mouetur nã que Fulg. quia text. hic in verb. fi quis, loquitur in mafculino genere, quo cafu innuit, non procedere in fœmina. Secundo, quia hæc lex requirit integritatem intellectus, quod patet, quia text. exigit
70 ætatem 25. annorum, quæ † integritas in fœmina ceffat, l. fin. in fine, ff. qui pet. tutor. Tertio, quia
71 † minor & fœmina æquiparãtur, l. 1. §. fin. ff. de edendo. Quarto, quia cum ifta lex fit pœnalis, † vi-
72 detur odiofa, & per confequens reftringenda, vt in reg. odia, de reg. iur. in 6. & l. cum quidam, ff. de lib. & pofthum. Cõtrarium tamen tenet ipfemet Fulgof. in alia lectura huius legis, ad finem, dicens hanc legem etiam notandam pro cõtractibus mulierum, in quibus interponitur iuramentum, quia contraueniendo incidũt in pœnas huius l. quia ex quo ipfa loquitur in materia indifferenti, comprehendit etiam fœminas, & idem tenet Ant. de Alex. hic, quos hic refert & fequitur Iaf. hanc opin.
73 quinq; fundamentis confirmans. Primo quia† ẽt in odiofis quando odium eft rationabile lex loquens per dictionem, fi quis, comprehẽdit etiam fœminam, tex. & in l. fi quis id quod, in principio, iuncto verfic. fed & utrumq;, ff. de iurifd. om. iud. quem text. ad hoc allegat glof. in c. generali, in glof. 1. de elect. in 6. & eft glof. in Clemen. 1. in glof. 1. & ibi Imola, de fepult. Bart. in l. 1. de verb. fignif. cum concordantijs. Secundo, & melius, fe-
74 cundum eum, quia† qnando huic dictioni, fi quis, addijcitur terminus communis, puta homo, vel terminus maior, qui tamen mafculini & fœminini generis, tunc comprehenditur tam mafculus quam fœmina. Ita Bart. in d. l. 1. de uerb. fignific. & in l. 1. in princ. de pecul. Cin. & alij, in l. quicumq; inf. de feru. fugit. Imola in l. fi ita fcriptũ, de leg. 2. Tertio, quia in hac l. tractatur de obferuantia iuramẽti, ergo debet cẽferi merè fauorabilis, & extendenda, iuxta doct. glo. & aliorum, in Auth. Sacramenta puberum, aliàs allegata, & late fupra in 1.
75 quæft. nu. 12. & 13. dictum fuit. Quarto, quia† mulieri non magis fuccurritur qnam alijs, nifi in cafibus expreffis à iure, l. fi. fupra de iuris, & facti ign. glof. 2. quæft. 4. §. vlt. Quinto pro ifta parte allegat glof. ordin. in verb. exceptio, in l. cum proponas, ubi eam ita Iaf. ponderauit, iuncto textu fup. eod. & ita in hac opin. refidet Iafon hic. Alciat. verò hic refert Fulgof. & Purpur. ut fupra contrarium te-
76 nere, maximè ea ratione: quod † uerbum, fi quis, in rigore ifto iuris pofitiui, fœminam non comprehendit, l. 1. §. toties, ff. de uent. in poff. mitt. Re-
77 fertq; alios recentiores diftinguere, an† negligendo peccauerit: ut quia conuenta non impleuerit, & legi noftræ locum non effe, l. 1. §. fin. ff. de eden-
78 do, an † uero perpetrando, & tunc ueram effe Iaf. fententiam, ipfe tñ, quatenus ad iuramenti obferuationem pertinet, putat hac lege mulierem contineri, quatenus verò ad odium irrationabile amiffionis proprietatis, & commodi, fecus effe.

Sed quia hoc eft pulchrum dubium, & malè à Doctor. difcuffum, ideo latius ipfum examinare intendo. Pro prima namque opinione fcilicet quòd fœmina non comprehendatur, corroborantur fundamenta Fulgof. Primo enim facit, quia fcđm Fulg. innuitur ex ifto textu, non procedere in fœmina, ex quo Imperator loquitur per termi-
79 num, fi quis cum etiam potuerit loqui per terminum fi qua, qui† eft propriè mulieris, l. fi qua illuftris, infra ad Orfic. Authen. Si qua mulier, fuprà de facrofanct. eccl. quem text. in d. l. fi qua illuftris, not. Fulgof. ibi, ad oftendendum, quòd terminus fi quis, non fit communis, & cum hac opinione refidet Socin. in d. l. fi quis id quod, nu. 5. Se-
80 cũdo ex quo ifta lex exigit ætatẽ perfectam, † fcilicet 25. annorum. §. fin de fiduc. tut. cum glof. & l. fin. infra de his qui ven. ætat. impetrau. videtur etiam exigere integritatem intellectus, vt dicit Fulgof. cui addo Alex. in d. conf 92. penult. col. dicentem, quòd ideo text. l. noftræ voluit his pœnis illaqueari maiores, cũ fint doli capaces: & fic patet, quod exigit integritatem intellectus: fed cum hæc integritas non fit par viro, & mulieri, quia
81 † fexus mulieris fragilis eft, l. 2. §. verba itaque, ff. ad Velleian. cap. ex parte, il primo de priuileg. &
82 † mulieres habent confilium inualidum, vt dicit Bald. in c. 1. de iudic. col. 9. verf. vlt. quæro, immò
83 † nullum confilium animi reperitur apud mulierem, vt ipfemet Bald. tradit in c. fignificauit, col. 1. de refcript. refer. Dec. in l. 2. num. 49. de reg. iur. videtur dicendum, quòd æqua lance mulier his pœnis illaqueari nequeat. Tertio addo ad tertium
84 fundamentum, quòd† minores, ruftici, & mulieres, funt perfonæ miferatiooe dignæ, quæ præfumuntur magis imbecillitate quàm per contumaciam non parere, ita Bald. in d. l. 1. §. fi. de edendo, Quartum fundamentum Fulgof. comprobatur: quia quando fumus in pœnalibus, & fic odiofis,
85 † mafculinum genus non concipit fœmininum, glof. eft not. in d. l. 1. §. quare, in verb. filia, de vent. in poff. mitten. & glof. 1. in c. generali, vbi dicit, quòd ita communiter tenetur, de elect. in 6. & eft text. in d. §. quare, & in c. vbicunque, de pœn. in 6. Alex. multos allegans, in conf. 24. Animaduerfis, 2. col. 2. vol. conf. 113. Vifo inftrumento, eod. vol. & fequitur Socin. in reg. 255. Mafculinum, 3. fallent. Quinto comprobatur opin. Fulg. alia ratione: quia quòd mafculinum concipiat fœmini-
86 nũ, hoc eft† ex interpretatione & extenfione, l. iu fta, vbi Alciat. dicit ita communiter receptum ef-

se,de verb.signif.Spec.in tit.de dispnt.& allegar. §.post hæc, versic.vel ibi masculinum.glo.& Din. in l.1.suprà allegata,de verb.signif.Cin.in d l.qui cumque, Iac.Butr. in l.si quis in tantū,infra vnde ui,& sequitur Alex.d.cons. 113. quo casu non fit extensio,cum simus in pœnalibus,d.l.cū quidam, de liberis & posthum.& d.l.fin.de in ius vocan. & vtrobique per Ias. Sexto, quia ex quo sumus in
87 correctorijs,non fit extensio quia hoc casu † masculinum genus non concipit fœmininum,vt not. Alex.reprobata opinione Com.ibi,in l.Gallus,in princ.6.col.de liber. & posthum.& in cons. 135. Circa primum,1.volum.& cons.234.vol.6.& cōsil.153.in 7.& sequitur Dec.in l. 2. num. 111. de
88 regulis iur. † quod etiam procedit in exorbitantibus, vt tradit ipsemet Alex. in d.cons.24.Septimo, cum simus in correctorijs & pœnalibus si-
89 mul, † masculinum non concipit fœmininum, propter ea quæ dicta sunt supra in 1. quæst.num. 21. Et hoc in terminis tenet Ias. in l.si quis id qd, ff. de iurisdic. om. iudic. 7. limitat. vnde videtur, quòd non rectè tenuerit hanc legem procedere in muliere, cum simus in pœnalibus & correctorijs, simul, vt tenet Alciat. hic & dictum fuit supra. Octauo faciunt quæ habentur per Doctor.in d.l. quicunque, vbi communiter concluditur,
90 quòd † quando simus in odiosis, odio irrationabili,tunc masculinum non concipit fœmininum; vnde cum in terminis huius legis, pœnæ trāscendant delictum, vt per Alciat.hic,& per consequēs lex fit iniusta, vt per Dec. in c. 1. de constit. & in reg.à quoquā,vt suprà, in 5.quæst.nu.67.& 68.dictum fuit,videtur concludendum nos esse in odio sis odio irrationabili, & per consequens mulierem non teneri.

Et tenendo hanc partem, facilis erit responsio fundamentis Ias.hic,quia ad primū respondetur, quòd in casu nostro odium est irrationabile, propter maioritatem pœnarum delictum excedentiū, vt supra.Secundo,quia iura contraria non procedunt in correctorijs & pœnalibus simul,per adducta supra in septimo fundamento & ita tolletur secundum fundamentum. Ad tertium fundamentum respondetur, quòd licèt lex pœnalis fauore iuramenti sit extendenda, tamen illud procedit, quo ad obseruationem cōtractus, non aūt quo ad inflictionem pœnæ, vt tenuit ipsemet Ias. in l. fin. de in ius voc. de quo suprà in 1. quæst. num. 15. Quartum similiter fundamentum tollitur, quia tenendo quòd nō comprehendatur fœmina in hac lege, non est opus ei succurri. Ad quintum respondeti potest,quòd dicta glos.per prædic.redditur falsa; Et sic posset concludendo teneri opi. Alciat. quòd hac lege mulier non comprehendatur.

Pro contraria tamen opinione quòd immò mulier iurans & contraueniens pœnis hic expressis
91 afficiatur,probatur,quia † masculinum genus cōcipit fœmininum de proprio significatu, l.1. §. 1. de constitut.pecun.l.3.ff.de negot.gest. & l. 1. de
92 verbor. signif. quod etiam procedit † in pœnalibus,l.qui domum,iuncta l.matet,§.mulier,ff.ad l.
93 Iul.de adult.l.ait diuus,ff.de iure fisci,quod † clare procedit,quando verbum, si quis, profertur à lege,d.l.si quis id quod,c.si quis suadente,17.q.4. iuncto c.mulieres, de sent.excom.l. si quis in tantam,cum glos.in verbo,eatundem,vbi Bart.Bald. & Salic.infra. Vnde vi, Roffred.in suo cōment.super dicta constitut. Si quis in tantam, num.9. vbi
94 tenet, † mulierem pœna illius legis plecti posse. Specul.in d.loco,in contrarium allegato, Cin. in d.l.quicunque,infra de seru.fugit.vbi dicit, quòd est communis solutio, & ibi Alber.dicit hanc esse
95 communem opinionem.Et hoc etiam † procedit, de significatione Grammaticali, vt dicunt Cin.& Paul. in d. l. quicunque. Quæ Conclus. de plano
96 procedit, † quando lex vtitur dictione communi, vt hac dictione, si quis, vt tradunt omnes supra allegati, & Bart.in d.l.1.de verb.signif.& in l 1.§.si. ff.de pecul.& tradit Alciat.in d.l. 1. de verb. sign. Et hoc nisi sit odium irrationabile,quia in talibus
97 odiosis,regula non procedit, vt si vnus † pro delicto alterius puniretur absque eius culpa, l. fin.in fine,infra de secund.nupt.l.3.§.si emancipatus, ff. de bon.poss.contratab.de quo etiam dicetur infra. nu.118.& 119. Et exemplificant Doctor. scilicet Cin.post Iac.de Rau.Alb.Bald.Paul.Salic.& Are. in d. l. quicunque. Et hanc conclusionem tenet etiam Bart.in d.l si quis in tantam. Aret. cons. 39. In facto. Alex.post alios, in l.si constante §.fin.sol. mat.& in cons. 125.lib. 7. Christ. & Aret. in §. fi. Instit.qui dari tut.in testam.pos. Socin. & latissimè Ias.post alios,in d.l.si quis id quod, Dec.in d.l. 2.num. 108.cum seqq. de reg.iur.Marsi.in Repet. l.vnic.infra de rapt.virgin.nu. 225. Et dicit Bald.
98 in d.l.si quis in tantam, num.6.quòd † Richar.de Salic.qui tenuit in Florentia, quòd verbū,si quis, non comprehenderet fœminam, fuit condemnatus in syndicatu in 9. libris. Et per prædicta tra-
99 dunt Doctor.in d.l. quicunque, quòd † si statuto cauetur, quòd nullus vadat sine lumine, comprehendit etiam mulierem, quod etiam tenet Bart.in l.iura,ff de legi.& sequuntur Bald.Imola, & Alex. in d. l.si constante, §. fina. vbi etiam te-
100 nent, † statutum puniens violentiam cum armis, vel sine,comprehendere fœminam; & sequuntur moderni,in d.l.si quis id quod, & in d.l.quicunque; Ex quibus videtur concludere in casu huius legis, etiam fœminam comprehendi quo ad infli-
101 ctionem pœnarum. † Et quòd comprehendatur, in terminis expressè tenet Ias.in d.l. si quis id qd, in princ. vbi allegat illam glos.quam etiam allegat hic,& in l.Gallus,in princ. antepenult.col. 2. lectura, de lib.& posthum.Dec.in d.l.2. nu. 108. ipsam eandem glos.allegans.Curt.sen.in addit.ad Alex.in l.2.§.liberos,ff.de in ius voc.& idem videtur tenere in cons.suo.44. Super contingentia,in princ. Et tenendo hanc partem facillimè contraria soluentur: nam primum fundamentum tolli-
102 tur,quia dictio, † si quis, est communis vtrique generi, vt tradunt Bart.& Alciat. in d.l.1.de verbor.signif.& in locis supra allegatis,& propterea de pro-

de proprio significatu comprehendit fœminam.
Secundum tollitur per text. in l. fin supra de iuris
& facti ignor. hic allegatū p Ias. quod mulieribus
non succurritur nisi in casibus a iure expressis, &
ita etiam per hoc tollitur tertiū. Quartum etiam
nō procedit in casu nostro, quia communis opin.
est (vt supra ostensum est) quòd etiam in pœnali-
bus & odiosis, masculinum genus comprehendat,
maximè quando sumus in dispositione legali.
Quintum similiter tollitur, quia (vt supra conclu
sum est) communiter tenetur, quòd de proprio
significatu non ex interpretatione masculinum
genus concipit fœmininum, quando lex vtitur
verbo cōmuni vtriq; generi, quo casu non est opus
103 extensione, quia etiam † in pœnalibus & odiosis
à proprietate verborum non est recedendum, l.
cum lege, vbi Aret. de testam. Cald. cons. 1. de con
sang. & affinit. Dec. in l. semper in obscuris, num.
5. in l. in contrahenda, num. 14. & in l. factum, § in
pœnalibus, ff. de reg. iur. Alciat. in suo tractatu
præsumpt. 3. regula, præsumpt. vltima num. 7. &
8. & vide infra num. 108. Ad sextum responde-
tur, quòd opinio Alex. quòd in correctorijs non
104 procedat regula, † non videtur vera, nec commu
nis, vt tradit Ias. in d. l. Gallus, in princip. & in d. l.
si quis id quod, in 7. ampliat. nam text. allegatus
in d. l. 1. § etsi incertum, non procedit in disposi-
tione legali, sed in vltima voluntate, & sic in di-
spositione hominis. Secundo, est aduertendum,
quòd non tractatur hoc casu de extensione fien-
da, cūm simus in casu in quo de propria significa-
tione masculinum concipit fœmininum, propter
verbum, si quis, commune vtriq; generi; vt com-
muniter, concludunt Doctor. supra allegati, a qua
proprietate verborum non est recedendum, vt su
pra præcedenti fundamento dictum est. Tertio
105 est aduertendum, quòd † lex nostra non potest di-
ci correctoria, licèt ita eam esse teneat Alciat. hic,
vt tetigi supra. 1. quæst. num. 21. sed tantum limi-
tatoria seu exorbitans, quia in totum non corrigi
tur, l. non sufficit, de dolo, & l. si duo, § fin. ff. de iu-
reiur. remaneat enim quo ad iudicia incorrecta,
vt supra in ratione dubitandi dictum fuit, & pro-
pterea non procedunt allegata in contrarium,
106 quia † multum interest inter constitutionem cor
rectoriam & exorbitantem seu limitatoriam, iux
ta not. per Bart. & alios, in l. si constante, in princ.
9. quæst. primæ quæstionis principalis. & per Ias.
in d. l. Gallus, in princ. col. 10. 2. lectura, vbi decla-
rat quæ sit dispositio correctoria, & quæ exorbi-
tans.

Septimum fundamentum similiter non obsta-
re uidetur, cum simus in materia, quæ de sui natu
ra, & proprietate comprehendit fœminam, & sic
non est opus extensione, vt supra in præcedenti-
bus fundamentis responsum est. Nec decis. Ias.
107 procedit: quia † debet intelligi secundum leges
quas allegat, iuxta not. per Bart. in l. non solum,
§. si liberationis verba, ff. de liberat. leg. & ibi la-
tius in addit. vndè, cum iura allegata per eum, lo-
quantur de extensione fienda, quæ in casu nostro
non est necessaria, vt supra sequitur fundamenti
ipsius destructio. Secundo quia dato, quòd decisio
Iason. esset vera, non tamen procedit in casu no-
stro, in quo non sumus in materia correctoria,
sed tantum limitatoria, vt supra in præceden-
ti fundamento. Octauum fundamentum simi-
liter tollitur, quia Doctor. communiter loquen-
tes de odio irrationabili, exemplificāt in illis, qui
ob delictum alienum absque eorum culpa pu-
niuntur, & sic sentiunt, quòd vbi interuenit cul-
pa, & factum illius cui pœna infligitur, tunc odiū
108 † non sit irrationabile, & ad hoc est text. in d. l. fi.
infra de secund. nupt. & in d. l. 3. § si emancipatus,
de bonor. poss. contratab. & dictum fuit supra
num. 97. Hinc dicit Bald. in d. l. quicunque, num.
109 14. quòd † si ex forma statuti filij bannitorum nō
possint habitare in ciuitate, non comprehendun-
tur filiæ fœminæ: quia odium est irrationabile; &
sequuntur alij ibi, & Ias. in d. l. si quis id quod, &
Dec. in d. l. 2. num. 109 de reg. iuris. Et idem cen-
110 suit Bald. in statuto † disponente quòd viri banni-
tarum expellantur de ciuitate quia hoc non habe-
bit locum in vxoribus bannitorum, quia hoc ca-
su cum simus in odiosis odio irrationabili, quia v-
nus punitur pro delicto alterius, masculinum ge-
nus non concipit fœmininum. Facit ratio: quia
111 † pœna non debet egredi suum auctorem, l. sanci
mus, infra de pœnis. Per istam etiam rationem de
112 cidit Bald. in d. l. quicumque, quòd † stante statu-
to, quòd existente patruo, auus maternus exclu-
datur: quòd tamen non excludetur auia, & sequū
tur Doct. in locis præallegatis. Facit etiam quod
113 tradit Aret. in d. cons. 39. quòd † si per consilium
generale populi, factus aliquis sit rebellis, ipse, &
sui, sub illo pro nomine, sui, non comprehenden-
tur filiæ fœminæ illius rebellis; & sequuntur Ias.
& Dec. in locis præallegatis. Vndè, cum in casu hu
ius, legis mulier contrauenians iureiurando pro-
missis, & conuentis, non est irrationabile, quòd
his pœnis licèt forte delictum excedentibus, illa-
queari debeat. Secundo respondetur, quòd deci-
sio Dec. in contrarium allegata, non obstat hoc ca
su, quia in foro tantum conscientiæ, non iudicia-
rio loquitur, vt supra in 5. quæst. num. 67. & 68. di
114 ctum fuit. in foro enim contentioso, † lex etiam
pœnalis nihil iniqui in se continere præsumi-
tur, propter auctoritatem conditoris, quia est fa-
cta cū maturitate, vt not. Guil. & Imola, post glos.
in Clem. 1. in princ. de sepult. Et cum supra in 3.
quæst. in fine cōclusum fuerit, exigi dolum ut his
115 pœnis locus sit, & † mulier à dolo vero non excu-
setur, licet sic à præsumpto, l. vbi, ff. de eden. not.
Ias. post alios, in d. c. si. supra de iuris & facti ignor.
116 immo † punitur etiam de audacia, vt per Doct. in
d. l. si quis in tantam, supra allegata, cumque pro
ista 2. parte sint plures & maiores auctoritates, vt
117 est glos. in d. l. cū proponas, cuius † auctoritas om-
nem aliam antecellit, vt not. Doctor. in c. 1. de cō
stit. & latè per Neuizan. in sua silua nupt. lib. 5. nu
mero 25. licèt prima opinio sit benignior & æ-
quior, vt tradit ipse Neuizan. in loco supra allegā

to in 4. quæst. nu. 59. Huic secundæ opinioni adhę reo à qua in iudicando & consulendo non puto eſ ſe tutum recedere, maximè in foro contentioſo,
118 vbi † ſcriptus rigor æquitati non ſcriptæ præfertur. Iuxta not. per gloſ. Batt. & alios, in l. 1. ff. de legi. cum not. per Dec. in l. in omnibus, ad finem, ff. de regulis iuris.

QVAESTIO VII.

119 SEd numquid pœnæ huius legis ſibi locum vē dicēt † in ruſtico? Et ſolus Alciat. hic, magna motus æquitate, tenet ei ſuccurrendum, vt ab eis excuſetur, per l. 2. eum ibi not. latè per eū, poſt
120 alios ſup. de in ius vocādo. Pro quo facit, quia † ruſticus à dolo præſumpto excuſatur, d. l. ſi quis id quod, & ibi omnes, & l. 2. §. fi. ff. ſi quis in ius vocat. non ier. Alex. Iaſ. & alij, in l. vbi, ſupra allegata, ff de edendo. Vndè ruſticus contumax appellare non prohibetur, non obſtante textu in l. ex conſenſu, §. fin. de appellat. ita Bald. in d. l. 2. §. fi. ſi quis in ius vocat. non ier. Ang. Alex. & alij, in d. l. vbi Imola, in d. l. ex conſenſu, § fin. Iaſ. in d. l. ſi quis id quod, in 5. notab. nam præſumitur magis imbecillitate quam contumacia non parere. Bald. in d. l.
121 1. §. fin. de eden. † Excuſaturque etiam à præſumpta fraude vſurarum, per not. per gloſ. & Bal. ibi, in 4. oppoſitione, in l. cum allegas, infra de vſur.
122 vbi dicit Fulgoſ. quod † ſi ruſticus emat fundum cum pacto de retrouendendo, quòd non cenſebitur contractus vſurarius, quod dictum notat Iaſ. pro limitatione c. ad noſtram, de empt. & vendit. & cap. illo vos, de pignor. in d. l. ſi quis id quod, 5.
123 not. Et idem eſt, † ſi contra legem aliquid mercatus ſit, vt cum res emit inobſeruata ſtatuti forma, ei enim ſuccurritur ne in pœnam incidat, quia nō ideo malæ fidei cenſebitur, vt tradit. Corn. in cōſ. 147. vol. 2. per text. in l. 1. infra non lic. habit. me-
124 tro. lib. 11. Similiter, † excuſatur à pœnis iure poſitiuo illatis, quæ naturali ratione non confirmantur, Auth. Eiſdem, §. item, infra de ſecund. nupt. vt
125 ſi † mater ruſtica ſecundis nuptijs celebratis, inuētarium à tutore fieri non procurauit, vel præpoſtere eum bona pupilli adminiſtrare permiſerit. Paul. de Caſtro, in d. l. 2. ſupra de in ius voc. dicēs ita conſuluiſſe. quem ibi ſequitur Aret. & Socin. conſ. 39. col. 5. 1. lib. Quod tamen intelligit Caſtr.
126 procedere, † niſi omnino tutorem non petijſſet, & adminiſtrationē neglexiſſet, aut periciores copiam conſulendi habuiſſet, talis enim iuris poſiti
127 ui ignorantia † ruſticos excuſat, l. cum de indebito, de probat. Et propterea hæc iuſta cauſa videri
128 debet, † vt eos ex Clauſula generali prætor reſtituat. Alex. in l. iuris, infra qui admit. & tradit Socin. in reg. 348. Ruſticus. Quę omnia & alia refert & ſequitur Alciat. in d. l. 2. ſupra de in ius vocan.
129 Quæ tamen procedunt † in ruſticis verè ignorantib. & imperitis, non autem in ſagacibus, vt dicit gloſ. in l. Athletas, §. de ruſticis, ff. de excuſ. tut. nec in his qui ſæpe vadunt ad nundines qui vocantur Ruſticoni, vt inquit Aret. in d. l. 2.

130 In contrarium tamen, quòd immò † pœnis huius leges etiam ruſticus afficiatur, facit, quia igno
131 rantia † non excuſat etiam ruſticum, quando poteſt conſulere petitiores, nam ut tradit notab. Bal. quem cæteri ſequuntur, in d. l. iuris, infra qui admit. quem etiam ſequitur Dec. in l. quicūq;, eod.
132 tit. † ſicut ruſtici, & mulieres uadunt ad ſiluā pro lignis, & ad ciuitatem pro indulgentijs, ita debēt ire pro conſilijs, & ita eos non excuſari, quando peritiores conſulere potuerunt, tenet Aret. in d. l. 2. in princ. Secundo facit dictum Baldi in d. l.
133 quicumque, nu. 23. infra de ſeru. fugit. quod † in his quæ ſunt contra ſpeciem honeſtatis, ruſticitas non excuſat, l. 1. vbi etiam ipſemet Bald. infra de inter. matr. & ſequitur Iaſ. in d. l. ſi quis id quod, 5. notab. limitat. 3. Vnde, cum in caſu huius l. ruſticus contraueniendo iureiurādo conuentis, & promiſſis, quid inhoneſti committere uideatur, propterea his pœnis illaqueari honeſtiſſimum erit.
134 Tertio quia † ruſticus non excuſatur niſi in caſibus à iure expreſſis, Ant. de Butr. in c. 2. col. 4. de conſtit. Alex. Socin. & Iaſ. in d. l. ſi quis id quod, & Fulg. in d. l. iuris. Quarto quia quando factum vergit in damnum vel detrimentum alterius, ut hic, (quia propter inobſeruationem contractus aduerſa pars detrimentum ſeu damnum pateretur,) tūc
135 † ruſticitas non excuſat, d. l. 1. iuncta l. ſi tutor, in fine, infra de interd. matr. & ita tradit Bald. in d. l. 1. in fine. Et proptereà decidit Bald. in l. finali, in
136 princ. infra de iure delibet. quod ſi ruſticus † inuentarium non conficiat ritè, quod non ſolum nō corroborabitur, ſed in pœnas illius conſtitutionis incidet; & ſequitur Alciat. in d. l. 2. Quinto quia
137 † ruſticitas non excuſat, quando erratur in iure naturali, uel in ratione naturali, ut omnes concludunt, in d. l. 2. ſupra de in ius uoc. & Socin. Reg. 349 Ruſticis, 1. Fallent. Sed in caſu noſtro non ob
138 ſeruando † promiſſa dicitur contrauenire iuri naturali, ut ipſemet Alciat. tradit in d. l. 2. ubi deci-
139 dit, † Emphyteutam per ruſticitatem canonem non ſoluentem, a iure ſuo cadere, quia ius naturale vult, ut promiſſa ſeruemus, ergo concludendum eſt, ipſum etiam his pœnis affici debere. Sexto, & vltimo cum ſupra concluſum ſit in 3. quæſt. in fine, his pœnis locum non eſſe, niſi cōtra dolo malo contrauenientem, non uidetur excuſari poſſe, quin afficiatur, cum de eius uero dolo cō-
140 ſtet: Nam † ruſticitas in his quæ ſunt de genere prohibitorum, ut in delictus, non excuſat. Bald. Alex. Iaſ. & cæteri, in d. l. vbi, de eden. Iaſ. in d. l. ſi
141 quis id quod, 5. not. 6. limitat. etiā ſi ruſticus † ignoret pœnam delicti, dummodo ſciat ſe delinquere, ſecundū Bal. in d. l. 2. not. 2. ſupra de in ius uocan.

Et ita quicquid teneat Alciat. hic, qui valde inheret æquitati, puto etiam ruſticum deierantem his pœnis puniri poſſe, ſi verus eius dolus interueniat, per ſupradicta, per quę omnia in contrarium adducta tolluntur.

QVAESTIO VIII.

QVæritur hic Iaſ. numquid hec lex habeat locū in Vniuerſitate vel Communitate ſeu Ciuitate † &

142 te † & similibus? Et in facto se in itinere respon-
disse dicit, eam locum sibi vendicare, & arguit ad
partes. Pro parte enim negatiua secundum eum
facit quia ista lex non habet locum in minore, pa
143 tet, quia text. dicit, si quis maior, sed † Commu-
nitas seu Vniuersitas minori æquiparatur, l. ni-
hil, ff. ad Maced. l. rem publicam, infra de iure rei-
pub. lib. 11. l. res publica, vbi glos. & Doct. infra
ex quib. caus. maior. cap. 1. de restit. in integr. in 6.
Bart. in l. nulli, quod cuiusq; vniuers. nom.

Secundo, & fortius stringit, quia text. dicit, si
144 quis, sed † quando lex uel statutum vtitur dictio-
ne si quis, non comprehendit Vniuersitatem, Ci-
uitatem vel similes, vt egregiè tradit Bald. in l.
omnes populi, in antepen. col. vers. sed numquid,
de iustit. & iure. lex enim dicens, si quis, loquitur
145 de persona, † ergo non intelligitur de persona fi-
146 cta, l. 3. §. hæc verba, ff. de negot. gest. Sed † Ciuita-
tes, & Castra seu Vniuersitates, non sunt pro-
priè personæ, sed funguntur vice personæ, l. mor-
tuo, ff. de fideiussor. ergo sequitur hac lege non
comprehendi, Et hanc doctrinam Baldi sequitur
Petr. de Anchar. in Repet. c. canonum statuta, cir-
ca fin. versi. circa tertium membrum, vtrum statu
tum extendatur ad casum fictú, de constit. Et pro
ista doctrina bene facit text. in l. metum, §. animad
uertendum, ff. quod met. causa.

Tertio facit, quia ista lex imponit pœnam pri-
uationis, & duplicem, ut patet ex tex. ibi, actione
priuatus, & ibi, rerum proprietate careat, sed sic
147 est quod † pœna priuationis imposita à lege, non
habet locum nisi expressè lex dicat, §. cum igitur,
in Authen. de non elig. secundo nubent. quem ad
hoc not. Bald. in Auth. Ex testamento, in penult.
col. infra de secund. nupt.

Sed tamen prædictis non obstantibus, contra-
rium ipse Ias. dicit esse tenendum, & ita dicit
consuluisse.

Primo quia licèt ista lex videatur odiosa, & sic
restringenda, propter impositionem pœnarum,
tñ quia principaliter est facta pp obseruantiã iuri,
148 & sic † propter fauorem animæ, censetur fauora-
bilis, & extendenda, ut per glos. & Doctor. in Au
then. Sacramenta puberum, infra si aduer. uendit.
Ant. de Butr. in c. fin. 8. Fallent. de consuet. Imola,
& Gemin. in c. quamuis, de pactis, in 6. & idem
Gemin. in cap. 1. de temp. ordin. in 6. Vndè dato,
quod pœnam continet, tamen attento principali
149 fauore iuramenti, & sic animarum, debet † cense-
ri fauorabilis & extendenda, per illud quod vult
Bart. in l. quemadmodum, infra de agric. vt cens.
lib. 10. & in l. 2. §. exercitum, ff. de ijs qui not. in-
fam. Bald. in l. non fine, circa fin. infra de bon. quæ
liber. Paul. de Castro in l. bona fides, ff depos. Et in
hoc fundamento dicit se facere magnum capita-
le, de quo dictum fuit supra in 1. quæst. numero
12. & 13.

150 Secundo facit secundum eum, quia † lex quan
tumcumq; sit pœnalis, dummodo etiam non sit
correctoria, extenditur, ut est melior tex. de iure,
in c. 1. §. porro, aliàs §. nam natura, & ibi ita ponde
rat Bald. quæ fuit prima causa benefic. amit. cum
alijs per ipsum Ias. allegatis, in l. 1. supra eod.

151 Tertio mouetur, quia lex loquens † per dictio-
nem, si quis, quamuis sit pœnalis, tamen compre-
hendit etiam Ciuitates, & Communitates, & ad
hoc ponderat quatuor text. 1. text. in l. nihil inte-
rest, ad Maced. iuncta l. 1. & 2. & per totum, ff. eo.
& text. in c. quoniam, in verb. si quis inuentus,
47. distinct. iuncto c. conquæstus, de vsur. tertio,
textum meliorem secundum eum de iure, in l. ait
prætor, in princ. iuncta l. ergo sciendum, in fine,
in verbo & Ciuitates, ff. ex quibus caus. maior.
quarto, d. l. si quis id quod, iuncta l. si familia, ff. de
iurisd. om. iud. Ex quibus putat nouiter posse con
fundi doctrinam Baldi, in d. l. omnes populi.

Et ad allegata in contrarium respondet, quod
152 Bald. vtitur fundamento non tuto, quod † Ciuitas
vel Vniuersitas non veniat appellatione personæ,
per ea quæ dixit ipsemet Ias. in l. fin. super text. in
verb. personis, supra de pact. maximè cum saltem
153 sub lata significatione vocabuli, † appellatione
personæ, veniat Ciuitas, uel Vniuersitas, secundũ
Bald. in d. §. animaduertendum, & in l. quicumq;
4. col. infra de seru. fugit. & in c. 1. in princip. de
noua for. fidelit. Nec obstat secundum eum, dum
dicebatur, quod Ciuitas uel Respublica æquipa-
154 ratur minori, quia dicit, quod immo † non sem-
per æquiparantur, glos. est ordinaria & ibi Barto.
in l. 1. §. quod si nemò, ff. quod cuiusq; Vniuers.
nom. hinc dicit Bal. in l. quoties, la 2. inf. de fideic.
155 qui tunc † Vniuersitas hẽt priuilegiũ minoris, qñ
est Deo dicata; & licèt in aliquibus casibus fiat æ-
156 quiparatio, tamen ex quo in ista materia † non re
peritur æquiparata, argumentum non procedit,
glos. in c. si postquam, §. fin. & ibi clarius Gemin.
de elect. in 6. Idem Gemin. in c. 1. 3. fallent. & not.
6. de tempo. ordin. in 6.

Sed contra Ias. hic tenent omnes recentiores,
157 vt refert Alciat. hic, cum † Vniuersitas quoddam
fictum corpus sit, iuris intellectu representatum,
158 d. l. mortuo, de fidei quod † alligari periurio non
potest, arg. c. Romana, §. finali, de sent. excom. in
6. Quibus ipsemet Alciat. inhęret, nisi cum de vni
159 uersitate † maiorum 25. annis puta Collegio Do-
ctor. loqueremur, qui omnes iurassent, & deinde
omnes contrauenirent. Felin. in c. dilectæ, de ex-
160 cept. nec hoc casu sufficeret, quòd † maior pars
contraueniret, l. 1. vbi Bald. ff. de magistr. Conuen.

Pro huius quęst. veritate enucleanda, ita distin
guendum censeo: Nam pono casum quòd Sena-
tores seu Consiliarij vnius Ciuitatis congregati
in loco solito, sono campanæ, posito partito ad fa
bas, & sequuta deliberatione, contraxerunt, & iu
rauerunt, postea similiter deliberatione sequuta,
vt supra. contrauenerunt iureiurando promissis, &
tunc quæritur, nunquid Ciuitas vel Vniuersitas
ipsa pœnis huius legis afficiatur? & hæc est quæ-
stio Iasonis.

Secundo an saltem afficiantur singuli Senato-
res qui iurarunt & contrauenerunt.

Tertio si syndicus ab Vniuersitate creatus legi
timè

elmè, iuret, & contrauenįat, an vniuersitas ipsa,
his pœnis illaqueari possit.

Quarto quando omnes de Vniuersitate vel de
Collegio maiores 25. annis contraxerunt iurati;
& omnes contrauenerunt, vt in quæst. Alciat. &
tunc videndum est, nunquid Collegium vel Vni-
uersitas ipsa has pœnas incurrat, vel singuli con-
trahentes incurrant.

In primo igitur membro, videtur concluden-
dum pro opin. Iaſ. cuius primum fundamentum
confirmatur per not. supra in 1. quæst. nu. 13. &
161 14. vbi habetur, quod † propter iuramentum lex
etiam pœnalis, & odiosa, sit extendenda. Quibus
etiam addo Alex. Losceum in addit. ad Bart. in d. l.
quemadmodum, allegatum sup. per Iaſ. Secundo
ad doctrinam Bart. in d. l. quemadmodum allega-
tum per Iaſ. scilicet quòd fauore reipublicæ ne de-
162 licta remaneant impunita, † fiat extensio etiam
in pœnalibus, & odiosis, addo ipsummet Iaſ. in d.
l. cum quidam, pen. col. sępius allegata, vbi latè in
hac limitatione insistit. Felin. in c. translato, col. fi.
de constit. Dec. in cons. 65. Marſ. latè plures alle-
gantem, in sua Repet. l. vnicæ, infra de raptu vir-
gin. num. 229. & in practica sua Criminum § dili-
genter, num. 130. & in § aggredior, num. 58. cum
seqq. Secundum fundamentum Iaſ. confirmatur
per not. per glo. in c. 1. in verbo Italiæ de repon. or-
163 din. in 6. quę vult, quòd † quando est eadem ratio,
etiam in pœnalibus licita est extensio, vel amplia
tio, quod tenuit quamplures allegans per ipsum
Iaſ. in l. fi. de in ius vocand. & in d. l. cum quidam,
Tertium fundamentum Iaſ. quòd lex loquens
per dictionem, si quis, vel similem, comprehen-
dat, Ciuitatem vel Communitatem corrobora-
164 tur: nam quòd immò † comprehendat, est text.
cum glos. in verbo aliqui, de elect. lib. 6. & decidit
Alberic. in d. l. quicunque, 4. col. & videtur tenere
Cin. in d. l. si quis in tantam, infra Vnde vi vbi te
165 net, quòd † puniri possit Vniuersitas vel Colle-
gium; & ibi etiam videtur tenere Bar. iunctis per
eum dictis, in l. aut facta, § fin. de pœnis, & idem
expresſè tenet Rofred. in commento dictæ consti
tutionis, si quis in tantam, in suo tracta de libel. ad
do etiam Io. Andr. in d. c. conquestus, allegato per
Iaſ. qui ex illo textu arguit contra Communita-
166 tes; & ibi dicit Alanus, quòd † sicut priuatus non
potest recipere vsuras, ita nec Communitas. Vltra
fundamenta hic adducta per Iaſ. addo bene face-
167 re, quia † Vniuersitas delinquere potest tam com
mittendo, quàm omittendo, maximè si conuoca-
to consilio maior pars interueniat; & campana
pulsetur ac præcedat deliberatio, vt per glos. in l.
aliud, § referitur, de reg. iur & latè per Bart. in d. l.
aut facta, § fin. de pœn. per glos. & Ang. in l. sicut, §
1. ff. quod cuiusque vniuers. nomin. & in d. § ani-
maduertendum, per Canon. maximè Felin. in c. di
lectæ, de except. & per Alex. in cons. 13. lib. 6. Et
per Felin. & Dec. post alios, in c. cum omnes, de
constit. & per Salic. in l. 1. infra de sedit. Et dicit
Bar. in d. § fin. vidisse sententiam diffinitiuam Im
168 peratoris Henrici, quam dedit † contra ciuitatem
Brixiæ, in qua eam condemnauit subijciendam
aratro, quam pœnam ex misericordia relaxauit.
169 Et dicit, quòd † Bonifacius Papa propter deli-
ctum quorundam Templariorum quia erant hę-
retici totum collegium templariorum destrui fe-
cit. Vnde videretur cōcludendum in primo mem
bro huius quæst. Vniuersitatem vel Ciuitatem
his pœnis affici posse. quod etiam expresſè tenuit
ipsemet Iaſ. in l. si familia, supra per eum allegata.
170 Sed tamen his non obstantibus, † contrarium
est tenendum, propter fundamenta pro parte ne-
gatiua per ipsum Iaſ. sup. adducta. Et primo, quia
171 † Vniuersitas seu Respublica minori equiparatur
iuribus supra adductis, nu. 143. quibus addo So-
172 cin. in consil. 75. per totum 4. uol. nam valet † argu-
mentum de uno ad aliud, ut latè tradit Euet. in
tract. aliàs allegato in loco à pupillo ad rempubli
cam. Secundo quia verissima est conclusio, quod
173 † lex loquens per dictionem, si quis, (quæ lo-
quitur in personam) non comprehendit de sui
proprio significatu Vniuersitatem vel Commu-
nitatem quæ fictum corpus est, d. l. mortuo, & la-
tè Bart. in d. l. aut facta, § fina. quam conclusio.
Vltra allegatos per Iaſ. de quibus sup. nu. 144. &
146. tenent Bald. & Paul. in l. item quicunque, su
pra de episc. & cleric. Bald. in Rubr. infra ad Tre-
bel. & in d. l. sed si hac, § qui manumittitur, de in
ius uoc. Anchar. in c. nouit, de his quæ fiunt à ma-
iori parte Capit. Ang. in l. nihil, ad Maced. Rom.
consil. 400. Quæritur an statutum. Bald. in c. 1. §
conuenticulas, de pace iur. firm. Ant. de Butr. in c.
grauem, de præbend. Io. Andr. & Felin. in c. dile-
ctus, il secūdo, de Simon. Caccialup. in Repet. d. l.
omnes populi, pen. carta, verbo item quæsiuit hic
Bar. vtrum statuto. Socin. loquens in crimine lęsæ
maiestat. in allegato cōs. 275. col. 5. vol. 2. Tertio,
quia non est sublatum tertium fundamentum in
contrarium adductum, ut sup. nu. 47. quod etiam
tenet Alex. in l. etiam, § 1. nu. 7. sol. matr. ut etiam
174 refert ipsemet Iaſ. in d. l. 1. supra eod. Et quòd † pri
uatio non sit imponenda nisi expresſè à lege ca-
ueatur, est glos. in c. fina. in verbo ex vi, vbi Abb.
de iure patr. Alex. in consil. 103. Videtur prima
consideratione; pen. col. uersic. pro hoc facit, 1.
vol. Felin. in c. 2. num. 13. de sponsal. Dec. in c. ex te
nore, sub num. 8. de rescript. Curt. iun. consil. 119.
nume. 9. Alciat. suo tract. præsumpt. vltima præ-
sumptione, nu. 3. Quarto vltra fundamenta præ-
dicta facit, quia cum tractemus de extensione fien
175 da, & simus in pœnalibus & sic odiosis, † extensio
fieri non potest, secundum magis communé opin.
Doctor. in d. l. fin. de in ius uoc. & in d. l. cum qui-
dam, & vtrobique per ipsum Iaſ. maximè quo ad
pœnarum inflictionem ut sup. in 1. quæst. nu. 15.
dictum fuit. Quinto, cum simus in pœnalibus, &
correctorijs, seu saltem exorbitantibus simul, ex-
tensio nunquam est facienda, per not. supra in 1.
quæst. num. 21. & 22. quod non animaduertit Iaſ.
quia proculdubio contrarium tenuisset, vt innuit
in secundo fundamento adducto pro eius parte;
quod tanto magis procedit, cum extensio prohi-

beatur

hibeatur ex quo huiusmodi pœnæ ipso iure irro-
gantur, vt supra in 1. quæst. num. 23. Sexto facit,
ꝙ ex quo sumus in odiosis odio irrationabili, quia
vnus ex Vniuersitate puniretur pro contrauentio-
176 ne alterius, & maximè quia in Vniuersitate† a cōi-
ter accidentibus adsunt fœminæ, pupilli, & infan
tes, vt tradit Bar. in d. l. aut facta, §. fi. tunc non pōt
fieri extensio, quia verbum, si quis, non posset cō-
prehendere Vniuersitatem, sicut nec etiam com-
prehendit fęminam, vt tradunt Doctor. allegati
supra in 6. quæst. num. 96. & 97.

Nō obstāt mō fundamēta hic adducta p Ias. Et
primo, ꝙ. fauore animę extēsio pp iusm fieri dēat,
quia hoc nō procedit quo ad pęnā infligendā, sed
tm̄ quo ad obseruationem cōtractus, vt sup. in 1.
quęst. nu. 15. ostēsum est. Secūdo, quia hoc nō pro
cedit cū sim⁹ in pęnalibus & correctorijs seu exor
bitātibus simul, vt in d. 1. q. nu. 21. & quia ipso iu-
re pęnæ irrogātur, vt ibi, nu. 23. Tertio, nō obstāt
doctr. Bart. in d. l. quemadmodū, & alia ad idē ten-
177 dentia, quia† nō sumus in l. pęnali facta in fauorē
Reipublicę, vt exigūt Doct. in dictis locis. Secūdo
178 principaliter nō obstat, ꝙ† extēsio dēat fieri in pę
nalibus, qa hoc est falsum regulariter, & in cōtra-
riū est cōis opinio, vt ipsemet Ias. cōcludit in d. l. fi.
& in d. l. cū qdā, & sup. dictū fuit, nu. 175. Secūdo,
179 qa text. in c. porto, nō probat† ꝙ ppea in pœnali-
bus extēsio sit faciēda in casu simili, qa ibi nō tra
ctat̄ de mera pęna, sed de priuādo vasallo vtili do
minio, vt dicit Alex. in l. cū mulier, 1. col. sol. matr.
qui pōt defendi ab impugnationibus ipsius Ias. in
d. l. fi. & in d. l. cum quidā, nam dn̄us recipit quod
dedit, & sic non est mera pęna, quo ad eum, & ita
respondet Euerār. in d. tracta. in loco à rōne legis
larga, ampla, &c. arg. 130. Secundo dictus text.
non plus probat quàm quòd fiat extensio ad ca-
sum omnino similem inter easdem personas, &
sic etiam posset intelligi quod not. glos. ordin.
in d. verb. Italię, & ita etiam responder Euer. in lo
co præallegato. Tertio quia ille text. debet intel-
ligi prout loquitur in materia quodammodo ex
tensibili propter pluralitatem casuum in quibus
eadem pœna imponitur, mens. n. iuris ita fuisse
180 videtur, quia alij casus non exprimuntur, † qui
de facili numerari non possunt, & non possunt, de
legib. non quòd velit diuersum esse in alijs casi-
bus non expressis, & hoc videtur sentire Præpos.
181 ibi, dum dicit, quòd † materia priuationis feudi
propter delictum vasalli, est arbitraria, dum tamē
arbitrium iudicis versetur ad similes causas vel
maiores exhæredationis, reuocationis, donationis,
vel diuortij. Et idem clarè sentit Præpos. in c. si ca
pitanei, in princ. in tit. quibus mo. feud. amitt. Et
ita formaliter respondet Euer. in loco supra alle-
gato. Quarto, quicquid sit de illo textu in c. por-
to, eius dispositio non vendicat sibi locum in casu
huius legis, cum simus in pœnalibus, & exorbi-
tantibus simul. Tertio principaliter, non obstat
quòd dictio, si quis, comprehendat Ciuitates &
Communitates, quia hoc est falsum, vt supra, nu-
mero 173. ostensum est, & ad illos text. respōderi
potest, quod ibi dictio, si quis, comprehendit Vni
uersitatem, quia lex expressè disponit, secùs ue-
rò, qn̄ non ita disponitur expressè. Secundo, quia
id intelligitur de lata significatione, qd ēt vr̄ ad-
mittere Ias. hic, in 1. responsione ad cōtraria, non
aūt de propria, & stricta quę attēdi dēt, vt sup. Et
ita absolutū est primum membrum huius quæst.
in quo contra Ias. concluditur Vniuersitatem ēt
pro maiori parte regentium, iureiurando conuen
tis contrauenientem, immo & si omnes contra
uenirent, his pœnis affici non posset.

Secundum membrum huius quæstionis aggre
dior, in quo scilicet quærit̄, an singuli de Vniuersi
tate his pœnis afficiant̄, licèt Vniuersitas ipsa affi-
ci non possit, vt supra in præcedenti membro cō-
clusum est? Et prima facie videtur dicendū quòd
sic: nam licèt in casu huius legis exigatur dolus,
vt supra in 3. quæstio. in fine conclusum est, cuius
182 † actio non datur cōtra municipes, l. sed & ex do-
lo, §. 1. ff. de dolo, tamen cum sit verissima conclu-
183 sio † quod quilibet de Vniuersitate in eo in quo
deliquit puniri potest, vt per Bart. in d. l. aut facta,
§. fin. Bald. in l. Polla, num. 6. infra de his quibus ut
indign. Salic. in d. l. 3. infra de sedit. & Canon. in c.
cum omnes, alias allegato, cum alijs supra allega-
tis, n. 165. cum sequentibus, vr̄ posse dici singulos
cōtrauenientes dolo malo his pœnis illaqueari pos
se. Contrariū tn̄ puto verius esse, cum eis non con
ueniāt verba huius Constōnis, vt patet: quia singu
lis non cōpetit actio, nec possunt hr̄e singuli com-
modum vel emolumentum contractus, minusq;
hn̄t rerum proprietatē quibus priuari possint, &
184 propterea succedit Regula, ꝙ † vbi verba non cō
ueniunt, nec conuenit iuris dispositio, l. 4. §. toties,
185 cū ibi not. ff. de dam. infect. qd maximè† procedit
in materia exorbitāti ut in hoc casu. Curt. iun. cōs.
159. nu. 4. Secundo, cū ipsi tamq̄ quilibet de Vni-
186 uersitate cōtraxerint, & cōtrauenis̄r, † non ut sin
guli obligant̄, & ad hoc facit l. in tm̄, §. Vniuersi-
tatis, ff. de rerū diuision. & in allegata l. sed si hac,
187 §. qui manumittitur, de in ius uocan. Et ppea† cui-
libet contrauenire impune licet, vt elegāter rn̄dit
Anchar. in cons. 204. Visis & ponderatis verbis, re
fert Dec. in consil. 231. 2. col. & sequitur Felin. in
188 c. dilectus, il 2. de Simon. Et cōtrauenīēdo† nō in-
cidūt in pęnā, ut pulchrè cōsuluit Soc. in cōs. 95. n.
20. 3. vol. quæ de plano decidunt casum nostrum.

Tertium mēbrū modicam vr̄ hr̄e difficultatē,
quia cū supra in 1. mēbro cōclūsum sit, Vniuersita
tē his pœnis illaqueari non posse, ēt si maior pars
189 cōtrauenirer, † tanto minus cōtraueniendo syndi
190 cus vel procurator, per† argm̄ à maiori, qd validū
est in iure, c. si ergo, 8. quæst. 1. & c. si Paulus, & ibi
gl. 32. quæst. 5. Secundo tanto minus Vniuersitas
per cōtrauentionē procuratoris vel syndici his pę
191 nis affici pōt, quia† procurator ēt cū libera nō pōt
facere dn̄um incidere in pęnā l. 3. §. si procurator,
in princ. & ibi oēs, ff. qd quisq; iur. l. si procurator,
in princ. & ibi Ias. latissimè post Bart. de condic. in
deb. & tradit Bart. in Officiali Vniuersitatis in d. l.
aut facta, §. fin. ad finem.

Quartum,

Quartũ & vltimũ mẽbrum huius q.amplector,
in quo Alciat.hic vt ſup.n.159.retuli,rener Colle
giũ ſeu Vniuerſitatẽ maiorũ 25. ann.hac conſtõne
cõprehẽdi,ſi oẽs iurati cõtraueniãt,al legat Feli.in
d.c.dilectæ,de excep. † Sed ego hanc deciſionẽ mi
192 nus verã eſſe puto:nã,aut volumus tenere, ꝙ Vni
uerſitas ipſa ſeu Collegium his pęnis afficiatur,&
tũc vř nõ poſſe: quia cũ hęc lex ꝑ dictionẽ, ſi quis,
loquatur,& ſic in perſonam, non comprehendit
Vniuerſitatem,& ſic perſonam fictam,ſm magis
cõem & veriorem ſententiam Doct ſup.allegato
rum nu.173.qđ tanto magis procedit,cum exten
ſio in caſu noſtro ſit prohibita,vt ſępiſſimè ſup.fa
ctũ eſt; Aut volumus tenere, ꝙ ſinguli de Vniuer
ſitate teneantur,& tunc ẽt dicendum eſt non cõ-
prehendi,per notata ſup.in 2.memb. Non obſtat
modo deciſio Felini in d.c.dilectæ,allegata per Al
ciat.quia loquitur in diuerſo caſu,dicit.n.Feli.ibi,
in 2.col.poſt Ioan.de Anan.per eũ ibi allegatũ,ꝙ
193 Vniuerſitas† & Collegiũ põt excõicari,qñ oẽs sũt
doli capaces:ſed caſus excõicationis eſt diuerſus à
194 caſu noſtro,quia excõicatio† non afficit ſucceſſo-
res in Vniuerſitate, quia fertur in animam verè,
nõ fictè deliquentis,c.aduerſus, & ibi Inn. Ant.&
Abb. de immun.eccl.Bar.Alex.& Iaſ.in l.inter ſti
pulantẽ,§.ſacrã,in vlt.quęſt.de ver.obl.Din.Bal.&
cõiter alij,in l.ſi grege, §.fi.de leg.j.Inn.in c.grauẽ
de ſent exc.Fel.in 100.rñſo,eo. Hę tñ pęnę cũ ſint
ferè oẽs circa rẽ, afficerẽt ſucceſſores,negari.n.nõ
põt,qn ex pęnæ cõuentiunalis ſolutione,ex actio-
nis carentia,& ex emolumenti & rerũ proprieta
tis amiſſione,ſucceſſores damno afficerentur:igi-
195 tur cum ſimus† in diuerſis, non infertur.l.fi.ff.de
calum.& l.ſi maritus,la prima,inf.de donat. inter
vir.& vxor. & profecto nõ video, quo hęc deciſio
ſaluari poſſit.Hęc igitur erit huius legis 5.limit.ſ.
vt in Vniuerſitate,Cõitate,& ſimilib.non ꝓcedat.

Maior XXV. annis.

QVAESTIO IX.

In hoc textu quærunt Doct. poſt gloſ. nunquid
196 hæc † Conſtitutio vendicet ſibi locũ in minore
iurante? & nemine diſcrepãte cõcludunt oẽs quo
ad obſeruationẽ contractus ſibi locum vendicare,
per Auth.Sacramẽta puberũ, inf.ſi aduerſ.vẽdit.
Quo vero ad pęnarum inflictionẽ, cõtrouertunt.
197 Nã ſi iuramentum pręſtitum per minorẽ† ſit du-
plex, ſ.vt minor iuret & promittat de non contra
ueniendo rõne minoris ętatis, vel alia quacumq;
rõne vel cauſa,vt cõiter fit, & tunc cũ vnum iura-
mentũ repreſentet minorẽ maiorẽ,d.Auth.Sacra
menta puberum, alterũ confirmet contractũ, vř
dicendũ ipſum minorẽ ita iurantem his pœnis il-
laqueari poſſe & ita tenent; Iac.de Rauen.hic,&
expreſſè Io.Fab.hic,ſupra vltima col.& Andr.Si-
cul. quos refert & ſequitur Guid. Pap. conſ. 31.
Viſo ad plenũ,in 8.dubio, n.21.pro quibus faciũt
quæ notanter tradũt Bar.Bald.& cęteri,in l.2.poſt
198 gloſ. inf.de reſcind.vẽdit.vbi dicũt,ꝙ† minor ſim
pliciter iurans, nõ perdit beneficiũ illius legis,qa.
iuramentum repreſentat ipſum minorem tm̃, d.
Auth.ſecus verò, ſi iurat non cõtrauenire ratione
minoris ętatis, vel alia quacunq; rõne, vel cauſa.
Contrarium tñ tenent alij oẽs cõiter hic, poſt gl.
199 cũ iuramentum † nõ verè,ſed interpretatiuè & fi
ctè faciat minorem maiorem,& lex noſtra in caſu
200 † vero nõ ficto ſibi locũ vendicare dẽt, l. 3. §.hæc
verba, de neg.geſt.& ad hoc facit l.fin. inf. de his
qui ven.ætat.impetr.& idẽ tradit Dec.in allegato
conſ. 258. in princ. & ſic limitatur vel magis de-
claratur hæc lex quo ad pęnarum inflictionẽ non
procedere in minore,ẽt quomodocunq; iurante,
Et vt ſit locus pœnæ debet probari contrauenien
tem fuiſſe maiorem.Nonius,conſ.70.num.4.

QVAESTIO X.

201 Sed quid in eo† qui veniam ętatis impetrauit,
an per maiore quo ad harum pęnarum incur
ſionem hẽatur,& cum fictè ſit maior,& non verè,
d.l.fi.inf.qui ven.ętat.impetr.& lex noſtra pęnalis
& exorbitans,non patiatur extenſionem, vt ſup.
non poteſt haberi pro maiore, & ſic his penis nõ
plectetur;& ita tenent Iaſ.Rim.& Alciat. hic, &
Dec d.cõſ.258.col. 3. & ita limita ſeu declara hãc
lẽgẽ quo ad pęnas ẽt in hoc minore nõ procedere.

QVAESTIO XI

202 Sed pone † ſtatuto cauetur,prout eſt Mirandu
læ, de quo ſtatuto meminit Socin. conſ. 239.
2.colu. 2. vol. & ſcribit Cęſar. Contar. in repetit.
l.vnic.C.ſi de momen.poſ.8.limit.num.14.& ſeq.
ꝙ minor viginti annis poſſit quoſcũq; actus & cõ
tractus facere,& ex ipſis effectualiter obligari,tan
quam quilibet maior 25. ann.& ipſi actus & con-
tractus impugnari, quõcunq; nequeant,nec poſ-
ſet minoribus ipſis reſtitutio aliqua in integrum,
203 cõcedi,qđ † ſtatutũ valet,ẽtſi ſit conditum à Ciui-
tate. Salic. & Paul. de Caſt. in l. 2. inf.de his qui
veniã ęta.impe.Aret. & Alex. in l.more. ff. de ac-
quir.hęred.& Dec.in c.ex parte M.prope fi.de ap
pellat.qcquid tenuerit Bar.in l.nõ ambigitur, de
legi.& in l.deniq;,in prin.de minor. quẽ ſequitur
Aret.Inſt.de curat.in prin nu.4. Nũquid ſi maior
20.an.iureiuran.promiſſis contrauenirer, his pę-
nis afficeret? Et vř ꝙ ſic,primo per tex.in l. fi. inf.
de ſponſal.& ibi Ang.vbi hř,ꝙ ſtatutũ in maiore
hẽt locum in eo qui veniam ætatis impetrauit.Se
cũdo facit dictum Pauli de Caſt. in d.l.2.vbi dicit,
204 ꝙ † ſtãte tali ſtatuto, quantũ ad oĩa reputatur ętas
205 legitima,& † qui oẽ dicit,nihil excludit, l.Iulian.
in prin.ff.de legat. 3.l.à procuratore,inf.mand.cũ
ſimilibus.Tertio facit deciſio Dec. in d.c.ex parte
206 M.prope finem,vbi dicit,fuiſſe cõſultũ,ꝙ † ſi mu-
lier quæ excedit 18. an.quæ tñ hř pro maiore 25.
an.vt eſt Florentię, non petierit dari tutorem fi-
lio,nõ excuſať à pęna ſtatuta cõtra matres ad ſecũ
da uota trãſeũtes, & tutorẽ filijs dare nõ petẽtes.
Tñ tene contrariũ, per ea quę dicta ſunt in prę
cedenti quæſt. cũ tali caſu quis ſit fictè maior 25.
207 an.† ſtatutum.n.non põt facere ꝙ non factum, ſit
verè factũ, nec fingere in his quę ſunt facti,vt per
Bart.in l.ſi quis pro emptore,nu.33.cum ſequen.
208 de vſucap. & propterea † ſtatutum in caſu vero
non vendicat ſibi locum in caſu ficto, vt per Bart.
ibi,& in l.omnes populi, num.62. de Iuſtit.& iu-
re, quod in caſu huius ſtatuti tanto magis proce-
209 dit,propter † dictionem,tanquam, quæ denotat
fictio-

fictionem & improprietatem, c. cum pro causa, de sent. excom. l. 1. §. 1. ff. quod cuiusc. vniuersi. nom. ea: solitæ, vbi Felin. nu. 3. post alios, de maior. & obedient. & trad. Socin. in 9. column. §. 1. lib. Et maximè cũ extensio non admittatur saltẽ quo ad pœnam, vt pluries dictũ fuit & ita tenet Cagnol. hic, nu. 4. Et p hæc cessant cõtraria supra adducta, primo enim tex. in d. l. si nõ loquitur in pœnalibus & exorbitantibus. Secundo, quia illud est in l. expressũ, quod nõ est in casu huius statuti, dictum Pauli in d. l. 2. non extenditur quo ad pœnã ne prædictis cõtradicat. Et Decisio Decij loquitur solũ in materia pœnali, non autẽ pœnali & exorbitanti simul, quo casu non obstat, per ea quæ supra t. quęst. nu. 21. dicta fuerẽ. Secundo, ẽt quod essemus in pœna libus tantum, ex quo iste minor fictè, non aũt uerè est maior, non procedit decisio prædicta, quia
210 exigitur quod de sui propria, † significatione in cludatur, non aũt per extẽsionem, vt tenet Alciat. hic, & rectè, allegat Authen. Si captiui, & ibi Bal. in 4. not. supra de episc. & cleric. & ita limita octauo, seu magis declara, hanc legẽ non procedere, ẽt in eo qui ex forma statuti habetur pro maiore.

QVAESTIO XII.

211 SEd quid, † si minor iurauit, & maior factus cõtrauenit, an his pœnis affici debeat? Et cum illã qualitas maioris ætatis tempore contractus & iuramẽti pstiti hic exigatur hac lege, nõ videtur cõtineri debere, vt has pœnas incurrat, l. in delictis, §. si extraneus, ff. de noxal. l. quod ait, ad fin. ff. eo. & ita determinat Alciat. hic, & ita amplia septimam limitationem seu declarationem huius legis, de qua supra num. 200.

QVAESTIO XIII.

212 QVid in furioso, † vel mente capto? & cũ lex
213 generalis, † generaliter debeat intelligi, l. de precio, ff. de publi. Rom. l. si verò, §. de viro, sol. matr. per Socin. in regula 229. Lex generaliter, videtur dicendum hac lege contineri. Contrariũ ta-
214 men est verius, cum non etiam, † de delicto teneatur, l. infans, ad l. Corn. de Sicar. l. pen. de paricid. cum alijs latè traditis per Dec. in l. in negocijs, ff.
215 de reg. iur. etiam si iurasset & contrauisset, † tempore quo haberet dilucida interualla, iuxta not. in l. furiosũ, infra qui test. fac. pos. Nec obstat hęc lex
216 generaliter loquens, qa † recipit restrictionẽ de habilitate, l. vt gradatim, §. etsi, ff. de muner. & honor. l. 1. vbi glos. Bartol. & alij, supra de sacrosanct. eccles. l. 1. in princ. & ibi glos. ad l. Falcid. & sic nono limita hanc legem.

QVAESTIO XIIII.

217 QVid mõ in prodigo, † cui bonorũ administratio interdicta est, an si iuratus cõtrahat, & dolo contrauenit, his pœnis afficiatur? & vr dicendũ ipsum affici debere, cũ simus saltẽ in quasi delictis, qd patet: quia exigitur dolus, ut supra in
218 3. quæst. Et ita ẽt tenetur de audacia, † & pœnis allegatæ l. si quis in tantam, alligatur, ut tradit ibi Bart. & communiter cæteri tradunt reprobata ibi glos. nam in delictis non excusatur prodigus, ut not. Angel. in l. Fulcinius, §. adeo, in fine, ff. ex quibus caus. in poss. eatur. Paul. Alex. & Ias. in l. is cui bonis, de verb. oblig. & latè Dec. in l. furiosi, nu. 6. de reg. iur. Contrarium tamen videtur ve-
219 rius, cũ nõ valeat † contractus nec obligatio prodigi, d. l. is cui bonis, & ibi Bar. & communiter ceteri, vbi Ias. & æquiparatur furioso, vt d. l. furiosi,
220 vbi Dec. & iuramentum † nõ firmat contractum prodigi, quia lex odio prosequitur eos qui cum eis contrahunt, vt tradunt omnes, in d. l. is cui bonis, vbi Ias. nu. 13. Corn. d. Auth. Sacramenta puberum, 12. quæst. Alciat. post alios, in c. cum contingat, nu. 13 t. de iureiur. Sed quando contractus
221 est nullus, † contrahens his pœnis non punitur, vt expressè tenet Paul. de Castr. hic, penul. col. de quo tamen dicetur infra in 35. quæst. nu. 46 t. vbi latius examinabitur. Et hæc erit decima huius l. limitatio, vt non procedat in prodigo iurante & contraueniente.

Aduersus.

222 DIctio hæc idem importat † quod contra, vt probatur in Rubrica infra, si aduers. veu. si aduer. transact. & similes, & expressè tradit glos. 3. in Clem. 1. de resti. in integr. & tradit Calder. in c. fin. de ordi. cognit.

Pacta vel transactiones.

QVAESTIO XV.

SVper text. in verb. pacta, quærũt Doctor. hic, numquid hæc lex in quocumq; pacto vel cõ-
223 tractu † locum habeat? & locum habere tenent Bart. & Bald. hic, in fine, Salic. Aret. & Alex. in 1. notab. & Ias. in 4. Alex. cons. 85. Non puto, 1. vol. & 106. Magnifice Prætor, 4. col. vers. præterea, 3. vol. & cons. 32. Opportune considerato, 2. vol. & 77. Visis, 3. col. lib. 5. & 13 t. In causa & lite, t. col. 4. volu. Hoc idem videtur tenere glos. in l. pen. in verbo, priuatos, infra de dignit. lib. 11. quam ad hoc allegat Ferra. in sua prac. in forma libelli quo agitur vt pacta seruentur, vltima glos. ad finem, & in forma oppon. contra test. post publicationẽ, in glo. & periuri, & sequitur Guid. Pap. in d. cons. 91. nu. 10. vbi tenet etiam hanc legem habere locum in pacto nudo iurato, & in consilio sequenti, nu. 7. Hoc idem tenet Imolam, in l. si insulam, 6. fallent. primæ regulæ affirmatiuæ, de verb. oblig. & ibi Crotus nu. 48. dicit, quod est communis cõclusio, quam etiã communem dicit Alex. hic. Et quòd in omni pacto & contractu locum habeat, sentit etiam Matthesil. suo notab. 5o. & Cur. sen. cons. 43. 2. colum. Mouentur .n. Doct. hi, propter text. hic in verbo, pacta, & infra in verbo, placitis,
224 & in verbo, pactionum, cum † pactum sit generale ad omnes contractus, l. 1. §. 1. cum ibi notat. de pact. glo. in uerbo figuris, ad finem, in l. 1. in prin. ff. de action. & obligat.

Contra tamen hanc receptissimam sententiam insurgunt Rimin. & Purpur. hic, ut refert Alciat. quia cũ simus in materia pœnali & odiosa, dictio,

† illa,

225 †illa, pactum, restringenda est, c.odia, de reg. iur.
in 6. sed tamen ipsemet Alciat. etiam solitæ distin
ctioni inheret, ut scilicet quo ad cõtractus obser-
uationem, ad quęcumq; pacta extendatur, quo ad
pœnarum incursionem, legis, sed solum in transa
ctione & pacto, quo à lite receditur procedere. Et
mouetur multis rationibus; primo, quia iste text.
loquitur in trãsactione vel pacto, quo receditur à
lite, non autem generaliter; Et licet in hoc textu
sit dictio, pacta, tamen ipse intelligit & subtiliter
226 de pacto ante lite motã concepto, quod licet † trã
sactionis vim habeat, l. 2. supra eod. tñ omnino q
perit transactio nõ est, nec.n. de lite incerta sit, cũ
227 adhuc lis non sit, l. 1. ff. eo. † Pactum enim de re li-
quida, transactio verò de re dubia est, vt inquit
228 Bal. in d. l. 1. Vnde lex † quasi decidi eo casu ait, l. 3.
in princ. de cond. ob caus. verbo quasi, cũ.n. adhuc
non agit, utique nec transigit, & ita hoc verbũ ẽt
intellexit ipsemet Alciat. in l. præcedenti, in prin.
229 Et pro hoc intellectu facit, quia † dictio, quasi, de
notat improprietatem, l. id tempus, in fine, de vsu
cap. C. item mella, §. 1. & 2. ff. ad legẽ Aquil. Ias. in
§. sed iste, nu. 26. & in §. preterea, num. 41. & ibi in
addit. Instit. de actio. Sed licèt intellectus Alciati
subtilis sit & elegans, non tñ puto à cõi opinione
230 propterea recedẽdum fore, cum † transactio pro-
priè dicatur fieri, etiam qñ nulla mota sit lis, licèt
sit timor litis, l. 2. sup. eod. Bart. & alij, in l. causas,
sup. eod. Ang. Ias. & alij, in d. l. 1. de transact. & ip-
semet Alciat. expressè tradit in Rubr. sup. eo. post
princ. vbi ita formaliter dicit. Cum.n. aliquo dato
vel recepto timore præsentis vel futuri iudicij in
re dubia conuentum decisumque est, proprio spe-
cialique nomine transactio appellatur, vndè non
videtur dicendum, qñ non subest lis, sed tñ timor
litis, pactum fieri, sed transactionem: et propterea
sequitur, q̧ hic text. loquitur de quolibet pacto &
citra timorem litis facto, ne superfluè sit apposita
illa dictio, pacta. Non obstat modo illa lex 3. ibi,
quasi decidi, quia ut cõiter tenent ibi Doctor. illa
231 † dictio, quasi, est expressiua veritatis, prout est in
d. l. 1. de transact. vbi est similis loquendi modus,
& ibi ita tenent Doct. & similis est in c. parochia-
nos, ubi glos. de decim. & ita accipitur Ioannis 1.
Quasi vnigeniti &c. de quo latè per Alb. in Dictio
nario suo, in verbo quasi. Secundo mouetur Alc.
ex eo, q̧ dicta eius interpretatio ex natura huius
Rubr. sub qua lex nostræ posita est, verisimilior
est, arg. l. Imperator, vbi Bart. de in diem addic. &
232 l. si super, sup. eod. † lex.n. intelligitur secundum
materiam tituli sub quo est situata, d. l. Imperator
Addo Bar. Alber. Ias. & alios, in l. fin. de condict. in
deb. in prin. Ias. in l. posthumo, penult. col. infra de
bon. poss. contratabul. Bart. in l. cum vir, 1. col. de
vsucap. glos. in c. 1. in verbo, exequutores, de offi.
deleg. Abb. in c. ad audientiam, de reb. eccles. non
233 alienand. Et idem est in statutis, † quia statutũ po
situm sub Rubrica statutorum ciuilium, non cen
setur sibi locum vendicare in causa criminali. Ce-
pol. cons. 12. in princ. cons. crim. Communem tñ
sententiam non propterea desero, cum aliquando
234 † nigrum sit generalius Rubrica, ut patet in Au
then. Vt Eccles. Rom. & alijs tit. allegatis per Ias.
235 in Rubr. Instit. de action. nu. 18. & tunc † generali
tas text. est potius obseruanda, glos. in verbo, illici
tas, in Auth. de incest. nupt. in princ. sequitur Ias.
in loco præallegato, & sequitur ipsemet Alciat.
post alios, in l. 1. in princ. ff. si cert. petat.
Secundo potest rñderi ut rñdet Salic. in l. præce
denti, in 1. col. s. q̧ sufficit alias partes conuenire,
nã exordiendo põt principale, quæsitũ ampliari.
236 Tertio, quia id quod dr̃, q̧ lex intelligitur † secũ
dum materiam & naturam tituli, procedit in ca-
su dubio & obscuro, non in claro, prout hic casus
esse vr̃, quia dictio illa pactum, est generalis, & oẽs
contractus complectitur, ut infra dictum est, nu.
224. & ita limitant Moderni, in d. l. 1. ff. cert. pet. v-
bi Socin. nu. 17. & Dec. nu. 9. in 1. lectura, allegans
Ant. de But. in procem. Decretal. in §. sanè, dicẽtẽ
237 quòd † vbi lex habet plures intellectus, ille præua
238 let qui conuenit Rubricæ: nam † in claris non est
opus cõiecturis, l. continuus, § cum ita, de ver. obl.
& idẽ tradit Eueta in loco à rubro ad nigrũ, 4. col.
Tertio arguit Alciat. hanc legẽ in omnibus pa-
ctis non procedere, quia accepta restitui iubet, &
239 tamen pactum † in genere potest esse gratuitũ, d.
l. 1. de pact. in princ. & per ipsum Alciat. in Rubr.
supra eod. titu. in princ. Pro quo facit Regula illa,
240 † quòd vbi non conueniunt verba, nec cõuenit iu
ris dispositio, l. 4. §. toties, de dam. infecto, de quo
dictum fuit sup. nu. 184. Sed etiam hoc non obsta
re uidetur, quin hæc lex procedat in omnibus con
tractib. & pactis, quatenus in ea potest cadere hu
ius legi dispositio, ut dicit Bal. hic, in his in quib.
adaptari põt, ut not. gl. hic in ver. cõsequutus, q̃ se
quũtur Bar. & Are. hic. Pau. Ale. & Fulg. in l. præc.
Quarto mouetur Alciat. quia cum in hac lege
transactionis mentio fiat, uidetur id superfluum
esse, cum pactum in genere, etiam transactionem
241 compræhendat, & † verba aliquid operari debẽt,
l. si quando, in princ. de leg. 1. Et quia in dispositio
242 ne præsertim pœnali, † verba in specie potius acci
pi quam in genere debent, l. hoc legatum, vbi Bar.
de leg. 3. Pro prima parte huius fundamenti addo
243 quòd illa Regula, quòd verba † aliquid operari de
bent, ẽt procedit in contractibus, l. si stipulatus, de
244 vsur. ita † in statutis, l. 1. in fine, ad municip. ac † in
245 priuilegijs, c. si Papa, de priuil. in 6. ẽt si sit † verbũ
246 minimũ, Bal. in Rubr. inf. de contr. empt. 9. quæst.
10. immo, sm Curtiũ iun. cons. 85. nu. 4. vbi plura
247 ad hoc facientia cumulat, † syllaba non dẽt super
fluè apponi, superflua.n. sunt resecanda, §. quibus,
sup. in 1. constit. Pro secunda parte facit decis. Bar.
in d. l. hoc legatũ, vbi dicit, q̧ si dubitatur q̃ actio
caseat pposita in libello, an certi cõdictio gñalis,
248 an spãlis, q̧ in dubio † fit interp̃tatio de spãli; et idẽ
tenet ipsemet Bar. quẽ cæteri sequunt̃, in l. 1. in fi.
princ. ff. de eden. Alex. in l. certi condictio, in prin.
2. col. ff. si cert. petat. Pro hoc facit ẽt tex. in l. sed si
249 adijciat̃, ff. pro soc. vbi † verbum, questus, speciale,
appositum post verbum, lucri, generale, restrin-
git ipsum verbum generale, & ad hoc illum text.

notat

notat ibi Bar.& sequitur Socin.Reg.440. Verba, 7.Fallen. Et per illũ text. dicit Alex.in consi.8. Visis subtilissimis,1.col.3.vol.& consi.22.Viso titu-
250 lo,col.2.vol.5.q† verbum speciale iunctum alteri verbo generali, alterat illud genus. Sed tñ ẽt his nõ obstãtibus, à cõi opinione minimè recedendũ fore censeo,duplici rõne,primo,qa in textu huius
251 legis est apposita illa disiũctiua,† uel,inter genus & speciem, quo casu, nõ restringitur genus,quia resoluitur in coniunctam,l.sæpe,vers.at cum,ff.de uerb.sign. Bar.in l.Quintus, la prima,per illũ tex. de aur. & arg.leg.& in l.1.de rebus dub.& in l.si is qui ducenta,§. vtrum, eod.Bar.Sali.Ias.& alij,in l. pen.inf.de verb.sig.Feli.& Dec.in c.inter cæteras, de rescrip.& Alciat.io d.l.sæpe.Secundo,alia rõne, quia vbicũque disiunctiua,uel,ponitur inter duo, quorũ alterũ cõsiderari põt vt genus comprehendens sub se alterũ tãquam speciẽ,& ẽt considerari põt tanq̃ species distincta, & separata, ut in hoc
252 casu(qa† pactum considerari põt in specie,tãquã conuentio facta,oon prætextu alicuius litis prætis, uel futuræ, siue gratuita,siue nõ, ut ipsemet Alci. sup.in Rub.in prin.eo.declarat)tunc tale verbũ cõ
253 sideratur,& censetur positum tanq̃† species distincta,nõ tãquam genus,l.pediculis,§.argento,& ibi hoc expressè decidit Bar.ff.de aur.& arg.leg. Et ponit ibi Bar.exẽplũ,si qs diceret adoptio vel arroga
254 tio qa caperetur adoptio† tãq̃ species distincta ab arrogatione,licèt posset capi vt genus, l.2.ff.de adopt.refert Cur.iun.cõs.5.nu.4. Ad idẽ facit intellectus Baldi,quẽ sequitur Sali.Fulg.& Aret.& referunt Ale.& Ias.in l.præced.q ibi dictio,pactum, dẽt intelligi de pacto io specie, nõ gratuito,super re liquida facto.Facit ẽt qd not.Corn.cons.229.Licèt claram,col.3.in fi.li.4.quem refert & sequitur
255 Dec.in l.in toto,nu.3. de reg.iur.q qñ† vocabulũ se hẽt ad genus & ad speciẽ,& sequit species post genus,ne illa additio speciei supflua sit,tũ suadet, q vocabulũ æquiuocũ ponatur p specie.Nõ obstat tex.qui vr contrariari,in d.l.si adjiciatur,q ibi ge-
256 nus† restringit speciẽ ex præsumpta volũtate cõtrahentiũ,ex eo,qd cõiter sic fieri solet,vt ibi not. Bart.& in l.quæsitum,§.si qs fundũ,nu.6.in vlt.solutione,ff. de fund.instr. & instrum.leg. & sequit Soci.in d.Fallen.7.Quinto addit Alcia.hic,q disiũ
257 ctiua inter† genus,& speciẽ impropriè posita censeretur, & pro expositiua tñ acciperetur,sup.in l.
258 præced.glos.in l.2.ff.ad l.Aquil.cum tñ eius† natura sit, vt inter diuersas species collocari dẽat,l. 3.de reb.dub. quibus additur Curt.iun.d.consi.3. n.35.Sed hoc nõ vr obstare,quia tollitur p ea quę sup.in rñsione vltima præcedentis fundamenti adducta fuere.Secundo,per ea quæ not.Bar.& sequi
259 tur Aret.in l.præcedenti,scilicet,q disiũctiua† tũc p expositiua accipitur,qñ de mente disponẽtis apparet,sed hic magis de cõtraria mente apparet,qa immo vr Imperator uoluisse generaliter in oibus cõtractibus,& pactis sibi locũ vẽdicare hãc constitutioñe,cũ inferius alia verba generalitatẽ importãtia addiderit, scilicet placitis & pactionum,quæ
260 geminatio, magis deliberatã volũtatẽ ostendit,
261 arg.l.balista,ad Trebel.et si sit facta† vno instanti, Dec.in l.legem,nu.13.sup.tit.præced.Crot.in l.1. in prin.nu.23.de verb.obl.1.lect.& ad hoc faciunt tradita per Bar.in l.cum simus,inf.de agric.& censit.li.11.de quo & dicetur inf.in quæst.44.nu.600. Sexto mouetur Alciat.q ex quo introductum est
262 transactiones† fauore dirimendarũ litiũ reuocari nõ posse,l.fratris,sup.eod.l.qd si deficiente,de do-
263 lo,& hęc sit rõ legis nrę,cũ non militet† hęc rõ.in alijs pactis, generaliter non dẽt hẽre locum hæc dispositio,l.adigete,§.quamuis,de iur.patr. sed cum sup.in prin.dictũ fuerit de mente gl.et omnium,ac
264 ipsiusmet Alcia,huius leg.rõnem† decidendi esse ultionẽ periurij,licèt certa reddi non possit,cum simus in statutis de iure positiuo, cessat obiectũ,qd animaduertens forte ipse Alciat.aliã sequẽtem rõnem addidit. Septimo, & vltimo,dicit hic Alciat. hãc sniam probari ex l.pen.inf.de dign.lib.12.qu
265 traditũ est, illustrẽ virũ† qui promisit in iudicio sistere,iurauitque se ita facturum,deinde neglexit, non tñ in legis nrę pœnas incidere,nec tantã uim iusm hẽre,quamuis ex eo & pars læsa sit, & cõtẽpta diuina autoritas, & speciale beneficium periurus iß consequutus esset.Crebriorem tamen sniam nõ propterea deserendam putauerim,cum d.l.pe. loquatur qñ quis iurauit in iudicio,quo casu, non
266 censeo† correctam esse l.non sufficit,de dolo,de iurante in iudicio loquentem, l.2.inf.de reb.cred.vt dictum fuit sup. nu.3.& nu.205.nam ex diuersis non infertur,l.fin.de calum.cum similibus.

Restat modo rñdere rationi Rim.& Purp.sup.
267 adductæ,q ex quo sumus in odiosis,† verba sunt restringenda,c.odia,de reg.iur.in 6.Nam respondetur,q etiam q simus in pœnalibus,& odiosis,&
268 in materia† quantumcunq; stricta, verba sunt capienda io proprio significatu,nec patiuntur restrictionẽ vltra eorũ propriã significationẽ, l.cũ lege, vbi Aret.ff. de test.c.ex parte,il terzo vbi Abb.de decimis.Crot.in Repetit.l.re coniuncti, nu.15.de legat.3.Dec.in Regula, In contrahenda,nu.14.de reg.iur. & dictum fuit sup.in 6.q.num.107.Et ex his puto defensam etiam communem Doct conclusionem,vt si dispositio huius leg.ad omnes contractus extendatur, in omnibusque pactis etiam quo ad pœnarum inflictionem sibi locum uendicet.

QVAESTIO XVI.

EX ista cõi snia infert Matthe.d.suo notab.50. incip.Nota magnum periculum,ad quæst.po-
269 ne, † q vendidi tibi fundum pro decem,& obligaui me pro euictione ad duplum, & tu mihi soluisti quinq;, & residuum promisisti soluere,puta infra tres menses, & iuratũ fuerit per contrahentes nõ cõtrauenire,si tu omisisti soluere in termino,cogeris ad soluendũ, & tñ ego ero liberatus à periculo euictionis : Dictum hoc, licet rigorosum sit,tñ pulchrũ est,& notatu dignũ, & ipsũ notat,& multum extollit Ias.hic,in 4.notab.dicẽs,q cum hodie in oĩ contractu ut plurimũ apponat iusm, poterit mirabiliter practicari hæc lex, sm Matth. in d.suo notab.Et hoc ẽt dictum refert, & allegat Cur.sen. in d.suo cons.44.in 2.col.in prin.& Dec.cons.452. nu.8. & Cagnol.in 16.not. num.139.Solus tamen Alciat. hic, & infra super textu,in verbo, Emolu-

mento,hoc dictum nõ esse verum arbitratur,mo-
tus ex eo, q in omnibus pactis non credit legem
270 hanc sibi locum vendicare.Secũdo,quia actio † de
271 euictione,emolumentum non est, nam † aliud est
lucrum non consequi,aliud,damnũ facere,l.fin.in
272 fine, inf. de codic. & ea amittere,† quæ ex natura
contractus sibi debentur.Sed dictum Matthesil.ni
hilominus sustineri posse uidetur, cum fundetur
in cõi sententia supra relata. Secundo non vr ue-
gari posse emptorem commodum, & vtilitatẽ nõ
consequi ex emptionis contractu,quæ emolumen
ti appellatione continentur, vt dicetur inf super
textu,in verbo,emolumento,nu.640. Et propte-
rea eum iurisiurandi religione spreta, dolo malo
contrauenerit,emolumento,commodo, & vtilita
te illius actionis quæ pro euictione sibi compete-
273 ret, priuari debet; Nam videmus etiam † damno
affici,nedum lucro priuari contrauenientem iura
tæ transactioni, vel pacto, huius legis uirtute, si
enim Dominus actionem realem remisit specie-
bus receptis, & iureiur. promissis contraueniat,
nonne actionis priuatione, & coactione ad ipsas
species restituendas damnificabitur,ut ẽt ipsemet
Alciatus infra in verbo actione priuatus,& in uer
bo emolumento, declarat; & idem iu remittente
274 † actionẽ personalem,glos.hic,in verbo,actione,
iuncta alia glos.in verbo,proprietate,quã sequun
tur Doctor.hic,de quo dicetur infra nu.562. Nec
275 obstat quod non debeat amittere † ea quæ sunt de
276 natura contractus quia non † meretur auxiliũ le-
gis qui in legem committit, l.auxiliũ, de minor.cũ
quia frustra,de vsur.& ad hoc bene facit text. in l.
cum proponas,la 2.sup.tit.precedẽti,cũ ibi notat.
Facitq; ẽt decisio 2.quæst.infra receptius approba-
ta,in cuius terminis pp iusiurandem spretũ, con-
cluditur emphyteutã, ante terminum sibi de na-
tura contractus præfixum caducitati,de re emphy
277 teutica expelli posse: nam iuramentum † alterat
naturam contractus, licẽt deficiente consensu il-
lum non extendat,vt post alios tradit Ias.in l.si cõ
uenerit, 1.limitat.de iurisd.om.iudic.de quo dice-
tur infra 18. quæst. nu.284. & inf.uu.652. & 710.

QVAESTIO XVII.

INfert ẽt idem Matthesil. in d. suo norab. aliud
pulchrum in alia quæst.scilicet,quod si sit com-
278 promissum † in arbitratores,& iuratum non con-
trauenire, qui arbitramẽtati sunt vnam partinm
infra certum temporis spacium aliquid facere de
bere, alteram vero infra longius spacium aliquid
sibi soluere,si prima pars contrauenerit,tenebitur
ad obseruationem laudi, & altera erit liberata ab
ea,secus si idem erat terminus vtriq; parti assigna
tus, quia ambabus partibus deficientibus neutra
ipsarũ has pœnas incurrit, de quo vltimo dicetur
inf.in 32.quæst.nu.429.cum seqq.Et cũ hoc dictũ
fundetur in communi sentẽtia, vt supra dictũ est,
illudque sequantur, & Ias.& Curt.ut sup.nu.269.
non puto in practica ab eo recedendum fore.

QVAESTIO XVIII.

SEd quid si emphyteuta annuum Canonẽ sol-
uere iuratus promiserit,an eo deficiente aliàs
279 biennium,† si est Ecclesię,uel triennium,si est pri
uati,huius legis virtute expelli possit?Et posse tra
280 dit Bald.in c.querelam,de iureiuran.† nisi pauper
tatis fuerit impedimento excusatus;qđ dictum di
cit ibi aureũ Felin.nu.9. qđ ẽt sequit Alex.in cõsi.
85.Non puto, 1.lib.& hoc idem sentit consi.105.
aliàs 106. Magnifice Prætor, 4. col.3. uolu.supra
allegato,& expresse tenet in 6.col.versi.præterea
magis cõis, licẽt de Baldo nullã mẽtionem faciat.
Ias.verò in l.2.quæst.9. inf.de iure emphyt.tenuit
dictum Baldi non esse verũ,motus hoc fundamen
281 to:quia † iurm interpositũ in aliquo actu,intelligi
tur,& regulatur sm naturã illius actus super quo
interponitur,& recipit oẽs illas conditiones quas
ille actus de sui natura hẽt, vt est tex.in l.fin.& ibi
oẽs,infra de non nnmer. pecun.cui addo text.in l.
si.ff qui satisd.cogãt.Sed tñ ipsemet Ias.hic,sequu
tus glo.in l.nonnumquam,ff.de collat.dicentem,
282 † sapientis esse mutare propositũ in melius, tenet
hoc dictum Baldi, quicquid prius tenuerit,in d.l.
2.vbi postquam vidisset hoc dictnm Baldi ẽt tene
ri per Alex.in dictis cousilijs, puto fecisse illã addi
tionẽ corrigentem dictum suum,in qua tenet hãc
opinionẽ. Eandem ẽt opinionẽ tenet ipsemet Ias.
in l.qđ re,8.col.ff.si cert.pet.& in Auth. Qui rẽ,su
pra de sacrosanct.Eccles.Sed tñ Alciat. hic,motus
dicto suo fundamẽto, scilicet q generaliter in oĩ-
bus contractibus hæc lex quo ad inflictionem pœ
natum non procedat, arbitratur rectius Ias.in d.l.
2. censuisse dictum Bald. falsum fore, pro quo vr
ẽt decisio Decij iu terminis contrarinm deciderit,
283 in consi.138.4.col.Ego aũt in practica † non puto
recedendũ fore ab opinione Baldi, cum fundetur
super firmam petrã, scilicet in dicta cõi opinione.
Et ad allegata in contrariũ per Ias.facilis est rñsio,
284 quia in iuribus contrarijs,ideo iurm † regulatur
sm naturã illius actus, quia ibi colligitur nõ fuis-
se de mente iurantis extendere iuramẽtum ad ca-
sum incogitatum,& sic deficit consensus,quo defi
ciente, iuramentum non extenditur, & ita decla-
rat Bart.in l.si quis pro eo,8. membro, de fideius.
& sequuntur Soci. & Ias.in l.si cõuenerit,in prin.
de iurisd.omn.indic. Ias. Crot.& Alciat.in l.1.§.si
quis ita,ff. de verb. oblig.vbi Crotus,in 1.lectura,
9.conclusione,nu.22.& Alciat.num.51.de quo ẽt
dicetur infra nu.710. cum seqq. & 651.Non ob-
stat cousilium Decij, quia non loquitur quando
interuenit iuramentum ut hic, prout habetur ibi,
per eum,col.finali.

QVAESTIO XIX.

EX supradictæ quæstionis decisione infert
Ias.hic,ad decisionẽ alterius quæstionis, scili
285 cet quod † stante statuto quod emphyteuta vel cõ
ductor (licet cesset soluere quantocumq; tempo-
re)non possit expelli, tamen addito in contractu
iuramento,eo deficiente poterit expelli per prędi
cta,nec haberet locum dictum statutum.

QVAESTIO XX.

SEd quid in eo qui rem alicui vẽdere promisit
286 iuratus,nũquid si alteri vẽdat,& tradat,† pri-
uetur, dominio rei & preferatur primus emptor
virtute iuramẽti ex dispositione huius legis, & q
nõ priuetur uel præferatur primus, tenet, Imola,
in c.cum

in c.cum cōtingat, col.184. & seq.de iuretur.quē refert Ias.hic, in 3. col.& in l.quories, 10.col.inf. de rei vendic.Ex quo notat.Ias.hic,de mente Imo
287 le,q † pp inobseruātiā iuri dominiū nō perditur, & putat rōnem esse, quia ex sola conuentione vel ex solo cōtractu,et cū iuro facto, non transfertur dominiū,uel ius in re,l.traditionibus,sup.de pact. ergo nō hēt locū iste text. Et dicit hanc esse bonā, & utilem limitationem ad hunc text.quam alius nemo ponit.Circa primum dictum,an ob inobser uantiam iuri perdatur dominium,quia hoc dubiū inf.super text.in uerbo actione priuatus,& in uer bo,rerum proprietate, tangitur maximè per Alciat.me remittam ad ibi dicenda, nu.628. Secun-
288 dum verò dictum.f.q † secundus præferatur emptor, cui est facta traditio, puto verum esse,per d. l.quoties,vbi idem tenet Ias.10. col.& idem tenet Alciat.hic, super verbo, rerū proprietate careat, vbi dicetur,nu.624.& seq.in quantum Ias.limitat hāc leg. non procedere in promittente vendere, & iurante,declara eā tñ pcedere quo ad alias pœnas hic statutas , qa eas incurrit quatenus possint adaptari,vt supra nu.240.dictum fuit.

Nullo cogente imperio.

QVAESTIO XXI.

Ex isto textu sumpto argumento à contrario sensu,decidit Bart.hic, hāc quæst.scilicet nū
289 quid † his pœnis afficiatur is,qui iussu iudicis vel
290 arctante statuto compromissum fecerit,qd ēt ad litis decisionē pertinet,& pacti appellatione propriè comprehenditur, l.2. vbi glos.ff.de arbitr. & Alciat.hic, concludens huic legi locū non esse,& oēs ipsum hic sequūtur. Idē tradit Bart.in l.qui fidem,2.col.vbi Angel.ff.eod.& in l.prædia,ad finē, ff.de action.empt. & sequitur Imola in allegata l. si insulam,6, Fallent.1. Regulæ affirmatiuæ. Facit ad hoc notab.decisio Aretin.in consi.87.In præmis
291 sa,vbi decidit,q † si quis fuerit coactus a Iudice p mittere de iudicio sisti corā ipso iudice , nō perdit beneficiū opponendi declinatoriā,& petendi com promissū,iuxta formā statuti, et q de illa promissione extaret instrumentum guarentigiatum.

Limitatur tñ hæc cōis Doct.Conclus. pcedere,
292 qñ expressè † cōstat in actis uel cōpromisso,q partes coactæ à statuto vel Iudice tale cōpromissum fecerūt, secus si id expressè nō constat,vt in simili not.Salicet.quē ibi sequit Ias.in l.fin.inf.de iudic.
293 vbi dicūt,q licet † a snia arbitrorū electorū ex for
294 ma statuti, possit appellari,cū magis † sint Iudices delegati quam arbitri, ut cōiter tradūt Doctores,
295 post Bart.in d.l.fin.tamē † illud pcedit,quādo apparet partes cogentē necessitate statuti ad tale cōpromissū deuenisse, q̃ limitationē multū cōmen-
296 dat Alex.hic,dicēs,q qui † allegat necessitatē,eam pbare dēt, l.fideicōmissa , §. si rem, de leg.3.& eā dicit singularē in l.1.antepen.col.ad fin.nu.49.sol. matr.quā ēt tenet Felin.in c.fin.ad finē,vbi ad contraria respōdet, de re iudic.Facit qd not.Innoc.in c.cum M. Ferrariensis de const. t. quē ibi sequitur
297 Abbas, super glos.in verbo perciperet, q † receptus in canonicū sponte aliquid soluens, nō committit simoniā,et q adesset statutum ipsum arctās ad talem solutionem. Pro hoc ēt facit quod notat Bart.in l.hmōi,§.cum pater,ad fin.de leg.1. vbi de
298 cidit,q licēt † pater de necessitate teneatur dotare filiam,tamen legando eidem aliquam quantitatem,non censetur legare pro dote,quia hoc pōt sacere sponte sua,quod dictum Bartoli allegat Aretin.in l,Gallus,§. quidā rectè, 2.col.de lib & posthum. Contrarium tamen expressè tenet ipsemet Felin.in d.c.cum M.Ferrariensis,nu.21. quem ibi sequitur Dec.num.34.& mouentur vrgentissimo
299 fundamento,quia quando † aliquis scit se posse cōpelli licēt sponte actum faciat, dr facere compulsus,l.nouissimē,ibi,compulsus aūt metu compelleretur,vbi latē Bal.ff. quod falsō tut.auctor. Ad idē facit quod not.Ioan. Andr.in regula bona fides, in
300 princ.de reg.iur.in 6.vbi dicit, quod † ille qui sol uit nulla coactione adhibita, si tamen sciebat se posse cogi,dicitur inuitus soluisse. & plura alia similia adducuntur per eos ibi, & ipsum Felin.in c. 1.in princ.2.col de offic.deleg.per Abbat.in consi. 60. quoniam satis,1. col.vbi dicit,quod soluens
301 † ad edictum tyranni,excusatur. Et hanc conclu-
302 sionem , quod † paria sint esse compulsum , vel scire posse compelli,tenet etiam Anchar.in consi. 64.In causa quæ vertitur, & latissimè Dec.in eon sil.25.per totum.Et in his proprijs terminis scili-
303 cet,quod ille † qui tenetur facere compromissum ex forma statuti , etiam si faciat compromissum antequam à Iudice præcipiatur, uidetur coactus facere,ex quo scit se posse compelli,consuluit Petr.de Anchar. consi.159. Rationes quæ,2.col. qd refert & sequitur Aret.in consi.34. Quatuor dubia,4. col. licèt ipsum non alleget sub aliquo numero. Hoc etiam idem tenet Socin.in consi.263. col.5.versic. confirmantur præmissa. Et in termi nis huius legis idem tenet Rimi.ut refert Alciat. hic.Et sic patet,quod pro utraque parte sunt ratio nes,& authoritates, ita, ut articulus reddatur dubius, quod liquet ex allegatis per Dec. pro utraque parte,in d.c.cum M. Ferrariensis, & maximè quia ad supra allegata potest responderi ut respōdit Felin.in d.c.fin. de re iudic.quod illa procedūt in his,quæ de sui natura non solent fieri,nisi à coa cto,secus in compromisso,quod etiam à non coacto fieri solet. Sed Alciat.hic pulcherrimè & notabiliter hasce opin.fœdere distinctionis concordat.
304 Ipse enim distinguit, quod † si iussus tam præcisus sit,vt ei renunciari à partibus non possit , non esse dubium compromissum necessarium censeri, partesque videri metu legis compromisisse, allegat l.quartam,de reg.iuris. & l. Titia,in fine,ad.l.
305 Falcid. † non enim spōte factum id est, ad qd cogi quis potuit,l.2. vbi Doct.sup. eod.latè Dec.in d.l. 4.& in d.c.cum M.Ferrariensis , nu.34.Et ita hoc casu Felin. & Dec. sententia in d. c. cum M. Ferrariensis procedat. Si uerò ei legi renunciari po-
306 tuit,tune secus esse, † nec videri metu legis quicquam factum , argum. eorum quæ notant Innoc.

& Abb. in d.c. cum M. & Bart. in d.l. huiusmodi, §. cum pater, & hoc casu procedat limita. Saliceti.
307 Subdit ēt ipse notab. q̄ si† solum statutum compromitti iubeat, casu quo aliqua partium petierit, respectu petentis coactio nulla censetur, & refert ita tenere Pirp. hic, nisi cum id ab eo factum appareat, vt alium præoccuparet, quia sufficit q̄ verisimiliter dubitauerit cogi, d.l. nouissime. in du-
308 bio † tñ fit interpretatio, vt tale statutum locum habeat ita demum, si pars petierit compromissū, arg. glos. in l. vniuersa, supra de precib. Imper offerend. Addo, q̄ hoc in terminis tenet Ant. de Butr. in c. venerabilis, de iudic. Alex. in cons. 82. In causa vertente inter Petrum, & Ioannem, pen. col. 1. lib. & Ias. in d.l. vniuersa, 2 col. versi. tertio princi-
309 paliter facit. nam cōiter † non nisi spontanea volūtate compromitti solet, allegat Felin. in d.c. fin. de re iud. Et idem dicendū est s̄m ipsum Alciat. ut uo-
310 lūtarium videatur ēt cōpromissum, quoties† quis compromisit in his casibus in quibus statuto locus non erat, ut quia in tpe petitum non fuerit, allegat Angel. in l. cum ij, §. si cum his, ff. eo. vel quia
311 † res esset clara, & liquida. Bart. in l. post rem, ff. eod. nā nulla his casibus pōt esse coactio. Et cū hæc
312 distinctio † opiniones concordet, illi arbitror esse standum, l. apud antiquos, §. sic iterū, infra de furt. l. si finita, §. illud, de dam. infecto. cum alijs sup. adductis, in quæst. 3. nu. 53. Adde ad hanc. q. Blanc. tract. de compro. quæst. 1.

Limitatur secundo hæc decisio Bart. & cōis, p
313 Fulg. hic, licēt dubitatiuè, non procedere si† statutū arctaret tm̄ ad compromittendū, nō ēt ad iurandū, quia si interuenisset iusm in cōpromisso, iurās his pœnis afficeretur, qd Paul. Castr. hic expressè affirmat, & placet Alex. pp̄ identitatem rōnis: di-
314 cit tñ Alex. q̄ hoc nō procederet, q̄n † esset consuetudo q̄ in cōpromissis iusm apponeretur, quia satis posset dici ēt iuramentum necessariè præstitū, l. si prius, §. 1. & ibi Bart. ff. de aqua plu. arcend. l. ex ea, in prin. secundum veram lecturam, ff. de verb. oblig. & ibi Bart. l. qd si nolit, §. qui assidua, de ædil. edic. addo text. in l. fin. inf. de fideiuss. vbi Bal. not.
315 q̄ † Notarius censetur rogatus ut in instrumento apponat Clausulas consuetas, qd ēt tradūt Doct. in d.l. ex ea. Hanc tamen limitationē nō admittit
316 Ias. hic, propter text. n̄sum, † exigentem spontaneam volūtatem circa contractū ipsum, postea de iuro inferius subijcit, & propterea dicit, q̄ Fulg. in d.l. qui fidē, pen. col. ponderat Doct. hic velle, q̄ sufficiat necessitatē imponi à statuto, quoad compromissū, licēt dicat, q̄ posset ēt in contrariū argui, quia ista lex p̄cedit principaliter pp iusm. Puto opinionē Ias. ueriorē, cū ēt s̄m Alex. hic opus esset extēsione, qd colligitur ex eo, qd ipse contrariū tenet, pp identitatem rōnis, quæ extēsio nō toleratur, cum dispositio huius legis, & exorbitans, & pœnalis sit, & pœnæ ipso iure infliguntur, per ea quæ in 1. quæst. nu. 22. & 23. adducta fuere.

Limitatur, & tertio dicta communis sententia, vt non procedat si compromisso facto secundum
317 formam statuti, & sequuto laudo, laudum ipsum iuramento homologatum fuerit, argumento l. ne in arbitris, §. fin. inf. de arbitr. quia tunc etiam in-
318 trans his pœnis afficeretur, nam hic secūdus † spontaneus actus cōpromissi, coactionis uitiū purgat, oīaq;, videntur spōte celebrata, l. 2. inf qd metus causa, & ita tradit Fulg. quem refert & sequitur Alex. hic, & ipsemet Fulg cons. suo 62. In causa appellationis, pena col. quod simpliciter refert Ias.
319 hic. Contrarium tñ tenet hic Rimin. cum † hæc lex duo coniunctim requirat, & pactū ipsum spōte initū, & ēt iuramentum, vnde alterum non suf-
320 ficit, l. si hēdi plures, de condit. instit. & sicut† non sufficit iuramentum tm̄, ut in præcedenti casu tenuit Ias. ita nec ēt si homologia uel ratihabitio interueniat, & ita quo ad pœnarum irrogationē tenet ēt Alciat. hic, quo uero ad obseruationē iuramēti, tenet opinionem præcedentem, quæ distinctio p̄batur ex his quæ supradicta fuere in 1. q̄st. nu. 15. Putarem tñ, q̄ si pars homologiæ seu rati-
321 habitionis fines excederet, ut quia † promitteret aliquid de futuro, ut non cōtrauenire, & iuraret, tunc huic legi locum esse, glos. hic, in ver bo solidauerit, & Salic. hic, 1. col. quia non consideraretur vlterius compromissum coactum, sed attende
322 retur hoc pactum iuratū, cū † partes possint sententiā ēt nullam confirmare, & facere ut ualeat ut pactum, l. 2. cum ibi notat. infra com. vt iudic. Et in quantum considerat hic Ias. Bart. uelle intelligere, q̄ iudex possit cogere partes ad compromissū
323 faciendum † quod regulariter non admittitur, per iura per eum hic allegata, salua dictum Bart. ut ēt saluat ipsemet Ias. in casibus in quibus de iure po-
324 test cogere, † qui not. per Doctor. l. quidā æstimauerūt, ff. si cert. pet. ubi ēt ipsemet Ias. & latius tangit Felin. in Rubr. de treug. & pace, vbi hanc materiam latissimè attingit, ibi est uidendum.

Sed libero arbitrio, & voluntate confectas.

Bald. hic, quem referunt & sequuntur Aret. & Ias. hic, tribus modis liberum arbitrium in
325 iure accipi tradit. Primo, q̄ † nullo sit coactum imperio, sed spōtaneam, & solā hēat volūtatē, vt hic.
326 Secundo modo, † q̄n quis pōt iniquū æquo preferre, l. cū quidā, de leg. 2. & l. fideicommissa, §. quam
327 quam, de leg. 3. Tertio modo † intelligitur liberū arbitriū, qd tñ est iuris ordinationi subiectū, l. 1. secundū vetum intellectum glos. ibi, sup. de sacrosanct. eccles. licet aliter ibi Ias. illā legē intelligat, cuius contrarium Bald. & Salic. hic tenent. Addit
328 etiam Ias. hic, quarto modo accipi posse † pro voluntate absoluta à solemnitatibus iuris communis, l. 1. ff. de milit. testamento.

QVAESTIO XXII.

Hinc infert Bald. hic ad quæstionem, quod si
329 † per statututa terrarum liberum arbitriū Potestatibus concedatur, quando tendunt in præ-
330 iudicium tertij, hoc est † in auferendo ius quæsitum, ut hic declarat Aret. illa verba importabūt arbitrium boni viri, non autem liberam voluntatē, & sic non poterit Iudex iniquū præferre æquo allegat

allegat not. in Clementina Sepe, de verb. signif. & quod notat Cin. vbi et ipsemet Bal. in l. si cum ea, inf. de dotis promis. & de hoc est gl. quam ad hoc allegat Aret. hic, in l. penult. ff. de arbitr. Farit pulchrum dictum Alber. in 3. parte Statut. quæst. 32. incip. Item quæro, quia sæpe &c. circa finé, vbi di-
331 cit, quòd † si Potestati sit datum arbitriū, & absolutum et ab obseruatia statutorum, id intelligédū de leuibus, non aūt de substátialibus. Refert & sequitur Hyppol. Marsil. in sua pract. crimin. in §. cōstante, nu. 26. Ad idem facit decis. Paul. de Leaz in c. grauis, vltima col. de depos. & Alb. in loco præallegato, 37. quęst. icipiéte. An Potestas habés, &c.
332 quòd † licet iudex habeat liberum arbitriū in criminalibus, tñ non poterit aliquem ponere ad torturam absq; indicijs, aliàs teneretur in syndicatu. Refert & sequitur Ias. in d. l. j. 2. col. sup. de sacros. Eccle. & Mars. in d §. si constante, nu. 24. & 27. Qui
333 bus aūt modis capiat † hoc verbum, liberum, seu liberè, & quid importet, recurrendum est ad acer
334 uum iurium cumulatorum in d. l. 1. Et † per quæ verba intelligatur delegata causa cum libero arbi
335 trio Iudici, & † quid possit facere iudex vigore talis arbitrij, ponunt Bar. & alij, in l. filiusfamiliàs, de donatio. & in l. si sic, de leg. 1. & per Bart. in Extrauag. Ad reprimend. in verbo, videntur, & per Aret in §. in bonæ fidei, in fine, & ibi Ias. in princ. Instit de action. & per Mars. in d §. constante, nu.
336 24. cū multis sequent. Et † quid importet si fit datum liberum arbitrium exequutori vltimæ uoluntatis, videas Bart. in l. alio, de alimentis & cibar. legat. quia hęc ad materiā nostrā sunt impertinétia.

Putauerit esse veniendum.

337 QVoniam inquit Alciatus hic † cogitationis pœnam nemo patitur, l. cogitationis, de pę
338 nis, † nisi ad aliquem actum venerit, l. is qui cū telo, inf. ad l. Cornel. de sicar. l. si quis nō dicam rape re, sup. de episc. & cleric. propterea necessario hoc
339 verbum † putauerit ad effectum refertur. l. finali, vbi Bart. de rerum diuis. & merito Imperator subijcit tria gerundia, triplicem contrauentionis a-
340 ctum significantia, † Gerūdium enim factum importat, gl. & ibi latè Aret. & Ias. col. pen. in Rubr. Instit. de action. Bar. & cæteri, in Rubr. ff. de eden.

Vel interpellando iudicem.

QVAESTIO XXIII.

341 SEd an partis citatio exigat vt iudicē interpellans † his pœnis affici debeat? & Paul. de Castr. Ias. & Alciatus hic, eam exigi censuerunt mouetur enim Castr. quia non debet in has pęnas interpellans incidere, ex quo nō incommodat partem
342 † eam citari non faciendo iuxta ea quæ habentur in Auth qui semel, infra quomodo & quando iudic. & facit l. libertus, la seconda, licet ipse non al-
343 leget, ff. de in ius uoc. vbi † per libelli oblationem libertus non censetur in ius vocare patronum, & pœna illius edicti non tenetur. Facitque secundū Alciat. hic, quòd ex quo parti nullum damnum per interpellationē iudicis adfertur, iniquum est ex huiusmodi facto in pœnam quemquam incidere, l. pęna, cum glos. in verbo, priuatas, vbi Bar. &
344 alij, infra ad l. Cor. de fals. vbi habetur, quòd † pœna falsi quis non afficitur, si illud falsum in damnum alicuius non redundet. & idem tradit Bart. in l. 1. §. qui rationibus, ff. eod. & per illam glos. cōsultus Castr. respondit consilio suo 151. Videtur
345 dicendum, † pœna falsi puniri non posse falsificātē suam priuatam scripturam, ex quo illa falsitas
346 nemini nocet cum etiam quis † posset suas rationes comburere. Facit glo. fi. in l. fundum, l' vltima,
347 ad finem, ff de euiction. dicens, quòd † ex mendacio nulli damnum inferrente quis non potest puniri. & facit text. in l. 2. §. aduersus, ff. ne quid in lo
348 co publico ubi habetur, quòd † faciens actum nulli nocibilem, non punitur, licet puniretur si actus noceret. Nec obstare videtur secūdum Alciatum
349 hic, illud verbum, † interpellando iudicem, quia parte citata, intelligi solet, l. à procedente, inf. de
350 dilatio. l 1. in fine, inf. de natur. liber. cum † indicia quæ pro reo nō citato geruntur, pro nullis habeātur, l. de unoquoque, de re iudic. fortius voluit Ca
351 strens. hic, † his pœnis locum non esse, nisi etiam citatus comparuerit, arg l. quamuis, de in ius uoc.
352 † & interpellans perseuerauerit, secùs si pœnituerit, d. l. quamuis, qd tñ inferius declarauit nō pcedere in pęna irrogationis Infamiæ, & actionis priuatione, quæ ipso iure imponitur, de quibus, infra dicetur. Et pro hac opinio. faciunt dicéda infra 2. q. proxi. nu. 370. cū seq. quæ opinio est satis æqua.
353 Sed tamen contrariam partem, s. † quòd citatio non exigatur, tenent Alex. & retentiores hic, vt refert Alciat. & dicit Alex. quòd Doctor. communiter intelligunt hunc text. sine aliqua subauditionem, & quòd intellectus Pauli videtur viola
354 re litteram. pro quo facit, quia † vbi lex nō distinguit, nec nos distinguere debemus, l de precio, cū ibi notatis, de public. & not. in l. si verb, §. de viro, sol. matrim. Et hanc opinionem videntur etiā tenere, Salic. & Fulgos. hic, dum soluūt contrarium de dicta l. libertus, s. quia ibi imponebatur pœna vocanti in ius sine venia, non autem simpliciter contrauenienti, vt hic, hoc etiam uidetur innuere glos. hic, in verbo supplicādo, vbi allegat l. primā, sup. qū lib. p sin. dat. conte st. faciat, scdm Alex. hic, in casu cuius legis nō exigit citatio. Idē ēt vr tene
355 re Bal. hic, in 2. notab. dū dicit, q † qui iudicē adit per libellū conuentionalē, vel facit partē citari, his
356 pœnis illaqueatur, pp. n. † illam alternatiuā, ondit diuersitatem casuū, l. 1. de reb. dub. nā si intellexisset omnino partis citationem exigi dēre, copulā appo suisset, & expressius hic 2. col. n. 7. dū soluit cōtrarium de d. l. libertus. Hoc ēt vr tenere Aret. hic, in
357 5. nota. vbi dicit, q † venie do cōtra iudicialiter, uel extraiudicialiter, incidit in has pęnas; & dicit Bal.
358 in c. ex tenore, col. 1. de rescr. q † ad incursionē pęnarū huius legis, sufficit, q attētet aliqd facere cōtra tenorē trāsactionis, licēt nō sequat effectus, q2 hęc lex solū actū cōsiderat, nō aūt effectū, quo casu
359 † ex solo actu sine effectu delinquēs i pęnā cadit, vt

est glo.ordin.in l.pcedēti,in gl.magna,ad finē,ubi
360 Ias.multa cumulat. Et idem quod † ex attentato fine effectu quis hasce pœnas exigat, tenet Barbat.consi.11.col.pen.1.vol.Refert,& sequitur Rubeus Alexandr.consi.30. num.3.Et faciunt dicenda infra in 2.quæst.num.376.cum seq.Et tenendo hanc partē,quæ videtur communior, licèt præcedens sit æquior, non obstant iura in contrarium
361 adducta,cum † lex puniat attentantem,ut dicunt Doctor. præallegati; & hic est casus specialis, & rō est, ut tradit Felin.in d.c.ex tenore, 2.col.quia
362 † statim q̄ quis supplicauit, vel iudicē interpellauit,est periurus,quia animo iam recessit à iuramēto, & factis ēt incipit recedere, de quo ēt dicetur infra 2.quæst.nu.377.Non obstat qd dicit Alciat.
363 de interpellatione,† quæ partis citationē exigere solet,cū id ll.per eum allegatis necessariò mihi nō probatur,immò Alber. in d.l.1.ad finem,infra de naturalib.liber.contrarium decidit,dum dicit illū
364 text.facere, † si duo compromiserunt in arbitrū, qui arbitratus est, & alter accedit ad potestatem, volens facere citari aduersarium, contra ea quę arbitrata sunt,licet enim non sequatur citatio,tñ pœnam in compromisso cōtentam incurrit,& ad hoc allegat hunc text.& sic ipse Alber.vř ēt tenere hāc opinionem si verba sua pōderentur, in casu huius legis citationem non exigi. Facit,quia text.loquitur de interpellatione iudicis, & nihil aliud im-
365 portat † verbum, interpellare,quam loquentem alloqui,teste Plau.& Lucil.secundum Grammati-
366 cos. Et cum ex † sola interpellatione iudicis absque partis citatione, s̄m magis cōem sñiam Doct. supra allegatorum quis has pœnas incurrat,non est quærendum de alio dicto Castr.scilicet,quod tūc demum huic legi sit locus, cum citatus comparuerit. An autem habeat locum pœnitentia, infra in 49.quæst.nu.660.cum seqq.dicetur.

QVAESTIO XXIIII.

367 QVid in eo † qui absq; iudicis iussu aduersarium citari fecerit,an has pœnas incurrat?& Alciat.hic,tenet quod non,arg.d.l.quamuis,de in ius voc.quod ferè oēs probant, s̄m eum;sed tamē eius dictum vř dubiū,ob auctoritates tot Doct.tenentium ex sola attentatione, attentantem his pœnis illaqueari.Nec obstare vř q̄ actus esset nullus,
368 quia ēt † ex actu nullo quis pœna affici pōt,l.nemo martires, cū ibi not.per Doct.sup. de sacrosanct. Eccles.Posset pro sustētatione huius æquæ opinionis dici,q̄ cū in textu nřo huius actus inualidi mētio nō hēat expressa,& sic opus esset extēdere hāc legē,ēt ad istū casū (q̄ extēsio nullo pacto tolerari pōt,vt sępius sup.dictū est) stādū esse huic decisioni.

Vel supplicando principibus.

QVAESTIO XXV.

369 QVęrūt hic Doct.núquid † ex sola Rescripti impetratione, his pœnis impetrās illaqueari debeat?& Paul.de Cast.hic, vř tenere q̄ sic,licèt dicat id esse durū,& rigorosum, & forte non seruaretur in practica. Contrarium verò, quòd impe-
370 trator † si Rescripto non sit vsus, his pœnis affici non debeat, consultus rñdit Cardin.consi.suo 25. In causa & quæstione, nu.11 & sequitur Alex.in consi.34.Viso themate,in 3.dubio,1.vol.& ēt Ias.
371 hic,mouentur namq;:quia qui † iudicem impetrare sub pœna prohibetur, in pœnam tunc demum incidit,cum impetratione vti cœperit,reúq; con-
372 uenerit,c.cæterū,§.verū,de rescript.iniquumq̄ † nesset eū plecti,qui adhuc aduersarium vllis laboribus non fatigasset,vel vexasset,glos.in Clementina 1.in verbo, vexare, vbi Card.facit mentionem de dicto suo cōs.illā glos.extollendo,& ibi ēt Imo-
373 la,de rescript.Et quod † sola impetratio absq; vsu non noceat, tenent Glos. Abb.& cōiter cæteri,in
374 c.ex tenore, de rescript.supra allegato: nam † impetrator nō pōt cogi Rescriptū impetratum præ-
375 sentare,si non vult: nec † aduersarius pōt in eo se fundare, vt tradunt Host.Io. Andr.Innoc.& alij, in cap.ex conquęstione,de restit.spoliat.Bald.in l. postquam liti, ad finem,supra tit.1. & in l.1.sup. vt lit.penden.& sequuntur Ias.& Alciat.hic.Contrariā tñ parte tenent hic Alex.& nonnulli recentiores, ut hic refert Alciat.& rō est,quia subauditio nulla dēt intelligi, vt dictū fuit supra in 2.præcedēti quæst.nu.353.quę opinio vř verior,ex quo
376 pro attentatione † imponuntur pœnæ huius legis. Bald.Andr.Sicul.& Felin.in d.c.ex tenore.Barb.d. consil.11.col.pen. & Rubeus Alex.d.cons.30.nu. 3. cum alijs supra adductis in 2. quæst.præcedēte, nu.358.cum quatuór seqq.Et dicit Felin.in d.c.ex
377 tenore,2.col.q̄ † odio iurantis qui violat iuramētum in casu huius legis nō attenditur vsus;nec est mirū, quod sola supplicatio inducat hoc,quia statim quod supplicauit, est periurus,quia animo iā recessit a iuramento, & factis ēt incipit recedere.
378 Et quòd † sola attentatio sine effectu sufficiat, in indiuiduo tenet Archid.11.quæst.1.c.placuit,vnde durum esset ab opinione tōt & tātorum patrū, quæ communior videtur,recedere, maximè in cōsulendo,& iudicando, licèt aliquantulum habeat rigoris, & propterea distinctionē Alciati hic primæ opinioni adhærentis,quo ad pœnas,sequi nō possum: quia illa distinctio tunc demum procedere solet, cum de extensione facienda tractamus, vt dictū fuit sup.in 1.quęst.nu.15. Et pro hac opinione facit text. in l.1. in priuc.ff.qd quisq; iuris.
379 vbi † retorquetur impetratio Rescripti contra dolosum impetrantem, ēt si eo non sit vsus, qd fit in odium iniqui impetratoris, ut ibi tradūt Doctor. & Felin.in d.c. ex tenore,2.col.qui quantum in se fuit,crimē consumauit. Nec admitto Alciatū hic, arbitrantem illud intelligi quando partis citatio interuenit, c.quoniam contra,de probation.quia hoc esset violare literā, & ille tex.cōiter p Doct.exponitur absq; aliqua subauditione, & ita ēt tenet Cagnol.hic, post Parpal. & alios per eū citatos,in 4. not. num.84. & seq.& multos citat Ant.Gabr. lib.3. suarum Conclusionem tit.de transact.Conclusione 1. nu.8. licèt num.9.conetur concordare opiniones.

QVAE-

QVAESTIO XXVI.

380 SEd quid in eo† qui supplicando narrauit transactionem factam, & interpositum iuramentum fuisse, petijtq; eis non obstantibus veniā contradicendi, & Card. d. consi. 25. censuit excusandū esse, quia actus non fuit illicitus, d. c. cæterum, de rescrip. vbi ipsum sequitur Felin. in vlt. col. & in d. c. ex tenore, 2. col. & sequitur hic Ias. Sed in hac specie distinguendū est, prout hic distinguit Al-
381 ciat. quia aut† supplicauit Papæ qui iuramentum remittere pōt, arg. d. c. cæterum (in iuramento n.
382 † semper est excepta authoritas superioris, c. venientes, de iureiur. & per Felin. in d. c. cęterum, ad fin.) & tūc procedat decisio Card. licèt non loquatur in supplicatione Papæ, (ut referunt Ias. & Alciat. hic) sed cuiusdam Comitis, & hæc erit huius legis decima limitatio. Ad quod facit quòd volūt D. de Rot. decis. 294. Licèt quis iuret, in antiquis,
383 vbi decidunt, quod si† quis iurauit seruare statuta, & consuetudines Ecclesiæ, pōt à Papa nihilominus præbendam contra ea impetrare, dummodo faciat mētionem de talibus statutis, & iuramēto præstito. Aut modo Principi sæculari supplicatum fuerit, & in supplicatione de conuentione iurata mentio facta fuerit, & tunc dubium est, num
384 Princeps has pœnas remittere possit, cum† Princeps sæcularis iuramentum remittere non valeat,
385 † et si sit Imperator vel Rex Francorum, vt tradit Curt. senior, plures allegans, in consi. 44. nu. 39. &
386 nu. 92. † materia n. iuramēti ad Ecclesiā pertinet, glos. & Doctor. in c. cum sit generale, de foro cōpet. ubi Felin. nu. 5. & seqq. & per oēs, in c. cū vene
387 rabilem, de elect. & de iudice† sæculari quòd iuramentum relaxare nequeat, tradit Felin. in c. 1. nu. 21. & 22. de iureiur. & in c. 2. nu. 28. de sponsal. cui
388 † iuri Canonico standum est, cum simus in materia peccati, iuxta nota. in c. 1. de noui oper. nuncia. & in c. fin. de præscript. & per Alex. consil. 39. Vi-
389 so statuto, 3. col. 4. libro. licèt † secus esset de iure ciuili, l. adigere §. fin. de iure patron. l. quæ sub conditione, de condit. instit. & Alciat. hic. Et in hoc articulo glos. hic in verbo, supplicando, tenet, quod
390 ex quo† non contrauenitur intendit nisi licitè, pœnam non incurrat. Contra tñ Albet. Salic. Fulg. & Alex. hic, per istum text. licèt non loquatur qñ in supplicatione fit mentio de transactione iurata:
391 Fatetur tamen Alber. † ex certa scientia Principē
392 has pœnas tollere posse, † his. n. pœnis quæ parti conceduntur derogare pōt, Butr. & Abbas, d. c. cū contingat, de iureiur. Socin. consil. 66. col. pen.
393 1. vol. & Alciat. hic, qui in hoc casu putat† Rescripto Principis has pœnas tolli posse, tñ cōtrauenientē periuriū incurrere, & canonicis pœnis plecten-
394 dū esse, qđ satis placet, ēt† q; in Rescripto de certa scientia Principis mētio non fieret, vt nō expresse derogaretur huic legi, vt voluit Alb. hic, cū sat sit narratum fuisse trāsactionē iuratā inter partes extare, & ad hoc facit d. c. cęterū, & consiliū Card.
395 & quia cum aliàs actus nō valet, † Princeps præsumeretur velle vti plenitudine potestatis, ut per Alex. & alios, in l. quamquam, infra, de test. milita ti, & per Alciat. in suo tract. præsumpt 3. Regula, præsump. 34. nu. 2. Et ita extende limitationē prædictā, qñ supplicatur Papæ, ēt ad supplicantē sæculari Principi, dummodo de cōtractu iurato men-
396 tio habita sit: secus tñ esset, † si Princeps causā delegaret simpliciter, quia omnino his pœnis locus esset, & ita procedunt dicta per Alber. Salic. Alex. & alios hic, vt hic declarat Alciatus.

QVAESTIO XXVII.

397 QVid in eo qui ante contrauentionem† habilitationem ab episcopo impetrauit, ut litigando audiatur (ideo aūt dr ante cōtrauētionem,
398 quia† post contrauentionē habilitatio nō pōt concedi, fm cōem opinionē Doct. in c. 1. vbi Felin. nu. 28. de iureiur.) an pœnas huius legis euitet: Et Al-
399 ciat. hic, ipsum euitare, tenet, cum hæc† dispensatio parte nō citata concedi soleat, ut interim agnosci possit an iurm licitè præstitum fuerit. Old. cōs. 120. Anchar. consi. 18. & Paul. de Castr. consi. 116. Circa primum, allegat ēt Felin. in d. c. 1. de iureiur.
400 nam† si periurus non est, nisi cū deinde apparuerit licitū fuisse iurm. Bald. quē sequitur ibi Socin. in l. hæc scriptura, de cond. & demonstr. regula. n.
401 quę hī, q† citatio in absolutione partis à iuramento uel in habilitatione est necessaria, nō procedit, qñ non agitur de præiudicio partis, ut in hoc casu loquūtur Doct. prędicti, & tradit Dec. in c. quą frōte, nu. 8. vers. secundo fallit, de appellat. & pro ista opinione vide Afflic. decis. 210. nu. 10. Crauet. cōs. 7. nu. 7. & Alciat. in c. cum contingat, nu. 124. de iureiur. Ego aūt de hoc dicto Alc. valde dubito, quia in terminis proprijs huius legis extat elegās Responsum Anchar. cons. 382. Retento ordine, vbi tenet,
402 q† habilitatio sine partis citatione facta, nō impedit quin impetrans his pœnis puniatur. Prætetea,
403 nō vr verū, q† citatio ēt in temporaria dispēsatione, non sit necessaria partis cui per eam fit præiudicium, quod tali casu eidē fit, ut probat Ancha. in d. cons. 382. & in consi. 198. Prędictis subtiliter, & hoc idem sentit Feder. in consil. 300. Factum tale est, tradunt Card. & Imola, in c. debitores, de iure
404 iur. & idem Card. in d. c. 1. eod. vbi inquit, † sæpè errari per episcopos, & vicarios cōcedētes habilitationem non citato aduersario. Sequitur Alex. cōs. 81. Visis actis, pen. col. 2. uol. & apertius in consil. 66. nu. 13. & 14. 6. vol. Ias. in l. nec quicquā, §. vbi decretum, 9. col. nu. 6. vers. vltra supradicta, de offic. procons. & legati, latè Curt. sen. consi. 44. in 2. dubio, nu. 43. cū seqq. & ibi in addit. in fine. Abb. in consi. 12. Et si copiosior, vlt. col. 2. uol. & in hāc partē ēt vr inclinare Felin. in d. c. 1. sub. nu. 25. vbi dicit, hanc partem tutiorem, licèt non uiderit tot auctoritates sup. alle. q ondūt dictū Alciati nō procedere, licèt ipsemet Fel. videat cum prima opinione residere, in c. 2. de spōs. n. 26. Putarē tñ, q si cā cognita, & parte citata, habilitatio cōcederet p ecclesiasticū iudicē, q interim his pœnis locus nō esset donec esset cognitū an iurm fuerit licitū, & tūc arbitror posse procedere dictū Bal. in d. l. hęc scriptura; Si aūt citatio non interueniat in habilitationis cōcessione, secus esset, per no. per Anch. d. cōs. 382.

QVAE-

QVAESTIO XXVIII.

405 Sed nunquid † tradens instrumenta tertio per quæ veniat contra illum cum quo trãsegerit, & præstando illi fauorem, dicatur cõtrauenire trãsactioni iuratę, & in has pœnas incidat? & Raph. Com. & quatuor alij Iurisconsulti rñderunt, non incidere cons. 230. Legatarius certatum rerum, cum 4. seqq. consilijs. quos sequitur Ias. hic, quod admitto, cum hic casus citra extensionem in l. nostra non comprehendatur. Et ita vndecimo limita hanc legem. Declara tñ hoc dictum procedere,
406 nisi † et ille iura sua cessisset, quia tunc esset periurus, arg. l. fluminum, §. adicitur, de damno infecto,
407 ipse n. † vexat, cum ille nomine suo agat, c. mulieres, §. illi nerò, de sent. excom. & ita expressè firmat Specul. in titulo de arbitr. §. sequitur, vers. quòd si iurauit quis sequi arbitrium.

QVAESTIO XXIX.

408 Sed qd in eo q iuratus † non petere, promisit, an in has pœnas incidat? & quidem (si non et non contrauenire promiserit,) fere oẽs censuerũt hic in has pœnas non incidere, donec litem fuerit
409 contestatus, quia † añ propriè petere non intelligitur, l. amplius, ff. rẽ rat. hñi, vbi idẽ tenet Bar. & sic duodecimo limitat hęc lex, secùs tñ est, si obseruare & adimplere pmiserit, vt tradit Salic. hic 1. col.

QVAESTIO XXX.

410 Quid in eo qui promisit † se ratum & firmum habiturum? & si quidem se ratum habiturum promiserit, dubium nõ est in pœnas hasce incidere; at si non contrauenire promisisset, l. quo n. §. 1. & 2. ff. rem ratam haberi, glo. hic in verbo, iudi-
411 cẽ; † Si verò tertium ratũ habiturum promiserit, id intelligitur de iure, glo. in l. id qd pauperibus, & ibi Bar. & Salic. sup. de episc. & cleric. & est tex. in l. si fine, §. cum aũt, rem ratam hẽri, & propterea non esset locus his pœnis, si de facto contraue-
412 niat; † Si verò promissum fuerit ratum & firmũ
413 hunc tertiũ habiturum, quia † firmum importat de facto, glos. in d. l. id qd pauperibus, & tunc etiã de facto contradicendo his pœnis locus erit; & ita notab. distinguit Alex. quẽ sequitur Alciatus hic. Et quia cõiter in oĩbus instrumentis notarij apponunt illã clausulam, q̃ contrahens promittit hęc contractum firmum, ratum, & gratum, & non cõtrafacere, dicere, vel opponere, quo casu nemini dubium est, quin legis huius pœnis locus sit; Propterea inutiliter ad practicam esset quærendum, de alijs similibus quæstionibus quas ponunt hic Bald. & Salic. post Bar. in d. l. amplius, & propterea sufficiet remissio ad eos, ne vnius legis materia impertinenter in alia examinetur. Cum igitur
414 quæritur, quid importet † promissio de non agen
415 do, † de non mouendo controuersiam, † querimo
416 niam, † vel molestiam, & similia, huc ad eos acce
417 das, vbi Salic. ponit longam distinctionem, & ad Bart. in d. l. amplius, ad alia relata per Alex. hic, quorum transplantatione non est opus. Illud tñ
418 notandum est, q̃ licèt † in pœnis legalibus exigatur perseuerãtia vsq; ad sententiã, nec sufficit primus contrauentionis actus, l. qui cũ natu maior, §. accusasse, iuncto §. fin. & l. sequenti, ff. de bon. liber. l. Papinianus, §. meminisse, de inoffi. testam. l. aliam, inf. de his quibus vt indign. tamen in casu
419 huius legis secùs est, in qua, † odio peierantis specialiter contrariũ est expressum; & hæc est verior & cõior solutio ad glos. hic, in verbo iudicem, in fine, quã tenent Petr. Cin. Alex. Ias. & Alciat. hic.

Vel non implendo promissa.

420 Doctores cõiter intelligunt hunc textum, qñ quis † fuit in mora constitutus, quia aliàs his pœnis locus non esset, l. si duo, §. fin. vbi Bart. de constit. pecunia.

QVAESTIO XXXI.

421 Sed quid in eo qui in aliquo † modico vel minimo defecit? & vt q̃ in has pœnas incidere non
422 deat, cum † de modicis vel minimis non sit curandum, l. scio, de in integr. restit. l. si oleum, §. fi. cum l. seq de dolo, cum similibus. Cõtrarium tñ in ter-
423 minis † tenet Raph. Fulg. in cons. 233. Proponit, allegans tex. in l. heredes, §. idẽ iuris, ff fam. ercisc. & Comen. cons. 179. Facta fuit quædam trãsactio,
424 vbi dictũ, q † pęnę huius legis imponũtur vbi quis deficit in vno minimo, & sequitur Rub. Alex. d. cons. 30. num. 3. & Crauet. cons. 181. nu. 16 Alciat.
425 verò hic distinguit, inter actorem & reũ, si. n. † actor et in minimo deficiat, beneficio huius legis frui nequit, arg. l. pen. inf. de his quibus vt indign. Doct. in Auth. Qui rem, sup. de sacrosanct. eccles.
426 nam si in vno capite non fuerit seruatũ, perinde est ac si in nullo seruatum sit. Castr. cons. 188. Vt, col. 2. qd est cõs. 176. in 2. vol. nouissimorum, secùs
427 in reo, † quia magis præsumetur incuria & error, q̃ dolus, l. quamuis, de condit. & demonstrat. Ias.
428 in d. Auth. Qui rem. Ego aũt huic opi. † starem in casu dubio, secùs aũt in liquido, qñ dolus negari non põt, quia tunc magis cõi sententiæ inhæreo, vt, s. et reus in minimo deficiens his pœnis plectatur: nam si sola attentatio sufficit, vt fuit dictum sup. in 23 quæst. nu. 358. cũ seq. & in q. 25. nu. 376. cum trib. sequentib. quanto magis si ad actũ deuẽtũ est, licet in minimo seu modico sit contrafactũ.

QVAESTIO XXXII.

429 Quid si † ambæ partes cõtraueniant? vide Bocgni in repertor. decis. verbo, Pœnę, l. si quis maior, nu. 9. in fi. Cagnolum hic, nu. 92. an his pœ-
430 nis locus sit? & tunc dicendum est, q̃ paria † delicta mutua cõpensatione tolluntur, l. viro, sol. matr. l. cum proponas, la seconda, vbi Doct. sup. de pact. Matthes. d. suo notabili 50. Paul. Alexan. Ias. ac Alciat. hic, & ita hæc lex tertiodecimo limitat, qd
431 procedit, † qñ ignoratur quis primo cõtrauenerit, secùs, si de primo cõtrauenienie apparet: quia tũc non fit compensatio, sed primus cõtrauenien his pœnis plectitur; & secundus impune contrauenire põt, vt tradit Matthes. in d. notab. 50. & Alex. in terminis ad hanc legem in cons. 32. Opportune, 2. vol. Roman. cons. 244. Pro euidentia, Et in simili

mili notat Bar.in l.1.§ cum arietes,ff. si quadr.pau
per.fecisse dicatur,& tradit Alex.& Moder.in d.l.
cum proponas,& idem Alex.in cons.suo.113.Vi-
so Themate,4.vol.& in terminis Rub. d.cons.30.
432 nu.3.Propterea agens † beneficio huius legis dēt
se cautum præstare,vt probet se adimpleuisse pro
parte sua.Roma.d.cons.244.Alex.cons.67.nu.24.
vol.6.Corn.cons.246.in 3.& Alciat.hic,ante finē,
433 & Rub. d. cons.nu.4.& † liquidissimè id constare
dēt,vt pœnia hisce locus sit,vt tradit Barb.cons.15.
434 3.& 4.col.& Rub. Alex.d.cons.130.† nam in pœ
nis semper exigitur liquida probatio, vt pœna co-
mittatur.Bal.in c.1.col.fi.qualiter domi.propriet.
priuet.Dec.in l.factum,§.in pœnalibus,num.2.de
reg.iuris,Curt.iun.cons.119.nu.10.aliàs allegato,
de quo aliquid fuit dictum sup.in 1.quæst. nu.19.
435 & 20.Nec hoc casu esset locus delationi † iuramen
ti in supplementum,Bald.in l.1.2.col.vers.ex hoc
patet,inf.de his quæ pœn.nomine.Dec.in d.§.in pœ
nalibus,nu.3.& in his terminis Barb.& Rub.in di
ctis consilijs,qd confirmatur, quia negari nō pōt,
quin hęc sit causa ardua & magna, maximè cum
de infamiæ irrogatione periurij incursione, & tot
436 alijs pœnis quæratur in qua † tale iuramentum nō
admittitur,vt cōiter tradunt Doct.in l. admonen-
di,de iureiur.vnde actore taliter nō probante, nō
obtinebit; qd tāto magis procedit,si pro parte rei
fuerit probatum ipsam in aliquo ēt minimo defe-
cisse,vt in præcedenti quęst.nu.425.& 426.Facit,
437 quia † iuramentum eius est naturæ,vt non seruan
ti fidem,non sit seruanda fides, c.sicut,in fine, de
iureiur.Bald.in l.fi.inf.de non numer. pecun.& Al
ciat.d.c.cum contingat, num. 178.

QVAESTIO XXXIII.

438 SEd quid † si iusta causa motus quis contraue-
nerit?& cum cōiter tradunt Doct.in l.qd te,si
439 cert.petat. quemlibet † à mota ex iusta causa excu
440 sari,l.sciendum,de vsur.† quę exigitur,vt hisce pœ
nia locus sit,nemini dubium vr,cōtrauenientem ex
cusandum fore,immo excusaretur,ēt si ex iniusta
causa sit motus,(dummodo absit dolus malus) per
441 ea quæ fuerunt dicta sup.in 3. quæst.nā iusta † cau
sa ēt excusat ab interesse,gl.magna in l.3.de triti-
442 car. Dec.& Alciat.in d.l.qd te,prout † excusat a pœ
na legali,glo.in l.ab exequtione, in fi.inf.in quo
rum appel.non recipiuntur.Bal.in l.2.circa fi.sup.
de episc.audien.& text.& ibi Bald.in 4.notab.in c.
1.de controu.inter dom. & emp.feudi.& tradunt
Moder.in d.l.quod te, & ita limita quartodecimo
hanc legem.

QVAESTIO XXXIIII.

QVærit hic Io.Faber,vt hic refert Ias.8. notabi
li,nunquid contrauenians iussui iudicis, his
443 pœnis plecti dēat?& arguit primo qd nō, quia † cau
sa superueniens excusat à periurio,c.peruenit, de
iureiur.l.si vehenda,§.1.verbo, idem iuris,& ff.ad
legem Rhod.de iactu, postea contrarium decidit,
allegat notata per Host.& Innoc.in c.significauit,
444 de censib.Cōtrarium † tn̄ & tertius tenet Ias. hic,
per quatuor rōnes,quę aliter non transcribuntur,
cum hæc quæstio decidatur ex decisione 3. quæst.
sup.vbi cōclusum fuit,(quicquid ibi tenuerit Ias.)
dolū malum exigi, vt his pœnis locus sit. Nec hoc
casu sufficeret culpa: sed in casu huius quęst. non
445 pōt adesse dolus, pp iussum iudicis, † qui à dolo
excusat,l.si quis id qd, §.doli,de iurisd.omn.iudic.
sup.sępe allegata,l.non vr,§.qui iussu, vbi Dec.de
reg.iuris.tradit Felin.in c.constitus,de rescript.Et
446 qd † in casu huius leges iussus iudicis excuset, tra-
dit Guid.Pap. d.cons.31.nu.25.& Alciat.hic. Qd
447 de plano procedit,qn̄ † iussus iudicis est iustus,vel
in dubio,vt inquit Dec.post gl.in d.§. qui iussu,nā
448 † in dubio præsumitur pro iudice, c.in præsentia,
de renunc.not.Doct.in c.qm̄ contra,de probat.&
Alciat.suo tract.præsumpt.3.Regula,pręsumptio
449 ne 9. Sed quid si præceptum iudicis † iniustum sit,
450 quo casu non est † ei parendum, immò resisti pōt,
vt not.Bar.per illum text. in l.prohibitum, inf.de
iure fisci, lib.10.& sequitur Dec.in d.§.qui iussu,
& tradunt latè Felin.& Dec. in c. si qn̄,de offi.de-
451 leg. vel iudex † sine causæ cognitione pcedit, quo
452 casu dr̄ procedere † vt priuatus.Cardin.in Clemēt.
1.in fine,de celeb. miss. Dec.in Regula, Factum à
453 iudice, de reg.iur.& hr̄ in d. c.si qn̄,vel sine † ordi-
454 ne iudiciario quo fit, vt quis † non excusetur
ēt decreto iudicis inualido.Bar.& cōiter cęteri, in
l.iuste possidet,de acquiren. poss. Et in his casibus
Dec.in d.§. qui iussu, vr limitare text. ibi; Ex cu-
ius limitatione vr concludendum, non excusari à
dolo. Sed gl.ibi,ad finem notabiliter distinguit:
455 † aut sumus in atrocibus, & tunc non excusari o-
456 bedientem iussui iudicis, † aut non, & excusari de-
bere,arg.l.nā ad ea, de reg.iuris,vn̄ cum nō simus
457 in attrocibus,sequitur quem ēt hoc casu † excusan
dum esse. Et ad hoc facit text.cum glos.& ibi Bar.
458 in l.ait prętor,§ permittitur,de minor.vbi † iudex
decernens soluendam esse pecuniam debitam mi
nori sine curatoribus, facit, vt debitor parendo
mandato,liberationem consequatur; Et cum fm
veriorem & cōiorem opin.hęc constitutio nisi cō-
tra dolosum sibi locum vendicet,vt plusq̄ sępissi-
mè dictum est,& quælibet ēt iniusta causa excuset
à dolo,vt sup.in 3.quæst.nu.47.& trib.sequentib.
dictum est,concludendum est iussum iudicis sem-
p excusare à pœnis huius legis,& ita limitari hanc
legem. Qd tanto magis procedit, cum(vt inquit
459 Alciat. hic)in his † cōmittimus quæ solo ciuili iu-
re,non ēt naturali prohibita sunt,l. 1.de abigeis,l.
antepen. inf. ad legem Flau. de plagia.vbi Ang.Li
460 mita tn̄ hanc conclusionē,nō procedere,qn̄ † quis
talē iussum iudicis affectauerit seu procurauerit,
quia tuoc à dolo non excusatur, vt est tex.in l.2.§.
fin.ff.si quis caution. & ita in terminis limitat Ias.
in d.l.si quis id quod, 6. not. num. 6. & multa ad
hoc facientia congerit ipsemet Ias. in l.si verò,in
princ. 2. col.ff.qui satisd.cogantur.

QVAESTIO XXXV.

461 SEd quid si † contractus est nullus,nunquid cō
trauenians in has pœnas incidat?& solus Paul.
de Cast.hic tenuit non incidere,allegat ad hoc gl.
in l.

in l.proxima inf.in glo.magna,circa medium;ibi;
veldic,ꝙ fuit facta venditio cum decreto vñ value
rit,& ibi hocidem tenet ipſemet Caſtr.Hoc idem
in terminis noſtris tenet Guid.Pap.in cõſ.ſuo 63.
nu.5.Et ad hoc facit gloſ.not.in c.ſignificantibus,
462 in gloſ.fin.de offic.deleg.dicens,ꝙ†pęna appoſita
& promiſſa ln contractu, intelligit̃ comiſſa ſi con-
tractus valebit,& multa ibi adducit Felin. ad pro-
poſitum facientia.quã ẽt ſequitur Socin.conſ. 95.
nu.17.3.vol. Facit ẽt quod dicit Bart.in l.3.§.ſi ſer
463 uus,de pecul.ꝙ†cõtraueniens laudo nullo,mõ ali
quo non incidit in pęnã, refert Alex.conſ.32.ſup.
allegato,& ſequitur Socin.d.conſ.95. Cõtrarium
tñ in terminis ſibi contrarius tenet Guido Papæ,
d.cõſ.31.1.dubio,& cõſ.32.vltimo dubio,vbi mul
ta allegar. Et pro hac opinione primo facit, quia
464 †contractus non põt dici nullus, ſtante iuramẽto
ipſum cõfirmante, iuxta notata in Auth.Sacramẽ
ta puberum ſępius allegata, & per Bar.in l.ſi quis
465 pro eo, de fideiuſſor.& facit†actum valere omni
meliori modo quo valere põt,l.cum quis, §.codi-
cillis,& l.cum pater, §.filius matrem, de leg.2.de
quo dicetur inf.in 52.quæſt nu.749.iuramentum
466 †enim qñ ſeruari põt ſine interitu ſalutis ęternę,
ſeruãdum eſt,c.cum contingat,de iureiur.c.q̃uis,
de pact.in 6.& c.licèt mulieres, de iureiur. eo.lib.
vñ dicit eleganter Curt.ſenior,in conſ.66.nu.218.
467 ꝙ†iuramentũ eſt ſicut herba bethonica,che a tut
ti li mali è buona,quia firmat oẽm contractum.Se
468 cundo facit,quia†licèt contractus & ſic principa-
le, non valeat, tñ non vr̃ inconueniens,ꝙ valeat
acceſſorium,& ſic pęna l.ſtipulatio iſta,§.alteri,de
469 verb.obli. Et†ex actu nullo quis ẽt incurrit pœnã,
legis 2.ſup. de epiſc.audientia, & l.nemo marty-
res, cum ibi notat.ſup.de ſacroſanct.eccleſ.

Tertio facit,qd̃ notabiliter tradit Ant.de Butr.
470 in d.c.cũ contingat,ſub 8.caſu,ꝙ†ille qui promi-
ſit & iurauit nõ venire contra contractũ, non põt
dicere contractum eſſe nullum,ſ.ex cauſa nullita-
tis, quæ ſuberat tpe iuramenti, ſecùs ſi poſtea ſu-
peruenerit vt in caſibus ibi per eum annotatis. Et
refert & ſequitur Alex.conſ.170.nu.5.7.lib.& So
cin.conſ.80.8.col. Primam tñ opinionem veriorẽ
& ęquiorem eſſe puto.Nec obſtat primum funda-
mentum, ꝙ iuramentum confirmet contractum,
471 quia (ommiſſa illa ardua.quęſt. an†iuramentum
confirmet contractum inualidũ,de qua per Doct.
in l.pacta quæ contra, ſup.allegata, & in d.c.cum
contingat,vbi Alciat.declarãdo diſtinguit,ad quæ
eſt recurrẽdum, quia non eſt materia noſtra) rñde
tur, ꝙ dato ꝙ iuramentum ẽt validaret contractũ
472 de ſe inualidum,†tñ non facit vt quis ẽt veniendo
contra illum,incidat in pęnam quia illo fine conte-
ſtat̃;& ita rñdet Caſtr.hic,pro quo faciũt dicta per
Io.Andr.& Dom.in c.ſi fortè,de elect.in 6.cũ alijs
ſup.adductis,in 1.quæſt.nu. 15.ꝙ pp iuramentum
extenſio fit,vt obſeruetur contractus, non aũt vt
cõtraueniens ẽt in haſce pęnas incidat.Non obſtat
ſm fundamentũ, & primo d.§.alteri,quia ideo va
473 let ibi†acceſſorium,& nõ principale,quia in prin
cipali erat defectus,cũ alteri, nõ ſibi ſtipularetur,
& ſic ſua non intereſſet, ſecùs verò in acceſſorio,
quia eius intereſt,cũ ſibi ſtipularetur, & ita rñdet
Bart.in l.ita ſtipulatus 12. oppo.ff.de verb.obli.&
Bald.in l.non dubium, 14.oppoſ.ſup.de leg. quos
ſequitur Iaſ.in d.l.pacta quæ contra, ſup.tit.prox.
Non obſtat ꝙ ex actu nullo quis incurrat pęnam,
474 quia illud†procedit, qñ ſumus in his quæ ſunt de
genere prohibitorum,vt in delictis, qd̃ non eſt in
caſu huius legis & d.l. 2.ſup de epiſc.& cleri.ſ.loq
tur in caſu ſpeciali,& diuerſo, quo caſu non valet
illatio,l.ſi.de calum.ſępe allegata.Non obſtat ter-
tium fundamentum,quia etſi contraueniens non
poſſet dicere contractum nullum,& ad eius obſer
uantiam teneretur, pp iuramentum,tñ non pro-
pterea cõtraueniendo his pęnis puniretur, per ea
quæ ſup.in primo fundamento rñſa fuere. Et pro
hac opinione facit,ꝙ ex quo exigitur dolus,& q̃li
bet ẽt iniuſta cauſa excuſet à dolo, vt ſupra in 3.
quæſt.nu.47.cũ ſeq.non vr̃ poſſe dici aliquem cõ-
trauenire ſine cauſa ex quo contractus eſt nullus,
& ita limita ſextodecimo hanc legẽ. Limitatur tñ
475 hęc Concluſio,qñ pars†promiſit nullitatem non
opponere,& iurauit, q̃a tunc cõtraueniẽdo in has
pęnas incidet,vt tradit Alex.d.cõſ.32.vol.2. cuius
476 dictum procedit, †qñ contractus eſſet nullus,ſeu
non valeret rõne ſolemnitatis omiſſę,quia verum
eſt,ꝙ tenet promiſſio iurata, vt tradit Ang. conſ.
187.A.& B.contraxerunt,ad ſi.qd̃ Conſilium ipſe
Alex.allegat,& ita ẽt tenet Bald.in l.antiqua,in ſi.
477 inf. ad Velleian. ſecùs † tñ eſſet, ſi nullitas illa ex
defectu iuriſdictionis procederet, vt quia Cõpro-
478 miſſum fuit nullũ,quia tali caſu põt†allegari nul
litas,non obſtante iuramento,vt cõcludit ipſemet
Ang.in conſ.218.Viſa narratione, in fine,& ita ẽt
ſentit in d.conſ.177.per gloſ.ſi.in Clem,1.de ſeq.
poſſ.& fruct.& ſequitur Socin.d.conſ. 95. nu.17.

Ea autem inuocato Dei omnipotentis nomine Deo autore ſolidauerit.

NOt.hic Bald.in 3.notab.ex iſto textu, quòd
479 quando iuratur in contractu,†Deus eſt au-
480 tor. Item†teſtis,§.quoniam verò,in Authen. Qui
bus mod.natur.eſſic. legit.collat. 6.

QVAESTIO XXXVI.

481 SEd quid ſi quis†ſimpliciter ſub fide ſua ſe ob
ſeruaturum promiſerit,an his pęnis locus ſit?
& locum eſſe,tenuit Specul. tit.de arbitr.§.ſequi-
tur,verſ.ſed pone ꝙ cõpromiſſum.Io. Andr.Butr.
& Bal.in c.cum tpe, de arbitr.Ang. Alex.& Iaſ.in
l.3.§.iurari,de iureiur.Io.Fab.Alex.& Iaſ.hic, Iaſ.
in §.item ſi quis poſtulante,nu.53. Inſti.de action.
Felin.in c. querelam,nu.7.de iureiur.& in c. 2.nu.
15.de ſponſal.Guido Papæ d.cõſ. 31.1.dubio Pro
482 quibus facit quia † præſtatio fidei eſt ſpecies iura
menti c.ad aures,& ibi Abb.declarat, quod mẽt.
cauſa,probatur in c.peruenit, in ſecundo,de iure-
iur.c.2.de fideiuſ.Archid.22.quæſt. in ſumma,gl.
in c.querelam, ne prælati vices ſuas, & in c.2. de
483 ſponſ.vbi latiſſimè Felin.ad idẽ ꝙ † fides præſtita
hẽat vim iuramenti,decidit Afflict.Deciſ.Neapol.
484 389. num. 2. Et quòd † violator fidei ſit periurus,
ſicut

sicut niolator iuramenti, tenet Archid. in loco prę
allegato. Innoc. in c. etsi Christus, circa med. de iu-
reiur. Ant de Butr. in c. tuis, de restib. Nec refert si
485 dicatur † ad Sancta Dei Euãgelia, vel promittatur
sub fide. Arch. Io. And. & alij, in c. j. de sepult. in 6.
& sequitur Felin. in d. c. 2. Contrariam tñ partem
tenet Imo. in d. c. cum tpe, pro quo est gl. in c. pen.
486 in gl. fi. de iureiur. quę dicit, ꝙ † grauius punitur q
iurauit, q̃ qui fidem tantum præstitit; & idem sen-
tit gl. in c. constitutus, de transact. & facit quod vo
487 luit But. in d. c. ad aures, ꝙ † præstatio fidei non sit
iusm, sed quod ęquiparatur ei. Faciunt etiam nota
ta p Cin. & Bal. in l. necnon, §. itẽ si quis, ff. ex quib.
488 caus. maior. qui † inferũt ad qõnẽ de milite, qui pro
misit sub fide sua nõ recedere de priuato carcere,
ꝙ ex quo non recessit, est sibi imputandum, quod
non esset, si iurasset. Facit ẽt dictum Io. Fab. in d. §.
si quis postulante, de quo hic meminit Ias. Facit
quoq; pro hac opinione qđ tradunt dñi de Rota
489 decis. 138. Posito ꝙ ueniens, in nouiss. ꝙ † veniens
contra fidem, nõ priuatur beneficio, licèt secùs sit,
si quis veniat contra iuramentum d. c. quęrelam,
de iureiur. & d. c. peruenire, de fideius. quia pœnæ
sunt restringendę, c. odia, de reg. iur. in 6. Idem re-
nent Calder. & Cardin. in d. c. 2. de sponsal. Butr. I-
mola, & Anan. in d. c. quærelam, & Card. in d. c. ad
490 aures, qđ metus causa. Precedens † tñ opinio & ve
rior & cõior vr, per supra allegata, & maximè per
notata per Abb. in d. c. ad aures, & in d. c. quærelã,
& per Felin. in d. c. 2. de spõsal. Nec obstat dictum
Io. Fab. quia non vr verum, vt per Ias. in d. §. itẽ si
quis postulante, & in d. §. iurari, & in l. nam & po-
stea, §. fi. de iureiur. & hic. Et similiter non vr vera
491 illa opinio, ꝙ † violator fidei non sit beneficio pri
uandus, sicut violator iuramenti, vt tradit Host.
Io. Andr. Abb. & Felin. in d. c. quærelam, & Io. An
dr. & Archid. in d. c. 1. de sepul. in 6. & latè exami-
nat Felin. in d. c. 2. de spõsal. & sequitur Guid Pap.
d. cons. 31. nu. 17. Et hęc opinio de plano procedit,
492 qñ † quis promisit vel per fidem quam ipse hẽt in
Deum, vel per religionem fidei, secùs verò si sim-
pliciter sub fide sua promisisset, quia tunc licèt cõ
493 tractus esset seruandus, tñ † contraueniens non in
cideret in has pęnas, & ita notab. distinguit Alci.
hic, & in Rubr. extra, de iureiur. nu. 9. Didac. Co-
uar. in Repet. c. quamuis, de pact. in 6. 1. parte, §. 2.
nu. 2. & Crauet. cons. 241. nu. 11. & seqq. Nam sm
494 eum, verbum, † fides, est ambiguum, apud eccle-
495 siasticos n. pro † sacramento fidei & credulitate
quam hẽmus in Deum accipitur, & in Rub. supra
de sũma trin. & fide Cathol. & in Rub. extra, eod.
496 tit. † vbi late hẽtur de significatione huius verbi.
497 Secundo mõ accipitur & quidẽ propriè, pro † di
ctorum conuentorumq; constantia, & veritate, di
cta, à fiendo ꝙ fiat qđ promissum sit, teste Cicer.
498 lib de offic. & ita sm Alciat. hic accipitur † apud Iu
risconsultos hæc dictio, l. 1. ff. si cert. petat. l. 1. de
constit. pecun. l. Græcè ff. de fideiuss. §. fi. Instit. eod.
§. venditę, de rerum diuis. cum simil. & ad hoc est
text. allegatus hic per Ias. in c. 1. de sponsal. duor.
499 vbi dicit Abb. primo notabili, ꝙ † oĩs pactio põt
appellari fides, ad instar Religionis fidei, quia si-
cut ibi credimus qđ non videmus, ita in promissio
ne credo te facturum licèt non videam: vnde dr
500 † fides, quia fiet, vel à firmitate; & sequitur Felin.
in d. c. 2. de sponsal. Si quis igitur expressè promi
serit sub fide Christi, vel per religionem fidei, vel
per fidem quam hẽt in Deum, & tunc procedit 1.
opinio, vt scilicet his pœnis locus sit: si verò simpli
501 citer det fidem, vel sub fide sua promittat, & tunc
ista promissio est ambigua, quia si intelligeretur
sm primum modum, esset iusm, si sm vltimum, se
cùs. Et propterea quo ad obseruationem iuramen
502 ti, † tutior præsumptio qua animæ consulatur ca-
pienda est, vt. s. iurasse censeatur, iuxta gl. in c. 1. de
scrutin. quo verò ad pœnarum inflictionem, secùs,
503 quia † interpretatio debet fieri pro promittente, l.
504 quicquid astringendæ, de verb. obl. Et † verba dẽnt
intelligi sm declarationem eius qui protulit, l. si
quis intentione, de iudic. Et ita hoc casu procedit
dictũ Io. Fab. in d. § itẽ si quis postulãte, & Corset.
in Rubr. de iureiur. quęst. 7. & ita cũ hac distinctio
ne residet Alciat. hic, & in d. Rub. nu. 12. Quæ di-
stinctio est satis ęqua, & multum notãda, pro qua
faciunt adducta sup. in 1. quæst. nu. 15. & facit l. ve
505 teribus, ff. de pact. † quæ propriè procedit, qñ ver-
bum hẽt plures significationes, vt in hoc casu, vt
declarat Bar. in l. lege, ff. locati, & sequitur Dec. in
l. in contrahenda, nu. 2. de reg. iur. Et ad illud, qđ
506 contractus sit seruandus, facit, quia † in dubio dẽt
fieri interpretatio vt actus valeat, l. quoties in a-
ctionibus, de rebus dubijs, l. quoties, cum ibi nota
tis, de verb. obl. latè Dec. in d. l. in cõtrahenda, nu.
5. & Alciat. in suo tracta. præsumpt. 3. Regula, prę
sumptione 34. Et ꝙ non incurrat contrahens pœ-
507 nas, facit, quia † in pęnis benignior interpretatio
est facienda, d. l. factum, §. in pęnalibus, vbi Decius,
& idem Decius in l. semper in obscuris nu. 5. eod.
& per Alciat. d. suo tract. 3. Regula, præsumptione
vltima. Et ita septimodecimo limita hanc legem
nõ procedere in eo, qui simpliciter sub fide sua ali
quid promiserit, vel cõtrauenerit, vt has pęnas in-
currat. secundũ Cagn. hic sup. in 20. notab. nu. 99.
& sequent. vbi videto. & Didac. Couar. in repet. c.
qamuis, de pact. in 6. in 1. parte §. 2. nu. 2.

QVAESTIO XXXVII.

508 SEd quid si quis † sub verbo veritatis promise-
rit, an iurasse censeatur, ita ꝙ contraueniẽdo
dẽat his pœnis affici? & vr dicendum ꝙ sic, per ea
quæ notat Bald. in Rub. inf. res inter alios acta, an
509 te finem vbi notabiliter voluit, ꝙ † si quis confitea
tur, addito, ꝙ ita est in veritate, talis confessio cen
sebitur iurata. sequitur Hiero. Cre. in l. itẽ in duo-
bus, ff. de pact. Facitq; ẽt, quod tradit idem Bald. in
c. literas, pen. col. nu. 12. de pręsumpt. quem refert
510 & sequitur Ias. in allegato §. iurari, ꝙ † est species
iuramenti si quis dicat, assero per fidem meã, vel
in verbo veritatis, quod tñ limitatur per Bald. in
511 d. c. etsi Christus, de iureiur. † nõ procedere in te-
512 ste, in iurante, vel qñ † iuramentũ esset pro solẽni
nitate introductum, seu hẽret confirmare contra-
ctum, refert & sequitur Ias. in d. §. iurari. Sed tamẽ
513 cum † verbum veritatis sit ambiguum, sicut ver-
bum fidei, glo. in c. qui scandalizauerit, de reg. iur.

† po-

514 †pôt.n.intelligi de diuina & de humana, glos.in
verbo, immitatio, in Auth. de instr. cautela, & fi-
515 de, in prin. immò†multipliciter, vt tradit Alber.
in Dictionario suo, in ver. veritas, distinguendam
516 erit, ptout in præcedenti quæst. quia si † ex verbis
apparet non ēē simpliciter intellectum de verita-
te negocij, sed de Deo, qui est veritas, glo. in d. ver
bo, imitatio, aliàs mutatio, c. si cõsuetudinem, & c.
seq. dist. 8. vel de veritate conscientiæ, fm gl. in d.
c. etsi Christus, per illum text. & tunc procedit di
517 ctū Bald. & sic his penis locus erit. Si†vero sumus
in dubio, & tunc seruandus est contractus, licèt pę
næ non sint attendendæ, vt in præcedenti quęst. &
ita distinguit not. Alciat. hic, & in d. Rubr. nū. 12.
& sic limita octauodecimo hanc legem seu magis
declara, vt hoc casu non procedat quo ad inflictio
nem pœnarum.

QVAESTIO XXXVIII.

518 QVid†si quis sub periculo aīæ suæ promise-
rit, an iurasse censeatur? & dicendum vr ꝙ
sic, vt probatur in c. fraternitatis, de frigid. & ma-
lefic. Innoc. Host. & Bald. in d. c. etsi Christus. Ar-
chid. Io. Andr. & Domin. in c. 1. de sepult. in 6. Ar-
chid. in c. iuramenti, 22. quæst. 5. & sequitur Ias. in
d. §. iurari, licèt aliquid per Deum vel per religio-
519 nem non affirmetur: nam saltem implicitè†iura-
tur per Deum, est.n. ac si dicatur ita Deus perdat,
vel seruet animam meam, vt declarat Alciat. in d.
520 Rub. nu. 15. Et idē est si dicatur, †sic Deus me ad-
iuuet, cap. ego, in fine, & ibi Bald. ad fin. de iureiur.
& sequitur Ias. in d. §. iurati, Nec obstat fm Innoc.
521 & Bald. in d. c. etsi Christus, ꝙ hoc†non procedat
in teste iurante, vel qñ iuramentum exigitur pro
solemnitate, vel hēat confirmare contractum, vt
sup. nu. 511. & 512. Quia quo ad testem, illa est rō
522 fm Alcia. in d. Rub. nu. 15. quia†testis d?: expres
sè iurare, vt magis absterreatur a falso, & magis
consideratè deponat; nec est satis, si iuramentum
tacite induceretur, ex quo multi credentes se non
iurasse, facilius mētirent: at in casu nostro (vt Ale.
hic in fine notabiliter tradit, de quo tñ inf. 3. quęst.
523 proxima dicetur) †non exigitur tactus scripturæ,
sed sufficit ꝙ interueniat inuocatio Dei, nec exigit
iuramentum hic pro solemnitate, vel vt validet cō
tractū, & ppea dispositione huius legis locus erit.

QVAESTIO XXXIX.

524 QVid modo in eo †qui per salutem propriā
vel per corpus suum obseruare promise-
rit, an iurasse censeatur vt his penis locus sit? & ip
sum iurasse vr, l. 4. ff. de iureiur. Et rō est: quia resol
525 uitur†tale iuramentum in hunc sensum: ita Deus
saluum me faciat, arg. c. quãto, de iureiur. & ita de
clarat Alciat. in d. Rubr. nu. 16. Et ꝙ sit iuramen-
tum, est glos. in d. c. etsi Christus, in verbo, creatu-
ras, & probat text. in c. cõsidera, & c. seq. 22. quęst.
526 1. Et†hoc iuramentum seruandum est. Bart. & a-
527 lij, in l. qui per salutem, de iureiur. Et ꝙ † iurans
per suum corpus, & contrauenjens, his penis affi-
ciatur, in terminis tenet Guid Pap. in d. cons. 31.
nu. 9. vers. quarta ratio.

528 Contrarium tñ & melius†tenet Aret. hic, in 6.
not. motus, quia si speciale est ꝙ quis iurando per
salutem Principis afficiatur his penis, ergo aliud
est, qñ iuratur per aliam creaturam. Confirmatur
hęc opinio: quia licèt quo ad alios effectus, talis cē
seatur iurare per Deum, tamen quo ad inflictionē
penarum iuramentum hoc non vr sufficere, maxi
mè quia extensio huius legis & exorbitantis, & pę
nalis oīno est prohibita, vt sup. sępissimè dictū est.
529 Et †propterea ēt hoc casu distinguēdum esse cen
seo, vt s. ad obseruationem contractus iuratum cē
seatur, secus verò quo ad pœnarum incursionem,
vt sup. nu. 502. cum seqq. dictum fuit.
530 Subdit ēt Aret hic, ꝙ†si quis simpliciter iura-
uit & non exprimitur per quem, ex quo non est
tanta irreuerentia, sicut qñ quis exprimit nomen
Dei specificè, se non credere his penis locū esse: Cu
ius dictū declaratione eget. Et propterea dicas, ꝙ
531 †si in instrumento contineretur ꝙ contrahens iu
rauerit, & non aliud dicatur, ex quo de consuetu-
dine iuratur tactis scripturis ad sancta Dei Euāge
lia, & ita scribunt Notarij, hoc casu præsumetur ta
lis taliter iurasse, & fuisse seruata seruanda, iuxta
notata per Bal. in l. fi. in fi. inf. si ex fals. instr. quod
Alciat. placet in d. Rub. de iureiur. in fine, & idem
532 tanto magis est dicendum † si scriptum in instru-
533 mēto reperiatur, talis iurauit, &c. quia† hęc dictio
includit ea quę sunt de natura & substantia actus.
Bart. & alij, in l. Gallus, §. idem credendum, de lib.
& posth. Alcia. in d. Rub. antè finem, & propterea
his casibus non puto procedere dictum Aret. hic.
534 Dicit ēt ipsemet Aret. hic, ꝙ † iurans ad Sancta
Dei Euangelia, quamuis hic medium iuramenti
non sit Deus, vel ipsum per qđ iuratur, tñ ex quo
fit mentio Dei, hēt locum hęc lex, quia si his penis
afficitur iurans per Principem, quanto magis iu-
rans per sacratius Principe, arg. Auth. Multo ma-
gis, sup. de sacrosāct. eccles. qđ admitto, quia ita iu
rari seruatur de cōsuetudine, quæ seruāda est, l. mi
nimè, de legib. Alciat. post alios, in d. Rubr. nu. 34.

QVAESTIO XXXX.

535 SEd quid si dicatur †Deus sit mihi testis, an iu-
ratum censeatur? & clarum est ꝙ sic, §. qm ve
rò. in Auth. Quibus mod. natur. effic. legit. collat.
6. quem text. allegat hic Bald. & in Rubr. ff. de iu-
536 reiur. †est. n. ac si iurasset per sacra Euangeliā. Ro.
Alex. & Ias. in d. §. iurari, & per consequens pœnis
huius legis locus erit, cum negari nō possit, quan
dō Deo authore promissa solidata fuerint.

QVAESTIO XXXXI.

QVæro, nunquid in hoc iuramento vt. s. his
537 pœnis locus sit, †exigatur scripturarum ta
ctus? Et Alex. hic in fine, dicit esse aduertēdum, ꝙ
538 †iuramenti prestatio est, qñ iuratur super contra
ctu in scriptis, uel super altari, allegat, l. pen. vbi
Bald. inf. de reb. credit & glos. in Clem. 1. in verbo
539 tactis, de homicid. Sed præstatio†fidei est, qñ pro
mitto sub fide nō tactis scripturis, secundum oēs,
in d. c. ad aures, qđ metus causa. Sed cū text. hic in
verbo,

verbo,inuocato Dei,& solum requirat,q contractus, & promissio sit roborata per inuocationem Dei, non requiritur tactus scripturæ: quo ad pri-
540 mum dictum Alex.hic,q est †iusm solũ qñ tangitur scriptura,dic, q ipse dicit contra cõem opinionẽ Doctor.cõiter cõcludẽtiũ,in d.Rub.de iureiur. in iusio non esse necessariũ tactũ scripturæ, & ita ibi Alcia. nu.39. repræhendit hoc dictũ Alex.Pro quo faciũt decisiones quęst.sup.discussarũ,in quibus concluditur illis casibus, quem iusm præstitisse, & tñ nullus scripturarũ tact⁹ interuenit.Pos
541 set tñ saluari dictũ Alex.hic,pp†cõsuetudinẽ quæ vr obtinere,vt tactis scripturis iuretur:nã minimè sunt mutãda quæ certã interpretationem habuerũt,l.minimè,de legib.& tradit Alciat.in d.Rubr. 4.Fallent.nu.34.post med.ibi.Quo vero ad secundum dictũ,concludendum est cũ Alexãd.necessariò tactus scripturarũ non exigi,tum quia non exigitur de necessitate in iuramento, ut sup.tũ ẽt,qa inuocatione diuini numinis lex contentatur.

Non solum notatur infamia.

QVAESTIO XLII.

542 SEd numquid† omnis periurus omni casu sit infamis ipso iure,vt hic?Et cõiter hic tradunt oẽs,hic esse casum specialem,ut periurus infamia notetur,regulariter aũt cõtrariũ verius esse,quia
543 †periurus infamia ciuili non notatur, l. Lucius, cũ ibi notat.ff. de his qui notant. infam.l.quoties, inf.de dignit.lib.10. hoc enim edicto de infam.nõ continetur, l.1. ff. de ijs qui not.insam.& hanc ẽt cõem opinionẽ Doct.tradit Felin.in c.testimoniũ, nu.20.de testib.quã ẽt tenet Aret.in l.1.§. sed & si
544 mihi,col.pen.in fin.de verb.oblig.Et†rõnem specialitatis adducit glos.in d.l.Lucius,quia hic iurãdo super cõtractu,& sic super eo qd est de futuro, & contraueniendo venit contra duo, s. contra pactum,& contra iusm;Aliam aũt rõnem adducit glos.in c.quicũq; 6.quæst.1.quam sequũtur Butr. & alij, in d.c.testimoniũ, q†ideo hic periurus est
545 infamis,quia offendit Deum,& hoiem. Quicquid tñ sit de rõne specialitatis, cõcludũt oẽs, hũc casum specialẽ esse,& solũ infamia notari qui cõtra-
546 uenit iusio super cõtractu præstito .Cæterũ,†si qs iurauerit obedire Rectori, cõtraueniẽdo nedũ nõ notaretur infamia, sed nec ẽt vllis ex his pœnis incurreret, vt not. hic Bald. Salic. Paul .Ias. & Alciat.Et licèt ipsi solũ dicãt,nõ notari infamia,tñ est cõcludendũ ẽt his pœnis illaqueari nõ posse,cũ talis iurans citra extensionem, (quæ non toleratur in hoc casu quo ad inflictionem pęnarum, ut sup. in 1.quæst.ostensum est)hac lege non comprehẽdatur:& sic limita hanc.l. non procedere in iurante aliter quam super contractu,& de futuro.
547 Limita tñ hãc cõclusionem nõ procedere,†qñ debitor iurauit soluere usuras:quia licèt nõ soluẽdo incurrat periuriũ, c.debitores, de iureiur.tñ si nõ soluit,non est infamis quia dolus creditoris excusat eũ ab infamia,ita not.tradit Bal.in c.1.3.col. de iureiur.& referens sequitur Feli.in d.c.testimo-
548 nium, num.21.& Alciat.hic,putare etiam†quòd nedum ab infamiã,sed ẽt a cæteris huius legis pœnis præter quã à periurio, propter d.c.debitores, talem non soluentem excusari, maximè,cum dolo non contraueniat,qui exigitur vt his pœnis locus sit, sed aliqua ratione non moueatur ad non soluẽdum,& promissa obseruandum.

QVAESTIO XLIII.

549 SEd an†sit opus sententia declaratoria iudicis declarantis quem contrauenisse iureiurando promissis, & seu pœnam infamiæ incurrisse,licèt ipso iure notetur à lege & vr dicendũ q sic c.quũ sm,de heret.in 6.l.eius qui delatorem,& ibi Bar. ff.de iure fisci, & tradit Bald.& communiter cæteri hic,Felin.in c.cum non ab hoie,de iudic.& in c. 2.in ptin.de sponsal.& latissimè in c.Rodulphus, nu.35.de rescript.Ias.in l.3.§ qd aũt.ff.qd quisque iuris.Crot.in l.si insulã,nu.49 de verb.oblig.Curt.
550 iun.latè consi.149.Et†talis declaratoria(ut tradit Alciat.hic) debet ferri per iudicem auctoritatem habentem cognoscendi de causa infamię, qu a si
551 alius iudex† q de ea ex forma statuti fortè,cognoscere non posset,in sententia eã omitteret, nõ propterea absoluisse cẽsebit, cũ id ad eius cognitionẽ non pertineret, allegat Bart.in l.si plures,de fide-
552 iuss.& propterea omnis† reseruatio facta per talem iudicem, superflua fuisset, Bart.in l.a proce-
553 dente,inf.de dilat.Et q etiam†qñ infamia irrogatur à iure ipso facto sit necessaria sñia declaratoria iudicis, expressè tradit Archid. & Io.Andr.in c.Fœlicis,de pœn.in 6. & idem tradit Petr.de Anchar.in consil.189.Tribus de causis, 2.col.ubi idẽ
554 tenet† in pœna excommunicationis ipso iure irrogata à Canon. Sed licet in oẽs teneant ut supra,
555 hoc casu declaratoria opus esse, † tu aũt teneas contrarium, in hoc, ad qd Doct præallegati non animaduerterũt: nam nõ vr q sit necessaria decla-
556 ratoria in irrogatione infamiæ, cum hæc † pœna à iure imposita trãhat secum exequutionem sine aliquo ministerio hominis,quo casu non est opus declaratoria, l. quæ sub conditione, §. finali. ubi
557 Bald.hoc notat. ff. de condit. instit. Et in † pœna infamiæ ipso iure irrogata à lege quòd non exigatur aliqua declaratoria,expressè tradunt Domin. & Imola,in dicto c.Felicis,quos sequitur Ias.in d. l.3.§. quod autem;quod quisq; iuris,& Felin in d. c.Rodulphus, sub num.38. in d.c.2.de sponsal.& clarius in dicto c.cum non ab homine,nu.10.3.li-
558 mitatione. Et propterea limita †communem conclusionem supra adductam non procedere in hac pœna, quæ trahit secum exequutionem,sed in alijs huius legis de quibus ẽt dicetur inf. in quæst. 48.num.659. & 49. nu.668. & 693.cum seqq. Et
559 dictum † Ioan. Andr. & Archid.similiter declara in hac pœna non procedere, sed in aliis non tra-
560 hentibus secum exequutionem. Et similiter†consilium Anchar. procedit in excommunicatione, non autem in infamiæ irrogatione,ut per Felin.in locis præallegatis.

D Verum

Verum etiam actione priuatus.

SEd de qua actione debet intelligi hic textus?
& ſm Alciat. hic, & recte, non vr posse intelli
561 gi de actione † quæ oritur contrahenti ex illo con
tractu, vt nonnullis visum est, quia non adimplen
do promissa per eum experiri ea prohibetur, l. cū
proponas, la 2. infra tit. 1. Et ppea si text. hic de ea
sentiret, superfluè id fieret, contra text. sup. in 1.
constit. §. quibus. Tutior igitur vr intellectus glos.
562 hic, in verbo, actione, vt hic text. † intelligatur de
actione personali, per pactū uel trāsactionem re-
missa, quæ ipso iure perempta nū censebatur. Sed
exceptionis obice, l. siue apud sup. eod. nūc modo
in pœnā perempta cēsetur, & ita sequūtur hic Do
563 ctores, vbi Bald. dicit in 5. notab. φ † licèt quis sit
priuatus per exceptionem ex propria vi trāsactio-
nis, tñ adhuc magis priuatur ipso iure vi periurij
& sic est vna priuatio super alia priuatione. Pōt ēt
564 intelligi (ſm Alciat. hic) text. † de actione reali, re
missa per pactum vel transactionē, quæ ipso iure
perēpta non censetur sed solum ope exceptionis,
565 nā adhuc † penes remittētē dominiū remansit, l. si
super, in fine, sup. eod. & ppea cōtrauenièdo actio
ne quæ per eo sibi cōpetebat penitus priuatur, &
hūc intellectū subdit Alcia. hic, cōuenire sequen.
verbis, dū de rerū pprietate tex. loquit, vbi hoc la
tè examinabitur nu. 611. cū multis sequen.

QVAESTIO XLIIII.

566 SEd numquid † periurus ab agēdo repellatur?
& Specul. tenuit φ sic, in tit. de Actore, §. 1. 4.
col. versic. item φ est periurus, per hāc legē, & idē
567 tenet glos. in c. prouidi, 22. quæst. 5. † qd dictū p-
cedit, qñ vellet agere, contra cōtractum iuratum,
ut hic, secus aūt in alia causa, quia non repellitur,
vt tradūt Alex. & Ias. hic, Rom. Sing. suo 493. Tu
sai, φ c. primum. Alex. consi. 17. Ponderatis, col. 2.
lib. 3. & est cōis opinio Doct. in c. intelleximus, vbi
Felin. nu. 6. & Dec. nu. 17. de iudic. & in c. dilecti,
& ibi Felin. & Dec. in princ. de except. Et rō quare
in hoc casu repellatur est, ſm Ias. hic, qa priuatur
568 actione † sine qua nemo experitur, l. si pupilli, §. vi
569 deamus, de negoc. gestis. Nam † exceptio periurij
est litis finitæ, ſm Anton. de Butr. in d. c. dilecti, 4.
col. & refert hic Ias. quia per eius oppositionē im-
peditur actor agere, & sic lis finitur.

QVAESTIO XLV.

570 QVæritur, numquid † iuso pactum nudū ve-
stiatur adeo, φ producat actionē, & obliga
tionem de iure ciuili? Et partem affirmatiuā tenet
Butr. in d. c. cū cōtingat, de iureiur. Com. & Rom.
in l. 1. in prin. de verb. obli. & Com. in l. si quis pro
eo, de fideiussor. Raph. Fulg. in consi. 182. Visa co-
pia, ad finem. Guid. Pap. d. consil. 31. nu. 3. vbi latè
examinat, & in cōs. 17. nu. 3. Matth. Notab. 36. No
ta nouam regulam. Crot. in d. l. 1. in princ. nu. 26.
& 29. 1. lectura, de verb. oblig. & vnt sequi Felin.
in c. 1. 2. col. de pact. & Ias. in l. iurisgentiū, §. sed cū
nulla, 11. limitat. ff. de pact. & sequūtur Moderni
Repetentes hic, 21. notab. ut refert Alciat. in d.
c. cum contingat, num. 243. Et mouentur ex isto
571 textu, ibi, dum dicit, actione priuatus, nam † priua
tio præsupponit habitum, l. decem, de verb. oblig.
l. remittit, de iureiur. & l. manumissiones, de iu-
stit. & iure, ergo text. præsupponit, φ hēbat actio
nem ex pacto nudo, & hoc est pp iusm. Secundo
mouentur per text. hic, dum loquitur de petitio-
ne pœnæ, qui vult posse peti pœnam pacto promis
sam, & tamen non constat stipulationem interue
nisse, & ppea istud pactum iuramento vestitur, &
ab eo fomentum accipit, & ita pactum nudum iu-
ramento vestiri, & quo ad sortem, & quo ad pœ-
572 nam, vr probare hic text. Tertio probatur: nā † po
tētius debet operari illud qd ordinatur directè ad
vnum effectū, q̄ illud quod ordinatur ad obliquū,
573 l. precibus, inf. de impuber. sed † iusm promissoriū
ordinatur directè ad obligandū, ergo fortius vel
saltem æquè obligare dēt, sicut iusm probatoriū,
uel decisorium, & per hanc rōnem Vltramontani
post glos. in l. 1. infra de oper. libert. tenuerunt ex
574 † iuso actionem, & obligationem oriri, ut refert
Ias. in l. iusiurandum quod ex conuentione, de iu-
reiur. Quarto facit ratio, quam ponunt Doctor. in
575 rubr. de verb. oblig. φ † stipulatio ideo parit actio
nem, quia cum maiori fit deliberatione, qd nō est
576 in pacto nudo: nam qñ † aliquid fit ad irrogationē
alterius, dicitur magis deliberatè fieri, glos. in l. in
emptis, inf. de contr. empt. Bar. & alij, in l. serui ele
ctione, in prin. de leg. 1. cum alijs adductis per A-
577 lex. in d. Rubr. col. fi. Sed subeundo † quis iusm, di-
citur ad illud deliberatè accedere, ut ibi tradit A-
lex. vbi dicit, hāc ēt rationem quare pactum nu-
dum iuratum producat actionem: Ergo, sicut sti-
578 pulatio actionem parere debet. Quinto quia † iura
mentum operatur vim geminati actus, uel consen
sus. Abbas d. c. cum contingat, 2. col. ad finem, de
iureiur. quem sequitur Euer. d. suo tractatu, in mo
do argum. in loco à coniunctione, siue combina-
tione, ad finem Alciat. dicto c. cum contingat, nū.
579 64. Vnde sicut † pactum geminatum parit actio-
nem, l. 1. §. debitum, de constit. pecun. §. de constitu
ta, Instit. de action. Matthesil. d. not. 36. & tradunt
communiter Doctores, in d. Rub. & in l. 1. in prin.
de verbor. oblig. ita pactum iuratum, quia videtur
tenere Alcia. d. nu. 64. Sexto quia videmus in alijs
580 casibus specialiter hoc introductum esse, vt ex † iu
reiurando oriatur actio, vt in liberto, l. vt iuris, de
581 oper. libert. l. fin. inf. de liber. caus. & † ex pacto nu
do compromissi iuratio, l. ne in arbitris, & l. cum
antea, versi. exceptis, inf. de arbitr. ita etiam in hoc
casu censeri videtur eadem ratione specialitatis,
cum multa specialia in hac l. propter iusiurādum
inueniantur, quæ latè tradit Guido Papæ, d. consi.
31. nu. 4. & sequentibus.
582 Cōtrariam † tamen partem magis cōiter tenēt
Doctor. scilicet Bar. & Bald. in d. l. 1. infra de oper.
libert. Bald. in Auth. Sacramēta puberum, in fine,
& in d. l. cum antea, col. fin. & in l. iurisgentium, §.
ob maleficium, 2. colum. num. 2. de pactis, & in §.

item

item sacraměta, col. fi. in tit. de pace iur. firm. Ang.
in d. l. iurisgentium, §. quinimo, Salic. in d. Auth.
Sacramenta. Imola in d. c. cum contingat, in illa
quæst. an actio, & obligatio oriatur ex iuro. Aret.
in §. præterea, col. 10. sub nu 16. inst. de except.
Guid. Pap. sibi contrarius, in consi. 29. nu. 6. Alex.
Ias. & Alciat. hic, & latius Alciat. in d. c. cum con-
tingat, nu. 173. 242. & sequentibus, & hoc ēt vide
tur tenere Ias. in d. § sed cum nulla, dum se remit-
tit ad not. hic per eum, & idem Felin. in d. cap. 1.
dum allegat Bald. in d. l. iurisgentiū. Et tenendo
583 hanc partem, quæ † verior videtur, & vt cōior ser
uaretur in practica. Ad rōnes supra in contrarium
adductas pōt rñderi, & primo, ad text. nostrū, dū
loquitur de actionis priuatione, rñdetur, ꝙ text.
non intelligit ꝙ ex trāsactione vel pacto nudo fue
rit orta actio, sed loquitur de primæua actione,
quæ ante transactionem competebat, quæ adhuc
perempta non erat, ut sup. nu. 561. cū seq. dictum
fuit, immo hic tex. ſm Alciat. hic, magis contrariū
probat. Nam cum dicat contrauenientem priuari
actione personali, super qua transactum fuerat, ap
paret actionem ipsam adhuc peremptam non fuis
se, ex ipsa transactione quamuis iurata, qđ falsum
584 esset, si pactum iureiurando vestiretur, id † n. sicut
& stipulatio ipso iure actionem præcedētem peri
mit, l. vnus, §. pactus me peteret, ff. de pact. Secun-
do non obstat hic text. de pœnæ petitione loquēs,
cum super pœna, iurm non fuerit præstitum, sed
super principali contractu, & ppea est dicendum,
quòd aliàs ex pœna agi posset, ut quia interuenis-
585 set stipulatio, vt Alex. hic censuit, cū aliter pœna
ex pacto deberi nō possit, l. quamuis, la 1. inf. de v-
sur. l. seruus ea lege, ff. de seru. export. q̃ stipulatio-
586 nem (teste Alciat. hic) † veteres pœnæ subiectæ ad
dere solebant, l. 2. de arbitr. l. promissis, sup. eod. &
ita rñdet Alciat. hic, & in d. c. cum contingat, nu.
244. Tertium fundamentum tollitur per ea quæ
not. Ias. in d. l. iusiurandum, 3. col. nam hoc est spe-
587 ciale † in iuro decisorio, ut ex eo oriatur actio, cū
hēat vim iudicialis confessionis, l. qui iurasse, §. fin
588 de iureiur. & ex † confessione iudiciali, oritur ob.
589 ligatio, & actio, l. certū, in fine, de confess. & † hēt
vim sniæ, l. sed & si possessor, §. fin. de iureiur. &
post rē, de re iudic. & ex snia oritur actio, ut p Ias.
Ias. in d. l. iusiurandum, quæ nō hñt locū in iuramē
to promissorio seu cōfirmatorio. Quarto nō obstat
ꝙ sicut stipulatio ex quo fit cū maiori deliberatio
ne, actionem producat, ita sit dicendum in pacto
nudo iurato, quia rñdetur, argm̃ non procedere,
590 cum non ideo hæc † sit rō, vt ex stipulatione oria
tur actio, vt tradit Crot. in d. Rubr. de verb. oblig.
591 1. lectura, nu. 4. est enim † impulsiua, non finalis,
592 ut declarat Alciatus in d. Rubr. nu. 23. & 24. † qua
cessante, non cessat dispositio l. 1. §. sexum, de po-
593 stul. nec † ea militante, militat dispositio l. illud, ad
594 l. Aquil. Nam † illæ Regulæ procedunt in finali ra
tione, non in impulsiua, secūdum Corn. in l. vnica,
inf. de cad. tol. & tradit Alciat. in d. Rubr. nu. 24.
Nec Alex. in d. rubr. tenet contrarium, immo se re
mittit ad not. per alios, ut supra. Quinto similiter
nō obstat, quod de constituto supra adductum est,
595 Primo, quia ideo † constitutum parit actionem (se-
cundum veriorem opi. Doct.) quia habet nomen
elegans, & speciale. Bart. in l. iurisgentium, §. sed
cum nulla, ff. de pacti. Ias. Crot. & alij Modern. in
d. Rubr. de verbor. obligat. Nec ab hoc discrepat
Alciat. in loco inferius allegato, quia immo se re-
mittit ad inferius notata per eum, ubi contra-
rium tenet, vt supra nu. 582. dictum fuit. Secun-
do, quia etsi iuramentum operetur geminatio-
596 nem actus, tamen cum ista actuum † geminatio sit
simultanea, habetur pro vno actu, vt tradit Bald.
nouel. in d. Rubr. de verb. oblig 6. col. versi. potest
tertio limitari, loquens de constituto vno instan-
ti facto. & in iuramento expressè tradit Ias. in l. si
insulam, 5. quæstione, ad fin. de verb. oblig. Et di-
cit Bald. supra in procem. in princ. nu. 19. pen. col.
597 ꝙ † confessio non dicitur geminata, quando fit v-
no instanti, & idem tradit Ias. in l. qui bis idem, 2.
ampliat. de verbor. obligat. Et facit quod vult glo.
in l. si conuenerit, in prin. ff. de pignor. actio. quod
598 † non dicatur trina interpellatio, si eodem instan-
599 ti dicatur, solue, solue, solue, nam plura † vno im-
petu facta, pro vno habentur, l. illud, §. fin. in fine
600 ff. ad l. Aquil. Quod tamen † declara non procede
re, quo ad declarationem mētis loquentis, ut tra-
dit Dec. in l. legem, nu. 13. & seq. supra tit. præce-
denti, & clarius Crot. in l. 1. in princ. nu. 23. de ver
bor. oblig. 1. lectura. Vltimo, non obstant in con-
trarium vltimo loco aducta: quia loquuntur in ca
601 sibus specialibus, ergo † in cōtrarium est ius com-
mune, l. ius singulare, de legib. l. 1. in fine, ad muni
cipal. extra quos iure non probatur pactum nu-
dum iureiurando vestiri, l. si quis pro eo, vbi glos.
602 & Bar. de fideiussor. Nam regulariter pactum nu
dum non producit actionem, l. iurisgentium, §. igi
603 tur nuda, de pactis. Qui ergo † vult dicere contra-
rium, hoc expressè probare debet, l. ab ea parte,
de probat. cap. ad decimas, de restit. spoliat. sunt
604 † enim tenaces Regulæ iuris, à quibus non est re-
cedendum, nisi contrarium expressè reperiatur
in iure, vt tradit Bald. in l. 1. versi. quid de deporta
to, infra de hæred. instit. & in l. tutor, infra de seru.
pign. dat. manumis. refert & sequitur Crot. in d. l.
1. 1. lectura, nu. 22. de verb. oblig.
Sed licèt secundum crebriorem sententiam pa
ctum nudum etiam iuramento munitum actio-
605 nem de iure ciuili non producat, † secùs tamen
est de iure Canonico, quia in suo foro, ex pacto
iurato agi potest, c. 1. vbi latè Felin. 3. col. de pactis,
c. cū uenissent, de instit. Bart. in d. l. si quis pro eo,
6. casu, & communiter Doctor. in d. Rubr. de ver-
bor. oblig. quicquid tenuerit Ias. in d. l. iusiurandū
quod ex conuentione, ad finem, & idem tenet Al
ciat. hic, post alios, & in d. c. cum cōtingat, nu. 244.
& seq. igitur in terris Imperij, ius ciuile seruabi-
tur, in terris autem Ecclesię, ius Canonicum, quic
quid disputando tenuerit Corn. in d. Auth. Sacra
menta, 14. quæst. quem refert Alciat. hic, in quo
articulo videas Alciat. in d. Rubr. de verbo. oblig.
nu. 12. cum sequentibus.

Restituta pœna quæ pactis probatur inserta.

GLos.hic restitutā idest datam exponit, quā
606 sequitur Salic.hic,nā† restituere dicimus,cū alienū non nſum reddimus, l.qui restituere,de rei vendic. at hic nſum nō alienū damus: nā qui promisit pœnā,de suo dat,& sic accipientis facit, §.sic itaq; Instit.de action.quæ expositio à iure non deuiat, similē,n.hēmus in l.1.in fi.princ.vbi Bart.ff. quorum bonorū, & l.2.inf. ēt eod.tit.tradit Bald. in l.cū ēt,inf.de reb.credit.& in l.mācipia,in fine,
607 inf.de seru.fugit. Quando.n. † verba non possunt ſm propriū significatū accipi, ſm impropriū accipiūtur. Aug.in l.si cum ante,inf.de don.ante nupt. & in l.si angusti,per illum text.ff.de seruit.tit.generali,& tradunt oēs,in l.si tibi,si cert.pet. Dec.in l.in contrahenda, nu.6. de reg.iuris. Alciat.tñ hic defendit propriè hunc text.intelligi debere:Cum
608 enim† pœna soleat in instris addi,vt id quod interest ad certam æstimationem deducatur, l.fin.de prætor.stipul.dicitur restitui, quia iam creditoris
609 interest eam habere.† Restitutio namq; est in pristinum statum repositio,l.2 §.restituas,ff.ne qd in
610 loco publico† & restituere est retro statuere;idest in eum casum rem constituere in quem fuisset si non fuisset contrauentum, secundum ipsum Alciat.in l.restituere,de verbor.signifi.Nam id quod interest,secundum eum,crassiore Minerua, pœna appellatur,l.nouissimè, ff.iudicatum solui.

Reus proprietate careat.

MVltis modis is text. intelligi pōt,vno modo iuxta intellectum primum glossæ hic, verbo proprietate, qñ actione psonali species petebātur:quia si super eis transactum fuerit,in qua trāsactione reus eas restituere promiserit, dūmodo aliquid sibi prius actor præstiterit, si actor non obseruauerit promissa,proprietate ipsarū rerū petitarū carere debet. Secūdo modo intelligi pōt,qñ fuerunt datæ species transigendo,actori promittēti aliquid facere,seu non contrauenire, nam cōtrauueniendo ipsarū rerū datarū proprietatē amittit, & ita eas reddere cogi pōt, vt sentit d.glos.hic.in 2.intellectu.Tertio modo pōt poni exemplum in actione reali, quando Dominus rem suam vendicabat, cui per reū in transactione fuit promissum eam restituere, eo prius aliquid soluente:nā actore deficiente suæ rei proprietate priuabitur,vt refert hic Alciat.nonnullos tenere.Quarto modo ipsemet Alciat.hic,& sup. super tex.in verb.actione priuatus,de quo supra nu.564.& 565.relatū exti-
611 tit,intelligit hunc text. †in eo qui actionem in rē remisit,quiq; sola exceptione submoueri poterat, cum proprietatem hēret,d.l. siue apud,sup.eod.is .n.proprietate.&.actione ipsa quæ ad proprietatē sibi cōpetebat penitus priuatur;Et pro hoc intelle-
612 ctu facit,ꝙ ex quo† ille hēbat actionē ad rē ipsam, censebatur rē ipsam hēre, l. qui actionē,de reg.iur.
613 vbi Dec.l.id apud se,de verb.signif.†res nāq; quæ actione recuperari pōt, in bonis nſis esse cēsetur, l.rē in bonis,de acquir.rerū dom.l. bonorū appel-
614 latio.§.fin.de verb.signif.& † rem dicimur amisisse,cū aduersus nullū eius persequendi actionē hēmus,l.Labeo,& Sabinus,§.fin.de verb.signif.Neo
615 obstare vr,ꝙ†minus hēt qui actionē hēt, quā qui
616 rem,l.minus, de reg.iur. quia†illud est pp litium anfractus,& frustrationes,exequutionem facti,ac dubios euētus,ut per gl.in d.l.minus, & p Alciat. in d.l.ad apud se,& in d.l.Labeo,& Sabinus,§.fin.
617 &†pp cōmodū possessionis. Dec.in d.l. qui actionem,nu.3. Is tamē intellectus redditur dubius,& nō vr procedere posse, Primo,quia iura loquētia,
618 ꝙ†qui actionem hēt,rem hre vr, ut supra,procedunt,qñ quis verè hēt actionē,per q̄ efficaciter rē recuperare possit, nō aūt p exceptionē actio perimi pōt,ut in hac specie, & propterea tali casu nōl lā actionem hre censetur, l.eleganter,§.seruus,& ibi Bart.1.notab.de dolo.& l.nihil interest,de reg.
619 iur.Sic & † illud dēri nō dr, qd pōt perpetua exceptione defendi,Bar.in l.ꝙ si maritus,§.si quis aūt,
620 de constit.pecun.sic† ille non dr debitor, qui perpetua exceptione defendi pōt,l.creditores,de ver
621 bor.signif.vbi Alciat.& econtra,non† cēsetur creditor qui tali exceptione summoueri pōt, l.creditor, ēt eod.tit. Secundo, & fortiori rōne ꝓbatur: nam tenendo hūc intellectū Alciati ꝙ hic tex.loquatur in eo qui realem actionem remisit,quapp cōtrauentionē,ipso iure priuatur,ut sup.si tex.hic intelligeret hūc priuari proprietate eius rei ad q̄ actionem hēbat, (quæ tñ exceptione elidi pote-
622 rat,)† superfluus esset, cōtra text.in §.quibus,sup. in 1.constit.nam cum is fuerit per text.ipsa actione ad dictam proprietatem competēte priuatus, ut sup.super textu,in verb.actione priuatus,ēt ꝓprietatē amisit, d.l.Labeo.§. fin.de uerb.signifi.& sic priuatio huius proprietatis esset superflua.Ex ista secunda rōne infertur, ꝙ tertius intellectus sup.annotatus ad hunc tex. quadrare nō vr, qa ex quo per contrauentionē remittēs realē actionem ea actione priuatur, ēt ex illo capite proprietatem amittit, d.§.fin.& propterea alia priuatione nō est opus, primi igitur intellectus glos.melius quadrare vidētur.Sed & quinto modo retentis terminis, ꝙ text.loquatur in remittente actionē realē, vr ꝙ text.iste sine superfluitate procedat, si ex cā transactionis dño agenti partē rei suæ restituā,nā ipso contraueniente actione quæ sibi ad partē non restitutā competebat,priuabitur,eius vero partis sibi restitutæ proprietatē amittet. Quicquid tñ sit
623 de intellectu huius legis,puto eā procedere †tam in transigente super actione reali q̄ personali,ut s.contraueniens actione priuetur, & pœnas hic descriptas incurrat,quatenus possint adaptari, ut tenent glos.& oēs hic.Et forte nō esset ponere os in cœlū,si diceretur illa uerba actione priuatus,dēre intelligi de remittente actionem psonalē, ut intelligit gl.& sequūtur Doct.& hæc uerba, ꝓprietate careat,de remittēte actionē realē,ut vtrūq; casum cōprætēderet Imperator. Illud aūt nō omitto,hūc text.(ſm Alcia.hic,)intelligēdū nō fore in exēplo
624 qd aliqui fingūt,s.ꝙ† si iuratus uendidi Titio fundum meum, deinde alteri, & tradidi, ualet prior uēditio,ceseorq; priuatus dominio, & ideo in ſm empto-

emptorem transferre non potero, l quoties, inf. de rei vendic. cum crebriore sententia traditum
625 sit, † Regulam d.l. quoties, procedere etiam in vēditione iurata, Imola in d.c. cum contingat, col. 183. & seq. Ias. in d.l. quoties, 1. quæst. & sup in 4. not. quod etiam tenet Alciat. hic, de quo dictum
626 fuit supra nu. 286. & 288. nam † traditione opus est, ut dominium transferatur, l. traditionibus, su-
627 pra de pactis, licèt enim † iuramētum obliget pręcisè ad factum, ut est glos. communiter approbata, in l. si pecuniam, in princ. in verbo necesse habes, vbi latè Ias. de cond. ob caus. non tamen opera tur ut sine traditione dominium transferatur,
628 iuribus præallegatis. † nec impedit etiam translationem dominij in alium, vt tradit Imola, in d.c. cum contingat, 29. cait. in quæst. quam proponit, quando quis iurauit non uendere domum alicui de tali familia, quia si tamen vendat & tradat, licet periurium incurrat dominium transfertur & hanc opinionem dicit veriorem Crot. in repetit. l. filiusfamilias, §. diui, nu. 95. de leg. 1. Rub. Alex. consil. 146. nu. 4. & seqq. sequitur Alciat. in d. c. cum contingat, nu. 180.

QVAESTIO XLVI.

ET quia text. hic mentionem facit de proprietate, quæro, quomodo hic terminus proprie-
629 tas capiatur in iure, & † proprietatis appellatione de propria significatione venit solum nuda proprietas, prout distinguitur ab vsufructu formali, l. si tibi proprietas, de vsufr. accresc. l. 3. §. ne tamē, ff. de vsufr. §. proprius, Instit. de hære. instit. & l. vsufructu, de iure dotiū, glos. in l. si procurator, la
630 1. ff. de acquir. rerum dom. & ex eo † dr̄ proprietas, φ sit proprie tua, vt dicit Bald. in l. si de proprietate, a. col. infra si a non compet. iudic. & dicit Ioan.
631 Andr. in c. si Papa, de priuil. in 6. illud esse † pro-
632 prium quod competit alicui soli. Aliquando † proprietatis appellatione venit dominium, (quod ha
633 bet latius significatum, † quia comprehendit directum & vtile dominium, quod non est in proprietate, vt latè ostendit Ias. in d.l. traditionibus 2. col. & in l. naturaliter, §. nihil commune, 3. column. de acquir. poss. & sequitur ibi Hormanot. 2. col.) vt in c. 1. de causa poss. & propr. in l. permisceri, de acquir. poss. in d. §. nihil commune, in §. non solum, Instit. per quas person. nobis ius acquiritur, & in l. procuratore, infra de acquir. possess. cum simili-
634 bus. Sed † illud est de lata significatione, ut est de mente Paul. de Castro, in l. si proprietatis, infra de probation. & expressè tradit Horman. in d. §. ni-
635 hil commune, nu. 18. Aliquando etiam † proprietas pro possessione accipitur, sed de proprio significatu, l. iubemus, ad finem, vbi glos. in verbo, proprietate, supra de sacrosanct. Eccles. de quibus omnibus videndi sunt Ias. & Horman. in dicto §. nihil commune, hanc materiam attingentes.

Et emolumento quod ex pacto vel transactione illa fuerit consequutus.

636 DIctio hæc † Emolumentū, in iure pluribus modis accipitur, aliquando pro bonis alicuius, vt in Auth. de mandat. Princ. §. φ si delinquē-
637 ti, collat. 3. † Aliqñ pro salario, l. t. § que uero emolumēta, sup. de offic. præfec. prætor. Africæ modo
638 † pro fructu laboris, & alicuius rei acquisitione, c. 1. vbi Archid. & Io. Andr. de test. lib. 6. aliquando
639 † pro reddit u pecuniario, Clement. statutum, vbi
640 Imola, 4. notab. de election. generaliter aūt † pro qualibet utilitate, & cōmoditate accipitur, c. si hæredes, de testa. c. nemo, de Simon. Lapus, & Card. d. Clem. Statutū, & Alciat. hic, & ita hic hoc vltimo modo accipitur, & latè Boer. decis. 224. nu. 6. Nam iureiurando promissis contrauenniens, priuatur omni vtilitate, & cōmoditate quā ex illo contractu consequutus est; Et ppea si species aliquæ vel quātitates cōtraueniēti datæ fuerint, reddi debēt, vt gl. hic dicit, quā sequitur hic Alciat. Qui pp hūc textū reprobat dictū Matthes. Not. 50. de quo latius fuit dictū sup. in 16. quæst. & ēt opinio eorū qui tenēt uenditorē amittere rei dñium, si rē vni iuso pręstito vēditā, alteri vēdat, & tradat, (de quo fuit dictum supra num. 624. cum seq.) immo venditori de precij solutione contra primum emptorem actionem non competere, cū (s'm eum,) nec verba nec mēs huius legis huic casui cōueniāt.

QVAESTIO XLVII.

641 SEd quid † si singulis annis qs vsq; ad decenniū, soluere promiserit iureiurādo, an vno anno deficiente, p summa totius temporis conueniri possit? Et Io. Bapt. de Sancto Seuerino in suo tractatu de transact. quęst. 15. decidit posse cōueniri, & tali casu pp iurm sprētū debitorem, tpis emolumētū perdere, dicens ita fuisse iudicatū in illa ciuitate p D. Manfredū de Forliuio prætorem, & idem tenet Ruin. cōs. 172. in prin. 4. uol. & cōs. 77. nu. 2. 5. uol. & vide hic Cagnol. nu. 59. & primam tenet Brun. cons. 46. nu. 2. & cōs. 48. ad fi. Gab. Sarmin. ad not. Matthesil. 50. Cotta in memorali, Emphyteuta priuati, 2. pag. Ferrat. Caut. 2. in fin. Rol. à Val. cōs. 31. nu. 1. in 2. uol. Admittat Thob. Non. cons. 70. nu. 3. Pic. consi. 76. nu. 3. & Franc. Beci. cōs. 104. in princ. Alcia. tñ hic, de hac decisione dubitat, qa
642 † iurm, licèt efficacius obliget, tñ non facit quem teneri in plus, l. fin. infra de non numer. pecun. tradit ipse Alciat. ēt in d. c. cum contingat, nu. 249. &
643 hic debitor in plus, † vt teneri, cū 105. dies sit para summæ, §. plus, Instit. de action. & s'm eum non cō
644 stat ex hac lege periurū † in eo puniri, vt plus præstet quā pmiserit, allegat l. statuliberos, §. Stichus, de statuliber. Ego in prædicta qst. ita distinguēdū
645 putauerim, nā aut talis † debitor ex aliqua veteri actione tenebat ad totā summā soluēdā, & postea ex cōuētione (vt sæpe fit) fuit sibi indultū per creditorē, vt singulis ann. aliquā partē soluere dēret, & in reiurādo id pmisit, nā eo in vna solutione deficiēte, tūc arbitror ex veteri actione ad totā sūmā exoluēdā cogi posse, casus est & ibi declarat optimè Bal. i d. l. cū pponas, la 2. sup. tit. pced. nec pote-

rit opponere de cōuentione, quā nō obſeruauit, d.
646 l. cū proponas, †ſruſtra enim legis auxiliū implo-
rat, q in eā cōmittit, l auxiliū, in fine, ff. de minor.
c. quia fruſtra, de vſur. & hoc procederet, ēt ſi nul
lū iuſm interueniſſet, & hic caſus vř minus dubi-
647 tabilis. Si uerò debitor †talia vereri actione nō te-
nebatur nec conueniri poterat, ſed ſolū ex ea con
uentione iurata, qua ſingulis annis illam quan-
titatem ſoluere promiſit, & tūc caſus vř magis du
bitabilis, cū ex ipſamet conuentione pateat de nō
iure agentis plus debito petētis, d. §. plus, & hac ca
ſu hac ſnīa non teneri in alijs terminis, tenet
Curt. iun. in l. locum, nu. 26. ff. ſi cert. petat.

Sed tñ in hac ſpecie puto ēt talē reū pro tota ſū
ma conueniri poſſe: moueor ex deciſ. Baldi, Ale-
xand. Felini, ac aliorū ſup. allegatorū, in 18. quæſt.
nu. 280. cum multis ſequentibus, decidentiū, Em-
phyteutam nō ſoluente primo anno canonem iu-
reiurando ſoluere promiſſum, poſſe ante tempus
caducitati præfixum à iure, expelli de re emphy-
648 teutica. Nec obſtat d. §. plus aūt, quia †illud non eſt
verè ſed fictè, ꝙ tempus ſit pars ſummæ, qd oſten-
649 dit †verbum, vř, ibi appoſitū, qd fictionē denotat,
glo. et Dec. in l. qui actionem, de reg. iur. glo. in l. ſi
duo, in gloſ. fin. de acquir. hæred. d l. 1. §. deieciſſe,
verbo, vř, ff. de vi, & vi armata, cū ſimilibus, & idē
650 †verbum intelligitur, qd idem denotat, l. qm̄, vbi
Bald. ff. de his qui not. infam. l. hæres qñq;, de ac-
quir. hęred. cum alijs allegatis per Dec. in d. l. qui
651 actionem. Nec obſtat, ꝙ †iuſm reguletur ſm na-
turā contractus, & ſic non obliget in plus, quia il-
lud procedit, qñ contractus nō hēt ſuā eſſentiam,
ut quia deficit conſenſus, qui præſumitur deficere
in caſu d. l. fina. vt declarant Alex. Socin. Iaſ. in l. ſi
conuenerit, aliàs allegata, de iuriſd. om. iudic. & a-
lij ſupra allegati, in d queſt. 18. nu. 284. & declarat
Crot. in Rubr. de uerb. oblig. 1. lectura, nu. 35. ſe-
cūs verò qñ contractus hēt ſuā eſſentiam, & non
652 deficit cōſenſus, qa tūc iuſm †regulariter alterat
naturā cōtractus, ut p Iaſ. latè, in d. l. ſi cōuenerit,
1. limitat. & Crot. d. nu. 35. de quo latius dicetur,
inf. in 2. quæſt. nu. 710. cum pluribus ſequen.

Itaq; omnia eorum mox commoda.

QVAESTIO XLVIII.

653 SEd an ipſo iure †omnes pœnæ huius legis in
fligātur? & Bart. & Ang. hic, pariter infligi te
654 nuerūt, qđ probat †verbū, priuatus, præteriti tem
poris, qđ importat ipſo iure, gl. in l. iubemus, §. œ-
conomus, alias §. ſane, ſupra de ſacroſanct. eccleſ.
Bart. in l. Mæuius §. duobus, vlt. col. de leg. 2. & in
l. Imperator, de iure fiſci, quā materiā latiſſimè at
tingit Felin. per 12. col. incipiendo à nu. 24. in d. c.
655 Rodulphus, de reſcript. Et pp †verbū, mox, qđ ēt
importat ipſo iure, glo. iuncto textu in § 1. in Au-
th. de inceſt. nupt. collat. 2. gloſ. in Auth. inceſtas,
inf. de inceſtis nupt. Bart. & Felin. in locis prealle-
gatis, vbi Felin. num. 33. verbo mox. Aret. & Mo-
dern. in l. 1. § qui pręſens, de verb. oblig. Et hāc opi
nionē, ꝙ oēs hę pœnæ ipſo iure infligantur tenent
Bart. & magis cōiter Doctor. in d. l. ſi inſulam, 5.
quæſt. de verb. oblig pp dictum uerbum mox, &
656 quia cū oēs †hæ pœnæ ſint ſub vna determinatio
ne poſitæ, cenſentur pariter determinatæ, l. iā hoc
iure, de vulg. & pupil. & ita tenet ēt Iaſ. & Alciat.
hic, & Guid. Pap. d. conſi. 51. dubio 6. Contrarium
657 tñ ſcilicet ꝙ imo † ſolum pęnæ priuationis actio-
nis & irrogationis infamiæ infligantur, in cæteris
aūt exigatur ſentētia, tenēt Bald. Salic. & Paul. de
Caſtro, & uidentur ſequi Aret. & Alex. hic, & ex-
preſsè firmat Alex. conſil. 12. Perſpectis, 2. col. 1.
uol. ſupra allegato, & ſentit Rub. Alexandr. d. cōſ.
30 in princ. & ſecundum Alex. in d. conſi. vř ēt de
mente gloſ. hic, in verbo, proprietate, dum dř, ꝙ
658 ſpecies datæ reddantur, ponderando illud †ver-
bum, redditur, quod importat retro date, l cū qui-
dam uxori, de leg. 2. & l. uerbū reddendi, de uerb.
ſignifi. & conſequentur retranſlationem dominij
faciendam ex iſto actu redditionis, § ſic itaq;, In-
ſtit. de action. l. ſcire debemus, §. fin. de verb. oblig.
Tenens præcedentem opinionem ueriorem, &
communiorem, à qua in iudicando non eſſet rece
dendum per ſupra allegata, & per inf. dicenda, in
ſeq. quæſt. num. 692. cum ſeq. nu. 796. vbi dilucida
659 tur. Et dicas, ꝙ† licet ipſo iure imponantur hæ pę
næ, tamen ſnīa declaratoria exigitur, ut ſup. in 43.
quæſt. nu. 549. oſtenſum fuit, quod tamen limita,
in pœnis carentiæ actionis, & infamiæ irrogatio-
nis, quæ ſecum trahunt exequutionem, ut ibi, nu.
555. cum duobus ſeqq. numeris.

QVAESTIO XLIX.

660 SEd numquid †iuramentum in cōtractu appo-
ſitum purgandi morā facultatem excludat, &
Bart. & cōmuniter cæteri, hic tenent, ꝙ ſic, & idē
Bart. in d. l. ſi inſulam, 6. quæſt. & ibi cōiter omnes,
dempto Petro Beſutio, mouentur pp hunc text. in
verbo, mox, quo denotatur ipſo iure haſce pœnas
infligi, ut in præcedenti quæſt. nu. 655. ſupra dictū
661 fuit: nam † facta exequutione, non eſt locus pur-
gationi moræ, ut communiter poſt Bart. in d. l. ſi in
ſulam, 4. quæſt. tradunt Doctor per text. in l. ſi is
cui, de leg. 2. vbi Bart. in l. qui ob rem, de condict.
indebiti, & in c. commiſſa, de elect. in 6. cum alijs
allegatis hic per Alex. ſequitur ēt Alex conſi. 57.
Perſpectis, col. fina. 2. vol. quicquid tenuerit Imo-
la, quem ſequitur Crot. in d. l. ſi inſulā. Eandē opi-
nionem, ꝙ iuſm moræ purgationē impediat, tenēt
Bal. & Angel. in l. & ſi poſt tres, ff. ſi quis caution.
Bald. & Salic. in l. ſi pacto, quo pęnam, vbi Salic. 2.
concluſione, ſup. tit. 1. Rom. Sing. 444. Iuramen-
tum. Guid. Pap. d. conſil. 31. nu. 19. Alex. conſi. 59.
Viſo proceſſu penult. col. 2. vol. & d. conſ. 106. Ma
gnifice Prætor. 4. col. 3. vol. conſi. 76. Viſis dubita-
tionibus, pen. col. lib. 5. & conſ. 148. nu. 5. & 90. nu.
5. lib. 7. Io. Bapt. de Sancto Seuer. d. ſuo tract. tran-
ſactionis, quæſt. 17. Rub. Alex. d. conſil. 30. in prin.
662 qd † clarè pcedit in caſu huius legis in qua dolus
exigitur vt his pęnis locus ſit, p dicta ſup. in 3. q̄ſt.
vt tradit Alcia. hic, & in d. l. ſi pacto quo pęnā, ſup.
663 tit. pręcedēti. Nā cū ſimus †in delicto pfecto, mo-
ra purgari non pōt, l. qui ea mente, de furtis, trad.

Alex.

Alex.& Ias.hic. Contrariam tñ sentétiam ꝙ ét in
664 casu huius legis † purgatio moræ minimè impe-
diatur saltem in pœnis in quibus ipso iure non
est facta exequutio, ut sup. in præcedenti quæst.
nu.657. tenent Ang.in d.l.si insulam, & Paul.de
Cast.hic, & mouetur hoc fundaméto scilicet quia
dictũ Bart.in d.5.quæst. fundatur in hoc: quia pur
gatio non admittitur, vbi à lege est facta exequu-
tio, sed hic solũ quo ad carétiã actionis & infamię
irrogationem, est facta exequutio, ergo respectu
aliarũ pœnarũ poterit mora purgari, & pro eis fa-
ciũt dicta in d.nu.657. nec huic opinioni vř obsta
665 re rñsio Salic.hic, ꝙ ex quo, † exequutio in vna ex
his pœnis facta est, in oĩbus moræ purgatio exclu-
datur: quia ſm Aret.hic, in fine, hoc lege non pro
batur, & cõtrarium est verius, ex quo capitula sũt
separata, inf.l.proxim. Eandẽ opinionem, ꝙ iuřm
purgatio moræ non impediat; tenet Besut.in d.l.
sciendum, quam probabilem & disputatiuè tene-
ri posse dicit Crot.ibi, nu.49. & quã extra casum
huius leg.s.qñ nõ interuenit dolus, tenet ét Alcia.
hic. Et tenẽdo hãc opinionẽ vř rñderi posse ad oĩa
fundamenta tenentiũ cõem opinionem: nam pri
mo non vř obstare fundamentũ Bart. & aliorũ, ꝙ
666 qñ † exequutio fit à lege, nõ sit locus purgationi
morę, qa hoc non vř verum, ꝑ notata per Crot.in
d.l.si insulam, 4.quæst.nu.46.& 47. Secundo quia
exequutio non fit in omnibus pœnis ipso iure, sed
tantum in actionis priuatione, & infamiæ irroga
tione, ut tenent Bald.& alij allegati supra in præ-
667 ced.quæst.nu.657. Secũdo non vř obstare illa † di
ctio, mox, quia ſm Aret.hic, nõ per hoc censetur
facta exequutio, intelligẽdo ut hic ipso intelligit,
668 immo nec ét † ante declaratoriam contrauenięns
has pœnas incurrit, ut tradit Crot.in d.l.si insulã,
sub nu.49. de mente Baldi, & Alex.hic. Secundo,
669 quia † dictio, mox, admittit ét interuallum tempo
ris, ut Aret.declarat, in l.1.§.qui præsens, & ibi Al
670 ciat.nu.25. de verbor.oblig. † licèt modicum, ſm
Bald.in l.cũ ancillis, col.penult.inf.de incestis nu-
ptijs, & facit.l.ratum, & l.quod dicimus, ff.de sol
lut. vt tradit Alciat.hic. Tertio non obstare vř, ꝙ
omnes pœnæ positæ sub vna determinatione, pa-
riter cẽseantur determinatæ.d.l.iam hoc iure, de
671 vulg. & pupil.quia † illud procedit, qñ est eadem
rõ tam in vna quam alia, l. si ita scriptũ, vbi Plũb.
ff.de manumis.testam. sed in casu nřo inter has pę
nas est diuersitas rõnis, quia in duabus primis tm̃
fit exequutio a legẽ, sine ministerio hoĩs, ut dictũ
est sup.in quæst.43.nu.555. cum seqq. Quarto nõ
vř obstare ſm Alciat.hic, ꝙ propter dolũ in casu
huius legis nõ possit mora purgari, cũ iã sit consu
matũ delictũ, d.l. qui ea mente, de furt. quia rñde
672 ri põt, ꝙ † illa lex non procedit in his quæ à prin-
cipio nõ sunt pęnalia, sed solũ pp cõtumaciã & mo
rã, l.si cũ exceptione, §.1. ff.qđ metus causa, & ita
declarat Bart.in d.l.qui ea mẽte, 2.col.& sequitur
Alex.in d.l.si insulã, 11.limitat.nu.35. Quinto nõ
obstat ét fundamẽtum qđ facit Ias. pro cõi opinio
673 ne in d.l.si insulã, ꝙ † scilicet iuřm litis cõtestatio-
nis vim hẽat, l.nã postea, §.si is qui tẽporali, de iu-
674 reiur.& † nouationis, l.qui iurasse, §.1.ff.eod.qui-
675 bus † casibus moræ purgatio cessat, vt hř in d.l.si
insulam, quia põt rñderi vt rñdent Crot.ibi, & Al
676 ciat.hic, ꝙ † hoc procedit in iuřo litis decisiuo, nõ
in promissorio, vel confirmatorio, ut in simili tra
dit ipsemet Ias.in l.si pecuniã, col.antepen.de con
dic.ob caus.& in terminis Dec. in c.1.de iudic.sub
nu.23.versi.quarto non obstat de iudic. Sexto non
vř obstare rñsio Ias. ad fundamentum Besut.in d.
l.si insulam, ad l.fin.inf. de non numer.pecun.ꝙ il-
677 lud qđ dř, † iuřm regulatis ſm naturã actus sup
quo interponitur, ꝓcedit, qñ deficit consensus in
principali dispositione, uel est certo modo limita-
tus, ut in d.l.fin.de quo dictum fuit sup. in quæst.
18.nu.284.in quæst.2. proxima sup.nu.651. Quia
põt rñderi, ꝙ in d.l.fin. non deficit consensus, qa
678 † ex confessione quis dř consentire, l.generaliter,
inf.de non numer. pecun.cap. per tuas, de probat.
& ita tradit Dec.in d c.1. sub num.23. de iudic. Et
679 † iuřm hẽt semper illam tacitam conditionẽ, quã
hẽt ꝓmissio cui adheret, ut tradit Ang. cõs.315.
Statuto cauetur, col.pen. Oldr.cõs.298. Licet quo
rum. Rom.consil.269. Non est dubium, in princ.
Alex.cons.37. Viso, col.3.lib.2.Dec.cons.240.nu.
3.consil.305.nu.6.cons.366.nu.8.& cons.351.nu.
8.Aret.consi.24. Quatuor dubia.Curt.sen.consil.
3.2.col.nu.3.& Curt.iun.consi.141.nu.13.neque
alterat naturam contractus, Dec.in l.non omnis,
nu.11.ff.si cert.petat.in l.1.nu.27.C.de pact.Clar.
in §.emphyteusis, quæst.8.versic. & hoc quidem.
680 Facit, quia † iuřm non se extendit vltra quam se
extendit renunciatio iurata, Bar.Bald.Ang.& alij,
in l.sed & si quis, § quæsitum, ff. si quis caut.Alex.
cõs.28. Visis, penul.col, lib.1. & Dec.alios allegãs,
in c.cum super, nu. 11.de offic. deleg. Facit, quia
681 † iuramentum interpretatur secundum intentio
nẽ iurantis; communem & uerisimilẽ, ut notatur
682 in c.ex parte, de cler.non resid. & nõ † ad ea quæ
verisimiliter pars non cogitauit; c.ueniens, & c.
Quintauallis, de iureiur.Calc.consil.16.col.fin.&
consi.18.col.antepen.cons.24. col.16.& 17.

Præterea, nõ vř obstare ꝙ iuřm non se extẽdat
qñ consensus est limitatus, quia isto casu cõsensus
vř limitatus respectu debiti principalis, qñ nõ prę
terit tempus quo promittitur posse moram pur-
683 gari: nam † voluntas contrahentium præsumitur
esse cõformis dispositiõi iuris cõis, Bar.in l.vxorẽ,
§.testõ, de leg.2. & ita tradit Crot.in d.l.si insulã,
nu.49. Septimo vltra fundamẽta Besutij compro-
684 batur hæc opinio quia † iuřm interponatur super
contractu, ut illum cõfirmet, uel ut illi det robur,
685 si illum reperiat inualidum, sed † natura actus cõ-
firmantis est, non extendere, neq; ampliare, dispo
sitionẽ super qua interponiť, l.Aurelius, §.testm̃,
de lib.legat.Bald.in l.3. in fine, infra si aduers.uen
dit. Paul.de Castr.consil. 134. Notandum est, in
princip. Sed si virtute iuramenti esset adempta
facultas purgandi moram, virtus promissionis
ampliaretur, quia ad pœnam teneretur, quam eui
tare posset, & quæ posset esse maior quam prin-
cipale debitum, & ita hoc fundamento hanc opi-
nionem corroborat Crot.in d.l.si insulã, nu.49. qđ
fundamẽtũ ét posuit in l.filiusfamilias, §.diui, nu.

686 95. de leg 1. Octauo facit, quia †purgatio moræ
ex æquitate inducta est, l. si seruũ, § sequitur, de
verbor. oblig. quam æquitatem iuramentum non
tollit, sed adiuuat potius, c. etsi Cristus de iureiur.
687 Nono, & vltimo, quia †iusm rem trahit ad ponti-
ficiũ forũ, c. fin. vbi Io. Andr. de foro compet. lib. 6.
688 & †tamen in eo secundum communiorem senté-
tiam, mora purgari põt, c. suã, de pœn. c. potuit, lo-
cati. Et ex his duobus vltimis fundamentis Alciat.
hic & in d. l. si pacto quo pœnam, opinionem Besu
tij contra communem amplectitur.
Recedendum tñ non esse à cõi opinione in iu-
689 dicando vel consulendo arbitror, †quæ ab his im-
pugnationibus defendi posse vr, fundatur. n. supra
firmã petrã, supra in alia cõi opinione rõnibus, &
690 authoritatibus munita: Illud nãq; clarũ est, q †fa-
cta exequutione à lege vel ab hoĩe, non est locus
purgationi moræ, ut post Bart. in d. l. si insulam, 4.
quæst. tradũt Doc. Bal. in d. l. & si post tres, in lectu
ra, si quis caut. Salic. in d. l. si pacto quo pœnã, 4. cõ
clus. & ibi ẽt Alciat. de quo fuit dictũ sup. nu. 661.
Non obstat primo replicatio quæ fit in contra-
691 riũ, sup. nu. 666. q immo †fit locus purgationi mo
re, ẽt si exequutio sit facta à lege, vt tenẽt Imola, &
Crot in d. l. si insulam, quia tex. in l. 1. de penu leg.
super quo ipsi se fundãt, cõiter intelligitur, q quã-
titas in genere fuit relicta in pœnali legato, nõ aũt
in specie, vt tradunt Bald. & Salic. in locis prealle
gatis. Alex. in d. l. si insulã, 11. Fallẽt. & ibi Ias. in d.
4. quæst. & vr etiã ipsemet Crot. fateri ibi, nu. 47.
692 Secũdo non vr obstare replicatio facta, q †exe-
quutio nisi in illis duabus pœnis, actionis priuatio
nis scilicet, & infamiæ irrogationis, facta non sit à
lege, qa immo exequutio cẽsetur facta quo ad oẽs
pœnas, pp illud verbum, mox, ẽt ipsum referrẽdo,
& intelligendo vt refert & intelligit Aret. hic: nã
quotiescumq; lex alicui ipso iure pœnã infligit, tũc
693 ẽt ante declaratoriam †censetur facta exequutio,
licẽt exigatur declaratoria, quo ad apprehensio
nem bonorum, ut tradit Felin. in c. 1. nu. 42. de cõ
stit. de quo ẽt dicetur inf. nu. 704. qd manifeste p-
694 batur, quia inter alios †effectus, quos operatur in-
flictio pœnæ ipso iure à lege impositæ, quos con-
gerit Crot. in d. l. 1. § qui præsens, in princ. de verb.
695 oblig. 1. lectura, operatur hunc, q †priuat ipsũ de-
linquentẽ dominio, & illud transfert in personam
eius cui pœna applicatur, ut tradit Bart. in l. post cõ
tractum, 3. col. nu. 12. ver. secundum tps, quẽ ibi se
696 quitur Cast. vbi dicit, q †nõ valet alienatio p delin
quentem, ẽt ante sñiam, qñ pœna ipso iure infligi-
tur, quia dñium amisit, & idẽ tradit ipsemet Bart.
in l. commissa, de publican. in l. Imperator, de iure
fisci, & in l. si debitor, ff. quæ in fraud. credit. & se
quitur Felin. in d. c. Rodulphus, nu. 38. & Crot. in
697 d. § qui præsens, 3. effectu, nu. 6. immò †talis delin
quens tenetur ẽt fructus præceptos restituere, ut
per Ang. in Auth. de incest. nupt. in princ. & latẽ
per Felin. in d. c. Rodulphus, num. 38. & latius per
698 Crot. in d. § qui præsens, 1 effectu, nu. 2, Et q †per
translationem dominij censeatur à lege facta exe-
quutio, tradit Bart. in d. l. si is cui, & in l. cum qui-
dam, 2. col. de leg. 2. Alex. in d. 11. limitatione, &
Ias. in d. 4. quæst. in d. l. si insulam, cũ enim pœna ip
so iure irrogetur à lege, lex ipsa censetur quantũ
in se est exequutionẽ fecisse, ut per Bart. & alios in
d. l. si insulam, licẽt quia debet delicto constare mi
nisterio hoĩs opus sit, quo declaretur ipsũ tale cri
men commisisse, & compellatur iuris remedijs pœ
nam soluere vt ostensum fuit sup. in 43. quæst. nu.
545. Secundo rñdetur, (& hoc fundamẽto ẽt cor-
roboratur d. cõis opinio) q dato, q exequutio in
his pœnis à lege facta nõ esset, & sic ex isto funda
mento cõis opinio sustentari nõ posset, tñ alio fun
699 damẽto vr sustineri posse: nam hẽmus, q †litis cõ
statio moræ purgationẽ impedit, d. l. si insulã, ẽt ibi
700 oẽs, sed †inflictio pœnæ ipso iure imponit, idem o-
peratur quod litis cõtestatio, ergo &c. Probatur
701 nam †hæres ex delicto defuncti (nisi lite contra eũ
contestata) regulariter nõ tenetur, l. vnica, inf. ex
delic. defunctor. § penul. Instit. de temper. & per-
702 pet. act. ita qñ †ipso iure pœna pecuniaria à iure
imponitur, ẽt lite non contestata, trãsit contra hæ
redes, Bart. in l. 1. 2. col. ff. de priuat. delict. & sequi
tur Crot. 4. effectu, nu. 7. in d. § qui præsens, & vi-
de inf. nu. 791. & ita hos casus scilicet litis conte-
stationem, & inflictionem pœnæ ipso iure, pari fa-
cit Bald. in Auth. habita, col. fin. inf. ne fil. pro pa-
703 tre, quẽ sequitur Alex. in d. 9. limitat. dicẽs, q †sic
cut post litis contestationẽ non admittit pœnitẽn
tia, ita ẽt si pœna sit ipso iure a lege irrogata. Scdo
704 principaliter nõ vr obstare, dũ replicatur, q †cõ-
ueniẽs ante declarationẽ, has pœnas nõ incurrit,
vt no. Crot in d. l. si insulã, quia primo quo ad infa
miæ irrogationẽ & actionis priuationẽ, quæ trahũt
secũ exequutionẽ, ut ostẽsum est in 43. quæst. sup.
nu. 555. & seqq. hoc est falsum, quo verò ad aliãs
pœnas, hoc ẽt nõ puto verũ, & contrariũ tenet Fe
lin. in d. c. 1. nu. 42. de constit. dicẽs, q non requiri-
tur declaratio ad hoc, ut pœna incurratur, cum iã
sit incursa, sed ad hoc, vt possint bona apprehen-
di, de quo ẽt fuit dictũ sup. nu. 693. Nã ẽt ante de-
clarationẽ factã, reus dñium amittit, ut sup. num.
695. & fructus suos facere nequit, ut sup. nu. 697.
qd non esset, si in pœnã nõ incurrisset. Bene verũ
esse fateor, q licẽt reus dominio ipso iure priuet,
705 & trãsferatur, ut sup. tñ †nõ transfertur possessio,
ut tradit Bart. in d. l. cõmissa, in princ. de public. Se
cundo nõ obstat, q hæc dictio, mox, admittat tpis
interuallum, quia non propter hoc desinit esse ca-
non latæ sententiæ, vt per Aretin. in d. § qui præ-
sens, & per consequens sit facta exequutio à lege,
vt sup. latius dictum fuit in præced. quæst. nu. 655.
Tertio principaliter non vr obstare responsio sup.
facta, q sit maior rõ in duabus ex his pœnis quam
in alijs, & sic non habeat locum regula d. l. in hoc
iure, quia replicari põt, q nõ est maior rõ in his,
quam in illis, cum oẽs in ultionẽ periurij sint im-
positæ, licẽt de sui natura illæ duæ trahãt secũ exe
quutionẽ, hæc ministeriũ hoĩs exigãt; Et q omnes
pariformiter determinatæ censeantur, probat il-
706 lud verbum, mox, qd in fine apponitur: nam †clau
sula in fine apposita refertur ad omnia præceden-
tia, l. talis scriptura, vbi Doctor. de leg. 1. c. causam
quæ, & ibi not. de Rescript. & illud verbũ, omnia,
nam†

707 nam† qui omne dicit, nihil excludit, l. Iulianus, in prin. de leg. 3. l. à procuratore, inf. mandati, l. fi. de pen. legata, & c. solitę, de maior. & obedient. Quarto non vr ét obstare, dum rñdetur sup. q̃ l. qui ea mente, de furt. nõ procedit in his quæ à principio non sunt penalia, per text. in l. si cum exceptione, §. 1. qd met. causa, quia etsi ex prædictis & infra dicendis defendi possit iuramentum (ét absq; dolo cõtrauenientis) purgationẽ moræ impedire, tanto magis hoc procedit, si dolus interueniat, quo casu his pœnis locus est, vt sępius dictum est: nam cum
708 † maleficium perfectę sit perpetratum, si factũ sit momentaneũ, non aũt successiuum, (vt in hac specie) tunc purgationi moræ non est locus, vt tradũt Bar. Imo. Com. Alex. Ias. & Crot. in d. l. si insulam, 6. quæst. & Alex. d. consi. 57. Perspecta, col. fi. lib. 2. per text. in l. 1. §. si rem, vbi ét Bart. ff. deposi. & in c. 1. qd iur. si. post alien. feud. vas. id recip. Non obstat d. §. primus, quia ibi non erat adhuc delictum habitum pro perfecto & consumato, prout hr lata sententia, & reo existente contumace, §. hęc aũt actio, ead. lege. Secundo, quia illud est de natura illius actionis, q̃ mora possit purgari, at casus nr diuersus est, quia sumus in delictis perpetratis & perfectis, quo casu regulare est, morã purgari nõ posse, d. §. si rẽ, & d. c. 1. qui vñr ét loqui in his quæ à principio nõ sunt penalia. Quinto non vr obstare obiectio facta fundamento Ias. de iuramento, quia etsi iuramentũ decisorium hoc impediat, ita ét dẽt impedire promissorium directè ordinatum ad obligãdũ, per ea quę dicta fuere sup. in 4 quęst. nu. 572. cũ duobus seqq. licèt ista rñsio sit minus realis. Sexto non vr obstare, dum replicatur cõtra rñsionem datam per Ias. ad l. si insulam, de non numer. pecun. q̃ ibi pp confessionẽ erat consensus, quia
709 ibi confitens† iuratus, censetur confiteri, & se obligare spe futurę numerationis, & si pecunia numeretur, vt ibi inquit glos. & in c. quemadmodũ, de iureiur. in 1. glo. magna, & ppea si nõ numeretur, deficit consensus, quo deficiente, nihil operatur. & ita illum text. intelligit Bart. in d. l. si quis pro eo, 8. membro, de fideiuss. vt Ias. rectè rñdet, in d. l. si insulam, 5. quæst. de quo fuit dictũ sup. nu. 284. & 651. vbi videas. Non obstat Regula, q̃ iuramentũ dẽat regulari fm naturam actus, quia regulariter
710 contrariũ est verius, quia immò† alterat naturam contractus, vt per Mocer. maximè Ias. in d. l. si conuenerit, in prin. & in l. si pecuniã, col. pen. de cond. causa data, cũ alijs sup. adductis, d. nu. 284. & 651. Vñ, cum contractus sit perfectus, & cõsensus par-
711 tium non deficiat) qñ quõ† cognoscatur deficere declarat Alciat. d. c. cum cõtingat, nu. 184. & 189.
712 vbi est videndum) † iuramentum extendit vires suas ad omnia iura quæ ex illo facto & contractu descendũt. Et propterea cõcludit Bart. in d. Auth. Sacramenta puberum, col. penult. in l. sciendũ, de ver. obl. & in l. si duo patroni, §. idẽ Iulianus, de iu
713 reiur. q̃† iuramentum minoris tollit beneficiũ restitutionis in integrũ, licèt ipse minor de eo non fuerit certioratus, & cũ eo transeunt magis cõiter Doct. in d. locis, licèt nonnulli teneant opin. Dini huic cõtrariã, de quo per Alcia. suo tract. psumpt.

1. reg. psumptione 42. Et idẽ tradũt Doct. in d. l.
714 sciendũ, † in muliere nõ certiorata de Velleia. quę
715 in contractu iurauit nã † satis est, q̃ fuerit in genere cogitatum, l. sub prætextu, la seconda, sup. eod.
716 & ita tradit Alex. cõs. 14. nu. 18. vol. 6. Et† iuramẽto apposito, censetur saltem adesse cõsensus in genere, ideo iuramentum operatur vires suas, arg. l. qui iure militari, ff. de milit. test. Imo. in c. 1. col. 7. de comod. Modest. in l. sancimus, inf. de testament. Crot. in l. 1. §. si qs ita, in fi. 2. lectura, de verb. obli. De quo ét dicetur inf. 3. quæst. nu. 758. Et ex his ét tollitur arg. Croti, qd facit pro Besut. de natura actus confirmatorij, quia iuramentum nedũ confirmat contractũ, & illi dat robur, sed ét eius naturã alterat, vt sup. ostensum est, nec est hoc mirũ q̃ iu
717 ramentum moræ purgationem impediat, cũ† multa alia maiora operetur quorũ aliqua tanguntur per Guid. Pap. in d. cõs. 31. nu. 4. cum seqq. & sparsim à Doct. in multis locis. Octauo non obstare vr primũ fundamentum Alciat. quo ipse mouetur ad tenendum opinionem Besut. extra casum huius legis quia etsi iursm admittit ęquitatẽ, tñ ipso in con-
718 tractu apposito impeditur moræ purgatio, nã† cõtractus bonę fidei ét admittũt ęquitatẽ, §. in bonę
719 fidei, Inst. de action. immò† in eis exuberat æquitas, Barto. in l. 4. §. Cato, 3. & 5. oppositione, de ver
720 bor. oblig. & tamen † si in eis est apposita dies & pœna, sicut in stricti iuris iudicijs, impeditur moræ purgatio, ita tradunt Imo. Rom. Com. Alex. & Ias. in d. l. & si post tres, col. fi. si quis caut. Alex. d. cons. 106. col. 3. & 43. vol. quicquid renuerit Bal. in l. cum allegas, 6. oppositione inf. de vsuris, &
721 mouentur: quia† in cõtractibus bonæ fidei maior fides & obseruantia dẽt præstari, q̃ in cõtractibus stricti iuris, vt l. eleganter, in prin. ff. de dolo & in l. 3. §. fi. per Soc. iuncta l. dolo, vel metu, inf. de inutili stipulatione, cum alijs ibi allegatis per eos. Sic in casu nostro, quia iursm (vt sup. dictũ est) alterat
722 naturam contractus, & efficacius obligat, nã† obligat præcisè ad factũ, vt per glos. in l. si pecuniam, in prin. in glo. paruula, de condict. ob caus. & dictũ fuit sup. nu. 722. & tradit Alex. cons. 89. nu. 5. lib.
723 7. Item† iursm debet impleri in forma specifica, c ad nostrã, il primo de iureiur. Bart. & alij, in l. amplius non peti, ff. rem ratam hẽri, & hr per Ias. in d. l. si conuenerit, in prin. 1. limitatione, de iurisd. om. iudic. Nec huic rñsioni vr obstare arg. Croti in d. l. si insulam, tenentis limitationem Bald. in d.
724 l. cum allegas, s. q̃ ex quo† in bonæ fidei iudicijs citius mora contrahitur, q̃ in stricti iuris iudicijs, ita dẽt citius purgari posse, per reg. l. eũ qui, in princ. de iureiur. qd ostendit per text. in c. potuit, locati, iuncta l. 2. inf. de iure emphit. quia rñderi potest, non procedere, quia d. c. potuit, loquitur de iure Canon. quo conceditur purgatio moræ, non de ciuili, quo impeditur: & sic illud non accidit vt purgetur ibi mora, ex quo citius incursa est, sed quia de iure Canonico ita in oĩbus conceditur, c. suam, de pœn. qd diuersum est de iure Ciuili, Doct. in d. l. si insulam, Preterea, q̃ iursm moræ purgationem
725 impediat, probatur. Nam si † virtute iuramenti quis ét absq; interpellatione irregulariter constituitur

tuitur in mora, vt eſt cõis opinio Doctorum in c.
breui, de iureiur. Spec. tit. de aduoc. §. 1. verſ. ſed
nunquid, Iaſ. Dec. Alciat. in l. qđ te, ſi cert. petat.
quanto magis dēt impedire eam contractam pur
gari poſſe. Vltimo nõ obſtat rõ Alciat. q̃ iuſm tra
here ſoleat rem ad forum eccleſiaſticũ, in quo mo
ra purgari põt, de quo dicetur inf. nu. 732. quia vi
detur, q̃ in caſu huius legis ex quo lex punit per
726 iurum, † iudex laicus declarare põt reũ incidiſ
ſe in periurũ, vt tradit Roman. Sing. ſuo 420. Egõ
corã Magnificis Dñis vbi dicit, ita dixiſſe, licèt qui
dã ignorãtes & beſtioli, de hoc dubitarẽt. ſequitur
Felin. in c. cum ſit, nu. 7. limitatio 4. de foro cõpet.
727 & idem † qñ agitur ad pęnam periurij, ẽt laicus iu
dex eſt competens ſicut & eccleſiaſticus, c. nouit,
de iudic. iuncto c. Rex dẽt, 23. quæſt. 5. Feli. in d. c.
728 cum ſit, 2. limitatione, qđ de plano procedit, † qñ
liquet quẽ deieraſſe, ſecùs ſi ſit dubium, quia tunc
adeundus eſt iudex eccleſiaſticus, c. venerabilẽ, de
elect. c. quanto, de iureiur. Rom. & Felin. in locis
præallegatis. Et dicit Bald. in l. 1. col. 2. inf. de operi
729 libert. q̃ † Canoniſtæ dicunt, q̃ in dubijs ſpirituali
bus eccleſia cognoſcit, & quicquid eſt dubiũ, tra
hunt ad ſuum molẽdinum. Et q̃ hęc cognitio per
tineat ad iudicem ſecularem, tradit ẽt ipſemet Al
ciat. ſup. in 4. pag. de quo dictũ fuit, ſup. in 2. quęſt.
nu. 26. & ſeqq. Et his vr fuiſſe defenſam cõem
opinionem quæ proculdubio in caſu huius legis
procedit, in quo. ſ. dolus exigitur inuñ cũ purga
tio morę fundetur ſuper æquitate, d. l. ſi ſeruum, §.
730 ſequitur, de verb. obli. † non eſt ad eam admitten
dus deliquens, quia ei æquitas ſeruanda non eſt, l.
bona fides, in prin. depoſi. tradit Crot. in d. l. ſi in
731 ſulam, nu. 6. licèt in contrarium faciat, q̃ † æquitas
ſit ſcripta in iure quæ cẽſetur ius cõe, Imo Roma.
& Crot. in d. l. ſi inſulam, quia videmus ẽt pp pe
riurium quem priuari multis à iure cõi conceſſis,
vt hac lege. Extra caſum aũt huius leg. negari nõ
põt, quin dubiũ ſit, poſſe morã purgari iuramen
to non obſiſtente, cum cõis opinio tota ſundetur
in hac lege, cuius pęnæ ſibi locum non vendicant,
niſi contra doloſum, vt ſæpe dictum eſt: in practi
ca tñ credo fore difficilie obtinere cõtrarium. Li
mita tñ hanc cõem concluſionem non procedere
732 de æquitate Canonica, ſm quam † poterit mora
purgari, gloſ. in c. apud miſericordem, per illum
text. 32. q. 1. quam dicit ſingularem. Rom. d. Sing.
444. Bal. in l. qui crimen, q. 11. inf. qui accu. nõ poſ.
Butr. & Imo. in c. dilecti, de arbitr. Alex. Iaſ. & Alc.
hic, Facit d. c. potuit, locati, & d. c. ſuam, de pęnis, li
cẽt Alex. in d. l. ſi inſulã, 12. limitat. putauerit hoc
procedere in foro pęnitentiali, nõ cõtentioſo, p iu
ra per eũ allegata, quia ẽt in foro contentioſo hoc
733 ſeruaretur: qđ declara, nõn hẽre locum † qñ aduer
ſarius damnum paſſus fuerit ob moram rei, quia
cum talis purgatio ſundetur in æquitate, & æqui
tas ceſſet ſi alter ex contrahentibus ſit damnifica
tus, non eſt locus tali purgationi, vt oẽs concludũt
in d. l. ſi inſulã, in terris igitur tpaliter Rom. Pont.
ſubiectis, hęc limitatio procedit, ſecùs verò in ſub
ditis Imperatori, vt dictũ fuit ẽt ſup. in d. quæſt. 2.
734 nu. 31. Limita ſecundo, non procedere, qñ † quis
iuſto impedimento vel iuſta cauſa impeditus fue
rit, quo minus iurata præſtaret, Imo. & Angel. in
735 d. l. ſi inſulam, Dec. conſ. 138. col. fi. nã † iuſta cauſa
excuſat à mora, & in eius ſequelam, à periurio, l.
2. ſi quis caut. l. fin. qui ſatiſd cog. & tradit Alciat.
736 hic. Limita tertio, ſm Alciat. hic, qñ † factum pro
miſſum fuit, quia purgando magis adimplere vr
qđ intereſt præſtare, l. ſi pecuniam, ff. de cond. ob
737 cauſ. & ideo cum † purgatio verbis iuramenti non
aduerſet, dẽt admitti, iuxta notata in c. ex parte,
de cler. non reſid. qđ declara, vt in ſequenti limita
tione, ſ. qñ ius actoris non eſt factum deterius, ſè
cùs ſi ſit factum deterius, vt quia fundum aliena
uit, quo caſu facto ſuper ipſo faciendo non eget,
vt per Docto. in d. l. ſi inſulam. Limita quarto
738 & vltimo, qñ † ius actoris non eſt factũ deterius, l.
mancipiorũ, de opt. leg. it. Bald. Ang. & Imo. in d. l.
ſi inſulam, vbi Alex. vndecima limitatione. nu. 33.
& 34. & hr in d. l. ſi poſt tres, & latè tradit Iaſ. in l.
2. 29. q. nu. 73. & ſeq. inf. de iure emphit. ad quę eſt
recurrendum, quia ſat de hac materia dictũ fuit.

QVAESTIO L.

739 QVero, nunquid virtute iuramenti ita † debi
tor obligetur vt teneatur accedere ad credi
torem diuerſi fori ad debitum ſoluẽdum, aliàs has
pęnas incurrat? Et decidit Alex. q̃ non, in conſ. ſuo
aliàs allegato. 92. Perſpectis 6. col. 1. vol. Pro quo
740 facit, quia hoc eſt regulare, q̃ nõ † teneatur defer
re rem ſoluendam debitor ad domum creditoris,
ſi ſunt diuerſi fori, vt per Bart. poſt gloſ. in l. item
illa, in prin. de conſtit. pecun. cum alijs latè tradit.
per Iaſ. in d. l. 2. 37. quæſt. infra de iure emphit.

Deputabuntur eis qui intemerata pacti iura ſeruauerint.

QVAESTIO LI.

741 SEd cum & † res & pęna peti non poſſit, l. apud,
742 §. Labeo, ff. de doli exce. niſi ſit appoſita † Clau
ſula, Rato manente pacto, l. cum proponas, ſupra
eod. & l. qui fidẽ, ff. eod. qũo hic obſeruans pactũ
& rem & pęnam; & tot alia comoda conſequitur.
Et Bar. quem cęteri hic cõiter ſequuntur, poſt gl.
in verb. proprietate, rñdent hoc odio periurantis
743 conſtitui. Et ſic not. ex hac lege † iuſm hẽre vim il
lius Clauſulæ, Rato manente pacto, de qua in d. l.
cum proponas, & l. qui fidem, & idem vtrobique
not. Doct. Idẽ tradit Abb. in c. per tuas, penult. col.
de arbitr. refert. Felin. in c. ad noſtram, ſub nu. 12.
de iureiur. Guid. Pap. d. conſ. 31. nu. 4. & Iaſ. in §. itẽ
ſi quis poſtulante, nu. 15. verſ. 10. Inſtit. de action.
Limita tñ hanc concluſionem nõ procedere in cõ
promiſſo facto in arbitrum ẽt iuramento interue
744 niente, quia ſoluta pœna, † poteſt recedi à iudi
catis, Authen. decernit ius, & ibi Bald. 1. notab.
ita hanc legem limitat. infra de arbitr. & ſequun
745 tur Alex. & Iaſ. hic, de † cuius Authen. intellectu
videndi ſunt Canon. in c. 2. de arbitris.

QVAESTIO LII.

QVid ſi contractus in vim tranſactionis vale
746 re non poſſet, vt quia † ſit de re liquida, vel
poſt rem indicatam, vt l. ſi cauſa cognita, ſup. eod.

& habe-

& hr in l.post rem iudicatum,ff.eod.in l.elegãter,
747 de condict.indebiti,an † virtute iuramenti valeat
in vim pacti? Et Bar.quem cõiter sequuntur Doct.
hic tenet valere,per text.in l.cũ pater, §.filiur ma-
trem,de leg.2.licèt Bald.& Fulgos. dubitent.idem
tradunt Ang.Alex.Ias.& Alciat.in d.l.si causa co-
gnita,Ang.in l.si vnus, §. pen.de pact.idem tradit
Ias.in d.§.item si quis postulãte, nu.14.vers.9.vbi
748 enumerat † plures decisiones Doct. plures casus
decidẽtium per d. §.filius matrem . Felin.in c.cum
super,nu.9.in fi.de offic. deleg.idem tenent Alex.
Ias.& alij,in d.l.eleganter,in prin.de cond.indeb.
Ang.cons.59. Quidam paterfamilias,2.col.& idẽ
Alex.& Ias.in l.1.§.si quis ita,de verb.obl.& Ias.in
l.eam quam, 11.col.inf.de fideicom. Confirmatur
749 dicta cõis conclus.quia † iursm importat Clausulã,
Si non valet ut ago, valet vt valere põt omni me-
liori mõ,d.§.filius matrẽ, quam cõclusionem vltra
sup.allegatos tenet Bar.in d.l.si quis pro eo,8. mẽ
bro,de fideiuss.& in d.§.filius matrẽ, idem Bart.&
cõiter cęteri,in d.l.1.§.si quis ita,vbi Crot. 2.lectu
ra,in fi.de verb.oblig.Aret.cons.21.Diligenter &
maturè, & cons. 28. Diligenter aĩaduersis, 4.col.
Guid.Pap.d.cons.31 .nu.3.Alex.cons.12. Viso in-
strumento,col.fi.1.vol.& cõs. 32. In causa exequu
tionis,in fi.4.vol.Matthesil.Notab.56.Nota hanc
regulam.Soci.in l.frater à fratre,num.36 de con-
dict.indebiti.Felin.nu.9. & Dec.nu. 11. in c.cũ su-
per,de offic.delegat.Curt.sen.cons.1.nu.9.Alciat.
in d.c.cum contingat, nu.164.& Io.Duran.in suo
tract.de arte test.tit.10. Cautela prima,nu.5.Du-
bitant tñ Bald.& Fulgos.hic,de hac 1.conclusione
750 Bart.quia vt inquit Bal.& sequitur Fulgos. † text.
in d §.filius matrem,non procedit,qñ defectus est
in substantia,licèt secùs sit,qñ & in solennitate,&
propterea vr stãdum regulæ,l.si ego, & l.non oĩs,
ff.si cert.petat. Præterea,& secũdo,sequeretur fm
Fulg hic, ꝙ transactio seu compromissum factum
post rem iudicatam,valeret pp iursm in vim pacti,
licet non valeat vt transactio vel cõpromissum, l.
post rem, ff eod.qđ vr dubitabile, fm eum, quia
751 † dẽt esse de re certa,& gratuitum , l.1.ff. eod. qđ
non est in casu præmisso.Eandem opinionem cõ-
tra Bar.hic expressè tenent Rom.& Aret.in d.§.si
quis ita,quos vr sequi Crot.ibi, 9. conclus.nu.22.
752 1.lectura.Et mouentur vltra prędicta,quia † iursm
hẽt vim iudicij, l.nam & postea,§.si is, qui tpali,
& l.qui iurasse,§.fi.& l.tutor, in fi.ff.de iureiur. &
753 in iudicio, † actus si non valet vt transactio, nõ va
let vt pactum,vt probatur in l. si quis suus, inf de
repud.hęréd.ergo similiter non valebit transactio
iurata, & ita ẽt arguit Rom. in cons. 517. In casu
propositę consultationis.& Alciat.in d.c.cum con
tingat,nu.160.Cõfirmatur hęc cõclusio fm Aret.
in d.§.si quis ita,per ea quæ notat Ang.qui tenuit
hanc parte fm eum,in cons. suo 99.licèt illud con
754 silium non inuenerim in libro meo, quia † transa-
ctio quæ non valet vt transactio,non valet ẽt ut pa
ctum simplex, cum sit contra voluntatem transi-
gentis,qui non esset ius suum remissurus, nisi pos
set consequi sibi debitum ex transactione, per a-
755 ctionem, † pactum.n.nudum non valet ad actionẽ
consequendam sed ad retentionem, l.siue apud a-
cta,in fi.cum ibi notar.sup.eo.Et ẽt ex hoc resulta-
756 ret inęqualitas, † (quæ non admittitur in contracti
bus,l.cũ emptor,in prin.ff de rescind. vend.) quia
ille cui remittitur vt aliquid soluat, esset tutus ex
ceptione,& remittẽs actione careret,& sic ius suũ
consequi non posset: Et propterea dicit Aret.ꝙ in
casu,ꝙ ab vtraq; parte fieret remissio, ita ꝙ vtriq;
parti esset consultum pacto , forte posset tolerari
opinio Bar. licèt opinio Baldi forte de iuris subtili
tate sit melius fundata , quia regula est pro eo. Et
757 ꝙ † iursm(qñ est defectus in substãtia vt hic inquit
Bal.)non operetur dictum effectum,vt actus,s.va-
leat omni meliori mõ quo valere põt tradit Rom.
cons.prædicto 517.col.penult.& sequuntur Felin.
& Dec.in d.cum super,de offic.deleg nam nõ sup-
plet defectũ consensus,vt ibi per eos, & per Aret.
in cons 24. Quatuor dubia,col.2.aliàs allegato. A
cõi tñ opinione non arbitror esse recedendum,pp
hæc obiecta,quæ non vñr obstare . Et primo,non
obstat ꝙ defectus sit in sustantia sen materia quo
casu,d.§.filius matrem,nõ vr procedere quia(omis
sa rñsione Alex.hic quem sequitur Ias.)rñderi põt
vt rñdet Alciat. in d. c. cum contingat, nu.184 ꝙ
758 † qñ defectus est in materia,vt quia res non sit cõ
mercij nostri, vel resultet inpossibilitas iuris , vel
facti, tunc verum est ꝙ iursm non facit valere actũ
omni meliori mõ:secùs,si defectu materię aliud es
set : quia tunc sustinetur in eum modum in quem
valere põt,dummodo accedat consensus,qui in ca
su nostro accedere censetur, cum saltem in gene-
re censeatur de pacto cogitatũ fuisse,l.qui iure, ff.
de test.de quo sup dictum fuit in 3. præced quæst.
759 nu.716. nam † transactio generaliter accepta,põt
cõprehendere qđcunq; pactum per qđ à lite rece
datur,dato,ꝙ non simus in causa dubia,l.2.ff.eod.
glos.in l.1.§.1.verbo transigendi,de pact. & decla
rat Ant.de Alex.in d.l. causa cognita. Ang. consil.
140.Punctus est. Rom.d. Cons.517. antepen.col.
2.Aret.cons.33.Consultatio,vltimo dubio, quos
sequitur Alciat.in d.c.nu.185. Et per hæc tollunt
fundamenta Baldi & Fulgos.hic, ac tenentiũ , d.§.
filius matrem,nõ procedere qñ est defectus in sub
stãtialibus,quia illud procedit,qñ deficit oĩno cõ-
sensus qui est de substantia qui non deficit in hoc
casu,ex quo in genere potuit cogitari de pacto qđ
generaliter sub trãsactione cõprehenditur vt sup.
Tertio non obstat ꝙ iursm hẽat se ad instar iudicij,
qđ tñ non operatur dictum effectũ:quia rñdetur,
760 primo, ꝙ † iursm confirmatorium vel promissoriũ
nihil cõe hẽt cum iudicio, licèt iursm delatũ à par-
te parti sic,vt not. Ias.in l.si pecuniã,col.8.de cõd.
cau.data. Dec.in c.1.de iudic.Crot. in d. l.si insulã,
5.quæst.& Alciat.sup.textu,in verbo, mox, & fa-
ciunt dicta sup.in 43.quæst.nu. 587. cum duobus
seqq.& in 49.quæst.nu.673.cum tribus seqq. Se-
cundo,quia dato ẽt ꝙ iursm hoc,& iudicium æqui
761 parantr,tñ † argm non procedit,nisi in ęquipara
tis à iure, non aũt in eis in quibus diuersimodè sta
tuitur vel disponitur,vt tradunt Doct.in c.1.de so
lut.not. Euerard. in loco à simili, in d.suo tractatu
762 loco 60.col.2. Tertio † argm non procedit à simili,
data

data dissimilitudine, vt in casu nostro, etiã parua, Butr.c.fin.col.50. in Repet.de consuet.& tradunt Doct.in c.translato, de constit. & not. Euerard. in loco præallegato. Quarto principaliter nõ obstat ratio Angeli relata per Aret.vt sup. quia cum saltem in genere censeatur cogitatum de pacto qđ sub transactione cõprehenditur, vt sup. est transigenti imputandũ quare ius suũ remisit, & sibi nõ prospexit, vt ẽt hoc casu sibi promissum consequi posset, qđ quidem expressè paciscẽdo fieri potuisset, saltem accedente stipulatione. Nec obstat ꝙ sequitur inæqualitas in contractibus non admittenda, quia † ẽr inæqualitas toleratur qñ pars cõtrahit cum persona quæ obligari non põt, l.neq;, infra de contrah.& committ. stipul. quem text. ibi not.
763
764 Bal. pro statutis † impedientibus mulieres contrahere, quia intelligitur de contractibus damnosis, non de vtilibus. Ad idem facit tex.in l.non eo mi-
765 nus, vbi Ias.inf.de procurat.nã † hoc casu põt claudicare contractus, l.Iulianus, §.si quis à pupillo, ff. de action. empt. Et ppea cum transigens nouerit
766 transactionẽ non valere nisi in vim pacti, † (qđ actionem producit, sed ad retentionem proficit, vt sup.nu.755.& tradit Alex.in d.cons.2.vlt.col.1. vol.& sequũtur Soci.& Alcia.nu.50.in d.§.si quis ita, quicquid tenuerit Abb.in d.c.cum contingat, col.penul.vers.septimus casus,) est sibi imputãdũ, si ius suũ remisit, sicut imputandũ est contrahenti cum minore qui obligare, & non obligari põt, iuribus sup.allega. Secundo, & melius rñdetur, ꝙ hæc obiectio est contra casum.l.cum proponas, la secõda sup.de pact.aliàs allegatę, iuxta declaratio-
767 nem Bal.ibi, in prin.quia taliter † ius suum remittens, & si pacto nullam actionem hẽt ad creditum suum petendum sibi promissum in transactione, tñ põt ad actionem veterem redire & ea agere cõtra aduersarium, qui transactione seu pacto defendere se non poterit, ex quo promissa non obseruauerit, d.l.cum proponas, vbi Paul. Dec.& alij, hoc notant. Et remanet defensa cõis opinio. Quam tñ limitat Ang.cons.94.Cũ lis & quæstio, col.penul.
768 non procedere, qñ † pars transegit non visis & cognitis verbis testamenti, iuxta l.de his, ff.eod.quia tunc ẽt non valeret vt pactũ. Qđ declara procede-
769 re, qñ † oĩno constat ꝙ transigens non hẽbat notitiam testamenti, secus vero, qñ est renunciatum cum iusо, d.l.de his, quia tũc procedit cõis opinio quæ est in contrarium, in d.c.cũ contingat, & per Ias.in d.l.de his, & ita declarat notabiliter Alciat. in d.c. nu. 194. & 195. vbi soluat dictũ Ang.in d. cons. qui tenuit iusm hoc casu non validare cõtractum trãsactionis, licèt contrariũ videatur tenuisse in cons.59.sup.allegato. Sed põt à contrarietate saluari, quia primum procedit, qñ constat partẽ transigentẽ ignorasse verba & tenorem testamẽti; secundo qñ de ipso testamento apparet in transactione fuisse habitam scientiam per transigentẽ, quo casu procedit cõis opinio vt sup. Quibus aũt
770 casibus procedat d.conclus. † ꝙ iusm facit valere actum eo mõ quo valere põt, d.§.filius matrem, & quõ limitetur, videas latè Alciat. hoc tractantẽ in d.§.si quis ita, a nu.44.vsq; ad nu.53.& latius in d. c.cum contingat, incipiendo a num.159.& in suo tract.præsump.3.reg.præsump.34.

QVAESTIO LIII.

771 Sed nũquid † oẽs hæ pęnæ parti applicẽtur vel fisco? & text.hic vr clarus: ꝙ parti sint applicãdæ, qđ tenet glos.hic, in vers.seruauerint, per tex. in l.cum par, §.illi, ff. de reg.iur.& idem tenet Bal. hic, in 7.notab.allegat.text.in l.arbiter intra, ff.de arbir.& not.in l.qui fidẽ, ff.eod.& sequũtur cõiter
772 oẽs hic, † nã fisco pęnę conuentionales non acquirũtur, nisi de eo in cõtractu sit facta mentio, l.1.in prin.ibi, vel pęnam fisco ex cõtractu priuato, ff.de
773 iure fisci, & Bal.hic, immò nisi † stipulario interuenerit Notario pro fisco recipiente & stipulante, vt post Din.tradit Bar.in d.l.1.ad fi. prin. Et ꝙ hic dr
774 de pęnis conuentionalibus hẽt † locum ẽt in legalibus, qñ actio parti cõpetit, l.si cui, de verb.signif. & l.3.ff.de sepulch. violat. Bart.in l.agraria, ff.de term.moto, & est cõis opin. Doct.post glos.in verbo quingentorũ, in l.si quis id qđ, in prin.aliàs allegara, vbi Alex.latè & Socin.ff.de iurisd.omn.iu-
775 dic.vbi tractant, † an pęna fraudãtium gabellas, gabellarijs conductoribus, vel fisco applicet: & repro bata opin. Ang.ibi, tenẽt cõductorib.in dubio applicari debere p iura ibi adducta, ad quæ te remitto, cum nihil hẽant cõe cum materia huius legis.
776 Quid modo † in pęnis à testatore impositis, videas Bar.in l.vxorem, §.hẽs, de leg.3.cum alijs remissiuè allegatis per Alex. & Ias.hic, quibus addas Io. Duran. d.tracta.de test.tit.3.de liber.instit.vel ex hęred. Caut. 4.nu.1. vbi plures allegat.

QVAESTIO LIIII.

777 Quid † si is cui actio ad hasce pęnas cõpetebat residuum contractus adimplẽdi causa simpliciter recepisset, an his pęnis renunciasse cẽseatur, & nonnulli sunt, qui (vt refert Alciat hic) tennerunt ꝙ sic, quam sententiam ipse vt ęquissimam vr sequi, per l.post diem, ff.de lege cõmissoria ad idem facit l.commissorię, inf.de pactis inter empt.& vẽdit. Sed licèt nõ negauerim hanc opin. ęquissimam esse, tñ contrariam in puncto iuris veriorem & tenendam, quæ fortè seruaretur in practica esse arbitror: nã quo ad istas pęnas legales, cla
778 rum est, † per receptionem sortis nõ esse remissas,
779 l.si pro fure, §.1.ff.de cõdict.furt.& idẽ quo ad † pęnam conuentionalem appositã rato manente pacto, d.l.qui fidẽ, ff.eod.vel si est iuratum, (qđ idem est, vt sup.in 3.prox.quæst.nu. 743.) Bart.Bald.& cõiter oẽs, in l.fi.ff.de eo qđ certo loco. Alex.cons. 206.Viso, col.1.& 2.6.vol. Ex quo.n.tales pęnę nõ sunt cõtractus accessorię, & possunt peti de per se, pro eisq; cõpetit actio parti obseruanti, non censetur eis tacitè renunciatũ per receptionem sortis, vt ibi tradunt Docto. Non obstat contrariũ de d.l. post diem, & l.commissoriè, quia ista remedia quę ad rem & ad hasce pęnas competunt non sunt cõtraria, nec electione tolluntur, cum veniant ex diuersa causa, quia sortis petitio venit ex contractu: pęnarum aũt exactio ex contumacia & dolo non obser-

780 obseruantis. Sed in contrarijs iuribus erat † cõtrarietas velle rem & precium, l. vnica, ad fi. inf. si ser. exter. & ita (licèt ad aliud propositum) rñdent Iac. Butr. & Alber. in l. 2. inf. de iure emphit. quos ibi refert Ias. 49. col. vers. & si contra istã conclusioné
781 extra oém difficultatem esset † recipiens, si protestetur recipiendo sortem, nolle sibi in iure quęsito quo ad hasce pęnas pręiudicare: quia tunc non censetur eis vllo mõ renũciatũ, per notata per Bar. & cõiter oés, in d. l. fi. vbi latè Ias. concludétes ét in
782 † accessorijs tali casu ius recipiẽti cõseruari. Sequitur Aret. cons. 9. Eleganter, 2. dubio & faciũt not. per Alex. in cons. 120. Maturè digestis, col. fi. 2. lib. faciuntq; ét quæ nor. communiter Doctor. in d. l. 2. vbi Ias. 43. col. cum septem sequentibus, & Ias.
783 in d. l. fi. q † dominus recipiendo Canonem ab emphiteuta, qui per triennium soluere cessauerit, cum proprestatione, quòd ius suum saluum sit super caducitate, q ramen tali receptione non obstante, poterit postea emphyteutam expellere.

QVAESTIO LV.

784 Sed nunquid pęnis huius legis afficiatur † hrs iurantis, & Paul. de Cast. cons. 67. Visis & considerationis 2. col. tenet q sic, & idem ante eũ tenuit Ang. cons. 233. Ex themate, in prĩnc. quos allegat & sequitur Curt. iun. cons. 110. nu. 16. alias est cõsil. Ang. 95. vt refert Alciat. hic, (licèt neutrũ inuenire potuerim cõs. 329. Testator, sed nunc inueni & est. cons. 326. & vide eundem. Sed Alciat. hic ad
785 fin. not. distinguit, nã † aut ex delicto sui auctoris, qui ipse non obseruauit, conuenitur hrs, & ipsum ad pęnas huius legis tanq̃ pecuniarias teneri, tradit, l. 3. §. qd aũt, ff. qd quisq; iur. infamé tñ ipsum
786 non esse censet, cũ † infamię irrogationis pęna, per sonam autoris non egrediatur, l. Caius, in fi. ad Sillan. Aut ipse hrs ex proprio delicto conuenitur, & nullũ huius legis penis locũ esse arbitratur: quia
787 cum † hrs ipse non iurauerit, non põt vt periurus
788 puniri, c. veritatis, de iureiur. Quantũ verò † ad obseruationem contractus attinet, tenebitur, c. à nobis, il secondo, in fi. de sent. excom. quia talis iura-
789 † menti effectus, ad hrdem transit, allegat Ang. & Paul. in dictis suis consilijs & Moder. hic, quorum dicta hoc casu procedere intelligit ipse Alciat. Tene hãc notabilé distinctionem, & ad primum mébrum adde, q non obstaret, si obijceretur de regu
790 la illa, † hrdes ex defunctorum delicto conueniri nõ posse, l. 1. inf. ne ex delicto defunct. l. 1. ff. de priuat. delict. & §. non aũt, Instit. de perpet. & tempo.
791 action. quia illa † non procedit, qñ infligitur ipso iure pœna pecuniaria, vt in hoc casu, d. l. Caius. Bar. in d. l. j. de priuat. delict. in l. cõmissa. de public. & tradunt Doct. cõiter, in d. §. non aũt, Dec. alios allegãs in l. pupillum, §. in hrdes, nu. 4. de reg. iur. de quo ét dictum fuit sup. in 49. q. nu. 702. Quo ve
792 sò ad fm membrum, q † hæres contraueniendo non sit periurus, adde Bar. in l. cum quidam, §. codicillis, ante fi. de leg. 3. Bal. in l. generaliter, 1. col. inf. de iureiur. & i l. si grege, ff. de leg. 1. Guid. Pap. cons. 234. nu. 6. Alex. cons. 146. in fi. lib. 7. Felin. alios allegans in c. cum sit generale, nu. 9. de foro
793 compet. vbi concludit, q † hæres non efficitur de foro Ecclesiæ pp iurm defuncti, vt ét tradunt oés in d. c. veritatis, & Guid. Pap. d. cons. 234. & cons.
794 180. nu. 5. & Alex. cons. 151. nu. 8. vol. 7. † iurm enim defuncti, animam hęredis illaqueare nõ põt,
795 vt tradit Socin. cons. 60. penul. col. † nec est opus relaxatione. Doct. in d. c. veritatis, & Io. Andr. in c. fi. de sepult. & Alex. cons. 129. ante fin. 6. vol. Fe-
796 lin. in d. c. cum sit. Qd verò † hęres ex iuraméto defuncti teneatur ad contractus obseruationem, tenet ét Bar. in d. §. codicillis, Bal. in Auth. Sacramenta puberum, in fi. inf. si aduers. védit. Paul. de Cast. d. cons. 67. Alex. cons. 7. nu. 7. lib. 6. & in cons. 27. in fi. lib. 7. & cons. 146. in fi. eod. vol. & Curt. iun. d. cõsil. 110. Limita tñ hoc vltimũ dictum, q iurm defuncti obliget hæredé ad cõtractus obseruationé,
797 procedere † in cõtractu valido, secus aũt in inualido, ad cuius obseruãtiã tenebat defunctus pp iuramentum, nam cum hic hæres vinculo iuramenti sit solutus, talé contractum obseruare nõ tenetur, vt est de mente Alex. in d. cons. 151. nu. 10. per notata per Bal. & Salic. in l. 3. inf. plus valere qd agitur. idem expressè tradit Bal. in Auth. Ei qui, col. fi. inf. de bon. autor. iud. possid. & in Repet. l. 2. 10. carta, de iureiur. & expressius Alex. in d. cons. 129. nu. 21. & Guid Pap. d. cõs. 180. nu. 5. quã limitationé declarat. & defendit Alciat. ab impugnationib. Burr. & Abb. ibi, in d. c. cũ cõtingat, n. 119. & 120.

QVAESTIO LVI.

798 Qvid in † singulari successore, nunquid in eum transibit huius legis actio ét cum contrauenies ipso iure dñio priuetur, & obseruãti applicetur? Alciat. hic in fi. putat aduersus eum vtilé rei vendicationem cõpetere, per text. in l. si cum venderet, in prin. ff. de pigno action. cuius contrarium vr voluisse Alex. cons. 92. 2. col. 2. vol. aliàs al legato. Opinioné tñ Alci. probabiliorem esse non dubitauerim, cũ sup. in 48. q. nu. 653. cum seqq. cõclusum fuerit oĩbus his pęnis ipso iure locum esse & eas infligi, quo fit, vt dominiũ censeatur translatũ in alteram partẽ, vt sup. in 49. q. nu. 695. fundamentumq; Alex. consistat in eo, q nõ oés pœnę ipso iure infligantur, cuius cõtrarium tenent magis cõiter Doctor. in d. 48. quęst. & etiam 49. allegati.

QVAESTIO LVII.

799 Nvnquid aũt hæc lex ęquè † in reo sicut in actore procedat? & Bar. quem sequitur Salic. hic in fi. post gl. in verbo consequutus, tenet, ét in reo locum hére, & hanc glos. approbãt Paul. Fulg. & Alex. in l. precedenti, in princ. Contrarium tñ expressè tenet Ant. de prato veteri, inter cons. Alex. cons. 49. Paucis vtar, col. 6. vers. nec obstat prædictis, 4. vol. dicens, hoc esse de mente Bart. in l. fi. ff. de eo quod certo loco, & cum hæc lex sit pęnalis, non est extendenda, c. odia, de reg. iur. in. 6. l. cũ quidam, ff. de lib. & posth. Nõ recedas tñ ab opinione Glos. Bar. & sequacium hic, cum receptissi-
mum

mum sit, hanc legem in omnibus contractibus & pactis sibi locum vendicare, vt sup. in 15. quæst. nu. 223. discussum fuit, & hoc odio peiurantis, vt glos. hic dicit, in vers. proprietate, quã oēs sequuntur, vt dictum fuit sup. in quæst. 51. nu. 742. Quæ ratio militat tam in reo, q̃ in actore. Et ad iura in
800 contrarium adducta, rñde, illa non procedere † in correlatiuis, in quibus statutum in vno, ēt quo ad pœnam, data paritate rõnis, hēt locum in alio, l. 1. inf. de cupres. ex luco Daphnæ, lib. 11. & l. fi. inf. de indic. uiduit. tol. & ita rñdet Salic. hic, & idē
801 not. Bart. in d. l. 1. † regula. n. correlatiuorum est regula patium, l. Iulian. §. si procurator, ff. de act. emp. Bal. singulariter in l. cum te, 1. col. inf. si cert. petat. refert, alia tradens Fab. de monte Sancti Sauin. in tract. empt. & vendit. quæst. 2. in fi. Et facit qd vult glos. in l. ad peremptorium, ff. de iudic. & in Auth. qui semel, verbo triginta dierũ, inf. quõ
802 & qñ iud. ꝙ † lex corrigens in actore extenditur,
803 vt ēt hēat locum in reo. Et ꝙ † statutum in vno ex correlatiuis ēt in pœnalibus, locum hēat in altero, licēt de eo non sit facta mentio, tenet Bart. in l. fin. per illum text. de acceptilat. & in dicta l. finali, & ibi cõitet oēs, infra de indic. vid. toll. Abb. in c. quia clerici, de iure patt. vbi dicit, hanc esse cõem opin. Dom. in c. 1. de temp. ordin. 4. col. 2. fallen. in 6. & alij quos refert & sequitur Ias. in d. l. fin. infra de ind. vid. tol. & Euer. in suo tract. aliàs allegato in loco à correlatiuis.

Eos etiam huius legis uel iactura dignos.

804 Licèt hæc † dictio, ēt, in iure diuersimodè capitur, vt per Alber. in Dictionario suo, in ver-
805 bo, ēt, tamen hic denotat † identitatem in vtroq; casu, concordat l. imperium, ff. de iurisd. omn. iudic. l. hæc scriptura, §. 1. ff. de condit. & demonst. & l. magisteriæ, inf. de iurisdict. omn. iudic.

In textu, ibi, iactura, vr ꝙ cum misterio fuerit
806 apposita hæc dictio, quia licèt † iactura largo mõ sumatur pro omni damno, c. suam, de pœn. c. locu-
807 pletari, de reg. iur. in 6. † qd est diminutio patrimonij, l. 3. ff. de dam. infec. & ita iacturam includit,
808 tñ strictè summendo, differt à damno, † iacturam enim quis patitur scienter, vt patet in his qui pp
809 tempestatem res suas iactant † damnum verò ēt nescientibus accidit, c. olim, de iniur. & c. nostra, l. 1. ad l. Aquil. & inf. de iniur. l. dãnum, cum similib. Et ꝙ iacturã quis patiatur scienter, facit, 1. quæst. 7. c. dispensationis, l. 1. & 2. ff. ad legem Rhod. de iactu. Et ita declarant not. Archid. & Io. Andr. in c. quia sæpe, de elect. in 6. Io. Andr. in d. Regula, Locupletari, in prin. & Alb. in d. suo Diction. in verbo, iactura, videtur igitur Imperator voluisse his pœnis illaqueari debere eos, qui scienter contraueniunt, quod videtur corroborare conclusionem factam supra in 3. quæst. quòd dolus exigatur vt his pœnis locus sit.

Esse uel munere.

810 Munus quamuis tribus modis accipiatur, l. munus, vbi Alciat. de verb. signif. & latius ipsemet Alciat. in l. inter donum, ff. eod. tñ hic accipitur pro emolumēto, & comodo harum pœnarũ, quę obseruanti applicantur, vt dicit glos. hic.

Qui nomina nostra placitis inserentes, salutem Principum confirmatione initarum iurauerint esse pactionem.

811 Notant hic Bald. & Salic. † Principē indignari, si promissa iurata per nomen suum vel salutem suam non obseruantur. Et propterea ēt his
812 pœnis plectitur † contraueniens iureiuran. per salutē Principis promissis, vt not. hic Ias. nã Princeps in hoc vt hic dicit Bald. se equiparat Deo.

QVAESTIO LVIII.

813 Sed nũqnid hoc procederet in iurante per † alium Principē, seu per salutē alterius Principis: & Bal. hic, in vltimo notabili tenet non procedere nisi in Monarcha, s. Imperatore, & Papa, non aũt in Regibus. Eãdem opinionē tenet Curt. iun. cõs. 174. nu. 30. & in cons. vlt. nu. 7. Contra tñ hãc opinionem multa facere vñt, ex quib. vr dicendum, ēt hoc procedere si iuratum sit per Regem vel Principē non recognoscentē superiorem. Primo, quia
814 † Rex seu princeps non recognoscens superiorē, hēt plenitudinem potestatis, & oīa põt in Regno seu dominio suo, sicut Imperator in suo Imperio, Bar. Bal. & alij, in l. 1. §. de qua re, ff. de postul. Bart. & Imo. in l. infamē, ff. de publ. iudic. Ang. cõs. 193. In causa accusationis, Curt. sen. cons. 66. nu. 30. & & 40. Dec. con. 271. nu. 4. & 390. nu. 10. Curt. iun.
815 multos allegans in suo cons. 1. nu. 29. Et † Rex in suo Regno dignitates concedere potest. Andr. de Isern. in c. 1. de his qui feuda date pos. refert & sequitur Socin. cons. 67. 1. col. duplicato cons. 179. 1. vol. Secundo ex rõne Bal. hic, qui tenet, hoc tantũ procedere in Monarcha, s. in Imperatore vel Pa-
816 pa; vr idem dicēdum in Rege, † qui in suo Regno est Monarcha, 6. q. 3. c. scitote, 7. q. 1. c. in apib. Iac. de Beluis. & Bald. in c. 1. quis dicatur Dux vel Comes, Bal. in c. cũ venissent, 2. col. de eo qui mitti in pos. Afflict. decis. 120. in fi. Socin. cons. 67. 1. col. &
817 Curt. sen. d. cons. 66. nu. 35. immò † Rex transmittit Regnũ suum & Imperator non transmittit Imperium, sed ex electione creatur, c. venerabilē, de election. Isern. in d. c. 1. de ijs qui feuda dare pos. Socin. d. cons. 67. & Curt. iun. d. cons. 1. nu. 30. Ter
818 tio, quia † qd dr̃ in Imperatore hēt locũ in Rege, Bal. in l. pen. inf. de don. inter virum & vxor. Oldr. cons. 131. Vt eius de quo queritur. Bal. in c. Imperialē. §. fi. de prohibita feudi alienat. Dec. cõs. 271.
819 nu. 4. & 390. nu. 10. qd maximè vr procedere † in Rege Franciæ qui superiorē non regnoscit. Socin.
820 cons. 95. nu. 10. 4. vol. Et † Rex in Regno in tpalibus est Vicarius Dei, Bal. in c. significantib. in fi. de offic.

offic. de leg. Curt. sen. d. cõs. 66. nu. 37. Et facta Regum in manu Dei sunt, Epist. inter claras, sup. de nouo C. compo. Afflict. decis. 392. in fine. Quartò,
821 quia† plus potest Princeps in suo dominio, quàm lex communis vel consuetudo, Bald. Authen. Hoc amplius, vers. quæro an filij, inf. de fideicom. refert
822 Curt. sen. d. cons. num. 31. Nec† est de necessitate, Principem vel Regem subesse Imperatori, quia non fundat intentionem suam super toto mundo, in cuius pacifica possessione nunquam fuit, & oĩa Regna sunt à Deo, multi enim sunt Principes & Reges, & nõ vnicus Imperator vt latè tradit Old. cons. 69. refert Curt. d. cons. 66. nu. 42.

His tamen non obstantibus, non puto receden
823 dum etiam ab opinione Baldi, cuius † autoritas maxima est, maximè si contradicente non habeat, (quem in hac specie non inueni, licet inuenerim Curt. iun. non mediocris autoritatis virum, hanc decis. sequentem, vt supra retuli) Et ita de Baldo loquitur Alex. in l. 2. in princ. col. 4. vers. intelligo tamẽ, ff. de vulg. & pupil. refert & sequitur Decius, cons. 283. 3. col. sub nu. 3. Nam pro de
824 cisione hac Baldi primo facit, quia† dispositio loquens in Imperatore, si sit pœnalis, & sic odiosa, non habet locum in eo qui non est vere imperator, vt plenè ostendit Socin. cons. 275. 3. & 4. col.
825 vbi concludit, quòd† dispositio, l. quisquis, inf. ad l. Iul. maiest. non procedit nisi in solo Imperatore:
826 similiter† dispositio rigorosa, vt est l. omnes, & l. bene à Zenone, infra de quadr. præscript. non habet locum nisi in Imperatore. Bal. in c. fin. vlt. col. de re iudic. Abb. in cons. 3. Nitar in præsenti causa, col. 19. 13. q. 2. libri 2. refert & sequitur Curt. iun. d. cons. 174. nu. 30. & d. cons. vltimo. Vnde, cũ dispositio huius legis pœnalis, & exorbitantis loquatur in Imperatore, nõ est extendẽda ad Reges seu alios Principes, per ea quæ supra in d. quæst.
827 dicta fuere. Secundo, quia non† est eadem ratio in Rege sicut in Imperatore, nec eadem maiestas, vt
828 arguit Socin. d. cons. 275. nam† Imperator est dominus mundi, l. deprecatio, ff. ad l. Rhod. de iactu, licèt multi non subsint Imperatori. Bart. & Ang. in l. 2. ff. de rei vendic. Socin. d. cons. & in cons. 48.
829 nu. 38. in 4. vol. & est† Dominus & dispar iis locorum sibi subiectorum. Socin. in cõs. 8. in princ. 3. vol. refert Curt. sen. in d. cons. 66. nu. 7. & sequi
830 tur Dec. cons. 307. nu. 9. Et† habet iustum imperium super omnes nationes, Hostiens. in Summa, in tit. de offic. ordin. §. 2. vers. sed Imperator. Soci.
831 d. cons. 275. 4. col. Et† est summus superior. Bald.
832 in l. penult. inf. de bon. quæ lib. quod† tamen intelligitur respectu vniuersalis iurisdictionis. Bart. in
833 proœm. ff. 2. col. Dec. d. cons. 307. nu. 9. Et† vt est Deus Princeps in cœlis, sic Imperatorem vicarium suum & dominatorem in fide ac veritate & iustitia constituit in terris, in Auth. de Consul. in fin. l. 2. versic. sed quia diuinæ res, supra de veteri iure enucl. refert Curt. sen. d. cons. 66. nu. 7. & sequitur
834 Curt. iun. cons. 157. nu. 12. † Imperatorq; monetur nutu Dei ad statuendum, glos. in Auth. De hære. & Falcid. in princ. per quam dicit Bal. in tract.
835 de pace Constantiæ, circa princ. quòd† Imperator vice Dei fungitur, & licèt sit Iudex ordinarius omnium, tamẽ est legatus siue proconsul ipsius Dei; refert Curt. sen. d. cons. nu. 9. & iun. d. nu. 12. Præte
836 rea in† Principe Romano sunt thesauri dignitatũ reconditi vt dicit Bal. in c. 1. quis dicatur Dux vel.
837 March. & ideo† ab Imperatore tanquàm à fonte fluunt omnes regales dignitates, l. sacrilegij, sup. de diuers. rescript. l. pen. de constit. princ. Socin. d. cons. 67. col. 2. refert Curt. sen. d. cons. 66. nu. 6. & iunior. in d. cons. 157. nu. 11. Quæ omnia non sunt in aliquo Rege vel Principe inferiore ab Impera-
838 tore Tertio facit, quia † Reges successerunt in locum præfecti prætorio, non in locum Imperatoris, l. 1. ff. de offic. præfec. prætor. Curt. iun. d. con
839 filijs 174. nu. 30. & vlt. nu. 7. nam† potestas Imperatoris à Deo est, in Authen. quo oport. episc. & ibi glos. in verbo, sancimus, probatur in c. solitæ, de maior. & obed. in c. duo, & in c. ad vestram, 96. distinct. Anchar. cons. 210. Tres Domini magnifici Socin. multos allegans d. cons. 275. 3. col. Et pro
840 prerea aduersus eius supremam potestatẽ † Principes non possunt præscribere, vt ipsum non habeant in dominum, Bart. & Imola. in l. 1. § denique, ff. de aqua pluu. arcen. licèt contrarium tenuerit Bar. ipse in l. hostes, ff. de captiui. & est communis opin. vt patet ex dictis per Socin. in d. cons. 275. 3.
841 col. quem sequitur Dec. in d. cons. 307. nu. 9. Nec dignitas Imperatoris per Papam supprimi potest, Abb. c. licèt ex suscepto, 1. notabile foro compet. Socin. d. cons. 4. col. ad fine. Ex quibus patet, quòd hæc decisio Baldi defendi põt, quæ defendi posse videtur etiam in eo capite, quo dicit, his pœnis lo-
842 cum esse si iuratum est per Papam cum† pacificetur ambo, Imperator & Papa, vt per Curt. iun. d. cons. 157. nu. 10. & 11. Et in quantum dictum fuit, Regem habere plus iuris in Regno quàm Imperator in Imperio, dic, quòd per hoc non sequitur, quòd sit maior dignitate, quia aliàs sequeretur ꝙ quilibet priuatus ex quo suas possessiones ad posteros transmittere põt, esset maior Imperatore, quod est absurdissimum. Et ex prædictis cõtrarijs obiectionibus responderi potest.

QVAESTIO LIX.

ET cum sup. in 3. quæst. conclusum fuerit, & sæpius replicatum sit, his pœnis locum non esse nisi dolus malus interueniat, non impertinenter quæritur, nunquid hoc procedat, siue dolus sit verus, siue præsumptus, & quomodo de eo constare debeat vt his pœnis locus sit? in qua quæst. tenendo opinionem Alcia. in l. magna negligentia,
843 de verb. signif. quòd scilicet † lata culpa sit dolus præsumptus, concludendum erit, non sufficere dolum præsumptum, cum ad periurium incurrendum dolus exigatur, & non sufficiat lata culpa, vt in d. 3. quæst. nu. 34. cum duobus seqq. Si verò teneamus opinionem Bar. & communem, in l quod Nerua, a. & 3. colu. ff. depositi, quam sequitur & magni facit Bal. in l. quæ fortuitis, 3. col. inf. de pignor.

gnor.act. & Aret.in § præterea, nu.21. Instit. de a-
844 ction. & multi alij quòd † dolus præsumptus sit la
tior culpa, & comprehendatur sub dolo, est magis
845 dubium, maximè cum parificentur † dolus verus, scilicet ex proposito, & dolus præsumptus, scilicet re ipsa, immò dolus præsumptus dicitur propriè esse dolus. Dec. plures allegat, in conf. 180. nu 7. & Curt.iun.conf.53.nu.11. & in conf. 141. nu.7. & hic Ripa in 3. lib. respons. 115. nu. 101. in quibus locis plures alij allegantur qui non transcribuntur, dicentes, nunc hanc esse communem opi-
846 nionem, quòd † data enormissima læsione, ex qua dolus re ipsa præsumitur iuramentum non firmat contractum cum iurans censeatur inductus per dolum ad contrahendum & iurandum, li
847 cèt contrarium scilicet quòd † immo non parificētur teneat Rube. Alex. conf. 12. nu. 17. Sed tamen
848 (vt dicit Curt. d. conf. 141. nu. 8.) cum † dolus probetur ex coniecturis & iudicijs perspicuis, l. dolū, cum ibi notat. per Bar. & alios, inf. de dolo, l. apud Celsum, in princ. & ibi glos. & Bart. & de except. dol. Bal. tractatu testim. in materia probandi dolū Canon. maximè Felin. & Dec. in c. si aūt, in princ. de rescript. Alex. conf. 143. nu. 6. vol. 6. latè Aret. in d. § præterea, nu. 30. & Dec. conf. 245. nu. 7. videtur concludendum dolum præsumptum sufficere in his in quibus dolus in genere exigitur, vt in
849 hac lege. Pro quo facit, quòd † præsumptiones legum dicuntur liquidissimę probationes, l. licet Imperator, ff. de legat. 1. l. si quis locuples, ff. de manumiss. testam. Et tenendo hanc Conclusionem, quod dolus præsumptus sufficiat ad incursionē harum
850 pœnarum, illam tamen limitandam esse puto † in rustico, & muliere, qui à dolo præsumpto excusatur, vt not. glos. & Doct. in l. vbi exigitur, de edendo, & dictum fuit sup. in 6. quæst. nu. 116. & in 7. nu. 120. & in fi. illius quæstionis.

QVAESTIO LX.

Vltimo pro complemento huius materiæ quæro, nunquid instrumentum in quo ad sit iuramentum habeat exequutionem paratam sicut sententia, ita quòd non requiratur libellus, nec litis contestatio, & similia, de quibus tradit
851 Bart. in l. intra, ff. de re iudic. Et si † iuramentum per debitorem acceptum sit, clarum est, quòd non, l. minor. viginti annis cui fideicommissum, in princip. in verbo, initium nouæ petitionis redegerat, ff. de minor. Angel. in l. si cum dotem, § eo aūt tpe, ff. sol. matr. Ang. Imola, & Moder. in l. ait prætor, § 1. per illum tex. ff. de re iudica. Ias. in l. 2. col. 2. de iureiur. & dicit ibi penult. col. quòd aduocati errant, putantes quòd omne instrumentum in quo adsit iuramentum, habeat exequutionem
852 paratam; Si verò iuramentū † deferatur per debitorem creditori, iuranti se creditorem esse de tali summa, per modum & formam vt tradit Bart. & Doctor. in d. l. 2. de iureiur. & tunc tale instrumentum habebit exequutionem paratam, vt est communis opinio Doct. cum Bar. in d. l. 2. in fine, de iu reiur. quod latè examinat ibi Ias. & hanc opinionem defendit, plures allegans dicensq; hanc esse communem opinionem Doct. & idem ipse tenet in § item si quis postulante, nu. 87. Instit. de actio. vbi latè tractat hanc materiam, ad quæ te remitto, cum hæc lex satis sua materia grauetur.

Et per hæc sit impositus finis huic notabili singulari, & vtilissimę legi, ad laudem, gloriam, & honorem Omnipotentis Dei, & eius filij D. nostri Iesu Christi ac Spiritussancti paracleti.

Non habet locum ista lex nisi iuramentum sit appositum in parte dispositiua. Borgnin. Decis. 43. nu. 20. ita in materia iuramēti distinguit Gem. conf. 83. Opponitur in fine. Additionator ad Alex. conf. 27. col. fin. in addition. firmata, lib. 1. Addit. ad Roman. Sing. 7. Quod dispositio. Didac. in Rubrica, extra de testam. parte 3, num. 18. vers. secundo infertur.

FINIS.